S. THOMAE AQVINATIS
In octo Phyſicorum Ariſtotelis libros commentaria,

EX VETVSTISSIMO AC FIDISSIMO manu ſcripto exemplari, nuper diligentiſsime caſtigata, & locis quamplurimis integritati reſtituta: Cum duplici textus tralatione, antiqua, & ARGYROPOLI recognitis.

Ad hæc acceſsit ROBERTI LINCONIENSIS in eoſdem Summa.

Quibus etiam nuper ſunt additi Sancti Thomę libelli ad negocium Phyſicum ſpectantes,

De principiis Naturæ,
De Natura Materiæ,
De Loco,
De Tempore libri Duo,
De Aeternitate mundi:

AC THOMAE DE VIO CAIETANI Quæſtiones duæ, Altera De ſubiecto Naturalis Scientiæ, Altera De Dei intenſiua infinitate.

Duo item Indices, alter Librorum, Lectionum, ac Capitum ſummas continens, alter totius libri ſcitu digna demonſtrans.

VENETIIS,
Apud Hieronymum Scotum
M D LVIII

INDEX SVMMARIVM LECTIONVM AC CAPITVM, QVAE IN TOTO HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

Summa libri Primi Phyſicorum.

Naturalium Principia cum ex Antiquorũ, tum ex propria opinione venatur, eaq; tria eſſe ſtatuit materiam ſcilicet ac formam per ſe, priuationem vero per accidenſ. fo 1.

LEctio Prima. A principiis vniuerſalioribus inchoandum, cũ hæc nobis prius nota ſint. 1

Lectio ij. Antiquorum de entibus. ac principiis ſententiæ quamplures: quamque illarũ improbare, & quomodo ad Naturalem pertinet. 2

Lectio. iij. Parmenidis, ac Meliſsi poſitio de entium ac principiorum vnitate, cum ex entis, tum ex vnius ratione arguitur. 3

Lectio. iiij. Ex ignorãtia diſtinctionis vnius Antiqui principia ac entia vnum eſſe putantes, dictas rõnes ſoluere ẽt neſciebant 4

Lectio. v. Facile eſſe Antiquorũ rõnes ſoluere, vt rõnis Meliſsi ſolutio præſe fert, oñdit. 4

Lectio. vi. Poſitionem Parmenidis, vnum omnia aſſerentis eſſe falſam, multiplici ratione probatur. 5

Lectio vij. Arguuntur qui, ne ad entium pluralitatem cogerentur, non ens aliquid eſſe dictis rationibus cedebant. 6

Lectio viij. Opiniones naturalium Philoſophorum de primis principiis. 7

Lectio ix. Rõnes quãplures contra Anaxagorã, infinita principia aſſerentẽ afferunẽ. 7

Lectio x. Quamplures Antiquorum rationes famoſę prima principia contraria eſſe, enarrantur. 9

Lectio xi. Non ſufficit prima principia duo contraria eſſe, ſed tertiam naturã dari oportet: nec plura tribus principia ſunt. 10

Lectio xij. In omni generatione, tam naturali, quam artificiali tria reperiuntur, ſubiectum, terminus, & oppoſitum: quę principiorum rationem habent. 12

Lectio xiij. Materiam ac formam principia per ſe tam in eſſe, quam in fieri rerum naturalium eſſe: priuationem vero per accidens principium eſſe inducitur. 13

Lectio xiiij. Ex notitia eorum, quæ de materiæ quiditate probantur, Antiquorum dubitationes duplici ſolutione ſoluuntur. 14

Lectio xv. Materiã a priuatione diſtinguit, eamque ingenerabilem, & incorruptibilem eſſe oſtenditur. 15

Summa libri Secundi Phyſicorum.

De natura, & naturalium rerum q̃ditate, & earũ quatuor cauſarũ gñibus per ſe: deq; Caſu, ac Fortuna cauſis per accñs, eorũq; varia effectibus ac modis. folio. 16

LEctio Prima. Quid natura ſit: quæue natura aut ſm naturam ſint declaratur: quodque natura ſit demonſtrare ridiculum eſſet, cum eã eſſe per ſe notũ ſit probaẽ. 16

Lectio ij. Quot nam modis dicatur natura, quidue magis naturæ nomine dignum ſit, materia, an forma: cuius item duplex eſſe genus dicitur. 18

Lectio iij. Differentia, quæ eſt inter Phyſici, & Mathematici contemplationem de eadem re, traditur. 19

Lectio iiij. Naturalis Philoſophus non ſolã materiã ſpeculatur, ſed formam omnem in materia vſque ad hominis intellectum. 20

Lectio v Philoſophum naturalem de Cauſis ſpeculari oportere, quæue, & quot numero ſint. 21

Lectio vi. Nonnullæ cauſarum diuiſiones ponuntur penes illarũ multiplices modos, & quæ ad ipſas ſequantur. 22

Lectio vij. de Caſu, ac fortuna agitur, Antiquorumque tres, de his opiniones, cum ſuis rõnibus traduñ, & cõtra illas diſputaẽ. 23

Lectio viij. Aliquæ ex parte, tum cauſarum, tum effectuum diuiſiones ponunẽ, ex quarum notitia caſus, ac fortunæ ratio concluditur. 24

Lectio ix. Ea quæ tam ab Antiquis ſapientibus de caſu ac fortuna dicebantur, q̃ quę a vulgaribus, rationabilia fuiſſe oſtẽditur: quidque infortunium, vel eufortuniũ ſit. 25

Lectio x. Caſus ac fortuna penes ea in q̃bus ſunt, natura, ac diſcrimen ſumitur: cuius notitia quatuor tantum cauſarũ genera eſſe, manifeſtum fit 26

Lectio xi Quæ Phyſicum contẽplari oporteat: quem etiam ex omni cauſarum genere demonſtrare oſtenditur. 27

Lectio xij. Quęſtiones duas proponit, atque ad alteram earum, illam videlicet, ſi natura propter finem agit, rationes Antiquorum inducit, quibus eam non propter hoc operari oſtendiſſe arbitrati ſunt. 28

Lectio xiij. Naturam agere propter finem, quinque validiſsimis rõnibus oñditur. 29

Lectio xiiij. Naturam propter finem agere ex tribus aſtruitur principiis, quibus Antiqui oſtendiſſe oppoſitum viſi ſunt. 30

Lectio xv. Cuiuimodi ſit rerum Naturaliũ neceſsitas. 31

Summa libri Tertii Phyſicorum.

Rerum naturalium communia accidentia determinare q̃ Phyſicũ oporteat: et de Motus, Et Infiniti natura, & modis. folio. 32

LEctio Prima. Speculari motum, & quæ ipſum aſſequuntur Naturalis eſſe: nonnullaque entis diuiſiones traduntur ad motus definitionẽ habendã ad modũ vtiles. 32

Lectio ij. Motus definitio tradiẽ, pariũque eius intellectus tum propriis, ac communibus exemplis, tum rationibus deducitur. 33

Lectio iij. Cum ratione, tum ex aliorum Antiquorum de motu definitionibus examinatis, & excluſis, ſuam rectam, ac ſufficientem deducit. 34

Lectio iiij. Alia quaſi materialis motus definitio ex præmiſsis deducitur, motum videlicet & actũ mobilis eſſe: quoque item pacto mouẽtis ac mobilis motus idẽ ſit actus ratione autem diuerſus, declaratur. 35

Lectio v. In quo nã magis motus ſit, in mouẽte an in mobili: deque motus ab actione & paſsione diſcrimine, & identitate, & prædicamẽtorum diſtinctione, quãplura dicuntur. Motum item motoris ac mobilis actũ eſſe concludit. 36

Lectio vi Contẽplari infinitum, quod Naturalẽ oporteat: Antiquorũque tã naturaliter, quam non naturaliter, loquentiũ de illo plurimæ afferuntur opiniones. 37

Lectio vij. Rationes infinitum eſſe apparenter concludentes primo inducit, hinc nonnullis infiniti acceptionibus expoſitis tria proſequitur argumenta, quibus validiſsime infinitum a ſenſibilibus nõ eſſe ſeparatum concluditur. 37

Lectio viij. Magnitudinẽ ſeu ſenſibile corpus actu infinitum dari quod impoſsibile ſit cũ logicis, tũ validis naturalibus rationibus ex ſuppoſitione oſtenditur. 40

Lectio ix. Corpus infinitum actu non dari quatuor aſtruitur rationibus: Anaxagoræque deluditur opinio, qua infiniti motus. ac q̃etis cauſam reddidiſſe arbitratus eſt. 41

Lectio x. Propria ex ſententia actu infinitũ non reperiri demonſtrat: diuerſa item infinitorũ cõmunia, ac propria inſinuans, quonam modo potentia infinitum eſſe dicatur, concludit. 43

Lectio xi. Antiquorũ de infinito definitionem refellens, propriã ac verã aſsignat. 44

Lectio xij. Quarundam propoſitionum de infinito intellectus: eoque in diuerſis diuerſimode inuento, quonam modo Geometræ vtantur. 45

Lectio xiij. Quique diluunẽ argumẽta, quę probare videbanẽ dari infinitũ in actu. 46

Summa libri Quarti Phyſicorum.

De loco, Vacuo, Tẽpore, cum ex Antiquorum, tum ex propria ſententia diſſerẽ. 47

LEctio Prima. Loci contemplationẽ ad Naturalem attinere dicitur: propriæ itẽ rationes famoſeque adducuntur locum eſſe affirmantes. 47

Lectio ij Rationes locum eſſe deſtruentes adducuntur. 48

Lectio iij. Opiniones formam, ſeu materiam locũ eſſe dicentium proſequitur: eaque quãplurimis rationibus refelluntur. 48

Lectio iiij. Quot modis quippiam in aliquo eſſe dicatur inducẽs, vt prius dubitata de loco diſſoluat an aliquid in ſeipſo eſſe dicaẽ, & quomodo diluc dat. 49

Lectio v. Quarundam ſuppoſitionum intellectus præmittitur ad aſsignandam definitionem loci neceſſarius. 51

Lectio vi. Diluuntur ex præmiſsis locũ formam, ſeu ſpatium aut materiã eſſe dicentes, veraque eius, ac propria tradiẽ difinitio. 52

Lectio vij. Quorumcunque corporum tam proprius, quam cõmunis aſsignatur locus: modus quoque in eo exiſtendi, & præcipue vltimi diſſeritur. 54

Lectio viij. Ex data loci definitione, propoſita circa eſſe loci dubia omnia ſoluuntur, eaque oĩum ſm naturã mobilium motus ac quietis rationẽ reddi poſſe aſſeritur. 55

Lectio ix. Ad Philoſophum naturalẽ, quod de vacuo conſyderare ſpectat, & quomodo: rationeſque tã naturales q̃ nõ naturales vacuum eſſe oſtendentes proponit. 56

Lectio x. Vacui quibuſdam ſignificatis propoſitis, opiniones ipſum eſſe aſſerentium confutantur. 57

Lectio xi. Vacuum non eſſe ex natura motus pluribus rationibus oſtenditur 58

Lectio xij. Ex natura velocitatis, ac tarditatis motus illorum deſtruit ſermonẽ, qui ex iis eſſe vacuũ demõſtraſſe arbitrabanẽ. 59

Lectio xiij. Vacuũ ſic eſſe vt nomen ſonat tribus rationibus oſtenditur. 61

Lectio xiiij. Vacuum corporibus inditum nõ eſſe aſſeritur: nõ irrationabilia uẽ fuiſſe Antiquorum de vacuo dubitata ratiocinatur, ipſorumque oĩum ſolutio ponitur. 62

Lectio xv. Tẽpus an ſit nec ne: & an vnum & idem Nunc contingat in toto tempore eſſe, vel plura quæritur. 64

Lectio xvi. Quid tpis inquirens, quãuis ipſum motum non eſſe dicat, illud tñ ſine motu non eſſe ratiocinatur. 64
Lectio xvij. Tẽpus, cũ aliquid mot⁹ eſſe definierit, quid nã ſit eius latẽ manifeſtat. 65
Lectio xviij. Quo pacto nũc ipſum idẽ, vel nõ idẽ ſit I toto tpe: quõ itẽ tpa reſpiciat, atq; uel uel diſtĩguat exactiſsima reddit rõ. 66
Lectio xix. Quis nã numerus motus tempus ſit, nonnullorũ etiam de ipſo dictorum rationes redduntur. 68
Lectio xx. Quid ſit in tpe eſſe. Quæ ſint ea q̃ ſunt in tpe, tẽpuſq; vt mouentia, ita & quieſcentia menſurare. 68
Lectio xxi. Quid ipſum nunc, Tunc, Iam, Modo, Olim, Repente ſigñent ex Nunc, & tpis ratione inſinuatur. 70
Lectio xxij. Tempus gñationis cãm p ſe magis, corruptionis autem per accidẽs dicitur eſſe: omnemq; mutationẽ, ac motum in tempore eſſe ratiocinatur. 71
Lectio xxiij. Duæ de tpe dubitationes mouẽtur, ac ſoluuntur: altera de exiſtentia, altera de ipſius vnitate. 72

Summa libri Quinti Phyſicorum.

Motus diuiditur in ſpẽs. de ipſius etiam Vnitate, ac Pluralitate multa dñr. de Contrarietate itẽ motuum ac quietum agit. fol. 74

LEctio prima. Motus p ſe a motu p accidens, & ab eo qui eſt ſm partem diſtinguitur, idq; cum mobilis tum mouentis, tũ termini inductione explanat. quiq; motus conſyderandus ſit aperit. 74
Lectio ij. Tribus mutationibus ſpẽbus propoſitis duæ earũ, gñatio videlicet, ac corruptio a motus rõne excluduntur. 75
Lectio iij. Nullam motus ſeu mutationis ſpeciem in ſubſtantia, nec in ad aliquid, nec in actione & paſsione per ſe eſſe, multiplicib⁹ rationibus oſtenditur. 76
Lectio iiij. Motus proprie tribus tm̃ in generibus eſſe dr̃: Quot item modis ſumatur immobile oſtenditur. 78
Lectio v. Quorũdam terminorũ, Simul. ſ. Separatim, Tangere, Medij, Conſequenter, & Habiti, ad motus vnitatem dignoſcendã vtilium definitiones, & ad inuicem comparationes proponuntur. 79
Lectio vi. Tribus modis motum vnũ dici, proponitur. 80
Lectio vij. Quibuſdã modis ppoſitis, ac pbatis quibus motum vnum, et continuum apppellari dignum eſt, quis motuum inſup vnus vel plures dicatur, declarat. 82
Lectio viij Propoſitis modis, quibus motus ad inuicem contrarietati contingit, quis motus cui motui opponatur oñditur. 83
Lectio ix. Quæ quies cui motui oppoſita ſit: deq; quietum ad inuicẽ, & in mutationibus contrarietate ſermo habetur. 84
Lectio x. Tres dubitationes circa præmiſſa proponuntur, ac ſoluuntur. 85

Summa libri Sexti Phyſicorum.

Motũ ex indiuiſibilibus cõponi ꝙ ſit Ipoſſ. ſed quod tpe cum quo etemenſurari et ppriũ ſit. De diuiſione itẽ motus in partes, & ipſarum ad inuicem ordine agiſ. Errores item nonnulli circa motum deſtruuntur 87

LEctio prima. Nullũ cõtinuũ ex indiuiſibilibus cõponi multiplr̃ pbatur. 87
Lectio ij. Magnitudinẽ ac motum, ſicut et cõtinuum nullum, ex indiuiſibilibus cõponi impoſsibile eſſe oſtenditur. 88
Lectio iij. Ad magnitudinis diuiſionẽ tpis partitionẽ ſequi, multis rõnibus pbaſ. 89
Lectio iiij. Finitum & infinitum, ſiſt tẽpus, et magnitudinẽ conſequi: quodq; nullũ cõtinuum indiuiſibile ſit ratiocinatur. 91
Lectio v. Indiuiſibile temporis, ipſum nũc eſſe, in quo etiam nihil moueri, & quieſcere dicitur. quodlibet itẽ mobile diuiſibile eſſe demonſtratur. 92
Lectio vi. Modos quoſdã, quibus motus diuiditur: q̃ item ſimul cum motu diuiduntur per ſingula exponit. 95
Lectio vij. Illud, in quo aliquid primo mutatum eſt, indiuiſibile eſſe dr̃; quõ ꝑ primum in quo aliquid mutatur dari contingat, multipliciter oſtenditur. 97
Lectio viij. Quodcunq; moueri pcedere aliquod mutatum eſſe & econuerſo quibuſdã rationibus demonſtratur. 99
Lectio ix. Finitum & infinitum quo pacto ſilr̃ in tempore, magnitudine, motu, ac mobili inueniantur oſtenditur 101
Lectio x. Sicut in motu, & eo quod mouet primum non datur, ita & in quiete, & eo ꝙ quieſcit primum non dari oſtenditur. 103
Lectio xi. Rões Zenonis motum omnem auferentes diluuntur. 104
Lectio xij. Impartibile quoquo mõ moueri non poſſe triplici rõne oſtenditur. 107
Lectio xiij. Nullam mutationem infinitam eſſe multis rõnibus probatur. 108

Summa libri Septimi Phyſicorum.

Omne motum habere motorem, nec proceſſum in in finitum eſſe, ſed oĩa ad primum reduci oſtenditur. Motum item eſſe ſimul cũ eo, quod mouet inductione probatur: & vtrum oĩs motus omni motui ſit comparabilis, & quõ perquiritur fol. 108

LEctio Prima. Omne motum ab alio moueri proponitur. 108
Lectio ij. In mouentibus ac motis in infinitũ non pcedi, ſed pimũ motũ ac motorẽ dari cũ ſuppoſito, tum ſimplr̃ probatur. 109
Lectio iij In motu locali mouẽs ſimul eſſe cũ eo, quod mouetur monſtratur. 111
Lectio iiij Alterans, & alteratum ſimul eſſe probatur. 112
Lectio v. Quæcũq; alterantur, quod non ſm primę vel quartę ſpẽs qualitates, ſed ſm ſenſibiles tm̃ alterentur oſtendit. 113
Lectio vi Circa aĩæ habitus ac diſpõnes, tũ morales, tum intellectuales, quod alterationes non ſint oſtenditur. 114
Lectio vij. Qõne propoſita, vtrum oĩs motus oĩ motui comparabilis ſit, bonę comparationis conditiones declarat. 115
Lectio viij. Motus tam gñe diuerſi, q̃ idẽ ad inuicem quõ comparẽtur: deq; gñis pluralitate, ac ſpeciei vnitate plura dñr. 117
Lectio ix. Regulis nonnullis motum oẽm cõparari docet. 119

Summa libri Octaui Phyſicorum.

Motum ipſum ex oĩ parte ſempiternum fore cum oñſum fuerit, primum motorẽ penitus ĩmobilem, ppetuum & vnum eſſe demr̃aſ. an ẽt continuus detur motus, & quis nam primus ſit inquiritur. Primum deniq; motorem indiuiſibilẽ et impartibilẽ oĩq; prorſus magnitudine carere concluditur. fol. 120

LEctio Prima. De ſempiternitate motus ĩ cõi qõnẽ mouet, eiuſq; partes pſequẽs, quantæ vtilitatis hoc ſcire ſit oſtendit, 120
Lectio ij. Sñiam de motus ſempiternitate ratiocinatur, vſq; rõnum ſuarum ex Philoſophis diſcutitur. 121
Lectio iij. Diſputat contra Anax. & Empe. negantes motus æternitatem. 124
Lectio iiij. Trium rõnum ſolutiones, quæ apparenter cõcludunt motum qñ·ꝑ incœpiſſe, afferuntur. 125
Lectio v. Propoſita diuiſione rerum oĩum quo ad motum & quietum, non oĩa ſemp quieſcere aut ſemper moueri rõcinatur. 126
Lectio vi. Entia quædã eſſe q̃ nec ſemper mouentur, ſed qñ·ꝑ mouentur, qñq; quieſcunt docetur. 128
Lectio vij. Quodcunq; motum ab alio moueri multipl̃r oſtenditur. 129
Lectio viij. De grauium ac leuium motore agitur. 130
Lectio ix. Non eſſe proceſſum in infinitum in mouẽtibus & mobilibus dr̃, omneq; mouens moueri demonſtratur impoſſ, ſed ꝙ eſt deuenire ad motorem vel oĩno immobilẽ, vel ſeipſum mouentem. 131
Lec. x. Quodcunq; ſe ipſum mouens diuidi in duas partes, quarum altera mouens reſpectu alterius eſt nec alio mõ mouẽs ſeipſum repetiri, monſtratur. 134
Lectio xi. Qũo partes ſeipſum mouentis cõſyderari valeant, & cuius rationis ſine dicitur 135
Lectio xij. Primum mouens perpetuum & immobile eſſe, ex animalium ſeipſa mouentium generatione, ac corruptione monſtratur. 136
Lectio xiij·Primum mouens eſſe immobile, primumq; motum perpetuum multipl̃r inſinuatur ex mouentium ratione. 137
Lectio xiiij. Motum localem cæteris motibus priorem eſſe probatur. 139
Lectio xv. Oẽs alij motus a locali cõtinuos eſſe non poſſe inſinuatur. 140
Lectio xvi. Nullum localem motum neque rectum, neque etiam reflexum perpetuo cõtinuum eſſe poſſe, ſed ſolum circularem deducitur. 141
Lectio xvij Aliquæ de motus reflexi continuitate quæſtiones proponuntur ſoluunturq;. 143
Lectio xviij. Quibuſdam cõibus rationibus oſtenditur motum reflexum continuum nõ eſſe. 145
Lectio xix. Solum circularem motum cõtinuum eſſe demonſtratur ac primum. 145
Lectio xx. Motum circularem quibuſdam communibus rationibus, & ex Antiquorũ ſententiis, primum, cõtinuum ac regularem eſſe comprobatur. 147
Lectio xxi. Potentiam finitam tempore infinito non poſſe mouere, neque infinitam potentiam in magnitudine reperiri pro primi motoris vnitate ac natura probãda demonſtratur 148
Lectio xxij. An proiectorum motus cõtinui eſſe valeat. 151
Lectio xxiij. Primum motorem indiuiſibilẽ eſſe, et impartibilem nullãq; prorſus habere magnitudinem demonſtratur. 152

INDEX CAPITVM LIBRORUM omnium, qui nuper huic volumini addita ſunt.

Summa libri de principiis Naturæ.

QVæ principia cauſę & elementa, & quot ſint rerum naturaliũ proprietates. itẽ & cãrum nonnullæ diuiſiones afferuntur. folio. 154
Caput Primum. Ex natura gñationis, quænam principia, cauſæ, elementa ſint rerum naturalium & quid. 158
Caput Secundum. Quorũdam quę de cauſis dici ſolent redditur ratio. 160
Caput tertium. Cauſarum nonnullæ afferuntur diuiſiones, earum etiã proprietates quędam narrantur. 160

Summa capitum libri de Natura materiæ.

CAput Primum. Q͞d materia prima non pōt niſi per creationem in eſſe ꝓduci: & quod ipſa eſt primum ſubiectum in generatione Phyſica. fol. 161

Caput Secundum. Qualiter ꝑ mutationem formarum deuenitur in cognitionem materiæ, & ſm quam rōnem materia eſt principium indiuiduationis. 161

Caput Tertium. Quod tria ſunt genera formarum. 161

Caput Quartū. In quo ponit̃ opinio Cōm. de dimēſionib⁹ iterminatis et reprobat̃. 162

Caput Quintum. Qualiter res naturales generantur gñatione Phyſica ex materia, & de modo conſtitutionis rei. 162

Caput Sextum. Quid ſint dimenſiones interminatæ ſm veritatem. 163

Caput Septimum. Q͞o dimēſiones poſſunt dici interminatæ, & q͞o eædem manent in generato & corrupto. 163

Caput Octauum. Q͞o in homine ſunt plures formæ ſm eſſentiam, ſed vna tantum ſm eſſe. 164

Caput Nonum. Q͞o impoſsibile eſt duo eſſe ſubſtantialia ſimpliciter eſſe in eodem compoſito materiali. 164

Summa libri de Natura loci.

DE Loci natura, ac Quiditate, quidq; naturalium corporū locus ſit. Q͞o item et quibus locus conueniat, tū ex ꝓpria, tum ex aliorum ſententiis inquiritur 165

Caput Primum. Locum non eſſe formā, nec materiam, nec ſpatiū, ſed immobile primū continentis. Quidq; ꝓprius ſit locus naturalium corporꝫ tā mixtorꝫ, q̃ ſimpliciū. 166

Caput Scdm. Quę nā ſint, vel nō ſint ī loco. multorꝫ etiam aſſeruntur ſitæ, ac diluūtur, q͞o videlicet vltimæ ſpheræ loc⁹ debeatur. Q͞o demum ſuperficies ac locus vltimi cōtinentis cum ſit, duæ ſint ſpecies quantitatis diuerſæ. 162

Summa libri primi de Tempore.

CApur Primum. Tēpus difficilis eſſe cognitionis oñditur. An item ipſū ſit ingrens, obiicitur ad partes, ipſumq; eſſe cōcludiur: an demū vnum & idē nunc numero ſit in tpe determinatur. fol 167

Caput Secundum. Tēpus non eſſe motum, ſed aliquid eius, ſ. numerum eius ſm prius ac poſterius, ipſum inſup nec velox nec tardum dici oſtenditur. 167

Caput Tertium. Quæ ſunt illa q̃ menſurantur tempore, & quæ non. 168

Caput Quartum. De dr̃ia æternitatis, æui, & tpis, & quid ſit vnūquodq; eorum. 168

Summa libri Secundi de Tempore.

CApur Primum. Quid ſit tēpus, & qualiter tēpus in iſtis inferioribus participatur, & q̃ ſit angelorum, & eorum operationum menſura. fol. 169

Caput Tertium. Qualiter in toto tp̃e eſt inſtans idem re, differens in ratione. 170

Caput Tertium. Cuius ſit menſura inſtans temporis & æuum. 170

Caput Quartum. Quid menſurat operationes angelorum. 171

Caput Quintū. Quid ſit ſubm æui. 171

Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti.

QVæſtio de ſubiecto totius Naturalis Philoſophiæ. fol. 172

Q͞ſ de Dei glorioſi Infinitatæ inteſiua. 173

INDEX COMMENTAriorum D. Thomæ Aquinatis in octo libros Phyſicorum,

Et eorum, quæ in hoc volumine nuper addidimus.

In quo concluſiones, & omnia adnotatu digna ordine, ac indice ſummo diſpoſita ſunt.

ABſtractionem negātes ideas ponere oportet, quēadmodum Plato. fol. 19.3.H

Achilles Zenonis, quo motū deſtruit. 102 4. g.f

Accidēs infinitum eſſe non poteſt. 40.3.h

Accñs duplex, ſeparabile et iſeparabile. 2.b.d

Actio & paſsio vel ſunt motus, vel idē motui. 36.a.b

Actio & paſsio re vnum ſunt, diuerſa autem ratione. 37.1.b

Actio & paſsio, ſi ſint idem, non propterea vnus motus ſunt. 37.c.c

Actiones denominantur a principiis, paſsiones vero ex terminis 18.4.h

Actionis & paſsionis eſſe motum, nihil eſt aliud q̃ motus eſſe motum 75.3.g

Actus eſt in eo cuius eſt actus. 35 4 g

Actum vnius in altero eſſe non eſt inconueniens. 36.3.e

Actiuæ qualitates paſsiuis priores ſunt. 94.f

Æternitas motus neceſſaria eſt ad cognitionem primi principij. 119.1.d

Æternorum quædam ſuæ immobilitatis ac neceſsitatis cauſam habent. 122.4.g

Æterna eſſe mobilia & non motus non eſſe poſsibile. 120.1.b

Æternitas mirius oſtēdit primi pricipij eſſe, quam nouitas motus. 119.1.d

Æternitatis rationes ab Ariſt adductę quantum valeant. 121.2.d

Æquocationes multę iuxta gña latēt. 115.3.g

Æquiuoca cōparari non poſſunt. 114.1.c

Agens quodlibet naturale in agendo repatitur. 35.3.h

Agere & pati, ſi idem ſint, docentem addiſcere non neceſſe eſt. 36.4.h

Agere propter finem cur antiqui naturæ adimebant. 20.3.b

Agentia naturalia & voluntaria determinata eſſe oportet, ſi aliquam adinuicem actionem ſeu paſsionem hr̃e debeant. 120.3.e

Agūt & patiunt̃ adinuicē entiū multa. 24.1.c

Albatio non albedo motus eſt: ad motum n. ſic mutatio eſſet. 91.2.b

Aliquid eſt in potentia tm̃, quoddam ī actu tantum, et quoddā medio modo ſe habens, cui conuenit moueri. 33.3.g

Alterantis & alterati nullum eſt mediū, pręcipue in ſenſus alteratione. 110.1.4 l.d

Alteratio non eſt in ad aliquid. 111.4 e

Alteratio cur dicat̃ mot⁹ ad qualitatē. 76.4.g

Alteratio eſſe ad quartā qualitatis ſpēm vr̃ tamē ipſa neceſſario eſt ad qualitates tertiæ ſpeciei. 110.3.e.f. 111.1.c

Alteratio non eſt ad habitus, qui ſunt partis animæ appetitiuæ. 111.4.g

Alteratio dr̃ & nō augmētū vel decremētū, ſicut et i cęteris motibus, illa mutatio, q̃ ex magis i min⁹ i eādē ſpē mot⁹ tēdit. 77.2.a

Alterari cōtinue aliquid, in manifeſtis eſt ambigere. 151.2.c

Alterationis principium ipſa loci mutatio videtur eſſe. 13.4.f

Alterationes ęque ueloces cōtingit eſſe, nedū tpis ęqualitate, ſed ſilitudinis formę cōi idētitate: q̃ ſimilitudo ne dum paſsionis dupliei ſeruata idētitate, ſed in ſubiecti numerali vnitate inſpiciēda eſt. 115.4.g. 116.2.a.b.d

Alteratione non exñte argumentum fieri nō eſt poſsibile. 136.4.g

Alterationem ſimilitudinem ex ſubiecto & paſsione diiudicare debemus. 116.2.b.c

Alteratio, augmentū, neq; aliorꝫ aliq̃s mot⁹ cōtinuus et ꝑpetu⁹ eſſe pōt. 152.2.a. 138.2.d

Alterari dicere q͞d ꝑficit̃, ridiculū eſt. 111 3.e

Alterant̃ & patiunt̃ ſenſus ipſi. 110.3.e f g.h

Alteratio non eſt motus continuus in infinitum. 84.1.d

Alterationes & gñationes violentæ & contra naturam ſunt. 111.4 e

Amicitiam & litem rerū naturalium principia Empe. aſſerens ſine rōne ſufficienti hoc opinaſſe videtur. 122.3.g

Anaxagoræ principiis aduerſari videt̃ quod libet eſſe in quolibet. 8.3.e

Anaximander ita mundum ait incœpiſſe, q̃ ante nunq̃ fuerat. 178.4.f

Anaxagoras falſo putabat, iō quieſcere infinitum, quia ſeipſum fulcire videbat̃. 40.3.g

Anaximander infinitū, diuinum, īmortale, et incorruptibile eſſe affirmauit. 39.2.a

Anaxagoras opinatus fuiſſe falſum vr̃, dum tantum intellectum mouētem ſuppoſuit in ipſa rerum conſtitutione. 122.2 c

Anaxagoras recte poſuit intellectum impaſſibilem, & immiſtum. 130.3.f

Aialia imperfecta carēt motu locali. 127.4.h

Aia non exñte an ſit tempus. 70.4.e. 71.2.b

Aial ipſum ſe ipſum mouet cū prius non moueretur, non ſm quācunq; mutationem, ſed ſm lationem tantum. 123.2.c

Aialia, quæ neque per artem, aut ex deliberatione agunt, maxime oñdunt ipſam propter finem operari. 38.1.d

Aialium multæ fiunt a continente tranſmutationes. 123.4.g

Aialis mouētis ſeipſum, q͞d mouet̃, et q͞d mouet ab inuicē diuiſa neceſſario ſunt. 172.1.a

Aiatorum ꝓprium eſſe vr̃ mouere ſeipſum, quod vitale quoddam eſt. 127.3.e

Aialia, q̃ ex ſeipſis mouētur, et natura et extra naturam moueri oportet. 127.1.a.b

Antiperiſtaſi omnia ſimul moueri, & mouere. 149.3 g

Anuli ſimilitudine ipſa infiniti ratio manifeſta fit. 34.4.e

Appetitus naturalis quid ſit, & q͞o materię conueniat. 16.1.c

Aqua in cineribus poſita vacuum aſtruere videtur. 36.1 h

Aqua, dū eſt aqua, eſt in potētia ad leue, i. ad aerem, & ſilr cū aer facta eſt, eſt in potētia ad actū leuis, q͞d eſt eſſe ſurſum. 128.4.2.f

Ars non deliberat, & tamen agit propter finem. 20.4.e. 21.1.a

Ars ea perficit quæ naturam perficere non poteſt. 30.1.a

Ars, q̃ imitatur naturam, in his q̃ natura, & arte fieri ualēt, talē ꝓceſſum habet, q͞d i illa ex prioribus ad poſteriora ꝓceditur, quēadmodum in natura. 29.4.h

Ars imitatur naturā in his, quæ poſſunt arte & natura fieri. 30.1.b

Artifex ſibi ipſi materiam conſtruit. 20.4.h

Artificiata motum non niſi per accidens habent. 17.1.a.2.a

Artificiatorum oīum finis eſt homo. 20.4.e

Ariſtoteles generari ſclam ſicut Platonici, vult, quod alibi reprobat. 113.6.a b

Ariſt. qñ materiā fœminę formā v͞o mari aſſimilat vſus eſt Platonis metaforia, vt ipſius dānaſſe videret̃ ſntam de principiis. 16.3.e.f

Aſtrologia cum ea conſyderet q̃ Phyſicus, pars

pars phyſicæ eſſe videtur. 19.2.c
Atomum cur non poſſe moueri dicatur apt. ratio. 105.2.e
Atomos poſſe moueri per ſe ſine ratione aſſeruit Heraclitus. 104.3.f
Augmentum eſſe nequit niſi alteratio, & vacuum aliquo modo ſint. 136.4.g.1.b
Augeri aliquid continue eſt impoſs. 125.1.b
Augens, & auctum immediata ſunt. 10.4.g
Auerroim male expoſuiſſe textum 1. & 2. & 3. primi Phyſicorum. 1.2.b.2.1.2
Auerroim quomodo reprobat Expoſitor in materia creationis. 119.3.e.f.g
Auicēna fruſtra improbaſſe vī Ariſt. rōnes, quas ad oſtendendum φ demonſtrari naturā eſſe impoſſibile eſt, attulit. 1.8.1.b
Auicennæ rōnes tres, qbus īprobat Ari. qui materia formā appetere dicebat. 16.2.d
Auicennæ rōnes quadā afferunt cōtra Ari. demonſtrationē, pbare conātia nullum finitum infinitā habere potētiā, quæ pauci, vel nullius valoris eſſe oſtenduntur. 146.3.c
Beſtiæ nihil faciunt a fortuna folio 26.3.h
Briſſonia, Tetragoniſmus. 3.1.a.b.
Caſus & fortuna ad genus cauſæ efficientis reducuntur. folio 27.2.a.
Caſus & fortuna nō eſſe vīr, quia de iis mirā dum eſſet non meminiſſe antiquos. 23.4.f
Caſus & fortuna poſteriora ſunt intellectu, & ipſa natura. 27.1.d
Caſus idē φ vanum, vel vano aliquid propinquius dicit. 27.1.a
Caſus inter cāa p accñs cōnumeratur. 26.2.a
Caſus et fortuna ſic differunt, qd̄ q̄ a fortuna ſunt, a caſu eē pñt, nō autē econuerſo. 26.2.c
Caſum cur negauerunt Antiqui. 23.1.h
Caſu quęcunque fiunt, quæ a cauſa fiunt extrinſeca propter finē, quando non fiunt cauſa eius quod accidit. 26.4.g
Caſus nō ſolū in iis, quæ voluntarie agūt reperiē, ſed & in aliis aīalib⁹, in reb⁹ & aīa carētib⁹, & in quo oā a fortuna differat. 26.4.e
Cauſæ determinatio, cur neceſſaria ē. 11.2.c
Cauſa duplex, per ſe, & per accidens. 25.1.d
Cauſaę modi quot ſint oñdiur, & q̄ũo oēs ad quatuor reducunē genera. 22.2.a.23.1.d
Cauſa vno modo dicitur materia. 19.4.g
Cauſa dicitur alio modo de principio vnde motus. i. de efficiente. 21.3.h
Cauſa dicitur de ipſo fine. 21.3.h
Cauſa dī ipſum qd̄ quid eſt i. forma. 21.3.h
Cauſa diuidī in pōa & actu operantē. 23.1.a
Cauſa in actu ſi eſt cum ſuo effectu, & ſi cū illo corrumpiē, ita τ̄n qd̄ ex vtraque pte ſingularia ſuſcipianē, cū autem in pōa pereūte, non neceſſario effectus interit. 23.2.a
Cauſæ p accñsa diuidi contingit, ſicut & cās per ſe, & quid ſit cauſa per accidēs. 21.4.g
Cauſaę quomodo una prior dicatur. 22.3.g
Cauſæ quatuor tantum ſunt. 27.3.h.
Cauſæ plures q̄uo in vnā coincidunt. 25.4.g
Cā p ſe, prior eſt ea, q eſt ſm alterę. 13.1.d
Cauſę ſibi inuicem ſunt cauſę ſecundum diuerſas cauſarum ſpecies. 22.1.b
Cauſa proportionalr rñdere debēt effectua ipſi, ita qd̄ generalibūa generales effectus, & ſingularibus ſingulares reddanē. 23.3.e
Cauſæ naturales in neceſſitate quomodo ordinentur ex proceſſu neceſſitatis in ſcientiis & artibus inuentæ apparet. 31.4.h
Circulo ſeri, & circulariter nō ē idē. 138.4.d
Circularis motus non ſolum quia inter locales annumeratur, in infinitum durare pōt, & quia in eo finis principio copulaē ſed, qa ſolus perpetuus eſt, omnibus aliis prior, & ipſorum menſura eſſe oſtenditur. 139.2.f
144.3.g.143.4.e 71.3.g.
Circulari & recto miſtus motus poſterior eſt. 144.3.g
Circularis motus perfectior & ſimplicior, quia in eo finis copulatur principio, & in eiſdem nequaquam eſt, rectus autem ſæpe in eiſdem eſt. 144.1.b.d
Circularis motus, vno numero exiſtens per infinitum tps durare pōt, neque ex hoc aliquod inconueniens ſequiē. 106.2.a.143.4.e
Circulatio prima non eſt tempus, alioquin circulationis pars circulatio eſſet, multaque tempora ſimul eſſent. 63.2.d.3.e
Circulo motum ſemper eſt in principio, medio, ac fine. 46.3.h
Circularis motus a ſe ipſo in ſe ipſum eſt, rectus vero ex ſe in aliud terminatur. 143.4.g
Circularis motus recto prior eſt natura, ratione, & tpe, & aliqā menſura exiſtēs ſolus regularis eſt, ideo & ppriuus & neceſſario eſt. 144.3.g.4.e.145.3.a.c.145.2.c
Circularis linea rectæ æqualis erit, ſi motua qui ſuper ipſas ſiūt cōparari poſſent. 11.4.1.a
Cognitorū ordo tā ſm naturam, q̄ in ratione noſtra quomodo ſumendus. 1.1.g
Communium ſpeculatio prior eſt ea, quæ de particularibus eſt. 1.1.f.32.4.e.
Comparatio ſit in atoma ſpecie. 114.4.g
Comparatio vera ibi eſt, vbi eſt vnum primum ſuſceptiuum. 114.4.e.l.g
Comparabilia ſunt quæcunque non ſunt æquiuoca, & quæ diuerſarum non ſunt ſpecierum &c. 114.1.b.c.d.4.e.f.g.h
Confuſius nobis eſt notius, ignotius naturæ. 1.3.b.4.b.h
Cœlū factū eē a caſu q̄dā crediderūt. 24.1.d
Cœlum eſſe factum voluit Plato, & cum ipſo etiam tempus. 130.4.e
Cœlum omnia continere dicitur. nec tamen ab aliquo contineri. 55.1.a
Contentum in aliquo ab ipſo realiter diſtinguitur in quo eſt. 49.3.e.49.3.g
Cōſequēter ſe hīs, tāgēs, & cōtinuū qd̄ ſint, & q̄uo naturę ordine ſe reſpiciant. 78.3.f
Contrariorum vna eſt materia, ac ſcientia. 27.1.a.12.1.2.a.b
Contrarietas eſt inter duoa terminos maxime iſtantes. 75.3.e
Contrarium aliquid alicui quinque modis cum ſit, quinque cōſimiliter modis motuū contrarietas ſumendam eſſe docet. 81.3.g.
Contrariorum idem eſt cauſa. 22.1.c
Contraria ſm locum ſunt, quæ maxime diſtant ſm lineam rectam. 79.4.f
Contraria quæ erant in genere poſitioni, figuræ, & ordinis antiqui rerum naturalium principia dicebant. 8.4.g
Contraria q̄uo ex inuicem ſiunt. 7.2.b.d
Contraria principia antiqui poſuerunt cum vno materiali principio. 13.4.e
Contrarietas mutationum ex terminis quidem a quo intendimus tantum, non autē in motibus hoc ſufficit. 85.2.c.
Contrarietas communis perfecti & imperfecti in ſubſtantia eſt. 76.3.g
Condenſationis ratio vacuum aſtruens vana eſſe oſtenditur. 58.1.b.c
Continua ea eſſe dicimus, quorum vnus eſt terminus. 80.1.d
Continuita tempori competit ex motu & magnitudine. 65.4.h
Continuatio hiatū conuenit, quæ ſm contactum vnum fieri apta nata ſunt. 0.2.a
Continuum, ſi diuiſibile eſſet, partiretur impartibile. 92.1.g.h
Continuū ex indiuiſibilibus minime cōponiē, ſi definitiones cōtinui, & eius, qd̄ eſt tāgere, & qd̄ cōſequenter, veræ ſunt. 87.3.h
Cōtinet locatum ipſe locus, ita φ nihil eſt eius. 51.2.c
Continens .i. cœlum, ſeu aer q̄uo plurima in aīalibus cauſant tráſmutationes. 123.4.g
Cōuerſio termioa hēt idetermīnatōe. 145.1.b
Continuum omne ex indiuiſibilibus componi eſt impoſſibile. 81.4.g
Continuitate, magnitudo, motus & tempus ſe conſequuntur. 68.3.h
Cōtinue moueri df illud, φ nō deficit moueri aliquo in tpe p eādē magnitudnē. 79.3.g
Continuari mobilia omnia apud Philoſophoa dubium eſt. 108.3.g
Corpoꝝ ſenſibiliū ſenſibilia aūt eſſe. 48.3.e
Corpori cuilibet, cum extra proprium locum eſt, ad ipſum ferri naturaliter & continue, proprium eſt, & cur etiā naturaliter quieſcit in eodem. 51.2.d.55.4.g
Corpus infinitum ſi eſt, aut graue, aut leue illud eſt. 41.4.g
Corpora de neceſſitate naturæ ſuis in locis manēt, & ex his violēta mouenē. 125.3.e.f
Corpus habens aliud extra ſe corpus ipſum continens, in loco eſt, quod vero nō habet, in loco non eſt. 54.1.b
Corpus aliquod infinitatem ſubire inconueniens eſt. 42.1.d
Corpus infinitum, cum ſit in oēm partem dimenſiones habens, eſſe non poteſt 41.3.e.f
Corruptio vocatur ea mutatio, quæ ex ſubiecto in non ſubiectum tendit. 75.4.g
Corruptionē corruptioni contrariam eſſe nihil prohibet, ſicut nec gñationē gñationem contrariam eſſe non eſt incōueniēs. 83.4.g
Corruptum & generatum in atomo corruptum eſſe & generatum oportet. 98.1.a.b
Corruptiones cā per ſe eſt ipſum tps 69.3.e
Corrumpitur ac generatur, quod quandoq; eſt & quandoque non eſt. 134.2.a.b
Creationem tuetur Expoſitor contra Commentatorem. 119.3.f.g
Definitio eſt rei, qua decernimus virum idem ſit, aut aliud: φ duobus modis intelligitur. folio. 115.4.f
Definitione quid res ſit oſtenditur. 11.3.f
Definitione omnia obiecta diluuntur. 51.3.g
Definitione definiū proprietates clareſcunt. 51.3.h
Definitione ſit omnium difficultatum manifeſta cauſa. 51.3.e
Definitionibus ptes quadā indiuidualia materiæ non conueniunt, ſed partes materiæ communes q̄nq; ipſas ingrediuntur. 3.2.c.d
Definitionis omnes partes ad genus cauſæ formalis reducuntur. 21.3.f
Definitionis communis regula. 6.1.d
Definitiones Phyſicæ & Mathematicæ diuerſæ ſunt. 19.4.g.h
Definitio declarās ſpeciem quæ ſit. 117.4.e.f
Deliberare non eſt præciſa agendi propter finem ratio. 31.1.b
Democritus, & Empedocles de forma tantum tractauerunt. 30.3.h
Demonſtratio Ariſt. qua probat finitum non poſſe per tempus infinitum mouere, quantum valeat. 146.2.c
Demonſtratio, qua probatur nullam finitā magnitudinem habere infinitam potentiā, quanti ſit valoris examinatur. 149.2.a
Denſitas & raritas principium omnii paſſionum quomodo ſunt. 137.1.c.d
Denſi ac rari diſcrimine aliarum ſequuntur differentia qualitatum. 27.1.b.c
Denſi ac rari quidam vacuum inditum corporibus eſſe affirmauerunt. 62.2.c
Deorſum cur ferantur grauia nō poterit aſſignari aliqua ratio, ſi motus ſurſum vacuum cauſa

tuum cauſa ſit. 62.4.f
Diuerſitatis ſcientiarũ cauſa duplex eſt.t.1 d
Diuiſiua via vtilis eſt ad definitiones.33.1.b
Diuiſionẽ magnitudinis vltimis carere neceſſe eſt, cũ in infinitũ diuiſibilis ſit. 46.1 b
Diuiſio non per ſe qualitati, ſed & quantitate congruit. 97.1.b
Diuiſibile, cũ contra ſuam diuiſionẽ diſtinguatur, Nunc omne indiuiſibile eſt. 93.3.e
Diuiditur omne in ea, ex quibus componitur. 88.1.d
Diſpoſitionis rõ ex relatione depẽdet.111.3.h
Docentem addiſcere non eſt neceſſarium, ſi agere & pati idem ſint. 36.4 h
Duratio motus per infinitum tempus impoſsibilis eſt. 206.2.a
EMpedocles litem, & amicitiã principia rerũ ponẽs irrationabiliter dixit. 122.3.g
Empedocles incœpiſſe mundũ, ita quod aliquando erat ante, opinatus eſt. 118.4.g
Empedocles, & Democritus ex Philoſophis, formã ex parte tractauerunt. 20.2.d
Ens multipliciter dicitur. 3.3.g
Entium quoddam naturale, quoddam artificiale eſt. 17.1.e
Entium quædam ſunt propter finem deliberatum, quædam minime. 24.4.h
Entium propter finem quædam per voluntatem fiunt, quædam vero non. 25.1.c
Ens trifariam diuiditur. 33.1.c.d
Entiũ cõis diuiſio ſm motus, et quietis diſpoſitionem quõ ſit ſumenda. 124.2.a
Entium quædam aliquando quidem mouẽtur, aliquando quædam quieſcunt. 135.1.c
Entia omnia in loco eſſe, communis eſt antiquorum ſententia. 47.3.e
Entium quędam aliquando quieſcere, quædam vero non. 123.3.g
Ens oẽ imobile eſſe, ob id qđ vacuũ non eſt Meliſſi eſt fatua & apparens ratio. 56.4.f
Entium multa agunt & patiuntur adinuicem. 34.1.d
Ens mobile, non aũt corpus mobile, ſubiectum eſt totius Naturalis Philoſophiæ. t.2
Eſſe & fieri pp aliquid reperiſ in rebus naturalibus ſicut commune quiddã. 30.2.a
Eſſe quando tempus eſt, & in tempore diuerſa ſunt. 69.2.a
Eufortunium eſt, quando ſequitur aliquod potiſsimum bonum, infortunium vero, qñ maximum malum. 26.1.d
Ex alio fieri bifariam intelligitur. 12.2 d
Exceſſus oĩs determinatæ ac datæ magnitudinis non cõtingit, ſicut in diuiſione. 44.2.a
Expoſitio Auer. tex. 1. Phy li primi, ſecundi, & tertij & eius improbatio. t.3.b.212
Experientia particularium ſcientiam aſſequimus. 112.3.f
Expulſio ea eſt, cum mouens deſerit id qđ mouet. 109.2.b
FAcientis & vtentis diſcrimen. 21.4.h
Falſum, quod Zeno in ſua ratione motum deſtruente, ſuppoſuit. 106 t.a
Fieri ex alio ſecundum eſſe eſſentiale, & accidentale accidit. 12.2.a
Fieri & eſſe propter aliquid proprium eſt rerum naturalium. 58.3 h
Finis eſt cauſa cauſarum. 22.3.e
Finem & ea quæ a fine ſunt cur idem artifex conſyderare habet. 20.3.e
Fine carens perfectum haud eſſe põi. 44.4 e
Finis diuiſibilis idẽ eſt terminus. 64 3 h
Finitũ & infinitũ ꝑpria nãliũ ſunt. 37.3.g
Finitum, quod accipiẽ in magnitudine vel ſm appoſitionẽ, vel diuiſionem, permanet finitum vero, quod in ſucceſsiuis accipiẽ, corrumpitur. 43.3.f
Finitam magnitudinẽ æquam potentiam habere cum infinita eſt impoſsibile. 149 1.a
Finita magnitudo habere potentiam infinitam non poteſt. 149.1.b
Fœlices cur a vulgo fortunati dicanſ 26.1 d
Formam in materiam tranſmutari inconueniens eſt. 18.2.a
Formam, materiam, mouentem Naturalis ſpeculatur. 28.1.c
Formæ ac materiæ ſpeculatio naturalis ſciẽtiæ terminus eſt. 20.1.d
Formæ continere, materiæ vero contineri proprium eſt. 45 t.d
Forma rei naturalis natura eſt, artificialis vero non, cum ex naturali naturale fiat, artificiale ex artificiali minime. 18.4.f
Forma natura dicitur. 18.3 h
Forma & materia, ſi locus eſſent, quomodo vnumquodq; in ſuum pergeret locum difficile eſſet videre, & locus erit i loco, quod eſt abſurdum. 49.4.e
Forma & materia cum non ſeparentur a re locum eſſe minime poſſe, quia locus a loco ſeparatur. 49.2.c
Forma duplex cõpleta, & incõpleta. 19.t.b
Forma eſt magis natura, quã materia. 18 3 f
Formam ſolus Empedocles, et Democritus tractauerunt. 20 2.d
Forma in numero cauſarum eſt. 21.3.e
Forma & finis gñationis, qđ idẽ eſt, oĩa, quę ad ipſam ordinanſ ꝑ ipſam fiunt. 30.2.a
Formam & materiam ad eandem ſcientiam contemplari ſpectat. 20.2.c
Fortuna & caſus nihil eſſe videntur, dum nullus Antiquorum Philoſophorũ de ipſis ſermonem habuit. 23 4 f
a Fortuna nihil faciũt propoſito carentes, vt pueri, inanimata, & beſtiæ. 26.3.g
Fortuna non eſt circa ea quæ ſemper ſunt, quemadmodum natura. 30.3 h
Fortuna & caſus poſteriora ſunt natura & intellectu. 27.2.d
Fortuna a caſu in quo nam maxime diſtinguatur. 27.1.d
Fortuna ſm aliquos, cauſa quædã eſt, ſed humano intellectu immanifeſta. 24.3 e
Fortuna eſt cauſa per accidens in his quæ fiunt ſm propoſitum propter finem in minori parte. 25.2 c.d.26. 2.b
Fortunam bonã dicimus, cũ bonũ aliquod, & e contra malã cum malum euenit. 26.1.e
Fortuna inuenitur in habentibus dominium ſuorum actuum. 26.1.d
a Fortuna effecta effectui per ſe coniunguntur, & ipſa per accidens fiunt. 25.1.d
a Fortuna multa per accñs euenire. 25.3.h
a Fortuna cur aliqua fiant, & quõ. 24.4.f
Fortunã cœleſtiũ cãm eſſe deſtruiſ. 23.4 e
Fortunatos cur vulgus fœlices vocat. 26 3.e
Fortuito facta eſſe diuiniora corpora, quę partes mũdi ſempiternæ ſunt. Ipoſe ẽ. 24.2.e
GEneratio, ſi generetur, non erit aſsignare materiam ipſi generationi ſubiectã quod eſt abſurdum. folio. 78.2.a
Generationem generationi contrariam eſſe, ſicut nec corruptionem corruptioni, nihil prohibet. 86.1.d
Generationis naturalis neceſsitas ſimilis ſcientiarum demonſtratiuarum neceſcitati videtur quantum ad id, quod eſt neceſsitates principium. 32.2 a
Generationis naturalis animalium hic naturalis videtur ordo, vt primum ſemen, inde animal, poſtremo homo fiat. 30.3.g
Gñatio vnius ẽ corruptio alterius. 46.4 t g
Generatio, duplex aliqua ſimpliciter, aliqua vero ſecundum quid: ea ſubſtantiæ eſt, hęc vero accidentis. 75.3.h
Generatio non eſt motus, quia quod generatur non eſt hoc aliquid. 76 1.a
Generatio non eſt motus, quia quod generatur non eſt in loco. 75.t.d
Generationes & corruptiones rerum neceſſario cum motu ſunt. 110.4 g
Generatio cum oppoſitos habeat terminos non põt eſſe in perpetuũ continua. 138 2.d
Generatum omne generabatur prius generatione cum motu præcedente. 101.3.f
Generatum prius alteratur, & accreſcit, vltimo localiter mouetur. 13.7.g
Generari imperfectionem dicit in eo quod generatur. 137.4.g
Generatio dicitur æque velox, ſi in æquali tpe gñetur idem, & indiuiſibile. 118.4 h
Generatum vt ſtatim corrumpatur abſurdum eſt. 139.t.e
Generationem naturalium continere ſimpliciter neceſſarium penes materiam ſumptũ, inconueniens eſt. 31.2.d
Generationes & alterationes violentę & contra naturam ſunt. 86. 1.b
Generatum videtur in eodem inſtanti generari, & corrumpi. 141.4.g
Generationis cuiuſque oportet eſſe aliquem terminum ad quem. 76.3.g
Gñatũ oẽ latione vltimo mouetur. 137.3.g
Generatio dicitur mutatio ex non ſubiecto in ſubiectum. 174.t.d
Genus non dicit vnam naturam, ſpecies autem ſic. 118.1 c
Genus duplex logicum & naturale. 118.1.c
Gña multas æquiuocationes cõtinẽt. 118.1.c
Grani milij quolibet nõ facit ſonũ, ſicut totus modius. 119.4.e
Graue deorſum tendit, quia aptum natum eſt ſic moueri. 131.2.a
Graue & leue multipliciter dicuntur eſſe in potentia. 131.2.d
Grauia & leuia moueri a ſe ipſis abſurdum eſt. 130.t.c
Grauia & leuia in propria loca natura, in oppoſita autẽ violentia mouẽtur. 130.1.b
Grauia & leuia, cum mouentur natura, nõ eſt manifeſtum, ſicut cum extra naturam mouentur ab alio moueri. 130.1.c
Grauia & leuia cum continua ſint non mouent ſe ipſa. 130.2.d
Grauia & leuia ab alio mouentur. 130.3.f
Grauia & leuia quomodo moueantur a generante. 131.3.h
Grauia, cum non ſint ſibi ipſis cauſa quietis a ſe ipſis moueri nequeunt. 130.1.d
Grauia cur deorſum ferantur nõ erit aliqua rõ, ſi motus ſurſum vacuũ cauſa ſit. 62. 4.f
HAbitũ illud dicitur eſſe, quod cũ alicui cõſequẽter ſit ipſum tãgit. folio. 80.1.a
Habitus, qui ſunt in prima ſpecie qualitatis, cui etiam corporei ſunt virtutes, & vita quædam appellantur. 114.1.b
Habitibus animæ appetitiuæ ab eſt alteratio. 114.2.c
Habitus ac diſpoſitionis ratio ex relatione dependet. 114.1.e
Heſiodi ſententia, ſi vera ſit, locum habere mirabilem potentiam conſtat. 49.1.c.d
Heraclitus male opinatus eſt atomos per ſe moueri. 107.1 b
Heraclitus omnia aliqñ ignem fore exiſtimauit. 41.3.h
Heraclit⁹ mutationẽ poſuit ĩfinitã. 108.1.d
Heraclitus moueri oia aſſerẽs, min⁹ Naturalis ſciæ fines egreditur. 107.1.a
Heſiodus ante omnia Chaos aſſerẽs locum affirmaſſe videtur. 48.1.c

Iam

IAm eſt illud quod propinquum eſt præſenti indiuiſibili nunc. folio. 70.2.c
Ideas ponere Plato coactus fuit, dum aliquam intellectus abſtractionem non cognouiſſe videatur. 164
Ignem quandoque omnia fore putabat Heraclitus. 41.3.h
Ignis cum ſurſum naturaliter moueatur, terra autem violenter, ſurſum et deorſum motus naturales ſunt. 86.2.d
Ignis motus ſurſum an contrarius ſit eius deorſum violentus motus, aut terræ naturalis deorſum. 87.2.b
Indiuiſibili tempore non poteſt aliquid quieſcere. 101.3.g
Immobile tribus dicitur modis. 73.4.f
Immobile mouẽs aliqđ eſſe neceſſe ẽ. 130.1.b
Immobile omne eſſe ex eo, arguitur, quod vacuum non eſt ergo nec motus, ſicut arguit Meliſſus. 56.4.f
Impartibile ſecundum quantitatem non mouetur, niſi per accidens. 107.1.b.c
Infortunium contingit eſſe, quando aliquod magnum malum euenit. 26.1.d
Impoſsibile multis intelligiť modis. 107.3.e
Impoſsibile ex poſsibili quandoq; ſequi nõ poteſt, falſum vero ſic. 130.2.a
Impulſio eſt cum mouens non deficit ei qđ mouetur. 111.3.h
Inanimata nihil faciunt a fortuna. 26.3.g.h
Infinitum eſſe ꝙ ſit impoſsibile ex ipſa corporis ratione conſtat. 47.1.b
Infinitum eſſe ex quinque oſtendi poſſe videtur: ex tẽpore, ex deciſione continui, ex ꝑpetuitate gñationis, ex ratione eius apparẽti, & ex intellectus apprehenſione. 39.3.f
Infinitum ſeculari ex aliorum opinionibus conueniens eſt. 38.4.g
Infinitum corpus diſsimilium partium dari in natura non eſt poſsibile. 42.1.d
Infinitum verius Parmenides, ꝙ̃ Meliſſus intellexit. 45.1.b
Infiniti generica ratio hęc eſt, ꝙ ſemper eius ſit aliud, & aliud accipere. 43.3.h
Infinitum aliter definitur, quam aliqui philoſophorum definierunt. 86.4.f.g
Infinitum in tempore, in hominibus, in generatione, & magnitudine diuerſis inuenitur modis. 45.3.e
Infinitum definire abſurdum eſt. 45.2.d
Infinitum ſecundum exceſſum, ſicut ſecundum diuiſionem omnis datæ magnitudinis in natura non contingit. 44.3.e
Infinitam potentiam in magnitudine infinita reperiri non eſt poſsibile. 149.1.b
Infinitum in maius in numeris reperitur, in minus vero non. 45.3.h
Infiniti rationem pari numero Pythagorei tribuebant. 17.3.h
Infinitum non eſt actu, ſed potentia. 43.2.d
Infinitum ẜm diuiſionem datur. 43.2.d
Infinitum reducitur ex potentia in actum ſucceſsiue. 43.3.g
Infinitum diuiſione & appoſitione genere conueniunt. 43.4.e
Infinitum eſt cuius ſemper aliquid extra eſt accipere. 44.1.c
Infinitũ cũ materia ſimilitudinẽ hẽt. 44.1.cd
Infinitum ẜm diuiſionem & appoſitionem quomodo diſtinguãtur. 44.1.d
Infinitũ parti potius quã toti ſiſe. 8.42.2.b.c
Infinitũ in ſenſibilib⁹, & i intelligibilib⁹ eſſe irrationabiliter Plato exiſtimauit. 45.2.cd
Infinitum in motu tpe, & magnitudine non vniuoce, ſed analogice reperitur. 46.1.d
Infinitum eſt ſicut materia, cui ſemper annectitur priuatio. 46.2.a
Infinitum principium ingenitum eſſe, & omnia gubernare proprie dicitur. 39.2.a
Infinitum paſsio eſt magnitudinis. 40.2.d
Infinitũ ſi eſt vel eſt ſubſtãtia vel accñs, aut nec accidens nec ſubſtantia. 39.3.g.h
Infinitum actu eſſe, & ſicut ſubſtantia, & principium rerum abſurdum eſt. 40.3.g
Infinitum accñs eſſe eſt impoſſ. 40.3.h
Infinitum ad finitũ nullã rõnem hẽt. 122.2.c
Infinitum quantitati congruit. 3.4.g
Infiniti definitio ex antiquis accepta perfecto potius conuenit. 44.4.g.h
Infinitum auferentibus, quæ nam impoſsibilia accident. 43.2.a
Infinitũ in actu non adſtruitur ex ipſa magnitudinum diuiſione in infinitum. 47.1.b
Infinitũ ponẽtes oẽs principiũ rerũ faciũt, ꝙ Pythagoricis propriũ fuiſſe videtur. 38.2.b
Infinitã mutationẽ poſuit Heraclit⁹ 108.1.d
Infinitum locũ eſſe cum nõ contingat, neq; poſsibile erit eſſe corpus infinitum. 42.4.g
Infinitum eſſe ſeparatum non poteſt, ſicut nec magnitudo, nec numerus per ſe exiſtere ſeparata poſſunt. 40.2.d
Infinita magnitudo duplr ĩfinita eſſe põt ẜm diuiſionem, & ẜm vltimum. 91.4.f
Infinitum auferentes, quæ ſequantur impoſſibilia. 39.3.g
Infinitorũ mouentiũ, nõ dať primũ. 129.3.e
Infinitum aut finitum ſit naturale omne neceſſe eſt. 37.4.g.h
Infiniti conſyderatio neceſſaria eſt. 37.4.h
Infiniti definitio a Philoſophis aſsignata in anulo conſpicitur. 44.4.e
Infinitũ trãſiri neceſſe erit, ſiue in numeris ſeparatus, ſiue in ſenſibilibus ponatur. 31.3.f
Infinitum corpus, ſiue ſimplex, ſiue compoſitum non poteſt eſſe. 41.2.c.d
Infinitum tranſiri in tempore infinito quomodo ſit poſsibile. 141.2.b
Infinito tempore motum infinitum eſſe nõ eſt impoſsibile, ita tamẽ quod motus, alius & alius intelligatur. 108.2.c
Infinitum qñ̃o ſeparatum aliquem inueniſſe eſt impoſsibile. 40.2.a b
Infinitum quod partes eiuſdem ſpeciei habeat non eſt poſsibile eſſe. 42.1.d
Infinito tpe per magnitudinem finitam non eandem tranſire non eſt poſsibile. 102.1.a
Infinitum quia toti ſimile eſt ideo omnia cõtinere ei proprium eſt. 45.2.c
In ſeipſo eſſe primo & per ſe nihil põt. 19.1.a
In ſeipſo aliquid eſſe per ſe, aut per accidens, ſiue ſecundum partem intelligitur. 19.3.g
In ſeipſo aliquid eſſe per ſe, aut per accidens non contingit. 51.1.a
Intellectum immiſtum & impaſsibilem rationabiliter poſuit Anaxagoras. 130.3.e
Intellectus dum reducitur in habitum ſcientiæ non ſuſcipit aliquam alterationem, quia ſciens ad aliquid eſt. 114.4.h
Intellectus & natura, priores ſunt fortuna, & caſu. 27.2.d
Inſtrumentum mouet, & mouetur, mobile mouetur, ſed non neceſſario mouet, mouẽs vero vt ſic tantum mouet. 130.2.c
Infinitum ſpatium finito tempore aliquod mobile pertranſire non poteſt. 91.3.g
Infinitam mutationẽ per ſe eſſe, vt aſſerit Heraclitus, eſt impoſsibile. 108.2.a
Infinitum in actum auferentes Mathematicam ſcientiam haud euertunt. 46.2.c
In ſe ipſo, ſi aliquid primo ſit, idem erit continens & contentum. 45.4.g
Intelligentiæ, ſiue imaginationi nõ eſt credendum. 46.4.g
Imparubile partiretur, ſi continuum indiuiſibile eſſet. 92.4.g.h
Indiuiſibile diuiſibile erit, ſi quo modo atomum moueatur. 108.1.b.c
Indiuiſibile moueretur, ſi tempus componeretur ex ipſis nũc indiuiſibilibus. 107.3.f.g
Infinitũ ſi non ſit aliquo modo, tẽpus principiũ & finẽ habebit: quod eſt inconueniẽs apud opinantes mundum ęternum. 43.2.a
Infinitum corpus ſi reperiatur, graue illud, aut leue erit, quod eſt impoſsibile. 42.4.g
Infinitum ſicut elemento competeret, omnia alia eo corrumperentur. 41.2.a
Infinitum quieſcere, quia fulcire ſeipſum videtur, impoſsibile eſt. 42.3.e
Infinitum, ſi erit accidens, non erit principium. 40.1.b.c
Infinitum multis dicitur modis. 40.1.2.b
Infinitum in potentia tantum ex ipſa generatione concluditur. 46.3.h
Infinitum eſſe, vel non eſſe rationes aſtruentes quantum valeant oſtenduntur. 46.4.e
Infinitum non eſt, quod eſt ex termino in terminum. 108.2.b.c
In aliquo eſſe quot modis dicatur. 50.1.a
Irregularis motus eſt vnus, inquantum eſt continuus. 83.1.c.d
Irregularitas in motu duplex attendẽda eſt, aliqñ.n.eſt in medio.i.magnitudine, aliqñ in modo motus. 82.4.g.h

LApis ꝙ deorſum latus, aut manens in terra lateat mirabile eſt. 125.2.d
Latis per longinquitatem temporis non fit durior aut mollior. 125.2.d
Latio cum ſit motus in aliquid non eſt infinita. 108.3.e
Latio prior eſt aliis motibus ẜm ſubſiſtendi conſequentiam. 137.2.a
Latio perfectione prior eſt aliis mutationibus. 137.4.h
Latio omnis ẜm circulum, aut ẜm rectum, aut ex his miſta eſt. 139.1.b
Latio in rectum cũ ad contrarios ſit terminos in infinitum continua non eſt. 139.2.h
Latio circularis cũ principio finem copulet, nõ aũt recta i infinitũ cõtinua erit. 143.4.e
Lationem neceſſarium eſt primam eſſe motuum. 136.4.h
Latiõ ab alio quatuor intelligiť motib⁹ ẜm, pulſione, tractio, vectiõe, & vertigine. 111.3.g
Latio vltima eſt in vnoquoque quod generatur. 137.3.h
Latio prior eſt tpe aliis motibus. 117.3.e
Lationum ſola circularis perpetua eſſe poteſt. 139.c.f
Latione mouens ſemp aliquid mouet, aliquo i tpe ad aliquã ſpatij quãtitatẽ. n 9.2.b
Latio aliis motibus perfectior ideo eſt, quia mouẽs ſeipſum ẜm illam mouetur. 138.1.b
Latio nulla erit ſi vacuum ſit. 59.1.b
Lationes omnes cur non ſint comparabiles. 117.4.g
Leuia cum non poſsint ſe ipſa oppoſitis mouere motibus a ſeipſis nõ mouenť. 127.3.g
Leuia et grauia ad ſua loca mouenť. 125.2.c
Linea recta circulari æqualis erit, ſi motus qui ꝑ ipſas fiunt, cõparari valeant. 116.2.d
Linea nõ cõponiť ex pũctis, ſed inter ea ſp mediat, ſicut inter nũc tps. 86.4.g.h. 7.4.h
Litem & amicitiam, Empedocles principia poſuit, at irrationabiliter. 22.3.h
Loci mirabilis eſt potentia, ſi ea quæ dixit Heſiodus vera ſunt. 49.1.c.d
Loci differentiæ ſex ſunt. 43.1.b
Loco oĩa congruunt, quæ de ipſo dicuntur ſiue a ſapientibus, ſiue a vulgaribus hominibus, ſi recte eius definitio ſuſpiciať. 53.4.
Loco hoc proprium eſſe videtur, vt neque maior,

maior, neque minor ſit locato. 55.3.e
Loci definitio qualis eſſe debeat. 53.3.ſ
Loco ſiue magnitudini, prius & poſterius primo inſunt. 66.1.b.c
Locus quid nam ſit, primus omnium conatus eſt Plato aſsignare. 49.1.a.b
Loci ſententiæ a Platone poſitæ aduerſari videntur ea, quæ de ideis & numeris dixit, quod videlicet in loco non ſunt. 4.4.f.g
Locum & naturam dixit idem eſſe Plato in Thimeo. 49.2.a
Locus naturalis parti ac toti idem accommodabitur. 41.4.g
Locus forma ideo eſt quia continet, diſsimiliter tñ ab ipſa forma nã illam tẽ continere dicitur, locus vero corpus locatum. 58.2.d
Locus ſiue materia, ſiue forma ſit, difficilis eſt cognitionis. 49.2.b.e
Locus ſi ſpatium eſſet, eſſet tranſmutabilis. 52.4.h
Locus quia continet, & ſeparatur a re non eſt materia. 53.1.d
Locus terminus eſt corporis continentis. 53.2.b.c
Locum immobilem eſſe ſicuti vas, quõ intelligendum ſit. 53.3.f
Locus cur ſpatium videtur eſſe. 52.3.f.g
Locis propriis corpora naturalia, naturaliter quieſcunt. 55.4.f.g
Locus proprius a natura determinatus eſt, ad quẽ cuncta naturaliter feruntur. 47.4.g
Loci completa definitione apparentes rationes ipſum deſtruentes ſoluuntur. 55.2.c
Locus cũ vacuo affinitatem habere videatẽ, neceſſariũ fuit de loco diſſerere. 56.1.c
Locum poſuiſſe videtur Heſiodus ante oĩa Chaos affirmans. 48.1.d
Loco primum ineſt ita continere locatum quod nihil ſit eius. 51.2.c
Loco cõtinetẽ illud corpus quod aliud extra ſe corpus habet, quod vero non habet minime in loco eſt. 54.1.2.b
Loci natura ac differentiæ ob varias ſapientum ſententias obſcura ſunt. 53.2.d
Locum nequaquam quæſiuiſſent ſapientes niſi fuiſſet motus. 51.3.h
Locum aliquem corpus ſuapte natura habet. 41.4.g
Loco aliquo omnia ſenſibilia corpora continẽtur. 42.4.g
Loca propria de neceſsitate naturæ corpora nunquam deſerunt, & ex his violentia mouentur. 125.3.e
Loco ſeparari ita a locato, quod iam ei non deficiat proprium eſt. 51.2.c
Locus cum naturalibus corporibus communiſsimus ſit, a Naturali contemplãdus ideo eſt. 47.2.b
Loci differentiæ non ſolum quo ad nos, ſed ex natura loci in toto vniuerſo determinata ſunt. 43.1.a
Loci mutatio alterabitur, vel latum localiter, aut ſic mouebitur, ſi mutationis mutatio ſit. 78.2.c.d
Locum infinitum eſſe, cum non contingat eſſe infinitũ corpus, eſt impoſsibile 42.3.g
Locũ eſſe efficaciſsime oñditur, dum natura, vnumquodq; fertur in ſuum locũ. 47.4.g
Locorum aliquis communis, proprius alter. 48.4.e
Locus quia motui extrinſece cõuenit, ad Naturalem ſpectat. 45.3.f
Locus qa entibus oĩb9 conuenire vr̃, Nãlis de ipſo determinationem facit. 47.2.b
Locus, quia & ſm ſe, & quo ad nos dubius eſt, ob hoc neceſſaria eſt eius conſyderatio Phyſicis. 47.a.d
Locus quod ſi ex rerum tranſmutatione videtur. 47.3.g
Locus an moles quædam corporis ſit aut altera natura certum non eſt. 48.2.a
Locus ſi daretur duo corpora in eodem eſſent. 48.2.b
Loci tres dimenſiones ſunt, longitudo, latitudo, & profunditas. 48.2.a.b
Locus ſi eſſet quid a corpore diſtinctum, loci puncti ad ipſum punctum aliqua diſtinctio foret quod eſt impoſsibile. 48.2.d
Locus cum neque elementum, neque ex elementis ſit, nihil eſſe videtur. 48.1.e
Locus cum nullum ex quatuor cauſarũ modis induat nihil videtur eſſe. 47.1.a
Locus ſi eſſet, & ipſe in loco eſſet, et ſic in infinitum, quod eſt abſurdum. 48.3.g
Locus cum locatis creſcere non valeat, quia immobilis eſt, nihil eſſe videtur. 48.3.h
Locus cũ ſit terminus locati forma eſt, quæ terminus eſt eius, cuius eſt forma. 48.4.h
Locus quia a locato ſeparatur, forma, aut materia, quæ inſeparabilia ſunt non eſſe videtur. 49.2.d
Locus in eo qđ ſeparatur a re nõ eſt forma, prout vero cõtinet non eſt materia. 49.3.e
Locus ſi materia eſt, aut forma, difficile in ſuum quodq; perget locum. 49.4.e
Locus ſi materia aut forma ſit erit in loco ipſe locus. 49.4.e
Locus quod erit in loco, ſi affirmetur eſſe, apparentia quædam fuit Zenonis, quæ facile ſoluitur. 51.1.c
Locus particularis in cõmuni eſt ſicut pars in toto. 52.1.h
Locus aut eſt materia, aut forma, aut ſpatiũ, aut extrema corporis continẽtis. 52.2.c
Longitudo infinita eſſe non poteſt, & tempus infinitum. 98.2.a
Longitudo in qua aliquid mouetur ſm locũ diuiſibile eſt 97.1.a.b
MAgnes tripliciter, ſeu triplici ratione trahi a ferro dicitur. 112.4.h
Magno & paruo quare Plato infinitum attribuit. 38.3.f
Magni ac parui eadem eſt materia. 27.1.a
Magnitudo & numerus ſicut per ſe ſeparata exiſtere non poſſunt, ſic neque infinitum. 40.2.d
Magnitudo, motus et tpˢ in menſura ac cõtinuitate ſe inuicẽ conſequuntur. 68.2.d
Magnitudo quælibet continua eſt. 91.2.a
Magnitudo omnis dupliciter infinita eſſe poteſt ſm diuiſionem, & ſm vltima. 85.1.e
Magnitudinem, ſi ex indiuiſibilibus componi contingeret, motus ex indiuiſibilibus numero æqualibus motibus componeretur, ex quibus componitur magnitudo, ſuper qua fit motus. 80.3.f
Magnitudinis diuiſæ vltimum non datur, quia in infinitũ diuiſibilis eſt. 46.1.d
Magnitudinem finitam habere potentiam infinitam non eſt poſsibile. 129.4.e
Magnitudinis datæ non eſt quicunque in maius exceſſus, ſicut in diuiſione. 44.2.a
Magnitudo, tempus ac motus ex indiuiſibilibus non componuntur. 88.4.e
Magnitudinem finitam ſi quod mobile pertranſeat, finito in tempore, nihil intulit Zeno contra Chriſtum. 105.2.d
Magnitudo finita erit, ſi tpˢ ſit finitũ 102.3.h
Malitiæ ac virtutes ſunt ad aliquid. 114.1.b.c
Mathematicus abſtrahit a materia, et a motu, nec tamen mentitur: id quod diuiniſsime declaratur. 19.3.g.20.3.h
Mathematici ac naturalis diſcrimẽ ſcire Naturalem oportet. 19.1.c.d
Mathematicus, ac Phyſicus eadem, licet cõſyderent, non tñ eodem modo. 19.3.e
Mathematicus ac Phyſicus non eodem modo definiunt. 19.4.g
Materiæ indiuiduales quædã partes definitionẽ nõ ingrediunẽ, at cões eius partes q̃nq; definitiones rerũ conſtituunt. 32.2.d
Materia cũ ad formã dicaẽ in numero eorũ, quæ ad aliquid dñr cõputatur. 22.1.b.c
Materia a contrariis non ſeparatur, niſi forte ſm rationem. 26.4.g
Materia non eſt alia, & alia quia ſub diuerſis eſt contrariis. 26.4.g.h
Materia ſtatuæ non prædicatur in recto de forma ſtatuæ, ſed denominatiue. 113.3.h
Materiæ ac formæ conſyderatio eiuſdem eſt ſcientiæ. 202.d
Materiæ ac formæ apta Platonis ad appetitum maſculi ac fœmine ſimilitudo. 15.2.d
Materię propria priuationi tribuere defectus priſcorum: eſt vnde materiæ & priuationis nullam diſtinctionem viderunt. 16.3.f
Materia magis eſt natura, quã forma 18.3.h
Materiæ neceſsitate rebus naturalibus, oĩa quidã inconuenienter attribuunt, cũ illarũ diſpoſitionẽ, ſicut artificialium ſine principiis materialibus non vidiſſent. 31.3.g
Materia a loco diſtinguitur, quia non ſeparatur ſicut locus 49.2.d
Materiæ ac formæ mutationem intelligere fatuum eſt. 18.2.a
Materiæ diſpoſitio nãlibus ꝓpria eſt. 11.3.g
Materiam & locum, quare Plato idem dixit. 49.2.b
Materiæ continere, formæ vero continere proprium eſt. 45.1.c.d
Materiam formã non appetere arguit Auicenna in Ariſtotelem. 16.2.c
Materiali principio contraria principia copulauerunt antiqui. 11.4.e
Materiale principiũ qđ poni in natura neceſſariũ eſt, cuius nam cõditionis ſit. 12.4.e
Medium quodammodo extremorum vtrũque eſt. 75.1.d
Medium illud eſt, in quod motum continue ſm naturam aptum natum eſt prius prouenire, quam in vltimum. 79.3.f.g
Media ſm Zenonem cum in motu infinita ſint, quæ nequaquam tranſiri poſſunt motũ deſtruxiſſe credidit. 144.1.a
Mediæ ſcientiæ quæ ſint. 19.4.h
Meliſsi fatua eſt, & apparens ratio motum deſtruens, qua ſic arguebat. vacuum non eſt: ergo nec motus eſt omne ergo immobile erit. 56.4.f
Meliſsi error is erat quod principium dupliciter acceptum ſimpliciter ſumpſit. 4.4.h
Meliſſus verius de infinito opinatus eſt, quã Parmenides. 45.1.a
Menſuratur ſemper aliquid quodam proximo ſui generis. 73.1.c
Minimũ in numeris ſm multitudinẽ inuenire eſt non aũt ſm magnitudinem 68.1.e
Mirabile eſt lapidem deorſum latũ, aut manentem in terra latere. 128.1.b
Miſtus motus recto ac circulari poſterior eſt. 147.2.c
Mobile illud perpetuum neceſſarium eſt, qđ a mouente in mobili ſemp mouetẽ. 139.1.b
Mobilia omnia ſi ſunt facta, ante primam mutationem alia præceſſerat mutatio, qua mobile ſuppoſitum factum eſt. 112.3.e
Mobile per ſe, & primum ab vtroque termino alterum eſt. 74.3.f.g
Mobile motum, cum partim ſit in termino a quo, partim in termino ad quem, diuiſibile eſſe neceſſe eſt. 94.2.b

Mobile infinitum minime eſt, ſi tempus aut magnitudo infinita ſint vel finita, aut alterum ſit finitũ, et alterũ infinitũ. 102.4.e.f.g
Mobile infinitũ finitã magnitudinẽ finito in tpe pertranſire non poteſt. 103.1.a
Mobile quod reflectitur, in ſigno a quo reflectitur quieſcere neceſſe eſt. 143.3.g
Mobilia aut facta ſunt, cum prius nõ eſſent, aut ſunt perpetua. 152.3.f
Mobilium aliqua per ſe, aliqua vero per accidens mouentur, quorũ aliqua per ſe moueri etiam poſſunt, aliqua vero non. 51.4.f
Mobilium aliqua natura, aliqua per violentiam mouentur. 129.2.c.129.3.g.
Mobilis vnitas ad vnitatem motus exigitur. 81.2.b.c.97.3.e
Mobile aliquod, ſicut qñq; mouetur, qñq; autem non mouetur, ita in toto hoc vniuerſo idem accipere poſſe videtur. 125.4.e
Mobilia oia an continuati poſt ſit. 110.3.h
Mobile ſi æquæ velociter moueatur impoſſibile eſt moueri in magnitudine infinita per tempus infinitum. 102.2 d
Mobile ſemper motui præintelligitur. 121.4.g
Mobilia æterna eſſe, & non motus inconueniens eſt. 122.3.g
Mobile aliquod infinitum ſpatium tempore finito pertranſire non contingit. 91.3.g.h
Mobilis partes ſm circulum nunquam ſunt ſimul in eodem loco. 106.3.e
Mobile quod mouetur tardius vel velocius, an hoc ſibi vere conueniat, poſſe videlicet moueri velocius vel tardius. 92.3 f.g
Mobile omne, ac quieſcens in tpe mouetur, ac quieſcit, non autem in nunc. 94.1.c
Mobile omne diuiſibile eſſe oñditur 94.2.a
Mobile omne, & q mutatur diſtans eſſe oportet a termino a quo mutatur. 97.3.e
Mobile omne alicubi eſſe neceſſe eſt. 97.3 h
Mobile omne aliqua ſpecierum motus moueri oportet, & ſimiliter quieſcens aliqua quiete ĳs motibus oppoſita quieſcere neceſſarium eſt. 145.4 g
Mobilia omnia mouentur ab aliquo intrinſeco, vel extrinſeco mouente. 121.3.h
Mobili ac mouenti cõe eſt, vt ſm omnẽ ſpeciem motus ſimul ſint. 111.2.a
Mobiliũ per ſe, aliqua a ſe, aliqua vero mouentur ab alio, & violentia. 129 1.h
Mobilia mota omnia conſyderationis Phyſicæ ſunt. 18.1.c
Mobile cum iam motum eſt neceſſe eſt eſſe in termino ad quem, & in eo eſſe ad quod mutatur. 95.4 g 97.2.c
Mobilia ſi ſe tangant, aut continua ſint non eſt poſſibile tempore finito infinita mobilis moueri. 110 4.g h
Moderamine paſſionum virtutem conſiſtere opinantur Peripatetici. 114.4.e
Monſtra & peccata tam naturæ, quam artis quæ ſint. 30.2.d
Modium milĳ aliquem ſonum facit, nec tamen recte intulit Zeno granũ milĳ quodlibet ſonum facere. 116.1 d
Mota in ſtadio non ſufficienter deſtruunt motum, quemadmodum Zeno oſtendiſſe putauit. 105.4.e
Mota ſecundum eandem ſpeciem magnitudinis eodem in tempore comparabilia ſunt. 117.4 h
Motum in pleno ad motum in vacuo nullã habet proportionem. 50.1.c d 50.3.f.
Motum circulariter ſemper eſt in principio, medio, & fine. 147.4 e
Motum continue a principio ſui motus ad finem ad quem peruenit ſecundum loci mutationem continue ferebatur, niſi fuerit aliquod impediens. 145.3.e
Motum a ſeipſo ſecundum naturam mouetur. 129.3.g
Motum ſempiternũ facere non poteſt quod per accidens mouetur. 138.2.g
Motum aliquo in tempore primo in qualibet illius tpe parte moueri neceſſe. 99.3.f
Motus quod actus exiſtentis in potentia, ſit apta probatio. 35.2.a
Motum omnes affirmant quicunque de natura aliquid dignum enunciauerũt. 121.1.b
Motui qui eſt ex albo in nigrum, contraria eſt quies, quæ eſt in albo. 84.4 h
Motui ideo quies contraria eſt, quia eius eſt priuatio. 94.4.e
Motus non eſt in ſubſtantia, quia in ea non eſt contrarietas. 76.3 g
Motum plurem vel minorem cum tempore diiudicemus, erit tempus eius aliqua menſura. 66.1.c
Motus cum nec in ſubſtantia: nec ſub actu ponatur, inter indeterminata ponendus videtur. 35.2.a
Motum in communi & non motum primũ vt ait Cõmentator, tractauit Philoſophus in principio Octaui. 120.4 f
Motuũ velocitates ad determinatẽ ſint. 90.3.g
Motui quæ nam quies contrarietur 84 4.g
Motus pulſus, tractionis, & vectiginis, ad pulſum & tractum reduci videntur. 112.2.a
Motu non exiſtente prius & poſterius non erunt. 123.2.a
Motui ex ipſa magnitudine prius & poſterius inſunt. 66.1.d
Motum per exitum definire inconueniens eſt cum exitus motum ſupponat. 23.3.g.h
Motus per ſe, qui in contrariis & medĳs, & contradictione eſt, conſyderandus eſt, non autem qui per accidens. 75.1.b
Motus quanto primo mouẽti propinquior, tanto eſt velocior. 152 4 g
Motus omnis, cum in tempore fiat, quod eſt diuiſibile, ipſum ſm tempus ſecari oportet. 96.2.e
Motus omnis alicuius eſt mobilis. 95.4.g
Motus quilibet eſt in tempore. 90.4.g
Motum deſtruxiſſe videbatur Zeno, ideo, quia omne mobile ad medium vt perueniat prius neceſſe eſt, & cum medĳ mediũ ſit, & ſic in infinitum &c. quod eſt inconueniens. 105 1.c
Motus omnes præter localem, cum fiãt per eadem ſemper, non poſſunt eſſe continui. 147 1.c.d
Motus ſpeculatio ad rerum naturalium cognitionem neceſſaria eſt. 31.2.b
Motum negantes ſcientĳs omnibus iniurantur. 127 1.d
Motum infinitum tempore finito eſſe nõ eſt impoſſibile, ita tamen quod motus, & moueri, alia & alia intelligantur. 110.4.e
Motus ſurſum, ſi vacuum ſit, cauſa difficile videbitur, cur grauia deorſũ moueantur. 62.4 f
Motum qui non eſt inter contraria, perpetuum eſſe non eſt abſurdum. 126.1.c
Motu vno ſemper exiſtente, durare motus per infinitum tempus poteſt. 108.3.h
Motus nouitas ex quo magis inſpicienda eſt, an ex eſſe primi principĳ, an ex eius vnitate. 121 3.h
Motuum nullus poteſt eſſe cõtinuus ac perpetuus localis. 138.2.d
Motu non exiſtente fruſtra locus quæreretur. 51.3.h
Motus locales comparabiles ſunt & quare. 117 4.g
Motus oẽs cui nõ ſunt cõparabiles. 117.4.h
Motus irregularitas dupliciter attendẽda eſt nam in medio aliquãdo .i. in magnitudine, aliqñ autem in modo motus. 82.4.g
Motus ſpecie alteri erunt, ſi id in quo eſt motus alterum erit. 81.1.h
Motus, ſi ex mouentis cõponitur, & tps idẽ ex indiuiſibilibus componetur. 9.1.a
Motus nãlis nulla erit cã ſi vacuũ ſit. 58.4.e
Motum in actione & paſsione eſſe, nihil aliud eſt, niſi motũ eſſe in motu. 77.1.b.c
Motus nullo in tempore ſequetur, ſi addetur ad mobile, & non ad mouens 119.2 f.g
Motus ſm quem aliquid ſeipſum moueat, difficilis eſt ſpeculationis. 133.4.g
Mot⁹ primũ nõ eſt accipere, nec ẽt i ſtatione primã eius partẽ dari eſt poſsibile. 103.4.h
Motus ac tempus in potentia tantum infinita ſunt. 47.1 a
Motus ſm eſſe, & ſm ſuam durationem mẽſuratur a tempore. 68 4.g
Motus quõ tempore ipſo per ſe menſuretur quies autem per accidens. 70.1.a.b
Motus ſm partes mobilis diuidit. 95.4 g.h
Motus vbi actu vel potentia inuenitur, ibi inuenitur tempus. 72.1.d.2.a
Motus oppoſitio ex terminis vtriſque attendi oportet. 84.1.a
Motum continue ſemper in aliquo ſigno quieſcere oportet. 143 2 b
Moueri oẽ, ſi mutatũ eſſe nõ pcedat ĩ quolibet nunc tpis aliqđ mutatum erit. 100.2.d
Mouẽtia ſi qñq; ſint, & qñq; nõ ſint, etiã aliquid generationis, & corruptionis illorum cauſa. 35.4.h
Mouẽs primũ, ſi vnũ eſt, perpetuũ eſſe oportet, & ſi plura. plura perpetua erũt. 137.2.b
Mouens ſeipſum vtraque pars ab altera non mouetur. 134.3.g
Motus regularitas, vel irregularitas, quæ ſit, & quam et vnitatem præbeat. 82.2.b.c
Motum ignorantes naturam ignorare neceſſe eſt 32.3.g
Motui cuilibet quinque neceſſaria inſunt, mouẽs, mobile, tps, & duo termini. 32.4.g
Motum comparationes differentiarum exigunt cognitionem. 118 1 a
Motus primum mutatum eſſe an ſit, & quo ſit. 98.3.f
Motus dicitur ſimpliciter vnus, qui eſt continuus ſimpliciter. 82.1.a
Motus eſt tantum mutatio illa, quæ ex ſubiecto in ſubiectum eſt. 76.2.b
Motũ reflexũ proprĳs rationibus quis oñdere poterit perpetuũ eſſe non poſſe. 145.2.a
Motũ cũ non aliter definiri poſsit eius definitio optima eſt. 34 4.e
Motum actum eſſe mobilis, vt ſic, ex contrarĳs eſt manifeſtum. 34.3.e
Motus ois an cuilibet cõparabilis. ſit. 115.3.c
Mot⁹ vnus, cũ ex eodẽ mouetur ĩ idẽ. 80.4.g.
Motum nũq; deficere eadem ratione probari poteſt qua ipſum non incepiſſe probatum eſt. 123.3.g
Motus, ſi eſt motus, doctrinæ generatio doctrina generatio erit. 78.2.b
Motus paſsiones ſi ſint, ſicut albedo, difficile eſt videre. 74.4.f
Motus, ob ſuam paruam entitatem, difficile cognoſci, ac definiri poteſt. 35.2 a.b
Motum aliquando eſſe, aliquando non eſſe abſque ratione dicere figmentum eſt. 124. 3. h.
Motus definitio quod optima ſit probatur. 34. 3.g.h.
Motus, cum cõior ſit oĩbus rebus naturalibus, quam continuum & infinitũ, de ipſo ideo prius determinandum eſt. 32.4.f

Motus

Motus non eſt præter res, ad quas eſt motus. 33.2.b
Motus ſecatur, quemadmodum & prædicamenta. 33.2.c
Motus in quatuor prædicamentis eſt. 33.2.a
Motus eſt actus exiſtentis in potentia, inquantum in potentia. 33.2.c
Motus quomodo ſit actus. 34.1.a
Motus quomodo ſit actus exiſtentis in potentia. 35.2.b
Motus eſt actus mobilis ſecundũ quod mobile eſt. 35.4.e
Motus eſt actus mobilis cauſatus a mouente. 35.4.g
Motus in vacuo nullam habet rationem ad motum, qui fit per plenum. 60.2.b
Motus quilibet motui cuilibet in velocitate proportionabilis eſt. 59.3.h
Motus circularis menſura eſt omnium motuum. 73.1.d
Motus, qui per accidens ſiue ex parte mouentis, ſiue mobilis aut termini dicitur, quia indeterminatus eſt, a Naturali dimittendus eſt. 75.1.c
Motus in qualitate cur alteratio dr̃. 78.3.h
Motus ſecundum quantitatem cur non vno nomine non nominetur, ſicut alteratio, ſed augmentum, & decrementum dr̃. 78.4.e.f
Motus ſecundum vbi ſui generis nomẽ cur non habet, ſed communi nomine latio nũcupatur. 78.4.e f
Motus qui ſunt in vna generis coordinatione vnus genere dicuntur. 80.4.f
Motus q ſunt ſub aliqua atoma ſpecie vnus ſpecie dicuntur. 80.4.h
Motus qui in ſpecie, aut genere differunt, habiti eſſe poſſunt, at non continui. 81.2.a b
Motus continuitas quæ nam exigat. 83.1.e
Motus vnus perfectus, & imperfectus dici poteſt. 83.3.e
Motus a termino a quo non contrariatur ei, qui eſt ad terminum ad quem. 84.3.g
Motus in idem tendentes contrarij non ſunt. 83.3.e
Motum quacunq; parte motus, ſemper moueri oportet. 88.4.e
Motus recipit magis contrarietatem a termino ad quem, quam a termino a quo, cũ ab illo ſpeciem accipiat. 82.1.a
Motus contrarij ſunt, quin contraria, & qui ex contrariis in contraria ſunt. 83.4.g
Motus ratio in hoc conſiſtit, quod ex ſubiecto affirmatum ſit .i. inter duos terminos, quorum vnus a quo, alius ad quem dicatur. 84.1.b
Motus ex altero extremorũ ad mediũ motus eſt in contraria, ſed non ſimpliciter. 84.3.g
Motus ſurſum & deorſum naturales ſunt ñ motus, qui eſt ſurſum, igni naturalis eſt, terræ autem violentus. 86.1.d
Motus violentus an habeat quietem oppoſitam. 87.1.a.b
Motus dupliciter diuiſibilis eſt tempore, & ſm partes mobilis. 95.2.c.
Motus continuus continuorum eſſe oportet. 96.1.c
Motus & moueri inter ſe, & eodem modo diuidi contingit. 97.1.b.c
Motus an ſit infinitus finito in tempore, nec ne. 103.3.h
Motus vnus dicitur, aut genere, aut ſpecie, aut numero. 110.2.d
Motus nõ diuerſificãt p motuũ inſtrumẽta ſed per figuras magnitudinum. 117.4.f
Motus in communi tangitur a Philoſopho in. 8. Phy dum quærit an generabilis vel corruptibilis ſit. 120.4.f
Mot⁹ vita quædã eſſe dr̃ rerũ oĩum. 121.1.b
Motus cum corruptibilis ſit, eum corruptũ aliquid erit, corrumpi oportebit. 123.4.g
Motus magis naturalis eſſe videtur quam quies. 127.2.c
Motus localis tempore prior eſt aliis motibus. 134.1.d
Motus contrarius motui contrario ſm directam contrarietatem opponitur, quietem vero ſm priuationem. 141.2.b
Modus reflexus, quia mediam habet quietẽ perpetuus eſſe non poteſt. 141.3 g
Motibus rectis contrariũ eſt moueri ab eodem ad idem, in circularibus autem econtrario 145.3 e
Motus, qui intercipitur ſtatu, vnus eſſe nequit. 145.4.e
Motus vnus eſt, qui ab vno eſt mouente, & vnius mobilis. 137.4.e
Motus reflexus ſi ſit cõtinuus, et perpetuus, aliquid ſimul albũ erit, & nõ albũ. 145.4.f
Motus diuerſarum ſpecierum licet ſibi continuo tpe ſuccedant, continui tñ non ſunt, ſed conſequenter ſe habentes. 146.2.a
Motus circularis perpetuus eſſe valens omnibus aliis prior eſt. 147.2.c
Motus rectus continuus in infinitum eſſe nõ poteſt, quia principio, medio, & fine determinatus eſt 146.1 b
Motus proiectionis continuus non eſt, quia plura in tpſo mouentia ſunt, licet vnum ſit mobile. 147.4.e
Motus cõtinui motor vnus eſt. 143.3 g
Motus, qui eſt a motore immobili, vel ſolus aut maxime regularis eſt. 152.1.a
Motus in particulari quid ſit. 37.4.e
Motus ſi fiat in vacuo non poterit aſſignari cauſa cur motũ alicubi ſtet. 59.2.c
Motum æque velociter ſi finitam magnitudinem pertranſit in infinito tempore pertranſire neceſſarium eſt. 102.1.c
Motum in loco neceſſe & ipſum ab altero moueri. 110.1.a
Motum & tempus cum ſimul ſentimus tpſo aliquod motus eſſe neceſſe eſt. 65.3 h
Motu naturali igni ſurſum an contrarius ſit eius deorſum violentus motus, aut terræ naturalis deorſum. 87.2 b
Motum localium nullus poteſt eſſe perpetuus, niſi circularis. 140.4.e
Motũ ex momẽtis cõponi eſt impoſs. 89.1.c
Motum primo & per ſe, & non ratione partis vnum, & idem eſſe illius rei in qua eſt motus, ſeu in eadem diſpoſitione in aliquo tempore inconueniens eſt. 104.2.c
Motus ad relationem non eſt, niſi per accidens, inquantum ad aliquam mutationem ſemp conſequiẽ nota aliqua relatio. 77.1 b
Motus eſt æque velox cum alio eiuſdem ſpeciei. 117.2.d
Motus aliqui animalibus inſunt, quorum nõ præexiſtit aliqua cauſa. 133.2 b
Motum contrarietas ex quinque modis, quibus aliquid alicui contrarium eſſe dicitur, ſumenda eſt. 83.3.e
Motus circularis a ſeipſo in ſeipſum eſt, rectus vero ex ſeipſo in aliud. 146.2.c
Motus circularis in eiſdẽ minime eſt, rectus aũt ſæpius in iiſdem eſt. 146.4.e
Mot⁹ circularis perfectior et ſimplicior ẽ recto cum in eo finis copuleẽ princ pio. 146.4 g
Motus circularis recto prior eſt natura, ratione, & tempore. 147.2.c.d
Motus circularis terminos habet indeterminatos, rectus autem non. 147.4 e
Motus circularis omnium aliorum motuũ, ideo mẽſura eſt, qa eis prior eſt. 147.4.g.h
Motus circularis ſolum cum regularis ſit primus eſt. 148.1.a
Motus definitio ab antiquis cur ſic fuit excogitata. 35.1 b
Motus ad tria tantum genera eſt, cũ in ſubſtantia non ſit. 78.3.f
Motus vnitas numeralis ex medij termini & tpis vnitate numerali conſurgit. 81.2.c
Motus aliquis non ſequiẽ ad diuiſionẽ mouentis, ſi mobile non diuidatur. 119.3.g
Moueri an oĩa poſsint & quieſcere, vel q̃dã ſint poſſa moueri, & q̃dã qeſcere. 129.1.d
Mouentur oĩa enunciauit Heraclitus non ſolum q̃dam, quorũ motus latet nos. 127.1.c
Mouentur ex ſeipſis habentia in ſe principiũ ſui motus. 129.3.g
Moueri omnia q̃nq; ſub dominio amicitiæ, ac litis, q̃nq; vero quieſcere temporibus intermedijs, intellexiſſe videtur Empedocles. 128.3.f
Moueri aliquid circulo, & circulariter non eſt idem. 142.3 g
Mouere attribuitur alicui, vel ſm alterum, vel ſecũdum ſeipſum: & illud a ſeipſo, aut ab alio. 128.4.e
Moueri alia ſemper, alia quieſcere ſemper nõ eſt poſsibile. 128.2.a
Moueri aliquid tpe infinito per magnitudinem finitam eſt impoſsibile. 103.1.a
Moueri aliquid in nunc nõ eſt poſſe. 93.4 e
Moueri in tempore omne quod eſt, non eſt neceſſarium. 69.4.g
Moueri omnia ſemper, aut ſemper quieſcere, aut quædam quieſcere, & quædam moueri neceſſe eſt 126 4 g
Moueri quippiam in aliquo tpe gemine põt intelligi, & per ſe, & per partem. 99.3.g
Moueri id continue dr̃, qd non deficit in tpe eandem magnitudinem moueri. 72.1.g.h
Moueri per ſe, & per accidens quæ nam dicantur. 129.2.b
Mouens quodlibet mutatũ eſſe præcedit, & e contra. 99.4.e h.100.1.c.101.1.a.b
Mouetur aliquid in vacuo ex ratione medij motus: ergo in inſtanti. 59.3.h
Moueri aliquid ad aliquid, & eſſe in eodem ſimul abſurdum eſt. 136.4.f
Moueri per accidens, i. per alterum ineſt corruptibilibus. 138.2.f g
Moueri p accñs q̃uo corporibus cœleſtib⁹, & orbium motoribus conueniat. 138.3.h
Mouere ſeipſum vitale eſt, & animatorum proprium eſſe videtur. 130.1.c
Moueri omnia aſſerentes Naturalis Sciẽtiæ fines egrediuntur, necnon hanc opinionem tuentes. 127.2.c
Moueri ab altero q̃cũq; oportet, q in ſeipſis principiũ ſui motus minime hñt. 109.1.a
Moueri a ſeipſo nequaq̃ põt, qd ad alterius quietẽ a ſuo naturali motu quieſcit. 109.2.b
Mouens oẽ moueri, aut p ſe, aut p accñs contingit, & ſi oẽ moueat per ſe, vel per accñs nihil mouebitur quandoq;. 132.3.h
Mouens primum indiuiſibile, impartibile, et omnino magnitudinis expers eſt 153.4.f
Mouens primum, aut in primi mobilis circumferentia eſt, aut in centro. 153.1.c
Mouens primum impartibile eſſe neceſſe eſt. 149.2.c
Mouens primum, ſi a ſeipſo non mouebitur in infinitum procedetur. 131.1.c
Mouens primum abſq; ſecundo mouere poteſt, non autem econoerſo. 132.2.b
Mouens motum an aliquem continuum motum cauſare poſſit. 123.2.d
Mouennum infinitorum nõ datur primum. 132.1.d

Mouentium aliquod mouet propria virtute aliud minime. 132.1.d
Mouentium quædã vno tm̃ motu quædam vero contrarius motibus mouent. prima naturalia ſunt, ſecunda agentia per intellectum. 122.3.f
Mouens primum, nec finitam aut infinitam magnitudinem habere poteſt. 152.4.f
Mouens non motum abſque labore moueredicitur. 153.4.g
Mouens, cum non ſemper adſit mobili, accidit motum eius terminari. 126.1.a
Mouens bifariam mouet, vt efficiens, & vt finis. 82.3.h
Mouẽs vt efficiens ſiĉ eſt cũ moto. 111.2.a
Mouens omne tripliciter trãſmutatur, quẽadmodum & mobile. 74.2.c.
Mouens ſecundum lationem ſemper mouet aliquid in aliquo tẽpore ad aliquam quantitatem ſpatij. 129.2.b
Mouens tam primum, quam ſecundum mouet, at primum magis mouet. 131.4.e
Mouens tantum mouet, inſtrumentum mouet & mouetur, mobile mouetur, ſed non neceſſario mouet. 133.1.a
Mouens, ſi neceſſario moueaẽ, duobus modis accipi põt, aut q̃d ſm eãdẽ motus ſpẽm quam mouet, aut ſm alteram. 133.2.a
Mouẽs, ſi moueat ſe ipſum ſm totũ, idẽ erit & mobile ſm eundem motum. 134.2.a.b
Mouẽs ſeipſum ſecaẽ in partẽ oĩno mouẽtẽ, & in partem tantum motam. 135.3.f
Mouẽs ſeipſum, cũ maxime moueat ſe ſm lationẽ, pſectior ea erit aliis motib⁹. 140.4.f
Mouens vltimum, puta, aeris pars, cum non amplius mouet ſiſtit proiectum. 152.1.c
Mouens aliquod eſſe, quod ſeipſum moueat inconueniens reputari non debet, cum in genere animatorum & animalium id maniſeſtiſsime videamus. 128.1.a
Mouens ſeipſum diuiſum eſſe videtur in id, quod mouet, & quod mouetur. 129.3.g
Mouens aliquod immobile eſſe neceſſarium eſt. 133.1.b.
Mouens moueri ſecundum eandem ſpeciem motus eſt impoſsibile. 134.2.a
Mouens motum, ac cauſare continuum motum poſsit. 153.2.d.
Mouens quòd potentia mobile eſt mouetur. 35.2.c.d
Mouens omne aliquid mouet, & aliquo, aut a ſeipſo, aut alio inferiori mouente. 132.2.d
Mouentis ſe ipſum pars ſe ipſam non mouet quoquo modo. 134.4.g
Mouentis, ac moti localiter a ſe ipſo, vel ab alio nihil eſt medium. 111.3.e
Mouens primum aliquod eſſe neceſſarium eſt, ſi ſit motus æternus. 136.3.g
Multum idem in aere, & aqua ſignificat, nec in eo comparari illa poſſunt. 116.4.g
Multum cum æquiuocum ſit aeri, & aquæ rationabiliter comparari non poſſe videntur. 116.4.f
Mutatio quæ eſt ex eſſe mutationi, quæ in eſſe eſt opponitur. 84.2.d
Mutatio magis a termino ad quem, quam a termino a quo denominatur. 74.3.h
Mutatio ex ſubiecto in non ſubiectum corruptio cur dicitur. 75.4.f
Mutatio ex non ſubiecto in ſubiectum generatio vocatur. 75.4.g
Mutatio ex non ſubiecto in ſubiectum qũo generatio rationabiliter dicatur. 75.3.h
Mutatio ex magis in minus in eadem ſpecie qualitatis, nõ augmentũ vel decrementũ dicĩ, ſed alteratio, & ſic in cæteris motibus, qui ſunt ex magis in minus, vel e contra. 79.1.a
Mutationis mutationem eſſe, quot intelligatur modis. 77.3.e
Mutationis mutatio nõ ẽ, nec vt ſubi, neq; vt termini, mutationis aũt p accñs aliquã eſſe mutationẽ impoſt nõ ẽ. 77.f.g.77.4.g
Mutationibus omnibus hoc proprium eſt, quod ſemper in eis omne mutatum eſſe mutari præcedit. 101.2.b.102.3.d
Mutationẽ infinitã poſuit Heraclit⁹. 108.2.a
Mutationis contrarietas eſt in terminis tantum ad quos inſpicienda eſt, in motibus vero præter hoc aliud exigitur. 84.2.e
Mutationis ſi mutatio ſit, loci mutatio alterabitur, aut latum localiter ſimiliter alterabitur. 78.2.d
Mutatio localis nulla erit ſi vacuũ ſit. 59.1.c
Mutationem aliquam per ſe infinitam eſſe, vt aſſeruit Heraclitus falſum eſt. 108.2.a
Mutatio cum ſit inter duos terminos perpetua eſſe non poteſt. 125.3.g
Mutationis ſi qua ſit mutatio erit in infinitum proceſſus. 78.1.a
Mutari ſequitur deficere, vel ipſum deficere eſt. 97.3.e
Mutantur aliqua & aliqua non, quia aliqua mouentur a perpetuo principio, alia autẽ non. 139.2.a.b
Mutatũ eſſe in mutationem intelligitur eſſe ex parte termini mutationis, non autem ex parte principij. 97.1.c
Mutatur aliquid quadrifariam, cum ex quodam in quiddã mobile moueatur. 75.2.b.c
Mutatum infinities erit mutatum, ſi quodlibet moueri mutatũ eſſe præcedit. 100.1.d
Mutatum cum prius mutaretur ante omne mutatũ eſſe præcedit mutari. 100.3.g
Mundum ſic incepiſſe putauit Empedocles, quod antea aliquando erat. 121.2.d
Mũdus paruus aptiſsime dr̃ homo. 136.1.a
Mundi excellentiores ac ſuperiores, & ſempiternas partes, ſicuti eſt cœlum, aliaq; diuiniora ac corpora, fortuito facta eſſe abſurdum 24.2.c
Mundum generatum neceſſario cum motu ponunt nonnulli, 19.2.d
Mundi vnitatem & ipſum generatum aſſerentes, infinitoſque ponentes motum ſemper fatentur. 121.2.a.b

NAtura eſſe dicuntur ſubiecta, & illis accidentia. folio. 17.4.f
Naturã eſſe demonſtrare ridiculũ eſt. 18.1.a
Natura quot modis dicitur. 18.1.b
Naturæ proceſſus qualis ſit. 30.1.a
Naturam, quanquam deliberare non videamus, ipſam tamen propter finem agere certum eſt. 31.1.c
Natura dicitur de forma. 18.3.e
Natura eſt de numero eorum, quæ propter finem agunt. 28.4.h
Naturæ definitio. 17.3.e
Natura & intellectus priores ſunt fortuna et caſu. 27.1.d
Natura oĩbus ordinationis eſt cauſa. 125.1.a
Natura eſt de his, quæ ſemper ſunt, non autẽ fortuna. 30.4.h
Natura in animalium generatione quomodo ordinate procedat. 30.2.c
Naturam ignorare oportet ignorantes naturam. 32.2.g
Naturam non agere propter finem antiqui dixere. 30.2.d
Naturã eſſe male improbaſſe videtur Auicenna contra Ariſtotelem, qui eam eſſe indemonſtrabile quoddam dixit. 17.4.e.f
Naturæ definitionem fruſtra conantur corrigere Philoſophorum quidam. 17.2.b
a Natura quæ nam eſſe dicantur. 174.e.f
Naturam agere propter finem, maxime in animalibus apparet, quę non operantur ex aliqua deliberatione, ſeu arte. 30.1.d
Naturale cum ex naturali fiat, artificiale autem ex artificiali minime, forma rei naturalis natura eſt, artificialis vero non. 18.4.f.g
Naturalis conſyderationis circa formam & materiam terminus ac neceſsitas. 20.1.d
Naturale omne finitũ, aut ĩfinitũ eſt. 37.4.e
Naturalis materialem cauſam, mouentem, ac formam contemplatur. 28.2.c.d
Naturalium cognitio ex cognitione motus pendet, & infiniti. 32.3.g.27.3.e.f
Naturalem oportet ſcire, an motus æternus ſit nec ne. 176.2.d
Naturalis ſcĩa, an de materia tm̃, aut de forma, aut ex vtriſque compoſito conſideret. 20.3.b
Naturalia, ſeu quæ ſecundum naturam ſunt, nequeunt in ordinata eſſe. 125.1.a
Naturalibus ineſt potentia ad id, quod eſt actus in altero 34.1.d
Naturalia omnia ex neceſsitate materiæ eſſe, eſt inconueniens. 31.2.c.d
Naturalem quomodo per omnes cauſas demonſtrare oporteat. 27.4.g.28.1.c.d
Naturalem de loco tractare neceſſe ẽ 47.1.d
Naturalem ſcire oportet, ſi magnitudo ſenſibilis eſt infinita. 3.4.g.
Naturalis ſcientiæ fines egrediuntur, qui omnia moueri aſſerentes tueri conanẽ. 127.1.c
Naturalis non omnes contra ſe inſtantias ſoluere debet. 17.2.b
Naturalia an habeant ſui motus principium. 16.3.f
Naturalis conſyderare finem debet, ſi natura propter finem agit. 28.3.f.g
Naturalis ſcientiæ debitus procedendi modus, quis ſit. 1.2.c
Naturalis ſcientiæ ſubiectum eſt ens mobile, non autem corpus mobile. 1.2
Naturalis ſcientia circa magnitudinem & tẽpus, & infinitũ, & motũ verſaẽ. 37.4.h
Naturalibus agentibus hoc neceſſariũ eſt, ſi paſsionem, aut actionem adinuicẽ habere velint, vt aliqua certa habitudine determinata ſint. 123.1.b.c
Neceſsitas naturaliũ eſt ex ſuppõne. 31.3.h
Neceſſaria & æterna ſuæ neceſsitatis cauſam habere oportet. ibidem.
Neceſſarium duplex, abſolutum, & ex ſuppoſitione, quod naturalibus cõpetit. 31.2.a
Numerus ſiue ſeparatus, ſiue in ſenſibilibus poſitus ſi ſit infinitus, infinitum tranſiri neceſſe erit. 81.3.f.g
Numerus ſi rerũ ſubſtantia ſit, quẽadmodũ ait Plato qũo maior et minor diceẽ. 119.1.b
Numeri numerati partes eædem non ſunt, numeri autem ſimpliciter ſic. 70.1.c
Numero non exiſtente vt ſit numerabile impoſsibile eſt. 72.2.d
Numeri terminum in minus inuenire, eſt, nõ autem in maius. 45.3.h
Numeri minimum ſm multitudinẽ inuenitur, non autem ſm magnitudinem. 68.1.c
Numero pari Pythagorici infinitum attribuebant. 17.3.f
Nunc eſt quoddam ſucceſsiuum, tẽpus continuans præteritum. f. futuro. 70.3.f
Nunc ſm quod copulat, & continuat idem eſt, alterum vero ſm quod diuidit, id quod primo ſignificare videtur. 70.3.h.4.e
Nũc quod primo & p ſe, & non quod ſm alterum dr̃, nunc indiuiſibile eſt. 92.4.h
Nunc, cum non poſsit ab altero diſtare vel illi conſequenter eſſe, idem erit in toto tempore,

pore, quod principium eſt futuri, & finis præteriti. 93.1.d
Nunc ſi diuidatur pars futuri erit in præterito, & e contra. 93.2.c.d.e
Nunc cum ex vtraque parte tempus habeat ſine tempore intelligi nequit. 123
Nunc eſt menſura temporis notiſsimum quia. 47.2.a
Nunc pars temporis non eſt, ſicut nec punctus lineæ. 67.3.f
Nunc aliud, & aliud in toto tempore eſſe impoſsibile eſt. 64.3.f
Nunc aliquid quieſcere, an ſit impoſsibile cum in illo prius & poſterius non ſit, ſed temporis indiuiſibile ſit. 94.1.b
Nunc, ſi idem eſſet, quæ olim fuere, & ante mille annos ſimul cum his erunt, quæ nunc ſunt. 64.4.f
Nunc cur non erit ſi tempus non ſit, vel e contra. 67.2.e
Nunc tantum de ipſo tpe habemus. 64.2.e
OMnia qſcq; moueri ſub dominio amicitiæ & litis intermediſq; temporibus quieſcere volebat Empedocles. 128.3.e
Omnia quieſcere aſſerentes dimittentes ſenſum intellectus ſui infirmitatem oſtendunt. 105.4.h
Omnia moueri tuentes fines naturalis ſcientiæ egrediuntur. 127.2.c
Omnia ſi vnum eſſent tria abſurda contingerent. 4.2.a
Opinio, ac phantaſia motus quidam eſſe videntur. 128.4.h
Opiniones Philoſophorũ tres de principiorum contrarietate. 8.4.g
Orbium motores quomodo moueãtur per accidens. 139.1.h
Ordinis omnium cauſa eſt natura. 124.1.a
Ordinis, figuræ, & poſitionis contraria contra naturalium principia ſunt. 8.4.h
PAri numero infinitum Pythagorici tribuebant. 17.3.g
Parmenides in ſua ratione, qua vnum & finitum ens ipſum eſſe probabat, falſas aſſumpſit propoſitiones. 5.2.b
Parmenides verius, quam Meliſſus de infinito ratiocinatur. 45.1.a
Paron Pythagoricus cur penitus tempus indiuiſibile eſſe docebat. 71.3.e
Parti ac toti idem locus accõmodaf. 41.3.g
Pars materia eſt totius. 45.2.d
Pars mouentis ſe ipſum non mouet ſe ipſam aliquo modo. 135.2.e
Partis & totius diſcrimen. 41.b
Particularium ſpeculatio poſterior eſt ea quæ de communibus eſt. 12.4.e
Parui ac magni eadẽ eſt materia. 26.4.h
Paſsio non poteſt magis eſſe ſeparata, quã eius ſubiectum ſit. 40.2.d
Paſsionũ omnium denſitas & raritas principium eſſe videtur. 127.1.c
Paſsionibus ſedatis prudens ac ſciens anima fit. 115.2.b
Paſsio & actio, ſi ſint idem, non ſequitur illas vnum eſſe motum. 57.1.b
Paſsio & actio motus quidam ſunt, vel idẽ motui. 56.1.a
Peccata tam in arte q̃ in natura quæ dicantur. 30.2.d
Pellentis & pulſi nullum eſt mediũ. 111.4.h
Peccatum ſicut accidit ijs, quę ſunt ſm artẽ, ſic & ijs, quæ ſm naturam ſunt. 30.2.d
Perfectum imperfecto, ratione, natura, & tempore prius eſt. 144.4.e
Perfectum non eſt ſuo fine quoquo modo priuatum. 44.4.h
Perfecti & imperfecti oppoſitio, vt generalis contrarietas in ſubſtantia eſt. 76.3.h
Perfectum, & totum vel idem ſunt, aut ſm naturam propinqua. 34.1.g
Peripatetici opinantur virtutem in paſsionum moderatione conſiſtere. 114.2.d
Phãtaſia & opinio motus qdã ſunt. 127.1.g
Phyſicus quæcunque mota mouent conſyderat. 28.1.c
Phyſicus & Mathematicus non eodem modo conſyderant. 19.4.h
Phyſicus finalem cauſam magis, quam materialem conſyderare habet. 32.1.a
Phyſicus & Mathematicus eadem conſyderat, non tamen eodem modo. 19.3.e
Phyſicus cauſas omnes ſpeculatur, & per ipſas demonſtrat. 27.4.g
Plantæ minus oſtendunt naturã agere propter finem. 30.3.h
Platonis opinio, qua ens vniuoce prædicari aſſerebat, quid veritatis habeat. 6.3.f
Plato i ſenſibilibus & materialibus, magno itẽ & paruo infinitũ quo tribuat, nec tamẽ eis vnquam vſus eſt. 38.1.a.38.3.e.44.3.f
Plato locum & materia cur idem in Timæo ſenſit: eiuſq; de loco ſententiæ quampluriũ aſſeritur, qui item in eo arguitur, quod ideas & numeros penitus loco ab eſſe affirmat. 49.3.g
Plato ſolus generaſſe tempus cum ipſo cœlo, quando factum eſt. 123.2.b.c
Platonis improbatio circa formæ ac materiæ metaphoras. 16.2.d
Platonis, & Ariſtotelis in principiorum poſitione diſcrimen. 21.3.e
Plato ideas ideo poſuit, quia ſingulatem intellectus abſtractionem ignoraſſe videtur. 19.3.h
Platonis opinio de principiis potior eſt ea quæ Ariſtotelis eſt. 26.3.f
Platonici idem ſentientes de principiis naturę cum Parmenide, multipliciter arguũtur. 6.3.f
Pleni ad vacuum, ſi qua ſit proportio, æqua ſi tempore quis ea tranſibit. 60.2.b
Poſitionis, figuræ & ordinis contraria Antiqui dicebãt rerũ naturaliũ pricipia. 8.4.h
Poſsibili ſeu contingenti aliquo conceſſo nullum inconueniens accidit, falſum autẽ ſequi poteſt. 110.4.h.132.4.h
Potẽtia aliqua, ſi moueat aliqđ mobile ſ aliquo tpe, p tm ſpatiũ, per ipſius dimidium, in dimidio ſane tpe mouebit. 119.4.h
Potentia aliqua, ſi moueat aliqđ mobile per aliquod ſpatiũ in aliquo tpe, medietatem illius mobilis per duplum ſpatium mouebit. 119.2.e
Potentia eius, qui nõ habet ſcientiã, & eius, qui iam habet alia, & alia eſt. 124.3.f
Potentia ens ab eo qđ eſt in actu ſit. 26.4.f
Potentia, cum multipliciter dicatur, videre, ideo obſcurum eſt, a quo nam grauia & leuia moueantur. 130.4.f
Prædicamentis non eſt aliquod commune vniuocum, ſed analogum. 33.2.b.c
Prædicatum formam ſubiecti dicit. 10.4.e
Primo principio immobili permanente, ita q nec p ſe, nec p accñs moueatur, totũ vniuerſum quãdã pmanẽtiã & ſempiternitatẽ aſſequitur ex continuitate ad ipſum. 138.3.g
Principia omnes feciſſe videntur contraria ab ipſa veritate coacti nõ aliqua rõne moti, qui inter ſe differre plurimũ vnt. 9.3.g.4.e
Principia prima quędam ſunt, quorũ nulla eſt cauſa, quædam vero quorum eſt aliqua cauſa. 125.3.e
Principiorum conditiones ac proprietates. 9.3.4
Principia quod tantum tria ſint, duo per ſe, & tertium per accñs concluditur. 7.1.a.b
Principia contraria cum vno materiali principio antiqui poſuerunt. 11.2.g
Principia rerũ naturaliũ p ſe duo ſunt. 12.4.f
Principia intelligibilia magnitudinem aliquam haud conficiunt. 48.3.e
Principia tantum tria eſſe tribus rationibus oſtenditur. 10.3.e
Principium materiale neceſſarium eſt in natura, & cuius nam ſit conditionis. 12.1.2.3
Principia non eſſe infinita probatur. 10.1.d
Principium vnum tantum eſſe impoſsibile eſt, & quot nam ſint. 10.1.d.10.1.2.3.4
Principia, ſi plura tribus eſſent, plures primæ contrarietates forent. 11.1.g
Prius & poſterius primo inſunt loco ſiue magnitudini. 66.1.b
Prius & poſterius motui inſunt ex ipſa magnitudinis ratione. 66.1.c
Prius & poſterius eſſe nequeunt, ſi motus non ſit. 153.1.d
Prius ſecundum ſubſiſtendi conſequentiam quot modis intelligitur. 140.1.a
Prius dicitur natura, quod generatione poſterius eſt. 140.3.h
Prius in natura ſicut eſt propter poſterius, ſic in arte ex prioribus ad poſteriora proceditur. 29.4.g.h
Prius & poſterius nõ ſũt in ipſo nũc. 94.1.b
Priuationi quod eſt materiæ tribuere, diſcrimen oſtendit antiquos non diſtinguentes ipſam a priuationem. 16.3.g
Priuatio eſt tertium principium naturæ, per accidens tamen. 15.3.g
Proiectio eſt cũ velocior ſit motus eius quod fertur, quã ſit eius naturalis motus. 111.3.e
Proiecta cum non tanguntur a proiiciente, quo pacto moueantur. 135.1.d
Proiectum tãdiu fertur cum motus mouentis fortior eſt quam ſit eius naturalis motus. 112.4.g
Pueri inanimata, beſtiæ, & omnino propoſito carẽtes nihil faciunt a fortuna. 34.3.g
Pueri ob vehementem ſenſuũ turbationem difficile addiſcunt. 114.4.h.115.1.d
Protarchus ſimilitudinis ratione, ſapides quibus Deorum aræ fiunt, fortunatos eſſe dixit. 34.3.h
Pulſionis alia ſpecies impulſio dicitur, alia vero expulſio. 111.3.h
Pulſione & tractu mouẽtia, ac mota immediata eſſe probatur. 111.3.f
Pulſione mouẽs ſe habet vt terminus a quo, in tractu vero vt ad quem. 110.1.d
Pulſione, tractu, & vertigine vectionis motus fundatur. 111.4.e
Pythagoras cũ Pla. infinitũ nulli accidere, ſed per ſe exiſtens eſſe ſentiebat, quod congruere ipſorum põnibus videtur. 38.2.c
Pythagorici in ſenſibilibus omne infinitum eſſe dicebant e contra Plantonici. 38.1.c
Pythagorici extra cœlum in ſenſibilibus infinitum ponunt, quod Plato negat. 38.1.d
Punctus continuat & diuidit lineam, ſicut nunc tempus inquantum eſt principium vnius partis, & finis alterius. 67.3.h
Punctus cum partes nõ habeat cur non poſſit alium punctum tangere, ſeu alij conſequenter ſe habere, ita quod ex eis aliqualiter valeat longitudo conſtitui. 88.1.d
Punctus locum haberet, ſi eſſet ipſe locus quid a corpore diſtinctum. 42.3.b
Punctus & vnitas ſi ſint quædam ſeparata eadem nihilominus non ſunt. 80.3.g
Punctorum vltima vna, vel ſimul eſſe non poſſunt. 87.4.f

Qualitates

QValitates actiuæ paſsiuis priores ſunt. 10.2.a
Qualitatis quarta ſpecies propria eſt motui alterationis. 113.2.d
Qualitatibus ſenſibilibus, iiſq;, quę ab illis quoquo modo pati poſſunt alteratio conuenit. 113.2.d
Qualitas & locus, & paſsiones quæcunque quæ terminos motus eſſe dicimus immobiles ſunt. 13.4.h
Quantitati diuiſio per ſe conuenit, qualitati vero per accidens. 97.1.c
Quatuor ſunt cauſæ. 27.3.h
Quæſtio circa Ariſt. demonſtrationem vbi Commentator arguitur. 149.1.a
Quæſtio, an mouens motum continuum cauſare valeat. 153.3.h
Quæſtio, an verum ſit, tardius & velocius motum moueri poſſe. 90.3.g
Quæſtio anima non exiſtente tp̃s ſit. 72.2.a
Quæſtio. An aliquid velocius vel tardius moueri valeat. 90.3.f.g
Quæſtio. Quid nam verius, omnia poſsibilia moueri, & quieſcere, vel quædam ſunt poſsibilia moueri & quieſcere. 129.1.d
Quies cui ſit contraria motui. 84.4.g
Quies cur motui contraria ſit. 84.4.e
Quies quæ eſt in albo motui, qui eſt ex albo in nigrum contraria eſt, & ea quæ in ſanitate ei, quæ eſt in morbo. 84.4.h
Quies in albedine, ſeu quæ eſt in termino ad quem, aut in termino a quo contrariatur motui, non autem quies, quæ eſt in aliqua alia ſpecie contraria eſt motui vel quieti, ſicut quies in albedine non opponitur albedini, aut quieti, quæ eſt in ſanitate. 85.1.c
Quies ſurſum, motui ſurſum in deorſum contraria eſt. 86.2.d
Quietis quæ non ſemper fuit, an ſit generatio. 86.3.f
Quies violenta per motum naturalem cum non genereſ eẽ non generari cõſtat. 96.3.h
Quies in aliquo termino non eſt contraria motui, quo ab illo receditur. 86.4.g
Quies illis conuenit, quæ apta nata ſunt moueri, nec tamen mouentur. 104.1.d
Quies eius eſt immobilitas cui motus ineſt. 193.4.f
Quies ſi eſſet in ipſo nũc, aliquid ſimul moueretur & quieſceret. 94.1.b
Quies minus nãlis eſt, quã motus. 117.2.c
Quieti motus opponitur ſecundum priuationis oppoſitionem. 141.3.g
Quiete qui intercipitur motus vnus eſſe nequit. 141.3.h
Quietis quæ non ſemper fuit, ſi ſit generatio in nunc motũ eſſe an ſit poſsibile. 93.4.e
Quietis naturalis, ac motus nulla erit cauſa, ſi vacuum ſit. 58.4.e
Quietis menſura eſt ipſum tempus, per accidens tamen. 69.4.e.70.2.a
Quieſcere quid nam ſit. 107.3.f.g
Quieſcere omnia dicere infirmitas quædam eſt intellectus. 127.1.d
Quieſcere ſm ſe totũ aliquid ex vno in alterum locũ mutatum impoſſe eſt. 106.4.e
Quieſcit illud, quod ſimiliter ſe habet ipſum & partes eius nunc & prius. 94.1.c.d
Quieſcere eſt eſſe eodem per aliquod determinatũ tp̃s, in nunc videlicet, quũ opinanſ falſo Philoſophorum nonnulli. 94.4.f.g.h
Quieſcere omnia ſemper aut moueri ſemper, aut quędã moueri, aut quędã quieſcere rerũ naturaliũ, quædã diſpoſitio eſt. 126.4.g.h
Quieſcere aliquid diuiſibili tempore non poteſt. 104.2.a
Quieſcere quędam ſemper, alia vero moueri ſemper rerum naturalium impoſsibilis diſpoſitio. 128.2.a
Quieſcere ipſum infinitum opinari, quia ſe ipſum fulcit irrationabile eſt. 46.1.b
Quieſcens ad alterius quietem, a ſeipſo nequaquam mouetur. 109.2.c
Quieſcens licet motus expers ſit, aptum tamen ſit moueri, q̃ aliquo modo tempore menſuretur. 70.1.c
Quieſcens ea quieſcit quiete, quæ eſt oppoſita ſpeciei alicuius motus. 145.4.g
Quieſcens aliquo primo tempore & non ratione partis in qualibet illius temporis parte quieſcere neceſſe eſt. 103.4.e.f
Quieſcens iterum, q̃ quandoq; non mouetur, ſi poſsibile ſit, non erit augmentũ, vel violentus localis motus. 129.1.c
RAri ac denſi diſcrimen aliarum ſequitur differentia qualitatum. 27.2.c
Rari ac denſi ratione nonnulli apparenter concludunt vacuum quoddam corporibus inditum eſſe. 62.2.c.d
Raritas ac denſitas principium omnium eſſe dicuntur. 139.4.e.f
Rectus motus, ſi perpetuus non eſt, nec miſtus perpetuus eſſe poterit. 141.4.h
Rectum motum velociorẽ eſſe circulari inconueniens eſt, non autem prohibet illum æque velocem eſſe 116.2.a
Rectus motus cum principio, medio, ac fine terminetur continuus non eſt. 147.4.e
Rectis motibus cõtrariũ eſt moueri ab eodẽ in idẽ, circularibus autem non. 145.3.e.f
Rectus motus ex ſeipſo in aliud eſt circularis vero a ſeipſo in ſeipſum. 146.4.g
Rectus motus in iiſdem ſæpe eſſe contingit, circularis autem non. 146.4.e
Rectus motus, quia in eo finis ſuo principio minime copulatur circulari motu imperfectior eſt. 146.4.h
Rectus motus poſterior eſt natura, ratione, & tempore circulari. 147.2.b.2.d
Rectus motus terminos determinatos habet, circularis vero minime. 147.4.e
Rectum motum, cum ad contrarios contingat eſſe terminos, in infinitum continuum eſſe eſt impoſsibile. 142.1.c.d
Recta linea circulari æqualis erit, ſi motus qui per ipſas fiunt cõparari valeãt. 116.2.d
Rectus motus ac circulari priores ſunt motu ex his miſto. 117.2.c
Reflexum cõtrariis moueri motibus neceſſe eſt. 125.1.c
Reflexus motus, quia mediam includit quietem, perpetuus eſſe nequit. 121.3.h
Reflexus motus continuus, & perpetuus ſi ſit erit aliquod ſimul album, & non album. 146.1.b
Regularitas, & irregularitas motus quæ ſit, & quam ei vnitatem præbeat. 82.3.g
Relationis non eſt motus niſi per accidens, inquantum ſcilicet motum ſemper noua ſequitur aliqua relatio. 77.1.b
Relationibus nunquam aduenit noua habitudo, niſi extremorum vtroque, aut alterum mutetur. 143.1.d
Repente dicimus, quod ob temporis paruitatem inſenſibile eſt. 80.2.d
SCientia de natura circa magnitudinem & tp̃s cũ ſit, quę ſine infinito nõ contingit eſſe, de infinito ſpeculari debet. 37.4.h
Scientia contrariorum vna eſſe vr̃. 123.1.a
Scientiarum realium numerus ac pies. 1.1.2
Scientiam acquirentes generari aut alterari minime dicuntur. 115.1.a.b
Scientiarum diuerſitas a duplici eſt cã. 1.1.d
Scientiam nanciſcimur particularium experimentis. 115.1.a
Scientiis tribuitur neceſſarium, ſicut & naturalibus. 32.1.a.b
Scientiarum triplex genus ex rerum diuiſione ſumptum. 28.1.c
Scientiæ mediæ quũ ſumantur. 19.4.h
Scientiæ generationem ex Platonicis ſumit Ariſt. quam alibi dãnaſſe videtur. 115.2.b
Semina animalium a natura generãtur, quẽadmodum ipſa animalia. 30.4.f
Sempiterna tempori minime ſubiiciuntur, ſed ſi quo menſurantur, ipſo vbi menſurari contingit, quia non ſeneſcunt. 69.3.g.h
Senium an naturale ſit. 86.4.f.g
Senſibilia ſunt quibus corpora ab inuicem differunt, ſecundũ quæ ſenſua ipſos alterari & pati neceſſarium eſt. 112.4.g.h
Senſibilibus qualitatibus tantum alteratio conuenit, & illa proprie alterari dñr, quæ ab his aliquo modo pati poſſunt. 113.2.d
Sẽſibilia omnia ſemper moueri falſa eſt quorundam Philoſophorum opinio. 126.1.d
Separata vel ſeorſum ea dicuntur, quæ in altero loco ſunt. 79.2.d
Simul ea dicuntur, quæ ſunt in aliquo vno primo loco, & inter quæ nullum eſt medium. 79.2.d
Spatium infinitum per motum intranſibile eſt. 91.3.g.h
Spatium, ſi locus eſſet, tranſmutaretur ipſe locus. 52.4.h
Spatium ſuper quod fit motus, ſi ſit infinitũ tempus non poteſt eſſe finitum. 103.2.c.d
Spatium cur locus eſſe videtur. 52.3.f
Species dicit vnam naturam, genus vero non. 118.2.c.d
Species, quando non eadem, vel diuerſa iudicanda ſit. 118.2.a.b
Species alia eadem natura in alio, & alio eſt ſuſceptibilis. 118.2.a
Stadio mota motum non ſufficienter deſtruunt, quemadmodum putauerat Zeno. 105.3.g.h
Stoici nullam in anima virtutem ponunt, ſi ſit in ea vel tãtilla paſsio cum virtus apud illos impaſsibilitas quædam ſit. 114.3.g
Stare in aliquo primo, et non ratione partis, & in qualibet temporis parte non ſtare inconueniens eſt. 103.4.e
Sphæræ vltimæ partes aliæ actu, aliæ potentia ſunt in loco. 54.4.f
Sphæra vltima an ſit i loco, et quõ. 54.2.c.d
Sphæra cum omnia contineat, ſicut & tẽpus, eam nonnulli eſſe tempus dixere, qui duplici defectu arguendi ſunt. 65.1.b.c
Sphæram ipſam falſo quidam cœli motum, & eius tp̃s opinabantur. 64.4.g
Sphæra vltima in loco dicitur eſſe per ſuas partes. 64.4.h
Subiectum illud dicitur, quod non ſolum formam ſuſtinet, ſed id omne, quod eſt affirmatione monſtratum. 71.3.e
Subiectũ totius Naturalis Scientiæ qd̃ ſit. 1.2
Subiectum quantum poteſt eſſe, & quale: ad vnum quorum per ſe, ad alterum per accidens ſe habet. 128.1.e
Subiectum & eius paſsio ex æquo ab inuicẽ ſeparabilia vel inſeparabilia sũt. 40.2.d
Subiectum prædicati materia eſt. 10.4.g
Subiecta, quam illis accidentia a natura eſſe dicuntur. 18.1.b.c
Subſtantiæ an aliqua conueniat contrarietas. 76.3.g
Subſtantię contrarietas eſt, quæ perfectionis & imperfectionis ratione, tanquam communi radice contrarietatum omnium fundatur. 113.4.g.76.3.h

ad

ad Subſtantiam non eſt motus. 78.3 f.g
Subſtantiæ ſeparatæ quies, vel motus minime conueniunt. 70.1.c
Subſtantiæ motus non conuenit, quia illa contrarietate caret, quæ motui neceſſaria eſt. 76 3 g
Subſtantia vni exiſtens, nulli accidens eſſe poteſt. 5 4 e
Supponere aliquid ĩmanifeſtũ ad tuendã aliquam opinionẽ maximũ eſt vitiũ. 125.2.a
Suppoſita, inductione aut demonſtratione probare debemus. 125.2.a b
Suppoſitionis neceſsitas naturalibus propria eſt. 31.2.b
Surſum & deorſum motus naturales ſunt: nam motus ſurſum igni naturalis eſt, terræ autem violentus. 86.2.d
Surſum cur leuia ferantur, deorſum grauia, difficilis eſt cauſa, ſi vacuũ motus ſurſum cauſa ſit. 62.4 f
Surſum aliquid citius fertur, quanto ſpatium per quod fertur vacuum, rarius ſit. 62 4.g
TAngere ea ſe dicuntur, quorum ſunt vltima ſimul. 79.3.e
Tangens quid ſit. 80.2.c
Tardius et velocius, an aliquid moueri poſſit. 90 3.g
Tempus cœli motum nonnulli, vt ipſam ſphæram arbitrabantur, at irrationabiliter. 64.4.g h
Tempori ſubeſſe quando tempus eſt idem nequaquam eſt. 69.1.a
Tempus & motus, non niſi in potentia infinita ſunt. 47.1.a
Tempus quia ex partibus, quę non ſunt. ſ. præterito & futuro, compoſitum eſt nihil eſſe videtur. 64.2.a
Tempus diſtinguitur a motu, qui vbique & apud omnia eſt: non tamen eſt ſine motu, ſed aliquid eius, cum ſimul ipſum, & motũ ſentiamus, & quod nam eius ſit. 64.1.d
Tempus, ſi eſſet circulatio, multa tempora ſimul eſſent. 64.4.h
Tempus, ſi non componitur ex ipſis nunc, nulla erit Zenonis ratio. 105.3.h
Tempore menſurari, quod eſt eſſe in tẽpore, quomodo intelligatur. 69.1.d
Tempus, numerus motus eſt, non quo numeramus, ſed numerus numeratus. i. prioris & poſterioris. 66.2.c.66 3 e 73.4 e
Tempus continuatur, ac diuiditur ipſo nunc. 67.3.e
Tempus reiteratur ſm eaſdem partes ſpecie, ſed non numero. 68.2.d
Tempus menſura durationis motus eſt, & ipſius eſſe. 68 4.g.h
Tempus quomodo per ſe cauſa corruptionis ſit. 69 3 e
Tẽpus eſt mẽſura quietis p accñs. 69.4 e
Tempus ſemper eſt in ſui principio, & quomodo nunquam deficiet. 70.1.c
Tempus ſapientiſsimum quidam philoſophorum appellabant. 71.3 f.g
Tẽpus eſt exiſtente anima, vtcunque autẽ eſſe dicitur anima non exiſtente. 72 3.e
Tempora duo æqualia ſimul eſſe eſt impoſſibile. 73.1.a
Tempus, & motus inuicem menſurantur. 74.1.c.68 3 f.g
Tempus numerus eſt primæ circulationis, ſecundum quam menſuratur, & ad quam omnes alii motus temporis menſuratione menſurari oportet. 73.2.a
Tempus eſt continuum, & in ſemper diuiſibilia diuiſibile. 89.4.e
Tempus, ſi eſt finitum, & magnitudo finita. 102.4.l
Tempus ingenitum omnes fatentur, quod Plato ſolus generare voluit. 21.3.g.h
Temporis partes aliæ, & aliæ ſunt, ſicut & motus. 66.3.h
Temporis continuitas ex motu, & magnitudine eſt. 65.4.h
Tempus cur vbique inueniatur, conſyderatione dignum eſt. 72.1 d
Tempus infinitum eſt ac diuiditur quemadmodum magnitudo. 88.1.a
Tempore finito mobilia infinita moueri nõ contingit. 110.2.c.d
Tempus medium eſt inter ipſa nunc, ſicut linea interpuncta. 87.2 b.88.1.a
Tempus finitum eſſe non poteſt, & longitudo infinita. 92.2.a
Tempus ſicut & motus, & magnitudo ex indiuiſibilibus minime cõponunt. 88.4.e
Temporis conſyderatio qua ſerie, ſeu ordine procedat. 64.2.c
Tempore infinito infinitum tranſiri, quomodo ſit poſsibile. 112.1.g
Tp̃s non oia entia continere dicitur. 70.2.c
Tempore infinito per magnitudinem infinitam non eandem moueri aliquid ſemper impoſsibile eſt. 99.3 g.h
Tempore diuiſibili aliquid quieſcere nõ poteſt. 104.2.a
Tempus eſſe abſque nunc non poteſt, & nunc principium habet & finem. 123.3.e
Tempore infinito quomodo aliquid moueri poteſt. 108.3.h
Tempore finito infinitum ſpatium nullum mobile pertranſire poteſt. 91.3 g.h
Temporis præteriti, ac futuri idem nunc non eſt. 93.3.f.g
Tempus inter ipſa nunc, intelligi ſemper oportet. 123.2.d
Tẽporis menſura ipſum nunc eſt. 67.2.a
Tẽpori ſubiecta ab ipſo pati oportet, qd̃ ex cõi loquẽdi more manifeſtũ eſt. 69.3.e
Tempus ea continet, quæ ſub ipſo ſunt, ſicut locatum ipſe locus. 69.2.c
Temporis diuiſionem, motus diuiſio ſequi neceſſe eſt. 96.2.e
Tempus penitus indiſciplinabile Paron Pythagoricus aiębat. 71.3.f
Tempus cum cœlo generari, ac factum eſſe voluit Plato. 123.1.c
Tempus ipſam ſphęram eſſe nonnulli ſenſere, qui dupliciter arguendi videntur. 65.1 b
Tempus tardum, vel velox dicitur, et multum & paucum, quia numerus eſt: & longum, & breue, quia continuum. 68.1.d
Tempori non ſubiacent, quæ ſempiterna ſunt, quia non ſeneſcunt. 69.3.g.h
Tempus & motus, cum ex æquo cum ipſa magnitudine diuidantur, Zenonis deſtruentis motum apparet fatuitas. 105.1 c.d
Tempore aliquo primo mutatum in qualibet tp̃is illius p̃te moueri oportet. 99 3.g h
Tempore menſurari, et motu quomodo intelligatur. 69.1.c.d
Tempus & motus ex indiuiſibilibus non componitur. 89.2.d.107 3 f
Tempus principium et finem habebit, ſi infinitum aliquo modo non ſit. 66.1 b
Tempus, ſi circulatio eſſet, pars circulationis circulatio eſſet, & multa tempora ſimul eſſent. 65.1.a
Tempus cur non ſit, ſi nunc non ſit, & e contra. 67 2.b
Tempus an aliquid ſit anima non exiſtente. 72.1.d
Tempus, ſi cuiuslibet motus menſura eſt, ſimul duo tẽpora æqualia erunt. 72.4.f
Tempus, ſi ſemper eſt, et motus ſemper erit, ac perpetuus cum eius menſura ſit 123.2.e
Tẽpus ibi inuenitur, vbi motus inuenitur, ſiue actu, ſiue potentia. 72.2.a
Termini motus, ſicut mouens, et quod mouetur, tripliciter diuidantur. 74 4 h
Termini ad quem potius contrarietatis cauſa eſſe vñr, quã termini a quo 8.1.a.84 2.c
Terminus ad quem magis, quam terminus a quo cur magis mutationem denominant. 74 3.h
Terminum ad quem attingit omne, quod mutatum eſt. 97 2.c
Terra cum ſurſum violente moueatur, ignis vero naturaliter, & e contra, ignis deorſum violẽter, terra aũt naturaliter, erunt qui ſurſum, & deorſum motus naturales 86.2 d
Terræ naturalis deorſum motus, motui naturali ignis ſurſum an contrarius ſit eius deorſum violentus motus. 87.2.b
Tertium principium naturæ eſt ipſa priuatio, per accidens tamen. 13.3.g
Tetragoniſmi, Briſſonis, & Antiphontis, ac Hippocratis deſcriptiones. 3.e
Totum & partes an vnum ſint, vel diuerſa. 4.1 h
Totum & perfectum, vel idem, vel propinqus ſm naturam ſunt. 44.4.h
Totum an ſeipſum a ſe ratione partis, vel totius ratione moueatur. 135 2 a
Totũ & infinitũ cũ ſimilia ſint, ideo ipſi infinito oia continere attribuitur. 45.2 a
Totius & partis idem naturalis locus eſt. 41.3 g
Totius materia ipſa pars eſt. 41.2 d
Tractu, pulſione, ac vegine vectionis motus fundatur. 111 4.e
Trahit ferrũ magnes triplici ratione. 111 4.h
Trahere dr̃, qd̃ mouet alterũ ad ſe. 111.4.g
Trahẽtis ac tracti nullũ eſt medium. 111.2.d
Tranſmutatur omne aut per ſe, aut per accidens, ſiue per partes. 74.2.d
Tria principia eſſe tribus rationibus oſtenditur. 10.3 f 4.f
Tunc tempus determinatum per aliquod nunc, & cum intra præteritum, & præſens includatur quandoq; tempus deficere neceſſe erit. 70.3.g
VAcuum ſi non ſit commouebitur aliquid totum turbabitur cœlum. i. ſurſum ferretur. 26.3.h
Vacuum quõ ſit in corporibus. 56.4.f
Vacuum ponentes potiores rationes adducunt. 56.4.e
Vacuum quiddam corporibus inditum eſſe ex ipſa denſi ac rari ratione opinati ſunt quidam. 62.2.c
Vacuum aſſerentes neceſſario locum ponunt 4?.1 a
Vacuũ motus aliquo modo cauſa eſt, vt intrinſecum corporibus, ipſa corpora deferẽs, vt in omnibus videre licet. 62 3.h
Vacuum ſiquid eſſet vidiſſent illud vtiq; in iſtis mobilibus infra mundum aliqui vel ſapientes. 62.1.d
Vacuum ſi aliquid ſit neceſſarium non erit corpora eſſe in loco, vel locus ſpatiũ quoddam ſeparatum erit. 62.1.c
Vacuum ponentes contraria ſupponere negantibus illud oportet. 61.2.d
Vacuo, ſi quod mobile ex ſui parte quoquo modo moueatur, nihil velocitatis ei⁹ cauſa erit. 59 1.b
Vacuum ſi non ſit augmentatio vel localis motus non erit. 56.4.e
Vacuum aſtruentes rationes nullius eſſe roboris oſtenduntur. 58 3 e
Vacuũ eſſe ex qbus rõnibus deducit̃ 56 3 h.

Vacuum eſſe ex con denſatione, quæ fieri in corporibus vř quantum valeat. 58 1.c
Vacuum id primo ſignificare videtur locũ .ſ.in quo nihil eſt, ſiue in quo nõ eſt corpus tangibile, ſiue hoc aliquid.i.aliqua ſubſtantia corporea. 57.2.b.57.3.h
Vacuum propter augmentum cum neceſſarium nequaquam ſit irrationabiliter ergo ponitur. 56.2 b
Vacuum ſi eſt non aſsignabitur proiectorũ cauſa, nec quietis eius quod mouet aliqua erit cauſa. 59.1.d
Vacuum inditum corporibus dupliciter eſſe intelligi poteſt. 62.3 g
Vacuum ſeparatum, ſeu coniunctum non reperitur. 64.1.a
Vacuum ibi natum eſt eſſe, vbi corpus tangibile. 54.3 h
Vacuũ cognoſcere volentes intelligere oportet quid nam ſignificet vacuum. 55.1.b
Vacuum corporis materiam, q̃uo quidam Platonicorum opinabantur. 57.3 f
Vacuum non corpus, ſed corporis ſpatium quidam eſſe dicunt. 57.4.e
Vacuum quomodo motum in inſtanti ſi ſit inferat, 59 3 h
Vacuum aſſertores ſicut negatiuas, ita & affirmatiuas communes rationes adducere neceſſarium eſt. 57.2.b
Vacuum ſi ſit, augmentum, ſeu alimentum non ſit. 56 4 g.h
Vacuum non eſſe, & ſui abſoluta ratione manifeſtum eſt. 58 1 a
Vacuum id eſſe dixerunt antiqui, in quo nihil ſenſibus ſubiectum videtur. 56.2.d
Vacui ad plenum cũ nulla ſit proportio neq; motus, motus qui per hæc fiunt, nullam inuicẽ rationẽ habebũt, ſi qua vero ſit ꝓportio vtrunq; quis tranſire poterit. 60.1.c.d
Vacui ſi quis motus fiat non erit aliqua cauſa quietis eum mouetur. 31.2.c
Vacuũ negantibus quemadmodũ, & locũ auferẽtibus mo.ũ negare neceſſe eſt 57 4.g
Vacuũ nonnullis, ideo aliquid eſſe videtur, quia locus aliquid eſt. 62.3.f
Vacui ad plenũ nulla eſt proportio. 60.1.a.b
Vano caſus propinquus eſſe videtur. 27 1.b
Vectione motum, non per ſe, ſed per accidẽs mouetur, inquantum aliquid alterũ in quo eſt mouetur, ſi ſit primum mouens. 112.1.a
Velocius vel tardius an aliquid moueatur. 90.3.g
Vectionis motus, vertigine, tractu, & pulſione fundatur. 112.2.a
Velocitas ac tarditas motus ſpecies nequaquam ſunt, neq; ſpecierum eius differentię, neq; idem quod grauitas, aut leuitas. 84.1.e
Velocius eſt, quod tempore, æquali etiam in minori plus tranſit. 89.4 g
Velocius mobile per æqualem magnitudinem in minori tempore pertranſit, quam tardius mobile. 90.1.e
Velocius & tardius moueri in tempore omni accidit. 90.3.f g
Velocior motus eſt, quanto motus primo mouenti propinquior eſt. 153.1.e
Violentia corpora ex iis locis moueri dicuntur, in quibus naturaliter manent. 128.1.e
Violentus motus, an quietem oppoſitam habeat. 87.1.a
Violentus motus non erit, ſi quid non mouetur quandoque, & uerũ quieſcit. 129.1.c
Virtutes finitæ in magnitudine infinita eſſe non poteſt. 151.2.a
Virtutes & malitiæ ſunt ad aliquid. 114.1.h
Virtutes & vitia quædam eſſe videntur, habitus etiam corporei, qui primæ ſpeciei annumerantur. 114.1.b
Virtus moralis in delectationibus & triſtitiis conſiſtit. 114 4.f
Virtutem in medio conſiſtere Peripatetici quomodo intellexere. 114.3.h
Virtutem aliquam animæ ineſſe ſiqua in ea ſit paſsio impoſsibile eſt, ſicut Stoici affirmant. 114.3.g
Vita quædam rerum omnium motus dicitur. 128.1.a.b
Vltimum reſpectu partis vltimum dicitur. 87.4.f
Vniuocum aliquod commune ad prædicamenta non reperitur. 33 2.a.b
Vnitas ac punctus ſi ſint quædam ſeparata, eadem eſſe non poſſunt. 80.3.f.g
Vniuerſalia priora in doctrina eſſent debent. 1.1.c.d
Vniuerſum q̃nq; moueri, q̃nq; autem quieſcere nihil prohibet. 125.4.h
Vnum plura eſſe, quomodo cõtingat. 4.3.e
Vnum tripliciter dicitur. 4.1.b
Vnum actum duorum eſſe non inconuenit. 36.4.e
Vnum omne inquantum omne indiuiſibile. 45.4.f
Vnum & duo æquiuoca ſunt aquæ & aeri. 116.4.g
Vnum omnia eſſe, vt indiuiſibile non poſſunt. 4.1.d
Vnũ ſi oĩa eſſent plura contingerent. 4 2.b
Vnum principium eſſe impoſsibile eſſe probatur. 10.1.d
Voluntariis, ſeu naturalibus agentibus hoc neceſſarium eſt ſi paſsionem vel actionem habere ad inuicem velint vt certa habitudine determinata ſint. 123.1.b
Vrentis ac facientis diſcrimen. 20.2.e. 20.4.g
ZEno Eleates quomodo ex eo cum nulla magnitudo tranſire poteſt motum nullum eſſe intulit, 91.3.f
Zenonis Eleatis rationes quatuor apparenter motum deſtruentes. 105.1.d.
Zeno inerudite argumentabat ex æquali loco corporis mobilis nihil moueri. 104.3.h
Zeno q̃uo mutationẽ eam, quæ inter cõtradictoria eſt auferre nitebatur. 106.2.d
Zenonis ratio qua ſphæricũ motum amittere nolebat. 106.1.h
Zeno nihil moueri ob id ſenſit, quod mobile prius ad medium quã magnitudinis finẽ peruenire oportebat. 143.3.f

FINIS.

ARISTOTELIS STAGIRITAE.

PERIPATETICORVM PRINCIPIS, DE PHYSICO AVDITV LIBER PRIMVS,

Cum S. Thome Aquinatis expoſitione.

SVMMA LIBRI.

Naturalium Principia tum ex antiquorum, tum ex propria opinione uenatur, eaq́; tria eſſe ſtatuit, materiam ſcilicet ac formam per ſe: priuationem uero per accidens.

LECTIO PRIMA.

A principiis vniuerſalioribus inchoandum, cum hæc nobis prius nota ſint.

ARGV.

CVM circa omnes doctrinas, quarũ ſunt principia uel cauſæ uel elementa, ex horũ perceptione cognitio fiat atq; ſciẽtia: Tunc.n. unamquãq; rem ſcire putamus cum cauſas primas, principiaq́; prima, & uſq; ad elemẽta cognoſcimus: patet & ea, quæ ad principia Naturalis ſcientiæ pertinent, enitendum eſſe prius determinare.

ANTIQVA. Tex. c. 1.

QVoniam quidẽ intelligere & ſcire contingit circa oẽs ſcientias, quarum ſunt principia aut cauſæ, aut elementa, ex horum cognitione: Tũc.n. cognoſcere arbitramur unũquodq; cũ cauſas primas & prima principia cognoſcimus, & uſq; ad elementa: manifeſtũ quidẽ, q, quæ ſunt circa principia ſciẽ, quæ de Natura eſt, prius determinare tentandum.

C[illegible] diuerſitatis ſcientiarum.

QVia liber Phyſicorum, cuius expoſitioni intendimus, eſt primus liber Scientiæ naturalis, in eiuſdẽ principio oportet aſsignare quid ſit materia & ſubiectum Scientiæ Naturalis. Sciẽdum eſt igitur, ꝙ, cùm oĩs ſcientia ſit in intellectu: ꝑ hoc autem aliquid fit intelligibile in actu, ꝙ aliqualiter abſtrahitur à materia, ſcd̃m ꝙ aliqua diuerſimode ſe habent ad materiam ad diuerſas ſcĩas pertinent.

Sufficientia ſcientiarum rationum, ex. 6. Meta. le. c. 2.

Rurſus, cum omnis ſcĩa per demonſtrationem habeatur, demonſtrationis autem medium ſit definitio, neceſſe eſt ſcd̃m diuerſum definitionis modum ſcĩas diuerſificari. Sciendum igitur, ꝙ quædam ſunt, quorum eſſe dependet à materia nec ſine materia definiri pñt: quædam vero ſunt, quæ licet eſſe non poſsint niſi in materia ſenſibili, in eorum tñ definitione materia ſenſibilis non cadit. Et hæc differunt adinuicem, vt curuum & ſimum. nam ſimum eſt in materia ſenſibili: & neceſſe eſt ꝙ in eius definitione cadat materia ſenſibilis. eſt.n. ſimum naſus curuus. & talia ſunt omnia naturalia, vt hõ, lapis. Curuum vero licet eſſe non poſsit

A niſi in materia ſenſibili, tñ in eius definitione materia ſenſibilis non cadit. Et talia ſunt oĩa mathematicã, vt numeri, magnitudines, & figuræ. Quædam vero ſunt, quę non dependent à materia nec ſecundum eſſe nec ſecundum rõnem, vel quia nunq̃ ſunt in materia, vt Deus & aliæ ſubſtantiæ ſeparatæ: vel quia non vniuerſaliter ſunt in materia, vt ſubſtantia, potẽtia, & actus, & ipſum ens. De his igiť eſt Metaphyſica. De his vero, quæ dependent à materia ſenſibili ſecundum eſſe, ſed non ſcd̃m rõnem eſt Mathematica. De his vero, quę dependent a materia non ſolum ſcd̃m eſſe, ſed etiam ſcd̃m rõnem, eſt Naturalis, q̃ Phyſica dr̃. Et, quia oẽ, qđ habet materiam, mobile eſt, conſequens eſt ꝙ ens mobile ſit ſubm Naturalis phiæ. Naturalis aũt phia de naturalibus eſt. Naturalia aũt ſunt, quorum principiũ eſt natura. Natura aũt eſt principium motus & quie-

Subiectum totius Scientiæ naturalis ex. 2. huius t. c. 3.

B tis in eo in quo eſt. De his igiť, quæ habent in ſe principium motus eſt Scĩa Naturalis. Sed quia ea, q̃ conſequuntur aliquod cõe prius & ſeorſum determinãda ſunt, ne oporteat ea multoties pertractando oẽs partes illius repetere, neceſſariũ fuit ꝙ ꝑmitteretur vnus liber in Scĩa naturali, in quo tractaretur de iis, q̃ conſequuntur ens mobile in cõi, ſicut omnibus ſcientiis pręmittitur Philoſophia prima, in qua determinatur de iis quæ ſunt cõia entĩ, inquantum eſt ens. Hic autem eſt liber Phyſicorum, qui etiam dicitur de Phyſico ſiue de naturali auditu: quia per modũ doctrinæ ad audientes traditus fuit. Cuius ſubiectum eſt ens mobile ſimpliciter. Nõ dico autẽ corpus mobile, quia oẽ mobile eſſe corpus, probatur in iſto libro: nulla autẽ ſcientia probat ſuum ſubiectum: & ideo ſtatim in principio de Cœlo, qui ſequitur ad iſtum, incipitur à notifica-

ὁ φυσικὸσ ἀκρ. τῆσ φύσεωσ.

Li. 6. le. 5. tex. comm. 32. Lec. 2. tex. com. 2.

C tione corporis. Sequuntur autem ad hunc librum alij libri Scię Naturalis, in quibus tractatur de ſpẽbus mobilium, puta in libro de Cœlo de mobili ſcd̃m motũ localem, qui eſt prima ſpẽs motus. In libro autem de Generatione, de motu ad formã & primis mobilibus, .ſ. elementis, quãtum ad tranſmutationes eorũ in cõi: quãtum vero ad ſpeciales eorũ tranſmutationes in libro Meteororũ. De mobilibus vero miſtis inanimatis in libro de Mineralibus: de aĩatis vero in lib. de Aĩa, & conſequentibus ad ipſum. Huic autẽ libro præmittit Philoſophus procœmiũ, in quo oſtendit ordinem procedendi in Scĩa Naturali. Vnde duo facit. Primo oſtẽdit, ꝙ oportet incipere à cõſyderatione principiorũ. Scđo, ꝙ inter principia oportet incipere à principiis vniuerſalioribus ibi. (Innata autẽ.) Primo ponit talẽ rõnẽ. In oĩbus ſcientiis, quarũ ſunt principia, aut cau-

Partitio omniũ librorum naturalis philoſophia.

Diuiſio libri.

Argumentatio Ariſtot.

D ſæ, aut elemẽta, intellectus & ſcĩa ꝓcedit ex cognitione principiorũ, cãrum, & elementorũ, ſed ſcĩa, quę eſt de natura, habet principia, elementa, & cãs: ergo in ea oportet ĩcipere à determinatione principiorũ. Quod aũt dicit intelligere, referť ad definitiones: ꝙ vero dicit ſcire, ad demonſtrationẽ. Nam ſicut demõſtrationes ſunt ex cauſis, ita & definitiones, cũ cõpleta definitio ſit demonſtratio ſola põne differẽs, vt dr̃ in Primo Poſteriorũ. Per hoc autem, ꝙ dicit principia, aut cãs, aut elementa, non intendit ibi idem ſignificare. Nam cauſa eſt in pluſquam elementum. nam elementũ eſt ex quo cõponitur res primo, & eſt in eo, vt dr̃ Quĩto Metaphyſicæ, ſicut literę ſunt elementa locutionis, nõ aut ſyllabæ. Cauſæ autem dicuntur, ex quibus res dependet ſcd̃m eſſe ſuum vel fieri. vnde & etiã quæ ſunt extra, vel etiam quæ ſunt in re cauſæ dici poſſunt, ex

Lec. 16. Tex. com. 11.

Lect. 3. Tex. com. 4.

quibus non componitur res primo, non tñ elementa.
Principium vero importat quendam ordinem alicuius
proceſſus. Vnde aliquid poteſt eſſe principium, ꝙ non
eſt cauſa, ſicut id, vnde incipit motus, non tñ eſt cauſa:
& punctus eſt principium lineę, non tñ cauſa. Sic igitur
per principia, videtur intelligere cauſas mouentes &
agentes, in quibus attenditur ordo proceſſus cuiuſdã.
Per cauſas autem, intelligere videtur cauſas formales
& finales, ex quibus maxime dependent res ſcđm ſuũ
eſſe & fieri. Per elementa vero proprie proprias cãs
materiales. Vtitur autem diſiunctione non copulatio-
ne, ad deſignandum ꝙ non oĩs ſcĩa per oẽs cãs demon
ſtrat. Nam Mathematica non demonſtrat niſi per cãm
formalem. Metaphyſica demonſtrat per cãm forma-
lem & finalem præcipue, & etiam agentem. Naturalis
autem per oẽs cãs. Primam autem propoſitionem rō-
Lec. 4. Tex. com. 5. nis inductę probat ex cõi opinione, ſicut Primo lib. Po
ſteriorum dr̃: quia tunc quilibet experitur ſe cognoſce
re aliquid cùm ſcit oẽs cãs eius à primis vſq; ad vltimas.
Contra commẽtatoris expoſitionem. Nec oportet vt aliter accipiamus hic cauſas & elemen
ta & principia q̃ ſupra, vt Commentator vult, ſed eodẽ
mõ. Dicit autem (vſq; ad elementa) quia id quod eſt
vltimum in cognitione eſt materia. Nam materia eſt
pp formam, forma autem eſt ab agẽte propter finem,
niſi ipſa fit finis. Vtputa dicimus, ꝙ propter ſecare ſer-
ra habet dentes: & ferreos oportet eos eſſe, vt ſint apti
ad ſcindendum. Secundo ibi.

ARGY. *Hæc autem inſita natura nobis eſt uia, ut è notioribus
nobis magiſq; manifeſtis ad notiora naturæ, magiſq; ma-
nifeſta proficiſcamur.* Non. n. *ſunt eadem nobis atque ſim
pliciter nota. Quapropter hoc modo, ex hiſce, quæ naturæ
quidem minus ſunt manifeſta, nobis autem notiora, ad ea,
quæ dilucidiora ſunt, magiſq; nota naturæ proficiſcamur,
neceſſe eſt. At confuſa primo nota nobis ſunt magis ac ma
nifeſta. Elementa uero principiaq; poſterius ex hiſce nota
per ipſorum diuiſionem fieri ſolent. Idcirco ex uniuerſali-
bus ad ſingularia proficiſcamur oportet.*

Tex. cõ. 2. *Innata autẽ eſt ex notioribus nobis uia & certioribus,
in certiora naturæ & notiora.* Non. n. *eadem nobis nota*
Probatio minoris. *& ſimpliciter. Vnde quidem neceſſe ſcđm modum hunc
procedere ex incertioribus naturæ, nobis autem certiori-*
Tex. cõ. 3. *bus, in certiora naturæ & notiora. Sunt autem primum
nobis manifeſta & certa confuſa magis: poſterius autem
ex his fiunt nota elementa & principia diuidentibus hæc;*
Tex. cõ. 4. *Vnde ex ulibus ad ſingularia oportet procedere.*

Oſtendit ꝙ inter principia oportet prædetermi-
nare de vniuerſalioribus. Et primo per rōnem, Se-
8 parte. 4. L. cundo per quædam ſigna. ibi. (totum.) Circa primũ
ponit talem rōnem. Innata eſt nobis via vt proce-
damus incipiendo ab iis, quæ ſunt nobis magis no-
ta, in ea quę ſunt magis nota naturę: ſed ea, quę ſunt
nobis magis nota, ſunt confuſa, qualia ſunt vniuer-
ſalia: ergo oportet nos ab vniuerſalibus ad ſingula-
ria procedere. Ad manifeſtationem autem primæ
propoſitionis inducit, ꝙ non ſunt eadem magis no
ta nobis & ſcđm naturam, ſed illa, quæ ſunt magis
nota ſcđm naturam ſunt minus nota ſcđm nos. Et,
quia iſte eſt naturalis modus, ſiue ordo addiſcendi,
vt veniatur à nobis notis ad ignota nobis, ĩde eſt, ꝙ
oportet nos deuenire ex notioribus nobis ad notio
ra naturæ. Notandum autem eſt ꝙ non idem dicit
nota eſſe nobis & nota ſimpliciter. Simpliciter autẽ

E notiora ſunt, quæ ſcđm ſe ſunt notiora. Sunt autem
ſcđm ſe notiora, quæ plus habent de entitate: quia
vnumquodq; cognoſcibile eſt inquantum eſt ens.
Magis autem entia ſunt quæ ſunt magis in actu. vn
de iſta maxime ſunt cognoſcibilia naturę. Nobis au 2. Meta. & c. primo.
tem econuerſo accidit, eo ꝙ nos procedimus intel-
ligendo de potentia in actum, & principium cogni
tionis noſtrę eſt à ſenſibilib', quæ ſunt materialia &
intelligibilia in potentia. Vnde illa ſunt prius nobis
nota, q̃ ſubſtantiæ ſeparatæ, quæ ſunt magis notæ
ſcđm naturam, vt patet 2. Meta. Nõ ergo dicit nota
naturæ, quia natura cognoſcat ea, ſed q̃a ſunt nota
ſcđm ſe & ſcđm propriam naturam. Dicit autem Lec. 8.
(notiora & certiora) quia in ſcientiis nõ requiritur
qualiſcunq; cognitio, ſed cognitionis certitudo. Ad
intellectum autem ſcđæ propoſitionis. Sciendũ eſt Fundamentum S. Tho. de ordine cognitorũ neceſſario ex quo faciliter ſoluitur Scoti achilles.
F ꝙ confuſa hic dicuntur, quæ continent in ſe aliqua
in potentia & indiſtincte. Et, quia cognoſcere ali-
quod indiſtincte medium eſt inter puram potentiã
& actum perfectum, ideo, dũ intellectus noſter pro
cedit de potentia in actum, primo, occurrit ſibi con
fuſum q̃ diſtinctum. ſed tunc eſt ſcĩa completa in
actu, qñ peruenitur per reſolutionem ad diſtinctã
cognitionem principiorum & elementorũ. Et hæc
eſt rõ, quare cõfuſa ſunt primo nobis nota q̃ diſtin
cta. Quòd autem vniuerſalia ſint confuſa manifeſtũ
eſt, quia uniuerſalia continent in ſe ſuas ſpecies in
potẽtia: & qui ſcit aliquid in vniuerſali ſcit illud in-
diſtincte. tunc autem diſtinguitur eius cognitio, qñ
vnũquodq; eorum, quæ cõtinentur potentia in vni
uerſali, actu cognoſcitur. qui. n. ſcit aĩal nõ ſcit irrõ-
nale niſi in potentia. Prius aũt eſt ſcire aliquid in po
G tentia q̃ in actu. Scđm igitur hunc ordinem addiſcẽ
di, quo procedimus de potẽtia in actum, prius: quò
ad nos eſt ſcire animal q̃ hoĩem. Cõtrarium autem Cõtradictionis ſolutio.
huic videtur eſſe quod dicit Philoſophus in Primo
Poſteriorum, ꝙ ſingularia ſunt magis nota quò ad Lec. 4. T. c. 5.
nos: vniuerſalia vero naturę, ſiue ſimpliciter. Sed in- Rñſio.
telligendum eſt ꝙ ibi accipit ſingularia ipſa indi- Vide contra: Zim.
uidua ſenſibilia, quæ ſunt magis nota quò ad nos,
quia ſenſus cognitio, quæ eſt ſingularium, præcedit
cognitionẽ intellectus, quæ eſt vniuerſalium. Sed,
quia cognitio intellectualis eſt perfectior, vniuerſa
lia autem ſunt intelligibilia in actu, non autem ſin-
gularia, cùm ſint materialia, ſimpliciter & ſcđm na-
turam vniuerſalia ſunt notiora. Hic autẽ ſingularia
dicit non ipſa indiuidua, ſed ſpecies: quę ſunt notio
res ſcđm naturam, vtpote perfectiores exiſtentes, &
diſtinctam cognitionem habẽtes. genera vero ſunt
H prius nota quò ad nos, vtpote habentia cognitionẽ
in potentia & confuſam. Sciendum autem ꝙ Com-
mentator aliter exponit. Dicit. n. ꝙ ibi (Innata eſt.)
Vult oſtendere Philoſophus modum demonſtratio Expõ Cõmentatoris a. c. 2. vſque ad. 4.
nis huius ſcĩæ, quia. ſ. demonſtrat per effectus. & po
ſteriora ſcđm naturam, vt ſic quod ibi dicitur intel
ligatur de proceſſu in demonſtrando & nõ in deter
minando. Deinde cum dicit. (Sunt autem primũ.)
Intendit manifeſtare (ſcđm eum) quæ ſunt magis
nota quò ad nos & minus ſcđm naturam. ſ. compo
ſita ſimplicibus, intelligẽs cõpoſita per confuſa. Vlti
mo aũt cõcludit ꝙ procedendũ eſt ab vniuerſaliori-
bus ad minus vniuerſalia, quaſi quoddã corollariũ.
Vñ patet, ꝙ eius expoſitio non eſt conueniens, quia Contra cõmẽtatorem triplicĩter.
non coniungit totum ad vnam intentionẽ. & quia
hic

hic non intendit Philoſophus oſtendere modũ demonſtrationis huius ſcientiæ: hoc.n.faciet in Scđo libro ſcđm ordinem determinandi. iterum quia cõfuſa non debent exponi compoſita, ſed indiſtincta: non.n.poſſet cõcludi aliquid ex vniuerſalibus, cùm genera non cõponantur ex ſpeciebus. Scđo ibi.

ARGY. *Ipſum nãq; totum ſenſu notiùs eſt. Vl'e uero totum eſt quoddam: quippe cum multa complectatur ut partes.*

Totum.n.ſecundum ſenſum notius eſt. Vl'e autem totũ quoddam eſt: multa.n.comprehendit ut partes uniuerſale.

Manifeſtat propoſitum ꝑ tria ſigna, quorum primũ ſumitur à toto integrali ſenſibili. & dicit ꝙ totũ ſenſibile eſt notius ſcđm ſenſum: ergo & totũ intelligibile eſt notius ſcđm intellectũ. Vniuerſale aũt eſt quoddam totum intelligibile, quia cõprehendit ſub ſe multa vt partes. ſ. ſua inferiora: ergo vniuerſale eſt notius quò ad nos. B Vr̃ autẽ hæc probatio ineſficax,

Dubium. Rñſio. quia vtitur toto & parte & cõprehenſione æquiuoce. Dicendũ eſt autem, ꝙ totum integrale & vniuerſale conueniũt in hoc, ꝙ vtrũq; eſt confuſum. Sicuti .n. qui apprehendit genus non apprehẽdit ſpecies diſtincte ſed in potentia tñ, ita qui apprehendit domũ

Contra Cõmentatorem. nondum diſtinguit partes: vnde, cũ rõne confuſionis totum ſit prius cognitum quò ad nos, eadem rõ eſt de vtroq; toto. eſſe autem cõpoſitum non eſt cõmune vtriq; toti, vnde manifeſtũ eſt ꝙ ſignanter dixit ſupra, confuſa & non compoſita. Secundo ibi.

ARGY. *Sic etiam & noĩa quodammodo ſeſe hñt ad definitionem. totum.n. quoddam indiſtinctumq; ſignificãt, ceu circulus. At ipſius definitio in partes ſingulas diuidit.*

T.c.3. *Suſtinent aũt idem hoc quodãmodo & noĩa ad rõnem. totum.n. quodammmodo & indiſtincte ſignificat, utputa circulus. Definitio autem ipſius diuidit in ſingularia.* C

Secundum ſignum. Ponit aliud ſignũ de toto integrali & intelligibili. Definitum.n.ſe habet ad definientia quodãmodo vt totum integrale, inquantum actu ſunt definientia in definito. ſed tñ qui apprehẽdit nomen, vtputa hoĩem aut circulũ, non ſtatim diſtinguit definiẽtia: vnde nomen eſt ſicut quoddam totũ & indiſtinctum. ſed definitio diuidit in ſingularia. i. diſtincte ponit principia

Contradictionis ſolutio. definiti. Vr̃ aũt hoc eſſe contrarium ei ꝙ ſupra dixit. Nam definientia vr̃ eſſe vniuerſaliora: q̃ dixit prius eſſe nota nobis. Sed dicendum, ꝙ definientia ſcđm ſe ſunt prius nota nobis q̃ definitum: ſed prius eſt notum nobis definitum, q̃ ꝙ talia ſint definiẽtia ipſius, ſicut prius ſunt nota nobis aĩal & rationale q̃ homo. Sed prius eſt nobis notum homo confuſe, q̃ ꝙ aĩal & rõnale ſint definientia ipſius. Tertio ibi.

ARGY. *Pueri quoq; primum quidem uiros omnes patres & quaſuis mulieres matres appellant: poſterius autem horum utrunq; diſcernere diſtinguereq; uidentur.* D

Et pueri primũ appellant oẽs uiros patres, & fœminas matres: poſterius autem determinãt horũ unũquodq;.

Ponit tertiũ ſignum ſumptũ ex vniuerſaliori ſenſibili. Sicut.n. vniuerſalius intelligibile eſt prius notũ nobis ſcđm intellectum, utputa aĩal homine, ita cõius ſenſibile eſt prius notum nobis ſcđm ſenſum: vtputa hoc aĩal, q̃ hic hõ. Et dico prius ſcđm ſenſum, & ſcđm locum, & ſcđm tempus. Scđm locum quidem, quia, cũ aliquid à remotis videmus, prius percipimus ipſum eſſe corpus q̃ eſſe aĩal: & hoc prius q̃ ꝙ ſit hõ, & vltimo ꝙ ſit Socrates. Et ſimiliter ſcđm tẽpus puer prius apprehendit hunc vt quendam hoĩem, quàm vt hunc A hoĩem, qui eſt Plato, qui eſt pater eius. Et hoc eſt ꝙ dicit. (pueri primum appellant omnes viros patres & fœminas matres, ſed poſterius determinant) .i. determinate cognoſcunt vnumquodq;. Ex quo manifeſte oſtenditur, ꝙ prius cognoſcimus aliquid ſub confuſione q̃ diſtincte.

LECTIO II.

Antiquorum de entibus ac principiis ſententiæ quãplures, quamq; illarum improbare, & quomodo ad Naturalem pertinet.

Neceſſe eſt itaq; aut unum eſſe principium, aut plura. Et ſi ſit unum, aut immobile, ut Parmenides Meliſſusq; dicit: aut mobile eſſe oportet, ut Naturales cenſere uidentur, quidam aerem, quidam aquam primum principium eſſe dicentes. Si plura ſint, aut finita, aut infinita eſſe neceſſe eſt. Et, ſi finita ſint pluraq; uno, duo uel tria, uel qua- B *tuor, uel in alio quodam numero eſſe oportet. Si infinita, aut genere quidem unum: figura uero uel forma diuerſa. perĩde atq; Demo. afferebat, aut cõtraria ẽt neceſſe eſt eẽ.* ARGY.

NEceſſe autem eſt aut unum eſſe principium, aut plura. Et ſi unum, aut immobile, ſicut dicũt Parmenides & Meliſſus: aut mobile, ſicut Phyſici. hi quidem aerem dicentes eſſe, alij uero aquã primum principium. Si autem plura, aut finita, aut infinita. & ſi finita, plura autem uno, aut duo, aut tria, aut quatuor, aut ſcđm alium aliquem numerum. Et ſi infinita, aut ſic, ſicut dixit Democritus genus unũ, figura autem & ſpecie differentia, aut etiam contraria. *T.c.6.*

Poſito peoœmio, in quo oſtenſum eſt ꝙ Scĩa Naturalis debet incipere à prĩcipiis vniuerſalioribus, hic ſcđm prædictum ordinem incipit proſequi ea, quæ ꝑ- C tinent ad Scĩam Naturalem. Et diuiditur in duas partes. In quarũ prima determinat de principiis vniuerſalibus Scĩæ Naturalis. In ſcđa determinat de ente mobili in cõi, de quo intendit in hoc libro. Et hoc in Tertio lib. ibi. (Qm̃ autem natura eſt principium.) *T.c.1.* Prima in duas, In prima determinat de principiis ſubiecti huius ſcĩæ. i. de principiis entis mobilis inquantum huiuſmodi. In ſecunda de principiis doctrinæ, In ſecundo libro ibi. (Eorum quæ ſunt.) Prima autem in duas. *T.c.12.* In prima proſequitur opiniones aliorum de principiis communibus entis mobilis, In ſecunda inquirit veritatem de eis ibi. (Omnes igitur contraria principia.) *T.c.42. Parte ſecunda.* Circa primum tria facit. Primo ponit diuerſas opiniones Antiquorum Philoſophorũ de principiis cõibus. Scđo oñdit, ꝙ aliquas earum proſequi non ꝑtinet ad naturalem ibi. (Id quidem igitur.) *T.c.8.* Tertio proſequitur D opiniones improbando eorũ falſitatem ibi. (Principiũ *T.c.13.* autem.) Circa primum duo facit. Primo ponit diuerſas opiniones Philoſophorũ de principiis naturę. Scđo oſtendit eandẽ diuerſitatem eſſe circa opiniones Philoſophorum de entibus ibi. (Similiter autem quęrũt.) Dicit ergo primo, ꝙ neceſſe eſt eſſe vnum principium *T.c.7.* aut multa. & vtraq; pars habuit Philoſophos opinantes. Quidam.n. eorum poſuerunt vnum principium, quidam multa. Eorum, qui poſuerũt vnum, quidã poſuerunt illud eſſe immobile, ſicut Parmenides & Meliſſus, de quorũ opinione infra patebit: quidam verò poſuerunt illud eſſe mobile. ſ. Antiqui Naturales. Quorũ quidam poſuerunt aerem eſſe principium naturaliũ, vt Diogenes: quidam vero aquam, vt Thales: quidã vero ignem, vt Heraclitus: alij vero aliud mediũ inter aerem, & aquam, vt vaporem. Nullus vero eorũ,

qui poſuerunt principium vnum tantum,dixit illud E eſſe terram propter eius groſſitiem. Huiuſmodi autẽ principia mobilia dicebant, quia per horum alicuius rarefactionem & condenſationem alia fieri dicebãt. Eorum vero,qui poſuerunt plura principia quidam poſuerunt ea finita, quidam poſuerunt infinita. Eorum autem qui poſuerunt ea finita:(licet plura vno) quidam poſuerunt ea eſſe duo,ſ.ignem & terram, vt infra dicet Parmenides: quidam vero tria.ſ.ignem, aerem,& aquam.nam terram quaſi compoſitam exiſtimabant propter eius groſſitiem. Alij vero poſuerunt ea eſſe quatuor,ſ.Emp. vel etiam ſecundum aliquem alium numerum, quia & ipſe Empe. cũ quatuor elementis poſuit duo alia,ſ.amicitiam & litem. Qui vero poſuerunt plura infinita diuerſificati ſunt. Democritus.n.poſuit indiuiſibilia corpora quæ dicuntur atomi eſſe principia omnium rerum. Sed F huiuſmodi corpora poſuit eſſe omnia vnius generis ſecundum naturam,ſed tñ differebant ſecundum figuram & formam. Et non ſolum differebant, ſed contrarietatem adinuicem habebant. Ponebat.n.tres cõtrarietates,vnam ſcdm figuram,quæ eſt inter curuũ, & rectum:aliam ſecundum ordinem,q̃ eſt prioris,& poſterioris: aliam ſecundum poſitionem,ſ.ante & retro,ſurſum & deorſum, dextrorſum & ſiniſtrorſum. Et ſic ex illis corporibus vnius naturæ exiſtentibus diuerſa fieri ponebant ſecundum diuerſitatem figuræ poſitionis, & ordinis atomorum. Ex hac autem opinione dat intelligere oppoſitam opinionem,ſ.Anaxagoræ,qui poſuit infinita principia,ſed non vnius generis ſecundũ naturã. Poſuit.n.principia eſſe infinitas partes carnis & oſsis minimas & aliorum hmôi,vt manifeſtum erit inferius. Aduertendum autem ꝙ G non diuiſit plura principia per mobilia & immobilia, quia nullus ponens prima principia plura,potuit ponere ea immobilia.Cum.n.omnes ponerent contrarietatem in principiis, contra autem nata ſunt ſe alterare,cum pluralitate principiorum immobilitas ſtare non poterat. Secundo ibi.

Nullus, inquã, terram ſolam, principium poſuit.

Lec. 10. in principio.

ὁ ἄτομος οὐ. indiuiſibilis.

Notandum.

Lec 8. T. c. 31. Solutio dubitationis tacitæ.

ARGV. *Pari modo quærere uidentur, & hi qui quærunt quot nam ſint ea quæ ſunt. Nam ea primum quærunt, ex quibus conſtant ea quæ ſunt,utrum unum an plura ſint. & ſi ſint plura,utrum ſint finita an infinita. Quare principiũ quærunt ac elementum,utrum ſit unum an plura.*

Lib. 7. *Similiter autem quærunt, & quæ ſunt quærentes quot ſunt. Ex quibus enim ſunt quæ ſunt, quærunt primum, utrum hæc unum aut plura ſint. &, ſi multa, aut finita aut infinita. Quare principium & elementum quærunt H utrum unum aut multa.*

Oñdit ꝙ eadem diuerſitas opinionũ eſt circa entia. & dicit,ꝙ ſimiliter Phyſici,inquirẽtes de iis quę ſunt, .i.de entibus,q̃runt quot ſunt, vtrum,ſ.vnũ aut plura. & ſi ſint multa, vtrũ ſint finita vel infinita. Et rõ eſt.qa antiqui Phyſici non cognouerunt niſi cãm materialem, de aliis autem parũ tetigerũt. Ponebant aũt formas naturales eſſe accñtia,ſicut & artificiales. Sicut ergo tota ſuba artificialium eſt eorũ materia, ita ſequebatur ſcdm eos, ꝙ tota ſuba naturalium eſſet eorum materia. Vñ, qui ponebant tñ vnum principiũ, puta aerẽ,putabant qualia entia eſſent aer ſcdm ſuã ſubam: & ſimile eſt de aliis opinionibus. Et hoc eſt quod dicit,ꝙ(Phyſici q̃runt ex quibus ſunt q̃ ſunt).i.inquirendo de principiis inquirũt cãs materiales ex quib' entia eſſe dñr. Vñ patet ꝙ qñ inquirũt de entibus, vtrũ ſint vnũ aut plura, eorũ inquiſitio eſt de principiis materialibus,q̃ elementa dicuntur. Deinde cum dicit.

Conſyderare igitur, ſi id qđ eſt unũ ſit atq; imobile nõ ad naturalẽ Phyſicũ ptinet. Nã ut Geometræ nõ eſt ad eũ rõ,qui geometriæ principia tollit:ſed aut ad aliã ſciam attinet,aut ad cõem oĩum facultatem, ſic & illi nulla eſt ad eum ratio, qui principia tollit. nõ eſt enim principium ſi unum eſt tãtum, atq; unum hoc modo. Principium.n.alicuius aut aliquorum principium eſſe conſtat. ARGV.

Id quidẽ igitur,ſi unũ & immobile ſit quod eſt, intendere, non de natura eſt intendere. Sicut enim Geometræ non amplius rõ eſt ad deſtruentem principia,ſed eſt aut alterius ſciẽ,aut oĩbus cõis:ſic neq; alicui de principiis. Nõ enim amplius principium eſt ſi unum ſolum, & ſic unum. principium enim cuiuſdam aut quorundam eſt. T. c. 8.

Oñdit, ꝙ aliquam iſtarum opinionum improbare non ptinet ad naturalem. Et circa hoc duo facit. Prio oſtendit ꝙ improbare opinionem Parmenidis & Meliſsi non pertinet ad Scientiam Naturalem. Secũdo aſsignat rõnem, quare ad præſens eſt vtile eam reprobare ibi. (Sed, qm de natura.) Circa primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ non pertinet ad Sciam Naturalem improbare prędictam opinionem. Scđo ꝙ non pertinet ad eam ſoluere rões, quæ ad probandũ ipſam inducuntur ibi. (Aut ſoluere rõnem.) Primũ oſtẽdit duabus rõnibus,quarum ſcđa incipit ibi.Simile igitur. Dicit ergo primo, ꝙ non ptinet ad Sciam Naturalem intẽdere ad pſcrutandum de hac opinione, ſi ens eſt vnũ & immobile. Iam.n.oñſum eſt, ꝙ non differt ſcđm intentionem antiquorũ Philoſophorum ponere vnũ principium imobile, & ponere vnũ ens imobile. Et ꝙ improbare hãc opinionẽ ad Naturalẽ non ptineat ſic oñdit. Ad Geometram non pertinet inducere rõnem contra deſtruentem ſua principia:ſed hoc vel ptinet ad aliquã aliã Sciam particularẽ,(ſi tñ Geometria ſic ſit ſubalternata alicui particulari ſciæ,) ſicut Muſica Arithmeticæ ſub alternatur, ad quã ptinet diſputare contra negantẽ principia muſicæ. vel hoc ptinet ad Sciam cõem,ſ. Logicam vel Metaphyſicam. Sed prædicta poſitio deſtruit principia naturæ,quia(ſi ſit ſolum vnũ ens, & ſic vnũ),ſ.imobile, vt ſic ex eo fieri alia non poſſint,ſic tolletur rõ principij. quia omne principium aut eſt principiũ alicuius, aut aliquorũ. Ad põnem igitur principij ſequit multitudo:quia aliud eſt principium,aliud cuius eſt principiũ.Qui igit negat multitudinem tollit principia.non igit debet contra hãc poſitionem diſputare Naturalis. Secundo ibi. T. c. 11. Tex. 10. Tex. 9.

Simile eſt itaq; ſi hoc mõ ſit unũ cõſyderare, & de alia quauis põne diſſerere, quæ ſermonis cã dicitur, qualis eſt Heracliti:uel quiſpiã,id,qđ eſt, unum hoĩem eſſe dixerit. ARGV.

Simile igitur intẽdere eſt,ſi ſic unũ eſt, & ad aliam poſitionem quãlibet diſputare ſermonis gratia dictã, ut heracliteam:aut ſi aliquis dicat hoĩem unum, quod eſt, eſſe. T. c. 9.

Oñdit idem alia rõne. Non.n.requiritur ad aliq̃ ſciam vt inducat rõnẽ contra opiniones manifeſte falſas & ĩprobabiles. Nã quolibet pferente cõtraria opinionib'. Sapiẽtis ſolicitũ eſſe ſtultũ eſt, vt dr 1. Topi. Hoc eſt ergo ꝙ dicit, ꝙ (intẽdere ad pquirẽdũ ſi ens ẽ ſic vnũ).ſ.imobile, ſimile eſt ac ſi diſputaret cõtra q̃libet aliã põnem improbabilem, vt puta contra põnem Heracliti, qui dixit oĩa ſemper moueri, & nihil

hil eſſe verum: vel contra poſitionem alicuius, qui diceret, ꝙ totum ens eſt vnus homo. quæ quidem poſitio eſſet omnino improbabilis. Et tñ qui ponit eſſe ens vnum tm̃ immobile, cogitur ponere totum ens eſſe aliquod vnum. Sic igitur patet, ꝙ non eſt huius ſcientiæ contra hãc poſitionẽ diſputare. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Aut contentioſam ſoluere rationem. quod quidem ambæ rationes hñt & Parmenidis, & Meliſsi. Nam falſa ſumunt, & forma ſunt uitioſæ. Inepta autem magis eſt ratio ipſius Meliſsi, nec dubitationem habet, ſed uno abſurdo dato, cætera accidunt. Hoc uero nullam habet difficultatem.*

T.c.10. *Aut ſoluere rationem litigioſam. quod ſanè utræq; quidem habent rationes & Meliſsi, & Parmenidis. etenim falſa recipiunt, & non ſyllogizantes ſunt. Magis autem Meliſsi oneroſa eſt ratio, & non hñs defectum. Sed uno inconuenienti dato alia contingunt. hoc aũt uidere nihil difficile.*

Oſtendit ꝙ non eſt Naturalis etiam ſoluere prędictorum Philoſophorum rões. Et hoc pp duas rões,

Tex. 11. quarum ſecunda incipit ibi. (Nobis autem ſubiiciantur.) Probat ergo primo propoſitum per hoc, ꝙ non exigitur in aliqua ſcientia vt ſoluantur rões ſophiſticæ, quæ manifeſtum defectum habent vel formæ vel materiæ. Et hoc eſt quod dicit, ꝙ ſimile eſt intendere ad improbabiles rões (aut etiam ſoluere litigioſam rationem) .i. ſophiſticam. Hoc autem ꝙ ſint ſophiſticæ (habent vtræq; rões & Meliſsi, & Parmenidis.) Peccãt.n.in materia. vnde dicit, ꝙ falſa recipiunt.) .i. falſas propoſitiones aſſumunt. Et peccant in forma. vnde dicit, ꝙ non ſyllogizantes ſunt. Sed poſitio Meliſsi (eſt magis oneroſa) .i. vana & fatua (& non habens defectum) .i. non inducẽs dubitationem. & hoc infra oſtendetur. Non eſt autem incõueniens ꝙ vno inconuenienti dato alia ſequantur. Sic igitur concludi põt, ꝙ non requiritur ad Philoſophum Naturalem, ꝙ ſoluat huius rões. Secundam rõnem ponit ibi,

ARGY. *At nobis ea, quæ natura conſtant, aut omnia, aut aliqua moueri ſubiiciatur. quod quidem patet inductione. Et inſuper nec omnia ſunt ſoluenda, ſed ea tantum, quæ quiſpiam ex principiis oſtendit falſa. Quæ uero hanc conditionem egrediuntur, non ſunt ſoluenda. Veluti quadrationem eam quidem, quæ per partes extruitur, ad Geometram diſſoluere pertinet: Antiphontis autem, non ad Geometram redarguere ſpectat.*

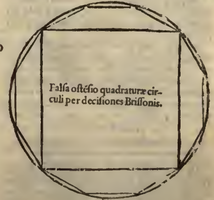
T.c.11. *Nobis autem ſubiiciantur, quæ ſunt natura aut omnia, aut quædam moueri. Eſt autem manifeſtum hoc ex inductione. Similiter autem neq; ſoluere omnia cõuenit: ſed aut quæcunq; ex principiis aliquis demonſtrans mentitur. Quodcũq; uero non, minime: ut tetragoniſmum, eum quidem, qui per deciſiones, Geometrici eſt diſſoluere: illum autem, qui Antiphontis, non Geometrici eſt.*

Secunda rõ. Obſeruatio litera. Quę talis eſt. In Sciẽtia Naturali ſupponitur ꝙ naturalia moueantur vel omnia vel quędam (quædam) dicit, quia de quibuſdam eſt dubium ſi mouentur, & qualiter mouentur: puta de anima, de centro terræ, de polo Cœli, & formis naturalibus & aliis huiuſmodi. Et ꝙ naturalia moueantur poteſt manifeſtum eſſe ex inductione, quia ad ſenſum apparet ꝙ res naturales moueantur. Eſt etiam neceſſarium motum ſupponi in Scientia Naturali, ſicut neceſſarium eſt ſupponi naturã, in cuius definitione ponitur motus. Eſt enim natura principium motus, vt infra dicetur. hoc autem habito ꝙ motus ſupponatur in Scientia Naturali, vlterius procedit ad propoſitum oſtendẽdum per hoc, ꝙ non omnes rationes ſunt ſoluendæ in aliqua ſcientia, ſed ſolum quæ concludunt aliquod falſum ex principiis illius ſcientiæ: quæcunq; vero non concludunt ex principiis ſciæ, ſed ex contrariis principiorum, non ſoluuntur in illa ſcientia. Et hoc probat per exemplũ in geometricis dicens, vt tetragoniſmũ .i. quadraturã circuli: hunc quidem, qui eſt per deciſiones circunferentiæ, diſſoluere pertinet ad Geometram, quia nihil ſupponit contrarium principiis ſcientiæ. Voluit enim quidam, inuenire quadratum æquale circulo diuidendo circunferentiam circuli in multas partes: & ſingulis partibus ſupponere lineas rectas: & ſic inueniendo aliquas figuras, ſicut rectilineas æquales alicui illarũ figurarum, quæ continetur à deciſione circunferentiæ, & corda, vt pluribus aut omnibus æſtimabat ſe inueniſſe figuram rectilineam æqualem toti circulo: cui facile erat inuenire quadratum æquale per principia geometrię: & ſic putabat ſe inuenire poſſe quadratum ęquale circulo. Sed non ſufficienter argumentabatur. quia licet deciſiones illæ conſumerent totam circunferentiam circularem: non tamen figuræ contentæ à deciſione circunferentiæ & lineis rectis comprehendebãt totam ſuperficiem circularem. Sed diſſoluere quadratum Antiphontis non pertinet ad Geometram: quia vtebatur contrariis principiorum geometriæ. Deſcribebat enim in circulo aliquam figuram rectilineã, puta quadratum, & ſubdiuidebat arcus, quibus ſuſtentabantur latera quadrati, ſingulos in duo media, & à punctis deciſionum deducebat lineam rectam ad omnes angulos quadrati, & ſic reſultabat in circulo figura viij. angulorum, quę plus accedebat ad ęqualitatem circuli ꝗ̃ quadratum. Iterum diuidebat arcus quibus ſuſtentabantur latera figuræ. viij. angulorum: ſingulos in duo media. & ſic ducendo lineas rectas à punctis deciſionum ad angulos prædictæ figuræ reſultabat figura. xvi. angulorum, quæ adhuc plus accedebat ad æqualitatem circuli. Semper ergo diuidendo arcus & ducendo lineas rectas ad angulos figuræ præexiſtentis conſurgit figura propinquius ſe habens ad æqualitatem circuli. Dicebat autem, ꝙ non eſt procedere in infinitum in deciſione arcuum. Erat ergo deuenire ad aliquam figuram rectilineam æqualem circulo, cui poterit quadratum æquari.

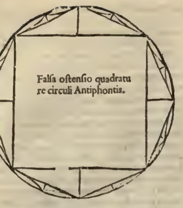
τετραγωνισμος quadratio vel quadratura, & dicitur a τετρας quod eſt quaternitas, & γωνια angulus. Sol. argumẽti Briſſonis ad Naturalem ſpectat.

Argumentum Antiphontis.

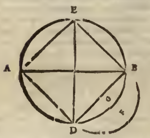
Lib. 2. T.c.3.

Falſa oſtẽſio quadraturæ circuli per deciſiones Briſſonis.

Hippocratis Chij Tetragoniſmus.

Geometra non habet ſoluere rationem, ſed metaphyſicus. Quia igitur ſupponebat ꝙ arcus non ſemper diuidun- G tur in duo media: quod eſt contra principia Geometrię, huiuſmodi rõnem diſſoluere non pertinet ad Geometram. Quia igitur rõnes Parmenidis & Meliſsi ſupponunt ens eſſe immobile, vt infra patebit: hoc aũt eſt contra principia ſuppoſita in Scientia Naturali, ſequitur ꝙ ſoluere huiuſmodi rõnes non pertinet ad Philoſophum Naturalem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Verum cùm non de natura quidem: naturales autem dubitationes ipſos accidat dicere: bene res ſeſe habebit fortaſſe ſi parum de ipſis diſſeruerimus. hæc enim conſyderatio Philoſophiam nimirum habet.*

T.c.12. *Sed, quoniam de natura quidem, non autem naturales defectus contingit dicere ipſos, fortaßis bene ſe habet aliquantulum diſputare de ipſis. habet enim philoſophiam hic reſpectus.*

Aſsignat rõnem quare diſputet contra ṕdictam po H ſitionẽ. Et dicit, ꝙ, quia prædicti Philoſophi loquebantur de rebus naturalibus: licet non inducerent (defectus) .i. dubitationes naturales, vtile eſt ad propoſitũ diſputare de hmõi opinionibus. quia & ſi non ſit Sciæ Naturalis diſputare contra huiuſmodi poſitiones, pertinet tamen ad Philoſophiam primam.

LECTIO III.

Parmenidis ac Meliſsi poſitio de entiũ ac principiorum vnitate, cũ ex entis, tum ex vnius rõne arguitur.

ARGY. *Atq; ut à principio omnium accõmodatißime noſtra hæc proficiſcatur oratio, cùm id, quod eſt pluribus modis dicatur, quo nã modo dicunt unum oĩa eſſe? utrum ut ſubſtantiam cuncta, an ut quantitatem, an qualitatem? Et rurſus,*

E *utrum ſubſtantiam quidem, unam autem eſſe cuncta, uelut hominem unum, aut equum unum, aut aĩam unam. An qualitatem, & hanc identidem unam, ut albedinem, aut calidi tatem, aut aliquid tale. hæc.n. nomina inter ſe nimium differunt, ut dici non poßint. nã ſi eſt ſubſtantia, & qualitas, atque quantitas, ſiue ſeparata ſeu iuncta q; ſint ea quæ ſunt, non unum ſed plura profecto ſunt. Sin uero qualitas ſint uniuerſa uel quantitas: ſiue ſit ſubſtantia, ſiue non ſit, abſurdum eſt ſanè: ſi id, quod eſſe non põt, abſurdum oporteat appellare. Nihil.n. cæterorum præter ſubſtantiam ſeparatũ per ſe eſſe poteſt: uniuerſa.n. hæc de ſubiecto dicuntur, de ſubſtantia quidem ipſa. Atqui Meliſſus id, quod eſt, infinitum aſſerit eſſe. Id ergo quod eſt, quantitas eſt quædam. Infinitum enim in quantitate nimirum eſt. Subſtantia aut infinita, aut qualitas, aut effectus infinitus eſſe non poteſt,* F *niſi per accidens: ſi ſimul & quanta ſit quædam. infiniti nãq; ratio quantitate utitur, non ſubſtantia, non qualitate. Si igitur & ſubſtantia ſit & quantitas, id, quod eſt, non unum, ſed duo eſſe uidentur. Si uero ſit ſolum ſubſtantia, infinitum ſanè non eſt: neq; magnitudinem ullam habebit, erit enim quantitas quædam.*

PRincipium aũt maxime eſt omnium proprium, quoniam multipliciter dicitur qđ eſt, quo dicunt dicentes unum eſſe omnia, utrum ſubſtãtiam unam omnia, aut quantitatem, aut qualitatem? Et iterum utrum ſubſtantiã unam omnia, ut hominem unum, aut equum unum, aut animam unam: aut qualitatem unam erunt hæc, ut album, aut calidum, aut aliquid aliorum talium. hæc.n. omnia differunt multum, & ſunt impoßibilia dicta. T.c.13. *Siquidem.n. erũt & ſubſtantia & quale & quantum, & hæc ſiue reſoluta adinuicem, ſiue nõ, multa ſunt quæ ſunt.* T.c.14. G *Si uero omnia, aut quale, aut quantum ſunt, ſiue cum ſit ſubſtantia, ſiue cum non ſit, inconueniens eſt, ſi oportet inconueniens dicere impoßibile. nullum aũt aliorum ſeparabile eſt extra ſubſtantiam. Omnia nãq; de ſubiecto dicuntur, ipſa ſubſtãtia.* T.c.15. *Meliſſus aũt, quod eſt, infinitum dicit eſſe. quantum itaq; aliquid eſt quod eſt: infinitum.n. in quantitate eſt. Subſtantiam autem infinitam, aut qualitatem, aut paßionem eſſe, nõ contingit niſi ſecundum accidens, ſi ſimul & aliquæ quantitates ſunt. Infiniti autem ratio quantitati congruit, ſed non ſubſtantiæ neque qualitati. Siquidem igitur ſubſtantia eſt & quantum, & duo & non unum eſt, quod eſt: ſi uero ſubſtantia ſolum, non infinitum eſt, neque magnitudinem habebit ullam. quantum enim quoddam erit.*

Poſtq̃ poſuit opiniones Philoſophorum de principiis, hic diſputat contra eos. Et primo contra illos, qui H non naturaliter de natura ſunt locuti. Secundo contra illos, qui naturaliter de natura ſunt locuti ibi. (Sicut autem Phyſici.) T.c.32. Circa primum duo facit. Primo diſputat contra poſitionem Meliſsi & Parmenidis. Secũdo contra rationes eorum ibi. (Ex quibus demonſtrant.) *Secunda parte.32.* Circa primum duo facit. Primo diſputat contra poſitionẽ hanc, ens eſt vnũ, per rõnem ſumptam ex parte entis, quod eſt ſubiectum in propoſitione. Secundo per rationem ſumptam ex parte vnius, quod eſt prædicatũ, ibi. (Amplius qm̃.) T.c.16. Dicit ergo primo, ꝙ id, quod maxime accipiendum eſt pro principio ad diſputandum contra poſitionẽ prædictã, eſt, ꝙ id (quod eſt) .i. ens, dicitur multipliciter. Quærendum.n. eſt ab eis, qui dicunt ens eſſe vnum, quõ accipiant ens: vtrum, ſ. pro ſubſtãtia, vel pro qualitate, vel pro aliquo aliorum generum.

nerum. Et, quia ſubſtantia diuiditur in vniuerſalem, & particularem, i. ſubſtantiam primam, & ſecundam, & iterum in multas ſpẽs, quærendum eſt, vtrũ dicant ens eſſe vnum, vt hoĩem vnum, aut vt equũ vnum, aut animam vnam: aut vt qualitatem vnam, aut album, aut calidum, aut vt aliquod hmõi. multum.n. differt quodcũq; iſtorum dicatur. Oportet igitur, ꝙ ſi ens eſt vnũ, ꝙ vel ſit ſubſtantia & accidens ſimul, vel accidens tm̃, vel ſubſtantia tm̃. ſi autem ſit ſubſtantia & accidens ſimul, non erit vnum ens tm̃, ſed duo. Nec differt quantum ad hoc, vtrum ſubſtantia & accidens ſint ſimul in vno, vt vnum vel diuerſa. quia licet ſint ſimul in vno, non tñ ſunt ſimpliciter vnum, ſed vnum ſubiecto. Si vero dicatur, ꝙ ſit accidens tm̃, & non ſubſtantia: hoc eſt omnino impoſsibile. nã accidens ſine ſubſtantia oĩno eſſe non põt. Oĩa.n. accidẽtia de ſubſtãtia dñr, ſicut de ſubiecto: & in hoc rõ eorum conſiſtit. Si vero dicatur, B ꝙ ſit ſubſtantia tm̃ ſine accidente, ſequitur ꝙ non ſit quantitas. nam quantitas accidens eſt. Et hoc eſt cõtra poſitionem Meliſsi. poſuit.n. ens eſſe infinitum. vnde ſequitur ꝙ ſit quantum, quia infinitum ꝑ ſe loquendo non eſt niſi in quantitate. Sed ſubſtantia & qualitas & hmõi non dicuntur infinita niſi per accidens, inquantum, ſ. ſunt ſimul in quantitate. Cùm ergo Meliſſus ponat ens infinitum, non põt ponere ſubſtantiam ſine quantitate. Si ergo eſt ſubſtantia & quantitas ſimul, ſequitur, ꝙ non ſit tantum vnum ens, ſed duo. Si vero ſit ſolum ſubſtantia, non eſt infinitum: quia non habebit magnitudinem neque quantitatem. Nullo igitur modo poteſt eſſe verum quod Meliſſus dicit, ens eſſe vnum. Secundo ibi.

ARGY.

Præterea cùm multipliciter & ipſum unum, ſicut & id, quod eſt, dici ſoleat, conſiderandum eſt quonã modo ipſum Vniuerſum unum aſſerunt eſſe. Atq; unum dicitur, partim continuum ipſum, partim indiuiſibile, partim ea, quorum eadem atque una eſt ratio, ut temetum ac uinum. Si igitur eſt continuum ipſum unum, multa profecto eſt. continuum.n. infinitum eſt diuiſibile. C

Quã ſoluit in fine.7.meta. T.c.60.

Exiſtit autem dubitatio de parte ac toto non ad ſermonem fortaßis accommodata, ſed per ipſam conſyderanda, utrum unum an plura ſint pars atq; totum, & quo pacto ſint unum uel plura, & ſi ſint plura, quonã modo ſint plura. Et de partibus non continuis eadem ſunt quærenda. & ſi utraq; pars & ipſum totum ſint unum perinde atq; indiuiſibile: ipſæ profecto partes unum idemtidem erunt.

T.c.16.

Amplius, quoniam & ipſum unum multipliciter dicitur, quemadmodum & quod eſt, intendendum q̃uo dicunt unum eſſe omne. Dicitur.n. unum, aut continuum, aut indiuiſibile, aut quorum ratio una & eadem, quæ aliquid erat D *eſſe, quemadmodum * uappa & uinum.*

*a. l. merũ. T.c.17.

Siquidem igitur continuum, multa ſunt quod eſt. in infinitum.n. diuiſibile eſt continuum. Habet autem dubitationem de toto & parte, fortaßis aũt non ad hanc rõnem, ſed ad ipſam ſecundum ſeipſam. Vtrũ unum aut plura pars & totum, & q̃uo unum aut plura, & ſi plura q̃uo plura: & de partibus non continuis. & ſi toti unum utrunq; eſt ſicut indiuiſibile, quoniã & eadem eiſdem erunt.

T.c.20. Vnum tripliciter.

Ponit ſecundã rõnem acceptam ex parte vnius. Et circa hoc duo facit. Primo ponit rõnem. Secũdo oſtẽdit q̃uo quidã errauerunt in ſolutiones ipſius ibi. (Cõturbati.) Dicit ergo primo, ꝙ ſicut ens dr̃ multipliciter, ita & vnum. & ideo conſyderandum eſt q̃uo dicã- A tur omnia eſſe vnũ. Dicitur.n. vnum tripliciter, vel ſicut continuum eſt vnũ, vt linea & corpus. vel ſicut indiuiſibile eſt vnum, vt punctũ: vel ſicut vnum dñr illa, quorũ ratio eſt vna, ſeu definitio, ſicut vappa & vinũ dñr vnum. Primo ergo oſtendit, ꝙ non poſſunt dicere, ꝙ omnia ſunt vnum cõtinuatione, quia continuum eſt quodammodo multa. oẽ.n. continuum eſt in infinitum diuiſibile, & ſic cõtinet in ſe multas partes. & qui ponit ens cõtinuum, neceſſe eſt ꝙ ponat quodammodo multa: & non ſolum propter multitudinẽ partium, ſed etiam propter diuerſitatem, quæ vr̃ eſſe inter totũ & partes. eſt.n. dubitatio vtrum totum & partes ſint vnum aut plura. Et licet forſitan hæc dubitatio ad propoſitum non pertineat, tñ per ſeipſam vtilis eſt ad cognoſcendum. & non ſolum de totis continuis, ſed etiã de totis contiguis, quorũ partes non ſunt continuæ, ſi- B cut partes domus, quæ ſunt vnum contactu & cõpoſitione. Et intelligendum eſt, ꝙ totum ſecundum quid eſt idem parti, & non ſimpliciter. ſi autem ſimpliciter totum eſſet idem vni partium, eadem ratione eſſet idẽ alteri partium. Quæ autem vni & eidem ſunt eadem ſibi inuicem ſunt eadem. Et ſic ſequitur ꝙ ambe partes, ſi ponantur ſimpliciter eſſe idem toti, ꝙ ſint idem adinuicem. & ſic ſequeretur ꝙ totum ſit indiuiſibile nõ habens diuerſitatem partium. Secundo ibi.

Hinc & ex 7. Meta.c.60. elicitur q̃õ de idẽtitate reali totius & partis.

ARGY.

Atqui, ſi unum eſt ut indiuiſibile, nulla ſanè quantitas, nulla qualitas erit. Neq; igitur infinitum eſt id, quod eſt, ut dicit Meliſſus, neq; finitum, ut Parmenides aſſerit. Ipſe nãq; finis eſt, ut patet indiuiſibile, non ipſum finitum.

T.c.18.

At uero, ſi eſt indiuiſibile, nullum erit quantum neque quale, neque iam infinitum quod eſt, ſicut Meliſſus dicit, neque finitum, ſicut & Parmenides. Terminus enim indiuiſibilis finitus non eſt. C

Oſtendit, ꝙ oĩa non poſſunt eſſe vnum, ſicut indiuiſibile eſt vnum, quia ꝙ eſt indiuiſibile non poteſt eſſe quãtum: cùm oĩs quantitas ſit diuiſibilis, & per conſequens non põt eſſe quale, vt intelligatur de qualitate, quæ fundatur ſuper quãtitatem. Et, ſi non eſt quantũ, non põt eſſe finitum, ſicut dixit Parmenides, neq; infinitum, ſicut dixit Meliſſus, quia terminus indiuiſibilis, vtpote punctus, eſt finis, & non finitus: quia finitum & infinitum conueniunt quantitati. Tertio ibi.

ARGY.

At uero ſi omnia, quæ ſunt, rõne ſunt unum, ut ueſtimentum ac tunica, fit ut Heracliti ſniãm dicant. eadem.n. erit boni maliq; ratio, & non boni ac boni. Quare idem erit bonum atque non bonum, & homo ac equus idem, & homo atque non homo. At ſermo ipſorum, non unum ea, quæ ſunt, ſed nihil aſſeret eſſe. Et eadem inſuper ratio qualitatis, ac D *quantitatis erit.*

T.c.19.

At uero, ſi ratione unum ſunt omnia quæ ſunt, ſicut eſt tunica & indumentum, Heracliti rõnem continget dicere. idem.n. erit & bono & malo, & non bono eſſe & bono. Quare idem erit bonum & non bonum: & homo et equus. Et non ſolum de eo, quod unum ſunt quæ ſunt, ratio erit, ſed de eo quod nihil. Et tali igitur eſſe & tanto idem.

Oſtendit q̃uo non põt dici, omnia eſſe vnum per rõnem. quia, ſi hoc eſſet, ſequerentur tria inconuenientia. Et primo, ꝙ contraria eſſent vnum ſecundum rõnem. ſ. ꝙ eadem ratio eſſet boni & mali, ſicut Heraclitus ponebat eandem eſſe rõnem contrariorum, vt patet in Quarto Meta. Scd̃m inconueniens eſt, ꝙ eadem eſſet rõ boni & non boni, quia ad malum ſequitur non

a tex. 10. & infra.

bonum,& ſic ſequeretur, ꝙ eſſet eadem rõ entis & nõ
entis,& ſic ſequeretur ꝙ omnia entia nõ ſolum eſſent
vnum ens, vt ipſi ponunt, ſed etiam non ens vel nihil,
quia quæcũq; ſunt vnum ſecundum rõnem, ita ſe hñt,
ꝙ de quocũq; prædicatur vnum & aliud: vnde, ſi ens
& nihil ſunt vnum ſecũdum rõnem, ſequitur, ſi omnia
ſunt vnum ens, ꝙ oĩa ſunt nihil. Tertium inconueniẽs
eſt, ꝙ diuerſa genera, vt qualitas, quantitas ſint eadem
ſecundum rõnem. Et hoc inconueniens ponit cum di-
cit. (Et tali & tanto.) Aduertendũ vero, ꝙ ſicut Phi-
Lec. 6. T.c.69 circa fin. Quæ demonſtratio ſit contra negantes principia. loſophus dicit in Quarto Meta. Cõtra negantes prin-
cipia non põt adduci demõſtratio ſimpliciter, quę pro
cedit ex magis notis ſimpliciter, ſed demonſtratio ad
contradicendum, quæ procedit ex ijs, quæ ſupponun-
tur ab aduerſario, quæ ſunt interdum minus nota ſim-
pliciter. Et ſic Philoſophus in hac diſputatione vtitur
pluribus, quæ ſunt minus nota, q̃ hoc, ꝙ eſt, entia eſſe
multa & non vnum tm̃, & ad quod rationes adducit.

LECTIO IIII.

Ex ignorantia diſtinctionis vnius, Antiqui principia
ac entia vnum eſſe putantes, dictas rõnes
ſoluere etiam neſciebant.

ARGV. *At.n. Poſteri quoq; perinde atq; Veteres turbabantur
ne ipſis eueniat, ut res eædem ſimul ſint unũ & plura. Qua
propter alij, eſt ipſum, auferebant, uti Lycophron. Alij di-
ctionem transformabant, hominem non album eſſe dicẽtes,
ſed albere, neq; ambulantem eſſe, ſed ambulare, ne ipſum,
eſt, adiungentes, id, quod eſt unum, aut id, quod eſt, unice di
ceretur. Multa uero ſunt ea quæ ſunt, aut rõne: nam aliud
eſt album, aliud muſicum rõne: idem autem eſt utrũq;, ipſum
igitur unum plura nimirum eſt. Aut diuiſione, ut totum ac
partes. Sed hoc loco iam heſitabant, atq; ipſum unum mul-
ta eſſe iam fatebantur: proinde quaſi non poſſet unum ac
plura eſſe: non tñ ea, quæ opponuntur. Eſt.n. ipſum unum
& potentia & etiam actu. Hoc igitur modo nobis aduer-
ſus hanc ſententiam proferentibus, ea, quæ ſunt, non poſſe
unum eſſe uidentur.*

T.c.20. *Conturbati ſunt autem & Poſteriores quẽadmodũ
& Antiqui, ne forte contingat ſimul idem unum
eſſe & multa. Vnde alij quidem, eſt auferebant, quemad-
modum Lycophron. Alij autem dictionem mutabant, ut quo
niam homo non albus eſt, ſed albatur, neque ambulans eſt,
ſed ambulat: ut non, eſt, adiicientes, multa faciant eſſe unũ.*
T.c.21. *Tanq̃ ſingulariter dicto uno, aut ente. Sed multa ſunt quæ
ſunt, aut rõne, ut aliud albo eſſe & muſico: eiſdem uero
utraq;. multa itaq; unum: aut diuiſione, quemadmodum to-
tum & partes. Hic aũt iam deficiebant, & confitebantur
unum multa eſſe, tanq̃ non conueniret idem unum & multa
eſſe. non oppoſita autem ſunt. Etenim unum & potentia,
* T.com.22. ἐνδελέχεια actus uel pfectio & endelechia. * Hoc igitur modo facientibus impoſsibile
uidetur, quæ ſunt, unum eſſe.*

Poſtq̃ Philoſophus improbauit põnem Parmeni-
dis & Meliſsi ponentium ens eſſe vnum, hic oſtẽdit, ꝙ
ex eadem radice, quidã Poſteriores Philoſophi in du-
bitationem inciderunt quandam. Errauerunt.n. Par-
menides & Meliſſus, eò ꝙ neſciuerũt diſtinguere vnũ.
vnde, quę aliquo mõ ſunt vnum, ſimpliciter eſſe vnum
enunciabant. Poſteriores autem Philoſophi neſcien-
tes diſtinguere vnum, pro inconuenienti reputabant,
ꝙ idem aliquo modo ſit vnum & multa: ꝙ tñ conuicti
rõnibus confiteri cogebantur. Et ideo dicit, ꝙ (poſte-

E riores Philoſophi turbati ſunt) .i. in dubitationem inci
derunt, quemadmodum & Antiqui. ſ. Parmenides &
Meliſſus, ne ſorte cogerentur hoc dicere, ꝙ idem ſit
vnum & multa, ꝙ inconueniens videbatur vtriſq;. Et
ideo primi, ponẽtes oĩa vnum, totaliter multitudinem
auſerebant. Poſteriores vero multitudinem auferre co
nabantur à quibuſcunq;, quæ ponerent eſſe vnum. Et
ideo quidam in propoſitionibus (vt Lycophrõn) au-
ferebant hoc verbum eſt. dicebant.n. ꝙ non eſt dicen
dum, hõ eſt albus, ſed hõ albus. Conſyderabant.n. ꝙ
hõ & albus ſunt quodammodo vnum: alioquin album
de hoĩe non prædicaretur. ſed videbatur eis, ꝙ hæc di-
ctio, eſt, cùm ſit copula verbalis, inter duo copularet:
& ideo totaliter ab eo, ꝙ eſt vnum, multitudinem au-
ferre volentes, dicebant non eſſe apponendũ hoc ver
bum, eſt. Sed, quia imperfecta oõ videbatur, & imper
F fectum ſenſum gñari in aĩo auditoris, ſi ponantur no-
mina abſq; additione alicuius verbi, hoc volentes cor
rigere, alij mutabant modũ loquendi, & non dicebant
hõ albus propter imperfectionem oõnis, nec hõ eſt al
bus, ne daretur intelligi multitudo, ſed hõ albatur, quia
per hoc, ꝙ eſt albari, non intelligitur res aliqua, vt eis
videbatur, ſed quædam ſubiecti tranſmutatio. Et ſimi
liter dicebant non eſſe dicendum hõ eſt ambulans, ſed
hõ ambulat, ne per additionem huius copulæ verba-
lis, eſt, id, quod reputabant vnum. ſ. hoĩem album, fa-
cerent eſſe multa, ac ſi vnum & ens dicerentur (ſingu
lariter) .i. vno modo, & nõ multipliciter. ſed hoc eſt fal
ſum. quia id, quod eſt vnum vno modo, põt eſſe multa
alio: ſicut ꝙ eſt vnum ſubiecto, poteſt eſſe multa rõne,
ſicut album & muſicum idem ſunt ſubiecto, ſed rõne
multa. alia.n. eſt rõ muſici, & alia albi: vnde concludi
G poteſt ꝙ vnum ſit multa. Alio etiam modo contingit
ꝙ id, ꝙ eſt vnum toto & actu, ſit multa ſecundum par
tium diuiſionem. Vnde totum eſt vnum in ſua totalita
te, ſed habet partium multitudinem. Et quãuis ad id, ꝙ
eſt vnum ſubiecto & multa rõne aliquod remedium
adinuenirẽt auferentes hoc verbum eſt, vel continuan
tes vt ſupra dictum eſt, tñ in hoc. ſ. toto & partibus oĩ-
no deficiebant, rñdere neſcientes: & confitebantur tñ
quam aliquod incõueniens vnum eſſe multa. Sed hoc
non eſt inconueniens, qñ vnum & multa non accipiũ
tur vt oppoſita. Vnum.n. in actu, & multa in actu op-
ponuntur, ſed vnum in actu, & multa in potentia non
ſunt oppoſita. Et propter hoc ſubdit, ꝙ vnum dicitur
multipliciter. ſ. vnum in potentia, & vnum in actu: &
ſic idem nihil prohibet eſſe vnũ in actu, & multa in po
tentia, ſicut patet de toto & partibus. Vltimo autem in
H ducit concluſionẽ principaliter intentã. ſ. ꝙ ex prædi-
ctis rõnibus, patet, ꝙ impoſsibile eſt oĩa ẽtia eſſe vnũ.

LECTIO V.

Facile eſſe Antiquorum rationes ſoluere. vt rationis
Meliſsi ſolutio præ ſe fert, oſtendit.

*Atqui neq; difficile eſt ea ſoluere, quibus illi homines hãc
ſuam ſententiam oſtendebant. uterq;.n. contendendo ratio-
cinatur, & Parmenides, & Meliſſus. nam falſa ſumunt &
rationes forma uitioſas efficiunt. Meliſsi tñ ratio magis eſt
inepta, neque ullam dubitationem habet profecto. Sed, uno
abſurdo dato, cætera accidunt. quod quidem nullam ha-
bet difficultatem.* ARGV.

*Et ex quibus autem demonſtrant ſoluere non diffi-
cile eſt: utriq;.n. ſophiſtice ſyllogizant & Parme-
nides*

Parmenidis hanc ſententiã & in ſophiſtica, & in Parmenide, Plato refutat.

nides & Meliſſus. & nãque falſa recipiunt, & non ſyllogizantes ſunt. Eſt autem magis Meliſſi onerosa ratio & non habens defectum. ſed uno inconuenienti aſsignato alia contingunt. hoc autem nihil graue eſt.

Poſtq̃ Philoſophus improbauit poſitionem Parmenidis & Meliſsi, hic incipit ſoluere eorum rõnes. Et circa hoc duo facit. Primo oſtẽdit quõ rõnes eorum ſunt ſoluendæ, Secundo ſoluit rõnes Meliſsi ibi. (Quod quidem igitur.) Tertio ſoluit rõnem Parmenidis ibi. (Et ad Parmenidem.) Dicit ergo primo, ꝙ non eſt difficile ſoluere rõnes, ex quibus ſyllogizant Parmenides & Meliſſus, quia vtriq; ſophiſtice ſyllogizant, & in eò ꝙ aſſumunt falſas propõnes, & in eò ꝙ non ſeruant debitam formã ſyllogiſmi. Sed rõ Meliſsi (eſt magis onerosa).i. vana. & fatua (& non hñs defectum).i. non inducens dubitationẽ. Aſſumit.n. quod contrariatur naturalibus principiis, & manifeſte falſum.i. ꝙ ens non gñetur. Vnde non eſt graue, ſi vno inconuenienti dato, alia ſequantur. Secundo ibi.

T.c.23.
T.c.25.

ARGY.

Patet itaque uitioſe Meliſſum argumentari. Putat.n. ſumpſiſſe, Si omne quod factum eſt, principium habet, id quod factum non eſt, principium non habere.

T.c.23.

Quòd quidem igitur Meliſſus paralogizat, manifeſtũ eſt. Opinatur enim accipere, ſi quod factum eſt omne habet principium: quoniam & quod non eſt factum, non habet principium.

Rõ Meliſsi.

Soluit rõnem Meliſsi, quæ talis erat. Quod factũ eſt habet principium: ergo ꝙ non eſt factum non habet principiũ. ſed ens non eſt factum: ergo non habet principium. & per conſequens non habet finem. ſed ꝙ nõ habet principium & finem eſt infinitum: ergo ens eſt infinitum. Quod autem eſt infinitum eſt immobile, nõ.n. hñet extra ſe quo moueretur. Iterum ꝙ eſt infinitũ eſt vnum, quia, ſi eſſet multa, oporteret eſſe aliquid extra infinitum: ergo ens eſt vnum, & infinitum, & immobile. Ad oſtendendum autem ꝙ ens non gñatur inducebat quandam rõnem: qua etiam vtebantur quidã Philiſophi Naturales, vnde ponit eam infra circa finẽ huius primi libri. Hanc autem rõnem improbat q̃tum ad quatuor. Primo quantum ad hoc, quod dicit, quod factum eſt habet principium: ergo quod non eſt factũ non habet principium. Hoc autem non ſequitur, ſed eſt fallacia cõſequentis. Arguit.n. à deſtructione antecedentis: ad deſtructionem conſequentis, cum recta forma argumentandi ſit econuerſo arguere. Vnde nõ ſequitur, ſi eſt factum habet principium: ergo, ſi non eſt factum non habet principium: ſed ſequeretur, ergo ſi non hẽt principium, non eſt factũ. Scdo ibi.

Lect. 15. Cõtra Meliſſi rõnem quadruplicẽ.

ARGY.

Deinde hoc etiam eſt abſurdum cuiuslibet eſſe principium rei, & non temporis & generationis (non ſimplicis) ſed etiam alterationis, quaſi non fieret ulla mutatio ſimul.

Poſtea & hoc inconueniens, omnis eſſe principium rei, & non temporis & generationis (non ſimplicis) ſed alterationis, tanquam non momentaneæ factæ mutationis.

Improbat prædictam rõnem quãtum ad illam illationem, non habet principium, ergo eſt infinitũ. Principium.n. dr̃ dupliciter. vno modo dicitur principium tpis & gñationis. & ſic accipitur principium cum dr̃, ꝙ factum eſt habet principium: vel ꝙ non eſt factum non habet principium. Alio mõ eſt principium rei vel magnitudinis. & ſic ſequeretur, ſi non habet princi-

A pium eſt infinitum. Vnde patet, ꝙ accipit nomẽ principij, ac ſi eſſet vno mõ dictum. Et hoc eſt ꝙ dicit, ꝓ inconueniens eſt dicere (ꝓ principium oĩs).i. cuiuſcũq; habentis principium (ſit principium rei).i. magnitudinis, & ꝙ non ſit alio mõ dictũ principium tpis & gñationis: non tñ ita ꝙ ſimpliciter gñatio & momẽtanea, quę eſt inductio formę in materia habeat principium, quia ſimplicis gñationis non eſt accipere principium, ſed totius alterationis, cuius terminus eſt gñatio, eſt accipere principium, cùm non ſit momẽtanea mutatio, & aliqñ gñatio dicat̃ ꝑꝑ ſuũ terminũ. Tertio ibi.

Præterea cur, ſi eſt unum, immobile eſt? Cur enim & uniuerſum non perinde atq; pars quæ quidem eſt unum? hæc inquam aqua in eodem loco mouetur. Deinde cur alteratio non erit? ARGY.

Poſtea propter quid eſt immobile, ſi unum eſt. Sicut.n. T.c.24.
B *& pars una, cùm ſit hæc aquæ, mouetur in ipſa, quare nõ & omnis? Poſtea propter quid alteratio non erit?*

Improbat prædictam põnem quantum ad tertiam illationem, qua infertur. eſt infinitum: ergo eſt immobile. & oſtendit, ꝙ hoc non ſequitur dupliciter. Primo quidem in motu locali, quia aliqua pars aquæ poteſt moueri in ſeipſa, ita ꝙ non moueatur ad locum extrinſecum, ſed ſecundum congregationem & diſgregationem partium. ſicut, ſi totum corpus infinitum eſſet aqua, eſſet poſsibile, ꝙ partes eius mouerentur infra totum, & non procederent extra totum locum. Item improbat quãtum ad motum alterationis, quia nihil prohiberet infinitũ alterari vel in toto vel in partibus. Nõ.n. propter hoc oporteret ponere aliquid extra infinitum. Quarto ibi.

At uero neq; ſpecie unum eſſe poteſt, niſi eo, ex quo ſit ARGY.
C *ortus: hoc autem pacto nonnulli etiam Naturales unum eſſe omnia dicunt. Sed illo modo eſſe non poteſt: homo nãq; ſpecie differt ab equo, & contraria inter ſeſe ſimili modo.*

At uero nec ſpecie poſsibile eſt unum eſſe, ſed ſicut ex quo. Sic enim & Phyſicorum quidam unum dicunt, illo autem modo non. Homo nanq; ab equo alterum eſt ſpecie, & contraria inuicem.

Improbat prædictam rõnem quò ad quartam illationem, qua concludebatur, ꝙ, ſi ens eſt infinitum, ꝙ ſit vnum. Non.n. ſequebatur ꝙ ſit vnum ſecundũ ſpeciem, ſed forte ſecundum materiam: ſicut quidã Philoſophorum Naturalium poſuerunt oĩa eſſe vnum ſecundum materiam, non autem ſcd̃m ſpeciẽ. Manifeſtum eſt.n. ꝙ hõ & equus differunt ſecundum ſpeciem. & ſimiliter cõtraria ſunt differẽtia ab inuicẽ ſcd̃m ſpeciẽ.

D

LECTIO VI.

Poſitionem Parmenidis, vnum omnia aſſerentis, eſſe falſam, multiplici ratione probatur.

Idem & ad Parmenidem modus eſt rationum, & ſi qui alij proprij ſunt. Atque ſolutio eſt, partim ex eò, quia falſa ſumit: partim ex eò, quia non concludit. ARGY.

Et ad Parmenidem autem idem modus rationum eſt, & ſi aliqui alij proprij ſunt. Et ſolutio, partim quidem quia falſa eſt, partim autem quia non cõcluditur. T.c.25.

Poſtq̃ Philoſophus improbauit rõnem Meliſsi, hic improbat rõnem Parmenidis. Et primo improbat eã, Secundo excludit dicta quorundam, qui male obuiabant rõni Parmenidis ibi. (Quidã autem rationibus.) Circa primum duo facit. Primo ponit modos quibus

Rõ Parmenidis. Scda parte. tex. 30. Lec. 8.

obuiandum eſt rationibus Parmenidis. Secundo illis modis eam ſoluit ibi. (Falſa quidem.) Circa primum ſciendũ, ꝙ rõ Parmenidis talis erat, vt patet primo Meta. Quicquid eſt præter ens, eſt non ens: ſed quod eſt non ens eſt nihil: ergo quicquid eſt præter ens eſt nihil. ſed ens eſt vnum: ergo quicquid eſt præter vnum eſt nihil. ergo eſt tm̃ vnum ens. Et ex hoc concludebat, ꝙ eſſet immobile, quia nõ haberet à quo moueretur, nec haberet extra ſe, quo moueretur. Ex ipſis autem eorũ rõnibus, patet ꝙ Parmenides cõſyderabat ens ſecundum rõnem entis. & ideo ponebat ens eſſe vnum & finitum. Meliſſus autem conſyderabat ens ex parte materiæ. cõſyderabat.n. ens ſecundum ꝙ eſt factum, vel non factum, & ideo ponebat ens eſſe vnum & infinitum. Dicit ergo ꝙ idem modus eſt procedendi cõtra rõnem Parmenidis, & contra rõnem Meliſſi. Nam ſicut rõ Meliſſi ſoluebatur ex eò ꝙ aſſumebat propoſitiones falſas, & ex eò ꝙ non recte concludebat ſecundum rectam formam ſyllogiſticam, ſic & rõ Parmenidis ſoluitur, partim qa falſa aſſumit, & partim quia nõ recte cõcludit. Dicit autem & eſſe alios modos ꝓprios diſputandi contra Parmenidem, quia contra eum diſputari poteſt ex propoſitionibus ab eo ſumptis, quæ ſunt aliquo mõ veræ & probabiles. Sed Meliſſus procedebat ex eo, ꝙ eſt falſum & improbabile. ſ. ꝙ ens nõ gñatur. vnde non diſputauit contra eum per propoſitiones ab eo ſumptas. Secundo ibi.

Secunda parte 25 tex. T. c. in fin. ſeu immediate ab T. c. 1.

ARGY. *Nam falſa quidem ſumit, quia id quod eſt, pluribus modis dicitur: ipſe uero ſimpliciter illud accipit dici.*

Improb. rõnis Parmenidis. *Falſa quidem: quoniam ſimpliciter accipit quod eſt dici, cum dicatur multipliciter.*

Proſequitur prædictos modos. Et primo primum, Secundo ſecundum ibi. (Non concluditur autem.) Dicit ergo primo. ꝙ Parmenides aſſumit propoſitiones falſas, (quia accepit ꝙ eſt ens dici ſimpliciter) .i. vno modo, cùm tñ dicatur multipliciter, Dr̃.n. ens vno modo ſubſtantia, alio modo accidẽs: & hoc multipliciter ſecundũ diuerſa genera. Poteſt etiã accipi ens, prout eſt cõe ſubſtantiæ & accidenti. Patet autem ꝙ propoſitiones ab eo ſumptæ in vno ſenſu ſunt veræ, & in alio ſenſu ſunt falſæ. Nam, cùm dr̃, quicquid eſt præter ens, eſt non ens: verum eſt ſi ens ſumatur, prout eſt commune ſubſtantiæ & accidenti: ſi autem ſumatur pro accidente, vel pro ſubſtantia tm̃. falſum eſt, ut infra oſtendetur. Similiter, & cùm dicit, ꝙ ens eſt vnũ: verum eſt ſi accipiatur pro aliqua vna ſubſtantia, vel pro aliquo vno accidente: non tñ verum erit in illo ſenſu, ꝙ quicquid eſt præter illud ens, ſit non ens. Secundo ibi.

Hic immediate.

ARGY. *Non concludit autem, quia, ſi ſola alba ſumantur, ipſo albo unum ſignificante, non minus alba plura erunt & nõ unum. Nam album ipſum, nec continuatione erit unum, nec ratione. alia nãq; rõ erit albi, alia eius, quod album ſuſcepit. Atque non erit præter album ipſum ſeparabile quicquam. Non enim, hoc rationem propriam habet, quo ſeparabile eſt: ſed albi ratio & eius, in quo eſt, non eſt eadem ſed diuerſa. At Parmenides nondum idipſum uidebat.*

Peccat in forma Parmenidis rõ. *Non concludit autem, quia, ſi ſola alba accipiantur, ſignificante unum albo, nihilominus multa alba ſunt, non unum. Non enim continuatione erit unum album, neque ratione. aliud enim erit eſſe albo, & ſuſceptibili, & non erit extra album nihil diuiſum. nõ enim inquantum eſt ſeparabile: ſed eſſe alterum eſt albo, & ei cui ineſt. Sed hoc Parmenides nondum uidit.*

Proſequitur ſecundum modum ſolutionis, ꝙ. ſ. rõ Parmenidis non recte concludebat. Et primo oſtẽdit in ſimili. Secũdo adaptat ad propoſitum ibi. (Neceſſe igitur.) Dicit ergo primo, ꝙ ex hoc ſciri poteſt, ꝙ rõ Parmenidis non concludit recte, quia forma argumẽtandi non eſt efficax in oĩ materia, ꝙ oporteret ſi eſſet debita forma argumentandi. Si.n. accipiamus albũ loco entis: & dicamus, ꝙ album ſignãt vnum tm̃, & non dicatur æquiuoce: & dicamus ſic. Quicquid eſt præter album eſt non album: & quicquid eſt non album eſt nihil. non ſequitur ꝙ album ſit vnum tm̃. Primo quidem, quia non erit neceſſarium vt omnia alba ſint vnũ continuum: vel aliter. (Non.n. erit vnum album continuatione) .i. ex hoc ipſo ꝙ eſt cõtinuum, non erit vnũ ſimpliciter quia continuum eſt quodammodo multa, vt ſupra dictum eſt. Et ſimiliter non erit vnum rõne. Alia.n. eſt rõ albi, & ſuſceptibilis. & tñ non erit aliquid præter album quaſi ab eo diuiſum. non eſt.n. aliud album à ſuſceptibili, quia album ſit ſeparabile à ſuſceptibili, ſed quia alia eſt rõ albi & ſuſceptibilis. Sed hoc nõdum erat conſyderatum tp̃e Parmenidis. ſ. ꝙ aliquid eſſet vnum ſubiecto & multa rõne. & ideo credidit ꝙ, ſi nihil ſit extra aliquod ſubiectum, ꝙ ſequatur id eſſe vnum. Sed hoc falſum eſt, tum ꝑ multitudinẽ partiũ, tũ ꝑ diuerſam rõnem ſubiecti & accñtis. Scd'o ibi.

T. c. 26. *Lec. 3.*

Neceſſe eſt igitur eos ſumere, qui id quod eſt, unum inquiunt eſſe, non ſolum unum ſignificare id quod eſt, de quo prædicabitur: ſed etiam quod proprie eſt ens, & quod proprie unum eſt. Accñs enim de ſubiecto aliquo dicitur. Quare illud cui id, quod eſt accidit, non erit: eſt enim aliud ab eo quod eſt. Erit ergo quippiam quod non eſt. Non ergo id, quod proprie eſt ens, alij inerit. Non enim rationem entis ſubibit, niſi id quod eſt plura ſignificet, hoc pacto, ut quodque quippiam ſit. At id quod eſt unum ſignificare ſupponitur. ARGY.

Neceſſe eſt igitur accipere is qui dicũt, quod eſt, unum eſſe, non ſolum unum ſignificare quod eſt, de quo utiq; prædicet, ſed & quod uere eſt, & quod uere unum: accidens enim de ſubiecto quodam dicitur. Quare cui accidit quod eſt, non erit. alterum enim eſt ab eo, quod eſt. Erit itaque aliquid cum non ſit. * *Non itaque inerit alij exiſtens quod uere eſt. Non enim erit ens aliquod ipſi, niſi multa quod eſt, ſignificet, ſic q. ſit aliquod unũquodq;. Sed ſupponitur quod eſt, ſignificare unum.* *T. c. 26.*

** a. l. nõ itaque erit aliud exñs q̃ q. uere eſt.*

Adaptat ſimilitudinẽ ad propoſitũ, & quod dictum eſt de albo, oſtendit ſimiliter ſe hr̃e circa ens. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit, ꝙ non ſequitur ens eſſe vnum ſimpliter, ꝑ hoc, ꝙ ſubiectum & accidẽs ſunt diuerſa ſecundum rõnem, Secundo ꝑ multitudinem partium ibi. (Neq; igitur magnitudo.) Circa primum duo facit. Primo oſtẽdit ꝙ, cum dr̃, Quicquid eſt præter ens, eſt non ens, hoc, ꝙ eſt ens, non põt accipi pro accidente tm̃, Secundo ꝙ non põt accipi pro ſubſtantia tm̃ ibi. (Si igitur ꝙ vere.) Dicit ergo primo, ꝙ, cum dr̃, ꝙ quicquid eſt præter ens eſt non ens, ſi ens dicatur vnum ſignãre oportebit ꝙ ſignificet non quodcunq; ens, vel de quocunq; prædicatur: ſed ſignificet (quòd vere eſt) .i. ſubſtantiam, & ſignificet (ꝙ vere eſt vnũ) .ſ. indiuiſibile. Si.n. ens ſignificet accidẽs, cum accidẽs prædi-

T. c. 28. *T. c. 27.*

prædicetur de ſubiecto, oportet quod ſubiectum non ſit, cui accidit accidens, ꝙ ponitur ens. ſi. n. quicquid eſt præter ens eſt non ens. i. præter accidens, & ſubiectum eſt alterum ab accidente, ꝙ ſigñat hoc, ꝙ dico ens, ſequitur ꝙ ens prędicetur de non ente. Et hoc eſt, ꝙ concludit. (Erit itaq; aliquid, cùm non ſit.) Ac ſi dicat. ergo ſequitur ꝙ non ens, ſit ens. Hoc autem eſt impoſsibile, quia hoc eſt primum ſupponendum in ſcientiis, ꝙ contradictoria non prædicentur de ſe inuicem,
T.c.27. vt in Quarto Meta. dr̃. Vnde concludit ꝙ, ſi aliquid ſit vere ens, ſuppoſita hac propoſitione, quicquid eſt pręter ens, eſt non ens, ſequitur ꝙ illud nõ ſit accidens inhærens alij: quia tunc nõ contingeret ipſi ſubiecto ſic eſſe aliquod ens, i. ꝙ ipſum ſubiectum habere rõnem entis, niſi ens multa ſignificaret. ita ꝙ vnũquodq; illorum multorum eſſet aliquod ens. Sed ſupponitur à Parmenide ꝙ ens ſignificat vnum tm̃. Secundo ibi.

ARGT. *Si igitur id, quod proprie eſt ens, non accidit cuiquam, ſed aliquid illi aliud accidit, cur id, quod eſt ens proprie ens ſignificat potius, q̃ non ens: nam, ſi id erit, quod proprie eſt, ens erit etiam album. Album autem non eſt proprie ens. Neque enim id quod eſt, ipſi accidere poteſt. nihil eſt enim ens quod non eſt proprie ens. Albũ ergo non eſt ens. Atque non hoc quidem pacto, ut quippiam non ſit, ſed ut omnino non ſit. Si igitur uti diximus, id quod eſt proprie ens, erit etiam album, ſit ut id non ſit ens, quod eſt proprie ens. uere enim dicemus, ſi illud album eſſe dixerimus. At hoc non ens, uti ſupponebatur, ſignificabat. Quare, ſi album etiam proprie ens ſignificat, non unum id, quod eſt, ſed plura ſanè ſignificat.*

T.c.29. Id eſt cõtra t.30. Vera prop^x in minoris et de accidẽte, quod ratione à ſubſtantia ſeiungitur. *Si igitur quod uere eſt nulli accidit, ſed illi aliquid, magis quod uere eſt ſignificat quod eſt, q̃ quod non eſt. Si. n. erit quod uere eſt idem & album: albo autem eſſe non eſt, quod uere eſt. neque enim accidere ipſi poſsibile eſt, quod eſt neque enim quod eſt, eſt quod non uere eſt. Non ergo quod eſt, eſt quod album eſt. Non ſic autem ſicut cum aliquid non ſit, ſed omnino non ſit. Quod uere itaque eſt, non eſt. uerum enim eſt dicere, quoniam album eſt. hoc autem non quod eſt ſignificauit. Quare, ſi & album ſignificat quod uere eſt, multa ergo ſignificat quòd eſt.*

Poſtq̃ concluſit ꝙ, cum dr̃ quicquid eſt præter ens, eſt non ens, per ens non põt intelligi accidens, oſtendit ꝙ nec etiam ſubſtantia. Vnde dicit. Si igitur ꝙ vere eſt non ſit accidens alicui, ſed illi aliquid accidit, oportet, ꝙ in hac propoſitione, quicquid eſt præter ens, nõ ens (magis ſignificetur ꝙ vere eſt). i. ſubſtãtia per ens, q̈ per non ens. Sed non põt hoc ſtare. Ponatur. n. ꝙ id, ꝙ vere eſt ens. i. illa ſubſtantia ſit album: album autem non eſt ꝙ vere eſt. Iam. n. dictum eſt, ꝙ id, ꝙ vere eſt, non eſt poſsibile accidere alicui. Et hoc ideo quia (ꝙ non vere eſt). i. quod non eſt ſubſtantia (non eſt quod eſt). i. nõ eſt ens. Sed quicquid eſt præter ens. i. præter ſubſtantiam eſt non ens. Sic ergo ſequitur ꝙ albũ non ſit ens. Et non ſolum ita ꝙ non ſit hoc ens, ſicut homo non eſt hoc ens, quod eſt aſinus, ſed ꝙ omnino nõ ſit. quia ipſe dicit, ꝙ quicquid eſt præter ens, eſt non ens, & quod eſt non ens eſt nihil. Ex hoc ergo ſequitur ꝙ non ens prædicetur de eo, quod vere eſt: quia album prædicatur de ſubſtantia, quæ vere eſt: & tm̃ album non ſignificat ens, vt dictum eſt. Vnde ſequitur ꝙ ens, ſit non ens. Et hoc eſt impoſsibile, quia vnum contradictoriorũ non prædicatur de altero.

A Vnde, ſi ad euitandum hoc inconueniens dicamus, ꝙ vere ens non ſolum ſignificat ſubiectum, ſed etiã ipſum album, ſequitur vt ens multa ſignificet. Et ita non erit tm̃ vnum ens, quia ſubiectũ & accidens plura ſunt ſecundum rõnem. Deinde cum dicit.

Neque igitur magnitudinem habebit id quod eſt, ſi id ſit, quod eſt proprie ens. Ratio nãque partis utriuſque diuerſa nimirum eſt. ARGT.

Neque igitur magnitudo erit quod eſt, ſiquidem quod uere eſt, eſt quod eſt. Vtrique enim alterum eſt eſſe partiũ. T.c.28.

Oſtendit, ꝙ non ſequitur ex rõne Parmenidis ꝙ ſit tm̃ vnum pp multitudinem partium. & primo quantum ad partes quãtitatiuas, Scd̃o quantum ad partes rationis ibi. (Quod autem diuiditur.) Dicit ergo primo ꝙ, ſi ens tm̃ vnum ſignificet, nõ ſolum non poterit eſſe accidens cum ſubiecto, ſed neq; ẽt
B ens erit aliqua magnitudo, quia omnis magnitudo eſt diuiſibilis in partes. vtriuſq; autem partis nõ eſt eadem rõ, ſed altera. Vnde ſequitur ꝙ illud ens vnũ non ſit ſubſtantia corporea. Secundo ibi.

Parte ſc̃da 28. T.c.29. & 30.

Diuidi autem id, quod eſt proprie ens in aliquid aliud proprie ens, ex ratione etiam patet. Veluti ſi homo ens proprie quippiam eſt, & animal neceſſe eſt proprie quid eſſe, & itidem bipes. nam, ſi ita non ſit, accidentia erunt profecto. Aut igitur homini, aut alij ſubiecto cuipiam accidunt. At neutrum eſſe poteſt. Accidens enim aut dicitur quod ineſſe poteſt, ac non ineſſe, aut id in cuius ratione id cui accidit ſumitur. ceu ſeſsio quidem eſt illud quod ſeparatur. ſimitas autem id, in cuius ratione ſumitur naſus, cui ſimitatem dicimus accidiſſe. Præterea in eorum ratione, quæ in definitiua ratione cuiuſpiam inſunt, aut eorum ex
C *quibus quippiam conſtat, nunquam ipſius totius rõ ineſt, ceu in bipede ratio hominis, aut in albo ratio hominis albi. Si hæc igitur ita ſunt, atque homini bipes accidit, ſeparabile ipſum, eſſe neceſſe eſt. quare fieri põt ut homo bipes non ſit. Vel in rõne bipedis inerit ipſius hominis ratio, at fieri nequit. illud. n. in rõne hominis ineſt. Quòd, ſi bipes ac animal alij cuipiam accidunt, & neutrum eſt quod proprie ens, homo quoque ex his erit profecto quæ alij accidunt. At quod proprie eſt, nulli ſit accidens, & de quo ambo dicuntur atque utrunq; dicatur, & id quod ex illis componitur. Ipſum igitur uniuerſum ex indiuiſibilibus cõſtat.* ARGT.

Quòd autem diuiditur quod uere eſt, in quod uere eſt aliquid aliud rõne, manifeſtum eſt. ut hõ ſi eſt quod uere eſt aliquid, neceſſe eſt & aĩal quod uere eſt aliquid eſſe, & bipes. Si. n. quod uere eſt, aliquid eſt, accidentia erunt: aut igi
D *tur homini, aut alij alicui ſubiecto. ſed impoſ'e eſt. Accidens. n. dicitur hoc aut, quod contingit eſſe & non eſſe: aut cuius eſt in rõne hoc, cui accidit, ut ſedere quidem ſicut ſeparabile: in ſimo autem eſt rõ naris, cui dicimus accidere ſimum. Amplius quæcunq; in definitiua rõne inſunt, aut ex quibus ſunt, in rõne horum non eſt ratio totius, ut in bipede ratio hoĩs, aut in albo, quæ eſt albi hominis. Si igitur hæc hunc hũt modum, & hoĩ accidat bipes, neceſſe eſt ſeparabile eſſe ipſum. quare continget utiq; non bipedem eſſe hominem, aut in rõne bipedis inerit hoĩs ratio. ſed impoſ'e eſt, illud. n. in illius rõne ineſt. Si autem alij accidunt bipes & aĩal, & non eſt utrunq; quod uere eſt aliquid: & homo utique erit accñtium alteri. Sed quod uere aliquid eſt ſit accidens nulli, & de quo ambo & utrunque & quod eſt, ex his dicatur. Et indiuiſibilibus itaque eſt omne.* T.c.29. T.c.30.

Accñs dupliciter.

Oſtendit, ꝙ non poſſit eſſe ens ſubſtantia definibilis. Manifeſtum eſt.n.ex definitione (ꝙ id, quod vere eſt) .i.ſubſtantia, diuiditur in plura, quorum vnũquodq; eſt quod vere eſt.i.ſubſtantia, & aliud ſcd̃m rõnem. Vt ponamus, ꝙ id vnum, quod vere eſt, ſit hõ: cùm ſit aĩal bipes, neceſſe eſt ꝙ aĩal ſit, & bipes ſit: & ſic vtrũq; eorum erit (quod vere eſt).i. ſubſtantia. ꝙ ſi non ſint ſubſtantiæ erunt accidentia: aut igitur hoĩ aut alteri alicui: ſed ĩpoſſibile eſt, ꝙ ſint accñtia hoĩ. Et ad hoc oſtendendum duo ſupponit. Primum eſt, ꝙ accidens dr̃ dupliciter. Vno mõ accidens ſeparabile, quod contingit ineſſe & nõ ineſſe, vt ſedere. Alio mõ accidens inſeparabile & ꝑ ſe: & hoc eſt accidens, in cuius definitione ponitur ſubiectum, cui accidit. ſicut ſimum eſt ꝑ ſe accidẽs naſi, quia in definitione ſimi ponitur naſus. eſt.n. ſimum naſus curuus. Scd̃m, quod ſupponit eſt, ꝙ, ſi aliqua ponũtur in definitione alicuius definiti, aut in definitione alicuius eorum, ex quibus conſtat definitio, impoſſibe eſt, ꝙ in definitione alicuius horũ ponatur definitio totius definiti. ſicut bipes ponitur in definitione hoĩs, & quædam alia, quæ ponuntur in definitione bipedis vel animalis, ex quibus definitur hõ, impoſſibile eſt, ꝙ ponatur hõ in definitione bipedis, aut in definitione alicuius eorum, quæ cadunt in definitione bipedis vel animalis. alioquin eſſet definitio circularis, & eſſet idem prius & poſterius, & notius & minus notum. Oĩs .n. definitio eſt ex prioribus & notioribus, vt in Sexto Top. dr̃. & eadem rõne, cum in definitione hoĩs albi ponatur album, non eſt poſſibile ꝙ in definitione albi ponatur hõ albus. His igitur poſitis, ſic argumentatur. Si bipes eſt accidens hoĩ, neceſſe eſt vel ꝙ ſit accñs ſeparabile, & ſic contingit hoĩem non eſſe bipedem, quod eſt impoſſibile: vel erit inſeparabile, & ſic oportebit ꝙ hõ ponatur in rõne bipedis, quod eſt etiam impoſſibile, quia bipes ponitur in ratione eius. impoſſibile eſt igitur, ꝙ bipes ſit accñs hoĩ, & eadem rõne neque aĩal. Sed, ſi dicatur, ꝙ ambo ſunt accñtia alicui alij, ſequeretur ꝙ etiam hõ accidat alicui alteri. ſed hoc eſt impoſſibile. iam.n. ſupra dictum eſt, ꝙ illud, ꝙ uere eſt, nulli accidit: hõ autem ſupponitur eſſe illud, quod vere eſt, vt ex ſuperioribus patet. Quòd autem ſequatur, hoĩem accidere alteri, ſi aĩal & bipes alteri accidunt, ſic manifeſtat. quia de quocunq; dñr ambo ſeorſum. ſ. aĩal & bipes, de eodem dicetur vtrũq; ſimul. ſ. aĩal & bipes. & de quocunq; dr̃ aĩal & bipes, dr̃ ꝙ eſt ex eis. ſ. hõ, quia nihil eſt aliud homo q̃ aĩal bipes. Sic igitur patet, ꝙ, ſi ponatur vnum tm̃ ens, non poſſunt poni partes quantitatiuę, neq; partes magnitudinis, neq; partes rõnis. ſic igitur ſequitur, ꝙ oẽ ens ſit de numero indiuiſibilium, ne ponentes vnum ens cogamur ponere multa ꝑꝑ partes. Commen. autem dicit, ꝙ ibi. (Sed quod vere eſt.) ponit ſcd̃am rõnem Parmenidis, ad oſtendendum ꝙ ens ſit vnum, quæ talis eſt. Ens, quod eſt vnum, eſt ſuba & non accñs: & per ſubam intelligit corpus, ſi autem corpus illud diuidatur in duas medietates, ſequitur ꝙ ens dicatur de vtraq; medietate & de congregato ex eis. Et hoc vel procedit in infinitum, quod eſt impoſſibile ſcd̃m ipſum, aut erit diuidere vſque ad puncta, ꝙ etiam eſt impoſſibile. vnde oportet ꝙ ens ſit vnum indiuiſibile. Sed hæc expoſitio eſt extorta, & contra

Cap 4.

F

G

H

Expõ Auer. Com.30.

E intentionem Ariſtote. ſicut ſatis apparet literam inſpicienti.

Improbatio eorundem.

LECTIO VII.

Arguuntur qui, ne ad entiũ pluralitatẽ cogerentur, nõ ens aliquid eſſe dictis rationibus cedebant.

Quidam autem utriſque rõnibus conceſſerunt. Ei quidem, quæ oĩa unum eſſe concludit, ſi id, quod eſt, unum ſignificat: id, quod haud eſt, eſſe dicentes. Ei uero, quæ ex partitione procedit indiuiduas magnitudines facientes. ARGV.

Quidam autem rõnibus utriſque acquieuerunt. Huic quidem quoniam omnia unum ſunt, ſi quod eſt unum ſignificat: quoniam eſt, & quod non eſt. Ei autẽ, quæ deciſione indiuiduas facientes magnitudines.

Poſtquã Philoſophus improbauit rõnem Parmenidis ducendo ad quædam inconuenientia, hic improbat poſitionem quorundã, qui prædicta inconuenientia concedebant. Et circa hoc duo facit. Primo ponit poſitionem eorum, Scd̃o improbat eam ibi. (Manifeſtum autem.) Cõſyderandum primo, ꝙ ſupra Philoſophus cõtra rõnem Parmenidis duabus rõnibus vſus eſt. Vna ad oſtendendum, ꝙ ex rõne Parmenidis non requirit̃ oĩa eſſe vnum ꝑꝑ diuerſitatem ſubiecti & accidentis. quæ quidem rõ ducebat ad hoc inconueniens, ꝙ non ens eſt ens, vt ex ſuperioribus patet. Alia vero rõ procedebat ad oſtẽdẽdum ꝙ non ſequitur oĩa eſſe vnum, ꝑꝑ hoc, ꝙ ſi eſſet magnitudo, ſequeretur magnitudinem eſſe indiuiſibilem: quia, ſi ſit diuiſibilis, erunt quodammodo multa. Platonici vero vtriq; rõni acquieuerunt concedẽdo impoſſibilia, ad quæ deducunt. Acquieuerunt ergo primæ rõni, quæ ducebat ad hoc, ꝙ nõ ens eſſet ens, ſi aliquis diceret, ꝙ ens ſignificet vnũ, vel ſubſtantiam tm̃ vel accidens tm̃: & per hoc vellet dicere ꝙ oĩa ſunt vnum. Huic rõni dico acquieuerunt ꝙ nõ ens eſſet ens. Dicebat.n. Plato ꝙ accñs eſt non ens. & ꝑꝑ hoc dr̃ in Sexto Meta. ꝙ Plato poſuit ſophiſtica circa non ens, quia verſatur maximæ circa ea, quæ per accñs dñr. Sic ergo Plato intelligẽs per ens ſubſtantiã, concedebat primam propõnem Parmenidis dicentis, ꝙ quicquid eſt præter ens eſt non ens, quia ponebat accñs, quod eſt præter ſubſtantiam, eſſe non ens. non tñ concedebat propoſitionem hanc. ſ. quicquid eſt non ens, eſt nihil. Licet .n. diceret accidẽs eſſe non ens: non tñ dicebat accidens eſſe nihil, ſed aliquid. Et ꝑꝑ hoc ſcd̃m ipſum non ſequebatur, ꝙ ſit vnum tm̃. Sed alteri rõni, quæ ducebat ad hoc, ꝙ magnitudo eſſet indiuiſibilis, aſſentiebant, faciendo magnitudines eſſe indiuiſibiles ex deciſione. i dicendo, ꝙ magnitudinum diuiſio ad indiuiſibilia terminatur. Ponebat.n. corpora reſolui in ſuperficies, & ſuperficies in lineas, & lineæ in indiuiſibilia, vt patet in Tertio de Cœlo & Mundo. Secundo ibi.

tex.c.31.

Lec. 6.

Plato acquieuit rationibus Parmenidis.

T.c.4.

T.c.4.

T.c.5.

Patet autem & uerum non eſſe, ſi id, quod eſt, unum ſignificat, & fieri non poteſt ut ſimul ſit contradictio, non fore quicq̃ non ens. Nihil.n. obſtat, ut id, quod non eſt, non ſit abſolute non ens: ſed non ens quippiam ſit. ARGV.

Manifeſtum autem eſt, & quoniam non uerum eſt, q̃ ſi unum ſignificat quod eſt, & non poſſibile eſt ſimul contradictionem eſſe, non erit nihil, quod non eſt. Nihil enim prohibet quod non eſt, non ſimpliciter eſſe: ſed non ens aliquid eſſe, quod non eſt. T.c 32.

Improbat

Tertio lib. Cæ. & Mű. & 6. huius. Duplex improbatio prædictæ poſitionis.

Improbat prędictam pónem q̃tum ad hoc, quod concedebat, ꝙ non ens eſt aliquid. Nam q̃tum ad illud, quod concedebat, indiuiduas eſſe magnitudines, improbat ſuo loco in ſequentibus ſciæ naturalis. Improbat autem primum dupliciter. Primo oſtẽdendo, ꝙ non ſequitur ex rõne Platonis ꝙ non ens ſit aliquid. Scđo q̃tum ad hoc, quod dicebat, ꝙ niſi hoc ponatur. ſ. ꝙ ſi non ens, quod eſt accñs, non ſit aliquid, ſequitur oĩa eſſe vnum ibi. (Dicere igitur.) Dicit ergo primo manifeſtum eſſe, quod non eſt verum, ꝙ iſta rõ Platonis ſequatur, qua ſic deducebat. Ens vnum ſigñat. ponebat. n. ens eſſe genus, & vniuoce dictum de omnibus ſcđm participationem primi entis. Et iterum ponebat, ꝙ contradictoria non ſunt ſimul vera. Ex his duobus arbitrabatur ſequi, non ens non eſſe nihil, ſed aliquid. Si. n. ens ſigñat vnum, ꝙ eſt ſubſtãtia, oportebit ꝙ quicquid eſt non ſubſtãtia ſit non ens: quia, ſi eſſet ens, cum ens non ſignificet niſi ſubſtãtiam, ſequeretur ꝙ eſſet ſubſtantia, & tunc eſſet ſimul ſubſtantia & non ſubſtantia, quod eſt contradictoria ſimul vera eſſe. Si igitur impoſsibile eſt contradictoria ſimul vera eſſe, & ens ſigñat vnum, quod eſt ſubſtantia, ſequetur, ꝙ quicquid eſt non ſubſtantia eſt non ens: ſed aliquid eſt non ſubſtantia. ſ. accidens: igitur aliquid eſt non ens. & ſic non eſt verum, ꝙ non ens ſit nihil. Oſtendit autem Ariſt. ꝙ hoc non ſequitur. quia, ſi ens ſigñat principaliter vnum, quod eſt ſubſtantia, nihil prohibet dicere ꝙ accidens, quod non eſt ſubſtantia, non ſit ſimpliciter ens. ſed tñ non ꝓp hoc oportet ꝙ illud, quod non eſt aliquid. i. ſubſtantia, dicatur abſolute non ens. Licet ergo accñs non ſit ens ſimpliciter nõ tñ põt dici abſolute nõ ens. Scđo ibi.

ARGV. *Dicere quoque ſi non quippiam aliud erit præter id ipſum, quod eſt, unum oĩa fore, per abſurdum eſt ſanè. Quis enim ipſum quod eſt aliud quicquam eſſe intelligit q̃ id, q. eſt proprie ens? Quod & ſi ita eſt, nihil tñ prohibet multa eſſe ea, quæ ſunt, ut diximus. Patet igitur impoſſibile eſſe ut id, quod eſt, hoc modo ſit unum.*

Dicere igitur extra ipſum q. eſt, niſi aliquid erit aliud, unum oĩa eſſe, inconueniens eſt. Quis. n. addiſcit ipſum q. eſt, niſi quod uere eſt, aliquid ſit? Si autem hoc, nihil tamen prohibet multa quæ ſunt eſſe, ſicut dictum eſt. Quòd quidẽ igitur ſic unum eſſe quod eſt impoſſibile ſit manifeſtum eſt.

Concludit vlterius, ꝙ non ſequitur, ſi non ens, quod eſt accidens, non ſit aliquid, ꝙ oĩa ſint vnum. Et hoc eſt quod dicit, ꝙ non inconueniens eſt dicere, ꝙ ſequatur oĩa eſſe vnum, niſi aliquid ſit extra ens: quia per ens non põt intelligi niſi ſubſtantia, quæ vere eſt. ſed, ſi ſubſtantia ſit, nihil prohibet eſſe multa, ſicut iam dictum eſt, etiam remota magnitudine & accidente: quia definitio ſubſtantiæ diuiditur in multa, quæ ſunt de genere ſubſtantiæ. ſ. hõ, animal, & bipes. Et vlterius ſequitur, & ſcđm diuerſas dñas generis ſint multæ ſubſtantiæ in actu. Et vltimo infert concluſionem intentam, ꝙ non oĩa ſunt vnum, ſicut dicebat Parmenides & Meliſſus.

LECTIO VIII.

Opiniones Naturaliũ Philoſophorũ de primis principiis.

ARGV. *Vt Naturales autem dicunt, duo ſunt modi. Quidam. n. id quod eſt, unum ſubiectum corpus fecerunt, aut trium unum: aut aliud, quod igne quidem ſpiſsius, aere uero ſubtilius eſt. Cætera autem generari dicunt denſitate, rarita-*

A *teq; multa facientes. hæc autem ſunt contraria, & uniuerſaliter exceſſus atque defectus, quemadmodum Plato magnum dicit & paruum. uerum hic quidem hæc materiam facit, ipſum autem unum formam. Illi uero unum quidem ipſum inq̃ ſubiectum materiam, contraria uero differentias atq; formas. Quidam autem ex ipſo uno contrarietates, quæ quidem in ipſo ſunt, ſequeſtrari dicunt, ut Anaximander. Et qui unum & plura principia inquiunt eſſe, ut Empedo. ac Anaxag. ex ipſa nãq; congerie cætera ſegregant. Differunt tñ. Alter. n. conuerſionem horum, alter ſemel ſegregationis principium facit. Et alter infinita ea, quæ ſunt ſimilium partium atq; contraria: alter ea, quæ uocantur elementa tãtum modo ſumit.*

Sicut autem Phyſici dicunt, duo modi ſunt. Hi quidem. n. unum facientes, quod eſt corpus ſubiectum, aut T. c. 32.
B *trium aliquod, aut aliud, quod eſt igne denſius, aere autem ſubtilius: alia autem generant denſitate & raritate multa facientes, hæc autem ſunt contraria. Vl'r autem excellentia & defectus, ſicut magnum dicit Plato & paruum. niſi quòd hic quidem hæc facit materiam, unum autem ſpeciem. Alij uero unum quidem ſubiectum materiam, contraria autem differentias & ſpẽs. Quidam autem ex uno inhærentes contrarietates ſegregant, quemadmodum Anaximander dixit, & quicunque unum & multa dicunt eſſe, ſicut Emp. & Anax. ex commiſtione nãque ſegregauit alia. Differunt autem abinuicem, eò quòd hic circulationem facit horum: hic autem ſemel. Et hic quidem infinitas ſimiles partes & contrarias: ille uero uocata elementa ſolum.*

Poſtq̃ Philoſophus improbauit opinionẽ de principiis eorum, qui de natura non naturaliter ſunt lo-
C cuti, hic proſequitur opiniones eorum, qui de principiis naturaliter ſunt locuti non remouentes motum: & ideo vocat eos Phyſicos, i. Naturales. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit diuerſitatem opinionũ, Scđo proſequitur vnam earum ibi. (Videtur autem.) T. c. 33. Dicit ergo primo, ꝙ ſcđm opinionem Naturalium Philoſophorum duo ſunt modi, ſcđm quos generantur res ex principiis. quorum vnum tangebant Philoſophi naturales ponentes vnum tñ principium materiale: ſiue eſſet vnum de tribus elementis, ſ. igne, & aere, & aqua, quia terram ſolam nullus poſuit principium, vt ſupra dictum eſt: ſiue aliquod medium inter ea, vtputa ꝙ eſſet denſius igne & ſubtilius aere. Ab iſto autẽ vno principio dicebant omnia alia gñari ſcđm raritatem & denſitatem, vtputa, qui ponebãt aerem principium, dicebant, ꝙ ex eo rarefacto gñatur ignis: ex eo autem
D condenſato gñatur aqua. rarum autem & denſum ſunt contraria: & reducuntur ad excellentiam & defectum, vt ad quædam vniuerſaliora. nam denſum eſt, ꝙ habet multũ de materia: rarũ aũt, ꝙ parum. & ſi quodãmodo cõcordabant cũ Platone, q ponebat magnũ & paruũ principia: q̃ ẽt ꝑtinent ad excellentiã & defectũ. Sed in hoc differebant à Platone. quia Plato poſuit magnũ & paruũ ex parte materiæ: qa ponebat vnũ principiũ formale, ꝙ eſt quadã idea participata à diuerſis ſcđm diuerſitatẽ materię. Antiqui vero naturales ponebãt cõtrarietatẽ ex parte formæ: qa ponebant primũ pricipiũ vnã materiã, ex qua multa cõſtituũt ſcđm diuerſas formas. Alij vero Antiq Naturales ponebãt res fieri ex prĩcipiis, ex hoc ꝙ ipſa cõtraria et diuerſa extrahebant ab vno, ĩ quo erãt quaſi cõmiſta et cõfuſa. ſ; ĩ hoc differebãt, qa Anaximãder ponebat illud vnũ cõfuſũ eſſe pri-

Rarũ ac denſum quid.

Platonis opi.

Anaximãder. Emped. Anax.

cipiũ,non aũt illa multa, q̃ in eo erant commiſta: vñ ponebat vnum tm̃ principium. Emp. vero & Ana. ponebant magis eſſe principia illa,q̃ in eo ꝑmiſcebãtur: & ió ponebant multa principia, licet & illud vnum confuſum quodámodo priucipium poneretur. Sed Anax.& Emp.differebant in duobus. Primo quidem quia Emp. ponebat circulationem quandam cõmiſtionis& ſegregationis. ponebat.n. Mundum multoties eſſe factum,& multoties corruptum: ita ꝙ,cum mundus corruptus fuit amicitia oĩa confundente in vnum,iterum mundus gñaretur lite ſeparante & diſtinguente.& ſic cõfuſioni ſuccedit diſtinctio & ecõuerſo. Sed Anax. ponebat ſemel tm̃ Mundum factum eſſe:ita ꝙ à principio oĩa eſſent cõmiſta in vnum, ſed intellectus,qui incœpit extrahere & diſtinguere,nñq̃ ceſſabit hoc facere,ita ꝙ nunq̃ erunt oĩa commiſta in vnum. Alio mõ differunt in hoc, ꝙ Anax. poſuit principia eſſe infinitas partes ſimiles & cõtrarias,ſicut infinitas partes carnis, q̃ ſunt ſimiles inuicem,& infinitas partes oſsis.& aliorum,q̃ hñt partes ſimiles: cũ tñ quarũdam ſit ad alias contrarietas, ſicut partiũ oſsis ad partes ſanguinis eſt contrarietas ſcd̃m humidũ & ſiccum: ſed Emp. poſuit principia illa ſolũ quatuor,q̃ cõiter dñr elementa,ſ.ignem, aerem, aquã,& terrã.

LECTIO IX.

Rationes quamplures contra Anaxagoram, infinita principia aſſerentem, afferuntur.

ARGY. *Videtur autem Anax. ſic infinita eſſe putaſſe, quia cõem illam opinionem Naturalium ueram eſſe exiſtimabat, nihil inquam ex eo, qđ non eſt, fieri atq; oriri. Quapropter hoc dicunt modo erant oĩa ſimul, & gñationem alterationem inquiunt eſſe. quidã uero cõgregationẽ, an ſegregationem.*

T. c. 33. *Videtur aũt Anax. ſic infinita opinari, ut accipiat cõmunem opinionem Phyſicorũ eſſe ueram, tanq̃ non fiat nullum eorũ, ex eo qđ non eſt. Propter hoc.n. dicunt ꝙ, erant ſimul oĩa, & fieri huiuſmodi ſtatuerunt alterari. Alij autem congregationem & ſegregationem.*

Poſitis diuerſis opinionibus naturalium Philoſophorum de principiis, hic proſequitur vnam earum, ſ. opinionem Anax. quia hæc opinio videbať aſsignare cãm cõem oĩum ſpẽrũ motus. Et diuiditur in duas partes, In prima ponit rõnem ipſius, In ſecunda obiicit contra eã, ibi. (Si igitur infinitum.) Circa primum tria facit. Primo ꝓmittit ea, q̃ Anaxa. ſupponebat,& ex quibus argumentabať. Scđo ponit ſuę rõnis proceſſum ibi. (Si.n.oẽ,quod eſt fit.) Tertio ponit eius rñſionem ad quãdam tacitam obiectionem. Ibi (Apparet aũt.) duo aũt ponebat. Anax. ex quibus ꝓcedebat,quorum primum eſt, qđ etiam ab oĩbus Naturalibus Philoſophis ſupponebať,ꝙ,ſ.ex nihilo nihil fiat. Et hoc eſt,qđ dicit,ꝙ Anax. ex hoc videbatur opinari eſſe principia infinita,quia accipiebat cõem opinionem oĩum Philoſophorum Naturalium eſſe verã: hanc,ſ.ꝙ id,quod ſimpliciter non eſt,nullo modo fieret.* quia.n.hoc ſupponebant tanq̃ principium ad diuerſas opiniones ꝓceſſerunt. Vt.n. cogerẽtur ponere aliquid de nouo fieri, quod prius oĩno non eſſet, poſuerunt aliqui oĩa prius ſimul extitiſſe, vel in aliquo vno confuſo,ſicut Anax. & Emp. vel in aliquo principio materiali,ſ. aqua, igne,& aere: vel in aliquo medio illorũ. Et ſcđm hoc, duos modos factionis ponebãt. Quidam.n. poſuerunt oĩa ſimul ꝑexiſtere,ſicut ĩ vno

Principiũ ſuppoſitũ Anax.

* a, c, ex eo aliquid.

E principio materiali: & dixerũt ꝙ fieri nihil aliud eſt,q̃ alterari. ex illo.n. vno principio materiali oĩa fieri dicebant ꝑ condenſationem & rarefactionẽ eiuſdem. Alij vero,qui ponebant oĩa pręexiſtere ſimul,ſicut in aliquo confuſo & cõmiſto ex multis,dixerunt ꝙ fieri rerũ non eſt aliud q̃ congregatio & ſegregatio. Et oẽs hi decepti fuerunt,quia neſciuerunt diſtinguere inter potentiam & actũ. Ens.n. in potentia eſt quaſi mediũ inter purum non ens & ens in actu. Quæ igiť naturaliter fiunt,non fiũt ex ſimpliciter nõ ente, ſed ex ente in potẽtia: non aũt ex ente in actu, vt ipſi opinabanť. Vñ quæ fiunt non oportet præexiſtere actu, vt ipſi dicebant,ſed potentia tm̃. Deinde cum dicit.

ARGY. *Inſuper ex eò, quia contraria ex ſeſe mutuo fiunt, inerant ergo.*

T. c. 53. F *Amplius ex eò, quòd fiunt ex alterutris: contraria inerant ergo.*

Ponit ſcđm quod ſupponebat. Dicebat.n. ꝙ cõtraria fiunt ex alterutris. vĩ.n. ex calido fieri frigidum & ęconuerſo. Et ex hoc concludebant, ꝙ, cũ ex nihilo nihil fiat, ꝙ vnũ contrariorũ ꝑexiſtit in altero. Qđ quidẽ eſt verum, ſed potentia: nã frigidum eſt potentia in calido, non aũt actu, vt Anax. exiſtimabat, ꝑp hoc, ꝙ neſciebat accipere eſſe in potẽtia, qđ eſt eſſe mediũ inter purum non eſſe,& eſſe actu. Secundo ibi.

ARGY. *Nam ſi omne quidem quod fit, aut ex entibus, aut ex nõ entibus fieri neceſſe eſt atq; oriri, ex non entibus aũt nihil fieri põt. de hac.n. opinione Naturales oẽs conſentiunt, reliquum iam accidere neceſſario putauerunt, ex entibus quidem, atq; ex hiſce, quæ inſunt fieri quodq;, atq; oriri, ex inſenſibilibus uero nobis ob paruitatem molis, ut dicunt. Quapropter inquiunt quodq; in quolibet eſſe miſtum, quia quodlibet ex quouis oriri uidebant.*

G *Si.n. oẽ qđ eſt fit, neceſſe eſt fieri aut ex iis quæ ſunt, aut ex iis quæ non ſunt. horum aũt illud, quod eſt ex iis, quæ nõ ſunt, aliquid fieri, impoſsibile eſt, (de hac.n. conueniunt opinione, oẽs, qui de Natura ſu t) reliquum iam contingere ex neceſsitate putauerũt ex iis, quæ ſunt & inſunt fieri: ſed ꝑp paruitatem magnitudinũ, ex inſenſibilibus nobis. Vñ dicunt oẽ in omni miſceri, propter id, ꝙ oẽ ex omni uidebãt fieri.*

Ponit deductionẽ rõnis ipſius,& ꝓcedebat ſic. Si aliqd eſt, neceſſe eſt ꝙ fiat aut ex ente, aut ex nõ ente. Sed horũ alterũ excludebat, ſ. ꝙ aliqd fieret ex nõ ente, ꝑp cõem opi. Phorũ ſupra poſitã. Vñ cõcludebat reliquũ mẽbrũ, ſ. ꝙ aliqd fiat ex ente: puta, ſi aer fit ex aqua, ꝙ aer pri' exiſtit. Nõ aũt diceret ꝙ aer fiat ex aqua, niſi in H aqua ꝑexiſteret aer. vñ volebat accipe, ꝙ oẽ, qđ fit ex aliquo, ꝑexiſteret in eo ex quo fiebat. Sed, qa hoc videbať cõtra id, qđ ap̄pet ſenſui: nõ.n. ap̄pet ad ſenſũ, ꝙ illud, ꝙ gñatur ex aliquo ꝑexiſtat in eo. ió hanc obiectionẽ excludebat ꝑ hoc, qđ ponebat: ꝙ id, qđ fit ex aliquo ꝑexiſteret in eo ſcđm quaſdã partes minimas, quę ſunt nobis inſenſibiles ꝑp ſuã paruitatẽ. puta, ſi aer fit ex aqua, partes aliquæ minimę aeris ſunt in aqua, non aũt in illa q̃titate, in q̃ gñatur. & ió ꝑ cõgregationẽ illarum partiũ aeris adinuicẽ & ſegregationẽ ex partib' aque, dicebat fieri aerẽ. Habito igiť hoc ꝙ oẽ, qđ fit ex aliquo, ꝑexiſtat in eo. Aſſumebat vlterius oẽ ex oĩ fieri. vñ concludebat ꝙ quodlibet eſſet in quolibet ꝑmiſtum ſcđm partes minimas & inſenſibiles. Et, quia infinities vnũ ex alio fieri põt, infinitas partes minimas in vnoquoq; eſſe dicebat. Deinde cum dicit,

Videri

ARGY. *Videri uero atq; dici diuerſa ex eo planè quod in miſtione infinitorum maxime ob multitudinem ſuam excedit. Nã totum album, aut nigrum, aut dulce, aut os, aut carnem ſyncere non eſſe quicquã: ſed cuius plurimum habet quodq;, id ipſius rei uideri naturam eſſe dicebant.*

Apparere autem differentia & appellari altera abinuicem ex magis ſuperabundanti propter multitudinẽ in miſtura infinitorum. Sincere quidem enim totum album, aut nigrum, aut carnem, aut os non eſſe, ſed quod plus unumquodq; habet, hoc uidetur eſſe natura rei.

Excludit quãdam tacitam obiectionem. Poſſet.n. aliquis obijcere, ſi infinitæ partes cuiuſlibet rei ſunt ĩ quolibet, ſequetur ꝙ non abinuicẽ res differant, neç abinuicem differre videant̃. Ad hoc ergo quaſi rñdẽs dicit, ꝙ res videntur differre abinuicem: & noĩantur etiam diuerſa ex eo, qđ maxime ſuperabundat in eis: cum tñ infinita ſit multitudo partium minimarum, q̃ continentur in aliquo miſto. & ſic nihil eſt pure & totaliter album, aut nigrum, aut os: ſed id, quod plus eſt in vnoquoq;, hoc vr̃ eſſe natura rei. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Si infinitum igitur quò infinitum eſt, eo eſt ignotum. Infinitum quidem multitudine aut magnitudine, quãtum quoddam ignotum erit. infinitum autem forma, quale quoddam ignotum. Cũ igitur principia rerum tam multitudine, q̃ ſpẽ ſint infinita, fieri profecto nequit, ut ea, quæ ex hiſce cõſtat, ſciantur. Nondum.n. compoſitum ſcire putamus, cũ ex quibus & quot ipſum conſtat haud cognoſcimus.*

T. c. 35. *Si igitur infinitum, ſecundum q, infinitum ignotum eſt, ſecundum multitudinem quidem & magnitudinem infinitũ ignotum quantum eſt quoddam: ſecundum ſpẽm autem infinitum ignotum, quale quoddam eſt. Principiis autem infinitis exiſtentibus & ſecundum multitudinem & ſecundum ſpeciem, impoſſibile eſt quæ ſunt ex his cognoſcere. ſic enim cognoſcere compoſitum arbitramur, cum ſcimus ex quibus & quantis ſit.*

Improbat põnem prædictam. Et circa hoc duo facit. Primo improbat eam abſolute. Scđo comparat

T. c. 41. eam ad opinionẽ Emp. ibi. (Melius aũt.) Circa primum duo facit. Primo ponit rõnes ad improbandũ opinionem Anax. Scđo improbat modum põnis ibi:

T. c. 39. Prima rõ. (Nequaq̃.) Circa primum ponit quinque rationes, quarum prima talis eſt. Oẽ infinitum eſt ignotum, ſecũdum ꝙ infinitum eſt. Et exponit quare dicit, ſecũdum ꝙ infinitum: quia, ſi eſt infinitum ſcđm multitudinem vel magnitudinẽ, erit ignotum ſcđm q̃titatem. ſi aũt eſt infinitum ſcđm ſpẽm, puta ꝙ conſtituatur ex infinitis ſcđm ſpẽm diuerſis, tunc erit ignotũ ſcđm qualitatem. & huius rõ eſt, quia id, qđ eſt notũ apud intellectum, cõprehenditur ab ipſo q̃tũ ad oĩa, q̃ ipſius ſunt, qđ non põt contingere in aliquo infinito. Si igit̃ alicuius rei principia ſunt infinita, oportet ea eſſe ignota, vel ſcđm q̃titatem. vel ſcđm ſpẽm. ſed, ſi principia ſunt ignota, oportet eſſe ignota ea, q̃ ſunt

Eo. te. primi cõ mẽ. & 1. Poſt. ex principiis. Quod probat ex hoc, quia tũc arbitramur nos cognoſcere vnũquodq; cõpoſitum (cũ ſcimus ex quibus & quantis ſit,) .i. qñ cognoſcimus & ſpẽs & q̃titates principiorum. Sequitur igitur de primo ad vltimum, ꝙ, ſi principia rerum naturaliũ ſunt infinita, ꝙ naturales res erunt ignotæ ſcđm q̃titatem vel ſecundum ſpẽm. Secundam rõnem ponit ibi.

ARGY. *Præterea, ſi neceſſe eſt ipſum mole quantũuis eſſe poſſe, cuius pars magnitudine, paruitateq; quantauis eſſe põt,*

A *(dico aũt aliquam talium partium quæ inſunt, & in quas totum ipſum diuiditur.) Eſſe uero põt planta uel aĩal dicto modo quantũuis mole patet: neq; partium ullam identidem mole quantãuis eſſe poſſe. erit.n. & totum quantũuis ſimili modo. At os, & caro, & iſtius modi cætera, partes ſunt animalium, & fructus plantarum. Patet igitur neque os, neq; carnem, neque aliud quicquam eo modo, quem diximus, mole quantũuis eſſe.*

Amplius aũt, ſi neceſſe eſt cuius pars contingit quantacũq; eſſe ſcđm magnitudinem & paruitatem, & ipſum totũ contingere. (dico aũt talium aliquam partium, in quã, cum inſit, diuiditur totum.) ſi aũt impoſſibile eſt aĩal aut plantã quantacũq; eſſe ſcđm magnitudinem & paruitatem, manifeſtum eſt, quoniam neq; partium quãlibet. erit. n. totum partibus ſimile. caro aũt & os, & hmõi partes ſunt aĩalis, & T. c. 36.

B *fructus plantarum. Manifeſtum igitur, quoniã impoſſibile eſt carnem, aut os, aut aliquod aliud quantũcunq; eſſe magnitudine, aut in maius, aut in minus.*

Quæ talis eſt. Si alicuius totius partes non habent aliq̃ determinatam q̃titatem, ſiue magnitudinem vel paruitatem, ſed contingit eas quantaſcunq; eſſe, vel ſcđm magnitudinem vel paruitatẽ, neceſſe eſt ꝙ totũ non habeat determinatam magnitudinẽ vel paruitatẽ, ſed contingat eſſe cuiuſcũq; magnitudinis vel paruitatis. & hoc iõ, quia q̃titas totius conſurgit ex partibus. ſed hoc intelligendum eſt de partibus exiſtibus actu in toto, ſicut caro, neruus, & os exiſtunt in aĩali. Et hoc eſt qđ dicit. (Dico aũt talium aliq̃ partium, in q̃ cum inſit) .ſ. actu (diuiditur aliquod totũ.) & ꝑ hoc excluduntur partes totius continui, q̃ ſunt potentia in ipſo. Sed impoſſibile eſt ꝙ aĩal vel plãta, vel Secunda rõ.

C aliquod hmõi habeat ſe indeterminate ad quãtãcũq; magnitudinem vel paruitatem. eſt.n. aliqua q̃titas ita magna, vltra quam nullum aĩal extenditur, & aliqua ita parua, infra quam nullum aĩal inuenitur. Et ſimiliter dicendũ eſt de planta: ergo ſequitur ad deſtructionem conſequentis, ꝙ neq; aliqua partiũ ſit indeterminatę q̃titatis, quia ſimile eſt de toto & partibus. Sed caro & os, & hmõi ſunt partes aĩalis, & fruct⁹ partes plãtarum: impoſſibile eſt igit̃, ꝙ caro, & os, & hmõi habeant indeterminatam q̃titatem vel ſcđm maius, vel ſcđm minus. Non ergo eſt poſſibile ꝙ ſint aliquę partes carnis aut oſſis, q̃ ſunt inſenſibiles ꝑꝑ paruitatem. Vr̃ autem hoc, quod dr̃, contrarium eſſe diuiſioni cõtinui in infinitum. Si.n. continuum in infinitum diuiſibile eſt: caro aũt continuum quoddam eſt: vr̃ ꝙ ſit in infinitum diuiſibilis. Oẽm igitur paruitatem deter- Sententia Authoris de maximo & minimo.

D minatam tranſcendet pars carnis ſcđm diuiſionẽ infinitam. Sed dicẽdum, ꝙ licet corpus, mathematice acceptum, ſit indiuiſibile ĩ infinitum: corpus tñ naturale nõ eſt diuiſibile ĩ infinitũ. In corpore.n. mathematico nõ cõſyderat̃ niſi q̃titas, in qua nihil inuenit̃ diuiſioni repugnãs. ſed ĩ corꝑe naturali ĩuenit̃ forma naturalis, q̃ reqrit determinatã q̃titatẽ, ſicut & alia accñtia. Vñ nõ põt inueniri q̃titas ĩ ſpecie carnis, niſi infra aliquos terminos determinata. Tertiam rõnem ponit ibi. Dubium. Reſponſio. Commen. dicit corpus aũt naturale in infinitũ diuiſibile. at quod diuidi nõ poſſit ex penuria cõtingẽt idoneorum inſtrumentorũ. Scđo de Anima cõ. 41.

Præterea, ſi talia oĩa in cunctis inſunt, neq; generatur quicq̃, ſed ineſt ac ſegregatur, atq; appellatur ab eo, q, ĩ ipſo magis abundat: ex quouis denuq; fit quodlibet ſegregatione, uelut aqua ex carne, et caro ex aqua. Cum omne corpus finitum ablatione finiti corporis conſumatur atque tollatur, conſtat non poſſe in unoquoq; quodq; ineſſe.

Amplius, ſi omnia inſunt quidem huiuſmodi inuicem & non fiunt, ſed ſegregantur cum inſint: dicuntur autem & à plurimo: fit autem ex quolibet quodlibet, ut ex carne aqua ſegregatur, & caro ex aqua: omne autem corpus finitum reſecatur à corpore finito, manifeſtum eſt, q. non contingit in unoquoq; unumquodq; eſſe.

Tertia rõ. Oẽ corpus finitum, quãdo ex eo exit corpus finitũ multoties, neceſſario cõſumet illud. Sc̃da parte huius tex.

Circa quam duo facit Primo præmittit quędam ex quibus argumentatur. Sc̃do ponit deductionem rationis ibi. (Remota.n.) Circa primum tria proponit. Primum eſt, ꝙ oĩa ſimul ſunt ſecundum poſitionem Anax. vt dictum eſt. ex quo vult deducere ad inconueniens. Dicebat.n. Anax. vt dictum eſt, ꝙ oĩa hmõi, quę ſunt ſimilium partium, vt caro & os, & ſimilia inſunt inuicem, & non fiunt de nouo, ſed ſegregantur ex aliquo, in quo p̄extiterunt: ſed vnũquodq; denominatur (a plurimo) .i. à pluribus partibus in ſe exiſtentibus. Sc̃m eſt, quòd quodlibet fit ex quolibet ſicut ex carne fit aqua per ſegregationẽ. & ſimiliter caro ex aqua. Tertium eſt, ꝙ oẽ corpus finitum reſecatur à corpore finito. hoc eſt, ſi à corpore finito quantũcũq; magno auferatur multoties finitum quãtũcũq; paruum, toties poterit auferri minus à maiori, ꝙ totum maius conſumetur à minori per diuiſionem. Ex his autem tribus concludit quod principaliter intendit, ſ. ꝙ nõ ſit vnũquodq; in vnoquoque, quod eſt contrarium primo iſtorum poſitorum trium. Sic.n. contingit in rõnibus ducentibus ad impoſsibile, ꝙ cõcludatur finaliter deſtructio alicuius præmiſſorum. Secundo ibi.

ARGV. *Ablata.n. ex aqua carne, rurſusq; ex aqua reliqua ſegregata: & ſi ſemper minor ea, quæ ſecernitur erit, non tñ omni magnitudine minor euadet. Quare, ſi ſegregatio ſtabit, non in quolibet quoduis erit. in reliqua.n. aqua nihil inerit carnis. Si uero nullus ſegregationis exitus erit, ſed ſemper ſequeſtratio fiet finita in magnitudine, ſanè æqualia finita erunt multitudine infinita. quod quidẽ eſt impoſsibile.*

Remota.n. ex aqua carne, & iterum alia facta, ex reliqua ſegregabitur: quãuis ſemper minor erit ſegregata. ſed tamen non excellit magnitudo paruitatem. Quare, ſiquidẽ ſtabit ſegregatio, non omne in omni inerit: in reliqua enim aqua non inerit caro. Si uero non ſtabit, ſed habebit ſemper remotionem, in finita magnitudine, æqualia finita inerunt, infinita ſc̃dm multitudinem. hoc autem impoſsibile eſt.

Tertia rõnis deductio.

Deducit argumentationem, & aſſumit quod in p̄cedenti argumentatione concluſum eſt. Dicit.n. ꝙ, ſi ex aqua remoueatur caro (dum. ſ. ex aqua gñatur caro) &, ſi iterum ex reſidua aqua fiat alia ſegregatio carnis; quãuis ſemper remaneat aliqua minor quantitas carnis in aqua, tñ magnitudo carnis nõ excedit aliquam paruitatem, i. contingit dare aliquam paruam menſuram carnis, qua non erit minor aliqua caro, vt ex ſuperiori rõne apparet. Hoc ergo habito, ꝙ in aqua ſit parua caro, qua nulla ſit minor, ſic procedit. Si ex aqua ſegregatur caro, & iterum alia caro, aut ſtabit iſta ſegregatio aut non. ſi ſtabit, ergo in reſidua aqua nõ erit caro: & ſic non erit quodlibet in quolibet. ſi aũt non ſtabit, ergo in aqua ſemper remanebit aliqua pars carnis, ita tñ ꝙ in ſecunda ſegregatione ſit minor q̃ in prima, & in tertia minor q̃ in ſecunda. Et, cum non ſit deſcẽdere in paruitatem partium in infinitum, vt dictũ eſt, illę minimæ partes carnis erunt æquales & infinitæ numero in aliqua aqua finita: alioquin nõ procederet in infinitum ſegregatio. Sequitur igitur ꝙ, ſi ſegregatio

E non ſtat, ſed ſemper in infinitum remouetur caro ex aqua, ꝙ in aliqua magnitudine finita, ſ. aqua, ſint quædam finita ſc̃dm q̃titatem & ęqualia ad inuicem: & infinita ſc̃dm numerum, ſ. infinitæ minimæ partes carnis: & hoc eſt impoſsibile & contrarium ei, qđ ſupra poſitum eſt, ſ. ꝙ oẽ corpus finitũ reſecatur ab aliquo corpore finito: ergo & primum fuit impoſsibile, ſ. ꝙ quodlibet eſſet in quolibet vt Anax. poſuit. Conſyderandum eſt autẽ ꝙ non ſine cã Philoſophus appoſuit ęqualia in hoc vltimo inconuenienti, ad quod ducit. Non.n. eſt incõueniens ꝙ in aliquo finito ſint infinita inæqualia ſi attendatur rõ quantitatis: quia, ſi diuidatᷣ continuum ſc̃dm eandem proportionem, erit procedere in infinitum. vtputa, ſi accipiatur tertium totius, & tertium tertij, & ſic deinceps: ſed tñ partes acceptæ non erunt æquales ſc̃dm q̃titatem. Sed ſi fiat diuiſio

F p̄ partes ęquales, non proceditur in infinitum, etiam ſi ſola ratio quantitatis in corpore mathematico conſyderetur. Quartam rationem ponit ibi.

ARGV. *Præterea, ſi corpus omne parte aliqua ab eo ſublata fieri ſe minus neceſſe eſt, carnis aũt quantitas definita eſt ad molem utrãq;: patet minima ex carne nullum omnino corpus ſecerni poſſe: alioquin minima minor erit.*

T. c. 28. Quarta rõ. *Adhæc aũt, ſi omne quidem corpus remoto quodam minus neceſſe eſt fieri, carnis aũt determinata eſt quantitas & magnitudine & paruitate: manifeſtum eſt q. ex minima carne nullũ ſegregabitur corpus. erit.n. minus minima.*

Quæ talis eſt. Oẽ corpus remoto aliquo fit minus, cum oẽ totum ſit maius ſua parte: cùm aũt quantitas carnis ſit determinata ſecundum magnitudinẽ & paruitatem vt ex dictis patet: neceſſe eſt eſſe aliquam mi-

G nimam carnem. ergo ab eo non poteſt aliquid ſegregari, quia ſic eſſet aliquod minus minimo. Non igitur ex quolibet poteſt fieri quodlibet per ſegregationem.

Quintam rationem ponit ibi.

ARGV. *Inſuper in infinitis corporibus caro iam infinita, ſanguis cerebrũq; ineſſet. Vnũquodq; tñ eſſet ab aliis ſeparatũ, & nihilominus infinitũ. hoc aũt metas egreditur rõnis.*

Quinta rõ. *Amplius aũt in infinitis corporibus ineſt utiq; iam caro infinita, & ſanguis, & cerebrum, ſeparata tñ ab inuicem, nihil autem minus entia ſunt, quæ ſunt: & infinitum unumquodq;. hoc autem irrationabile eſt.*

Quæ talis eſt. Si infinitæ partes vniuſcuiuſq; ſunt in vnoquoq;, & quodlibet eſt in quolibet, ſequetur ꝙ in infinitis corporib⁹ ſint infinitę partes carnis, & infinitę partes ſanguinis vel cerebri: & q̃tũcũq; inde ſeparentᷣ adhuc remanẽt ibi. Sequeretᷣ ergo, ꝙ infinita ſunt ĩ infi-

H nitis infinities, quod eſt irrõnabile. Deinde cũ dicit.

ARGV. *Id uero, quod aſſeritur, nũq̃ ſegregata oĩa fore, nõ ſcienter quidẽ dicitur, rectè tñ. Affectus.n. inſeparabiles ſunt. Cũ igitur colores, atq; habitus miſti ſint, ſi fuerint ſegregati, erit quippiã album, aut ſanũ profecto, quod non aliud quiequã erit, nec ĩ ſubiecto. Quare ipſa mẽs abſurda eſt ſanè, ea quærens, quæ fieri nequeũt: ſi ſeparata quidẽ reddere uult: hoc autem efficere nequit tam q̃titatis q̃ qualitatis etiam rõne. quantitatis quidem, quia non eſt minima magnitudo: qualitatis autem, quia affectus inſeparabiles ſunt.*

T. c. 29. *Nunq̃ autẽ ſegregatũ eſſe, neſciẽtis dicitur, recte autem dicitur. paſsiones.n. ĩſeparabiles ſunt. Si igitur miſti ſunt colores & habitus, ſi ſegregentur, erit aliquid album & ſanum, non alterum aliquid cum ſit, neq; de ſubiecto. Quare*

incon-

inconueniens eſt impoſsibilia quærens intellectus, ſi uere ue- lit quidem ſegregare. Hoc autem facere eſt impoſsibile & ſecundum quantitatem & ſecundum qualitatem. Secundum quantitatem quidem, quoniam non eſt minima magnitudo: ſecdm qualitatem autẽ, quoniã inſeparabiles ſunt paſsiones.

Improbat poſitionem Anax. quãtum ad ponẽdi modum. & hoc dupliciter. Primo, quia non intelligebat propriam poſitionem. Scdo, quia non habebat ſufficiens
T. c. 40. motiuum ad ponendum eam. ibi. (Non recte autem.) Dicit ergo primo, ꝙ in hoc, ꝙ dicit ꝙ ſegregatio nũꝗ finietur, neſciuit quid diceret, quãuis aliquo modo verum dixerit, quia accidentia nunꝗ poſſunt ſeparari à ſubſtantiis. & tñ ponebat permiſtionem non ſolũ corporum, ſed etiam accñtium. Cùm.n. aliquid fit album dicebat, ꝙ hoc fiebat per abſtractionẽ albedinis prius commiſtæ. Si igitur colores & alia hmõi accidentia po-
B nãtur eſſe commiſta, vt ipſe dicebat, ſi aliquis hoc ſuppoſito dicat, ꝙ omnia commiſta poſſunt ſegregari, ſequeretur ꝙ ſit album & ſanum, & non ſit aliquod ſubiectum, de quo dicantur & in quo ſint, quod eſt impoſsibile. Relinquitur igitur hoc verum eſſe, ꝙ non oĩa commiſte poſſunt ſegregari, ſi accidentia etiam cõmiſceantur. Sed ex hoc ſequitur inconueniens. ponebat.n. Anax. ꝙ oĩa à principio erant commiſta, ſed intellectus incœpit ſegregare. Quicunq; autem intellectus quærit facere, quod impoſsibile eſt fieri, eſt indecens intellectus: quare inconueniens erit intellectus ille impoſsibilia intendens (ſi vere velit) .i. totaliter velit ſegregare, quod eſt impoſsibile: & ſecundum quantitatem, quia non eſt minima magnitudo, vt Anax. ponebat, ſed ex quolibet minimo poteſt aliquid auferri. & ſecundum qualitatem, quia accidentia non ſunt ſe-
C parabilia à ſubiectis. Secundo ibi.

ARGY. *Neq; etiam recte generationẽ eorum, quæ partium ſunt conformium cæpit. Lutum nãq; tum in luta, tum non in luta diuiditur. Nec ut lateres ex domo, & domus ex lateribus fit, ſic aqua & aer ex ſeſe mutuo ſunt & fiunt.*

T. c. 40. *Non recte autem generationem accepit ſimilium ſpecierum. Eſt.n. ut lutum in luta diuiditur, eſt autem ut non. & non idem modus eſt, ut lateres ex limo, & domus ex lateribus. Sic autem aqua & aer ex alterutris, & ſunt & fiunt.*

Improbat prędictam poſitionem quantum ad hoc, ꝙ non habebat ſufficiens motiuum. Quia.n. videbat Anax. ꝙ aliquid fit magnum ex cõgregatione multarum partium ſimilium paruarum, ſicut torrens ex multis guttis, credidit ita eſſe in oĩbus. Et ideo dicit Ariſto.
D ꝙ (non recte accepit generationem ſimilium ſpecierum) .i. ꝙ ſemper oporteret aliquid generari ex ſimilibus ſcdm ſpeciem. Quædam.n. ex ſimilibus generantur, & in ſimilia reſoluuntur, ſicut lutũ diuiditur in luta. in quibuſdam autem non eſt ſic, ſed quædam generantur ex diſsimilibus. Et in his etiam nõ eſt vnus modus, quia quædam fiunt ex diſsimilibus per alterationem, ſicut lateres non ex lateribus, ſed ex luto: quædam vero per compoſitionem, ſicut domus non ex domibus, ſed ex lateribus. Et per hunc modum aer & aqua fiunt (ex
Litera ſimpliciu ſic habet. alterutris) .i. ſicut ex diſsimilibus. Alia litera habet (ſicut lateres ex domo) & ſic ponit duplicem modũ, quo aliquit fit ex diſsimilibus. ſ. per compoſitionem, ſicut domus fit ex lateribus & per reſolutionem, ſicut lateres fiunt ex domo. Secundo ibi.

A *Melius autẽ eſt potiora principia finitaq; ſumere, quod quidem Empedocles facit.* ARGY.

Melius autem eſt minora & finita recipere, quod uere facit Empedocles.

Improbat poſitionem Anax. per cõparationem ad opinionem Empedo. & dicit, ꝙ melius eſt ꝙ fiant principia pauciora & finita, quod fecit Empedo. quamplura & infinita, quod fecit Anaxago. T. c. 41.

LECTIO X.

Quamplures Antiquorum rationes famoſæ, prima principia contraria eſſe enarrantur.

Omnes igitur contraria principia faciunt: & qui uniuerſum unum eſſe, atque immobile dicunt. Parmenides.n. calidum frigidumq; principia facit, atq; hæc ignem terrãq; ARGY.
B *appellat. & qui rarum & denſum principia inquiunt eſſe. Democritus quoq; plenum ipſa atque uacuum aſſerit eſſe, quorum alterum ut ens, alterum ut non ens eſſe dicit. Inſuper & haſce differentias affert, poſitionem inquam, figurã, ac ordinem: hæc autem contrariorum genera ſunt. Poſitiones enim ſupra & infra, ante & retro. Figura uero, angulis conſtans atque non conſtans. rectum & circunflexum ſpecies ſunt. Patet igitur omnes contraria quodammodo principia facere rerum.*

OMnes igitur contraria principia faciunt: & dicentes quòd unum ſit omne & immobile (etenim Parmenides calidum & frigidum principia facit: hæc autem appellat ignem & terram). Et qui iam rarum & denſum. Et Demo. firmum & inane: quorum aliud quidem ſicut quod eſt, aliud autem ſicut quod non eſt, eſſe dicitur. Adhuc poſitione, figura, & ordine. hæc autem genera contrariorum
C *ſunt. Poſitione, ſurſum & deorſum, ante, & retro: Figura, angulus, rectum circulatum. Quòd quidem igitur contraria quodammodo omnes faciunt principia, manifeſtum eſt.* T. c. 42.

Poſitis opinionibus Philoſophorũ de principiis naturæ, hic incipit inquirere veritatem. Et primo inquirit eam per modum diſputationis ex probabilibus procedendo, ſcdo oſtendit veritatem per modum demõſtrationis. ibi. (Sic ergo nos dicamus.) Circa primũ duo facit. Primo inquirit de contrarietate principiorum. Secundo de numero eorum ibi. (Conſequẽs aũt vtiq;.) Circa primũ tria facit. Primo ponit poſitionem Antiquorum de contrarietate principiorum. Scdo inducit ad hoc rõnem ibi. (Et hoc rõnabiliter.) Tertio oſtendit qũo ſe habebant in ponendo Philoſophi contraria principia ibi. (Vſq; quidẽ igitur.) Dicit ergo primo, ꝙ oẽs Antiqui Philoſophi poſuerunt contrarietatem in
D principiis. Et hoc manifeſtat ꝑ tres opiniones Philoſophorũ. Quidam.n. dixerunt ꝙ totũ vniuerſum ſit vnũ ens immobile. quorũ Parmenides dixit, ꝙ oĩa ſunt vnũ ſcdm rõnem, ſed plura ſcdm ſenſum. & inquãtum ſunt plura ponebat in eis contraria principia. ſ. calidũ & frigidũ: & attribuebat calidũ igni, frigidũ vero terræ. Scda vero opinio fuit Philoſophorum Naturaliũ, qui poſuerunt vnũ principiũ materiale mobile. & dicebant, ꝙ ex eo fiebant alia ſcdm raritatem & denſitatem, & ſic ponebant rarum & denſum eſſe principia. Tertia verò opinio eſt eorũ, q poſuerunt plura principia: inter quos Democritus poſuit oĩa fieri ex indiuiſibilibus corporibus: quæ quidẽ adinuicem cõiuncta in ipſo contactu quoddam vacuũ relinquebant, & hmõi vacuitates vocabat poros, vt patet ĩ Primo de Gñatione. Sic igitur oĩa cor-

Secũda parte. T. c. 57. Secũda parte. T. c. 50. Secũda parte. T. c. 42. T. c. 48.

Oẽs Antiqui philoſophi poſuerunt cõtrarietatẽ in principiis.

pora ponebat compoſita ex firmo & inani,i.ex pleno
Lec. 4. T. c. 8. & vacuo. Vnde plenum & vacuum dicebat principia na
turæ:ſed plenum attribuebat enti, vacuũ vero non enti.
Item licet corpora indiuiſibilia oĩa eſſent vnius naturæ,
tñ ex eis dicebat conſtitui diuerſa ſecundum diuerſitatẽ
figuræ poſitionis, & ordinis. Vnde ponebant principia
eſſe contraria, quæ ſunt in genere poſitionis,ſ.ſurſum &
deorſum, ante & retro:contraria, quæ ſunt in genere fi-
guræ,ſ.rectum, angulare & circulare:& ſimiliter cõtra-
ria, quæ ſunt in genere ordinis,ſ.prius & poſterius, de
quibus non fit mentio in litera, quia manifeſta ſunt. Et
ſic concludit quaſi inducendo, ꝙ oẽs Philoſophi poſue
runt principia eſſe contraria ſcd̃m aliquem modum. De
opinione autem Anaxagoræ, & Empedoclis mentionẽ
non fecit, quia eas ſuperius magis explicauit. Et tñ hi po
nebãt etiam quodãmodo contrarietatem in principiis:
dicentes oĩa fieri congregatione & ſegregatione, q̃ con
ueniunt in genere cum raro & denſo. Scd̃o ibi.

ARGY. *Idq́; non ſine ratione. Principia nãque neque ex ſeſe mu
tuo, neque ex aliis, & ex ipſis omnia eſſe oportet. cõtrariis
autem primis hæc inſunt. Quia nãq; ſunt prima. ideo nõ ex
aliis ſunt: quia uero contraria ſunt, ideo non ex ſeſe mutuo
fiunt. Verum idipſum quo pacto fit, & rõne conſyderemus
oportet. Sumendum eſt igitur primum, non quiduis eorum,
quæ ſunt, in quoduis agere: neque quoduis pati à quouis
aptum eſſe: neque ex quibuſcũq; quiduis fieri, niſi quis per
accidens ſumpſerit. Quo nãque pacto fiet album, uel nigrũ
ex muſico: niſi albo uel nigro ſit accidens muſicum? ſed al-
bum quidem fit è non albo: atq; ex hoc non quouis, ſed è ni
gro uel aliquo mediorum. muſicum autem è non muſico: at-
que ex hoc non quouis, ſed ex immuſico uel è medio, ſi ali-
quid inter ipſa medium eſt. Neq; rurſus in quoduis primum
unumquodque corrumpitur. uelut album, in non muſicum,
niſi idipſum nonnunquam accidat: ſed in non album corrũ-
pitur: atq; in hoc non quoduis, ſed in nigrum, aut in mediũ.
Eodem modo muſicum etiam in non muſicum: atq; in hoc
non quoduis, ſed in immuſicum, uel in medium, ſiquid inter
ipſa medium ſit corrumpitur. ſimiliter fit & in cæteris. nã
& ea, quæ non ſimplicia, ſed compoſita ſunt, eandem ſubeũt
rationem. ſed latet ipſum ex eò, quia diſpoſitiones oppoſitæ
nominibus carent. Etenim omne conſtructum ex inconſtru-
cto: atq; inconſtructum e conſtructo fiat neceſſe eſt. Conſtru-
ctum etiam in inconſtructum, & in ipſum non quoduis, ſed
in oppoſitum neceſſe eſt corrumpatur. Nihil autem intereſt,
ſiue in conſtructione, ſiue in ordine, ſiue in cõpoſitione hæc
ipſa dicantur. patet. n. eandem rõnem in cunctis eſſe, atque
domum, ſtatuam, & quoduis aliud ſimiliter fieri. domus. n.
ex non compoſitis, ſed hoc modo diuiſis: & ſtatua, figura-
torumq́; quoduis è non ſic figurato confici fieriq́; uidetur.
Atq; hæc partim ordine, partim cõpoſitione conſtant. Si igi
tur hæc uera ſunt, oẽ, quod fit, è contrario profecto, aut è me
dio fit: & oẽ, quod corrumpitur, in contrarium corrumpi-
tur, uel in medium. Media uero ſunt ex contrariis, ceu colo
res ex albo & nigro. Quare omnia, quæ natura fiunt, aut
Ex tribus primorum cõtrariorũ propriis, Antiquos principia cõtraria rõnabiliter poſuiſſe, inductione oſtẽditur. contraria aut ex contrariis ſunt.

Et hoc rõnabiliter. Oportet. n. principia, neq; ex alteru-
tris eſſe, neque ex aliis, & ex his oĩa contrariis autem pri-
mis inſunt hæc. Propter id quòd prima quidem, non ſunt ex
aliis: ob id uero, q. ſunt contraria, non ſunt ex alterutris.
* T. c. 43. *Sed oportet hoc in rõne conſyderare qualiter cõtingat. Ac
cipiendum igitur eſt primum, quod oĩum, quæ ſunt, nihil ne-
E quæ facere aptũ natum eſt, neq; pati contingens à contingen
ti: neq; fit quodlibet ex quolibet, niſi aliquis accipiat ſcd̃m
accidens. qualiter. n. fiet album ex muſico: niſi accidens ſit
albo, aut nigro muſicum: ſed album quidem ſit ex non albo:
& hoc non ex oĩ, ſed nigro, aut mediis. Et muſicum ex non
muſico: ſed non ex omni, ſed ex immuſico, aut ſi aliquis ipſis T. c. 44.
medium. Neq; igitur corrumpitur in contingens primum, ut
album non in muſicum: niſi forte ſcd̃m accidens, ſed in non
album: & non in contingens, ſed in nigrum aut medium. ſi-
militer autem muſicum in non muſicum: & hoc non in con-
tingens, ſed in immuſicum: aut ſi ipſis aliquid medium eſt. Si T. c. 45.
militer autem hoc eſt & in aliis quoniam non ſolum ſimpli-
cia eorum, quæ ſunt, ſed & compoſita ſcd̃m eandem ſe ha-
bent rõnem. Sed propter hoc, quòd oppoſitæ diſpoſitiones
non denominatæ ſunt, latet hoc contingens. neceſſe. n. omne
F conſonans ex inconſonanti fieri: & inconſonans: ex conſonã-
ti: & corrumpi conſonans in inconſonantiam, & hanc non T. c. 46.
in contingentem, ſed in oppoſitam. Differt autem nihil incon
ſonantia dicere, aut ordine, aut compoſitione: manifeſtum. n.
eſt quòd eadem ſit ratio. At uero domus & ſtatua, & quod-
libet aliud fit ſimiliter. domus quidem. n. fit non ex eò quòd
compoſita ſunt, ſed ex eò quòd diuiſa ſunt hæc ſic: & ſtatua,
& figuratorum aliquod ex non figurato: & unũquodq; ho
rum alia quidem ordo, alia uero compoſitio quædam ſunt.
Si ergo hoc uerum eſt, quòd omne, quod fit, fiat & corrum- T. c. 47.
patur quod corrumpitur, aut ex contrariis aut in contraria,
& in horum media. Media autem ex contrariis ſunt, ut colo
res ex albo & nigro. Quare omnia erunt, quæ natura fiũt,
aut contraria, aut ex contrariis.

Ponit probabilem rõnem ad oſtendendum ꝙ prima
G principia ſunt contraria, quæ talis eſt. Tria videntur de De rõne primorum principiorum, tria. Prima contraria, quæ.
rõne principiorum eſſe. Primum, ꝙ non ſint ex aliis, Se-
cũdum, ꝙ non ſint ex alterutris. Tertium, ꝙ omnia alia
ſint ex eis: Sed hæc tria conueniunt primis contrariis:
ergo prima contraria ſunt principia. Ad intelligendum
autem quid vocet prima prima contraria, conſyderan-
dum, ꝙ quædam contraria ſunt, quæ ex aliis contrariis
cauſantur, ſicut dulce, & amarum cauſantur ex humido
& ſicco, & calido & frigido. ſic autem nõ eſt procedere
in ĩfinitum, ſed eſt deuenire ad aliqua contraria, quæ nõ
cauſantur ex aliis contrariis, & hęc vocat prima contra-
ria. His igitur primis contrariis tres prædictæ condõnes Prima condi.
cõueniũt principiorũ. Ex eo ergo ꝙ prima ſunt, manife Secunda. T. c. 52.
ſtũ eſt ꝙ nõ ſunt ex aliis: ex eo vero ꝙ cõtraria ſunt, ma Tertia.
niſeſtũ eſt ꝙ nõ ſunt ex alterutris. q̃uis. n. frigidũ fiat ex
calido, inquãtum id, qđ prius eſt calidum ſit frigidũ: tñ
H ipſa frigiditas nunq̃ fit ex caliditate, vt poſtea dicetur.
Tertium vero, qualiter oĩa fiant ex contrariis, oportet Qualiter fiãt omnia ex contrariis.
diligentius inueſtigare. Ad hoc igitur oſtendendum prę
mittit primo, ꝙ neq; actio, neq; paſsio põt accidere in-
ter (contingentia) id eſt inter ea, quæ contingunt ſimul
eſſe. vel inter (contingentia) id eſt inter quæcunq; inde-
terminata. Neq; quodlibet fit ex quolibet, ſicut Anaxa-
goras dixit, niſi forte ſcd̃m accidens. & hoc manifeſta-
tur primo in ſimplicibus. album. n. nõ fit ex muſico, niſi
ſcd̃m accidens forte, inquantum muſico accidit album,
vel nigrum: ſed album fit per ſe ex non albo, quod eſt ni
grum, vel medius color. & ſimiliter muſicus ex non mu-
ſico. & non ex quocunq; non muſico, ſed ex oppoſito,
quod dr̃ immuſicum. i. quod eſt natum habere muſicã,
& non habet: vel ex quocunq; medio inter ea. Et eadem
rõne non corrumpitur aliquid primo & per ſe in quod-
cunq;

cũq; contingens, ſicut album nõ corrũpitur in muſicũ, nisi per accidens, ſed per ſe corrumpitur in non album: & non in quodcunq; non album, ſed in nigrum, aut in medium colorem. & idem dicit de corruptione muſici, & de aliis ſimilibus. Et huius rõ eſt, quia omne, quod fit, & corrumpitur, non eſt antequam fiat, nec eſt poſtquã corrumpitur: vnde oportet ꝙ id, quod per ſe aliquid fit, & in quod per ſe aliquid corrumpitur, tale ſit, quod in ſua rõne includat non eſſe eius, quod fit, vel corrumpitur. & ſimiliter manifeſtat hoc in compoſitis. & dicit, ꝙ ſimiliter ſe habet in compoſitis, ſicut in ſimplicibus, ſed magis latet ĩ compoſitis: quia oppoſita compoſitorum non ſunt nominata, ſicut oppoſita ſimplicium. oppoſitum.n. domus non eſt nominatum, ſicut oppoſitum albi. vnde, ſi reducantur ad aliqua nominata, erit manifeſtum. Nam oẽ compoſitum conſiſtit in aliqua conſonãtia. conſonans autem fit ex inconſonanti: & inconſonãs ex conſonanti. & ſimiliter cõſonans corrumpitur in inconſonantiam, non in quãcunq;, ſed in oppoſitam. Inconſonantia autem poteſt dici, vel ſcđm ordinem tñ, vel ſcđm compoſitionem. Aliquod.n. totum conſiſtit in conſonantia ordinis, ſicut exercitus: aliquod vero in conſonantia compoſitionis, ſicut domus. & eadem rõ eſt de vtroq;. Et manifeſtum eſt, ꝙ oĩa compoſita fiunt ſimiliter ex incompoſitis, ſicut domus ſit ex incompoſitis, & figuratum ex infiguratis: & in oĩbus his nihil attẽditur niſi ordo, & compoſitio. Sic igitur quaſi per inductionem manifeſtum eſt, ꝙ oĩa, quæ fiunt vel corrumpuntur, fiunt ex contrariis, vel mediis: vel corrumpũtur in ea. media autem fiunt ex contrariis, ſicut colores medij ex albo & nigro. Vnde concludit, ꝙ oĩa, quæ fiunt ſcđm naturam, vel ipſa ſunt contraria, ſicut album & nigrum: vel fiunt ex cõtrariis, ſicut media. Et hoc eſt principale intentum, ꝙ intendit concludere. ſ. ꝙ oĩa fiãt ex cõtrariis: ꝙ erat tertia cõditio principiorũ. Tertio ibi.

Alex. & Simplicium recte (inquiũt) hoc adiecit Ariſt. eo quòd quid nõ habet contrarium, aut contraria nõ recipit ingenitum eſt, & corruptione nõ ſubiicitur. hoc.n. medio.l.calb. ingenituraũ ca... probat Ariſt.

ARGY. *Plurimi igitur, & cæterorum hucuſq; profecti penè conſentiunt, quemadmodum diximus antea. Nam omnes elemẽta & ea, quæ ab ipſis principia nuncupantur (ꝗꝗ ſine ratione) tñ contraria ponunt, quaſi ab ipſa ueritate compulſi.*

T. c. 48. *Vſque quidem igitur hoc ferè ſecuti ſunt, & aliorũ plurimi, quemadmodum diximus prius. omnes.n. elementa, & ab ipſis uocata principia, & uere ſine ratione ponentes, tñ contraria dicunt, tanquam ab ipſa ueritate coacti.*

Oſtendit hic Philoſophus, qũo ſe habuerunt philoſophi in ponendo principia eſſe contraria. Et primo qũo ſe habuerunt quãtum ad motiuum poſitionis, ſcđo qũo ſe habuerunt quantum ad ipſam poſitionem, ibi (Differunt autem adinuicem.) Dicit ergo primo, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, multi philoſophorum ſecuti ſunt veritatem, vſque ad hoc, ꝙ ponerent principia eſſe cõtraria. quod quidem licet bene ponerent, non tñ quaſi ab aliqua rõne moti hoc ponebant, ſed ſicut ab ipſa veritate coacti. Verum.n. eſt bonum intellectus, ad quod naturaliter ordinatur. vnde, ſicut res cognitione carẽtes mouentur ad ſuos fines abſque rõne, interdum intellectus hoĩs quadam naturali inclinationi tẽdit in veritatẽ, licet rõnem veritatis non percipiat. Secundo ibi.

ſcđa parte. 48. tex.

Propria demõſtratiua cauſa (inquit Sipl.)

ARGY. *Differunt tñ, quia quidam priora, quidam poſteriora. & alij rõne, alij ſenſu notiora accipiunt: quidam.n. calidum frigidumq;, quidam humidum atque ſiccum: alij par & impar, nonnulli concordiam diſcordiamúe cauſas generationis eſſe dixerunt. hæc autem inter ſeſe dicto differunt modo.*

A *Differunt autem abinuicem, in eo quod alij quidem priora, alij poſteriora accipiunt. & quod hi quidem notiora ſecũdum rõnem, illi autem ſcđm ſenſum. Hi quidem.n. calidum & frigidum, illi autem humidum & ſiccum: alij autem imparem & parem, quidam autem concordiam & diſcordiam cauſam ponunt generationis. hæc autem abinuicem differunt ſecundum dictum modum.*

Oſtendit qũo prædicti Philoſophi ſe habebant in prędicta poſitione. & circa hoc duo facit. Primo oſtendit qũo differebant in ponendo principia eſſe contraria, Scđo qũo ſimul differebant, & cõueniebant. ibi. (Quare eſt eadẽ dicere) Dicit ergo primo, ꝙ Philoſophi, ponentes principia eſſe contraria, dupliciter differebant primo quidem, quia aliqui eorum, rationabiliter ponentes, accipiebant pro principiis priora contraria: alij vero minus prouide conſyderantes accipiebant poſteriora contraria vt principia. Et eorum, qui accipiebãt priora contraria, quidam attendebant ad ea, quæ erant notiora ſcđm rõnem: quidam vero ad ea, quę ſunt notiora ſcđm ſenſum. Vel poteſt dici, ꝙ per hanc ſcđam differẽtiam aſsignatur rõ primæ differentiæ. nam ea, quæ ſunt notiora ſcđm rõnem, ſunt priora ſimpliciter: quæ vero ſunt priora ſcđm ſenſum ſunt poſteriora ſimpliciter, & priora quò ad nos. manifeſtum eſt autem, ꝙ oportet principia eſſe prima. Vnde illi, qui iudicabãt prius ſcđm id, ꝙ eſt notius rõni, ponebãt principia cõtraria, & priora ſimpliciter. qui vero iudicabant prius ſcđm id, quod eſt notius ſenſui, ponebant principia poſteriora ſimpliciter. Vnde quidam ponebãt prima principia calidum & frigidum: alij vero humidum & ſiccum. & vtraque ſunt ſcđm ſenſum notiora. Tñ calidum & frigidum, quę ſunt C actiuæ qualitates, ſunt priora humido & ſicco, quę ſunt qualitates paſsiuæ: qa actiuũ naturaliter eſt pri⁹ paſsiuo. Alij vero poſuerũt principia notiora ſcđm rõnem. quorum aliqui poſuerunt principia parem & imparẽ. ſ. Pythagorici exiſtimantes ſubſtantiam oĩum eſſe numeros, & ꝙ oĩa componuntur ex pari & impari, ſicut ex forma & materia. nam pari attribuebant infinitatem & alteritatem ꝑꝑ eius diuiſibilitatem, impari vero tribuebãt finitatem, & identitatem ꝑꝑ ſuam indiuiſionem. Quidam vero poſuerũt cãs generationis & corruptionis concordiam & diſcordiam. ſ. ſequaces Empedoclis, quæ ſunt, etiam ſcđm rõnem notiora. vnde patet ꝙ in iſtis poſitionibus apparet prædicta diuerſitas. Secundo ibi.

T. c. 49.

Qualitates actiuæ ſunt priores paſsiuis.

Quare eadem quodammodo, diuerſa quoque dicunt. diuerſa quidem, ſicut & plurimis uidetur: eadem autem, ſimi- D *litudine rõnis: ex eadem nãque ſerie ſumunt. contrariorum.n. alia continent, alia continentur. Hoc igitur pacto eodem modo diuerſoq;, & deterius, ac melius dicunt. Et quidem ratione, quidã ſenſu notiora ſumunt, ut antea diximus. Etenim uniuerſale quidem notius eſt ratione, ſingulare autem ſenſu. Ratio nãque ipſius eſt uniuerſalis, ſenſus uero particularis. Veluti magnum quidem & paruum ratione: rarum autem & denſum ſenſũ ſunt notiora. Patet igitur oportere cõtraria principia rerum eſſe.*

T. c. 49. *ἀναλογίᾳ proportio.*

Quare eſt eadem dicere quodammodo, & altera abinuicem. altera quidem quemadmodum uidebitur pluribus: eadem uero ſcđm analogiam. accipiunt.n. ex eadem coordinatione. Hæc quidem.n. continent, alia autem continentur contrariorum. Sic igitur ſimiliter dicunt & aliter: & peius, & melius. Et hi quidem notiora ſcđm rationem, ſicut dictum eſt

prius: illi autem ſcd̃m ſenſum. Vniuerſale quidem.n.ſecundum rationem notum eſt,ſingulare autem ſecũdum ſenſum: ratio quidem enim uniuerſalis eſt, ſenſus autem particularis,ut magnum & paruum ſecundum rationem eſt: rarum T.c.50. *autem & denſum ſecundum ſenſum. Quòd quidem igitur contraria oportet eſſe principia, manifeſtum eſt.* E

Oſtendit quõ in differentia prædictarum opinionũ eſt etiam quædam conuenientia,concludens ex prædictis, ꝙ quodãmodo Antiqui philoſophi dixerunt eadẽ principia, & quodãmodo altera, altera quidem ſecundum ꝙ diuerſi diuerſa contraria aſſumpſerunt,ſicut dictum eſt: eadem vero ſecundum analogiam,.i.proportionem: quia principia accepta ab oĩbus habent eandẽ Triplex ſimilitudo in principiis primis. proportionem. Et hoc tripliciter. Primo quidem, quia quæcunq; principia accipiuntur ab eis ſe habent adinuicem, vt contraria, & hoc eſt ꝙ dicit, ꝙ oẽs accipiunt F principia ex eadem coordinatione,ſ.contrariorum.oẽs enim accipiunt contraria pro principiis, ſed tñ diuerſa. Nec eſt mirum, ſi ex coordinatione contrariorum diuerſa accipiantur principia, quia inter contraria quædã ſunt continentia,vt priora & cõiora: & quædã contenta,vt poſteriora & minus cõia. Iſte eſt igitur vnus modus,quo ſimiliter dicunt,inquantum oẽs accipiunt principia ex ordine contrariorum. Alius modus in quo conueniunt ſecundum analogiam eſt,ꝙ quæcũq; principia accipiuntur ab eis vnum eorum ſe habet vt melius, & aliud vt peius, ſicut concordia, vel plenum, vel calidũ, vt melius: diſcordia vero, vel vacuum, vel frigidum vt peius, & ſic eſt cõſyderare in aliis. Et hoc ideo eſt, quia ſemper alterum contrariorum habet priuationem admiſtam. Principium.n.contrarietatis eſt oppoſitio priuationis & habitus,vt dr̃ in 10. Meta. Tertio modo con Lec.7. T.c.15. ueniunt ſecundum analogiam in hoc, ꝙ oẽs accipiunt G principia notiora: ſed quædam notiora ſecundum rationem,quædam vero ſecundum ſenſum. Cum.n.ratio ſit vniuerſalis, ſenſus vero particularis, vniuerſaliora ſunt notiora ſecundum rationem, vt magnum & paruum ſingularia vero ſecundum ſenſum, vt rarum & denſum, quæ ſunt minus cõmunia. Et ſic vltimo, quaſi epilogando concludit quod principaliter intendit, ſcilicet ꝙ principia ſunt contraria.

LECTIO XII.

Non ſufficit prima principia duo contraria eſſe, ſed tertiam naturam dari oportet: nec plura tribus principia ſunt.

ARGV. *Deinceps uero conſyderandum eſt, utrum duo, an tria, an plura principia ſint.*

Conſequens autem utique erit dicere, utrum duo aut tria,aut plura ſint.

Poſtq̃ inquiſiuit Philoſophus de contrarietate principiorum, hic incipit inquirere de numero eorum. & circa hoc tria facit. Primo mouet qõnem, Secundo excludit quę non cadunt ſub qõne.ibi (Vnum quidem.) T.c.51. Tertio proſequitur qõnem. ibi (Qm̃ autem finita.) Dicit ergo primo,ꝙ poſt inquiſitionem de contrarietate principiorũ, conſequens eſt inquirere de numero eorum, vtrũ;ſ.ſint duo, aut tria, aut plura. Scd̃o ibi.

ARGV. *Vnum enim principium eſſe non poteſt, quia non ſunt ipſa contraria unum.*

Vnum quidem enim impoſſibile eſt, quoniam non unum contraria.

Excludit ea quæ non cadunt ſub qõne. Et primo ꝙ non ſit tantum vnum principium. Secundo ꝙ non ſint infinita. ibi (Infinita aũt non.) Dicit ergo primo, ꝙ impoſſibile eſt eſſe vnum principium tantũ. Oſtenſum eſt.n.ꝙ principia ſunt contraria: ſed contraria nõ ſunt vnum tantum,quia nihil eſt ſibiipſi contrarium: ergo principia non ſunt vnum tantum Secundo ibi. Immediate ſuperius.

ARGV. *Nec etiam infinita: quia id, quod eſt, ſub ſcientiam ſanè non cadet.*

Infinita aũt non: quoniam neq; ſcibile quod eſt erit.

Oſtendit ꝙ non ſunt infinita principia, quatuor rationibus. Quarum prima talis eſt. Infinitum inquantũ huius eſt ignotum:ſi igitur principia ſunt infinita:oportet ea eſſe ignota. Sed ignoratis principiis ignorantur ea,q̃ ſunt ex eis: ergo ſequitur ꝙ nihil in mundo poſſit ſciri. Secundam rationem ponit ibi.

ARGV. *Vna quoq; contrarietas eſt in omni genere uno. ſubſtantia uero genus eſt quoddam unum.*

Et eſt una contrarietas in omni genere uno. Subſtantia autem unum quoddam genus eſt.

Quæ talis eſt. Principia oportet eſſe prima cõtraria, Lec.10. per totũ. vt ſupra oſtenſum eſt: prima autem contraria ſunt primi generis,quod eſt ſubſtantia. ſubſtantia aũt,cum ſit vnum genus, habet vnã primam contrarietatem. prima.n.contrarietas cuiuslibet generis eſt primarum differentiarum, per quas diuiditur genus. ergo non ſunt infinita principia. Tertiam rõnem ponit ibi.

ARGV. *Et quia generatio ex finitis fieri poteſt. atque præſtabilius eſt ex finitis,ut opinatur Empedocles,quàm ex infinitis fieri generationem exiſtimare. Cuncta.n. quæ ad generandas res pertinent, ex finitis perinde atq; Anaxagoras ex infinitis reddere putat.*

Et quod contingit ex finitis, melius ex finitis, quemadmodum Empedocles, q̃ ex infinitis. Omnia nanque ex finitis aſſignare opinatur, quemadmodũ Anaxagoras ex infinitis.

Quæ talis eſt. Quod poteſt fieri per finita, magis eſt ponendum per finita fieri, q̃ per infinita: ſed rõ oĩum, quæ ſiunt ſcd̃m naturam, aſſignatur ſcd̃m Empedoclem per principia finita,ſicut per Anaxagorã per principia infinita: ergo non eſt ponendum principia eſſe infinita. Quartam rationem ponit ibi.

ARGV. *Præterea aliis alia priora cõtraria ſunt, & ex aliis alia ſiunt, ceu dulce & amarum, & album & nigrum. principia uero manere ſemper oportet. Ex his igitur neque unum neque infinita principia eſſe conſtat,* H

Amplius ſunt alia aliis priora contraria. Et ſiunt altera ex alteris, ut dulce & amarum: & album & nigrum. principia autem ſemper oportet manere. Quòd quidem igitur neque unum, neque infinita ſunt, manifeſtum eſt ex his. T.c.52.

Quæ talis eſt. Principia ſunt contraria:ſi ergo principia ſunt infinita, oportet oĩa contraria eſſe principia. Sed non oĩa contraria ſunt principia. ꝙ patet ex duobus. Primo quidem, quia principia oportet eſſe prima contraria: non autem oĩa cõtraria ſunt prima, cũ quædam ſint aliis priora. Scd̃o, quia principia non dicũtur eſſe ex alterutris, vt ſupra dictum eſt: contraria aũt quædam ſiunt ex alterutris, vt dulce & amarum & album & nigrum, non ergo principia ſunt infinita. Et ſic Lec.10. T.c.42. vltimo concludit, ꝙ principia non ſunt vnum tm̃, neq; infinita.

Notabile. infinita. Conſyderandum eſt autem, ꝙ Philoſophus hic A diſputatiue procedit ex probabilibus. vnde aſſumit ea, quæ videntur pluribus: quæ non poſſunt eſſe falſa ſcđm totum, ſed ſunt ſcđm partem vera. Verũ eſt igitur quodammodo, ꝙ contraria fiunt ex inuicem, vt ſupra dictũ eſt, ſi ſumatur ſubiectum contrariis: quia id, quod eſt album, poſtea fit nigrum: ſed tñ ipſa albedo non conuertitur in nigredinem. Sed quidam Antiquorum ponebant ꝙ nec etiam coaſſumendo ſubiectum, prima contraria fiunt ex inuicem. Vnde Empedocles negabat elemẽta fieri ex inuicem. Et ideo Ariſtoteles hic ſignanter nõ dicit calidum fieri ex frigido, ſed dulce ex amaro, & album ex nigro. Deinde cum dicit.

T. c. 42.

ARGY. *Cum autem ſint finita non facere duo ſolum, rationẽ aliquam habet. Dubitauerit. n. non incongrue quiſpiam: quonam pacto denſitas apta eſt facere raritatem: aut raritas dẽ* B *ſitatem, & alia quæuis contrarietas ſimili modo. Non. n. concordia diſcordiam: neque econtra diſcordia concordiam congregat, & aliquid facit ex ipſa: ſed aliud quid tertium ambæ. At qui ſunt qui plura etiam ſumunt, ex quibus eorũ, quæ ſunt, naturam conficiunt.*

Quoniam autem finita, facere duo tantum, uel non facere duo tantum habet quãdam rationem. Deficiet. n. aliquis, qualiter denſitas raritatem facere aliquid apta nata ſit, aut hæc denſitatem. ſimiliter autem & alia quæcunque contrarietas. Non. n. concordiam diſcordiam inducit, & facit aliquid ex ipſa, neque diſcordia ex illa: ſed utraq; alterũ quiddam tertium. Quidam autem & plura recipiunt eſt quibus parant eorum quæ ſunt naturam.

Proſequitur illud, quod erat in qõne, ſ. in quo nume- C ro ſint principia. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ non ſunt duo tñ principia, ſed tria. Scđo oſtendit, ꝙ

Scđa parte. 56. tc. non ſunt plura. ibi (Plura autem tribus.) Circa primũ duo facit. Primo oſtendit per rões nõ eſſe tñ duo principia, ſed oportet addi tertium. Scđo oſtendit, ꝙ in hoc

T. c. 53. etiam Antiqui philoſophi conuenerunt. ibi. (Vnde & aliquis priorem.) Circa primum ponit tres rões. Dicit ergo primo, ꝙ, cũ oſtenſum ſit ꝙ principia ſunt cõtraria: & ita non poſſunt eſſe tñ vnum principium, ſed duo ad minus: nec iterum ſint infinita principia, reſtat conſyderandum, vtrum ſint duo tñ, vel plura duobus.

Lec. 2. Prima. Lec. 2. Quantum. n. ad hoc quod ſupra oſtenſum eſt, ꝙ cõtraria ſunt principia, vr̃ ꝙ ſint duo tñ principia: quia contrarietas eſt inter duo extrema. (Sed in hoc deficiet aliquis,) .i. dubitabit. Oportet. n. ꝙ ex principiis fiant alia, vt ſupra dictum eſt. ſi autem ſint tñ duo contraria D principia, non videtur quõ ex illis duobus poſsint oĩa fieri. Non. n. poteſt dici, ꝙ vnum eorum faciat aliquid ex reliquo. non. n. denſitas nata eſt conuertere ipſam raritatem in aliquid: neque raritas denſitatem. & ſimiliter eſt de qualibet alia contrarietate. non. n. concordia mouet diſcordiam, & facit aliquid ex ipſa, neque econuerſo, ſed vtrunque contrariorum tranſmutat aliquod tertium, quod eſt ſubiectum vtriuſque. Calidum. n. non facit eſſe calidam ipſam frigiditatem, ſed ſubiectum frigiditatis: nec econtra. Vr̃ ergo ꝙ oporteat poni aliquod tertium, quod ſit ſubiectum cõtrariorum ad hoc, ꝙ ex contrariis alia poſsint fieri. Nec refert quantum ad præſens pertinet, vtrum illud ſubiectum ſit vnum, vel plura: quidam. n. poſuerunt plura principia materalia, ex quibus præparant naturam entium. non. n. dicebãt eſſe naturam rerum materiam, ut infra in Scđo dicetur. Secundam rationem ponit ibi.

T. c. 19. ARGY. *Inſuper & id quiſpiam dubitauerit, niſi quiſpiam aliam quandam contrariis naturam ſubiecerit. Nullius. n. eorum, quæ ſunt, ſubſtantiam contrariam eſſe uidemus: principiũ autem de nullo ſubiecto dicatur oportet, alioquin principij principium erit, ſubiectum. n. principium & prius prædicato eſſe uidetur.*

T. c. 52. *Adhuc autem amplius, & de hoc aliquis dubitabit, niſi aliquis alteram ſuppoſuerit contrariis naturam. Nullius. n. uidemus eorum, quæ ſunt, ſubſtantia contraria. Principium autem non de ſubiecto oportet dici aliquo: erit. n. principium principij. Subiectum enim principium: & prius uidetur eſſe prædicato.*

Secunda. Et dicit, ꝙ niſi contrariis, quæ ponuntur eſſe principia, ſupponatur aliquid aliud, ſurget maior dubitatio, quàm præmiſſa. Primum. n. principium non poteſt eſſe accidens aliquod de ſubiecto dictum. cum. n. ſubiectũ ſit principium accidentis, quod de eo prædicatur, & ſit eo prius naturaliter, ſequeretur, ſi primum principium eſſet accidens, & de ſubiecto prædicatum, ꝙ principij eſſet principium, & ꝙ primo eſſet aliquid prius. Sed, ſi ponamus ſola contraria eſſe principia, oportet principium eſſe aliquod accidẽs de ſubiecto dictum: quia nullius rei ſubſtantia eſt contraria alteri, ſed ſolum contrarietas eſt inter accidentia. Relinquitur igitur ꝙ non poſſunt ſola contraria eſſe principia. Conſyderandum autem ꝙ in hac ratione vtitur prædicato pro accidente, quia prædicatum deſignat formam ſubiecti. Antiqui autem credebant oẽs formas eſſe accidentia. Hic autem procedit diſputatiue ex propoſitionibus probabilibus, quæ erant apud Antiquos famoſæ. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea ſubſtantiam non eſſe contrariam ſubſtantiæ dicimus. Quoniam igitur pacto ſubſtantia ex non ſubſtantiis? aut non ſubſtantia ſubſtantia prius erit?*

Amplius non eſſe dicimus ſubſtantiam contrariam ſubſtantiæ. Qualiter igitur ex non ſubſtantiis ſubſtantia utique erit? Aut quomodo prius ſubſtantia ſubſtantia erit?

Tertia. Quæ talis eſt. Omne, quod non eſt principium, oportet eſſe ex principiis: ſi igitur ſola contraria ſint principia ſequetur, cùm ſubſtantia non ſit contraria ſubſtantiæ, ꝙ ſubſtantia ſit ex non ſubſtantiis. & ſic, quod non eſt ſubſtantia ſit prius ꝗ ſubſtantia: quia quod eſt ex aliquibus eſt poſterius eis. hoc autem eſt impoſsibile. Nã primum genus entis eſt ſubſtantia, ꝗ eſt ens per ſe. Non igitur poteſt eſſe ꝙ ſola cõtraria ſint principia: ſed oportet & tertium poni. Deinde cùm dicit.

ARGY. *Quamobrem neceſſe eſt eum, qui priorem atque hanc rationem uerã eſſe exiſtimauerit, ſi ambas ſeruare uoluerit, tertium aliquod contrariis ipſis ſubiicere. Quemadmodum dicunt hi, qui ſolam unam quandam naturam uniuerſum aſſerunt eſſe: ut aquam, aut ignem, aut medium, quod inter hæc collocarunt. atque uidetur ipſum medium magis. nam ignis, terra, aer, & aqua, cum contrarietatibus ſunt annexa. Icciirco nõ ſine ratione agunt, qui ſubiectum ipſum aliud ab his faciunt. Cæterorum autem quidam aerem ponunt, aer. n. minime reſpectu cæterorum differentias ſenſibiles habet, atque hunc ſequitur aqua.*

Vnde ſi aliquis priorem ueram putabit eſſe rõnem, & T. c. 53.

bane, neceſſarium eſt, ſi debet ſaluare utraſq; rationes, ſub-eſſe quoddam tertium. Quemadmodum dicunt unam quandam naturam dicentes omne: aut aquam, aut ignem, aut medium horum. Videtur autem medium magis. T.c.54. *Ignis enim & terra, & aer, & aqua cum contrarietatibus complexa ſunt. Vnde non irrationabiliter faciunt ſubiectum alterum ab his facientes. Aliorum autem quidam aerem. aer enim minime habet aliorum differentias ſenſibiles. Conſequenter autem aqua.*

Oſtendit quo ad hoc etiam concordat poſitio Philoſophorũ. Et circa hoc duo facit. Primo maniſeſtat, quo ponebãt vnum materiale principium. Scđo quo ponebant etiam cum vno materiali principio, pręter hæc duo principia cõtraria, ibi (Sed oẽs vnum hoc.)

T. c. 55. Notandum. Lec. 10. Conſyderandum eſt autem circa primum, ꝙ Philoſophus in præcedentibus more diſputãtium viſus eſt opponere ad vtranq; partem oppoſitam. Nam primo probauit, ꝙ principia ſunt contraria: & nunc induxit rõnes ad probandum ꝙ contraria non ſufficiunt ad hoc, ꝙ ex eis res generentur. Et, quia rõnes diſputatiuæ verum concludit tñ ſcđm aliquid, ſed non ſcđm totum, ex vtriſq; rõnibus veritatem concludit. & dicit ꝙ, ſi aliquis putet veram priorem rõnem, quæ probabat principia eſſe contraria: & hanc immediate poſitam, quę probabat contraria principia non poſſe ſufficere ad ſaluandũ vtranq;, eſt neceſſe dicere, ꝙ quoddam tertium ſubſit contrariis. ſicut dixerunt ponentes totum Vniuerſum eſſe naturam quandam vnam: intelligẽtes per naturam, materiam, ſicut aquam, aut ignem, aut aerem, aut medium horum, vt vaporem, aut aliud hmõi. Et magis vr̃ de medio. Hoc.n. tertium accipitur vt ſubiectum contrariis: & quodammodo vt diſtinctum ab eis. Vnde illud, quod minus habet de contrarietate, conuenientius ponitur tertium principium præter contraria. Ignis.n. & terra, & aer, & aqua habent contrarietatem annexam, ſ. calidi & humidi, & frigidi & ſicci. Vnde non irrationabiliter faciunt ſubiectum aliquid alterum ab his, in quo minus eſt excellentia contrariorum. Poſt hos autem melius dixerunt, qui poſuerunt aerem principium: quia in aere inueniuntur qualitates contrariæ minus ſenſibiles. Poſt hos qui poſuerunt aquam. Qui vero poſuerunt ignem peſſime dixerunt q̃tum ad hoc, quia ignis habet qualitatẽ contrariã maxime ſenſibilem, & magis actiuam: quia in ipſo eſt excellentia calidi. Quamuis, ſi comparẽtur elementa ſcđm ſubtilitatem, melius videantur dixiſſe, qui poſuerunt ignem principium: vt alibi dr̃. Quod.n. eſt ſubtilius vr̃ eſſe ſimplicius & prius. Vnde terrã nullus poſuit principium pp ſui groſsitiem. Scđo ibi.

ARGY. *Vel præmonimus, ſolã terrã intelligas, nã & eã Emp. inter elemẽta primũ principiũ poſuit.*

Verum.n. omnes hoc unum in figuras contrarias uertunt, denſitate inq̃ raritateq;, & intenſione remiſſioneue. que quidẽ exceſſus oĩno, defectusq; ſunt, ut antea diximus. Hæc etiam opinio uetus quædam eſſe uidetur. Vnum inq̃, & exceſſum atq; defectum principia rerum eſſe. Attamen non eodem modo. Sed Priſci duo quidem agere: unum autẽ pati dicebant. At Poſteriorum quidam ẽ contra. unum quidem agere, duo uero pati potius aſſerunt. Tria igitur elementa rerum eſſe putare ex his, & iſtiuſmodi alius animaduerſis, uidebitur aliquam rationem habere, ſicut antea diximus.

T.c.55. *Sed oẽs unum hoc contrariis figurant, ut denſitate & raritate: & eo quod maius et minus. hæc autem oĩno ſunt ex-*

E *cellentia uidelicet, & defectus, ſicut dictum eſt prius. Et uidetur antiqua eſſe opinio, quòd unum, & ſuperabundantia, & defectus principia rerum ſint: ſed non eodem modo. ſed Antiqui duo quidam facere: unum autem pati. Poſteriorum autem quidam contrarium: unum quidem facere, duo uero pati magis dicunt.* T.c.56. *Tria quidem igitur dicere elementa eſſe, & ex his, & ex huiuſmodi aliis intendentibus, uidebitur utiq; habere quandam rationem, ſicut diximus.*

Oſtendit quo cum vno materiali principio poſuerunt principia contraria. & dicit ꝙ oẽs ponẽtes vnum materiale principium dicebãt illud figurari vel formari contrariis quibuſdam, vt raritate & dẽſitate, quę reducuntur ad magnum & paruum, & excellentiam & defectum. Et ſic, hoc quod Plato poſuit ꝙ vnũ, & magnum & paruum ſint principia rerum, fuit etiam opi- F nio Antiquorum Naturalium, ſed differẽter. Nam antiqui conſyderantes ꝙ vna materia variatur per diuerſas formas poſuerunt duo ex parte formæ, quę eſt principium agendi: & vnum ex parte materiæ, quæ eſt principium patiendi. Sed Platonici, conſyderantes, quo in vna ſpecie diſtinguuntur multa indiuidua ſcđm diuiſionem materiæ, poſuerunt vnum ex parte formæ, quæ eſt principium actiuum: & duo ex parte materiæ, quæ eſt principium paſsiuum. Et ſic concludit principale intentum, ꝙ præmiſſa & ſimilia conſyderantibus rõnabile videbitur ꝙ ſint tria naturæ principia. Et hoc dicit deſignans ex probabilibus proceſsiſſe. Deinde cùm dicit.

ARGY. *Sed tribus ponere plura nullam. Ad patiendum.n. ſufficiens eſt unum ipſum. Si uero quatuor contrariis ſumptis,* G *duæ contrarietates ponantur: utriſq; ſeorſum alia quædam natura media ſubiiciatur oportet. Quòd ſi ex ſeſe uiciſſim generare poſſunt, ſuperuacanea nimirum altera contrarietas erit.*

Plura autem tribus non amplius. ad patiendum quidem n. ſufficiens eſt unum. Si autem quatuor exiſtentibus duæ erunt contrarietates: oportebit ſeorſum utriſque eſſe alterã quandam naturam. Si autem ex ſe inuicem poterint generare, ocioſa utique altera contrarietatum erit.

Oſtendit quo non ſunt plura principia tribus. duabus rõnibus. Quarum prima talis eſt. Quod poteſt fieri per pauciora, ſuperfluum eſt ſi fiat per plura: ſed tota generatio rerum poteſt compleri ponendo vnũ principium materiale, & duo formalia: quia ad patiendum ſufficit vnum materiale principium. Sed, ſi eſſent quatuor principia contraria, & duæ primę contrarietates, H oporteret ꝙ vtraque cõtrarietas haberet aliud & aliud ſubiectum: quia vnum ſubiectum vr̃ eſſe primo vnius contrarietatis. Et ſic, ſi duobus cõtrariis poſitis, & vno ſubiecto poſſunt res fieri adinuicem, ſuperfluum vr̃, ꝙ ponatur alia contrarietas. Non igitur ponenda ſunt plura, q̃ tria principia. Secundam rõnem ponit ibi.

ARGY. *Et inſuper fieri nequit, ut primæ contrarietates ſint plures. Subſtantia nãq; unum quoddam eſt genus eius quod eſt, ut patet. Quare non genere, ſed antecedendo ſequendóue duntaxat inter ſeſe principia differrent. Semper.n. una eſt contrarietas in genere uno: atque oẽs contrarietates ad unam reduci uidentur. Patet igitur, neque unum elementum, neq; plura duobus, uel tribus eſſe. horum autem utrum ſit aſſerendum, magnam dubitationem nimirum habet.*

Simul

*Simul autem & impoſsibile eſt plures eſſe contrarietates primas. Subſtantia.n.unum.quoddam genus eſt entis. Quare in eo quod prius, & poſterius ſunt differunt abinuicem principia tantum: ſed non genere. * Semper.n.in uno genere contrarietas eſt una. omnes.n.contrarietates reduci uidentur in unam. Quód quidem igitur neq; unum ſit elementum, neq; plura duobus, uel tribus manifeſtum eſt. horũ autem, utrum ſit uerum, quemadmodum diximus, dubitationem habet multam.* A

* Sẽper. n. in vno genere eſt vna cõtrarietas. idẽ ſupra. Tex. com. 50. & 10. Meta. T. c. 15. T. c. 57.

Quæ talis eſt. Si plura ſunt principia q̃ tria oportet eſſe plures primas contrarietates: ſed hoc eſt impoſsibile, quia prima cõtrarietas vr̃ eſſe primi generis, quod eſt vnum, ſ. ſubſtantia, vnde oĩa contraria, quæ ſunt in genere ſubſtantiæ non differunt genere, ſed ſe habent, ſicut prius, & poſterius: quia in vno genere eſt tantum vna cõtrarietas, ſ. prima. eo ꝙ oẽs aliæ cõtrarietates videntur reduci ad vnã primã. Sunt aũt aliquæ primę differentiæ contrariæ, quibus diuiditur genus, ergo videtur ꝙ non ſint plura principia, q̃ tria. Conſyderandum eſt autem, ꝙ vtrunq; probabiliter dictum eſt, ſ. & ꝙ in ſubſtantiis non ſit contrarietas: & ꝙ in ſubſtantiis ſit vna contrarietas prima. Si.n. accipiatur ipſum, quod eſt ſubſtantia, nihil eſt ei contrarium: ſi vero accipiantur formales differentiæ in genere ſubſtantię, contrarietas in eis inuenitur. Vltimo autẽ quaſi epilogando concludit, ꝙ neq; ſit vnum tm̃ principium, neq; plura duobus vel tribus. Sed vtrum horum ſit verum, habet multam dubitationem, ſicut ex pręmiſsis patet, ſ. vtrum ſint duo tantum, vel tria. B

Notabile. Qñõ in ſubſtã tiis, rõne differentiarũ contrarietas ſit.

LECTIO XIII.

In omni generatione, tam naturali, q̃ artificiali tria repe riuntur, ſubiectum, terminus, & oppoſitum, quæ principiorum rationem habent.

ARGY.

Hoc igitur modo nos dicimus primo de omni generatione ſimpliciter pertractantes. Eſt enim naturæ accommodatum, primum communia dicere, deinde ea, quæ circa unumquodq; ſunt propria contemplari.

Sic igitur nos dicamus primum de oĩ generatione aggredientes. eſt.n. ſecundum naturam communia prius dicere, & ſic circa unumquodq; propria ſpeculari.

Secundum naturam noſtrã (aut Simp.) ex cõioribus eſſe incipiẽdũ, qui prius confuſa quã diſtincta cognoſcimus.

Poſtq̃ Philoſophus proceſsit ad inueſtigandum numerum principiorũ diſputatiue, hic incipit determinare veritatem. Et diuiditur in partes duas. In prima determinat veritatem, In ſcd̃a ex veritate determinata excludit dubitationes & errores Antiquorum. ibi. (Quod autem ſingulariter.) Prima diuiditur in duas. In prima oſtendit ꝙ in quolibet fieri naturali tria inueniuntur, In ſcd̃a ex hoc oſtendit tria eſſe principia. ibi (Manifeſtum eſt igitur ꝙ ſiquidem ſunt cauſæ.) Circa primum duo facit. Primo dicit, de quo eſt intentio, Scd̃o proſequitur intentũ. ibi (Dicimus.n.fieri) Quia ergo ſupra dixerat, ꝙ multam habet dubitationem vtrũ ſint tm̃ duo naturæ principia, vel tria, concludit ꝙ de hoc primo dicendum eſt: conſyderantes de generatione, vel factione in cõi ad oẽs ſpecies mutationis. in qualibet .n. mutatione inuenitur quoddam fieri, ſicut quod alteratur de albo in nigrum, de albo fit non album, & de non nigro fit nigrum. & ſimiliter eſt in aliis mutationibus. Et rõnem ordinis aſsignat, quia neceſſe eſt primo dicere communia, & poſtea ſpeculari ea, quæ propria ſunt circa vnumquodq;, ſicut in principio libri dictum eſt. Secundo ibi.

Secunda parte 71. tex. T. c. 65.

T. c. 58.

A *Nam quippiam è quopiã: ac aliud ex alio fieri dicimus aut ſimplicia dicentes, aut compoſita. Dico autem hoc pacto. fit.n. homo muſicus & non, muſicus muſicus: aut non muſicus homo, muſicus homo. Simplex itaque dico ipſum fiens hõiem, inquã & non muſicũ: & id etiã quod fit, i. muſicum. Compoſitum uero, & id quod fit, & ipſum fiens: etiã cum nõ muſicum hominem, muſicum hominẽ fieri dicimus.*

ARGY.

Dicimus.n. fieri ex eo aliud, & ex altero alterum, aut ſimplicia dicentes, aut compoſita. Dico autem ſic hoc. eſt.n. hoc fieri hominem muſicum, eſt autem nõ muſicum aliquod, fieri muſicum hõiem: aut nõ muſicum hoiem, muſicum. Simpliciter quidẽ igitur dico, ꝙ fit hõ, & nõ muſicum, & quod ſimpliciter fit muſicum, compoſitum autem, & quod fit, & quod factum eſt. cùm non muſicum hominem dicamus fieri, aut muſicum, aut muſicum hominem.

T. c. 58.

B Proſequitur propoſitum. Et circa hoc duo facit. Primo.n. præmittit quædam, quæ neceſſaria ſunt ad propoſitum oſtendendũ, Scd̃o oſtendit propoſitũ ibi. (Determinatis autem his.) Circa primum duo facit. Primo præmittit quandam diuiſionem, Scd̃o oſtendit differentiam inter partes diuiſionis. ibi (Horum autem.) Dicit ergo primo ꝙ, cũ in quolibet fieri aliud dicatur fieri ex alio, q̃tum ad fieri ſecundum eſſe ſubſtantiale: vel alterũ ex altero, q̃tum ad fieri ſcd̃m eſſe accñtale, propter hoc, ꝙ oĩs mutatio habet duos terminos, dupliciter contingit hoc dicere, eo ꝙ termini alicuius factionis, vel mutationis poſſunt accipi, vt ſimplices, vel compoſiti. Et hoc ſic exponitur. aliqñ.n. dicimus hõ fit muſicus, & tunc duo termini factionis ſunt ſimplices. & ſimiliter qñ dicimus, ꝙ non muſicum fit muſicum. ſed, qñ dicimus non muſicus hõ fit muſicus homo, tũc C vterq; terminorum eſt compoſitus. Quia, cum fieri attribuitur homini, vel non muſico vterq; eſt ſimplex: & ſic id, quod fit. i. cui attribuitur fieri, ſignificatur fieri vt ſimplex. Id vero, in quod terminatur ipſum fieri, ꝙ ſignificatur fieri vt ſimplex, eſt muſicum. vt cum dico, homo fit muſicus, vel non muſicus fit muſicus. ſed tũc vtrunq; ſignificatur fieri vt compoſitum, ſ. (Et quod fit), i. id cui attribuitur fieri (& quod factum eſt), i. id, ad quod terminatur fieri: cum dicimus, non muſicus homo, fit muſicus. tunc.n. eſt compoſitio ex parte ſubiecti tm̃, & ſimplicitas ex parte prædicati. Sed, cũ dico, non muſicus homo fit muſicus homo, tũc eſt compoſitio ex parte vtriuſque. Secundo ibi.

T. c. 60. Secũda parte. te. 58.

Horum autem alterum non ſolum hoc aliquid, ſed etiam ex hoc fieri dicitur: ceu è non muſico muſicus. alterum non hoc in omnibus dicitur modo. non.n. ex homine muſicus, ſed D *homo fit muſicus dicitur.*

ARGY.

Horum autem quidem non ſolum dicitur hoc aliquid fieri ſed etiam ex hoc, ut ex non muſico, muſicus. Hoc autem non dicitur in omnibus, ut ex homine factus ſit muſicus, ſed homo factus ſit muſicus.

Oſtendit duas differentias inter prædicta. quarũ prima eſt, ꝙ in quibuſdam præmiſſorum vtimur duplici modo loquendi, ſ. ꝙ hoc fit hoc, & ex hoc fit hoc, dicimus.n. ꝙ non muſicus fit muſicus, & ex non muſico fit muſicus. Sed non in omnibus ſic dicitur. non enim dicitur, ex homine fit muſicum: ſed homo fit muſicus. Secundam differentiam ponit ibi.

At uero eorum, quæ ut ſimplicia fieri dicimus, alterum permanens fit, alterum non permanens. nam homo qui-

ARGY.

dem permanet, cùm fit muſicus homo: non muſicum autem & immuſicum, neque ſimplex, neque compoſitum permanet.

T. c. 59. *Eorum autem, quæ fiunt ſicut ſimplicia dicimus fieri, aliquid quidem permanens fit, aliud uero non permanens. homo quidem permanet muſicus factus, & homo eſt: ſed nõ muſicum & immuſicum, neque ſimpliciter, neque compoſitum permanet.*

Et dicit ꝙ, cùm duobus ſimplicibus attribuitur fieri, ſ. ſubiecto & oppoſito, alterum iſtorum eſt permanens, & alterum nõ permanens. quia, cùm aliquis iam factus eſt muſicus permanet homo, ſed non permanet oppoſitum: ſiue ſit negatiue oppoſitum, vt non muſicum, ſiue priuatiuę, aut contrariæ, vt immuſicum. Neq; etiam compoſitum ex ſubiecto & oppoſito permanet: non. n. permanet homo nõ muſicus, poſtquam homo factus eſt muſicus. Et tñ iſtis tribus attribuebatur fieri. dicebatur. n. ꝙ homo fit muſicus, & nõ muſicus fit muſicus, & homo non muſicus fit muſicus: quorum trium ſolum primum manet cõpleta factione, alia vero duo non manent. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quæ cum ita ſint, hoc eſt ex omnibus quæ fiunt accipiendum, ſiquis inſpexerit uti diximus, aliquid ſemper ſubiici oportere: ipſum inquam fiens. quod etſi numero unum eſt, non tñ eſt ſpecie unum. atq; pro eodem accipio, ſpecie rõneq; differre. non eſt enim eadem hominis & immuſici ratio.*

T. c. 60. *Determinatis igitur his, ex omnibus, quæ fiunt, hoc eſt accipere, ſi aliquis intenderit, ſicut diximus: quoniam oportet aliquid ſemper ſubiici, quod fit. & hoc, ſi numero eſt unum, ſed ſpecie non unum eſt. ſpecie. n. dico & ratione idem. non enim idem eſt homini, & immuſico eſſe.*

Ex ſuppoſitione præmiſſorum oſtẽdit propoſitum, ſ. ꝙ in qualibet factione naturali inueniantur tria. Et circa hoc tria facit. Primo enumerat duo, quę inueniũtur in qualibet factione naturali. Scd'o probat, ꝙ ſuppoſuerat. ibi (Et hoc quidem permanet.) Tertio cõcludit propoſitum. ibi (Quare oſtenſum eſt.) Dicit ergo primo ꝙ ſuppoſitis præmiſsis, ſiquis voluerit conſyderare in oĩbus, quæ fiunt ſecundum naturam, hoc accipiet, ꝙ ſemper oportet ſubiici aliquid, cui attribuitur fieri. Et illud, licet ſit vnum numero, vel ſubiecto, tñ ſpecie, vel rõne non eſt idem. cùm. n. attribuitur homini ꝙ fiat muſicus: homo quidem eſt vnum ſubiecto: ſed duo rõne. non. n. eſt idem hõ ſcd'm rõnem, & non muſicus. Tertium auté non ponit. ſ. ꝙ in generatione neceſſe eſt aliquid generari: quoniam illud manifeſtum eſt. Secundo ibi.

Hic immediate infra. T. c. 64.

ARGY. *Atque alterum permanet. id. n. quod non opponitur permanet: homo nanq; permanet, non muſicum autem & immuſicum non permanet: neq; id, quod ex utriſque componitur, uelut immuſicus homo.*

Et hoc quidem permanet, illud uero non permanet. Non *oppoſitum quidem permanet. homo. n. permanet: muſicum autem & immuſicum non permanet: neq; ex ambobus compoſitum, ut non muſicus homo.*

Probat duo, quæ ſuppoſuerat. Primo ꝙ ſubiectum cui attribuitur fieri ſit duo rõne. Scd'o ꝙ oporteat in quolibet fieri ſupponi ſubiectum. ibi. (Multipliciter

T. c. 62. autem.) Primum oſtendit dupliciter Primo quidem per hoc ꝙ in ſubiecto, cui attribuitur fieri, eſt aliquid,

E quod permanet, & aliquid, quod non permanet. quia id, quod non eſt oppoſitum termino factionis, permanet: homo. n. permanet, qñ fit muſicus, ſed non muſicum non permanet: neq; compoſitum, vt homo non muſicus. Et ex hoc apparet, ꝙ homo, & non muſicus non ſunt idem ratione, cùm vnum permaneat, & aliud non. Secundo ibi.

At uero quippiam è quopiam, & non hoc fieri in hiſce magis dicitur quæ non permanent, ceu ex immuſico fieri muſicum dicitur, ex homine uero non dicitur. Verum & in hiſce, quæ permanent, interdum eodem dicitur modo: ex ære nãq; ſtatuam, non æs ſtatuam fieri dicimus, in eo tamẽ quod opponitur, & non permanet, utroq; dicitur modo, & ex hoc fieri hoc, ut ex muſico muſicus: & hoc fieri hoc, uelut immuſicus muſicus. Iccirco & in compoſito ſimiliter dicitur. ARGY.

F *ex immuſico nanq; homine, atq; immuſicus homo, muſicus homo fieri dicitur.*

Sed ex aliquo fieri aliquid, & non hoc fieri aliquid, magis quidem dicitur in non permanentibus. ut ex immuſico muſicum fieri, ex homine autem non. At uero & in permanentibus aliquando dicitur ſimiliter. ex ære. n. ſtatuam dicimus fieri, non æs ſtatuam. Hoc autem ex oppoſito, & non permanẽti utrolibet dicitur, ex hoc hoc, & hoc hoc. & nãq; ex muſico & immuſicus fit muſicus. Vnde & in compoſito ſimiliter eſt. etenim ex immuſico homine, & immuſicus homo dicitur fieri muſicus. T. c. 61.

Oſtendit idem alio modo, quia in non permanentibus magis dicitur ex hoc fit hoc, q̃ hoc fit hoc: licet tñ & hoc poſsit dici, ſed non ita proprie. dicimus. n. ꝙ ex non muſico fit muſicus. Dicimus etiam, ꝙ non muſicus fit muſicus, ſed hoc per accidens, inquãtum, ſ. id,

G cui accidit eſſe non muſicum fit muſicus. Sed in permanentibus non ſic dr̃. non. n. dicimus, ꝙ ex homine fit muſicus, ſed ꝙ homo fit muſicus. Quandoq; tñ in permanentibus dicimus, ex hoc fit hoc, ſicut dicimus ꝙ ex ære fit ſtatua. ſed hoc contingit, quia nomine æris intelligimus infiguratum: & ita dr̃ hoc rõne priuationis intellectæ. Et licet ex hoc fieri hoc dicamus in permanentibus, magis tñ vtrunq; contingit in non permanentibus dici, & hoc fit hoc, & ex hoc fit hoc: ſiue non permanens accipiatur oppoſitum, ſiue compoſitum ex oppoſito & ſubiecto. Ex hoc ergo ipſo, ꝙ diuerſo modo vtimur loquendi circa ſubiectum & oppoſitũ, manifeſtum eſt, ꝙ ſubiectum & oppoſitum, vt homo & non muſicus, & ſi ſint idem ſubiecto, ſunt duo tamen ratione. Deinde cum dicit.

H *Cùm autem fieri multis modis dicatur, & quædam non abſolute fieri, ſed hoc aliquid fieri: quædam ſimpliciter fieri dicantur, quod quidem ſolis ſubſtantiis competit. In cæteris quidem patet aliquid ipſum inquam fiens neceſſario ſubiici. nam & quantum, & quale, & ad aliquid, & quando, & ubi, fit aliqua re ſubiecta. Propterea q, ſubſtantia ſola de nullo ſubiecto dicitur alio: cætera autem uniuerſa de ſubſtantia ipſa dicuntur. At ſubſtantiam etiam & quæcunq; alia ſimpliciter ſunt ex ſubiecto fieri aliquo, patefiet ſanè diligenter conſyderanti. ſemper enim eſt aliquid, quod ſubiicitur, ex quo generatur id, quod fit: plantæ nanque & animalia ex ſemine fiunt.* ARGY.

Multipliciter autem cum dicatur fieri, & horum quidẽ non ſimpliciter fieri ſed hoc aliquid fieri, ſimpliciter autem fieri ſubſtantiarum ſolum eſt, ſecundum quid aliorum, manifeſtum, T. c. 62.

ſeſtum, ꝙ, neceſſe eſt ſubiici aliquid, quod fit. Etenim quantum, & quale, & ad alterum, & quando, & ubi fiunt in ſubiecto aliquo, propter id, quod ſola ſubſtantia de nullo alio dicitur ſubiecto, ſed alia omnia de ſubſtantia. Quod autem & ſubſtantiæ, & quæcunq; alia ſimpliciter entia, ex quodã ſubiecto fiant, conſyderanti fiet utique manifeſtum, ſemper enim eſt aliquid, quod ſubiicitur, ex quo fit, quod fit, ut plantæ, & animalia ex ſemine.

Oſtendit alterum, quod ſuppoſuerat, ſ. ꝙ in omni factione naturali oporteat eſſe ſubiectum. & hoc quidem per rõnem probare pertinet ad Metaphyſicum. vnde T. c. 22. probatur in 7. Meta. ſed hic probat tantũ per inductionem. & primo ex parte eorum, q̃ fiunt. ſecundo ex parte modorum fiendi. ibi { Fiunt aũt quæ fiunt. } *Secũda parte huius tex.* Dicit ergo primo ꝙ, cùm fieri dicatur multipliciter, fieri ſimplr eſt ſolum fieri ſubſtantiarum, ſed alia dicuntur fieri ſm quid. Et hoc ideo, quia fieri importat initium eſſendi. ad hoc ergo ꝙ aliquid fiat ſimplr, requiritur ꝙ prius non fuerit ſimplr: quod accidit in iis, quę ſubſtantialiter fiũt. quod. n. fit homo non ſolum prius non fuit homo, ſed ſimpliciter verum eſt dicere ipſum non fuiſſe. cùm aũt homo fit albus, non eſt verum dicere ꝙ prius non fuit, ſed ꝙ prius nõ fuerit talis. In iis igitur, quæ fiunt ſm qd, manifeſtum eſt ꝙ indigent ſubiecto. nam quantitas, & qualitas, & alia accidentia, quorum eſt fieri ſm quid, nõ poſſunt eſſe ſine ſubiecto. Solius. n. ſubſtantiæ eſt non ineſſe ſubiecto. Sed etiam in ſubſtantiis, ſiquis conſyderat, manifeſtũ fit ꝙ fiunt ex ſubiecto: videmus. n. ꝙ plãtæ, & aĩalia fiunt ex ſemine. Secundo ibi.

ARGY. *Eorum autem, quæ fiunt ſimpliciter, quædam transfiguratione fiunt, ut ſtatua: quædam additione, ut ea, quæ incrementa ſuſcipiunt: quædam ablatione, ut è lapide Mercurius quædam compoſitione, ut domus: quædam alteratione, ut ea quæ uertuntur materia. Atq; patet ex ſubiectis omnia fieri, quæ hoc pacto fiunt.*

T. c. 63. *Fiunt autem quæ fiunt ſimpliciter, alia quidem transfiguratione, ut ſtatua: alia appoſitione, ut quæ augmẽtantur: alia uero abſtractione, ut ex lapide Mercurius: compoſitione autem, ut domus: alteratione uero, ut quæ conuertuntur ſecundum materiam. Omnia aũt, quæ ſic fiunt, manifeſtũ eſt quoniam ex ſubiectis fiunt.*

Oſtendit idem inducendo per modos fiendi, & dicit ꝙ eorum quæ fiunt, quædam fiunt transfiguratione, ſicut ſtatua fit ex ære: quædam fiunt ex appoſitione, vt patet in omnibus augmentatis, ſicut fluuius fit ex multis riuis: alia vero fiunt abſtractione, ſicut ex lapide fit per D ſculpturam imago Mercurij. Quædam vero fiunt compoſitione, ſicut domus: quędam vero fiunt alteratione, ſicut ea, quorum materia alteratur, ſiue fiant ſm naturã, ſiue ſm artem: & in omnibus his apparet ꝙ fiunt ex aliquo ſubiecto. *Dignũ ſcitu.* Vnde manifeſtum fit, ꝙ omne quod fit, fit ex ſubiecto. Sed aduertendum eſt ꝙ artificialia cõnumerauit inter ea, quæ fiunt ſimpliciter (quamuis formæ artificiales ſint accidentia) quia artificialia quodã modo ſunt in genere ſubſtantiæ per ſuam materiam. vel propter opinionem Antiquorum, qui ſimiliter æſtimabant naturalia vt artificialia, vt in Secundo dicetur.

T. c. 12. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quare patet ex dictis, omne quod fit ſemper compoſitũ eſſe. Atq; eſt quidem aliquid quod fit, eſt autem aliquid qđ* A *iſtud fit. & hoc eſt duplex. Eſt enim aut ſubiectum, aut oppoſitum. atq; opponi quidem immuſicum, ſubiici autem hominem dico. Et uacuitatem quidem figuræ & informitatem, uel inordinationem oppoſitum: æs autem lapidem aurumq; ſubiectum.*

Quare oſtenſum ex dictis eſt, quoniam quod fit, ſemper compoſitum eſt. Et eſt quidem aliquid quod fit, eſt autem aliquid, quod hoc fit. & hoc dupliciter. Aut enim ſubiectum, aut oppoſitum. dico autem opponi quidem non muſicum: ſubiici autem hominem, & infigurationem, & inordinationem, & informationem oppoſitum: æs autem & lapidem & aurum dico ſubiectum. T. c. 64.

Concludit propoſitum, & dicit oſtenſum eſſe ex dictis ꝙ id, cui attribuitur fieri ſemper eſt compoſitum. B Et cùm in qualibet factione ſit id, ad quod terminatur fieri, & id, cui attribuitur fieri: quod eſt duplex, ſ. ſubiectum & oppoſitum, manifeſtum eſt ꝙ in quolibet fieri ſunt tria, ſ. ſubiectum, & terminus factionis, & oppoſitum eius. *Lec. 2.* Sicut, cùm homo fit muſicus, oppoſitum eſt non muſicum: & ſubiectũ eſt homo: & muſicus eſt terminus factionis. Et ſilr infiguratio & informitas & inordinatio ſunt oppoſita: ſed æs & aurum & lapides ſunt ſubiecta in artificialibus.

LECTIO XIII.

Materiam ac formam principia per ſe tam in eſſe quam in fieri rerum naturalium eſſe: Priuationem vero per accidens principium eſſe inducitur.

C *Si igitur eorum, quæ natura conſtant, cauſæ, atque principia ſunt, ex quibus primis conſtant, ac facta ſunt, non per accidens, ſed unumquodq; id, quod per ſubſtantiam dicitur, patet omnia fieri ex ſubiecto ac forma. muſicus enim homo ex homine quodãmodo. muſicóue componitur. rationes. n. in illorum rationes diſſolues. Vniuerſa igitur quæ fiunt ex hiſce porrò fieri patet.* ARGY.

MAniſeſtum igitur ꝙ, ſiquidem ſunt cauſæ & principia eorum, quæ natura ſunt, ex quibus primis ſunt & fiunt, non ſecundum accidens: ſed unumquodq; quidẽ dicitur ſecũdum ſubſtantiam, quod fit ex ſubiecto & forma. componitur. n. muſicus homo ex homine & muſico quodam modo: reſolues. n. rationem in rationes eorũ. Maniſeſtum igitur eſt ꝙ, fiant, quæ fiunt, ex his. T. c. 65. *Compoſitũ reſoluitur in ſua componentia.* T. c. 69.

D Poſtquam Philoſophus oſtendit, quòd in quolibet fieri naturali tria inueniuntur, hic ex præmiſsis intendit oſtendere quot ſunt principia naturæ. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit propoſitum, Secundo recapitulando oſtendit quæ dicta ſint, & quæ reſtant dicenda. ibi { Primum quidem igitur dictum. } Circa primum duo facit. *Secũda parte. tex. 78.* Primo oſtendit tria naturæ principia, Secundo notificat ea. ibi { Subiecta autem naturæ. } T. c. 69. Circa primum tria facit. Primo oſtendit veritatem de principiis naturę, Secundo ex veritate oſtẽſa ſoluit pręmiſſas de principiis dubitationes. ibi { Vnde eſt ꝙ ſicut duo. } T. c. 67. Tertio, quia ab antiquis dictum eſt quòd principia ſunt contraria, oſtendit vtrum ſemper requirantur contraria, vel non. ibi { Quod quidem igitur. } T. c. 68. Circa primum duo facit. Primo oſtendit duo eſſe princi-

pia naturæ per ſe, Secundo oſtendit tertium eſſe principium naturæ per accidens, ibi { Eſt autem ſubiectũ. } Circa primum vtitur tali rõne. Illa dicuntur eſſe principia & cauſę rerum naturalium, ex quibus ſunt & fiũt per ſe, & non ſm accidens: ſed omne, quod fit, eſt & fit ex ſubiecto & forma: ergo ſubiectum & forma ſunt p ſe cauſæ & principia oĩs eius, quod fit ſm naturam. Quòd autem id, quod fit ſm naturam, fit ex ſubiecto & forma, probat hoc modo. Ea, in quæ reſoluitur definitio alicuius rei ſunt componentia rem illam: quia vnumquodq; reſoluitur in ea, ex quibus componitur. ſed ratio eius, quod fit ſm naturam, reſoluitur in ſubiectum & formam: nam rõ hominis muſici reſoluitur in rõnem hominis, & in rationem muſici. ſiquis enim velit definire hoĩem muſicum, oportet ꝙ aſsignet definitionem hominis & muſici. ergo id, quod fit ſm naturam, eſt & fit ex ſubiecto & forma. Et notandum eſt ꝙ hic intendit inquirere principia non ſolum fiendi, ſed etiam eſſendi: vnde ſignanter dicit. { Ex quibus primis ſunt & fiunt. } Et dicit. { Ex quibus primis, } .i. per ſe & non ſm accidens. Per ſe ergo principia omnia, quę fiunt ſm naturam, ſunt ſubiectum & forma. Secundo ibi.

ARGY.

Atqui ſubiectum ipſum, numero quidem eſt unum, ratione autem duo. Homo nãque & aurum, ac omnino materia numerabile eſt. eſt enim hoc aliquid magis, atque id quod fit: non per accidens eſt & ipſo gignitur at priuatio ipſum inq oppoſitum, accidens, forma aũt eſt unum. ut ordo, uel muſica, uel eorum aliquid, quæ ſimili modo dicuntur.

Priuatio eſt principiũ per accidens.

Eſt autem ſubiectum numero quidem unum, ſpecie uero duo. homo quidem enim & aurum, & omnino materia numerabilis eſt. Hoc. n. aliquid magis, & non ſecundum accidens ex ipſo fit, quod fit. Priuatio autem & contrarietas accidens. Vnum autem ſpecies, ut ordinatio, aut muſica, aut aliorum aliquid ſic prædicantium.

Addit tertium principium per accidens, & dicit ꝙ licet ſubiectum ſit vnum numero, tñ ſpecie & ratione duo (vt ſupra dictum eſt:) quia homo & aurum, & oĩs materia numerum quendã habet. eſt. n. ibi conſyderare ipſum ſubiectum, quod eſt aliquid poſitiue, ex quo fit aliquid per ſe, & non per accidens, vt hoc quod eſt homo & aurum: & eſt ibi conſyderare id, quod accidit ei, ſ. contrarietatem & priuationem, vt immuſicũ & infiguratum. Tertium aũt eſt ſpecies vel forma, ſicut ordinatio eſt forma domus: vel muſica hominis muſici, vel aliquod aliorum, quę hoc modo ponuntur, Sic igitur forma & ſubiectum ſunt principia p ſe eius, quod fit ſm naturam: ſed priuatio vel cõtrariũ eſt principium per accidens, inquantum accidit ſubiecto, ſicut dicimus quòd ædificator eſt cauſa actiua domus per ſe, ſed muſicum eſt cauſa actiua domus per accidens, inquantum accidit ædificatori eſſe muſicum. Et ſic homo eſt cauſa per ſe, vt ſubiectũ hominis muſici: ſed non muſicum eſt cauſa & principium eius p accidens. Poteſt aliquis obiicere ꝙ priuatio non accidit ſubiecto, quando eſt ſub forma: & ſic priuatio nõ eſt principium eſſendi per accidens. Et ideo dicendum, ꝙ materia nunquam eſt ſine priuatione: quia, qñ habet vnam formam, eſt cum priuatione alterius formæ: & ideo, dum eſt in fieri aliquid quod fit, vt homo muſicus, in ſubiecto, quando nondum habet formam, eſt priuatio ipſius muſicæ: & ideo principium per accñs

Obiectioni exclusio, quo nã modo priuatio cũ ſubiecto nõ accidat, ſit principium per accidens.

E hominis muſici in fieri eſt non muſicum: hoc. n. accidit homini dum fit muſicus. Sed, quando iam aduenit ei hæc forma, adiungitur ei priuatio alterius formæ, & ſic priuatio formæ oppoſitæ eſt principium per accidens in eſſendo. Patet ergo ſecundum intentionem Ariſt. ꝙ priuatio. quæ ponitur principium naturæ per accidens, non eſt aliqua aptitudo ad formam: vel inchoatio formæ, vel aliquod principium imperfectum actiuum (vt quidam dicunt) ſed ipſa carentia formæ, vel contrarium formæ, quod ſubiecto accidit. Deinde cum dicit.

Quapropter ipſa principia, tum duo, tum tria dicenda ſunt, & tum contraria. Veluti ſi quiſpiam dicat muſicum & immuſicum: aut calidum & frigidum, aut conſtructum & inconſtructum. Tum non contraria, fieri. n. non poteſt ut F *mutuo contraria patiantur. Soluitur aũt & hoc, quia aliud eſt ipſum ſubiectum. hoc. n. non eſt, ut patet, contrarium. Quare principia neq; plura contrariis quodammodo ſunt, ſed duo (ut ita dicam) numero. Neque rurſus penitus duo, quia ipſorum ratio eſt diuerſa, ſed tria: diuerſa. n. eſt hominis ratio, & immuſici, & uacantis figura, & æris.* ARGY.

Vnde eſt, q. ſicut duo dicenda ſunt eſſe principia, eſt aũt ſicut tria. Et eſt quidem ſicut contraria, ut ſi aliquis dicat muſicum & immuſicum, aut calidum & frigidum, aut conſonans & inconſonans: eſt aũt ſicut non, ab alterutris enim pati cõtraria impoſſibile eſt: ſoluitur aũt propterea, q. aliud eſt ſubiectum, hoc. n. non eſt contrarium. Quare neq; plura contrariorum ſunt principia quodammodo, ſed duo: ut eſt dicere numero. Neq; iterum penitus duo propter id, quod alterum eſt eſſe ipſis, ſed tria: alterum. n. eſt eſſe homini, & nõ G *muſico eſſe, & infigurato & æri.* T. c. 67.

Soluit ſecundum determinatam veritatem dubitationes oẽs præcedentes, & concludit ex prædictis ꝙ quodammodo dicendum eſt eſſe duo principia, ſ. per ſe: & quodammodo tria, ſi coaſſumatur principiũ per accidens cum principiis per ſe. Et quodammodo ſunt principia contraria, vt ſi aliquis accipiat muſicũ & non muſicum, & calidum & frigidum, & conſonans & inconſonans. Et quodãmodo principia non ſunt contraria, ſi accipiantur ſine ſubiecto: quia ſic contraria non poſſunt pati abinuicem. niſi hoc ſoluatur per hoc, quia contrariis ſupponitur aliquod ſubiectum, ratione cuius adinuicem patiũtur. Et ſic concludit quòd principia non ſunt plura contrariorum, id eſt, contrariis: hòc eſt q̃ contraria, ſed ſunt duo tantũ per ſe. Sed nec totaliter duo, quia vnum eorum ſm eſſe eſt alterum, H ſubiectum enim ſm rationem eſt duo, ſicut dictum eſt, & ſic ſunt tria principia: quia homo & non muſicus, & æs & infiguratũ differunt ſm rationem. Sic igitur patet, ꝙ priores ſermones, diſputati ad vtranq; partem, fuerunt ſm aliquid veri, ſed non totaliter. Deinde cum dicit.

Quot igitur principia ſunt naturalium rerum, quibus generatio competit, & quonammodo ſunt tot, ſatis iam explicauimus. Atq; patet aliquid ipſis contrariis ſubiici oportere, & contraria duo eſſe, modo autem quodam alio nõ neceſſarium eſſe. Erit. n. ſufficiens contrariorum alterum ad faciendum abſentia præſentiaq; ſui mutationem. ARGY.

Quot quidem igitur principia circa generationem Phyſicorum, & quomodo tot ſint, dictum eſt. Et oſtenſum eſt, quoniam oportet ſubiici aliud contrariis, & contraria duo eſſe, T. c. 68.

eſſe, ſed quodam non alio modo neceſſarium. Sufficiens enim erit alterum contrariorum facere abſentia & præſentia mutationem.

Oſtendit quomodo ſunt duo cōtraria neceſſaria, & quomodo non. & dicit manifeſtum eſſe ex dictis quot ſunt principia circa generationem naturalium, & qūo ſint tot. oſtēſum eſt enim ꝙ oportet duo eſſe contraria, quorum vnum eſt principium per ſe, & alterum per accidens: & ꝙ aliquid ſubiiciatur contrariis, quod eſt etiam principium per ſe. ſed aliquo modo alterum cōtrariorum non eſt neceſſarium ad generationem. ſufficit.n. alterum contrariorum qn̄que facere mutationem abſentia ſua & preſentia. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, ꝙ ſicut in Quinto huius dicetur, tres ſunt ſpecies mutationis, ſ. generatio, & corruptio, & motus. Quorum hæc eſt differentia, quia motus eſt de vno affirmato in aliud affirmatū, ſicut de albo in nigrum. Generatio autem eſt de negato in affirmatum, ſicut de non albo in album: vel de non homine in hominem. Corruptio autem eſt de affirmato in negatū, ſicut de albo in non album, vel de homine in non hominem. Sic igitur patet, ꝙ in motu requiruntur duo cōtraria & vnum ſubiectum. Sed in generatione & corruptione requiritur pñtia vnius contrarij & abſentia eius quæ eſt priuatio. Generatio autem & corruptio ſaluantur in motu. nam, quod mouetur de albo in nigrum, corrumpitur albū & fit nigrum. Sic igitur in oī mutatione naturali requiritur ſubiectum, & forma, & priuatio. Non autem rō motus ſaluatur in omni gñatione & corrup. ſicut patet in generatione & corrup. ſubſtantiarum. Vnde ſubiectum & forma & priuatio ſaluantur in omni mutatione, non autem ſubiectum, & duo contraria. Hæc etiā oppoſitio inuenitur in ſubſtantiis, quæ eſt primum genus: non autem oppoſitio contrarietatis. nam formæ ſubſtantiales non ſunt contrariæ, licet differentiæ in genere ſubſtantiæ contrariæ ſint, ſm ꝙ vna accipitur cum priuatione alterius, ſicut patet de animato & inanimato. Deinde cum dicit.

Quo nō modo vnum vel duo ſufficiāt ī quacūq; generatione contraria.

10.me. T.c.15.24.

ARGY. *Natura aūt ea, quæ ſubiicitur, ſimilitudine rationis ſub ſcientia cadit. Nam ut ad ſtatuam æs aut ad lecticam lignū: aut ad aliquid aliud eorum, quæ formam habent, materia æs atq; informe ſeſe habet antequàm ſuſcipiat formam, ſic ad ſubſtantiam & hoc aliquid atq; id, quod eſt hæc ſeſe habere uidetur. Vnum igitur hæc principium eſt. Non tñ eſt unum neq; ens perinde atq; hoc aliquid. Vnum etiam principium eſt ratio, & inſuper id, quod eſt contrarium huic ipſa inquàm priuatio. Hæc autem quonam pacto duo ſunt atque plura, paulo antea diximus.*

T.c.69. *Subiecta autem natura ſcibilis eſt ſecundum analogiam. Sicut.n. ad ſtatuam æs, aut ad lectulum lignū, aut ad aliorum aliquod habentium formam in materia, & informe ſe habet priuſquàm accipiat formam, ſic ipſa ſe ad ſubſtantiā habet, & hoc aliquid, & quod eſt. Vnum quidē igitur principium eſt, non ſicut unum exiſtens, neq; ſic unum, ſicut hoc aliquid, unum autem ſecūdum ꝙ ratio. Amplius autem con*
T.c.70. *trarium huic priuatio eſt. Hæc autem quomodo duo, quomodo plura dictum eſt.*

Manifeſtat præmiſſa principia, & dicit, ꝙ natura, ꝗ primo ſubiicitur mutationi, i. materia prima, non pōt ſciri p ſeipſam: cum oē, quod cognoſcitur, cognoſcitur per ſuam formam: materia autem prima cōſyderatur ſubiecta oī formæ. ſed ſcitur {ſm analogiam,} id eſt ſm proportionem. Si.n. cognoſcimus ꝙ lignum eſt aliquid præter formam ſcanni & lecti: quia qn̄que eſt ſub vna forma, qn̄q; ſub alia. Cū igitur videamus hoc quod eſt aer, qn̄q; fieri aquam, oportet dicere ꝙ aliqd exiſtens ſub forma aeris, qn̄q; ſit ſub forma aquæ: & ſic illud, quod eſt aliquid præter formam aquæ & præter formam aeris, ſe habet ad ipſas ſubſtantias naturales, ſicut ſe habet æs ad ſtatuam, & lignum ad lectum, & quodlibet materiale & informe ad formā, & hoc dicimus eſſe materiam primam. Hoc eſt igitur vnum principium naturæ. qđ non ſic vnum eſt, ſicut hoc aliquid, hoc eſt, ſicut aliquod indiuiduum demonſtratū, ita ꝙ habeat formam & vnitatē in actu: ſed dr̄ ens & vnum inquantum eſt in potentia ad formā. Aliud principiū autem eſt rō vel forma. Tertium aūt eſt priuatio, quæ contrariatur formæ. Et qūo iſta principia ſint duo, & qūo tria, dictum eſt prius. Deinde cum dicit.

ARGY. *Primum igitur dictum eſt: cōtraria ſolum principia eſſe. Deinde neceſſarium eſt quoddam etiam aliud ſubiici, triaq; eſſe. Ex hiſce uero, quæ nunc diximus, patet, quænam eſt differentia contrariorum: & quo modo principia ſe habent: & quid eſt ipſum ſubiectum. Sed utrum forma ſubſtantia ſit, an ſubiectum, nondum emerſit. Patet tamen tria principia rerum eſſe: & quonam pacto atque quis ipſorum ſit modus. Quot igitur & quæ ſint principia rerum ex hiſce quæ diximus ſit perſpectum.*

Primum quidem igitur dictum eſt ꝙ principium contraria ſunt. Poſterius aūt, ꝙ neceſſe eſt & aliud quoddam ſubiici & eſſe tria. Ex his autem nunc manifeſtum eſt, quæ differentia contrariorum, & qūo ſe habent adinuicem principia, & quid ſit ſubiectum. Vtrum autem ſubſtantia ſpecies, aut ſubiectum, nondum manifeſtum eſt. Sed ꝙ principia tria, & qūo, & quis modus eorum dictum eſt. Quot quidem igitur & quæ ſint principia, ex his conſyderetur. T.c.71.

Quæ nūc vſq; dicta ſunt, & ꝗ dicenda ſuperſint.

Reſumit quæ dicta ſunt, & oſtendit quæ reſtant dicenda. Dicit ergo, ꝙ prius dictum eſt, ꝙ cōtraria ſunt principia: & poſtea, ꝙ eis aliquid ſubiicitur, & ſic faciunt tria principia. Et ex his, quæ nunc dicta ſunt, manifeſtum eſt quæ differētia ſit inter contraria: quia vnū eſt principium per ſe, & aliud per accn̄s. Et iterum dictum eſt, qūo principia ſe habeant adinuicē: quia ſubiectum & contrarium ſunt vnū numero & duo rōne. Et iterum dictum eſt, quid eſt ſubiectum, ſm ꝙ manifeſtari potuit. Sed non dictum adhuc eſt, quid ſit magis ſubſtantia, vtrum forma vel materia. hoc.n. dicetur in principio Secundi. Sed dictum eſt ꝙ principia ſunt tria, & qūo, & quis eſt modus ipſorum. Et vltimo concludit principale intentum, ſ. ꝙ manifeſtum eſt quot ſint principia & quæ ſint. T.c.11.

LECTIO XIIII.

Ex notitia eorum, quæ de materiæ quiditate probantur, Antiquorum dubitationes duplici ſolutione ſoluuntur.

ARGY. *Poſt hæc autem & dubitationem Veterum unice hoc pacto ſolui dicamus. Primi nanque Philoſophi ueritatem atque naturam eorum quæ ſunt quærentes, exorbitarunt, quaſi ad aliam uiam quandam à ruditate depulſi. Atque aſſerunt neque fieri quicquàm eorum quæ ſunt, ne*

que corrumpi: propterea quòd neceſſe eſt quidem omne E *quod fit, aut ex ente aut ex non ente fieri generariq;: neutrum autem eſſe poteſt. Neq;.n. fit id quod eſt: iam.n. eſt. Et ex nõn ente nihil fieri poteſt: aliquid enim ſubiiciatur oportet. Atque hoc pacto id quod deinceps accidit augentes, neq; multa inquiunt eſſe, ſed ſolum ipſum quod eſt. Illi igitur ob ea, quæ dicta ſunt, hanc habuerunt opinionem.*

QVòd autem ſingulariter ſic ſoluitur & Antiquorum defectus, dicamus poſt hæc. Quærentes enim ſecundum Philoſophiam Primi ueritatem & naturam rerum, diuerterunt ut in uiam quandam aliam abſcedentes ob infirmitatem: & dicunt neque fieri eorum quæ ſunt nullum, neque corrumpi, propter id, quòd neceſſarium eſt fieri quod fit, aut ex eo quod eſt, aut ex eo quod non eſt. Ex his autem utriſque impoſsibile eſt eſſe. neq;.n. quod eſt fieri contingit: eſt.n. iam, neq; ex eo, quod nõ eſt nihil utiq; fieri: ſubiici.n. F
T.c.72. *aliquid oportet. Et ſic conſequenter contingens augmẽtãtes, non eſſe multa dicunt, ſed tantum quod eſt. Illi igitur taliũ accipiebant opinionem propter ea, quæ dicta ſunt.*

Poſtquam Philoſophus determinauit veritatem de principiis naturæ, hic excludit Antiquorum dubitationes per ea, quæ determinata ſunt de principiis. Et primo dubitationes, ſeu errores, qui prouenerunt ex ignorantia materiæ: Secundo dubitationes, ſeu errores, qui
T.c.79. prouenerunt ex ignorantia priuationis ibi. { Tangentes igitur quidam. } Tertio reſeruat alteri ſcientiæ dubitationes, quæ accidunt circa formam ibi. { De prin-
T.c.83. cipio autem ſecundum ſpeciem. } Circa primum duo facit. Primo ponit dubitationem & errorem, in quem Antiqui inciderunt ex ignorantia materię: Secundo ſol uit eorum dubitationem per ea, quæ ſunt determinata G
T.c.73. ibi. { Nos autem dicimus. } Dicit ergo primo ꝙ poſt determinatam veritatem de principiis, dicendum eſt, ꝙ ſolum iſta via, omnis defectus, id eſt dubitatio Antiquorum, ſoluitur. Et hoc eſt ſignum eſſe verum, quod de principiis dictum eſt. Nam veritas excludit omnem falſitatem & dubitationem: ſed poſito quocunque falſo oportet aliquam difficultatem remanere. Dubitatio autem & error Antiquorum Philoſophorum hic fuit. Primi, qui ſecundum Philoſophiam inquiſierunt veritatem & naturam rerũ, diuerterunt in quandam aliam viam à via veritatis, & à via naturali, quod accidit eis propter infirmitatem intellectus eorum. Dixerunt enim, ꝙ nihil neque generatur neque corrũpitur. quod eſt & contra veritatem & contra naturam. Et ad hoc ponendum eos infirmitas intellectus coegit: quia neſcierunt hanc rationem ſoluere, per quam videbatur probari, ꝙ ens H non generatur. Quia, ſi ens fit, aut fit ex ente, aut ex nõ ente: & vtrunq; horum videbatur eſſe impoſsibile, ſ. ꝙ
Lec. 12. ens fiat ex ente, & ꝙ fiat ex non ente. Quod.n. ex ente aliquid fieri ſit impoſsibile, ex hoc manifeſtum eſt: quia id, quod eſt, non fit, nihil enim eſt antequàm fiat, & ens iam eſt: ergo non fit. Quod etiam ex non ente aliquid fieri ſit impoſsibile, ex hoc manifeſtum eſt, quia oportet aliquid ſubiici ei quod fit, vt ſupra oſtenſum eſt: & ex nihilo nihil fit: & ex hoc concludebatur, ꝙ entis non erat generatio neq; corruptio. Et vlterius in hoc argumentantes augebant ſuam poſitionem, vt dicerent ꝙ non eſſent multa entia, ſed vnum ens tantum. & hoc dicebant propter rationem prædictam. cum enim ponerent vnum eſſe materiale principium: & ex illo nihil dicerent cauſari ſcd̃m generationem & corruptionem, ſed ſolum ſcd̃m alterationem, ſequebatur quòd id remaneret ſemper vnum ſecundũ ſubſtantiam. Scd̃o ibi.

Sermo demonſtrationis natus eſt ſoluere õẽm gonem.

Vide Auer. in hoc loco. quia melior & clarior eſt eius expoſitio.

ARGV.

Nos autem uno quidem modo nihil inter hæc dicimus intereſſe, ex ente inquàm aut è non ente fieri: & id, quod non eſt, aut quod eſt agere quippiam aut pati, aut quoduis hoc fieri, & medicum agere quippiam aut pati: aut è medico aliquid eſſe aut oriri. Quare, cum id dicatur dupliciter, patet & ex ente fieri aut id quod eſt agere, aut pati, duobus modis identidem dici. ædificat igitur medicus. non ut eſt medicus, ſed ut ædificator: & albus fit, non hoc ſanè, quò medicus eſt, ſed quò niger. Medetur autem & medicinam amittit, quò medicus eſt. Atque cum maxime ipſum medicum agere quippiam, aut pati dicamus, uel è medico fieri, ſi illud agat uel patiatur ut medicus, patet & hoc, è non ente inquàm fieri, id ſignificare ut non ens eſt. Quod F *quidem, cum non diſtinxiſſent illi, longe à ueritate ſemoti ſunt. & ob ignorationem hanc adeo inſuper ignorarunt, ut nihil fieri prorſus: neque cæterorum quicquàm eſſe arbitrarentur, ſed omnem tollerent generationem. Nos autem & ipſi dicimus nihil quidem fieri ſimpliciter ex non ente: tamen ex non ente per accidens fieri. Ex priuatione enim, quæ eſt per ſe non ens, & quæ non ineſt, fieri dicimus. Afficitur itaque id admiratione, ac impoſsibile eſſe uidetur ex non ente fieri. Similiter autem neque ex eo quod eſt, neque id quod eſt fieri niſi per accidens, ſic autem & hoc fieri dicimus eodem modo, ceu ſi animal ex animali fieret, & aliquod animal ex quopiam animali, ut ſi canis ex equo fieret. etenim canis non ſolum ex animali quodam, ſed ex animali etiam fiet. ſed non ut eſt animal, iam enim id ipſum eſt. Si uero quippiam emerſurum eſt animal non per* G *accidens, non erit ex animali. Et ſi quid ens orietur, non ex ente, neq; è non ente fiet. dictum eſt enim quid ſignificat è non ente fieri: eo nanque pacto quo eſt non ens. inſuper neq; hoc eſſe inquàm omne aut non eſſe tollimus. Is igitur unus eſt modus ſolutionis.*

Nos autem dicimus quidem ex eo, quod eſt, aut ex eo, T.c.73. *quod non eſt, fieri: aut quod eſt, aut quo non eſt aliquid facere, aut pati, aut quodlibet fieri hoc, uno quidem modo nihil differt, ut Medicum aliquid facere, aut pati, aut ex Medico aliquid eſſe aut fieri. Quare quoniam hoc dupliciter di-* T.c.74. *citur. manifeſtum eſt quoniam & ex eo quod eſt, & ex eo quod non eſt, & quod eſt aut facere aut pati. ædificat quidem igitur Medicus non ſecundum quòd Medicus, ſed ſecundum quòd ædificator: & albus fit non inquantum Medicus, ſed inquantum niger. Medicatur autem & non medicus fit, inquantum eſt medicus. Quoniam autem maxime proprie* H *dicimus medicũ aliquid facere aut pati, aut fieri ex medico, ſi ſecundum q, medicus hoc patiatur aut faciat, manifeſtum ex eo q, non eſt, fieri, & hoc ſignificat inq̃tum nõ eſt. Quod illi quidẽ non percipientes deliquerunt, & propter hãc ignorantiam intantũ ignorauerunt q, nihil opinati ſunt fieri, neq; eſſe aliorum, ſed auferebant oẽm generationem. Nos autem* T.c.75. *& ipſi dicimus fieri quidẽ nihil ſimpliciter ex eo, quod non eſt, ſed tamen fieri ex eo quod non eſt, ut ſecundum accidens, ex priuatione enim quod eſt quidem per ſe non ens non in exiſtente fit. Mirabile autem uidetur & impoſsibile ſic fieri aliquid ex eo quod non eſt. Similiter autem nec ex eo* T.c.76. *quod eſt neque quod eſt, fieri niſi ſecundum accidens. ſic autem & ex hoc fieri eodem modo, ut ſi ex animali animal utique fiat, & ex quodam animali quoddam animal, ut*

Ex non ente nõ fit aliquid per ſe ſed per accidens.

Ex ente, aliquid p ſe, ac p accidens fieri quo cõtingat.

ſi canis

ſi canis ex equo fiat. fiet quidem enim utique non ſolum ex A *quodam animali canis, ſed etiam ex animali, ſed non inquantum eſt animal: eſt enim iam hoc. Si autem aliquid debet fieri animal non ſecundum accidens, non ex animali erit. Et ſi aliquid quod eſt, non ex eo quod eſt, neque ex eo quod non eſt. quod.n. eſt ex eo quod non eſt, dictum eſt nobis quid ſignificet, quoniam inquantum non eſt. Amplius aũt & eſſe omne aut non eſſe remouetur. unus quidem igitur modus hic eſt.*

T.c.77. Scda parte. 78 tex. T.c.78.

Soluit prædictam obiectionem. Et circa hoc duo facit. Primo ſoluit dupliciter prædictam obiectionem, Secundo concludit principale propoſitum ibi. (Quare ſecundum ꝙ vere.) Prima diuiditur in duas, ſcd̃m duas ſolutiones, quas ponit. Secũda ibi. (Alius autem qm̃.) Dicit ergo primo ꝙ quantum ad modum loquendi nõ differt dicere, ꝙ aliquid fit ex ente, vel non ente: vel ꝙ B ens aut non ens faciat aliquid aut patiatur, ſiue de quocunq; alio: & dicere huiuſmodi propoſitiones de medico, ſ. ꝙ Medicus faciat aliquid aut patiatur: vel ꝙ ex Medico fit aliquid, aut fiat: ſed dicere, ꝙ Medicus faciat aliquid, aut patiatur, vel ꝙ ex Medico fiat aliquid, duplicẽ habet intellectum: ergo dicere, ꝙ ex ente aut ex nõ ente fiat aliquid, aut ꝙ ens aut non ens faciat aliquid aut patiatur, duplicem habet intellectum. Et ſic eſt in quibuſcunq; aliis terminis ponatur: puta ſi dicatur, ꝙ ex albo fiat aliquid, aut ꝙ album faciat aliquid, aut patiatur. Qđ autem duplicem habeat intellectum, cùm dicitur, ꝙ Medicus aliquid facit aut patiatur: aut ꝙ ex Medico fit aliquid, ſic manifeſtat. dicimus enim, ꝙ Medicus ędificat, ſed hoc non facit inquantum eſt Medicus, ſed inquantum ædificator eſt. Et ſimiliter dicimus ꝙ Medicus ſit albus, ſed non inquantum eſt Medicus, ſed inquantum C eſt niger. Alio modo dicimus, ꝙ Medicus medicatur inquantum eſt Medicus. Et ſimiliter ꝙ Medicus fit non Medicus inquantum eſt Medicus: ſed tũc dicimus proprie & per ſe Medicum aliquid facere vel pati. Vel ex Medico aliquid fieri, quando hoc attribuitur Medico inquantum Medicus. Per accidens autem qñ attribuitur ei, non inquantum eſt Medicus, ſed inquantum eſt aliquid aliud. Sic igitur patet, ꝙ, cùm dicitur Medicum facere aliquid aut pati, vel ex Medico fieri aliquid, dupliciter intelligitur, ſ. per ſe & per accidens. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ, cum dicitur aliquid fieri ex non ente proprie & per ſe, intelligitur hoc ſi fiat aliquid ex non ente, inquantum eſt non ens. & ſimilis ratio eſt de ente. Et hanc diſtinctionem Antiqui non percipientes intãtum peccauerunt, ꝙ nihil ſunt opinati fieri, nec opinati ſunt ꝙ aliquod aliorum præter id, quod ponebant primum principium materiale, haberet eſſe ſubſtantiale. Puta di D centes aerem eſſe primum materiale principium dicebant oĩa alia ſignificare quoddam eſſe accidentale. Et ſic excludebant oẽm generationem ſubſtantialem, ſolam alterationem relinquentes, ex eo. ſ. ꝙ quia nõ fit aliquid ex nõ ente per ſe, vel ente, opinabantur ꝙ nihil poſsit fieri ex ente vel non ente. Sed nos etiam ipſi dicimus, ꝙ ex non ente nihil fit ſimpliciter & per ſe, ſed ſolũ ſecundum accidens: quia quod eſt, i. ens per ſe quidem, non ex priuatione. & hoc ideo, quia priuatio non intrat eſſentiam rei factæ. Ex hoc autem aliquid fit per ſe, qđ ineſt rei poſtquàm iam facta eſt. ſicut figuratum fit ex infigurato non per ſe, ſed per accidens: quia poſtquàm iam eſt figuratum, infiguratum non ineſt ei. Sed iſte eſt mirabilis modus fiendi aliquid ex non ente, & qui vide- A batur impoſsibilis Antiquis Philoſophis. Sic igitur patet ꝙ ex non ente fit aliquid, non per ſe, ſed per accidẽs. Similiter ſi quæratur, utrum ex ente fiat aliquid, dicendum eſt ꝙ ex ente fit aliquid per accidens, ſed non per ſe. Et hoc manifeſtat per tale exẽplum. ponamus enim ꝙ ex equo generetur aliquis canis, quo poſito manifeſtum eſt ꝙ ex quodã animali fiet quoddã animal: & ſic ex animali fiet animal, non tamen fiet animal ex animali per ſe, ſed per accidens: non enim fit inquantum eſt animal, ſed inquantum eſt hoc animal: quia animal iam eſt actu antequam fiat canis, quia eſt equus, ſed nõ eſt hoc animal, quod eſt canis: vnde per ſe hoc animal, quod eſt canis, fit ex non hoc animali, i. ex non cane. Sed ſi fieret animal per ſe & non per accidens, oporteret, & ꝙ fieret ex non animali. Sic etiam eſt de ente. fit enim ens aliquod ex non ente hoc, ſed accidit ei ꝙ B non eſt hoc, quod fit ens. vnde non fit aliquid per ſe ex ente, neque per ſe ex non ente. hoc enim per ſe ſignificat aliquid fieri ex non ente, ſi fiat ex non ente inquantum eſt non ens, vt dictum eſt. Et ſicut cum hoc animal fit ex hoc animali, vel hoc corpus ex hoc corpore non remouetur omne corpus, nec omne non corpus, nec omne animal vel non animal ab eo ex quo aliquid fit, ſic non remouetur ab eo ex quo fit hoc ens, neque omne eſſe, neque omne non eſſe: quia id, quod fit hoc ens, quod eſt ignis, habet aliquod eſſe, quia eſt aer: & aliquod non eſſe, quia non eſt ignis. Iſte igitur eſt vnus modus ſoluendi prædictam dubitationem. Sed iſte modus ſoluendi inſufficiens eſt. ſi enim fit ens per accidens ex ente & ex non ente, oportet ponere aliquid ex quo fiat ens per ſe, quia omne quod eſt per accidens reducitur ad id quod eſt per ſe. Ad oſten- C dendum igitur ex quo fit aliquid per ſe ſubiungit ſecundum modum ibi

Intellectus cũ a ſe ac per accidens.

Alius autem eſt per potentiam atque actum. dici autem hæc poſſunt potentia atq; actu. hoc autem aliis in locis exacte magis determinauimus. ARGT.

Alius autem quoniam contingit eadem dicere ſecundum potentiam & actum hoc autem determinatum eſt in aliis per certitudinem magis.

Et dicit quòd contingit aliqua dicere & ſecundum potentiam & ſecundum actum, vt certius determinatum eſt in aliis, ſcilicet in nono Metaphy. Ex ente igitur in potentia fit aliquid per ſe. ex ente autem in actu vel ex non ente fit aliquid per accidens. Hoc autem dicit, quia materia, quæ eſt ens in potentia eſt id, ex quo fit aliquid per ſe. hæc eſt enim, quæ intrat ſubſtan- D tiam rei factæ. Sed ex priuatione vel forma præcedente fit aliquid per accidens, inquantum materiæ, ex qua fit aliquid per ſe, cõueniebat eſſe ſub tali forma, vel ſub tali priuatione. ſicut ſtatua ex ære fit per ſe: ſed ex non habente talem figuram, & ex habente aliam figurã fit ſtatua per accidẽs. Vltimo concludit principale propoſitum ibi.

Quare ut dicebamus dubitationes illæ ſoluũtur, ob quas quædam eorum, quæ dicta ſunt, compulſi tollunt Antiqui. ob hoc enim tantum exorbitarunt ab ea uia, qua ad generationem corruptionemue atque omnino mutationem acceditur. Hæc.n. natura, ſi uiſa fuiſſet, omnem hanc ipſorũ ignorationem utique diſſoluiſſet.

Quare ſecundum quòd uere dicimus, defectus ſoluun-

tur, propter quos coacti remouent prædictorum quædam. propter hoc enim in tantum deſtiterunt priores à uia in generationem & corruptionem & omnino mutationem. hæc enim utique uiſa natura, omnem ſoluit hanc ipſorum ignorantiam.

Ex ignorantia materiæ Antiquorũ proceſſit error.

Dicens ꝙ ſicut vere dicimus, defectus.i.dubitationes ſoluuntur propter prædicta. Ex quibus dubitationibus coacti Antiqui aliqui remouerunt quædam prædictorum, ſ.generationem & corruptionem & pluralitatem ſubſtantialiter differẽtium. Sed hæc natura manifeſtata, ſ.materiæ, ſoluit oẽm illorum ignorantiam.

LECTIO XV.

Materiam a priuatione diſtingui: eamq; ingenerabilem & incorruptibilem eſſe oſtenditur.

ARGY. *Ipſam igitur & Alij quidam, ſed non ſufficienter utique tetigere. Primum.n.ex nõ ente ſimpliciter aliquid fieri atq; oriri fatentur, ea ſanè ratione, qua Parmenidem recte dicere arbitrantur. Deinde, ſi eſt una numero, & una ſolum potentia ipſis eſſe uidetur.*

T.c.79. *TAngentes quidẽ igitur & alteri quidam ſunt ipſam, ſed non ſufficienter. Primum quidem.n.confitentur ſimpliciter fieri aliquid ex eo, quod non eſt, inquantum Parmenidem recte eſt dicere. Poſtea uidetur ipſis ſi uere eſt numero una, & potentia tantum unam eſſe.*

Poſtq̃ Philoſophus excluſit dubitationes & errores Antiquorum Philoſophorum prouenientes ex ignorantia materiæ, hic excludit errores prouenientes ex ignorantia priuationis. Et circa hoc tria facit, primo proponit errantium errores. ſecundo oſtendit differentiam huius põnis ad veritatem ſupra ab ipſo determinatam ibi. {Sed hoc differt.} Tertio probat ſuam opinionem veram eſſe ibi. {Subiecta quidẽ natura.} Dicit ergo primo, ꝙ quidam Philoſophi tetigerunt materiam, ſed non ſufficienter: quia non diſtinguebant inter priuationem & materiam; vnde quod eſt priuationis attribuebant materiæ. Et, quia priuatio ſecundum ſe eſt non ens, dicebant ꝙ materia ſecundum ſe eſt nõ ens. Et ſic ſicut aliquid per ſe ſimpliciter fit ex materia, ſic confitebantur ꝙ ſimpliciter & per ſe aliquid fit ex non ente. & ad hoc ponendum duabus rõnibus inducebantur. Primo quidem rõne Parmenidis dicẽtis, ꝙ quicquid eſt præter ens eſt non ens: vnde, cùm materia ſit præter ens, quia non eſt ens actu, dicebant eam ſimpliciter eſſe non ens. Secundo vero, quia videbatur eis ꝙ id, quod eſt numero vnum vel ſubiecto, ſit etiam rõne vnum: quod hic appellat eſſe potentia vnum: quia ea, quæ ſunt rõne vnum, ſic ſe habent ꝙ eadem eſt virtus vtriuſq;. Ea vero, quæ ſunt ſubiecto vnum, ſed non ratione, non habent eandem potentiam ſeu virtutem, vt patet in albo & muſico. Subiectum aũt & priuatio ſunt vnum numero, vt æs & infiguratum, vnde videbatur eis ꝙ eſſent idem ratione vel virtute. ſic igitur hic accipit vnitatem potentię. Sed ne quis hic dubitet occaſione horum verborum quid ſit potentia materiæ, & vtrum ſit vna vel plures: dicendum eſt ꝙ actus & potentia diuidunt quodlibet genus entium, vt patet in nono Meta. & in tertio huius. Vnde ſicut potentia ad qualitatem non eſt aliquid extra genus qualitatis, ita potentia ad eſſe ſubſtantiale non eſt aliquid extra genus ſubſtantiæ. Non igitur potentia materiæ eſt aliqua proprietas addita ſuper eſſentiam eius: ſed materia ſecundum ſuam ſubſtantiam eſt potentia ad eſſe ſubſtantiale. & tñ potentia materiæ ſubiecto eſt vna reſpectu multarum formarum, ſed rõne ſunt multæ potentiæ ſecundum habitudinem ad diuerſas formas. vñ in Tertio huius dicetur, ꝙ poſſe ſanari & poſſe infirmari differt ſecundum rõnem. Secundo ibi.

Secũda parte. 79 tex.

Cõmentiſtarũ aliqui, ꝗ hic S. Tho. dicit, Auer. doctrinæ aduerſari contendunt.

ARGY. *Hoc autem plurimum ſanè differt. nos.n.materiam priuationemue, diuerſa dicimus eſſe. atque materiam quidem non ens eſſe per accidẽs: priuationem uero per ſe cenſemus. Et illam quidem prope atque quodammodo ſubſtantiam: priuationem uero ſubſtantiam nullo modo eſſe aſſerimus.*

Sed hoc differt plurimum. nos quidem.n.materiã & priuationem alteram dicamus. Sed horum, hanc quidem nõ eſſe ſecundum accidens materiam: priuationem autem per ſe non eſſe. & hanc quidem prope rem & ſubſtantiam aliqualiter materiam: priuationem autem nequaquam.

Oſtendit differentiam ſuæ opinionis ad opinionem præmiſſam. Et circa hoc duo facit. primo aperit intellectum ſuæ opinionis. ſcđo oſtendit quid alia opinio ponat ibi. {Quidam autem quod non eſt.} Dicit ergo primo ꝙ multum differt aliquid eſſe vnũ numero vel ſubiecto, & eſſe vnum potentia vel ratione. Quia nos ipſi dicimus, vt ex ſuperioribus patet, ꝙ materia & priuatio licet ſint vnum ſubiecto, tñ ſunt alterum rõne. quod patet ex duobus. primo quidem, quia materia eſt non ens ſecundum accidens, ſed priuatio eſt non ens per ſe. hoc.n.ipſum, quod eſt infiguratum, ſignificat non eſſe: ſed æs non ſignificat non eſſe, niſi inquantum ei accidit infiguratum. ſcđo vero, quia materia eſt prope rem, & eſt aliqualiter. quia eſt in potentia ad rem: & eſt aliqualiter ſubſtantia rei, quia intrat in conſtitutionem ſubſtantiæ. Sed hoc de priuatione dici non poteſt. Secundo ibi.

T.c.80. T.c.12. Lec.60.

ARGY. *At illi id quod non eſt, magnum paruumq; ſimiliter inquiunt eſſe: aut utrunq; ſimul, aut utrunq; ſeorſum. Quare modus hic trinitatis diuerſus ab illo penitus eſt. Hucuſque nanq; progreſſi ſunt, ut aliquam naturam oportere ſubiici dicant: hanc tñ unam faciunt. nam etſi quidam dualitatem facit, magnum & paruum ipſam appellans, nihilominus tamen idem facit. alteram enim deſpexit.*

T.c.80. *Quidam aũt quod non eſt magnum et paruum ſilr aut ſimul utrunq;: aut ſeorſum utrunq;. Quare penitus alter modus eſt hic trinitatis, & ille. Vſque quidem.n.ad hoc peruenuiunt, quòd oportet quandam ſupponi naturam, hanc tamen unam faciunt. etenim ſi aliquis dualitatem facit dicens magnum & paruum ipſam. nihilominus idem facit: alteram enim deſpexit.*

Quo nũ modo Platonici, materiam priuatione non diſtinguebant.

Manifeſtat intellectum opinionis platonicæ: & dicit ꝙ Platonici ponebant quidem duo ex parte materiæ. ſ.magnum & paruum: ſed tñ aliter quã Ariſtoteles, quia Ariſtoteles ponit iſta duo eſſe materiam & priuationem, quæ ſunt vnum ſubiecto, & differunt rõnem. ſed iſti non ponebant ꝙ alterum iſtorum eſſet priuatio, & alterum materia, ſed priuationem coaſſumebãt vtriq;, ſ.paruo & magno: ſiue acciperẽt iſta duo ſimul, vtpote cum loquebantur non diſtinguentes eam per magnum & paruum: ſiue acciperent vtrunq; ſeorſum. Vnde patet ꝙ oĩno aliter ponebant tria principia Platonici ponentes formam, & magnum & paruum: & Ari. qui poſuit materiam, & priuationem, & formam,

Platonici

Platonici verò vſq; ad hoc peruenerunt præ alijs Philo-
ſophis Antiquioribus, ꝙ oportet vnam quandam na-
turam ſupponi oĩbus formis naturalibus, quę eſt mate-
ria prima. ſed hanc faciunt vnam tñ, ſicut ſubiecto ita
& rõne, non diſtinguentes inter ipſam & priuationem.
quia, etſi ponant dualitatem ex parte materiæ. ſ. ma-
gnum & paruum, nihilominus non faciunt differentiã
inter materiam & priuationem, ſed faciunt mẽtionem
tñ de materia, ſub qua compræhenditur magnum &
paruum: & priuationem deſpexerunt, de ea mentionẽ
non facientes. Deinde cum dicit.

ARGY. *Etenim materies quidem permanẽs una cum forma cau
ſa eſt eorum quæ fiunt, perinde ac mater. Aut contrarietatis
altera pars, nec eſſe omnino perſæpe ei uidebitur, qui mente
ipſius maleficium intuetur. nam cum ſit quoddam diuinum
& bonum ac appetibile, alterũ ipſi cõtrarium eſſe dicimus.*

⁂ a.l. natura. *Subiecta quidem ⁎ materia cum forma cauſa eſt eorum
quæ fiunt, ſicut mater. altera uero pars contrarietatis mul
toties imaginabitur ad maleficium ipſius protendenti intel-
T. c. 81. lectum, neq; eſſe penitus, & eſſe extra omne. Exiſtente enim
quodam diuino & optimo & appetibili, aliud quidem con-
trarium eſſe ipſi dicimus.*

Probat ꝙ ſua opinio habet veritatem. & circa hoc
duo facit. Primo oſtendit propoſitum. ſ. ꝙ oporteat pri
uationem diſtingui à materia. Scđo oſtendit qũo mate
T. c. 82. ria corrumpatur vel generetur ibi. (Corrumpitur au-
Scđa parte. tem) Primum autem oſtendit dupliciter. Primo quidẽ
81 tex. oſtenſiue. Scđo ducendo ad impoſsibile ibi. (Aliud au
Oſtenſiue rõ, diſtinctionis materia, a priuatione. tem aptum natum.) Dicit ergo primo, ꝙ iſta natura,
quę ſubijcitur. ſ. materia ſimul cũ forma, eſt cauſa co-
rum, quæ fiunt ſcđm naturam ad modum matris. ſicut
Materia ſimul cum forma eſt cã eorum, quæ ſecundũ naturam fiunt. .n. mater eſt cauſa gñationis in recipiendo, ita & mate-
ria. ſed, ſi quis accipiat alteram partem contrarietatis, ſ.
priuationem, protendens intellectum circa ipſam, ima
ginabitur ipſam non ad conſtitutionem rei pertinere,
ſed magis ad quoddam malum rei: quia eſt penitus nõ
ens, cum priuatio nihil aliud ſit q̃ negatio formę in ſub-
iecto: & eſt extra totum ens. vt ſic in priuatione locum
habeat rõ Parmenidis. quicquid eſt præter ens eſt non
ens. non autem in materia, vt dicebant Platonici. Et ꝙ
priuatio pertineat ad malum, hoc oſtendit per hoc, ꝙ
forma eſt quoddam diuinum & optimum appetibile.
Diuinum quidem eſt, ꝙ oĩs forma eſt quędam partici-
patio ſimilitudinis diuini eſſe, ꝙ eſt actus purus. vnum-
quodq;. n. intantum eſt actu inquãtum habet formã.
Optimum autem eſt, quia actus eſt perfectio poten-
tiæ, & bonum eius, & per conſequens ſequitur ꝙ ſit
appetibile: quia vnumquodq; ſuam appetit perfectio
nem. Priuatio autem opponitur formæ, cum non ſit
aliud q̃ remotio eius: vnde, cum id quod opponitur
bono & remouet ipſum, ſit malum: manifeſtum eſt ꝙ
priuatio pertinet ad malũ. vnde ſequitur ꝙ non ſit idẽ
quod materia, quæ eſt cã rei ſicut mater. Scđo ibi.

ARGY. *Alterum ſuapte natura affectat atq; appetit ipſum. Illis
autem euenit ut contrarium, interitum appetat ſuum, & tñ
fieri nequit ut aut forma ſeipſam appetat, quippe cum non
indigeat ſui: aut contrarium, cum cõtraria mutuo ſeipſa cor
rumpant. Sed hoc eſt materia perinde appetens illud, atq;
ſi fœmina marem, & turpe appetat pulchrum. uerum non
eſt per ſe, ſed per accidens turpe, nec per ſe fœmina, ſed
per accidens.*

A *Aliud autem natum aptum appetere & deſyderare
ipſum ſecundum ipſius naturam. quibuſdam autem accidit
contrarium appetere ſuiipſius corruptionem, & neque ſui-
ipſius & poſsibile eſt appetere ſpeciem propter nõ eſſe in-
digens, neque contrarium. corruptiua. n. ſunt adinuicem cõ-
traria. Sed hoc eſt materia, ſicut, ſi fœmina maſculum, &
turpe bonũ, non quod per ſe eſt turpe, ſed ſecundũ accidens.*

Oſtendit idem per rõnem ducentem ad impoſsibile *Rõne ad impoſſibile, conſtat materiã à priuatione diuerſam eſſe.*
hoc modo. Cum forma ſit quoddam bonum & appe-
tibile, materia, quæ eſt aliud à priuatione & à forma eſt
apta nata appetere & deſyderare ipſam ſecundum ſuã
naturam. Sed quibuſdam, qui non diſtinguunt materiã
à priuatione accidit hoc inconueniens, ꝙ contrarium
appetet corruptionem ſuiipſius, quod eſt inconueniẽs.
Et ꝙ hoc accidat ſic oſtendit. quia, ſi materia appetit
B formam, non appetit eam ſcđm ꝙ eſt ſub ipſa forma,
quia iam nõ indiget eſſe per eam (appetitus autem oĩs
eſt propter indigentiam, quia eſt non habiti.) ſimiliter
& non appetit eam ſcđm ꝙ eſt ſub contrario vel priua-
tione, quia vnum cõtrarium eſt alterius corruptiuum,
& ſic aliquid appeteret ſui corruptionem. Manifeſtum
eſt igitur ꝙ materia, quæ appetit formam eſt aliud rõ-
ne, ſicut à forma, ita & à priuatione. ſi. n. materia appe-
tit formam ſcđm propriam naturam, vt dictum eſt, ſi
ponitur ꝙ materia & priuatio ſint eędem rõne, ſequitur
ꝙ priuatio appetit formam, & ita appetit ſuiipſius cor-
ruptionem, quod eſt impoſsibile. vnde & hoc impoſsi-
bile eſt, ꝙ materia & priuatio ſint eædem rõne. Sed tñ
& materia eſt hoc, id eſt priuationem habẽs: ſicut, ſi fœ
mina appetat maſculum, & turpe appetat bonum, non
ꝙ ipſa turpitudo appetat bonum ſibi contrarium, ſed
C ſcđm accidẽs: quia id, cui accidit eſſe turpe, appetit eſſe
bonum. & ſimiliter fœmineitas non appetit maſculi-
num, ſed id, cui accidit eſſe fœminam. Et ſimiliter pri-
uatio non appetit eſſe formam, ſed id, cui accidit priua-
tio. ſ. materia. Sed contra hæc verba Philoſophi Aui- *An materia formam appetat.*
cen. tripl̃r opponit. Primo quidem quia materiæ non
competit neq; appetitus, animalis, vt per ſe manifeſtũ
eſt: neque appetitus naturalis, vt appetat formam, cum
non habeat aliquam formam, vel virtutem inclinantem
ipſam ad aliquid: ſic. n. graue naturaliter appetit locum
infimum inq̃tum ſua grauitate inclinatur ad locum ta-
lem. Scđo obiicit ex hoc, ꝙ, ſi materia appetit formam,
hoc eſt, quia caret oĩ forma, aut quia appetit multas for
mas habere ſimul, quod eſt impoſsibile: aut quia faſti-
dit formam quam habet, & quęrit habere aliam: & hoc
etiam eſt vanum. nullo igitur modo dicẽdum vr̃ ꝙ ma-
D teria appetat formam. Tertio obiicit per hoc, quia dice
re ꝙ materia appetat formam, ſicut fœmina maſculũ,
eſt figurate loquentium, ſ. Poetarum, & non Philoſo-
phorum. Sed huiuſmodi obiectiones facile eſt ſoluere. *Solutio.*
Sciendum eſt. n. ꝙ oẽ, quod appetit aliquid, vel cogno
ſcit ipſum, & ſe ordinat in illud: vel tendit in ipſum ex or
dinatione & directione alicuius cognoſcentis, ſicut ſa-
gitta tendit in determinatũ ſignum ex directione & or
dinatione ſagittantis. Nihil eſt igitur aliud appetitus na *Appetitus naturalis quid.*
turalis q̃ ordinatio aliquorum ſecundum propriam na
turam in finem ſuum. Non ſolum autem aliquid ens in
actu per virtutem actiuam ordinatur in ſuum finẽ, ſed
etiam materia ſcđm ꝙ eſt in potentia. nam forma eſt
finis materiæ. Nihil igitur eſt aliud materiam appetere *Solutio.*
formam, q̃ eam ordinari ad formam, vt potentia ad *Error Auicen. fuit quia putauit qđ ad ha-*
actum. Et quia ſub quacunq; forma ſit, adhuc rema-

ſtudiũ hunc ap petit neceſſaria fuiſſet forma aliqua, qđ neceſſariũ non eſt, niſi in cognoſcẽtibus finem ſuum.

net in potentia ad aliam formam, ideo eſt ei ſemper appetitus formæ, non propter faſtidium formę q̃ habet, nec propter hoc ꝙ quærat cõtraria eſſe ſimul, ſed quia eſt in potentia ad alias formas dum vnã habet in actu. E Nec etiam vtitur hic figurata locutione, ſed exemplari. dictum eſt.n. ſupra ꝙ materia prima ſcibilis eſt ſecũdum proportionem, inquantum ſic ſe habet ad formas ſubſtantiales, ſicut materiæ ſenſibiles ad formas accidentales. Et ideo ad manifeſtandũ materiam primam, oportet vti exemplo ſenſibilium ſubſtantiarum. Sicut igitur vſus eſt exemplo æris infigurati & hominis non Muſici ad materiam, ita nunc ad eius manifeſtationem vtitur exemplo fœmine virum appetentis, & turpis appetentis bonũ: hoc.n. accidit eis inquantum habent aliquid de rõne materiæ. Sciendum tñ eſt, ꝙ Ariſto. hic loquitur contra Platonem, qui talibus metaphoricis locutionibus vtebatur, aſsimilans materiam matri & fœminæ, & formã maſculo. F Et ideo Ariſt. vtitur contra eũ metaphoris ab eo aſſumptis. Deinde cum dicit.

ARGY. *At uero tum corrumpitur atque gignitur, tum neque ſit neque corrumpitur. Nam ut eſt quidem id, in quo, per ſe corrumpitur, id.n. quod corrumpitur in hoc, eſt ipſa inq̃ priuatio. at ſuapte potentia, non per ſe, ſed nec occidat nec oriatur neceſſe. eſt nam ſi gignitur, ſubiiciatur aliquid primum oportet, ex quo hoc pacto naſcetur, ut inſit in ipſa: hoc autẽ eſt ipſius natura. Quare ſit, ut ſit antea q̃ ſit orta. Etenim materiam id dico, quod primum eſt uniuſcuiuſque ſubiectũ, è quo quippiam eo ſit pacto ut non per accidens inſit, ſi corrumpitur, ad hoc ultimum ſanè proficiſcetur. quare erit corrupta antequàm ſit corrupta.*

T. c. 82. *Corrumpitur autem & fit, eſt quidem ut ſic, eſt autem ut non. Secundum quidem.n. quod eſt id in quo, ſecũdum ſe corrumpitur, quod.n. corrumpitur in hoc, eſt priuatio: inquantum autem ſecundum potentiam, non per ſe, ſed incorruptibilem & ingenitam neceſſe eſt eſſe ipſam. Si.n. fiat, ſubiici aliquid oportet primum, ex quo fit: hoc autem eſt hæc natura. quare erit ante fieri: Dico.n. materiam, primum ſubiectum uniuſcuiuſque ex quo fit aliquid cum inſit non ſecundum accidens. & ſic corrumpitur in hoc abibit ultimum. quare corrupta erit anteq̃ corrumpatur.* G

Oſtẽdit qũo materia corrumpatur. & dicit, ꝙ quodammodo corrumpitur, & quodammodo non: quia ſcđm ꝙ eſt in ea priuatio, ſic corrumpitur, cum ceſſat in ea eſſe priuatio, vt ſi diceremus æs infiguratum corrumpi, qñ deſinit eſſe infiguratum. Sed ſcđm ſe, inquãtum eſt quoddam ens in potentia, eſt ingenita & incorruptibilis. Quod ſic patet. ſi.n. materia fiat, oportet H ei aliquid ſubiici ex quo fiat, vt patet ex ſuperioribus. Sed primum, quod ſubiicitur in generatione eſt materia: hoc enim dicimus materiam, primum ſubiectum, ex quo aliquid fit per ſe, & non ſcđm accidens, & ineſt rei iam factę. & vtrunq; eorum ponitur ad differentiam priuationis ex qua fit aliquid per accidens, & non ineſt rei facte. ſequitur ergo, ꝙ materia ſit antequam fiat, quod eſt impoſsibile. Et ſimiliter oẽ, quod corrumpitur, reſoluitur in materiam primam. quando igitur iam eſt materia prima, tunc eſt corruptum. Et ſic, ſi materia prima corrumpatur, erit corrupta antequam corrumpatur, quod eſt impoſsibile. Sic igitur eſt impoſsibile materiam primam generari vel corrumpi. Sed ex hoc non excluditur, quin per creationem in eſſe procedat. Deinde cum dicit.

Quod materia prima, & quõ ſit ingenerabilis & incorruptibilis ſecundum ſe.

Pro fide noſtra nota.

De principio uero formali, utrum unum ſit an plura: et quodnam ſit, aut quæ ſint, primæ Philoſophiæ diligenter exquiſiteq́; officium eſt determinare ac pertractare. quare hæc contemplatio illo in tempore reſeruetur. De naturalibus uero formis, quæ oriuntur ac occidunt, in hiſce, quæ poſterius oſtendentur, dicemus ac pertractabimus. Hoc igitur pacto ſint hæc à nobis derterminata: principia inquàm eſſe, & quænam, & quot numero ſint. Rurſus autem alio principio ſumpto dicamus. ARGY.

De principio autem ſecundum formam utrum unum aut plura, aut quot, aut quæ ſint per certitudinem primæ Philoſophiæ opus eſt determinare. ergo in illud tempus reponatur. De phyſicis autem & corruptibilibus ſpeciebus in poſterius demonſtrandis dicemus. Quòd quidem igitur ſint principia, & quæ, et quot numero, determinatum ſic à nobis ſit. Item autem, aliud principium incipientes dicamus. T. c. 83.

Quia iam excluſerat errores circa materiam & priuationem, reſtare videbatur vt excluderet errores & dubitationem circa formam. Poſuerũt.n. quidam formas ſeparatas, ſ. ideas, quas reducebant ad vnam primam ideã. Et ideo dicit, ꝙ de principio formali vtrum ſit vnum vel plura, & quot & quæ ſint, pertinet determinare ad Philoſophiam primam, & vſq; ad id tẽpus reſeruetur: quia forma eſt principiũ eſſendi, & ens inquantum hmõi, eſt ſubiectum Primæ Phiæ. ſed materia & priuatio ſunt principia entis tranſmutabilis, qđ à Philoſopho naturali conſyderatur. Sed tñ de formis naturalibus & corruptibilibus in ſequentibus huius doctrinæ determinabiť. Vltimo aũt epilogat quæ dicta ſunt, & dicit, ꝙ ſic determinatũ eſt, ꝙ principia ſunt, & quæ, & quot. Sed oportet iterum aliter principiũ facere ſciæ naturalis, inquirendo, ſ. principia ſcientię.

ARISTOTELIS

DE PHYSICO AVDITV

LIBER SECVNDVS,

Cum S. Thome expoſitionẽ.

SVMMA LIBRI.

De Natura & naturalium rerum quiditate, & earum quatuor cauſarum generibus per ſe: deq́; Caſu ac Fortuna cauſis per accidens, eorumq́; uariis effectibus ac modis.

LECTIO I.

Summa lectionis Primæ. Quid natura ſit: queve natura aut ſecundum naturam ſint, quodq; natura ſit demonſtrare ridiculum eſſet, cum eam eſſe, per ſe notum ſit.

EORVM, *quæ ſunt, quædam ſunt natura, quædam ob alias cauſas. Natura quidem ſunt animalia, parteſq́; ipſorum, & plãtæ, & ſimplicia corpora, ut terra, ignis, aer, & aqua. hæc enim & huiuſcemodi res, natura dicimus eſſe. Omnia autem, quæ dicta ſunt ab hiſce, quæ non natura conſtant, differre uidentur. nam ea quidem, quæ natura cõſtant, principiũ in ſeipſis* ARGY.

vniuerſa

uniuerſa motus ſtatuſue, partim eius, qui loco accommodatur, partim accretionis decretioniſue, partim alterationis habere uidentur. At lectica, ueſtis, & quicquid ſit aliud ſimilis generis, quo quidem huiuſcemodi nominibus appellantur, atq; ab arte ſunt, hoc nullum principium mutationis inſitum habent. quò uero ipſis accidit, ut ſint lapidea, uel terrea, uel ex his miſta, eò motus quietiſue principium habent.

T. c. 1. Eorum q́ ſunt, q̄dā, natura, & quadam ab arte ſunt.

Orum, quæ ſunt, alia quidem ſunt natura, alia uero propter alias cauſas. Natura quidē ſunt animalia queq;, & partes ipſorum, & plantæ, & ſimplicia corpora, ut terra, & ignis, & aer, & aqua. hæc enim & huiuſmodi eſſe natura dicimus. Omnia autem, quæ prædicta ſunt, uidentur differentia ad non natura exiſtentia. quæ quidem enim natura ſunt, omnia uidentur habere in ſe ipſis principium motus & ſtatus: hæc quidem ſecundum locum, illa uero ſecundum augmentum & decrementum, quædam autem ſecundum alterationem. Lectulus autem & indumentum & ſi aliquod huiuſmodi genus eſt, ſecūdum q, quidem ſortitum eſt prædicationem unāquāq;, & inquantum eſt ab arte, neq; unum habet impetum mutationis innatum. Secundum autem q, contingit ipſis lapideis aut terreis eſſe, aut miſtis ex his, habent hoc tantum.

T. c. 2.

Nota diſcrimē inter principia rerū naturaliū, & ſciam, nam dilues q̄ à com. fautoribus, in p̄dicamēto p̄r mo cō tra S. Tho. obiecuntur.
T. c. 27.
T. c. 16.

POſtq̄ Philoſophus in primo libro determinauit de principiis rerum naturalium, hic determinat de principiis ſcientiæ naturalis. Ea autē, quæ primo oportet cognoſcere in aliqua ſcientia, ſunt ſubiectum ipſius, & medium, per quod demonſtrat. Vnde hic Scd̄s liber in duas partes diuiditur. In prima determinat de quibus ſit conſyderatio ſcientiæ naturalis, In ſecunda ex quibus cauſis demonſtrat ibi. {Determinatis autem his.} Prima diuiditur in duas. In prima oſtendit quid ſit natura, In ſecunda de quibus conſyderat ſcientia naturalis ibi. {Qm̄ autem determinatum eſt.} Prima diuiditur in duas. In prima oſtendit quid ſit natura, In ſecunda quot modis dr̄ ibi. {Vr̄ autem natura.} Prima diuiditur in duas. In prima oſtēdit quid ſit natura. In ſecunda excludit intentionem quorundam tētantium demonſtrare ꝙ natura ſit ibi. {Quod autem natura ſit.} Circa primum duo facit. Primo notificat naturam. Secundo ea, quę denominātur à natura ibi. {Naturam autem habent.} Circa primum tria facit. Primo inueſtigat definitionem naturæ. Scd̄o concludit eā ibi. {Eſt igitur natura.} Tertio exponit ipſam definitionem ibi. {Dico autem nō ſecundum accidēs.} Dicit ergo primo ꝙ inter oīa entia, quædam eſſe dicimus à natura: quædam vero ab aliis cauſis, puta ab arte vel à caſu. Dicimus autem eſſe à natura qualibet animalia, & partes ipſorū, ſicut carnem & oſſa, & etiam plantas, & corpora ſimplicia: ſicut elementa, quæ non reſoluuntur in aliqua corpora priora, vt ſunt terra, ignis, aer, & aqua. hæc. n. oīa & ſimilia à natura eſſe dicuntur. Et differunt hæc oīa ab his, quæ non ſunt à natura: quia oīa huiuſmodi videntur habere in ſe principium alicuius motus & ſtatus, quædam quidem ſecundum locum, ſicut grauia & leuia, & etiam corpora Cæleſtia: quædam vero ſecundum augumentum & decrementum, vt animalia & plantæ: quædam vero ſecūdum alterationem, vt cor-

T. c. 7.

Secūda parte. Tex. 6.
T. c. 4.
T. c. 3.
Ibidem.

A pora ſimplicia: & oīa, quæ componuntur ex eis. Sed ea, quæ non ſunt à natura, ſicut lectus & indumentum & ſimilia, quæ accipiunt huiuſmodi prædicationem, ſecundum ꝙ ſunt ab arte. nullius mutationis principium habent in ſeipſis niſi per accidens, inquantum, ſ. materia, & ſubſtantia corporum artificiatorum ſunt res naturales. Sic igitur inquantum artificialibus accidit eſſe ferrea vel lapidea, habēt aliquod principium motus in ſeipſis, ſed non inquantum ſunt artificiata: cultellus. n. habet in ſe principium motus deorſum, nō inquantum eſt cultellus, ſed inq̄tum eſt ferreus. Sed videtur hoc non eſſe verum ꝙ ſecundum quamlibet mutationem rerum naturalium principium motus ſit in eo quod mouetur. In alteratione. n. & generatione ſimplicium corporum, totum principium motus videtur eſſe ab extrinſeco agente, puta cum aqua

Dubium. An principium in eo ſit quod mouetur.

B calefit: vel aer in ignem conuertitur, principium mutationis eſt ab exteriori agente. Dicunt ergo quidam, ꝙ etiam in huiuſmodi mutationibus principiū actiuū motus eſt in eo, quod mouetur, non quidem perfectum, ſed imperfectū, quod coadiuuat actionem exterioris agentis. dicunt. n. ꝙ in materia eſt quædā inchoatio formæ, q̄ dicunt eſſe priuationē, quæ eſt tertium principium naturæ. Et ab hoc principio intrinſeco, generationes & alterationes corporum ſimplicium naturales dicuntur. Sed hoc non poteſt eſſe, quia, cum nihil agat niſi ſecundum ꝙ eſt in actu, prædicta inchoatio formæ, cum non ſit actus, ſed aptitudo quædam ad actum, non poteſt eſſe principiū actiuum. Et præterea etiam, ſi eſſet forma completa, non ageret in ſuum ſubiectum alterando ipſum. quia forma non agit, ſed compoſitū. quod nō poteſt ſeipſum

Alberto tribuitur inchoatio formarum.

Contra hāc poſitionem.

C alterare niſi ſint in eo duę partes, quarum vna ſit alterans & alia alterata. Et ideo dicendum eſt, ꝙ in rebus naturalibus eo modo eſt principium motus, quo eis motus conuenit. quibus ergo conuenit mouere. eſt in principium actiuum motus: quibus autem competit moueri, eſt in eis principium paſsiuū, quod eſt materia. Quod quidem principium, inquantum habet potentiam naturalem ad talem formam & motum, facit eſſe motum naturalem. Et propter hoc factiones rerum artificialium non ſunt naturales: quia licet principium materiale ſit in eo, quod fit, non tñ habet potētiam naturalem ad talem formam. Et ſic etiam motus localis corporum Cæleſtium eſt naturalis, licet ſit à motore ſeparato, inquantum in ipſo corpore Cæli eſt potentia naturalis ad talem motum. * In corporibus verò grauibus & leuibus eſt principium formale

Solutio propria & com.

** de grauibus, & leuibus contra Sco. qui nō vult effectiue moueri à generante ſed à ſeipſis. nos dicimus, q. in ſeipſis habēt prī cipiū quo: principium aūt q̄d ſoris eſt, nempe à generante. Contra comē. 1. & 4. c. cōmen. 22.*

D ſui motus, ſed huiuſmodi principium formale nō poteſt dici potentia actiua, ad quam pertinet motus iſte, ſed comprehenditur ſub potentia paſsiua. Grauitas. n. in terra non eſt principium vt moueat, ſed magis vt moueatur: quia ſicut alia accidentia conſequūtur formam ſubſtantialem, ita & locus: & per cōſequens moueri ad locum. non tñ ita, ꝙ forma naturalis ſit motor, ſed motor eſt generans, quod dat talem formam, ad q̄ talis motus conſequitur. Secundo ibi.

ARGY.

Quæ cum ita ſint, patet naturam principium eſſe quoddam, & cauſam ut id moueatur atq; quieſcat, in quo primo, per ſe, & non per accidens ineſt. Dico autem non per accidens, quia ſibi ipſi quiſpiam Medicus ſanitatis cauſa fieri poteſt. attamen non quò ſanatur eò medicinam habet, ſed accidit ut idem ſit medicus ſubienſq; ſanationem. quapropter

& ſeparantur nonnunquàm. Similiter ſeſe habet & unumquodq; cæterorum, quæ per artem efficiuntur: nihil enim ipſorum effectionis in ſe principium habet. Sed quædam in aliis, atque extrinſecus habent, ut domus & unumquodq; eorum, quæ manu conficiuntur: quædam in ſcipſis quidem id habent, non tñ per ſe, quæcunq; cauſæ per accidens ſibi fieri poſſunt. Id igitur eſt Natura quod dictum eſt.

T. c. 3. Quod ſit natura.

Eſt igitur Natura principium alicuius & cauſa mouẽdi & quieſcendi in quo eſt primum, per ſe, & non ſecundum accidens. Dico autem non ſecundum accidens, cùm fiat utiq; ipſe ſibi aliquis cauſa ſanitatis, cum ſit medicus. ſed tñ non ſecundum q, ſanatur medicinam habet, ſed accidit eundem medicum eſſe & ſanari. unde & diuiduntur aliqñ abinuicem. Silr autem & aliorum unumquodq; quæ fiunt. nullum enim ipſorum habet in ſeipſo factionis principium: ſed alia quidem in aliis & ab exteriori, ut domus & aliorum manu inciſorum unumquodq;: alia aũt in ſeipſis quidem, ſed non ſecundum ſeipſa. Quæcunq; aũt ſecundum accidens fiunt cauſæ ſunt utiq; ipſis. eſt igitur Natura quod dictum eſt.

Concludit ex præmiſsis definitionem naturæ hoc modo. Naturalia differunt à nõ naturalibus inquantũ habent naturã: ſed non differunt à non naturalibus, niſi inquantũ habẽt principiũ motus in ſeipſis: Ergo natura nihil aliud eſt, q̃ principium motus, & quietis in eo in quo eſt, primo & per ſe, & nõ ſm accidens. Ponitur aũt in definitione naturæ principiũ, quaſi genus, & non aliquid abſolutũ, quia nomen naturæ importat habitudinem principij. Quia enim naſci dicunt̃ ea, quę generant̃ cõiuncta generanti, vt patet in plantis & animalibus, ideo principium generationis vel motus natura nominat̃. Vnde deridendi ſunt qui volentes definitionẽ Ariſto. corrigere, naturã ꝑ aliquod abſolutũ definire conati ſunt, dicentes, ꝙ natura eſt vis inſita rebus, vel aliquid hmõi. Dicitur aũt {principiũ & cã} ad deſignandum, ꝙ non omniũ motuũ natura eſt eodẽ modo principiũ in eo quod mouet̃, ſed diuerſimode, vt dictũ eſt. Dicit aũt. {mouẽdi & quieſcẽdi.} quia ea, quæ naturaliter mouent̃ ad locũ, ſimiliter, vel magis naturaliter in loco quieſcũt. Propter hoc enim ignis, naturaliter mouet̃ ſurſum, quia naturaliter ibi eſt: & ꝑꝑ ꝙ vnumquodq; & illud magis. Non tñ intelligẽdum eſt, ꝙ in quolibet, ꝙ mouet̃ naturaliter, natura ſit etiã principiũ quieſcẽdi. quia corpus Cæleſte naturaliter quidem mouet̃, ſed nõ naturaliter quieſcit: ſed hoc ꝓ tanto dicitur, quia nõ ſolũ motus, ſed ẽt quietis principiũ eſt. Dicit aũt. {in quo eſt:} ad differentiã artificialium, in quibus non eſt motus niſi per accidẽs. Addit aũt {primũ} quia natura, etſi ſit principiũ motus cõpoſitorum, nõ tñ primo. Vnde, ꝙ animal mouet̃ deorſum, nõ eſt ex natura animalis inquãtũ eſt animal, ſed ex natura dominantis elemẽti. Quare aũt dicat {ꝑ ſe & non ſm accidẽs} exponit conſequent̃ cũ dicit. {Dico aũt non ſm accidens:} Contingit enim aliqñ ꝙ aliquis Medicus eſt ſibijpſi cã ſanitatis: & ſic principium ſuæ ſanationis eſt in eo, ſed ꝑ accidẽs. vnde principiũ ſanationis in eo nõ eſt natura: nõ enim ſm ꝙ ſanat̃ habet medicinã, ſed ſm ꝙ eſt Medicus. accidit aũt eundẽ eſſe medicũ & ſanari: ſanat̃ enim inquantum eſt infirmus. & ideo ꝑ accidens cõiungunt̃, & aliqñ ꝑ accidẽs diuidunt̃. contingit enim aliũ eſſe medicũ ſanantem, & alium infirmũ, qui ſanat̃. Sed principiũ motus naturalis eſt in corpore naturali, ꝙ mouet̃, inquantũ mouet̃:

Natura quid.

Abſolutum per abſolutũ definiri habet, ſicuti econtra relatiuum per reſpectũ. Deridẽdi ſunt volentes corrigere definitionẽ Ariſt. de natura, primo Poſteriorũ. T. c. 7.

Vel põt dici, q. verifica diſtinctiue, eo q̃ q̃ habent quietẽ, principium eſt eis natura, q̃ vero motũ, & in natura primi principiũ eſt hic patet quo nã mõ cẽtrum terræ, eius immobile, naturæ definitionem ſubeat.

E inquantũ enim ignis habet leuitatẽ, fert̃ ſurſum. nec diuidunt̃ adinuicẽ, vt aliud ſit corpus, ꝙ mouet̃ ſurſum & aliud leue, ſed ſemꝑ vnum & idem. Et ſicuti eſt de medico ſanante, ita eſt de omnibus artificialibus. nullum enim eorũ habet in ſeipſo ſuæ factionis principiũ, ſed quædam fiũt ab extrinſeco, vt domus, & alia, quæ manu incidunt̃, quædã aũt fiũt à principio intrinſeco, ſed per accidens, vt dictum eſt. Et ſic dictum eſt, quid ſit natura. Deinde cum dicit.

Naturam autem habent quæcunq; tale principium habent: atq; hæc omnia ſubiecta ſunt. ſubiectum. n. quoddam, & in ſubiecto eſt ſemper natura. ARGY.

Naturam autem habent quæcunque huiuſmodi habent principium: & ſunt hæc omnia ſubiecta: ſubiectum. n. quoddam & in ſubiecto eſt natura ſemper. T. c. 4.

F Definit ea, quæ à natura denominantur, & dicit, ꝙ habentia naturam ſunt illa, quæ habẽt in ſeipſis principiũ ſui motus. Et alia ſunt omnia ſubiecta naturæ. qa natura eſt ſubiectũ, ſm, ꝙ natura dicit̃ materia, & eſt in ſubiecto, ſm ꝙ natura dicit̃ forma. Deinde cũ dicit.

Secundum uero Naturam ſunt & hæc ipſa: & etiam ea quæ hiſce per ſe competunt, ut igni ferri ſurſum. hoc. n. natura quidem non eſt, neq; habet naturam, ſed competit & eſt natura atque ſecundum naturam. Dictum eſt igitur quid eſt natura, & quid id, quod natura, atq; ſecundum naturã eſt. ARGY.

Secundum naturam autem ſunt & hæc quicunq; his inſunt ſecundum ſe, ut igni ferri ſurſum. hoc. n. natura quidem non eſt, neq; habet naturam, ſed à natura & ſecundum naturam eſt. Quid quidem igitur natura ſit, dictũ eſt: & quid, quod à natura, & ſecundum naturam. T. c. 5. T. c. 6.

G Exponit quid ſit ſm naturam. Et dicit, ꝙ ſm naturam eſſe dicunt̃ tam ſubiecta, quorum eſſe eſt à natura, q̃ ẽt accidentia quæ in eis inſunt cauſata ab hmõi principio, ſicut ferri ſurſum non eſt ipſa natura: neq; habens naturã, ſed eſt cãtum à natura. Et ſic dictũ eſt quid ſit natura, & quid ſit illud, ꝙ habet naturam, & quid ſit ſm naturam. Deinde cum dicit.

Eniti autem naturam eſſe oſtendere: ridiculum eſt. Patet enim tales eſſe rerum complures. Oſtẽdere uero ea quæ manifeſta ſunt per ea quæ non ſunt manifeſta: hominis eſt profecto qui nequid id quod eſt per ſe notum: & id quod nõ eſt per ſe notum diſcernere. Atq; id fieri poſſe non eſt obſcurum. Raciocinabitur enim de coloribus quiſpiam ortus cæcus. Quare neceſſe eſt tales homines de nominibus loqui: nihil autem intelligere. ARGY.

H *Quód autem eſt natura tentare demonſtrare ridiculum eſt. manifeſtũ enim eſt, q. huiuſmodi rerum ſunt multa. Demonſtrare autem manifeſta per immanifeſta, non potentis iudicare eſt propter ipſum, & non propter ipſum cognitum. Quod autem contingat hoc pati, non immanifeſtum eſt. Syllogizet enim aliquis cum natus ſit cæcus de coloribus quare neceſſe eſt huiuſmodi de nominibus habere rationem, nihil autem intelligere.*

Manifeſtũ quantum ad ſi eſt: ſed non quantũ ad quid eſt.

Ridiculũ eſt demonſtrare naturam eſſe.

Excludit præſumptionem quorundã volentiũ demonſtrare, ꝙ natura ſit, & dicit, ꝙ ridiculũ eſt, ꝙ aliquis tentet demonſtrare, ꝙ natura ſit, cũ manifeſtum ſit ſm ſenſum, ꝙ multa ſunt à natura, quæ habent principium ſui motus in ſe. Velle aũt demonſtrare manifeſtum per non manifeſtũ, eſt hominis, q nõ põt iudicare quid

re quid eſt notũ pp ſe, & quid nõ eſt notũ pp ſe: quia dum vult demonſtrare id, ꝙ eſt notum pp ſe, vtit̃ eo quaſi non pp ſe noto. Et ꝙ id contingat aliquibus, manifeſtum eſt. aliquis. n. cæcus natus aliqñ ſyllogizat de coloribus: cui tñ non eſt per ſe notum id, quo vtitur vt principio, quia nõ habet intellectũ rei. Sed vtit̃ ſolum nominibus, eò, ꝙ cognitio noſtra ortum habet à ſenſu, & cui deficit vnus ſenſus deficit vna ſcientia. Vnde cæci nati, qui nunq̃ ſenſerunt colorem, non poſſunt aliquid de coloribus ĩtelligere, & ſic vtunt̃ nõ notis quaſi notis. Et econtra accidit his, qui volunt demonſtrare naturam eſſe, quia vtuntur notis vt non notis. Naturam aũt eſſe, eſt p ſe notum, inquantũ naturalia ſunt manifeſta ſenſui. Sed quid ſit vniuſcuiuſq; rei natura, vel ꝙ principium motus, hoc non eſt manifeſtum.

Auicen.

Vnde patet per hoc, ꝙ irrationabiliter Auicen. conatus eſt improbare Ariſto. dictum volens, ꝙ naturam eſſe poſsit demonſtrari, ſed non à Naturali, quia nulla ſcientia probat ſua principia. ſed ignorantia principiorum mouentium non impedit quin naturam eſſe ſit p ſe notum, vt dictum eſt.

LECTIO II.

Quot nam modis dicatur natura, quidue magis naturæ nomine dignum ſit materia, an forma, cuius item duplex eſſe genus dicit.

ARGV.

Natura autem ſubſtantiaq́; eorum quæ ſunt natura, id quibuſdam eſſe uidetur quod primum cuilibet ineſt, informe per ſe. Veluti lecticæ quidem natura, lignum ſtatuæ autem æs. Cuius hoc ſignum Antiphon eſſe dicebat. nam, ſi quiſpiã lecticam obruerit humo, uimq; putredo acceperit ut germẽ emittat, non lectica ſed lignum inde emerget, atq; pullulabit. C *Propterea q́; diſpoſitio quidem, quæ lege atq; arte conficitur, per accidens eſt. Subſtantia uero eſt illa, quæ, & cõtinuæ diſpoſitiones haſce ſuſcipiens permanet. Quòd, ſi cuilibet etiam iſtorum ad aliud quippiam hoc idem accidit, ut æri quidem auroq́; ad aquam: oſsibus autem atq; lignis ad terram: cæteriſq; ſimiliter, patet illa naturam ipſorum atq; ſubſtantiam eſſe. Quapropter quidam terram, quidã aquã, quidam horum aliqua, quidam hæc omnia eorum, quæ ſunt naturam eſſe dixerunt. quod enim quiſq; tale eſſe putauit, ſiue unum ſiue plura, id totq; uniuerſam ſubſtantiam eſſe dicit. cætera uero cuncta affectus horum habitus ac diſpoſitiones. Et horum quidem quoduis ppetuum eſſe. non. n. ex ſeſe mutationem ipſis cõpetere, cætera autem infinities fieri atq; corrumpi. Vno igitur modo natura ſic dicitur, prima cuiq; ſubiecta materies, eorũ quæ motus in ſe mutationiſq; prin-* D *cipium habent.*

T. c. 7.
Natura primo modo dicitur, ſubiectum primũ, i. materia omnium habẽtiũ in ſeipſis tranſmutationis ſubiectum.
Antiphon.

Videtur autem nonnullis natura, & ſubſtantia eorũ, quæ natura ſunt eſſe quod primũ ineſt unicuiq; non formatum per ſeipſum. ut lectuli natura lignum, ſtatuæ aũt æs. Signum autem dicit Antiphon: quoniam ſi aliquis proiecerit lectum deorſum: & accipiat potentiam putreſcens ut utiq; ſit germen: non utiq; fieri lectum: ſed lignum, tanq̃ dicat, ſecundum accidens eſſe diſpoſitionem ſecundum legem, & artem ſubſtantiam aũt illa, quæ permanet, hæc patiens continue.

T. c. 8.

Sic autem & horum unumquodq; ad alterũ aliquod idem hoc ſuſtinuit (ut æs quidẽ & aurum ad aquam: oſſa autem & ligna ad terram, ſimiliter autem, & aliorũ

T. c. 9.

quodlibet) illa naturam eſſe & ſubſtantiam ipſorũ. Vnde A *ſane hi quidem terram, alij uero ignem, alij aerem dicunt, quidam autem aquam, quidam uero quædam horum. Sed alij omnia hæc naturam eſſe eorum, quæ ſunt. quot enim aliquis acceperit ipſorum huiuſmodi, ſiue unũ ſiue multa hoc & tanta dicit eſſe omnem ſubſtantiam, alia autẽ omnia paſſiones iſtorum, & habitus & diſpoſitiones. Et horum quidem quodlibet eſſe perpetuum. non enim eſſe mutationẽ ipſis ex ſeipſis. alia autem fieri & corrumpi infinities. Vno quidem modo natura ſic dicitur, prima unicuique ſubiecta materia habentium in ſeipſis motus principium, & mutationis.* T. c. 10.

Poſtq̃ Philoſophus oſtẽdit quid eſt natura, hic oſtẽdit quot modis natura dicitur. Et primo oſtendit, ꝙ natura dicitur de materia, ſecundo, ꝙ dicit̃ de forma ibi. {Alio aũt modo.} Circa primum ſciendum eſt, B ꝙ Antiqui Philoſophi naturales, non valentes vſq; ad primam materiam peruenire, vt ſupradictum eſt, aliquod corpus ſenſibile primam materiam omnium rerum ponebant, vt ignem, vel aerem, vel aquam. & ſic ſequebatur, ꝙ omnes formæ aduenirent materiæ tanquam in actu exiſtenti, vt contingit in artificialibus. nam forma cultelli aduenit ferro iam exiſtẽti in actu. Et ideo ſimilem opinionem accipiebãt de formis naturalibus ſicut de artificialibus. Dicit ergo primo, ꝙ quibuſdam videtur, ꝙ hoc ſit ſubſtantia, & natura rerum naturalium, quod primo ineſt vnicuiq;, ꝙ ſm ſe conſyderatum eſt informæ. vt, ſi dicamus, ꝙ natura lecti eſt lignum, & natura ſtatuæ eſt æs. nam lignum eſt in lecto, & ſm ſe conſyderatum non eſt formatũ. Et huiuſmodi ſignum dicebat Antiphon eſſe hoc, ꝙ, ſi aliquis proijciat lectum ad terram, & ligna putreſcẽ- C do accipiant potentiam, vt aliquid ex eis germinetur, illud quod generatur nõ erit lectus, ſed lignum. Et qa ſubſtantia eſt, quæ permanet, & naturæ eſt ſibi ſimile generare, concludebat, ꝙ omnis diſpoſitio, quæ eſt ſecundum quancũq; legem rationis vel artem, ſit accidens: & illud, quod permanet ſit ſubſtantia: quæ continue patitur huiuſmodi diſpoſitionũ immutationẽ. Suppoſito ergo, ꝙ rerum artificialium formæ ſint accidentia, & materia ſit ſubſtantia, aſſumebant aliam propoſitionem, ꝙ ſicut ſe habent lectus, & ſtatua ad æs & lignum, ita & quodlibet horum ſe habet ad aliquid aliud, quod eſt materia ipſorum, vt æs, & aurum ad aquam: quia omnium liquafactibilium materia videtur eſſe aqua: & oſſa & ligna ad terram, & ſimiliter eſt de quolibet aliorum naturalium. Vnde concludebat, ꝙ illa materialia ſubſiſtentia formis naturalibus ſint natura & ſubſtantia eorum. Et pp hoc quidam di- D xerunt terram eſſe naturam, & ſubſtantiam omniũ rerum, ſ. Primi poetæ theologizantes. Poſteriores vero Philoſophi vel ignem vel aerem vel aquam, vel quædam horum. vel omnia hæc vt ex ſuperioribus patet, Quia tot de numero eorum dicebant eſſe ſubſtantiã oium rerum, quot accipiebant eſſe principia materialia & omnia alia dicebant eſſe accidentia horum, i. materialium principiorum, vel per modum paſsionis vel per modum habitus, vel per modũ diſpoſitionis, vel cuiuslibet alterius, quod reducat̃ ad genus accidẽtis. Et hæc eſt vna differentia, quam ponebant inter principia materialia, & formalia: quia dicebant ea differre ſm ſubſtantiam & accidens. Alia aũt differentia eſt, quia dicebant differre ſm perpetuum, & corruptibile. nam quodcũq; præmiſſorum corporum ſimpli-

Principio huius lec. 2.

T. c. 6. & 7.
le. c. 11.

Oppoſitũ videtur ſupra I primo ſup te. c. 6. Non dixit oppoſitũ quia ibi dixit, q. nullus Philoſophorũ, & hic dicit, q. Poetæ dixerũt terram rerum oium eſſe principium vt Orpheus, & Heſiodus qui non fuerunt Philoſophi ſed Theologi, & Poetæ. nulla ergo contradictio.

cium ponebant eſſe materiale principium, dicebant illud eſſe perpetuum. non enim dicebant, ꝙ tranſmutarentur inuicem, ſed omnia alia dicebant fieri & corrumpi infinities. vtputa, ſi aqua ſit principium materiale, dicebant aquam nunq̃ corrumpi, ſed manere eã in omnibus, ſicut ſubſtantiam eorum. Sed æs & aurũ & alia huiuſmodi dicebant corrumpi, & generari infinities. Hæc autem poſitio quãtum ad aliquid vera eſt, & quantum ad aliquid falſa. quãtum. n. ad hoc, ꝙ materia ſit ſubſtãtia & natura rerum naturalium, vera eſt materia. n. intrat conſtitutionem ſubſtantiæ cuiuſlibet rei naturalis. ſed quãtum ad hoc, ꝙ dicebant, omnes formas eſſe accidentia, falſa eſt. Vnde ex hac opinione & ratione eius concludit id, quod verum eſt. ſ. ꝙ natura vno modo dicitur materia, quæ ſubiicit̃ vnicuiq; rei naturali habenti in ſe principium motus, vel cuiuſcunq; mutationis. nam motus eſt ſpecies mutationis, vt in Quinto huius dicetur. Secundo ibi.

Q̃ veritates et falſitates cõtinet hac op.

Concluſio.

Li. 2. t. c. 7.

ARGY.

Alio uero modo ipſa forma & ſpecies, quæ rationi accommodatur. Nam ut ars dicitur quod ſecũdum artem extructum eſt atq; artificioſum, ſic & natura dicitur, quod eſt ſecundum naturã & naturale: Atq; neq; illud habere quicquàm ſecundum artem. Vt artem eſſe dicimus ſi lectica potentia tantum eſt, nondum aũt habet formam lecticæ. Neq; in hiſce quæ conſtat natura. quod enim eſt potentia caro uel os, id nondum habet ſuam naturam antequàm accipiat formam, quæ ad rationem accommodatur, quam aſsignantes, qd eſt os dicimus, aut caro, neq; cõſtat natura. Quare alio modo natura forma & ſpecies eſt eorum, quæ in ſeipſis motus principium habent: quæ quidem non eſt ſeparabilis, niſi ratione duntaxat. Id autem, quod ex his eſt compoſitum, natura quidem non eſt, ſed eſt & conſtat natura, ut homo. G *Atq; natura magis hæc eſt quàm materies. Vnumquodq;. n. tum magis dicitur cùm eſt actu, quàm cùm potentia.*

T. c. 11. Natura dicitur de forma.

Alio autem modo forma & ſpecies quæ eſt ſecundum rationem. Sicut. n. ars dicitur quod eſt ſecundum artem & artificioſum, ſic & natura quod ſecundum naturam dicitur, & quod naturale. Neq; aũt illud adhuc dicimus habere ſecundum artem nihil, ſi potentia tantum eſt, ut lectulus. nõdum. n. habet formam lectuli, neq; eſſe ſecundum artẽ, neq; in his, quæ natura ſubſiſtunt. potentia. n. caro, aut os, neq; habet adhuc ſuipſius naturam priusq̃ accipiat formam ſecundum rationem, qua definiẽtes dicimus, quid eſt caro aut os, neq; natura eſt. Quare alio modo natura utiq; erit habẽtium in ſeipſis motus principium forma, & ſpecies non ſeparabilis, ſed aut ſecundum rationem. Quod aũt eſt ex his, natura quidem non eſt, ſed à natura, ut homo. & magis natura hoc eſt q̃ materia. unumquodq; enim tunc dicitur, cum endelechia ſit & magis, q̃ cum potentia.

T. c. 12.

H

Oſtendit, ꝙ natura dicitur de forma. Et circa hoc duo facit. Primo oſtẽdit propoſitum. ſ. ꝙ forma ſit natura. Secundo oſtendit formarum diuerſitatem ibi. {Sed forma & natura.} Primum oſtendit tribus rationibus. Dicit ergo primo, ꝙ alio modo dicitur natura forma & ſpecies, quæ eſt ſm rõnem. i. ex qua ratio rei conſtituitur. & hoc probat tali rõne. Sicuti. n. illud eſt ars, ꝙ competit alicui inquantum eſt ſm artem, & artificioſum, ita illud eſt natura, ꝙ competit alicui inquantum eſt ſm naturam & naturale: ſed illud, ꝙ eſt in potentia tm̃, ad hoc, ꝙ ſit artificioſum, nõ dicimus habere aliquod eſſe artis. quia nõdum habet ſpeciem lecti: ergo in rebus naturalibus id, ꝙ eſt potentia caro & os,

Formã eſſe naturã tribus rationibus oſtenditur.

Prima.

T. c. 15.

E non habet naturam carnis & oſsis anteq̃ accipiat formam, ſm quam ſumitur rõ definitiua rei, per quam. ſ. ſcimus qd eſt caro vel os: nec adhuc eſt natura in ipſo anteq̃ habeat formam: ergo natura rerum naturalium habentium in ſe principium motus, aliquo modo ẽt forma eſt: quæ licet non ſeparetur à materia ſm rem, tñ differt ab ea rõne. ſicut. n. æs & infiguratum, quãuis ſint vnum ſubiecto, tñ ratione differunt, ita materia & forma. Et hoc pro tanto dicit; quia, niſi forma eſſet aliud ſm rõnem à materia, non eſſet alius, & alius modus, quo materia dicitur natura, & quo forma dicitur natura. Poſſet aũt aliquis credere, ꝙ quia materia dicitur natura, & etiam forma, ꝙ compoſitum poſſit dici natura, quia ſubſtantia dicitur de forma, & materia, & de compoſito. Sed hoc excludit dicens, ꝙ cõpoſitum ex materia & forma, vt homo, non eſt ipſa na- F tura, ſed eſt aliquid à natura: quia natura habet ratione principij, compoſitum autem rõnem principiati. Vlterius aũt ex rõne præmiſſa procedit ad oſtendẽdum, ꝙ forma ſit magis natura q̃ materia: quia vnumquodq; magis dicitur ſm ꝙ eſt actu, q̃ ſm ꝙ eſt in potẽtia. vnde forma ſm quam aliquid eſt naturale in actu, eſt magis natura q̃ materia, ſm quam eſt aliquid naturale in potentia. Secundam rationem ponit ibi.

Forma eſt magis natura quã materia.

Præterea ex homine naſcitur homo, ſed non ẽ lectica lectica. Quapropter & inquiunt non figuram eſſe naturam, ſed lignũ: quia fiet ſi pullulabit non lectica ſed lignũ. Quòd ſi ita eſt, & ipſa forma eſt profecto natura. fit enim ex homine homo.

ARGY.

Amplius fit ex homine homo, ſed non lectulus ex lectulo. unde dicunt figuram non eſſe naturam, ſed lignum: quoniam fiet utiq; ſi germinet non lectulus ſed lignum. Si ergo hæc eſt ars, & forma eſt natura. fit. n. ex homine homo.

T. c. 13.

Dicit, ꝙ licet non fiat lectulus ex lectulo, vt Antiphon dicebat, fit tñ homo ex homine. Vnde verũ eſt q̃ dicunt, ꝙ forma lecti nõ eſt natura, ſed lignũ. quoniam, ſi lignum germinet, non fiet lectulus, ſed lignũ. Sicut igitur hæc forma, quæ nõ redit per germinationem non eſt natura ſed ars, ita forma, q̃ redit p gñationem, eſt natura ſed forma rei naturalis redit p generationem, fit enim ex homine homo. ergo forma rei naturalis eſt natura. Tertiam rationem ponit ibi.

Secunda.

Inſup ea natura, quæ ut generatio dicitur, uia eſt ad naturam. Non. n. ut medicatio non ad medicinam, ſed ad ſanitatem dicitur uia: medicationem enim à medicina non ad medicinam eſſe neceſſe eſt: ſic ad naturam ſeſe habet natura. Sed id quod naſcitur ex quodam ad quoddam (ut naſcitur) proficiſcitur. Ad quod igitur proficiſcendo naſcitur. Nempe non ad id ex quo ſit profectio. Forma igitur eſt natura.

ARGY.

Amplius autem natura dicta ſicut generatio uia eſt in naturam. non enim quemadmodum medicatio dicitur nõ in medicinam uia, ſed in ſanitatem. Neceſſe quidem enim eſt à medicina non in medicinam eſſe medicationem: Non ſic autem natura ſe habet ad naturam, ſed quod naſcitur ex quodam in quoddam uenit ſecundum q. naſcitur. Quod igitur innaſcitur non ex quo, ſed in quod. Forma itaq; natura eſt.

T. c. 14.

Quæ talis eſt. Natura poteſt ſignificari vt generatio puta ſi natura dicatur natiuitas. Sic igitur natura dicta vt generatio, id eſt natiuitas, eſt via in naturam. hęc enim eſt differẽtia inter actiones & paſsiones, ꝙ actiones denominantur à principijs: paſsiones vero à terminis. Vnumquodq; enim denominatur ab actu, qui eſt princi-

Tertia.

principium actionis & terminus paſsionis. non.n.ita A eſt in paſsionibus ſicut in actionibus. medicatio.n. non dicitur via in medicinam, ſed in ſanitarem. neceſſe eſt enim ꝙ medicatio ſit à medicina, non in medicinam. Sed {natura dicta ſicut generatio,}.i. natiuitas, non ſic ſe habet ad naturam ſicut medicatio ad medicinã, ſed ſe habet ad naturam ſicut ad terminũ, cùm ſit paſsio. id enim quod naſcitur, à quodam in quoddam venit, inquantum naſcitur. vnde id, quod naſcitur, denominatur ab eo, in quod, non ab eo, ex quo. Id autem, in quod tendit natiuitas, eſt forma: forma igitur eſt natura. Deinde cum dicit.

ARGY. *Forma autem, atq; natura dupliciter dicitur. ipſa nãque priuatio forma quodãmodo eſt. Si uero ſit priuatio & contrarium aliquod circa ſimplicem generationem necne, poſterius conſyderare oportet.*

B

T.c.15. *Sed forma & natura dupliciter dicitur. etenim priuatio ſpecies quodammodo eſt. Si autem eſt priuatio & contrarium aliquid circa ſimplicem generationem aut non eſt, poſterius conſyderandum eſt.*

Oſtendit, ꝙ natura, quę eſt forma dupliciter dr̃, ſ. de forma incompleta & forma completa. Et hoc patet in generatione ſm quid, vt puta cùm aliquid ſit album. nam albedo eſt forma completa: & priuatio albedinis eſt quodammodo ſpecies, inquantum coniungitur nigredini, quæ eſt forma imperfecta. Sed vtrum in generatione ſimplici, quæ eſt ſubſtantiarum ſit aliquid qđ ſit priuatio & contrarium ſimul, ita ꝙ formæ ſubſtantiales ſint contrariæ, vel non, conſyderandum eſt poſterius in Quinto huius, & in libro de Gñatione. 5.Phyſ.lec.3. T.co.10. & 2.de ge. Lec.4. T.c.24.

LECTIO III.

Differentia, quæ eſt inter Phyſici, & Mathematici contemplationem de eadem re, traditur.

ARGY. *Cùm autem determinatum ſit quot modis natura dicitur: poſt hæc contemplandum eſt, quo Mathematicus à naturali Philoſopho differat.*

T.c.16. *QVoniam autem determinatum eſt quot modis natura dicitur, poſt hoc ſpeculandum eſt quo differat Mathematicus à Phyſico.*

Poſtq̃ Philoſophus oſtendit quid ſit natura & quot modis dr̃, hic conſequenter intendit oſtendere de quibus conſyderat Scĩa Naturalis. Et diuiditur in partes duas. In prima oſtendit qũo differat Naturalis à Mathematico, In ſecunda oſtendit ad quę ſe extendat conſyderatio Scientiæ Naturalis ibi. {Qm̃ autem natura.} T.c.21. Circa primum tria facit. Primo mouet qõnem. Secundo ponit rationes ad qõnem ibi. {Etenim plana.} Immediate infra. Tertio ſoluitur qõ ibi. {De his igitur negociatur.} T.c.18. Dicit ergo primo, ꝙ, poſtq̃ determinatum eſt quot modis natura dicitur, conſyderandum eſt in quo differat Mathematicus à Naturali Philoſopho. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nã corpora naturalia ſuperficies habẽt, ſolida, lõgitudines, atq; puncta: de quibus conſyderat Mathematicus.*

Etenim plana & firma habent Phyſica corpora & longitudines & puncta, de quibus intendit Mathematicus.

Prima rõ. Ponit rationes ad qõnem, quarum prima talis eſt. Quæcunque ſcientiæ conſyderanr eadem ſubiecta, vel ſunt eædem, vel vna eſt pars alterius: ſed Mathematicus Philoſophus conſyderat de punctis lineis & ſuꝑficiebus & corporibus, & ſimilirer Naturalis, quod ꝓbat ex hoc, ꝙ corpora naturalia habent. {Plana,} .i. ſuperficies, {& firma,} .i. ſoliditates. {& longitudinis & puncta.} Oportet autem, ꝙ Naturalis conſyderet de omnibus, quæ inſunt corporibus naturalibus: ergo videtur, ꝙ Scĩa Naturalis & Mathematica vel ſint eædẽ, vel vna ſit pars alterius. Secundam rõnem ponit ibi.

ARGY. *Et inſuper ſi Aſtrologia diuerſa ſit facultas, an pars Sciæ naturalis. Etenim ſi ad Naturalem Philoſophum ſpectet quidnã ſit Sol, aut quid Luna ſcire, nullum aũt eorum affectuum, qui per ſe illis cõpetit, ad eũdem ſcire pertineat, abſurdũ eſt ſanè. Præterea uidẽtur hi, qui de natura loquũtur, & de Solis ac Lunæ, figura dicere: & utrũ terra mundus ue rotũdus ſit, an non ſit conſyderare ac pertractare.*

T.c.17. *Amplius Aſtrologia aut altera eſt, aut pars Phyſicæ. Si enim Phyſici eſt quid ſit Sol aut Luna ſcire: accidentium autem, quæ ſunt per ſe, nullum inconueniẽs eſt. Et aliter, quoniam uidentur de natura dicentes & de figura Solis & Lunæ: & utrum ſpherica ſit terra & Mundus aut non.*

Et circa hanc rationem primo mouet quæſtionem vtrũ Aſtrologia ſit omnino altera à Naturali Philoſophia, vel ſit pars eius. manifeſtum eſt enim ꝙ eſt pars Mathematicæ. Vnde, ſi eſt etiam pars Naturalis Philoſophiæ, ſequitur, ꝙ Mathematica & Phyſica conueniunt ad minus in hac parte. Quòd autem Aſtrologia ſit Phyſicæ pars probat dupliciter. *Aſtrologiã eſſe Phyſicæ partẽ duplici ratione patet. Prima.* Primo quidem per rationem talem. Ad quęcũq; pertinet cognoſcere ſubſtantias & Naturas aliquarum rerum, ad eum etiam ꝑtinet conſyderare accidentia illarum: ſed ad Naturalẽ C pertinet conſyderare Naturam & ſubſtantiam Solis & Lunæ, cùm ſint quædam corpora Naturalia, ergo ad eum pertinet etiam conſyderare per ſe accidentia ipſorum. Hoc etiam probatur ex conſuetudine Philoſophorum. *Secunda.* Nam Philoſophi Naturales inueniũtur determinaſſe de figura Solis & Lunæ & Terræ, & totius mundi, circa quod inſudat etiam Aſtrologorum intentio. Sic igitur Aſtrologia & Scĩa Naturalis conueniũt non ſolum in eiſdem ſubſtantiis, ſed etiam in conſyderatione eorũdem accidentium: & in demonſtratione earũdem concluſionum. Vnde videtur ꝙ Aſtrologia ſit pars Phyſicæ, & per conſequens Phyſica non totaliter differat à Mathematica. Secundo ibi.

ARGY. *De his igitur & ipſe Mathematicus tractat, ſed non ut eſt quodq; Naturalis corporis finis. Nec hoc accidentia con* D *templatur, quò talibus accidunt.*

T.c.18. Idẽ in Timæo Plato. *De his quidem igitur negociatur & Mathematicus, ſed non inquantum phyſici corporis terminus eſt unumquodq;. Neque accidentia ſpeculatur inquantum talibus exiſtentibus accidunt.*

Reſponſio. Secũda parte. 19.te. Soluit pręmiſſam qõnem. Et circa hoc duo facit. Primo ponit ſolutionẽ. Scđo confirmat eam ibi. {Fiet autem.} Circa primum tria facit. Primo ſoluit qõnem, Secundo concludit quoddam corollarium ex ꝑdictis ibi. {Vnde & abſtrahit.} Tertio excludit errorem ibi. {Latet aũt hoc.} Immediate infra. T.c.19. Dicit ergo primo, ꝙ Mathematicus & Naturalis determinãt de eiſdẽ, ſ. pũctis, lineis, & ſuperficiebús & hmõi, ſed non eodem mõ. Non.n. Mathematicus determinat de eis, inquantum vnũquodq; eorũ eſt terminus corporis naturalis. neq; cõſyderata ea, q̃ acci-

dunt eis, inquantum ſunt termini corporis naturalis, ꝑ quem modum de eis conſyderat Scīa Naturalis. Non eſt autem inconueniens, ꝙ idem cadat ſub conſyderatione diuerſarum Scientiarum ſm diuerſas conſyderationes. Secundo ibi.

ARGV. *Quapropter & ſeparat. Mēte nāq; à motu ſeparabilia ſunt, nihilq; intereſt. Neq; cū ſeparant efficitur falſum.*

Vnde & abſtrahit. Abſtracta.n. ſunt intellectu à motu et nihil differt: neq; fit mendacium abſtrahentium.

Notabile. Concludit quoddam corollariū ex prędictis. Quia enim Mathematicus conſyderat lineas & puncta & ſuperficies & hmōi accidentia eorum, non inquantum ſunt termini corporis Naturalis, ideo dr̄ abſtrahere à materia ſenſibili & Naturali. Et cā quare poſſunt abſtrahere eſt iſta. quia ſm intellectū ſunt abſtracta à motu. Ad cuius cauſæ euidentiam conſyderandum eſt, ꝙ multa ſunt coniuncta ſm rem, quorum vnum nō eſt de intellectu alterius, ſicut album & Muſicum coniunguntur in aliquo ſubiecto, & tn̄ vnum non eſt de intellectu alterius: & iō poteſt vnum ſeparatim intelligi ſine alio. Et hoc eſt vnum intellectum eſſe abſtractum ab alio. Manifeſtum eſt autem, ꝙ poſteriora non ſunt de intellectu priorum, ſed econtra. Vnde priora poſſunt intelligi ſine poſterioribus, & non ecōtra: ſicut patet, ꝙ aīal eſt prius hoīe: & prius eſt homo, hoc hoīe. nam homo ſe habet ex additione ad aīal, & hic homo ex additione ad hoīem: & propter hoc homo non eſt de intellectu animalis, nec Socrates de intellectu hominis: vnde aīal poteſt intelligi abſq; homine, & homo abſq; Socrate, & aliis indiuiduis: & hoc eſt abſtrahere vl'e à particulari. Silr̄ autem & inter accidentia omnia, quę adueniunt ſubſtantiæ, primo aduenit ei quantitas, & deinde qualitates ſenſibiles, & actiones & paſsiones, & motus conſequētes ſenſibiles qualitates. Sic igitur quantitas non claudit in ſui intellectu qualitates ſenſibiles vel paſsiones vel motus, claudit tn̄ in ſui intellectu ſubſtantiam. Pōt igitur intelligi quātitas ſine materia ſubiecta motui, & qualitatibus ſenſibilibus, non tn̄ abſq; ſubſtantia. Et ideo hmōi quantitates & quæ eis accidunt, ſunt ſm intellectum abſtracta à motu & à materia ſenſi-

Nota neceſſariam de abſtractione doctrinam.

T.c. 35. bili, non autem à materia intelligibili, vt dr̄ in 7. Meta. Quia igit̄ ſic ſunt abſtracta à motu ſm intellectum, ꝙ non claudūt in ſuo intellectu materiā ſenſibilem ſubiectam motui, iō Mathematicus pōt abſtrahere à materia ſenſibili. & nihil differt q̄tum ad veritatem conſyderationis vtrum ſic vel ſic conſyderent. q̄uis.n. non ſint abſtracta ſm eſſe. Non tn̄ Mathematici abſtrahentes ea ſm intellectum mentiuntur, quia non aſſerunt ea eſſe extra materiam ſenſibilem, hoc.n. eſſet mendaciū, ſed conſyderānt de eis abſq; conſyderatione materiæ ſenſiblis, quod abſq; mendacio fieri pōt. Sicut aliquis pōt conſyderare albedinem abſq; Muſica & vere: licet conueniant in eodem ſubiecto. non tn̄ eſſet vera cōſyderatio ſi aſſereret albū non eſſe Muſicum. Tertio ibi.

Abſtrahētium non eſt mēdacium, vide tertio de Anima, tt. 35.

ARGV. *Latent autem id agentes: & hi, qui dicunt ideas eſſe. Naturales.n. ſeparant formas quæ minus ſeparabiles ſunt, q̄ mathematicæ formæ.*

T.c. 19. *Latet aūt hoc facientes et ideas dicentes. Phyſica.n. abſtrahunt: cum minus ſint abſtracta Mathematicis.*

Rō Platonicorum, ponētium vniuerſalia ſeparata. Excludit ex prædictis errorem Platonis. Quia.n. latebat eum quō intellectus vere poſſet abſtrahere ea, E quæ non ſunt abſtracta ſm eſſe, poſuit omnia, quæ ſunt abſtracta ſm intellectum eſſe abſtracta ſm rem. Vnde non ſolum ponit Mathematica abſtracta propter hoc, ꝙ Mathematicus abſtrahit à materia ſenſibili, ſed etiā poſuit ipſas res naturales abſtractas, propter hoc, ꝙ Naturalis Scientia eſt de vniuerſalibus & non de ſingularibus. Vnde poſuit hominem eſſe ſeparatum, & equū, & lapidem & alia huiuſmodi: quæ quidem ſeparata, dicebat eſſe ideas. cūm tn̄ naturalia ſint minus abſtracta q̄ Mathematica. Mathematica enim ſunt omnino abſtracta à materia ſenſibili ſm intellectum: quia materia ſenſibilis non includitur in intellectu Mathematicorum, neq; in vniuerſali neq; in particulari: ſed in intellectu ſpērum naturalium includitur quidem materia ſenſibilis, ſed non materia indiuidualis: in intellectu enim hominis includitur caro & os, ſed non hæc caro F & hoc os. Deinde cum dicit.

ARGV. *Quod quidem eſſe patebit, ſi quiſpiam utrorūq; definitiones, ipſarum inquam formarum naturalium, & accidentium dicere conatur. etenim par quidem & impar, rectum & curuum, numerus inſuper, linea, atque figura ſine motu nimirum definientur. at carnis, oſsis, ac hominis definitio ſine ipſo non erit. Sed hæc perinde atq; naſus ſimus, ſed non ut curuum, concauumq; dicuntur.*

Fiet aūt hoc manifeſtum ſi aliquis utrorumq; tentauerit dicere terminos & ipſorum & accidentium. Impar quidem enim & par, rectum, curuum, adhuc aūt & linea & figura ſine motu. Caro aūt & os, & homo non adhuc, ſed hæc ſicut naris ſima: ſed non ſicut curuum dicuntur.

Manifeſtat poſitam ſolutionem duplr̄. Primo quidem per differentiam definitionum, quas aſsignat Ma- G thematicus & Naturalis, Secundo per Scīas medias ibi. {Demonſtrant autem & q̄ magis.} Dicit ergo T.c. 20. primo, ꝙ hoc, quod dictum eſt de diuerſo modo conſyderationis Mathematici & Phyſici, fiet manifeſtum ſiquis tentauerit dicere definitiones Naturaliū & Mathematicorum, & accidentia eorum. quia Mathematica, vt par, & impar, & rectum, & curuum, & numerus, & linea, & figura, definiuntur ſine motu & materia: non autem caro, & os, & homo: ſed horum definitio eſt ſicut definitio ſimi, in cuius definitione ponitur ſubiectū ſenſibile. Et ſic ex ipſis definitionibus Naturalium & Mathematicorum apparet ꝙ ſupra dictū eſt de differentia Mathematici & Naturalis. Scd̄o ibi.

T.c. 20. *Hoc idem indicāt & Mathematicarum facultatum hæc, quæ magis ſunt Naturales, ut perſpectiua, Muſica, et Aſtro-* H *logia. Nam contra quodammodo ſeſe habent atque Geometria. Geometria nāque de Naturali quidem linea contemplatur, ſed non ut eſt Naturalis. Perſpectiua uero Mathematicam quidem conſyderat lineam, at non ut eſt Mathematica, ſed ut eſt Naturalis.*

Nec in textu græco, nec in græcis expoſitoribus, cōparatio hæc mediarum ſciarum habetur, at tātū dicitur q. Sciæ mediæ magis ſunt Naturales, quā Mathematicæ puræ. nēpe naturales ſunt.

Demonſtrant autem & quæ magis Phyſica q̄ Mathematica: ut Perſpectiua, & Harmonica, & Aſtrologia. è contrario enim quodammodo ſe habent ad Geometriam. Geometria quidem enim Phyſicam intendit lineam: ſed non inquantum eſt Phyſica. Sed perſpectiua quidem Mathematicam lineam, ſed non inquantum Mathematica, ſed inquantum eſt Phyſica.

Probat idem per ſc̄ias, quæ ſunt mediæ inter Mathematicam & Naturalē. Dicuntur autem ſcię medię, q̄ accipiunt principia abſtracta à Scientiis pure Mathematicis,

maticis,& applicant ad materiam ſenſibilẽ: ſicut Perſpectiua applicat ad lineam viſualem, ea quæ demonſtrantur à Geometria circa lineam abſtractam.& Harmonica,i.Muſica,applicat ad ſonos ea, quæ Arithmeticus conſyderat circa proportiones numerorum.& Aſtrologia conſyderationem Geometriæ & Arithmeticæ applicat ad Cælum & ad partes eius. Huiuſmodi autem Scientiæ, licet ſint mediæ inter Sciam Naturalem & Mathematicam:tñ dicuntur hic à Philoſopho eſſe magis Naturales ꝙ̄ Mathematicæ,quia vnũquodque denominatur, & ſpẽm habet à termino. vnde, ꝙ harum Sciarum conſyderatio terminatur ad materiã Naturalem, licet per principia Mathematica ꝓcedat, magis ſunt Naturales ꝙ̄ Mathematicæ. Dicit ergo de huiuſmodi Scientiis, ꝙ contrario modo ſe habent cũ Scientiis, quæ ſunt pure Mathematicæ, ſicut Geometria vel Arithmetica. Nam Geometria cõſyderat quidem de linea, quæ habet eſſe in materia ſenſibili, quæ eſt linea Naturalis,non tñ conſyderat de ea inquantũ eſt in materia ſenſibili,ſm ꝙ eſt Naturalis, ſed abſtracte vt dictum eſt. Sed Perſpectiua econtra accipit lineam abſtractam,ſm ꝙ eſt in conſyderatione Mathematici, & applicat eam ad materiam ſenſibilem: & ſic determinat de ea, non inquantum eſt Mathematica, ſed inquantum eſt Phyſica. Ex ipſa ergo dr̃ia Sciarum mediarum ad Scias pure Mathematicas,apparet quod ſupra dictum eſt. Nam, ſi hmõi Scientiæ mediæ abſtracta applicant ad materiam ſenſibilem, manifeſtum eſt, ꝙ Mathematicæ econtra ea, quæ ſunt in materia ſenſibili abſtrahunt. Et per hoc etiam patet rñſio ad id qd ſupra obiiciebatur de Aſtrologia. Vnde Aſtrologia eſt magis Naturalis ꝙ̄ Mathematica. Vnde non eſt mirum ſi communicet in concluſionibus cum Scientia Naturali: quia tñ non eſt pure Naturalis per aliud medium eandem concluſionem demonſtrat. Sicut, ꝙ terra ſit ſpherica demonſtratur à Naturali per medium Naturale,vtputa,quia partes eius vndiq; & ęqualiter concurrunt ad medium: ab Aſtrologo autem ex figura eclipſis lunaris, vel ex hoc, ꝙ non eadem ſydera ex omni parte terræ aſpiciuntur.

Cur magis Naturales dicat Ariſt. Scientias medias eſſe.

LECTIO IIII.

Naturalis Philoſophus non ſolam materiã ſpeculatur: ſed formam omnem in materia vſque ad hominis intellectum.

ARGY. *Cùm aũt Natura ſit duplex,materia atq; forma,res Naturales perinde contẽplemur oportet,atq; ſi de ſimitate qdnam ſit, conſyderemus. Quare neq; ſine materia, neq; ſine rõne materiæ res huiuſcemodi conſyderandæ eſſe uĩr.*

T.c. 21. *QVoniam autem natura dupliciter dicitur, ſpecies & materia, ſicut de ſimo quid ſit intendimus, ſic conſyderandum eſt. Quare neque ſine materia huiuſmodi, neq; ſecundum materiam.*

Poſtꝙ̄ Philoſophus oſtendit differentiam inter Naturalem & Mathematicum,hic oſtendit ad quid ſe extendat conſyderatio Naturalis & circa hoc duo facit. Primo oſtendit, ꝙ ad Naturalem pertinet cõſyderare formam & materiam. Secundo oſtendit quid ſit terminus conſyderationis Naturalis circa formam ibi.{Vſq; ad quantum.} Circa primum duo facit. Primo ex præmiſſis concludit propoſitum. Secundo mouet dubitationes circa determinatum ibi. {Etenim iam.} Dicit ergo primo, ꝙ natura dr̃ dupliciter, ſ.de materia & forA ma, vt ſupra dictum eſt. Et ſic eſt conſyderandum in Scientia Naturali, ſicut cum intendimus de ſimo quid eſt.tunc.n.non ſolum formam,i.curuitatem,ſed etiam materiam,i.naſum attendimus. Vnde in Scientia Naturali neq, eſt conſyderatio ſine materia ſenſibili,neq; etiam ſolum ſm materiam, ſed etiam ſm formam. Et notandum, ꝙ iſte proceſſus Ariſt. includit duo media. per vnum quorum ſic poteſt argumentari. Naturalis Philoſophus debet conſyderare de natura: ſed natura eſt tam forma ꝙ̄ materia: ergo debet tam de materia ꝙ̄ de forma conſyderare. Per aliud vero ſic. Naturalis differt à Mathematico, vt dictum eſt, quia conſyderatio Naturalis eſt ſicut conſyderatio ſimi, conſyderatio vero Mathematici eſt ſicut conſyderatio curui: ſed conſyderatio ſimi eſt conſyderatio formæ & materiæ: ergo & conſyderatio Naturalis eſt conſyderatio vtriuſq;

Secunda parte. 26. te.

Immediate infra lec. 2.

B Secundo ibi.

ARGY. *Nam et de hoc ipſo quiſpiã dubitauerit cum duæ ſint Naturæ,de utra cõſyderare, ad Naturalem Philoſophum pertinet: an de eo quod ex utriſq; cõponitur. Quod,ſi de ipſo,et de utraq; cõtẽplari ad eundũ utiq; ſpectat, utrũ igitur eiuſdem ſit facultatis an diuerſarum utrãque cognoſcere.*

T.c. 22. *Etenim iam & de hoc dubitabit aliquis dupliciter, quia duæ naturæ ſunt,de qua eſt Phyſica,aut de eo quod ex utriſque. Sed ſi de eo quod eſt ex utriſq;,& circa utraq;: utrum igitur eiuſdem,aut alius utrunq; cognoſcere?*

Mouet circa præmiſſa dubitationem duplicẽ. quarum prima eſt. Cùm natura dicat̃ de materia & de forma, vtrum Scia Naturalis ſit tantum de materia, vel tñ de forma: vel de eo, quod eſt ex vtroq; compoſitum. Secunda dubitatio eſt. Suppoſito, ꝙ de vtroq; conſyC deret Scia Naturalis, vtrum ſit eadem Scientia Naturalis, quæ conſyderet de forma & materia: vel alia,& alia de vtroque. Secundo ibi.

ARGY. *Nam reſpicienti quidem ad Veteres, materiei cognitio ad ipſum uidebitur pertinere. perparum.n. Empedocles & Democritus formam,quiditatemq; tetigerunt.*

In Antiquos quidem.n.aſpicienti uidebitur utiq; eſſe materiei. ex parua enim parte quadam Empe. & Demo. ſpeciem & quod quid erat eſſe tetigerunt.

Soluit prædictas dubitationes, & maxime ſecundã, oſtendens ꝙ ad eiuſdem Scię Naturalis conſyderationem ꝑtinet conſyderare de forma & de materia. Nam prima qõ ſatis videbatur ſoluta eſſe ꝑ hoc, quod dixerat, ꝙ conſyderatio Naturalis eſt,ſicut cũ intendimus D de ſimo qd ſit. Circa hoc ergo duo facit. Primo ponit qd Antiqui ſenſiſſe vñr: & dicit, ꝙ ſi aliquis velit aſpicere ad dicta Antiquorum Naturalium, vr̃, ꝙ Scientia Naturalis non ſit niſi de materia: quia vel nihil tractauerunt de forma, vel aliquid modicum, ſicut tetigerũt eam Demo. & Empe. inquantum poſuerunt aliquid fieri ex multis ſm aliquem determinatum modum miſtionis vel congregationis. Secundo ibi.

ARGY. *At, ſi ars imitatur naturã, eiuſdem aũt ſciæ eſt formam atq; materiã uſq; ad terminũ quendã cognoſcere, ueluti Medici ſanitatem, & bilẽ, atq; pituitã, in quibus eſt ſanitas: & Aedificatoris ſimiliter formam ipſius domus atq; materiã, latéres inq̃ ac ligna & cæterorũ. Eodem mõ Naturalis etiã facultatis erit profecto utraſq; naturas cognoſcere.*

Si autem ars imitatur naturam: eiuſdem autem ſcientiæ

eſt cognoſcere formam & materiam uſq; ad hoc, ut Medici ſanitatem, & choleram & phlegma, in quibus eſt ſanitas: ſimiliter autem & Aedificatoris eſt formam domus, & materiam, quoniam lateres & ligna ſunt: ſimiliter aũt in aliis: & Phyſici utiq; erit cognoſcere utraſq; naturas.

Oſtendit propoſitum tribus rõnibus. quarum prima talis eſt. Ars imitatur naturam. oportet igitur, ꝙ ſic ſe habeat Scientia Naturalis circa Naturalia, ſicut ſe habet Scientia artificialis circa artificialia: ſed eiuſdem Scientiæ artificialis eſt cognoſcere materiam & formã vſque ad aliquem certum terminum, ſicut Medicus cognoſcit ſanitatem vt formã, & choleram & phlegma, & huiuſmodi ſicut materiam, in qua eſt ſanitas. Nam in contemperatione humorum ſanitas cõſiſtit. Et ſimiliter ædificator conſyderat formam domus, & lateres & ligna, quæ ſunt materia domus, & ita eſt in omnibus aliis artibus. ergo eiuſdem Scientiæ Naturalis eſt cognoſcere tam materiam q̃ formam. Eius autem, ꝙ ars imitatur Naturam, ratio eſt, quia principiũ operationis artificialis cognitio eſt: omnis aũt noſtra cognitio eſt per ſenſus à rebus ſenſibilibus & naturalibus accepta, vnde ad ſimilitudinem naturalium in artificialibus operamur. Ideo autem res naturales imitabiles ſunt ꝑ artem, quia ab aliquo principio intellectiuo tota natura ordinaẽ ad finem ſuũ, vt ſic opus naturæ videatur eſſe opus intelligentiæ, dum ꝑ determinata media ad certos fines procedit: qđ etiam in operando ars imitatur. Secundam rõnem ponit ibi.

Qũo ars naturã imitetur.

ARGV.

Prӕterea Facultatis eiuſdem eſt id gratia cuius, finemq́; et ea, quӕ horum gratia ſunt cognoſcere. at natura finis eſt, & id cuius gratia. Quorum nãq; motionis, ſi ſit continua, finis aliquis eſt, eorum is ultimum eſt, & id cuius gratia. Quapropter & Poeta ridicule compulſus eſt ad hanc ſententiam afferendam, Extremum ob quod natus erat ſatũq; petiuit. Non.n. quoduis ultimũ finis eſt, ſed id, quod eſt optimum. Artes prӕterea materiam faciunt, quӕdam ſimpl'r: quӕdam aptam idoneamq́; ad opus. Et utimur quia oĩa ſunt gratia noſtri. (Sumus.n. & nos quodãmodo finis.) Id.n. cuius gratia cӕtera ſunt, dupl'r dicitur, ut in Philoſophia diſtinximus. Duӕ igitur dominӕ ſunt materiei cognoſcenteſq; artes, ea, quӕ utitur, & ea, quӕ prӕeſt faciendorum operũ facultati: ipſi inquam Architectura. Quapropter & ea, quӕ utitur, Architectura quodãmodo eſt. Sed hoc intereſt: altera nãq; formam cognoſcit, altera materiam facit. Nam gubernator quidem qualis eſt forma claui cognoſcit ac iubet. at Architectus extruendӕ nauis, quali ex ligno & qualibus ex motibus erit. In his igitur, quӕ per artem conficiuntur, nos operis extruendi cauſa materiam facimus. In naturalibus autem eſt.

T.c.23. *Adhuc, quod cuius cã fit, & finem eiuſdem. & quӕcũq; ſunt pp hoc. Natura aũt finis eſt, & cuius cã fit. quorum.n. continuo motu exĩte, eſt aliquis finis, ipſius motus, hoc ultimum eſt, & cuius cã fit. uñ & Poeta deriſorie appoſuit dicere hunc finẽ, cuius quidẽ cã effectus eſt. uult.n. non oẽ eſſe ul-*

T.c.24. *timum finem, ſed optimũ. Quoniam aũt faciunt artes materiam, aliӕ quidem ſimpl'r: aliӕ uero operoſe. & utimur tanq̃ pp nos oĩbus quӕ ſunt. (Sumus.n. quodammodo & nos finis.) Dupl'r.n. eſt id cuius cã fit. dictum eſt autem de his in his, quӕ de Prima Philoſophia ſunt. *Duӕ igitur ſunt ª principantes materiam & cognoſcentes artes: quӕ utitur, & fa-*

In quinto & duodecimo. te.c.25.
** T.c.25.*
a.i.q̃ dominãtur materiӕ.

E *ctiua, quӕ Architectonica. unde & uſualis Architectonica quodãmodo eſt. Differunt aũt ſecundum ꝙ hӕc formӕ quidẽ cognoſcitiua eſt Architectonica, alia aũt ut factiua materiӕ. gubernator.n. qualis ſit forma aliqua temonis cognoſcit & inſtituit: alius autem ex quo ligno & qualibus illis erit. In his quidem igitur, quӕ ſunt ſecundum artem, nos facimus materiam propter opus: ſed in Phyſicis ineſt.*

Eiuſdem Sciæ eſt conſyderare finem, & ea q̃ ſunt ad finem. & hoc ideo, quia ratio eorum, quæ ſunt ad finem à fine ſumitur: ſed natura, quæ eſt forma, eſt finis materiæ: ergo eiuſdem Scientiæ Naturalis eſt conſyderare materiam & formam. Quod aũt forma ſit finis materiæ ſic probat. Ad hoc, ꝙ aliquid ſit finis alicuius motus continui duo requiruntur: quorum vnum eſt, ꝙ ſit vltimum motus: & aliud eſt, ꝙ ſit cuius cauſa fit:
F aliquid.n. poteſt eſſe vltimum, ſed non eſt cuius cauſa fit. vnde Poeta hoc appoſuit, ꝙ deriſorie ſe habet dicere, finem cuius cauſa fit. Videtur.n. eſſe nugatio, ſicut ſi diceretur, homo animal: quia animal eſt de rõne hominis, ſicut & cuius cauſa de ratione finis. vult.n. Poeta. ꝙ non omne vltimum ſit finis, ſed illud, quod eſt vltimum & optimum, hoc eſt cuius cauſa fit. Et q̄dem, ꝙ forma ſit vltimum generationis hoc eſt per ſe manifeſtum. Sed, quod ſit cuius cauſa fit reſpectu materiæ, manifeſtat per ſimilitudinem in artibus. Inueniũtur.n. quædam artes, quæ faciunt materiam, quarum quędam faciunt eam ſimpliciter, ſicut ars figuli facit lateres, quæ ſunt materia domus: quædam vero faciunt eam operoſe, i. materiam præexiſtentem in natura diſponunt ad receptionem formæ, ſicut ars carpentaria præparat ligna ad formam nauis. Item conſyderãdum
G eſt, ꝙ nos vtimur omnibus, quæ ſunt ſm artem facta, ſicut propter nos exiſtentibus. Nos enim ſumus quodammodo finis omnium artificialium. Et dicit. {quodammodo.} quia ſicut dictum eſt in Philoſophia prima, dupliciter dicitur id cuius cauſa fit, ſ. cuius & quo: ſicut finis domus, vt cuius, eſt habitator: vt quo, eſt habitatio. Ex his igitur accipere poſſumus ꝙ duæ artes ſunt principantes materiam, i. quæ præcipiunt artibus facientibus materiam: & cognoſcentes, i. diiudicantes de ipſis: vna, ſ. quæ vtitur, & alia, quæ eſt factiua artificiati, inducens, ſ. formam: & hæc eſt ſicut Architectonica reſpectu eius, quæ diſponit materiam, ſicut nauifactiua reſpectu carpentariæ, quæ ſecat ligna. Vnde etiam oportet ꝙ ipſa ars vſualis ſit quodammodo Architectonica, i. principalis ars reſpectu factiuæ. Quamuis igitur vtraq; ſit Architectonica, ſ. vſualis & factiua,
H tñ differunt, quia vſualis eſt Architecta inquantum eſt cognoſcitiua & diiudicatiua de forma: alia autem, quæ eſt Architecta tanq̃ factiua formæ, eſt cognoſcitiua materiæ, i. diiudicat de materia. Et hoc manifeſtat per exemplum. vſus enim nauis pertinet ad gubernatorẽ, & ſic gubernatoria eſt vſualis: & ſic eſt Architectonica reſpectu nauifactiuæ, & cognoſcit & diiudicat de forma. Et hoc eſt, quod dicit, ꝙ gubernator cognoſcit & inſtituit qualis debeat eſſe forma temonis. Alius aũt, ſ. Factor nauis cognoſcit & diiudicat ex quib' & qualibus lignis debeat fieri nauis. Sic ergo manifeſtum eſt, ꝙ ars, quæ inducit formam, præcipit arti, quæ facit vel diſponit materiam: & ars, quæ vtitur artificiato iam facto, præcipit arti, q̃ inducit formam. Ex quo poſſumus accipere, ꝙ ſic ſe habet materia ad formã, ſicut forma ad vſum. ſed vſus eſt cuius cauſa fit artificiatũ: ergo &

Homo quodãmodo finis eſt omnium.

forma

forma eſt, cuius cauſa eſt materia in artificialibus. Et ſicut in his, quæ ſunt ſm artem, nos facimus materiam propter opus artis, quod eſt ipſum artificiatum, ita in naturalibus materia ineſt à natura non à nobis facta: nihilominus eundem habens ordinem ad formam, .ſ. ꝙ eſt propter formam. Vnde ſequitur, ꝙ eiuſdem Scientiæ Naturalis ſit conſyderare materiam & formam. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY.

Inſuper materies eſt eorum quæ ſunt ad aliquid. Alia.n. ad aliam eſt formam accommodata.

T. c. 26.

Amplius eorum quæ ſunt ad aliquid materia eſt. in alia enim forma alia materia.

Materia eſt de relatiuis ſcdm dici, non aũt ſe eundum eſſe.

Quæ talis eſt. Eorum, quæ ſunt ad aliquid, vna eſt ſcientia: ſed materia eſt de numero eorum, quæ ſunt ad aliquid: quia dicitur ad formam. Quod ideo non dicitur: quia ipſa materia ſit in genere relationis, ſed cuiuſlibet formæ determinatur propria materia. Et hoc eſt quod ſubdit, ꝙ ſub alia forma oportet eſſe aliã materiam. Vnde relinquitur, quòd eiuſdem ſcientiæ naturalis ſit conſyderare formam & materiam. Deinde cum dicit.

ARGY.

At quouſq; naturalem Philoſophum formam & ipſum quid eſt ſcire oportet. An ut medicum neruum, uel fabrum æs, uſq; ad quendam terminum conſyderare oportet. Alicuius nãque gratia eſt unaquæq;, & circa res uerſari quæ ſeparabiles quidem ſunt rõne, in materia autem ſunt. Homo nãque generat hominem atq; ſol. Quo uero modo ſeſe habeat ſeparabilis forma: & quidnam ſit Philoſophiæ Primæ officium eſt determinare ac pertractare.

Teſtimonio autem Themiſtii Simpliciter opinatur natural~ Philoſophũ formã, vſq; ad cãm finalẽ debere cõſyderare, q. etiã Plato iubet in Phedo ne.

Vſque ad quantum ergo Phyſicum oportet cognoſcere ſpeciem & quod quid eſt? Aut quemadmodum ad Medicũ neruum: & fabrum æs uſquequo, cuius enim cauſa unumquodque. Et circa hæc quæ ſunt ſeparatæ quidem ſpecies in materia. homo enim hominem generat ex materia et ſol. Quomodo autem ſe habeat hoc ſeparabile, & quid ſit, Philoſophiæ primæ eſt determinare.

Oſtendit quantum ſe extendat conſyderatio ſciæ naturalis circa formam. Et circa hoc duo facit. Primo mouet quæſtionem hanc, ſ. vſque ad quantum oporteat Naturalem cõſyderare de forma & quiditate rei. Nam conſyderare formas & quiditates rerum abſolute, videtur pertinere ad Philoſophum. Primum, ſecundo ſoluit, ꝙ ſicut Medicus conſyderat neruum, & Faber æs vſq; ad aliquem terminum, ita & Naturalis formas. Medicus enim non conſyderat de neruo inquantum eſt neruus: hoc enim pertinet ad Naturalẽ, ſed inquantum eſt ſubiectum ſanitatis. & ſimiliter Faber de ære non inquantum eſt æs, ſed inquantum eſt ſubiectum ſtatuæ, aut alicuius hmõi. Et ſilr Naturalis non conſyderat de forma inquantum eſt forma, ſed inquantum eſt in materia. Et ideo ſicut Medicus in tantum conſyderat de neruo inquantum pertinet ad ſanitatem, cuius cauſa conſyderat neruum, ſimiliter Naturalis in tantum conſyderat de forma inquantum habet eſſe in materia. Et ideo terminus conſyderationis Sciẽ naturalis eſt circa formas, quę quidem ſunt aliquo mõ ſeparatę, ſed tamen eſſe habent in materia. Et huiuſmodi formæ ſunt animæ rationales: quæ quidem ſunt ſeparatæ, inquantum intellectiua virtus non eſt actus alicuius organi corporalis, ſicut virtus viſiua eſt act⁹ oculi. ſed in materia ſunt inquantum dãt eſſe naturale tali

Terminus cõſyderationis Naturalis.

corpori. Et ꝙ ſint in materia per hoc probat, ꝙ forma cuiuſlibet rei generatæ ex materia, eſt in materia: ad hoc.n. terminatur gñatio vt forma ſit in materia. Sed homo generatur ex materia & ab hoĩe, quaſi ab agẽte primo, & à Sole tanq̃ ab agente vlĩ reſpectu generabilium: vnde ſequitur, ꝙ anima, quæ eſt forma humana, ſit in materia. Vnde vſq; ad animam rõnalem ſe extendit conſyderatio Naturalis, quæ eſt de formis. Sed qũo ſe habeant formæ totaliter à materia ſeparatæ, & quid ſint, vel etiam qũo ſe habeat hęc forma, i. anima rationalis ſm ꝙ eſt ſeparabilis, & ſine corpore exiſtere potens, & quid ſit ſm ſuam eſſentiam ſeparabile, hoc determinare pertinet ad Philoſophum primum.

LECTIO V.

Philoſophum Naturalem de Cauſis ſpeculari oportere: queve & quot numero ſint.

ARGY.

Determinatis autem hiſce conſyderandum eſt de cauſis quales & quot ſint numero. Nam cùm hæc pertractatio ſciendi ſit cauſa, ſcire autem unumquodq; non prius putemus, q̃ circa unumquodq; propter quid eſt capiamus, idq; ſit primam accipere cauſam, patet & à nobis hoc eſſe agendum, & de generatione corruptioneue, & de omni naturali mutatione: ut ipſarum perceptis principiis, ad ipſa quodq; eorum, quæ quærimus, reducere enitamur.

T. c. 27.

Determinatis autem his conſyderandum eſt de cauſis, & quæ & quot numero ſunt. Quoniam enim ſciendi gratia hoc negocium eſt: ſcire aũt nõ ante opinamur unumquodq; q̃ utiq; accipimus propter quid eſt unũquodq;, hoc autem eſt accipere primam cauſam, manifeſtum eſt, quoniam & nobis hoc faciendum eſt, & de generatione & corruptione & de omni Phyſica mutatione: quatenus ſcientes eorum principia, reducere in ipſa tentemus quæſitorum unumquodque.

Poſtq̃ Philoſophus oſtendit de quibus conſyderat Scientia Naturalis, hic incipit oſtendere ex quibus cauſis demõſtret. Et diuiditur in partes duas. In prima determinat de cauſis. In ſecunda vero oſtẽdit ex quibus cauſis Naturalis demonſtret ibi. {Qm̃ autem cauſæ quatuor.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit neceſsitatem determinandi de cauſis, ſecundo incipit de cauſis determinare ibi. {Vno quidem modo.} Dicit ergo primo, ꝙ poſtquàm determinatum eſt quid cadat ſub conſyderatione Scientiæ Naturalis, reſtat conſyderandum de cauſis, quæ & quot ſunt. Et hoc ideo, quia hoc negocium, quo intendimus de natura tractare, nõ ordinatur ad operationem, ſed ad ſciam. quia nos non poſſumus facere res naturales, ſed ſolum de eis ſciam habere. ſed nos non opinamur nos ſcire vnumquodq;, niſi cùm accipimus propter quid, qđ eſt accipere cauſam. vnde manifeſtum eſt ꝙ hoc obſeruandum eſt nobis circa gñationem & corruptionem & oẽm naturalem mutationem, vt cognoſcamus cauſas: & reducamus vnumquodq;, de quo quæritur propter quid, in proximam cauſam. Hoc autem ideo dicit, quia conſyderare de cauſis inquantum huius, proprium eſt Philoſophi Primi. nam cauſa in eo quòd cauſa eſt, non dependet à materia ſecundum eſſe, eò ꝙ in his etiam, quæ à materia ſunt ſeparatæ, inuenitur ratio cauſæ. Sed à Philoſopho naturali aſſumitur conſyderatio de cauſis propter aliquam neceſsitatem: nec aſſumitur ab eo conſyderare de cauſis, niſi ſm ꝙ ſunt cauſæ naturalium mutationum. Secundo ibi.

T. c. 70.

T. c. 28.

ARGT. *Vno itaq; modo cauſa dicitur id, ex quo quippiam fit, eo pacto ut inſit, ut æs ſtatuæ, argentumque pateræ, & horum genera. Alio modo forma atq; exemplar. hæc eſt aũt ratio quiditatis, & huius genera, uelut eius concentus, qui ſonos omnes complectitur, ipſa duorum ad unũ ratio, atq; omnino numerus. partes itemq; in ratione ſumuntur. Præterea id, unde primum principiũ eſt mutationis aut quietis. qualis eſt cã his qui conſuluit. & pater filij atq; oĩo q̃ efficit eius qđ efficitur, & q̃ mutat eius q̃ mutatur. Inſup ut finis, hic aũt eſt cuius gratia cætera fiunt. ueluti de ambulãdi ſanitas. cur enim deambulat interrogati, quò ualeat reſpondemus: atq; ſi hoc pacto dixerimus, reddidiſſe cãm arbitramur. Et quæcunq; alio mouente inter ipſum & finem fiunt, ut inter Medicum ſanitatemq;, macies, aut purgatio, aut inſtrumẽta uniuerſa enim hæc ipſius finis gratia ſunt, inter ſeſe autem differunt. alia nanq; ſunt opera alia inſtrumenta. Cauſæ igitur tot ferè modis dicuntur.*

T. c. 28. *Vno quidem modo cauſa dicitur, ex quo fit aliquid cùm inſit, ſicut æs ſtatuæ, & argentum phiale, & horum genera. Alio autem modo ſpecies exemplum. hæc autem eſt ratio ipſius q̃ quid erat eſſe: & huius genera, ut eius quæ eſt diapaſon, duo ad unum, & omnino numerus, & partes, quæ in definitione. Amplius unde principium mutationis primum, aut quietis eſt, ut conſilians cauſa, & pater filij, & omnino faciens facti, & commutans commutati.* T. c. 29. *Adhuc autẽ quẽadmodum finis. Hoc autẽ eſt quod cuius cauſa, ut ambulandi ſanitas. propter quid enim ambulat, dicimus ut ſanetur. & dicentes ſic, opinamur aſsignare cauſam. Et quæcunq; iam mouente alio inter media, ſunt finis, ut ſanitatis, macies aut purgatio, aut potiones, aut organa. omnia enim hæc finis gratia ſunt. Differunt tamen abinuicẽ, q̃ alia quidẽ opera,* T. c. 30. *alia uero organa. Cauſæ quidem igitur ferè tot modis dicuntur.*

Determinat de cauſis. Et circa hoc tria facit. Primo oſtendit diuerſas ſpecies cauſarum, Secundo de quibuſdam immanifeſtis cauſis determinat ibi. {Dr̃ autem fortuna.} Tertio oſtendit ꝙ non ſunt plures neq; pauciores ibi. {Qm̃ autem cauſæ.} Prima diuiditur in duas. In prima determinat ſpẽs cauſarum. In ſecunda determinat modos diuerſarum cauſarum ſm̃ vnãquãq; ſpeciem ibi. {Modi autem cãrum.} Circa primum duo facit. Primo inducit diuerſas ſpecies cãrum, Secundo reducit eas ad quatuor ibi. {Oẽs autem nunc.} Circa primum duo facit. Primo ponit diuerſitatem cauſarũ. Secundo exponit quędam conſequentia ex diuerſitate prædicta ibi. {Contingit autem.} Dicit ergo primo ꝙ vno modo dr̃ cauſa, ex quo fit aliquid cùm inſit, ſicut æs dr̃ cauſa ſtatuæ, & argentum cauſa phialæ, & etiam genera horum dicuntur cauſæ earundem rerum, ſicut metallum, vel liquabile, vel hmõi. Appoſuit autem. {cùm inſit.} ad differentiam priuationis & contrarij. nam ſtatua quidem fit ex ære, quod ineſt ſtatuæ iam ſactæ; fit etiam ex infigurato, quod quidem non ineſt ſtatuæ iam factæ. Vnde æs eſt cauſa ſtatuæ, non autem infiguratum, cùm ſit principium per accidens tantum, vt in Primo dictum eſt. Secundo modo dr̃ cauſa ſpecies & exemplum. & hoc dr̃ cauſa, inquantum eſt rõ quidditatiua rei. hoc. n. eſt per quod ſcimus de unoquoque quid eſt. Et ſicut dictum eſt circa materiam, ꝙ etiam genera materiæ dicuntur cauſa, ita & genera ſpeciei dicũtur cauſa. Et ponit exemplum in quadam conſonãtia E muſicæ, quæ vocatur diapaſon, cuius forma eſt proportio dupla, quæ eſt duorum ad vnum. Nam proportiones numerales applicatæ ad ſonum ſicut ad materiam, conſonantias muſicales conſtituunt. & cùm duo vel duplum ſit forma conſonantiæ, quæ eſt diapaſon, & genus duorum, quod eſt numerus, eſt cauſa. Sicut. n. dicimus ꝙ forma diapaſon eſt proportio duorum ad vnũ, quę eſt proportio dupla, ita poſſumus dicere ꝙ forma diapaſon eſt proportio duorum ad vnum, quę eſt multiplicitas. Et ita ad hunc modum cauſæ reducuntur oẽs partes, quæ ponuntur in definitione. nam partes ſpeciei ponuntur in definitione, non autem partes materiæ, vt dr̃ in 7. Meta. Nec eſt hoc contra id, quod ſupra dictum eſt, quod in definitione rerum naturalium ponitur materia. nam in definitione ſpeciei non ponitur materia indiuidualis, ſed materia cõis: ſicut in defi- F nitione hominis ponuntur carnes & oſſa, non autem hæ carnes & hæc oſſa. Natura igitur ſpeciei conſtituta ex forma & materia cõi ſe habet vt formalis reſpectu indiuidui, quod participat talem naturam: & pro tanto hic dr̃, ꝙ partes, quæ ponuntur in definitione, ad cãm formalem pertinent. Cõſyderandum eſt etiam, ꝙ duo poſuit pertinentia ad quiditatem rei, i. ſpẽm, & exemplum propter diuerſas opiniones de eſſentiis rerum. Nam Plato poſuit naturas ſpecierum eſſe quaſdam formas abſtractas, quas dicebat exemplaria & ideas: & propter hoc poſuit exemplum vel paradigma. Naturales autem Philoſophi, qui aliquid de forma tetigerunt, poſuerũt formas in materia. & propter hoc nominauit ſpẽm. Vlterius autem dicit ꝙ alio modo dicitur cauſa, à quo eſt {principiũ motus vel quietis, ſicut cõſilians dr̃ cauſa: & pater filij, & oĩno commutans com- G mutati.} Circa autem hmõi cauſas conſyderandum eſt ꝙ quadruplex eſt cã efficiens, ſ. perficiens, præparans, adiuuans, & conſilians. Perficiens. n. eſt, quod dat complementum motui vel mutatioi, ſicut quod introducit formam ſubſtantialem in gñatione. Præparans aũt ſeu diſponens eſt, quod aptat materiam ſeu ſubiectum ad vltimum cõplementum. Adiuuans vero eſt, quod non operatur ad proprium finem, ſed ad finem alterius. Conſilians aũt in his, quæ agunt à propoſito, eſt quod dat agenti formam per quam agit. Nam agens à propoſito agit per ſuam ſciam, quam conſilians ſibi tradit. ſicut & in rebus naturalibus generans dicitur mouere grauia vel leuia, inquantum dat formã per quam mouentur. Quartum aũt modum cauſę ponit, ꝙ aliquid dr̃ vt finis, & hoc eſt cuius cauſa aliquid fit, ſicut ſanitas dicitur cã ambulationis. Et hoc patet, H quia rñdetur ad quæſtionem factam propter quid. cũ enim quærimus propter quid ambulat, dicimus vt ſanetur: & hoc dicentes opinamur nos aſsignare cãm. Ideo aut potius probat de fine ꝙ ſit cauſa, q̃ de aliis, quia hoc minus videbatur, propterea quia finis eſt vltimum in gñatione. Et vlterius addit, ꝙ oĩa, quæ ſunt intermedia inter primum mouens & vltimum finem, oĩa ſunt quodammodo fines. ſicut Medicus ad ſanitatem inducendam extenuat corpus, & ſic ſanitas eſt finis maciei: maciem aũt operatur per purgationem, purgationem autem per potionem, potionem autem præparat per aliqua inſtrumẽta, vnde omnia hæc ſunt quodammodo finis, nam macies eſt finis purgationis, & purgatio potionis, & potio organorũ, & organa ſunt fines in operatione, vel inquiſitione organorum. Et ſic patet, ꝙ iſta intermedia differũt adinuicẽ, inquantum

Secunda parte, 19. tc.

T. c. 68.

Secũda parte, 2. tc.

T. c. 31.

Secũda parte, 30. Tc. Materia.

Lec. 13, T. c. 69, Forma.

Lec. 9. T. c. 33.

Partes definitionis ſunt forma.

Spẽs & exemplum cur formã dixerit.

Efficiens.

Quadruplex cã efficiens. Perficiens. Præparans. Adiuuans. Conſilians.

Finis.

tum quædam ſunt organa, & quædam opera operata .ſ. per organa. Et hoc inducit ne aliquis credat ꝙ ſolū id, quod eſt vltimū, ſit cauſa, ſicut cuius gratia: propter hoc, ꝙ hoc nomen finis vltimū quoddam videtur eſſe. Eſt igitur omnis finis vltimum non ſimpliciter, ſed reſpectu alicuius. Et vltimo concludit ꝙ ferè tot modis dicuntur cauſæ. Et addit ferè, propter cauſas, quę ſunt per accidens, ſicut ſunt caſus & fortuna. Secundo ibi.

ARGV. *Fit autem, ut cum multipliciter cauſæ dicantur, multæ etiam eiuſdem ſint non per accidēs cauſæ, ceu ſtatuæ, & ſtatuaria ars, & æs, non per aliud quicquam, ſed ut ſtatua eſt: at non eodem modo, ſed æs quidem ut materia, ars autē ut id, à quo motio proficiſcitur. Sunt præterea quæ ſibi ſunt mutuo cauſæ, ut exercitium bonæ habitudinis, & hæc exercitij. at non eodem modo, ſed hæc ut finis, illud ut principiū motus. Idem inſuper contrariorum eſt cauſa, quod enim præſens cauſa cuiuſpiam eſt, id & abſens nonnunquam cauſam eſſe cōtrarij dicimus. ut Gubernatoris abſentiam ſubuerſionis nauis, cuius præſentia cauſa erat ſalutis.*

Contingit autem multipliciter dictis cauſis, & multas eiuſdem cauſas eſſe non ſecundum accidens: ut ſtatuifica, & æs non ſecundum alterum aliquid, ſed ſecūdū q. eſt ſtatua: ſed non eodem modo, ſed hoc quidem ut materia, illud autē, ſicut unde motus. Sunt autem quædam, & adinuicem cauſæ ut laborare cauſa eſt boni habitus, & hic laborandi: ſed nō eodem modo, ſed hæc quidem ſicut finis, illa ſicut principiū motus. Amplius autem eadem contrariorum eſt. quæ enim præſens cauſa huius eſt, & abſentem cauſam aliquando cōtrarij, ut abſentia Gubernatoris nauis ſubmerſionis, cuius erat præſentia cauſa ſalutis.

Primum. Manifeſtat tria conſequentia, ex iam dicta cauſarū diuerſitate: quorum Vnum eſt, ꝙ, cum cauſæ dicanť multipliciter, contingit vnius & eiuſdem eſſe multas cauſas per ſe & non per accidens, ſicut cauſa ſtatuæ eſt ars ſtatuifica, vt efficiens: & æs vt materia. Et inde eſt, ꝙ aliq̃ vnius rei aſsignantur plures definitiones ſm̄ diuerſas cauſas, ſed perfecta definitio oēs cauſas complectitur. Secundum. Secundum eſt, ꝙ quædam ſibijnuicē ſunt cauſæ ſm̄ diuerſam ſpeciem cauſæ, ſicut laborare eſt cauſa efficiens bonæ habitudinis, bona aūt habitudo eſt cauſa finalis laboris. Nihil enim prohibet aliquid eſſe prius & poſterius altero ſm̄ diuerſas rationes. finis enim eſt prius ſm̄ rationem, ſed poſterius in eſſe: agens autem econtra. Et ſimiliter forma eſt prior materia ſm̄ rationem complementi: materia autem eſt prius q̃ forma generatione & tempore in omni eo, quod mouetur de potentia in actum. Tertium. Tertium eſt, ꝙ idem eſt cauſa contrariorum qñq;, ſicut per ſuam præſentiam gubernator eſt cauſa ſalutis nauis, per abſentiam autem ſuam cauſa eſt ſubmerſionis eius. Deinde cum dicit.

ARGV. *Vniuerſæ autem nūc dictæ cauſæ, quatuor in genera maniſeſtiſsima cadunt. Elementa nāq; ſyllabarum, materies cōficiendorum operum artε. ignis, & talia corporum partes totius: ſuppoſitiones deniq; concluſionis, ut id, ex quo fit aliquid, cauſæ ſunt. Atq; horum quædam ſunt ut ſubiectum, ut luti partes: quædam ut quiditas, totum utique compoſitio, atq; forma. At ſemen Medicus, quiq; conſuluit, & omnino efficiens omnia ſunt cauſæ, unde eſt mutationis principium, uel quietis, uel motus. Quædam autem cauſæ ſunt ut finis, bonumq; cæterorum. id enim gratia cuius cætera fiūt, optimum eſſe ſolet, ac finis illorum. Intereſt autem nihil bonum ipſum, an apparens bonū dicatur. Tales igitur atq; tot cauſæ ſpecie eſſe uidentur.*

A

Omnes autem nunc dictæ cauſæ in quatuor incidunt modos manifeſtiſsimos. Elementa enim ſyllabarum, & terra uaſorum, & ignis, & huiuſmodi corporum, & partes totius, & ſuppoſitiones concluſionis, ſicut ex quo cauſæ ſunt. Harum autem hæ quidem ſunt ſicut ſubiectum & partes: aliæ autem ſunt, ſicut quod quid erat eſſe, & totum, & cōpoſitio, & ſpecies. Semen autem & medicus, & conſilians, & omnino faciens, omnes ſunt unde principium mutationis, aut ſtatus aut motus eſt. Aliæ autem ſicut finis & bonū aliorum. quæ enim eſt cuius cauſa potiſsima eſt, & finis aliorum uoluit eſſe. Differt autem nihil eandem dicere bonam, uel uideri bonam. Cauſæ quidē igitur hæ, & tot ſunt ſpecie. T.c. 31. T.c. 32.

B Reducit omnes cauſas ſupius enumeratas in quatuor ſpecies, & dicit, ꝙ omnes cauſæ quæ enumeratæ ſunt ſuperius reducuntur ad quatuor modos, qui ſunt manifeſti. nam elementa, id eſt literæ ſunt cauſæ ſyllabarum, & ſimiliter terra eſt cauſa vaſorum, & argentū phiale, & ignis, & ſimilia corpora .ſ. ſimplicia, ſunt cauſæ corporum, & ſimiliter quęlibet partes ſunt cauſa totius. { & ſuppoſitiones, } .i. propoſitiones ſyllogiſmi ſunt cauſa concluſionum: & omnia iſta habent vnam rationem cauſæ, prout dicitur cauſa id, ex quo ſit aliquid: hoc enim eſt in omnibus præmiſsis. Omnium autem nunc enumeratorum, quædam ſe habēt vt materia, & quædam vt forma, quæ cauſat quiditatem rei ſicut omnes partes ſe habent vt materia, vt elementa ſyllabarum, & quatuor elementa corporum miſtorū. ſed ea, quæ important totum, vel compoſitionem, vel qñq; ſpeciem, ſe habent in ratione formæ: vt ſpecies re-

C feratur ad formas ſimplicium, totum autem, & compoſitio ad formas compoſitorum. Videntur autem hic eſſe duo dubia. Primo quidem de hoc, ꝙ dicit, ꝙ partes ſunt cauſæ materiales totius animalis, cùm ſupra partes definitionis reduxerit ad cauſam formalē. *Dubium. An partes rationem materiæ habeant.*

Et poteſt dici, ꝙ ſupra locutus eſt de partibus ſpeciei, quæ cadunt in definitione totius, hic autem loquitur de partibus materiæ, in quarum definitione cadit totum, ſicut circulus cadit in definitione ſemicirculi.

Sed melius dicendum eſt, ꝙ licet partes ſpeciei, quæ ponuntur in definitione, comparentur ad ſuppoſitū naturę per modum cauſæ formalis, tamen ad ipſam naturam, cuius ſunt partes, comparantur vt materia. nā omnes partes comparantur ad totum, vt imperfectū ad perfectum, quæ quidem eſt cōparatio materiæ ad *Solutio.*

D formam. Item poteſt eſſe dubium de hoc, ꝙ dicit, ꝙ propoſitiones ſunt materia concluſionis. Materia enim ineſt ei, cuius eſt materia, vnde ſupra notificans cauſam materialem dixit, ꝙ eſt, ex quo fit aliquid cū inſit: propoſitiones autem ſunt ſeorſum à concluſione. Sed dicendum, ꝙ ex terminis propoſitionum cōſtituitur concluſio: vnde ſm̄ hoc propoſitiones dicuntur materia concluſionis, inquātum termini, qui ſunt materia propoſitionum, ſunt etiam materia cōcluſionis, licet non ſm̄ ꝙ ſtant ſub ordine propoſitionum, ſicut farina dicitur materia panis, licet nō ſm̄ ꝙ ſtat ſub forma farinæ. Ideo tamen potius dicuntur propoſitiones materia concluſionis, q̃ econuerſo, quia termini, qui coniunguntur in concluſione ſeparatim ponuntur in præmiſsis. ſic igiť habemus duos modos cauſæ. Quædam vero dicuntur eſſe cauſæ ſm̄ aliam rationē, *Dubium. An pmiſſe ſint cōcluſionis materia.*

Textus græcus habet ὑποθέσεω qđ ſupponis dicimus.

quia.ſ.ſunt principium motus,& quietis. Et hoc modo ſemen,ꝗ eſt actiuum in generatione,dicitur cauſa: & ſimiliter Medicus per hunc modum dicitur cā ſanitatis, & conſilians eſt cauſa per hunc modum , & omne faciens. { Alia litera habet & propoſitiones. } Nam ꝓpoſitiones quidem quantum ad terminos ſunt materia concluſionis,vt dictum eſt:ꝗtum aūt ad vim illatiuam ipſarum reducuntur ad hoc genus cauſæ. Nam principium diſcurſus rationis in concluſione eſt ex ꝓpoſitionibus.In aliis vero cauſis inuenit alia ratio cauſæ, ſm,ſ.ꝗ finis,vel bonum habet rationem cauſæ.

Et hæc ſpecies cauſæ potiſsima eſt inter alias cauſas. Eſt.n.cauſa finalis aliarum cauſarum cauſa. Manifeſtum eſt.n.ꝗ agens agit propter finē:& ſimiliter oſtēſum eſt ſupra in artificialibus,ꝗ formæ ordinantur ad vſum,ſicut ad finem : & materia in formam , ſicut in finem:& pro tanto dicitur finis cauſa cauſarum . Et quia dixerat , ꝗ hæc ſpecies cauſæ habet rationem boni:& quandoq; in his, quæ agunt per electionem contingit finem eſſe malum,ideo ad hanc dubitationē tollendam dicit, ꝗ nihil differt vtrum cauſa finalis ſit vere bona,vel apparens bona:quia ꝗ apparet bonū non mouet,niſi ſub ratione boni.& ſic vltimo cōcludit tot eſſe ſpecies cauſarum,quot dictæ ſunt.

LECTIO VI.

Nonnullæ cauſarum diuiſiones ponuntur penes illarum multiplices modos, & quæ ad ipſas ſequantur.

ARGY. *Modi autem cauſarum numero quidem ſunt multi: ſi in capita uero redigantur & ipſi,pauciores euadunt . Dicuntur enim cauſæ multipliciter,& ipſarum quæ ſunt eiuſdem generis alia prior alia & poſterior, ut ſanitatis Medicus, atq; Artifex: & concentus eius,qui omnes ſonos complectitur,duplum ac numerus : & ſemper hæ, quæ continent,ad eas,quæ ſunt ſingulares.*

Modi autem cauſarum numero quidem ſunt multi: capitales autem & hi minores. Dicuntur autem cauſæ multipliciter. Et ipſarū ſimilium ſpecierū,& prior, & poſterior altera,altera,ut ſanitatis Medicus, & Artifex: & diapaſon,duplum & numerus: & ſemper continentia ad unumquodq;.

Poſtquam Philoſophus diſtinxit ſpecies cauſarum, hic diſtinguit diuerſos modos cauſarum ēt ſm eandē ſpeciem cauſæ.& circa hoc duo facit.Primo diſtinguit diuerſos modos cauſarum,Secundo determinat quædam conſequentia ad diſtinctionem prædictam . ibi

T.c.37. { Differunt autem . } Circa primum duo facit. Primo diſtinguit diuerſos modos cauſarum. Secundo reducit eos ad certum numerum.ibi { Sed tamen hæ om-

Secūda parte. 36.te. nes. } Circa primum diſtinguit modos cauſarum ſm quatuor diuiſiones. Dicit ergo primo,ꝗ multi numero ſunt modi cauſarum.ſed, ſi reducantur capitulariter,ſiue in quadam ſumma ad aliqua communia, inueniuntur pauciores.Vel capitales accipiuntur ſm combinationem.manifeſtum eſt.n.ꝗ pauciores ſunt combinationes modorum,ꝗ̄ modi.Prima ergo diuiſio, vel combinatio modorum eſt,ꝗ in eadem ſpecie cauſæ dicitur vna cauſa prior altera , vt intelligamus cauſam priorem vniuerſaliorem:vt ſanitatis cauſa eſt Medicus vt cauſa propria & poſterior,artifex autem vt communior & prior:& hoc in ſpecie cauſæ efficientis.Et ſimile eſt in ſpecie cauſæ formalis. nam cauſa formalis dia

E paſon propria & poſterior eſt proportio dupla : cauſa autem prior & communior eſt proportio numeralis, quæ dicitur multiplicitas. Et ſimil iter ea, quæ continent vnamquāq; cauſam communitate ſui ambitus,dicitur cauſa prior. Aduertendum eſt autem, ꝗ cā vniuerſalis, & propria, vel prior & poſterior poteſt accipi,aut ſm communitatem prædicationis ſm exempla hic poſita de Medico & Artifice,vel ſm communitatē cauſalitatis, vt ſi dicamus Solem eſſe cauſam vniuerſalem caleſactionis,ignem vero cauſam ꝓpriam: & hæc duo ſibi inuicem correſpondent. Manifeſtum eſt . n. ꝗ quælibet virtus extenditur ad aliqua,ſm communicant in vna ratione obiecti:& quanto ad plura extenditur,tanto oportet illam rationem eſſe communiorem. &,cùm virtus proportionetur obiecto ſm eius rationem,ſequitur ꝗ cauſa ſuperior agat ſm formam magis vniuerſalem,& minus contractam . Et ſic eſt conſyderare etiam in ordine rerum . quia quanto aliqua ſunt ſuperiora in entibus,tanto habent formas minus contractas,& magis dominantes ſupra materiam,quæ coarctat virtutem formæ. Vnde & id, quod eſt prius in cauſando, inuenitur eſſe prius quodammodo ſm rationem vniuerſalioris prædicationis,vtputa ſi ignis eſt primum caleſaciens Cœlum,non tantum eſt primum caleſaciens, ſed primum alterans. Secundam diuiſionem ponit ibi. — Notandum.

F

Præterea ut accidēs,& huius genera,ut ſtatuæ alio modo policretus,alio Statuarius:accidit enim Statuario ut ſit polycretus. Et ea etiam,quæ continent accidens,ueluti ſi homo ſit cauſa ſtatuæ,aut omnino animal. Sunt autem & accidentium alia remotiora alys,atq; propinquiora,ceu ſi albus,ac muſicus cauſa ſtatuæ dicerentur. — ARGY.

G

Amplius autem ſecundum accidens,& horum genera, ſicut ſtatuæ, aliter polycletus,& aliter ſtatuā faciens:quoniam accidit ſtatuam facienti polycletum eſſe . Et continētes accidens,ut ſi homo cauſa ſit ſtatuæ,aut omnino animal. Sunt autem accidentium aliæ alys longius & propius , ut ſi albus & muſicus cauſa dicantur ſtatuæ. — T.c.38.

Et dicit,ꝗ ſicut cauſæ per ſe diuiduntur per cauſas priores & poſteriores,vel communes & proprias , ita etiam & cauſæ per accidens. Eſt.n.præter cauſas per ſe accipere cauſas per accidens, & genera horum , ſicut cauſa ſtatuæ per accidens quidem eſt Polycletus,ꝑ ſe autem cauſa ſtatuæ eſt faciēs ſtatuam. Polycletus. n. eſt cauſa ſtatuæ,inquantum accidit ei eſſe ſtatuam facientem:& etiam ea,quæ ſua communitate continent

H Polycletum ſunt cauſa ſtatuæ per accidens,ſicut & homo & animal. Et iterum conſyderandum eſt, ꝗ in cauſis per accidens quædam ſunt propinquiores cauſis per ſe,& quædam magis remotæ.Nam cā per accidens dicitur omne illud,ꝗ coniungitur cauſæ per ſe,ꝗ non eſt de ratione eius:hoc autem contingit eſſe, vel propinquius rationi cauſæ, vel remotius ab ea : & ſm hoc cauſæ per accidens erunt, vel propinquiores, vel remotiores. Sicut,ſi ſtatuam facienti accidat eſſe album & muſicum,muſicum propinquius eſt, quia eſt in eodem ſubiecto , & ſm idem,ſ.ſm animam, in qua eſt Muſica & Ars ſtatuæ factiua:album autem ineſt ſecundum corpus. Sed ſubiectum propinquius ſe habet adhuc ꝗ̄ alia accidentia, ſicut polycletus ꝗ̄ album, vel muſicum.non enim coniunguntur hæc ſtatuam facienti,niſi propter ſubiectum. Tertiā diuiſionē ponit ibi. — Cauſa per accidens.

Præter

ARGY. *Prǽter autem omnes, quæ accommodatæ dicuntur, & quæ per accidens, aliæ ut potentes, aliæ ut operantes dicuntur, uelut ut extruatur domus, ædificator cauſa dicitur, aut ædificans ædificator. Similiter & in hiſce dicetur, quorum cauſæ ſunt ipſæ cauſæ, ut huius ſtatuæ, aut ſtatuæ, aut omnino imaginis, & æris huiuſce, aut æris, aut omnino materiæ. Et in accidentibus ſimili modo.*

T.c. 34. *Præter autem omnes & proprie dictas, & ſecundum accidens, aliæ quidem ſicut potentes dicuntur, aliæ uero ſicut operantes: ut ædificandi domum ædificator, aut ædificans ædificator. Similiter autem dicuntur, & in quibus cauſæ quæ ſunt cauſæ, de ijs quæ dicta ſunt, ut huius ſtatuæ ut ſtatuæ, aut & omnino imaginis: & æris huius, aut æris, aut omnino materiei. Et in accidentibus ſimiliter eſt.*

Cã in potentia & in actu.

T.c. 35.

Et dicit, ꝙ præter cãs propriæ dictas, i. per ſe, & per accñs, quædam dicuntur cauſæ in potẽtia, ſicut potentes operari: q̃dam vero ſicut operantes in actu. ſicut cã ædificandi domũ põt dici, vel ædificans in habitu, vel ędificãs in actu. Et ſicut diſtinguuntur cauſę modis p̃dictis, ſimiliter diſtinguũtur ea, quorum ſunt cauſæ. eſt. n. aliquid cauſatum poſterius & magis proprium, & aliquid, quod eſt prius, & magis commune. ſicut, ſi dicatur ꝙ aliquid eſt cauſa huius ſtatuæ, vel ſtatuæ in communi, & adhuc communius, ſi dicatur cauſa imaginis. Et ſimiliter, ſi dicatur aliquid cauſa motiua huius æris, vel æris in vniuerſali, vel materiæ. Et ita etiam poteſt dici in effectibus per accidens, & ꝙ aliq̃d ſit communius, & aliquid minus commune. Et dicitur effectus per accidens, quod coniungitur effectui p ſe, & eſt præter rationem eius. ſicut per ſe effectus Coci eſt cibus delectabilis: per accidens autem cibus ſanatiuus. Medici autem econtra. Quartam diuiſionem ponit ibi.

ARGY. *Præterea & hæc coniuncta, ac illæ dicentur. ueluti non Polycletus, neq; ſtatuarius, ſed ſtatuarius polycletus.*

T.c. 36. *Amplius autem complexæ, & iſtæ, & illæ dicuntur: ut non Polycletus, neq; ſtatuam faciens, ſed Polycletus ſtatuam faciens.*

Et dicit ꝙ quandoq; complexæ accipiuntur cauſæ per ſe cum cauſis per accidens, vt ſi non dicamus cauſam ſtatuæ polycletum, qui eſt cauſa per accidens, neq; facientem ſtatuam, qui eſt cauſa per ſe: ſed polycletum ſtatuam facientem. Deinde cùm dicit.

ARGY. *Attamen hæc omnia multitudine quidem ſunt ſex. dupliciter autem dicuntur. Nam aut ut ſingulare, aut ut genus: aut ut accidens, aut genus accidentis: aut ut coniuncta hæc, aut ut ſeiuncta dicuntur. Et inſuper omnia, aut potentia, aut actu.*

Sed tamen omnes hæ ſunt multitudine quidem ſex: dictæ autem dupliciter. Aut enim ſicut ſingulare, aut ſicut genus aut ſicut accidens, aut ſicut genus accidentis: aut ſicut complexæ hæ, aut ſicut ſimpliciter dictæ. Omnes autẽ actu operantes, aut ſecundum potentiam ſunt.

Actus & potẽtia quodlibet genus cauſæ diuidunt.

Reducit prædictos modos ad certum numerum: & dicit, ꝙ prædicti modi certo numero ſunt ſex: ſed quilibet eorum dupliciter dicitur. Sex autem modi ſunt iſti, ſingulare & genus, quod ſupra dixit prius & poſterius: accidens & genus accidentis: ſimplex & complexum. & quodlibet horum diuiditur per potentiam & actum, & ſic fiunt omnes modi duodecim. Diſtinguit A autem omnes modos per potentiam & actum: quia ꝙ eſt in potentia, non ſimpliciter eſt. Deinde cùm dicit.

ARGY. *Intereſt autem tantum. cauſæ enim actu, & ſingulares, & ea, quorum ſunt cauſæ, ſimul ſunt & non ſunt, ut hic, qui medetur, cum hoc, qui ſanatur, & hic ædificat, cum hoc quod ædificatur. Sed quæ ſunt potentia, non ſemper: non. n. ſimul domus, & ædificator corrumpitur.*

T.c. 37. *Differunt autem intantum q; operantes quidem, & ſingulares ſimul ſunt & non ſunt, & ea, quorum ſunt cauſæ, ſicut hic medicans cum hoc, qui fit ſanus: & hic ædificator cum hoc ædificato. Quæ autem ſunt ſecundum potentiam non ſemper: corrũpũtur. n. nõ ſimul domus & ædificator.*

Determinat tria conſequentia ad prædictam diſtinctionem modorum. Primum eſt, ꝙ inter cauſas in actu, & cauſas in potentia eſt iſta differentia, ꝙ cauſæ B operantes in actu ſimul ſunt & non ſunt cum eis, quorum cauſæ ſunt in actu, ita tamen ꝙ accipiantur cauſæ ſingulares. i. propriæ, ſicut hic Medicans ſimul eſt, & non eſt cum hoc, qui fit ſanus, & hic ædificans cũ hoc, ꝙ ædificatur. Si vero nõ acciperentur cauſæ propriæ, licet acciperentur in actu, non eſſet verum ꝙ dicitur, non. n. ædificans eſt & non eſt ſimul cum hoc ꝙ ædificatur. Poteſt. n. eſſe ꝙ ædificans eſt in actu, ſed tamen hoc ædificium non ædificatum, ſed aliud. Sed, ſi accipiamus ædificantem hoc ædificium, & hoc ædificium ſm ꝙ eſt in ædificari, neceſſe eſt ꝙ poſito vno ponatur & alterum, & remoto vno, remoueatur & alterum. hoc autem non accidit ſemper in cauſis, quæ ſunt in potentia: non. n. ſimul corrumpitur domus, & qui ædificauit ipſam. Vnde habetur, ꝙ ſicut agentia inferiora, quę ſunt cauſa rerum quantum ad ſuum fie- C ri, oportet ſimul eſſe cum ijs, quæ ſunt, quandiu fiunt; ita agens diuinum, ꝙ eſt cauſa exiſtendi in actu, ſimul eſt cum eſſe rei in actu. Vnde ſubtracta Diuina actione à rebus, res in nihilum deciderent, ſicut remota præſentia Solis lumẽ in aere deficeret. Secundũ ponit ibi.

Subtracta diuina p̃uidẽtia à rebus, res in nihilum deciderent.

ARGY. *Oportet autem ſemper cauſam quærere ſummam, quẽadmodum & in cæteris, uelut homo ædificat, quia eſt ædificator: at ædificator eſt per artem ædificãdi. hæc igitur prior eſt cauſa, & in omnibus ſimili modo.*

T.c. 38. *Oportet autem ſemper cauſam uniuſcuiuſq; ſummam quærere, ſicut & in alijs. ut homo ædificat, quoniam ædificator eſt, ædificator autem eſt ſecundum artem ædificandi. hæc autem prima cauſa eſt, & ſic in omnibus.*

Effectuũ vltima exquirẽda ſunt cauſa in oĩ genere.

Dicens, ꝙ in naturalibus oportet ſemper ſupremã cauſam vniuſcuiuſq; requirere, ſicut contingit in artificialibus, D vt ſi quæramus, quare homo ædificat? reſpõdetur, quia eſt ædificator: & ſimiliter, ſi quęramus, quare eſt ædificator? reſpondetur, quia habet artem ædificatiuam: & hic ſtatur, quia hęc eſt prima cauſa in hoc ordine. Et ideo oportet in rebus naturalibus procedere vſq; ad cauſam ſupremam. & hoc ideo eſt, quia effectus neſcitur, niſi ſciatur cauſa. Vnde, ſi alicuius effectus cauſa ſit etiam alterius cauſæ effectus, ſciri nõ poterit, niſi cauſa eius ſciatur, & ſic, quouſq; perueniatur ad primam cauſam. Tertium ponit ibi.

ARGY. *Præterea generum quidem genera, ſingularium uero ſingularia dicẽda ſunt cauſæ, ceu ſtatuarius quidem ſtatuæ, hic aũt huius. Et potentia quidem cauſæ, effectum potentia, actu aũt effectuum actu. Quot igitur ſint cauſæ, & q̃uo ſint cauſæ, ſatis ſit à nobis determinatum.*

*Amplius autem aliæ quidem genera ſunt generum, aliæ
autem ſingulares ſingularium: ut ſtatuæ ſtatuam quidem fa
ciens, hic autem huius. Et potentiæ quidem poſsibiliũ, ope=
T.c. 39. rantes autem ad operata. Quot quidem igitur cauſæ ſint,
& quomodo cauſæ ſint, nobis determinatum ſit ſufficiẽter.*

Et eſt, ꝙ cauſis debent proportionaliter reſponde-
re effectus, ita ꝙ generalibus cauſis generales effectus
reddantur, & ſingularibus ſingulares. Puta ſi dicatur
ꝙ ſtatuæ cauſa eſt ſtatuam faciens: & huius ſtatuæ, hic
ſtatuam faciens. Et ſimiliter cauſis in potentia reſpon
dent effectus in potentia, & cauſis in actu effectus in
actu. Et vltimo epilogando concludit, ꝙ ſufficienter
determinatum eſt de ſpeciebus, & modis cauſarum.

LECTIO VII.

De caſu ac Fortuna agitur, Antiquorumq; tres,
de his opiniones, cum ſuis rationibus, tra-
duntur, & contra illas diſputatur.

ARGV. *Fortuna etiam & caſus de numero cauſarum eſſe dicũ=
tur, multaq́; eſſe & fieri ob fortunam & caſum. Conſyde=
randum eſt igitur, quomodo ſunt in his cauſis fortuna, &
caſus. & utrum idem ſint, an diuerſa: atq; omnino quidnã
ſit fortuna & caſus.*

*DIcitur autem & fortuna & caſus cauſarum. &
multa & eſſe, & fieri propter fortunam, & pro=
pter caſum. Quo igitur modo in his cauſis, & fortuna &
caſus: & utrum idem ſit fortuna & caſus, aut altera: & om
nino quid ſit fortuna & caſus conſyderandum eſt.*

Poſtquam Philoſophus determinauit de manifeſtis
ſpeciebus, & modis cauſarum, hic determinat de qui-
buſdam modis immanifeſtis, ſ. de fortuna & caſu. Et
circa hoc duo facit. Primo dicit, de quo eſt intentio.
T.c. 40. Secundo proſequitur propoſitum. ibi { Quidam autẽ
ſicut. } Dicit ergo primo, ꝙ etiam fortuna & caſus cõ
putantur inter cauſas cum multa dicantur fieri, vel eſ-
ſe etiam propter fortunam & caſum. Et ideo tria cõ-
ſyderanda ſunt de eis, ſ. quomodo reducantur ad cau-
ſas prędictas. & iterum vtrum caſus & fortuna ſint idẽ
vel aliud & aliud. & iterum quid ſit caſus, & fortuna.

Secundo ibi.

ARGV. *Quidam enim & ſi ſint nec ne, dubitãt. Nihil enim à for
tuna fieri dicunt. ſed omnium definitam quandam cauſam
eſſe, quæ fieri dicimus à caſu, aut fortuna, ceu profectionis
ui fortuna cuiuſpiam ad forum, inuentioniſq́; eius, quem uo=
lebat quidem, non putabat autem inuenire, cauſam hoc aiũt
eſſe, illum inquam profectum illuc emere quippiam uelle.
Similiter & in cæteris, quæ à fortuna prouenire dicuntur
ſemper cauſam quandam inquiunt eſſe, quam ſumere licet,
ſed non fortunam.*

*Quidam enim ſi ſint an non, dubitant. Nihil enim fieri à
T.c. 40. fortuna dicunt, ſed omnium eſſe aliquam cauſam determina
tam, quæcunq; nos dicimus à caſu fieri, aut à fortuna. ut ue
niendi à fortuna in forum, & reperiendi quem uolebat, quẽ
non eſt opinatus ante, cauſa eſt uenientem uelle emere. Simi
liter autem & in alijs, quæ à fortuna dicuntur, ſemper eſt
aliquam accipere cauſam, ſed non fortunam.*

Incipit de fortuna & caſu determinare. Et primo
ponit opiniones aliorum, Secundo determinat verita-
tem. ibi { Primum quidem igitur quoniam. } Circa
T.c. 48. primũ ponit tres opiniones. Secunda incipit ibi { Sunt
E autem quidam qui cœli huius. } tertia ibi. { Sunt au- T.c. 44.
tem quidam quibus videtur. } Circa primum duo fa- T.c. 47.
cit. Primo ponit opinionem negantium fortunam,
& caſum, & rationes eorum. Secundo diſputat de al
tera rationum. ibi. { Sed hoc mirabile. } Dicit ergo pri T.c. 42.
mo, ꝙ quidam dubitauerunt, an fortuna, & caſus eſ-
ſent: & negauerunt ea eſſe, duabus rationibus. Quarũ
prima eſt, quia omnia iſta, quæ dicuntur fieri à caſu,
vel fortuna, inueniuntur habere aliquam cauſam de-
terminatam aliam à fortuna. & ponit huiuſmodi exẽ-
plum. ſi. n. aliquis veniens ad forum inueniat aliquem
hominem, quem volebat inuenire, de quo tamen nõ
opinabatur ante, ꝙ eſſet eum inuenturus, dicimus ꝙ
inuentio illius hominis ſit à fortuna. ſed huius inuen-
tionis cauſa eſt voluntas emendi, propter quam iuit
ad forum vbi erat ille, quem inuenit. & ſimiliter eſt in
F omnibus aliis, quæ dicuntur eſſe à fortuna, quia habẽt
aliquam aliam cauſam præter fortunam. Et ſic for-
tuna non videtur eſſe cauſa alicuius, & per conſequẽs
nec aliquid eſſe: quia non ponimus fortunam, niſi in-
quantum aliqua ponimus eſſe à fortuna. Secundam
rationem ponit ibi.

*Quod ſi quippiam eſſet fortuna, abſurdum ſanè uidebi= ARGV.
tur, & dubitabit non iniuria quiſpiam, cur nam ſapientum
Antiquorum nemo cauſas generationis, corruptioniſue di=
cẽs, de fortuna quicquam determinauit. Sed ut uidetur, nec
illi quicquam eſſe à fortuna putabant.*

*Quoniam, ſi aliquid eſſet fortuna, inconueniens utiq; ui T.c. 41.
debitur, ſicut & uere eſt, & dubitabit utiq; aliquis, propter
quid nullus Antiquorum ſapientum cauſas de generatione
corruptione dicens, de fortuna nihil determinauit. Sed, ſi=
cut uiſum eſt nihil opinabãtur, neq, illi aliqd eſſe à fortuna.*

G Et dicit, ꝙ, ſi fortuna aliquid eſſet, inconueniens vi
deretur (ſicut vere eſt inconueniens, ſicut infra oſtẽ-
detur) & dubitationem afferens, quare nullus Anti-
quorum Sapientum, qui determinauit de cauſis gene-
rationis & corruptionis, aliquid determinauit de for-
tuna. ſed, ſicut videtur, nihil opinabantur illi Antiqui
eſſe à fortuna. Et ſic hæc ſecunda ratio ſumitur ex opi
nione Antiquorum naturalium. Deinde cum dicit.

*Verum & hoc mirabile eſt. Multa nanq; ſunt & fiunt à ARGV.
fortuna & caſu, quorum quodq́; nõ ignorantes reduci poſ=
ſe ad aliquam cauſam, ut ille ſermo antiquus dixit, qui for=
tunam exterminat: illorum tamen omnes alia à fortuna,
alia non à fortuna fieri dicunt. quapropter & mentionẽ ali
quam ipſius illos facere oportebat. At uero neq; quicquam
illorum, ut concordiam aut diſcordiã, aut ignem, aut men=
H tẽ, aut aliquid aliud huiuſcemodi fortunã eſſe arbitrabãtur.*

*Sed & mirabile hoc uidebitur, ſicut uere eſt. Multa. n. T.c. 42.
& ſunt & fiunt à fortuna, & à caſu, quæ non ignorantes,
quoniam eſt inferre unũquodq; in aliquam cauſam eorum,
quæ fiunt, ſicut antiqua ratio dixit deſtruens fortunam &
caſum: tamen horum alia quidem dicunt eſſe omnes à for=
tuna, alia non à fortuna. Vnde & quodammodo erat ipſis T.c. 43.
facienda memoria. At uero neq; illorum aliquid opinaban=
tur eſſe fortunam, ut amicitiam, aut litem, aut ignẽ, aut in=
tellectum, aut aliquid talium.*

Diſputat de hac ſecunda ratione, oſtendens quod
ſupra ſuppoſuerat, ſ. ꝙ inconueniens ſit Antiquos na-
turales non determinaſſe de caſu & fortuna. & hoc ꝓ-
bat duabus rationibus, quarum primam ponit dicens.
Et mirabile videtur (ſicut & vere eſt) ꝙ Antiqui na-
turales

turales de caſu & fortuna non determinauerũt. aſſum pſerunt enim ſibi determinare cauſas eorum, quæ fiũt: multa autem ſunt, quæ fiunt à fortuna & caſu: vnde de fortuna & caſu determinare debuerunt. Nec excuſantur propter rationem ſupradictam deſtruentem fortunam & caſum, quia licet homines non ignorent ꝙ contingit reducere vnumquẽq; effectum in aliquã cauſam, ſicut dixit prædicta opinio deſtruens fortunã & caſum, nihilominus tamen poſuerunt non obſtante hac ratione, quædam fieri à fortuna, & quædam non. Vnde ipſis Philoſophis naturalibus facienda erat mentio de fortuna, & caſu, ſaltem ut oſtenderẽt falſum eſſe aliqua fieri à fortuna & caſu: & vt aſsignarent rationem, quare quædam dicebantur eſſe à fortuna & quædam non. Sic etiam nõ poſſunt excuſari per hoc ꝙ caſus & fortuna reducerentur in aliquam cauſarum ab eis poſitarum. non enim opinabantur, ꝙ fortuna ſit aliquid eorum, quæ arbitrabantur eſſe cauſas, vt amicitiam aut litem, aut aliquid huiuſmodi. Secundam rationem ponit ibi.

ARGV. *Abſurdũ igitur eſt, ſiue non eſſe putauerunt, ſiue putantes eſſe omiſerunt, præſertim cùm interdum utãtur. Vt Empedocles non ſemper aerem ſupra inquiens, ſegregari, ſed ut forte accidit. Dicit enim, cùm de Mundi loquitur extructione, ſic tunc huic currenti fortuito contingit, ſæpe autem alio modo. partes quoq; animalium plurimas ortas fortuna fuiſſe dicit.*

Inconueniens igitur eſt, ſiue nõ putauerunt eſſe, ſiue putantes reliquerunt, & hac aliquando utentes. ſicut Empedocles non ſemper aerem congregari ſuperius dicit, ſed ut contingit. dicit enim in Mundi creatione, ꝙ ſicut colliſit ſe currens tunc, multoties autem aliter: & partes animalium ait à fortuna fieri plurimas.

Et dicit ꝙ inconueniens eſt, ꝙ Antiqui reliquerunt tractare de fortuna, ſiue putauerunt fortunam eſſe, ſiue non. quia, ſi putauerunt fortunam eſſe, inconueniẽs fuit ꝙ de ea non determinauerunt. ſi vero non putauerunt fortunam eſſe, inconueniens fuit ꝙ ea aliquãdo vbi ſunt, ſicut Empedocles, qui dixit ꝙ aer nõ ſemper adunatur ſuperius ſupra terram, quaſi hoc ei ſit naturale, ſed quia ita accidit à caſu. dicit. n. ꝙ, quando Mundus eſt factus lite diſtinguente elementa, accidit ꝙ aer ſe collegit in iſtum locum. & ſicut tũc cucurrit, ita ſemper ſtante iſto Mundo curſum habebit. Sed multoties in aliis mundis, quos ponebat infinities fieri & corrumpi, vt ſupra dictum eſt, aer aliter ordinatur inter partes Vniuerſi. Et ſimiliter dicebat ꝙ plurimæ partes animalium fiunt à fortuna, ſicut ꝙ in prima conſtitutione Mundi fiebant capita ſine ceruice.

Deinde cum dicit.

ARGV. *Sunt etiam qui & huiuſce cœli, cæterorumq; cœlorum omnium caſum eſſe cauſam aſſerunt. nam à caſu conuerſionem, motionemue fieri dicunt, quæ quidem diſtinxit, & in hunc ordinem redegit atq; conſtituit uniuerſum.*

T. c. 44. *Sunt etiam quidam, qui cœli huius & mundanorum omnium cauſam eſſe ponũt caſum. à caſu enim fieri uolutationem & motum diſcernentem & ſtatuentem in hunc ordinem Omne.*

Ponit ſecundam opinionem. Et circa hoc duo facit. Primo ponit eam, Secundo improbat eam. ibi.

T. c. 45. {Et multum hoc,} Dicit ergo primo, ꝙ Quidam di- A xerunt caſum eſſe cauſam cœli, & omniũ partium mũdi. & dicebant, ꝙ reuolutio mundi, & motus ſtellarũ diſtinguens & ſtatuens totum vniuerſum inferius ſm hũc ordinem fit à caſu. Et hęc videtur eſſe opinio Democriti, dicentis, ꝙ ex concurſu atomorum per ſe mobilium, & cœlum & totus Mundus caſualiter conſtitutus eſt. Secundo ibi.

Hoc etiam ipſum ualde dignum eſt admiratione. nã animalia quidem, & plantas, neq; eſſe, neq; fieri à fortuna dicunt, ſed aut naturam, aut mentẽ, aut aliquid aliud tale cauſam ipſorũ aſſerunt eſſe. non. n. ex cuiuſque ſemine quoduis naſcitur, ſed ex tali quidem oliua, ex tali autem homo: cœlum uero & diuiniſsima ſenſibilium, caſu orta fuiſſe aſſerũt, nullamq; ipſorum talem cauſam eſſe qualem animaliũ, atq; plantarum inquiunt eſſe. Atq; hoc ipſum, ſi ita ſeſe ha- B beat conſyderatione eſt dignum, beneq; ſeſe habet, ſi aliqd de hoc ipſo dicatur.

Et multum hoc admiratione dignum eſt, dicentes animalia quidem, & plantas à fortuna, nec eſſe, nec fieri, ſed aut naturam, aut intellectum eſſe, aut huiuſmodi alteram cauſam. non enim ex ſemine unoquoq; quoduis fit, ſed ex tali quidem oliua, ex tali autem homo: cœlum autem & diuiniora manifeſtorum à caſu fieri: huiuſmodi autem cauſam nullam, qualem animalium & plantarum. T. c. 45. *Et igitur, ſi ſic ſe habeat hoc ipſum, dignum eſt conſyderare, & bene ſeſe habet aliquid dici de hoc ipſo.* T. c. 46.

Improbat hãc poſitionem duabus rationibus, quarum prima eſt, quòd admiratione dignum videtur, ꝙ animalia & plantæ non fiunt à fortuna, ſed ab intellectu vel natura, vel à quacunq; alia cauſa determina- C ta. quod ex hoc patet, ꝙ non ex quocunq; ſemine aliquid generatur, ſed ex determinato ſemine oliua. Et, cùm iſta inferiora non fiant à fortuna, dignum eſt admiratione ꝙ cœlum & ea, quę ſunt diuiniora inter ſenſibilia manifeſta nobis, ſ. partes mũdi ſempiternæ, ſint à caſu, & non habeant aliquam cauſam determinatã, ſicut animalia & plantæ. Et, ſi hoc verum eſt, dignum fuiſſet inſiſtere & aſsignare rationem, quare ſic eſſet. quod tamen Antiqui prætermiſerunt. Secundam rationem ponit ibi.

Et alio nanq; modo abſurdum eſt id quod dicitur, & inſuper abſurdius eſt hæc illos dicere, in cœlo quidem nihil à caſu fieri: in iis autem, è quibus fortunam exterminãt, multa ab ipſa prouenire uidentes. quod tamen contra fieri conueniens erat. ARGV.

D *Quomodo enim eò ꝙ aliter inconueniẽs eſt quod dicitur, adhuc inconuenientius eſt dicere hæc, uidentes quidem in cœlo nihil caſu fieri: in iis autem, quæ non ſunt à fortuna, multa contingere à fortuna. & erat merito è contrario fieri.*

Dicens, quomodo poteſt eſſe verũ ꝙ cœleſtia corpora ſint à caſu, & inferiora non: cùm & aliter videatur eſſe inconueniens ex hoc ipſo ꝙ illa nobiliora ſunt, & adhuc etiam inconuenientius ſm ea, quæ videntur. Videmus enim ꝙ in cœlo nihil fit à caſu. In his autem inferioribus, quæ non dicuntur eſſe à caſu, multa videntur contingere à fortuna. Rationabile autem eſſet ecõtrario accidere ſm eorum poſitionem, vt. ſ. in illis inuenirentur aliqua fieri à caſu, vel à fortuna, quorum caſus vel fortuna eſt cauſa: nõ autem in illis, quorum nõ eſt cauſa. Deinde cùm dicit.

ARGY. *Sunt autem quidam, quibus fortuna cauſa quidem eſſe, obſcura tamen humanæ menti uidetur, ut diuinum quoddam atq; excellens. Quare quidnam utrunq; ſit, fortuna inquam & caſus, & ſi idem ſint an diuerſa, & quomodo in eas cauſas, quas definiuimus cadant conſyderemus oportet.*

T. c. 47. *Sunt autem quidam quibus uidetur eſſe quidẽ cauſa fortuna, immanifeſta autem humano intellectui, tanquam diuinum quoddam ens, & felicius. Quare conſyderandum eſt quid ſit utrunque, & ſi idem, aut alterum ſit & caſus et fortuna: & quomodo in determinatas cauſas incidunt.*

Ponit tertiam opinionem de fortuna, & dicit ꝙ quibuſdam videtur ꝙ fortuna ſit cauſa, ſed immanifeſta intellectui humano, ac ſi ſit quoddam Diuinũ, & ſupra homines. Volebant enim ꝙ omnes fortuiti euẽtus reducerentur in aliquam diuinam cauſam ordinantẽ, ſicut ponimus omnia ordinari per diuinam prouiden- F tiam. Sed quamuis hæc opinio habeat veram radicẽ, non tamen bene vſi ſunt nomine fortunæ. illud enim Diuinum ordinans non poteſt dici, vel nominari fortuna. quia ſm ꝙ aliquid participat rationem, vel ordinem recedit à ratione fortunæ: vnde magis debet dici fortuna cauſa inferior, quæ de ſe non habet ordinem ad euentum fortuitum, q̃ cauſa ſuperior, ſi qua ſit ordinans. Prætermittit tamen inquiſitionem huius opinionis, tum quia excedit metas Scientiæ naturalis, tũ quia infra manifeſtat ꝙ fortuna nõ eſt cauſa per ſe, ſed per accidens. Vnde per ea, quæ ſequuntur quomodo ſe habeat de his opinionibus erit manifeſtum. Et ideo concludit, ꝙ ad euidentiam harum opinionum conſyderandum eſt quid ſit fortuna & caſus: & vtrũ ſint idem, vel aliud, & q̃uo reducãtur ad cauſas prædictas.

Et ad ſcdm librum Magnorum moralium pertinet.
T. c. 61. & 66.

LECTIO VIII.

Aliquæ ex parte tum cauſarum, tum effectuum diuiſiones ponuntur, ex quarum notitia caſus ac fortunæ ratio concluditur.

ARGY. *Primum itaq;, cùm uidemus alia ſemper eodem fieri modo, alia plerunq;, patet horum neutri fortunam cauſam dici. neq; id quod à fortuna proficiſcitur, aut ex ijs eſſe, quæ neceſſario ſemperq;, aut ex hiſce, quæ plerunq; ſæpeq; fiũt. Sed, cùm quædam etiam præter hæc fiant, atq; hæc omnes à fortuna proficiſci dicant, perſpicuum eſt fortunam atq; caſum aliquid eſſe. Nam et ea, quæ talia ſunt à fortuna eſſe: & ea, quæ à fortuna ſunt, talia eſſe ſcimus.*

T. c. 48. *PRimum quidem igitur, quoniam uidemus alia quidẽ ſemper ſimiliter fieri: alia autem ſicut frequenter, manifeſtum eſt, q; neutri horum cauſa fortuna dicatur. id. n. q; à* H *fortuna, neq; eius eſt, q; eſt ex neceſsitate & ſemper, neque eius, q; eſt ſicut frequenter. Sed quoniam quædam fiunt, et præter hæc: & omnes dicunt hæc eſſe à fortuna, manifeſtũ q; fortuna aliquid ſit, & caſus. Huiuſmodi enim fortuna fieri, & à fortuna huiuſmodi eſſe ſcimus.*

Poſtquam Philoſophus poſuit opiniones aliorum de fortuna & caſu, hic determinat veritatem. Et diuiditur in partes tres. In prima oſtendit quid ſit fortuna, In ſecunda in quo differant caſus & fortuna, ibi {Differunt autem.} In tertia oſtẽdit, ad quod genus cauſæ caſus & fortuna reducantur. ibi. {Sed modorum cauſæ.} Prima pars diuiditur in duas. In prima oſtendit quid ſit fortuna. In ſecunda ex definitione fortunæ aſsignat rationem eorum, quæ de fortuna dicunt. E ibi {Infinita quidem.} Circa primum tria facit. Primo ponit quaſdam diuiſiones ad inueſtigandum definitionem fortunæ. Secundo oſtendit, ſub quibus mẽbris illarum diuiſionum fortuna contineatur. ibi {Sicut dictum eſt.} Tertio concludit definitionem fortunæ. ibi {Manifeſtum eſt autem.} Et, quia fortuna ponitur vt cauſa quædam, ad cognitionem autem cauſæ oportet ſcire quorum ſit cauſa, ponit primo diuiſionẽ ex parte eius, cuius fortuna eſt cauſa. Secundo ponit diuiſionem ex parte ipſius cauſæ. ibi {Huiuſmodi igit cùm ſm accidens.} Circa primum ponit tres diuiſiones. Quarum prima eſt, ꝙ quædam fiunt ſemper, vt ortus Solis: quædam ſicut frequenter, vt ꝙ homo naſcatur oculatus: neutrum autem horum dicitur eſſe à fortuna. Sed quædam fiunt {præter hæc}. i. vt in paucioribus, ſicut ꝙ homo naſcatur cum ſex digitis, F uel ſine oculis: & omnes dicunt huiuſmodi fieri à fortuna. vnde manifeſtum eſt ꝙ fortuna aliquid eſt, cum eſſe à fortuna, & eſſe vt in paucioribus conuertantur. & hoc inducit contra primam opinionem, quæ negauit fortunam. Videtur autem diuiſio Philoſophi eſſe inſufficiens, quia etiam quædam contingentia ſunt ad vtrumlibet. Auic. ergo dixit, ꝙ in ijs, quæ ſunt ad vtrũlibet, contingit aliquid eſſe à fortuna, ſicut ea, quæ ſunt in minori parte. Nec obſtat ꝙ non dicitur à fortuna, quia Socrates ſedeat, cùm hoc ſit ad vtrumlibet: quia licet ſit hoc ad vtrumlibet reſpectu potentię motiuæ non tñ eſt ad vtrumlibet reſpectu potentiæ appetitiuæ, quæ determinate tendit in vnum, præter quã ſi aliquid accideret diceretur eſſe fortuitum. Sed ſicut potentia motiua quæ eſt ad vtrumlibet nõ exit in actũ, niſi per potentiam appetitiuam determinetur ad vnũ, G ita nihil, ꝙ eſt ad vtrumlibet, exit in actum, niſi per aliquod determinetur ad vnũ. quia id, quod eſt ad vtrũlibet, eſt ſicut ens in potentia: potentia autem non eſt principium agendi, ſed ſolum actus. Vnde ex eò quód eſt ad vtrumlibet nihil ſequitur, niſi per aliquid aliud, quod determinat ad vnum, vel ſicut ſemper, vel ſicut frequenter. & propter hoc in iis, quæ fiunt prætermiſit ea, quę ſunt ad vtrumlibet. Sciendum etiam quod quidam definierunt eſſe neceſſarium, quod non habet impedimentum: contingens vero, ſicut frequenter poteſt impediri in paucioribus. Sed hoc irrationabile eſt. Neceſſarium enim dicitur aliquid, quod in ſui natura habet ꝙ non poſsit non eſſe. Contingens autem vt frequenter, ꝙ poſsit non eſſe. Hoc autem quod eſt habere impedimentum, vel non habere eſt contingens. Natura autem non parat impedimentum ei quod nõ poteſt non eſſe, quia eſſet ſuperfluum. Secundam diuiſionem ponit ibi.

T. c. 53. — T. c. 51. — T. c. 52. — T. c. 59. — *Obiectio cõtra diuiſionẽ Ariſ. Sol. Auic.* — *Quid neceſſarium.* — *Quid contingens.*

Eorum autem quæ fiunt, alia fiunt, alia non fiunt gratia alicuius. ARGY.

Eorum autem, quæ fiunt, alia propter aliquid fiunt, alia uero non. T. c. 49.

Et dicit, ꝙ quædam fiunt propter finem, quædam vero non. Habet autem hæc diuiſio dubitationẽ, quia omne agens agit propter finem, ſiue agat à natura, ſiue agat ab intellectu. Sed ſciendum eſt, ꝙ ea dicit nõ propter aliquid fieri, quę propter ſe fiunt, inquantum in ſeipſis habent delectationem, vel honeſtatem, propter quam ſm ſeipſa placent. Vel dicit modo propter finem fieri, quæ nõ fiunt propter finem deliberatum, ſicut confricatio barbæ, vel aliquid huiuſmodi, quod interdum

Eorum q̃ fiũt, quædam pp finem fiunt, q̃dam non. — *Dubium.* — *Reſponſio prima.* — *Secunda.*

Secũda parte. T. c. 57. — Secũda parte. T. c. 65.

interdum fit abſq; deliberatione ex ſola imaginatione mouente: vnde habent finem imaginatam, ſed nõ deliberatum. Tertiam diuiſionem ponit ibi.

ARGY.

Et horum alia per electionem fiunt: alia non per electionem. ambo autem in hiſce ſunt, quæ alicuius gratia fiunt. Quare patet & in hiſce, quæ non neceſſario, neq; plerunq; fiunt, eſſe aliqua, circa quæ poteſt id eſſe, quod alicuius gratia fit. Sunt autem alicuius gratia, quæ à mẽte agi poſſunt, & quæ à natura.

Horum autem alia quidem ſecundum propoſitum fiunt, alia uero non. ambo aũt ſunt in iis, quæ ſunt propter hoc. Quare manifeſtum quoniam in iis, quæ ſunt præter neceſſarium, & quæ ſicut frequenter ſunt quædam, circa quæ contingit quod eſt propter hoc. Sunt aũt propter hoc, quæcũq; ab intellectu utiq; aguntur, & quæcunq; à natura.

Et dicit ꝙ eorum, quæ fiunt propter finem, quædã fiunt ſm voluntatem, & quædam non. & ambo iſta inueniuntur in iis, quæ fiunt propter aliquid. Non ſolum enim quæ fiunt à voluntate, ſed etiam ea, quæ fiũt à natura propter aliquid fiũt. Et, quia ea, quæ fiunt ex neceſsitate, vel ſicut frequenter, fiunt à natura, vel à propoſito, manifeſtum eſt ꝙ tam in iis, quæ fiunt ſemper, q̃ in iis, quæ fiunt frequenter, ſunt aliqua, quæ fiũt propter finem, cum tam natura, quã propoſitum propter finem operentur. Et ſic patet, ꝙ iſtæ tres diuiſiones includunt ſeinuicem, quia ea, quæ fiunt à propoſito, vel natura, fiunt propter finem: & ea, quæ fiũt propter finem, fiunt ſemper, aut frequenter. Deinde cum dicit.

ARGY.

Talis igitur cum per accidens fiunt, à fortuna dicimus eſſe. Nam ut ens aliud per ſe, aliud per accidens eſt, ſic & cauſa eſſe poteſt. ut domus per ſe quidem cauſa eſt ædificatiua, per accidens autem muſicum, aut album. Ea igitur cauſa, quæ eſt per ſe, definita eſt: ea uero, quæ eſt per accidens, indefinita. Vni nãque infinita accidere poſſunt.

T. c. 50.

Huiuſmodi igitur, cùm ſecundum accidens fiant, à fortuna dicimus eſſe. Sicut. n. & quod eſt, aliud quod ꝑ ſe ipſum eſt, aliud autem ſecundum accidens, ſic & cauſam contingit eſſe. ut domus quidem per ſeipſam cauſa eſt ædificatiua, ſecundum accidens autem album, aut muſicum. per ſe quidem igitur cauſa finita eſt, ſecundum accidens autem infinita. Infinita. n. uni accidunt.

Ponit diuiſionem, quę ſumitur ex parte cauſæ, & dicit ꝙ, cum hmõi, quę, ſ. à propoſito ſunt propter aliqd, & in minori parte fiunt, & à cauſa ſm accidens, tunc dicimus ea eſſe à fortuna. Sicut. n. entium, quoddam eſt per ſe, & quoddam per accidens, ita & cauſarum. ſicut per ſe domus cauſa eſt ars ædificatoria, per accidens vero album, vel muſicum. Sed conſyderandum eſt ꝙ cauſa per accidens dicitur dupliciter. vno modo ex parte cauſę, alio modo ex parte effectus. Ex parte quidem cauſæ, qñ illud, quod dicitur cauſa per accidens, coniungitur cauſæ per ſe, ſicut ſi album, vel muſicum dicatur cauſa domus, quia accidentaliter coniungitur ędificatori. Ex parte autem effectus, quando accipitur aliquod, quod accidentaliter coniungitur effectui, vt ſi dicamus, ꝙ ædificator eſt cauſa diſcordiæ, quia ex domo facta accidit diſcordia. Hoc modo dicitur fortuna eſſe cauſa per accidens, ex eò ꝙ effectui aliquid coniungitur per accidens. vtpote ſi foſſuræ ſepulchri adiungatur per accidẽs inuẽtio theſauri. Sicut. n. effe-

Cauſa p accidẽs & ex parte cauſæ, & ex parte effectus contingit eſſe.

A ctus per ſe cauſæ naturalis eſt, quod conſequitur ſm exigentiam ſuæ formæ, ita effectus cauſæ agẽtis à propoſito eſt illud, quod accidit ex intentione agentis. vnde quicquid prouenit in effectu præter intentionẽ eſt per accidens. & hoc dico, ſi id, quod eſt pręter intẽtionem, vt in paucioribus conſequatur. Quod. n. vel ſemper, vel vt frequenter coniungitur effectui, cadit ſub eadem intentione. Stultum eſt enim dicere, ꝙ aliquis intendat aliquid, & non velit illud, quod vt frequẽter, vel ſemper adiungitur. Ponit autem differentiam inter cauſam per ſe, & cauſam per accidens: quia cauſa per ſe eſt finita & determinata: cauſa autem per accñs eſt infinita & indeterminata, eò ꝙ infinita vni poſſunt accidere. Deinde cum dicit.

Cauſa per accidẽs infinita.

ARGY.

Vt igitur dictum eſt, cum hiſce, quæ alicuius gratia fiũt B *id fit, ſic dicitur à caſu fieri atq; fortuna. Horum aũt ipſorum, quam habent inter ſe differentiam poſterius aſsignabimus. Nunc hoc pateat, ambo inquam in his eſſe, quæ alicuius gratia ſunt. ceu argenti recipiendi gratia ueniſſet accepturus illud ſi ſciuiſſet. Venit autem non huiuſce cauſa ſed accidit ueniſſe, idq; fecſſe recipiendi gratia, neque plerunq;, neq; neceſſario proficiſcẽtem locum. Finis uero, ipſa inquam acceptio non eſt ex his cauſis, quæ ſunt in ipſo, ſed ex hiſce, quæ ſunt eligibilia atq; à mente, & dicitur tunc à fortuna ueniſſe. Quòd ſi uenerit electione præmiſſa, & huius gratia, aut ſemper frequentans, aut plerunq; recipiens, non dicitur à fortuna ueniſſe.*

T. c. 51.

Sicut igitur dictum eſt, cum in iis, quæ propter hoc fiunt hoc fiat, tunc dicitur à caſu, & à fortuna. Ipſa aũt differentia horum adinuicem poſterius determinanda. Nunc aũt C *hoc ſit manifeſtum, ꝙ utraque ſunt in iis, quæ ſunt propter hoc. ut cauſa accipiendi argentum ueniſſet utiq; delaturus pecuniam, ſi ſciuiſſet. Venit aũt non huius cauſa, ſed accidit ueniſſe & feciſſe hoc reportandi gratia. Hoc autem neque ſicut frequenter ueniens ad uillam, neq; ex neceſsitate. Amplius autem finis eſt reportatio non in ſeipſo cauſarum, ſed propoſitorum, et ab intellectu: & dicitur à fortuna ueniſſe. Si aũt proponens, & huius cauſa, aut ſemper ueniens, aut ſicut frequenter reportaturus, non à fortuna.*

Oñdit ſub quibus membris prædictarum diuiſionum fortuna contineatur, & quod eſt à fortuna. & dicit primo, ꝙ fortuna & caſus, vt prius dictum eſt, ſunt in iis, quæ fiunt propter aliquid. Differentia aũt caſus & fortunæ poſterius determinabitur. ſed nunc hoc debet fieri manifeſtum, quia vtrũq; continetur in iis, quę D aguntur propter finem. ſicuti, ſi aliquis ſciret recepturum pecuniam in foro iuiſſet ad deportãdum eã. Sed, ſi non venit propter hoc, per accñs eſt ꝙ aduẽtus eius fiat reportationis gratia, i. habeat hunc effectum. Et ſic patet ꝙ fortuna eſt cauſa per accñs eorum, q̃ ſunt propter aliquid. Item manifeſtum eſt, ꝙ eſt cauſa eorum, q̃ ſunt in minori parte, quia iſta reportatio pecuniæ dicitur fieri à fortuna, qñ reportat ad villam veniens, neq; ex neceſsitate, neq; frequenter. Item eſt in iis quæ fiunt à propoſito, quia reportatio pecunię, quę dicitur fieri à fortuna, eſt finis aliquarum cãrum, non ſm ſeipſam, ſicut in iis, q̃ fiũt à natura, ſed eſt finis eorum, q̃ fiunt ſm propoſitum, & ab intellectu. Sed, ſi aliquis hoc propoſito iret vt pecuniã reportaret, vel ſemper, aut frequenter reportaret quando venit, non diceretur eſſe à fortuna. ſicut ſi aliquis frequenter, aut ſem-

per madefacit ſibi pedes, quando vadit ad locum lu- E toſum: & hoc licet non intendat, tamen hoc non dicitur eſſe à fortuna. Secundo ibi.

ARGY. *Patet ergo fortunam cauſam eſſe per accidens in hiſce, quæ p electionem alicuius gratia fiunt. Quapropter circa idem mens fortunaq; uerſatur, electioq; abſq; mente nõ eſt.*

T. c. 52. Quid fortuna. *Manifeſtum itaq;, q fortuna cauſa ſit ſecundum accñs in his, quæ in minori ſunt ſecũdum propoſitum eorum, quæ propter hoc ſunt. Vnde circa idem & intellectus & fortuna eſt. propoſitum. n. non ſine intellectu eſt.*

Concludit ex præmiſsis definitionem fortunæ. Et dicit manifeſtum eſſe ex præmiſsis, q fortuna eſt cã per accidens in his, quæ fiunt ſm propoſitum, propter finem, in minori parte. Et ex hoc patet, q fortuna & intellectus ſunt circa idem: quia his tantum conuenit agere à fortuna, quæ habent intellectum. Propoſitum enim, vel voluntas non eſt ſine intellectu. Et licet ea tantum agant à fortuna, quæ habent intellectum: tamen quanto aliquid magis ſubiacet intellectui tanto minus ſubiacet fortunæ.

Hoc dicit pp intelligẽtias et p̃cipue dicit cõtra tertiã opinionem in fine precedentis lectionis.

LECTIO IX.

Ea, quæ tã ab Antiquis Sapientibus de caſu ac fortuna dicebantur, quam quæ a Vulgaribus, rationabilia fuiſſe oſtenditur: quidque infortunium, vel Eufortunium ſit.

ARGY. *Indefinitas igitur cauſas eas eſſe neceſſe eſt, à quibus id fiet quod proficiſcatur à fortuna. Vnde fortuna indefinita cauſa eſſe uidetur, & immanifeſta homini.*

T. c. 53. Fortuna homini ignota eſt, quia infinita. *INfinitas quidem igitur cauſas neceſſe eſt eſſe, à quibus utiq; fiat quod eſt fortuna. Vnde uidetur fortuna infinita eſſe, & immanifeſta homini.*

Poſita definitione fortunæ, hic ex præmiſſa definitione aſsignat rõnem eorum, quæ de fortuna dicunt. Et primo eorũ, quæ dicta ſunt à Philoſophis Antiquis de fortuna. Secundo eorum, quæ ab hominibus vulgariter de fortuna dicuntur. ibi {Et fortunam dicere.} T. c. 55. Poſuit autem ſupra tres opiniones de fortuna & caſu, quarum mediam improbauit tanquã omnino falſam, quia, ſ. ponebat fortunam eſſe cauſam cœli, & mundanorum omnium. Vnde ea ſubtracta de medio, primo aſsignat qũo veritatem habet tertia opinio, quę ponebat fortunam eſſe immanifeſtam homini. Secundo qũo veritatem habeat prima opinio, quæ poſuit nihil fieri à fortuna, & à caſu. ibi {Et eſt vt nihil à fortuna.} T. c. 54. quia autem ſuperius dictum eſt, q cauſæ per accidens ſunt infinitæ, & iterum dictum eſt q fortuna eſt cauſa per accidens, concludit ex præmiſsis q eius, quod eſt à fortuna, ſunt infinitæ cauſæ. Et, quia infinitum ſm q eſt infinitum, eſt ignotum, inde eſt q fortuna immanifeſta eſt homini. Secundo ibi.

ARGY. *Atq; aliquo modo nihil à fortuna uidebitur proficiſci. Hæc. n. omnia recte dicuntur, quia rationi cõſentanea ſunt. Nam aliqua quidem ex parte fit, aliquid à fortuna, fit. n. per accidens. Atq; ut accidens fortuna cauſa eſt. Abſolute autem nihil. Velut ædium ædificator quidem eſt cauſa: per accidens autem modulator. Et ut profectus argentum recipiat non huiuſce gratia profectus, infinitæ cauſæ multitudine eſſe poſſunt. Nam & uidere aliquem uolens, & perſequens, & ſpectaturus ludos, & fugiens.*

E *Et eſt ut nihil à fortuna uideatur utiq; fieri. omnia quidem enim hæc recte dicuntur, quoniam rationabiliter. Eſt quidem enim ut ſit à fortuna, & ſecundum accidens enim fit, & eſt cauſa ſicut accidens fortuna, ut autem ſimpliciter, nullius, ut domus ædificator quidem cauſa eſt, ſecũdum accidens autem tibicẽ, & uenientem referendi argentum non huius cã uenientẽ infinitæ ſunt multitudine. Etenim uidere aliquem uolens, & perſequens, & fugiens, & uiſurus.* T. c. 54.

Oſtendit, quomodo prima opinio veritatem habeat, & dicit, q quodammodo eſt verum dicere, q à fortuna nihil fit. Hæc enim omnia, quæ ab aliis dicta ſunt de fortuna, quodammodo recte dicuntur: quia rationem aliquam habent. Cùm enim fortuna ſit cauſa per accñs, ſequitur q à fortuna ſit aliquid per accidẽs. Quod autem eſt accidens non eſt ſimpliciter. Vnde ſe- F quitur, q fortuna ſimpliciter nullius ſit cauſa. Et hoc, quod dixerat circa vtrãque opinionem manifeſtat per exempla & dicit, q ædificator eſt cauſa per ſe domus, & ſimpliciter, tibicẽ autem eſt cauſa domus per accidens. Similiter q aliquis veniat ad aliquem locum non cauſa deportandi argentum, eſt cauſa reportationis p accidens. Sed hæc cauſa per accidens infinita eſt, quia infinitis aliis de cauſis poteſt homo ire ad locum illũ, puta ſi vadat cauſa viſitandi aliquem, vel cauſa perſequendi hoſtem, vel cã fugiendi perſequentem, vel cauſa vidẽdi aliqua ſpectabilia: omnia autem iſta, & quæcunq; ſimilia ſunt cauſa reportationis argenti, quæ contingit à fortuna. Deinde cum dicit.

Recte etiam fortuna præter rationem quid eſſe dicitur. ratio nãque, aut eorum eſt, quæ ſunt ſemper, aut eorum quæ G *ſunt plerũque, at fortuna in his eſt, quæ præter hæc fiunt. quare, cum indefinita ſint ea, quæ hoc pacto ſunt cauſæ, fortuna etiam indefinita nimirum eſt.* ARGY.

Et fortunam dicere eſſe aliquid extra rationem recte eſt. Ratio enim aut eſt eorum, quæ ſemper ſunt, aut eorum, quæ ſunt frequenter: fortuna autem in his, quæ fiunt præter hæc. quare quoniam infinitæ, quæ ſic cauſæ ſunt, & fortuna infinita eſt. T. c. 55.

Aſsignat rationem eorum, quæ dicuntur de fortuna vulgariter. Et primo aſsignat rationem eius, qđ dicitur de fortuna eſſe ſine ratione. Secundo eius, qđ dicitur, fortunam eſſe bonam, vel malam. ibi {Fortuna dicitur autem.} T. c. 56. Circa primum duo facit. Primo oſtendit propoſitum. Secundo mouet quandam dubitationem ibi. {Tñ deficiet.} Dicit ergo primo q recte dicit Secũda parte 55 tex. H fortunam eſſe ſine ratione. quia ratiocinari non poſſumus, niſi de iis, quæ ſunt ſemper, vel frequenter: fortuna autem eſt extra vtrũq;. Et ideo, quia cauſæ tales in paucioribus exiſtentes ſunt per accidens, & infinitæ & ſine ratione, ſequitur q fortunę ſint cauſę infinitæ ſine ratione. Oĩs. n. cauſa per ſe producit effectum ſuum, vel ſemper, vel frequenter. Secundo ibi.

In quibuſdam tñ quiſpiam dubitauerit, ſi queuis eius, quod à fortuna cauſæ fuerint necne. Vt ſanitatis, aut ſpiritus, aut æſtus, ſed non capillorum remotio. Cauſarum. n. per accidens, aliæ propinquiores aliis ſunt. ARGY.

Tñ deficiet in quibuſdam utique aliquis. Nũquid igitur queuis utiq; fiant fortunæ cauſæ, ut ſanitatis aut ſpiritus aut æſtus: ſed non depilari. Sunt aũt aliæ aliis proximiores, quæ ſunt ſecundum accidens cauſarum.

Mouet

Mouet quandam dubitationem,& dicit,ꝙ licet di A catur ꝙ fortuna eſt cauſa per accidens, in quibuſdam tñ deficiet,i.dubitabit aliquis. & eſt dubitatio, vtrum quæcunq; contingunt eſſe cauſa per accidens debeát dici cauſa eius,quod fit à fortuna: ſicut patet ꝙ ſanitatis cauſa per ſe poteſt eſſe, vel natura, vel ars medicinæ: cauſæ autem per accidens, poſſunt dici omnia illa, quibus contingentibus contingit fieri ſanitatem, ſicut eſt ſpiritus,i.ventus,& æſtus,& abraſio capitis,nunquid igitur quodlibet iſtorum eſt cauſa per accidens? Sed,quia ſupradiximus ꝙ fortuna maxime dicitur cauſa per accidens ex parte effectus, prout,ſ.aliquid dicitur eſſe cauſa eius, quod accidit effectui: manifeſtum eſt ꝙ cauſa fortuita aliquid operatur ad effectum fortuitum: licet non intendat illud,ſed aliquid aliud effectui coniunctum. Et ſm hoc ventus aut æſtus poſſunt dici cauſæ fortuitæ ſanitatis inquantum faciunt aliquã B alterationem in corpore: ad quam ſequitur ſanitas. Sed depilatio, aut aliquid aliud huiuſmodi nõ facit manifeſte aliquid ad ſanitatem. Sed tamen inter cauſas ꝑ accidens aliquæ ſunt propinquiores, & aliquæ remotiores. Illæ autem, quæ ſunt remotæ, minus videntur eſſe cauſæ. Deinde cum dicit.

ARGY. *Fortuna autem dicitur Bona,cum bonum aliquod. Mala cum aduerſi quid euenit.*

T.c. 56. Quãdo bona, malaúe fortuna dicatur. *Fortuna autem bona quidem dicitur,cùm bonum aliquid euenit. Praua autem cùm prauum aliquid.*

Aſsignat rationem eius,quod dicitur,fortunam eſſe bonam,vel malam. Et primo aſsignat rationem; quare dicitur fortuna bona,vel mala ſimplr. & dicit ꝙ fortuna dicitur bona, qñ aliquod bonum contingit, & C mala qñ malum. Secundo ibi.

ARGY. *Proſperitas uero fortunæ, ac infortunium: cùm illa ſint magna. Quapropter & cum parum defuit,ut malum quiſpiam magnum,aut bonum accipiat, infortunatum tamen illum aut fortunatum dicimus eſſe. propterea ꝙ, mens perinde dicit de illo,atq; ſi eſſet. Quod enim parum deeſt,id quaſi minime diſtare uidetur.*

Euſortunium autem, & infortunium eſt cum magnitudinem habent hæc. Quo circa &, cùm parum abeſt,ut quis malum,ſeu bonum capiat magnum, infortunatum,uel bene fortunatum eſſe dicitur: quoniam ſicut eſt dicit intellectus. quod.n.parum, tanꝙ nihil diſtare uidetur. Parũ ꝑ nihilo reputatur.

Aſsignat rõnem euſortunij, & inſortunij. & dicit ꝙ euſortunium,& infortunium dr̄,qñ habet aliquod bo D num, vel malum cum magnitudine. nam Euſortuniũ dicitur,qñ ſequitur aliquod magnum bonum: Inſortunium autem, qñ ſequitur aliquod magnum malum. Et,quia priuari bono accipitur in ratione mali: & priuari malo in ratione boni, ideo, qñ aliquis parum diſtat à magno bono, ſi amittat illud dicitur inſortunatus: &,ſi aliquis ſit propinquus magno malo, & liberetur ab illo,dicitur euſortunatus.& hoc ideo, quia intellectus accipit illud,quod parum diſtat,ac ſi nihil diſtaret, ſed iam haberetur. Tertio ibi.

ARGY. *Inſuper fortunæ proſperitas incerta non ſine ratione dicitur eſſe. Nam ipſa fortuna incerta eſt: impoſsibile eſt enim aut ſemper,aut plerunq; quicquam eorum eſſe, quæ à fortuna proueniunt.*

Amplius aũt incertum euſortunium rõnabiliter eſt. fortuna.n.incerta eſt. Neq;.n.ut ſemper, neq; ſicut frequenter poſsibile eſſe,quæ ſunt à fortuna quicquam.

Aſsignat rationem, quare euſortunia ſint incerta, & dicit ꝙ hoc iõ eſt: quia euſortuniũ fortuna quædã eſt. Fortuna aũt eſt incerta,cùm ſit eorum, q̃ non ſunt ſemper,neq; frequenter, vt dictum eſt. Vnde ſequitur euſortunium eſſe incertum. Vltimo ibi.

Sunt igitur ambo caſus inꝗ atq; fortuna, per accidẽs uti diximus cauſæ in hiſce, quæ non ſimpl'r neq; plerũque fieri poſſunt,atq; horum in hiſce,quæ alicuius gratia fiunt. ARGY.

Sunt quidem igitur ambo cauſæ,quemadmodum dictum eſt ſecundum accidens: & fortuna & caſus incontingentibus fieri neq; ſimpliciter, neq; ſicut frequenter & eorum quæcunq; utiq; fient propter aliquid. T.c. 57.

Concludit quaſi recapitulando, ꝙ vtrunq;,ſ.caſus & fortuna eſt cauſa per accidens: & vtrũq; eſt in ijs quę contingunt non ſimpliciter,i.neq; ſemper, neq; frequenter,& vtrũq; eſt in ijs, quæ fiunt propter aliquid, vt ex ſupradictis patet.

LECTIO X.

Caſus ac Fortuna, ponens ea, in quibus ſunt natura, ac diſcrimen ſumitur, cui notitia, quatuor tãtum cauſarum genera eſſe manifeſtum ſit.

Intereſt autem inter fortunam & caſum. nam caſus ad plura ſeſe extendit. etenim quod à fortuna proficiſcitur, à caſu fit: hoc autem etiam non omne prouenit à fortuna. ARGY.

Differunt autem, quoniam caſus in plus eſt. quod.n. eſt à fortuna, eſt & à caſu: hoc autem non omne à fortuna eſt.

Poſtq̃ Philoſophus determinauit de fortuna & caſu quantum ad ea,in quibus conueniunt, hic oſtendit differentiam eorum adinuicem. Et diuiditur in duas partes: In prima determinat de differentia fortunæ & caſus. In ſecunda oſtẽdit vbi maxime hæc differentia conſiſtit. ibi. {Maxime autem.} Prima diuiditur in duas. In prima oſtendit differentiam inter caſum & fortunã, In ſecunda recapitulat quæ dicta ſunt de vtroque. ibi {Quare manifeſtum eſt.} Circa primum duo facit. Primo ponit differentiam inter caſum & fortunam,& dicit ꝙ in hoc differunt, ꝙ caſus eſt in plus quã fortuna: quia omne,quod eſt à fortuna, eſt à caſu,ſed non conuertitur. Secundo ibi. T.c. 64. T.c. 61.

Fortuna nãq; atq; id,cuius eſt effectrix fortuna, in ijs, quæ fortunata poſſunt euadere, & omnino quibus actio cõpetit. Quapropter & neceſſe eſt & circa ea fortunam eſſe, quæ in actionem ueniunt. cuius hoc indicium eſt.nã aut idẽ quod felicitas,aut prope eſſe uidetur. Felicitas autem actio quædam eſt: eſt.n.actio bona. Quare quæ agere nequeunt, ea nec à fortuna quicꝗ efficere poſſunt. ARGY.

Fortuna quidem enim, & quod à fortuna eſt quibuſcũq;, & eſt contingere inerit, & oĩo actus eſt. Vnde neceſſe eſt circa practica eſſe fortunam. Signum autem eſt quod uidetur idem felicitati aut prope. Felicitas autem praxis quædam eſt. eupraxia.n.eſt. Quare quibuſcunq; non contingit agere,neq; à fortuna aliquid facere. T.c. 58.

Manifeſtat prædictam dĩam. Et primo oſtendit in quibus ſit fortuna, Secundo,quòd caſus in pluribus eſt

T. c. 60. ibi. {Sed caſus in alijs.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit in quibus ſit fortuna. Secundo concludit
T. c. 59. in quibus non ſit. ibi {Et propter hoc neque.} Dicit ergo primo, ꝙ fortuna & id, quod eſt à fortuna inuenitur in illis, quibus bene contingere aliquid dicitur: quia in quibus eſt fortuna poteſt eſſe eufortunium & infortunium. Dr̃ autem bene contingere illi aliquid, cuius eſt agere. Eius autem proprie eſt agere, quod habet dominium ſui actus, quod autem nõ habet dñiũ ſui act⁹, magis agitur q̃ agat. & ideo actus non eſt in poteſtate eius, quod agitur, ſed magis eius, quod agit ipſum. Et, quia vita practica, ſiue actiua eſt eorum, quæ habent dominium ſui actus. in his enim inuenitur operari ſm virtutem, vel vitium: ideo neceſſe eſt ꝙ fortuna ſit circa practica. Et huius ſignum inducitur, ꝙ fortuna vr̃ idem felicitati, vel ei eſſe propinqua, vel eſſe ipſa: vnde vulgariter felices bene fortunati vocantur. Secundum enim illos, qui felicitatem in bonis exterioribus conſiſtere putant, felicitas eſt idem fortunæ. Secundum illos vero, qui bona exteriora, in quibus plurimum habet locum fortuna, debent deſeruire inſtrumentaliter ad felicitatem, ſed hoc bona fortuna eſt propinqua felicitati, quia coadiuuat ad ipſam. Vnde cum felicitas ſit quædam operatio. eſt enim eupraxia, i. bona operatio, ſ. virtutis perfectæ, vt dicitur in primo Ethi. ſequitur ꝙ fortuna ſit in illis, in quibus conuenit bene agere, vel impediri ab hoc: & hoc eſt bene contingere, vel male
Lec. 10. cõmen. 9. contingere. Vnde, cùm aliquis ſit dominus ſui actus, inquantum voluntarie agit, ſequitur ꝙ in illis tantum contingat aliquid à fortuna eſſe, quæ voluntarie agũt, non autem in alijs. Secundo ibi.

ARGY. *Et propterea neque inanimatum ullum, neque belua, neque puer quicquam efficit à fortuna, quoniam electionem non habent, neque proſperitas hiſce fortunæ, aut infortunium competit, niſi ad ſimilitudinem quandam. quemadmodum Protarchus fortunatos eos lapides dixit, è quibus extructæ ſunt aræ, quæ honorantur, & hi, qui ſunt eiuſdem formæ calcantur. Pati autem à fortuna & hiſce quodammodo inerit, cũ is, qui agit aliquid circa ipſa fortuito aget, alio uero modo non eſt.*

T. c. 59. *Et propter hoc neque inanimatum quippiam, neque infans, neque beſtia quicquam facit à fortuna, quoniam non habent propoſitum. Neq; eufortunium, neque infortunium ineſt his, niſi ſecundum ſimilitudinẽ, ſicut dixit Protarchus eufortunatos eſſe lapides, ex quibus ſunt aræ, cùm honorentur, copulati autem his conculcentur. Pati autem à fortuna ineſt quodammodo et his, cùm agens aliquid circa hæc agat à fortuna, aliter autem non.*

Concludit ex præmiſſis, in quibus non ſit fortuna, & dicit ꝙ propter hoc, ꝙ fortuna non eſt niſi in his, quæ voluntariæ agunt, inde eſt ꝙ neque inanimatum, neque puer, neque beſtia, cùm non agant voluntariè, quaſi liberum arbitrium non habentes, agunt à fortuna. Vnde neque eufortunium, neq; infortunium in his poteſt accidere, niſi ſimilitudinariè. ſicut quidam dixerunt ꝙ lapides, ex quibus fiunt altaria ſunt fortunati, quia eis honor & reuerentia exhibetur, cùm lapides ei coniuncti conculcentur. Quod dicitur per ſimilitudinem ad homines, in quibus honorati videntur bene fortunati, hi autem, qui conculcantur dicuntur male fortunati. Sed quàuis præmiſſis non contingat agere à fortuna, nihil tamen prohibet ea pati à fortuna, cùm
E aliquod agens voluntarium circa ea operatur. Sicut dicimus eſſe eufortuniũ, cùm aliquis homo inuenit theſaurum, vel infortunium, cùm percutitur à lapide cadente. Deinde cum dicit.

At caſus cæteris animalibus & inanimatis competit. dicimus enim equum caſu ueniſſe, propterea ꝙ, euaſit quidem profectus, non autem euadendi gratia uenit. Et tripoda etiã cecidiſſe caſu: ſtetit enim hoc modo ut ſit ſedes, ſed non huiuſce gratia cecidit. ARGY.

Sed caſus eſt in alijs animalibus, & inanimatis, ut equus caſu inquit uenit, quoniam ſaluatus eſt quidem ueniens, nõ ſalutis autem cauſa uenit. Et tripes caſu cecidit. ſtat quidem enim cauſa ſedendi, ſed non cauſa ſedendi cecidit. T. c. 60.

Oſtendit ꝙ caſus etiam eſt in alijs. Et circa hoc tria
F facit. Primo oſtendit ꝙ caſus eſt in alijs. Secundo concludit quandam concluſionem ex dictis. ibi {Quare manifeſtum eſt.} Tertio ad eius manifeſtationẽ quoddam ſignum inducit. ibi {Signum autem eſt.} Dicit ergo primo, ꝙ caſus non ſolum eſt in omnibus, qui voluntarie agunt, ſed etiam in alijs animalibus, & etiam in rebus inanimatis. Et ponit exemplum de alijs animalibus, ſicut ꝙ equus caſu venit, quãdo ſalutem adeptus eſt veniens, licet non venerit cauſa ſalutis. Aliud exemplum ponit in rebus inanimatis. Dicimus. n. ꝙ tripoda cecidit caſu, quia ſic ſtat per caſum, vt ſit apta ad ſedendum: licet non iſta de cauſa ceciderit, vt ſtaret apta ad ſedendum. Secundo ibi. T. c. 61. T. c. 62.

Quare patet cum eorum aliquid, quæ ſimpliciter alicuius gratia fiunt, non eius quod euenit gratia factum eſt, eius
G *extra eſt cauſa, nos tunc caſu quippiam fieri dicere. Horum autem ea fortuna fieri, quæ eligibilium caſu fiunt in hiſce, quæ habent electionem.* ARGY.

Quare manifeſtum eſt ꝙ in his, quæ ſimpliciter propter aliquid fiunt, cùm non accidentis cauſa fiunt, cuius extra eſt cauſa, tunc à caſu dicimus. A fortuna autem eorũ, quæcunq; à caſu fiunt propoſitorũ in habentibus propoſitum. T. c. 61.

Concludit ex præmiſſis ꝙ in iis, quæ ſimpliciter fiũt propter aliquid, qñ non fiunt cauſa eius, quod accidit, ſed fiunt cauſa alicuius extrinſeci, tunc dicimus quod fiant à caſu. Sed à fortuna dicimus illa fieri tantum de numero eorum, quæ fiunt à caſu, quæcũq; accidunt in habentibus propoſitum. Tertio ibi.

Signum autem eſt ipſum fruſtra. Tunc. n. dicitur, cùm ARGY. T. c. 62.
H *id, quod eſt alicuius gratia, non eſt factum illius gratia. ceu ſi deambulatio egeſtionis eſt gratia. ſi non euenit ei qui deambulauit, fruſtra dicimus illum deambulaſſe, fruſtraq; deambulationem fuiſſe. Eſt enim id fruſtra, quod aptum eſt eſſe ob aliud, cum nõ efficit illud gratia cuius erat, ac aptũ erat. Nam ſi quiſpiam lauiſſe dixerit fruſtra, quia Sol non defecit, ridiculus utiq; erit: non. n. hæc illius gratia erat. Ita caſus nomine ſuo tunc dicitur, cùm quippiam fit fruſtra. Eſt enim & tale nomen ipſius, quod ab hiſce terminis conſtat, ipſum inquã & fruſtra. Cecidit. n. non percutiendi gratia lapis, caſu igitur ac fruſtra cecidit ipſe lapis, quia cadere & ab aliquo proiiciente percutiendi cauſa poteſt.*

Signum autem eſt quid uanum eſt. quoniam dicitur cum non fiat quod pp aliud eſt illius cauſa, ut ambulare, ſi depoſitionis cã eſt. ſi uero nõ fiat ambulanti, fruſtra dicimus ambulaſſe, T. c. 63.

bulaſſe, & ambulatio uana. tanquàm hoc ſit fruſtra, quod A *aptum natum eſt alterius cauſa, cum non perficiat illud, cuius cauſa erat, aptumq; erat. Quoniam ſi aliquis ſe balneatum dicat fruſtra, quia non defecit Sol, deriſio utique erit,*
T. c. 63. *non enim erat hoc propter illud. Si igitur quod Automatū ſecundum nomen eſt, cùm ipſum Fruſtra fiat. Cecidit. n. non percutiendi cauſa lapis. Ab eo igitur quod Automatum cecidit lapis, quia cecidit utiq; à quodam & percutiendi cā.*

Rectè ſanctus Doc. nomē vani caſui propinquum aſſerit. Nā Græcè αὐτόματον caſus dicitur: μάτην uero vanū, vel fruſtra interpretatur. Ideoq; ſi quādo ex Ariſtot. textu pateat: q̄ ſic dicat οὕτω διὰ τὸ αὐτόματον κατὰ τὸ ὄνομα, ὅταν αὐτὸ μάτην γίνεται. qđ eſt. Sic igitur Automatō ſecundū nomen cū ipſum fruſtra fiat. Sic q; patet cū Automatō, & matin, propinqua ſint nōia: et caſum, & ipſum fruſtra, vel vanum græcè ꝓpinqua eſſe.

Manifeſtat ꝙ in cōcluſione poſuerat, ſ. ꝙ caſus accidat in his, quæ ſunt propter aliquid. Et accipit ſignum ab eo, quod dicitur vanum, quod ſm nomen in græco propinquum eſt caſui. Dicitur autem vanum, cùm id, quod eſt propter aliquid non fiat eius cauſa, i. cum nō accidat ex eo, propter quod fit: ſicut ſi aliquis ambulet ad deponendum ſuperflua naturæ, ſi hoc non accidat deambulanti, dicitur fruſtra deambulaſſe: & am- B bulatio eius eſſet vana. ac ſi hoc ſit fruſtra, vel vanum, quod aptum natum eſt fieri cauſa alicuius, cùm non perficiat illud {cuius cauſa natum eſt fieri} & quare dicat {cuius cauſa natum eſt fieri} exponit ſubdens, quia, ſi aliquis dicat ſe fruſtra balneatum, quia eo balneato non defecit Sol, deriſorie diceret, quia hoc, qđ eſt ipſum eſſe balneatum, nō erat natum fieri propter hoc, ꝙ deficeret Sol. Vnde caſus, qui in græco dicitur Automatum, i. per ſe fruſtra, accidit in his, quæ ſunt propter aliquid, ſicut & id, quod eſt fruſtra, vel vanū: quia per ſe Fruſtra, ipſum Fruſtra ſm ſuum nomen ſignificat: ſicut per ſe homo, ipſum hominem: & per ſe bonum, ipſum bonum. Et exemplificat in his, quæ caſu fiunt, ſicut cum dicitur, ꝙ lapis cadendo, percutiēs aliquem, cecidit non percutiendi cauſa: ergo cecidit ab eo, quod eſt per ſe vanum, vel per ſe fruſtra: quia C non natus eſt propter hoc cadere, cadit. n. aliquando lapis ab aliquo emiſſus percutiendi cauſa, quamuis autem caſus, & vanum conueniant in hoc, ꝙ vtrunque eſt in his, quæ ſunt propter aliquid, differunt tamen, quia vanum dicitur ex hoc, ꝙ non conſequitur aliquid, quod intendebatur. vnde quandoque eſt vanū, & caſus ſimul: puta cùm non accidit illud, quod intendebatur, ſed accidit aliquid aliud: qñq; autem eſt caſus, ſed non vanum, cùm accidit & illud, quod intendebatur & aliud: qñq, autem eſt vanum, & non caſus, quando non accidit illud, quod intendebatur, neq; aliquid aliud. Deinde cum dicit.

ARGY. *Maxime autem ſeparatur id quod à fortuna fit in hiſce quæ natura fiunt. Cum enim quippiam eſt effectum præter naturam, tum non à fortuna illud, ſed à caſu potius effectū* D *fuiſſe dicimus. Eſt autem & hoc aliud, illius enim externa, huius interna cauſa eſt. Quid igitur eſt caſus, & quid fortuna, atq; quo pacto inter ſeſe differunt, ſatis iam diximus.*

T. c. 64. *Differentia ꝓpria caſus ac fortunæ.*

Maxime autem ſeparatum eſt à fortuna in his, quæ à natura fiunt. Cùm enim fit aliquid extra naturam tunc non à fortuna, ſed magis ab eo, quod per ſe fruſtra eſt, factum eſſe dicimus. Eſt autem & hoc alterum: huius quidem enim ex-
T. c. 65. *tra eſt cauſa, illius uero intra. Quid igitur ſit per ſe fruſtra, & quid fortuna, dictum eſt & quo à ſeinuicem differant.*

Oſtendit, in quibus maxime caſus differat à fortuna, & ſic dicit, ꝙ maxime differt in illis, quæ fiunt à natura: quia ibi habet locum caſus, ſed nō fortuna. Cum enim aliquid fit extra naturam in operationibus na- A turæ, puta cum naſcitur ſextus digitus, tum non dicimus ꝙ fiat à fortuna, ſed magis ab eo, quod eſt per ſe fruſtra, i. à caſu. Et ſic poſſumus accipere aliam differentiam inter caſum & fortunam, ꝙ eorum, quæ ſunt à caſu, cauſa eſt intrinſeca: ſicut eorum, quæ ſunt à natura: eorum vero, quæ ſunt à fortuna, cauſa eſt extrinſeca, ſicut & eorum, quæ ſunt à propoſito. Et vltimo concludit, quod dictum eſt, quid ſit per ſe fruſtra, i. Caſus: & quid Fortuna, & quomodo differant abinuicem. Deinde cum dicit.

Vtrunq; autem ipſorum ad modum eius reducitur cauſæ, unde eſt principium motus. Etenim eorum aliquid, quæ aut natura, aut mente aguntur ſemper eſt cauſa: ſed horum multitudo indefinita eſt. ARGY.

Sed modorum cauſarum, in quibus eſt unde principium B *motus, utrunq; ipſorum eſt. Aut. n. eorum, quæ ſunt à natura cauſa aliqua eſt, aut eorū, quæ ſunt ſub intellectu cauſa ſemper eſt. Sed eorū multitudo indeterminata eſt.*

Oſtendit ad quod genus cauſæ caſus & fortuna reducantur. Et primo oſtendit propoſitum. Secundo ex hoc improbat quandam opinionem ſuperius poſitam. ibi {Qm̄ autem caſus.} Dicit ergo primo ꝙ tam caſus, q̄ fortuna reducuntur ad genus cauſæ mouentis. T. c. 66.
quia caſus & fortuna, vel eſt cauſa eorum, quæ ſunt à natura: vel eorum, quæ ſunt ab intelligentia, vt ex dictis patet: vnde cum natura & intelligentia ſint cauſa, vt vnde eſt principium motus, & fortuna & caſus ad idem genus reducuntur. Sed tñ, quia caſus & fortuna ſunt cauſæ per accidens, eorum multitudo eſt indeterminata, vt ſupra dictum eſt. Secundo ibi. T. c. 53.

C *Quoniam autem caſus atq; fortuna cauſæ ſunt eorum, quorum aut mens, aut natura fieri cauſæ poſſunt: cum per accidens quippiam horum ipſorum fuerit cauſa, atq; nihil eorum, quæ ſunt per accidens prius eſt hiſce, quæ fiunt per ſe: quare neq; per accidens cauſa, per ſe cauſam antecedit: caſus nimirum atque fortuna poſterior & mente eſt, & natura. Quare, ſi quā maxime cœli caſus eſt cauſa, neceſſe eſt priorem mentem atq; naturam, & aliorum multorum, & huius uniuerſi cauſam eſſe.* ARGY.

Quoniam autem caſus, & fortuna ſunt cauſa eorum, quorum utique aut intellectus ſit cauſa, aut natura, cum ſecundum accidens cauſa aliqua ſit horum ipſorum: nihil autem ſecundum accidens prius eſt his, quæ fiunt per ſe: manifeſtum eſt q; neque per accidens cauſa prius eſt ea, quæ eſt per ſe. Poſterior itaque eſt caſus & fortuna & intellectu T. c. 66. T. c. 67.
D *& natura. Quare, ſi quà maxime cœli cauſa eſt caſus, neceſſe prius cauſam intellectū, & naturam eſſe, & aliorum multorum, & huius autem omnis.*

Excludit opinionem ponentium fortunam & caſum eſſe cauſam Cœli, & oīum mundanorum. & dicit ꝙ, quia caſus & fortuna ſunt cauſæ per accidens eorū, quorum intellectus & natura ſunt cauſæ per ſe: cauſa autem per accidens nō eſt prior ea, quæ eſt per ſe: ſicut nihil per accidens eſt prius eo, quod eſt per ſe, ſequitur ꝙ caſus & fortuna ſunt poſteriores, q̄ intellectus & natura. Vnde, ſi ponatur ꝙ caſus ſit cauſa Cœli, ſicut quidam poſuerunt, vt ſupra dictum eſt. ſequitur ꝙ intellectus & natura per prius ſint cauſa aliquorum aliorū, & poſtea Totius Vniuerſi. Cauſa etiam totius vni- Lec. 7. T. c. 44.

uerſi prior eſſe uidetur, quàm cauſa alicuius partis vniuerſi, cum quælibet pars vniuerſi ordinetur ad perfectionem vniuerſi. Hoc autem videtur inconueniens, ꝙ aliqua alia cauſa ſit prior quàm ea, quæ eſt cauſa cœli: vnde inconueniens eſt, ꝙ caſus ſit cauſa cœli. Conſyderandum eſt autem, ꝙ ſi ea, quæ fortuito, vel caſualiter accidunt, ideſt præter intentionem cauſarum inferiorum reducantur in aliquam cauſam ſuperiorem ordinantem in ipſa, comparatione ad illam cauſam nõ poſſunt dici fortuita, vel caſualia, vnde illa cauſa ſuperior non poteſt dici fortuna. Deinde cum dicit.

Similiter 7. Meta. T. c. 23.

ARGV. *Eſſe autem cauſas, & tot eſſe numero quot diximus patet. Tot enim quæſtio propter quid ſanè complectitur. Nam ipſum propter quid, aut ad ipſum quid eſt reducitur ultimũ, in immobilibus, ceu in Mathematicis. Ad recti enim ut commenſurabilis, aut ad cæterorum ſimilium alicuius ultimo definitionem reducitur. Aut id, quod primum mouit, ueluti propter quid bellum geſſerũt, quia templum ſpoliarũt.*

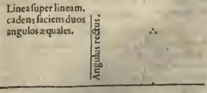
Aut gratia cuius, ut imperium conſequantur. Aut ad materiam in hiſce, quæ fiunt. Perſpicuum igitur eſt has, & tot cauſas eſſe.

T. c. 68. *Quæ autem ſunt cauſæ: & ꝙ tot ſint numero quot dicimus, manifeſtum eſt: tot enim ſecundum numerum propter quid comprehendit. Aut. n. in quod quid eſt reducitur propter quid ultimum in immobilibus, ut in Mathematicis. In definitione. n. recti, aut commenſurati, aut alicuius cuiuſdam reducitur ultimum. Aut in mouens primum, ut propter quid certauerunt? quoniam furati ſunt. Aut cuius gratia? ut dominentur. Aut in ijs quæ fiunt, materia. Quod quidẽ igitur cauſæ, & hę tot ſint manifeſtum eſt.*

Lec eſt iter Alexã. & Simpl. ſi in Mathematicis ſit cã finalis Simplicio aſſerẽte q. ſic, qđ Alex. cũ oibus fere latinis reicit, ut ĩ 3. Meta. t. c. 3. eſt uidere apud Ariſtote.

Oſtendit ꝙ cauſæ non ſunt plures ijs, quæ ſunt dictæ. quod quidem manifeſtatur ſic. Hoc quod dico propter quid, quærit de cauſa: ſed ad propter quid non reſpondetur, niſi aliqua dictarum cauſarum: non igitur ſunt plures cauſæ, quàm quæ dictæ ſunt. Et hoc eſt ꝙ dicit ꝙ hoc, ꝙ dico ꝑꝑ quid, tot eſt ſm numerũ, quot ſunt cauſæ prædictæ. Quãdoq;. n. ꝑꝑ quid reducit ultimo in ꝙ quid eſt, id eſt in definitione, vt patet in omnibus immobilibus, ſicut ſunt Mathematica, in quibus ꝑꝑ quid reducitur ad definitionẽ recti, vel cõmenſurati, vel alicuius alterius, ꝙ demonſtratur in Mathematica. cùm. n. definitio recti anguli ſit ꝙ cõſtituatur ex linea ſuper aliam cadentem, quæ ex vtraq; parte faciat duos angulos æquales, ſi quæratur ꝑꝑ quid iſte angulus ſit rectus? reſpondetur, quia cõſtituitur ex linea faciente duos angulos æquales ex vtraque parte, & ita eſt in alijs.

Quid Angulus rectus.

Quandoq; vero reducitur propter quid in primũ mouens, vt propter quid aliqui pugnauerant, quia furati ſunt: hoc enim eſt, ꝙ incitauit ad pugnam. Quandoq; autem reducitur in cauſam finalem, vt ſi quæramus cuius cauſa aliqui pugnant? reſpondetur, vt do-

E minentur. Quandoque autem reducitur in cauſam materialem, vt ſi quæratur, quare iſtud corpus eſt corruptibile, & reſpondetur, quia compoſitum eſt ex contrarijs. Sic ergo patet has eſſe cauſas, & tot. Neceſſe eſt autem quatuor eſſe cauſas. quia, cùm cauſa ſit, ad quàm ſequitur eſſe alterius: eſſe eius, quod habet cauſam poteſt conſyderari dupliciter. vno modo abſolute, & ſic cauſa eſſendi eſt forma, per quam aliquid eſt in actu: alio modo ſecundum ꝙ de potentia ente ſit actu ens: &, quia omne, quod eſt in potentia, reducitur ad actum per id, quod eſt actu ens, ex hoc neceſſe eſt eſſe duas alias cauſas, ſ. materiam & agentem, quod reducit materiam de potentia in actum. Actio autẽ agentis ad aliquod determinatum tendit, ſicut ab aliquo determinato principio procedit. nam omne agẽs agit quod eſt ſibi conueniens. Id autem, ad quod intendit actio agentis dicitur cauſa finalis. ſic igitur neceſſe eſt eſſe cauſas quatuor. Sed, quia forma eſt cauſa eſſendi abſolute, aliæ vero tres ſunt cauſæ eſſendi ſm ꝙ aliquid accipit eſſe, inde eſt ꝙ in immobilibus non conſyderantur aliæ tres cauſæ, ſed ſolum cã formalis.

Sufficiẽtia quatuor cãrum. Quã etiã ꝑ pulchre Sipicius hic in expõne yſius tex. aſſignat.

F

LECTIO XI.

Quæ Phyſicum contemplari oporteat, quem etiam ex omni cauſarum genere demonſtrare oſtenditur.

ARGV. *Cùm autem quatuor cauſæ ſint, de omnibus ſcire nimirum ad Naturalem Philoſophũ pertinet: atq; ad omnes ipſum propter quid redigens ipſe materiam, formam, id quod mouit, & id gratia cuius naturaliter reddet, ac aſsignabit.*

G *Quoniam autem cauſæ. quatuor ſunt de omnibus erit Phyſici cognoſcere: & in oẽs reducens ipſum propter quid, demonſtrabit Phyſicæ materiam, formam, mouentem, & quod eſt cuius cauſa.*

T. c. 70. Naturalis eſt oẽs ſpeculari cauſas.

Poſtquam Philoſophus determinauit de cauſis, hic oſtendit, quod Naturalis ex omnibus cauſis demonſtrat. Et circa hoc duo facit. Primo dicit, de quo eſt intentio. Secũdo exequitur propoſitum. ibi {Veniũt autem tres.} Dicit ergo primo, ꝙ, cùm quatuor ſint cauſæ, ſicut ſupra dictum eſt, ad Naturalem pertinet, & omnes cognoſcere, & per omnes naturaliter demõſtrare, reducendo quæſtionem propter quid in quamlibet dictarum quatuor cauſarum, ſ. formam, mouentem, finem, & materiam. Deinde cum dicit.

Secũda pars. 70. tex.

ARGV. *Tres autem in unam plerunque accedunt. Ipſum enim quid eſt, & id gratia cuius, unum ſunt. Ea uero, unde*
H *primum effluit motus, ſpecie eum hiſce cõcurrit: homo nãq; hominem generat.*

Veniunt autem tres in unam multoties. Quod quidem enim quid eſt, & quod cuius cauſa una eſt: quod uero unde motus principium ſpecie eadem eſt his: homo enim hominem generat.

Exequitur propoſitum. Et circa hoc duo facit. Primo præmittit quædam, quæ ſunt neceſſaria ad ꝓpoſitum oſtendendum. Secundo probat propoſitũ: ibi {Quare propter quid.} Circa primum duo præmittit ad ſubſequẽtem probationem neceſſaria, quorum primum eſt de habitudine cauſarum adinuicem, Secundum eſt de conſyderatione Naturalis philoſophiæ: ibi {Et tenetur.} Dicit ergo primo ꝙ multotiens contingit, ꝙ tres cauſæ cõcurrunt in vnam, ita ꝙ cauſa for- T. c. 72.

T. c. 71.

la formalis & finalis ſint vna ſm numerum. Et hoc intelligendum eſt de cauſa generationis finali, non autē de cauſa finali rei generatæ. Finis enim generationis hominis eſt forma humana: non tamen finis hominis eſt forma eius, ſed per formam ſuam cōuenit ſibi operari ad finem. Sed cauſa mouens eſt eadem ſecundū ſpeciem vtriq; earum: & hoc præcipue in agentibus vniuocis, in quibus agens facit ſibi ſimile ſm ſpeciem, ſicut homo generat hominem. In his enim forma generantis, quæ eſt principium generationis, eſt idem ſpecie cum forma generati, quæ eſt generationis finis. In agentibus autem non vniuocis alia eſt ratio. In his enim ea, quæ fiunt non poſſunt pertingere ad hoc ꝙ conſequantur formam generantis ſm eandem rationem ſpeciei, ſed participant aliquam ſimilitudinē eius, ſecundum quòd poſſunt, vt patet in ijs, quæ generantur à Sole. Non igitur agēs ſemper eſt idem ſpecie cū forma, quæ eſt finis generationis. Nec iterum omnis finis eſt forma. & ꝓpter hoc appoſuit { multoties } Materia vero non eſt nec idem ſpecie, nec idem numero, cùm alijs cauſis: quia materia inquātum huius eſt ens in potentia, agens vero eſt ens in actu inquantum huius. forma vero vel finis eſt actus, vel perfectio.

Quando eſt verum q. cauſa concidant.

Secundo ibi.

ARGY. *Et omnino quæcunq; motum ſubeuntes mouent. Quæ vero tales non ſunt, hæ Naturalis conſyderationis non ſunt. non enim in ſeipſis habentes motum, aut principium motus mouent. ſed immobiles mouent. Quapropter tres ſunt tractationes. Vna circa mobile, Alia circa id, quod mouetur quidem, eſt autem expers corruptionis, Tertia circa ea, quæ corruptibilia ſunt.*

T.c.72. *Et tenetur Phyſicus conſyderare omnino quæcunq; mota mouent: quæcunq; autem non, non amplius phyſicæ ſunt. Non enim in ſeipſis habentia motum neq; principium motus mouent, ſed immobilia ſunt. Vnde tria negocia ſunt: hæc quidem circa mobile, alia uero circa mobile quidem, incorruptibile autem: quædam autē circa mobilia corruptibilia.*

Proponit ſecundum, quod eſt, de quibus ſcilicet cōſyderet Naturalis. & dicit ꝙ quæcunq; mouentia mouent, ita ꝙ moueantur, pertinent ad conſyderationē Naturalem: quæ vero mouent, ſed non mouentur, nō ſunt de conſyderatione Naturalis philoſophiæ, cuius eſt conſyderare de Naturalibus, quæ habent in ſe principium motus. Huiuſmodi autem mouentia nō mota non habent in ſe principium motus, cùm non moueantur, ſed ſunt immobilia, & ſic non ſunt naturalia, & per conſequens non ſunt de conſyderatione Natu- D ralis philoſophiæ. Vnde patet ꝙ tria ſunt negocia, ideſt triplex eſt ſtudium, & intentio Philoſophiæ ſm tria genera rerum, quæ inueniuntur. Rerum enim quædam ſunt mobilia, & circa hoc eſt vnum ſtudium Philoſophiæ. Aliud vero ſtudium eius eſt circa ea, quæ ſunt mobilia, ſed incorruptibilia, ſicut ſunt corpora cœleſtia. Tertium vero ſtudium eius eſt circa mobilia, & corruptibilia, ſicut ſunt corpora inferiora. Et primum quidem negocium pertinet ad Metaphyſicum. Alia vero duo ad Scientiam naturalem: cuius eſt determinare de omnibus mobilibus tam corruptibilibus, quā incorruptibilibus, Vnde male intellexerunt quidam volentes hæc tria reducere ad tres partes Philoſophię, .ſ. ad Mathematicam, Methaphyſicā, & Phyſicam. Nā Aſtronomia, quæ videtur circa mobilia incorruptibi-

A lia conſyderationem habere, magis eſt Naturalis, quā Mathematica, vt ſupra dictum eſt. Inquantum enim applicat principia Mathematica ad materiam naturalem, circa mobilia conſyderationem habet. Eſt igitur hæc diuiſio ſm diuerſitatem rerum extra animam exiſtentium, non ſecundum diuiſionem Sciētiarum accepta. Deinde cum dicit.

Lec.tex.c.20. Idē aſſerit Cōmentator expreſſe hoc.

ARGY. *Quare ipſum propter quid à Naturali Philoſopho, & ad materiam & formam, & ad id, quod primo mouit, reducente, aſſignatur ac redditur.*

T.c.72. *Quare propter quid, & ad materiam reducēti redditur, & in ipſum q. quid eſt, & in primum mouens.*

Oſtendit propoſitum. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ ad Naturalē pertinet conſyderare omnes cauſas, & per eas demōſtrare, quæ duo ſupra propoſuerat. B Secundo probat quædam, quæ in hac probatione ſupponit. ibi { Dicendum quid igitur. } Circa primum duo facit. Primo oſtēdit, ꝙ Naturalis omnes cauſas conſyderat. Secundo, ꝙ per omnes demonſtrat. ibi { Et penitus propter quid. } Circa primū duo facit. Primo oſtendit, ꝙ Naturalis conſyderat materiā formam & mouentem. Secundo ꝙ conſyderat finē. ibi. { Et ꝙ quid eſt. } Et circa primum duo facit. Primo proponit ꝙ intendit. Secundo probat. ibi { De generatione. } Concludit ergo primo ex prædictis, ꝙ aſſignatur propter quid à Naturali, & reducendo in materiam, & reducendo quod quid eſt, id eſt in formam, & reducendo in primum mouens. Secundo ibi.

T.c.75. — Secūda parte. 74.tex. — T.c.74. — Secūda parte. T.c.72.

C

ARGY. *De generatione enim maxime cauſas hoc modo conſyderant quid poſt quid ſit: & quod primum fecit: aut quid paſſum eſt, et ſic ſemper quod eſt deinceps. Principia autem ea, quæ naturaliter mouent, duplicia ſunt: quorum alterum naturale non eſt, quippe cum non habeat in ſe principium motus. atq; tale eſt ſi quid moueat & nō moueatur, ut id, q. eſt immobile penitus, & q. eſt omnium primum.*

T.c.73. *De generatione enim maxime hoc modo cauſas conſyderant: quid poſt aliquid fiat, & quid primum fecit, aut quid ſuſtinuit, & ſic ſemper quid conſequenter. Duplicia autem ſunt principia mouentia, quorum alterum nō Phyſicum eſt. non enim habet motus principium in ſeipſo. huiuſmodi autē ſi aliquid mouet quod non mouetur, ſicut eſt q. et penitus immobile eſt, & omnium primum.*

Probat propoſitum in hunc modum. Dictum eſt, ꝙ Naturalis conſyderat ea, quæ mouentur & genera- D bilia & corruptibilia. quicquid ergo oportet conſyderare circa generationem oportet conſyderari à Naturali: ſed circa generationem, oportet conſyderari formam, materiam, & mouentem. Qui enim volunt conſyderare circa generationem cauſas, hoc modo conſyderant, primo quid eſt id, ꝙ fit poſt aliquid: ſicut ignis fit poſt aerem, cùm ex aere generatur ignis. & in hoc cōſyderatur forma, per quam generatum eſt id quod eſt. Et iterum conſyderatur quid eſt quod primum fecit, id eſt quod primum mouit ad generationē, & hoc eſt mouens. Et iterum quid eſt ꝙ ſuſtinuit, & hoc eſt ſubiectum & materia. Et non ſolum primum mouēs, & primum ſubiectum conſyderantur circa generationem, ſed etiam & ea, quæ conſequenter ſunt. Et ſic patet ꝙ ad Naturalem pertinet conſyderare formā mouentem, & materiam. Non tamen quælibet mouen-

tia. ſunt enim principia mouentia dupliciter, ſ. mota, E
& non mota. quorum id, quod non mouetur, non eſt
naturale: quia non habet in ſe principium motus. Et
tale eſt principium mouens, quod eſt penitus immo-
Lec. 12. 13. per totum. bile, & primum omnium, vt oſtenditur in. 8. De-
inde cùm dicit.

ARGY. *Et ipſum quid eſt, & forma: eſt finem finis, & id, gratia cuius cætera fiunt. Quare cùm alicuius gratia natura faciat, & hanc ſcire oportet.*

T. c. 74. *Et quod quid eſt & forma. finis enim cum & cuius cauſa. Quare quoniam natura propter aliquid eſt, & hanc cognoſcere oportet.*

Oſtendit quòd Naturalis conſyderat etiam finem, & dicit, quod etiam forma, & quod quid eſt, pertinet ad conſyderationem Naturalis, ſecundum quòd etiam finis eſt, & cuius cauſa fit generatio. Dictum eſt autē F
ſupra quod forma, & finis coincidunt in idem. Et, quia natura operatur propter aliquid, vt infra probabitur neceſſe eſt quod ad Naturalem pertineat cōſyderare formam non ſolum inquantum eſt forma, ſed inquantū eſt finis. Si autem natura non ageret propter aliquid, conſyderaret quidem Naturalis de forma inquantum eſt forma, ſed non inquantū eſt finis. Deinde cū dicit.

ARGY. *Et ipſum propter quid omnino reddendum eſt, uelut ex hoc neceſſe eſt hoc fieri. Ex hoc autem hoc, aut ſimpliciter, aut plerunque.*

Et penitus reddendum propter quid, ut quia ex hoc neceſſe eſt hoc eſſe. Hoc autem ex hoc, aut ſimpliciter eſt, aut ſicut frequenter.

Oſtendit quomodo Naturalis demonſtrat per omnes cauſas. Et primo quomodo demonſtrat per mate- G
riam & mouentem, quæ ſunt cauſæ priores in generatione. Secundo oſtendit, quomodo demonſtrat per formam. ibi {Et ſi hoc fieri debet.} Tertio, quomo-
Hic immediate ſecundum et tertium. do demonſtrat per finem. ibi {Et quia dignus.} Dicit ergo primo, quod in Naturalibus reddendum eſt pp quid {penitus,} id eſt ſecūdum quodlibet genus cauſæ, vt quia hoc præceſsit, ſiue illud ſit materia, ſiue mouens, neceſſe eſt hoc eſſe conſequenter: vt ſi aliquod generatum eſt ex contrarijs, neceſſe eſt illud corrumpi: & ſi Sol appropinquat ad polum ſeptentrionalem, neceſſe eſt dies fieri longiores, & frigus diminui, & calorem augeri apud eos, qui habitant in parte ſeptentrionali. Sed tamen conſyderandum eſt, quod non ſolum ſemper ex præcedente materia, vel mouēte neceſſe eſt aliquid ſubſequi: ſed quādoq; ſubſequitur aliquid ſimpliciter, id eſt vt ſemper, vt in his, quæ dicta ſunt: quā- H
doq; autem vt frequēter, vt ex ſemine humano & mouente in generatione, vt frequentius ſequitur generatum habere duos oculos: quod tamen aliquando deficit. Et ſimiliter ex hoc, quod materia ſic eſt diſpoſita in corpore humano, accidit generari febrem propter putrefactionem, vt frequentius, quandoque tamen impeditur. Secundo ibi.

ARGY. *Et ſi hoc eſt emerſurum, ut ex propoſitionibus ipſa concluſio. Et quia hoc erat quiditas ipſa.*

Et ſi hoc debet fieri, ſicut ex propoſitionibus concluſio. Et quoniam hoc erat quod quid erat eſſe.

Notabile. Oſtendit quomodo ſit demonſtrādum in naturalibus per cauſam formalem. Ad cuius intelligentiam ſciendum eſt, quod quādo ex cauſis præcedētibus in ge- E
neratione, ſ. ex materia & mouēte, ſequitur aliquid ex neceſsitate, tunc ex eis pōt ſumi demonſtratio, vt ſupra dictum eſt, non autem quando ſequitur aliquid, vt frequenter: ſed tunc debet ſumi demōſtratio ab eo, quod eſt poſterius in generatione ad hoc quòd aliquid ex neceſsitate ſequatur ex altero, ſicut ex propoſitionibus demonſtrationis ſequitur concluſio. vt procedamus demonſtrando ſic. Si hoc debet fieri, iſta & iſta requiruntur. ſicut ſi debet generari homo neceſſe eſt, quòd ſit ſemen humanum agens in generatione. Si autem procedamus è contrario. eſt ſemen humanū agēs in generatione, nō ſequitur, ergo generabitur homo, ſicut ex propoſitionibus ſequitur concluſio. Sed hoc quod debet fieri, id eſt ad quod determinatur generatio, erat ſecūdum ſupradicta, quod quid erat eſſe, id eſt forma. Vnde manifeſtum eſt, quod quando ſecundū F
hunc modum demonſtramus, ſi hoc debet fieri, pcauſam formalem demonſtramus. Tertio ibi.

Et, quia melius eſt hoc modo, non ſimpliciter, ſed ad ſubſtantiam uniuſcuiuſq;. ARGY.

Et, quia dignius eſt ſic, non ſimpliciter, ſed ad uniuſcuiuſque ſubſtantiam.

Oſtendit quomodo Naturalis demonſtrat per cauſam finalem, & dicit quod etiā Naturalis demonſtrat aliqñ aliquod eſſe, quia dignius eſt quod ſic ſit, ſicut ſi demonſtret, quod dentes anteriores ſunt acuti, quia melius eſt ſic eſſe ad diuidendum cibum; & natura facit quod melius eſt, non ſimpliciter, ſed ſecundum quod competit ſubſtantiæ vniuſcuiuſque. Alioquin cuilibet animali daret animam rationalem, quæ eſt melior quàm anima irrationalis.

G

LECTIO XII.

Quæſtiones duas proponit, atq; ad alteram earum illam videlicet, ſi natura propter finē agit, rationes Antiquorum inducit, quibus eam non propter hoc operari, oſtendiſſe arbitrati ſunt.

Dicendum eſt igitur primo quidem naturam ex ijs eſſe cauſis, quæ alicuius gratia faciunt. Deinde de neceſſario, quomodo ſeſe habet in naturalibus rebus. In hanc enim cauſam omnes omnia redigunt. nam (ut inquiunt) cùm calidū & frigidum, & unumquodq; talium ſuapte natura ſit tale hæc neceſſario ſunt, & fiunt, ac apta ſunt. Etenim, ſi aliam cauſam dixerint, hic concordiam & diſcordiam, ille mentem tangunt illam duntaxat, deinde ualere ſinunt. ARGY.

Dicendum quidem igitur primum, quoniam natura eorum, quæ ſunt propter hoc cauſarum eſt: poſtea de neceſſario quomodo ſe habeat in Phyſicis. ad hanc enim cauſam reducunt omnes, quoniam calidum huiuſmodi aptū natum eſt & frigidum: unumquodq; igitur talium hæc ex neceſsitate ſunt, & fiunt, & apta nata ſunt. Et nanq; & ſi aliam cauſam dicant quamcunq; tangentes, gaudere ſinant hic quidem concordiam & diſcordiam, ille uero intellectū. T. c. 75. H

Poſtquam Philoſophus oſtendit, quod Naturalis demōſtrat ex omnibus cauſis, hic manifeſtat quædam, quæ ſuppoſuerat, ſ. quod natura agat propter finem. & quod in quibuſdam neceſſarium non ſit ex cauſis prioribus ineſſe, quæ ſunt mouens & materia, ſed ex cauſis poſterioribus, quæ ſunt forma & finis. Et circa hoc duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo proſequitur propoſitum. ibi {Habet autem oppoſitionem.} Dicit T. c. 76.
ergo

ergo primo quod dicẽdum eſt primo, ꝙ natura eſt de numero illarum cauſarum, quæ propter aliquid agunt. Et valet ad quæſtionem de Prouidentia. Ea enim quæ non cognoſcunt finem, non tendunt in finem, niſi vt directa ab aliquo cognoſcente, ſicut ſagitta à ſagittãte. vnde, ſi natura operetur propter finem, neceſſe eſt qđ ab aliquo intelligente ordinetur, quod eſt prouidentię opus. Poſt hoc autem dicẽdum eſt, quomodo ſe habet neceſſarium in rebus Naturalibus, vtrum ſcilicet neceſſitas rerum naturalium ſemper ſit ex materia, vel aliqñ etiam ex materia & mouente, vel aliquando ex forma & fine. Et neceſsitas quærendi hæc, eſt iſta: quia omnes Antiqui naturales reducunt effectus naturales in hanc cauſam, aſsignando rationem de his, ſ. ꝙ neceſſe eſt ea ſic euenire propter materiam, vtpote quia calidũ natum eſt eſſe tale, & facere talem effectum: & ſimiliter frigidum & omnia ſimilia, neceſſe eſt fieri, vel eſſe ea, quæ ex eis cauſantur. Et, ſi aliqui Antiquorum naturalium aliquam aliam cauſam tetigerint, quàm neceſsitatem materiæ, non tamen habent vnde gaudeant glóriantes, quia cauſis poſitis ab eis, ſ. intellectu, quem poſuit Anaxagoras: & amicitia & lite, quas poſuit Empedocles, non ſunt vſi, niſi in generalibus quibuſdam, ſicut in conſtitutione Mundi. In particularibus autem effectibus hmõi cauſas prætermiſerũt. Secundo ibi.

Nota de prouidentia Dei.

ARGV. *Exiſtit autem dubitatio, quidnam prohibet naturam nõ alicuius gratia facere, neq; quia ſic eſt melius, ſed perinde atq; Iuppiter, non ut frumentũ augeat, ſed neceſſario pluit. Quod enim eſt eleuatum, id frigeſiat oportet: & frigeſactũ eſt, id aquam iam factum deſcendat neceſſe eſt. accidit autem hoc pacto frumentum incrementa ſuſcipere. Similiter & ſi cuiuſpiam frumentum pereat cum eſt in area, non huiuſce gratia pluit ut illud pereat, ſed id accidit. Quare quid prohibet partes etiam in natura ſic ſe habere, ueluti dentes anteriores quidem acutos aptosq; ad diuidendum: geminos autem latos, atq; utiles ad cibum terendum neceſſario ortos fuiſſe? nam non huiuſce cauſa tales ſunt orti, ſed accidit. Eadem & de cæteris putanda ſunt partibus, quæ alicuius gratia conſtare uidentur. In quibus igitur accidit, ut omnes perinde ſint ortæ, atq; ſi alicuius cauſa fierent, ea conſeruata ſunt à caſu congrue conſtituta. in quibus autem id nõ accidit, ea periere ac perierunt: ut Empedocles dicit animantium ea, quæ ex hominis partibus, bouisq; conſtabant. Atq; ratio quidem, qua quiſpiam dubitauerit hæc eſt, & ſi qua ſit alia ſimilis.*

T. c. 76. *Habet autem dubitationem quid prohibeat naturam non propter aliquid facere, neq; quod melius, ſed ſicut pluit Iuppiter, non ut frumentum augmentet, ſed ex neceſsitate. Surſum enim ductam aquam congelari oportet, & congelatam aquam deorſum uenire. augeri autem cum hoc fiat accidit frumentum. Similiter ſi perditur frumentum in area, nõ huius cauſa pluit ut perdatur, ſed hoc accidit. Quare quid prohibet ſic & partes ſe habere in natura, ut dentes ex neceſsitate oriri anteriores quidem acutos, aptos ad diuidendum, maxillares autem latos, & utiles ad conterendum cibum, cum non propter hoc facti ſint, ſed hoc accidit. Similiter autem eſt et de alijs partibus, in quibus uidetur eſſe, ꝗ propter hoc. Vbicunq; enim omnia accidunt, ſicut ſi propter hoc fiant, hæc quidem ſaluata ſunt ab eo, quod propter ſe uanum conſtantia apte. quæcunq; uero non ſic, perdita ſunt, et perduntur: quemadmodum Empedocles dixit bouigenas uiriproras. Ratio quidem igitur qua utiq; deficiet aliquis hæc eſt, & ſi aliqua alia huiuſmodi eſt.* T. c. 77.

Exequitur propoſitum. Et primo inquirit, vtrũ natura agat propter aliquid. Secundo, quomodo neceſſarium in rebus Naturalibus inueniatur. ibi {Quod autem eſt.} Circa primũ duo facit. Primo ponit opinionem potentium naturam non agere propter aliquid, & rationem eorum. Secundo improbat eam ibi. {Sed impoſsibile eſt iſta.} Circa primum ſciendum ꝙ ponentes naturam non agere propter aliquid hoc confirmare nitebantur remouentes id, ex quo natura præcipue videtur propter aliquid operari. Hoc autem eſt ꝙ maxime demonſtrãt naturam propter aliquid operari ꝙ ex operatione naturæ ſemper inuenitur aliquid fieri quanto melius & commodius eſſe poteſt: ſicut pes hoc modo eſt factus à natura, ſecundum ꝙ eſt aptus ad gradiendum: vnde, ſi recedat à naturali diſpoſitione nó eſt aptus ad hunc vſum, & ſimile eſt de cæteris. Et quia cótra hoc præcipue opponere nitebantur, ideo dicit, ꝙ poteſt opponi ab aduerſarijs, ꝙ nihil prohibet naturam non facere propter aliquid, neq; facere ſemper quod melius eſt. Inuenimus enim quandoq; quod ex aliqua operatione naturæ prouenit aliqua vtilitas, quæ tamẽ non eſt finis illius naturalis operationis, ſed contingit ſic euenire, ſicut ſi dicamꝰ {ꝙ Iuppiter pluit,}.i. Deus, vel natura vniuerſalis non propter hunc finem, vt frumentum augmentet, ſed pluuia prouenit ex neceſsitate materiæ. Oportet enim inferioribus partibus, ex ꝓpinquitate Solis calefactis, reſolui vapores ex aquis, quibus ſurſum aſcendentibus propter calorem, cùm peruenerint ad locum vbi deficit calor propter diſtãtiam à loco, vbi reuerberãtur radij Solis, neceſſe eſt ꝙ aqua vaporabiliter aſcendens congeletur ibidem: & congelatione facta vapores vertãtur in aquam, &, cùm aqua fuerit generata, neceſſe eſt ꝙ cadat deorſum propter grauitatem. &, cùm hoc fit, accidit vt frumentum augeatur, non tamẽ propter hoc pluit vt augeatur: quia ſicut in aliquo loco frumentum deſtruitur propter pluuiam, vt cùm eſt collectum in area, non tamẽ propter hoc pluit vt deſtruatur frumentum: ſed hoc caſu accidit pluuia cadente. & eodem modo videtur caſu accidere, ꝙ frumentum creſcat pluuia cadẽte. Vnde videtur ꝙ nihil prohibeat ſic etiam eſſe in partibus animalium, quæ videntur eſſe ſic diſpoſitæ propter aliquem finem. vtpote ꝙ aliquis dicat ꝙ ex neceſsitate materiæ contingit, ꝙ quidam dentes, anteriores, ſ. ſint acuti, & apti ad diuidendum cibum: & maxillares ſint lati, vtiles ad conferendum cibum. Non tamen ita ꝙ propter iſtas vtilitates natura fecerit dentes tales, vel tales, ſed quia dentibus ſic factis à natura propter neceſsitatem materiæ ſic decurrentis accidit, vt talem formam conſequerentur, qua forma exiſtente ſequitur talis vtilitas. Et ſimiliter poteſt dici de omnibus aliis partibus, quæ videntur habere aliquam determinatam formam propter aliquem finem. Et, quia poſſet aliquis dicere ꝙ ſemper, vel vt in pluribus tales vtilitates conſequuntur: quod autem eſt ſemper, vel frequenter conueniẽs eſt eſſe à natura, ideo ad hanc obiectionem excludendam, dicunt Aduerſarij ꝙ à principio conſtitutionis Mundi quatuor elementa conuenerunt ad conſtitutionem rerum naturalium. Et factæ ſunt multæ & variæ diſpoſitiones rerum naturalium. & in quibuſcunq; omnia ſic acciderunt apta ad aliquam vtilitatem, ſicut

T. c. 78.

Secũda parte. 77.

Intellectus Generationis pluuiæ.

ſi propter hæc eſſent facta. & illa tantum conſeruata ſunt, eò ꝙ habuerunt diſpoſitionem aptam ad conſeruationem, non ab aliquo agente intendente finem, ſed ab eo, quod eſt per ſe vanum, ideſt à caſu. quæcũq; vero non habuerunt talem diſpoſitionem, ſunt deſtructa, & quotidie deſtruuntur: ſicut Empedocles dixit à principio fuiſſe quoſdam generatos, qui ex vna parte erant boues, & ex alia parte erant homines. Hæc eſt ergo ratio, per quam aliquis dubitabit, vel ſi aliqua alia talis eſt. Sed conſyderandum eſt in iſta ratione, ꝙ exẽplum inconueniẽs accipit. Nam pluuia licet habeat neceſſariam cauſam ex parte materiæ, tamen ordinatur ad finem aliquem. ſ. ad conſeruationem rerum generabilium & corruptibilium: propter hoc enim eſt generatio & corruptio in iſtis inferioribus, vt conſeruetur perpetuum eſſe in eis: vnde augmentum frumenti inconuenienter accipitur in exemplum. comparatur. n. F cauſa vniuerſalis ad effectum particularem. Sed & hoc etiam conſyderandum eſt, ꝙ augmentum & conſeruatio terræ naſcẽtium accidit ex pluuia, vt in pluribus: ſed corruptio accidit, vt in paucioribus. vnde licet pluuia non ſit propter perditionem, non tamẽ ſequitur ꝙ non ſit propter conſeruationem & augmentum.

Nota rõnis Antiquorum inefficaciã, qua Naturam non ꝓpter aliquid agere dicunt.

LECTIO XIII.

Naturam agere propter finem, Quinq; rationibus validiſſimis oſtendit.

ARGY.

Impoſsibile autem eſt hæc ita ſeſe habere, hæc enim & omnia, quæ natura conſtant, aut ſemper plerunq; ſic fiunt. At nihil eorum hoc pacto fit, quæ à fortuna caſuq; proficiſcuntur. Neq; enim hyeme crebro pluere fortuito caſuq; uidetur, ſed ſi id fiat cum Sol eſt ſub cane. Neq; cauma ſub cane, ſed ſi in hyeme fiat. Quod ſi ea quæ fiunt, aut à caſu, aut G *alicuius gratia fiunt: ſi impoſsibile eſt hæc, aut à fortuna eſſe, aut à caſu, alicuius profecto gratia erunt. at uniuerſa talia natura ſunt, & ut ipſi dixerint, quin hæc dicunt, Eſt igitur ĩ hiſce, quæ natura fiũt & ſunt, id q̃ alicuius gratia fit.*

S Ed impoſsibile eſt iſta hunc habere modum. Hæc quidem enim, & quæcunq; ſunt à natura, aut ſemper ſic fiunt, aut ſicut frequenter. Sed eorum quæ ſunt à fortuna, et per ſe uano, nihil. neq; enim à fortuna, neq; à caſu uidetur pluere multoties hyeme, ſed forte ſub cane: neq; cauma ſub cane, ſed ſi hyeme. Si igitur à caſu uidentur, aut propter hoc eſſe: ſed non poſsibile eſt hoc eſſe, neq; à caſu, aut à fortuna, propter aliquid utiq; erunt. At uero natura ſunt huiuſmodi omnia, quemadmodum & ipſi firmabant hoc dicentes. Eſt itaq; q̃ ꝓꝑ aliquid in his, quæ natura fiunt & ſunt.

Poſita opinione & ratione dicentium naturam nõ agere propter finem, hic improbat eam. Et primo ꝑ rationes proprias. Secũdo per rationes ſumptas ab ijs, ex quibus aduerſarij contrarium oſtendere nitebant̃. ibi {Peccatum autem fit.} Circa primũ ponit quinque rationes, quarum prima talis eſt. Omnia, quæ fiunt naturaliter, aut fiunt ſicut ſemper, aut ſicut frequenter: ſed nihil eorum, quæ fiunt à fortuna, vel per ſe vano, id eſt à caſu, fit ſemper, vel vt frequenter. non enim dicimus, ꝙ à fortuna, vel à caſu fit, ꝙ multoties pluat in hyeme, ſed diceremus eſſe à caſu, ſi forte multum plueret ſub cane, ideſt in diebus canicularibus, & ſimiliter non dicimus ꝙ fit à caſu, ꝙ in diebus canicularibus ſit cauma, ſed, ſi hoc eſſet in hyeme, dicunt ꝙ fuit à caſu. Ex his duobus ſic argumentatur. Omnia quæ fiunt, E aut fiunt à caſu, aut fiunt propter finem. Quę. n. accidunt præter intentionem finis dicuntur accidere caſualiter. ſed impoſsibile eſt ea, quæ fiunt ſemper, vel frequenter accidere à caſu: ergo ea, quæ fiunt ſemper, vel frequenter fiunt propter aliquid. ſed omnia, quæ fiunt ſecundum naturam, fiunt vel ſemper, vel frequẽter, ſicut etiam ipſi confitebãtur: ergo omnia, quæ fiũt à natura, fiunt propter aliquid. Secundam rationem ponit ibi.

Forma rõnis Ariſto.

ARGY.

Præterea in quibus eſt aliquis finis, in his, & id q̃ prius, & id quod deinceps agitur huiuſce gratia agitur. Vt igitur agitur ita eſt aptum agi, & ut eſt aptum agi, ſic unũquodq; niſi qđ obſtet agitur. at alicuius gratia agitur. et aptũ eſt igitur illius gratia agi. ueluti ſi domus ex ijs eſſet, quæ natura fiunt, ſic utiq; fieret, ut nunc ab arte cõficitur. Quod ſi ea, F *quæ natura fiunt, non ſolum natura, ſed etiam arte fierent, eodem conficerentur modo, quo apta ſunt confici. Alterum igitur alterius conficitur gratia.*

T. c. 78.

Amplius in quibuſcunq; finis aliquis eſt huius cauſa agitur quod prius, & quod conſequenter. Ergo ſicut agitur, ſic aptum natum eſt: & ſicut aptum natum eſt, ſic agitur unũquodq; ſi non aliquid impediat. agitur autem propter hoc, & aptum ita natum eſt huius cauſa. ut ſi domus eſſet eorũ, quæ natura fiunt, ſic utiq; facta eſſet, ſicut nunc ab arte eſt. Si autem quæ natura non ſolum natura ſed arte fierẽt, ſimiliter utiq; fierent, ſecundum q̃ apta nata ſunt. propter ergo alterum, alterum.

Vnumquodq; agitur ſicut natum eſt agi, niſi aliquid obſtet.

Secunda rõ.

Et dicit ꝙ in quibuſcunq; eſt aliquis finis, & priora & conſequentia omnia agunt finis. hoc ſuppoſito ſic argumentatur. Sic aliquid agitur naturaliter, ſicut aptũ G natum eſt agi. hoc enim ſignificat quod dico naturaliter, illud ſcilicet, aptum natum. & hæc propoſitio conuertitur, quia ſicut aptum natum eſt agi, ita agitur: ſed oportet apponere hanc conditionem, niſi aliquid impediat. Accipiamus ergo primum, quod non habet inſtantiam: ꝙ ſicut aliquid agitur naturaliter, ſic aptum natum eſt agi. Sed ea, quę fiũt naturaliter ſic aguntur, ꝙ inducuntur ad finem: ergo ſic apta ſunt agi, vt ſint propter finem: & hoc eſt Naturam appetere finem, ſ. habere aptitudinem naturalem ad finem. Vnde manifeſtum eſt ꝙ natura agit propter finem. Et hoc, ꝙ dixerat manifeſtat per exemplum, ſimiliter. n. ex prioribus peruenitur ad poſteriora in arte, & in natura: vnde, ſi artificialia, vt domus fierent à natura, hoc ordine fierẽt, quo nunc fiunt per artem, ſ. prius inſtitueretur fundamentum, & poſtea erigerentur parietes, & vltimo ſup- H poneretur tectum. Hoc modo natura procedit in ijs, quæ ſunt terræ affixa, ſ. plantis, cuius radices, quaſi fundamentum, terrę infiguntur: ſtipes vero ad modum parietis eleuatur in altum, frondes autem ſupereminent ad modum tecti. Et ſimiliter ſi ea, quæ fiunt à natura fierent ab arte, hoc modo fierent: ſicut apta nata ſunt fieri à natura, vt patet in ſanitate, quam contingit fieri, & ab arte, & à natura. ſicut enim natura ſanat calefaciẽdo & infrigidando, ita & ars. Vnde manifeſtum eſt ꝙ in natura eſt alterum propter alterum, ſ. priora ꝑꝑ poſteriora, ſicut & in arte. Tertiam rationem ponit ibi.

Modus intelligendi Artem naturam imitari.

Atq; ars omnino alia perficit, quæ natura nequit perficere, alia imitando naturam facit. Si igitur ea, quæ ob artem conficiuntur alicuius cauſa fiunt, et ea profecto quæ natura fiunt alicuius gratia fieri conſtat: priora nãque poſterioraue

rioraúe ſimiliter inter ſeſe habent in hiſce quæ arte, & in A *hiſce quæ natura conficiuntur.*

T.c.79. *Omnino autem ars alia quidem perficit, quæ natura non poteſt operari, alia uero imitatur. Si igitur quæ ſunt ſecundum artem, propter hæc ſunt, manifeſtum, ꝙ & quæ ſunt ſecundum naturam. Similiter autem ſe habent adinuicem in ijs, quæ ſunt ſecundum artem, & in ijs, quæ ſecundum naturam, poſteriora ad priora.*

Tertia rõ. Et dicit ꝙ ars quædam facit, quæ natura non põt facere, ſicut domum, & alia huiuſmodi. In ijs vero, quę conuenit fieri & ab arte & à natura, ars imitatur naturã vt patet in ſanitate, vt dictum eſt. Vnde, ſi ea, quæ ſunt ſecundum artem, ſunt propter finem, manifeſtum eſt etiam ea, quę fiunt ſecundum naturam, propter finem fiunt cùm ſimiliter ſe habeant priora ad poſteriora in vtriſq;. Poteſt tamen dici ꝙ hæc non eſt alia ratio à præ B miſſa, ſed complementũ & explicatio ipſius. Quartam rationem ponit ibi.

Porphirius teste Simplicio, hãc rõnem argumentũ à more vocat.

ARGY. *Maxime autem id ipſum in animalibus rationis expertibus patet, quæ neq; arte, neq; diſcurſione, neq; deliberatione faciunt. Quapropter & ſunt qui dubitant, utrum mẽte, uel alio quodam principio aranei, formicæ, cæteraq; iſtiuſmodi animalia operentur. Procedenti etiam ulterius, & in plantis ea, quæ conferant ad finem fieri hoc pacto uidentur. uelati frondes ob fructus tegendos. Quare, ſi natura gratiaq; alicuius hirũdo nidulũ extruit, araneus araneã texit, plãtæ deniq; frondes gratia tegendorum fructuum explicant, radiceſq; non ſurſum ſed deorſum emittunt ſumendi cauſa nutrimenti, patet eſſe cauſam talem in hiſce, quæ natura fiũt & conſtant.*

T.c.80. *Maxime autem manifeſtum eſt in animalibus, quæ neq;* C *arte, neq; inquirendo, neq; deliberando faciunt. Vnde dubitant quidam, utrum intellectu, aut quodam alio operentur aranei, & formicæ, & huiuſmodi. Paulatim autem ſic procedenti, & in plantis apparent expedientia quædam facta propter finem, ut folia propter fructus cooperimentum. Quare, ſi natura facit, & propter hoc hirundo nidum, & araneus telam, & plantæ folia gratia fructuum, & radices non ſurſum ſed deorſum gratia nutrimenti, manifeſtum, ꝙ eſt cauſa huiuſmodi in ijs, quæ natura fiunt, & ſunt.*

Quarta rõ. Et ſumitur hæc ratio ab ijs, quæ manifeſtius in natura propter aliquid operari videntur. Vnde dicitur, ꝙ naturam operari propter aliquid maxime eſt manifeſtum in animalibus, quæ neq; operãtur ꝑ artem, neq; per inquiſitionem, neque per deliberationem. & tamẽ D ita manifeſtum eſt in operationibus eorũ, ꝙ propter aliquid operantur, ꝙ quidam dubitauerũt, vtrum aranei & formicæ, & huiuſmodi animalia operentur per intellectum, vel per aliquod aliud principium. Sed tamen hoc fit manifeſtum, quod non operentur ex intellectu, ſed per naturam, quia ſemper eodem modo operantur. omnis enim hirundo ſimiliter facit nidum, & omnis araneus ſimiliter facit telam, quod non eſſet ſi ab intellectu, & arte operarentur. non. n. omnis Aedificator ſimiliter facit domum, quia artifex habet iudicare de forma artificiati, & poteſt eam variare. Vlterius autem procedenti de animalibus ad plantas, in ijs etiã apparent quædam eſſe facta vt vtilia ad fiem, ſicut folia ſunt vtilia propter cooperimentum fructuum. Vnde, quia hoc eſt à natura & non ab arte, ꝙ hirundo fa- A cit nidum, & araneus telam, & plantæ producunt folia gratia fructuum: & radices ſint in plantis non ſurſum, ſed deorſum, vt accipiant nutrimentum à terra, manifeſtum eſt, ꝙ cauſa finalis inuenitur in ijs, quæ fiunt, & ſunt à natura, ſcilicet propter aliquid operãte. Quintam rationem ponit ibi.

T.c.81. *Atq; cum natura ſit duplex, altera quidem ut materies, altera autem ut forma, & hæc ſit finis, gratia uero finis cætera fiant, hæc ea eſt profecto cauſa, cuius cætera fiunt.*

Et quoniam natura dupliciter, alia quidem ſicut materia, alia uero ſicut forma, finis autem hæc eſt, propter finem autem alia ſunt, hæc utiq; erit cauſa cuius gratia.

Quinta rõ. Dicit, ꝙ cùm natura dicatur dupliciter, ſ. de materia & forma, & forma eſt finis generationis, vt ſupra dictum eſt. Hoc autem eſt de ratione finis, vt propter ipſum fiant alia, ſequitur, ꝙ eſſe & fieri propter aliquid, B inueniatur in rebus Naturalibus.

Nec Siplicius, aut Alex. hãc rónem eſſe putant.

LECTIO XIIII.

Naturam propter finem agere ex tribus aſtruitur principijs, quibus Antiqui oſtendiſſe oppoſitum viſi ſunt.

ARGY. *Fit autem & in hiſce peccatum, quæ per artes conficiũtur. ſcripſit enim Grammaticus non recte, & potionem Medicus non recte porrexit. Quare patet & in hiſce fieri poſſe, quæ natura conficiuntur. Quod ſi aliqua ſunt in arte, in quibus iam quod recte fit alicuius efficitur gratia: in ijs autem, quæ peccantur, gratia quidem alicuius ars aggreditur facere, ſed non aſſequitur illud, ſimiliter, & in naturalibus erit, & monſtra peccata erũt illius, quod alicuius gratia fuit. Et in primis igitur compoſitionibus ea,* C *quæ partim ex hominis partibus, partim ex bouis cõſtabãt, ſi non ad aliquem terminum finemúe poterãt peruenire, aliquo ſanè principio perinde, atque nunc ſemina, labefacto corruptoúe fiebant.*

T.c.82. Prima rõ. *PEccatum autem fit & in ijs, quæ fiunt ſecundum artem. ſcripſit enim non recte Grammaticus, & propinauit Medicus non recte potionem. quare manifeſtum eſt, ꝙ contingit et in ijs, quæ ſecundum naturam fiunt. Si igitur ſunt quædam ſecundum artem, in quibus quod recte fit, ꝑꝑ aliquid fit, in quibus etiam peccatur alicuius gratia agitur, ſed fallitur: ſimiliter utiq; & in Phyſicis, & monſtra ſunt peccata illius, quod propter aliquid eſt. & in ſubſtantijs ergo quæ ſunt ex principio bouigena. ſi non ad aliquem terminum & finem poterãt uenire, corrupto principio aliquo facta ſunt, ſicut nunc ſemine.*

D Poſtquàm oſtendit Philoſophus per proprias rationes, ꝙ natura agit propter aliquid, hic intendit hoc manifeſtare remouendo ea, per quæ aliqui cõtrarium exiſtimabant. Et diuiditur in tres partes ſecundum tria, ex quibus aliqui moueri videbantur ad hoc negandũ. Secũdum incipit ibi. { Omnino autem deſtruit. } Tertium ibi. { Inconueniens autem. } Primum autem ex quo aliqui moueri videbantur ad negandum naturã agere propter finem, ex hoc erat: quia videbant aliqñ aliter accidere, ſicut accidit in monſtris, quæ ſunt peccata naturæ. Vnde etiam Empedocles poſuit, ꝙ à principio conſtitutionis rerum fuerunt producta quędam non habentia hanc formam & hunc ordinem, qui nũc in natura communiter inuenitur. ad hoc ergo excludẽdum inducit quatuor rationes. Circa quarum primam

Secũda parte. 84 tex. T.c.86.

oſtendit, ꝙ licet ars agat propter aliquid, tamen in ijs, quæ fiunt ſecundum artem contingit fieri peccatum, quia aliquando Grammaticus non recte ſcribit, & Medicus quandoq; potat aliquem medicinali potione nõ recte. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ contingit peccatum eſſe etiam in iis, quæ ſunt ſecundum naturam, quamuis natura propter aliquid operetur. In arte autem eorum, quæ propter aliquid fiunt, quædam fiunt ſecundum artem, & recte fiunt: quædam autem ſunt, in quibus Artifex fallitur non ſecundum artem agens: & in his cõtingit peccatum, arte propter aliquid agẽte. ſi enim ars non ageret ad determinatum finem, qualitercunq; ars operaretur nõ eſſet peccatũ, quia operatio artis æqualiter ſe haberet ad omnia. Hoc ipſum igitur, ꝙ in arte contingit eſſe peccatum, eſt ſignum, ꝙ ars propter aliquid operetur. Ita etiam contingit in Naturalibus rebus, in quibus monſtra ſunt quaſi naturæ peccata, F propter aliquid agẽtis inquantum deficit recta operatio naturæ. & hoc ipſum quod in naturalibus contingit eſſe peccatum, eſt ſignũ, ꝙ natura propter aliquid agat. Vnde in ſubſtantijs, quas in principio mundi Empedocles dixit eſſe conſtitutas. {bouigenas.} id eſt ex media parte boues, & ex media homines, ſi non poterãt peruenire ad aliquem finem & terminum naturæ, vt ſcilicet conſeruarentur in eſſe, non hoc fuit quia natura non hoc intendat, ſed quia hæc non poſsibilia ſaluari generata ſunt non ſecundum naturam, ſed corrupto aliquo naturali principio. ſicut nunc etiam accidit aliquos monſtruoſos partus generari propter corruptionem ſeminis. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea primo ſemen neceſſe eſt oriatur, ſed nõ animalia ſtatim. Atq; ipſum congeſtum, quod primum oriebatur, ſemen nimirum erat.* G

T.c.83. *Amplius neceſſe eſt ſemen fieri primum, ſed non ſtatim animalia: & molle natura primum, q ſemen erat.*

Secunda rõ. Quæ talis eſt. Vbicunq; ſunt determinata principia & determinatus ordo procedendi, ibi oportet eſſe determinatum finem, propter quem alia fiãt: ſed in generatione animalium eſt determinatus ordo procedẽdi, quia oportet primũ fieri ſemen, & non ſtatim à principio eſt animal, & ipſum ſemen non ſtatim eſt induratum, ſed à principio eſt molle, & quodam ordine ad perfectionem tendit: ergo in generatione animalium eſt determinatus finis. Non ergo propter hoc accidũt monſtra & peccata in animalibus, quia natura nõ agit propter aliquid. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea in plantis etiam ipſis id ineſt quod alicuius eſt gratia. Minus autem eſt diſtinctum ac manifeſtum: fiebant* H *ne igitur ex bonis partibus ac hominis animalia, ſic & ex uitis, oleæq; partibus plantæ, an non fiebant. eſt enim abſurdum. Atque oportebat tamen, ſi in animalium genere illa fiebant.*

Amplius & in plantis ineſt q propter hoc, minus autem dearticulatum eſt. Vtrum igitur in arboribus fiant, ſicut bouigena uiriprora, ſic & uitigena oleoprora? Aut non. inconueniens enim eſt, ſed tamen oportuit, ſi quidem in animalibus eſt.

Tertia rõ. Quæ talis eſt. Licet natura in plantis agat propter aliquid, ſicut in animalibus, tamen minus eſt dearticulatum, id eſt diſtinctum in plantis, vel minus ex operationibus eorum colligi poteſt. Si ergo propter hoc accidant peccata & monſtra in animalibus, quia natura E nõ agit propter aliquid: magis deberet accidere in plãtis. Vtrum igitur ſicut fiunt in animalibus bouigena viriprora, ita fiãt vitigena oleoprora, id eſt ex media parte oliuæ, & media parte vitis, vel non. Dicere enim ꝙ fiant videtur inconueniens, ſed tamẽ oportet ita eſſe, ſi in animalibus cõtingit hac de cauſa, quia natura nõ agit propter aliquid. Non ergo iſta de cauſa in animalibus contingit, ꝙ natura propter aliquid non agit. Quartam rationem ponit ibi.

Præterea & in ſeminibus quoduis ſine ullo diſcrimine fieri oportere. ARGY.

Adhuc oportuit in ſeminibus fieri, ut contingit. T.c.84.

Quæ talis eſt. Sicut & animalia generantur à natura, ita & ſemina animalium. ſi igitur accidit aliquid in generatione animalium qualitercunq; contingit, & non quaſi natura agente ad determinatum finem, ſequetur etiam idem in ſeminibus, ſ. vt à quocũq; quodcunq; ſemẽ produceretur. & hoc patet eſſe falſum: vnde & primum falſum eſt. Secundo ibi. Quarta rõ.

Omnino autem qui ita dicit naturam, & ea, quæ natura conſtant, deſtruere uidetur, quæ à quodam principio, quod eſt in ipſis continue mouentur, atque ad quendam perueniunt finem. ab unoquoq; autem non ad eundẽ, neq; ad quẽuis, attamen ad eundem ſemper niſi quid impedierit. Atqui id cuius gratia, & quod huius gratia, fieri à fortuna etiam poſſunt, ueluti dicimus hoſpitem forte fortuna ueniſſe, lotumq; abyſſe, cum id egerit, quaſi gratia huiuſce profectus, non huiuſce autem gratia uenerit. Hoc autem eſt per accidens. fortuna uãq; cauſa per accidens eſt, ut antea diximus. Sed, cùm hoc ſemper ſit, aut plerũq;, non per accidens nec à fortuna dicimus eſſe. at in naturalibus ſic ſemper, ſi nihil impedierit fiunt. ARGY.

Omnino autem deſtruit ſic dicens ea, quæ natura quidẽ ſunt & naturam. Natura quidem enim ſunt quæcunque à quodam in ſeipſis principio continue mota accedunt ad aliquem finem. Ab unoquoq; autem non idem unicuiq; neque contingens, ſemper tamen in eundem, niſi aliquid impediat.

Quod autem eſt cuius cauſa fit, & quod propter hoc, fiet utiq; à fortuna, ſicut dicimus à fortuna uenit extraneus, & balneatus abſceſſit, cum tanquam propter hoc ueniens egerit, non propter hoc autem uenit, & hoc ſecundum accidens. fortuna autem eſt cauſarum, quæ ſunt ſecundum accidens, quemadmodum & prius diximus. ſed, cum hoc ſemper aut ſicut frequenter fiat, non ſecundum accidens, neque à fortuna eſt: in Phyſicis autem ſemper ſic eſt, niſi aliquod impediat. T.c.85.

Excludit ſecundum, ex quo mouebantur ad ponendum naturam non agere propter aliquid. Videbatur enim hoc quibuſdam, ꝙ ea, quæ naturaliter accidunt, videntur ex prioribus principijs procedere, quæ ſunt agens & materia, non ex intentione finis. Sed ipſe contrarium oſtendit dicens, ꝙ ille, qui ſic dicit, naturam, ſcilicet non agere propter aliquid, deſtruit naturam, & ea, quæ ſunt ſecundum naturam. Hęc enim dicuntur eſſe ſecundum naturam quæcunq; ab aliquo principio intrinſeco mouentur continue, quouſq; perueniant ad aliquem finem: non in quodcunq; contingẽs neq; à quocunq; principio in quencunq; finem, ſed à determinato principio in determinatum finem. Semper enim ab eodem principio proceditur in eundem finem,

finem, niſi aliquid impediat. Contingit autem id, cuius cauſa fit aliquid, aliquando fieri à fortuna, qñ non ꝓpter hoc agitur. ſicut ſi aliquis extraneus veniat, & recedat inde balneatus, dicimus hoc eſſe à fortuna, eò, ꝙ ita ſe fecit balneare, ac ſi propter hoc veniſſet, cum tamen propter hoc non venerit: vnde ſm accidens eſt ipſum balneari. Fortuna enim eſt de numero cauſarum ſm accidens, vt prius dictum eſt. Sed, ſi ſemper aut frequenter ei venienti hoc accidat, nõ dicitur eſſe à fortuna. In rebus autem naturalibus non per accñs, ſed ſemper ſic eſt, niſi aliquid impediat. vnde manifeſtum eſt, ꝙ determinatus finis, qui ſequitur in natura, non ſequitur à caſu, ſed ex intentione naturæ. Ex quo patet, ꝙ contra rationem naturæ eſt dicere, ꝙ natura non agat propter aliquid. Tertio ibi.

ARGV. *Abſurdum autem eſt alicuius gratia fieri non putare,* B *ſi id, quod mouet non uiderint deliberatione præmiſſa mouere. Nam & ars non deliberat. Etenim, ſi in lignis extruendarum nauium ars ineſſet, perinde atque natura faceret nauim. Quare, ſi id, quod alicuius fit gratia, ſit in arte, & in natura profecto ineſt. Maxime autem hoc patet cùm quiſpiam ſibi ipſi medetur, huic enim perſimilis eſt natura. Quæ cùm ita ſint, patet naturam cauſam eſſe atque adeo, ut alicuius gratia faciat.*

T. c. 86. *Inconueniens autem eſt non opinari propter aliquid fieri, niſi uideatur mouens deliberaſſe, Attamen ars quidem non deliberat. Et nãque ſi eſſet in ligno nauis factiua, ſimiliter utiq; natura feciſſet. quare ſi ĩ arte ineſt propter aliquid, & in natura ineſt. manifeſtum eſt autem maxime, cùm aliquis medetur ipſe ſibiipſi, huic quidem enim aſsimilatur natura. Quod igitur cauſa ſit natura, et ſic ſicut propter aliquod, manifeſtum eſt.*

Sicut Ars non deliberat, ita & natura. Excludit tertium, ex quo aliquis opinari poteſt, ꝙ natura non agat propter aliquid. Videbatur.n. quibuſdam, ꝙ natura non agat propter aliquid, quia nõ deliberat. Sed Philoſophus dicit, ꝙ inconueniens eſt hoc opinari, quia manifeſtum eſt, ꝙ ars agit propter aliquid: & tñ manifeſtum eſt, ꝙ ars non deliberat, nec artifex deliberat inquantum habet artem, ſed inquantum deficit à certitudine artis, vnde artes certiſsimæ non deliberant, ſicut ſcriptor non deliberat quõ debeat formare literas. & illi etiam artifices, qui deliberant, poſtquàm inuenerunt certum principium artis, in exequendo non deliberant. Vnde Citharædus, ſi in tangendo quãlibet chordam deliberaret, imperitiſsimus videretur. Ex quo patet, ꝙ non deliberare contingit alicui agenti, non quia non agit propter finem, ſed quia habet determinata media, per quæ agit. Vnde &, quia natura habet determinata media, ꝑ quæ agat, propter hoc non deliberat. *Natura, ac artis vera differentia, Ars .ſ. extrinſecũ, Natura intrinſecũ principiũ eſt.* In nullo enim alio natura ab arte videtur differre, niſi quia natura eſt principiũ intrinſecum, & ars eſt principium extrinſecum. Si.n. ars factiua nauis eſſet intrinſeca ligno, facta fuiſſet nauis à natura, ſicut modo fit ab arte. *Natura quid.* Et hoc maxime manifeſtum eſt in arte, quæ eſt in eo, quod mouetur, licet per accidẽs. Sicut de Medico, qui medicatur ſeipſum. huic arti enim maxime aſsimilatur natura. Vnde patet, ꝙ natura nihil eſt aliud quàm ratio cuiuſdam artis, .ſ. diuinæ, indita rebus, qua ipſæ res mouentur ad finẽ determinatũ. ſicut ſi Artifex factor nauis poſſet lignis tribuere, ꝙ ex ſeipſis mouerentur ad nauis formam inducendam. A Vltimo autem epilogando dicit manifeſtũ eſſe, ꝙ natura ſit cauſa, & ꝙ agat propter aliquid.

LECTIO XV.

Cuiuſmodi ſit rerum Naturalium neceſsitas.

Nunc conſyderandum eſt utrum neceſſarium ipſum ex ſuppoſitione, an & ſimpl'r ſit in ipſis rebus naturæ. ARGV.

Quòd autem ex neceſsitate eſt, utrum ex ſuppoſitione ſit, aut ſimpliciter. T. c. 87.

Poſtq̃ Philoſophus oſtendit, ꝙ natura agit propter finem, hic procedit ad inquirendum de ſecunda quæſtione, ſcilicet quomodo neceſsitas inueniatur in rebus Naturalibus. Et circa hoc tria facit. Primo mouet quæſtionem. Secundo ponit aliorum opinionem B ibi. {Nunc quidam enim.} tertio determinat veritatem ibi. {Sed tamen non ſine his.} Quærit ergo primo, vtrum in rebus Naturalibus ſit neceſſarium ſimpliciter, ideſt abſolute, aut neceſſarium ex conditione, ſiue ex ſuppoſitione. *Hic inferius. T. c. 88.* Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, ꝙ neceſsitas, quæ dependet ex cauſis prioribus, eſt neceſsitas abſoluta, vt patet ex neceſſario, quod dependet ex materia. *Neceſsitatis abſolute, & ex ſuppõne intellectus.* animal enim eſſe corruptibile eſt neceſſarium abſolute: conſequitur enim ad hoc, quod eſt animal eſſe compoſitum ex contrariis. Similiter etiam quod habet neceſsitatem ex cauſa formali eſt neceſſarium abſolute, ſicut hominem eſſe rationalem, aut triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, quod reducitur in definitionem trianguli. Et ſimiliter quod habet neceſsitatem ex cauſa efficiente eſt neceſſarium abſolute, ſicut neceſſarium eſt eſſe alternationem C noctis & diei propter motum Solis. Quod autem habet neceſsitatem ab eo, quod eſt poſterius in eſſe, eſt neceſſarium ex conditione, vel ſuppoſitione: vtputa ſi dicatur neceſſe eſt hoc eſſe ſi hoc debeat fieri. & huiuſmodi neceſsitas eſt ex fine & ex forma inquantum eſt finis generationis. Quærere igitur, vtrum in rebus naturalibus ſit neceſſarium ſimpliciter, aut ex ſuppoſitione, nihil aliud eſt quàm quærere, vtrum in rebus naturalibus neceſsitas inueniatur ex fine, aut ex materia. *Titulus qõnis.* Secundo ibi.

ARGV. *Nunc.n. ipſum neceſſarium in generatione perinde eſſe arbitrantur, atq; ſi quiſpiam neceſſario domum extructam eſſe putaret: quia grauia quidem deorſum, leuia uero ſurſum ſuapte natura feruntur. Iccirco lapides quidem ac fundamenta ſunt infra: terra autem ſupra, ſuam ob leuitatem:* D *& ligna maxime ſupra, quippe cum ſint leuiſsima.*

Nunc.n. quidam opinantur quod ex neceſsitate eſt in generatione eſſe, quemadmodum utique ſi aliquis, murum eſſe ex neceſsitate exiſtimet, quoniam grauia quidem deorſum ferri apta natura ſunt: leuia autem ſupereminent. unde lapides quidem deorſum in fundamento: terra autem ſurſum propter leuitatem. ſupra autem maxime ligna, leuiſsima enim ſunt.

Ponit aliorum opinionem, & dicit quod quidam opinantur, ꝙ generatio rerum Naturalium proueniat ex neceſsitate abſoluta materiæ, vtputa ſi aliquis diceret, quòd paries aut domus taliter fit ex neceſsitate materiæ, eò quòd grauia nata ſunt deorſum ferri, leuia vero ſupereminere: & propter hoc lapides graues & duri remanent in fundamento, terra vero la-

pidibus ſupponitur tanquàm leuior, vt patet in parietibus conſtructis ex lateribus, qui ex terra conficiuntur. ſed in ſummo ponuntur ligna, ſ. in tecto, quæ ſunt maxime leuia. Ita etiam exiſtimabant diſpoſitiones rerum naturalium proueniſſe tales ex neceſsitate materiæ, vtputa ſi dicatur, ꝙ homo habet pedes inferius, & manus ſuperius propter grauitatem aut leuitatem humorum. Tertia ibi.

ARGY. *At quãquàm non ſine iis: non tamen propter hæc niſi ut ob materiam, ſed cælandi quædam conſeruandiq; cauſa extructa eſt domus. Similiter et in cæteris uniuerſis, in quibus eſt id, quod alicuius gratia fit, non ſunt quidem ſine hiſce, quæ neceſſariam habent naturam: non tamen ſunt ob hæc ipſa, niſi ut ob materiam, ſed alicuius ſunt gratia. ueluti propter quid ſerra eſt talis? ut hoc & huiuſce gratia ſit. Hoc tamen gratia cuius eſt, fieri non poteſt ſi non ferrea ſit: neceſſe eſt ergo ferream eſſe, ſi ſerra, atq; opus ipſius erit. Eſt igitur neceſſarium ipſum ex ſuppoſitione, ſed non ut finis. Nam neceſſarium quidem in materia, id uero gratia cuius eſt, in ratione conſiſtit.*

T.c. 88. *Sed tamen non ſine iis quidem factum eſt, non tamen propter hoc. niſi ſicut propter materiam, ſed cauſa abſcondendi ipſa & ſaluandi. ſimiliter autem & in aliis omnibus, in quibus propter aliquid eſt, non ſine quidem habentibus neceſſaria materiam ſunt. non tamen propter hoc, ſed aut ſicut materia ſunt, ſed propter aliquid eſt. ut propter quid ſerra eſt talis? quatenus hoc ſit, & propter hoc. ſed tamen id, quod eſt cuius cauſa, impoſsibile eſt fieri, niſi ferrea ſit. neceſſe igitur ferream eſſe, ſi ſerra erit & opus ipſius. Ex ſuppoſitione autem quod neceſſarium eſt, ſed non ut finis. in materia enim neceſſarium eſt: quod autem eſt cuius cauſa, in ratione eſt.*

Determinat veritatem. Et circa hoc duo facit, primo oſtendit qualiter ſit neceſsitas in rebus Naturalibus, ſecundo aſsimilat neceſsitatem rerum naturalium neceſsitati, quæ eſt in Scientiis demonſtratiuis ibi. {Eſt autem & in doctrinis.} Dicit ergo primo, ꝙ licet inconueniens videatur dicere, ꝙ ſi rebus Naturalibus ſit talis diſpoſitio propter neceſsitatem materiæ, ſicut & apparet hoc eſſe inconueniens in rebus artificialibus, de quibus exemplum poſitum eſt: non tamen eſt talis diſpoſitio facta in rebus Naturalibus & artificialibus ſine principiis materialibus, habentibus aptitudinem ad talem diſpoſitionem. non. n. domus conuenienter conſtaret, niſi grauiora in fundamento ponerentur, & leuiora ſuperius. non tamen eſt dicendum, ꝙ propter hoc domus ſic ſit diſpoſita, ꝙ vna pars eius H ſit inferius & alia ſuperius. {propter hoc.} id eſt propter grauitatem aut leuitatem quarundam partium, niſi ſecundum ꝙ hæc præpoſitio propter, dicit cauſam materialem, quæ propter formam eſt. ſed partes domus ſic ſunt diſpoſitę propter finem, qui eſt cooperire & ſaluare homines à caumate, i. à caliditate & pluuiis. Et ſicuti eſt in domo, ſimiliter eſt in omnibus aliis, in quibuſcunq; contingit agere propter aliquid. in omnibus enim huiuſmodi non conſequuntur diſpoſitiones generatorum aut factorum ſine principiis materialibus, quæ habent neceſſariam materiam, per quam apta nata ſunt ſic diſponi. Non tamen res factæ aut generatæ ſic diſponuntur propter hoc, ꝙ principia materialia ſunt talia, niſi ſicut li propter, dicit cauſam materialem, ſed ſic diſponuntur propter aliquem finem: E & principia materialia quæruntur vt ſint apta huic diſpoſitioni, quam requirit finis, vt patet in ſerra: eſt enim ſerra huiuſmodi, id eſt talis diſpoſitionis, aut formæ. quare oportet, ꝙ ſit talis, i. vt habeat talem materiam: & eſt huiuſmodi, i. talis diſpoſitionis, aut formæ. {propter hoc.} id eſt propter aliquem finem. Sed tñ iſte finis, qui eſt ſectio, non poſſet prouenire niſi eſſet ferrea, neceſſarium eſt ergo ſerram eſſe ferream ſi debeat eſſe ſerra: & ſi debeat eſſe eius finis, quod eſt opus ipſius. Sic ergo patet, ꝙ in rebus Naturalibus eſt neceſſariũ ex ſuppoſitione, ſicut & in rebus artificialibus: ſed nõ ita, ꝙ id, quod eſt neceſſariũ, ſit ſicut finis: quia id, qđ neceſſarium eſt, ponitur ex parte materiæ, ſed ex parte finis ponitur rõ neceſsitatis. Non. n. dicimus, ꝙ neceſſarium ſit eſſe talem finem, quia materia talis eſt: ſed potius è contra, quia finis & forma talis futura eſt, neceſſe F eſt materiã talem eſſe. Et ſic neceſsitas ponitur ad materiam, ſed rõ neceſsitatis ad finem. Secundo ibi.

Eſt autem ipſum neceſſarium & in doctrinis, & in hiſce, quæ fiunt ſecundum naturam aliqua ex parte ſimili modo. nam cum rectum hoc ſit, neceſſe eſt triangulus tres angulos æquales duobus rectis habere. ſed non ſi hoc eſt, neceſſe eſt illud eſſe: ſed ſi hoc non eſt, neque rectum hoc eſt. At in hiſce, quæ alicuius gratia fiunt contra. Si finis erit, aut eſt, & id quod eſt ante erit aut eſt. Si uero hoc non erit, aut non eſt, ut ibi, ſi non eſt concluſio, principium non erit: ſic & hic finis, & id gratia cuius eſt, non erit, aut non eſt. Eſt enim & hoc principium non actionis, ſed cogitationis: ibi autem eſt cognitionis. Non enim ſunt actiones. Quare ſi erit domus, hæc neceſſe eſt fieri, uel eſſe uel etiam fore, aut omnino materiam, quæ quidem alicuius eſt gratia. ueluti G *lateres atq; lapides, ſi extruenda eſt domus: non tamen eſt propter hæc ipſe finis, niſi ut ob materiam: omnino tamen ſi non ſint, neque domus fuerit, neque ſerra, illa ſi non ſint lapides, hæc ſi ferrum non ſit. neque enim ibi principia ſunt, ſi non triangulus tres habeat angulos duobus rectis æquales. Patet igitur neceſſarium in rebus eſt naturæ, quod ut materia dicitur, et huius etiam motiones. Atque ambæ quidem cauſæ dicendæ ſunt à Naturali Philoſopho. Magis autem ea gratia cuius cætera fiunt. Hæc eſt enim materiæ cauſa, ſed non hæc cauſa finis.* ARGY.

Eſt autem & in doctrinis neceſſarium, & in his, quæ ſecundum naturam fiunt quodammodo ſimiliter. quoniam rectus hoc eſt, neceſſe eſt triangulum duobus rectis æquales habere. ſed non ſi hoc eſt, illud eſt. ſed ſi hoc non eſt, neq; ille rectus eſt. In iis autem, quæ fiunt pp hoc, è contrario eſt. ſi finis enim erit, aut eſt, quod eſt ante finem, erit, aut eſt: ſi uero non, ſicut ibi, cum non ſit concluſio, principium non erit: & hic finis, & quod eius cauſa. principium enim & hoc eſt, non actionis, ſed ratiocinationis, ibi autem ratiocinationis: actus enim non ſunt. Quare ſi erit domus, hæc neceſſe eſt fieri, aut exiſtere, aut eſſe, aut omnino materiam, quæ propter hoc, ut lateres, & lapides eſſe, ſi domus, non tamen propter hoc eſt finis. Sed aut ſicut materiæ ſunt, neque erit propter hoc. Omnino tamen, ſi non ſint, non erit neque domus, neque ſerra. hæc quidem niſi ſint lapides, illa uero niſi ferrum ſit. Neq;. n. ibi principia ſunt, niſi triãgulum duobus rectis. Manifeſtum igitur eſt ꝙ eſt neceſſarium in Phyſicis, quod ſicut materia dicitur, & motus qui ipſius. Et utræq; Phyſico dicendæ ſunt cauſæ, magis autem ea quæ cuius cauſa. cauſa. n. hæc materiæ eſt, ſed non hæc finis. T.c. 89. T.c. 90. T.c. 91.

Aſsimilat

T.c. 89.

Secũda partis. 91 tex.

Aſsimilat neceſsitatem, quæ eſt in generatione rerum Naturalium, neceſsitati, quæ eſt in Scientiis demonſtratiuis. Et primo quantum ad ordinem neceſsitatis. Secundo quantum ad id, quod eſt neceſsitatis principium ibi. {Et finis quod eſt.} Dicit ergo primo, ꝙ aliquo modo ſimiliter inuenitur neceſſarium in Sciẽtiis demonſtratiuis, & in iis quæ generantur ſm naturam. Inuenitur enim in ſcientiis demonſtratiuis neceſſarium à priori, ſicut ſi dicamus, ꝙ, quia definitio recti anguli eſt talis, neceſſe eſt triangulum eſſe talem, ſ. habere tres angulos æquales duobus rectis. ex illo ergo priori quod aſſumitur vt principium, prouenit ex neceſsitate concluſio. Sed non ſequitur econtra, ſi concluſio eſt, ꝙ principium ſit: quia aliquando ex falſis propoſitionibus poteſt ſyllogizari concluſio vera. Sed tamen ſequitur, ꝙ ſi concluſio non eſt, quòd neque principium præmiſſum ſit: quia falſum nunquàm ſyl- B logizaretur niſi ex falſo. Sed in iis, quæ fiunt propter aliquid, ſiue ſecundum artem, ſiue ſecundum naturam econtra ſe habet: quia, ſi finis erit, aut eſt, neceſſe eſt quod eſt ante finem, futurum eſſe, aut eſſe. Si vero id, quod eſt ante finem non eſt, neque finis erit: ſicut in demonſtratiuis, ſi non ſit concluſio, non erit principium. Sic igitur patet, quòd in iis, quæ fiunt propter finem, eundem ordinem tenet finis, quem tenet principium in demonſtratiuis. & hoc ideo, quia etiam finis eſt principium, non quidem actionis, ſed ratiocinationis: quia à fine incipimus ratiocinari de iis, quæ ſunt ad finem. in demonſtratiuis autem non attenditur principium actus, ſed ratiocinationis: quia in demonſtratiuis non ſunt actiones, ſed ratiocinationes tantum. vnde conuenienter finis in iis, quæ fiunt propter finem tenet locum principij, quod eſt in demonſtratiuis. Vnde ſimilitudo eſt vtrobique, quamuis C econtra ſe videatur habere propter hoc, ꝙ finis eſt vltimum in actione, quod in demonſtratione non eſt. Sic igitur concludit, ꝙ ſi debeat fieri domus, quod eſt finis generationis, neceſſe eſt hoc fieri, aut præexiſtere, ſ. materiam, quæ propter finem eſt: ſicut lateres & lapides, neceſſe eſt præexiſtere ſi domus fieri debet. Non tamen, ꝙ finis ſit propter materiam, ſed non erit ſi materia non ſit, ſicut domus non erit ſi non ſint lapides, & ſerra non erit ſi non fuerit ferrum: quia & in Scientiis demonſtratiuis principia non ſunt, ſi concluſio non ſit, quæ aſsimilatur iis, quæ ſunt ad finem, ſicut principium finis ſicut dictum eſt. Sic igitur manifeſtum eſt, ꝙ in rebus Naturalibus dicitur eſſe neceſſarium, quod ſe habet per modum materiæ vel materialis motus, & ratio huius neceſsitatis eſt ex fine. Propter finem enim neceſſarium eſt eſſe materiam talem. D Et Naturalis quidem aſsignare debet vtranque cauſam, ſ. materialem & finalem, ſed magis finalem, quia finis eſt cauſa materiæ, ſed non econtra. Non. n. finis eſt talis, quia materia eſt talis: ſed potius materia eſt talis, quia finis eſt talis, vt dictum eſt. Secundo ibi.

ARGV.

Atq; finis ipſe gratia cuius, quiq; principium eſt, à definitione rationeq; ſumitur: ut in hiſce patet quæ per artem conficiuntur. Nam cum domus ſit tale, hæc fieri neceſſario & eſſe oportet. Et cum ſanitas ſit hoc, hæc neceſſario fieri oportet, ac eſſe. Pari modo ſi homo eſt hoc, hæc fieri neceſſe eſt, atq; eſſe. Et ſi hæc ſint hæc, ſint hæc neceſſario, uel fiant oportet. Fortaſſe autem neceſſarium ipſum, in ratione etiã ineſt. Serræ nãque ſi definieris opus, talem ipſam diuiſionẽ

A *eſſe dicis. At hæc non erit, niſi ſerra tales habuerit dentes, & hi rurſus non erunt, niſi ferrea fuerit ipſa. Sunt. n. & in ratione nonnullæ partes ut materia rationis.*

Et finis, qui cuius cauſa & principium, à definitione & ratione eſt, ſicut in iis quæ ſecundum artem. Quoniam ſi domus talis eſt, oportet hæc fieri ex neceſsitate & eſſe: & quoniam hoc eſt ſanitas, hæc oportet fieri & eſſe ex neceſsitate. Sic & ſi hoc eſt hoc, hoc: ſi autem hoc, & hoc. Fortaſsis autem & in ratione eſt neceſſarium. Determinanti. n. opus ſerrandi, quoniam diuiſio hmõi: hoc autem nõ erit, niſi habeat dentes huiuſmodi, hi autem non, niſi ferrum. Sunt. n. & in definitione quædam partes, ut materia.

Idem Plato in Thomas. T. c. 92.

Aſsimilat neceſsitatem Naturalis generationis neceſsitati Scientiarum demonſtratiuarum quantum ad B id, quod eſt neceſsitatis principium. Manifeſtum eſt enim ꝙ in Scientiis demonſtratiuis, principium demonſtrationis eſt definitio: & ſimiliter finis, qui eſt principium & ratio neceſsitatis in iis, quæ fiunt ſm naturam, eſt quoddam principium ſumptum à ratione & definitione. Finis enim generationis eſt forma ſpeciei, quàm ſignificat definitio, & hoc etiam patet in artificialibus. ſicut enim demonſtrator in demonſtrãdo accipit definitionem vt principium, ita & Aedificator in ædificando, & Medicus in ſanando. vt quia talis eſt definitio domus, oportet hoc fieri & eſſe, ad hoc, ꝙ domus fiat. Et, quia hæc eſt definitio ſanitatis, oportet hoc fieri, ad hoc, quòd aliquis ſanet. Et ſi hoc, & illa: quouſque perueniatur ad illa, quæ fienda ſunt.

Quid neceſsitatis principiũ.

Contingit autem quandoque in ſcientiis demonſtratiuis triplicem eſſe definitionem, quarum vna eſt demonſtrationis principium, vt hæc. Tonitruum eſt C extinctio ignis in nube: quædam vero demonſtrationis concluſio, vt hæc. Tonitruum eſt continuus ſonus in nubibus: quædam vero complectitur vtrunque, vt hæc. Tonitruum eſt continuus ſonus in nubibus propter extinctionem ignis in nube. & hæc comprehendit in ſe totam demonſtrationem abſque demonſtrationis ordine. Vnde in primo Poſteriorum dicitur, quod definitio eſt demonſtratio poſitione differens: quia igitur in iis, quæ fiunt propter finem, finis ſe habet vt principium in demonſtratiuis, & ea quæ ſunt ad finem, ſicut concluſio, etiam in definitione rerum Naturalium inuenitur id, quod eſt neceſſarium propter finem. Si enim aliquis velit definire opus ſerræ, quoniam eſt talis diuiſio, quæ quidem non erit niſi habeat dentes, qui non erunt apti ad diuidendum niſi ſint ferrei, oportebit in definitione ſer- D ræ ponere ferrum. Nihil enim prohibet in definitione poni quaſdam partes materiæ, non quidem partes indiuiduales vt has carnes, & hæc oſſa, ſed partes communes, vt carnes & oſſa: & hoc neceſſarium eſt in definitione omnium rerum Naturalium. Sicut ergo definitio, quæ colligit in ſe principium demonſtrationis & concluſionem, eſt tota demonſtratio, ita definitio colligens finem & formam & materiam, comprehendit totum proceſſum generationis naturalis.

Triplicis definitionis vſus ĩ doctrinis.

In definitione naturaliũ apparet materia vel manifeſte vel cõſecutiue. Vt patet p totũ fere 7. Meta.

**
*

ARISTOTELIS DE PHYSICO AVDITV

LIBER TERTIVS,

Cum S. Thomę expoſitione.

SVMMA LIBRI.

Rerum Naturalium communia Accidentia determinare quòd Phyſicum oporteat: & de motus, & Infiniti Natura, & modis.

LECTIO I.

Speculari motum, & quæ ipſum aſſequuntur Naturalis eſſe, nonnullaeq; entis diuiſiones traduntur ad motus definitionem habendam admodum vtiles.

ARGT. *Sermo de motu (īquit Sipl.) attentione dignus eſt, quia à Veteribus neglectus fuit et Plato ꝑ pauca de ipſo edidit, motus, quia quo ad an eſt motus, ſecus autē quo ad quid eſt.*

Cum autem ipſa quidem natura motus, mutationiſue principium ſit, noſtra autem Doctrina ſit de Natura: non lateat nos oportet, quidnam ſit motus. Nam, ſi ignoretur ipſe, naturam etiam ignorari neceſſe eſt.

Quoniam autem natura eſt principium motus & mutationis: ſcientia autem nobis de Natura eſt, oportet non ignorare quid ſit motus. neceſſarium enim eſt ignorato ipſo, & ignorari naturam.

Poſtquàm Philoſophus determinauit de principiis rerum Naturalium, & de principiis huius ſciētiæ, hic incipit proſequi ſuam intentionem determinando de ſubiecto huius Scientiæ, quod eſt ens mobile ſimpliciter. Diuiditur ergo in partes duas. In prima determinat de motu ſm ſe. In ſecunda de motu ꝑ comparationem ad mouentia & mobilia, in Septimo libro ibi. {Omne quod mouetur,} Prima diuiditur in duas. In prima determinat de ipſo motu. In ſecunda de partibus eius, in Quinto libro ibi. {Tranſmutatur autem.} Circa primum duo facit. Primo dicit de quo eſt intentio, Secundo exequitur ibi. {Eſt quidem igitur.} circa primum duo facit. Primo dicit de quo principaliter intendit. Secundo ponit quædam ei adiūcta, quæ ex conſequenti intenduntur ibi. {Determinantibus autem.} Circa primum vtitur tali rōne. Natura eſt principium motus & mutationis, vt ex definitione in Secundo poſita patet. Qūo autem differant motus & mutatio in Quinto oñdetur. Et ſic patet, ꝙ ignorato motu ignoratur natura, cùm in eius definitione ponatur. Cum ergo nos intendamus tradere Sciam de Natura, neceſſe eſt notificare motum. Secundo ibi.

7. huius T. c. 1.

5. huius T. c. 1.

T. c. 3.

Secūda parte. T. c. 1.

G

H

Poſt motus uero determinationem, enitendum eſt de iis etiam, quæ deinceps ſequuntur determinare. Motus autem de genere continuorum eſſe uidetur: & infinitum in ipſo continuo primum apparet, quocirca fit, ut qui continuum ipſum definiunt, infiniti rōne ſæpe utantur. continuum ĩd eſſe dicentes, quod in infinitum eſt diuiſibile. Inſuper impoſſibile eſt ſine loco, uacuo, atque tempore motum eſſe. Patet igitur partim ob hæc ipſa, partim etiam quia cunctis hæc communia ſunt, uniuerſiſq; competunt, unumquodq; iſtorum proponendum eſſe atque conſyderandum. Propriorum enim contemplatio communium contemplatione poſterior eſt. Atq; primum ut diximus de motu conſyderemus. E

Idem Simplicius ſmonuit.

Determinantibus autem de motu, tentandum eſt eodem aggredi modo & de iis, quæ conſequenter ſunt. Videtur autem motus eſſe continuorum: ſed infinitum apparet primo in continuo. unde & definientibus continuum, contingit prius indigere multoties ratione infiniti, cùm in infinitum diuiſibile continuum ſit. Adhuc autem ſine loco, & uacuo, & tempore, impoſſibile eſt eſſe motum. Manifeſtum igitur eſt, ꝗ & propter hæc, & propter id, quod omnium ſunt cōmunia, & uniuerſalia omnibus, intendendum eſt, cum propoſuerimus de unoquoq; iſtorum. Poſterior autem de propriis ſpeculatio ea quæ de communibus eſt. Primum autem ſicut diximus de motu. T. c. 2.

F

Adiungit quædam, quæ concomitantur motum. & vtitur duabus rōnibus, quarum prima talis eſt. Quicunq; determinat de aliquo, oportet, ꝙ determinet ea, quæ conſequuntur ipſum: ſubiectum.n. & accidentia in vna Scientia conſyderantur. ſed motum conſequitur infinitum intraneæ, quod patet ſic. Motus.n. eſt de numero continuorum, quod infra patebit in Sexto, infinitum autem cadit in definitione continui. Et addit. {primo} quia infinitum, quod eſt in additione numeri, cauſatur ex infinito, quod eſt in diuiſione continui. Et ꝙ infinitum cadat in definitione continui oſtendit, quia multoties definientes continuum vtuntur infinito, vtpote cum dicunt, ꝙ continuum eſt qđ eſt diuiſibile in infinitum. Et dicit {Multoties} quia inuenitur etiam alia definitio continui ꝗ̄ ponitur in ꝑdicamentis, continuum eſt cuius partes ad vnum terminum cōem copulantur. Differūt autem hæ duæ definitiones. Continuum.n. cum ſit quoddam totum ꝑ partes ſuas definiri habet. Partes autem dupliciter comparantur ad totum, ſ. ſm compōnem: prout ex partibus totum cōponitur, & ſm reſolutionem, prout totum diuiditur in partes. Hæc igitur definitio continui data eſt ſm viam reſolutionis, quę aūt ponitur in prędicamentis ſm viam compōnis. ſic igitur patet, ꝙ infinitum conſequitur motum intrancę. Quadam aūt conſequuntur motum extrinſecæ, ſicut exteriores quædā menſuræ, vt locus, & vacuū, & tempus. nā tempus eſt menſura ipſius motus. mobilis vero menſura eſt. Locus quidem ſm veritatem, Vacuum aūt ſm opinionem quorundā: & iō ſubiungit, ꝙ motus non pōt eſſe ſine loco, vacuo, & tpe. nec impedit, ꝙ non oīs motus eſt localis, quia nihil mouetur niſi in loco exiſtens: omne.n. corpus ſenſibile eſt in loco, & hmōi ſolus eſt moueri. Motus etiā localis eſt primus motuum, quo remoto remouentur alij, vt infra patebit in Octauo. Sic igitur patet, ꝙ prædicta quatuor conſequuntur motum, vnde pertinent ad conſyderationem Philoſophi naturalis propter rationem prædictam. Et etiam propter aliam, quam conſequenter ſubiungit, quia prædicta ſunt communia omnibus rebus Naturalibus. vnde, cum determinandum ſit in Scientia naturali de omnibus rebus Naturalibus, prædeterminandum eſt de quolibet iſtorum: quia ſpeculatio, quæ eſt de propriis eſt poſterior ea; quæ eſt de communibus, vt in principio dictum eſt. Sed inter hæc communia prius determinandum eſt de motu, quia alia conſequuntur ad ipſum vt dictum eſt. Deinde cum dicit.

T. c. 3.

Continuum ſequitur motum itrinſece ac ꝓpea & ipſum infinitum. Continuum quid.

Duplicis definitionis continui ab Ariſto. poſita intellectus.

Locus, motum aſſequitur ratione mobilis vere, opinatione aūt vacuū, vt ipſius menſura, motū vero tempus.

Secunda rō.

Eorum

ARGY. *Eorum igitur, quæ ſunt, quædam actu tantum, quædam* A
potentia ſunt. At horũ quæ actu, aliud eſt hoc aliquid, aliud
quantum, aliud tale, & in cæteris ſimili modo, quæ prædi-
camenta eius, quod eſt, appellantur. Eorum præterea, quæ
ſunt ad Aliquid, aliud exceſsione defectioneúe dicitur: aliud
actiui paſsiuiq;, atq; oĩo motiui ac mobilis rõne. motiuum
nãque mobilis, & mobile à motiuo mobile dicitur.

Eſt quidem igitur aliquid, quod actu tantum eſt, aliud
autem tantum potentia. Et eorum, quæ ſunt actu, hoc quidẽ
hoc aliquid, aliud uero quale, uel aliquod aliorũ entis præ-
dicamentorum. Sed eius, quod ad Aliquid, aliud quidem ſe-
cundum ſuperabundantiam & defectum dicitur, aliud aũt ſe
cundum actiuum & paſsiuum, & omnino motiuum & mo
bile: motiuum enim motiuum mobilis eſt, & mobile à mo-
tiuo eſt mobile.

Exequitur propoſitum. Et primo determinat de B
motu & infinito, quæ intraneę motum cõſequuntur,
Lib. 4. ſecundo de aliis tribus, quæ conſequuntur ipſum ex-
trinſece, in Quarto libro ibi. {Similiter autẽ neceſſe.}
Prima diuiditur ĩ duas. In prima determinat de motu.
T. c. 1. In ſecunda de infinito ibi. {Qm̃ autem de natura.} Cir
T. c. 4. ca primum duo facit. Primo præmittit quædam ad in-
ueſtigandum definitionem motus. Secundo definit
T. c. 6. motum ibi. {Diuiſio autem ſm vnumquodq;.} Circa
primum duo facit. Primo .n. præmittit quaſdam diui-
ſiones: quia via adinueniendum definitiones conue-
nientiſsima eſt per diuiſiones: vt patet per Philoſophũ
in Secundo Poſteriorum, & in 7. Meta. Secundo oſtẽ-
T. c. 4. dit, ꝙ motus in prædictas diuiſiones cadit ibi. {Nõ eſt
autem motus, &c.} Circa primum ponit tres diuiſio-
nes, quarum prima eſt, ꝙ ens diuiditur per potentiam
& actum. & hæc quidem diuiſio non diſtinguit genera
entium. nam potentia & actus inueniũtur in quolibet
genere. Secũda diuiſio eſt prout ens diuiditur ſm de-
cem genera: quorum vnum eſt hoc aliquid, i. Subſtan-
tia, aliud quantum, aliud quale, aut aliquod aliorum
prædicamentorum. Tertia diuiſio eſt vnius generis en
tium, ſ. eius, quod ad aliquid. Nam motus aliquo mõ
ad hoc genus pertinere videtur, inquantum mouens
Relationũ famoſa diſtinctio & eius ex ſuis fundamẽtis explanatio. refertur ad mobile. Ad huius igitur tertiæ diuiſionis
intellectum conſyderandum eſt, ꝙ, cũ relatio habeat
debiliſsimum eſſe, quia conſiſtit tantum in hoc, ꝙ eſt
ad aliud ſe habere, oportet ꝙ ſuper aliquod aliud acci-
dens fundetur: quia perfectiora accidentia ſunt pro-
pinquiora ſubſtantiæ, & eis mediantibus, alia acciden
tia ſubſtantiæ inſunt. Maxime aũt ſuper duo fundatur
relatio, quæ habent ordinem ad aliud, ſ. ſuper quanti-
tatem & actionem. nam quantitas poteſt eſſe menſura D
etiam alicuius exterioris: agens aũt transfundit actio-
nem ſuam in aliud. Relationes igitur quædam fundan
tur ſuper quantitatem, & præcipue ſuper numerum,
cui competit prima rõ menſuræ, vt patet in duplo & di
midio, multiplici & ſubmultiplici, & in aliis hmõi. Idẽ
etiam & ſimile & æquale ſuper vnitatem, quæ eſt prin-
cipium numeri. Aliæ vero relationes fundantur ſuper
actionem & paſsionem. vel ſuper ipſum actum, ſicut
calefaciens dicitur ad calefactum: vel ſuper hoc quod
T. c. 20. eſt egiſſe, ſicut pater refertur ad filium quia genuit: vel
ſuper potentiam agendi, ſicut Dominus ad ſeruum, q̃a
poteſt eum coercere. Hanc igitur diuiſionem mani-
feſte expreſsit Philoſophus in 5. Meta. ſed hic breuiter
tangit dicens, ꝙ ad Aliquid, aliud quidem eſt ſm ſu-
perabundantiam & defectum: quod quidem fundatur
A ſuper quantitatem, vt duplum & dimidium: aliud aũt
ſm actiuum, & paſsiuum, & motiuum, & mobile, quæ
adinuicem referuntur, vt patet per ſe. Secundo ibi.

Non eſt autem ullus motus præter res ipſas. id. n. quod ARGY.
mutatur, aut in Subſtantia, aut in Quantitate, aut in Qua-
litate, aut in loco ſemper mutatur. Commune autem in iis
nihil accipere poſſumus, uti diximus, quod quidem neque
hoc, neque quantum, neque quale, neque cæterorum quicq̃
ſit prædicamentorum. Quare neque motus, neque mutatio
cuiuſpiam præter ea, quæ diximus erit, cùm nihil ſit præter
ea, quæ diximus.

Non eſt autem motus præter res, ad quas eſt motus. Mu T. c. 4.
tatur enim ſemper id quod mutatur, aut ſecundum ſubſtan-
tiam, aut ſecundum quantitatem, aut ſecundum qualitatem,
B *aut ſecundum locum. commune aũt in his nullum eſt acci-*
pere, ſicut diximus, quod neq; hoc, neq; quantum, neq; quale
ſit, neq; aliorum prædicamentorum ullum. Quare neq; mo-
tus, neque mutatio ullius erit, extra ea quæ dicta ſunt, cùm
nihil ſit extra prædicta.

Oſtendit quõ motus reducitur ad prædictas diui-
ſiones. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit, ꝙ mo-
tus non eſt præter genera rerum in quibus contingit
eſſe motum. Secundo, ꝙ diuiditur ſicut genera rerum
diuiduntur ibi. {Vnumquodq; autem.} Circa primũ T. c. 5.
conſyderandum eſt, ꝙ cùm motus ſicut infra patebit, *Omne perfectũ ad genus perfecti reducitur.*
ſit actus imperfectus: omne autem, quod eſt imperfe-
ctum, ſub eodem genere cadit cum perfecto: nõ qui-
C dem ſicut ſpecies, ſed per reductionem, ſicut materia
prima eſt in genere ſubſtantiæ, neceſſe eſt, ꝙ motus
non ſit præter genera rerum, in quibus contingit eſſe
motum. & hoc eſt quod dicit, ꝙ motus non eſt. {præ-
ter res.} ideſt præter genera rerum, in quibus eſt mo-
tus, ita ꝙ ſit aliquid extraneum vel aliquid cõe ad hæc
genera. Et hoc manifeſtat per hoc ꝙ omne, ens, ſ. quod
mutatur, mutatur vel ſm Subſtantiam, vel ſm Quan-
titatem, vel ſm Qualitatem, vel ſm locum, vt in Quin T. c. 2.
to oſtendetur. His autem generibus non eſt accipere
aliquod cõe vniuocum, quod non contineatur ſub
aliquo prædicamẽto, ſed ſit genus eorũ: ſed ens eſt cõe
ad ea ſm analogiam, vt in 4. Meta. oſtendetur. vnde
etiam manifeſtum eſt, ꝙ neque motus neque muta-
tio ſunt extra prædicta genera, cùm nihil ſit extra ea,
ſed ſufficienter diuidant ens. Quõ autem motus ſe ha-
beat ad prædicamentum Actionis vel Paſsionis infra
oſtendetur. Secundo ibi.

D *Vnũquodq; autem dupliciter cunctis ineſt. Vt hoc, aliud* ARGY.
enim eſt ipſius forma, aliud eſt priuatio. & Quale, aliud. n.
eſt album, aliud nigrum. & Quantum, aliud. n. eſt perfectũ,
aliud imperfectum. & in Loci mutatione ſimili modo. aliud
enim eſt ſupra, aliud infra: aut aliud leue, aliud graue. Qua
re quot ſunt ipſius ſpecies, quod eſt, tot motus mutationiſúe
ſpecies ſunt.

Vnumquodque autem dupliciter ineſt omnibus, ut hoc. T. c. 5.
Aliud quidem enim forma ipſius, aliud uero priuatio. & ſe
cundum Qualitatem, hoc quidem enim album, illud autem
nigrum. & ſecundum Quantitatem, aliud quidem perfectũ,
aliud uero imperfectum. Similiter autem & ſecundum Loci
mutationem, hoc quidem ſurſum, illud uero deorſum: aut
aliud quidem graue, aliud uero leue. Quare motus & mu-
tationis tot ſunt ſpecies quot & entis.

T. c. 5. Oſtendit, quòd motus diuiditur ſicut genera rerū. Manifeſtum eſt enim ꝙ in omnibus generibus contingit aliquid eſſe dupliciter, vel ſicut perfectum, vel ſicut imperfectum. Cuius ratio eſt, quia priuatio & habitus eſt prima contrarietas, quæ in omnibus contrarijs ſaluatur, vt in Decimo Methaphyſicæ dicitur. vnde, cū omnia genera diuidantur contrarijs differentijs, oportet in omnibus generibus eſſe perfectum & imperfectum, ſicut in ſubſtantia aliquid eſt vt forma, & aliqd vt priuatio. Et in qualitate aliquid eſt vt album, quod eſt perfectum, aliud vt nigrum, quod eſt quaſi imperfectum. Et in quãtitate aliquid eſt quantitas perfecta, & aliquid imperfecta. Et in loco aliquid eſt ſurſum, ꝙ eſt quaſi perfectū: & aliquid deorſum, quod eſt quaſi imperfectum: vel leue & graue, quæ ponuntur in vbi ratione inclinationis. Vnde manifeſtū eſt, ꝙ quot modis diuiditur ens, tot modis diuiditur motus ſecundū diuerſa genera entium, vt augmentum, quod eſt motus in quantitate, à generatione, quæ eſt motus in ſubſtantia. Differunt etiam ſpecies motus ſecundum perfectum & imperfectum in eodem genere, nam generatio eſt motus in ſubſtantia ad formam: corruptio vero ad priuationem. in quantitate augmentum ad quãtitatem perfectam: dinunutio ad imperfectam. Quare autem non aſsignentur duæ ſpecies in qualitate, & in vbi, oſtendctur in Quinto.

LECTIO II.

Motus definitio traditur, partiumq; eius intellectus tum proprijs ac communibus exemplis, tum rationibus deducitur.

ARGV. *Cum autem eorum quæ in unoquoq; genere collocãtur, aliud actu, aliud potentia ſit: actus eius q̃ eſt potentia, ut eſt tale Motus nimirum eſt.*

T. c. 6. *Diuiſo autem ſecundum unumquodq; genus, hoc quidem eſſe actu, aliud autem potentia: potentia exiſtẽtis actus, ſecundum q̃ huiuſmodi eſt, Motus eſt.*

Poſtquàm Philoſophus præmiſit quædam, quę ſunt neceſſaria ad inquiſitioné definitionis motus, hic definit motum. Et primo in generali. Secundo in ſpeciali ibi. T. c. 25. {Qui quidem igitur motus.} Circa primū duo facit. Primo oſtendit quid ſit motus. Secundo inquirit, T. c. 16. cuius actus ſit motus, vtrum mouentis aut mobilis ibi. {Mouetur autem mouens Phyſicæ.} Circa primū tria facit. Primo ponit definitione motus. Secundo manifeſtat definitionem, ſeu partes definitionis ibi. T. c. 7. {Quod autem hoc ſit motus.} Tertio oſtendit definitionem eſſe bene aſsignatam ibi. {Quod quidem igitur T. c. 11. hoc ſit.} Circa primum duo facit. Primo ponit definitionem motus. Secundo exemplificat ibi. {Vt alterabilis quidem.} *Secūda parte. 6. tex. Definitio motus, ex Antiquis accepte.* Circa primum ſciendum eſt, ꝙ Aliqui definierunt motum dicentes, ꝙ motus eſt exitus de potentia in actum non ſubito. Qui in definiendo erraſſe inueniuntur, eò ꝙ in definitione motus poſuerūt quædam, quæ ſunt poſteriora motu. exitus enim eſt quædam ſpecies motus. Subitum etiam in ſua definitione recipit tempus: eſt enim ſubitum, quod fit in indiuiſibili temporis: tempus autem definitur per motum. Et ideo omnino impoſsibile eſt aliter definire motum per priora & notiora, niſi ſicut Philoſophus hic đfinit. Dictum eſt enim, ꝙ vnumquodq; genus diuiditur per potentiam & actum. Potentia autem & actus, cū ſint de primis differentiis entis, naturaliter priora ſunt mo-

E tu. & his vtitur Philoſophus ad definiendum motum. Conſyderandum eſt igitur, ꝙ aliquid eſt in actu tantum, aliquid vero in potentia tãtum, aliquid vero medio modo ſe habens inter potentiam puram, & actum perfectum. Quod igitnr eſt in potentia tantum, nondum mouetur: quod autem iam eſt in actu pfecto, nõ mouetur, ſed iam motum eſt. Illud igitur mouetur, ꝙ medio modo ſe habet inter puram potentiam & actū, quod quidem partim eſt in potẽtia, & partim in actu, vt patet in alteratione. cum enim aqua eſt ſolum in potentia calida, nondum mouetur: cum vero eſt iam calefacta, terminatus eſt motus calefactionis: cum vero iam participat aliquid de calore ſed imperfecte, tunc mouetur ad calorem: nam quod calefit paulatim participat calorem, magis ac magis. *Eadem in prīo expoſitione tex. Simplicius.* Ipſe igitur actus impfectus caloris in calefactibili exiſtens, eſt motus: non F quidem ſecundum id, quod actu tantum eſt, ſed ſecundum ꝙ iam in actu exiſtens, habet ordinem in vlteriorem actum: quia, ſi tolleretur ordo ad vlteriorẽ actū, ipſe actus quantumcunq; imperfectus, eſſet terminus, & non motus: ſicut accidit cum aliquid ſemiplene calefit. ordo autem ad vlteriorem actum competit exiſtẽti in potentia ad ipſum. Et ſimiliter, ſi actus imperfectus conſyderetur tantum vt in ordine ad vlteriorem actum ſecundum ꝙ habet rationem potentiæ, nõ habet rationem motus, ſed principij motus: poteſt enim incipere calefactio ſicut à frigido, ita & à tepido. Sic igitur actus imperfectus habet rationem motus, & ſecūdum ꝙ comparatur ad vlteriorem actum, vt potẽtia: & ſecundum ꝙ comparatur ad aliquid imperfectius, vt actus. Vnde neq; eſt potentia exiſtentis in potentia, neq; eſt actus exiſtentis in actu, ſed eſt actus exiſten- G tis in potentia: vt per id, quod dicitur actus, deſignetur ordo eius ad anteriorem potentiam: & per id, quod dicitnr in potentia exiſtentis, deſignetur ordo eius ad vlteriorem actum. Vnde conuenientiſsime Philoſophus definit motum dicens, ꝙ motus eſt actus exiſtentis in potentia, ſm ꝙ huiuſmodi. Secundo ibi.

ARGV. *Velut alterabilis quidem ut alterabile eſt, alteratio: accreſcibilis autem atq; oppoſiti decreſcibilis (nullum eſt.n. his commune poſitum nomen) accretio, ac decretio: generabilis item, ac corruptibilis, generatio atq; corruptio: & eius quod fertur, latio.*

Vt alterabilis quidem, inquantum eſt alterabile, Alteratio eſt: augmentabilis autem, & oppoſiti, (nullum enim commune nomen utriſq;) Augmentum & Decrementum: generabilis autem & corruptibilis, Generatio, & Corruptio: loco mutabilis, Loci mutatio.

H

Exemplificat in omnibus ſpeciebus motus, ſicut alteratio eſt actus alterabilis, inquantum eſt alterabile. Et, quia motus in quantitate & in ſubſtantia, non habent vnum nomen, ſicut motus in qualitate, qui dicitũ alteratio: quantum ad motum in quantitate ponit duo nomina, & dicit, ꝙ actus augmentabilis, & oppoſiti, ſ. diminuibilis, quibus non eſt vnum commune nomẽ, eſt augmentum & diminutio. Et ſimiliter in ſubſtantia, generabilis & corruptibilis, generatio & corruptio. Et mutabilis ſecundum locum, Loci mutatio. accipit enim hic motum communiter pro mutatione, nõ autem ſtricte, ſecundum ꝙ diuiditur contra generationem & corruptionem, vt dicetur in Quinto. Deinde cum dicit.

Atq;

ARGY. *Atq; hoc motum eſſe inde perſpici poteſt. Nam cum ædificabile tale eſt, tum ipſum ut ædificatur actu dicimus eſſe, atq; hoc eſt ædificatio. Similiter & medicatio, & uolutatio, & ſaltatio, & iſtiuſmodi cætera.*

T. c. 7. *Quod autem hoc ſit motus ab hinc manifeſtum eſt. Cum enim ædificabile, inquantum huiuſmodi ipſum dicimus eſſe, actu ædificatur: & eſt hoc ædificatio. Similiter autē & doctrinatio, & uolutatio, & medicatio, & ſaltatio, & adoleſcentia, & ſenectus.*

Manifeſtat ſingulas particulas definitionis. Et primo quantum ad hoc ꝙ motus dicitur actus. Secundo quantum ad hoc, quòd dicitur exiſtentis in potentia ibi. (T. c. 8. Secūda parte.) {Quoniam autem.} Tertio quantnm ad hoc quod additur, inquantum huiuſmodi ibi. (T. c. 8.) {Dico autē hoc.} Circa primum vtitur tali ratione. Id, quo aliquid fit actu prius, in potentia exiſtens, eſt actus: ſed aliquid fit actu dum mouetur, prius adhuc in potētia exiſtens: ergo motus eſt actus. Dicit ergo ex hoc manifeſtum eſſe ꝙ motus ſit hoc, id eſt actus: quia ædificabile dicit potentiam ad aliquid. cum aūt ædificabile ſecundum hanc potētiam, quā importat, reducitur in actū, tunc dicimus, ꝙ ædificatur: & iſte actus, eſt ædificatio paſsiua. Et ſimiliter eſt de omnibus aliis motibus, ſicut doctrinatio, volutatio, medicatio: ſaltatio, adoleſcentia, id eſt augmentum, & ſenectus, id eſt diminutio. Conſyderandum eſt enim ꝙ antequā aliquid moueatur eſt in potentia ad duos actus, ſ. ad actum perfectum, qui eſt terminus motus: & ad actum imperfectum, qui eſt motus. ſicut aqua antequam incipiat calefieri, eſt in potentia ad calefieri, & ad calidum eſſe: cū autem calefit reducitur in actum imperfectum, qui eſt motus: nondum autem in actum perfectum, qui eſt terminus motus: ſed adhuc reſpectu ipſius remanet in potetitia. Secundo ibi.

ARGY. *Quoniam autem aliqua potentia ſunt, atq; actu: at non ſimul, aut non eodem, ſed ut quippiam calidnm quidem eſt potentia, frigidum autem actu, cōplura iam uiciſsim agēt, ac patientur. oē nāq; ſimul actiuum erit atq; paſsiuū. quare et id, quod naturaliter mouet, mobile eſt. omne nāq; tale mouet, ſubiens motum, & ipſum. Atq; ſunt quibus omne, quod mouet, moueri uidetur. Verum de hoc quō ſeſe habet, ex alijs ſanè patebit. Eſt enim quoddam mouentium, & immobile. Actus autem eius, quod eſt potentia, cùm actu eſt, ac nō ut ipſum, ſed ut mobile eſt, operatur, motus nimirum eſt.*

T. c. 8. *Quoniam autem quædam eadem ſunt, & potentia, & actu, quamuis non ſimul, aut non ſecundum idem, ſed ut calidum quidem potētia, frigidum autem actu, multa iā agūt, & patiuntur adinuicem. omne enim erit ſimul actiuum, & paſsiuum. ergo & mouens phyſice mobile erit. oē. n. huiuſmodi mouet cum mouetur & ipſum. Videtur quidem igitur quibuſdam, omne moueri mouens. Sed de his quidem ex alijs erit manifeſtum quomodo ſe habent. Eſt enim quidam mouentium & immobile, ſed potentia exiſtentis cum actu ens agat, aut ipſum, aut aliud, inquantum mobile, motus eſt.*

T. c. 9. Circa hanc ſ[...]ā vide Sīpl.

Oſtendit, ꝙ motus ſit actus exiſtentis in potentia tali ratione. Omnis enim actus, eius eſt proprie actus in quo ſemper inuenitur, ſicut lumen nūquàm inuenitur niſi in diaphano: & propter hoc eſt actus diaphani. ſed motus ſemper inuenitur in exiſtente in potentia: eſt igitur motus actus exiſtentis in potentia. Ad manifeſtationem igitur ſecundæ propoſitionis dicit, ꝙ, quia quædam eadem ſunt, & in potentia, & in actu: licet nō ſimul, aut ſecundum idem, ſicut aliquid eſt calidum in potentia, & frigidum actu: ex hoc ſequitur, ꝙ multa agunt, & patiūtur adinuicem, inquantū ſcilicet vtrūq; eſt in potentia & actu reſpectu alterius, ſecundum diuerſa. Et quia omnia corpora inferiora naturalia communicant in materia, ideo in vnoquoque eſt potentia ad id, quod eſt actu in altero: & ideo in omnibus talibus aliquid ſimul agit & patitur: & mouet & mouet. Et ex hac ratione quibuſdam viſum eſt, ꝙ ſimpliciter omne mouens moueatur. Sed de hoc manifeſtum erit magis in aliis. oſtendetur enim in Octauo huius. (T. c. 44.) & in Duodecimo Meta. (T. c. 37.) ꝙ eſt quoddam mouens immobile, quia non eſt in potentia, ſed in actu tantum. Sed qñ id, quod eſt in potentia, actu quodammodo exiſtens agit, aut ipſum, aut aliud inquantum eſt mobile, i. reducitur in actum motus: ſiue ſit motū à ſe, ſiue ab alio, tunc eſt motus actus eius. Et inde eſt, ꝙ illa, quæ ſunt in potentia, ſiue agant, ſiue patiantur, mouentur: quia & agendo patiuntur, & mouēdo mouētur, ſicut ignis, cùm agit in ligna, patitur, inquantum ingroſſatur per fumum, quia flamma non eſt niſi fumus ardens. (2. de Gene. T. c. 28.)

Tertio ibi.

ARGY. *Atq; ut mobile dico hoc pacto. Eſt. n. æs potentia ſtatua, attamen non æris actus, ut eſt æs, eſt motio. non eſt enim idē eſſe æris, & aliqua potentia mobilis. Nam ſi eſſet idem ſimpliciter ratione ue, æris ut æs eſt actus, motus nimirū eſſet. at non eſt idem (ut diximus.)*

Dico autem hoc inquantum ſic. eſt enim æs potentia ſtatua. ſed tamen non æris actus, & inquantum æs eſt, motus eſt. non enim idem eſt æri eſſe, & potētia alicui mobili. quoniam ſi idem eſſe ſimpliciter, & ſecundum rationem, eſſet utiq; æris, inquantum æs eſt actus, motus. Nō eſt autem idē quemadmodum dictum eſt.

T. c. 10. Manifeſtat hanc particulam, inquantum huiuſmodi. Et primo per exemplum. Secundo per rationem ibi. {Manifeſtum autem & in contrarijs.} Dicit ergo primo ꝙ neceſſarium fuit addi inquantum huiuſmodi, quia id, quod eſt in potentia, eſt etiam aliquid actu. Et licet idem ſit ſubiectum exiſtens in potētia, & in actu, non tamen eſt idem ſecundum rationem eſſe in potētia, & eſſe in actu, ſicut æs eſt in potentia ad ſtatuam, & eſt actu æs, non tamen eſt eadem ratio æris inquantū eſt æs, & inquantum eſt potentia ad ſtatuam. Motus autem non eſt actus æris in quantum eſt æs, ſed inquantum eſt in potentia ad ſtatuam: alias oporteret ꝙ quādiu æs eſſet, tandiu æs moueretur, quod patet eſſe falſum. Vnde patet conuenienter additum eſſe, inquantum huiuſmodi. Deinde cum dicit.

ARGY. *Patet autem in contrarijs: nam ualere quidem eſſe ac ægrotare poſſe non eadem ſunt, ſed diuerſa. Eſſet. n. idem ægrotare, atq; ualere. Subiectum autem, & id quod ualet, atq; ægrotat: unum & idem eſt, ſiue humiditas ſit, ſiue ſanguis. Cùm autem non ſit idem, quemadmodum neq; color eſt idem, atq; uiſibile, patet actum poſsibilis, ea ratione qua poſsibile eſt, motum eſſe.*

T. c. 10. *Manifeſtum autem eſt & in contrarijs. poſſe quidem enim ſanari, & poſſe laborare alterum eſt. Et nāq;, ſi laborare quidem, & ſanari idem eſſet, ſubiectum autem, & ſanabile, & infirmum, ſiue humiditas ſiue ſanguis, unum*

& idem eſt. Quoniam autem non eſt idem, quemadmodum neq; color idem & uiſibile, poſsibilis inquantum poſsibile actus, manifeſtum, ꝙ motus eſt.

Oſtendit idem per rationem ſumptam à contrarijs. Manifeſtum eſt.n. ꝙ aliquando idem ſubiectum eſt in potentia ad contraria, ſicut humor, aut ſanguis, eſt idē ſubiectum ſe habens in potentia ad ſanitatem, & ægritudinem. Manifeſtum eſt autem, ꝙ eſſe in potentia ad ſanitatem, & eſſe in potentia ad ægritudinem, eſt alterum, & alterum. & hoc ſecundum ordinem ad obiecta. alioquin, ſi idem eſſet poſſe laborare, & poſſe ſanari, ſequeretur ꝙ laborare, & ſanari eſſent idem. Differunt ergo poſſe laborare, & poſſe ſanari ſecundum rationem, ſed ſubiectum eſt vnum & idem. Patet ergo ꝙ non eſt eadem ratio ſubiecti, inquantum eſt quoddā ens, & inquantum eſt potentia ad aliud: alioquin potē- F tia ad contraria eſſet vna ſecundum rationem. Et ſic etiam non eſt idem ſecundum rationem color, & viſibile, Et ideo neceſſariū fuit dicere, ꝙ motus eſt actus poſsibilis, inquantum eſt poſsibile: ne intelligeretur eſſe actus eius, quod eſt in potentia, inquantum eſt quoddam ſubiectum.

LECTIO III.

Cum ratione, tum ex aliorum Antiquorum de motu definitionibus examinatis & excluſis, ſuam rectam ac ſufficientem deducit.

ARGY.

Hunc igitur eſſe, atq; tunc remoueri, cum eſt iſte actus, & neq; prius, neq; poſterius patet. fit.n. ut quodq; interdum operetur, interdum non operetur, ceu ædificabile, atq; ædificabilis actus, ut ædificabile eſt, ædificatio nimirum eſt. Nam G *actus ipſius, aut eſt ædificatio, aut domus. At cum eſt domus, tum non eſt (ut patet) ædificabile, ædificabile uero ædificatur. neceſſe eſt igitur actum ipſius ædificationem eſſe. at ædificatio motus eſt quidam. Eadem et ad cæteros motus accommodabitur ratio.*

T. c. 11. Alexā. abiicit hunc tex. ab Ariſt. officina, tamē q̄a The. & Porphy. interpretati ſunt contendit Sipl. inter alios connumerari debere.

QVòd quidem igitur hoc ſit, & quod accidit tunc moueri, cùm eſt actu. & neq; prius, neque poſterius, oſtenſum eſt. Contingit.n. unumquodq;, aliquando quidem operari, aliquando autem non. ut ædificabile, & ædificabilis actus, inquantum eſt ædificabile, ædificatio eſt. Aut enim hoc eſt ædificatio actus, aut domus: ſed, cum domus ſit non amplius ædificabile eſt. ædificatur autem ædificabile. neceſſe eſt ergo ædificationem eſſe actum. ædificatio autem motus quidam eſt. At uero eadem conueniet ratio in alijs motibus.

H

Poſita definitione motus & manifeſtatis ſingulis particulis definitionis, hic conſequēter oñdit ꝙ definitio ſit bene aſsignata. Et primo directe, ſcđo indirecte ibi. {Quòd aūt bene dictum ſit.} Circa primū vtitur tali ratione. Oē, quod eſt in potentia, qñq; continget eſſe in actu: ſed ædificabile eſt in potentia: ergo continget aliquando actum eſſe ædificabilis, inquantum eſt ædificabile. Hoc autem eſt vel domus, vel ædificatio, ſed domus nō eſt actus ædificabilis, inquantū eſt ædificabile, quia ædificabile inquantum huiuſmodi reducitur in actum cū ædificatur, cùm aūt iam domus eſt, non ædificatur. Relinquit igitur ꝙ ædificatio ſit actus ædificabilis, inquantum hmōi. ędificatio aūt eſt q̄dam motus: motus igitur eſt actus exñtis in potentia, inquā- E tum huiuſmodi. Et eadem ratio eſt de alijs motibus. Patet igitur ꝙ motus talis ſit actus, qualis dictus eſt. & ꝙ tunc aliquid mouetur qñ eſt in tali actu, & neque prius, neque poſterius. quia prius, cum eſt in potentia tantum, non incipit motus, neq; etiam poſterius, cùm iam omnino deſinat eſſe in potentia, per hoc ꝙ fit in actu perfecto. Secundo ibi.

ARGY.

At qui patet nos de ipſo motu recte dixiſſe, & ex hiſce, quæ cæteri de ipſo dixerunt, & quia non eſt facile ipſum aliter definire. neq; enim motum mutationemq; quiſpiam alio in genere ponere poteſt. neque qui aliter de ipſo dixere, recte dixiſſe uidentur.

T. c. 12.

Quòd autem bene dictum ſit, manifeſtum eſt ex quibus Alij de ipſo dicunt, ex eò q, non facile eſt definire aliter ipſum. Neq;.n. motū in alio genere ponere poteſt utiq; aliqs.

F Oſtendit indirecte definitionem bene aſsignatam per hoc, ſcilicet ꝙ non contingat motum aliquem aliter definire. Et circa hoc tria facit. Primo proponit ꝙ intendit. Secundo ponit definitiones aliorum de motu, & reprobat eas ibi. {Manifeſtum autem intendentibus.} Tertio aſsignat cauſam quare alij ſic definierunt motum ibi. {Cauſa autem in hoc ponere.} Dicit ergo primo, quòd manifeſtum eſt motum eſſe bene definitum ex duobus. Primo quidem, quia definitiones, quibus alij definierunt motum, ſunt inconuenientes, ſecundo ex hoc, ꝙ nō conuenit eum aliter definire. Cuius ratio eſt, quia motus non collocari poteſt in aliquo alio genere, quàm in genere actus exiſtē tis in potentia. Secundo ibi.

Scda parte. huius tex. Secūda parte. 13. tex.

ARGY.

Id ita eſſe idem continuo ſanè patebit. Quidam enim diuerſitatem, & inæqualitatem, & id etiam, quod haud eſt, motum eſſe dixerunt. At nihil prorſus, ſiue ſit diuerſum, ſiue inæquale, ſiue non ens, neceſſario moueri uidetur. Et inſup non ad hæc, aut ex hiſce, magis ipſa mutatio, quàm ex oppoſitis eſt.

T. c. 3.

Manifeſtum autem intendentibus quemadmodum ponūt quidam ipſum alteritatem, & inæqualitatem, & quod non eſt dicentes eſſe motum. quorum nullum neceſſarium eſt moueri, neq; ſi altera ſint, neq; ſi inæqualia, neq; ſi non ſint.

T. c. 13.

Sed neque mutatio in hæc, neq; ex his magis eſt, quàm ex oppoſitis.

Excludit definitiones aliorum de motu. Et ſciendum ꝙ tripliciter Aliqui definierunt motum. Dixerunt enim motum eſſe alteritatem ſeu diuerſitatem propter hoc, ꝙ id, quod mouetur, ſemper alio & alio modo ſe habet. Item dixerunt motum eſſe inequalita- H tem. quia id, qđ mouetur, ſemper magis ac magis accedit ad terminum. Dixerunt etiam motum eſſe, qđ non eſt, ideſt non ens: quia id, quod mouetur, dum mouetur, nōdum habet id, ad quod mouetur: vt quod mouetur ad albedinem, nōdum eſt album. Has autem definitiones deſtruit Philoſophus tripliciter. Primo quidem ex parte ſubiecti motus. ſi enim motus eſſet alteritas, vel inæqualitas, vel non ens, cuicunq; iſta ineſſent, neceſſario moueretur: quia cuicunq; ineſt motus illud mouetur. Sed non eſt neceſſarium moueri, neq; ea, quæ ſunt altera ex hoc ipſo ꝙ altera ſeu diuerſa ſunt, neq; inæqualia, neque ea, quæ non ſunt. relinquitur igitur ꝙ alteritas, & inæqualitas, & non ens, non eſt motus. Secundo oſtendit illud ex parte termini ad quē. quia motus & mutatio, non eſt magis in alteritatem, q̈ in ſimi-

in ſimilitudinem, neq; magis in inæqualitatem quàm inæqualitatem, neq; magis in non eſſe, quàm in eſſe. Nam generatio eſt mutatio ad eſſe, & corruptio ad non eſſe. Non igitur motus magis eſt alteritas, quàm ſimilitudo: vel inæqualitas quàm æqualitas: vel nõ ens quàm ens. Tertio oſtẽdit idem ex parte termini à quo, quia ſicut motus aliquis eſt ex alteritate, & ex inequalitate, & ex non ente, ita eſt ex oppoſitis horum. Non igitur motus magis debet poni in his generibus q̃ in oppoſitis. Tertio ibi.

ARGV. *Ponendi autem motum in hiſce cauſa fuit, motum indefinitum quoddam eſſe uideri. Alterius uero principia ſeriei, indefinita ſunt ſanè, ex eò quia ſunt priuatiua. nihil enim ipſorum, aut hoc aliquid, aut tale, aut cæterorum quicquam eſt prædicamentorum.*

Cauſa autem, cur in his ponant illi, eſt, ꝙ indeterminatũ quiddam iam uidetur eſſe motus. Alterius autem coordinationis principia, ex eo quod ſunt priuatiua, & indeterminata ſunt. neq; enim hoc, neq; tale, neq; unum ipſorum, quia neq; aliorum quicquàm prædicamentorum.

Aſsignat cauſam quare prædicto modo antiqui motum definierant. Et circa hoc duo facit. Primo aſsignat cauſam eius quod dictum eſt, Secundo aſsignat cauſam, cuiuſdam quod ſuppoſuerat ibi. { Videri autem indeterminatum. } (T. c. 14. & 15.) Dicit ergo primo ꝙ iſta eſt cauſa quare Antiqui poſuerunt motum in prædictis generibus, ſcilicet alteritatis, inæqualitatis, & non entis: quia motus videtur eſſe quoddam indeterminatum, id eſt incompletum, & imperfectum, quaſi non habens determinatam naturam. Et, quia indeterminatus eſt, ꝓpter hoc videtur eſſe ponendus in genere priuatiuorũ. Nam, cùm Pythagoras poneret duas ordinationes rerum, in quarum vtranq; ponebat quędam decem principia: principia, quæ erant in ſecunda ordinatione, dicebantur ab ipſo indeterminata, quia ſunt priuatiua: non enim determinantur per formam, quæ ſit in genere ſubſtantiæ, neq; per formam qualitatis, neq; per formam aliquam ſpecialem in aliquo horum generũ exiſtentem, neq; etiam per formam alicuius aliorum prędicamentorum. In vna autem ordinatione ponebant Pythagorici hæc decem, ſcilicet finitum, impar, vnum dextrum, maſculum, quietem, rectum, lumẽ, bonum, triangulum, æquilaterum. In alia autem, infinitũ, par, multitudinem, ſiniſtrum, fœminam, motum, obliquum, tenebram, malum, ex altera parte longius. Secundo ibi.

ARGV. *At ut uideatur motus indefinitum quoddam eſſe, cauſa fuit, non poſſe ipſum, aut in potentia rerum, aut in actu poni. Neq; enim id, quod eſſe poteſt quantum, neq; id, quod eſt actu quantum, neceſſario mouetur. Et motus quidem actus quidam eſſe uidetur (imperfectus tamen) propterea quod ipſum poſsibile imperfectum eſt, cuius eſt actus. Et idcirco difficile eſt accipere, quid nam ſit motus. neceſſe eſt enim ipſum, aut in priuatione, aut in potentia; aut in actu ſimplici ponere. at nihil horum eſſe poſſe uidetur. reſtat igitur modus ille iam dictus actum quidem ipſum aliquem eſſe, talem autem actum, qualem antea diximus, qui difficilis quidem eſt cognitu, poteſt autem eſſe.*

T. c. 14. *Videri autem indeterminatum eſſe motum cauſa eſt, qa neq; in potentiam eorum, quæ ſunt generum, neq; in actum eſt ponere ipſum ſimpliciter. Neq; enim quod poteſt eſſe*

A *quantum moueri ex neceſsitate eſt, neque quod actu quantũ eſt. Et motus quidem actus quidam uidetur eſſe (imperfectus autem.) cauſa autem eſt, quoniam imperfectum eſt quod poſsibile, cuius eſt actus motus. Propter hoc igitur difficile eſt accipere quid ipſum ſit. aut enim in priuationem neceſſe eſt ipſum ponere, aut in potentiam, aut in actum ſimplicem. horum autem nullum uidetur eſſe poſſe: relinquitur igitur prædictus modus, actum quidem quendam eſſe, ſed huius actum qualem diximus, difficile quidem uidere, contingit autem eſſe.* (T. c. 15.)

Aſsignat cauſa quare motus ponitur inter indeterminata. & dicit ꝙ huius cauſa eſt, quia neque poteſt ſub potentia, neque ſub actu. Si enim poneretur ſub potentia, quicquid eſſet in potentia, puta ad quantitatem moueretur ſecundum quantitatem. Et, ſi contine-
B retur ſub actu, quicquid eſſet actum quantum, moueretur ſecundum quantitatem. Et quidem verum eſt ꝙ motus eſt actus, ſed eſt actus ĩperfectus, medius inter potentiam & actum. Et ꝙ ſit actus imperfectus ex hoc patet, ꝙ illud, cuius eſt actus, eſt ens in potentia, vt ſupra dictum eſt: & ideo difficile eſt accipere quid ſit motus. Videtur enim in primo aſpectu ꝙ vel ſit ſimpliciter actus, vel ſimpliciter potentia, vel ꝙ contineatur ſub priuatione, ſicut aliqui poſuerunt ipſum contineri ſub non ente, & ſub inæqualitate. Sed nullum horum eſt poſsibile, vt ſupra oſtẽſum eſt. Vnde relinquitur ſolus prædictus modus ad definiendum motum, vt ſcilicet modus ſit actus talis, qualem diximus, ſcilicet exiſtentis in potentia. Talem autem actum conſyderare
C difficile eſt propter permixtionem actus & potentię, tamen eſſe talem actũ non eſt ĩpoſsibile, ſed cõtingẽs.

LECTIO IIII.

Alia quaſi materialis motus definitio ex præmiſsis deducitur, motum videlicet actum mobilis eſſe, quoque item pacto mouentis ac mobilis motus idẽ actus, ratione autem diuerſus ſit declaratur.

Mouetur autem & omne mouens, ut diximus, quod eſt potentia mobile. ARGV.

Mouetur autem & mouens omne, ſicut dictum eſt, cùm ſit potentia mobile. T. c. 16. (Teſte Alex.) vult ſe iungere cæleſte corpus ab iis corruptibilibus.

Poſtquam Philoſophus definiuit motum, hic oſtẽdit cuius actus ſit motus, vtrũ ſcilicet mobilis, vel mouentis. Et poteſt dici ꝙ hic ponit aliam definitionem motus, quæ ſe hẽt ad præmiſſam, vt materialis ad for-
D malem, & concluſio ad principium. Et hæc eſt definitio: motus eſt actus mobilis, inquãtum eſt mobile. hęc enim definitio cõcluditur ex pręmiſſa. quia enim motus eſt actus exiſtentis in potentia, inquantum huiuſmodi: exiſtens aut in potentia, inquantum huiuſmodi, eſt mobile, non autem mouens, quia mouens inquãtum huiuſmodi, eſt ens in actu: ſequitur ꝙ motus ſit actus mobilis, inquantum huiuſmodi. Circa hoc ergo tria facit. Primo oſtendit ꝙ motus eſt actus mobilis. Secundo quomodo ſe habet motus ad mouentem ibi. { Motiui autem actus. } Tertio mouet dubitationem ibi. { Habet autem defectum. } (Secũda parte. 18. tex.) Circa primum duo facit. Primo ponit definitionem motus, ſcilicet ꝙ motus eſt actus mobilis. (T. c. 19.) Secundo ex hoc declarat quoddam, quod poterat eſſe dubium ibi. { Et dubium autem. } (T. c. 18.) Circa primũ tria facit. Primo inueſtigat definitionem (T. c. 17.)

T. c. 17. motus. Secundo cõcludit eam ibi. { Vnde motus eſt. } E
Ibidem. Tertio manifeſtat eam ibi. { Accidit autem, &c. } Ad inueſtigandum autem definitionem motus præmittit, ꝙ moueri etiam accidit mouenti. Et circa hoc duo facit. Primo probat ꝙ omne mouens mouetur. Secũdo oſtendit vnde accidat ei moueri ibi. { Adhuc agere. }
Secũda parte. 16. tex. Quòd autem mouens moueatur, oſtendit ex duobus. Primo quidem, quia omne, quod prius eſt in potẽtia, & poſtea in actu, quodammodo mouetur: mouẽs autem inuenitur eſſe prius mouens in potentia, & poſtea mouens in actu; mouens ergo huiuſmodi mouetur. Et hoc eſt quod dicit, ꝙ omne mouens, cùm ita ſe habeat ꝙ quandoq; ſit in potentia { mobile. } ideſt ad mouendum, mouetur ſicut dictum eſt, hoc enim ex dictis apparet. Dictum eſt enim ꝙ motus eſt actus exiſtentis in potentia. & hoc contingit in omni mouente naturali. vnde dictum eſt, quòd omne mouens Phyſi- F cum mouetur. Secundo ibi.

ARGV. *Et cuius immobilitas quies eſt. cui enim motus ineſt, huius profecto immobilitas quies eſt.*

Et cuius mobilitas quies eſt. Cui enim motus ineſt, huius immobilitas quies eſt.

Oſtendit idem alio modo. Cuiuſcunq; ſua immobilitas eſt eius quies, huic ineſt motus (quies enim & motus cùm ſint oppoſita, habent fieri circa idem) ſed mouentis immobilitas, ideſt ceſſatio à mouendo, dicitur quies. (dicuntur enim quædam quieſcere, quãdo ceſſant agere.) Omne igitur tale mouens, ſcilicet cuius immobilitas eſt quies, mouetur. Secundo ibi,

ARGV. *Nam in hoc agere ratione, qua tale eſt, mouere nimirũ eſt. at hoc facit tactu: quare ſimul etiam patitur.* G

Adhoc enim agere inquantum huiuſmodi, ipſum mouere eſt. Hoc autem facit tactu: quare ſimul & patitur.

Oſtendit vnde accidat mouenti quòd moueatur, non enim accidit ei ex hoc ꝙ mouet, ſed ex hoc, quòd mouet tangendo, quia mouere eſt agere ad hoc, ꝙ aliquid moueatur: id autem, quod ſic à mouẽte patitur, mouetur. Sed hoc, quod eſt agere, facit tactu, nã corpora tangendo agunt, vnde ſequitur, quòd et ſimul patiatur, quia quod tangit, patitur. ſed hoc intelligendum eſt, quãdo eſt mutuus tactus, ſcilicet quòd aliqd tangit, & tangitur, vt contingit in his, quę communicant in materia, quorum vtrunq; ab altero patitur, dũ ſe tangunt. Corpora autem cœleſtia, quia non communicant cum corporibus inferioribus in materia, ſic agunt in ea, quòd non patiuntur ab eis, & tãgunt & nõ tanguntur, vt dicitur in Primo de Generatione. Deinde cum dicit,

Agens cõicans in materia paſſo, in agendo repatitur.

T. c. 54.

ARGV. *Quo circa motus actus eſt mobilis, ut eſt mobile. accidit autem hoc, ipſius motiui tactu: quare ſimul etiam patitur. Semper autem id, quod mouet, formam aliquam afferet aut hoc, aut tale, aut tantum: quæ quidem principium erit, & cã motus, cùm mouet. Id enim q actu eſt homo facit hominem ex eo, quod eſt potentia homo.*

T. c. 17. *Vnde motus actus mobilis eſt, inquãtum eſt mobile. Accidit autem hoc tactu motiui. quare ſimul & patitur. Species autem ſemper exiſtimabitur aliqua mouens. aut enim hæc, aut qualis, aut quanta, quæ erit principium, & cauſa motus, cùm moueat. ut actu homo facit ex potentia exiſtente homine, hominem.*

E Ponit definitionem motus concludẽs ex prædictis, ꝙ quamuis mouens moueatur, motus tamen non eſt actus mouentis, ſed mobilis ſecundum quòd eſt mobile. Et hoc conſequenter manifeſtat per hoc, quòd moueri accidit mouenti & non per ſe ei competit. vnde, ſi aliquid ſecundum hoc mouetur, ſecũdum quòd actus eius eſt motus, ſequitur ꝙ motus nõ ſit actus mouentis, ſed mobilis, non quidem inquantum eſt mouẽs ſed inquantum eſt mobile. Quòd autem moueri accidat mouenti, manifeſtat per id, quod ſupra dictum eſt. hoc enim ſcilicet actus mobilis, qui eſt motus, accidit ex contactu mouẽtis. ex quo ſequitur ꝙ ſimul dũ agit patiatur: & ſic moueri competit mouenti per accidens. Quòd autem nõ competat ei per ſe manifeſtat ꝑ hoc, ꝙ ſemper aliqua forma videtur mouens eſſe, ſicut forma, quæ eſt in genere ſubſtantiæ, in tranſmutatione, F quæ eſt ſecundum ſubſtantiam: & forma, quæ eſt in genere qualitatis, in alteratione: & forma, quæ eſt in genere quantitatis, in augmento & diminutione. Huiuſmodi enim formæ ſunt cauſæ, & principia motuum, cùm omne agens moueat ſecundum formam. Omne enim agens agit inquantum eſt actu, ſicut actu homo facit ex homine in potentia hominem actu. vnde cum vnũquodq; ſit actu per formam, ſequitur ꝙ forma ſit principium mouens. Et ſic mouere competit alicui inquantum habet formam, per quam eſt in actu. vnde, cum motus ſit actus exiſtentis in potentia, vt ſupra dictum eſt, ſequitur ꝙ motus non ſit alicuius inquãtum eſt mouens, ſed inquantum eſt mobile. & ideo in definitione motus poſitum eſt, ꝙ eſt actus mobilis, inquãtum eſt mobile. Deinde cum dicit.

T. c. 17. Eudemus Ale. & Simpl. motum in mobili ſubiectiue eſſe fatentur.

G *Quæ cum ita ſint, patet motum in ipſo mobili eſſe, id inquam quod mutatur. Eſt enim actus huius, ab ipſo motiuo.* ARGV.

Et dubium autem manifeſtum eſt, q eſt motus in mobili. actus enim huius, & ab hoc. T. c. 18.

Manifeſtat quoddam dubium ex prędictis. Solet. n. eſſe dubium apud quoſdam, vtrum motus ſit in mouẽtę, aut in mobili. Sed hoc dubium declaratur ex præmiſsis. Manifeſtum eſt enim, ꝙ actus cuiuſlibet eſt in eo cuius eſt actus: & ſupra ſic manifeſtatũ eſt, ꝙ actus motus eſt in mobili, cùm ſit actus mobilis, cauſatus tñ in eo à mouente. Deinde cum dicit.

Motiui quoq; actus non alius quiſquam eſt. ARGV.

Motiui autem actus, non alius eſt.

Oſtendit quomodo ſe habeat motus ad mouens. Et primo proponit quod intendit dicens ꝙ actus mo- H tiui, non eſt alius ab actu mobilis. Vnde, cùm motus ſit actus mobilis, eſt etiam quodammodo actus motiui. Secundo ibi.

Amborum nãq; actum eſſe oportet. Eſt enim hoc quidem motiuum, quo poteſt: hoc autem mouens, quo agit. ARGV.

Oportet quidem enim eſſe actum utriuſq;. motiuum quidem eſt in ipſo poſſe, mouens autem in ipſo opari, uel agere.

Manifeſtat propoſitum. Et circa hoc tria facit. Primo oſtendit ꝙ mouentis eſt aliquis actus, ſicut & mobilis. Quicquid enim dicitur ſecundum potentiam & actum, habet aliquem actum ſibi competentem: ſed ſicut in eo, quod mouetur dicitur mobile ſecundũ potentiam, inquantum poteſt moueri, motum autem ſecundum actum inquantum actu mouetur: ita ex parte mouentis

mouentis motiuum dicitur ſecundum potentiam, inquantum.ſ.põt mouere, mouens aũt in ipſo agere,i. inquantum agit actu.Oportet igitur vtriq;.ſ.mouenti,& mobili competere quendã actum. Secundo ibi.

ARGY. *At ipſius mobilis eſt actiuum. quare perinde amborum unus eſt actus.*

Sed eſt actiuum mobilis. quare ſimiliter unus utriuſque eſt actus.

Oſtendit ꝙ idem ſit actus mouentis & moti: mouẽtis enim dicitur inquãtum aliquid agit,moti autem inquantum patitur,ſed idem eſt quod mouens agendo cauſat,& quod motum patiendo recipit. Et hoc eſt ꝙ dicit,ꝙ { mouens eſt actiuum mobilis, } ideſt actum mobilis cauſat:quare oportet vnum actu eſſe vtriuſq;, .ſ.mouẽtis, & moti. Idem enim eſt ꝙ eſt à mouente,vt à cauſa agente,& qùod eſt in moto,vt in patiente, & recipiente. Tertio ibi.

ARGY. *Atq; unius ad duo, & duorum ad unum idem eſt interuallum, & ut accliue,atq; decliue.hæc enim unum quidem ſunt,at ratio non eſt una. Similiter res ſeſe habet, & in hiſce quorum alterum mouet,alterum mouetur.*

Sicut idem ſpatium eſt unius ad duo, & duorum ad unũ, & aſcendentis, & deſcendentis. Hæc enim unum idem ſunt ratio autem non una. Similiter autem eſt, & in mouente, & in moto.

Manifeſtat hoc per exemplum.Eadem enim diſtantia eſt vnius ad duo,& duorum ad vnum ſecũdum rẽ: ſed differunt ſecundum rationem, quia ſecundum ꝙ incipimus comparationem à duobus procedendo ad vnum dicimus duplum,è contrario vero dicitur dimidium.Et ſimiliter idem eſt ſpatium aſcendentis & deſcendentis: ſed ſm diuerſitatem principij & termini vocatur aſcenſio,vel deſcẽſio. Et ſimiliter eſt in mouente,& moto. Nam motus ſecundum ꝙ procedit à mouente in mobile eſt actus mouẽtis, ſm autem ꝙ eſt eſt in mobili à mouente, eſt actus mobilis.

LECTIO V.

In quo nam magis motus ſit, in mouente an in mobili: deq; motus ab actione & paſsione diſcrimine, & identitate, & prædicamẽtorum diſtinctione quam plura dicuntur. Motũ item motoris ac mobilis actũ eſſe concludit.

ARGY. *Exiſtit autem hoc loco dubitatio diſſerendi facultati accommodata. Neceſſe eſt.n. actum aliquem eſſe ipſius actiui, etiam ipſius paſsiui. eſt enim actio quidem illius, paſsio uero huius. Et opus finisúe illius actus, huius autem affectus.*

T.c.19. *HAbet autem defectum rationabilem. Neceſſe eſt.n. fortaſsis eſſe quendam actum actiui, et paſsiui. hic quidem.n. actio, illinc uero paſsio: opus.n. & finis, huius quidem actio, illius autem paſsio.*

Poſtquàm Philoſophus oſtẽdit, ꝙ motus eſt actus mobilis,& mouentis,nunc mouet quandam dubitationem circa præmiſſa.Et primo mouet dubitationem. T.c.20. Secundo ſoluit ibi.{ At neq; actum. } Circa primum duo facit. Primo præmittit quædam ad dubitationẽ. Secũda parte. 19.tex. Secundo dubitationem proſequitur ibi. { Quoniam igitur vtraq;. } Dicit ergo primo, ꝙ id quod dictum eſt. { habet defectum } . i . dubitationem { rationabilem } . i . logicam:ad vtranq;.n.partem ſunt probabiles rationes. Ad hanc autem dubitationem hoc præmittit,ꝙ aliquis actus eſt actiui,& aliquis actus eſt paſſiui,ſicut ſupra dictum eſt,ꝙ & mouentis & moti eſt aliquis actus. Actus quidẽ actiui vocatur actio, actus vero paſsiui vocatur paſsio.Et hoc probat, quia illud, ꝙ eſt opus & finis vniuſcuiuſq; eſt actus eius & perfectio,vnde,cum opus,& finis agèntis ſit actio, patientis autem paſsio (vt per ſe manifeſtum eſt,) ſequitur quod dictum eſt,quòd actio ſit actus agẽtis, & paſsio patientis. Secundo ibi.

A

ARGY. *Si igitur ambo ſint motus,ſintq; diuerſi,in quo nã ſunt? Aut enim in patiente, & eo,quod mouetur ſunt ambo: aut actio quidẽ eſt in agente, paſsio uero in patiente. quòd ſi hãc ẽt actionem oporteat appellare,nomine ſolo conuenient.*

B

Quoniam igitur utraq; ſunt motus:ſi quidem alteri, in aliquo ſunt. Aut.n.utraq; in patiente & moto ſunt: aut in agente ſunt utraq;. Aut actio quidẽ in agente, paſsio autem in patiente eſt. Si autem oportet, & hanc actionem uocare, æquiuoce quidem fit. * a.c. habent hec verba.

Proſequitur dubitationem. Manifeſtum eſt enim ꝙ tam actio,quàm paſsio ſunt motus: vtrũq; enim eſt idem motui. Aut igitur actio & paſsio ſunt idem motus,aut ſunt diuerſi motus.ſi ſunt diuerſi,neceſſe eſt ꝙ vterq; ipſorum ſit in aliquo ſubiecto,aut igitur vterq; eſt in patiente & moto,aut alterum eorum eſt in agente,ſcilicet actio,& alterum in patiente,ſcilicet paſsio. Si autem aliquis dicat ecõtra,quòd id.quod eſt in agẽte ſit paſsio:& id quod eſt in patiente ſit actio,manifeſtum eſt,.quòd æquiuocæ loquitur: id enim quod eſt paſsio vocabit actionem, & econtra. Videtur autem

C

quartum membrum omittere,ſ. ꝙ vtrunq; ſit in agente.ſed hoc præmittit,quia oſtenſum eſt,ꝙ motus ſit in mobili,per quod excluditur hoc membrum, ꝙ neutrum ſit in patiente,ſed vtrunq; in agente. Ex his igitur duobus membris, quæ tangit, primum proſequitur. Secundo ibi.

ARGY. *At uero ſi hoc eſt,motus profecto in eo,quod mouet erit. Eadem enim eſt, & in eo quod mouet, & in eo quod mouetur ratio. Quare autem omne mouens mouebitur aut aliquid motum habens haud mouebitur.*

At uero,ſi hoc eſt in mouente motus erit.eadem.n. ratio eſt in mouente, & in moto. Quare autem omne mouens mouebitur, aut habens motum non mouebitur.

D

Si enim aliquis dicat ꝙ actio eſt in agente, & paſsio in patiente:actio autem eſt motus quidam vt dictum eſt,ſequitur quòd motus ſit in mouente.Eandem autẽ rationem oportet eſſe & de mouente & de moto,ſcilicet vt in quocunq; eorum ſit motus, illud moueatur. Vel eadem ratio eſt de mouente & moto, ſicut & de patiente & agente.in quocunq; autem eſt motus,illud mouetur quare ſequitur,vel ꝙ omne mouens moueaẽ vel ꝙ aliquid habeat motum,& non moueatur, quorũ vtrunq; videtur inconueniens. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quòd ſi ambo, actio inquam & paſsio in eo eſt, quod mouetur, ac patitur, & hæc duo, doctio diſciplinatio ſunt in ipſo diſcente. Primum quidem actus in unoquoq; cuiuſq; non erit. Deinde abſurdum eſt, duobus quippiam motibus ſimul moueri. erunt enim alterationes quædam unius duæ, atq; ad unam formam. at fieri nequit.*

SI autem utraq; in moto ſunt, & in patiente, & actio inquam, & paſsio, & doctio & doctrina, cum duo ſint, in addiſcente ſint. Primum quidem actus uniuſcuiuſq; nō in unoquoq; erit. Poſtea, & inconueniens eſt per duos motus ſimul moueri. Quędam nãq; erunt alterationes duæ unius, & in unam ſpeciem. Sed impoſsibile eſt. E

Proſequitur aliud membrum dicens, ꝙ, ſi aliquis dicat quòd vtrunq;, ſcilicet actio, & paſsio, cùm ſint duo motus, ſunt in patiente & moto, & doctio, quę eſt ex parte docentis, & doctrina, quæ ex parte addiſcentis, ſunt in addiſcente, ſequuntur duo inconuenientia. quorum primum eſt (quia dictū eſt ꝙ actio eſt actus agentis.) ſi igitur actio non eſt in agente, ſed in patiẽte: ſequetur ꝙ proprius actus vniuſcuiuſq; non eſt in eo cuius eſt actus. Poſtea ſequitur aliud inconueniẽs, ſcilicet quòd aliquod vnum, & idem moueatur ſecun- F dum duos motus. actio enim & paſsio ſupponuntur nunc eſſe duo motus: in quocunq; autem eſt motus, illud mouetur ſecundum illum motum: ſi igitur actio, & paſsio ſunt in mobili, ſequitur, ꝙ mobile moueatur ſecundum duos motus. Et hoc idem eſſet, ac ſi eſſent duæ alterationes vnius ſubiecti, quæ terminarentur ad vnam ſpeciem: ſicut ꝙ vnum ſubiectum moueretur duabus dealbationibus, ꝙ eſt impoſsibile. Quòd vero idem ſubiectum moueatur duabus alterationibus ſimul ad diuerſas ſpecies terminatis, ſ. dealbatione & calefactione, non eſt inconueniens. Manifeſtum autem eſt ꝙ actio & paſsio ad eandem ſpeciem terminantur, idem eſt enim quod agens agit, & patiens patitur.

Simplicius impoſsibilis cām affert, & q̄dā ſcitu nō ingrata ibidē dicit.

Deinde cum dicit.

ARGY. *At unus ne actus erit? At rationis fines egreditur, diuerſorum ſpecie duorum unum actum, eundemq; eſſe. Et ſi idem doctio diſciplinaę. Et actio atq; paſsio, docere etiam & diſcere idem erit, & agere atq; pati. Quare neceſſario diſcet omnia, qui docet: & patietur, qui agit.* G

Sed unus erit actus? Sed irrationabile & duorum, & diuerſorum ſecundum ſpeciem eundem, & unum eſſe actū. Et erit ſiquidem doctio, et doctrina idem, & paſsio et actio, & docere cum addiſcere, idem: & agere cum pati. Quare neceſſe eſt omnem docentem addiſcere, & agentem pati.

Proſequitur aliud membrum. Poſſet.n. aliquis dicere, ꝙ actio & paſsio non ſunt duo motus, ſed vnus. Et ex hoc ducit ad quatuor inconuenientia. quorum Primum eſt, ꝙ idem ſit actus diuerſorum ſecundum ſpeciem. Dictum eſt.n. ꝙ actio ſit actus agentis, & paſsio actus patientis, quæ ſecundum ſpeciem ſunt diuerſa. ſi igitur actio & paſsio ſunt idem motus, ſequitur ꝙ idẽ H actus ſit diuerſorum ſecundum ſpeciem. Secundum inconueniens eſt ꝙ, ſi actio & paſsio ſint vnus motus, ꝙ idem ſit actio cũ paſsione, & doctio, quę eſt ex parte docentis, cùm doctrina, ſecundum ꝙ ſe tenet ex parte addiſcentis. Tertium inconueniens, eſt, ꝙ agere ſit idẽ ꝙ pati, & docere idem quod addiſcere. Quartũ, ꝙ ex hoc ſequitur, eſt, ꝙ omne docens addiſcat, & oẽ agẽs patiatur. Deinde cum dicit.

ARGY. *An neq; alicuius actum in alio eſſe abſurdum eſt. Eſt.n. doctio docentis actus, in aliquo tamen eſt, & nō inciſus, ſed eſt huiuſce in hoc.*

T.c.20. *Aut neq; actum alterius in altero eſſe inconueniens eſt. Eſt enim doctio actus docentis. in quodam.n. et non deciſus, ſed huius in hoc.*

E Soluit præmiſſam dubitationem. Eſt autem manifeſtum ex ſupra determinatis, quòd actio & paſsio non ſunt duo motus, ſed vnus & idem motus. Secundum .n. ꝙ eſt ab agente dicitur actio: ſecũdum autem quod eſt in patiente, dicitur paſsio. Vnde inconuenientia, quæ ſequuntur ad primam partem, in qua ſupponebatur ꝙ actio & paſsio eſſent duo motus, nõ oportet ſoluere præter vnum, quod remanet ſoluendum, etiam ſuppoſito ꝙ actio & paſsio ſint vnus motus, quia, cum actio ſit actus agẽtis, vt ſupra dictum eſt, ſi actio & paſſio ſunt vnus motus, ſequitur ꝙ actus agentis quodam modo ſit in patiente, & ſic actus vnius erit in altero. quatuor autem inconuenientia ſequebantur ex altera parte, & ſic reſtant quinque inconuenientia ſoluenda. Dicit ergo primo, ꝙ non eſt inconueniens actũ vnius eſſe in altero, quia doctio eſt actus docentis, ab eo ta- F men in alterum tẽdens continue, & ſine aliqua interruptione. vnde idem actus eſt huiuſmodi, ideſt agentis, vt à quo: & tamẽ eſt in patiente, vt receptus in eo. Eſſet autem inconueniẽs ſi actus vnius eo modo, quo eſt actus eius, eſſet in alio. Secundo ibi.

Neq; *quicquam probibet unum duorum eundem eſſe, nõ ut idem habeat eſſe, ſed ut eſt id quod eſt potentia, ad id quod eſt actu. Neque neceſſe eſt docentem diſcere, & ſi pati atque agere idem eſt, non ut ea tamen, quæ rationis eiuſdem ſunt, ut ueſtimentum ac tunica, ſed ut uia, qua ex Thebis Athenæ, & ex Athenis Thebæ, petuntur, ut antea diximus. Non enim eadem bis omnia competunt, quæ aliquo modo ſunt eadem. ſed hiſce duntaxat, quorum eſt eadem ratio.* ARGY.

Neq; *unum duobus quicquam prohibet eũdem eſſe actũ, non ſicut eſſe idem, * ſed ſicut eſt quod potentia eſt ad agẽs.* **ad.a.l. ut ueſtis & indumentum.*

G *Neque neceſſe eſt docentem addiſcere, neq; ſi pati & agere idem eſt, non tamen ut ratio ſit una, quod quid eſt eſſe dicentes, ſicut tunicæ & indumenti, ſed ſicut uia ex Thebis ad Athenas, & ab Athenis ad Thebas (quemadmodum dictũ eſt prius.) Non enim omnia eadem inſunt quolibet modo eiſdem, ſed ſolum quibus eſſe, idem eſt.* T.c.21.

Soluit aliud inconueniens, ſcilicet ꝙ idem actus eſſet duorum. & dicit ꝙ nihil prohibet vnum actum eſſe duorum, ita ꝙ non ſit vnus & idem motus ſecundum rationem, ſed vnus ſecundum rem (vt dictum eſt ſupra) ꝙ eadem eſt diſtantia duorum ad vnum, & vnius ad duo, & eius, ꝙ eſt in potentia, ad agens, & econtra. Sic.n. idem actus ſecundum rem, eſt duorum ſecundũ diuerſam rationem, agentis quidem, ſecundum ꝙ eſt ab eo: patientis autem, ſecundum ꝙ eſt in ipſo. Ad alia H autem tria inconuenientia, quorum vnum ex altero deducebatur, reſpondet ordine retrogrado. Primo, ſ. ad illud, ꝙ vltimo inducebatur vt magis inconueniẽs. Sic igitur tertio reſpondet ad quintum inconueniens: & dicit, ꝙ non eſt neceſſarium ꝙ docẽs addiſcat, vel ꝙ agens patiatur. Et ſi agere, & pati ſint idem: tamen dicimus ꝙ non ſunt idem ſicut ea, quorum ratio eſt vna vt tunica et idumẽtũ, ſed ſicut ea, q̃ ſunt idẽ ſubiecto, & diuerſa ſm rõnẽ, vt via à Thebis ad Athenas, & ab Athenis ad Thebas (vt dictũ eſt prius.) Nõ.n. oportet ꝙ omnia eadẽ conueniant iis, quæ ſunt quocunq; modo idẽ, ſed ſolũ illis, quæ ſunt idem ſubiecto, vel re, & ratione. Et ideo ẽt dato ꝙ agere, & pati ſint idem, cùm non ſint idem ratione (vt dictum eſt) non ſequitur ꝙ cuicunque conuenit agere, ꝙ ei conueniat pati.

Quarto ibi.

At neq.

ARGY. *At neq; ſi doctio, & diſciplina ſint idem, idem erit & docere, ac diſcere. quemadmodum neq; ſi interuallum ſit eorũ quæ diſtant unum, idemq́; eſt ab hoc ad illud, atq; ad hoc ab illo diſtare.* A

At uero neq; ſi doctio, & doctrina idem, & addiſcere, & docere idẽ. ſicut neq; ſi ſpatium unum diſtantium ſit, & diſtare hinc illuc, & inde huc unum, & idem eſt.

Rñdet ad quartum inconueniens, & dicit, ꝙ non ſequitur etiam ſi doctio, & doctrina addiſcentis eſſet idem, ꝙ docere, & addiſcere eſſent idem, quia doctio, & doctrina dicuntur in abſtracto: docere autem & diſcere in concreto. Vnde applicantur ad fines, vel ad terminos, ſecundum quos ſumitur diuerſa ratio actionis, & paſsionis. Sicut licet dicamus quòd ſit idem ſpatium diſtantium aliquorum, abſtracte accipiendo: ſi tamen applicamus ad terminos ſpatij, ſicut dicimus diſtare hinc illuc, & inde huc, non eſt vnum & idem. B
Quinto ibi.

ARGY. *Omnino autem neq; doctio proprie idem eſt quod diſciplina, neque actio idem quod paſsio, ſed motus, cui hæc inſunt. Nam huius in hoc, & huius eſſe actum ab hoc, diuerſum eſt ratione.*

T. c. 22. *Omnino autem dicere eſt neque doctio cũ doctrina, neq; actio cum paſsione idem proprie eſt, ſed cui inſunt hæc, motus. quod enim huius in hoc, & quod huius ab hoc actum eſſe ratione alterum eſt.*

Reſpondet ad tertiũ inconueniens, deſtruens hanc illationem, qua concludebatur, ꝙ ſi actio & paſsio ſunt vnus motus, ꝙ actio & paſsio ſunt idem. & dicit, ꝙ finaliter dicendum eſt, ꝙ non ſequitur, ꝙ actio & paſsio ſint idem, vel doctio & doctrina: ſed ꝙ motus cui ineſt vtrunque eorum, ſit idem. Qui quidem motus ſecundum vnam rationem eſt actio: & ſecundam aliam rationem eſt paſsio. alterum enim eſt ſecundum rationem eſſe actum huius, vt in hoc: & eſſe actum huius, vt ab hoc. motus autem dicitur actio ſecundum ꝙ eſt actus agentis, vt ab hoc: dicitur autem paſsio ſecũdum ꝙ eſt actus patientis, vt in hoc. Et ſic patet ꝙ licet motus ſit idem mouentis & moti propter hoc, ꝙ abſtrahit ab vtraq; ratione: tamen actio & paſsio differunt, propter hoc, ꝙ has diuerſas rationes in ſua ſignificatione includunt. Ex hoc autem apparet, ꝙ, cùm motus abſtrahat à ratione actionis, & paſsionis non continetur in prædicamento actionis, neque in prædicamento paſsionis, vt quidam dixerunt. Sed reſtat circa hoc dubitatio duplex. Prima quidem, quia ſi actio & paſsio ſint vnus motus, & non differunt niſi ſecundum rationem (vt dictum eſt) videtur ꝙ nó debeant eſſe duo prædicamenta: cùm prędicamenta ſint genera rerum. Item, ſi motus, vel eſt actio, vel paſsio non inuenietur motus in ſubſtantia, qualitate, quantitate, & vbi (vt ſupra dictum eſt) ſed ſolum continebitur in actione & paſsione. Ad horum igitur euidentiam ſciendum eſt, ꝙ ens diuiditur in decem prædicamenta non vniuoce, ſicut genus in ſpecies, ſed ſecundum diuerſum modum eſſendi. modi autem eſſendi proportionales ſunt modis prædicandi. (Prædicando enim aliquid de aliquo altero, dicimus hoc eſſe illud: vnde & decem genera entis dicuntur decem prædicamenta.) Tripliciter autem fit omnis prędicatio. Vnus quidem modus eſt, quando de aliquo ſubiecto prædicatur id, quod pertinet ad eſſentiam eius, vt cùm dico Socrates eſt homo, vel homo eſt aĩal, & ſm hoc accipitur prædicamentum ſubſtantiæ. Alius autem modus eſt, quo prædicatur de aliquo id, quod non eſt de eſſentia eius, tñ inhæret ei. quod quidem vel ſe habet ex parte materiæ ſubiecti, & ſm hoc eſt prædicamentum quantitatis. nam quantitas proprie conſequitur materiam, vnde & Plato poſuit magnum ex parte materiæ. Aut conſequitur formam, & ſic eſt prædicamentum qualitatis, vnde & qualitates fundantur ſuper quantitatem, ſicut color in ſuperficie, & figura in lineis, vel in ſuperficiebus. Aut ſe habet per reſpectum ad alterum, & ſic eſt prædicamentum relationis. cùm. n. dico homo eſt pr̃, non prędicatur de homine aliquid abſolutũ, ſed reſpectus, qui ei ineſt ad aliquod extrinſecum. Tertius autem modus prædicandi eſt, qñ aliquod extrinſecum de aliquo prædicatur ꝑ modum alicuius denominationis. Sic. n. & accñtia extrinſeca de ſubſtantiis prædicantur, non tñ dicimus, ꝙ homo ſit albedo, ſed ꝙ homo ſit albus. Denominari autem ab aliquo extrinſeco inuenitur quidem quodammodo cõiter in omnibus, & aliquo modo ſpãliter in iis, quæ ad homines ꝑtinent tantum. cõiter autem inuenitur aliquod denominari ab aliquo extrinſeco, vel ſm rationem cauſæ, vel ſm rationem mẽſuræ (denominatur. n. aliquid cauſatum & menſuratum ab aliquo exteriori.) Cùm aũt quatuor ſint cauſarum genera, duo ex his ſunt partes eſſentiæ, ſ. materia & forma: vnde prædicatio, quæ poſſet fieri ſm hæc duo, pertinet ad prædicamentum ſubſtantiæ, vtpote ſi dicamus ꝙ homo eſt rationalis, & homo eſt corporeus. Cauſa autem finalis non cauſat ſeorſum aliquid ab agente: in tantum enim finis habet rõnem cauſæ, inquantum mouet agentem. Remanet igitur ſola cauſa agens, à qua poteſt denominari aliqd ſicut ab exteriori. Sic igitur ſm ꝙ aliquid denominatur à cauſa agente eſt prædicamentum paſsionis. nam pati nil eſt aliud q̃ ſuſcipere aliquid ab agente. Secundum autem ꝙ econtra denominatur cauſa agẽs ab effectu, eſt prædicamentum actionis. Nam actio eſt actus ab agente in aliud (vt ſupra dictum eſt.) Menſura aũt q̃dam eſt extrinſeca, & quædam intrinſeca. Intrinſeca quidem, ſicut propria longitudo vniuſcuiuſq;, & latitudo, & profunditas. ab his ergo denominatur aliquid ſicut ab intrinſeco inhærente: vnde pertinet ad prædicamentum quantitatis. Exteriores aũt menſuræ ſunt tempus, & locus. ſm igitur ꝙ aliquid denominatur à tempore, eſt prædicamentum qñ. ſm autem ꝙ denominatur à loco, eſt prædicamentum, vbi, & ſitus: quod addit ſupra vbi ordinem partium in loco. Hoc aũt non erat neceſſarium addi ex parte temporis, cùm ordo partium in tempore in ratione temporis importetur. eſt. n. tempus numerus motus ſm prius & poſterius. Sic igitur aliquid dicitur eſſe quando, vel vbi per denominationem à tpe, vel à loco. & etiam aliquid ſpeciale in hominibus. in aliis enim animalibus Natura dedit ſufficienter ea, quæ ad conſeruationem vitæ pertinẽt, vt cornua ad defendendum, corium groſſum & piloſum ad tegendum, vngulas, vel aliquid hm̃ôi, ad incidendum ſine læſione. Et ſic, cùm talia animalia dicuntur armata vel veſtita vel calciata, quodammodo non denominantur ab aliquo extrinſeco, ſed ab aliquibus ſuis partibus. vnde hoc refertur in his ad prædicamentum ſubſtantiæ. vtputa, ſi diceretur, ꝙ homo eſt manuatus, vel pedatus. Sed hm̃ôi non poterant dari ho-

[Marginal notes: *Qualiter decẽ prædicamenta adinuicem diſtinguantur.* — *Subſtantia.* — A — *Quantitas.* — *Qualitas.* — *Relatio.* — B — *Sex principia non aliud importãt niſi denominationem extrinſecã cũ reſpectu.* — C — *Paſsio.* — *Actio.* — *Quando.* — *Vbi.* — *Situs.* — D — *Eandem prædicamẽtorum partitionem & ſine ante prædicamẽtorum Simp. & Iãbl. dedere.*]

mini à natura, tum quia non conueniebant ſubtilitati E complexionis eius, tum propter multiformitatem operum, qua conueniunt homini inquantum habet rationem, quibus aliqua determinata inſtrumenta accommodari non poterant à natura: ſed loco omnium ineſt homini rõ, qua exteriora ſibi præparat loco horum, quæ aliis animalibus intrinſeca ſunt. vnde, cùm homo dicitur armatus, vel veſtitus, vel calciatus, denominatur ab aliquo extrinſeco, quod non habet rõnem neq; cauſæ, neq; menſuræ. vnde eſt ſpeciale prædicamentum, & dicitur habitus. Sed attendendum eſt, ꝙ etiam aliis animalibus hoc prædicamentum attribuit, non ſm ꝙ in ſua natura conſyderantur, ſed ſm ꝙ in hominis vſum veniunt, vt ſi dicamus equum phaleratum, vel ſellatum, ſeu armatum. Sic ergo patet ꝙ licet motus ſit vnus, tamen prædicamenta, quæ ſumuntur ſm motum ſunt duo, ſm ꝙ à diuerſis rebus exteriori- F bus fiunt prędicamentales denominationes. Nam alia res eſt agens, à qua ſicut ab exteriori ſumitur per modum denominationis prædicamentum paſſionis: & alia res eſt patiens, à qua denominatur agens. Et ſic patet ſolutio primæ dubitationis. Secunda autem dubitatio de facili ſoluitur. Nam ratio motus complet, non ſolum per id, quod eſt de motu in rerum natura, ſed etiam per id quod ratio apprehendit. De motu.n. in rerum natura nihil aliud eſt, ꝗ actus imperfectus, ꝙ eſt inchoatio quædam actus perfecti in eo quod mouetur: ſicut in quod dealbatur, iam incipit eſſe aliqd albedinis. ſed hoc ꝙ illud imperfectum habeat rationẽ motus, requiritur vlterius ꝙ intelligamus ipſum quaſi medium inter duo, quorum præcedens comparatur ad ipſum, ſicut potentia ad actum, vnde motus dicitur actus: conſequens vero comparatur ad ipſum, G ſicut perfectum ad imperfectum, vel actus ad potentiam: propter quod dr̃ actus exiſtentis in potentia (vt ſupra dictum eſt.) Vnde quodcunq; imperfectum accipiatur, vt non in aliud perfectum tendens, dicitur terminus motus, & non erit motus ſm quem aliquid moueatur: vtpote, ſi aliquid incipiat dealbari, & ſtatim alteratio interrumpatur. Quantum igitur ad id, quod in rerum natura eſt de motu, motus ponitur per reductionem in illo genere, quod terminat motum, ſicut imperfectum reducitur ad perfectum (vt ſupra dictũ eſt.) ſed quantum ad id, quod ratio comprehẽdit circa motum, ſ. eſſe medium quoddã inter duos terminos, ſic iam implicatur ratio cauſæ & effectus. nam reduci aliquid de potentia in actum, non eſt niſi ab aliqua cã agente. Et ſm hoc motus pertinet ad prædicamẽtum actionis & paſſionis. hæc.n. duo prædicamenta accipiuntur ſm rationem cauſæ agentis & effectus (vt H dictum eſt.) Deinde cum dicit.

ARGY. *Quid igitur eſt motus, & uniuerſaliter, & per partes, etiam diximus. Non eſt enim obſcurum quonã pacto quæq; ſpecies ipſius definietur. Alteratio enim actus eſt alterabilis, ut eſt alterabile. Enimuero notius hoc pacto etiam definietur, ſi potentia actiui, atque paſſiui, ut tale eſt, actus eſſe dicatur, & ſimpliciter, & per ſingulos, ut ædificatio, uel medicatio. Modo codẽ, & de cæterorum motuum unoquoque dicetur.*

T. c. 23. *Quid quidem igitur motus ſit, & uniuerſaliter, & ſecundum partem dictum eſt. non. n. immanifeſtum eſt quõ definietur ſpecierum unaquæq; ipſius. Alteratio quidem enim alterabilis ſecundum quod eſt alterabile, actus eſt. Amplius* E *autem notius, ꝙ potentia actiui, & paſſiui, inquantum huiuſmodi, ſimpliciterq;, & iterum ſecundum unumquodque, quoniam ædificatio, aut medicatio. Eodem autem dicetur modo, & de aliis motibus ſingulis.*

Definit motum in particulari, & dicit ꝙ dictum eſt quid ſit motus, & in vniuerſali, & in particulari. quia ex hoc qđ dictum eſt de definitione motus in vniuerſali, manifeſtum eſſe poterit, quõ definiatur in particulari. ſi enim motus eſt actus mobilis ſm ꝙ huiuſmodi, ſequitur ꝙ alteratio eſt actus alterabilis ſm ꝙ huiuſmodi, & ſic de aliis. Et, quia poſitum fuit in dubitatione, vtrũ motus ſit actus mouentis, vel mobilis, & oſtenſum eſt ꝙ eſt actus actiui, vt ab hoc, & paſſiui, vt ĩ hoc, ad tollendum oẽm dubitationem aliquantulum notius, dicamus, ꝙ motus eſt actus potentię actiui & paſ- F ſiui. Et ſic etiam poterimus in particulari dicere, ꝙ ędificatio eſt actus ædificatoris, & ædificabilis inquantũ hmõi, & ſimile eſt de medicatione & aliis motibus.

LECTIO VI.

Contemplari infinitum ꝙ Naturalem oporteat, Antiquorumq; tam naturaliter q̃ non naturaliter loquentium de illo plurimæ afferuntur opiniones.

Cùm autem Scientia Naturalis circa magnitudines, motum, tempuſq; uerſetur, quorum unumquodq; finitum, aut infinitum eſſe neceſſe eſt: etſi non omne quod uis neceſſe eſt, aut infinitum eſſe, aut finitum, ut effectum, ac punctum: (talium. n. fortaſſe nullum neceſſe eſt in horũ altero collocari.) ad Naturalem ſanè philoſophum de Infinito ſi ſit necne: & G *ſi ſit. quidnam ſit contemplari, pertinere uidetur.* ARGY.

T. c. 44. *Quoniam autem de natura ſcientia eſt circa magnitudines, & tempus, & motum, quorum unũquodque neceſſe eſt aut infinitum, aut finitum eſſe: & ſi non omne ſit infinitum, aut finitum, ut paſſio, aut punctus. (Talium enim fortaſſe nullum neceſſe eſt in altero horum eſſe) conueniens utiq; erit de Natura Negociantem conſyderare ſi eſt, aut non eſt: & ſi eſt, quid eſt.*

Poſtquam Philoſophus determinauit de motu, hic incipit determinare de Infinito. Et primo oſtendit ꝙ ad Scientiam Naturalem pertinet determinare de Infinito, Secundo incipit determinare ibi. {Eſſe autem infinitum.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ ad Naturalem pertinet determinare de Infinito, ſecundo ponit opiniones Antiquorum Philoſophorum H de infinito ibi. {Et omnes tanquam quoddam.} Primum oſtendit, & ratione, & ſigno. ratio talis eſt ſcientia Naturalis conſiſtit circa magnitudines, & tempus, & motum: ſed neceſſe eſt finitum, aut infinitum in his inueniri. omnis.n. magnitudo, vel motus, vel tempus ab altero horum continetur, i. ſub finito, vel infinito. ergo ad Naturalem Philoſophum pertinet conſyderare de infinito, an ſit, & quid ſit. Sed, quia poſſet aliquis dicere ꝙ conſyderatio de infinito pertinet ad Philoſophum primum ratione ſuæ cõitatis ad hoc excludendum interponit, ꝙ non omne ens oportet eſſe finitum, vel infinitum. nam punctus & paſſio, i. paſſibilis qualitas, ſub nullo horum continetur. ea autem, quæ pertinent ad conſyderationem Philoſophi primi, conſequuntur ens inquantum ens eſt, & non aliquod determinatum genus entis. Secundo ibi.

T. c. 31. Secũda partis 27. tex.

Atq;

ARGY.

Atq; ſcientiæ huiuſce contemplationem de ipſo propriam eſſe, hoc ſigno patet. Omnes.n. qui digne talem philoſophiã tetigiſſe putantur, de infinito ſermonem fecerunt.

T.c. 25.

Coſueuit Ariſ. (inquit Simpl.) cũ aliquid ratione probauerit, & Philoſophorũ teſtimonio comprobare.

Signum.n.q, huius ſcientiæ propria cõſyderatio de ipſo eſt. Omnes.n. qui uidentur rationabiliter tetigiſſe huiuſmodi Philoſophiam, fecerunt uerbum, de Infinito.

Oſtendit idem per ſignum acceptum à conſyderatione Philoſophorum naturalium. omnes.n. qui rationabiliter tractauerunt huiuſmodi Philoſophiam, ſ. Naturalem, fecerunt mentionem de Infinito. Ex quo colligitur probabile argumentum ab authoritate Sapientum, ꝙ ad Philoſophiam naturalem pertineat determinare de Infinito. Deinde cum dicit.

ARGY.

Ac omnes ipſum, ut principium quoddam eorum quæ ſunt poſuerunt. Alij quidem per ſe, ut ſubſtantiam: non ut rei cuiquam accidens, ut Pythagorici, atq; Plato.

Et omnes tanq̃ principium quoddam ponunt eorum quæ ſunt. Alij quidem quemadmodum Pythagorici, et Plato per ſe: non ſicut accidens alicui alteri, ſed ſicut ſubſtantiã ipſum eſſe infinitum.

Ponit opiniones Antiquorum de Infinito. Et primo oſtendit, in quo diuerſificabantur, ſecundo oſtendit, in quo omnes conueniebant ibi. {Rationabiliter autem.} Circa primũ duo facit. primo ponit opinionem Philoſophorum non naturalium de Infinito, ſ. Pythagoricorum, & Platonicorum. ſecundo opiniones Naturalium ibi. {de Natura autem omnes.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit, in quo cõueniebant Pythagorici, & Platonici, ſecundo in quo differebãt, ibi. {Præter hoc, quidam Pythagorici.} Dicit ergo primo, ꝙ omnes Philoſophi poſuerunt infinitum eſſe ſicut quoddam principium entium. ſed hoc fuit proprium Pythagoricis & Platonicis, quòd ponerent infinitum non eſſe accidens alicui alteri naturæ, ſed eſſe quoddam per ſe exiſtens. Et hoc competebat eorum opinioni, quia ponebant numeros, & quantitates eſſe ſubas rerum. infinitum aũt in q̃titate eſt, vnde & infinitum per ſe exñs ponebant. Deinde cum dicit.

Secũda parte. 30. tex.

Secũda parte. 26. tex.

Secũda parte. 25. tex.

ARGY.

Verum Pythagorici quidem in ſenſibilibus ipſum ponunt. non.n. ſeparabilem ipſum numerum faciunt, & id, qđ eſt extra cœlum, infinitũ eſſe dicebant. Plato aũt extra quidem cœlum, neq; corpus eſſe, neq; ideas putabat, propterea quòd, neq; uſquam ſunt ipſæ. Infinitum tamen, & in ſenſibilibus, & in illis eſſe cenſebat.

Præter hoc quod Pythagorici quidem in ſenſibilibus. neque enim abſtractum faciunt numerum, & eſſe extra cœlum, infinitum. Plato autem extra, nullum eſſe corpus neque ideas, eò q, nuſquam ſint ipſe, tamen infinitum & in ſenſibilibus, & in illis eſſe.

T.c. 26.

Oſtendit differentiam inter Platonem, & Pythagoricos. & primo quantum ad poſitionem Infiniti, ſecũdo quantum ad radicem ipſius ibi. {Et hi quidem infinitum eſſe.} Quãtum autem ad poſitionem infiniti, in duobus differebant Platonici, à Pythagoricis. Pythagorici enim non ponebant infinitum, niſi in ſenſibilibus. cùm enim infinitum competat quantitati: prima autem quantitas eſt numerus, Pythagorici non ponebant numerum ſeparatum à ſenſibilibus, ſed dicebant numerum eſſe ſubſtantiam rerum ſenſibilium, et per conſequens infinitum non erat, niſi in ſenſibili-

A bus. Item Pythagoras conſyderabat, ꝙ ſenſibilia, quæ ſunt infra cœlum, ſunt circum clauſa cœlo, vnde in eis non poteſt eſſe infinitum: & propter hoc ponebat, ꝙ infinitum eſſet in ſenſibilibus extra cœlum. Sed Plato è contrario ponebat, ꝙ nihil eſt extra cœlum. neq;.n. dicebat eſſe extra cœlum aliquod corpus ſenſibile (qa cœlum dicebat eſſe continens omnia ſenſibilia) neq; etiam ideas, & ſpẽs rerum, quas ponebat eſſe ſeparatas, dicebat eſſe extra cœlum (quia intus, & extra ſignãt locum) ideæ vero ſ̃m ipſum non ſunt in aliquo loco (quia locus corporalium eſt.) Itẽ dicebat Plato ꝙ infinitum non ſolum eſt in rebus ſenſibilibus, ſed etiam in illis, i. in ideis ſeparatis, quia etiam in ipſis numeris ſeparatis eſt aliquid formale, vt vnũ: & aliud materiale, vt duo: ex quibus oẽs numeri componunt. Scđo ibi.

Vt patet in Timeo in Philebo, & in colloquiis de bono.

In Timeo de mundo loquens.

ARGY.

B *Et illi quidem par ipſum infinitum eſſe dicebant. hoc.n. comprehenſum, atq; finitum ab impari, præbet hiſce, quæ ſunt infinitionem. Signumq́; huius id eſſe, quod in numeris accidit. cum.n. normæ circa unum, ſeorſumq; ponuntur, nũc alia ſemper fit ſpecies, nunc una. At Plato duo infinita facit, magnum inquam ac paruum.*

T.c. 26.

Et hi quidem infinitum eſſe parem. hic quidem enim cõprehenſus, & ſub impari recluſus adhibet iis, quæ ſunt, infinitatem. Signum aũt huius eſt, quod contingit in numeris. circumpoſitis.n. gnomonibus circa unum, & extra, aliqñ quidem aliam fieri ſpeciem, aliquando autem unam. Plato autem duo infinita magnum & paruum.

Norma vertitur à valla.

De gnomone ĩ ſ. primi eucli. et ĩ pricipio. 2.

T.c. 27.

Oſtendit dr̃iam eorum quantum ad radicem infiniti. & dicit, ꝙ Pythagorici attribuebãt Infinitum vni radici, ſ. numero pari. & hoc maniſeſtabant dupl'r. Primo per rationem, quia id, quod concluditur ab alio, C & per aliud terminatur, quãtum eſt de ſe habet rõnem infiniti, quod aũt concludit & terminat habet rõnem termini: par autem numerus comprehenditur, & concluditur ſub impari: ſi.n. proponitur aliquis numerus par, vndiq; diuiſibilis apparet, cùm vero addita vnitate, ad imparem numerum reducitur, iam quandam indiuiſionem conſequitur, ac ſi par ſub impari conſtringatur. vnde videtur, ꝙ par ſit per ſe infinitum, & cauſet in aliis infinitatem. Oſtendit etiam idem per ſignũ. ad cuius euidentiam ſciendum eſt, ꝙ in geometricis, Gnomon dr̃ quadratum ſuper diametrum conſiſtens cum duobus ſupplementis. huiuſmodi igitur Gnomõ circumpoſitus quadrato conſtituit quadratum. Ex huius ergo ſimilitudine ĩ numeris, Gnomones dici poſſunt numeri, qui aliquibus numeris adduntur. Eſt aũt hic obſeruandum ꝙ, ſi aliquis accipiat numeros impa- D res ſ̃m ordinem progreſsionis numeralis, & vnitati, q̃ eſt quadratum virtute, inquantum vnum eſt ſolum vnum, addat primum numerum imparem, ſ. ternariũ, conſtituet quaternarius, qui eſt numerus quadratus. nam bis duo ſunt quatuor. Si vero huic ſecundo quadrato addatur ſecundus, ſ. quinarius, conſurgit nonenarius, qui eſt quadratum trinarij. nam ter tria ſunt nouem. Si autem huic tertio quadrato addatur tertius impar, ſ. ſeptenarius conſurgit ſexdecim, qui eſt quadratum quaternarij. & ſic ſemper per ordinatam additionem numerorum imparium reſultat eadem forma in numeris, ſ. quadratum. Per additionem aũt parium ſemper reſultat diuerſa figura. nã, ſi primus par, ſ. duo addantur vnitati, conſurgit ternarius, q eſt figuræ trilateræ. ſi aũt huic addatur ſecũdus par, ſ. quaternarius,

Sequentis ſigura intellectus.

ſurgit ſeptenarius, qui eſt figurę heptagonæ. & ſic ſemper variatur figura numerorum ex additione parium. Et hoc videtur eſſe ſignum, ꝙ vniformitas pertinet ad numerum imparem, difformitas autem, & varietas, & infinitum pertinent ad numerum parem. & hoc eſt quod dicit. Signum huius, ſ. ꝙ infinitum ſequatur numerum parem, eſt hoc, quod contingit in numeris. circumpoſitis. n. gnomonibus, i. numeris additis circa vnum. i. circa vnitatem, & extra. i. circa alios numeros, aliquando quidem fit alia ſpecies, i. alia forma numeralis, ſ. per additionem numeri paris: aliquando autem fit vna ſpecies, ſ. per additionem numeri imparis. & ſic patet, quare Pythagoras numero pari attribuit infinitatem. Plato autem attribuebat duabus radicibus, ſcilicet magno & paruo. hæc enim duo ſecundum ipſum ſunt ex parte materiæ, cui competit infinitum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Naturales autem omnes, aliam quandam ſemper naturam eorum, quæ elementa dicuntur, ipſi infinito ſupponunt, ut aquam, uel aerem, uel id, quod inter hæc medium collocatur, præter eos, qui elementa finita fecerunt. nullus enim ipſorum infinitum facit. Qui uero elementa faciunt infinita, ut Anax. atq; Demo. hi infinitum ipſum tactu continuum eſſe dicunt. Ille quidem ex hiſce, quæ ſunt ſimilium partiũ, hic autem ex indiuiduis illis corpuſculis, quæ figuris differunt, fiuntq; generandarum ſemina rerum. Atq; ille quidẽ quamuis congeriei partem congeſtam eſſe, perinde atq; totã dicebat, quia uidebat quoduis, ex quouis oriri. Hinc. n. & omnes res olim ſimul fuiſſe dixiſſe uidetur, ut hanc carnem, & hoc os, & quoduis ſimili modo. igitur & uniuerſa, & ſimul ergo. non ſolum enim in unoquoque principium eſt*

E *ſegregationis, ſed in ipſo etiam uniuerſo. nam, cum omne, quod fit ex tali corpore fiat, omniumq; ſit generatio, non ſimul tamen, atq; aliquod principiũ generationis eſſe oporteat, & id ſit unũ, quod ille mentem appellat, mensq; á principio quodã operetur cùm intellexit. neceſſe eſt olim omnia ſimul fuiſſe, moueriq; olim cœpiſſe. Democritus autem non aliud ex alio primorum illorum corporum fieri dicit. ipſum tamen commune corpus omnium eſt principium, magnitudine partium differens, atque figura. Patet igitur ex hiſce, quæ diximus, infiniti contemplationem, ad Naturales Philoſophos pertinere.*

Qui autem de natura omnes ſemper ſubiiciunt alteram quandam naturam dictorum elementorum infinito, ut aquã, aut aerem, aut mediorum horum. Finita autem facientium elementa, nullus infinita facit. Quicunque autem in-
F *finita faciunt elementa, quemadmodum Anaxagoras, & Democritus: ille quidem ex ſimilibus partibus, hic autem ex omni ſeminario figurarum per contactum cõtinuum infinitum eſſe dicit. Et hic quidem quamlibet partem eſſe ſi-* T. c. 28.
militer miſtam toto, ex eò quod uidet, quodlibet ex quolibet fieri. hinc etenim dicere uidetur, et ſimul aliquando omnes res firmatas eſſe, ut hæc caro, et hoc os, & ſic quolibet: & omnia itaque, & ſimul igitur. Principium enim non ſolum in unoquoque diſgregationis, ſed & omnium eſt. quoniam enim omne, quod fit, ex huiuſmodi fit corpore, omnium enim generatio præterquam quod nõ ſimul, & quoddam principium eſſe oportet generationis. Hoc autem eſt unum, quod ille uocat intellectum. Intellectus autem ex principio quodam operatur intelligens, & cognoſcens. quare neceſſe eſt ſimul aliquando omnia fuiſſe, & incepiſſe
G *moueri aliquando. Democritus autem nihil alterum ex al-* T. c. 29.
tero fieri primorum dicit. ſed tamen ipſum commune corpus omnium eſſe principium, magnitudine ſecundum partes, & figura differens. Quòd quidem igitur conueniẽs ſit T. c. 30.
Phyſicis hæc ſpeculatio, manifeſtum ex his.

Ponit opiniones Naturalium Philoſophorum de Infinito. Sciendum eſt ergo, quòd omnes Naturales Philoſophi, qui, ſcilicet naturaliter principia rerum tradiderunt, dixerunt quòd infinitum non eſt per ſe ſubſiſtens (ſicut ſupra dictum eſt,) ſed ponunt infinitum eſſe accidens alicuius naturæ ei ſuppoſitæ. Qui ergo poſuerunt vnum principium tantum materiale, quodcunque ſit de numero eorum, quæ dicuntur elementa: ſiue aer, ſiue aqua, ſiue aliquod medium, dixerunt id eſſe infinitum. Qui vero fecerunt plura elementa, ſed finita ſecundum numerum, nullus
H eorum poſuit, quòd elementa eſſent infinita ſecũdum quantitatem, ipſa enim diſtinctio elementorum contrariari videbatur infinitati vtriuſque eorum. Sed illi, qui fecerunt infinita ſecundum numerum, dicunt ex omnibus illis infinitis fieri quoddam vnum infinitum per contactum. Et hi fuerunt Anaxagoras & Democritus, qui in duobus differebant. Primo quidem in quiditate principiorum infinitorum. nam Anaxagoras poſuit illa infinita principia, eſſe infinitas ſimiles partes, vt carnis, & oſsis, & huiuſmodi. Democritus autem ponebat huiuſmodi infinita principia, eſſe indiuiſibilia corpora, differentia ſecundum figuras: quæ quidem corpora dicebant eſſe ſemina totius Naturæ. Alia differentia eſt quantum ad habitudinem horum principiorum adinuicẽ. Anaxagoras enim di-

xit, ꝙ

xit, ꝙ qualibet harum partium infinitarum, eſſet com A miſta cuilibet. ſicut ꝙ in qualibet parte carnis eſſet os, & econtra, & ſimiliter de aliis. Et hoc ideo, quia vidẽs, ꝙ quodlibet fit ex quolibet: & credens ꝙ omne, quod fit ex aliquo, eſt in eo: ſyllogizauit ꝙ quodlibet ſit in quolibet. Et ex hoc videtur ipſe affirmare, ꝙ aliquãdo oẽs res erant ſimul confuſæ adinuicem, & nihil erat diſtinctum ab alio. Sicut. n. hæc caro, & hoc os per generationem eorum commiſcẽtur adinuicem, ſic etiã eſt de quolibet alio. Oĩa igitur aliquando fuerunt ſimul. eſt. n. accipere principium diſgregationis non ſolum in aliquo vero, ſed in oĩbus ſimul. qđ ſic ꝓbat. Qđ. n. fit ex alio erat prius ei commiſtum, & per hoc fit, ꝙ ſegregatur ab eo: ſed omnia fiunt, licet non ſimul, oportet igitur ponere vnum principium generationis omnium, non ſolum vniuſcuiuſque. Et hoc vnum principium vocauit intellectum, cui ſoli competit diſtinguere & congregare, propter hoc ꝙ eſt immiſtus. Quod B autem fit per intellectum, videtur habere quoddam principium, quia intellectus, à determinato principio incipiens, operatur. ſi ergo ſegregatio fit ab intellectu, oportet dicere, ꝙ ſegregatio habeat quoddam principium. vnde concludebat, ꝙ aliquando omnia fuerunt ſimul, & ꝙ motus, quo ſegregantur res adinuicem, aliquando incœperit, cùm prius non fuerit. ſic igitur Anaxa. poſuit vnum principium fieri ex altero. Sed Democritus dicit, ꝙ vnum principium non ſit ex altero, ſed tamen natura corporis, quæ eſt communis omnibus indiuiſibilibus corporibus, differens ſm partes, & figuras, eſt principium omnium ſm magnitudinem, inquantum ex indiuiſibilibus ponebat componi C omnes magnitudines diuiſibiles. Et ſic concludit, ꝙ ad Philoſophum Naturalem pertinet conſyderare de Infinito. Deinde cum dicit.

ARGY. 1 *Principium autem omnes ipſum ponunt eum rõne. impoſsibile eſt enim, aut ipſum in ratione rerum eſſe fruſtra, aut aliam ullam ipſi præter principij uim ineſſe. Omne. n. quod eſt, aut eſt principium, aut eſt ex principio. at principium infiniti non eſt: eſſet. n. ipſius finis. Præterea ingenitũ ipſum eſſe, corruptioneq; uacare cenſent, quippe cũ ſit principium quoddam. nam & quod naſcitur id habeat finem neceſſe eſt, & oĩs corruptionis eſt finis. quapropter (ut dicimus) huiuſce non eſt principium. ſed hoc, principium cæterorum eſſe uidetur. Et continere etiam ipſum omnia, gubernareq; dicunt. ut ij qui præter infinitũ nullas alias cauſas faciunt, ut mentem, aut concordiam. Et hoc eſſe ipſum diuinum. eſt enim immortale, nec unquam perire poteſt, ut Anaximander, & Naturalium plurimi dicunt.*

Socrates ĩ Phædone apud Platonem oſtẽdit ingenitum eſſe debere principium.

Rationabiliter autem, & principium ipſum ponũt omnes. Neque enim fruſtra poſsibile ipſum eſſe, neque aliam ipſi ineſſe potentiam, niſi ſicut principium. omnia enim principium ſunt, aut ex principio. infiniti aũt non eſt principium: eſſet. n. utiq; finis ipſius. Amplius autem, & ingenitum, & incorruptibile, ſi eſt quoddam principium. quodcunq;. n. fit, neceſſe eſt accipere finem, & finis, omnis eſt corruptionis. Quare, ſicuti dicimus, non eſt huius principium, ſed hoc aliorum uidetur eſſe, & continere omnia & gubernare: ſicut affirmant quicunq; non faciunt præter infinitum alias cauſas, ut intellectum, aut concordiam. Et hoc eſſe debet diuinum. immortale. n. & incorruptibile eſt, ſicut affirmant Anaximander, & Plurimi philoſophorum.

A Ponit quatuor, in quibus Antiqui Philoſophi concordabant circa infinitum. Quorum primum eſt, ꝙ omnes poſuerunt infinitum eſſe principium. & hoc rationabiliter. i. per probabilem rationem. non. n. poſſibile eſt, ſi infinitum eſt, ꝙ ſit {fruſtra}. i. ꝙ non habeat aliquem determinatum gradum in entibus. nec poteſt habere aliam virtutem niſi principij. Quia omnia, quę ſunt in mundo, vel ſunt principia, vel ex principiis. infinito autem non competit habere principium, quia quod habet principium, habet finem. vnde relinquit ꝙ infinitum ſit principium. Sed attendendum eſt ꝙ in hac ratione vtuntur æquiuoce principio, & fine. nam quod eſt ex principio, habet principium originis: infinito autem repugnat principium & finis quantitatis, vel magnitudinis. Secundum autem quod attribuebant infinito eſt, ꝙ ſit ingenitum, & incorruptibile. Et hoc ſequitur ex eo, ꝙ eſt principium. omne. n. quod fit, neceſſe eſt ꝙ accipiat finem, ſicut & habet principium: & etiam cuiuſlibet corruptionis eſt aliquis finis: finis autem repugnat infinito: eſſe ergo generabile, & corruptibile repugnat infinito. Et ſic patet, ꝙ non eſt aliquod principium infiniti, ſed magis infinitum eſt principium aliorum. In hoc etiam æquiuoce ſumebãt principium, & finem, ſicut & ſupra. Tertium aũt quod attribuebant infinito erat, ꝙ continetet, & gubernaret omnia. hoc. n. videtur eſſe primi principij, & hoc dixerunt quicunq; non poſuerunt præter materiam, quã dicebant infinitam alias cauſas, ſ. agentes, vt intellectũ poſuit Anaxa. & concordiam Emped. continere enim & gubernare magis pertinet ad principium agens, ꝗ̃ ad materiam. Quartum autem quod infinito attribuebant eſt, ꝙ eſſet quoddam diuinum. omne. n. quod eſt immortale, aut incorruptibile, diuinum appellabant. & hoc poſuit Anaximander, & plures Antiquorum Philoſophorum naturalium.

Quo ad Ariſt. intentionẽ diſſonant à Latinis græci, ut ĩ Simplicio, & Themiſtio eſt uidere.

LECTIO VII.

Rationes infinitum eſſe apparentes cõcludentes primo inducit, hinc nonnullis infiniti acceptionibus expoſitis, tria proſequitur argumenta, quibus validiſsime, infinitum a ſenſibilibus non eſſe ſeparatum concluditur.

ARGY. *Eſſe autem infinitum in ratione rerum, ex hiſce quinque maxime quiſpiam credet. Ex tempore. eſt enim hoc infinitum. Ex magnitudinum diuiſione, utuntur enim & Mathematici infinito. Ex eo præterea, quia hoc pacto D duntaxat, generatio, & corruptio nunquam deficiet: ſi infinitum ſit id, ex quo per ablationem, id quod naſcitur ſit. Inſuper ex eo, quia finitum ad aliquod ſemper finitur. quare neceſſe eſt nullum eſſe finem, ſi aliud ad aliud ſemper finiri neceſſe eſt. Maxime uero propriùſsimeque ex eò quod uniuerſis communem efficit dubitationem. nam, quia mens non deficit in cogitando, & numerus, & mathematicæ magnitudines. & id quod eſt extra cœlum, infinitum eſſe uidetur. Quòd ſi illud ſit infinitum, & corpus infinitum eſſe uidetur, infinitiq; mundi. cur enim magis hac parte uacui quàm hac, moles eſt collocanda. Quare ſi aliqua ſit in parte, & ubique neceſſe eſt eſſe. Et inſuper ſi ſit uacuum, infinitusq; locus, & infinitum corpus eſt neceſſe eſt. In perpetuis enim non differunt poſſe, ac eſſe.*

T. c. 31. Eudemus ſex ex cauſis id oſtendit.

Eſſe autem infinitum, fides ex quinque continget, maxime intendentibus. Ex tẽpore, hoc enim infinitum. & ex ea quæ eſt magnitudinum diuiſione. utuntur enim Mathematici infinito. Amplius ſic utiq; ſolum non eſt deficere fieri, & corrumpi ſi infinitum ſit. Amplius inducendo finitum ſemper ad aliquid. quare neceſſe eſt ei nullum eſſe terminum, ſi ſemper inducere neceſſe eſt alterum ad alterum.

T. c. 32. *Maxime autem, & magis proprie, quod communem facit dubitationem omnibus, propter id enim quod in ĩtellectu eſt, non deficit, & numerus infinitus uidetur eſſe, & Mathematicæ magnitudines, & quod eſt extra cœlum. Infinitum autem, cùm ſit extra, & corpus infinitum uidetur eſſe, & mũdi. quid enim magis uacuum hic, quàm ibi? quare ſi quidem in uno loco, & ubiq; neceſſe eſt eſſe magnitudinem. Similiter autem & ſi uacuum eſt, & locus infinitus, et corpus infinitum neceſſe eſt eſſe. contingere enim ab eſſe nihil differt in perpetuis.*

Poſitis opinionibus Antiquorum de infinito, hic incipit inquirere veritatem. Et primo obiicit ad vtráq; partem, ſecũdo ſoluit ibi. { Quod quidem igitur actu corpus. } Circa primum duo facit. Primo ponit rationes ad oſtendendum ꝙ infinitum ſit, ſecundo ad oſtẽdendum ꝙ nõ ſit ibi. { Habet autem dubitationem. } Circa primum ponit quinque rationes, quarum prima ſumitur ex tempore, quod ſm̃ communem opinionẽ Antiquorum infinitum erat. Solus.n. Plato generauit tempus vt in Octauo huius dicetur. Dicit ergo primo, ꝙ ad oſtẽdendum infinitum eſſe, ex quinque rationibus accipi poteſt. & primo quidem ex tempore, ꝙ eſt infinitum ſecundum illos, qui dicebant tempus ſemper fuiſſe, & ſemper futurum eſſe. Secunda ratio ſumitur ex diuiſione magnitudinum in infinitum. infinito.n. in magnitudinibus vtũtur etiam Mathematici in ſuis demonſtrationibus: quod non eſſet ſi infinitum totaliter tolleretur à rebus. oportet igitur ponere infinitũ. Tertia ratio ſumitur ex perpetuitate generationis, & corruptionis ſecundũ plurium opinionem. ſi.n. totaliter tolleretur infinitum, non poſſet dici ꝙ generatio et corruptio in infinitum durarent: vnde oporteret dicere, ꝙ quandoq; totaliter generatio ceſſaret, ꝙ eſt cõtra multorum opinionem. oportet ergo ponere infinitum.

T. c. 56.

T. c. 33.

Hac ratio (vt inquit Alex.) fuit epicuri.

Quarta ratio ſumitur ex apparẽti ratione finiti. Videtur.n. pluribus, ꝙ de ratione finiti ſit, ꝙ ſemper includatur ab aliquo alio. quia videmus apud nos omne finitum extendi vſq; ad aliquid. demonſtrato igitur aliquo corpore, ſi illud ſit in infinitum, habetur propoſitum. ſi autem ſit finitum, oportebit ꝙ terminetur ad aliquod aliud, & iterum illud, ſi ſit finitum, ad aliquod aliud. aut ergo erit procedere in infinitum, aut deuenietur ad aliquod corpus infinitum, & vtroq; modo ponitur infinitum: vnde neceſſe eſt, ꝙ nullus ſit terminus corporũ, ſed ſemper oportet, ꝙ omne finitum includatur ab aliquo altero.

(Teſte Eudemo) archita rõ hac fuit. & in has potiſſima.

Quinta ratio ſumitur ab apprehenſione intellectus vel imaginationis. Vnde dicit ꝙ illud, quod maxime facit communem dubitationẽ inducentem homines ad ponendum infinitum, eſt ex hoc, ꝙ intellectus nunq̃ deficit, quin ſuper quodlibet finitum datum poſsit aliquid addere. Exiſtimabant autem Antiqui Philoſophi ꝙ res reſponderent apprehẽſioni intellectus & ſenſus. vnde dicebant, ꝙ omne, qđ videtur, eſt verum. vt in Quarto Meta. dicitur. & ꝑꝑ hoc credebant, ꝙ etiam in rebus eſſet infinitum. Inde

T. c. 32.

E eſt ꝙ videtur numerus eſſe infinitus: quia intellectus cuilibet numero dato vnitatem addendo, facit aliam ſpeciem. Et eadem ratione videtur magnitudines Mathematicæ, quæ in imaginatione conſiſtunt, eſſe infinitæ: quia qualibet magnitudine data, poſſumus imaginari maiorem. Et eadem ratione videtur eſſe extra cœlum quoddam ſpatium infinitum: quia poſſumus imaginari extra cœlum in infinitum quaſdã dimenſiones. Si autem eſt infinitum ſpatium extra cœlum, neceſſe videtur ꝙ ſit corpus infinitum, & ꝙ ſint mundi infiniti. & hoc duplici ratione. prima ratio eſt: quia, ſi conſyderetur per totum ſpatium infinitum, totum ſecũdum ſe conſyderatum eſt vniforme. non eſt ergo aſsignare rationem, quare magis in vna parte illud ſpatium ſit vacuum à corpore, quàm in alia. ſi ergo in aliqua parte illius ſpatij inueniatur aliqua magnitudo corporalis

F ſicut quæ eſt huius mundi, oportet ꝙ in qualibet parte illius ſpatij ĩueniatur aliqua magnitudo corporalis, ſicut quæ eſt huius mundi: & ſic oportet corpus eſſe infinitum, ſicut & ſpatium: vel etiam oportet mundos eſſe infinitos, vt Democritus poſuit. Alia ratio eſt ad idem oſtendendum. quia, ſi eſt infinitum ſpatium, aut eſt vacuum, aut eſt plenum: ſi eſt plenum habetur propoſitũ ꝙ ſit corpus infinitum: ſi autem eſt vacuum, cùm vacuum nihil aliud ſit quàm locus non repletus corpore poſsibile tamẽ repleri, neceſſe eſt, ꝙ ſi eſt ſpatium infinitum, ſit etiam locus infinitus, qui poſſet repleri corpore: & ita oportebit corpus eſſe infinitum, quia in perpetuis non differt contingere & eſſe. Vnde, ſi contingit locum infinitum repleri corpore, oportet dicere ꝙ ſit repletus corpore infinito. neceſſe ergo videtur dicere, ꝙ ſit corpus infinitum. Secundo ibi.

G *Habet autem dubitationem ipſa contemplatio infiniti. nam, ſi ponatur eſſe, impoſsibilia multa ſequuntur, & etiã ſi non eſſe ponatur. Præterea utronam ſit modo. utrum ut ſubſtantia, an ut accidens alicui naturæ per ſe, an neutro modo, ſed nihilominus ſit infinitum, et multitudine infinita. Maxime autem ad Naturalem Philoſophum pertinet, ſi magnitudo ſenſibilis infinita ſit in ratione rerum conſyderare.* ARGV.

Habet autem dubitationem de infinito conſyderatio. Et nãq; non eſſe ponentibus, multa impoſsibilia accidunt, & eſſe. Amplius autem qualiter eſt, utrum ſicut ſubſtantia, aut ſicut accidens per ſe alicui naturæ, aut neutraliter. Sed nihilominus eſt infinitum, aut infinita multitudine. Maxime autem Phyſici eſt conſyderare ſi eſt magnitudo ſenſibilis infinita. T. c. 33. T. c. 34.

H Obiicit in cõtrarium. Et circa hoc tria facit. Primo oſtendit queſtionem eſſe dubitabilem, ne rationes præmiſſæ omnino verum concludere videãtur, Secundo oſtendit quot modis dicitur infinitum ibi. { Primum ergo determinandum. } Tertio ponit rationes ad oſtẽdendum infinitum non eſſe ibi. { Separabile quidem igitur eſſe. } Dicit ergo primo, ꝙ dubitatio eſt circa infinitum, vtrum ſit, vel non ſit. multa enim impoſsibilia conſequuntur ijs, qui ponunt infinitum omnino non eſſe, ſicut ex præmiſsis patet: & etiam ijs, qui ponũt infinitum eſſe multa accidunt impoſsibilia, vt ex conſequentibus rationibus patebit. Eſt etiam dubitatio, qualiter infinitum ſit, vtrum, ſ. ſit aliquid per ſe exiſtens, ſicut quædam ſubſtantia, vel ſicut aliquod accidens per ſe conueniens alicui naturæ. aut neutro modo ſit, ſ. neq; per ſe exiſtens, ſicut ſubſtantia, neq; ſicut accidens,

Secũda parte. 34. tex. T. c. 35.

dens per ſe. ſed nihilominus, ſi eſt accidẽs, eſt aliquod infinitum continuum, & aliqua infinita ſecũdum magnitudinem. Sed maxime pertinet ad conſyderationem Philoſophi Naturalis, ſi eſt aliqua magnitudo ſenſibilis infinita. nam magnitudo ſenſibilis eſt magnitudo Naturalis. Secundo ibi. A

ARGY. *Atq; primum, determinandum eſt, quot modis dicitur infinitum. Vno itaq; modo dicitur infinitum, quod impoſsibile eſt pertranſire, ex eo quia non eſt aptum, ut per ipſum trãſitio fiat, perinde atq; uox inuiſibilis dici ſolet. Alio modo id dicitur infinitum, quod habet ſine fine tranſactionem, aut quod uix, Aut quod aptum eſt quidem habere, non habet tñ tranſactionem, uel finem. Præterea infinitum omne, aut in appoſitione, aut in diuiſione, aut in utriſq; conſiſtit.*

Primum ergo determinãdum eſt, quot modis dicitur infinitum. Vno quidem igitur modo, quod impoſsibile eſt tranſire, ex eô q non eſt aptum tranſiri, ut eſt uox inuiſibilis. Aliter autem tranſitum habens inconſumabilem, aut quod uix. Aut quod aptum natum eſt habere, non tamen habet tranſitum, aut finem. Amplius infinitum omne, aut eſt ſecundum appoſitionem, aut ſecundum diuiſionem, aut utroq; modo. B

Oſtẽdit quot modis dicitur infinitũ, & ponit duas diuiſiones infiniti, quarum prima eſt communis infinito, & omnibus priuatiue dictis. Nam ſicut inuiſibile dicitur tripliciter, vel quod nõ eſt aptum natum videri, vt vox, quæ non eſt de genere viſibilium: vel quod male videtur, ſicut quod videtur in obſcuro, aut à remotis, vel quod natum eſt videri, & non videtur, ſicut quod eſt omnino in tenebris: ſic igitur, & vno modo dicitur infinitum, quod non eſt natum tranſiri. nam infinitum idem eſt quod intranſibile. & hoc eſt, quia C de genere, intranſibilium, ſicut indiuiſibilia, vt pũctus & forma, per quem etiam modum dicitur, vox inuiſibilis. Alio modo dicitur infinitum, quod quantum eſt de ſe tranſiri poteſt, ſed eius tranſitus non poteſt perfici à nobis, ſicut ſi dicatur profunditas maris eſſe infinita. vel ſi poteſt perfici, tamen vix, & cum difficultate, ſicut ſi dicamus ꝙ iter vſq; in Indiam eſt infinitum. & vtrũq; iſtorum pertinet ad hoc, quod eſt eſſe male trãſibile. Tertio modo dicitur infinitum, quod eſt natum tranſiri, quia eſt de genere tranſibilium exiſtens, quod tamen non habet tranſitum ad finem, vt ſi eſſet aliqua linea non habens terminum. vel quæcunq; alia quantitas. & ſic proprie dicitur infinitum. Aliam diuiſionẽ propriam infiniti ponit ibi. { Amplius autẽ infinitũ. } Dicẽs ꝙ infinitum dicitur vel per appoſitionem, ſicut in numeris, aut ſm̃ diuiſionẽ, ſicut in magnitudinibus: D aut vtroq; modo, ſicut in tempore. Tertio ibi.

ARGY. *Separabile igitur à ſenſibilibus infinitum eſſe non poteſt, quod quidem ipſum ſit infinitum. Nam, ſi infinitum ipſum neq; magnitudo ſit, neq; multitudo, ſed ſubſtantia, & non accidens, indiuiſibile erit profecto. diuiſibile enim aut magnitudinem, aut multitudinem eſſe conſtat. Si uero indiuiſibile ſit, infinitum non erit niſi perinde, atq; uox eſt inuiſibilis. At neq; illi, qui dicunt infinitum eſſe, ipſum hoc pacto ponunt, neq; nos quærimus, ſi ſit identidem ipſum, ſed ut habet ſine fine tranſactionem. Quod ſi infinitum per accidens ſit, non hoc elementum erit eorum, quæ ſunt, quo eſt infinitum: quemadmodum nec ipſum inuiſibile locutionis eſt elementum, & tamen uox eſt inuiſibilis*

Separabile quidem igitur eſſe infinitum à ſenſibilibus, ipſum aliquid exiſtens infinitũ, impoſsibile eſt. Si nanq; neq; magnitudo, neq; multitudo eſt ſubſtantia autem ipſum infinitum, & non accidens, indiuiſibile erit. diuiſibile enim aut magnitudo, aut multitudo erit. Si autem indiuiſibile eſt, non infinitum eſt, niſi ſicut uox inuiſibilis. Sed neq; ſic dicunt aſſirmantes eſſe infinitum, neq; nos quærimus, ſed ſicut intrãſibile. Si autem ſecundum accidens eſt infinitum, non erit utiq; elementum eorum, quæ ſunt, ſecundum q eſt in infinitũ ſicut neq; inuiſibile locutionis, quamuis uox ſit inuiſibilis. T. c. 35. *Diuerſi ſunt, & Græci, & Latini in horũ textuũ ſectione.* T. c. 36.

Ponit rationes ad excludendum infinitum. & primo ad excludendum infinitum ſeparatum, quod Platonici poſuerunt. ſecundo ad excludendum infinitum à rebus ſenſibilibus ibi. { Rationabiliter quidẽ igitur. } Circa primum ponit tres rationes. circa quarum primam dicit quod poſsibile eſt infinitum eſſe ſeparatũ à ſenſibilibus: ita ꝙ infinitum ſit aliquid per ſe exiſtens, ſicut Platonici poſuerunt. quia, ſi ponitur infinitum eſſe aliquid ſeparatum, aut habet aliquam, ſ. continuam quæ eſt magnitudo: aut diſcretam, quæ eſt multitudo, aut non. Si autem eſt ſubſtantia ſine accidente, quod eſt magnitudo, ſiue multitudo, oportet quòd infinitum ſit indiuiſibile: quia omne diuiſibile, vel eſt numerus, vel magnitudo. Si autẽ aliquid eſt indiuiſibile non erit infinitum niſi primo modo, ſ. prout dicitur aliqd infinitum, qđ non eſt aptum natũ tranſiri, ſicut dr̃ vox inuiſibilis, ſed hoc eſt præter intentionem pñtis quæſtionis, qua quærimus de infinito: & preter intentionẽ eorum, qui poſuerunt infinitum: non enim intenderũt ponere infinitum ſicut indiuiſibile, ſed ſicut intranſibile, i. quod natum eſt tranſiri, & non habet tranſitum. Si vero infinitum non ſit ſolum ſubſtãtia, ſed etiam habeat accidens, quod eſt magnitudo, & multitudo cui competit infinitum: & ſic infinitum inſit ſubſtãtiæ, ſecundum illud accidens, non erit infinitum, inquantũ huiuſmodi, principium eorum quæ ſunt, ſicut Antiqui poſuerunt. ſicut etiam non dicimus inuiſibile eſſe principium locutionis, quamuis accidat voci, quæ eſt principium locutionis. Secundã rõnem ponit ibi. Prima rõ. T. c. 49.

Præterea, quonam pacto quippiam ipſum infinitum eſſe poteſt, ſi neq; numerus, neq; magnitudo per ſe eſſe poteſt: quorum per ſe affectus quidam ipſum eſt infinitum? Minus enim ipſum per ſe quàm magnitudinem, aut numerum eſſe neceſſe eſt. ARGY.

Amplius quomodo contingit aliquid eſſe ipſum infinitũ ſi uere non eſt, & ſecundum numerum, & magnitudinem, quorum eſt per ſe paſsio quædam infinitum? Adhuc. n. minus eſſe neceſſe eſt quàm numerũ, & magnitudinem.

Et eſt talis. Minus eſt ſeparabile & per ſe exiſtens paſsio quàm ſubiectum. ſed infinitũ eſt paſsio magnitudinis, & numeri: ſed magnitudo & numerus nõ poſſunt ſeparari, & per ſe exiſtere, vt in Metaphyſica probatum eſt, ergo neque infinitum. Tertiam rationem ponit ibi.

Perſpicuum etiam eſt, infinitum ſic eſſe non poſſe, ut actu ſit, & ut ſubſtantia, principiumúe. nam infinitum erit quicqd ipſius accipias, ſi habet partes. eſt enim idem eſſe infiniti ac infinitum, ut patet, ſi infinitum ſubſtãtia ſit, & nõ in ſubiecto. quare ſit ut ipſum, aut indiuiſibile ſit, aut in infinita ſit diuiſibile. at fieri nequit, ut idem multa ſit infinita. At uero ut ARGY.

pars aeris, aer eſt, ſic & infinitum. & pars quæuis infiniti, ſi ſubſtantia quædam & principium ſit, uti dicunt. Vacat igitur partibus, atq; indiuiſibile eſt. at eſſe non poteſt, id tale, quod actu eſt infinitum. neceſſe eſt.n. ipſum quantum qd eſſe. Per accidẽs igitur infinitum ipſum eſſe uidetur. Quod, ſi ita ſit, dictum iam eſt antea, non poſſe ipſum principium dici, ſed illud cui accidit, ut aerem, aut par. Quare abſurde dicunt profecto, qui tale illud eſſe cenſent, ut Pythagorici dicunt. nam ſubſtantiam faciũt ipſum, & ſimul etiam partiũtur. Verum hæc quidem forſitan inquiſitio uniuerſalis eſt magis, ſi poſsit inquam infinitum, & in Mathematicis, & in intelligibilibus, & in hiſce, quæ nullam habent magnitudinem eſſe. Nos autem ſi ſit in ſenſibilibus (de quibus doctrinam facimus) infinitum corpus incremento, necne conſyderamus, ac perſcrutamur. E

T.c. 37. *Manifeſtum autem & ꝙ non contingit infinitum eſſe, ſicut actu ens, & ſicut ſubſtantiam, & principium. erit enim quodlibet ipſius acceptum infinitum, ſi partibile eſt. infinito .n. eſſe, & infinitum idem eſt, ſi ſubſtantia infinitum eſt, & nõ de ſubiecto. quare autem indiuiſibile eſt, aut in infinita diuiſibile. multa autem infinita eſſe idem impoſsibile eſt. At uero ſicut aeris, aer pars eſt, ſic & infiniti, infinitum, ſi quidẽ ſubſtantia eſt & principium. impartibile igitur, & indiuiſibile eſt. Sed impoſsibile eſt eſſe actu infinitum. Quantum enim quid neceſſe eſt eſſe.* F

T.c. 38. Probat hic Ariſto. (inquit Simpl.) infinitum nec accidens eſſe. *Secundum accidens ergo eſt infinitum. ſed ſi ſic eſt, dictum eſt, ꝙ non contingit ipſum, dicere principium, ſed illud cui accidit, ut aerẽ, aut par. Quare incõuenienter utiq; enunciant, dicentes, ſicut Pythagorici dicunt. ſimul enim ſubſtantiam faciunt infinitum, & partiuntur.*

T.c. 39. *Sed fortaſsis hæc quidem eſt uniuerſalis quæſtio magis, ſi contingit in Mathematicis infinitum eſſe, & in intelligibilibus, & in nullam habentibus magnitudinem. Nos autem intendimus de ſenſibilibus, & de quibus facimus ſciẽtiam, utrum in ipſis eſt, aut non eſt corpus infinitum in augmentum.* G

Tertia rõ. Et dicit manifeſtum eſſe ꝙ non poteſt poni, ꝙ infinitum ſit in actu, & ꝙ ſit ſicut ſubſtantia quædã, & ſicut principium rerũ. aut.n. infinitum erit partibile, aut impartibile. ſi quidem erit partibile, neceſſe eſt ꝙ quęlibet pars eius ſit infinitum, ſi infinitum eſt ſubſtantia: quia, ſi infinitum eſt ſubſtantia, & nõ dicitur de aliquo ſubiecto, vt accidens, oportebit ꝙ idem ſit infinitum { & infinito eſſe } id eſt eſſentia & ratio infiniti. non.n. idem eſt id, quod eſt album, & natura albi, ſed id, ꝙ eſt homo, eſt hoc quod eſt natura hominis. vnde oportebit ꝙ, ſi infinitum ſit ſubſtantia, aut ſit indiuiſibile, aut diuidatur in partes infinitas, quod eſt impoſsibile, quia ex multis infinitis componi aliquid idem eſt impoſsibile, quia oporteret infinitum terminari ad aliud infinitum. Apparet etiam nõ ſolum ex ratione, ſed etiam ex ſimilitudine, ſi infinitum ſit ſubſtantia & diuidatur, oportet ꝙ quælibet pars eius ſit infinita. Sicut.n. qualibet pars aeris eſt aer, ita & qualibet pars infiniti erit infinita, ſi infinitum ſit ſubſtantia & principium. Quia, ſi ſit principium, oportet infinitum eſſe ſubſtantiam ſimplicem nõ compoſitam ex partibus difformibus, ſicut hõ, cuius nõ quælibet pars eſt homo. Cùm ergo ſit impoſsibile alicuius infiniti quamlibet partem infinitam eſſe, oportebit ꝙ infinitum ſit impartibile & indiuiſibile. ſed illud, quod eſt indiuiſibile, non poteſt eſſe infinitum ĩ actu, quia id quod eſt infinitum in actu eſt quantum, & omne quantum eſt diuiſibile. ſequitur ergo, ꝙ ſi eſt infinitum in actu, non ſit ſicut ſubſtantia, ſed ſub ratione accidentis, quod eſt quantitas. & ſi hoc ſit infinitum non erit principium, ſed illud, cui accidit infinitum. ſiue illud ſit aliqua ſubſtantia ſenſibilis, vt aer, ſicut poſuerũt Philoſophi Naturales: ſiue ſit aliqua ſubſtantia intelligibilis, vt par, ſicut poſuerunt Pythagorici. Vnde manifeſtum eſt ꝙ inconuenienter dixerunt Pythagorici ponentes infinitum eſſe ſubſtantiam, & ſimul cum hoc ponentes ipſum eſſe diuiſibile, quia ſequitur ꝙ quęlibet pars eius ſit infinita, quod eſt impoſſibile, vt ſupra dictum eſt. Vltimo autem dicit, ꝙ iſta quæſtio, quę eſt, an infinitum ſit in Mathematicis quãtitatibus, & in rebus intelligibilibus non habẽtibus magnitudinem, eſt magis vniuerſalis quàm ſit præſens cõſyderatio. nos.n. intendimus ad præſens de rebus ſenſibilibus, de quibus tradimus Sciam Naturalem, vtrum in ipſis ſit corpus infinitum in augmẽtum, vt Antiqui naturales poſuerunt. H E F

LECTIO VIII.

Magnitudinem ſeu ſenſibile corpus actu infinitum dari ꝙ impoſsibile ſit, cum logicis, tum validis naturalibus rationibus ex ſuppoſitione oſtenditur.

Si igitur diſſerendi modo conſyderabimus ex hiſce uidebitur in infinitum non eſſe. nam, ſi ratio corporis eſt, ſuperficie terminatum eſſe, non erit infinitum ullum, aut intelligibile, aut ſenſibile corpus. At uero neq; numerus, ita ut ſeparatus, ac infinitus. numerus.n. omnis, & id quod numerum habet, numerabile eſt. ſi igitur fieri poteſt, ut ipſum numerabile numeretur, & infinitum quiſpiã poterit ptrãſire. ARGV. G

T.c. 41. *Rationabiliter quidem igitur ſpeculantibus, ex hmõi uidebitur nõ eſſe utiq;. Si.n. eſt corporis rõ, quod planitie determinatum eſt, nõ erit utiq; corpus infinitũ, neq; intelligibile, neq; ſenſibile. At uero nec numerus ſic eſt, ſicut ſeparatus & infinitus. numerabile.n. numerus eſt, aut habens numerum. ſi ergo numerabile poſsibile eſt numerari. & pertranſire utiq; poſsibile erit infinitum.*

Poſtq̃ Philoſophus remouit opinionem Antiquorũ, qui de infinito non naturaliter loquebãtur illud à ſenſibilibus ſeparantes, hic oſtendit non eſſe infinitum, ſicut Philoſophi Naturales ponebant. & primo oſtendit hoc per rationes logicas. Secundo per rationes Naturales ibi. { Phyſicæ autem magis. } Dicuntur autem primæ rationes logicæ, non quia ex terminis logicis logice procedant, ſed quia logico modo procedunt. ſ. ex communibus & probabilibus, quod eſt proprium ſyllogiſmi dialectici. Ponit ergo duas Logicales rationes, in quarum prima oſtenditur, ꝙ nõ ſit aliquod corpus infinitum. Definitio.n. corporis eſt, ꝙ ſit determinatum { planitie, } i. ſuperficie, ſicut definitio lineæ eſt, ꝙ eius termini ſint puncta. nullum autem corpus determinatum ſuperficie eſt infinitum: ergo nullum corpus eſt infinitũ: neq; ſenſibile, ꝙ eſt corpus Naturale, neq; intelligibile, quod eſt corpus Mathematicum. Quod ergo dicit { rationabiliter. } exponendum eſt logice. Nam logica dicitur rationalis Philoſophia. Secunda ratio oſtendit, ꝙ non ſit infinitum multitudine. Omne.n. numerabile cõtingit numerari, & per conſequẽs numerando tranſiri. omnis autem numerus, & omne quod habet numerum, eſt numerabile: ergo omne huiuſmodi H

T.c. 42. *Id etiã & Simp. aduertit, & Themiſtius, cuia vocat, ex quibus ratiocinatur hic Philoſophus.*

iuſmodi contingit tranſiri. ſi igitur aliquis numerus ſi- A
ue ſeparatus, ſiue inſenſibilibus exiſtens, ſit infinitus ſe quetur ꝙ poſsibile ſit tranſire infinitum, quod eſt im poſsibile. Attendẽdum eſt autem ꝙ iſtæ rationes ſunt probabiles, procedentes ex ijs, quæ cõiter dicũtur, nõ enim ex neceſsitate concludũt, quia qui poneret aliquod corpus eſſe infinitum, nõ concederet ꝙ de rõne corporis eſſet terminari ſuperficie, niſi forte ſm potentiam, quamuis hoc ſit probabile & famoſum. Similiter qui diceret aliquam multitudinẽ eſſe infinitam, non diceret eam eſſe numerum, vel numerum habere. addit.n.numerus ſuper multitudinem rationem menſurationis. Eſt.n.numerus multitudo menſurata per
T.c. 21. vnum, vt dicitur in Decimo Meta. & propter hoc numerus ponitur ſpecies quantitatis diſcretæ, non autẽ multitudo: ſed eſt de tranſcendẽtibus. Secundo ibi.

ARGV. *Sed, ſi magis naturaliter contemplabimur, ex hiſce, quæ* B
deinceps dicentur, nullum infinitum corpus in ratione rerũ eſſe uidebitur. nec.n. compoſitum eſſe poteſt, nec ſimplex. Cõpoſitum igitur corpus nullum eſt infinitum, ſi elementa multitudine ſint finita. neceſſe eſt.n. & plura eſſe, & æqualitatem inter contraria ſemper eſſe, & unum ipſorum infinitũ non eſſe. nã ſi ignis quidem ſit finitus, aer autem infinitus (quãq̃ unius corporis uis, inferior eſt alterius ui: atq; pars ignis, æqualem aeris partem ui ſuperat modo exceſſus aliquem ſubeat numerum.) tñ infinitum corpus ſuperabit ut patet, atq; finitum ſanè corrumpet. Nec unumquodq; infinitum eſſe poteſt. nã corpus quidem eſt, q, omni ex parte dimẽſionem habet. Infinitum aũt, q, ſine fine eſt extenſum dimenſione. Quibus fit ut infinitũ corpus per omnem ſit dimenſionem in infinitum extenſum. At uero neq; poteſt infinitum corpus unum ac ſimplex eſſe, aut ſimpliciter, aut ut quidã C
inquiunt, id q, eſt præter elemẽta, ex quo hæc generãt. Sunt .n. qui hoc fac ũt infinitum, ſed non aerem, aut aquam ne ab infinito cætera corrumpantur. Habent.n. inter ſe contrarietatem, quippe cum aer frigidus, aqua humida, & ignis calidus ſit. quorum ſi unum eſſet infinitum, cætera iam fuiſſent corrupta. Nunc autem aliud infinitum inquiunt eſſe, ex quo hæc fiunt. At impoſsibile eſt, non ſolum infinitum hoc eſſe (de hoc.n. cõe quid eſt dicendum, de omni ſimiliter, & aere, & aqua, & quouis alio ſimplici) ſed etiam eſſe tale corpus ſenſibile, præter ea corpora, quæ elementa uocãtur. omnia nãq; in id diſſoluuntur, ex quo fiunt & conſtant. quare præter aerem, ignem, terram, & aquam corpus hoc aliud eſſet. At nullum eſſe uidetur. neq; igitur ignis, neque aliud quicq̃ elementorum infinitũ eſſe poteſt. Omnino.n. & abſq; hoc eſſe inquam ipſorum aliquid infinitum impoſsibile eſt, D
ipſum uniuerſum, aut eſſe, aut fieri unum quid ipſorum (ſi ſit etiam infinitum) perinde ut Heraclitus aſſerebat. Omnia dicens tandem fieri ignem. Eadem & ad illud unum accommodabitur ratio, q, præter elementa Naturales Philoſophi faciunt, omne.n. ad contrarium ex contrario, ut ad frigidum ex calido, ſolet mutari.

T.c. 42. *Phyſicæ autem magis conſyderantibus ex his, manifeſtum erit. neq;.n. compoſitum poſsibile eſt eſſe infinitũ, neq; ſimplex. Compoſitum quidem igitur non erit infinitũ corpus, ſi finita elementa ſint multitudine: neceſſe eſt.n. plura eſſe, & æquari contraria ſemper & non eſſe unum eorum infinitum. Si nãq; quantũcunq; deficiat, quæ in uno corpore eſt potentia à potentia alterius. ut ſi ignis finitus ſit, aer aũt infinitus. ſit aũt æqualis ignis, ad aerẽ æqualem in potẽtia,*

A *quantũcunq; duplicatus, ſolum autem numerum quendam habens, tũ manifeſtum eſt q, infinitum excedet, & corrũpet finitum. Vnumquodq; aũt infinitum eſſe, impoſsibile* T.c. 43.
eſt. Corpus.n. eſt omniquaq; hñs dimenſionem. infinitum aũt q, indeterminate diſtãs eſt. Quare infinitũ corpus ubiq; ex- T.c. 44.
tenſum erit in infinitum. At uero neq; unũ conuenit infinitum corpus eſſe & ſimplex. neq; ſicut dicunt quidam: quod extra elementa eſt, ex quo alia gñantur, neq; ſimpliciter. Sunt.n. quidam qui hoc faciunt infinitũ, ſed nõ aerem, aut aquã, ne alia corrumpantur ab infinito: habent.n. adinuicẽ Vide Simplicij circa hæc exempla.
contrarietatem, ut aer quidem humidus, aqua aũt frigida, ignis uero calidus: quorum ſi eſſet unum infinitũ, corrumperentur utiq; iam alia. Nunc aũt dicunt alterũ eſſe id, ex quo hæc ſunt. Impoſsibile eſt aũt eſſe aliquod corpus hmõi infini- T.c. 45.
tum (de hoc.n. cõe quiddam dicendũ eſt, & de omni ſimili-
B *ter, & aere, & aqua, & quolibet.) Sed primo dicendum, q, non eſt hmõi corpus ſenſibile extra uocata elementa. omne nãq; ex quo eſt, et reſoluitur in hoc. quare eſſet utiq; hic corpus, præter aerem, & ignem, & terram, & aquam. uidetur aũt nullum hmõi. Neq; igitur ignem, neq; aliorũ ele-* T.c. 46.
mentorum ullum, contingit infinitũ eſſe. omnino.n. & præter id, q, infinitum ſit aliquod ipſorum, impoſsibile eſt, ſi ipſum uniuerſum finitum ſit, aut eſſe, aut fieri unum aliquod ipſorum, ſicut dicit Heraclitus omnia fieri aliqñ ignem. Eadem aũt ratio eſt, & de uno, & de alio, qđ faciunt extra T.c. 47.
elementa Phyſici. omne nãq; mutatur ex contrario in contrarium, ut ex calido in frigidum.

Inducit rõnes naturales ad oſtendendũ ꝙ non ſit corpus infinitum in actu. Circa quas conſyderandum eſt, ꝙ, quia Ariſt. nondum probauerat corpus cœle-
C ſte eſſe alterius eſſentiæ à quatuor elementis: opinio aũt cõis ſuo tpe fuerat, ꝙ eſſet de natura quatuor elementorum, ꝓcedit in his rõnibus, ac ſi non eſſet aliud corpus ſenſibile extra quatuor elementa, ſm ſuã conſuetudinem: quia ſemꝑ anteq̃ ꝓbet id, ꝙ eſt ſuæ opinionis, procedit ex ſuppoſitione opinionis aliorũ cõmunis. Vnde, poſtq̃ probauit in primo libro de Cœlo, & Mundo, cœlum eſſe alterius naturæ ab elementis, ad veritatis certitudinẽ iterat conſyderationẽ de Infinito, oſtendens vniuerſaliter ꝙ nullum corpus ſenſibile eſt infinitũ. Hic aũt primo oſtendit ꝙ non ſit corpus ſenſibile infinitum, ſuppoſito ꝙ ſint elementa finita multitudine. ſecundo oſtẽdit idem vniuerſaliter ibi. {Oportet aũt, & de omni.} Dicit ergo primo ꝙ proce- *Ariſtot. prius quàm qđ ſuæ opinionis eſt ꝓbet, ex aliorũ opinione procedit.* T.c. 13.
Secũda parte. T.c. 48.
dendo naturaliter. i. ex principiis Sciẽtiæ Naturalis, magis & certius conſyderari poterit, ꝙ nõ ſit corpus ſen-
D ſibile infinitum ex iis, quæ dicentur. oẽ.n. corpus ſenſibile, aut eſt ſimplex, aut compoſitum. Primo ergo oſtendit, ꝙ non ſit corpus ſenſibile compoſitum infinitum ſuppoſito ꝙ ſint elementa finita ſm multitudinem. nõ.n. poteſt eſſe ꝙ vnum ipſorum ſit infinitum, & alia finita. quia ad compoſitionẽ alicuius corporis miſti requiritur ꝙ ſint plura elementa, & ꝙ contraria aliquo modo adæquentꝰ, alias cõpoſitio ꝑmanere non poſſet: quia illud, quod eſſet oĩno potẽtius deſtrueret alia, cùm elementa ſint contraria. ſi aũt vnum elementorũ eſſet infinitũ, nulla æqualitas eſſet aliis finitis exiſtentibus, quia infinitum improportionabiliter excedit finitum. non ergo hoc põt eſſe ꝙ vnum tñ eorum, quæ veniunt in miſtionẽ, ſit infinitum. Poſſet aũt aliquis dicere ꝙ illud infinitum eſſet debilis virtutis in agendo, & ideo non põt vincere alia. ſ. finita, quæ ſunt

fortioris virtutis, vtpote ſi infinitus ſit aer, & finitus ignis. Et ideo ad hoc remouendũ dicit, ꝙ quantũcũq; potẽtia vnius corporis, quod ponitur infinitũ, deficiat à potentia alterius corporis, qđ ponitur finitũ, vtpote, ſi ignis ſit finitus, & aer infinitus, neceſſe eſt tñ dicere, ꝙ aer quãtumcũq; duplicatus. i. ſm̃ alique numerum multiplicatus, ſit æqualis igni in potentia. ſi igiť potentia ignis eſſet centuplo maior, ꝗ̃ potentia aeris eiuſdẽ quantitatis: ſi aer centupletur ſm̃ quãtitatẽ, erit æqualis ei in potentia: & tñ aer centuplatus eſt multiplicatus ſm̃ aliquẽ numerũ determinatum, & vincitur à potentia aeris infiniti. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ ẽt potẽtia ignis, vinceretꝛ à potentia aeris infiniti, & ſic infinitum excedit & corrumpit finitum, quãtũcunq; potentioris naturæ videatur. Similiter etiam non põt eſſe ꝙ quodlibet elementorum, ex quibus cõponitur corpus miſtum, ſit infinitum: quia de ratione corporis eſt ꝙ habet dimenſiones in omnẽ partem: non in longitudinẽ tm̃, vt linea, neq; in longitudinem & latitudinem ſolũ, vt ſuperficies. de rõne aũt infiniti eſt, ꝙ habeat dimenſiones infinitas: ergo de rõne corporis infiniti eſt, ꝙ habeat dimenſiones infinitas in omnem partem. & ſic non poteſt eſſe ꝙ ex pluribus corporibus infinitis aliquod vnum componatur, quia quodlibet occupat totum mundum, niſi ponantur duo corpora eſſe ſimul, ꝙ eſt impoſsibile. Sic igitur oſtenſo ꝙ corpus compoſitum non poteſt eſſe infinitum, oſtẽdit vlterius ꝙ nec etiam corpus ſimplex, neq; vnum elementorum, neq; aliquod medium inter ea, vt vapor eſt medium inter aerem & aquam. quidam. n. poſuerunt hoc eſſe principium, ex eo alia generali dicentes. & hoc dicebant eſſe infinitum, non aũt aerem, aut aquam, aut aliquod aliorum elementorum, quia contingeret alia elemẽta corrumpi à quocunq; ipſorum, quod infinitum poneretꝛ, quia elementa habent contrarietatem adinuicem, cũ aer ſit humidus, aqua frigida, ignis calidus, terra ſicca. vnde, ſi vnum horum eſſet infinitum, corrũperet alia, cum cõtrarium natum ſit corrumpi à cõtrario, & ideo dicunt aliqui aliud ab elemẽtis eſſe infinitum, ex quo ſicut ex principio elementa cauſantur. Hanc aũt poſitionem dicit eſſe impoſsibilem, non ſolum quãtum ad hoc, ꝙ dicit tale corpus medium eſſe infinitum, quia de hoc dicetur cõis quædam rõ, tam de igne, & aere, et aqua, ꝗ̃ ẽt de corpore medio. Sed ex hoc ipſo ẽt eſt impoſsibilis prædicta poſitio, quia ponit aliquod principium elementa præter quatuor elementa. non. n. inuenitur aliquod corpus ſenſibile præter ea, quæ dicũtur elementa. ſ. aerem, aquam, & hmõi. ſed hoc oporteret ſi aliquid aliud, præter elementa veniret in compoſitionem iſtorum corporum. vnumquodq;. n. compoſitum reſoluitur in ea ex quibus componitur. ſi igiť aliquid aliud veniret in compõne iſtorũ corporum, ꝗ̃ hęc quatuor elementa, ſequeretꝛ ꝙ hic apud nos inueniretꝛ aliquod corpus ſimplex, præter hæc quatuor elementa per reſolutionem iſtorum in elementa. Sic igitur patet ꝙ poſitio præmiſſa falſa eſt quãtum ad hoc, qđ poſuit aliquod corpus ſimplex præter hæc nota elementa. Vlterius aũt oſtẽdit cõi ratione ꝙ nullum elementorum poſsit eſſe infinitum. quia, ſi aliquod elementorũ eſſet infinitum, impoſsibile eſſet totũ vniuerſum eſſe aliud, niſi illud elemẽtum, & oporteret ꝙ omnia alia elementa conuerterentur in ipſum. vel iam eſſent conuerſa in ipſum, ꝓp excelleñtiam virtutis infiniti ſuper alia, ſicut Heraclitus dicit, ꝙ qñq; futurum eſt, ꝙ omnia conuertantur in ignem, ꝓp excellentem ignis virtutem. Et eadem ratio eſt de vno elementorum, & de alio corpore, qđ faciunt quidam Naturales extra elementa. oportet. n. illud aliud habere contrarietatem ad elemẽta, cũm ex eo ponãtur alia generari. Mutatio aũt nõ fit niſi ex contrario in cõtrarium, vt ex calido in frigidũ, ſicut ſupra oſtenſum eſt. Sic igitur & iſtud corpus medium, ratione contrarietatis deſtruet alia elementa.

E

F

G

H

LECTIO IX.

Corpus infinitum actu non dari quatuor aſtruit rationibus Anaxagoræq; deluditur opinio, qua infiniti motus ac quietis cauſam reddidiſſe arbitratus eſt.

Atq; ex his ẽt de quouis conſyderare oportet, ſi poſsit necne, infinitum eſſe ſenſibile corpus. Ex his aũt patebit infinitum ſenſibile corpus in rõne rerũ, eſſe oĩno non poſſe. ARGV.

Oportet aũt de omni ex his conſyderare, ſi contingat, aut non contingat, corpus infinitum eſſe ſenſibile. Quòd autem omnino impoſsibile ſit corpus infinitũ eſſe ſenſibile, ex his manifeſtum. T. c. 48.

Poſtꝗ̃ oſtendit Philoſophus non eſſe corpus ſenſibile infinitum facta ſuppoſitione, ꝙ ſint elemẽta finita, hic oſtẽdit idem ſimpliciter abſq; omni ſuppoſitione. & primo dicit de quo eſt intentio, ſecũdo exequitur propoſitum ibi. { Aptum. n. natura eſt. } Dicit ergo primo ꝙ ex ũs, quę ſequuntur, oportet conſyderare de omni corpore, nulla ſuppoſitione facta, ſi contingat quodcunq; corpus naturale eſſe infinitum. & ex ſequẽtibus rõnibus manifeſtũ fiet, ꝙ nõ. Secũdo ibi. Paulopoſt immediate.

Omne nãq; ſenſibile corpus aptum eſt alicubi eſſe, atque locus eſt quidam cuiuſq;, & idem eſt totius, ac partis, ut totius terræ uniuſq; glebæ: & ignis item, atq; ſcintillæ. ARGV.

Aptum. n. natura eſt omne ſenſibile, alicubi eſſe, et locus aliquis eſt uniuſcuiuſq;, & idẽ partis, & omnis eſt ut totius terræ, & unius glebæ: & ignis, & ſcintillæ.

Oſtendit propoſitum quatuor rationibus. Secunda incipit ibi. { Omnino aũt manifeſtum. } Tertia ibi. { Amplius oẽ corpus ſenſibile eſt. } Quarta ibi. { Simpliciter aũt & ſi impoſsibile. } Circa primam rõnẽ tria facit. primo præſupponit quædam neceſſaria ad rationem. ſecundo ponit rationem ibi. { Quare ſiquidẽ eiuſdem ſpeciei. } Tertio excludit falſam opinionem quãdam ibi. { Anaxagoras aũt inconuenienter. } Præmittit ergo tria. quorum primum eſt, ꝙ oẽ corpus ſenſibile habet aptitudinem naturalem, vt ſit in aliquo loco. Secundum eſt, ꝙ cuilibet corpori naturali cõuenit aliquis locus locorum, qui ſunt. Tertium eſt, ꝙ idem eſt locus naturalis, totius & partis, ſicut totius terræ, & vnius glebæ, & totius ignis, & vnius ſcintillæ. & huius ſignum eſt, ꝙ in quacunq; parte loci totius ponatur pars corporis, quieſcit ibi. Secundo ibi. T. c. 35. T. c. 54. T. c. 45. Secũda parte. tex. 48. T. c. 50.

Quare, ſi infinitum partium ſit ſimiliũ, immobile erit, aut ſemp feretur. At id fieri nequit. cur. n. deorſum magis quã ſurſum, aut ad quẽuis locũ mouebitur? dico aũt ſi ſit glebæ, quorſum hæc mouebitur, aut ubi manebit? corporis. n. eiuſdem formæ locus eſt infinitus: occupabit ne igitur totum locum? At quo fieri poteſt? Quenã igitur ipſius quies, aut ubi nam erit? & quis præterea motus, an ubiq; manebit? non ergo motu ciebitur. An omnem ad locum mouebitur? ARGV.

non

non ergo quieſcet inquam, ac ſtabit. Sin uero ſit diſsimilium partium, diſsimilia etiam erunt & ipſa loca. Atq; primo quidem ipſius uniuerſi corpus, non erit unum, niſi tactu. deinde partes, aut ſunt infinitæ ſpecie, aut finitæ. at finitæ nequeunt eſſe. erunt.n. aliæ quidem infinitæ, aliæ uero non infinitæ, ſi uniuerſum eſt infinitum, ignis inquã, uel aqua. Tale autem corruptio eſt contrarijs ipſis, ut antea diximus. Et ob hoc nemo Naturalium infinitum ipſum unumq; ignẽ aut terram fecit, ſed aut aerem, aut aquam, aut id, ꝙ inter ipſa medium collocarunt. quoniam illorum quidẽ locus maniſeſte erat determinatus, atq; diſtinctus: hæc autem utroq; in loco, in ſupero inquam ac infero eſſe poſſunt. Atneq; ẽt infinitæ, nam ſi ſint infinitæ ac ſimplices, & loca erunt infinita profecto, & infinita ẽt elementa. Quòd ſi hoc eſſe nequeat, ſintq; ipſa loca finita, & totũ ipſum finitum eſſe neceſſe eſt. fieri nãq; non põt, ut non æqua ſint locus, & corpus. neq;.n. locus maior eſſe poteſt, q̃ ipſum corpus, neq; corpus maius, q̃ ipſe locus. nam aut uacuum aliquid erit, & corpus inſuper infinitum nõ erit. aut corpus quippiam erit, quod nuſquam aptum eſt eſſe.

Taxat Alex. Simplicius, circa h̃ eiuſdem ſpeciei. *Quare ſi quidem ſit eiuſdem ſpeciei, aut immobile erit, aut ſemp̃ mouebitur. Et impoſsibile eſt: quid.n. magis deorſum, aut ſurſum, aut quouis? dico aũt ut ſi gleba ſit alicubi, ipſa qua mouebitur, aut ubi manebit? locus.n. infinitus erit ſibi, & cognati ſibi corporis. utrum igitur continebit * totum locum? & q̃uo? Quæ igitur & ubi quies, &*

* a.l. totius.

T. c. 49. *motus ipſius? an ubiq; manebit? non ergo mouebitur. An ubiq; mouebitur? non ergo ſtabit. Si autem diſsimile eſt oẽ, diſsimiles & loci ſunt. & primum quidem non unum corpus uniuerſi eſt, niſi tangendo. Poſtea aut finita hæc erunt aut infinita ſpecie. & finita quidem non eſſe poſſunt. erunt.n. alia quidem finita, alia uero non, ſi omne infinitum eſt, ut ignis, aut aqua. Corruptio autem hmõi in cõtrarijs eſſe, (ſicut dictum eſt prius.) Et p̃p hoc nullus Naturalium unũ, & infinitum ignem facit, neq; terrã, ſed aut aerẽ, aut aquã, aut ipſorum medium. quia locus utriuſq; manifeſtus erat, & determinatus. hæc autem utroq; participant, eo, qui ſurſum, & eo, qui deorſum. Si autẽ infinita, & ſimplicia ſunt, & loci infiniti, & elementa infinita erunt. ſi autem hoc impoſsibile eſt, & loci finiti ſunt, & totum finitum eſſe neceſſe eſt. Impoſsibile.n. eſt non æquari locum, & corpus. Neq;.n. locus omnis maior eſt, q̃ quãtumcunq; contingit corpus ſimul eſſe. Similiter autem neq; infinitum erit corpus, neq; corpus maius q̃ locus. Aut.n. uacuum erit aliquid: aut corpus nuſquàm aptum natum eſt eſſe.*

Demonſtratio hæc (ait Simpl.) amplior eſt, & oſtendit nullũ ſublunare corpus, infinitum eſſe. Ponit rationem, quæ talis eſt. Si ponatur aliquod corpus infinitum, aut oportet ꝙ totũ ſit vnius ſpeciei cum ſuis partibus, ſicut aqua vel aer: aut ꝙ habeat partes diſsimilium ſpecierum, vt hõ, aut plãta. ſi habet oẽs partes vnius ſpeciei, ſequitur ſm præmiſſa, ꝙ vel ſit totaliter immobile, & nunq̃ moueatur, aut ꝙ ſemp̃ moueatur, quorũ vtrunq; eſt impoſsibile, quia per alterũ horum excluditur quies, & p̃ alterum motus à rebus naturalibus, & vtroq; mõ tollit̃ ratio naturæ, cũ natura ſit principium motus & quietis. Quòd aũt ſequatur, ꝙ ſit vel totaliter mobile, vel totaliter quietum, probat conſequenter per hoc, ꝙ non eſſet aſsignare rõnẽ, quare aliquid magis ſurſum aut deorſum moueretur, aut in quãcunq; partem. & hoc manifeſtat per exemplum. ponamus.n. ꝙ totum illud corpus infinitũ, ſimile in partibus, ſit terra, non erit aſsignare quo aliqua

A gleba terræ moueatur, vel vbi quieſcat, quia q̃libet partem loci infiniti occupabit aliquod corpus ſibi connatum.i. eiuſdem ſpeciei. Nunquid igitur põt dici ꝙ vna gleba moueatur ad hoc, ꝙ contineat.i. ꝙ occupet ſucceſsiue totum locum infinitum, ſicut Sol mouetur, vt ſit ĩ qualibet parte zodiaci circuli? Et q̃uo poterit hoc eſſe, vt vna gleba terræ pertranſeat p̃ omnes partes infiniti loci? nihil aũt mouetur ad impoſsibile. ſi igitur impoſsibile eſt ꝙ gleba moueatur ad occupandũ totum locum infinitum, vbi erit quies eius, & vbi motus eius? aut.n. oportet ꝙ ſemper quieſcat, & ſic nũq̃ moueatur: aut ꝙ ſemper moueat̃, & ſic nũq̃ quieſcat. Si aũt detur alia pars diuiſionis. ſ. ꝙ corpus infinitũ habeat partes diſsimiles ſm ſpeciem, ſequitur ẽt ꝙ diſsimilia ſint loca diuerſarum partium. alius eſt.n. locus naturalis aquæ, & alius terræ. Sed ex hac poſitione ſequit̃

B primo, ꝙ corpus totius infiniti non ſit vnum ſimpliciter, ſed ſm quid. ſ. ſm contactum: & ſic nõ erit vnum corpus infinitum (vt ponebatur.) Et, quia poſſet aliquis non reputare hoc inconueniens, ſubiungit aliam rationem contra hoc, & dicit, ꝙ, ſi totum infinitum cõponitur ex diſsimilibus partibus, neceſſe eſt ꝙ hmõi partes diſsimiles ſm ſpeciem, aut ſint ſp̃erum finitarũ, aut infinitarum ſm numerum. non autem poteſt eſſe ꝙ ſint finitarum ſpecierum, quia oportebit, ſi totum eſt infinitum, ꝙ quædam ſint finita ſm q̃titatẽ, & q̃dam infinita. aliter.n. ex finitis numero poſſet componi infinitum. hoc aũt ponere, ſequitur ꝙ illa, q̃ ſunt infinita corrumpant alia p̃p contrarietatem (vt prius dictum eſt in præcedenti rõne.) Et ideo etiã nullus Antiquorum Naturalium Philoſophorum vnum principium (ꝙ dixit eſſe infinitum) poſuit ignem, vel ter-

C ram, quæ ſunt extrema, ſed magis aquam, vel aerem, vel aliquod medium: quia loca iſtorum erant manifeſta, & determinata. ſ. ſurſum & deorſum. non ſic autẽ eſt de alijs, ſed terra eſt deorſum reſpectu eorũ, & ignis ſurſum. Si vero aliquis accipiat aliam partem. ſ. ꝙ corpora partialia ſint infinita ſm ſpeciem, ſequitur ẽt ꝙ loca ſint infinita ſm ſpeciem, & ꝙ elementa ſint infinita. ſi aũt hoc eſt impoſsibile, ꝙ elementa ſint infinita, vt in primo probatum eſt, & ꝙ loca ẽt ſint infinita, cũ nõ ſit poſsibile inuenire infinitas ſpecies locorum neceſſe eſt ꝙ totũ corpus ſit finitum. &, quia cõcluſerat ex infinitate corporum infinitatem locorum, ſubiungit ꝙ impoſsibile eſt nõ ęquari corpus ad locũ, quia nõ põt eſſe, ꝙ ſit locus maior, q̃ cõtingit eẽ corpus, neq; corpus põt eſſe infinitũ, ſi locus nõ eſt ĩfinitus, & neq; corpus põt eſſe maius q̃ locus, quocũq; modo: quia, ſi T. c. 50.

D locus ſit maior q̃ corpus, ſequitur ꝙ ſit vacuũ alicubi. aut, ſi corpus ſit maius q̃ locus, ſequitur ꝙ aliqua pars corporis nõ ſit in aliquo loco. Tertio ibi.

Anaxagoras autem abſurde de infiniti quiete dicit. firmare.n. infinitum ſeipſum, dicit. Idq; ex eo fieri, quia eſt in ſeipſo. Nihil enim aliud ipſum continet. ARGV.

Anaxagoras autem, inconuenienter dicit de infiniti manſione, fulcire enim ipſum ſeipſum, dicit infinitum. hoc autem eſt. quia in ſeipſo eſt. (Aliud enim continet nihil.) T. c. 50.

Excludit quendam errorem. & primo ponit ipſum & dicit, ꝙ Anaxago. dixit infinitum quieſcere. ſed incõuenienter aſsignauit rationem quietis eius. dixit.n. ꝙ fulcit, ideſt ſubſtentat infinitum, ſeipſum, quia eſt in ſe, & non in alio, cùm nihil ipſum contineat, & ſic non poſsit extra ſe moueri. Secundo ibi.

ARGY. *Quaſi ubi quippiam ſit, ibi eſſe aptum conſiſtere. Hoc aũt uerum non eſt. eſſe.n. alicubi ibi quippiã poteſt, non ubi aptũ eſt eſſe. Quamuis igitur q̃ maxime totum non moueatur (id .n. quod in ſeipſo firmatur, & in ſeipſo eſt, ĩmobile neceſſe eſt eſſe.) dicat tñ ipſe oportet, cur non eſt aptum moueri. Non .n. ſat eſt hoc dixiſſe pacto, ac euaſiſſe. fieri.n. poteſt ut non moueatur, & quoduis aliud corpus. ſed nihil prohibet aptũ eſſe moueri. Et terra nãq; non fertur, nec ſi infinita ẽt eſſet, ex eo tñ quia medio coercetur. Non.n. quia nõ eſſe aliud, ad quod fertur, in medio ipſo quieſcet, ſed quia non hoc modo eſt apta ferri. Et tñ liceret dicere, ſeipſam terrã firmare. Quod ſi neq; terra ſi infinita eſſet, hæc eſſet cauſa, ſed grauitatem habere (graue autem in medio ſuapte natura quieſcere ſolet) ſimiliter & infinitum in ſeipſo quieſcat, ob aliquam aliã cauſam. Et non ex eo, quia eſt infinitũ, & ſeipſum firmat.*

T.c.51. Simplicius hoc in loco Anaxagoræ ſententiã tuetur. *Tanq̃ ubi utiq; aliquid ſit, aptum natũ ſit ibi eſſe. Hoc autem non uerum eſt. erit.n. aliquid alicubi & nõ ubi aptũ natum eſt eſſe. Si igitur, quia maxime non mouetur totũ (in ſeipſo, quod.n. ſulcitur, & in ſeipſo eſt, immobile eſſe neceſſe eſt.) ſed quare non aptum natum ſit moueri, dicendum eſt. non.n. ſufficiens eſt ſic dicentem euadere. Erit.n. utiq;, & quodlibet aliud non motum, ſed aptum natũ eſſe nihil prohibet, quoniam & terra non fertur, neq; ſi infinita eſſet ferretur, coercita tamen à medio. Sed non quia non eſt aliud ibi mutatur, manebit in medio: ſed non mouebitur: quia nõ apta nata eſt ſic: ſed tñ licebit utiq; dicere, quia fulcit ſeipſam. Si ergo neq; in terra hæc cauſa eſt, cũ ſit infinita, ſed quia grauitatem habet (graue autem manet in medio) ſimiliter & infinitum manet utiq; in ſeipſo, propter aliam quandam cau-*

T.c.52. *ſam. ſed non quia infinitum eſt, & fulcit ipſum, & ſeipſum.*

Improbat rationibus duabus, q̃ dictum eſt. quarũ Prima eſt, q̃ Anaxa. ſic aſsignauit rõnem de quiete infiniti, ac ſi vbi aliquid ſit, ibi ſit aptum natum eſſe: quia ex hac ſola ratione dixit infinitum quieſcere, quia eſt in ſeipſo. Sed hoc non eſt verum q̃ vbi aliquid eſt, ibi ſemper aptum natum ſit eſſet, quia aliquid eſt alicubi per violentiam, & non naturaliter. Quamuis igiẽ hoc maxime verum ſit q̃ totum infinitum non mouetur, quia ſuſtentatur, & manet in ſeipſo, & ſic eſt immobile. ſed tñ dicendum erat, quare nõ eſt aptum natũ moueri. non.n. poteſt aliquis ſic euadere dicens, q̃ nõ mouetur infinitum, quia eadẽ ratione & de quolibet alio nihil prohibet q̃ non moueatur: ſed ſit aptum natum moueri: quia &, ſi terra eſſet infinita, ſicut nunc nõ fertur quando eſt in medio, ita & tunc non ferretur quãtum ad partem, quæ eſſet in medio. ſed hoc non eſſet, quia non haberet aliquid aliud vbi ſuſtentaretur niſi in medio, ſed quia nõ habet aptitudinem naturalem, vt à medio moueatur. Si ergo ita eſt in terra, q̃ non eſt cauſa, quare quieſcat in medio, quia eſt infinita, ſed quia habet grauitatem· ex qua nata eſt manere in medio: ſimiliter de quocunq; alio infinito aſsignanda eſt cauſa quare quieſcat, & nõ quia eſt infinitum, vel quia fulcit ſeipſum. Aliam autem rationem ponit ibi.

ARGY. *Et inſuper patet & quãuis ipſius partem, eodem modo quieſcere oportere. nam ut infinitum in ſeipſo manet, ſeipſum firmans, ſic & omnis ipſius pars, quãcunq; acceperis, in ſeipſa manebit. Loca nãq; totius ac partis, ſpeciei eſſe einſdẽ conſtat. totius.n. terræ glebæq; idem eſt locus qui eſt inferus & etiam ignis totius atq; ſcintillæ, qui eſt ſuperus. Quare, ſi infiniti ſit locus in ſeipſo eſſe, et partis idem erit profecto.*

E *Quælibet ergo in ſeipſa manet.*

Similiter autem manifeſtum, q̃, & ſi ſit: quælibet pars oportebit manere. ſicut.n. infinitum in ſeipſo manet, ſe fulciens, ſic & ſi quælibet pars accipiatur, in ſeipſa manebit. totius.n. & partis ſimiles loci ſunt, ſicut terræ, & glebæ deorſum, & omnis ignis, & ſcintillæ ſurſum. Quare, ſi infiniti locus q̃ in ſeipſo, & idẽ partis, manebit ergo in ſeipſa.

Et dicit q̃, ſi totum infinitum quieſcit, quia manet in ſeipſo, ſequitur, q̃ quælibet pars ex neceſsitate quieſcat, quia manet ĩ ſeipſa. idem.n. eſt locus totius & partis, vt dictum eſt, vt ignis & ſcintillæ ſurſum: & terræ & glebæ deorſum. ſi ergo toti⁹ infiniti locus ẽ ipſummet, ſequetur, q̃ quęlibet pars infiniti maneat in ſeipſa, ſicut in proprio loco. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Omnino autem patet fieri non poſſe ut corpus infinitum* F *in ratione rerum ponatur, & locus corporibus tribuatur, ſi corpus omne ſenſibile, aut graue ſit, aut leue. & graue quidem ad medium ſuapte natura feratur, leue uero ſimiliter ſupera loca petat. Et infinitum.n. hanc eandem naturæ ſubeat legem, neceſſe eſt. At fieri nequit, ut aut totum graue ſit, aut leue, aut dimidium leue, dimidiũ graue. quo nãq; modo diuides illud, aut quo pacto ipſius infiniti, hæc quidem pars ſupra, hæc autem infra: uel ultima, uel media erit?*

T.c.53. *Omnino autem manifeſtum eſt q̃ impoſsibile eſt, ſimul infinitum dicere corpus, & locum quendam corporibus eſſe, ſi omne corpus ſenſibile aut grauitatem habet, aut leuitatẽ. Et, ſi graue quidem eſt, in medium natura habet ferri, ſi uero leue, ſurſum. neceſſe eſt.n. & infinitum corpus. Impoſsibile autem, aut omne utrũlibet, aut medium utrũq; ſuſtinere. Quomodo.n. diuides, aut quõ infiniti erit hoc quidẽ ſur-* G *ſum, illud autem deorſum, aut ultimum, aut medium?*

Secunda rõ. Et dicit, q̃ omnino manifeſtum eſt, q̃ impoſsibile eſt dicere eſſe infinitum corpus in actu, & q̃ cuiuſlibet corporis eſt aliquis locus: ſi omne corpus ſenſibile, aut habet grauitatem, aut leuitatem, ſicut Antiqui dixerũt ponẽtes infinitum. quia, ſi ſit corpus graue, oportet q̃ naturaliter feratur deorſum. ſ. ad medium: ſi autem ſit leue, neceſſe eſt q̃ feratur ſurſum. Si ergo ſit aliquod infinitum corpus ſenſibile: neceſſe eſt, q̃ ẽt in corpore infinito ſit ſurſum, & medium. ſed impoſsibile eſt q̃ totum infinitum ſuſtineat in ſe vtrumlibet horum. ſ. ſurſum & medium: vel etiam, q̃ ſuſtineat vtrũq; ſm diuerſas medietates. quõ.n. infinitum poterit diuidi, vt vna pars eius ſit ſurſum, & alia deorſum: vel q̃ in infinito ſit vltimum & medium? Non eſt igitur corpus ſenſi- H bile infinitum. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea omne corpus ſenſibile eſt in loco. loci uero ſpecies ac differẽtiæ ſunt ſupra, & infra, ante, et retro, dextrũ, atq; ſiniſtrum. atq; hæc non ſolum noſtra ex parte ſunt, poſitioneúe, ſed in ipſo etiam toto diſtincta ſunt: atq; hæc eſſe in infinito non poſſunt.*

T.c.54. *Amplius omne corpus ſenſibile in loco eſt, loci autẽ ſpecies, & differentiæ, ſurſum, & deorſum, ante, & retro: dextrorſum, & ſiniſtrorſum. Et hæc non ſolum ad nos, & poſitione ſunt, ſed in ipſo toto determinata ſunt. impoſsibile autem in infinito hoc eſſe.*

Tertia rõ. Et dicit, q̃ omne corpus ſenſibile eſt in loco. Differentiæ autem loci ſunt ſex, ſurſum, deorſum, ante, & retro, dextrorſum, & ſiniſtrorſum, quæ quidem ſunt determinata

Alexã. aduerſus Zenobium epicureũ. exiſtimat has differẽtias nõ eſſe quo ad nos, ni priue in vniuerſo ſcdm naturã fuiſſent.

terminata non ſolum quo ad nos, ſed etiam in ipſo A toto Vniuerſo. Determinatur.n.ſm ſe huiuſmodi poſitiones, in quibus ſunt determinata principia, & termini motus: vnde in animatis determinantur ſurſum & deorſum, ſm motum alimenti: ante & retro ſm motũ ſenſus: dextrorſum & ſiniſtrorſum ſm motum proceſsiuum, cuius principium eſt à parte dextra. In rebus autem inanimatis, in quibus non ſunt principia determinata horum motuum, dicitur dextrorſum & ſiniſtrorſum per comparationem ad nos. dicitur enim columna dextra, quæ eſt ad dextram hominis: & ſiniſtra, quæ eſt ad ſiniſtram. Sed in toto vniuerſo determinantur ſurſum & deorſum ſm motum grauium, & leuiũ: ſm autem motum cœli determinantur dextrum oriẽs, ſiniſtrum occidẽs, ante vero hemiſpherium ſuperius: retro vero hemiſpherium inferius: ſurſum vero meridies, deorſum vero ſeptẽtrio. Hæc autem non poſſunt deter B minari in corpore infinito. Impoſsibile eſt ergo totũ vniuerſum eſſe infinitum. Quartam rõnem ponit ibi.

ARGY. *Atq; ſimpliciter ſi locus infinitus eſſe non poſsit, ſitq; oẽ corpus in loco, & in rõne profecto rerum, infinitum corpus eſſe non põt. At uero quod alicubi eſt, in loco eſt: & quod in loco eſt, alicubi eſt. ut igitur infinitum quantitatis rõnem ſubire non poteſt (nam quantum fuerit quoddam, ut bicubitum aut tricubitum, hæc.n. ſignãt ipſum quantum) ſic, & quod eſt in loco id alicubi ſanè eſt. At id, aut ſupra, aut infra, aut in aliqua alia ſex differentiam eſſe ſignificat, quarum unaquæq; finis eſt quidam, ut conſtat.*

T.c. 55. *Simpliciter autem, ſi impoſsibile eſt locum eſſe infinitũ: in loco autem omne corpus eſt impoſsibile eſt infinitum eſſe aliquod corpus. At uero quod alicubi eſt & in loco eſt, & C quod in loco eſt, alicubi eſt. Si igitur neq; quantitatem poſsibile eſt infinitam eſſe (quantum enim aliquid erit, ut bicubitum, aut tricubitum, hæc enim ſignificant quantum) ſic in loco, quia alicubi, hoc eſt autem, aut ſurſum, aut deorſum, aut in aliqua alia diſtantia: quæ ſunt ſex. horum autem unũquodq; terminus aliquis eſt.*

Et dicit, ꝙ, ſi impoſsibile eſt eſſe locum infinitum, cum omne corpus ſit in loco, ſequitur ꝙ impoſsibile ſit eſſe aliquod corpus infinitum. Sed ꝙ impoſsibile ſit eſſe locum infinitum, ſic probat. quia hæc duo conuertuntur, eſſe in loco, & eſſe in aliquo loco, ſicut & eſſe hominem, & eſſe aliquem hominem: & eſſe quantitatem, & eſſe aliquam quãtitatem. ſicut igitur impoſsibile eſt eſſe quantitatem infinitam, quia ſequeretur aliquam quantitatem eſſe infinitam, vt bicubitum, & tricubitũ, D quod eſt impoſsibile: ita impoſsibile eſt eſſe locum infinitum, quia ſequeretur aliquem locũ infinitum eſſe, vel ſurſum, vel deorſum, & hmõi: quod eſt impoſſe, cum quodlibet eorum ſignificet quendam terminum, vt dictum eſt. Sic ergo nullum corpus ſenſibile eſt infinitũ.

LECTIO X.

Propria ex ſententia actu infinitum non reperiri demonſtrat: diuerſorum item infinitorum communia ac propria inſinuans, quonammodo potentia infinitũ eſſe dicatur, concludit.

ARGY. *Patet igitur ex hiſce, quæ diximus, infinitum corpus in ratione rerum, actu non eſſe. Atqui conſtat impoſsibilium euenire complura, ſi non ſit ſimpliciter infinitum. Temporis* A *enim erit aliquod principium, atq; finis. & magnitudines, non erunt in magnitudines diuiſibiles. numerus etiam infinitus nõ erit. Cum igitur his hoc pacto determinatis neutra pars aſſerẽda eſſe uideatur, arbitro profecto, moderatoreq; eſt opus. Atq; patet partim non eſſe.*

QVòd quidem igitur actu corpus non ſit infinitum, manifeſtum ex his. Quod autem, ſi non ſit infinitum, ſimpliciter multa impoſsibilia accidant, manifeſtum eſt. Temporis enim erit quoddam principium et finis. Et magnitudines non diuiſibiles in magnitudines. Et numerus nõ erit infinitus. Cum autem determinatur ſic neutro modo uidetur contingere, ob hoc uidelicet eſt manifeſtum, ꝙ ſic quidem eſt, ſic autem non. T.c. 56.

Poſtquàm Philoſophus, diſputatiue proceſsit de infinito, hic incipit determinare veritatem. & primo oſtẽ B dit an ſit infinitum. ſecundo quid ſit ibi. {Accidit autem contrarium.} Prima diuiditur in duas. In prima oſtendit quomodo infinitum ſit. In ſecunda comparat diuerſa infinita adinuicem, ibi. {Aliter autem in tempore.} Circa primum tria facit. Primo oſtendit, ꝙ infinitum quodammodo eſt & quodammodo non eſt. Secundo determinat, ꝙ eſt in potentia, & non eſt ſicut actu ens ibi. {Dicitur igitur.} Tertio manifeſtat quomodo ſit in potentia ibi. {Non oportet autem potentia ens.} Dicit ergo primo ꝙ ex præmiſsis manifeſtum eſt, ꝙ nõ ſit aliquod corpus infinitum in actu. Item ex iis, quæ ante dicta ſunt, manifeſtum eſt ꝙ, ſi infinitum ſimpliciter non ſit, quòd multa impoſsibilia accidunt. Quorum vnum eſt, ꝙ tempus habebit principium & finem, qđ reputatur inconueniens ſm ponentes æternitatem mundi. Et iterum ſequetur ꝙ magnitudo non C ſemper ſit diuiſibilis in magnitudines: ſed qñq; deuenietur per diuiſionem magnitudinum ad quędam, quę non ſunt magnitudines. ſed oĩs magnitudo eſt diuiſibilis. Item ſequetur, ꝙ numerus non augeatur in infinitum. Quia igitur ſm determinata, neutrum videtur contingere: neq; ſ. ꝙ infinitum ſit actu, neq; ꝙ ſimplr non ſit, neceſſe eſt dicere ꝙ quodammodo eſt, quodãmodo non eſt. Secundo ibi.

T.c. 62. Secũda parte. T.c. 57. Secũda parte. Tex. 56. Secũda parte. Tex. 57.

ARGY. *Dicitur itaque quippiam eſſe: aliud aut potentia, aliud actu, & infinitum eſt additione, ac etiam diuiſione. Magnitudo autem actu quidem infinita non eſt, uti diximus: diuiſione autem eſt. Non eſt enim difficile lineas indiuiduas è medio tollere. Reſtat igitur infinitum in ratione rerum potentia eſſe.*

Dicitur igitur eſſe aliud quidẽ potentia, aliud uero actu. D *Et infinitum eſt quidem appoſitione, eſt autem & ablatione. Magnitudo autem, quod quidem actu non ſit infinita: dictum eſt. diuiſione autem eſt. Non.n. difficile deſtruere indiuiſibiles lineas. Relinquitur igitur potentia eſſe infinitum.* T.c. 57.

Oſtendit ꝙ infinitum eſt ſicut potentia ens. & dicit, ꝙ aliquid dr̃ eſſe in actu, & aliquid dicitur eſſe in potentia. Infinitum autem dr̃ eſſe per appoſitionem, ſicut in numeris vel ꝑ ablationem, ſicut in magnitudinibus. oſtenſum eſt enim ꝙ magnitudo non eſt actu infinita: & ſic in magnitudinibus per appõnem infinitum non inuenitur: ſed per diuiſionem in eis inuenitur infinitũ. Non.n. eſt difficile deſtruere opinionem Ponentium indiuiſibiles eſſe lineas. Vel ſm aliam literam. non eſt difficile partiri atomas lineas, i. oſtendere lineas, quas quidam ponunt indiuiſibiles, eſſe partibiles. Dr̃ aũt in-

finitum in appoſitione vel diuiſione ſm ꝙ poteſt apponi, vel diuidi. Relinquitur igitur ꝙ infinitum ſit tanquàm in potentia ens. Tertio ibi E

ARGY. *Non oportet autem infinitũ potentia ſic accipere, ut actu tandem euadat, queadmodum ſit poteſt hoc ſtatua eſſe, erit hoc ſtatua tãdem. Sed, cum multiplr quippiam eſſe dicatur, perinde eſt infinitum, ut dies eſt, atque ludus: ex eo quia fit aliud, atq; aliud ſemper. Nã in his eſt eſſe potentia, atq; actu. Eſt.n. olympicus ludus, & quia fieri poteſt, & quia fit.*

Non oportet autem potentia ens accipere, ſicut ſi poſsibile ſit hoc, ſtatuam æs eſſe, quod & erit hoc, ſtatua: ſic & infinitum: quod erit actu. Sed quoniam multipliciter eſt eſſe, quemadmodum dies & agon in ſemper aliud & aliud fieri, ſic & infinitum eſt. Et nãq; in his eſt, & potentia, & actu. Olympia. n. ſunt, & in poſſe agonem fieri, & in eo quod fit.

ἀγὼν ὤνος certamen, ludus, & dicitur ... ὀλύμπια, quod eſt certo. ... ὀλύμπια.

Oſtendit qũo infinitum ſit in potentia. Dupliciter enim inuenitur aliquid in potẽtia. Vno modo ſic ꝙ totum poteſt reduci in actum, ſicut poſsibile eſt hoc æs eſſe ſtatua, quod aliqñ erit ſtatua. non autem ſic dr̃ eſſe infinitum in potentia. Alio modo aliquid dicitur in potentia eſſe, quod poſtea fit actu ens, non quidem totũ ſimul, ſed ſucceſsiue. Multipliciter. n. dicitur aliquid eſſe, vel quia totum eſt ſimul, vt homo & domus, vel quia ſemper vna pars eius ſit poſt aliam, per quem modum dr̃ eſſe dies, & ludus agonalis. Et hoc modo dr̃ infinitum eſſe ſimul, & in potentia, & in actu. omnia. n. huiuſmodi ſimul ſunt in potentia, quantum ad vnam partem & actu quantum ad aliam. olympia. n. id eſt feſta agonalia, quæ celebrabantur in monte Olympo dicũtur eſſe, & durare ſm agones, vel poſſe fieri in actu: quia quandiu durabant iſta feſta, aliqua pars illorum ludorum erat in fieri, & aliqua erat vt in futurum fienda, Deinde cum dicit. F G

ARGY. *Patet autem infinitum in tempore diuerſo modo, & in hominibus, & in diuiſione magnitudinum eſſe.*

Aliter aũt, & in tempore manifeſtum quod infinitum, & in hominibus, & in diuiſione magnitudinum.

Comparat diuerſa infinita adinuicem. Et primo cõparat infinitum temporis & gñationis infinito, quod eſt in magnitudinibus. Secundo comparat infinitum ſm appoſitionem, & infinitum ſm diuiſionem in magnitudinibus, ibi. {Quòd autem ſm appoſitionem.}

T. c. 59. Circa primum tria facit. Primo proponit quod intendit, & dicit, ꝙ aliter manifeſtatur infinitum in generatione hominum & in tempore, & aliter in diuiſione magnitudinum, Secundo ibi.

ARGY. *Omnino nãque hoc modo eſt infinitum, ut ſemper aliud, aliudq; ſumatur, & id quod accipitur ſit quidem finitum, at aliud atq; aliud ſemper. Quare non oportet infinitum perinde accipere, atq; hoc aliquid, ut hominem aut domum. ſed ut dies dicitur, atq; ludus, quorum eſſe non ſubſtantia quædam eſt ortum: ſed in generatione ſemper corruptioneque conſiſtit finitum quidem, at aliud atq; aliud ſemper.*

Omnino quidem enim ſic eſt infinitum, in ſemper aliud, & aliud accipiendo: & acceptum quidem ſemper eſſe finitum, ſed ſemper alterum, & alterum. Quare infinitum non oportet accipere ſicut hoc aliquid, ut hominem, aut domũ: ſed ſicut dies dicitur, & agon, quibus eſſe, non ſicut ſubſtantia quædam factum eſt, ſed ſemper in generatione, aut corruptione finitum, ſed ſemper alterum, & alterum.

T. c. 58. *In ipſo ſtatim principio tex. deficit aliquid qđ in ſimpli. litera habetur.*

E Oſtendit quid ſit cõe omnibus infinitis. & dicit, qđ hoc omnino, & vniuerſaliter in omnibus infinitis inuenitur, ꝙ infinitum eſt in ſemper aliud & aliud accipiendo ſm quandam ſucceſsionem, ita tñ ꝙ quicquid accipitur in actu de infinito, totum ſit finitum. Vnde non oportet accipere ꝙ infinitum ſit aliquid totum ſimul exiſtens, ſicut hoc aliquid demonſtratum, ſicut accipimus hominem, vel domũ, ſed ſicut ſunt ſucceſſiua, vt dies, & ludus agonalis, quorũ eſſe non eſt hoc modo, ꝙ aliquid eorum ſit ſicut quędam ſubſtantia pfecta tota actu exiſtens. In generatione autem, & corruptione, etſi in infinitum procedatur, ſemper illud qđ accipitur in actu, eſt finitum. in toto. n. decurſu generationis, etiam ſi procedatur in infinitum, & oẽs homines, qui ſimul accipiuntur ſunt finiti ſm numerum: & huiuſmodi finitum oportet accipere alterum, & alterũ, ſm ꝙ quidam hoĩes ſuccedunt quibuſdã. Tertio ibi.

hæc videlicet verba. Amplius ipm eſſe multipliciter dicitur.

ARGY. *Verum in magnitudinibus quidem hoc accidit, permanente eo, quod ſumptum: in hominibus autem, atq; tempore accidentibus, ita ut non deficiant.*

Sed in magnitudinibus quidem permanente accepto, hoc accidit: in hominibus autem, & tempore corruptis, ſic ut non ſit deficere.

Oſtendit dr̃iam & dicit, ꝙ illud finitum, qđ accipimus in magnitudinibus, vel apponendo vel diuidẽdo, pmanet, & non corrumpit̃. Sed illa finita, q̃ accipiunt̃ in infinito, decurſu temporis & gñationis humanę corrumpuntur: ita ꝙ p iſtum modum non contingit tempus, & gñationem deficere. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atqui infinitum, quod in additione, & quod in diuiſione conſiſtit, idem quodammodo eſt. Fit enim in magnitudine finita, per additionem è contra. Nam ut cum diuiditur, cernitur in infinitum abitio, ſic cum additio fit, ad magnitudinem ipſam determinatam uidebitur. Etenim ſi quiſpiam in magnitudine finita, definita magnitudine ſumpta, eadem aliam accipiat ratione, non eandem totius magnitudinem ſumens: non pertranſibit unquam magnitudinem illam finitam. Sin uero hoc pacto rationem augeat, ut ſemper magnitudinem eandem accipiat, pertranſibit ſanè, propterea quòd omne finitum quouis conſumitur definito. Alio igitur modo non eſt infinitum in rebus, ſed hoc pacto, potentia inquam, atque diuiſione. Et actu etiam eſt, perinde atq; diem, ac ludum dicimus eſſe. Et potentia ſic eſt, ut materies, & nõ per ſe, ut ipſum finitum. Et additione igitur, hoc pacto eſt potentia, infinitum: quod quidem aliquo modo dicimus idem* H *eſſe, quo id, quod in diuiſione conſiſtit. Semper. n. eſt aliquid ipſius extra ſumendum.*

T. c. 59. *Quod autem ſecundum appoſitionem, idem quodãmodo eſt, & quod eſt ſecundum diuiſionem. Infinitum enim ſecundum appoſitionem fit è contrario: ſecundum q, enim diuiſum uidetur in infinitum, ſic appoſitum uidebitur ad determinatum. Infinita enim magnitudine, ſic accipiens aliquis determinatum accipiet eadem ratione, non eandem aliquàm magnitudinem rõne accipiens, non tranſibit finitũ. Sin uero ſic augmentet, ut ſemper eandem aliquã ſit accipere magnitudinẽ, tranſibit finitum, pp id, q oẽ finitum abſumitur quolibet finito. Aliter quidẽ igitur non eſt, ſic aũt eſt infinitũ potentia, et diuiſione. Et actu aũt eſt, ſicut diem eſſe dicimus et agonẽ, & potẽtia ſic, ſicut materiã, & non p ſe, ſicut finitũ,*

Et ſe-

T.c. 60. *Et ſecundum appoſitionem igitur ſic infinitum potentia eſt quod idem dicimus quodammodo eſſe ei, quod eſt ſecundum diuiſionem. ſemper quidem enim aliquid ipſius extra eſt accipere.*

Comparat duo infinita, quæ ſunt in magnitudinibus, ſ. ſm appoſitionem, & ſm diuiſionē. Et circa hoc tria facit. Primo ponit conuenientiam inter vtrūq; infinitum, ſecundo oſtendit differentiam ibi. {Non tñ excellit.} tertio inducit quandam concluſionem ex dictis ibi. {Quare neq; eſt excellere.} Dicit ergo primo, ꝙ quodāmodo infinitum per appoſitionem eſt idem cum infinito ſm diuiſionem: quia infinitum ſm appoſitionem fit ex oppoſito cum infinito ſm diuiſionem. ſm.n. ꝙ aliquid diuiditur in infinitum, ſm hoc in infinitum videtur poſſe apponi ad aliquam determinatā quantitatem. Manifeſtat igitur quō ſit infinitum diuiſione in magnitudine. & dicit ꝙ, ſi aliquis in aliqua magnitudine finita, accepta aliqua parte determinata per diuiſionem, ſemper accipiat diuidendo alias partes, ſm eandem rōnem .i. proportionem, ſed non ſm eandem quantitatem, in eadem proportione, non pertrāſibit diuidendo illud finitum. puta, ſi à linea cubitali accipiat medietatem, & iterum à reſiduo medietatem, ſic in infinitum procedere poteſt. ſeruabitur.n. in ſubtrahendo eadem proportio, ſed non eadem quātitas ſubtracti. minus eſt enim ſm quantitatem dimidium dimidij, q̄ dimidium totius. Sed, ſi ſemper ſumeret eandē quantitatem, oporteret ꝙ ſemper magis ac magis augeretur proportio: puta ſi à quantitate .x. cubitorum ſubtrahatur vnus cubitus, ſubtractum ſe habet ad totum in ſubdecupla proportione. Si autem iterum à reſiduo ſubtrahatur vnus cubitus, ſubtractum ſe habebit in maiori proportione. minus.n. vnus cubitus excedit à nouem q̄ à decem. ſicut igitur ſeruando eandem proportionem diminuitur quantitas, ita ſumendo eandem quantitatem augetur proportio. Si ergo aliquis ſic ſubtrahendo ab aliqua magnitudine finita, ſemper augeat proportionem ſumendo eandem quātitatem, tranſibit diuidendo magnitudinem finitam. puta ſi à linea centum cubitorum, ſemper ſubtrahat vnum cubitum. & hoc ideo quia omne finitum conſumitur quocunque finito ſemper accepto. Aliter igitur infinitum non eſt ſm diuiſionem niſi in potētia, quod tamen ſimul eſt actu cum potentia, ſicut dictum eſt de die in tempore, & de agone. Et cum infinitum ſit ſemper in potentia, aſsimilatur materiæ, quæ eſt ſemper in potentia, & non eſt per ſe exñs in actu totum, ſicut finitum eſt in actu. & ſicut infinitum ſm diuiſionem eſt in potentia, cum actu ſimul, ſiſr dicendum eſt de infinito ſm appoſitionem, quod quodammodo eſt idem cum infinito ſm diuiſionem, vt dictum eſt. Inde autem manifeſtum eſt, ꝙ infinitum per appoſitionem eſt in potentia: quia ſemper cōtingit aliquid aliud accipere apponendo. Secundo ibi.

Secunda parte. tex. 60. in tertia parte.

Infinitum aſsimilatur materiæ.

ARGY. *Hoc tamen definitam omnem exuperat magnitudinem, ut in diuiſione definitam exuperat omnem, & ſemper minor euadit.*

Non tamen excedit omnem determinatam magnitudinem: ſicut in diuiſione excedit omnem determinatam, & erit minor.

Oſtendit differentiam inter infinitum ſm appoſitionem, & infinitum ſm diuiſionem. & dicit, ꝙ infi- A nitum per appoſitionem non excedit in maius, oēm magnitudinem finitam determinatam, vel datam: ſed infinitum ſm diuiſionem, excedit omnem determinatam paruitatem in minus. accipiamus.n. aliquam determinatam paruitatem, puta vnius digiti, ſi lineam centum cubitorum diuidam in infinitum, accipiēdo ſemper dimidium, venietur ad aliquid minus vno digito. Sed apponendo in infinitum e contrario diuiſioni, erit dare aliquam quantitatem finitam, quæ nunq̄ pertranſibitur. Dentur.n. duæ magnitudines, quarum vtraq; ſit .x. cubitorum: & tertia, quæ ſit .xx. Si igitur id, quod ſubtraho in infinitum, accipiendo ſemper dimidium ab vna magnitudine .x. cubitorum, addatur alteri, quæ etiam eſt .x. cubitorum nunquam perueniet in infinitum apponendo ad menſuram quantitatis, q̄ eſt .xx. cubitorum: quia quantum remanebit in magni B tudine, cui ſubtrahitur, tantū deficiet à mēſura data in quantitate, cui addetur. Tertio ibi.

ARGY. *Vt autem oēm additionem exuperet, neq; potentia eſſe poteſt: ſiquidem non ſit per accñs actu infinitum, ut Naturales, id corpus infinitum eſſe dicunt, quod extra mundum collocauere, cuius ſubſta aer eſt, aut aliquid tale. Sed, ſi infinitum actu ſenſibile corpus, hoc pacto in rōne rerum eſſe non pōt, patet neq; per additionem poſſe, ſic eſſe potentia infinitum, niſi (ut dictum eſt) diuiſionis contrario modo.*

Vt autem omnem excedat ſecundum appoſitionem: neq; potentia poſsibile eſt eſſe, ſiquidem non eſt ſecundum accidēs actu infinitum ſicut dicunt Phyſiologi, extra corpus mundi, cuius ſubſtantia eſt aer, aut aliud hmōi. Sed, ſi non poſsibile eſt, ꝙ infinitum corpus ſenſibile actu ſit, manifeſtum, ꝙ neq; potentia utiq; erit ſecundum appoſitionem, ſed aut, (ſicut C *dictum eſt,) e contrario diuiſioni.*

Inducit concluſionem ex dictis. Et primo inducit eam, ſecundo manifeſtat per dictum Platonis ibi. {Quoniam & Plato.} Dicit ergo, ꝙ ex quo appoſitio in infinitum non facit tranſcendere omnem determinatam quantitatem, non eſt poſsibile eſſe, nec etiam in potentia, ꝙ excellatur omnis determinata quātitas per appoſitionem. quia, ſi eſſet in natura potentia ad appoſitionem tranſcendentem omnem quantitatem, ſequeretur ꝙ eſſet actu infinitū: ſic ꝙ infinitum eſſet accidens alicui naturæ, ſicut Naturales Philoſophi extra corpus huius mundi, quod videmus, ponunt ꝙ eſt quoddam infinitum, cuius ſubſtantia eſt aer, vel aliqđ aliud huiuſmodi. Si ergo non eſt poſsibile eſſe corpus ſenſibile actu infinitum, (vt oſtenſum eſt,) ſequitur ꝙ non ſit potentia in natura ad appoſitionem tranſcen- D dentem omnem magnitudinem: ſed ſolum ad appoſitionem infinitam per contrarium diuiſioni (vt dictū eſt.) Quare autem, ſi eſſet potentia ad infinitam additionem tranſcendētem oēm magnitudinem, ſequatur eſſe corpus infinitum in actu, non autem ad additionē infinitam in numeris, tranſcendentem omnem numerum, ſequatur eſſe numerum infinitum in actu, infra oſtendetur. Secundo ibi. T.c. 61.

T.c. 69.

ARGY. *Nam & Plato infinita duo propterea facit, ꝙ in accretione exuperare uidetur, & in diuiſione in infinitum abire. At quāquàm duo fecit, non tamen utitur. In numeris enim neque proceſsio per diuiſionem eſt infinita (unitas enim minimum eſt:) neq; accretio, uſque nāque ad denarium incrementa numeri facit.*

T.c.61. *Quoniam & Plato propter hoc infinita duo fecit, quod & in augmentum uidetur excellere, & in infinitum abire, & ad annihilationem. Faciens tñ duo, non utitur duobus. neq;.n.in numeris ſecundum diuiſionem, infinitum eſt (unitas.n.minimum eſt) neq; in augmentum, uſque uãque decem facit numerum.*

Maniſeſtat quod dixerat per dictum Platonis:& dicit ꝙ, quia infinitum in appoſitione magnitudinũ eſt per oppoſitam diuiſionem: propter hoc Plato duo fecit infinita,ſ.magnum, quod pertinet ad additionem, & paruum,quod pertinet ad diuiſionem: quia,ſ.infinitum videtur excellere, & per additionem in augmentum,& per diuiſionem in decrementum, vel tendẽdo in nihil. Sed cum ipſe Plato ſaciat duo infinita, non tñ vtitur eis: quia cum numerum poneret ſubſtantiam eſſe omnium rerum, in numeris non inuenitur infinitum ꝑ diuiſionem: quia in eis eſt minimũ,vnitas:neq; etiam per additionem ſm ipſum, quia dicebat ꝙ ſpecies numerorum non variantur niſi vſq; ad.x.& poſtea reditur ad vnitatem computãdo vndecim, & duodecim,&c.

Simplicius in huius tex. expoſitione liquido oſtẽdit Platonẽ huius ſententia haud fuiſſe.

LECTIO XI.

Antiquorum de infinito definitionem refellens, propriam ac veram aſsignat.

ARGY. *Fit autem, ut infinitum ſit contrario modo,atq; alij dicũt. Non.n.id eſt infinitum,cuius nihil eſt extra,ſed id, cuius aliquid ſemper eſt extra.*

T.c.62. *Accidit autem contra eſſe infinitum, q̃ ſicut dicunt. Non.n.cuius nihil eſt extra, ſed cuius ſemper aliquid eſt extra, hoc infinitum eſt.*

Poſtq̃ Philoſophus oſtendit qũo eſt infinitum, hic G oſtendit quid ſit infinitum. Et circa hoc tria facit.primo oſtendit quid ſit infinitũ. ſecundo ex hoc aſsignat T.c.67. rationem eorum,quæ de infinito dicuntur ibi.{Secun T.c.73. dum rationem autem accidit.} tertio ſoluit rõnes,quæ ſupra poſitę ſunt ibi.{Reliquum autem eſt.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit quid ſit infinitum, excludens quorũdam falſam definitionem, Secundo excludit quandam falſam opinionem, conſequentem ex T.c.65. illa falſa definitione ibi. {Qm̃ hinc accipiunt dignitatem.} Circa primum tria facit. Primo proponit quod intendit.ſecundo maniſeſtat propoſitum ibi.{Signum náq;.} tertio infert quandam conclõnem ex dictis ibi. {Vñ melius eſt opinandum.} Dicit ergo primo,ꝙ cõtrario modo definiendum eſt infinitum,q̃ ſicut quidã definierunt. dixerũt.n.quidam, ꝙ infinitum eſt extra qđ nihil eſt.ſed è contra dicendum eſt,ꝙ infinitum eſt H cuius eſt ſemper aliquid extra. Secundo ibi.

Secũda parte. 62. tex. Secũda parte. 64. tex.

ARGY. *Cuius hoc indicium eſt, nam & annulorum eos, qui pala carent, infinitos homines dicunt, quia ſemper aliquid eſt extra ſumendum: per ſimilitudinem tamen quandam, & non proprie. Oportet.n. & hoc eſſe, & nunquam idem inſuper ſumi. In circulo uero non ita fit,ſed ſemper, quod deinceps ſumitur,eſt ſolum aliud. Infinitum igitur.i.cuius ſemper aliqđ extra,ratione quantitatis accipi poteſt.*

Signum autem eſt. & nãque annulos dicunt infinitos, ut habentes circulationem: quia ſemper eſt extra accipere, ſecundum ſimilitudinem quandam dicentes, non tamen proprie. Oportet enim & hoc eſſe, & nunquam idem recipi. in circulo autem non ſic fit, ſed ſemper quod eſt conſequen- T.c.63. *ter, ſolum alterum. Infinitum quidem igitur hoc eſt, cu-* E *ius, ſecundum quantitatem accipientibus, ſemper eſt aliquid accipere extra.*

Maniſeſtat propoſitum.& primo oñdit, ꝙ ſua aſsignatio ſit bona,ſecundo ꝙ aſsignatio Antiquorum ſit incompetens ibi.{Cuius autem nihil eſt extra.} Oñdit ergo primo, ꝙ infinitum ſit cuius ſemper eſt aliquid extra,per quoddam ſignum.Dicunt.n.quidam,ꝙ annuli ſunt infiniti,quia per hoc, ꝙ habent quandam circulationem,ſemper eſt ibi ſupponere partem ad partẽ acceptam.ſed hoc dr̃ ſm ſimilitudinem,& non ꝓprie: quia ad hoc ꝙ aliquid ſit infinitum,requiritur hoc,ſ.ꝙ extra quãlibet partem acceptam,ſit quędam alia:ita tñ ꝙ nunq̃ reſumatur illa, quæ prius fuit accepta. Sed in circulo non eſt ſic,quia pars, quæ accipitur poſt aliam partem, eſt alia ſolum ab ea, quæ immediate accepta F eſt, non tñ ab oĩbus partibus prius acceptis: quia vna pars poteſt multoties ſumi, vt patet in motu circulari. Si igitur annuli dicuntur infiniti propter hanc ſimilitudinem,ſequitur,ꝙ illud, quod eſt vere infinitum,ſit cuius ſemper ſit accipere aliquid extra ſi aliquis velit accipere eius quantitatem. Non enim poteſt comprehendi quantitas infiniti, ſed ſi quis velit eam accipere, accipiet partem poſt partem in infinitum (vt ſupra dictum eſt.) Secundo ibi.

Hinc ex Alex. expõne habemus primã diuiſionis rõnem quãtitatis competere. Secũda parte. tex.63.

ARGY. *Cuius uero nihil eſt extra, id perfectum, ac totum. Hoc enim pacto totum conſueuimus definire, totum dicentes id eſſe,cuius nil prorſus abeſt. ut hominem totum,aut ciſtellã, atque ut quodq;. ſic, & id quod proprie totum eſt: ueluti totum ipſum,cuius nihil eſt extra. Cuius uero aliquid abeſt, id quicquid abeſt, uniuerſum non eſt. Totum autem, &* G *perfectum, aut idem penitus ſunt, aut naturam finitimam habent. Perfectum uero nihil eſt prorſus, quod non habeat finem.*

Cuius autem nihil eſt extra,hoc perfectum eſt, & totum. Sic enim definimus totum, cui nihil abeſt, ut hominem totum, aut arcam. Sicut autem definimus ſingulare, ſic, & quod proprie: ut totum cuius nihil eſt extra. cuius autẽ abſentia extra eſt:non omne eſt, cùm abſit. Totum autem, & perfectum, aut idem penitus, aut proximum ſecundum naturam eſt. Perfectum autem nullum,non habens finem. finis autem terminus eſt. Tex.64.

Probat, ꝙ definitio Antiquorum ſit incompetens, tali rõne.Id cuius nihil eſt extra, eſt definitio perfecti & totius:quod ſic probat. definitur.n.vnumquodque totum eſſe,cui nihil deeſt: ſicut dicimus hoĩem totum, H aut arcam totam, quibus nihil deeſt eorum, q̃ debent habere. Et ſicut hoc dicimus in aliquo ſingulari toto, vt eſt hoc particulare,vel illud,ita etiam hęc rõ competit ei, quod eſt vere, & proprie totum,ſ.in Vniuerſo, extra quod ſimpl'r nihil eſt. Cum aũt aliquid deſit per abſentiam alicuius intrinſeci, tunc non eſt totum. Sic igitur maniſeſtum eſt, ꝙ hæc eſt definitio totius. Totum eſt,cuius nihil eſt extra. Sed totum & perfectum, vel ſunt penitus idẽ,vel ſunt propinqua ſm naturam. (Et hoc ideo dicit, quia totum non inuenitur in ſimplicibus, quæ non habent partes:in quibus tamen vtimur nomine perfecti) per hoc igitur maniſeſtum eſt, ꝙ perfectum eſt, cuius nihil eſt extra ipſum. Sed nullum carens fine eſt perfectum (quia finis eſt perfectio vniuſcuiuſque.) Finis autem eſt terminus eius,cuius eſt finis, nullum igitur infinitum, & interminatum eſt ꝑfectum.

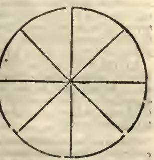
fectum. Non ergo competit infinito perfecti, cuius. ſ. nihil eſt extra. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quocirca putandum eſt, melius Parmenidem, Meliſſo dixiſſe. Hic.n. ipſum infinitum totum appellat. Parmenides autem totum dicit eſſe finitum, à medio æque diſtans. Fieri.n. non poteſt, ut infinitum cum toto, ac uniuerſo, perinde atq; cum lino linum nectatur.*

Vnde melius eſt opinandum. Parmenidem, Meliſſo dixiſſe. Hic quidem.n. infinitum totum dicit, ille autem. totũ finiri à medio æque pugnans. Non.n. linum lino eſt continuare omni, & toti infinitum.

Inducit quandam concluſionem ex dictis. Quia.n. infinito nõ competit definitio totius, manifeſtum eſt, ꝙ melius dixit Parmenides, q̃ Meliſſus. Meliſſus.n. dixit totum Vniuerſum eſſe infinitum: Parmenides vero dixit, ꝙ totum finitur per æque pugnãs à medio: in quo deſignauit corpus vniuerſi eſſe ſphericum. In ſpherica .n. figura lineæ à medio vſq; ad terminum. ſ. circũferentiam ducuntur ſm æqualitatem quaſi æque pugnãtes ſibi inuicem. Et recte dicitur, ꝙ totum vniuerſum ſit finitũ: quia totum, & infinitũ, nõ ſe inuicẽ cõſequunt̃, quaſi ſibi cõtinuata, ſicut lino continuat̃ linũ, in filãdo. Erat. n. prouerbiũ vt ea, q̃ conſequũtur, dicerent̃ ſibi cõtinuari ſicut linũ lino. Deinde cũ dicit.

Lineæ à centro ad circunſerentiam ducuntur ſm ęqualitatẽ.

ARGY. *Nam hic, & hanc præclaram de infinito conditionẽ accipiunt, omnia inquam ipſum continere, & uniuerſum in ſeipſo complecti. habet enim ſimilitudinem quandam ad totum. Infinitum enim materia perfectionis magnitudinis eſt: & id q. eſt potentia totum, & non actu. Eſt autem diuiſibile & ad diminutionem, & ad additionem contrariam: totumq;, atq; finitum non per ſe, ſed per aliud. & non continet, ſed ut infinitum eſt, continetur. Quapropter, & ignotũ eſt ea ratione, qua eſt infinitum: materia nãque formam nõ habet. Quare patet partis magis infinitum, quàm totius rationem ſubire. materia nãque pars eſt totius, perinde ac æs eſt æneæ ſtatuæ pars.*

T.c. 65. *Quoniam hinc accipiũt dignitatem de infinito, q. eſt oĩa continẽs: & omnia in ſcipſo habens, ꝓp id q. habet ſimilitudinem quandam cum toto. Eſt.n. infinitum perfectionis magnitudinis materia: & quod potentia totum eſt, actu uero non. Diuiſibile autem eſt & ad diuiſionem, & ad oppoſitam appoſitionem. Totum autem & finitum, non ſecundum ſe, ſed ſecundum aliud: & non continet, ſed continetur, inquantum eſt infinitum. Vnde ignotum eſt, inquantum eſt infinitũ.*
T.c. 66. *ſpeciem.n. non habet materia. Ergo manifeſtum eſt, q. magis in partis ratione ſit infinitum, q̃ in totius. pars.n. materia totius eſt, ſicut æs ſtatuæ.*

A Excludit quandam falſam opinionem ex prædicta definitione falſa exortam. Et primo cõiter quãtum ad omnes. ſecundo ſpecialiter quantum ad Platone ibi. {Qm̃ ſi continet.} Dicit ergo primo, ꝙ, quia ęſtimauerunt infinitum coniungi toti, hinc acceperunt quaſi {dignitatem.} id eſt rem per ſe notam, de infinito, ꝙ omnia contineret: & omnia in ſe haberet propter hoc, ꝙ habet quãdam ſimilitudinem cum toto, ſicut id, quod eſt in potentia, habet ſimilitudinem cũ actu. Infinitum.n. inquantum eſt in potentia, eſt ſicut materia reſpectu perfectionis magnitudinis: & eſt ſicut totum in potentia, non autem in actu. Quod patet ex hoc ꝙ infinitum dr̃ ſm ꝙ poſsibile eſt aliquid diuidi in minus, & ſm ꝙ ex oppoſito diuiſioni poteſt fieri appoſitio (vt ſupra dictum eſt.) Sic igitur infinitum ſm ſe, id eſt ſm propriam rõnem, eſt in potentia totum: & eſt Secũda parte. T.c. 66.
B imperfectum, ſicut materia nõ habens perfectionem. Non autem eſt totum, & finitum ſm ſe, id eſt ſm ꝓpriam rationem, qua eſt infinitum: ſed ſm aliud, id eſt ſm finem, & totum ad ꝙ eſt in potentia. diuiſio.n. quę eſt poſsibilis in infinitũ, ſm ꝙ ad aliquid terminatur, dicitur eſſe perfecta: & ſm ꝙ vadit in infinitum eſt imperfecta. Et manifeſtum eſt, ꝙ cum totius ſit continere: materiæ autem contineri, ꝙ infinitum inquantum hmõi, non continet, ſed cõtinetur: inquantum. ſ. id, ꝙ de infinito eſt in actu, ſemper cõtinetur ab aliquo maiori, ſm ꝙ poſsibile eſt aliquid eſſe extra accipere. Ex hoc autem, quod eſt ſicut ens in potenria, non ſolum hoc ſequitur, ꝙ infinitum continetur, & nõ contineat: ſed ẽt ſequuntur duæ aliæ concluſiones: quarum vna eſt, ꝙ infinitum inquãtum hmõi eſt ignotum, quia eſt ſicut materia non habens ſpeciem. i. formam (vt di-
C ctum eſt:) materia autem non cognoſcitur niſi per formam. Alia concluſio eſt, quę ex eodem ſequitur: ꝙ infinitum magis habet rationem partis, quàm totius: q̃a materia comparatur ad totum, vt pars. Et recte infinitum ſe habet vt pars. inquantum non eſt de ipſo accipere niſi aliquam partem in actu. Secundo ibi.

Nam, ſi in rebus ſenſibilibus continet, & in intelligibilibus etiam ipſum magnum, & paruum, continere res intelligibiles oportebat. at abſurdum eſt profecto ac impoſsibile, id, quod eſt ignotum, atq; indefinitum continere ac definire. ARGY.

Quoniam ſi continet in ſenſibilibus, & in intelligibilibus magnum & paruum, oportuit continere intelligibilia. inconueniens autem & impoſsibile eſt ignotum, & indeterminatum continere, & determinare. *Affert Platonicam veritatẽ Simplicius hoc in loco ipſam cõtra Ariſtot. acerrime tuetur.*

Excludit opinionem Platonis, qui ponebat infinitũ
D tam in ſenſibilibus, q̃ in intelligibilibus. & dicit, ꝙ ex hoc manifeſtum eſt ẽt, ꝙ, ſi magnum & paruum, quibus Plato attribuit infinitum ſint in ſenſibilibus, & in intelligibilibus tanq̃ continentia (ꝓp hoc, ꝙ continere attribuitur infinito) ſequitur, ꝙ infinitum cõtineat intelligibilia. ſed hoc vr̃ eſſe inconueniens, & impoſsibile, ꝙ infinitum, cum ſit ignotum & indeterminatũ, contineat & determinet intelligibilia. Non.n. determinantur nota per ignota, ſed magis è contra.

LECTIO XII.

Quarundam propoſitionum de infinito intellectus: eoq; in diue ꝛs diuerſimode inuento quonammodo Geometræ vtantur.

ARGY. *At qui cum ratione etiam ſit, ut id quidem, quod in additione conſiſtit, non uideatur eſſe ſic infinitum, ut omnem*

exuperet magnitudinem. Id uero, q̃ in diuiſione conſiſtit, infinitum eſſe iſtiuſmodi uideatur. Infinitum.n.intus perinde, atq; materia continetur, forma autem continet.

T.c.67. *SEcundum rationem autem accidit, ut q̃ eſt & ſecundũ appoſitionem non eſſe uideatur infinitum ſic, ut omnem excedat magnitudinem, in diuiſione autem eſſe. continetur enim ſicut materia intus & infinitum: continet autem ſpecies.*

Poſita definitione infiniti, hic ex definitione aſsignata aſsignat rationem eorum, quæ de infinito dicũtur. Et primo eius, ꝙ dr̃ de appoſitiõe & diuiſione infiniti. ſecundo eius, ꝙ infinitum in diuerſis ſm̃ ordinẽ
T.c.70. inuenitur ibi. {Infinitum autem non idem eſt.} tertio
T.c.71. eius, ꝙ Mathematici vtuntur infinito ibi. {Non remouet autem ratio.} quarto eius, ꝙ infinitum poniť prin
T.c.72. cipium ibi. {Qm̃ aũt cauſæ.} Circa primum duo facit. F Primo aſsignat rationem eius, ꝙ dr̃ de infinito, circa diuiſionem, & appoſitionem in magnitudinibus. ſecundo eius, ꝙ dr̃ in numeris ꝑ comparationem ad magnitudines ibi. {Rationabiliter autem eſt.} Dictum
T.c.68. *Cur appõne determinatã quãtitatem non ſit excedere diuiſione aũt ſit.* eſt autem ſupra, ꝙ appoſitio in ĩfinitum ſic inuenitur in magnitudinibus, ꝙ tamen non exceditur per hoc quæcunq; determinata magnitudo. Sed diuiſio in infinitum ſic inuenitur in magnitudinibus, ꝙ diuidendo tranſitur quæcũq; quantitas in minus (vt ſupra expoſitum eſt.) Hoc aũt ſm̃ rõnem dicit accidere: quia, cum infinitum habeat rõnem materiæ, continetur intus ſicut materia. illud aũt, ꝙ cõtinet, eſt ſpecies & forma. manifeſtum eſt aũt ex iis, q̃ dicta ſunt in Secundo, ꝙ totum habet rõnem formæ, partes aũt rõnem materiæ. cùm ergo in magnitudinibus à toto itur ad partes per diuiſionem, rõnabile eſt, ꝙ ibi nullus terminus inueniatur, qui non traſcendatur per infinitam diuiſionem. ſed in additione itur à partibus ad totum, ꝙ habet rõnem formæ continentis: & terminantis: vnde rõnabile eſt ꝙ ſit aliqua determinata quantitas, quam infinita appoſitio non tranſcendat. Secundo ibi.

ARGY. *Cum ratione etiam accidit in numero quidem uerſus minus minimum eſſe finemq́;: uerſus autem plus omnem ſemꝑ multitudinem exuperare. In magnitudine uero contrarium. Verſus quidem minus omnem magnitudinem exuperare, uerſus autem maius non eſſe magnitudinem infinitam. Hæc .n. ita ꝓptea fiunt, q̃, ipſum unum quicquid tandem id ſit, indiuiſibile eſt. hõ nãq; unus eſt hõ, non multi. Numerus autẽ eſt una plura, quãtaúe quædam. Quare ad indiuiſibile ſtetur neceſſe eſt. Duo.n. ac tria denominatiua nomina ſunt, & cæterorum quiſq; numerorum ſimili modo.*

T.c.68. *Rationabiliter autem eſt, & in numero quidem, ad minimum uerſus eſſe terminum: ad plus autem ſemper omnẽ excellere multitudinẽ. In magnitudinibus autem è cõtrario. In minus quidem excedere omnem magnitudinem, ſed in maius non eſſe magnitudinem infinitam. Cauſa autem eſt, quia unum eſt indiuiſibile, quodcunq; unum ſit, ut homo, unus homo, & non multi. numerus autem eſt uno plura, & quãta quædam. quare, neceſſe eſt ſtare ad indiuiſibile. duo nãq; & tria denominatiua nomina ſunt, ſimiliter, & aliorũ numerorum unuſquiſque.*

Aſsignat rõnem de infinito in numeris per comparationem ad magnitudines. Dicitur.n. ꝙ in numero inuenitur aliquis terminus in minus, quem non eſt di- E uidendo tranſcendere, ſed non inuenitur aliquis terminus in plus: quia quolibet numero eſt inuenire aliũ maiorem per additionem. in magnitudinibus aũt eſt è cõtra (vt dictum eſt.) Et huius rõnem aſsignat, & primo quidem quare in numeris aliquis terminus inuenitur qui in minus non tranſcenditur diuidendo. huius.n. rõ eſt: quia omne vnum, inquantum vnum eſt indiuiſibile, ſicut homo indiuiſibilis eſt vnus homo, & non multi. Quemlibet aũt numerum oportet reſoluere in vnũ: *Numerus infinitum cur non ſit diuiſibilis, è contrario diuiſioni magnitudinis.* ꝙ patet ex ipſa ratione numeri. numerus.n. hoc ſignificat, ꝙ ſint aliqua plura vno: quælibet autem plura excedentia vnum ſiue plus, vel minus, ſunt determinatæ ſpecies numerorum. vnde, cum vnũ ſit de rõne numeri, & de ratione vnius ſit indiuiſibilitas, ſequitur, ꝙ diuiſio numeri ſtet in termino indiuiſibili. Quod autem dixerat, ꝙ de ratione numeri ſit, ꝙ ſint plura vno, manifeſtat per ſpecies, quia duo, & tria, & quilibet alius numerus denominatur ab vno. vnde dicitur in quinto Metaphy. ſubſtantia ſenarii eſt in hoc, ꝙ ſit ſe- T.c.19.
xies vnum: non autem in hoc ꝙ ſit bis tria, vel ter duo: quia ſequeretur, ꝙ vnius rei eſſent plures definitiones & plures ſubſtantiæ: quia ex diuerſis partibus diuerſimode conſurgit vnus numerus. Secundo ibi.

Verſus autem plus, fit ut ſemper intelligatur. diuiſiones .n. magnitudinis, duas in partes æquales ſunt ĩfinitæ. Quare potentia quidem eſt, actu non eſt. ſed ſemper id, q̃ accipitur, multitudinem omnem exuperat definitam. Sed non eſt ſeparabilis hic numerus diuiſionis, nec infinitum permanet: ſed fit, & quemadmodum tempus, & ipſe numerus tẽporis. ARGY.

In plus autem, ſemper eſt intelligere, Infinitæ.n. ſunt bipartitiones magnitudinis. Quare potentia quidem eſt, actu uero non: ſed ſemper excedit, acceptum omnem determina- G *tam multitudinem. Sed non ſeparabilis eſt hic numerus à decisione: neq; manet infinitas, ſed fit ſemper ſicut & tempus, & numerus temporis.*

Aſsignat cauſam quare in numeris additio excedit omnem determinatam multitudinem. & dicit, ꝙ poſſumus ſemper intelligere, quolibet numero dato, aliũ maiorem, per hoc, ꝙ magnitudo diuiditur in infinitũ. manifeſtum eſt.n. ꝙ diuiſio cauſat multitudinem. vnde quanto plus diuiditur magnitudo, tanto maior multitudo conſurgit: & ideo ad infinitam diuiſionem magnitudinum, ſequitur infinita additio numerorũ. Ideo ſicut infinita diuiſio magnitudinis non eſt in actu, ſed in potentia: & excedit omne determinatum in minus (vt dictum eſt) ita additio numerorum infinita, non eſt in actu, ſed in potentia: & excedit omnem de-
H terminatam multitudinem. Sed hic numerus, qui ſic in infinitum multiplicatur, non eſt numerus ſeparatus à deciſione magnitudinum. Circa quod ſciendum eſt ꝙ diuiſio (vt dictum eſt) multitudinem cauſat. Eſt autem diuiſio duplex. *Diuiſionũ duplex genus.* Vna formalis, quæ eſt per oppoſita, & alia ſm̃ quantitatem. Prima autem diuiſio cauſat multitudinem, quæ eſt de tranſcendentibus, ſm̃ ꝙ ens diuiditur per vnum & multa. Sed diuiſio continuæ quantitatis cauſat numerum, qui eſt ſpecies quantitatis, inquantum habet rationem menſuræ: & hic numerus multiplicabilis eſt ĩ infinitũ, ſicut & magnitudo diuiſibilis eſt in infinitum. Sed multitudo, quæ ſequitur diuiſionem formalem rerum, non multiplicatur in infinitum: ſunt.n. determinatæ ſpecies rerum, ſicut & determinata quantitas Vniuerſi. Et ideo dicit, ꝙ hic numerus,

numerus, qui multiplicatur in infinitum, non ſeparatur à diuiſione continui. Neq; tamen hic numerus ſic eſt infinitus, ſicut aliquid permanens: ſed ſicut ſemper in fieri exiſtens, inquantum ſucceſsiue additur ſupra quemlibet numerum datum, ſicuti etiam eſt de tempore, & de numero temporis. numerus. n. tẽporis creſcit ſucceſsiue per additionem diei ad diem, non ꝙ oẽs dies ſint ſimul. Deinde cum dicit.

ARGY. *In magnitudinibus autem contrarium eſt. Nam diuiditur quidem in infinita continuum ipſum. Verſus autem maius non eſt infinitum. quantum. n. contingit potentia eſſe, tãtum & actu eſſe contingit. Quare, cum infinitum nullum ſit ſenſibile corpus, non contingit definitæ magnitudinis omnis exuperationem eſſe. alioquin maius cœlo aliquid erit.*

T. c. 69. *In magnitudinibus autem contrarium eſt. diuiditur. n. in infinita continuum. In maius autem non eſt in infinitũ. quãtum. n. contingit potentia eſſe, & actu contingit tãtũ eſſe. Quare cũ ſit infinita nulla magnitudo ſenſibilis, non cõtingit exceſſum eſſe omnis determinatæ magnitudinis. eſſet. n. utiq; aliquid cœlo maius.*

Hoc in loco cõ. dubitationem quãdã mouet, quã & multo ante ipm Græci expoſitores diluerunt, & breuius, nec in doctius, quãquam nec ipſi ſcopũ attigerit, ut docto lectori pſpicuũ eſſe poterit. breuitatis cã, tãtum te aduertimus.

Oſtendit ꝙ è contrario eſt in magnitudinibus. Diuiditur. n. continuum in infinitum (vt dictum eſt.) Sed in maius non procedit in infinitum, ẽt ſm potentiam: quia quantum vnumquodq; eſt in potentia tm̃ poteſt eſſe in actu. ſi igitur eſſet in potentia naturæ, ꝙ creſceret aliqua magnitudo in infinitum, ſequeretur, ꝙ eſſet aliqua magnitudo ſenſibilis infinita, ꝙ eſt falſum, vt ſupra dictum eſt. Relinquitur igitur, ꝙ non eſt in potentia additio magnitudinum in infinitum ſic, ꝙ excedatur omnis determinata quãtitas: quia ſequeretur, ꝙ eſſet aliquid maius Cœlo. Ex quo patet falſum eſſe ꝙ quidam dicunt, ꝙ in materia prima eſt potentia ad omnem quantitatem. non. n. eſt in materia prima potentia niſi ad terminatam quãtitatem. Patet ẽt ex præmiſsis ratio, quare non oportet numerũ tm̃ eſſe in actu quantum eſt in potentia: ſicut hic dicitur de magnitudine: quia additio numeri ſequitur diuiſionem continui, per q̃ à toto itur ad id, ꝙ eſt in potentia ad numerum: vnde non oportet deuenire ad aliquem actum, finientem potentiã, ſed additio magnitudinis ducit in actum (vt dictum eſt.) Commentator aũt aſsignat aliã rationem: quia potentia ad additionem magnitudinis eſt in vna, & eadem magnitudine: ſed potentia ad additionem numerorum eſt in diuerſis numeris: inquãtum cuilibet numero poteſt aliquid addi. Sed hæc ratio parum valet, quia ſicut per additionem eſt alia & alia ſpecies numeri, ita alia & alia ſpecies menſuræ, ſecundum ꝙ bicubitum & tricubitum dicuntur ſpecies quantitatis. Et ẽt quicquid additur ſuperiori numero additur inferiori: & ſm hoc in vno & eodem numero. ſ. binario vel trinario, eſt potentia ad infinitam additionem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ipſum autem infinitum non eſt idem in motu, magnitudine, atq; tempore, ut una quædam natura. Sed poſterius dicitur ob prius, ueluti motus quidẽ dicitur infinitus, quia prius ita dicitur magnitudo, ſuper qua fit motus, & quæ alteratur aut accreſcit: Tempus autem propter motum. Atque nunc quidem utimur hiſce, poſterius autem, & quidnam ſit horum unumquodq;, & cur omnis magnitudo diuiſibilis ſit in magnitudines, dicere enitemur.*

T. c. 70. *Infinitum autem non idem eſt in motu, & magnitudine,*

A *& tempore, tanq̃ una quædam natura: ſed poſterius dicitur & ſecundum prius, ut motus quidem, quia prius eſt magnitudo in qua mouetur, aut alteratur, aut augmentatur: tempus autem pp motum. Nunc quidem. n. utimur his, poſterius autem tentabimus dicere: & quid eſt unũquodq;, & quia omnis magnitudo ſit in magnitudines diuiſibilis.*

Oſtendit q̃uo infinitum inueniatur diuerſimode in diuerſis, & dicit, ꝙ infinitum nõ eſt ſm eandem rationem in motu, & in magnitudine, & tempore, ac ſi eſſet vna natura vniuoce prædicata de eis. ſed dr̃ de poſteriori eorum ſm prius, ſicut de motu pp magnitudinẽ, in qua eſt motus, vel localis, vel alterationis, vel augmenti. de tempore autem pp motũ. & hoc ideo, quia infinitum competit quantitati: motus aũt eſt quantus ſm magnitudinem, & tempus pp motũ (vt infra patebit.) B Et iõ dicit ꝙ nunc vtimur his, ſed poſterius manifeſtabitur de vnoquoq; eorum quid ſit: & ꝙ omnis magnitudo ſit diuiſibilis in magnitudines. Deinde cum dicit.

At qui neq; Mathematicorum contemplationem ea ratio auſert, quæ infinitum hoc pacto è medio tollit, ut ad incrementum habeat actu ſine tranſitione. Neq;. n. nunc ipſo indigẽt infinito, neq; utuntur: ſed tantam ſolum lineam poſtulant, quantam uolunt finitam. Atq; quantamuis aliã magnitudinem eadem diuidere ratione, qua diuiſa eſt magnitudo maxima, licet. Quare ad oſtendendum quidem illo pacto nihil referet prorſus: eſſe autem ipſum in ijs magnitudinibus, quæ in rerum ſunt ratione. ARGY.

Non remouet autem ratio mathematicos à conſyderatione, auferens ſic eſſe aliquid infinitum, ut actu ſit in aug- T. c. 71. C *mentum, intranſibile. Neq;. n. ſic indigent infinito, neque utuntur: ſed ſolum eſſe, quantamcunq; uelint, finitam. maximæ autem magnitudini, ſecundum eandem ineſt ſecari rationem, quantamcunq; magnitudinem alteram. Quare ad demonſtrandum quidem, illo modo nihil differt. eſſe autem in exiſtentibus erit magnitudinibus.*

Oſtendit q̃uo Mathematici vtuntur infinito, & dicit, ꝙ ratio prædicta, qua ponimus non eſſe magnitudinem infinitam in actu, non remouet conſyderationem Mathematicorum, qui vtuntur infinito: puta cũ Geometra dicit, ꝙ ſit talis linea infinita. non. n. indigent ad ſuam demonſtrationem infinito in actu, neq; eo vtuntur: ſed ſolum indigent, ꝙ ſit aliqua linea finita tanta, quanta eſt eis neceſſaria, vt ex ea poſsint ſubtrahere, ꝙ volunt. & ad hoc ſufficit, ꝙ aliqua maxima magnitudo ſit: quia alicui maximæ magnitudini compe- D tit, ꝙ poſsit diuidi ſm quantamcunq; proportionem reſpectu alterius magnitudinis datæ. vnde ad demonſtrandum, non differt, vtrum ſit hoc modo, vel illo. ſ. vel infinita, vel finita maxima quantitas: ſed quantum ad eſſe rei multum differt, vtrum ſit vel non ſit. Deinde cum dicit.

Cum uero cauſæ in quatuor ſint diſtinctæ, patet infinitũ, ut materiam cauſam eſſe: & eſſe quidem ipſius priuationẽ eſſe: per ſe autem ſubiectum continuum ipſum atq; ſenſibile eſſe. Cæteri etiam oẽs ipſo infinito, ut materiam uti uidentur. Quapropter & abſurdũ eſt ſanè, ipſum id eſſe quod continet, & non id quod continetur aſſerere. ARGY.

Quoniam autem cauſæ diuiſæ ſunt quadrifariam, manifeſtum, ꝙ ſicut materia infinitũ cauſa eſt: & quod eſſe qui- T. c. 72.

dem ipſi priuatio eſt, per ſe autem ſubiectum, cõtinuũ ipſum & ſenſibile eſt. Videntur autem, & omnes Alij ſicut materia, utentes infinito. Vnde & inconueniens eſt, continens ipſum facere, & non contentum.

In ſecundo com.

Oſtendit qũo infinitum ſit principium, & dicit, ꝙ, cum ſint quatuor genera cauſarum, (vt ſupra dictum eſt,) patet ex præmiſsis, ꝙ infinitum eſt cauſa ſicut materia: infinitum.n. habet eſſe in potentia, ꝙ eſt propriũ materiæ. Sed materia quidẽ qñq; eſt ſub forma, qñq; autem ſub priuatione. Infinito aũt non competit ratio materiæ ẽm ꝙ eſt ſub forma, ſed ẽm ꝙ eſt ſub priuatione: quia.ſ. infinitum dr̃ ꝑ remotionem perfectonis, & termini. Et ꝑꝑ hoc ſubiungit, ꝙ ipſi infinito eſſe, eſt priuatio.i. ratio infiniti in priuatione conſiſtit. Et ne aliquis intelligat, ꝙ infinitum eſt mã, ſicut mã prima, ſubiungit, ꝙ ꝑ ſe ſubiectum priuationis, q̃ conſtituit rationem infiniti, eſt continuum ſenſibile. Et hoc apparet, quia infinitum (ꝙ eſt in numeris) cauſatur ex infinita diuiſione magnitudinis: & ſimiliter infinitum in tempore, & motu cauſatur ex magnitudine: vnde relinquitur, ꝙ primum ſubiectum infiniti, ſit continuũ. Et, quia magnitudo ẽm eſſe non eſt ſeparata à ſenſibilibus, ſequitur, ꝙ ſubiectum infiniti ſit ſenſibile. Et in hoc ẽt concordant omnes Antiqui, qui vtuntur infinito ſicut principio materiali. vnde inconueniens fuit, ꝙ attribuerunt infinito continere, cùm materiæ non ſit continere, ſed contineri.

LECTIO XIII.

Quinq; diluuntur argumenta, quæ probare videbantur dari infinitum in actu.

ARGY.

At.n. reſtat eas ſoluere rationes, quibus infinitum nõ ſolum potentia, (ſed ut definitum,) etiam eſſe uidetur. Partim.n. non ſunt neceſſariæ, partim ueras quaſdam obiectiones alias habent. G

T. c. 73.

Reliquum autem eſt aggredi ſecundum quas rationes infinitum eſſe uidetur, non ſolum potentia, ſed ut determitatum. Alia.n. ipſorum nõ neceſſaria ſunt, alia uero habent quaſdam ueras contrarietates.

Immediate in ferme.

Poſtquam Philoſophus per definitionem infiniti rationes eorum, quæ de infinito dicuntur, aſsignauit, hic ſoluit rationes, quæ ſupra poſitæ ſunt ad oſtendendum infinitum eſſe. Et primo dicit de quo eſt intẽtio. Secundo exequitur propoſitum ibi. {Neq;.n. vt generatio.} Dicit ergo primo, Poſt ea, quę dicta ſunt de infinito, reliquum eſt ſoluere rationes, ẽm quas videbaẽ oſtendi, ꝙ infinitum ſit non ſolum in potentia (ſicut H ſupra determinauimus) ſed ꝙ ſit in actu, ſicut ea, quæ ſunt finita, & determinata. Aliquæ enim illarum rationum non concludunt ex neceſsitate, ſed ſunt totaliter falſæ: aliquæ autem earum ex aliqua parte verum concludunt. Secundo ibi.

ARGY.

Non.n. ut generatio non deficiat, corpus eſſe ſenſibile infinitum actu neceſſe eſt. Poteſt.n. alterius corruptio generatio alterius eſſe, ſi finitum eſt Vniuerſum.

Neq;.n. ut generatio non deficiat, neceſſarium eſt infinitum eſſe actu ſenſibile corpus. contingit.n. alterius corruptionem alterius generationem eſſe, cùm omne finitum ſit.

Solutio tertij argumenti.

Soluit quinque rõnes, quæ ſupra poſitę ſunt ad oſtẽdendum infinitum eſſe. Et primo ſoluit eam, q̃ ſume- E batur ex parte gñationis, quæ erat tertia. Concludebatur enim, ꝙ, ſi gñatio non deficit, ꝙ oporteat eſſe infinitum. Sed hæc rõ quantum ad hoc verum concludit, ꝙ infinitum ſit in potentia, quæ ſucceſsiue in actum reducatur (ſicut ſupra dictum eſt) ſed non eſt neceſſarium, ꝙ ſit aliquod corpus ſenſibile infinitum in actu ad hoc ꝙ gñatio non deficiat, ſicut Antiqui æſtimauerunt, ponentes infinitum conſeruare gñationem, ac ſi ſemper gñatio fieret per extractionem ex aliquo corpore: quod in infinitum fieri non poſſet, niſi illud corpus eſſet infinitum. Sed hoc non eſt neceſſarium, cũ toto corpore ſenſibili exiſtente finito, gñatio in infinitum durare poſsit per hoc, ꝙ corruptio vnius eſt generatio alterius. Secundo ibi.

ARGY.

Præterea tangere atq; finitum eſſe diuerſa ſunt. Nam il- F *lud quidem ad aliquid eſt (omne.n.q. tangit aliquid tãgit) atq; accidit alicui finitorum. Finitum autem non eſt ad aliquid: neq; fit, ut quoduis ſine ullo diſcrimine, quoduis tãgat.*

T. c. 74.

Amplius tangi & includi, alterum eſt. hoc quidem.n. ad aliquid, & cuiuſdam (tangit.n. aliquid omne) & finitorũ alicui accidit. Finitum autem non ad aliquid eſt, neq; tangere cuiuſuis quoduis.

Solutio quarti argumenti.

Soluit rõnem quartam, quæ ſumebatur ex parte cõtactus, ac ſi neceſſarium ſit omne corpus finitum tangere quoddam aliud: & ſic oporteat procedere in infinitum. Sed ipſe ſoluit, ꝙ alterum eſt tangi & finiri. qr̃ tangi & includi dicitur reſpectu alterius: omne.n. tangens tangit aliquid. ſed finitum dicitur abſolute, & nõ ad aliud, inquantum per proprios terminos aliquid finitum eſt in ſeipſo. Accidit.n. alicui finito ꝙ tangat. Non tamen oportet, ꝙ omne tactum ab vno, tangat aliud: vt ſic in infinitum procedatur. Vnde manifeſtũ eſt, quòd hæc ratio omnino nihil ex neceſsitate concludit. Tertio ibi.

ARGY.

Atqui per abſurdum eſt intellectione credere non.n. in re eſt ipſe exceſſus atq; defectus, ſed in ipſa intellectione. Nam poteſt quiſpiam unumquẽq; noſtrum maiorẽ, q̃ eſt intelligere, augens ipſum in infinitum. At non ideo quiſpiam noſtrum extra ciuitatem eſt, aut tantam magnitudinem, quã habemus exuperat, quia quiſpiam ſic intelligit: ſed quia eſt, hoc autem accidit.

T. c. 75.

Intelligentiæ aũt credere inconueniens eſt. Non.n. in re abundantia & defectus eſt, ſed in intelligentia. Vnumquẽq;.n. noſtrum intelliget utiq; aliquis multiplicem ſeipſo, augmentans in infinitum: ſed non ꝑꝑ hoc, extra aliquid eſt. aut extra tantam magnitudinem, quam habemus, quãuis intelligit aliquis: ſed quoniam eſt, hoc accidit.

Solutio quinti argumenti.

Soluit rõnem quintam, quæ ſumitur ex parte intellectus, & imaginationis: quam Antiqui non diſtinguebant ab intellectu. Per hanc autem rõnem ſupra oſtendebatur, ꝙ eſſet ſpatium infinitum extra Cœlum, & ꝑ conſequens locus, & corpus. Sed ipſe dicit. inconueniens eſt credere intelligentiæ, ita.ſ. ꝙ quicquid apprehẽditur intellectu, vel imaginatione ſit verum, vt quidam Antiquorum putauerunt, quorum opinio reprobatur in 4. Meta. Non.n. ſequitur, ſi apprehendo aliquam rem minorem, vel maiorem, q̃ ſit, ꝙ ſit aliqua abundantia, vel defectus in re illa: ſed ſolum in apprehenſione intellectus, vel imaginationis. Poteſt.n. aliquis intelligere quẽcunq; hominem eſſe multiplicem eius quod eſt, vel duplum, vel triplum, vel qualitercũ-

que

que augmentans in infinitum, non tñ propter hoc erit [A] aliqua huiuſmodi quantitas multiplicata extra intellectum, aut extra determinatam quantitatem, aut magnitudinem. Sed contingit ꝙ re ſic exiſtente, aliquis ita intelligat. Quarto ibi.

[ARGY.] *Tempus autem & motus ſunt infinita, & intellectio eo non permanente, quod ſumitur.*

Tempus ante & motus infinita ſunt, & intelligentia nõ permanente accepto.

[*Solutio primi argumenti.*] Soluit rationem primam acceptam ex tempore & motu. & dicit ꝙ tempus & motus ſunt infinita, non in actu, quia nihil eſt temporis in actu, niſi nunc: neq; aliquid motus eſt in actu, niſi quoddam indiuiſibile. Sed intellectus apprehendit continuitatem temporis & motus, accipiendo ordinem prioris & poſterioris: ita tñ ꝙ id, quod primo fuit acceptum de tempore, vel motu, non permanet ſic: vnde non oportet dicere ꝙ [B] totus motus infinitus ſit in actu, vel ꝙ totum tempus ſit infinitum. Quinto ibi.

[ARGY.] *Magnitudo uero neq; diuiſione, neq; incremento intelligibili eſt infinita. Sed de infinito quonam pacto eſt, & non eſt: & quid etiam eſt, ſatis iam diximus.*

Magnitudo autem neq; diuiſione, neq; intelligibili augmentatione eſt infinita. Sed de infinito quidem quo modo eſt, & quo modo non eſt, & quid eſt, dictum eſt.

[*Solutio ſecundi argumenti.*] Soluit rõnem ſecundam ſumptam ex parte magnitudinis, & dicit, ꝙ magnitudo non eſt infinita in actu, neq; per diuiſionem, neq; per augmentationem intelligibilem, ſicut ex ſupradictis patet. Vltimo autem epilogat quod dictum eſt de infinito.

ARISTOTELIS [C]

DE PHYSICO AVDITV

LIBER QVARTVS.

Cum S. Thomę expoſitione.

SVMMA LIBRI.

De Loco, *Vacuo*, Tempore, *tum ex Antiquorum*, *tum ex propria ſententia diſſeritur.*

LECTIO I.

Loci contemplationem ad Naturalem attinere dicitur, propriæ item rõnes, famoſæq; adducuntur locum eſſe affirmantes.

[ARGY.] *V T autem de infinito ſic de loco neceſſe eſt, Philoſophum naturalem ſi ſit necne: & ſi ſit, quonam ſit modo: quidq; etiam ſit cognoſcere.*

[T. c. 1.] *S Imiliter aũt neceſſe eſt Naturalẽ, & de loco, ſicut & de infinito, cõſyderare ſi eſt, aut nõ: & quomodo eſt, & quid eſt.*

POſtquã Philoſophus determinauit in Tertio de motu, & infinito, quę competunt motu intrinſece, ſm ꝙ eſt de genere continuorum, nunc in Quarto libro intendit determinare de ijs, quæ adueniunt motui extrinſece. Et primo de ijs, quæ adueniunt motui extrinſece, [A] quaſi menſuræ mobilis. Secundo de Tempore, ꝙ eſt menſura ipſius motus. ibi {Conſequens autẽ dictis.} [T. c. 87.] Circa primum duo facit. Primo determinat de loco. Secundo de vacuo ibi. {Eodem autem modo accipiẽdum.} [T. c. 50.] Circa primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ determinandum eſt à Naturali de loco. Secundo proſequitur ꝓpoſitum ibi. {Quod quidem igitur locus ſit.} [T. c. 3.] Circa primum duo facit. Primo proponit ꝙ intendit, et dicit, ꝙ ſicut ad Naturalem pertinet determinare de infinito, ſi eſt vel non eſt, & quõ ſit, & quid ſit, ſimiliter etiam & de loco. Secundo ibi.

[ARGY.] *Nam omnes ea, quæ ſunt, alicubi eſſe exiſtimant, quia id quod non eſt, nuſquam eſt. ubi nãq; hippocentaurus eſt, aut chimera?*

Et ea nãq;, quæ ſunt, omnes opinantur alicubi eſſe. [B] *Quod enim nõ eſt, nuſquam eſt. ubi enim eſt * tragelaphus, aut ſphinx?* [* *hirco ceruus.*]

Probat quod dixerat. Et primo ex parte ipſius loci. Secundo ex parte noſtra ibi. {Habet autem multas dubitationes.} [Tex. 2.] Circa primum ponit duas rationes, quarum prima talis eſt. Ea, quæ ſunt communia omnibus Naturalibus, pertinent maxime ad conſyderationem Naturalis: ſed locus eſt hmõi: omnes. n. cõiter opinantur omnia ea, quæ ſunt, in aliquo loco eſſe. Et ad hoc probandum vtuntur Sophiſtico argumento à poſitione conſequentis. Argumentantur. n. ſic. Quod non eſt, nuſquàm eſt. i. in nullo loco eſt: non. n. eſt dare vbi ſit Tragelaphus aut ſphinx, quę ſunt quædam fictitia, ſeu chimerica. argumentatur ergo ꝙ, ſi id, quod in nullo loco eſt, non ſit: ergo omne, quod eſt, eſt in loco. [*Argumentum Platonis in Timæo cuius verba referuntur à Simplicio.*] Sed, ſi eſſe in loco cõuenit omnibus entibus, videtur ꝙ lo- [C] cus magis pertineat ad conſyderationem Metaphyſici, ꝗ Phyſici. Et dicendum eſt, ꝙ hic argumentatur ab opinione ponentium omnia entia eſſe ſenſibilia, propter hoc, ꝙ imaginationem corporum tranſcendere non poſſunt: & ſm hos Naturalis ſcientia eſt Philoſophia prima cõmunis entibus, vt dicitur in quarto Metaphyſicæ. Secundam rationem ponit ibi.

Cõmunis quoq; maxime, atq; propriſſimus motus (quẽ lationem appellamus) loco ſanè accommodatur. [*ex tex. c. 7.*]

Et de motu, qui cõis maxime eſt, & magis proprius, qui ſecundũ locũ eſt (quem uocamus loci mutationem.)

Quæ talis eſt. Ad Philoſophum Naturalem pertinet [*Secunda rõ.*] cõſyderare de motu: ſed motus, qui eſt ſm locũ {quẽ dicimus loci mutationem} eſt maxime cõis inter oẽs motus: quædam enim corpora. ſ. cœleſtia, mouentur [*Quõ motus localis cõiter ac prior ſit cæteris motibus, vide 8. Phyſi. à tex. 55. vſque ad tex. c. 61.*] [D] hoc motu tantum, cùm tamẽ nihil moueatur alijs motibus, quin moueatur hoc motu. Similiter etiã hic motus eſt magis proprius: quia hic ſolus motus eſt vere continuus. & perfectus, vt ĩ Octauo probabitur. Motus autem ſecundum locum non poteſt cognoſci, niſi cognoſcatur locus. Naturalis igitur debet conſyderare de loco. Deinde cum dicit.

Complures autem dubitationes emergunt quidnam ſit ipſe locus. non. n. idem ex omnibus, quæ ipſi competũt, cõtemplanti uidetur. Præterea nihil ab alijs, aut dubitatum de ipſo, aut inuentum habemus. [T. c. 2.]

Habet autem multas dubitationes, quid forte ſit locus. non. n. idem uidetur conſyderantibus ex omnibus, quæ inſunt. Amplius autẽ neq; habemus quicꝗ ab alijs, neq; prædubitatum. neq; bene exquiſitum de hoc. [*Plato ſic de loco ĩ Timæo tractauit, vt de materia, potius tractaſſe videatur.*]

Inducit ad idem ratioñe ex parte noſtra. de illis.n. à Sapientibus determinandum eſt, de quibus dubitatio eſt, multæ autem dubitationes ſunt de loco quid ſit. quarum quidem dubitationum duplex eſt cauſa, vna eſt ex parte ipſius loci: qui non omnes peoprietates loci ducunt in eandem ſententiã de loco, ſed ex quibuſdã proprietatibus loci, videtur, ꝙ locus ſit hoc, ex qbuſdam autem videtur, ꝙ locus ſit aliud. Alia vero cauſa eſt ex parte hominum. quia Antiqui nec bene mouerunt dubitationem circa locum, neq; etiam bene exquſierunt veritatem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Eſſe autem locum ex tranſlatione patere uidetur. ubi nãq; nunc eſt aqua, hic rurſus eſt aer, hinc egreſſa illa tanq̃ ex uaſe. Nonnũquam ẽt eundem hunc locum aliud corpus quippiam occupat: hoc aũt ab his omnibus, quæ inſunt atq; mutantur, diuerſum eſſe uidetur: in quo nãq; nunc eſt aer,* F *in hoc prius fuerat aqua. Quare patet locum, & receptaculum ipſum aliud quid eſſe ab utriſq;, ad quod, & ex quo ſunt mutata.*

T. c. 3. *Quod quidem igitur locus ſit, uidetur ex tranſmutatione manifeſtum eſſe. ubi nãq; nunc eſt aqua, hinc exeunte ſicut ex uaſe, iterum aer ineſt. aliqñ aũt locum hunc aliud aliquod corporum detinet, hoc ab ÿs quæ inſunt, & commutãtur, alterum omnibus eſſe uidetur. in quo.n. aer eſt nunc, aqua in hoc prius erat. Quare manifeſtum eſt, ꝙ erat locus aliquis, & receptaculum alterum ab utriſq;, in quod & ex quo mutatum eſt.*

Incipit determinare de loco. & primo per modum diſputatiuum. Secundo determinando veritatem. ibi

in fine. 12. tex. {Poſt hoc autem accipiendum.} Cicca primum duo facit. Primo ponit rationes ad oſtendendum locum G eſſe. Secundo ad oſtendendum ꝙ locus non ſit. ibi.

T. c. 14. {At vero: ſed habet defectum.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit locum eſſe rationibus acceptis à veritate eei. Secundo ab opinionibus aliocum. ibi {Am-

T. c. 6. plius vacuum.} Circa primum ponit duas rationes, in quarum prima ſic procedit. Dicit.n. ꝙ ex ipſa trãſmutatione corporum, quæ mouentuc ſm locum, manifeſtum eſt ꝙ locus aliquid ſit. Sicut.n. tranſmutatio quæ eſt ſm formas, homines induxit ad cognitionem materiæ, quia.ſ. oportet eſſe aliquod ſubiectum, in quo ſibi formæ ſuccedant, ita tranſmutatio ſm locum induxit homines ad cognitionem loci: oportet.n. eſſe aliquid, vbi ſibi corpoca ſuccedant. Et hoc eſt ꝙ ſubdit, ꝙ exeunte aqua inde, vbi nunc eſt, ſicut ex quodã vaſe, iterum ſubintrat aer: cùm igitur eundem locũ qñq; aliud cocpus detineat: ex hoc manifeſtum videtur eſſe H ꝙ locus ſit aliud ab iis, quæ ſunt in loco, & tranſmutantuc ſm locum: quia vbi nũc eſt aer, prius aqua ibi erat: quod nõ eſſet, ſi locus non eſſet aliud ab aere & aqua. relinquituc igitur, ꝙ locus eſt aliquid: & quoddam receptaculum alterum ab vtroq; locatorum: & eſt terminus motus localis a quo & in quem. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea corporum naturalium atq; ſimpliciũ ut ignis, terræ, ac talium lationes non ſolum aliquid eſſe locum, ſed etiam habere quandam potentiam indicant. fertur.n. unũquodq; ſuum ad locũ, aliud ſurſum, aliud deorſum, niſi prohibeantur. Hæc autem loci ſunt partes & ſpecies, ſupra inquam, ac infra, cætereq; quatuor differentiæ. ſuntq; hæc, dextrum inquam, atq; ſiniſtrum: & ſupra ac infra, non ſo-* E *lum noſtra ex parte (ad nos.n. non ſemper eſt idem, ſed fit ut uertimur poſitione.) Quocirca ſæpe idem dextrum eſt, atq; ſiniſtrum, & ſupra ac infra, & ante & retro. Sed etiã ex ipſa natura ibi diſtinctum utrunq;. Non.n. quoduis eſt ipſum ſupra, ſed id, quò fertur ignis ac leue. Similiter & infra non eſt quoduis, ſed id, quò ea, quæ pondus habent, & terrea pergunt. Quibus patet, hæc non ſolum poſitione, ſed ui quoq; differre. Indicãt idipſum & Mathematica. Nam etſi non ſunt in loco, noſtra tamen poſitione dextra, læuaq; habent, nihil horum habentia natura (ut ſolum poſitio ipſorum intelligatur.)*

Amplius autem loci mutationes phyſicorum corporum & ſimplicium, ut ignis, & terræ, & talium non ſolum oſtẽdunt, ꝙ aliquis eſt locus, ſed ꝙ, & habet quandam potentiã. fertur.n. unumquodq; in ſuum locum, non prohibitum, hoc F *quidem ſurſum, illud autem deorſum. Hæc autem ſunt loci partes, & ſpecies. ſurſum & deorſum, & reliquæ ſex diſtantiarum. Sunt autem huiuſmodi non ſolum ad nos dextrorſum, ſiniſtrorſum, ſurſum, & deorſum. nobis.n. nõ ſemper idem, ſed ſecundum poſitionem quocunq; uertamur fit: ꝑꝑ ꝙ, idem multoties dextrum & ſiniſtrum eſt, & ſurſum, & deorſum: & ante, & retro. In natura autem determinatum eſt ſeorſum unumquodq;. Non.n. quodcunq; contingit, ſurſum eſt: ſed quò fertur ignis, & leue. Similiter autẽ, & deorſum: non quodcunq; contingit. ſed quò habentia grauitatem, & terrea, tanquam non poſitione ſolum differentia, ſed potentia. Oſtendunt autem, & Mathematica. cùm.n. non ſint in loco, tñ ſecundum poſitionem ad nos, habent dextra, & ſiniſtra (ut ſolũ intelligatur ipſorũ poſitio) nõ habentia natura horum unumquodq;.* T. c. 4. Loci partes, & ſpecies. Idem 3. Phyſ. c. 14 & 2. Cæ. tex. cõ. 9. & ante, ſeq. T. c. 5.

G Et dicit ꝙ, cum quorum cũq; corporũ motus oſtẽdat locum eſſe, vt dictum eſt, motus localis corporum natucalium ſimplicium, vt ignis, & terræ, & aliorũ huiuſmodi grauium & leuium, non ſolum oſtendit ꝙ locus ſit aliquid, ſed etiam ꝙ locus habeat quãdam potentiam, & virtutem. Videmus.n. ꝙ vnumquodq; horum fertur in ſuum peoprium locum qñ non impeditur: graue quidem deorſum, leue autem ſurſum. Ex quo patet, ꝙ locus habet quandam virtutem cõſeruãdi locata: & pp hoc locatum tendit in ſuum locũ deſyderio ſuæ conſeruationis. Non autem ex hoc oſtenditur ꝙ locus habeat virtutem attractiuã, niſi ſicut finis dicitur attrahere. Surſum aũt deorſum, & alia de numero ſex diſtantiarum.ſ. ante & retro, dextrorſum & ſiniſtrorſum, ſunt partes & ſpecies loci. Hmõi autẽ diſtantiæ determinãtur ĩ Vniuerſo ſm naturam, & nõ H ſolum quo ad nos. & hoc patet, quia in his, in quibus iſta dicuntuc quò ad nos non ſemp idem eſt ſurſum, vel deorſum, vel dextrorſum, ſiniſtrorſum: ſed variatũ ſm ꝙ diuerſimode nos conuertimuc ad ipſum. vnde multoties aliquod immobile manens, quod prius erat dextrum fit ſiniſtrum: & ſimiliter de aliis, prout nos diuerſimode ad ille conuertimur. Sed in natura aliquid determinatum eſt ſurſum, & deorſum ſm motũ grauium & leuium: & aliæ poſitiones ſm motum cœli, vt in Tertio dictum eſt. Non.n. indiffecenter quæcunq; pacs mundi eſt ſurſum, vel deorſum: ſed ſemper ſurſum eſt, quo feruntuc leuia, deorſum autem, quo feruntur grauia. Quæcunq; autem ſm ſe habent determinatas poſitiones, neceſſe eſt ꝙ habeant potẽtias, quibus terminentur. alia.n. eſt in animali potentia dextri, & alia ſiniſtri:

ſiniſtri: vnde relinquitur, ꝙ locus ſit, & habeat aliquã potentiam. Quòd autem in aliquibus dicatur poſitio ſolum quò ad nos, oſtendit per Mathematica, quę quidem licet non ſint in loco, tamen attribuitur eis poſitio ſolum per reſpectum ad nos. vnde in eis nõ eſt poſitio ſm naturam: ſed ſolum ſm ꝙ intelliguntur in aliquo ordine ad nos, vel ſupra, vel ſubtus, vel ſiniſtrorſum, vel dextrorſum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Præterea qui uacuum eſſe dicunt, locum aſſerunt eſſe. Vacuum.n. locus erit ſanè corpore carẽs. Locum igitur aliquid eſſe præter corpora ipſa: & omne corpus ſenſibile eſſe in loco, per hæc quiſpiam ſanè putabit.*

T.c.6. *Amplius uacuum affirmantes, locum dicunt eſſe. Vacuũ .n. erit utiq; locus priuatus corpore. Quòd quidem igitur ſit aliquis locus præter corpora: & omne corpus ſenſibile in loco, per hoc aliquis concipiet.*

Et omne corpus ſenſibile p̄ppter mathematica. Si[illegible]

Oſtendit locum eſſe ex opinionibus aliorum. Et primo ex opinione ponentium vacuum. quia quicunq; affirmant vacuum eſſe, neceſſe eſt ꝙ dicant eſſe locũ: cùm vacuum nihil aliud ſit, q̃ locus priuatus corpore. Et ſic ex hoc, & ex præmiſsis rationibus poteſt aliquis concipere, ꝙ locus ſit aliquid prȩter corpora: & ꝙ omnia corpora ſenſibilia ſint in loco. Secundo ibi.

** in theogonia, i.in lib. de origine Deorũ.*

*Recte etiam Heſiodus * uidebitur dicere: faciens ante omnia chaos. Dicit.n. Ante chaos, poſt hoc facta eſt latiſsima tellus: propterea, ꝙ primo receptaculũ hiſce, quæ ſunt, fuiſſe oportebat: quia putabat, ut multi, cuncta alicubi eſſe, atq; in loco. Quòd ſi ita ſit, admirabilis quædam ipſius loci uis erit, & omnibus prior. Quod.n. ita ſe habet, ut ſine ipſo quidem cætera nequeant eſſe, ipſum autem ſine cæteris ſit, id primum omnium eſſe, neceſſe eſt. locus.n. non perit, etſi ea quæ in ipſo ſunt corrumpantur.*

** Orpheus uaſum, & immẽſum hiatũ, quod Heſiodus chaos uocauit.*

T.c.7. *Videbitur autem utiq; & Heſiodus recte dicere, faciens primum Chaos. * dicit igitur. Omnium quidẽ primũ Chaos factum eſt, poſtea uero terra lata, tanquam indigeret primũ eſſe receptaculum ijs, quæ ſunt. ꝓp id, ꝙ opinati ſunt quẽadmodum multi, omnia alicubi & in loco eſſe. Si autem hmõi eſt, mirabilis quædam utiq; erit potentia loci, & prima omnium. Sine quo nãq; aliorum nullum eſt, illud autẽ ſine alijs, neceſſe eſt primum eſſe. non.n. perditur locus, ijs quæ ſunt in eo corruptis.*

** Simpl. hoc ī loco nõ ita craſſum Heſiodi poſitionem fuiſſe, ut Ariſt. ex uerbis, oſtendit.*

Inducit ad idem opinionẽ Heſiodi, * qui fuit vnus de Antiquis Poetis Theologis, qui poſuit primo factũ eſſe chaos. Dixit.n. ꝙ primo inter omnia factum eſt chaos, quaſi quædam confuſio, & receptaculum corporum, & poſtea facta eſt terra lata ad recipiẽdum diuerſa corpora, ac ſi primo neceſſe eſſet eſſe receptaculum rerum, q̃ ipſæ res. Et hoc poſuerunt, quia crediderunt, ſicut & multi alij, ꝙ omnia quæ ſunt ſint in loco. Quod, ſi verum eſt, ſequitur ꝙ locus nõ ſolũ ſit, ſed ꝙ habeat mirabilem potentiam, quæ ſit prima omniũ entium. illud.n. ꝙ poteſt eſſe ſine alijs, & alia non poſſunt eſſe ſine eo, vr̃ eſſe primũ: locus aũt ſm eos poteſt eſſe ſine corporibus: ꝙ exinde coniiciebãt, quia videmus locum remanere deſtructis locatis: res aũt nõ poſſunt eſſe ſine loco. relinquitur igitur ſm eos, ꝙ locus ſit primum inter omnia entia.

LECTIO II.

Rationes locum eſſe deſtruentes adducuntur.

ARGY. *Verum ſi ſit locus, exiſtit continuo dubitatio, quidnam ſit, utrum moles corporis quædam, an alia quædam natura.* A *Eſt.n. genus ipſius primo quærendum. Igitur habet quidem dimenſiones tres, longitudinem, latitudinem ac etiam altitudinem: quibus omne definitur nimirum corpus. at locum impoſsibile eſt eſſe corpus. erunt.n. in eodem corpora duo.*

T.c.8. *At uero habet defectum ſi eſt, quid eſt. utrum.n. moles quædam corporis, aut quædam altera natura. Quærendum eſt.n. genus ipſius primum. Diſtantias quidem igitur habet tres, longitudinis, latitudinis, et profunditatis: quibus determinatur corpus omne. Impoſsibile eſt aũt corpus eſſe locum. in eodem nãq; eſſent duo corpora.*

Stoici (ut refert Simp.) corporũ penetrationem poſuere coacti, contra quos Alex. libellum acutiſsimum edidit. Eudemus autẽ nedũ duo naturalia corpora ī eodẽ (inquit) eſſe nõ poſſe, at nec naturale unũ & alterũ Mathematicũ.

Poſtq̃ Philoſophus poſuit rationes ad oſtendẽdum ꝙ locus ſit, hic ponit ſex rationes ad oſtendendum ꝙ locus non ſit. Principium autem ad inueſtigandum de aliquo an ſit, oportet accipere quid ſit: ſaltem quid ſignificetur per nomen. & ideo dicit, ꝙ quamuis oſten- B ſum ſit ꝙ locus ſit, tñ habet defectum. i. dubitationẽ, quid eſt, etſi eſt, vtrum. ſ. ſit quædam moles corporea, aut aliqua natura alterius generis. Et ex hoc ſic argumentatur. Si locus eſt aliquid, oportet ꝙ ſit corpus: quia locus habet tres dimenſiones. i. longitudinis, latitudinis, & profunditatis. his autem determinatur corpus: quia omne ꝙ habet tres dimenſiones, eſt corpus: ſed impoſsibile eſt locum eſſe corpus: quia, cùm locus & locatum ſint ſimul ſequeretur duo corpora eſſe ſimul, ꝙ eſt inconueniens. ergo impoſsibile eſt locũ aliquid eſſe. Secundam rationem ponit ibi.

Præterea ſi corporis ſit locus ac receptaculum, patet & ſuperficiei, & reliquorum, finium eſſe. eadem.n. accommodabitur ratio. nam ubi prius erant ſuperficies aquæ, ſuperficies rurſus aeris erunt. at nulla eſt differentia puncti: ac loci puncti. C *Quare, ſi locus non eſt diuerſus ab hoc, neq; à cæterorum ullo diuerſus eſt, nec quicquam eſt ipſe præter unũquodq; iſtorum.* ARGY.

Amplius, ſi uere corporis locus eſt receptaculum, manifeſtum ꝙ, & ſuperficiei erit, & reliquorum terminorum. eadem.n. conſonat ratio. ubi nãq; prius erant aquæ plana, erunt iterum quæ ſunt aeris. At uero differentiam nullam habemus puncti, & loci puncti. quare, ſi neq; ab hoc eſt locus diuerſus, neq; ab aliorum aliquo: neq; eſt aliquid præter unumquodq; iſtorum locus. T.c.9.

Quæ talis eſt. Si locus corporis vere eſt quoddã receptaculum corporis, aliud à corpore, oportet ꝙ etiã ſuperficiei ſit aliquod receptaculum, aliud ab ipſa: & ſimiliter eſt de aliis terminis quantitatis, quę ſunt linea & punctus. Et hanc cõditionalem ſic probat. Propter D hoc.n. oſtendebatur locus eſſe alius à corporibus, quia vbi nunc eſt corpus aeris, ibi prius erat corpus aquę. & ſimiliter vbi prius erat ſuperficies aquæ, nunc eſt ſuperficies aeris: ergo locus ſuperficiei eſt aliud à ſuperficie, & ſimilis ratio eſt de linea, & puncto. Argumentatur ergo à deſtructione conſequentis, per hoc ꝙ non põt eſſe aliqua differentia loci puncti, à puncto: quia, cùm locus non excedat locatum, locus puncti non poteſt eſſe niſi aliquod indiuiſibile. Duo autem indiuiſibilia quantitatis, vt duo puncta ſimul coniuncta, nõ ſunt niſi vnum: ergo eadem ratione, neq; locus ſuperficiei erit aliud à ſuperficie, neq; locus corporis erit aliud à corpore. Tertiam rationem ponit ibi. Secunda rõ.

Quid.n. tandem locum eſſe ponemus? Neq;.n. elementum, neq; ex elementis, aut corporeis, aut incorporeis eſſe ARGY.

poteſt: talem habens naturam. nam magni udinem quidem E *habet, nullum eſt autem corpus. At corporum quidem ſenſibilium elementa corpora ſunt. ex intelligibilibus aũt elementis, nulla ſit magnitu:o.*

T. c. 10.

Quid.n. forte ponemus eſſe locum? Neq;.n. elementum, neq; ex elementis poteſt eſſe, hmõi habẽs naturam, neq; corporeorum, neq; incorporeorum. magnitudinem quidem.n. habet locus, corpus autem nullum. Adhuc autem ſenſibiliũ quidem corporum, elementa corporea. ex intelligibilibus autem elementis magnitudo nulla fit.

* Non.n. (inquit Simpli.) ſufficiẽs partitio elementorũ iſta fuit, cũ materiã, & formã reliquerit, & hoc de induſtria fecit Ariſt.

Tertia rõ. Hanc rõnem, & ſequentem, cur non diſſoluat Ariſt. Vide.t.c.47.

Quæ talis eſt. Omne, quod eſt, vel eſt elementum, vel eſt ex elemẽtis: ſed locus neutrum horum eſt: ergo locus non eſt. Mediam probat ſic. Omne, quod eſt elementum, vel ex elemẽtis, eſt de numero corporeorũ, vel incorporeorũ: ſed locus non eſt de numero incorporeoum, qa habet magnitudinẽ. nec de numero corporeorum; quia non eſt corpus, vt probatum eſt: ergo neq; eſt elementum, neq; ex elementis. Et, quia poſſet aliquis dicere, ꝙ licet non ſit corpus, eſt tamen elemẽtum corporeum, ad hoc excludendum ſubiungit, ꝙ ſenſibilium corporum ſunt elementa corporea (quia elementa non ſunt extra genus elementatorum.) Nam ex intelligibilibus principijs, quę ſunt incorporea, non conſtituitur aliqua magnitudo. vnde, ſi locus non ſit F corpus, nõ poteſt eſſe elementũ corporeum. Quartam rationem ponit ibi.

ARGV. *Præterea cuiuſnam rei cauſam locum eſſe quiſpiam ponet? nulla.n. ipſi cauſarum quatuor competit. Neq;.n. ut materia rerum eſt cauſa (quippe cùm nihil ex ipſo cõſtet) neq; ut Formæ rõne, neq; ut Finis, neq; res ullas mouet.*

T. c. 11. *Amplius & cuius utiq; quis ponet ÿs quæ ſunt, cauſam eſſe locum? nulla.n. eã ineſt ipſi de quatuor. Neq;.n. ſicut Materia, eorum quæ ſunt. neq;.n. ex ipſo conſtituta ſunt entia. neq; ſicut Forma & ratio eorum, quæ ſunt. neq; ſicut Finis. neq; ſicut Mouens ea, quæ ſunt.*

Quarta rõ.

Quæ talis eſt. Omne, quod eſt, aliquo modo eſt cauſa reſpectu alicuius: ſed locus non poteſt eſſe cauſa ſm aliquam quatuor modorũ.* neq;.n. eſt cauſa ſicut materia: quia ea, quæ ſunt, non conſtituuntur ex locô, ꝙ eſt de ratione materiæ. neq; ſicut cauſa formalis, quia tunc omnia, quæ haberent vnum locum, eſſent vnius ſpeciei, cùm principium ſpeciei ſit forma. neq; iterum ſicut cauſa finalis rerum: quia magis videntur eſſe loca, pp locata, q̃ locata pp loca. neq; iterũ eſt cauſa efficiens, vel motiua, cùm ſit terminus motus. Videtur igitur, ꝙ locus nihil ſit. Quintam rationẽ ponit ibi.

* Cũm horum aliter Simpli. adducit, & Eudemus contra Demo. à cauſis oibus locũ alienum eſſe oſtendit.

ARGV. *Præterea & ipſe, ſi ſit unum quid eorum, quæ ſunt, alicubi erit: Zenonis nãq; dubitatio rationem aliquam quærit. Nam ſi omne quod eſt, eſt in loco, patet & locum etiam eſſe loci, atq; hoc in infinitum abibit.*

T. c. 12. *Amplius & ipſe, ſi eſt aliquid eorum, quæ ſunt alicubi erit. Zenonis.n. opinio quærit quandam rationem. ſi nãque omne, q eſt, in loco eſt, manifeſtum quoniam & loci locus erit, & hoc in infinitum procedet.*

Quinta rõ. Soluitur hæc rõ inferius. t.c.28. & 47

Quæ eſt ratio Zenonis, & eſt talis. Omne, quod eſt, eſt in loco: ſi igitur locus eſt aliquid, ſequitur ꝙ ſit in loco, & ille locus in alio loco, & ſic in infinitum, quod eſt impoſſibile: ergo locus non eſt aliquid. Sextam rationem ponit ibi.

ARGV. *Inſuper, ſi, ut eſt omne corpus in loco, ſic eſt & in omni loco corpus, quonam pacto dicemus de ÿs quæ accreſcunt? Nam ſi locus cuiuſq;, neq; minor eſt, neq; maior, neceſſe eſt una cum ipſis incrementa locum ſuſcipere. Ex ÿs igitur, nõ ſolum quidnam ſit locus: ſed ſi ſit etiã, dubitare neceſſe eſt.*

T. c. 13. *Amplius, ſi, ut omne corpus in loco eſt, ſic & in omni loco corpus, quõ igitur dicemus de ÿs, quæ augmentãtur? Neceſſe eſt.n. ex his, ſimul augmentari locum cum ipſis, ſi neq; minor, neq; maior locus eſt uniuſcuiuſq;. Per hoc quidẽ igitur non ſolum quid eſt, ſed etiam ſi eſt, dubitare neceſſe eſt.*

Sexta rõ.

Quæ talis eſt. Omne corpus eſt in loco, & in omni loco eſt corpus, vt à multis probabiliter exiſtimatur, ex quo accipitur ꝙ locus non ſit minor neq; maior q̃ locatum. cùm ergo locatum creſcit, oportet ꝙ creſcat & locus. ſed hoc videtur impoſſibile, cũ locus ſit quoddam immobile: non ergo locus aliquid eſt. Et vltimo epilogat, ꝙ per hmõi rationes non ſolum dubitatur qd ſit locus, ſed etiam an ſit. Huiuſmodi autem rationes ſoluentur per ea, quæ ſequentur.

LECTIO III.

Opiniones formam ſeu materiam locum eſſe dicentium proſequitur: eæq; quamplurimis rationibus refelluntur.

ARGV. *Cùm autem quoddam per ſe, quoddam dicatur ꝑ aliud, & locus alius ſit communis, in quo cuncta corpora ſunt, alius proprius, in quo primo quippiam eſt. Nam tu nunc eis in cœlo, quia in aere es, qui quidem in cœlo eſt: & rurſus in aere es, quia in terra es: & in hac ſimili modo, quia in hoc loco es, qui nihil plus q̃ te continet. Cùm hæc igitur ita ſint, atq; locus id ſit, ꝙ primum unumquodq; corporum cõtinet,* G *finis ipſe quidam erit profecto. Quare locus uniuſcuiuſq; forma eſſe uidebitur: qua magnitudo materiaq; magnitudinis terminatur: hæc.n. rei cuiuſq; eſt finis. Atq; hoc quidem modo cõſyderãtibus, locus uniuſcuiuſq; forma eſſe uidetur.*

T. c. 14. *QVoniam autem aliud quidem ſecundum ſe, aliud uero ſecundũ aliud dicitur: ſimiliter et locus, alius quidẽ cõis, in quo omnia corpora ſunt: alius uero proprius in quo primo. (Dico autem communis, quoniam quaſi tu nunc in cœlo es, quia in aere: hic autem in cœlo & in aere, quia in terra: ſimiliter autem & in hac, quia & in loco, qui nihil continet plus q̃ te.) Si igitur locus eſt primum continens unumquodque corpus: * terminus quidam utiq; erit. quare uidetur ſpecies, & forma uniuſcuiuſq; locus eſſe, qua determinatur magnitudo, & materia magnitudinis, hæc.n. eſt uniuſcuiuſq; terminus. Sic quidem igitur conſyderan-* H *tibus, locus uniuſcuiuſq; ſpecies eſt.*

* In hac rõne eſt ſophiſma, ſ aequiuocatione finis, qui ĩtranea de forma, et extranea dicitur de loco, Simpli. & poſt ipſum comen.

T. c. 15. Poſtq̃ Philoſophus inqſiuit diſputatiue an locus ſit, hic inquirit quid ſit. Et primo ponit rationes diſputatiuas ad oſtendendum locum eſſe formam, vel materiã.

T. c. 17. Secundo ponit rationes in contrarium ibi. { At vero ꝙ impoſſibile ſit } Circa primum duo facit. Primo ponit rationem ad oſtendendum locum eſſe formam. Secundo ad oſtendendum locum eſſe materiam. ibi

Scda parte. tex. 15. { Secundũ autem ꝙ videtur locus eſſe. } Tertio inducit corollarium ex his ibi. { Merito autem ex his. } Di-

Scda parte. tex. 16. cit ergo primo, ꝙ ſicut in entibus quoddam eſt per ſe ens, & aliquod dicitur ens per accidens, ſimiliter conſyderandum eſt circa locum, ꝙ quidam locus eſt communis, in quo omnia corpora ſunt, & alius eſt locus proprius,

proprius, qui primo & per ſe dicitur locus. Locus aũt communis non dicitur locus niſi per accidens, & per poſterius. quod ſic manifeſtat. poſſum.n. dicere ꝙ tu es in cœlo, quia es in aere, qui eſt in cœlo, & ꝙ tu es in aere & in cœlo, quia es in terra: & in terra diceris eſſe, quia es in loco, qui nihil continet plus q̃ te. Si ergo illud, quod primo & per ſe continet vnũquodq;, eſt ꝑ ſe locus eius; huiuſmodi autem eſt terminus, ad quem res terminatur: ſequitur ergo ꝙ locus proprie, & per ſe ſit terminus rei. Forma autem eſt terminus vniuſcuiuſq;: quia per formam terminatur materia vniuſcuiuſq; ad proprium eſſe: & magnitudo ad terminatam menſuram. quãtitates.n. rerum conſequuntur formas earum. vř igitur ſm hanc conſyderationem, ꝙ locus ſit forma. Sed ſciendum ꝙ in hac rõne eſt ſophiſma conſequentis: ſyllogizatur.n. in ſecunda figura ex duabus affirmatiuis. Secundo ibi.

ARGV.

Vt autem interuallum magnitudinis eſſe uidetur materies, hoc.n. à magnitudine eſt diuerſum, & eſt id, quod à forma continetur ac terminatur, uelut à ſuperficie terminoue. tale autem eſt ipſa materies, & id qood terminis caret. Nã, cùm aufertur finis, atq; affectus à pila, nihil præter materiam reſtat. Quapropter & Plato in Timæo materiam & receptaculum, idem eſſe dicit. Suſceptiuum enim et receptaculum, unum eſſe dicit ac idem. Et quãquam materiam illo quidem in loco ſuſceptiuum appellat, in hiſce uero, quæ non ſcriptæ Sententiæ nuncupantur, alio modo, locum tamen & receptaculum, idem aſſeruit eſſe. Vniuerſi nãque locum aliquid eſſe dicunt, hic uero quidnam ſit ſolus dicere eſt aggreſſus.

Secundum autem ꝗ uidetur eſſe, locus diſtantia magnitudinis, ſic materia. hæc nãque altera eſt à magnitudine. Hæc aũt eſt contenta ſub ſpecie & definita, ſicut ſub plano & termino. eſt autem huiuſmodi materia & infinitum. Cũ enim remoueantur termini & paſſiones ſphæræ, relinquitur nihil præter materiam. Vnde Plato, materiam & locum dicit eſſe idem in Timæo. receptiuum.n. & locum unum & idem dicit. alio uero modo ibi dicens receptiuum, & in dictis, non ſcriptis Dogmatibus, tñ locum & receptiuum idẽ

T.c. 16. *retulit. Dicunt quidem.n. omnes eſſe aliquid locum: quid autem eſt, hic ſolus conatus eſt dicere.*

Soluuntur hæc argumẽta inferius. t.c. 28. 29.

Ponit rationem Plat. per quam ſibi videbatur ꝙ locus eſſet materia. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, ꝙ Antiqui putauerũt locum eſſe ſpatium, quod eſt inter terminos rei continentis, quod quidem habet dimenſiones longitudinis, latitudinis, & profunditatis. non tamen huius ſpatium videbatur eſſe idem cum aliquo corpore ſenſibilium: quia recedentibus & aduenientibus diuerſis corporibus ſenſibilibus, remanet idem ſpatium. Secundum hoc ergo ſequitur, ꝙ locus ſit dimenſiones ſeparatę. Et ex hoc volebat ſyllogizare Plato, ꝙ locus eſſet materia. Et hoc eſt quod dicit, ꝙ ſm ꝙ locus vř aliquibus eſſe diſtantia magnitudinis ſpatij, ſeparata à quolibet corpore ſenſibili, videbatur ꝙ locus eſſet materia. Ipſa nãque diſtantia, vel dimenſio magnitudinis, altera eſt à magnitudine. nam magnitudo ſignificat aliquid terminatum aliqua ſpecie: ſicut linea terminatur punctis, & ſuperficies linea, & corpus ſuperficie, quæ ſunt ſpẽs magnitudinis: ſed dimenſio ſpatij eſt contenta ſub forma & determinata, ſicut corpus determinatur plano, i. ſuperficie, vt quodam termino. Id autem, quod continetur ſub terminis, vř eſſe in

A ſe non determinatum. Quod planum autem eſt in ſe non determinatum, ſed determinatur per formam & terminum, eſt materia, quę habet rõnem infiniti: quia, ſi ab aliquo corpore ſphærico remoueantur paſſiones ſenſibiles, & termini, quibus figuratur dimenſio magnitudinis, nihil relinquitur niſi materia: vnde relinquitur ꝙ ipſæ dimenſiones ex ſe indeterminatæ, q̃ ꝑ aliud determinantur, ſint ipſa materia. Et hoc præcipue ſequebatur ſm radices Platonis, qui ponebat numeros, & quantitates eſſe ſubſtantias rerum. quia igitur locus eſt dimenſiones, & dimenſiones ſunt materia: dicebat Plato in Timęo, ꝙ idem eſt locus, & materia. omne.n. receptiuum alicuius dicebat eſſe locum, non diſtinguẽs inter receptionem loci, & materiæ: vnde, cùm materia ſit receptiuum formarũ, ſequitur ꝙ materia ſit locus. Tñ ſciendum ꝙ de receptiuo diuerſimode Plato loque

B batur: quia in Timæo dixit receptiuum eſſe materiam. in dogmatibus autem dictis & non ſcriptis, i. cum verbotenus docebat in ſcholis, dicebat receptiuum eſſe magnum & paruum: quæ etiam ex parte materiæ ponebat, vt ſupra dictum eſt. tamen cuicunque attribueret eſſe receptiuum, ſemper dicebat ꝙ receptiuum, & locus ſint idem. Sic igitur, cùm multi dicerent locum eſſe aliquid, ſolus Plato conatus eſt aſſignare quid ſit locus. Tertio ibi.

Merito autem ex hiſce conſyderantibus, difficile eſſe uidebitur, quidnam ſit ipſe locus cognoſcere, ſi utrumuis horum ſit, ſiue materies, ſiue forma. Nam hæc & ſummam habent contemplationem, et ſeorſum alterum ſine altero facile cognoſci non poteſt. ARGV.

Merito autem ex his intendẽtibus uidetur utiq; difficile cognoſcere quid eſt locus, ſiquidẽ horum quodcũq; eſt, ſiue

C *materia, ſiue forma. Hæc * enim altiſſimam habẽt ſpeculationem, & ſine inuicem non facile eſt cognoſcere ipſa.*

** Tam difficilis eſt materia cõtẽplatio, vt non niſi (vt inquit Plato) adulterina ratione perſuaderi poſſit.*

Concludit ex ꝓdictis, ꝙ, ſi locus eſt vel materia, vel forma, rõnabile videtur, ꝙ ſit difficile cognoſcere quid ſit locus: quia tam materia, q̃ forma habent altiſſimam ſpeculationem & difficilẽ & non eſt facile etiã cognoſcere vnum eorum ſine altero. Deinde cum dicit.

ARGV.

At uero non eſt difficile uidere locum utrũuis horum eſſe non poſſe. Neq;.n. materia, neq; forma ſeparatur à re: at locus ſeparari poteſt. in quo nãque erat aer, in hoc rurſus eſt aqua, uiciſſim hiſce ſibi cedentibus, ceteriſq; corporibus ſimiliter, uti diximus. Quare neq; pars eſt, neq; habitus ipſe locus, ſed à quaq; re ſeparabilis eſt. Etenim quale eſt uas, tale quid ipſe locus eſſe uidetur. uas.n. locus eſt potens transferri. at uas nihil eſt eius rei, quæ eſt in ipſo. Locus igitur

D *quò quidem eſt à re ſeparabilis, hòc forma ſanè non eſt: quò uero continet, hòc à materia eſt diuerſus.*

At uero ꝗ impoſſibile ſit utrũuis horum eſſe locum, non eſt difficile uidere. Forma.n. & materia non ſeparãtur à re, locum autem contingit in quo nãque aqua erat, in hoc iterũ aer, ſicut diximus prius, fit, tranſmutatis adinuicem aereq;, & aqua, & aliis corporibus ſimiliter. Quare neque pars, neq; habitus, ſed ſeparabilis eſt locus ab unoquoq;. etenim uidetur tale quid eſſe locus, ut uas. etenim uas locus tranſmutabilis, uas autem nihil rei. Secundum quidem igitur ꝗ ſeparabilis eſt à re, ſic quidem non eſt forma. Secundum aũt ꝗ continet, ſiquidem alterum eſt à materia. T.c. 27. T.c. 28.

Ponit quinque rõnes in contrarium. Circa quarum primam dicit, ꝙ non eſt difficile videre locum non eſſe materiam vel formã. quia forma & maretia non ſepa- Prima rõ.

pantur à re, cuius ſunt: ſed locum contingit ſeparari, qa in loco, in quo erat aer, poſtea ex aqua: & etiam alia corpora adinuicem mutantur loco. vnde manifeſtum eſt, ꝙ locus non eſt pars rei vt materia, vel forma. Neque eſt etiam habitus, ſeu quodcunque accidens: quia partes, & accidentia non ſunt ſeparabilia à re: ſed locus eſt ſeparabilis. & hoc manifeſtat per exemplum, quia locus videtur comparari ad locatum ſicut quoddam vas. ſed in hoc tantum differt: quia locus eſt immobilis, vas autem mobile, vt infra exponetur. Sic igitur ꝑ hoc ꝙ locus eſt ſeparabilis, oſtenditur ꝙ locus non ſit forma. Sed ꝙ locus non ſit materia oſtenditur non ſolum per hoc, ꝙ eſt ſeparabilis, ſed etiam per hoc, ꝙ cōtinet: materia autem non continet, ſed continetur. Secundam rationem ponit bi.

ARGY. *Videtur autem ſemper id, quod eſt in loco, aliquid eſſe: & extra ipſum aliquid aliud eſſe.*

Videtur autem ſemper, quod eſt alicubi, ipſum eſſe aliquid: & alterum aliquid extra ipſum.

Secunda rō. Quia .n. oſtenderat ꝙ locus non eſt materia, nec forma, per hoc ꝙ locus ſeparatur à locato, vult oſtendere ꝙ etiam, ſi locus nunquam ſepararetur à locato ex hoc ipſo qđ dicimus ꝙ aliquid eſt in loco, apparet ꝙ locus non eſt forma neq; materia. quia omne, quod dr̃ eſſe alicubi, vr̃ & ipſum eſſe aliquid: & alterum aliquid eſſe ab eo, in quo eſt. vnde, cum aliquid dicitur eſſe in loco, ſequitur ꝙ locus ſit extra locatū. Materia autem, & forma non ſunt extra rem: ergo neq; materia, neq; forma eſt locus. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Plato tamen dicat oportet (ſi parumper liceat digredi) cur forma, numeriq; non ſunt in loco, ſi locus eſt id, quod eſt particeps: ſiue magnum ſit illud, & paruum, ſiue materies, ut in Timæo aſſeruit?*

Platoni igitur dicendum eſt (ſi oportet digredientes dicere) quare non in loco ſpecies & numeri ſunt, ſi id, quod uere participatiuum eſt, locus ſit: ſiue magnum, ſiue paruū ſit quod participatiuū eſt, ſiue materiæ, ut in Timæo ſcripſit,

Tertia rō. Hic arguit ſpãliter contra poſitionem Platonis digrediendo. Dictum eſt .n. ſupra in Tertio, ꝙ Plato poſuit Ideas, & numeros non eſſe in loco: ſequebatur aūt, ſm eius ſnīam de loco, ꝙ eſſent in loco: quia omne participatum eſt in participante: ſpẽs autem & numeros ponebat participari, ſiue à materia, ſiue à magno, & paruo, ſequitur ergo ꝙ ſpecies & numeri ſint in materia, ſiue in magno, & paruo. Si igitur materia, vel magnum & paruū eſt locus, ſequitur ꝙ numeri & ſpẽs ſint in loco. Quartam rationem ponit ibi.

ARGY. *Preterea, ſi locus eſſet materies aut forma, quonam pacto res ad ſuum pergeret locum? eſſe enim id locus non poteſt, ad quod non eſt motio: & quod haſce differentias, ſupra, inquam ac infra, non habent. quare locus in talibus eſt quærendus. Quod, ſi in ipſa re locus non ineſt (inſit .n. oportet, ſi eſt materies aut forma) locus, erit in loco. Mutatur .n. unà cum re, atq; mouetur, & forma, & id quod terminis caret, & non in eodem eſt ſemper, ſed ubi eſt ipſa res. Quare fit, ut loci ſit locus.*

T. c. 19. Quinta. *Amplius quomodo ferretur in ſui locum, ſi locus eſſet materia, aut ſpecies? impoſſibile eſt enim cuius non eſt motus, neq; ſurſum aut deorſum, locum eſſe. quare quærendus in huiuſcemodi locus eſt.* T. c. 20. Sexta. *Si autem in ipſo locus eſt (oportet* E *enim ſiquidem aut forma aut materia eſt) erit locus in loco. Tranſmutantur .n. ſimul cum re, & mouentur: & ſpecies & infinitum, non ſemper in eodem, ſed ubi utiq; res. Quare loci erit locus.*

Quarta rō. Circa quam dicit ꝙ non poterit conuenienter aſſignari qūo aliquid moueatur ſm locū, ſi materia & forma ſint locus, impoſſibile eſt enim aſſignare locum in iis, quæ non mouentur ſurſum, vel deorſum, vel qūocunq; aliter ſm locum, vnde in illis quærēdus eſt locus, quæ ſm locum mouentur. Sed ſi in ipſo, qđ mouetur, eſt locus, quaſi aliquid ei intrinſecum (qđ oportet dicere, ſi materia vel forma ſit locus) ſequif ꝙ locus erit in loco: quia omne, quod tranſmutatur ſm locum, eſt in loco: ſed ea, quæ ſunt in re, vt ſpecies & infinitum, i. materia, mouentur ſimul cum re: quia nō ſemper ſunt F in eodem loco, ſed ſunt vbi eſt res: ergo oportet ꝙ materia & forma ſint in loco. Si igitur alterum eorum ſit locus, ſequitur ꝙ locus ſit in loco, quod inconueniens eſt. Quintam rationem ponit ibi.

ARGY. *Inſuper facta ex aere aqua, periit ipſe locus. Corpus .n. id quod eſt ortum: non in eodem eſt, at quæ nam eſt ipſius loci corruptio? Dicta ſunt igitur & ea, ex quibus neceſſe eſt aliquid eſſe locum, & ea rurſus, ex quibus de ſubſtantia ipſius, quiſpiam dubitabit.*

T. c. 21. Septima. *Amplius cum ex aere fit aqua, perditus eſt locus. non .n. in eodem loco fit corpus. quæ igitur corruptio? Ex quibus* T. c. 22. *igitur neceſſarium eſt locum eſſe aliquid, & iterū ex quibus utiq; dubitabit aliquis de ſubſtantia ipſius, dictum eſt.*

Quinta rō. Quæ talis eſt. Qñcunq; aliquid corrumpitur, corrūpuntur aliquo modo partes ſpeciei ipſius: materia aūt G & forma ſunt partes ſpeciei: ergo corrupta re, ad minus per accidens, forma & materia corrumpuntur. ſi igitur materia & forma ſit locus, ſequitur ꝙ locus corrumpatur, ſi locus pertinet ad ſpẽm: quia corpus, quod generatur non eſſet in eodem loco, ſi locus aeris pertineret ad ſpẽm eius, ſicut cum aqua generatur ex aere. Sed nō eſt aſſignare qualiter locus corrumpatur: ergo non pōt dici, ꝙ materia vel forma ſit locus. Vltimo aūt epilogat, quod dictum eſt, per quæ videtur neceſſariū eſſe ꝙ ſit locus: & per quæ aliquis poteſt dubitare de ſubſtantia eius.

LECTIO IIII.

Quot modis quippiam in aliquo eſſe dicatur inducens, vt prius dubitata de loco diſſoluat, an aliquid in ſeipſo eſſe dicatur. & quomodo dilucidat.

H ARGY. *Poſt hæc ſumendum eſt quot modis quippiam in alio dicitur eſſe. Vno igitur dicitur modo, ut digitus in manu, & pars omnino in toto. Alio ut homo in animali: & omnino in genere ſpecies. Alio ut genus in ſpecie, & omnino in ſpeciei ratione, pars ſpeciei. Præterea ut ſanitas in calidis atque frigidis: & omnino in materia forma. Præterea ut res græcorum, in Rege: & omnino in primo mouente. Inſuper in bono, atq; omnino in fine. hoc autem eſt id gratia cuius cætera fiunt, atq; fiunt. Omnium uero id propriiſſime dicitur, quod eſt in uaſe, & omnino in loco.*

T. c. 23. *Poſt hæc autem accipiendum eſt quot modis aliud in alio dicitur. uno quidem igitur modo ſicut digitus in manu, & omnino pars in toto eſt. Alio uero, ſicut totum in partibus, non .n. præter partes eſt totum. Alio mō ſicut hō in aīali, & oīno ſpẽs in genere. alio uero, ſicut genus in ſpeciæ: &c*

cie: & omnino pars ſpeciei in ſpeciei ratione. adhuc ſicut ſanitas in calidis & frigidis: & omnino ſpecies in materia. adhuc, ſicut in rege, quæ ſunt græcorum: & omnino motum in primo motiuo. Amplius, ſicut in optimo, & omnino in fine, hoc autem eſt, cuius cauſa fit. Omnium autem maxime proprium eſt, ſicut in uaſe, & omnino in loco.

Secũda parte. T. c. 30. T. c. 24. T. c. 28.

Poſtquam Philoſophus inquiſiuit diſputatiue an locus ſit, & quid ſit. hic accedit ad determinandum veritatem. Et primo præmittit quædam, quæ ſunt neceſſaria ad conſyderationem veritatis. Secundo determinat veritatem ibi. {Quid autem forte.} Circa primum tria facit. Primo oſtendit quot modis dicitur aliquid eſſe in aliquo. Secundo inquirit, vtrum aliquid poſſet eſſe in ſeipſo ibi. {Dubitauit autem aliquis.} Tertio ſoluit quædã prius dubitata ibi. {Quod autem Zeno oppoſuit.} Ponit ergo octo * modos, quibus aliquid in B aliquo dicitur eſſe. quorum primus eſt, ſicut digitus dr̃ eſſe in manu, & vniuerſaliter quæcũque alia pars in ſuo toto. Secundus modus eſt, prout totum dicitur eſſe in partibus. Et, quia iſte modus non eſt adeo conſuetus ſicut primus, ad eius manifeſtationem ſubiungit, ꝙ totum non eſt præter partes, & ſic oportet vt intelligatur eſſe in partibus. Tertius modus eſt, ſicut homo dicitur eſſe in animali, vel quæcũq; alia ſpecies in ſuo gñe. Quartus modus eſt, ſicut genus dr̃ eſſe in ſpeciebus. Et ne iſte modus extraneus videatur, rõnem innuit quare hoc dicit. nam genus eſt pars definitionis ſpeciei, & etiã differentia, vnde quodammodo & genus & differentia dicũtur eſſe in ſpecie, ſicut partes in toto. Quintus modus eſt, ſicut ſanitas dr̃ eſſe in calidis & frigidis: quorũ contemperantia conſtituit ſanitatem: & vr̃ quæcunq; alia forma in materia, vel ſubiecto, ſiue ſit accidentalis, C ſiue ſubſtantialis. Sextus modus, ſicut res græcorum dicuntur eſſe in Rege græciæ: & vr̃ omne, quod mouetur, eſt in primo motiuo. Per hunc etiam modum dicere poſſum aliquid eſſe in me, qa eſt in poteſtate mea, vt faciam illud. Septimo modo dicitur aliquid eſſe in aliquo, ſicut in quodam optimo diligibili, & vr̃ ſicut in fine. Et per hunc modum dr̃ eſſe cor alicuius in aliqua re, quam deſyderat & amat. Octauo modo dr̃ eſſe aliquid in aliquo, ſicut in vaſe, & vr̃ ſicut locatum in loco. Videtur autem prætermittere modum, quo aliqd eſt in aliquo, ſicut in tempore. ſed hic reducitur in hũc octauum modum. nam ſicut locus eſt menſura mobilis, ita tempus eſt menſura motus. Dicit autem, ꝙ ſecundum hunc octauum modum maxime proprie dr̃ eſſe aliquid in aliquo. vnde oportet ſm regulam, quam tradidit in 4. & 5. Meta. ꝙ omnes alij modi reducãtur aliquo modo, ad hunc modum, quo aliquid eſt in ali- D quo, ſicut in loco. Quod ſic patet. locatum. n. continetur, ſiue includitur in loco, & in eo habet quietem & fixionem. Propinquiſsime igitur per hunc modum, pars dr̃ eſſe in toto integrali, in quo actu includitur. vñ etiam infra dicetur ꝙ locatum eſt in loco, ſicut pars ſeparata: & pars eſt, ſicut quoddam locatum coniunctũ. Totum autem, quod eſt ſm rationem, ad ſimilitudinẽ huius totius ſumitur. vnde conſequenter dicitur id, qđ eſt in ratione alicuius eſſe in eo, vt animal in homine. Contingit autem ſicut partem totius integralis includi in toto ſm actum, ita partem totius vniuerſalis includi in toto ſm potentiam. nam genus ad plura ſe extendit in potentia ꝗ ſpecies, licet ſpecies habeat plura in actu, vnde conſequenter dicitur eſſe etiam ſpecies in gene- A re. Et, quia ſicut ſpecies continetur in potentia generis, ita forma in potentia materiæ: vlterius dicetur forma eſſe in materia. Et, quia totum habet rationem formæ reſpectu partium, vt dictum eſt in Secundo, conſequenter etiam totum dicitur eſſe in partibus. Sicut autem forma includitur, ſub potentia paſsiua materiæ, ita effectus includitur ſub potentia actiua agẽtis: vnde & dicitur aliquid eſſe in primo motiuo. Deinde autem manifeſtum eſt ꝙ appetitus quieſcit in bono deſyderato & amato: & in eo figitur ſicut & locatum in loco: vnde etiam dr̃ affectus amantis ineſſe amato. Et ſic patet ꝙ oẽs alij modi deriuantur ab vltimo, qui eſt maxime proprius. Secundo ibi.

In prædicamẽtis vndecim numerantur modi à græcis, hic autem. 8. quia aliqui iſtorũ in alios ſecari poſſunt, vel vt videtur velle Simpl. neceſſarios tantũ aduertit, & tẽpus ob id prætermitti quod nihil de ipſo dubiũ ſit ab Ariſto. octauus dicitur proprius ab Alex. quia eſſe in aliquo videtur ꝓprie ubi importare, & vbi maxime in loco ſignificat, ob hoc oẽs alij ab iſto originem ducunt.

ARGV.

At enim, hic quiſpiam dubitauerit, ſit ne ut & in ſeipſo quippiam ſit, an nihil eſt in ſe prorſus, ſed omne quoduis, B aut nuſquam, aut in alio eſt?

T. c. 24.

Dubitabit autem aliquis, utrum unum & idem aliquid eſſe in ſeipſo contingit, aut nihil: ſed omnia, aut nuſquam, aut in alio eſſe?

Inquirit, vtrum aliquid poſsit eſſe in ſeipſo. nã Anaxa. ſupra dixit infinitum eſſe in ſeipſo. Primo ergo mouet dubitationem, vtrum, ſ. aliquod vnum & idẽ poſſit eſſe in ſeipſo, vel nihil: ſed omnia, vel nuſquam ſint, vel ſint in aliquo alio? Secundo ibi.

ARGV.

Hoc autem eſt dupliciter, aut per ſe, aut per aliud. Nam cum id in quo eſt, & id, quod in illo eſt, totius ſunt partes, tunc totum in ſeipſo eſſe dicitur. Quippe cùm & per partes dicatur, ut albus: quia ſuperficies eſt alba: & ſciens, quia anima rationis particeps ſcit. Dolium igitur non eſt in ſeipſo, neq; etiam uinum: uini uero dolium, erit. Ambo nãq;, C id inquam quod ineſt: & id in quo eſt, eiuſdem ſunt partes. Hoc igitur pacto fit ut quippiam in ſeipſo ſit.

Dupliciter autem hoc eſt, aut ſecundum ſe, aut ſecundum alterum. Cùm. n. ſint partes totius, & id, in quo, & id, qđ in hoc, dicetur totum in ſeipſo eſſe. Dicitur autem & ſecundum partes, ut album, quia ſuperficies, & ſciens, quia ratiocinatiuum. Amphora quidem igitur, non erit in ſeipſa, neq; uinum, uini autem amphora erit. Quod nãq; eſt, & in quo eſt, utraq; eiuſdem partes ſunt. Sic quidem igitur contingit, idem aliquid eſſe in ſeipſo. T. c. 25.

Soluit. & primo oſtendit qũo poſsit eſſe aliquid in ſeipſo. ſecundo qũo non poſsit. ibi {Primum autem nõ conuenit.} Dicit ergo primo, ꝙ dupliciter poteſt intelligi aliqd eſſe in ſeipſo. vno modo primo & per ſe, alio modo ſm alterum, i. ſm partem: & iſto ſecundo modo D poteſt dici aliquid eſſe in ſeipſo. cùm. n. alicuius totius, duæ partes ita ſe habeant, ꝙ vna ſit, in quo eſt aliquid: & alia ſit, qđ eſt in illa: ſequitur ꝙ totum dicatur & in quo eſt, rõne vnius partis: & qđ eſt in hoc, ratione alterius. & ſic totum dicetur eſſe in ſeipſo. Inuenimus. n. ꝙ aliquid dicitur de aliquo ſm partem, ſicut aliquis dr̃ albus, quia ſuperficies eius eſt alba: & homo dr̃ ſciens, quia ſcientia eſt in parte ratiocinatiua. Si igitur accipiatur amphora plena vino, ſicut quoddam totum, cuius partes ſunt amphora & vinum, neutra partium eius erit in ſeipſa, i. neq; amphora, neq; vinum. ſed hoc totũ, ſ. amphora vini, erit in ſeipſa, inquantum vtrũque eſt pars eius, ſ. & vinum, quod eſt in amphora, & amphora, in qua eſt vinum. Per hunc igitur modum contingit aliquod idem eſſe in ſeipſo. Secundo ibi.

Secũda parte. T. c. 25.

ARGY. *Sed ut primo, fieri nequit, uelut albedo eſt in corpore: nam ſuperficies eſt in corpore, ſcientia uero in anima. Et per hæc quæ ſunt, ut in homine partes, appellationes hæ non incongrue fiunt. Dolium autem, atque uinum, cùm ſunt quidem ſeorſum, non ſunt partes, ſed cum ſunt ſimul. quocirca cum ſint partes, erit ipſum in ſeipſo, ceu albedo eſt in homine, quia in corpore eſt, & in hoc, quia in ſuperficie. In hac autem, non per aliud. atque hæc diuerſa ſunt ſpecie, & aliam utraque naturam, & potentiam habent, ſuperficies inquam, atque albedo.*

Primum autem non contingit, ut album in corpore. ſuperficies.n.in corpore, ſcientia autem in anima. Secundum hæc autem ſunt appellationes, cùm ſicut partes ſint in hoie. Amphora autem, & uinũ cum ſeorſum ſint, non partes ſunt. Simul autem cum ſint partes, erit idem in ſeipſo, ut album in homine, quoniam in corpore, & in hoc, quoniam in ſuperficie. In hoc autem, nõ amplius, quoniam ſecundum aliud eſt. Et altera ſpecie hæc ſunt, & alteram naturam habet unumquodq; & potentiam, ut ſuperficies & album.

Oſtendit ꝙ non contingit aliquid eſſe primo in ſeipſo. Et primo proponit quod intendit, diſtinguens vtrunq; modum, quo aliquid eſt in ſeipſo, & quo non
T.c.26. eſt, Secundo probat propoſitum ibi. {Neq;.n.inductiue conſyderantibus.} Dicit ergo, ꝙ non contingit aliquid eſſe primo in ſeipſo. & manifeſtat quid ſit aliquid eſſe primo in ſeipſo per oppoſitum. album.n.dicitur eſſe in corpore, quia ſuperficies eſt in corpore. vnde non eſt primo in corpore, ſed in ſuperficie. Et ſimiliter ſcientia primo dicitur eſſe in anima, non autẽ in homine, in quo eſt per animam. Et ſecundum hæc, .ſ.ſm animam & ſuperficiem, ſunt appellationes, quibus nominatur homo albus, vel ſciens, cùm anima & ſuperficies ſint ſicut partes in homine: non ꝙ ſuperficies ſit pars, ſed quia ſe habet ad modum partis inquantum eſt aliquid hominis, vt terminus corporis. Si autem accipiatur vinum & amphora ſeorſum abinuicem, non ſunt partes: vnde neutri competit eſſe in ſeipſo. Sed, cùm ſimul ſunt, vtpote cum amphora eſt plena vino: propter hoc ꝙ amphora & vinum ſunt partes, idẽ erit in ſeipſo. vt expoſitum eſt, non primo, ſed per partes. ſicut album non primo eſt in homine, ſed per corpus, & in corpore per ſuperficiem. In ſuperficie autem non eſt per aliquid aliud: vnde primo dicitur eſſe in ſuperficie. Nec eſt idem id, in quo eſt aliquid primo, & quod eſt in eo, ſicut albũ & ſuperficies: quia altera ſunt ſm ſpeciem ſuperficies & album, & alia eſt natura & potentia vtriuſq; Secundo ibi.

ARGY. *Neq; igitur inductiue conſyderantes in ſeipſo quicquam ullo dictorum modorum eſſe uidemus.*

T.c.26. *Neq; igitur inductiue conſyderantibus, nihil in ſeipſo uidemus ſecundum aliquem determinatorum modorum.*

Oſtenſa differentia inter hoc qđ eſt eſſe primo in aliquo, & non primo, oſtendit iam ꝙ nihil eſt primo in ſeipſo. Et primo oſtendit ꝙ non ſit aliquid primo in ſeipſo per ſe, Secundo ꝙ nõ ſit aliquid primo in ſeipſo
T.c.27. per accidens. ibi {At vero neque ſm accidens &c.} Primum oſtendit dupliciter, ſ. inductiue, & ratione. Dicit ergo primo, ꝙ conſyderando per inductionem in ſingulis modis ſupra determinatis, quibus dicitur aliquid eſſe in aliquo, apparet, ꝙ nihil eſt in ſeipſo primo & per ſe, neque enim aliquid eſt totum ſuiipſius, neque pars, neque genus, & ſic de aliis. Ponit autem hoc concludendo ex præmiſſis, quia ſicut manifeſtum eſt in albo, & in ſuperficie, quæ ſe habent vt forma & materia, quòd ſunt aliud ſecundum ſpeciem & virtutem, ita etiam poteſt in omnibus aliis modis conſyderari. Secundo ibi.

Et ratione etiam hoc non poſſe fieri patet. oportebit.n. ambo eſſe utrunq; (ceu dolium quidem & uas, & uinum, uinum autem, & uas & dolium) ſi ſit, ut quippiam ſit in ſeipſo. Quare, ſi quàm maxime in ſeſe ſint dolium quidem uinum ſuſcipiet, non ut eſt ipſum dolium, uinum, ſed ut illud. atq; patet rationem eſſe diuerſam. alia.n.eſt eius ratio, in quo eſt, alia eius quod eſt in illo. ARGY.

Et ratione manifeſtum eſt, quia impoſſibile eſt. oportet.n. utraque utrunque eſſe (ut amphoram, uas & uinum eſſe: uinum autem, uinum & amphoram) ſi uere primo contingit, quippiam in ſeipſo eſſe. Quare, ſi qui 'em maxime in alterutris eſſet, amphora quidẽ acciperet uinum, non ſecundũ ꝙ uinum, ſed inquantum illa. & uinum inerit in amphora, non inquantum amphora ipſa, ſed ſecundum ꝙ illud, amphora. Secundum eſſe quidem igitur, ꝙ alterum ſit, manifeſtum eſt. alia nãque eſt ratio eius, quod in quo, & alia illius, quod in hoc eſt.

Probat idem ratione, & dicit manifeſtum eſſe per rationem, ꝙ impoſſibile eſt aliquid eſſe primo & per ſe in ſeipſo. Si.n. aliquid primo & per ſe ſit in ſeipſo, oportet ꝙ eidem, & ſm idem conueniat ratio eiuſdem in quo eſt aliquid, & ratio eius, quod eſt in eo. vnde oportet ꝙ vtrunq; .ſ. tam continens q̈ contentum ſit vtrũque: vtputa ꝙ amphora ſit vas & vinum, & vinum ſit vinum & amphora, ſi primo & per ſe conuenit aliquid eſſe in ſeipſo. vnde hoc poſito, ſ. ꝙ vinum ſit amphora & vinum: & amphora ſit vinum & amphora, ſi quis dicat ꝙ alterum eorum ſit in altero, vtputa vinum in amphora, ſequitur ꝙ vinum recipiatur in amphora, non inquantum vinum eſt, ſed inquantum vinum eſt illa, .ſ. amphora. Quare, ſi eſſe in amphora primo & per ſe conuenit amphoræ (ex eo ꝙ ponitur aliquod primo & per ſe in ſeipſo eſſe) ſequitur ꝙ nihil poſſit dici eſſe in amphora, niſi inquantum ipſum eſt amphora. Et ſic, ſi vinum dicatur eſſe in amphora, ſequitur ꝙ eſſe in amphora competit vino, non ſm ꝙ vinum eſt vinum, ſed ſm ꝙ vinum eſt amphora. Et eadem ratione, ſi amphora recipiat vinum, recipiet ipſum non inquantum amphora eſt amphora, ſed inquantum amphora eſt vinum. hoc autem eſt inconueniens: vnde manifeſtum eſt, ꝙ ſm alteram rationem eſt id in quo, & qđ in hoc. Alia eſt enim rõ eius, quod eſt in aliquo: & eius, in quo eſt aliquid. Nõ poteſt ergo per ſe & primo aliquid eſſe in ſeipſo. Deinde cum dicit.

At uero neq; per accidens fieri poteſt. nam duo ſimul in eodem erunt. etenim & ipſum dolium in ſeipſo erit, ſi cuius natura eſt ſuſceptiua, id eſſe in ſeipſo poteſt, & inſuper illud, cuius eſt ſuſceptiuum, ceu uinum, ſi uini. Fieri igitur non poſſe, ut in ſeipſo quicquam ſit primo, ex iis, quæ diximus patet. ARGY.

At uero neque ſecundum accidens contingit. ſimul enim duo corpora in eodem erũt. nam ipſa amphora in ſeipſa erit, ſi cuius natura receptiua eſt, hoc contingit in ſeipſo eſſe. & adhuc illud, cuius receptiuum eſt, ut ſi uini uinũ. Quòd quidem T.c.27.

dem igitur impoſsibile ſit aliquid in ſeipſo eſſe primo, ma- A *nifeſtum eſt.*

Oſtendit ꝙ non ſit aliquid primo in ſeipſo, etiam ſm accidens. dicitur enim aliquid eſſe in aliquo ſm accidens, quando eſt in eo propter aliquid aliud in eo exiſtens, vt ſi dicamus hominem eſſe in mari, quia eſt in naui, quę eſt in mari. in hac tamẽ primo dicitur eſſe, ideſt non propter partem. Si igitur contingat aliquid eſſe in ſeipſo primo, non per ſe quidem, ſed per accńs, ſequitur ꝙ ſit in ſeipſo propter hoc, ꝙ aliquid aliud ſit in ipſo: & ſic ſequitur, ꝙ duo corpora ſunt in eodem, .ſ. illud corpus, quod eſt in eo, & ipſummet, quod eſt in ſeipſo. Sic enim amphora erit in ſeipſa per accidẽs, ſi ipſa amphora, cuius natura eſt vt recipiat aliquid, ſit in ſeipſa: & iterum illud, cuius eſt receptiuum, ſ. vinum: ergo in amphora erit amphora, & vinum: ſi propter B hoc ꝙ vinum eſt in amphora, ſequitur, amphoram eſſe in ſeipſa: & ſic duo corpora eſſent in eodem. Sic igitur patet ꝙ impoſsibile eſt aliquid eſſe primo in ſeipſo.

Eſſe ĩ ſeipſo affirmatiue & negatiue dicitur. Sciendum tñ ꝙ aliquãdo dicitur aliquid eſſe in ſeipſo, non ſm intellectum affirmatiuum, ſicut hic reprobat Philoſophus. ſed ſecundum intellectum negatiuum, prout eſſe in ſeipſo non ſignificat, niſi non eſſe in alio. Deinde cum dicit.

ARGY. *Id uero, quod Zeno dubitabat, ſi locus ſit in ratione rerum, in quonam erit, ſolui facile poteſt. nihil. n. prohibet, ut primus locus in alio quidem ſit, non tamen in illo tanquam in loco: ſed ut eſt ſanitas quidem in calidis, ſicut habitus, caliditas autem in corpore ut affectus. quare, non neceſſe eſt in infinitum abire.*

T.c. 28. *Quod autem Zeno oppoſuit, quia, ſi locus eſt aliquid, in aliquo erit, ſoluere non eſt difficile. Nihil. n. prohibet in alio* C *eſſe primum locum, non tñ in illo, ſicut in loco, ſed ſicut ſanitas quidem in calidis, ut habitus, calor autem in corpore, ſicut paſsio eſt. quare non neceſſe eſt in infinitum abire.*

Supra tex. com. 12. Soluit quædam dubitata. Et primo remouet rõnem Zenonis, quæ inducebatur ad probandum, ꝙ locus non ſit, per hoc, quia ſi eſt, oportet ꝙ ſit in alio, & ſic itur in infinitum. Sed hoc, vt dicit, non eſt difficile ſoluere, poſtquam iam ſunt diſtincti modi, quibus aliquid dicitur eſſe in aliquo. nihil enim prohibet dicere, ꝙ locus eſt in aliquo, non tamen eſt in illo ſicut in loco, ſed per quendam alium modum, ſicut forma eſt in materia, vel accidens in ſubiecto: inquantum, ſ. locus eſt terminus continentis. Et hoc eſt quod ſubdit, {ſicut ſanitas eſt in calidis, vt habitus: & calor in corpore, vt paſſio.} vel accidens. vnde non neceſſe eſt, ꝙ procedatur D in infinitum. Secundo ibi.

ARGY. *Patet aũt, cùm uas nihil ſit eius, quod eſt in ſeipſo (diuerſa nãq; ſunt id, quod ineſt, & id, in quo primo ineſt) locum neq; formam eſſe, neq; materiam, ſed diuerſum. hæc. n. illius ſunt aliquid, quod eſt in uaſe, materia, inquam, ac forma. Hæc igitur de ipſo loco ſint dubitata.*

T.c. 29. *Illud autem manifeſtum, quoniam nihil eſt uas eius quod in ſeipſo (alterum. n. eſt primo, & quod eſt, & in quo eſt) propter quod, non erit utiq;, neq; materia, neq; forma locus, ſed alterum. illius. n. aliquid hæc ſunt & materia, & forma.*

T.c. 30. *Hæc quidem igitur ſunt oppoſita.*

Supra t.c. 14. & 5. 16. Soluit etiam dubitationes ſupra poſitas de quiditate loci, an. ſ. ſit forma, vel materia, ex hoc quod oſten-

A ſum eſt, ꝙ nihil primo & per ſe eſt in ſeipſo. ex hoc. n. manifeſtum eſt, ꝙ nihil poteſt eſſe ſicut vas, vel locus eius, quod continetur in ipſo, ſicut pars, quæ ſit materia vel forma. oportet. n. primo & ꝑ ſe alterum eſſe, qd̃ eſt in aliquo, & in quo eſt aliquid, vt oſtenſum eſt. Vnde ſequitur, ꝙ neq; forma, neq; materia ſit locus, ſed aliquid alterum à locato, ſit locus. materia. n. & forma ſunt aliquid locati, ſicut partes intrinſecæ eius. Vltimo autem cõcludit, ꝙ ſupradicta per modum oppoſitionis dicta ſunt de loco: quarum quidem oppoſitionum aliquæ iam ſolutæ ſunt, aliquæ vero ſoluentur poſt manifeſtatam naturam loci.

LECTIO V.

Quarundam ſuppoſitionum intellectus præmittitur, ad aſsignandam definitionem loci neceſſarius.

B

Sed quidnam ſit locus hoc modo fuerit manifeſtum. Atq; ſumamus de ipſo, quæ uere per ſe competere ipſi uidentur. Cenſemus itaq; locum id continere, cuius eſt locus: & nihil eſſe ipſius rei. Præterea, primum locum neq; minorem eſſe neque maiorẽ. Præterea, neq; ab unoquoq; relinqui, & ſeparabilem eſſe. Et inſuper, omnem locum differentias has habere, ſupra, inquam ac infra. Et corporum unũquodq; proprios ad locos ſuapte natura fieri, aut ſurſum aut deorſum, pergendo, & in eiſdem manere. His ſuppoſitis, reliqua contemplemur oportet. ARGY.

QVid autem tandem ſit Locus hic fiet utique manifeſtum. Accipiamus autem de ipſo quæcunque uidentur uere ſecundum ſe ineſſe ipſi. Dignum eſt igitur, lo- C *cum eſſe primum, quod continet illud, cuius locus eſt, & nihil eſſe rei. Amplius, primum locum neque maiorem, neque minorem eſſe. Adhuc autem, neq; deficere unicuiq;, & ſeparabilem eſſe. Adhuc autem. omnem locum habere ſurſum & deorſum: & ferri natura, & manere unũquodq; corporum in proprijs locis. hoc aũt facere, aut ſurſum: aut deorſum. Suppoſitis autem his reliqua conſyderanda.* T.c. 31.

Præmiſſa diſputatione de loco an ſit, & quid ſit, & ſolutis quibuſdam dubitationibus, hic accedit ad determinandum veritatem de loco. & primo præmittit quaſdam ſuppoſitiones, quibus vtetur determinando de loco. Secundo oſtendit qualis debeat eſſe definitio danda de loco ibi. {Oportet autem tentare &c.} Tertio incipit determinare de loco ibi. {Primum quidem igitur.} Dicit ergo primo, ꝙ manifeſtum fiet ex ſequẽ- *Prima parte 31. tex.* *T.c. 32.* D tibus, quid ſit locus. ſed oportet prius accipere quaſi quaſdam ſuppõnes, & principia ꝑ ſe nota. illa. ſ. quę videntur ꝑ ſe ineſſe loco: quæ quidẽ ſunt quatuor. oẽs. n. reputant hoc eſſe dignum, Primo quidem, ꝙ locus contineat id, cuius eſt locus: ita tñ, ꝙ locus non ſit aliquid locati. quod quidẽ dicit ad excludendũ continentiam formæ, quæ eſt aliquid rei. & aliomodo continet ꝙ locus. Secunda ſuppõ eſt, ꝙ primus locus, i. in quo aliqd primo eſt, eſt æqualis locato, non maior, neq; minor. Tertia ſuppoſitio eſt, ꝙ locus non deficit vnicuiq; locato, quin oẽ locatum habeat locum. non tamen ita, ꝙ vnus & idem locus nunquam deficiat eidem locato: qa locus eſt ſeparabilis à locato. ſed, qñ locus vnus deficit alicui locato, tunc locatum fit in alio loco. Quarta ſuppõ eſt, ꝙ in omni loco inuenitur quædam differentia loci ſurſum & deorſum. & ꝙ naturaliter vnum-

quodq; corpus, cùm eſt extra proprium locum, fert ad ipſum:& cùm eſt in eo, manet in ipſo. Propria aũt loca naturalium corporum ſunt ſurſum & deorſum, ad quæ naturaliter mouẽtur,& in quibus manẽt. ſed hoc dicit ſm eorum opinionem, qui nõ ponebant aliquod corpus, præter naturam quatuor elementorum. nondum.n. probauerat corpus cœleſte eſſe, neque graue neq; leue. ſed poſtea probabit hoc in primo lib. de Cœlo. Ex his autem nunc ſuppoſitis procedetur ad conſyderationem aliorum. Secundo ibi.

ARGY. *Atq; conandum eſt conſyderationem hoc facere modo, ut ipſum quid eſt tale aſsignetur, ut & ea, quæ dubitantur, ſoluantur: & ea, quæ competere loco uidentur, inſint & inſuper ipſa difficultatis & dubitationũ, quæ circa ipſum fiũt, cauſa pateat. Sic enim unumquodq; pulcherrime demonſtrari profecto poteſt.*

Oportet autem tentare intentionem ſic facere: ut quid ſit reddatur, & quæq; oppoſita ſoluantur, & quæ uidentur loco ineſſe inſint. Et amplius, difficultatis, & oppoſitorum cã circa locum manifeſta erit ſic.n. utiq; pulcherrime demonſtratur unumquodq;.

Definitionis quidditatiuæ proprietates vt le... & primo de Aia. 11. et ... de Aia. 12. ...6. 4. Celi ... & 1. de a'a. ... 21. 7. Top. ... 4. 3. Meta. T. c. 1. ... Poſte.

Oſtendit qualis debeat eſſe definitio danda de loco & dicit, q in definiendo locum, intentio noſtra debet ad quatuor attendere, quæ quidem neceſſaria ſunt ad definitionem perfectam. Primo quidem, vt oſtendat quid ſit locus. nam definitio eſt oratio indicans quid eſt res. Secundo vt ſoluantur quæcunq; oppoſita ſunt circa locum. nam cognitio veritatis eſt ſolutio dubitatorum. Tertium eſt, q ex definitione data manifeſtẽtur proprietates loci, quæ inſunt ei: quia definitio eſt medium in demonſtratione, qua propria accidentia demonſtrantur de ſubiectis. Quartum eſt, q ex definitione loci erit manifeſta cauſa, quare aliqui Antiqui diſcordauerunt circa locum:& omnium quæ ſunt oppoſita circa ipſum. Et ſic pulcherrime definitur vnumquodq;. Tertio ibi.

ARGY. *Si igitur motus iſte non eſſet, qui ad locum accommodatur, locus ſane non quæreretur: quod quidem ante omnia eſt animaduertendum. ob hoc.n. & cœlum maxime in loco eſſe putamus, quia ſemper motu cietur. Hic autem triplex eſt, latio, accretio, & decretio. nam in accretione decretioneúe fit ſanè mutatio. & quòd prius hic erat, id eſt ad maius aut ad minus translatum.*

T. c. 32. *Primum quidem igitur oportet intelligere q, nõ quæreretur locus niſi motus aliquis eſſet ſecũdum locum. Propter hoc.n. cœlum maxime in loco eſſe opinantur, q, ſemper in motu eſt. Hmõi aũt, aliud quidem eſt loci mutatio, aliud uero augmentum & decrementum. Et nãq; in augmento & decremento trãſmutatur, & q prius erat hic, iterum tranſmutatum eſt in maius aut minus.*

Determinat de loco. Et primo oſtendit quid ſit locus. Secundo ſoluit dubitationes prius poſitas ibi.
T. c. 47. {Manifeſtum autem ex his &c.} Tertio aſsignat cau-
T. c. 48. ſam Naturalium proprietatum loci ibi. {Et fertur igitur in ſui ipſius.} Circa primum duo facit. Primo oſtẽdit quid ſit locus. Secundo, quõ aliquid ſit in loco. ibi.
T. c. 43. {Cui quidem igitur.} Circa primum duo facit. Primo præmittit quædam, quæ ſunt neceſſaria ad inueſtigandum definitionem loci. Secundo incipit determi-
T. c. 35. nare loci definitionem ibi. {Iam igitur manifeſtum

E eſt.} Circa primum quatuor præmittit, quorum primum eſt, q nunquam fuiſſet inquiſitum de loco, niſi eſſet aliquis motus ſm locũ. ex hoc.n. neceſſe fuit ponere locum aliud, à locato, quia inueniuntur in eodẽ loco ſucceſsiue duo corpora: et ſimiliter vnum corpus in duobus locis, ſicut etiam tranſmutatio formarum circa vnam materiam induxit in cognitionem materiæ. Et pp hoc, maxime opinantur aliqui, q cœlum ſit in loco, quia ſemp mouetur. Sed motus aliquis eſt ſm locum per ſe. ſ. loci mutatio: alius autem ex conſequenti. ſ. augmentum & decrementum (quia augmentata quantitate, vel diminuta, corpus accipit maiorem, vel minorem locum.) Secundum ponit ibi.

Cõmen. idem hic, tamẽ Alb. aliã aſsignat rationem.

ARGY. *Mouẽtur autem alia per ſe actu, alia per accidens. & horum, alia per ſe moueri poſſunt, ut corporis partes, atq;*
F *nauigij clauus: alia nequeunt, ſed per accidens ſemper mouentur, ut albedo, atq; ſcientia. hæc enim propterea mutãtur loco, q, id in quo ſunt, mutatur.*

Eſt autem quod mouetur, aliud quidem per ſeipſum actu aliud uero ſecundum accidens. Ipſius autem, quod ſecũdum accidens, alia quidem poſsibilia ſunt moueri per ſe, ut partes corporis, & in naui clauus: alia uero non poſſunt, ſed ſemper ſecundum accidens, ut albedo, & ſcientia. hæc.n. ſic tranſmutant locum, quia id, in quo ſunt, tranſmutatur.

Et dicit, q aliquid mouetur p ſe in actu, ſicut quodcunq; corpus: aliud vero ſm accidens, q quidem contingit dupliciter. Quædam.n. mouentur ſm accidẽs, quæ tamen ſunt poſsibilia moueri per ſe, ſicut partes alicuius corporis, dum ſunt in toto, mouentur per accidens, ſed, quando ſeparantur, mouentur per ſe: vt clauus, quando eſt infixus naui, mouetur per accidens,
G ſed, quando extrahitur, mouetur per ſe. quædam vero non poſſunt moueri per ſe, ſed ſemper mouentur p accidens, ſicut albedo, & ſcientia, quæ mutant locum, inquantum mutatur illud, in quo ſunt. Hoc autem induxit. quia hoc modo aliquid per ſe vel per accidens, actu vel potentia natum eſt eſſe in loco, ſicut & moueri. Tertium ponit ibi.

Eorum, q per accidẽs mouentur, aliqua per ſe moueri poſſunt aliqua vero minime.

ARGY. *Atqui dicimus, in cœlo tanquam in loco eſſe, quis in aere ſumus: hic autem eſt in cœlo. Et item in aere non uniuerſo, ſed ob ultimum ipſius, & continens in aere dicimus eſſe. nam ſi uniuerſus aer ſit locus, locus profectò cuiuſq; nõ erit æqualis eius, cuius eſt locus. at æqualis eſſe uidetur. Talis autem eſt is, in quo primo quippiam eſt.*

T. c. 33. *Quoniam autem dicimus eſſe in cœlo, ſicut in loco, quis in aere, hic autem in cœlo eſt, & in aere autem non omni,*
H *ſed pp ultimum ipſius & continens, in aere eſſe dicimus. ſi.n. omnis aer ſit locus, non æqualis erit uniuſcuiuſq; locus, & unumquodq; locatum. Videtur autem huiuſmodi primum in quo eſt.*

Et dicit, q aliquis dicitur eſſe in cœlo ſicut in loco, pp hoc q eſt in aere, qui quidem eſt in Cœlo, nec tamen dicimus, q in toto aere ſit aliquis primo & per ſe, ſed pp vltimam extremitatem aeris, quæ continet aliquem, dicitur aliquis eſſe in aere: quia, ſi totus aer eſſet locus alicuius, puta hominis, non eſſet æqualis locus, & locatum, quod eſt contra ſuppoſitionem prius poſitã. Sed in quo eſt aliquid primo videtur eſſe extremũ corporis continentis, & ſic eſt huius, ſcilicet æquale. Quartum ponit ibi.

Cùm

ARGY. *Cùm igitur non diuiſum eſt id, quod continet, ſed continuum, tum in illo non tanquam in loco, ſed ut pars in toto dicitur eſſe. At, cum diuiſum eſt atq; tãgit, tum in primo eſt ultimo continentis, quod quidem neq; pars eſt eius quod eſt in ſeipſo, neq; maius, ſed æquale. In eodem.n. ſunt eorum ultima, quæ ſeſe tangunt.*

T.c. 34. *Cùm quidem igitur non diuiſum ſit continens, ſed continuum, non dicimus eſſe in illo ſicut in loco, ſed ſicut pars in toto. Cùm uero diuiſum ſit, & contactum, in primo quodam eſt ultimo continentis, q̃ neq; pars eſt ipſius, q̃ eſt in ipſo, neq; maius diſtantia ſed æquale. In eodem enim ſunt ultima ſe tangentium.*

Et primo ponit. Secundo probat ibi. {Et cùm continuum.} Dicit ergo primo, ꝙ, cùm continens non eſt diuiſum à corpore contento, ſed eſt ei continuum, non dicitur eſſe in illo, ſicut in loco, ſed ſicut pars in toto. B vtpote, ſi dicamus vnam partem aeris contineri à toto aere. Et hoc concludit ex præmiſsis, quia vbi eſt cõtinuum, ibi non eſt accipere vltimum in actu: ꝙ ſupra dixit requiri ad locum. Sed, cum contnẽs eſt diuiſum & contiguum contento, tunc contẽtum.ſ. eſt in loco, exiſtens in vltimo continẽtis primo & per ſe, illud, inquam continens, quod non eſt pars eius, neq; eſt maius, neq; minus ſm̃ diuiſionem, ſed æquale. & q̃uo poſſunt eſſe continens & contentum æqualia, oſtendit per hoc, q; vltima contingentiũ ſe, ſunt ſimul, vnde oportet eorum vltima eſſe æqualia. Secundo ibi.

ARGY. *Atq; ſi continuum quidem eſt, non in illo, ſed cũ illo mouetur: ſin uero diuiſum eſt, in illo. Siue illud moueatur, ſiue non moueatur.*

C *Et cum continuum quidem ſit, non in illo mouetur, ſed cũ illo, diuiſum autem in illo. & ſiue moueatur continens, ſiue non, nihil minus.*

Probat iſtud quartum duabus rationibus, quarum prima eſt, ꝙ contentum, continuum continenti, non mouetur in continente, ſed ſimul cum illo, ſicut pars ſimul cum toto ſed quando eſt diuiſum contentum à continente, tunc poteſt moueri in illo, ſiue continens moueatur, ſiue non. homo.n. mouetur in naui vel quieſcente, vel mota. Cùm ergo aliquid moueatur in loco, ſequitur ꝙ locus ſit continens diuiſum. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Inſuper cum non eſt diuiſum, ut pars in toto dicitur eſſe, ut in oculo pupilla, aut in corpore manus. cùm uero eſt diuiſum, eſſe in illo dicitur, ut aqua in cado, aut in dolio uinum. Nam manus quidem cùm corpore, aqua autem in* D *cado mouetur.*

Amplius cùm non diuiſum ſit, ſicut pars in toto dicitur: ut ſicut in oculo uiſus, & in corpore manus. cùm autem diuiſum eſt, ut in cado aqua, & in ſcypho uinum. manus.n. cũ corpore mouetur, aqua autem in cado.

Et dicit, ꝙ cùm contentum non ſit diuiſum à continente, ſed continuum ei, tunc dicitur eſſe in eo, ſicut pars in toto, vt viſus eſt ſicut pars formalis in oculo, & manus ſicut pars organica in corpore. ſed cũ diuiſum eſt contentum à continente, tunc dicitur eſſe in eo, vt in vaſe, ſicut aqua in cado. & vinum in ſcypho. quorũ hæc eſt differentia: ꝙ manus mouetur cum corpore, T.c. 35.6. ſed non in corpore: ſed aqua mouetur in cado. Cùm igitur ſupra dictũ ſit, ꝙ eſſe in loco eſt ſicut eſſe in vaA ſe, non autem ſicut pars in toto, ſequitur quòd locus ſit, ſicut continens diuiſum.

LECTIO VI.

Diluantur ex præmiſsis locum formam, ſeu ſpacium, aut materiam eſſe dicentes: veraq; eius, ac propria traditur definitio.

Iam igitur ex hiſce patet quidnam ſit locus. Quatuor.n. ferè ſunt, quorum unum quid locum eſſe neceſſe eſt. Aut.n. forma, aut materies, aut interuallum quid eſt inter extrema aut ipſa extrema, ſi non ſit interuallum ullum præter ipſius corporis magnitudinem, quod eſt in loco. ARGY.

IAm igitur manifeſtum ex his, quid eſt locus. Vere.n. quatuor ſunt, quorum neceſſe eſt locũ unũ aliquid eſſe. T.c. 35. *Aut.n. forma, aut materia eſt, aut ſpacium aliquod medium* B *extremorum, aut extrema, ſi non eſt ſpatium ullum præter inexiſtentis corporis magnitudinem.*

Præmiſsis his, quæ ſunt neceſſaria ad inueſtigandũ definitionem loci, hic inueſtigat loci definitionem. & circa hoc tria facit. Primo inueſtigat particulas definitionis. Secundo concludit definitionem ibi. {Quare terminus.} Secũda parte. tex. 41. Tertio oſtendit eam bene aſsignatam. ibi {Et propter hoc medium.} T.c. 42. Circa primum duo facit. Primo inueſtigat genus loci. T.c. 40. Secundo differẽtiam cõpletiuam definitionis eius ibi. {Videtur autem magnũ aliquid.} Secũda parte. tex. 25. Ad inueſtigandum autem genus loci vtitur diuiſione quadam: vnde circa hoc tria facit. Primo ꝓponit diuiſionem. Secundo excludit tria membra diuiſionis ibi. {Horum autem quod non cõtingat.} Tertio concludit quartum ibi. {Si igitur nihil horum.} T.c. 39. C Dicit ergo primo, ꝙ iam ex præmiſsis poteſt eſſe manifeſtum quid ſit locus. Videtur.n. ſm̃ ea, quæ conſueuerunt de loco dici, ꝙ locus ſit vnũ de quatuor.ſ. vel materia, vel forma, vel aliquod ſpacium inter extrema cõtinentis. vel, ſi nullum ſpacium eſt inter extrema continentis, quod habeat aliquas dimenſiones præter magnitudinem corporis, quod ponitur infra corpus continens, oportebit dicere quartum.ſ. ꝙ extrema corporis continentis ſit locus. Secundo ibi.

Atq; patet, horum tria locum eſſe non poſſe. ARGY.

Horum autem, q̃ non contingat tria eſſe, manifeſtũ eſt.

Excludit tria membra prędictæ diuiſionis. Et primo proponit quod intẽdit dicens, manifeſtum eſt per ſequentia, ꝙ non contingit locum eſſe aliquod horum trium. Secundo proſequitur ibi.

D *Sed, quia continet, Forma eſſe uidetur. in eodẽ.n. ſunt ultima corũ, quorum alterum continet, alterum continetur.* ARGY.

Sed ꝑ id q̃ cõtinet, uidetur Forma eſſe. in eodem.n. ſunt extrema continentis & contenti.

Et primo de forma, Secundo de ſpacio ibi. {Sed ex eo ꝙ mutatur.} T.c. 36. Tertio de materia ibi. {Et materia autem vr̃.} T.c. 38. Circa primũ duo facit. Primo ponit quare locus videatur eſſe forma, quia.ſ. forma cõtinet: quod vr̃ eſſe proprium loci. Extrema vero corporis continẽtis, & contenti, ſunt ſimul cum continens, & contentũ ſint, contigua adinuicem: & ſic terminus continens, qui eſt locus, non videtur ſeparatus eſſe à termino corporis contenti: & ſic videtur locus non differre à forma. Secundo ibi. *In eodem ſunt extrema continentis & contenti.*

ARGT. *Sunt igitur ambo fines,ſed non eiuſdem. ſed forma quidem ipſius rei,locus autem corporis eius ꝙ continet.*

Sunt quidem igitur utraq; termini, ſed non eiuſdem , ſed forma quidem rei,locus autem continentis corporis.

Oſtendit ꝙ forma non ſit locus (quia quamuis locus & forma in hoc conueniant, ꝙ vterq; eorum eſt quidam terminus,non tamen vnius & eiuſdem,ſed forma eſt terminus eius,cuius eſt forma,locus autem non eſt terminus corporis,cuius eſt locus, ſed corporis continentis ipſum.& licet ſint ſimul termini continentis & contenti,non tamen ſunt idem. Deinde cum dicit.

ARGT. *Quia uero id,quod continetur,atq; diuiſum eſt , interdũ transfertur eo manente quod continet,ut aqua ex uaſe , interuallum quid eſſe uidetur,quod eſt inter extrema; ut aliquid aliud præter corpus id,ꝙ transfertur.*

T.c.36. *Sed ex eo,ꝙ mutatur multoties , manente continente,cõtentum & diuiſum,ut ex uaſe aqua:ipſum medium eſſe aliquod uidetur ſpacium tanquam aliquid ſit præter corpus , quod transfertur.*

Proſequitur de ſpacio.Et primò ponit quare ſpaciũ videtur eſſe locus.Secundo oſtendit ꝙ nõ ſit locus ibi. Statim infra. {Hoc autem non eſt.} Dicit ergo primo,ꝙ,quia multoties mutatur corpus contentum à loco,& diuiſum ab eo,de loco in locum,& ſuccedunt ſibi corpora inuicẽ in eodem loco,ita ꝙ continens remanet immobile,eo modo quo aqua exit à vaſe: ꝑꝑ hoc vr̃, ꝙ locus ſit aliquod ſpacium medium inter extremitates corporis cõtinentis,ac ſi aliquid eſſe ibi præter corpus,ꝙ mouetur de vno loco ad alium. Quia,ſi non eſſet aliud ibi præter illud corpus, ſequeretur ꝙ vel locus nõ eſſet aliud à locato,vel quòd id quod eſt medium inter extremi- G tates continentis non poſſet eſſe locus.Sicut autẽ oportet locum eſſe aliquid præter corpus contentum,ita vr̃ ꝙ oporteat locum eſſe aliquid præter corpus continẽs, ex eo ꝙ locus manet immobilis : corpus autem continens,& omne,ꝙ eſt in eo,contingit tranſmutari. Nihil autem aliud poteſt intelligi eſſe præter corpus continẽs & contentum,niſi dimenſiones ſpacij in nullo corpore exiſtentes.Sic igitur ex hoc ꝙ locus eſt immobilis, videtur, ꝙ ſpacium ſit locus. Secundo ibi.

ARGT. *Hoc aũt non eſt ita,ſed quoduis eorum corporum incidit quæ transferuntur,aptitudinemq; habent tangendi. Quod ſi eſſet quid interuallum aptum,in eodemq; manens , infinita loca eſſent profecto . ſi enim transferatur aqua & aer , idẽ facient oẽs partes in toto,ꝙ uniuerſa aqua in uaſe.*

Hoc autem non eſt,ſed contingens incidit corpus eorum, H *quæ transferuntur, & quæ ſe apta nata ſunt, contingere.*

T.c.37. *Si autem aliquod eſſet ſpacium , aptum natum & manens in eodem loco, infiniti utiq; eſſent loci. Diſtante enim aere & aqua, idem facient omnes partes in toto , quod quidem omnis aqua in uaſe.*

Oſtendit,ꝙ ſpacium non ſit locus duabus rationibus.Circa quarum primam dicit,ꝙ hoc nõ eſt verum, ꝙ aliquid ſit ibi infra extremitates corporis continẽtis præter corpus contentum,quod transfertur de loco in locum.ſed infra illas extremitates corporis continentis,incidit aliquod corpus, quodcũq; illud eſſe contingat:ita tamen,ꝙ ſit de numero corporum mobilium, & iterum de numero eorum,quæ ſunt apta nata tangere corpus continens.Sed,ſi poſſet eſſe aliquod ſpaciũ E continiens medium præter dimenſiones corporis contin ẽtis,quod ſemper maneret in eodem loco,ſequeretur hoc inconueniens, ꝙ infinita loca ſimul eſſent . & hoc ideo, quia, cùm aqua & aer habeant proprias diſtantias, & quodlibet corpus, & quælibet pars corporis,& omnes partes, idẽ facient in toto quod tota aqua facit in vaſe. Secundum vero eorum poſitionem , qui tenent ſententiam de ſpacio,cùm tota aqua eſt in vaſe,ſunt ibi aliæ dimenſiones ſpacij præter dimenſiones aquę.Omnis autem pars continetur à toto,ſicut locatum à vaſe.nec differt niſi ſolum quantum ad hoc , ꝙ pars non eſt diuiſa,locatum autem eſt diuiſum. Si ergo pars diuidatur in actu,ſequetur ꝙ ſint ibi aliæ dimẽſiones totius.ſ.continentis,præter dimenſiones partis. non poteſt autem dici, ꝙ diuiſio faceret ibi eſſe de nouo aliquas dimenſiones:non enim diuiſio cauſat dimẽ F ſionem,ſed præexiſtẽtem diuidit:ergo,antequam pars eſſet diuiſa à toto,erant aliæ propriæ dimenſiones partis,præter dimenſiones totius penetrantes etiam partẽ. quot ergo partes eſt accipere per diuiſionem in aliquo toto,ita ꝙ vna contineat aliam , tot dimẽſiones abinuicem diſtinctæ erunt ibi:quarum quædam alias penetrabunt.eſt autem accipere in infinitum in aliquo toto continuo partes,quæ alias continent: ꝑꝑ hoc, ꝙ continuum in infinitum diuiditur. Relinqtur igitur, ꝙ ſint infinitæ dimenſiones ſe inuicem penetrantes.Si igitur dimenſiones corporis continentis penetrantes locatum,ſit locus:ſequitur ꝙ ſint infinita loca ſimul, quod eſt impoſſibile. Secundam rationem ponit ibi.

Et inſuper locus etiam transfertur. quare loci etiã alius locus erit, & loci ſimul complures erunt . At non eſt alius locus ipſius partis,in quo mouetur,cùm uas totum trãsfertur,ſed idem. aer. [illegible]qua uel partes aquæ , in eo in quo ſunt mouentur,ſed non in eo loco,ad quem accedunt, qui quidem pars eius eſt loci,qui locus totius eſt Cœli. ARGT.

Simul autem erit, & locus tranſmutatus. quare erit loci alius locus, & multi loci ſimul erunt. Non eſt autẽ alius locus partis,in quo mouetur,cùm totum uas tranſmutatur, ſed idem.in quo enim eſt,commutatur aer, & aqua aut partes aquæ. Sed non eſt in quo ſiũt loco, qui pars eſt loci, qui eſt locus totius Cœli.

Ponit ſecundam rationem,quæ talis eſt. Si dimenſiones ſpacij , qđ eſt infra extremitates corporis continentis ſit,locus,ſequitur, ꝙ locus tranſmutetur.manifeſtum eſt.n. ꝙ tranſmutato aliquo corpore , vtputa amphora tranſmutatur illud ſpacium, ꝙ eſt infra extremitates amphoræ , cùm nuſquam ſint , niſi vbi eſt amphora. Omne autem quod tranſmutatur in aliquem locum,penetratur,ſm̃ eorum poſitionem à dimenſionibus ſpacij , in quod tranſmutatur . ſequitur ergo ꝙ aliquæ aliæ dimenſiones ſubintrant dimẽſiones illius ſpacij amphoræ,& ſic loci erit alius locus , & multa loca erunt ſimul. Hoc ergo inconueniens accidit : quia ponitur alius eſſe locus corporis contenti, vt aquæ , & vaſis, vt amphoræ.nam,ſm̃ illorum opinionem,locus aquæ eſt ſpacium,quod eſt infra extremitates amphoræ.Locus autem totius amphoræ eſt ſpacium,quod eſt infra extremitates corporis continentis amphoram . Sed nos non dicimus ꝙ alius ſit locus partis , & in quo mouetur pars,cùm totum vas tranſmutetur ſm̃ idem. Dicit autem hic partem,corpus contentum in vaſe, vt aquam contentam in amphora : quia ſm̃ Ariſto . aqua Secunda rõ.

mouetur

mouetur per accidens vaſe tranſmutato, & non mutat A locum, niſi inquantum amphora locum mutat: vnde non oportet, ꝙ locus, in quem vadit, ſit locus partis ꝑ ſe, ſed ſolum inquantum eſt locus amphoræ. ſed ſecũdum tenentes opinionem de ſpacio ſequitur ꝙ ille locus ꝑ ſe reſpondeat aquæ, ſicut & amphoræ: & ꝙ per ſe etiam reſpondeat ſpacio: & per ſe loquendo ſpaciũ illud mouebitur & habebit locum, & non ſolum per accidens. Et licet corpus continens quandoq; moueatur, non tamen ſequitur ſm opinionem Ariſtotelis, ꝙ locus moueatur, aut ꝙ loci ſit locus. contingit quidẽ .n. aliquod corpus continens, in quo eſt aliquid contentum, moueri, ſicut aer, vel aqua, aut aliquæ partes aquæ: vt puta, ſi nauis eſt in fluuio, partes aquæ, quę inferius continent nauem mouentur, ſed tamẽ locus nõ mouetur. Et hoc eſt ꝙ ſubdit { ſed non in quo fiũt loco }. i. ſed non illud, in quo aliqua fiũt, ſicut in loco mo B uetur. & q̃uo hoc ſit verum, oſtendit ꝑ hoc ꝙ ſubdit; { ꝙ eſt pars loci, qui eſt locus totius Cœli. } Licet enim hoc continens moueatur, prout eſt hoc corpus, tñ ꝓut conſyderatur ſm ordinem, quem habet ad totum corpus Cœli nõ mouetur. nam aliquod corpus, quod ſuccedit, eundem ordinem vel ſitum habet per comparationem ad totum Cœlum, quem habuit corpus, quod prius affluxerat. Hoc eſt ergo ꝙ dicit, ꝙ licet aqua vel aer moueatur, non tamen mouetur locus, prout conſyderatur vt pars quadam loci totius Cœli, habẽs determinatum ſitum in Vniuerſo. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atqui materia quoq; locus eſſe uidebitur, ſi in quieſcente, & non ſeparato, ſed continuo, quiſpiam conſyderauerit. Nam, ut ſi alteratur, eſt aliquid quod nunc quidem eſt albũ, olim autem erat nigrum: & nunc quidem eſt durum, olim autem erat molle (quapropter & dicimus materiam aliqd eſſe:) ſic & locus per quandam talem imaginationem eſſe uidetur. Verum illud quidem ex eo, quia quod erat aer, id nũc eſt aqua: locus aũt ex eo, quia ubi erat aer, hic nũc eſt aqua.*

T.c. 38. *Et materia etiam uidetur utiq; eſſe locus, ſi in quieſcente aliquis conſyderet, & non in ſeparato, ſed continuo. Sicut. n. ſi alteratur, eſt hoc quidem nunc utiq; album, nũc autem nigrum: & nunc quidem durum, olim autẽ molle: (unde dicimus aliquid eſſe materiam) ſic & locus per talẽ quandam uidetur eſſe phantaſiam. Verum illud quidem, quoniã quod nunc eſt aqua, prius erat aer: locus autem, quia ubi nunc eſt aqua, ibi erat aer.*

Proſequitur de materia, & primo oſtendit quare materia dr̃ eſſe locus. Secundo oſtendit ꝙ non ſit locus Infra. ibi. { Sed materia quidem. } Dicit ergo primo, ꝙ ma- D teria vr̃ eſſe locus, ſi aliquis conſyderet transmutationem corporum ſuccedentium ſibi in eodem loco; in aliquo vno ſubiecto quieſcẽte ſm locum: & non habeatur reſpectus ad hoc, ꝙ locus eſt ſeparatus, ſed attendatur ſolummodo tranſmutatio in aliquo vno cõtinuo. aliquod. n. corpus continuum & quietum ſm locum, cùm alteratur, vnum & idem numero nũc quidem eſt album, nunc autem nigrum: & nunc eſt durũ, & prius molle. Et propter iſtam tranſmutationem formarũ circa ſubiectum, dicimus ꝙ materia eſt aliquid, quæ manet, vna facta tranſmutatione ſm formam. Et per talẽ etiam apparentiam videtur locus eſſe aliquid: quia in eo permanente ſuccedunt ſibi diuerſa corpora. Sed tñ alio modo loquendi vtimur in vtroq;. nã ad deſignãdum materiam, vel ſubiectũ, dicimus, quòd id, quod nunc eſt aqua, prius erat aer: Ad deſignandum autem vnitatem loci, dicimus quòd vbi nunc eſt aqua, prius erat aer. Secundo ibi.

At. n. materia quidem, ut antea diximus, neq; ſeparabilis eſt à re, neq; continet, loco autem ambo competunt. ARGY.

Sed materia quidem, ſicut dictum eſt in prioribus, neq; diuiſa eſt à re, neq; continet rem: locus autem utraq;.

Oſtendit ꝙ materia non ſit locus. quia, ſicut ſupra dictum eſt, materia non eſt diuiſa à re, cuius eſt materia, neq; continet ea: quorum vtrunq; competit loco. Locus igitur non eſt materia. Deinde cum dicit.

Si igitur locus non eſt quicquam iſtorum trium, neq; materia, neq; forma, neq; etiam interuallum, aliquid aliud ſemper præter ipſius rei ſpacium, quæ transfertur, neceſſe eſt ARGY. B *locum: quatuor illorum reliquum eſſe, finem, inquam, corporis continentis. Atque id corpus contineri dico, quod eſt mobile latione.*

Si igitur nihil horũ trium locus eſt, neq; forma, neq; mã, neq; ſpacium ſemper aliqd, exñs alterum præter id, q̃ eſt rei diſtantia, neceſſe eſt locum eſſe reliquum de quatuor continentis. ſ. Terminum corporis. Dico autem contentum corpus, q̃ mouetur ſecundum loci mutationem. T.c. 39.

Remotis tribus membris, concludit quartum. & dicit, ꝙ quia locus non eſt aliquod trium. i. neq; forma, neq; materia, neq; aliquod ſpacium, ꝙ ſit alterum præter diſtantias rei locatæ, neceſſe eſt, ꝙ locus ſit reliquũ de quatuor ſupra nominatis. ſ. ꝙ ſit terminus corporis continentis. Et, ne aliquis intelligat contentum, vel locatum eſſe aliquod ſpacium medium, ſubiungit, & cor C pus contentum dicitur illud, quod eſt natum moueri ſm loci mutationem. Deinde cum dicit.

Magnum autem quid difficileq; eſſe uidetur locum percipere. tum quia partim materiæ, partim formæ ſimilis eſſe uidetur, tum quia translatio eius, quod fertur, in ipſo continente fit quieſcente. eſſe. n. poſſe uidetur interuallũ aliud quoddam à magnitudinibus, quæ mouentur. Confert autẽ ad hoc & ipſe aer. qui uidetur eſſe incorporeus. nam nõ ſolum fines ipſius uaſis, ſed interuallum etiam ipſum ut uacuum, locus eſſe uidetur. ARGY.

Videtur autem magnum aliquid, & difficile accipi, qd eſt locus: & propter hoc q̃ apparet eſſe materia: & forma: & pp hoc quidem, q̃ in quieſcente, & continente fit tranſmutatio eius, quod fertur. Contingere autem uidetur eſſe ſpacium medium aliud aliquid à motis magnitudinibus. T.c. 40. D *Proficit autem aliquid, & aer apparens incorporeus eſſe. uidetur. n. non ſolum terminus uaſis eſſe locus, ſed & quod eſt medium tanquam uacuum.*

Inueſtigat differentiam loci. ſ. ꝙ ſit immobilis. Circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ ex hac differẽtia nõ debite conſyderata, inſurrexit quidam error circa locum. Secundo oſtendit, q̃uo ſit intelligenda immobilitas loci. ibi { Eſt autem ſicut vas. } Dicit ergo primo, ꝙ T.c. 41. videtur magnum aliquid, & difficile accipere, quid ſit locus, tum propter hoc ꝙ quibuſdam videtur ꝙ locus ſit materia, vel forma, quæ habent altiſſimam cõſyderationem, vt ſupra dictum eſt, tum pp hoc, ꝙ mutatio eius, quod fertur ſm locum, fit in quodam quieſcente & continente. Cùm igitur nihil videatur eſſe continẽs & immobile, niſi ſpacium, videtur cõtingere, ꝙ locus

ſit quoddam ſpacium medium, ꝙ ſit aliud à magnitudinibus, quę mouentur ſm locũ. Et ad credulitatem huius opinionis multum proficit, ꝙ aer videtur eſſe incorporeus: quia vbi eſt aer, videtur ꝙ non ſit corpus: ſed quoddam ſpacium vacuũ. & ſic videtur locus non ſolum eſſe terminus vaſis, ſed quoddam medium, tanquam vacuum. Secundo ibi. E

ARGV. *Vt autem uas locus eſt potens transferri, ſic & locus, uas eſt immobile. Quocirca cum id, quod eſt intus mouetur, atq; transfertur, ſi id mouetur, in quo eſt, ut in fluuio nauis, ut uaſe tunc utitur illo quod continet, magis q̃ loco. Locus autem uult eſſe immobilis. quapropter uniuerſus fluuius magis eſt locus: quia eſt immobilis uniuerſus.*

T.c.41. *Eſt autem ſicut uas locus tranſmutabilis, ſic locus uas immobile. Vnde, cùm quidem in eo, quod mouetur quippiã moueatur, & mutetur quod intus, ut in flumine nauis, tã quàm uaſe utitur magis q̃ loco continente. Vult autem immobilis locus eſſe. unde totus fluuius magis locus eſt, quia immobilis totus eſt.* F

Oſtendit quõ intelligenda eſt immobilitas loci, vt excludatur opinio prædicta. & dicit, ꝙ vas & locus in hoc differre videntur: ꝙ vas tranſmutatur, locus autẽ non. vnde ſicut, vas poteſt dici locus trãſmutabilis, ita locus poteſt dici vas immobile. Et ideo, cùm aliquid mouetur in aliquo corpore, quod mouetur, ſicut nauis in flumine, vtitur iſto, in quo mouetur, magis ſicut vaſe, q̃ ſicut loco continẽte: quia locus { vult eſſe immobilis, } .i. de aptitudine, & natura loci eſt, ꝙ ſit immobilis. & propter hoc magis poteſt dici, ꝙ totus fluuius ſit locus nauis: quia totus fluuius eſt ĩmobilis. ſic igitur fluuius totus, inquantum eſt immobilis, eſt locus communis. Cùm autem locus proprius ſit pars loci communis, oportet accipere propriũ locum nauis, in aqua fluminis, inquãtum habet ordinem ad totum fluuium, vt eſt immobilis. Eſt igitur accipere locum nauis in aqua fluente, non ſm hanc aquam, quæ fluit, ſed ſm ordinem, vel ſitum, quem habet hæc aqua fluẽs ad totum fluuium: qui quidem ordo, vel ſitus, idem remanet in aqua ſuccedente. Et ideo licet aqua materialiter præterfluat, tamẽ ſm ꝙ habet rationem loci, put .ſ. conſyderatur in tali ordine & ſitu ad totum fluuiũ, non mutatur. Et per hoc ſimiliter accipere debemus, quõ inter extremitates corporum mobilium naturalium, ſit locus per reſpectum ad totum corpus ſphæricum Cœli, quod habet fixionem & immobilitatẽ, pp immobilitatem centri & polorum. Sic igitur, licet hæc pars aeris, quæ continebat, vel hæc pars aquæ effluat, & moueatur, inquantum eſt hæc aqua: tamen, ſm ꝙ habet hæc aqua rationem loci .ſ. ſitus & ordinis ad totum ſphæricum cœli ſemper manet. Sicut etiam dicit, idem ignis manere quantum ad formam: licet ſm materiam varietur cõſumptis & additis quibuſdã lignis. Et per hoc ceſſat obiectio, quæ poteſt fieri cõtra hoc, ꝙ ponimus locum eſſe terminum continentis: quia cũ continens ſit mobile & terminus continentis erit mobilis: & ſic aliquod quietum exiſtens habebit diuerſa loca. Sed hoc non ſequitur. quia terminus continẽtis non erat locus, inquantum eſt hæc ſuperficies iſtius corporis mobilis, ſed ſm ordinem, vel ſitum quẽ habet in toto immobili. Ex quo patet, ꝙ tota ratio loci in omnibus continentibus eſt ex primo continente & locante .ſ. Cœlo. Deinde cum dicit.

(2. Meteor. tex. 2.)

E ARGV. *Quare locus eſt finis continentis, immobilis, primus.*

Quare terminus continentis immobilis primus locus eſt.

Concludit ex præmiſſis definitionem loci .ſ. ꝙ locus eſt terminus immobilis continentis primum. dicit autem. { Primus } vt deſignet locum proprium, & vt excludat locum communem. Deinde cum dicit.

ARGV. *Atq; ob hoc, medium quidem Vniuerſi, infra fines autẽ citeriores cœli, ſupra maxime omnibus proprie eſſe uidentur. Quia illud quidem ſemper manet: fines autem Cœli eodem modo ſeſe habentes, manẽt. Quare, cùm leue quidem ſit id quod ſurſum pergit, graue autem id, quod deorſum fertur ſuapte natura: his quidem finis, qui uerſus medium continet infra eſt: & ipſum ẽt medium: his autem, qui uerſus ultimũ continet, ſupra: & ipſum etiam ultimum.*

F T.c.42. *Et propter hoc, medium Cœli, & ultimum ad nos circularis loci mutationis uidetur eſſe, hoc quidem ſurſum, illud uero deorſum, maxime omnibus proprie. quia hoc qdẽ ſemper manet circulorum autem ultimum, ſimiliter ſe habens, manet. Quare, quoniam quod leue qdem ſurſum fertur natura, q. uero graue deorſum, q. quidem eſt ad medium continens, deorſum eſt, & ipſum medium: q. uero ad ultimum ſurſum eſt, & ipſum ultimum.*

Oſtendit definitionem bene aſſignatam per hoc, ꝙ ea, quæ dicuntur de loco, congruunt ſm hanc definitionem. Et ponit tria, quorum primum eſt, ꝙ propter hoc ꝙ locus eſt cõtinens immobile { mediũ Cœli } .i. centrum { & vltimũ circularis loci mutationis } .i. corporum circulariter motorum, vltimũ dico { verſus nos, } .ſ. ſuperficies orbis lunæ { videtur hoc quidẽ eſſe ſurſum, } .i. vltimum prædictum { illud vero eſſe deorſum, } .ſ. medium. Et hoc maxime proprie videtur dici inter omnia: quia centrum ſphæræ ſemper manet. Illud autem, quod eſt vltimum in corporibus circulariter motis verſus nos, licet moueatur circulariter tamẽ manet, inquantum ſimiliter ſe habet .i. in eadẽ elongatione ad nos. Et, quia ad propria loca mouentur corpora naturalia, inde eſt, ꝙ leuia naturaliter mouentur ſurſum, & grauia deorſum: quia ipſum mediũ, & terminus continens verſus medium, vocatur deorſum: & ſimiliter ipſum vltimum, & quod eſt verſus vltimum, dicitur eſſe ſurſum. vtitur autem tali modo loquendi: quia terræ, quæ eſt ſimpliciter grauis, locus eſt medium: aquæ autem locus eſt verſus medium. Et ſimiliter locus ignis, qui eſt ſimpliciter leuis, eſt vltimũ: locus autem aeris eſt verſus vltimum. Secundum ponit ibi. (G, H)

ARGV. *Et propterea, locus ſuperficies quædam, et quaſi uas cõtinensq; eſſe uidetur.*

Et propter hoc, planum uidetur eſſe quoddam: & ſicut uas locus, & continens.

Et dicit, ꝙ quia locus eſt terminus, pp hoc locus dicitur eſſe, ſicut quædam ſuperficies, & ſicut quoddam vas continens: non autem ſicut ſpacium vaſis continentis. Tertium ponit ibi.

ARGV. *Præterea locus ſimul cum ipſa re quodãmodo locus eſt. Quippe cùm ipſi fines ſint ſimul.*

Amplius ſimul cum re quodammodo locus eſt. ſimul.n. finis eſt, & locus.

Et dicit

Et dicit ꝙ, quia locus eſt terminus, ꝑꝑ hoc ſimul eſt A locus & locatum: quia ſimul eſt finis locati, & terminus continentis, qui eſt locus: quia tangentium vltima ſimul ſunt. & ſm hoc ẽt intelligitur, ꝙ locus æquatur locato: quia. ſ. æquantur ſm extrema.

LECTIO VII.

Quorumcunq; corporum tam proprius q̃ communis aſsignatur locus modus quoq; in eo exiſtendi, & præcipue vltimi, diſſeritur.

ARGV. *Atqui corpus quidem, id eſt in loco, extra quod, aliquod eſt corpus continens ipſum. Quod uero non ita ſe habet, nõ eſt in loco.*

T. c. 43. *CVi quidem igitur corpori eſt aliquod extra corpus continẽs ipſum, hoc in loco eſt. cui uero nõ, minime.*

Poſtquàm Philoſophus definiuit locum, hic oſtẽdit B qualiter aliquid ſit in loco. & circa hoc duo facit. Primo oſtendit qualiter aliquid ſimpliciter ſit in loco, & qualiter non. Secundo oſtendit quõ illud, ꝙ non eſt ſimpliciter in loco, ſm quid in loco ſit. ibi. {Vnde & ſi aqua fiat.} *Huius tex. par te ſecunda.* Concludit ergo primo ex præmiſsis, ꝙ, cũ locus ſit terminus continentis, cuicunq; corpori adiacet aliquod corpus continens ipſum exterius, hoc eſt in loco ſimpliciter & per ſe: cui vero corpori nõ adiacet aliquod corpus exterius continens ipſum, minime eſt in loco. Tale autem corpus in Mundo non eſt, niſi vnum. ſ. vltima ſphæra, quæcunq; ſit illa. vnde ſm hãc determinationem, ſequitur ꝙ vltima ſphæra non ſit in loco. *An vltima ſphæra ſit ĩ loco.* Sed hoc videtur impoſsibile, quia vltima ſphæra mouetur in loco: nihil autem mouetur in loco, quod non ſit in loco. Hmôi igitur dubitationis difficultas nõ accidit ijs, qui tenent ſententiam de ſpacio. non eſt. n. C eis neceſſe dicere, ꝙ ad hoc ꝙ ſphæra vltima ſit in loco, ꝙ habeat corpus continens: ſed ſpacium, quod intelligitur penetrare totum mundum, & omnes partes eius, eſt locus totius mundi, & cuiuſlibet partium eius ſm eos. Sed hęc poſitio eſt impoſsibilis: quia vel oportet dicere, ꝙ locus non ſit aliquid præter locatum, vel ꝙ aliquę dimenſiones ſpatij ſint per ſe exiſtentes: & tñ ſubintrantes dimenſiones corporum ſenſibilium, quæ ſunt impoſsibilia. *Opinio Alex.* Vnde Alexander dicit, ꝙ vltima ſphæra nullo modo eſt in loco. nõ. n. omne corpus de neceſsitate eſt in loco: cum locus non cadat in definitione corporis. Et propter hoc dixit, ꝙ vltima ſphæra non mouetur in loco, neq; ſm totum, neq; ſm partes. *Opinio Auic.* Sed, quia oportet omnem motum in aliquo genere motus poni, Auic. eum ſecutus, dixit ꝙ motus vltimæ ſphæræ non eſt motus in loco, ſed motus in ſitu, D contra Ariſto. qui dicit in Quinto huius, ꝙ motus eſt tñ in tribus gñibus. ſ. quantitate, qualitate, & vbi. Sed hoc non poteſt ſtare. impoſsibile eſt. n. ꝙ motus ſit ꝑ ſe loquendo in aliquo gñe, cuius ſpecierum ratio in indiuiſibili conſiſtit. propter hoc. n. in ſubſtantia nõ eſt motus. quia ratio cuiuſlibet ſpeciei ſubſtantiæ conſiſtit in indiuiſibili, eò ꝙ ſpecies ſubſtantiæ nõ dicuntur ſm magis & minus. & propter hoc, cũ motus habeat ſucceſsionem, non producitur in eſſe forma ſubſtantialis per motum, ſed per generationem, quæ eſt terminus motus: ſecus autem eſt de albedine & ſimilibus, q̃ participantur ſm magis & minus. Quælibet autẽ ſpecies ſitus habet rationem in indiuiſibili conſiſtentem: ita ꝙ, ſi aliquid additur vel minuitur, non eſt eadẽ ſpecies ſitus. vnde ĩpoſsibile eſt, ꝙ in genere ſitus ſit motus. Et præterea remanet eadem difficultas. nam ſitus (ſm ꝙ ponitur prædicamentum) importat ordinem partium in loco: licet ſm ꝙ ponitur differentia quantitatis non importat, niſi ordinem partium in toto. oẽ igitur, quod mouetur ſm ſitum, oportet ꝙ moueatur ſm locum. *Situs prædicamẽtum, & ſitus quãtitatis differẽtia qd.* Quidam autem alij dixerunt. ſ. Auẽpace, *Opinio Auẽpace.* ꝙ aliter aſsignandus eſt locus corpori, quod mouetur circulariter, & aliter corpori, quod mouetur motu recto. quia. n. linea recta eſt imperfecta additionem recipiẽs corpus, quod mouetur motu recto, requirit locum exterius continentem. quia vero linea circularis in ſeipſa perficitur, corpus, quod circulariter mouetur non requirit locum exterius continentem, ſed locum circa quem reuoluatur: vnde & motus circularis dicitur eſſe motus circa medium. Sic igitur dicunt ꝙ ſuperficies conuexa * ſphærę cõtente, eſt locus primę ſphęræ. ** quã Themiſtio Simpl. tribuere videtur. de intimo conuexo ſupficiei.* B Sed hoc eſt contra ſuppoſitiones cõmunes prius de loco poſitas. ſ. ꝙ locus ſit continens: & ꝙ locus ſit æqualis locato. *Opinio Auer.* Et ideo Auer. dixit ꝙ vltima ſphæra eſt in loco per accidens. Ad cuius euidentiam conſyderandum eſt, ꝙ omne illud, quod habet fixionem per alterum dicitur eſſe per accidens in loco, ex hoc ꝙ id, per quod figitur, in loco eſt, vt patet de clauo infixo naui, & de homine quieſcente in naui. manifeſtum eſt aũt ꝙ corpora circulariter mota habent fixionem ꝑ immobilitatem centri, vnde vltima ſphæra dicitur eſſe in loco per accidens, inquantum centrum, circa quod reuoluitur, habet eſſe in loco. Quod autem aliæ ſphęræ inferiores habent per ſe locum: in quo continẽtur, hoc accidit, & non eſt de neceſsitate corporis circulariter moti. Sed contra hoc obiicitur, quia. ſi vltima ſphæra ſit in loco per accidens: ſequitur ꝙ moueatur C in loco per accñs, & ſic motus ꝑ accñs eſt prior motu ꝑ ſe. Sed ad hoc rñdetur ꝙ ad motum circularem non requiritur, ꝙ id, quod mouetur per ſe circulariter, ſit per ſe in loco: requiritur autem ad motum rectum. Sed hoc videtur eſſe contra definitionem Ariſt. quam ſupra poſuit de eo, ꝙ eſt in loco per accidens. dixit. n. aliqua eſſe, vel moueri in loco per accidens, ex hoc ꝙ mouetur id, in quo ſunt: nõ autem dicitur aliquid eſſe in loco per accidens ex hoc ꝙ aliquid, quod eſt omnino extrinſecum ab ipſo, eſt in loco. cum igitur centrũ ſit omnino extrinſecum à ſphæra vltima, ridiculum videtur dicere, ꝙ ſphæra vltima ſit in loco per accidens ex hoc ꝙ centrũ eſt in loco. *Opinio Themiſtii.* Et ideo magis approbò ſententiam Themiſtij qui dixit, ꝙ vltima ſphæra eſt in loco per ſuas partes. Ad cuius euidentiam conſyderandum eſt ꝙ ſicut Ariſto. ſupra dixit, non quæreretur D locus, niſi propter motum, qui demonſtrat locum, ex hoc ꝙ corpora ſuccedunt ſibi in vno loco. Vnde licet locus non ſit de neceſsitate corporis: eſt tamen de neceſsitate corporis, quod mouetur ſm locum. ſic igitur alicui corpori moto localiter, neceſſe eſt aſsignare locum, ſm ꝙ in illo motu conſyderatur ſucceſsio diuerſorum corporum in eodem loco. In his igitur, quæ mouẽtur motu recto, manifeſtum eſt ꝙ duo corpora ſuccedunt ſibi in loco ſm totum: quia totum vnum corpus dimittit totum locum, & in ipſum totum ſubintrat aliud corpus. vnde neceſſe eſt ꝙ corpus, quod mouetur motu recto, ſit in loco ſm ſe totum. in motu autem circulari, licet totum fiat in diuerſis locis ratione, non tamen totum mutat locum ſubiecto: ſemper enim remanet idem locus ſubiecto, ſed diuerſificatur ratione tantum, vt in Sexto huius dicetur. ſed partes mutãt lo-

cum non ſolum ratione, ſed ſubiecto. Attenditur ergo in motu circulari ſucceſsio in eodem loco, non totorũ corporum, ſed partium eiuſdem corporis. non igitur corpori, quod circulariter mouetur debetur ex neceſſitate locus ſm totum, ſed ſm partes. Sed contra hoc eſſe videtur, ꝙ partes ſm locum corporis continui nõ ſunt in loco, neq; mouentur: ſed totum mouetur, & totum eſt in loco. manifeſtum eſt autẽ ꝙ vltima ſphæra eſt corpus continuum: partes igitur eius nec ſunt in loco, nec mouentur ſm locum: & ſic non videtur verum ꝙ vltimæ ſphæræ debeatur locus ratione partiũ. Sed ad hoc dicendum eſt, ꝙ partes totius continui, licet non ſint in loco in actu, ſunt tamen in loco in potentia, ſm ꝙ continuum eſt diuiſibile. pars.n. ſi ſit diuiſa, erit in toto ſicut in loco: vnde per hunc modum partes continui mouentur in loco. & hoc maxime apparet in continuis humidis, quę ſunt facilis diuiſionis: ſicut in aqua, cuius partes inueniũtur moueri infra totam aquam. Sic igitur, quia aliquid dr̃ de toto ratione partium, inquantum partes vltimę ſphæræ ſunt in loco in potentia, tota vltima ſphæra eſt in loco per accidẽs, ratione partium: & ſic eſſet in loco ſufficit ad motum circularem. Siquis autem ſubiĩciat, ꝙ id, qđ eſt in actu, eſt prius eo ꝙ eſt in potentia: & ſic vr̃ inconueniens, ꝙ primus motus localis ſit corporis exiſtentis in loco per partes, quæ ſunt in potentia in loco. Dicendum eſt ergo, ꝙ hoc optime congruit motui primo. neceſſe eſt.n. ꝙ gradatim ab vno immobili deſcẽdatur ad diuerſitatem, quæ eſt in mobilibus. Minor eſt autem variatio, quæ eſt ſm partes exiſtentes in loco in potẽtia, q̃ quæ eſt ſm tota exiſtentia in loco in actu. Vnde primus motus, q̃ eſt circularis, minus habet de difformitate, & plus retinet de vniformitate: propinquior exiſtens ſubſtantijs immobilibus. Multo autem conuenientius eſt dicere, ꝙ vltima ſphæra ſit in loco propter partes ſuas intrinſecas, quam propter centrum, ꝙ eſt omnino extra ſubſtantiam eius & magis cõſonat opinioni Ariſtotelis, vt patet inſpicienti ſequentia, in quibus Philoſophus manifeſtat qũo Cœlũ ſit in loco. ibi.

ARGY. *Quapropter etiam, ſi aqua fuerit tale, partes quidem ipſius mouebuntur. alia nãq; aliam continet. Vniuerſum autem partim mouebitur, partim haud mouebitur. ut totũ enim ſimul locum non mutat. uerſatur tamen (partium.n. hic locus eſt) & ſurſum quidem & deorſum non mouetur. Quædam autem uerſantur, & quædam ſurſum, atq; deorſum mouentur: quæ denſitatem habent, ac raritatem.*

Vnde & ſi aqua fuerit huiuſmodi, partes quidem mouebuntur ipſius: continentur enim ſubinuicem: omnis autẽ eſt tanq̃ q, mouebitur, & tanquam non. ſic quidem enim tota ſimul locum non mutat, circulariter autẽ mouebitur (partium enim hic locus eſt) & ſurſum quidem & deorſum nõ. Circulariter autem quædam. alia uero ſurſum, & deorſum, quæcunq; habent denſitatem, & raritatem.

Circa hoc.n. duo facit. Primo.n. manifeſtat qũo ſphæra vltima eſt in loco. ſecundo infert concluſionẽ
Secũda parte. tex. 45. ex dictis ibi. {Vnde mouetur circulariter.} Circa primum tria facit. Primo manifeſtat, ꝙ vltima ſphæra eſt
T. c. 44. in loco per partes. Secundo qũo partes eius ſint in lo-
T. c. 45. co ibi. {Sicut autem dictum eſt alia quidem.} Tertio qũo ex partibus cõpetat toti eſſe in loco ibi. {Et alia quidem per ſe.} Quia ergo dixerat, ꝙ cui non eſt aliquod extra continens, non eſt in loco per ſe, concludit ꝙ, ſi aliquod hmõi corpus, ꝙ non continetur ab alio, ſicut eſt vltima ſphæra, ſit aqua, in qua magis apparet, quod dr̃ pp facilem diuiſionem partium, partes eius mouebuntur, inquantum continentur ſubinuicẽ, ſic quodãmodo in loco exiſtentes. Sed tota aqua quodammodo mouebitur, & quodammodo non. non.n. ſic mouebitur ꝙ tota ſimul mutet locum, quaſi trãſlata in alium locum ſubiecto diuerſum, ſed mouebitur circulariter: qui quidem motus requirit locum partiũ, & non totius: & non mouebitur ſurſum & deorſum, ſed circulariter. Quædam autem mouebuntur ſurſum & deorſum mutãtia locum ſm totum.i. corpora rara, & denſa, vel grauia, & leuia. Secundo ponit ibi.

(E at the start of "dit ꝙ, ſi aliquod hmõi corpus")

Vt autem dictum eſt, quædam in loco potentia ſunt, quædam actu. Iccirco cum id q̃ eſt ſimilium partium continuum ARGY.
F *eſt, tum partes potentia ſunt in loco: ſed, cum ſunt ſeparatæ atq;, ut in cumulo fit, ſe tangunt, tum in loco ſunt actu.*

Sicut autem dictum eſt, alia quidem ſunt in loco ſecundũ T. c. 44.
potentiam, alia uero ſecundum actum. Vnde, cùm ſit quidem continuum id, quod eſt ſimilium partium, ſecundum potentiam in loco partes ſunt: cum autem ſeparata quidem ſunt, tangant autem ſe, ſicut collectio, ſecundum actum ſunt.

Oſtendit qũo partes vltimæ ſphæræ ſunt in loco, & dicit, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, quædam ſunt in loco in actu, quædam ſm potentiam. Vnde, cum aliquod ſit continuum ſimilium partium, partes eius ſunt in loco ſm potentiam, ſicuti eſt in vltima ſphæra. Sed quando partes ſunt ſeparatæ, & ſolum contiguæ, ſicut accidit in collectione lapidum, tunc partes ſunt in loco ſecuudum actum. Tertio ibi.

G *Et rurſus alia quidem per ſe. ut omne corpus, aut latione, aut accretione mobile, per ſe alicubi eſt. Cœlum autem, (ut dictum eſt,) non eſt alicubi totum, neq; eſt ullo in loco ſi nullum ipſum continet corpus, ſed quò mouetur, hoc et locus eſt partibus. alia nãq; partium, alij hæret. Alia uerò per accidens, ut anima, atq; Cœlum. Omnès nãq; partes quodãmodo ſunt in loco. circunquaq;.n. alia, aliam continet.* ARGY.

Et alia quidem per ſe ſunt. ut omne corpus aut ſecũdum T. c. 45.
loci mutationem, aut augmentum mobile, alicubi per ſe exiſtit. Cœlum autem, ſicut dictum eſt, non eſt alicubi totũ, neq; in aliquo eſt: ſiquidem nullum corpus: continẽt ipſum ſecundum quod autem mouetur, ſic & locus eſt partibus. altera enim partium ad alteram habita eſt. Alia uero ſecundũ accidens, ut anima, & cœlum. partes enim in loco quodãmodo
H *omnes ſunt. in eo.n. q̃ circulariter ſunt, continet alia aliã.*

Oſtendit qũo ex hoc ſequetur, totam ſphæram eſſe in loco, & dicit, ꝙ quædam ſunt per ſe in loco, ſicut oẽ corpus, quod per ſe mouetur in loco, vel ſm loci mutationem, vel ſm augmentum, vt ſupra dictum eſt.
ſed cœlum.i. vltima ſphæra, non eſt hoc modo in loco, T. c. 32.
ſicut dictum eſt, cum nullum corpus contineat ipſum ſed ſm ꝙ mouetur circulariter, partibus ſibi inuicem ſuccedentibus, ſic & locus debetur partibus eius in potentia, vt dictum eſt, inquantum.ſ. vna pars eius eſt habita.i. conſequenter ſe habens, ad aliam. Quædam vero ſm accidens ſunt in loco: ſicut anima, & omnes formæ. & hoc etiam modo Cœlum.ſ. vltima ſphæra, eſt in loco, inquantum omnes eius partes ſunt in loco, ex eò, ꝙ vnaquæq; pars eius continetur ſub alia, ſm circulationem. in corpore.n. non circulari pars extrema

remanet

remanet non contenta, ſed continens tantum. ſed in corpore circulari, quælibet pars eſt continens & contenta, in potentia tamen. Vnde ratione omnium partium ſuarum, corpus circulare eſt in loco. Et hoc accidit eſſe per accidens, ſ. per partes: ſicut ſupra, cùm dixit, ꝙ partes corporis mouentur per accidens in loco.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Quapropter ſupremum quidem corpus uerſatur. Vniuerſum autem alicubi non eſt, & ipſum eſt aliquid. quod.n. alicubi eſt, & ipſum eſt aliquid, et inſuper aliquid aliud extra ſe habet, quod continet. At præter uniuerſum ac totum, nihil eſt extra. Et propterea omnia ſunt in cælo: forſitan enim cælum eſt uniuerſum. Eſt autem locus, non ipſum cælum, ſed aliquid eius, ultimus inquã finis quieſcens, quo corpus mobile tangit. Et idcirco terra in aqua, hæc in aere, aer in æthere: & æther in cælo, eſt collocatus: ipſum uero cælũ nullo in alio corpore eſt ulterius collocatum.* B

Vnde mouetur circulariter ſolum quod ſurſum eſt. Totum autem, non alicubi eſt. quod.n. alicubi eſt, & ipſum aliquid eſt. & adhuc aliquid oportet eſſe extra hoc, in quo quidem
T. c. 46. *continetur. extra autem omne & totum nihil eſt. Et propter hoc omnia in cælo ſunt. cælum enim ipſum totum fortaſsis eſt. Eſt autem locus, non cælum, ſed cæli quiddam ultimus, ſ. & tangens mobile corpus terminus quieſcens. Et propter hoc terra in aqua, eſt hæc uero in aere, hic autem in æthere, æther uero in cælo, cælum autem non amplius in alio eſt.*

Inducit quandam concluſionem ex prædictis. quia enim dixerat ꝙ corpus, quod circulariter mouetur nõ oportet eſſe in loco ſm totum, ſed ſolum per accidens rõne partium concludit, ꝙ corpus ſupremum, moue- C tur ſolum circulariter, propter hoc ꝙ ipſum totum nõ eſt alicubi: quia quod eſt alicubi, ipſum eſt aliquid, & habet aliquid extra ſe, à quo continetur: ſed extra totũ nihil eſt. Et propter hoc, omnia dicuntur eſſe in cælo, ſicut in vltimo continente: quia cælum fortaſsis eſt quod eſt totum continens. Dicit autem {fortaſsis.} qa nondum probatum eſt, ꝙ extra cælum nihil ſit. Non eſt autem ſic intelligendum, ꝙ ipſum corpus cæli ſit locus: ſed quædam ſuperficies vltima eius verſus nos, & eſt ſicut terminus tangens corpora mobilia, quæ in ipſo ſunt. & propter hoc dicimus, ꝙ terra eſt in aqua, quę eſt in aere: qui eſt in æthere. i. igne, qui eſt in cælo, quod non eſt vlterius in alio. Scđm vero intentionem Auer. litera iſta aliter exponenda eſt. nam exemplum de aqua, quod primo inducit, non eſt referendum, ſm ipſum, ad vltimam ſphæram: ſed ad totum vniuerſum. D quod quidem mouetur, inquantum partes eius mouentur. quædam quidem circulariter, vt corpora cæleſtia: quædam vero motu ſurſum, vel deorſum, vt inferiora corpora. Quod vero poſtmodum inducitur, ꝙ quædã ſunt in loco actu, quædam potentia, non eſt referendum ad prius dicta, ſed oportet vt propter ſe dictum accipere. quia.n. dixerat, ꝙ quædã ſunt in loco ſm partes, quædam ſm totum, conſequenter adiungit, ꝙ quę dam ſunt loco ſm actum: quædam ſm potentiam: & vlterius ꝙ quædam ſunt in loco per ſe, quædam per accidens. Vbi notandum eſt, ꝙ cælum ſm ipſum dupliciter accipitur hic. nam primo cælum accipitur pro vniuerſitate corporum, & maxime cæleſtium. ſcđo pro vltima ſphæra. Dicit ergo, ꝙ per ſe ſunt in loco, quæ mouẽtur ſm locum: ſiue ſm totum, ſiue ſm partes, vt cæ-

A lum, & vniuerſum: per accidens autem ſunt in loco, vt anima & cælum. i. vltima ſphæra: quia oportet dicere, ꝙ oẽs partes vniuerſi aliquo modo ſint in loco. vltima quidem ſphæra per accidẽs, alia vero corpora per ſe, inquantum ab exteriori corpore continentur. & hoc manifeſtat vſque in finem.

LECTIO VIII.

Ex data loci definitione, propoſita eſſe circa loci dubia omnia ſoluuntur, eaꝗ omnium ſecundum naturam mobilium motus, ac quietis cationem reddi poſſe aſſeritur.

Patet autem ex his ſi hoc modo locus dicatur, dubitationes omnes ſolui facile poſſe. Neque enim una cum corpore, neceſſe eſt locum incrementa ſuſcipere: neque locũ eſſe pun- ARGY.
B *cti, neque in eodem corpora eſſe duo, neq; interuallum quidem corporeum eſſe. Corpus eſt enim quoduis id, quod eſt inter fines corporis continentis: ſed non corporis ſpacium. Eſt etiam & ipſe locus alicubi, non ut in loco; ſed uţ finis in eo, quod eſt finitum. Non eſt enim in loco: omne quod eſt: ſed tantum mobile corpus.*

Maniſeſtum autem ex his, quoniam & dubitationes omnes ſoluuntur, ſic utiq; dicto loco. Neque T. c. 47.
enim ſimul augmentari neceſſe eſt locum, neque puncti eſſe locum, neque duo corpora in eodem loco, neque ſpatium aliquod eſſe corporeum: corpus.n. eſt medium loci quoduis, ſed non ſpatium corporis. Et eſt locus alicubi, non ſicut in loco autem, ſed ſicut terminus in termino. non.n. omne quod eſt, in loco eſt, ſed mobile corpus.

C Poſtq̃ Philoſophus oſtẽdit quid ſit locus, hic ex definitione data, ſoluit dubitationes ſupra poſitas de loco. Fuerunt autem ſupra poſitæ ſex rõnes ad oſtendendum locum non eſſe, quarum duas * pretermiſit illam .ſ. in qua inquirebatur, vtrum locus eſſet elementum, vel ex elementis. & iterum illam, in qua oſtendebatur, ꝙ ad nullum genus cãæ locus reducatur. non.n. à ponẽtibus locum, ſic ponitur quaſi elemẽtum, vel cã rerum. vnde facit mentionem ſolum de quatuor reſiduis, quarum vna erat, ꝙ, cum locus non deeſſet corpori, nec corpus loco, videbatur ſequi, ꝙ augmentato corpore, augmentetur locus. Sed hoc ſequitur, ſi ſupponatur, ꝙ locus ſit ſpacium quoddam, coextenſum dimenſionibus corporis, vt intelligatur illud ſpacium creſcere, creſcente corpore. ſed hoc non eſt neceſſe ſm definitionẽ prædictam de loco, ꝙ ſit terminus continentis. alia rõ D fuit, ꝙ, ſi locus corporis, aliud eſt à corpore, ꝙ etiam locus puncti, aliud ſit à pũcto: quare non videbatur poſſibile, ꝙ locus ſit aliud à corpore: cum locus puncti nõ ſit aliud à puncto. Sed hæc etiam rõ procedit ſm imaginationem eorum, qui opinabantur locum eſſe ſpacium coæquatum dimenſionibus corporis: vnde oportebat, ꝙ cuilibet dimenſioni corporis, reſponderet dimenſio ſpatij: & ſimiliter cuilibet puncto corporis. ſed hoc non oportet dicere, ſi ponamus locum eſſe terminum continentis. Alia rõ fuit, ꝙ ſi locus eſt aliquid, oportet ꝙ ſit corpus: cum habeat tres dimenſiones rerum, & ſic ſequetur duo corpora eſſe in eodem loco. Sed ſecundum eos, qui ponebant locum eſſe terminum corporis continentis, non oportet dicere, neque ꝙ duo corpora ſint in eodem loco, neque quòd ſit aliquod ſpacium corporeum, mediũ inter extremitates corporis continen-

**Duas dubit. quas inſolutas Ariſt. reliquit in eo ſuo delint Simpl. dicit.n. parte eſſe elemẽti locũ, qu a ſuperficies, & cãm finalem, quia illuc tendit natura locata, & conſeruantur in eo.*

tis:ſed ꝙ ſit ibi quoddam corpus. Item alia rō fuit, ꝙ ſi oē quod eſt, eſt in loco, ſequetur ꝙ etiam locus, ſit in loco. Quæ quidē rō de facili ſoluitur, ſuppoſito ꝙ locus ſit terminus continentis. manifeſtum eſt.n. ſm hoc, ꝙ locus eſt in aliquo.ſ. in corpore cōtinente: non tñ ſicut in loco, ſed ſicut terminus in aliqua re finita: vt punctū in linea, & ſuperficies in corpore. non.n. neceſſarium eſt, ꝙ oē quod eſt, ſit in aliquo, ſicut in loco, ſed hoc neceſſe eſt, ſolum de corpore mobili. motus.n. induxit ad diſtinguēdum inter locatū, & locū. Deinde cū dicit.

ARGY. *Et fertur igitur quodque cum ratione, ſuum ad locum. Quod.n. poſt aliquod deinceps eſt collocatum, ac illud non uiolentia tangit id propinquum eſt illi natura: atq; ſi copulata quidem ſint, paſsione carent. ſi uero ſe tangant, paſsiua ſunt uicißim, atq; actiua.*

T.c.48. *Et fertur igitur in ſuum ipſius locum unumquodq; rationabiliter. Cui.n. conſequenter, & quod tangitur non ui, proximum eſt. Et ſimul apta nata, impaſsibilia ſunt. Quæ uero tanguntur, & actiua, & paſsiua ſunt adinuicem.*

Aſsignat ex prædicta definitione rationem proprietatum loci. Et primo quantum ad hoc ꝙ corpus naturaliter fertur ad proprium locum. Secundo quantum ad hoc, ꝙ corpus naturaliter quieſcit in ſuo loco ibi.

Sequē. tex. {Et manet igitur natura.} Dicit ergo primo, ꝙ, ſi ponatur locus eſſe terminus cōtinentis, rationabiliter aſſignari poteſt cauſa, quare vnumquodq; corpus feratur ad proprium locum. quia illud corpus continens, ad quod conſequenter ſe habet corpus contentum & locatum, & quod ab eo tangitur terminis ſimul exiſtentibus, & hoc non per violentiam, eſt proximum ei ſm naturam. ordo.n. ſitus in partibus Vniuerſi attenditur G ſm ordinem naturę. Nam corpus cœleſte, quod eſt ſupremum, eſt nobiliſsimum. poſt quod inter alia corpora ſm ignobilitatem naturę eſt ignis, & ſic deinceps vſque ad terram. Vnde manifeſtū eſt, ꝙ corpus inferius, quod ſe habet conſequenter ſm ſitum ad corpus ſuperius, eſt proximum ſibi in ordine naturæ. Et ideo addit. {non vi.} vt oſtendat naturalem ordinem ſitus, cui reſpondet ordo ſitus naturalis: & excludat ordinem ſitus violentum, ſicut aliquando per violentiam corpus terreſtræ eſt ſuper aerem vel aquam. & huiuſmodi duo corpora ſe conſequentia in naturali ordine ſitus. & in ordine naturarum, ſimul apta nata eſſe, ſunt impaſſibilia, i. cùm continuantur adinuicem, & fiunt vnum, ad quod aptitudinem habent propter propinquitatem naturæ, tunc ſunt impaſſibilia. ſed dum tanguntur diſtincta exiſtentia propter contrarietatem qualitatum acti- H uarum & paſsiuarum, ſunt actiua, & paſsiua adinuicē. Sic igitur proximitas naturæ, quæ eſt inter corpus continens, & contentum, eſt cauſa quare corpus naturaliter mouetur ad ſuum locum: quia oportet, ꝙ gradus naturalium locorum, rñdeat gradui naturalium locatorū (vt dictum eſt.) Sed hæc rō non poteſt aſsignari ſi ponatur locus ſe ſpacium: quia in dimenſionibus ſpacij ſeparatis, nullus ordo naturæ conſyderari pōt. Scđo ibi.

ARGY. *Manet præterea quoduis proprio in loco non ſine ratione ſuapte natura. Etenim hæc pars toto in loco, ut diuiſibilis pars eſt ad totum: ueluti cum aeris quiſpiā uel aquæ mouerit partem. Sic etiam ex aqua ſeſe ad aerem habet. nā alterum eſt uelut materies, alterum forma. Aqua quidem materies aeris, aer autem quaſi quidam illius actus. Aqua*

E *nāque potentia aer eſt, at aer alio modo potentia aqua. Sed de his eſt poſterius pertractandum. Atq; id, quod nunc neceſſitate compulſi tpis, hunc ad locum attulimus: obſcureq; eſt dictum, tunc dilucidius explicabitur. Quod ſi idem eſt materies atq; actus, ambo nāque eſt aqua: ſed alterum potētia, alterum actu, ipſa ſanè ad aerem, ut pars quodammodo ſe habet ad totum. Quapropter & his eſt tactus. Copulatio uero tunc erit, cùm ambo fuerint unum actu. Sed eſſe quidem locum & quidnam ſit locus, ſatis iam diximus.*

*Et manet igitur natura in proprio loco, * unumquodq; rationabiliter. Et nāque hæc pars in toto loco, ſicut diuiſibilis pars ad totum eſt: ut cùm aquæ aliquis moueat partē, aut aeris.* Sic autem, & aer ſe habet ad aquam, ut materia, hæc autem ſpecies. aqua quidem materia aeris, aer autem ſicut actus quidam ipſius. Aqua enim potentia aer eſt, aer* F *uero potentia eſt aqua alio modo. determinandum autem de his poſterius eſt. Sed propter tempus, neceſſe quidem eſt dicere. incerte autem nune dictum. tunc erit certius. Si igitur idem materia & actus (aqua enim eſt utraque, ſed hoc quidem potentia, illud uero actu) ſe habebit utique ſicut pars quodammodo ad totum. unde & his tactus ineſt. Copulatio autem, cùm utraq; actu unum fiant. Et de loco quidem, & quoniam eſt, & quid eſt dictum eſt.*

* Simpli. apertiſsime fatetur, elemēta locare ſe inuicē per ſymbolas qualitates & duo dubia affert, & diluit, quæ tamē non contrariatur. S.Tho. pro Egidio.

* T.c.49.

Aſsignat cām, quare corpora naturaliter quieſcant in ſuis locis. & dicit, ꝙ hoc accidit rōnabiliter, ſi ponamus locum eſſe terminum corporis continentis. quia ſm hoc, corpus locatum ſe habet ad corpus continēs, ſicut quædam pars ad totum, diuiſa tñ. Et hoc manifeſtius apparet in corporibus quæ ſunt facilis diuiſionis, ſicut eſt aer vel aqua. horum.n. partes poſſunt moueri ab aliquo in toto, ſicut locatū mouetur in loco. & hoc etiam non ſolum verum eſt ſm figuram continendi vnum ſub alio, ſed etiam ſm proprietatem naturę. aer .n. ſe habet ad aquam vt totum: quia aqua eſt vt materia, aer autem vt forma. nam aqua eſt quaſi materia aeris, & aer eſt ſicut forma eius. quod ex hoc apparet, quia aqua eſt in potentia ad aerem ſimpliciter. Sed verum eſt, ꝙ etiam aer eſt quodam alio modo in potentia ad aquam, vt determinabitur poſterius in libro de Generatione. ſed ad pręſens tēpus, neceſſe eſt hoc accipere ad oſtenſionem propoſiti. Sed hic non declaratur per certitudinem, ſed in libro de Generatione declarabitur certius. ibi.n. dicetur, ꝙ, cum ex aqua generatur aer, eſt corruptio ſm quid, generatio ſimpliciter, propter hoc, ꝙ perfectior forma introducitur, & imperfectior abiicitur. Cum autem ex aere generatur aqua, eſt corruptio ſimpliciter & generatio ſm quid: quia perfectior forma abiicitur, & imperfectior introducitur. Sic igitur aqua ſimpliciter eſt in potentia ad aerem, ſicut imperfectum ad perfectum: aer autem eſt in potentia ad aquam ſicut perfectum ad imperfectū. Vnde aer ſe habet vt forma, & vt totum, quod habet rōnē formæ: aqua vero ſe habet vt materia, & vt pars, quæ pertinet ad rationem materię. Quamuis igitur idē ſit, & materia, & actus: quia aqua in ſe [continet] vtrūq;, ſed tamen hoc quidem eſt in potentia proprie loquendo, ſcilicet aqua, ſicut imperfectum: illud vero ſcilicet aer, in actu, vt perfectum: vnde habebit ſe aqua ad aerē quodammodo, ſicut pars ad totum. & ideo his, ſcilicet aeri & aquæ, cum ſint duo diſtincta, ineſt tactus, ſed, cum ex vtriſque fit vnum, vno tranſeunte in naturam alterius, tunc fit copulatio, ideſt continuatio.

Sicut

Sicut igitur pars naturaliter quieſcit in toto, ita & naturaliter corpus quieſcit in ſuo loco naturali. Conſyderandum tñ eſt, ꝙ Philoſophus hic loquitur de corporibus ſm formas ſubſtantiales, quas habent ex influẽtia corporis cæleſtis, quod eſt primus locus: & dans virtutem locatiuam * oĩbus aliis corporibus: ſm autem qualitates actiuas & paſsiuas eſt contrarietas inter elementa: & vnum eſt corruptiuum alterius. Vltimo aũt epilogando concludit quod dictũ eſt de loco & quod eſt, & quid eſt. A

Damaſcenus (vt inquit Simpl.) locũ ex natura ſua corporibus locatis pfectionẽ prabere putat.

LECTIO IX.

Ad Philoſophum Naturalem ꝙ de vacuo conſyderare ſpectat, & quomodo: rationesq; tam naturales quã non naturales vacuum eſſe oſtendentes proponit.

ARGV. *Eodem mõ autem putandũ eſt Naturalis eſſe Philoſophi de Vacuo contemplari, quemadmodum & de loco ſi ſit, necne, & quonam ſit modo: aut quid tandem ſit. Etenim ſilr creditur, atq; non creditur, p ea, quæ de ipſo putantur. Nã qui dicunt uacuum eſſe, ut locum quendam & uas, ipſum ponunt. At plenum quidem eſſe uidetur cum habet eam molẽ, cuius eſt ſuſceptiuum. uacuum autem illa eadem caret, quia idem eſt uacuum, plenum, & locus: eſſe uero ipſorum non idem eſt, ſed diuerſum.* B

T.c. 50. *Eodem autem modo accipiendum Phyſici eſſe conſyderare de Vacuo, & ſi eſt, aut non, & quomodo eſt, & quid eſt, ſicut & * de loco. Et nãque ſimilem habet incredulitatem, & fidem, per ea quæ opinantur locum. Vt enim locum quendam, & uas, uacuum ponunt dicentes. uidetur autem eſſe plenum quidem, cum habet illam molem grauẽ, cuius ſuſceptiuum eſt. cum uero priuatum eſt, uacuum: tanquam idem quidem ſit uacuum, & plenum, & locus: eſſe autem ipſis non idem.* C

Quid eſt & quõ eſt (inquit Aſpaſius) ſecũdum opinionẽ ponentiũ illud, non q. hoc ſit verum ſecundum Ariſt. qui negat omnino manc.

Poſtq̃ Philoſophus determinauit de loco, hic determinat de vacuo. & circa hoc duo facit. Primo manifeſtat ſuam intentionẽ, ſcđo proſequitur propoſitũ ibi.
T.c. 51. {Alij quidem igitur.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ ad Philoſophum naturalem pertinet determinare de vacuo. Scđo oſtendit quo ordine de vacuo
T.c. 51. determinandum ſit ibi. {Incipere autem.} Dicit ergo primo, ꝙ ſicut ad Philoſophum naturalem ꝑtinet determinare de loco an ſit, & quid ſit, ita & de vacuo: qa per ſimiles rõnes aliqui crediderunt & diſcrediderunt eſſe locum & vacuum. illi. n. qui dicunt eſſe vacuũ, ponunt ipſum vt quendam locum & quoddã vas: quod quidem vas vel locus vr̃ eſſe plenum, cum habet intra ſe aliquam molem alicuius corporis ſed qñ non habet dr̃ eſſe vacuum, ac ſi idem ſit ſubiecto locus, & vacuũ, & plenum ſed differant ſolũ ſm rõnem. Scđo ibi. D

ARGV. *Incipiamus autem conſyderationem oportet, & hiſce, quæ dicunt ij, qui uacuum aſſerunt eſſe, & ĩis etiam, quæ dicunt, qui ipſum è medio tollunt, & tertio communibus de ipſis opinionibus ſumptis.*

T.c. 51. *Incipere aũt oportet conſyderationem accipientes quæ dicunt affirmantes eſſe, & iterum quæ dicunt non affirmantes eſſe: & iterum communes opiniones de ipſis.*

Oſtendit quo ordine determinãdum ſit de Vacuo, & dicit, ꝙ oportet incipere ab hoc, ꝙ ponamus rõnes eorum, qui dicunt vacuum eſſe: & iterum eorum, qui A dicunt vacuum non eſſe: & iterum communes opiniones de vacuo, quid, ſcilicet ad rationem vacui pertineat. Deinde cum dicit.

Qui igitur non eſſe conantur oſtendere, non id è medio tollunt, quod homines dicere uacuum uolunt. ſed quod dicũt errantes, ut Anaxagoras, & qui hoc redarguunt modo. Nã aerem aliquid eſſe demonſtrat, torquentes utres, ac aerem roboris eſſe participem, oſtendentes: & item ipſum in hiſce uaſis includentes, quæ ſurripiunt aquam. At homines Vacuũ ſpatium eſſe uolunt, in quo nullum eſt ſenſibile corpus. Atq; cum omne, quod eſt corpus, eſſe exiſtiment id, in quo nihil eſt omnino, uacuum eſſe dicunt. Quapropter id quod eſt aere plenum, uacuum inquiunt eſſe. Non igitur id oſtendere eos oportet, aerem inquam aliquid eſſe, ſed ſpatiũ non eſſe quicquam præter corporum molem, aut ſeparabile, aut actu, qđ B *quidem uniuerſum corpus ſeiungit, ut non ſit continuum, quemadmodum Democritus, & Leucippus, & complures alij. * Naturalium dicunt: aut etiam ſiquid ponitur extra corpus continuum uniuerſi. Hi igitur ad propoſitum non recte proficiſcuntur.*

In eãdẽ ſnĩam incidit Metrodorus chius, epicurus, & pythagoreorũ quidam.

Alij quidem igitur tentantes monſtrare, quia non eſt, non quod homines uolunt dicere uacuum hoc arguunt, ſed peccantes dicunt, ſicut Anaxagoras, & qui eodem modo argumentantur. demonſtrant enim quòd aliquid eſt aer, litigantes per utres, & demonſtrantes, quòd aer eſt fortis & accipientes in Clepſydris. Alij autem homines uolunt uacuum eſſe ſpacium, in quo nullum eſt corpus ſenſibile. Opinantes autem omne quod eſt eſſe corpus, dicunt omnino in T.c. 52.
quo nihil eſt hoc eſſe uacuum. unde plenum aere uacuum eſſe. Igitur hoc non oportet monſtrare, quia eſt aliquid aer C *ſed quia non eſt alterum ſpacium à corporibus, neq; ſeparabile, aut quod ſit actu, quod diſtinguat omne corpus. ut ſit non continuum, ſicut dicunt Democritus, & Leucippus & alij multi Phyſiologorum. aut & ſi aliquid eſt extra omne corpus eſt, eum ſit continuum. Hi quidem igitur non ſecundum poſita ad problema contradicunt.* T.c. 53.

Proſequitur quod dictũ eſt. Et primo præmittit ea, quæ ſunt neceſſaria ad inquirendum veritatem de vacuo, Scđo incipit Inquirere veritatem ibi. {Qm̃ autem non eſt.} Circa primum duo facit, Primo ponit rõnes ponentium, & negantium eſſe vacuum. Secũdo ponit cõem opinionẽ de vacuo, oſtendens quid ſit de ratione vacui, ibi. {At quale autem, & cætera.} Circa primum duo facit. Primo ponit rõnem negantium eſſe vacuum, ſecũdo rões affirmantium ibi. {Sed affirmantes.} D Dicit ergo primo, ꝙ aliqui Antiquorum Philoſophorum volentes monſtrare non eſſe vacuum, in hoc peccauerunt, ꝙ non arguebant contra rõnem ponentium eſſe vacuum. non. n. oſtendebant nõ eſſe vacuũ, ſed inducebant rõnes ſuas ad oſtendendum ꝙ plenum aere, non eſt vacuum, vt patet de Anaxa. & aliis ſimiliter argumentantibus: qui ad demonſtrandum vacuũ nõ eſſe volebant demõſtrare, ꝙ aer ſit aliquid: & ita, cũ vacuum ſit in quo nihil eſt, ſequetur, ꝙ plenũ aere non ſit vacuum. Quòd autem aer ſit aliquid, demonſtrabãt litigantes cum ſuis aduerſariis, per vtres: qui, cum ſint inflati poſſunt aliquod pondus ſuſtinere: quod non eſſet, niſi aer eſſet aliquid. & ſic demõſtrant, ꝙ aer eſt fortis. Et etiam per hoc quòd accipiunt, aerem in clepſydris, ideſt in vaſis furantibus aquam: in quibus cum attractione aeris attrahitur aqua: vel etiã impe-

Secũda parte. 64. tex.
Secũda parte. 57. tex.
Secũda parte. 53. tex.

ditur introitus aquæ, niſi exeat aer. Patet igitur, ꝙ iſti, non obiiciunt ad poſitionem: quia omnes ponẽtes eſſe vacuum, volunt eſſe vacuum ſpatium, in quo nullum corpus ſenſibile eſt: propter hoc, ꝙ omne quod eſt, opinantur eſſe corpus ſenſibile: & ſic vbi non eſt corpus ſenſibile, credunt nihil eſſe. vnde, cum aer ſit corpus modicum ſenſibile, opinãtur, ꝙ vbi non eſt niſi aer, ſit vacuum. Ad deſtruendum igitur eorum poſitionem, non ſufficit oſtendere, ꝙ aer ſit aliqd: ſed oportet oſtẽdere, ꝙ non ſit aliquod corpus vel aliquod ſpaciũ ſine corpore ſenſibili: ſm ꝙ dupliciter aliqui ponebãt eſſe vacuum, vno modo ſicut ſeparatum à corporibus, vt ſi diceremus ſpacium, quod eſt infra extremitates alicuius domus, eſſe vacuum: alio mõ ſicut actu exiſtens inter corpora, quod diſtinguit corpora ab inuicẽ, vt non ſint continua, vt dixerunt Democritus & Leucippus: & multi aliorum Naturalium philoſophorum. imaginabantur. n. ꝙ, ſi totum ens eſſet continuum, oĩa eſſent vnum. non. n. eſſet aſsignare, quare magis diſtinguerẽtur corpora plus hic, q̃ ibi. vnde inter oĩa corpora diſtincta, ponebant intereſſe aliquod ſpacium vacuum, in quo nullum ens eſſet. Et, quia Demo. ponebat corpora cõponi ex multis corporibus indiuiſibilibus, ponebat inter media illorum corporũ indiuiſibilium eſſe quaſdam vacuitates, quas dicebat poros, & ſic omnia corpora dicebat componi ex pleno & vacuo. Vel, ſi etiam totum corpus mundi ſit continuum, & non ſit inter partes vniuerſi aliqua vacuitas, ponebat tñ vacuũ extra totum mundum. Manifeſtum eſt igitur, ꝙ prædicti Philoſophi volẽtes deſtruere vacuum non inducebant rationem ad qõnem ſm poſitionem Aliorum. debuiſſent enim oſtendere, ꝙ nullo illorũ modorum ſit vacuum. Secundo ibi.

ARGV. *Sed hi magis qui uacuum eſſe dicunt. Atq; primo quidem motum loco accommodatum non fore dicunt, qui quidem eſt latio, atq; accretio. non. n. eſſe motus uidetur, niſi ſit uacuum. fieri nãque non poteſt, ut ipſum plenum ſuſcipiatur. quod ſi ſuſceperit, fuerintq; duo corpora in eodem, poſſunt & quotquot uolueris corpora ſimul eſſe. differentia nãque dici non poteſt. ob quã dictum hoc non eueniet. Quod ſi hoc erit, poteſt & minimum ſuſcipere maximum: quippe cum ipſum magnum multa ſit parua. quare, ſi fit ut æqualia multa ſint in eodem, fieri poteſt, ut multa quoq; inæqualia ſimul ſint in eodem.*

Sed affirmantes eſſe magis. dicunt aũt unum quidẽ, quia motus ſecundum locum non erit. hic aũt eſt loci mutatio, & augmentum. non. n. uidebitur utiq; motus eſſe, niſi ſit uacuũ. plenum. n. impoſſe eſt recipere. ſi uero recipiat, & ſint duo in eodem, cõtinget utiq;, & quotlibet ſimul eſſe corpora. differentiam. n. propter quam non erit utiq; quod dictum eſt, non erit dicere. Si aũt hoc continget, & paruiſsimum accipiet maximũ: multa nãq; parua, magnũ ſunt. quare, ſi multa æqualia continget in eodem eſſe, & multa inæqualia.

Ponit rõnes ponentium eſſe vacuum. Et primo eorum, qui locuti ſunt de vacuo naturaliter. Secundo eorum, qui locuti ſunt non naturaliter ibi. {eſſe autem affirmauerunt & cætera.} Circa primum duo facit. Primo ponit rõnem eorum. qui ponebant vacuum eſſe quoddam ſpatium à corporibus ſeparatum, Secundo eorum qui ponebant vacuum in corporibus ibi. {Alio vero modo, & cætera.} Circa primum duo facit. Primo ponit rationem ponentium eſſe vacuum, Secundo

Scda parte. tex. 65. T. c. 58.

E ponit qũo Meliſſus è contra illa ratione vtebatur ibi. {Meliſſus quidem igitur.} Dicit ergo primo, ꝙ illi, qui affirmabant vacuum eſſe magis inducebant rõnes ad propoſitum. Quarum vna erat, ꝙ motus ſm locum, q eſt loci mutatio, & augmentatio, vt ſupra dictum eſt, non eſſet, ſi vacuum non eſſet. quod ſic oſtendebant. ſi. n. aliquid mouetur ſm locum, non poteſt moueri in plenum. quia locus plenus vno corpore non poteſt recipere aliud. quia ſi reciperet, ſequeretur duo corpora eſſe in eodem loco: & eadem rõne ſequeretur de quocunque. non. n. poteſt aſsignari differentia, quare duo corpora ſint in eodem loco, & non plura. Et, ſi hoc contingit, ſ. ꝙ quotcunq; corpora ſint in eodem loco, ſequetur, ꝙ paruiſsimus locus poſsit recipere maximum corpus: quia multa parua conſtituunt vnum magnum. vnde, ſi multa parua æqualia ſint in vno loco, & multa F inæqualia. Sic ergo probata hac conditionali, ꝙ ſi motus eſt, vacuum eſt: arguebant à poſitione antecedẽtis, motus eſt: ergo vacuum eſt. Secundo ibi. T. c. 54.

Meliſſus autem & uniuerſum ex his oſtendit immobile eſſe. nam ſi mouebitur, neceſſe eſt inquit, uacuum eſſe. at uacuum in ratione rerum non eſt. Vno igitur modo ex iis uacuum quid eſſe oſtendunt. ARGV.

Meliſſus quidem igitur demonſtrat, q; omne immobile ex his. ſi. n. mouebitur aliquid, neceſſe eſt eſſe uacuum, dicit. uacuum aũt non eſt eorum, quæ ſunt. Vno quidem igitur modo ex his demonſtrant q; aliquid eſt uacuum. T. c. 54. T. c. 55.

Oſtendit, ꝙ Meliſſus ſuppoſita eadem conditionali argumentabatur è contra, à deſtructione conſequẽtis: quia ſi motus eſt, vacuum eſt: ſed vacuum non eſt, ergo motus non eſt. ergo totum ens eſt immobile. Iſte eſt igi G tur vnus modus, quo aliqui probabant vacuũ eſſe quaſi ſeparatum. Deinde cum dicit.

Deinde alio modo, quia nonnulla corpora premi, cogiq; uidentur. quod intueri licet cum dolia unà cum utribus, ut inquiunt, uinum ſuſcipiunt: propterea q; corpus, quod denſatur, ea uacua, quæ inſunt, ingreditur. ARGV.

Alio uero modo, quia uĩr quædam corpora coeuntia, & calcantia, ut & uinum, dicunt, cum utribus, recipere dolia: tanq̃ in ea, quæ ſunt uacua, coeunte denſato corpore.

Ponit tres rationes ponentium vacuũ eſſe in corporibus. Quarum prima eſt ex his, quæ condenſantur. videntur. n. eorum, quę inſpiſſantur, partes coire* vel cõuenire in inuicem, & ſe inuicem calcare & cõprimere: ita, ꝙ ſicut fertur, dolia tantum de vino recipiunt cum vtribus, quantum etiam ſine vtribus, & pcipue ſi vtres ſint ſubtiles pp hoc, ꝙ vinum in vtribus condenſari vi- H detur. Hanc autem condenſationem fieri exiſtimabãt, ac ſi denſato corpore, partes ſubintrarent in quaſdam vacuitates. Secundam rationem ponit ibi.

* Eadẽ hæc interpretatio Alex. fuit teſte Simpl.

Præterea accretio etiam per uacuum fieri omnibus uidetur, nam alimentum quidem eſt corpus. fieri uero non põt, ut corpora duo ſint ſimul. ARGV.

Amplius autem, & augmentum uidetur omnibus fieri per uacuum: alimentum quidem corpus eſſe. duo autem corpora impoſsibile ſimul eſſe.

Quæ ſumitur ex augmento. augẽtur. n. corpora p alimentum, qđ corpus quoddam eſt. Duo autem corpora non poſſunt eſſe in eodem loco: ergo oportet eſſe aliquas vacuitates in corpore augmentato, in quibus recipiatur alimentũ. Et ſic neceſſe eſt eſſe vacuũ ad hoc ꝙ recipiatur alimentum. Tertiam rõnem ponit ibi. Secunda rõ.

Teſtem

ARGY. *Teſtem etiam huius id afferunt, qđ in cinere fieri ſolet, q quidem tantum ſuſcipit aquæ, quantũ uas uacuum capit.*

T. c. 56. *Teſtimonium autem, & quod eſt de cinere faciunt, qui recipit tantum aquæ, quantum ſi uas uacuum eſſet.*

Tertia rō. Quæ ſumitur ex vaſe pleno cinere, quod tm̃ recipit de aqua, quãtum ſi eſſet vacuum. qđ nõ eſſet niſi eſſent aliquę vacuitates inter partes cineris. Deinde cũ dicit.

ARGY. Lampſacenus ſtratõ quatuor argumẽta Ariſto. in duo redegit, et tertiũ ipſe addidit. *Eſſe autem & Pythagorici uacuum dixerunt, & ipſum ex infinito ſpiritu cœlum ingredi, quaſi reſpirando cœlum ipſum, etiam uacuũ traheret: quod naturas ipſas diſtinguit. Propterea q; uacuum, ſeparatio quædam eſt eorum, atq; diſtinctio, quæ deinceps ſunt collocata: atq; hoc, inquiunt, primum in numeris eſſe. uacuum. n. naturam ipſorum diſtinguere dicunt. Talia igitur, & tot fere ſunt, ex quibus quidã eſſe, quidam non eſſe uacuum cenſent.*

B *Eſſe aũt affirmauerunt & Pythagorici uacuum, & ingredi ipſum in cœlo ex infinito ſpiritu tanq̃ reſpirãti, & hoc eſſe uacuum, quod determinat naturas. tanq̃ ſit uacuum ſeparatio quædam eorum, quæ ſunt conſequenter, & determinatio. & hoc eſſe primum in numeris. uacuum. n. determinare* T. c. 57. *numerum ipſorum. Ex quibus quidem igitur alij dicuntur eſſe, alij uero non dicunt, fere tot, & huiuſmodi ſunt.*

Ponit opiniones non Naturalium de vacuo. & dicit, ꝙ etiam Pythagorici affirmauerunt eſſe vacuum: qđ quidem ingrediebatur infra partes mundi à cœlo, ꝓꝓ vacuum infinitum; qđ ponebant eſſe extra cœlũ, quaſi quendam aerem, vel ſpiritum infinitum. vt ſicut ille, q reſpirat, diuidit ſuo flatu aliqua faciliter diuiſibilia, vt aquam aut huiuſmodi, ita ex aliquo quaſi reſpirãte ingrederetur diſtinctio in res, quod non intelligebant fieri niſi per vacuum, ſicut de Democrito dictum eſt, ac C ſi vacuum nihil eſſet aliud, q̃ diſtinctio rerum. Et, quia prima diſtinctio & pluralitas inuenitur in numeris, iõ vacuum primo ponebant in numeris: vt per naturam vacui vna vnitas diſtingueretur ab alia, ne numerus ſit cõtinuus, ſed habeat naturam diſcretam. Sed, quia iſti quaſi æquiuoce loquebantur de vacuo, appellantes rerum diſtinctionem vacuum, propter hoc infra de hac opinione non proſequitur. Vltimo autem quaſi epilogando concludit, dictum eſſe, propter quid quidam dicunt eſſe vacuum, & quidam non dicunt.

LECTIO X.

Vacui Quibuſdam ſignificatis propoſitis, opiniones ipſum eſſe aſſerentium confutantur.

ARGY. *At nos, ut percipiamus utronam modo res ſeſe habeat, accipiamus oportet, quid ipſum nomen ſignificat.*

D *VT autem ſciamus qualiter ſe habeat, oportet accipere, quid ſignificet nomen.*

Dixerat ſuperius Philoſophus à tribus eſſe incipiendum. Poſtq̃ ergo proſecutus eſt duo eorum, ſ. opiniones negantium & affirmantium vacuum eſſe, hic proſequitur tertium, communes. ſ. opiniones hominum de vacuo demonſtrans. Circa hoc igitur tria facit. Primo T. c. 60. oſtẽdit quid ſignificetur nomine vacui. Secundo oſtendit qũo vacuum aliqui eſſe poſuerunt ibi. {Qm̃ autem T. c. 62. de loco.} Tertio excludit rationes ponẽtium vacuum eſſe ibi. {Neque vna autem.} Circa primum duo facit. Secũda parte. tex. 57. Primo oſtẽdit de quo eſt intentio, Secundo exequitur propoſitum ibi. {Videtur autem, & cætera.} Dicit ergo primo, ꝙ, cum dictum ſit, ꝙ quidam poſuerunt vacuũ A eſſe, quidam vero negauerunt: ad cognoſcẽdum qualiter ſe habeat veritas, oportet accipere tanq̃ principiũ, quid ſignificet nomen vacui. ſicut enim cum dubitatur, an aliqua paſsio inſit alicui ſubiecto, oportet accipere pro principio, quid ſit res, ita, cum dubitatur de aliquo, an ſit, oportet accipere pro medio, quid ſignificet nomen. quæſtio. n. quid eſt, ſequitur quæſtionem an eſt. Secundo ibi.

Vacuum igitur locum eſſe uidetur, in quo nihil eſt. Quod quidem inde emerſit. omne enim quod eſt, corpus eſſe exiſtimant: & omne corpus eſſe in loco: & uacuum eſſe locum. in quo nullum eſt corpus. quare ſi alicubi non eſt corpus, ibi nihil eſſe dicunt. Rurſus omne corpus tangibile eſſe putant: & tale aut grauitatis aut leuitatis ſit particeps. fit igitur per ratiocinationem, ut id ſit uacuum, in quo non eſt graue B *quicquàm, uel leue. Hæc igitur, uti diximus, per ratiocinationem eueniunt.* ARGY.

Videtur aũt Vacuum locus eſſe, in quo nihil eſt. huius autem cã eſt: quia omne quod eſt, corpus opinantur eſſe, omne autem corpus in loco eſt: uacuum autem, in quo nullum corpus eſt. quare ſicubi non eſt corpus, nihil eſt ibi. Corpus aũt iterum omne opinantur eſſe tangibile: huiuſmodi autem eſt, quod habet grauitatem, aut leuitatem: accidit igitur ex ſyllogiſmo, hoc eſſe Vacuum, in quo nullum eſt graue, aut leue. Hæc quidem igitur ex ſyllogiſmo, ſicut prius diximus accidunt.

Oſtendit quid ſignificet nomen Vacui. & primo ponit ſignificationem communiorem, ſecundo ſignificationem ſm vſum Platonicorum ibi. {Alio autem mõ.} T. c. 59.
Circa primum tria facit, Primo oſtendit quid ſignificet
C hoc nomen Vacuum, Secundo quid oportet addere ad illam ſignificationem ibi. {Sed inconueniens eſt.} T. c. 57. Secunda pars & tertia.
Tertio remouet quandam dubitationem ibi. {Vnde & ſic, & cætera.} Dicit ergo, ꝙ ſm opinionem hominum, videtur Vacuum nihil aliud ſignificare, q̃ locum in quo nihil ſit. & huius cauſa eſt, quia proprie vacuũ dicitur eſſe, in quo non eſt aliquod corpus: quia ſoli corpori conuenit, ꝙ ſit in loco: & vacuum nihil aliud poteſt ſignificare q̃ locum abſque locato. Sed, quia homines opinantur, ꝙ omne ens ſit corpus, ſequitur ſm eorum opinionem, ꝙ vbi non eſt corpus nihil ſit. Et vlterius opinantur, ꝙ omne corpus ſit tangibile. i. habẽs tangibiles qualitates: & hmõi corpus eſt, quod eſt graue vel leue: (nondum. n. erat notum, ꝙ corpus cœleſte eſſet præter naturam quatuor elementorum.) vnde, cum proprie de ratione vacui ſit, ꝙ ſit locus, in quo nõ D eſt aliquod corpus, ſequitur ꝙ vacuum ſit in quo, non eſt corpus graue vel leue. non quidem, ꝙ hoc ſit de ratione vacui ſm primam impoſitionem nominis, ſed ſecundum quandam ſyllogiſticam deductionem, ex cõi opinione hominum opinãtium omne corpus eſſe graue, vel leue. ſicut etiam ſm opinionem cõem hominum exiſtimantium, omne ens eſſe corpus, ſequitur vacuũ eſſe in quo nihil eſt. Sic igitur tribus modis poteſt accipi, huius nominis ſignificatio. vna eſt propria, ſ. vacuũ eſt locus in quo non eſt corpus: aliæ duæ ſm opinionem hominum, quarum vna eſt communior, ſ. vacuum eſt locus, in quo nihil eſt: alia vero eſt magis coartata, ſcilicet vacuum eſt locus, in quo non eſt corpus graue vel leue. Secundo ibi.

Abſurdum autem eſt, ſi punctus ſit uacuum. ſit enim id locus oportet, in quo corporis eſt tangibilis moles. At- ARGY.

tamen Vacuum uno quidem modo uidetur id dici, ꝗ non eſt plenum corporis ſenſibilis tactu. Senſibile uero eſt tactu, ꝗ grauitatem habet, uel leuitatem.

T. c. 58. *Sed inconueniens eſt, ſi punctum uacuum ſit. oportet. n. locum eſſe, in quo loco corporis ſit ſpacium tangibilis. Sic igitur uidetur dici uacuum, uno quidem modo non plenum ſenſibili corpore ſecundum tactum. ſenſibile autem ſecundũ tactum eſt grauitatem habens, aut leuitatem.*

Oſtendit quid addendum ſit ad hanc ſignificationem. Dicit. n. ꝙ inconueniens eſt, ſi dicatur, ꝙ punctum ſit vacuum, cum tamen de puncto dici poſsit, ꝙ In puncto non ſit corpus tangibile. Oportet ergo addere, ꝙ vacuum ſit locus, in quo non ſit corpus tangibile: ſed ſit ibi ſpacium ſuſceptiuum corporis tangibilis. ſicut cæcum dicitur, ꝙ caret viſu, natum autẽ habere. Et ſic concluditur, ꝙ vno modo dr̃ vacuum ſpacium, ꝙ non eſt plenum corpore ſenſibili ſm tactum: q. ſ. eſt graue, vel leue. Tertio ibi.

ARGY. *Idcirco & quiſpiam dubitauerit, quidnam dicent, ſi ſpacium colorem habeat, aut ſonum, uacuum, ne an non uacuũ eſſe? At, ut patet, Vacuum eſſe dicent, ſi corpus tangibile ſuſcipere poſsit: Vacuũ non eſſe, ſi illud ſuſcipere nequeat.*

Vnde dubitabit aliquis, quid utiq; dicant, ſi habeat hoc ſpacium colorem, aut ſonum, utrum Vacuum, an non? Aut manifeſtum eſt, ſi corpus quidem ſuſcipiat tangibile uacuum eſſe, ſi uero non, minime.

Remouet quandam dubitationem, quæ eſt, vtrum, ſi in aliquo ſpacio ſit color, vel ſonus, dicendum ſit vacuum, vel non: & hoc propter definitionem primo datam. ſ. vacuum eſt, in quo eſt nihil. Et ſoluit, ꝙ, ſi ſpacium, in quo eſt tãtum ſonus, vel color, eſt ſuſceptiuũ corporis tangibilis, vacuum eſt. ſi vero non, vacuum non eſt. Et hoc ideo, quia hæc non eſt propria definitio vacui. vacuum eſt in quo nihil eſt, niſi ſecundum opinionem credentium vbi non eſt corpus nihil eſſe. Deinde cum dicit.

ARGY. *Alio uero modo id, in quo non eſt hoc aliquid, neq; ſubſtantia corporea ulla. Quapropter quidam, & uacuum eſſe corporum materiam dicunt: qui quidem & locum hoc idem aſſerunt eſſe, non recte dicentes, ut patet. materia nãque ſeparabilis non eſt à corporibus: Vacuum autem ut ſeparabile quærunt.*

T. c. 59. *Alio autem modo, in quo non eſt hoc aliquid, neq; ſubſtãtia aliqua corporea. Vnde quidam dicunt uacuum eſſe corporis materiam: qui quidem & locum hoc idem dicentes, nõ bene materia enim ſeparabilis non eſt à rebus: uacuum autem quærunt ſicut ſeparabile.*

Ponit aliam ſignificationem vacui ſm vſum Platonicorum. & dicit, ꝙ alio modo dicitur eſſe vacuum, in quo non eſt hoc aliquid, neq; aliqua ſubſtãtia corporea. Fit autem hoc aliquid per formã. vnde aliquid dicunt materiam corporis, ſm ꝙ eſt abſq; forma, eſſe vacuum, qui etiam materiam dicunt eſſe locum, vt ſupra dictum eſt. Sed non bene dicunt: quia materia non eſt ſeparabilis à rebus, quarum eſt materia: ſed homines quærunt locum, & vacuum, tanq̃ aliquid ſeparabile à corporibus locatis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quoniam autem de loco eſt pertractatum, & uacuum neceſſe eſt locum eſſe, ſi corpore careat, dictumq; eſt quõ eſt,*

E *& quõ non eſt locus in rebus: patet hoc pacto uacuum, aut ſeparatum, aut inſeparabile in ratione rerum nõ eſſe. uacuũ. n. non corpus, ſed corporis ſpacium eſſe uolunt. Quapropter. & uacuum uidetur quid eſſe, quia & locus.*

Quoniam autem de loco determinatum eſt, & uacuũ locum neceſſe eſt eſſe, ſi eſt, priuatum corpore, locus autẽ quõ eſt, & quõ non eſt dictum eſt, manifeſtum eſt, quoniã ſic quidem uacuum non eſt, neq; ſeparatum, neq; inſeparabile. uacuum. n. non corpus, ſed corporis ſpacium uolunt eſſe. Vnde & uacuum uidetur aliquid eſſe, quia & locus. T. c. 60. T. c. 61.

Oſtendit quõ aliqui ponebant Vacuum eſſe, & primo quid dicebant eſſe Vacuum, ſecundo propter qd Vacuum ponebant ibi. {Et propter hoc acceptum.} Infra. Dicit ergo primo, ꝙ, quia vacuum eſt locus priuatus corpore, & determinatum eſt de loco quõ ſit, & quõ F non ſit (dictum eſt enim ꝙ locus non eſt aliquod ſpacium, ſed terminus continentis) manifeſtum eſt etiã, ꝙ neq; vacuum eſt ſpacium ſeparatum à corporibus, neq; intrinſecum corporibus, ſicut ponebat Democritus. & hoc ideo, quia ponentes vacuum quocũq; iſtorum modorum, volunt ꝙ vacuum non ſit corpus, ſed ſpacium corporis. ideo enim videbatur aliquid eſſe vacuum, quia locus aliquid eſt: & ſicut locus videbatur eſſe ſpacium, ita & vacuum. Si ergo locus non eſt aliquod ſpacium præter corpus, neq; vacuum poteſt eſſe ſpacium præter corpora. Et cum de ratione vacui ſit, ꝙ ſit ſpacium corporis præter corpora, vt ſupra dictũ eſt, ſequitur, ꝙ vacuum non ſit. Secundo ibi.

Et per eadem ſanè. motus. n. qui loco accommodatur, in mentem uenit & hiſce, qui locum eſſe quid præter corporũ ARGY. G *molem ingredientium dicunt, & hiſce, qui uacuum ponunt. Atq; cauſam motus uacuum ſic eſſe putant, ut in illo corpora moueantur, hoc autem tale erit, qualem ipſum locum quidam inquiunt eſſe.*

Et per eadem ſanè acceptum eſt. prouenit. n. motus, qui eſt ſecundum locum, & locum dicentibus eſſe aliquid præter incidentia corpora, & his, qui dicunt, ꝗ uacuum eſt. Cauſam autem motus opinantur eſſe uacuum, ſic ſicut in quo mouentur. hoc autem tale erit, qualem locum dicunt eſſe quidam.

Oſtendit quare poſuerunt vacuum. & dicit ꝙ propter idem acceperunt vacuum eſſe, propter quod acceperunt locum eſſe. ſ. propter motum, vt ſupra dictũ eſt. quia prouenit, vt ſaluetur motus ſm locum, tã ſm illos, qui dicunt locum aliquid eſſe præter corpora, q̃ H ſunt in loco, q̃ ſm illos, qui ponunt vacuum eſſe. Negantibus autem locum & vacuum non prouenit motum ſm locum eſſe. Et ſic vacuum quodãmodo opinantur cauſam eſſe motus eo modo, quo locum, vt in quo. ſ. eſt motus. Deinde cum dicit.

ARGY. *At nulla prorſus neceſsitas cogit, ſi motus eſt Vacuum eſſe. Atq; omnino quidem uacuum omnis motus cauſa, non eſt. Quapropter, & Meliſſus idipſum præteriit, poteſt. n. alterari plenum, ut patet, Deinde neq; eius motus, qui ad locum accommodatur. Poſſunt. n. corpora mutuo ſibi cedere, etiam ſi nullum ſit ſpacium ſeparabile præter corpora, quæ mouentur. atq; hoc in continuorum, ſicut & in humidorũ conuerſionibus patet.*

Nulla autem neceſsitas eſt, ſi motus eſt, eſſe Vacuum. Omnino quidem igitur omnis motionis, nequaquam. unde, T. c. 62.

& Meliſſum

& Meliſſum latuit. alterari nãq; cõtingit plenum. Sed neq; ſecundum locum motum. Similiter.n.ſubingredi adinuicē, contingit, ſi nullum ſpacium ſeparabile ſit præter corpora mota. Et hoc manifeſtum eſt & in continuorum reuolutionibus, ſicut in ijs quæ ſunt humidorum.

Excludit rationes ponentium vacuum eſſe. Et non intendit hic rationes præmiſſas vera ſolutione ſoluere, ſed inſtantiam dare ex qua, ex ipſo aſpectu apparet ꝙ rationes, non ex neceſsitate concludunt. Primo ergo

T. c. 63. excludunt rationes ponentium vacuum ſeparatum. Secundo ponentium vacuum in corporibus ibi. {Cõtingit autem denſari.} Primam autem rationem excludit dupliciter. Primo quidem, quia non eſt neceſſarium ſi motus ſit, ꝙ vacuum ſit. Et, ſi loquamur vniuerſaliter de qualibet ſpecie motus, manifeſte apparet, ꝙ nequaq̃ eſt neceſſarium. nihil.n. prohibet id, quod eſt plenum alterari: ſolus.n. motus localis excludi videtur, ſi vacuum non ponatur. Et hoc latuit Meliſſum, dum credidit remoto vacuo, omnem ſpeciem motus auferri. Secundo excludit eandem rationem per hoc, ꝙ neq; motus localis tollitur, ſi vacuum non ſit. dato enim ꝙ nullum ſpacium ſeparabile ſit pręter corpora, quæ mouentur, poteſt motus localis eſſe ꝑ hoc, ꝙ corpora ſubintrent ſe inuicem per modum inſpiſſationis: & ſic aliquid in plenum mouetur, & non in vacuum. & hoc apparet manifeſte in generationibus corporũ continuorum: & præcipue in humidis, ſicut videtur in aqua. ſi.n. proiiciatur lapis in aliquam magnam latitudinem aquæ, manifeſte apparet fieri quaſdam circulationes circa locũ percuſsionis, quouſq; pars aquæ depulſæ commoueat aliã, & ſubintret ipſam: vnde, quia modica pars aquæ ſubintrat per quandam diffuſionē in maiorem aquam circulationis prædictæ, à paruo in maius procedunt, quouſq; totaliter deficiant. Secundo ibi.

ARGY. *Poſſunt etiam corpora non ob ingreſsionem in uacuum, ſed ob extruſionem eorum, quæ in ipſis inſunt, denſari. ueluti cũ præmitur aqua, fit, ut aer, qui in ipſa eſt, extrudatur.*

T. c. 63. *Contingit autem denſari non in uacuum, ſed propter id, quod ea, quæ inſunt, elabuntur, ut aqua colliſa aerē, qui ineſt.*

Excludit rationes ponentium vacuum in corporibus. Et primo rationem, quæ procedebat ex condenſatione. & dicit, ꝙ contingit corpora condenſari, & partes corporis ſubintrare ſibi inuicem, non propter hoc ꝙ pars ſubintrans vadit in locũ vacuum, ſed ideo, quia erant aliqua foramina plena aliquo corpore ſubtiliori, quod facta condenſatione elabitur: ſicut quando aqua colliditur & inſpiſſatur, aer qui intus erat, excluditur. & hæc maxime apparēt in ſpongia, & in huiuſmodi corporibus poroſis. Hæc igitur ſolutio non oſtendit cauſam condenſationis, quam inferius ponit, ſed oſtendit, ꝙ etiam per hunc modum, manifeſte excludi poteſt neceſsitas vacui. Secundo ibi.

ARGY. *Fiunt præterea incrementa non ſolum aliquo ingrediente, ſed etiam alteratione. ueluti ſi aer ex aqua fiat.*

Et augmentari non ſolum ingrediente aliquo, ſed & alteratione, ut ſi ex aqua fiat aer.

Excludit rationem, quæ procedit ex augmento, & dicit ꝙ augmentum contingit eſſe non ſolum per additionem alicuius corporis ingredičtis in corpus aug-A mentatum, vt ſic neceſſe ſit eſſe Vacuũ, ſed etiam per alterationem: ſicut cum ex aqua fit aer, maior fit quãtitas aeris, q̃ erat aquæ. Et hæc etiam non eſt vera ſolutio rationis inductæ, ſed ſolum inſtantia quædam, ne ſit neceſſe ponere Vacuum, Vera autem ſolutio ponitur in libro de Generatione, vbi oſtenditur, ꝙ alimētum non ſic tranſit in id, ꝙ augetur quaſi ſit aliud corpus ab ipſo, ſed quia conuertitur in ſubſtantiam eius, ſicut ligna appoſita igni cõuertunť in ignē. Tertio ibi. T. c. 34.

ARGY. *Omnino autē ea ratio, quæ de accretione fit, & de aqua, quæ in cinerem funditur, ipſa ſeipſam impedit. aut.n. nõ augetur quicquam, aut nõ corpore, aut fieri poteſt ut ſint duo corpora in eodem. Dubitationem igitur communem ſoluere uolunt, ſed non uacuum eſſe oſtendunt, aut totum corpus uacuum eſſe neceſſe eſt, ſi omni ex parte augetur & per uaB cuum, ut dicunt, accreſcit. Eadem eſt & de cinere ratio. Patet igitur perfacile eſſe eas ſoluere rationes, ex quibus quidam uacuum eſſe oſtendunt.*

Omnino autem, & quæ eſt de augmēto ratio, & de aqua in cinerem infuſa, ipſa ſeipſam impedit. aut.n. non augetur quodlibet, aut non corpore, aut contingit duo corpora in eodem eſſe. Dubitationem igitur uolunt communem ſoluere, ſed non demonſtrant Vacuum, q eſt. aut omne corpus uacuum eſſe neceſſe eſt, ſi penitus augetur, & augetur per uacuum. eadem autem & in cinere ratio eſt. Quòd quidē igitur & ex quibus demonſtrant uacuum, ſoluere facile ſit, manifeſtum eſt. T. c. 64.

Excludit ſimul, & rationem de augmento, & rationem de aqua effuſa in cinerem, & dicit, ꝙ vtraq; impedit ſeipſam. Quod ſic patet. eſt.n. circa augmentum C hæc dubitatio. videtur.n. ꝙ non totum augeatur, vel ꝙ augmentum non fiat per additionem corporis, ſed per additionem alicuius in corporei, aut ꝙ contingat duo corpora eſſe in eodem loco. Hanc igitur dubitationem, quæ cõiter vr̄ eſſe, tam contra ponētes vacuũ, q̃ contra non ponentes: volunt ſoluere. Sed tamen nõ demonſtrant, ꝙ vacuum ſit, ſed oportet eos dicere, ſi augmentum ſit propter vacuum, ꝙ totum corpus ſit vacuum, cum totum corpus augeatur. Et ſimiliter dicendum eſt de cinere, quia, ſi vas plenum cinere recipit tantum de aqua, quantum vacuum, oportet dicere ꝙ totum ſit vacuum. Non eſt igitur hoc propter vacuitatem, ſed propter commiſtionem in aqua. aqua.n. commiſta cineri cõdenſatur: & aliqua pars eius exhalat, & iterum partes cineris magis inſpiſſantur humefactione. cuius eſt ſignum, quia non poteſt extrahi tanD tum de aqua, quantum prius fuit. vltimo autem cõcludit, ꝙ manifeſtum eſt, ꝙ facile eſt ſoluere ea, ex quibus demonſtant vacuum eſſe.

LECTIO XI.

Vacuum non eſſe, ex natura motus plurimis rationibus oſtenditur.

ARGY. *Rurſus autem dicamus, uacuum hoc pacto ſeparatum non eſſe ut quidam inquiunt eſſe. nam, ſi natura cuiq; ſimplicium corporum aliqua latio competat, ut igni quidē ſurſum, terræ uero deorſum, atq; ad medium, patet uacuũ cauſam lationis nõ eſſe. Cuius igitur motus cauſa uacuũ erit: eius.n. eſſe uidetur, q loco accõmodatur, at huius cã non eſt.*

QVòd autem non eſt uacuum, ſic diuiſum, ſicut quidam dicunt, dicemus iterum. Si.n. eſt uniuſcuiuſq;

ſimplicium corporum loci mutatio aliqua natura, ut ignis quidem ſurſum, terræ autem deorſum, et ad medium, manifeſtum eſt, q̧ non uacuum erit cauſa loci mutationis. Cuius igitur cauſa erit uacuum: uidetur. n. cauſa eſſe motus ſecundum locum, huius autem cauſa non eſt.

Poſitis opinionibus aliorum de vacuo, & quid ſignificetur nomine vacui, hic incipit inquirere veritatem. Et primo oſtendit vacuum non eſſe ſeparatum, ſecūdo oſtendit vacuum non eſſe corporibus inditum ibi. {Sunt autem quidam, & cetera.} Circa primum duo

Secūda parte. 9. sex. facit. Primo oſtendit vacuum ſeparatum non eſſe ex parte motus, ſecundo ex conſyderatione, quia ipſum

T. c. 76. vacuum conſyderauit ſm ſe ibi. {Et per ſe autē.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit vacuum nō eſſe ex parte motus. Secundo ex parte velocitatis & tardi-

T. c. 71. tatis in motu ibi. {Amplius autem ex his, & cætera.} Circa primum ponit ſex rationes, circa quarum primā dicit, ꝙ oportet iterum dicere, ꝙ non eſt vacuum ſeparatum ſicut quidam dicūt. Ideo autem apponit. {Iterum.} quia hoc etiam aliqualiter oſtenſum eſt ex parte loci. ſi enim locus non ſit ſpacium, ſequitur ꝙ vacuum nihil ſit, vt ſupra dictum eſt. Sed nūc iterum idē oſtendit ex parte motus. ponebant. n. vacuum, vt dictum eſt, ꝑꝑ motum: ſed ꝑꝑ motum non eſt neceſſarium ponere vacuum. maxime enim vr̃, ꝙ eſſet cā motus localis: ſed ꝑꝑ motum localem non oportet ponere vacunm: quia omnia corpora ſimplicia habent motus locales naturales, ſicut motus naturalis ignis eſt ſurſum, & motus terrę eſt deorſum, & ad mediū. Et ſic manifeſtum eſt, ꝙ natura vniuſcuiuſq; corporis eſt cā motus localis. & non vacuum. Quod quidem eſſet ſi, ꝑꝑ affirmationem vacui aliqua corpora naturalia mouerentur. ſi autem nō ponitur cauſa motus localis, nullius alterius motus cauſa poni pōt, neq; alterius rei. Fruſtra igitur vacuū eſt. Secundam rōnē ponit ibi.

ARGY. *Præterea, ſi eſt aliquid, ut locus corpore carens, cum eſt uacuum, quò nam feretur corpus, q̧ in illo poſitum fuerit? non. n. ad uniuerſum mouebitur. Eadem & ad eos accōmodatur ratio, qui locum ſeparatum quid eſſe ponunt, in quem id fertur q̧ motu cietur? quo nāq; modo feretur id, q. ibi poſitum fuerit aut manebit? Et de differētijs hiſce ſupra, inquā, ac infra, & de uacuo non iniuria eadem accommodabitur ratio. qui nāq; uacuum eſſe dicūt, locum ipſum inquiūt eſſe: At quonam pacto corpus, aut in loco, aut in uacuo erit? nō enim ſit id, q. ratio flagitat, cum totum quippiam corpus, aut in ſeparato permanenteúe loco poſitum fuerit. Pars. n. ſi non ſcorſum ponatur, nō in loco eſt, ſed in toto. Præterea, ſi neq; locus eſt, neq; uacuum erit.*

T. c. 65. *Amplius, ſi eſt uacuum aliquid, uelut locus priuatus corpore, cum ſit uacuum, quò mouebitur poſitum in ipſo corpus? non. n. in oēm partem. Eadem autem ratio & ad eos locum eſſe aliquid opinantes ſeparatum, in quē fertur q̧ fertur. qūo. n. mouebitur poſitum aut manebit? Et de ſurſum, & deorſum, & de uacuo conuenit eadem ratio merito. uacuum. n. locū faciunt, qui eſſe dicunt. Et qūo iam inerit, aut in loco, aut in uacuo? nō. n. accidit cum totum poſitum ſit ſicut in ſeparato loco, & ſufferēte corpore. pars. n. niſi ſcorſum ponatur, non erit in loco, ſed in toto. Amplius, ſi non eſt locus, uacuum non erit.*

[P]ars niſi ſeor[ſu]m ſeparata [po]natur, nō di[ci]tur eſſe in lo[co], ſed ī toto. [Se]cunda rō.

Quę talis eſt ſi ponatur vacuum eſſe, non poteſt aſſignari cauſa motus naturalis, & quietis naturalis. maE nifeſtum eſt. n. ꝙ corpus naturale mouetur ad locum ſuum naturalem, & quieſcit in eo naturaliter, ꝑꝑ conuenientiam, quam habet cum ipſo, & quia nō conuenit cum loco, à quo recedit. ſed vacuum non habet aliquam naturam, per quam poſsit conuenire aut diſcōuenire à corpore naturali. ſi ergo ponatur aliquod vacuum, quaſi quidam locus priuatus corpore, non poterit aſsignari ad quam partem illud corpus naturaliter moueatur. non. n. poteſt dici ꝙ feratur ad quamlibet partem, quia hoc videmus ad ſenſum eſſe falſum, quia ab vna parte naturaliter recedit, et naturaliter accedit ad aliam. Et hæc eadem ratio valet contra eos, qui ponunt locum eſſe quoddam ſpacium ſeparatum, in ꝙ corpus mobile fertur. non. n. erit aſsignare qūo corpus poſitum in tali loco vel moueatur, vel quieſcat quia dimenſiones ſpatij nullam habent naturam, ꝑ quā F poſsit attendi ſimilitudo, vel diſsimilitudo ad corpus naturale. Et merito congruit eadem rō de vacuo {& de ſurſum & deorſum,} .i. de loco, cuius partes ſunt ſurſum & deorſum. quia illi, qui ponunt vacuum, dicunt ipſum eſſe locum. Et non ſolum ponentes vacuum, & ponentes locum eſſe ſpaciū nō poſſunt aſsignare qūo aliquid moueatur & quieſcat ſm locum, ſed etiam nō poſſunt conuenienter aſsignare qūo aliquid ſit in loco vel in vacuo. ſi. n. locus ponatur eſſe ſpaciū, oportet ꝙ totum corpus inferatur in illud ſpacium, & non ſicut accidit apud ponentes locum eſſe terminum corporis continentis: ꝙ locatū eſt in loco ſicut in aliquo ſeparato, & ſicut in quodam corpore continente, & ſuſtentante. Et hoc vr̃ eſſe de rōne loci, ꝙ aliquid ſit in loco, ſicut in ſeparato & ſeorſum exñte: quia, ſi pars alicuius corporis non ponatur ſeorſum ab ipſo corpore, nō G erit in eo, ſicut in loco, ſed ſicut in toto. Eſt igitur de ratione loci & locati, ꝙ locus ſeorſum ſit à locato. Et hoc non accidit, ſi ſpacium ſit locus, in quo totum mergitur totum corpus. non igitur ſpaciū eſt locus. & ſi ſpacium non eſt locus, manifeſtum eſt, ꝙ vacuum nō eſt. Tertiam rationem ponit ibi.

Accidit autem hiſce, qui dicunt uacuum eſſe, ut neceſſarium, ſi motus erit contrarium potius: ſi quiſpiam diligenter conſyderet non poſſe, inq̄, quicq̄ moueri, ſi uacuum eſt. Nā ut quidam terram ob ſimilitudinē quieſcere cenſuere, ſic & in uacuo quoduis quieſcere corpus neceſſe eſt. non eſt. n. quò nam magis aut minus mouebitur. Quò nāq; uacuum eſt, hoc differentiam eſt expers. ARGY.

Accidit autem dicētibus eſſe uacuum, tanq̄ neceſſarium, ſiquidem erit motus contrarium magis eſſe, ſi aliquis inten- T. c. 66.
H *dat non contingere moueri quicq̄ ſi ſit uacuum. ſicut. n. ꝑꝑ ſimile dicentes terram quieſcere, ſic & in uacuo neceſſe eſt quieſcere. Non enim eſt quò magis & minus mouebitur ſecundum. n. q̧ uacuum eſt non habet differentiam.*

Et dicit, ꝙ, cùm Antiq Philoſophi ponerent ꝙ neceſſe eſt vacuum eſſe ſi eſt motus, ē contra accidit, qa ſi eſt vacuum, non eſt motus. & hoc probat ꝑ quoddā ſimile. Quidā. n. dixerūt ꝙ terra quieſcit in medio ꝑꝑ ſimilitudinem partium circunferentiæ vndiq;: & ſic, terra, cùm non habeat quare moueatur magis verſus vnam partem circunferentiæ, quàm verſus aliam, quieſcit. Et eadem ratione neceſſe eſt in vacuo quieſcere. nō. n. eſt aſsignare quare magis moueatur ad vnā partem, q̄ ad aliam: quia vacuum inquantum hmōi, non habet differentias in ſuis partibus. nō entis. n. nō ſunt differentiæ. Quartam ponit ibi.

Tertia rō. *2. de Cœ. t. c. 90.*

Atqui

ARGY. *Atqui patet omnem motum, aut ui fieri, aut natura. Et ſi ſit uiolentus, & eum neceſſario, qui natura competit eſſe. Quippe cum uiolentus quidem ſit præter naturam, qui uero eſt præter naturam poſterior ſit eo, qui eſt ſecundũ naturam. quare, ſi hiſce motus non ſit, qui corporum naturalium cuiq; ſuapte natura competit, neq; cæterorum profecto motuum quiſquam erit. At quonam pacto motus his erit, qui natura competit rebus cum ratione uacui, ac infiniti nulla prorſus ſit differentia. Nam quò infinitum eſt, eò nihil infra, nihil ſupra, nihil deniq; medium eſt. quo uero uacuum eſt, eò nihil intereſt inter ſuperum inferumq́;. nam ut nihil nulla eſt differentia, ſic & eius quod haud eſt nulla differentia aſsignari poteſt. uacuum uero non ens quid priuatioq́; eſſe uidetur. At ea latio, quæ natura competit, differentiam ſubit. quare erunt ea, quæ differentia ſunt natura. Aut igitur non eſt natura latio uſquam, aut ſi eſt, uacuum in ratione rerum profecto non eſt.*

B

T.c.67. *Deinde quoniã omnis motus aut uiolentus aut ſecundum naturam eſt. Neceſſe eſt aũt, ſiqdem ſit uiolẽtus, eſſe & eũ, qui ſecundũ naturã. uiolentus. n. eſt extra naturam, qui aũt extra naturam poſterior eſt eo, qui eſt ſecundũ naturam. Quare, ſi nõ ſcdm naturã eſt unicuiq; Phyſicorũ corporum motus, neq; aliorũ erit motuũ neq; unus. At uero motus natura his quo erit in Vacuo, cũ nec una ſit differentia ſcdm uacuum & infinitum? ſcdm quidem. n. q̃ ĩfinitũ eſt, nihil erit ſurſum, neq; deorſum, neq; mediũ: ſcdm aũt q̃ uacuum eſt, nihil differens ſurſum à deorſum. Sicut. n. nullius neq; una eſt differentia, ſic & non entis. uacuum aũt non ens aliquid, & priuatio uidetur eſſe. natura aũt loci mutatio differens eſt. quare erunt, quæ ſunt natura differentia. Si igitur non eſt natura, nuſquam & nulla loci mutatio: aut ſi hoc eſt, non eſt uacuum.*

C

Quarta rõ. Quæ talis eſt. Motus naturalis eſt prior violẽto: cũ motus violẽtus nõ ſit niſi q̃dã declinatio à motu naturali. Remoto ergo motu naturali remouet̃ omnis motus: cũ remoto priori remoueat̃ poſterius. ſed poſito vacuo remouet̃ motus naturalis, q̃a tollit̃ dr̃ia partiũ, loci, ad quas eſt motus naturalis, ſicut & poſito ĩfinito, vt ſupra dictũ eſt. ſed hoc intereſt inter vacuum & infinitũ, quia poſito infinito nullo mõ põt poni neq; ſurſum, neq; deorſum, neq; mediũ, vt in Tertio dictũ eſt: poſito aũt Vacuo poſſunt hęc quidem poni, ſed non q̃ adinuicem differant, quia nullius, & non entis, & p cõſequens vacui, cũ ſit non ens & priuatio, nõ eſt aliqua dr̃ia. Sed loci mutatio naturalis requirit locorum dr̃iá, quia diuerſa corpora ad diuerſa loca mouentur. vnde oportet loca naturalia differre abinuicem. Si igitur po- D natur vacuum, nullius erit naturalis loci mutatio. & ſi non eſt loci mutatio naturalis, nulla loci mutatio erit. vnde, ſi eſt aliqua propria loci mutatio, oportet q̃ vacuum non ſit. Quintam ponit ibi.

ARGY. *Præterea nunc quidem mouentur ea, quæ iaciuntur eo, q̃ pepulit nõ tãgete, aut ob antiperiſtaſim, ut quidam inquiũt, aut quia pulſus aer motu pellit celeriore: quæ, ſi ea latio pulſi, qua locũ ad propriũ fertur. at ĩ uacuo nihil horũ eſſe põt. Neq; ſi ut quicquam feratur, niſi ut id, quod uehitur.*

T.c.68. *Amplius nunc quidẽ proiecta mouentur, proiectore non tangente, aut pp antiperiſtaſim, ſicut quidã dicunt, aut ex eò q̃ pellit pulſus aer ueIociore motu, q̃ latio pulſi ſecundũ quam fertur in proprium locũ. in uacuo aũt nihil horũ contingit eſſe. neq;. n. erit ferri, niſi aut q̃ uehitur.*

A Circa quam conſyderandum eſt, q̃ ſolet eſſe quędam dubitatio circa ea quæ proiiciũtur: oportet. n. mouens & motum ſimul eſſe, vt infra in Septimo probat̃, & tamen illud, q̃ proĩcit̃, inuenitur moueri ẽt poſtq̃ ſeparatum eſt à proiiciente, ſicut apparet in lapide proiecto, & ſagitta emiſſa p arcum. Nunc igitur ſuppoſito q̃ vacuum non ſit, ſoluitur iſta dubitatio ex parte aeris, quo medium repletur. & hoc dupliciter. dicunt. n. quidam, q̃ ea quæ proiiciuntur, mouentur poſtq̃ non tãguntur à proiiciente pp antipariſtaſim. i. repercuſsionem, vel contra reſiſtentiam: aer. n. motus repercutit̃ ad alium aerem, & ille ad alium, & ſic deinceps, & per talem repercuſsionem aeris ad aerem mouetur lapis. Alij vero dicunt, q̃ hoc ideo eſt, quia aer, qui cõtinuus exiſtens à proiiciente impellitur, velocius impellit corpus proiectum, q̃ ſit motus, quo corpus proiectum fer- B tur naturaliter in proprium locum. Vnde pp velocitatem motus aeris non permittitur corpus proiectum, vtputa lapis, vel aliud hmõi, cadere deorſum, ſed fertur ſm impulſionem aeris. Nulla autem iſtarum cauſarum poſſet poni ſi eſſet vacuum, & ita corpus proiectũ nullo modo ferretur, niſi quandiu veheretur, puta à manu proiicientis, ſed ſtatim emiſſus à manu caderet: cuius contrarium videmus. non ergo eſt vacuum. Sextam ponit ibi. Quinta rõ.

Præterea nemo dicere poteſt, cur motum alicubi ſtabit. cur. n. hic q̃ ibi potius ſtabit? Quare aut quieſcet, aut in infinitum feratur neceſſe eſt, ſi nõ potentius quippiam impedierit. Inſup nunc quidem in uacuo ex eo corpora ferri uidentur, quia cedit: at in uacuo talis conditio ſimiliter ſeſe habet omni ex parte. quare omnem ad partem feretur. ARGY.

C *Amplius nullus utiq; poterit dicere, pp quid q̃ mouetur ſtabit alicubi. quid. n. magis hic q̃ ibi? Quare aut quieſcet, aut in infinitum, neceſſe eſt ferri, niſi aliquod impedierit maius. Amplius autem nunc quidem in uacuum ob id quod cedit ferri uidetur: in uacuo autem ubiq; ſimiliter eſt huiuſmodi: quare in omnem feretur partem.* T.c.69. T.c.70.

Quæ talis eſt. Si motus ſit in vacuo, nullus poterit aſsignare cauſam, pp quid illud q̃ mouetur, alicubi ſtat. non. n. eſt ratio quare magis quieſcat in vna parte vacui, q̃ in alia: neq; in his, quæ mouentur naturaliter, cùm non ſit differentia inter partes vacui, vt ſupra dictum eſt: neq; in his, quæ mouentur motu violento. Nunc enim dicimus, q̃ ceſſat motus violentus, vbi deficit repercuſsio vel impulſio aeris, ſm duas cauſas aſsignatas. oportebit ergo, q̃ vel quieſcat omne corpus, & nihil moueatur, aut, ſi aliquid moueatur, q̃ moueat̃ D in infinitum, niſi occurrat ei aliquod corpus maius, q̃ violentum motum eius impediat. Ad confirmationem autem huius rationis ſubiungit cauſam quare ponunt aliqui motum fieri in vacuo, quia. ſ. vacuũ cedit, & non reſiſtit mobili. vnde, cum vacuum ſimiliter cedit, ex omni parte, fertur in infinitum ex qualibet parte. Sexta rõ.

LECTIO XII.

Ex natura velocitatis ac tarditatis motus illorum deſtruit ſermonem, qui ex iis eſſe vacuum demonſtraſſe arbitrabantur.

ARGY. *Atqui perſpicuum id, q̃ dicitur & ex hiſce, quæ deinceps dicemus erit. Videmus. n. idẽ põdus, corpusúe celerius duas ob cauſas ferri. Aut quia id differt. p q̃d mouetur, ut ſi per terrã uel aquã, uel aerem moueatur: aut quia id, q̃ fertur, differt, ſi ſint eadẽ cætera ob põderis, aut leuitatis exceſſũ.*

T. c. 72. *AMplius aũt & ex his manifeſtũ eſt, q̃ dicitur. Videmus.n.idẽ graue & leue corpus uelocius ferri ꝑp duas cauſas, aut quia id differt per qđ, ut per aquã, aut ꝑ terrã, aut ꝑ aerem: aut quia id differt quod fertur, ſi alia ſunt eadem, ꝑp excellentiam grauitatis, aut leuitatis.*

Hic oſtẽdit vacuum non eſſe ex parte velocitatis & tarditatis in motu. Et circa hoc duo facit. Primo aſsignat cauſas, ꝑp quas velocitas & tarditas eſt ĩ motu, ſecundo ex illis cauſis argumentaſ ad ꝓpoſitũ ibi. {Hoc igitur ꝑ q̃ ferſ, &c.} Dicit ergo primo, q̃ vnũ & idem corpus graue, & quodcunq; aliud, vtpote lapis vel aliquid hmõi, ꝑp duas cauſas velocius ferſ. aut ꝑp drĩam medij, ꝑ q̃ fertur, vt ꝑ aerem, vel terram, vel aquã: aut ꝑp differentiam ipſius mobilis, quia eſt, vel grauius, vel leuius cæteris paribus. Secundo ibi.

ARGV. *Atq; id quidem, per quod fertur cauſa eſt, propterea q̃ impedit. maxime quidem ſi econtra feratur, minus aũt ſi maneat, & magis id, q̃ non eſt facile diuiſibile: quale eſt id, qđ magis eſt craſſum. Pondus igitur A per B quidem medium in tempore C feretur. Per D uero ſubtilius quidem illo, longitudine uero æquale in tempore E impedientis corporis ratione. Sit.n. B quidem aqua, D aũt aer. quanto igitur aer aqua ſubtilior, tanto celerius A pondus per D, q̃ ꝑ B mediũ feretur, ut patet. Habeat igitur eandem rõnẽ ad celeritatem celeritas, qua diſtat aer ab aqua. Quare, ſi in duplo ſit aer aqua ſubtilior, duplo in tempore B medium pertranſibit ad id tempus, in quo per medium D feretur, & C tempus duplum erit temporis E, atq; quo ſubtilius eſt minusq; impedit atq; facilius ſcinditur id, ꝑ quod fit tranſitio, eò pondus A celerius ſemper feretur.*

Hoc igitur, per quod fertur, cauſa eſt: quia impedit maxime quidem, quod contra fertur, poſtea autem & manens magis autem quod non facile diuiditur: huiuſmodi aũt groſſus eſt. Id igitur in quo eſt A, mouebitur per B, quod autem in quo eſt C tempus: per ipſum autem D cum ſit ſubtilius: ſed æqualis longitudo eſt ipſius B, quæ eſt ipſius D, ſecundũ analogiam impedientis corporis. ſit.n. B quidem aqua, D uero aer. quanto igitur ſubtilius aer aqua, & incorporalius tanto citius A per D mouebitur, q̃ per B. Habet igitur eandem rationem, qua quidem diſtat aer ab aqua, uelocitas ad uelocitatem. Quare, ſi dupliciter ſubtile eſt in duplici tempore, quod eſt ipſum B, tranſibit q̃ D. Et erit in quo eſt C tempus duplex eo, in quo eſt E. & ſemper iam q̃tũcunq; ſit incorporalius, & minus impeditiuum & bene diuiſibilius ꝑ quod fertur, citius mouebitur.

Ex præmiſsis cauſis argumentaſ ad ꝓpoſitũ. Et primo ex drĩa medij. Secundo ex drĩa mobilis ibi. {Secundo aũt horũ.} Circa primum duo facit. Primo ponit rõnẽ, Secundo eam recapitulando recolligit ibi.

Secũda parte. tex. 74. {Sed ſicut in capitulo.} Circa primum duo facit. Primo ponit rõnẽ, Secundo oſtendit cõcluſionẽ ſequi ex

Secũda parte. tex. 73.

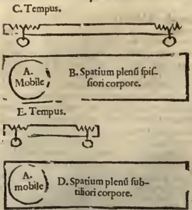
Secũda parte. 72. præmiſsis ibi. {Sicut.n. vacuũ.} Ponit ergo primo talẽ rõnẽ. Proportio motus ad motum in velocitate eſt ſicut ꝓportio medij ad mediũ in ſubtilitate: ſed ſpatij vacui ad ſpacium plenũ nulla eſt ꝓportio: ergo motus ꝑ vacuũ non habet ꝓportionem ad motum, qui fit ꝑ plenum. Primo ergo manifeſtat primam ꝓpoſitionẽ huius rationis. & dicit, q̃ medium, ꝑ q̃ aliquid fertur, eſt cauſa velocitatis & tarditatis, quia impedit corpus, q̃ mouetur. & maxime quidem impedit, qñ mediũ fertur

E in contrarium, vt patet in naui, cuius motus impeditur à vento, ſecundario autem impedit, ſi ẽt quieſcat: quia, ſi ſimul moueretur cum mobili, non impediret, ſed magis iuuaret, ſicut fluuius, qui defert nauẽ inferius. Sed inter ea, quæ impediunt, magis impedit illud, q̃ nõ facile diuiditur, & tale eſt corpus magis groſſum. & hoc manifeſtat per exẽplum. ſit.n. corpus, q̃ mouetur A, ſpaciũ, ꝑ q̃ moueſ, ſit B, & tempus, in quo A mouetur ꝑ B, ſit C. Ponamus aũt aliud ſpaciũ, q̃ ſit D, æqualis longitudinis cum B, ſed tñ D ſit plenum ſubtiliori corpore q̃ B, ſm aliquam analogiam .i. ꝓportionẽ corporis medij, q̃ impedit motũ corporis, vtputa, q̃ ſpaciũ B ſit plenum aqua, ſpaciũ vero D, ſit plenũ aere. quanto ergo aer eſt ſubtilior aqua & minus ſpiſſus, tãto mobile, q̃ eſt A citius mouebitur ꝑ ſpaciũ D, q̃ ꝑ ſpacium B. Quæ eſt ergo ꝓportio aeris ad aquam in ſubtilitate,

F eadem eſt proportio velocitatis ad velocitatẽ. & quãto eſt maior velocitas, tanto eſt minus tempus. quia velocior motus dr̃, qui eſt in minori tpe, ꝑ æquale ſpaciũ, vt in Sexto diceſ. Vnde, ſi aer eſt in duplo ſubtilior, q̃ aqua, ſequeſ q̃ tempus, in quo mouetur ꝑ B, q̃ eſt plenum aqua, ſit duplum tempus, in q̃ tranſit D, q̃ eſt plenum aere. & ita tempus C, in quo pertranſit ſpaciũ B, erit duplum tẽpore, q̃ eſt E, in quo pertranſit ſpacium D, & ſic poterimus vniuerſaliter accipe, q̃ in quacũq; proportione medium, per q̃ aliquid ferſ eſt ſubtilius, & minus impeditiuum & facilius diuiſibile, in eadem proportione erit motus velocior. Lec. 3. T. c. 23.

Demonſtratio exemplaris, oſtendens q̃ talis eſt proportio motus ad motum in uelocitate, qualis eſt proportio medij ad medium in ſubtilitate.

G

H

2. ibi.

ARGV. *At uacuum nullam rationem habet, qua corpore exceditur: quemadmodum neq; ipſum nihil ad numerum. Nam, ſi quatuor uno quidem tria, pluribus uero duo, & pluribus etiam q̃ duo unum excedunt, nullam profecto rationem ulterius habent, quia nihilum ipſum excedunt. Id.n. quod excedit in exceſſum ipſum, & in id, quod exceditur, neceſſe eſt diuidatur. quare ipſa quatuor erunt, id, quo excedunt, et nihil. Icciirco neq; linea punctum excedit, ſi non componatur ex punctis. Similiter & uacuum, nullam ad plenum rationem habere poteſt.*

Vacuum autem nullam habet rationẽ, qua excedatur à pleno,

pleno, ſicut neq; ipſum nihil ad numerum. Si.n. quatuor tria excedunt uno, pluribus autem duo, & adhuc unum pluribus q̃ duo. ipſum autem nihil non amplius habent rationẽ, qua excedant. Neceſſe eſt.n. diuidi excedens in excedentiam, & in id, quod exceditur. Quare & quatuor erũt quot excedũt, & nihil. Vnde neq; linea punctum excedit, niſi componatur ex punctis. Similiter autem uacuum ad plenum nullam poſſibile eſt habere rationem.

Manifeſtat ſecundã propoſitionẽ & dicit, ꝙ vacuũ nõ exceditur à pleno ſm aliquã ꝓpoſitionẽ. & hoc ꝓbat per hoc, ꝙ numerus non excedit nihil ſm ꝓportionẽ aliquã, ſed ſolũ attenditur proportio aliqua numeri ad numerũ, vel ad vnitatẽ. ſicut quatuor excedunt tria in vno, & adhuc in pluri excedunt duo, adhuc in pluri vnum. vnde dicitur maior proportio quatuor ad vnũ, q̃ ad duo, vel tria. Sed quatuor non excedunt nihil ſm aliq̃ proportionẽ. & hoc ideo, quia neceſſe eſt, ꝙ omne excedens diuidatur in id, quod exceditur, & in excedẽtiã.i. in id, in quo excedit, ſicut quatuor diuiditur ĩ tria, & in vnũ in quo excedit tria. Si ergo quatuor excedũt nihil, ſequitur ꝙ quatuor diuidatur in aliquot, & nihil. ꝙ eſt inconueniens. Vnde etiam non põt dici, ꝙ linea excedat punctum niſi cõponeretur ex punctis, & diuideretur in ea. Et ſilr non põt dici, ꝙ vacuũ habeat aliquam proportionẽ ad plenũ: quia vacuum non cadit in compoſitionem pleni. Tertio ibi.

ARCT. *Quare neq; etiam motus. Sed, ſi per ſubtiliſsimum tãto motu, tanto in tempore pondus A fertur, per uacuum ſi mouebitur, omnem profecto rationem exuperabit.*

T. c. 72. *Ergo neq; motum. Sed, ſi p ſubtiliſsimum in tanto taliq; tempore fertur per uacuum, omnem exuperat rationem.*

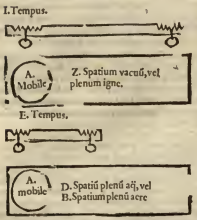
Ponit concluſionem cõcludens, ꝙ non eſt poſſibile eſſe proportionem inter motum, qui fit per vacuum, & motum, qui fit per plenum: ſed, ſi aliquod corpus fertur per quodcunq; ſubtiliſſimum in tãto ſpatio, taliq; tempore, motus, qui eſt per vacuum, tranſcẽdet omnẽ proportionem datam. Deinde cum dicit.

ARCT. *Si.n. Z uacuũ longitudine æquale B & D plenis. Põdus igitur A ſi trãſierit. Atq; alio quidẽ in tpe qđ ſit I, minore uero q̃ eſt tẽpus E, fuerit motũ, hanc profecto rõnem, et uacuũ habebit ad plenum, quã ad tẽpus: tempus habebit, ſed tanto in tpe quantum eſt I pleni D, partem aliquã tranſierit pondus A. Sitq; illa D K. Tranſierit autẽ A pondus medium ipſum Z. Si ea etiam rõne differat ſubtilitate ab aere, quam E tẽpus ad I, tempus habet. Nam, ſi corpus Z, tanto ſubtilius ſit ipſo O, quanto tẽpus E, tẽpus excedit. I econtra profecto pondus A tranſierit illud celeritate, tanto in tpe, quantum eſt tẽpus I. ſi p illud feratur. Si igitur nullum in Z fuerit corpus celerius, adhuc p illud ſanè mouebitur. At in I tpe motum iam erat. quare pondus A æquali in tpe plenum & uacuum pertranſibit. At hoc fieri nequit. Si igitur tempus aliquod erit, in quo p uacuum quoduis corpus mouebitur, hoc eueniet impoſſe, ut ex hiſce quæ diximus patuit. in tpe enim æquali quippiã plenum, atq; uacuum pertranſibit. erit enim ſic aliquod corpus, ut ad tempus eſt tempus.*

Sit.n. Z, uacuum æquale autẽ magnitudine his quæ ſunt B & D A. ergo, ſi tranſibit, & mouebitur per Z, quodam quidem in tpe, quod eſt I. ſed in minori q̃ in quo eſt E, & hãc habebit rõnem uacuum ad plenũ. Sed in tanto tpe quantum A *eſt in quo eſt I ipſius D A, tranſibit ſubtilius. Tranſibit aũt ſi ſit aliquid ſubtilitate differens ab aere, in quo eſt Z, ſecundum hanc proportionem, quam tempus habet, in quo eſt E ad tempus, in quo eſt I. Si.n. in tanto ſubtilius eſt corpus, in quo eſt Z ipſo D, quantum exuperat E ipſum I, tranſibunt econtrario uelocitate in tanto, quantum I ipſum Z, quod eſt, in quo eſt A, ſi feratur. Si igitur nullum ſit corpus, in quo eſt Z adhuc uelocius pertranſibit, quoniam & ſicut prius: ſed erat, in quo eſt I. Quare in æquali tempore tranſibit, quod eſt plenum & uacuum. Sed impoſsibile eſt. Manifeſtum eſt igitur, q, ſi fuerit aliquod tẽpus, in quo p uacuum quodlibet feratur, accidet hoc impoſsibile: in æquali enim accipietur, & quod plenum eſt tranſire aliquod & uacuum. erit enim aliquod analogum corpus alterum ad alterum, ut tempus ad tempus.* T. c. 75.

B Quia prædictã concluſionẽ oſtenſiue ex principijs ſuppoſitis deduxerat: ne qua dubitatio oriatur de principiis præmiſſis, vt certior ſit proceſſus, probat eandẽ concluſionẽ deducendo ad impoſſibile. Si.n. dicatur ꝙ motus, qui eſt per vacuum, habet aliquã proportionẽ velocitatis ad motũ, qui eſt per plenum, ſequuntur multa inconuenientia. ponatur ergo ꝙ ſpatiũ vacuũ ſit Z, ꝙ quidem ſit æquale ſm magnitudinẽ ſpatio B, ꝙ eſt plenũ aqua, & ſpatio D, ꝙ eſt plenũ aere. Si autẽ detur ꝙ motus, qui eſt per Z, habeat aliquã proportionẽ ſm velocitatem ad motus qui ſunt per B & D, oportet dicere ꝙ motus, q eſt per Z, ꝙ eſt vacuũ, ſit in aliquo determinato tẽpore: quia velocitates diſtinguuntur ſm quantitates tẽporum, vt ſupra dictũ eſt, ſi ergo dicatur, ꝙ mobile, ꝙ eſt A, tranſeat per ſpatium vacuum, ꝙ eſt Z, in aliquo tẽpore, ſit illud tẽpus I, ꝙ oportet eſſe minus q̃ tẽpus E, in quo pertranſit ſpatium D, ꝙ eſt plenũ aere, & ſic, hæc erit proportio motus per vacuũ ad motũ per plenũ, quæ eſt proportio tẽporis E ad tempus I, ſed neceſſe erit ponere ꝙ in tanto tẽpore quantũ eſt I, mobile, ꝙ eſt A, pertranſeat quoddã ſpatiũ plenũ ſubtiliori corpore ipſo D, Et hoc quidem continget, ſi inueniatur aliquod corpus, ꝙ differat in ſubtilitate ab aere, quæ ponebatur ſpatiũ plenũ D, ſecundũ illam proportionẽ q̃ habet tẽpus E ad tempus I, vtputa ſi dicatur illud corpus eſſe ignis, quo plenum ponatur ſpatium Z, ſecũdũ ꝙ prius ponebatur vacuũ: quia, ſi corpus, quo ponitur plenum ſpatiũ Z, eſt tanto ſubtilius corpore, quo ponitur plenũ ſpatiũ D, q̃tũ tempus E, excedat I, ſequitur ꝙ mobile, qđ eſt A, ſi feratur per Z, qđ eſt ſpatiũ plenũ ſubtiliſſimo corpore, & per D, qđ eſt ſpatiũ plenũ aere, tranſibit per Z econuerſo in maiori velocitate in tanto tẽpore, in quanto eſt minus E. Si ergo nullum corpus ſit, in quo eſt Z, ſed ponatur hoc ſpatiũ vacuum, ſicut & primo, adhuc debebit velocius moueri. Sed hoc eſt contra id, qđ fuit poſitum. poſitũ.n. erat ꝙ motus fieret per ſpatium Z, qđ eſt vacuũ in tẽpore I, & ſiccũ in tẽpore I, tranſeat idẽ ſpatiũ cũ eſt plenũ ſubtiliſſimo corpore, ſequitur ꝙ in eodem tẽpore trãſit idẽ mobile vnũ & idẽ ſpatiũ, cũ eſt vacuũ, & cũ eſt plenũ. Manifeſtũ eſt ergo ꝙ, ſi fuerit aliquod tempus, in quo mobile feratur per quodcunq; ſpatiũ vacuũ, ſequetur hoc impoſſibile ꝙ in æquali tẽpore trãſibit plenum & vacuũ: quia erit accipere aliquod corpus, quod habebit proportionem ad aliud corpus, ſicut habet proportionem tempus ad tempus. Deinde cum dicit.

Demonſtratio ducens ad impoſsibile, probans nõ eſſe poſsibile proportionem eſſe inter motum, qui fit per uacuum, & qui fit per plenum.

ARGY. *Vt in ſumma autem dicam, manifeſta eſt huiuſce cauſa accidentis. Nam motus quidem omnis ad motum eſt ratio: (eſt.n.in tpe) et omnis tpis item ad tempus, modo ſint ambo finita. ſed uacui ad plenum nulla prorſus eſſe rõ poteſt.*

Motus ad motum proportio eſt. *Sed ſicut in capitulo eſt dicere, palam accidentis cauſa eſt. quia motus quidem ad motum omnis proportio eſt: (in tempore.n.eſt:) temporis autem omnis, eſt ad tempus, finitis utriſq;: uacui autem ad plenum non eſt.*

Summatim colligit ea, in quibus virtus conſiſtit pręmiſſæ rõnis, & dicit, ꝙ ſicut contingit recapitulando dicere, manifeſta eſt cã, quare prædictum inconueniẽs accidat: quia.ſ.quilibet motus eſt proportionatus cuilibet motui ſm velocitatem: quia omnis motus eſt in tempore, & quælibet duo tempora ſi ſint finita habent proportionem adinuicem: ſed vacui ad plenum non eſt proportio, vt probatum eſt: vnde, ſi ponatur motus fieri p vacuũ, neceſſe eſt ꝙ ſequatur inconueniens.

ARGY. *Hæc igitur eueniunt ob eorum differentiam, per quæ corpora motu cientur.*

Tex. 74. *Secundum quidem igitur q̃, differunt per quæ feruntur, hæc contingunt.*

Vltimo autem epilogans concludit, ꝙ prædicta inconuenientia accidunt, ſi accipiantur diuerſæ uelocitates motuum, ſm differentiam mediorum. Sed contra hanc rõnem Ariſt. inſurgunt plures difficultates. Quarum quidem prima eſt, ꝙ non vr̃ ſequi, ſi fiat motus p vacuum, ꝙ non habeat proportionem in velocitate ad motum, qui fit per plenum. Quilibet.n.motus habet determinatam velocitatem ex proportione potentiæ motoris ad mobile: etiam, ſi nullum ſit impedimentum. & hoc patet per exemplum, & per rõnem. p exẽplum quidem in corporibus cœleſtibus, quorum motus à nullo impeditur: & tñ eorum eſt determinata velocitas ſm determinatum tempus. per rõnem autem, quia ex hoc ipſo ꝙ in magnitudine, per q̃ fit motus eſt accipere prius & poſterius in motu: prius autem & poſterius eſt in motu, ex tpis rõne, ſequitur motũ eſſe in determinato tpe. Sed verum eſt ꝙ huic velocitati põt

Q̃o prima.

An motus qui fit p vacuum ꝓportionem habeat ad motũ, qui fit p plenũ.

E aliquid ſubtrahi ex aliquo impediente: non igitur oportet ꝙ proportio motus ad motũ in velocitate ſit ſicut proportio impedimenti ad impedimentum, ita ꝙ, ſi non ſit aliquod impedimentum, ꝙ motus fiat in non tpe. ſed oportet ꝙ ſm proportionem impedimenti ad impedimentum, ſit proportio retardationis ad retardationem. vnde poſito ꝙ motus ſit per vacuum, ſequitur ꝙ nulla retardatio accidat ſupra velocitatem naturalem: & non ſequitur ꝙ motus, qui eſt per vacuum, non habeat proportionem ad motum, qui ſit per plenum. Huic autem obiectionem Auer.i.commẽto ſuo reſiſtere conatur. Et primo quidẽ conatur oñdere hanc obiectionem ex falſa imaginatione procedere. dicit.n.ꝙ ponentes prædictam obiectionem, imaginãtur additionem in tarditate motus fieri, ſicut fit additio in magnitudine lineæ, ꝙ pars addita ſit alia à parte, cui F additur. Ita.n.vr̃ prædicta obiectio procedere, ac ſi tardatio fiat per hoc ꝙ aliquis motus addatur alteri motui: ita ꝙ ſubtracto illo motu addito per impedimentum retardans, remaneat q̃titas motus naturalis. Sed hoc dicit nõ eſſe ſil̃e. quia, cum retardatur motus, quęlibet pars motus ſit tardior: non autem quælibet pars lineæ ſit maior. Deinde oñdere nititur, qũo rõ Ari. neceſsitatem habeat. & dicit, ꝙ velocitas vel tarditas motus conſurgit quidem ex porportione motoris ad mobile. Sed oportet mobile eſſe aliquo modo reſiſtẽs motori, ſicut patiens quodammodo eſt contrarium agenti, quę quidem reſiſtentia põt eſſe ex tribus. Primo quidem ex ipſo ſitu mobilis. ex hoc.n.ipſo ꝙ mouens intendit transferre mobile ad aliquod vbi: ipſum mobile in alio vbi exñs repugnat intentioni motoris. Scd̃o ex natura mobilis, ſicut apparet in motibus violentis, vt G cum graue proiicitur ſurſum. Tertio ex parte medij. Omnia.n.hęc tria accipienda ſunt ſil̃, vt vnum reſiſtẽs, ad hoc ꝙ cãetur vna cã tarditatis in motu. Qm̃ igitur mobile ſeorſum conſyderatum, ſm ꝙ differt à mouente eſt aliquid ens actu: poteſt inueniri reſiſtentia mobilis ad motorem, vel ex parte mobilis tm̃, ſicut accidit in corporibus cœleſtibus, vel ex parte mobilis & medij ſil̃, ſicut accidit in corporibus aĩatis, quæ ſunt hic. Sed in grauibus & leuibus ſubtracto eo quod mobile habet à mouente.ſ.forma, quæ eſt principium motus, quam dat gñans, quod eſt mouens, non remanet niſi materia, ex cuius parte nulla reſiſtentia poteſt conſyderari ad mouens. vnde relinquitur in talibus ſola reſiſtentia ex parte medij. Sic igitur in corporibus cœleſtibus eſt dr̃ia velocitatis ſolum ſm proportionem motoris ad mobile. in corporibus vero aĩatis ſm propor- H tionem motoris ad mobile & ad medium reſiſtens ſimul. & in talibus procederet obiectio prædicta, ꝙ remota retardatione, quæ eſt ex parte medij impedientis, adhuc remanet determinata q̃titas tpis in motu ſm proportionem motoris ad mobile. Sed in grauibus & leuibus non poteſt eſſe retardatio velocitatis, niſi ſm reſiſtentiam medij, & in talibus procedit rõ Ari. Sed hæc omnino vñr eſſe friuola. Primo quidem, quia licet q̃titas tarditatis non ſit ſm modum q̃titatis continuę, vt addatur motus motui: ſed ſm modum q̃titatis intẽſiuæ. ſicut cum aliquid eſt altero albius, tñ q̃titas tpis ex qua Ari. argumentatur, eſt ſm modum q̃titatis continuæ, & fit tempus maius per additionem tpis ad tempus. vnde ſubtracto tpe, quod additur ex impediente, remanet tempus naturalis velocitatis. Deinde, quia in grauibus & leuibus remota forma, quam dat gñans

remanet

Sol. prima. Auer.c.71.

Reſiſtẽtia motoris ad mobile, ex qua tarditas vel velocitas motus quorũcunq; ſecũdum Auer. attenditur, ex tribus conſurgit.

Improba. ſolu Auer.

remanet per intellectum corpus quantum, & ex hoc ipſo ꝙ quantum eſt in oppoſito ſitu exiſtens, habet reſiſtentia ad motorem. non enim poteſt intelligi alia reſiſtentia in corporibus cœleſtibus ad ſuos motores. vnde nec etiam in grauibus & leuibus ſequetur ratio Ariſtot. ſm ꝙ ipſe dicit. Et ideo melius & breuius dicendum eſt ꝙ ratio Ariſto. inducta, eſt ratio ad contradicendum poſitioni, & non ratio demonſtratiua ſimpli-

Solutio vera. citer. Ponentes autem vacuum hac de cauſa ipſum ponebant, vt non impediretur motus. & ſic ſecundum eos cauſa motus erat ex parte medij, quod non impedit motum. Et ideo contra eos Ariſtot. argumentatur, ac ſi tota cauſa velocitatis & tarditatis eſſet ex parte medij. ſicut etiam & ſupra euidenter hoc oſtendit dicens, ꝙ, ſi natura eſt cauſa motus ſimplicium corporum, non oportet ponere vacuum, vt cauſa motus eorum. per quod dat intelligere, ꝙ totam cauſam motus po-

In medium plenũ quoquo mõ motu naturalẽ impediat. Solutio. Auer. c. 71. nebant ex parte medij, & non ex natura mobilis. Secunda autem dubitatio cõtra rationem prædictam eſt, quia, ſi medium, quod eſt plenum, impedit, vt ipſe dicit, ſequitur ꝙ non ſit in hoc medio inferiori aliquis motus purus non impeditus, quod videtur inconueniens. Et ad hoc Commentator prædictus reſpondet, ꝙ hoc impedimentum, quod eſt ex medio, requirit motus naturalis grauium & leuium, vt poſsit eſſe reſiſtentia mobilis ad motorem, ſaltem ex parte medij.

Solutio. 2. Sed melius dicendum eſt, ꝙ omnis motus naturalis incipit à loco non naturali, & tendit in locum naturalem. vnde, quandiu ad locum naturalem perueniat nõ eſt inconueniens ſi aliquid non naturale ei coniungatur. Paulatim enim recedit ab eo, quod eſt contra naturam, & tendit in id, quod eſt ſm naturam. & propter

Qõ tertia. An ſecundum quãcũq; proportionem tpis ad tẽpus ſemp ſit accipere corpus rarius ac rarius. Sol. prima. hoc motus naturalis in fine intẽditur. Tertia obiectio eſt. quia, cum in corporibus naturalibus ſit determinatus terminus raritatis, non videtur ꝙ ſemper ſit accipere corpus rarius, & rarius ſecundum quãlibet proportionem temporis ad tempus. Sed dicendum eſt, ꝙ licet ſit determinata raritas in rebus naturalibus, nõ tamen hoc eſt ex natura corporis mobilis inquantum eſt mobile, ſed ex natura determinatarum formarum, quæ requirunt determinatas raritates vel denſitates. in hoc autem libro agitur de corpore mobili in communi. & ideo frequenter vtitur Ariſto. in hoc libro in ſuis rationibus quibuſdam, quæ ſunt falſa, ſi conſyderẽtur naturæ determinatæ corporum: poſsibilia autem, ſi,

Sol. ſecunda. conſyderetur natura corporis in communi. Vel poteſt dici, ꝙ hic etiam procedit ſm opinionem Antiquorum Philoſophorum, qui ponebant rarum & denſum prima principia formalia, ſecũdum quos raritas & denſitas in infinitum augeri poterant: cum non ſequerentur alias priores formas, ſm quarum exigentiam determinarentur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Eorum autem, quæ feruntur exceſſu eueniunt hæc. Cernimus. n. ea corporum, quæ plus aut grauitatis aut leuitatis habent momenti (modo eadem ipſis inſit figura) celerius p æquale ſpatium ferri, eaq; ratione, quam inter ſeſe habent. quare & per uacuum ita ferentur. At fieri profecto nequit, Quam. n. ob cãm celerius mouebuntur? in plenis. n. id neceſſario fit. Maius. n. celerius ui ſua medium diuidit. Nam id qđ fertur, aut eſt iactum, figura diuidit, aut momento quod habet. Aequalis igitur celeritatis oĩa erunt, at fieri nequit.*

Secundum autem eorum, quæ feruntur excellẽtiam, hæc ſunt. Videmus enim maiorem inclinationem habentia, aut

A *grauitatis, aut leuitatis, ſi quo ad alia ſimiliter ſe habeãt figuris, citius lata per æquale ſpatium finitum: & ſecundum rationem, quam habent magnitudines adinuicem. quare & per uacuum. Sed impoſsibile eſt: Propter quam enim cauſam fertur uelocius. in plenis quidem enim ex neceſsitate. uelocius enim diuidit ex fortitudine maius. aut enim figura diuidit, aut inclinatione, quam habet, quod fertur, aut proiectũ. Aeque uelocia ergo omnia erunt. ſed impoſsibile eſt.*

Oſtendit non eſſe vacuum ſeparatum ex velocitate & tarditate motus, ſm ꝙ omnino cã ſumitur ex parte mobilis, & dicit ꝙ hæc, quæ dicentur conſequentur, ſi conſyderetur differentia velocitatis & tarditatis ſm ꝙ mobilia, quę feruntur, ſe inuicem excellunt. quià videmus ꝙ per æquale ſpatium finitum, citius feruntur ea, quæ habent maiorem inclinationem, aut ſm grauita-

B tem, aut ſm leuitatem: ſiue ſint maiora in quantitate, æqualiter grauia vel leuia exiſtentia, ſiue ſint æqualia in quantitate, & ſint magis grauia vel leuià. hoc dico ſi ſimiliter ſe habeant ſm figuras (nam corpus latum tardius mouetur, ſi deficiat in grauitate vel magnitudine, ꝗ corpus acutæ figuræ) & ſm proportionem, quam habent magnitudines motæ adinuicem. vel in grauitate, vel in magnitudine eſt proportio velocitatis. vnde & oportebit ita eſſe etiam ſi ſit motus per vacuum ſm ꝙ corpus grauius ſeu leuius, aut magis acutum velocius feratur per medium vacuum. Sed hoc non poteſt eſſe, quia non eſt aſsignare aliquam cãm, propter quã vnum corpus alio velocius feratur. ſi. n. motus fiat per ſpatium plenum aliquo corpore, poteſt aſsignari cã maioris vel minoris velocitatis, ſm aliquam prædictarum cauſarum. hoc. n. eſt, quia illud, quod mouetur maius exiſtens, ex ſua fortitudine velocius diuidit medium,

C vel propter aptitudinem figurę, quia acutum eſt penetrabilius: aut propter inclinationem maiorem, quã habet, vel ex grauitate, vel ex leuitate, vel etiam propter violentiam prohibentis. vacuum autem diuidi non poteſt citius vel tardius. vnde ſequetur ꝙ oĩa æquali velocitate mouebuntur per vacuum. ſed hoc manifeſte apparet impoſsibile. Patet igitur ex velocitate motus, ꝙ vacuum non eſt. Attendendum eſt etiam ꝙ in proceſſu huius rationis eſt ſimilis difficultas ſicut in prima vr̃ enim ſupponere ꝙ differẽtia velocitatis in motibus nõ ſit niſi propter differentiam diuiſionis medij, cum tñ in corporibus cœleſtibus ſint diuerſæ velocitates, in quibus non eſt aliquod plenum medium reſiſtens, quod diuidi oporteat per motum corporis cœleſtis. Sed ſoluenda eſt hæc dubitatio ſicut & prius.

D *Patet igitur ex hiſce, quæ diximus, ſi uacuum ſit, cõtrarium illius accidere, propter quod uacuum eſſe probant qui ipſum aſſerunt eſſe. Hi nãque, ſi motus his erit, qui loco accommodatur, uacuum ſeparatum per ſe eſſe putant. hoc aũt perinde eſt, atq; ſi ſeparatum quid locum aſſer .. eſſe. Quod quidem eſſe non poſſe, prius eſt demonſtratu .* *ARGY.*

Quòd quidem igitur, ſi uacuum ſit, accidat contrarium: ꝗ propter quod probant eſſe uacuum manifeſtum eſt ex dictis. Hi igitur opinantur uacuum eſſe, ſi erit ſecundum locũ motus diſcretum ſecundum ſe. Hoc autem idem eſt ei, quod eſt dicere, locum eſſe aliquod ſeparatum. Sed hoc quod ſit impoſsibile eſſe, dictum eſt prius. T. c. 75.

Vltimo autem epilogando cõcludit manifeſtũ eſſe ex dictis, ꝙ ſi ponatur vacuum eſſe, accidit contrarium eius, quod, ſupponebant probantes eſſe vacuũ: illi. n. p-

cedebant, ac ſi motus eſſe non poſsit, ſi vacuum non ſit. Sed oſtenſum eſt contrarium, ſcilicet ſi vacuũ ſit, ꝙ motus non eſt. Sic igitur præmiſsi Philoſophi opinant̃ vacuum eſſe quoddam diſcretum & ſepaeatum ſm ſe .ſ. quoddam ſpatium habens dimenſiones ſeparatas, & huiuſmodi vacuum opinantur neceſſe eſſe ponere, ſi ſit motus ſm locum: aut vacuum ſeparatum, quod idem eſt, ꝙ dicere locum eſſe quoddam ſpatium, diſtinctum à coeporibus, quod eſt impoſsibile, vt ſupra oſtẽſum eſt in tractatu de Loco.

LECTIO XIII.

Vacuum ſic eſſe vti nomen ſonat, tribus eationibus oſtenditue.

ARGV. *At uero, ſi per ſe quoq; ipſum conſyderabimus, uanum id quod uacuum dieitur atq; inane uere uidebitur. Nam ut, ſi in aqua quiſpiam cubum poſuerit tantũ aquæ eedet, quantus eſt ipſe cubus, ſic & in aere fiet, ſed ſenſu non patet. Et ſemper omne corpus, quod ferri poteſt ad id, ad quod aptum eſt ferri, niſi denſetur, aut ad infera, ſi ſit terra: aut ad ſupera ſi ſit ignis, aut ad utraq; feratur calendo neceſſe eſt, ſiue cubus, ſiue quoduis aliud in ipſo corpus ponatur, quod ferri poteſt, ad id, quod eſt aptum ferri, niſi denſetur. At hoc quidem in uacuo fieri nequit, quippe cum non ſit corpus. Cubũ autem æquale uacui ſpatium penetraſſe uidebitur, perinde atq; ſi aqua ligneo cubo non cederet, neq; aer: ſed ipſum oĩa penetrarent. Atqui cubus etiam tantam magnitudinem habet, quanta eſt ea uacui, quæ occupatur ab ipſo, quæ etſi calida eſt, aut frigida, & grauis aut leuis, non minus tñ ob hoc ratione ab uniuerſis affectibus eſt diuerſa, etiam ſi non ab illis ſit ſeparabilis. Dico aũt ipſam lignei cubi molem. quare etiam, ſi ab illis oĩbus fuerit ſeparata, & neq; grauis fuerit neq; leuis, æquale ſibi ſpacium occupabit, in eadẽq; loci uacuiue parte ſibi æquali erit, ut patet. Q̃uo igitur cubi moles ab æquali uacuo differet, atq; loco? Et, ſi duæ tales ſimul fuerint moles, cur & quotquot uolueris in eodem non erunt? Vnũ igitur hoc abſurdum ac impoſsibile ſequitur.*

T. c. 76. *AT uero per ſe conſyderantibus uidebitur utiq; dictũ uacuum, ſicut uere uacuum. Sicut.n. in aqua, ſi ponat aliquis cubum, cedet tanta aqua, quantus eſt cubus, ſic eſt etiam in aere, ſed ſenſui immanifeſtum eſt. Et ſemper igi-*
a.l. in quod. *tur in omni corpore habenti tranſmutationem * in quo eſt aptum natum mutari, neceſſe eſt, niſi coeat, tranſmutari, aut deorſum ſemper, ſi deorſum eſt motus, ſicut eſt terræ: aut ſurſum, ſicut ignis: aut ad utraq;, aut quodcũq; aliquid ſit impoſitum. In uacuo autem hoc quidem impoſsibile eſt: nullum.n. corpus eſt. Sed per uacuum æquale ſpatium tranſire uidetur, quod quidem erat prius in uacuo: tanq̃ ſi aqua non cederet ligneo cubo, neq; aer, ſed omnia tranſirent p ipſum. at uero cubus habet tantam magnitudinem, quantam continet uacuum. quod ſi calidum eſt, aut frigidum, aut graue, aut leue, nihilominus alterum in eſſe ab omnibus paſsionibus eſt: & ſi non diuiſibile ſit ab illis. dico autem corpus lignei cubi. ꝙ, etiam ſi ſeparetur, ab omnibus aliis, & neque graue, neq; leue ſit, continebit æquale uacuum, & in eadem erit, quæ eſt loci & uacui parte æquali ſibi. Quid igitur diſtabit cubi corpus ab æquali, uacuo, & loco? Etſi duo hmõi ſunt, propter quid non quotlibet in eodem erunt? Vnum igitur hoc, inconueniens, & impoſsibile eſt.*

Hic oſtendit vacuum non eſſe, rationibus acceptis ex parte ipſius vacui, abſque conſyderatione motus.

E & hoc oſtendit tribus rationibus. Dicit ergo primo, ꝙ etiam conſyderantibus vacuum per ſe abſq; motu videbitue ꝙ ita ſit dictum ab aliquibus vacuum eſſe, ſicut veee ſonat nomen vacui. Nam vacuum ſoñat aliquid inane, & quod non eſt. & inaniter & abſq; rõne & veritate dictum eſt, ꝙ vacuum ſit. & boc quidem ſic oſtendit. quia, ſi aliquis ponat in aqua aliquod corpus cubum, ſ. quod habet ſex ſupeeficies quadratas, oportet ꝙ tanta quantitas aquæ recedat à loco ſuo, quanta eſt quantitas cubi. & ſicut eſt de aqua, ita eſt de aere, licet non ſit ita manifeſtum, eò ꝙ aqua eſt magis ſenſibilis q̃ aer. Eadem igitur rõne, quãdocunq; aliquid immittitur in aliquod corpus, quod natum eſt tranſmutari in aliquam partẽ, neceſſe eſt, niſi partes cohæreãt per condenſationem, aut ſubintrationem partium in inuicem, ꝙ tranſmutetur: vel ſm conditionem corpo-
F ris cedentis (qũ habet exitum liberum) vtpote ꝙ corpus graue, vt terra, cedat deorſum, & corpus leue vt ignis cedat ſurſum: & corpus quod eſt reſpectu alicuius graue, & reſpectu alicuius leue, cedat in vtrãq; partem, ſicut aee & aqua. vel ꝙ corpus cedat ſm conditionem corporis interpoſiti, qñ. ſ. corpus cedens coaectat̃ à corpore interpoſito, vt non poſsit moueri ſm ſuam exigentiam, ſed ſm exigentiam corporis interpoſiti. Vniuerſaliter tñ hoc verum eſt, ꝙ oportet corpus, in quod alterum corpus immittitur cedere corpoei immiſſo, ne ſint duo corpoea ſimul. ſed hoc non poteſt dici de vacuo, ꝙ cedat corpori immiſſo: quia vacuum nõ eſt aliquod corpus: omne autem, quod mouetur quocunque modo, eſt corpus. ſed, ſi ſit aliquod ſpatium vacuum, & aliquod corpus immittatur in illud ſpatium, oportet ꝙ corpus impoſitum tranſeat per illud ſpatiũ,
G quod prius erat vacuum, ſ. ſimul cum eo exiſtens, ſicut, ſi aqua non cederet ligno cubo, neque aer, ſed iſta corpora tranſirent per ipſum corpus ligneum cubum, ita ꝙ aer & aqua ſubintrarent ipſum corpus cubum, & eſſent ſimul cũ eo. ſed hoc eſt impoſsibile, ſ. ꝙ corpus cubum ligneum ſit ſimul cum ſpatio vacuo: quia corpus ligneum cubum habet tantam magnitudinẽ, quantam habet vacuum, quod ponitue quoddam ſpatium dimenſionatum ſine corpore ſenſibili. Et quãuis corpus ligneum cubicum ſit calidum vel frigidũ, aut graue vel leue, nihilominus tñ ipſum corpus cubicum alterum eſt ſm rõnem ab oĩbus paſsionibus ſenſibilibus ſibi accidentibus: q̃uis non ſit ſeparabile ab eis ſm rẽ. Hoc aũt quod eſt ſm eõnem alterum à paſsionibus eſt ipſum {corpus lignei cubi}.i. quod pertinet ad corporeitatem eius. Si ergo ſepaectur hoc corpus ab oĩbus,
H quæ ſunt alia ab ipſo ſm rõnem, ita ꝙ non ſit graue neque leue, ſequitur ꝙ contineat vel occupet de ſpatio vacuo aliquid æquale ſibi. Et ſic in eadem parte ſibi æquali, quæ eſt pars loci & vacui, erit ſimul corpus lignei cubi. Quo ſuppoſito, non vẽ ꝙ ſit aſsignare differentiam inter corpus cubi, & dimenſiones loci, vel vacui. nam ſicut dimenſiones loci vel vacui ſunt ſine qualitatibus ſenſibilibus, ita & dimenſiones corporis cubici, ad minus ſm rõnem ſunt aliæ ab huiuſmodi paſſionibus. duæ autem magnitudines æqualis quantitatis non poſſunt differre, niſi ſm ſitum. nõ.n. poteſt imaginari ꝙ hæc linea ſit alia ab illa ſibi æquali, niſi in quantum imaginamur vtrãq; in alio & alio ſitu. vnde, ſi ponantur duæ magnitudines ſimul, non videtur, quomodo poſsint differre. & ſic, ſi duo corpora æqualia dimenſionata ſint ſimul, ſiue ſint cũ paſsionibus ſenſibilibus,

Duæ magnitudines æquales quantitatis ſolo ſitu differentes ſunt.

ſibus, ſiue non, ſequitur ꝙ duo corpora ſint vnum. Vnde, ſi adhuc corpus cubicum, & ſpatium, quod eſt locus, vel vacuum remaneant duo, & ſimul ſint, non poteſt aſsignari ratio, quare non quæcunq; alia corpora ſimul eſſe poſſunt in eodem. Et ita ſicut corpus cubicum ſimul eſt cum ſpatio loci aut vacui, ita & ſimul cum vtroq; poterit eſſe adhuc aliquod tertiū vel quartum corpus. quod impoſsibile eſt. Non.n.pōt dici ꝙ ſimul cum corpore cubico ligneo non poſsit eſſe ſimul aliquod ſenſibile corpus propter materiam: quia corpori non debetur locus ratione materiæ, niſi ſm ꝙ materia continetur ſub dimenſionibus. vnde ꝙ duo corpora non poſsint eſſe ſimul, non eſt ex parte materiæ vel paſsionum ſenſibilium, ſed ſolum ex ratione dimēſionum, in quibus nō poteſt eſſe diuerſitas ſi ſint ęquales, niſi ſm ſitum, vt dictum eſt. Vnde, cùm dimēſiones ſint in ſpatio vacuo, ſicut in corpore ſenſibili, ſicut duo corpora ſenſibilia non poſſunt eſſe ſimul, ita nec corpus ſenſibile ſimul cum ſpatio vacuo. Hoc igitur videtur vnum inconueniens & impoſsibile, quod ſequitur ex præmiſſa poſitione, ꝙ duo corpora ſint ſimul.

Duo corpora ſimul eſſe non ex neceſſaria, ſeu paſsionibus ſenſibilibus, ſed ex dimēſionibus, īpoſsibile eſt.

Secundam rationem ponit ibi.

ARGV. *Præterea patet, id cubum ipſum habere cū transfertur, quod & uniuerſa cætera corpora habent. Quare, ſi nihil à loco differat, cur corporibus facere locum oportet, præter uniuſcuiuſq; molem, ſi moles ſit affectuum expers? nihil.n. confert ſi tale circa ipſam aliud ſpatium ſit æquale.*

T.c.77. *Amplius autem manifeſtum eſt, q, hoc cubus habet trāſmutatus, quod & omnia alia corpora habent. Quare, ſi à loco nihil differt, quid oportet locum facere corporibus extra uniuſcuiuſq; corpus, ſi impaſsibile eſt corpus? Nihil.n. confert, ſi alterum circa ipſum æquale ſpatium hmōi ſit.*

C

Secunda rō. Et dicit manifeſtum eſſe, ꝙ cubus, qui trāſmutatur, & ponitur in ſpatium vacuum, habet hoc quod habent oīa alia corpora, ſ.dimenſiones. ſi ergo dimenſiones corporis cubici non differūt à dimenſionibus loci ſm rōnem, quare oportet facere aliquē locum corporibus extra ꝓpriū corpus vniuſcuiuſq;, ſi locus nihil aliud eſt q̃ corpus impaſsibile, i. abſq; paſsionibus ſenſibilibus? Ex quo.n.corpus habet proprias dimenſiones, ad nihil vr̄ eſſe neceſſarium ꝙ ponantur circa ipſum aliquę aliæ dimenſiones ſpatij ęqualis ſuis dimenſionibus. Accidit igitur, ſi ponatur vacuū, vel locus eſſe quoddam ſpatium ſeparatum, vel ꝙ non eſt neceſſarium corpora eſſe in loco. Tertiam rationem ponit ibi.

Non eſt neceſſe corpus ꝓter ſui ipſius dimenſiōe, alias quoque habere, in quibus ſit.

ARGV. *Amplius autem oportet manifeſtum eſſe quale uacuum ſit in his quæ mouentur. Nunc autem nuſquam infra mundum. aer enim aliquid eſt. non uidetur autem, neque aqua, ſi eſſent piſces ferrei. Tactu enim ſit diſcretio illius quod tangitur. Ex his igitur patet in ratione rerum uacuum ſeparatum non eſſe.*

D

T.c.78. † Aliqui cod. Græci tex. iſtū non habent.

† {*Amplius oportet manifeſtum eſſe quale uacuum ſit in his quæ mouentur. Nunc autem nuſquam infra mundum. aer.n.aliquid eſt. non uidetur autem, neq; aqua, ſi eſſent piſces ferrei. Tactu.n. eſt diſcretio illius quod tāgitur.*} *Quòd quidem igitur non ſeparatū ſit uacuū, ex his manifeſtū eſt.*

T.c.79.

Et dicit ꝙ, ſi liquid eſſet vacuū, oporteret ꝙ manifeſtaretur in iſtis mobilibus. ſed nunquā apparet aliqđ vacuum infra mundum: quia plenum aere, quod vr̄ vacuum, non eſt vacuum. aer.n.eſt aliquid, licet viſu non

A percipiatur. Quia, ſi etiam piſces eſſent ferrei & haberent ſimilem apparentiam cum aqua, non poſſet aqua diſcerni ab eis ꝑ viſum, nec tñ ſequeretur, ꝙ aqua non eſſet, vel etiam piſces, quia non ſolum viſu, ſed etiam tacto diſcernitur illud quod tangit̄. Et ſic patet aerem aliquid eſſe: qa tactu percipit̄ calidus, vel frigidus. Ex his igit̄ apparet, ꝙ vacuum non ſit aliquod ſpatium ſeparatum, neq; infra mundum, neq; extra mundum.

LECTIO XIIII.

Vacuum corporibus inditum non eſſe aſſeritur: non irrationabilia item fuiſſe Antiquorum de vacuo dubitata ratiocinatur, ipſorumq; omnium ſolutio ponitur.

ARGV. *Sed ſunt, qui putant per rarum ac denſum patere uacuū eſſe. Nam ſi non ſit rarum ac denſum, neque fieri poteſt ut corpora coeant atque præmantur. Quod ſi id non ſit, aut motus omnino non erit, aut uniuerſum fluctuabit, ut inquit Xuthus. Aut in aerem æqualem atq; aquam fieri mutationem ſemper oportet. Hoc (inquam) pacto, ut ſi ex aqua poculi unius oriatur aer, tanta ſimul aqua ex æquali aere generetur, aut neceſſe eſt uacuum eſſe. alio nāque modo fieri nequit, ut corpora conſtringantur ac dilatentur.*

B

SVnt autem quidam, qui per rarum & denſum opinantur manifeſtum eſſe, q ſit uacuum. Si.n. non eſt rarum & denſum, neque coire & calcari poſsibile eſt. ſi uero hoc non ſit, aut omnino motus non erit, aut mouetur totum, ſicut dixit Xuthus: aut in æquale ſemper mutari aquam, & aerem oportebit. dico autem ſic, ut ſi ex aqua cyathi factus ſit aer, ſimul ex æquali aere tantūdem aquam fieri, aut uacuum erit ex neceſsitate. conculcari enim, uel extendi, non contingit aliter.

Xuthi ſnīa de vacuo.

C

Poſtq̃ Philoſophus oſtendit non eſſe vacuum, hic oſtendit non eſſe vacuum corporibus inditū. Et circa hoc tria facit. Primo ponit rōnem ponentium vacuum. Scđo improbat poſitionem eorum ibi. {Si igitur rarū dicit, &c.} Tertio ſoluit rōnem ipſorum ibi. {Qm̄ autem vacuū, &c.} Dicit ergo ꝙ quidam Philoſophi fuerunt, qui opinati ſunt, ꝙ vacuum ſit in corporibus, accipientes rōnem ex raro & denſo. videbatur.n.eis, ꝙ rarefactio & condenſatio fieret ꝑꝑ vacuum intrinſecum corporibus. Si vero non eſſet ſic rarū & denſum, dicebant ꝙ non erat poſsibile, vt partes alicuius corporis coirent.i.ſubintrarēt adinuicem, & ꝙ aliqđ corpus calcaretur, i. comprimeretur ꝑ condenſationem. Si aūt hoc non ſit, ducebant ad inconueniens & ex parte motus localis, & ex parte motus gñationis & corruptionis, ſiue motus alterationis. Ex parte quidem motus localis: quia oportebit dicere vel ꝙ oīno motus nō ſit, vel ꝙ vno moto moueatur totum vniuerſum, ſicut dixit Xuthus Philoſophus. & hoc iō: quia, ſi aliquod corpus mouetur localiter, cùm accedit ad locum plenum alio corpore, oportet ꝙ illud corpus inde expellatur, et tēdat in alium locum: & iterum illud aliud corpus ibi inuentum in alium: &, niſi fiat condenſatio corporum, oportebit ꝙ oīa corpora moueantur. Ex parte vero generationis ſiue alterationis ſequitur hoc inconueniēs, ꝙ ſemper fiat æqualis mutatio ex aere in aquam, & ex aqua in aerem. vtputa, ſi ex aqua vnius cyathi generatus eſt aer, oportet ꝙ ex tanto aere, q̃tus eſt aer gñatus, alibi gñaretur aqua: & hoc ideo, ꝙ maior quantitas eſt

Tex. 80.

Tex. 83.

D

2. de Gener. T.c.73. aeris q̃ aquæ, ex qua generatur. Occupat igitur aer ge- E neratus maiorem locum q̃ aqua, ex qua generatur. & ſic oportet ꝙ vel totum corpus vniuerſi occuparet maiorem locum, vel ꝙ alibi tantũdem de aere conuertaꝰ in aquam. vel oportet dicere ꝙ ſit aliqd vacuum intra corpora, ad hoc ꝙ fiat condenſatio corporũ, quia non opinabantur ꝙ aliter contingeret condenſari & rarefieri corpora, niſi vacuo in eis exiſtente. Secundo ibi.

ARGY. *Si igitur id, inquiunt eſſe rarum, quod habet multa uacua ſeparata, patet, ſi uacuum ſeparatũ eſſe non poſsit ſicut neq; locus ſpatium hñs, neq; rarum in rõne rerum ſic eſſe.*

T.c.80. *Si igitur rarum dicunt, multa uacua ſeparata hñs, manifeſtum eſt, q, ſi neq; uacuum contingit eſſe ſeparabile, ſicut neq; locum hñtem aliquod uacuum ſuiipſius, nec rarum ſic.*

Deſtruit poſitionem prædictam. Et primo ſm vnũ F
T.c.81. intellectum. Secundo ſm alium ibi. {Si autem non eſt ſeparabile.} Dicit ergo primo, ꝙ illi, qui dicunt vacuũ eſſe in corporibus, dupl'r poſſunt hoc intelligere: vno modo ꝙ in quolibet corpore ſint multa quaſi foramina vacua, q̃ ſint ſeparata ſm ſitum ab aliis partibus plenis, ſicut eſt videre in ſpongia, vel in pumice, vel in aliquo alio hmõi. alio modo ꝙ vacuum non ſit ſeparatũ ſm ſitum ab aliis partibus corporis: vtpote ſi dicamus ꝙ dimenſiones, quas dicebant eſſe vacuum, ſubintrent oẽs partes corporis. Si autem primo modo dicant vacuum eſſe in corporibus, patet reprobatio huiuſmodi ex præmiſsis. per quam enim rõnem oſtenditur, ꝙ non eſt aliquod vacuum ſeparatum extra corpora, nec aliquis locus habens tale ſpatium proprium præter dimẽſiones corporum, per eandem rõnem probari poteſt, ꝙ non eſt aliquod corpus hoc modo rarum, quod ha- G beat intra ſe aliqua ſpatia vacua, diſtincta ab aliis partibus corporis. Secundo ibi.

ARGY. *Si uero non ſeparabile, ſed tñ ineſſe quid uacuum dicunt, minus quidem eſt hoc impoſsibile. Accidit autem, primo quidem, non omnis motus cauſam uacuum eſſe, ſed eius duntaxat, quo ſupera loca petuntur: rarum. n. leue eſt. quapropter & ignem rarum inquiunt, eſſe.*

T.c.81. *Si autem non eſt ſeparabile, ſed tñ ineſt aliquod uacuum, minus quidem impoſ'e. Contingit autem, primum quidem q, non oĩs motus eſt cã Vacuum, ſed eius, qui ſurſum eſt. rarum enim leue: unde ignem rarum eſſe dicunt.*

Improbat prædictam poſitionem quantum ad ſecundum intellectum quatuor rõnibus. Dicit ergo ꝙ, ſi vacuum non ſit in corporibus ſicut ſeparabile & di- H ſtinctum ab aliis partibus, ſed tñ ineſt aliquod vacuũ in corporibus, minus quidem eſt impoſsibile: quia non ſequuntur inconuenientia ſupra poſita contra vacuũ ſeparatum. Sed tñ ad hoc etiam ſequuntur quędam inconuenientia. Primo quidem, ꝙ vacuum non erit cã oĩs motus localis, vt ipſi intendebãt, ſed ſolum motus, qui eſt in ſurſum. quia vacuum ſm eos eſt cã raritatis. rarum autem inuenitur eſſe leue, vt patet in igne: leue autem eſt quod mouetur ſurſum. vnde vacuum erit cã ſolum motus ſurſum. Secundam rõnem ponit ibi.

ARGY. *Deinde non eſſe uacuum motus ſic cauſam, ut in ipſo qd moueatur. Sed ut utres mouent id ſurſum, quod adiunctum eſt ipſis ex eo, quia ſurſum ipſi feruntur, ſic & uacuum ſurſum mouere. At quonã pacto latio uacui põt, uel locus eſſe? uacui nãque uacuum id erit, ad quod feretur.*

Poſtea motus cauſa non ſic uacuum, ſicut in quo eſt: ſed ſicut utres in eo quod feruntur ipſi ſurſum ferunt, qđ ipſis continuum eſt, ſic uacuum ſurſum fert. Et etiam qualiter poteſt motus eſſe uacui, aut locus uacui? uacui enim eſt uacuum, in quod fertur.

Et dicit, ꝙ ſm iſtos, qui ponunt vacuum in corporibus, vacuum eſt cã motus, non ſicut in quo aliquid mouetur, vt ponebant cãm motus vacuum, qui dicebant vacuum ſpatium ſeparatum, ſed eo mõ ponunt vacuum cãm motus, inquantum ipſum vacuum intrinſecum defert corpora: ſicut ſi dicamus, ꝙ vtres inflati in eò ꝙ feruntur ipſi ſurſum ꝑꝑ leuitatem, deferũt ſurſum quicquid eis continuatur. & ſic vacuum inditũ corporibus fert ſecum corpus in quo eſt. Sed hoc videtur eſſe impoſsibile: quia tunc oporteret ꝙ, ſi vacuum moueretur, ꝙ eſſet aliquis locus vacui. & cùm vacuum & locus ſint idem, ſequeretur ꝙ vacui interioris eſſet vacuum exterius in quod fertur, quod eſt impoſsibile. Secunda rõ.

Tertiam rationem ponit ibi.

Præterea quam cauſam aſsignabunt quòd graue deorſum fertur? ARGY.

Amplius quo aſsignabunt in graui, ferri deorſum? T.c.81.

Et dicit ꝙ, ſi motus ſurſum cauſa eſt vacuum deferens corpus ſurſum, cum nihil ſit aſsignare quod defert corpus deorſum, non erit aſsignare quare grauia deorſum ferantur. Quartam rationem ponit ibi. Tertia rõ.

Et inſuper patet, ſi quanto rarius quippiam magiſq; uacuum eſt tanto celerius ſurſum feretur, quod ſi uacuum ſit oĩno, ſurſum id uel celerrime ferri. An forſitan & hoc moueri non põt? ut. n. demonſtratum eſt, in uacuo cuncta immobilia, ſic eadem rõne uacuum etiam demonſtrabitur immobile eſſe. celeritates. n. comparari non poſſunt.

Et manifeſtum eſt q, ſi quanto fuerit rarius & magis uacuum, magis ſurſum feretur, & ſi ſit omnino uacuum velociſsime utiq; feretur. Fortaſsis autem & hoc impoſsibile eſt moueri. ratio autem eadem. ſicut. n. in uacuo ſine motu omnia ſunt, ſic & uacuum quidem eſt, quod eſt ſine motu: incomparabiles. n. ſunt uelocitates.

Et dicit ꝙ, ſi rarum cauſat motum ſurſum ꝑꝑ vacuitatem, oportebit ꝙ quanto aliquid eſt rarius & magis vacuum, tanto velocius feratur ſurſum: &, ſi ſit oĩno vacuum velociſsime feretur. ſed hoc eſt impoſ'e. quia qđ eſt oĩno vacuum non poteſt moueri eadem rõne, qua ſupra oſtenſum eſt, ꝙ in ſpatio vacuo non poteſt eſſe motus, quia non eſſet comparare velocitates vacui & pleni, neq; ex parte ſpatij, neq; ex parte mobilis ſm aliquam determinatam proportionem, eò ꝙ pleni ad vacuum nulla eſt proportio. Non ergo vacuum põt eſſe cauſa motus ſurſum. Deinde cum dicit. Quarta rõ.

At. n. dum uacuum quidem non eſſe dicamus, cætera autem uerè ſint dubitata, & hoc conſyderemus oportet. Nam aut motus non erit, ſi raritas denſitasúe non erit, aut inundabit cœlum, aut aqua ex aere, & aer ex aqua ſemper orietur æqualis. Patet. n. plus aeris ex aqua ſemper oriri. Neceſſe eſt igitur, ſi corpora non præmantur, atq; denſentur, aut id qđ hæret, efficiat tandẽ expulſum, ut ultimũ turgeat atq; tumeſcat. aut alio in loco æqualis aqua ex aere fiat, ut tota moles æqualis ſit uniuerſi, aut nihil penitus moueatur. ſemp. n. cũ aliquid mouetur, id accidet, niſi uerſetur. At non uniũerſa uerſantur, ſed ſunt & ea, quæ recto motu cientur. illi igitur ob hæc ipſa, uacuum quid dicerent eſſe. ARGY.

Quoniam

T.c. 83. *Quoniam autem uacuum quidem non dicimus eſſe, alia uero uere dubitata ſunt, aut motus nõ erit, niſi erit denſitas & raritas, aut turbabitur cœlum, aut ſemper æqualis aqua ex aere, & ex aqua erit & aer. manifeſtum.n.eſt, quia plus aeris ex aqua fit. Neceſſe igitur, niſi ſit, aut depulſum quod habetur ultimum tumultuari facere, aut alibi alicubi æqualiter mutare ex aere in aquam, ut omne corpus totius æquale ſit, aut nihil moueri. ſemper.n. tranſmutato, hoc accidet, niſi circulariter moueatur. Non ſemper autem in circulum fit loci mutatio, ſed aliquãdo & in rectum eſt. hi igitur, propter hoc Vacuum aliquid dicunt eſſe.*

Soluit præmiſſam rationem. Et primo repetit eam
Tex. 84. magis ipſam explanans, ſecundo ſoluit eam ibi. {Nos autem dicimus.} Dicit ergo primo, ꝙ, quia non dicimus eſſe vacuum, neq; in corporibus neq; extra, oportet ſoluere, quæ ab aliis inducuntur, quia vere ingerũt B dubitationem. Et primo ex parte motus localis: quia aut non erit omnino motus, niſi ſit raritas & denſitas, quam nõ intelligebant fieri niſi per vacuum: aut oportebit dicere, ꝙ ad motum cuiuſlibet corporis etiam ipſum cœlum in ſurſum feratur, vel aliqua pars eius, quod vocat turbationem cœli. Aut iterum ex parte generationis & corruptionis oportebit ꝙ ſemp ęqualis aqua, fiat ex aere, & alibi aer ex aqua: quia, cùm plus ex aere generetur ꝗ ex aqua, neceſſe eſt vt fiat condenſatio, quam non credebant poſſe fieri ſine vacuo: aut ꝙ corpus, quod habetur vltimum ſm cõem opinioné, .ſ. corpus Cœleſte, depellatur per exuperantiam inferiorum corporum: aut ꝙ alibi in quocunq; loco tantũdem de aere conuertatur in aquam, ad hoc ꝙ totum corpus vniuerſi inueniatur ſemper æquale. Sed, quia ad hoc, quod dixerat de motu locali poſſet quodãmo- C do obuiari, iterũ repetit, vt excludat illud, & dicit, ꝙ aut ſequitur ꝙ nihil moueaꝛ, quia ſm prædicta, tumultuatio cœli accidet quocũq; tranſmutatio. Sed hoc eſt verum, niſi intelligaꝛ motus fieri circulariter: vtputa ꝙ A moueaꝛ ad locum B, & B ad locum C, & C ad locũ D: & iterũ D ad locum A. ſic.n. non oportebit poſita circulari latione, ꝙ vno moto totum vniuerſum turbetur. ſed nos non videmus ꝙ oĩs loci mutatio corporum naturalium ſit in circulum, ſed multæ ſunt in rectum. vnde adhuc ſequetur tumultuatio cœli, niſi ponatur condenſatio & vacuum. Hæc igitur eſt ratio, pp quam aliqui ponebant eſſe vacuum. Secundo ibi.

ARGY. *Nos autem ex hiſce, quæ iam conceſſa ſunt, dicimus, materiam unam eſſe contrariorum caliditatis, inq̃, atq; frigiditatis, & ceterarum naturalium contrarietatum. & ex ente D potentia ens actu fieri. Atq; non eſſe quidem ipſam materiã ſeparabilem, rõne uero eſſe diuerſam. Et unam numero coloris, ſi forte fuerit, & caliditatis, atq; frigiditatis.*

T.c. 84. Contrariorum una eſt materia. *Nos aũt dicimus ex ſubiectis, quoniam eſt materia una contrariorum calidi & frigidi, & aliarum naturalium contrarietatum. & ex eo qđ potentia eſt, actu ens fit. & non ſeparabilis quidem materia eſt, eſſe aũt alterum eſt. Et una q̃dem eſt numero, & ſi contingat coloris, calidi, & frigidi.*

Soluit præmiſſam rõnem. Tota aũt vis præmiſſæ rationis in hoc conſiſtit, ꝙ rarefactio & condenſatio fiat per vacuum. Vnde obuiat Ariſt. oſtendens, ꝙ contingit rarefieri & condenſari ſine vacuo. Et primo oſtendit propoſitum, Scđo inducit concluſionem pꝛĩcipalr
Tex. 86. intentam ibi. {Ex dictis igitur manifeſtum eſt.} Circa A primum tria facit. Primo manifeſtat propoſitum per rationem, Secundo per exempla ibi. {Sicut.n. ex frigido & calido.} Tertio per effectus rari & denſi ibi. {Eſt autem denſum quidem.} Circa primum duo facit. Primo præmittit quædam neceſſaria ad propoſitum, Secundo probat propoſitum ibi. {Eſt igitur & corporis.} Præmittit autem quatuor, quæ accipit ex ſubiectis.i. ex his, quæ ſupponuntur in Scientia Naturali. & ſuprà etiam manifeſtata ſunt in primo huius libri. Primũ eſt, ꝙ vna eſt materia contrariorum, vt calidi & frigidi, vel cuiuſcũq; alterius naturalis contrarietatis: cõtraria.n. nata ſunt fieri circa idem. Secundum eſt, ꝙ oẽ, quod eſt in actu, neceſſario ſit ex eo quod eſt in potẽtia. Tertium eſt, ꝙ materia non eſt ſeparabilis à contrariis, ita vt ſit abſq; eis: ſed tñ ſm rationem materia eſt aliud à contrariis. Quartum eſt, ꝙ materia per hoc, ꝙ nũc eſt B ſub vno contrario, & poſtea ſub alio, nõ eſt alia & alia; ſed eadem numero. Secundo ibi.

Tertia parte. 84.

Tex. 85. Secũda parte 84. tex.

ARGY. *Et corporis item materiam eandem magni, ac parui. qđ quidem ex eo maxime patet. Nã, ſi factus eſt aer ex aqua, eadem materia facta eſt aer, nulla re inſuper alia aſſumpta: ſed quod erat potentia, id tandem factum eſt actu. Et rurſus ſimili modo ſi orta eſt ex aere aqua. Eadem nãque materia nunc in magnam ex parua, nunc in paruam ex magna uertitur molem. Simili igitur modo, ſi aer ex maiore ſtringitur in minorem: & ex minore rurſus in maiorem extenditur molem, materia ipſa, quæ eſt ambo potentia, fit uiciſſim utrunque.*

Eſt igitur & corporis materia, & magni & parui eadem. manifeſtum eſt autem hoc. cùm enim ex aqua aer fiat, eadem materia non accipiens aliud aliquid facta eſt, ſed qđ C erat potentia, actu facta eſt: & iterum aqua ex aere ſimiliter, aliquando quidem in magnitudinem ex paruitate, aliquando in paruitatem ex magnitudine. Similiter autem, & cum multus aer exiſtens, in minori fit mole, et ex minori maior, potentia cum ſit, fit materia utraq;.

Ex præmiſsis oſtendit propoſitum in hunc modum. Eadem numero eſt materia contrariorum: magnum autem & paruum ſunt contraria circa quantitatem: ergo eadem numero eſt materia magni & parui. Et̃ hoc manifeſtum eſt in trãſmutatione ſubſtantiali, cùm.n. generatur aer ex aqua, eadem materia, quæ prius erat ſub aqua, facta eſt ſub aere, non accipiendo aliquid, quod prius non haberet, ſed illud, quod prius erat in potentia, & in materia, reductum eſt in actum. & ſimiliter eſt cum econuerſo ex aere generatur aqua. ſed hoc intereſt, ꝙ, cùm ex aqua generatur aer, fit mutatio D ex paruo in magnum, quia maior eſt quantitas aeris generati ꝗ aquæ, ex qua generatur: cùm autem ex aere fit aqua fit econtra tranſmutatio à magnitudine in paruitatem. Ergo, & cum aer multus exiſtens reducitur ad minorem quantitatem per condenſationem, vel ex minori in maiorem per rareſactionem, eadem materia eſt, quæ fit vtrũq; in actu, ſ. magnum & paruum prius exiſtens ad hæc in potentia. Non ergo condenſatio fit per hoc, ꝙ aliquæ aliæ partes ſubintrando adueniant, vel rareſactio per hoc ꝙ partes inhærentes extrahaꝛ, vt exiſtimant ponentes vacuum inter corpora, ſed per hoc quòd materia eandem partim accipit nunc maiorem, nunc minorem quantitatem. vt ſic rarefieri nihil aliud ſit, ꝗ materiam recipere maiores dimenſiones per reductionem de potentia in actum: condenſari autem econtrario. Sicut autem materia eſt in po-

Rarefactio, ac condenſatio in corporibus quo fiat.

tentia ad determinatas formas, ita etiam eſt in potentia ad determinatam quantitatem. vnde rarefactio & condenſatio non procedit in rebus naturalibus in infinitum. Secundo ibi.

ARGY. *Nam ut ex frigido calidũ, et ex calido frigidum fit, quia eadem potẽtia erat ambo: ſic & ex calido fit magis calidũ, nulla prorſus ipſius parte tũc emergẽte calida, quæ nõ erat antea calida, cũ calida minus erat. Quẽadmodũ neq; circunferentia circuli, in minoris ambitum eſt redacta: ſiue ſit eadem, ſiue ſit alia, pars ipſius nulla facta eſt curua, quæ nõ erat antea curua, ſed recta. Non.n. ex eo quippiam minus aut magis eſt tale, quia id intermittitur, quo minus aut magis dicitur tale. Neq; fit ut flammæ pars ulla ſumatur, in qua caliditas albedoq; non ſit. Quare & ipſa moles ſenſibilis, non iõ extenditur aut conſtringitur, quia materies aliquid inſuper accipit aut abiicit: ſed quia ipſa materies utrũque ſubire poteſt.* F *Quo fit, ut idem ſit rarum & denſum, & utriuſq; materies una.*

Sicut.n. ex frigido fit calidum, & ex calido frigidum: quia eadem eſt, quæ erat potentia, ſic ex calido magis calidum, nullo facto in materia calido, quod non eſſet calidum, qñ erat minus calidum. Sicut quidem nec maioris circuli circulatio & conuexitas, ſi fiat minoris circuli, eadem cum ſit, aut alia, in nullo alio factus eſt ambitus, quod non eſſet ambitus, ſed rectũ. non.n. deficiendo minus aut maius eſt. Neq; .n. ſcintillæ eſt accipere aliquam magnitudinem, in qua non & caliditas, & albedo inſit. Sic igitur & prior calor poſteriori. quare & magnitudo & paruitas ſenſibilis corporis non accipiente aliquid materia extenditur, ſed quia potentia eſt materia utriuſq;. Itaq; idem eſt denſum & rarum, & una materia ipſorum.

Manifeſtat idem per exempla. Et, quia rarefactio & condenſatio pertinet ad motum alterationis, ponit exemplum de aliis alterationibus: & dicit, ꝙ ſicut eadem materia mutatur ex frigido in calidum, & ex calido in frigidum propter hoc ꝙ vtrunq; eorum erat in potentia in materia, ſic etiam & aliquid fit magis calidum, non propter hoc, ꝙ aliqua pars materiæ fiat calida, quæ prius non erat calida cum eſſet minus calidũ, ſed quia tota materia reducitur in actu magis vel minus calidi. Aliud exemplum ponit de qualitate circa quantitatem: & dicit ꝙ, ſi circunſerentia & conuexitas maioris circuli reſtringatur ad minorem circulum, manifeſtum eſt, ꝙ fit magis curuum, non tñ iſta rõne, ꝙ ambitus .i. circularitas facta, ſit in aliqua parte, quæ primo non fuiſſet curuata, ſed recta: ſed per hoc ꝙ idẽ H ipſum, quod prius erat minus curuatum, magis curuatur. non.n. in huiuſmodi alterationibus fit aliquid magis vel minus deficiendo .i. per ſubtractionem, neque etiam per additionem, ſed per vnius & eiuſdem tranſmutationem de perfecto ad imperfectum, aut ecõtra: & hoc patet per hoc ꝙ in eo, quod eſt ſimpliciter & vniformiter aliquale, non eſt inuenire aliquam partẽ, quæ ſit ſine tali qualitate, ſicut non eſt accipere in ſcintilla ignis aliq̃ partem, in qua non ſit caliditas, & albedo .i. claritas. Sic igitur & prior calor aduenit poſteriori non per hoc ꝙ aliqua pars, quæ non erat calida, ſit facta calida: ſed per hoc ꝙ illud, quod erat minus calidũ, fit magis calidum. Vnde & magnitudo & paruitas ſenſibilis corporis nõ extenditur vel ampliatur in rarefactione & condenſatione per hoc ꝙ materia aliquid ſu-

E peradditum accipiat, ſed quia materia, quæ prius erat in potentia ad magnum & paruum, tranſmutatur de vno in alterum. & ideo rarum & denſum non fit per additionem partium ſubintrantiũ, vel per ſubtractionem. earundem, ſed per hoc, ꝙ vna eſt materia rari & denſi. Tertio ibi.

Atqui denſum quidem eſt graue, rarum autem leue. Amplius, ſicut circuli circulatio conducta in minus non accepit aliud concauum: ſed quod erat inuexum, ſic & ignis. quia ſi aliquis accipiat omne calidum eſt. ſic & omne conductione & diſtentione eiuſdem materiæ. Duo nanque comitantur utrunque, graue enim & durum denſa eſſe uidentur: leue uero ac molle rara. Verum in plumbo ac ferro, graue durumq; diſcrepant. ARGY.

Eſt autem denſum quidem graue, rarum autem leue. Amplius ſicut circuli circulatio conducta in minus, non aliud T.c. 85. F *accipit concauum: ſed quod erat conductum eſt, ſic & ignis, quodcunq; aliquis accipiat, omne calidum eſt. ſic & omne conductione & diſtenſione eiuſdem materiei. Duo.n. ſunt ab utroque denſo & raro. Graue.n. & durum denſa uidentur eſſe, & contraria, rara leue & molle. Diſſonat autẽ graue & durum in plumbo & ferro.*

Manifeſtat propoſitum per effectus rari & dẽſi. Ex differentia.n. raritatis & denſitatis ſequitur differentia aliarum qualitatum. ſ. grauis & leuis, duri & mollis. & ſic patet, ꝙ rarum & denſum diuerſificant qualitates, & non quantitates. Dicit ergo, ꝙ ad raritatem ſequitur leuitas, & ad denſitatem ſequitur grauitas. & hoc rõnabiliter. quia rarũ eſt ex hoc, ꝙ materia recipit maiores dimenſiones: denſum autem ex hoc, ꝙ materia recipit minores dimenſiones. & ſic, ſi accipiantur di- G uerſa corpora æqualis q̃titatis, vnum rarum, & aliud denſum, denſum habet plus de materia. Dictum eſt autem ſupra in tractatu de Loco, ꝙ corpus cõtentum comparatur ad continens ſicut materia ad formam. & ſic graue, quod tendit verſus medium contentum, rõnabiliter eſt magis denſum habens plus de materia. Sicut ergo circunferentia circuli maioris reducta ad minorem circulum non recipit concauitatem in aliqua ſui parte, in qua non erat prius, ſed quod prius erat cõcauum reducitur ad maiorem concauitatem, & ſicut quæcũq; pars ignis, quam quis receperit, eſt calida, ita & totum corpus fit rarum & denſum conductione .i. contractione & diſtenſione vnius & eiuſdem materiæ, ſm ꝙ mouetur ad maiorem vel minorem dimenſionem. Et hoc patet per hæc, quæ ſequuntur ex raro & denſo, quæ ſunt qualitates. nam ad denſum ſequitur H graue & durum. & de graui quidem rõ aſſignata eſt: de duro autem rõ manifeſta eſt, quia durum dr̃, quod magis reſiſtit pulſui vel diuiſioni. quod autem habet plus de materia, minus eſt diuiſibile, quia minus obedit agẽti, propter hoc ꝙ eſt magis remotum ab actu. E conuerſo autẽ ad rarum ſequitur leue & molle. Sed graue & durum in aliquibus diſſonant, ſicut in ferro & plumbo. nam plumbum eſt grauius, ſed ferrum eſt durius. Et huius rõ eſt: quia plumbum habet plus de terreſtri: ſed id, quod eſt aquæ in eo, eſt imperfectius congelatũ & digeſtum. Deinde cum dicit.

Ex his igitur, quæ dicta ſunt, patet neq; ſeparatum, aut ſimpliciter, aut in raro, neq; potentia uacuum eſſe, niſi quiſpiam uoluerit omnino uacuum id appellare, quod eſt cauſa lationis. Hoc autem pacto grauis ipſius, leuiſq; materies, ARGY.

vt eſt

ut eſt talis uacuum erit. Rarum.n.ac denſum, hac quidem contrarietate, lationis ſunt effectiua. ratione uero duri molliſue, cauſa ſunt facilis difficilisúe paſsionis, & non lationis, ſed potius alterationis. Sed de Vacuo quidem quo pacto eſt, & quo pacto non eſt in rõne rerum, hoc ſit mõ determinatũ.

T. c. 86. *Ex dictis igitur manifeſtum eſt, q̃, neq; diſgregatum eſt uacuum, neque ſimpliciter, neq; in raro, neq; potentia: niſi aliquis uelit penitus uocare uacuum cãm loci mutationis. Sic autem quã grauis eſt, aut leuis materia, quæ huiuſmodi, erit uacuum. Denſum.n. & rarum ſcd̃m hanc contrarietatem, motus actiua ſunt: ſcd̃m autem durum et molle, paſsionis & non paſsionis receptiua, & non loci mutationis, ſed alterationis magis. Et de Vacuo quidem quomodo eſt, & quomodo non eſt determinatum ſit hoc modo.*

Concludit principale propoſitum. & dicit manifeſtum eſſe ex dictis, q̃ non eſt vacuum aliquod ſpatium ſeparatum, neq; ſimpliciter eſt extra corpus exiſtens, neque exiſtens in raro, ſ̃m aliqua foramina vacua: neque etiam exiſtens eſt in potentia in corpore raro, ſ̃m illos, qui non ponebant vacuum, quod eſt in corporibus, ſeparatum à pleno. Et ſic nullo modo eſt vacuũ, niſi aliquis velit penitus vocare vacuum materiã, quæ quodammodo eſt cã grauitatis & leuitatis, & ſic eſt cã motus ſ̃m locum. Denſum.n.& rarum ſunt cã motus ſ̃m contrarietatem grauis & leuis: ſed ſ̃m contrarietatem duri & mollis, ſunt cã paſsibilis & impaſsibilis. nã molle eſt, id quod facile patitur diuiſionem: durum autem econtra, ut dictum eſt, ſed hoc nõ pertinet ad loci mutationem: ſed magis ad alterationem. Et ſic concludit determinatũ eſſe de Vacuo, qũo ſit, & qũo non ſit.

LECTIO XV.

Tempus an ſit nec ne: & an vnum & idem nunc contingat in toto tempore eſſe vel plura, quæritur.

ARGY. *Poſt hæc autem conſequens eſt de tempore tractare. Atq; primo quidem dubitandum eſt de ipſo, & per rõnes exteras, ſi ſit in ratione rerum, nec ne: deinde contemplandum eſt, quænam ſit ipſius tandem natura.*

T. c. 87. *Conſequens autem dictis eſt aggredi de Tempore. Primum autem bene ſe habet opponere de ipſo, & per extraneas rationes, utrum ſit eorum quæ ſunt, aut non entium: poſtea, quæ natura ipſius.*

Poſtq̃ determinauit de loco & vacuo, nunc determinat de Tempore. Et primo dicit de quo eſt intentio: & quo ordine procedendum ſit, Scd̃o proſequitur D
T. c. 88. propoſitum ibi. {Qd̃ quidem igiẽ.} Dicit ergo primo, q̃ conſequens eſt ad prædicta aggredi de tempore. in quo deſignat difficultatem conſyderationis. Et ſicut de præmiſsis, ita & de tempore, primo oportet opponendo procedere {per rõnes extraneas,}.i. ab aliis poſitas, vel ſophiſticas, vtrum.ſ. ſit Tempus vel non: & ſi eſt, quæ eſt natura eius. Secundo ibi.

ARGY. *Ex his itaq; tempus non eſſe penitus, aut uix eſſe, aut exigue, quiſpiam ſuſpicabitur. Nam aliud ipſius fuit, atque nõ eſt: aliud eſt futurum, & nondum eſt. Ex hiſce autem conſtat, & infinitum, & quod ſemper accipitur tempus. At hoc in ratione rerum eſſe, quod ex hiſce, quæ non ſunt, conſtat, impoſsibile eſſe uidetur.*

T. c. 88. *Quod quidem igitur oĩno non ſit, aut uix & obſcure, ex* A *his aliquis utiq; concipiet. Hoc quidem.n. ipſius prius factũ eſt, & non eſt: aliud uero futurum, & nondum eſt. Ex his autem, & infinitum, & ſemper acceptum tempus componitur. Ex his autem quæ non ſunt, compoſitum impoſsibile eſſe uidetur participare aliquam ſubſtantiam.*

Proſequitur de Tempore, & primo opponendo, ſecundo determinando veritatem ibi. {Accipiẽdum autem.} Secũda parte. 98 tex. Circa primum duo facit, primo opponendo inquirit an tempus ſit, ſcd̃o quid ſit ibi. {Quid autem ſit tempus.} Secũda parte. 93 tex. Circa primum duo facit. Primo ponit duas rõnes ad oſtendendum tempus non eſſe, Scd̃o inquirit de nunc, vtrum ſit vnum nunc in toto tempore, vel plura ibi. {Amplius autem ipſius nunc.} Tex. 90. Dicit ergo primo, q̃ ex iſtis duabus rõnibus poteſt aliquis concipere vel, q̃ tempus oĩno non ſit, vel q̃ ſit aliquid, quod B vix & obſcure percipi poſsit. Prima ergo rõ eſt talis. Oẽ compoſitum ex his, quę non ſunt, impoſsibile eſt eſſe, vel habere aliquam ſubſtãtiam. ſed tempus componitur ex his, quæ non ſunt, quia temporis eſt aliquid præteritum & iam non eſt, aliud eſt futurum, & nondum eſt, & ex his duobus componitur totum tempus infinitum, & perpetuum poſitum: ergo impoſsibile eſt Tempus aliquid eſſe. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea partibilis omnis rei, ſi ſit neceſſe eſt eũ eſt, aut omnes partes, aut nonnullas eſſe. at temporis, quod quidem eſſe partibile cõſtat: aliæ partes tranſactæ, aliæ futuræ ſunt, nullaq; penitus adeſt. Ipſum autem nunc partem non eſſe conſtat: pars nanq; metitur, ac ipſum nunc non metitur. Ex partibus præterea conſtet totum oportet: at tempus ex ipſis nunc non uidetur conſtare.*

C *Adhuc autem oĩs rei diuiſibilis ſiquidem ſit neceſſe eſt, cum eſt, aut oẽs, aut quaſdam partes eſſe. Temporis autem aliæ factæ, aliæ uero futuræ ſunt: eſt autem nihil eum ſit diuiſibile. Ipſum autem nunc non eſt pars. menſurat.n. pars, & componi oportet totum ex partibus. Tempus autem nõ uidetur componi ex ipſis nune.* T. c. 89. Alex. legit (mẽſuretur.n. pars Simpl. autem actiua.

Quæ talis eſt cuiuſlibet diuiſibilis exiſtentis neceſſe eſt dum eſt, aliquam partem eſſe, vel aliquas: ſed Tempus non eſt huiuſmodi, quia quædam temporis partes ſunt prçteritç, aliç vero ſunt futuræ, & nihil temporis, quod ſit diuiſibile, eſt in actu. Ipſum vero nunc, quod eſt in actu, non eſt pars temporis, quia pars eſt, quæ menſurat totum, vt binarius ſenarium: vel ſaltem ex qua componitur totum, ſicut quaternarius eſt pars ſenarij non menſurans ipſum, ſed quia ex ipſo & binario D componitur ſenarius: tempus autem non componitur ex ipſis nunc, vt infra probabitur, tempus igitur non eſt aliquid. Deinde cum dicit. Secunda rõ. Lec. 18. T. c. 107.

ARGY. *Inſuper ipſum Nunc, quod præteritum diſtinguere futurumq; uidetur, utrum unum idemq; ſemper permaneat, an aliud ſit atq; aliud, non diſcerni facile poteſt.*

T. c. 90. *Amplius autem ipſum Nunc, quod uidetur diſtinguere præteritum & futurum. utrum unum & idem ſemper permaneat, an aliud & aliud, non facile eſt ſcire.*

Inquirit vtrum ſit idem Nunc in toto tempore. & circa hoc tria facit. Primo mouet quæſtionem. Scd̃o obiicit ad vnam partem ibi. {Siquidem.n.nunc.} Infra. Tertio ad alteram ibi. {At vero neque nunc.} Secunda pars. tex. 91. Dicit ergo primo, q̃ non eſt facile ſcire, vtrum Nunc, quod videtur diſtinguere inter præteritum & futurum, ſem-

per maneat idem in toto tẽpore, an ſit aliud, & aliud. Secundo ibi.

ARGY. *Nam ſi ſit aliud atq; aliud ſemper cum plures partes temporis, nullæ ſimul, niſi altera contineatur ab altera perinde minus à maiore tempore continetur, atq; id, quod nunc quidem non eſt, antea uero fuit, neceſſe ſit aliquãdo eſſe corruptum, ipſa nunc profecto ſimul non erunt. prius autem ſemper corruptum eſſe neceſſe eſt. In ſeipſo igitur corruptũ eſſe non poteſt, propterea ꝙ tunc eſt. in alio uero nunc, fieri non poteſt ut ſit corruptum. Sit.n. hoc impoſsibile, ipſa nũc ſibi hærere ut puncto punctum. Si igitur non in eo quod eſt deinceps corruptum eſt, ſed in alio: in ipſis profecto nunc mediis ſimul erit, quæ quidem ſunt infinita. at fieri nequit.*

Si quidem.n. Nunc ſemper alterum & alterum: nulla autem eſt earum, quæ ſunt in tempore, alia & alia pars ſimul eſt, quæ non continet, alia uero contineatur, ſicut minus tempus eſt ſub maiore: ipſum aut nunc, quod non eſt, prius autem fuit, neceſſe eſt corruptum eſſe aliquando: quia ipſa quidem nunc, ſimul adinuicem non erunt. corruptum autem eſſe neceſſe eſt prius. In eodem quidem igitur corruptum eſſe impoſsibile eſt: propter hoc, ꝙ tunc eſt. in alio autem nunc, corrumpi ipſum prius nunc non contingit. Sic.n. impoſsibile eſt habita eſſe inuicem ipſa Nunc, ut punctum cum puncto. Si igitur in eo quod conſequenter eſt non corrumpitur, ſed in alio, in medijs nunc, quæ ſunt infinita, ſimul erit. hoc autem impoſsibile eſt.

Oſtendit ꝙ non ſit aliud, & aliud nunc, tali ratione. Duæ partes temporis, quæ ſunt aliæ abinuicem, non poſſunt ſimul eſſe, niſi vna contineat aliam, ſicut maius tempus continet minus, vt annus menſem, menſis diẽ. {ſimul.n. eſt & dies, & menſis, & annus} ſed vnũ Nũc, cum indiuiſibile ſit, non continet alterum. ſi ergo eſt accipere in tempore duo nunc, neceſſe eſt ꝙ illud nũc, quod prius fuit, & modo non eſt, aliquando corrumpatur & ꝙ nunq̃ duo nunc ſunt ſimul. Oẽ aũt corruptum neceſſe eſt in aliquo nunc corrumpi. Nõ autem poteſt dici, ꝙ prius nunc ſit corruptum in ipſo nunc priori: quia tuuc erat ipſum nunc, & nihil corrumpitur dum eſt. Similiter etiam, non poteſt dici, ꝙ prius nunc corrumpatur in poſteriori: quia impoſsibile eſt ſic ſe habere duo nunc adinuicem ꝙ ſint habita. i. mediate conſequentia ſe: ſicut etiam impoſsibile eſt de duobus punctis. & hoc nunc ſupponatur: quia in Sexto probabitur. Sic igitur inter quælibet duo nunc, ſunt infinita nunc. ſi ergo prius nunc corrumpatur in aliquo poſteriori nunc, ſequitur, ꝙ illud Nunc, quod eſt ante, ſimul ſit cum oĩbus aliis Nunc intermediis, quod eſt impoſsibile, vt dictum eſt, Impoſsibile, eſt igitur eſſe aliud & aliud nunc. Tertio ibi.

ARGY. *At uero, neque idem ſemper permanere poteſt. Nullius enim diuiſibilis finiti finis eſt unus: ſiue ad unum, ſiue ad plura continuum ſit. At ipſum nunc finis eſt, tempusq; ſumi finitum poteſt.*

T. c. 91. *At uero neque nunc ſemper manere idem poſsibile eſt. Nullius.n. diuiſibilis finiti unus terminus eſt, nec ſi ĩ uno ſit continuum, nec ſi in plura. Ipſum aũt nunc terminus eſt, & tempus eſt accipere finitum.*

Oſtendit ꝙ nõ poſsit eſſe vnum & idem nunc duabus rõnibus. Quarum prima talis eſt. Nullius diuiſibilis finiti poteſt eſſe vnus terminus tm̃, neq; ſi ſit conti- E nuum ſm vnam dimenſionem, vt linea, neq; ſi ſm plures, vt ſuperficies, & corpus. nam vnius lineæ finitę termini ſunt duo puncta, & ſuperficiei plures lineæ, & corporis plures ſuperficies. ſed ipſum nunc eſt terminus temporis. Cum igitur ſit accipere aliquod tempus finitum, neceſſe eſt ponere plura nunc. Secundam rationem ponit ibi.

Præterea, cum ſimul eſſe tempore, & neq; prius neq; poſterius nihil aliud ſit, q̃ in eodem nunc eſſe, ſi priora poſterioráue in hoc nunc ſunt, ea profecto, quæ ante centies centenos annos ſunt facta, ſimul cum his erunt, quæ hodierno die conficientur, & neq; prius quicquam alio neq; poſterius erit. De his igitur, quæ inſunt tempori, tot ſint dubitata. ARGY.

Amplius, ſi ſimul eſſe ſecundum tempus, & nec prius, nec poſterius, in eodem eſſe, & in ipſo nunc eſt, ſimul ſunt, T. c. 92.
F *quæ in annum ſunt mileſimum his quæ ſunt hodie, nec prius, nec poſterius nihil aliud alio. De his quidem igitur quæ inſunt ipſi, tot oppoſita ſint.* T. c. 93.

Illa dicuntur eſſe ſimul ſm tempus, & nec prius nec poſterius, quę ſunt in eodem nunc: ſi ergo eſt idẽ nunc permanens in toto tempore, ſequitur ꝙ illa, quæ fuerunt ante mille annos, ſint ſimul cum his, quæ ſunt hodie. Vltimo autem epilogando concludit, tot eſſe oppoſita de ipſis nunc, quæ ſunt in tempore. Secunda rõ.

LECTIO XVI.

Quid temporis inquirens, quamuis ipſum, motum non eſſe dicat, illud tamen ſine motu non eſſe ratiocinatur.

Sed quidnam ſit tempus, & quæ ſit ipſius natura, ſimiliter eſt obſcurum, & ex his. quæ à maioribus noſtris tradita ſunt, et ex his quæ nuper à nobis ſunt dicta. Quidam.n. uniuerſi motum, quidam ſphæram ipſam tempus eſſe dixerũt. quod neutrum uerum eſt. ARGY. G

QVid autem tempus, & quæ ipſius natura, ſimiliter & ex traditis immanifeſtum eſt, & ex quibus attingimus aduenientes prius. Quidam.n. totius quidem motum dicunt, Alij autem ipſam ſphæram.

Poſtq̃ inquiſiuit an tempus ſit, hic diſputatiue inquirit quid ſit. Et primo improbat poſitiones aliorum, Secundo inquirit, qũo ſe habet tempus ad motum, qui tempori propinquiſsimus videtur ibi. {Qm̃ autem vr̃. maxime.} Circa primum duo facit. Primo ponit opiniones. Scd̃o improbat eas ibi. {Quamuis circulationis.} Dicit ergo primo, ꝙ quid ſit tempus, & quid ſit natura eius, non poteſt eſſe manifeſtum ex his, quę tradita erant de tempore ab antiquioribus, neque per aliqua, quibus attigi poſsit quid ipſi circa hoc determinauerint, quidam.n. dixerunt, ꝙ tempus eſt motus cœli. quidam vero, ꝙ eſt ipſa ſphæra cœleſtis. Scd̃o ibi. Tex. 95. Tertia parte. 93. tex. H

Etenim conuerſionis pars, tempus eſt quoddam: Conuerſio uero non eſt. Pars.n. conuerſionis eſt id, quod ſumptum eſt, non conuerſio. ARGY.

Quamuis circulationis pars tempus quoddam eſt, circulatio autem non eſt. Pars.n. circulationis eſt, quæ accipitur, ſed non circulatio.

Improbat poſitas opiniones. & primo primam, ſecundo ſecundam ibi. {Totius autem ſphæra.} Circa primum, ponit duas rões. Quarum prima talis eſt. Si circulatio eſt tempus, oportet ꝙ pars circulationis, ſit circulatio: Secunda. 94.

circulatio, quia pars temporis tempus eſt ſed pars circulationis non eſt circulatio: ergo tempus non eſt circulatio. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea, ſi plures eſſent cœli, motus uniuſcuiuſq; ſimiliter tempus eſſet. Quare plura tempora ſimul eſſent.*

Amplius autem ſi plures eſſent cœli, ſimiliter eſſet tempus cuiuslibet ipſorum motus. Quare multa tẽpora ſimul.

Quæ talis eſt. Motus multiplicatur ſm multitudinẽ mobilium. ſi ergo plures eſſent Cœli, plures eſſent circulationis eorum. & ſic, ſi circulatio ſit tempus, ſequeretur ꝙ eſſent multa tempora ſimul, quod eſt impoſſibile. non. n. eſt accipere duas partes temporis ſimul, niſi vna contineat aliam, vt ſupra dictum eſt. Mouebãtur tamen hi ad ponẽdum tempus eſſe circulationem, quia videbant tempora circulo quodam recitari. Deinde cum dicit.

B

ARGY. *Sphæram autem, uniuerſi, quidam ideo tempus eſſe putauerunt, quia & in tempore, & uniuerſi ſphæra ſunt cuncta. Sed hoc adeo ſtultum eſt ut ſuperuacaneum ſit ea impoſſibilia, quæ ſequuntur conſyderare.*

Tex. 94. *Totius autem ſphæra uiſa eſt quidem, dicentibus eſſe tẽpus: quia in tempore oĩa ſunt, & in totius ſphæra. Eſt autẽ ſtultius quod dicitur, q̃ & de hoc impoſſibilia conſyderare.*

Excludit ſcđam opinionem, & dicit. Quibuſdam viſum eſt ꝙ ſphęra cœli eſſet tempus, per hoc ꝙ oĩa ſunt in tempore, & etiam oĩa ſunt in ſphęra totius, quia cœlum continet oĩa. vnde concludere volebant, ꝙ ſphæra cœli eſſet tempus. In qua quidem rõne duplex erat defectus, quia non vniuoce dr̃ eſſe aliquid in tpe, & in loco. Scđo quia argumẽtabatur in ſcđa figura, ex duabus affirmatiuis. Et ideo dicit, ꝙ iſta poſitio eſt magis ſtulta q̃ conſyderare impoſſibilia, quæ ad ipſam conſequantur. Manifeſtum eſt. n. ꝙ omnes partes ſphæræ ſunt ſimul, non autem temporis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Cum uero motus quidam, atque mutatio quædam tempus eſſe maxime uideatur, id ſi ſit conſyderemus oportet. Mutatio igitur motusúe in ipſo eſt, quod mutatur, duntaxat, aut ubi id eſt, quod mouetur atq; mutatur. At tempus ubiq; eſt æquæ, & apud omnia.*

T. c. 95. *Quoniam autem uidetur maxime motus eſſe & mutatio quædam tempus, hoc conſyderandum eſt. Vniuſcuiuſq; quidem igitur mutatio, & motus in ipſo quod mouetur eſt ſolum, aut ubi fortaſſe eſt ipſum, quod mouetur & tranſmutatur. Tẽpus autem ſimiliter, & ubiq;, & apud omnia eſt.*

Inquirit qũo ſe habet tempus ad motum. Et primo oſtendit ꝙ tempus non eſt motus, ſcđo ꝙ non eſt ſine
Secunda. 98. motu ibi. {At vero neq; ſine motu, &c.} Circa primũ ponit duas rõnes ad oſtendendum ꝙ tempus non ſit motus aut mutatio, ꝙ poſſet maxime videri, Primo, quia omnis motus & mutatio, vel eſt ſolum in ipſo trãſmutato, vel etiam in loco vbi eſt tranſmutatũ & tranſmutans, quorum primum dr̃ propter motum in ſubſtantia, & qualitate, & quantitate: ſm autem dr̃, propter motum in vbi, qui dicitur motus in loco. ſed tempus eſt vbiq; & apud omnia: ergo tempus non eſt motus. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea mutatio quidem omnis celerior eſt atq; tardior. at tempus non eſt. tardum. n. & uelox tempore eſt definitum. Nam id quidem eſt uelox, quod in breui tempore*

A *magnum: id autem tardum, quod in longo paruum ſpatium tranſit. At tempus, nec ut quantum quid eſt, nec ut quale, tempore definitur. Tempus igitur non eſſe motum ſatis iam patuit. At nihil impreſentiarum interſit utro nomine, motu an mutatione utamur.*

Amplius autem mutatio quidem omnis uelocior aut tardior eſt. tempus autem non eſt. tardum. n. & uelox tpe determinantur. Velox quidem, quod in pauco multum mouetur. Tardum autem quod in multo paucum. tempus autem non determinatur tempore. neq; quò quantum aliquid eſt, neq; quò quale. T. c. 96. *Quòd quidem igitur non eſt motus, manifeſtum eſt. Nihil autem differat nobis dicere in præſenti motum aut mutationem.* T. c. 97.

Quę talis eſt. Oĩs mutatio & motus eſt velox aut tardus: ſed tempus non eſt huiuſmodi: ergo tempus non eſt motus vel mutatio. Mediam ſic probat. Tardum & velox determinatur ex tempore, quia velox dr̃ quod mouetur per multum ſpatium in pauco tpe: tardum autem quod è contrario per paucum ſpatium in multos tempore. ſed tempus non determinatur tpe, neq; ſm ſuam quantitatem. neq; ſm qualitatem: quia idem non eſt menſura ſuiipſius. ergo tempus non eſt velox neq; tardum. Et, quia propoſuerat ꝙ mutatio eſt velox aut tarda, non facta mentione de motu, ſubiungit ꝙ quantum ad præſens, non differt dicere motum aut mutationem. in Quinto enim oſtendetur eorum differentia. Deinde cum dicit. Secunda rõ.

At uero non ſine mutatione tempus eſſe uidetur. nam, cum ipſi nihil mente mutamur, aut non animaduertimus nos eſſe mutatos, non uidetur nobis tempus fuiſſe. Quemad ARGY.
C *modum nec hiſce, quod ferunt in Sardo apud Heroas dormire, cum fuerint experrecti. Coniungũt. n. nunc ipſa, prius, inquam, atque poſterius, unumq; faciunt. medium ob ſenſus occupationem, tempus excipientes. Vt igitur ſi non aliud atque aliud, ſed unum idemq; nũc eſſet, tempus ſanè non eſſet. ſic & cum lateat aliud atque aliud eſſe, medium ipſum non eſſe tempus uidetur. Quòd ſi tunc ſit, ut tempus eſſe nõ arbitremur, cum nullam definimus mutationem, ſed in uno atq; indiuiſibili anima manere uidetur: cum uero ſenſerimus definierimusq; mutationem tunc tempus fuiſſe dicimus, patet profecto ſine motu mutationeúe tẽpus non eſſe. Que, cum ita ſint patet, tempus nec motum eſſe, nec eſſe etiam abſq; motu.*

At uero, neq; ſine motu tempus eſt. cum. n. nihil ipſi mutamur ſecundum intelligentiam, aut latet nos mutari, non ui
D *detur nobis fieri tempus, ſicut neq; his, qui in Sardo fabulantur dormire apud Heroas, cum expergiſcuntur. Copulant. n. primum Nunc poſteriori Nunc, & unum faciunt, remouentes propter inſenſibilitatem medium. Vt igitur ſi non eſſet alterum nunc, ſed idem & unum non eſſet tempus, ſic & qñ latet alterum eſſe non uidetur quod medium eſt eſſe tempus. Si igitur opinari non eſſe tempus, tunc accidit nobis, cum non definimus nec unam mutationem, ſed in uno indiuiſibili uidetur anima manere: cum autem ſentimus & determinamus, tunc dicimus fieri tempus. manifeſtum eſt: ꝙ nõ eſt ſine motu neq; mutatione tempus. Quòd igitur neq; motus, neque ſine motu tempus eſt, manifeſtum eſt.* T. c. 98.

Oſtendit ꝙ tempus non eſt ſine motu: quia, qñ homines non mutantur ſm ſuam apprehenſionem, aut, ſi mutantur, tñ latet eos, tunc non vr̃ eis, ꝙ pertran-

ſeat aliquod tempus. Sicut patet in iis, qui in Sardo, quę eſt ciuitas Aſiæ, dicuntur fabuloſe dormire apud Heroas, i. apud Deos. Animas.n. bonorum & magnorum Heroas vocabant, & quaſi Deos vocabant, vt Herculis, Bacchi & ſimilium. Per incantationes.n. aliquas aliqui inſenſibiles seddebantur, quos dicebant dormire apud Heroas: quia excitati quædam miracula ſe vidiſſe dicebant, & futura quædam prænunciabant. Tales autem sedeuntes non percipiebant tempus, quod prætererat, dum ipſi ſic abſorpti erant. quia illud inſtans primum, in quo dosmire cœperant, copulabant posteriosi nunc, in quo excitabantus ac ſi eſſent vnũ. medium.n. tempus non percipiebant. Sicut igitur, ſi non eſſet aliud & aliud nunc, ſed idem & vnum, non eſſet tempus medium, ſic & qñ latet diuerſitas duorũ nunc, non vr̃ tempus eſſe medium. Si esgo tunc accidit non opinari tempus, cum non percipimus aliquã mu- F tationem, ſed homini vr̃ ꝙ ſit in vno indiuiſibili nunc: tunc autem percipimus fieri tempus, qñ ſentimus & determinamus. i. numeramus motum aut mutationẽ: manifeſte ſequitus, ꝙ tempus nõ ſit ſine motu, neq; ſine mutatione. Vltimo ergo concludit ꝙ tempus non ſit motus, nec ſit ſine motu.

LECTIO XVII.

Tempus, cum aliquid motus eſſe definierit, quid nam ſit eius latius manifeſtat.

ARGY. *Quoniam autem quidnam ſit tempus quærimus, ſumamus oportet hinc ordientes quidnam ipſius ſit motus. nam ſimul motum tempusq; ſentimus. Etenim, ſi tenebsæ ſint, & nihil per corpus afficiamur, motus autem inſint in anima, continuo ſane quoddam etiam ſimul fuiſſe tempus uidetur. At, cum tempus etiam quoddam uidetur nobis fuiſſe, ſimul tunc & motus fuiſſe quidam uidetur, Quibus efficitur, ut tempus aut motus ſit, aut aliquid motus: cum igitur motus non ſit, neceſſe eſt ipſum aliquid motus eſſe.*

Accipiendum autem, quoniam quærimus quid ſit tempus, hinc incipientibus, quidnam ipſius motus eſt. ſimul.n. motum ſentimus & tempus. Et nãq; ſi ſint tenebræ, & nihil per corpus patiamur: motus autem aliquis in anima fiat, ſubito ſimul uidetur fieri quodammodo tempus. At uero & cum tempus uidetur fuiſſe aliquod, ſimul & motus aliquis fuiſſe uidetur. Quare, aut motus, aut aliquid motus eſt tempus: quoniam autem non eſt motus. neceſſe eſt motus aliquid eſſe ipſum.

Poſtq̃ Philoſophus diſputatiue inquiſiuit de tempore, hic incipit determinare veritatem. Et primo determinat veritatem de Tempore, Scđo mouet quaſdam dubitationes cisca veritatem determinatam, & ſoluit

Tex. 130. eas ibi. {Dignum autem.} Cisca primum duo facit. Primo determinat de tempore ſm ſe, Scđo per comparationem ad ea, quæ tempore menſurantur ibi. {Qm̃

Tex. 114. autem eſt tempus, &c.} Circa primum tria facit. Primo manifeſtat quid ſit tempus, Scđo quid ſit nunc té-

Tex. 103. poris ibi. {Et ſicut motus ſemper, &c.} Tertio ex definitione motus aſsignata aſsignat rõnes eorum, quæ

Tex. 108. dicuntur de tempose ibi. {Quod quidem igitus tempus, &c.} Circa primum duo facit. Primo ponit tpis

Tex. 102. definitionem, Scđo manifeſtat eam ibi. {Signum autem.} Prima pass diuiditus in tres particulas, ſm tres partes definitionis tẽporis, quas inueſtigat. Scđa pars incipit ibi. {Qm̃ autem quod mouetur, &c.} Tertia

E ibi. {Determinamus autem, &c.} Primo esgo inueſtigat hanc particulam, ꝙ tempus eſt aliquid motus. vnde dicit, ꝙ, quia inquirimus quid ſit tempus, hinc incipiendum eſt, vt accipiamus quid motus ſit tempus. Et ꝙ tempus ſit aliquid motus, per hoc manifeſtum eſt, ꝙ ſimul ſentimus motum & tempus. Contingit enim qñq; ꝙ percipimus fluxum temporis, quãuis nullum motum particularem ſeuſibilem ſentiamus. vtpote, ſi ſimus in tenebris, & ſic viſu non ſentimus motum alicuius cosporis exterioris. &, ſi nos non patiamur aliquam alterationẽ in corporibus noſtris ab aliquo exteriori agente. nullum motum corporis ſentiemus, & tñ, ſi fiet aliquis motus in anima noſtra, puta ſm ſucceſsionem cogitationum & imaginationum, ſubito vr̃ nobis ꝙ fiat aliquod tempus, & ſic pescipiendo quécunq; motum pescipimus tempus. & ſimiliter è con-Tex. 99. Secũda. 101.

F tra, cum percipimus tempus, ſimul percipimus motũ. vnde cum non ſit ipſe motus, vt probatum eſt, relinquitur ꝙ ſit aliquid motus. Habet autem dubitationem quod hic dr̃ de perceptione temporis & motus. ſi.n. tempus conſequatus aliquem motum ſenſibilem extra animam exiſtentem, ſequitur, ꝙ qui nõ ſentit illum motum non ſentiat tempus, cuius cõtrarium hic dr̃. ſi autem conſequatus motum animæ, ſequitur, ꝙ res non compasentur ad tempus niſi mediante anima, & ſic tempus erit non res naturæ, ſed intentio animæ ad modum intentionis generis & ſpeciei. Si autem cõſequatur vniuerſaliter oẽm motum, ſequitur ꝙ quot ſunt motus, tot ſint tempora, quod eſt impoſsibile: quia duo tempora nõ ſunt ſimul, vt ſupra habitum eſt. Ad huius igitur euidentiam ſciendum eſt, ꝙ eſt vnus primus motus, qui eſt cã oĩs alterius motus, vnde quæ-

Obiectio.

Quo nã modo tempus motum conſequatur.

G cũq; ſunt in eſſe tranſmutabili habent hoc ex illo prĩo motu, qui eſt motus primi mobilis. Quicunq; aũt pcipit quécũq; motum, ſiue in rebus ſenſibilibus exiſtentem, ſiue in anima, percipit eſſe tsanſmutabile, & per conſequens pescipit primum motum, quem ſequitur tempus. Vnde quicũq; percipit quécũq; motum, percipit tempus: licet tempus non conſequatus niſi vnum primum motum, à quo oẽs alij cauſantur & menſurãtur. & ſic semanet tm̃ vnum tempus. Secundo ibi.

Tempus primum tantum motum conſequitur.

ARGY. *Cum autem id, quod mouetur ex quodam in quoddam proficiſcatur: magnitudoq; oĩs continua ſit: motus profecto magnitudinem ſequitur. Quia nãq; magnitudo continua eſt: ideo & motus continuus eſt. at quia motus continuus eſt, & tempus continuum eſt. Quantus.n. eſt motus, tantum & tempus ſemper fuiſſe uidetur.*

H *Quoniam autem quod mouetur mouetur ex quodam in quiddam, & oĩs magnitudo continua eſt, ſequitur magnitudinem motus. Propter id.n. ꝙ magnitudo continua eſt, & motus continuus erit: quia uero motus, & tempus. Quantus.n. motus eſt, tantum & tempus uidetur fieri.* T. c. 99.

Inueſtigat ſecundam pasticulam poſitam in definitione temporis. Suppoſito.n. ꝙ tempus ſit aliquid motus, conſequens. ſ. ipſum, seſtat inueſtigãdum, ſm quid tempus conſequatur motum, quia ſm prius & poſterius. Cisca hoc ergo tria facit. Primo oſtendit qũo in motu iuueniatur prius & poſterius, Scđo qũo prius & poſterius ſe habeat ad motum ibi. {Eſt autem prius Tertia. 99. & poſterius.} Tertio ꝙ tempus ſequitur motum ſm Tex. 100. prius, & poſterius ibi. {At vero & tempus.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ continuitas eſt in tempose

tempore ex motu & magnitudine, Scđo, ꝙ etiã prius A
Infra. & poſterius ibi, {Prius autem & poſterius.} Dicit ergo primo, ꝙ omne, quod mouetur, mouetur ex quodam in quiddam: ſed inter alios motus, primus eſt motus localis, qui eſt à loco ĩ locum ſm aliquam magnitudinẽ. Primum aũt motum conſequitur tempus. & iõ ad inueſtigandum de tpe, oportet accipere motũ ſm locum. quia ergo motus ſm locum eſt ſm magnitudinem ex quodam ĩ quiddã: & oĩs magnitudo eſt continua, oportet ꝙ motus conſequatur magnitudinem in continuitate, vt quia magnitudo continua eſt, & motus continuus eſt, & per conſequens tempus etiam continuum eſt, quia quantus eſt motus primus, tm̃ fieri tempus vr̃: non antem tempus menſurant ſm quantitatem cuiuſcunq; motus, quia tardus mouetur ſm paucũ ſpatium in multo tempore, velox autem econuerſo: ſed ſolum quantitatem primi motus ſequitur tẽpus. Scđo ibi. B

ARGY. *Atqui prius & poſterius in loco eſt primo, atq; poſitione. Cum uero in magnitudine ſit, in motu quoq; ſimilitudine rõnis prius eſſe poſteriusúe neceſſe eſt. At uero prius atq; poſterius in tempore etiam eſt, ex eo ſane, quia ſemper alterum ipſorum alterum ſequitur.*

Prius autem & poſterius in loco primum ſunt. hæc autem poſitione ſunt determinata. Quoniam autem in magnitudine prius & poſterius eſt, neceſſe eſt in motu prius & poſterius eſſe proportionaliter iis, quæ ſunt ibi. At uero & in tempore eſt prius & poſterius propter id, quia ſequitur ſemper alterum alterum ipſorum.

Oſtendit etiam, ꝙ idem ordo conſyderatur in priori & poſteriori. & dicit, ꝙ prius & poſterius ſunt prius in loco ſiue in magnitudine. & hoc ideo quia magnitu- C do eſt quantitas poſitionem habens. de rõne autem poſitionis eſt prius & poſterius. vnde ex ipſa poſitione locus habet prius & poſterius. Et, quia in magnitudine eſt prius & poſterius, neceſſe eſt, ꝙ in motu ſit prius & poſterius proportionaliter his {quæ ſunt ibi}. ſ. in magnitudine, & in loco. & per conſequens etiam in tempore eſt prius & poſterius: quia motus & tempus ita ſe habẽt, ꝙ ſemper alterum eorum ſequitur ad alterum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Prius autem in motu poſteriusúe, ſubiecto quidem eſt motus, ipſo autem eſſe diuerſum eſt, & non eſt motus.*

Eſt autem prius & poſterius ipſorum in motu. id quidem quod eſt motus eſt: tm̃ eſſe ipſius alterũ eſt, & non eſt motus.

Oſtendit qũo prius & poſterius ſe habent ad motũ. D & dicit, ꝙ prius & poſterius ipſorum. ſ. temporis & motus, quantum ad id, quod eſt, motus eſt: tm̃ ſm rõnem eſt alterum à motu: & non eſt motus. De ratione. n. motus eſt, ꝙ ſit actus exiſtentis in potentia: ſed ꝙ in motu ſit prius & poſterius, hoc cõtingit motui ex ordine partium magnitudinis. Sic igitur prius & poſterius ſunt idẽ ſubiecto cum motu, ſed differunt rõne. Vnde reſtat inquirendum, cum tempus ſequatur motum, ſicut ſupra oſtenſum eſt, vtrum ſequatur ipſum inquantum eſt motus, an inquantum habet prius & poſterius. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atqui tempus quoq; cognoſcimus, cum motum definimus, priore poſterioreúe definientes. Atq; tunc fuiſſe dicimus tempus, cum prius in motu poſteriusúe ſenſerimus.*

T. c. 100. *At uero & tempus cognoſcimus, cum definimus motum, prius & poſterius determinantes: & tunc dicimus fieri tẽpus, qñ prioris & poſterioris in motu ſenſum percipimus.*

Oſtendit ꝙ tempus ſequatur motum rõne prioris & poſterioris. Propter hoc. n. eſt oſtenſum ꝙ tempus ſequitur motum: quia ſimul cognoſcimus tempus & motum. ſm illud ergo tempus ſequitur motum, quo cognito in motu cognoſcitur tempus: ſed tunc cognoſcimus tempus, cum diſtinguimus determinando prius & poſterius, & tunc dicimus fieri tempus, qñ accipimus ſenſum prioris & poſterioris in motu. Relinquitur ergo ꝙ tempus ſequitur motus ſm prius & poſterius. Deinde cum dicit.

Hoc autem ipſo definimus, quod aliud atque aliud ipſa, aliud quid inter ipſa medium eſſe exiſtimamus. Nã, cum extrema alia, medio intelligimus eſſe, & animus ipſa, nũc duo dicit, alterum prius, alterum poſterius, tunc & hoc ipſum tempus dicimus eſſe. Quod. n. ipſo nunc definitur, id tempus eſſe uidetur, & ſupponitur. Cum igitur ipſum nunc, ut unum ſentimus, & non aut prius in motu poſteriusúe, aut ut idem quidem, non autem prioris cuiuſdam, poſteriorisúe, tempus tunc nullum fuiſſe uidetur: quoniam neque motus. Sed, cum prius ſentimus atq; poſterius, tunc & tempus dicimus eſſe, hoc. n. eſt Tempus, numerus motus per ipſum prius poſteriusúe. Non ergo tempus eſt motus, ſed ut motus ipſe numerum habet. ARGY.

Determinamus aũt in accipiendo aliud & aliud ipſum, & medium ipſorum alterum. Cum. n. altera extrema medij intelligimus & duo dicat aĩa ipſa nunc, hoc quidem prius, illud uero poſterius, tunc & hoc dicimus eſſe tempus. Determinatum. n. ipſo nunc tempus eſſe uidetur & ſupponatur. Quando igitur tanq̃ unum ipſum nunc ſentimus, & non ſit T. c. 101. *ſicut prius & poſterius in motu, aut ut idem quidem, non autem prioris & poſterioris alicuius, non uidetur tempus fieri ullum nec motus. Cum autem prius & poſterius eſt, tunc dicimus tempus. hoc. n. eſt Tempus, numerus motus ſecundum prius & poſterius. Non ergo motus tempus eſt, ſed ſecundum q̃ numerum habet motus.* Definitio tpis.

Oſtendit quid motus tempus ſit, quia numerus motus. & hoc etiam oſtendit eodem medio, ſ. per cognitionem temporis ex motu. Manifeſtum eſt. n. ꝙ tunc eſſe tempus determinamus, cũ accipimus in motu aliud & aliud, & accipimus aliquid mediũ inter ea. Cum. n. intelligimus extrema diuerſa alicuius medij, & anima dicat, illa eſſe duo nunc, hoc prius, illud poſterius, quaſi numerando prius & poſterius in motu, tunc hoc dicimus eſſe tempus. Tempus. n. determinari vr̃ ipſo nũc, & hoc ſupponatur ad præſens, quia poſtea erit magis manifeſtum. Qñ igitur ſentimus vnum nunc, & non diſcernimus in motu prius & poſterius: accipimus idẽ nunc non vt finem prioris, & principinm poſterioris non vr̃ fieri tempus: quia neq; eſt motus. ſed, cum accipimus prius & poſterius, & numeramus ea, tunc dicimns fieri tempus. & hoc ideo, quia tempus nihil aliud eſt, q̃ numerus motus ſm prius & poſterius. tempus. n. percipimus, vt dictum eſt, cum numeramus prius & poſterius in motu. Manifeſtum eſt ergo, ꝙ tempus nõ eſt motus, ſed ſequitur motum ſm ꝙ numeratur. Vnde eſt numerus motus. Siquis autem obiiciat contra Obiectio Galeni. prædictam definitionem, ꝙ prius & poſterius tpe determinantur, & ſic definitio eſt cirularis. Dicendum Reſponſio. eſt ꝙ prius & poſterius ponuntur in definitione tem-

poris, ſm ꝙ cauſantur in motu ex magnitudine, & non ſm ꝙ menſurantur ex tempore. & ideo ſupra Ariſtoteles oſtendit, ꝙ prius & poſterius prius ſunt in magnitudine, q̃ in motu, & in motu q̃ in tẽpore, vt hæc obiectio excludatur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Id ita eſſe hoc indicat ſignum. nam plus quidem & minus numero, plurem uero minoremúe motum, tempore ſolemus diſcernere. Tempus ergo numerus quidam eſt.*

T.c. 102. *Signum eſt autem plus.n. & minus iudicamus numero: motum autem plurem & minorem tempore: Numerus itaq; quidam tempus eſt.*

Manifeſtat prædictam definitionem dupliciter. Primo quidem quodam ſigno. Id.n. quo aliquid iudicamus plus & minus, eſt numerus eius: ſed motum iudicamus plurem & minorem tempore: tempus igitur eſt numerus. Secundo ibi.

ARGY. *Cum uero duplex ſit numerus: (nam & id, quod numeratur, ac numerabile, & id, quo numeramus numerum dicimus:) id quod numeratur, non id quo numeramus, eſt tempus. Sunt autem id, quo numeramus, & id, quod numeratur, non eadem, ſed diuerſa.*

Quoniam autem numerus eſt dupliciter: (& nãq; quod numeratur, & numerabile numerum dicimus: & quo numeramus:) tempus autem eſt, quod numeratur, & non quo numeramus. eſt autem alterum quo numeramus, & quod numeratur.

Manifeſtat quod dictum eſt per diſtinctionem numeri. & dicit, ꝙ numerus dr̃ dupliciter, Vno modo, id quod numeratur actu, vel quod eſt numerabile, vtpote cum dicimus decem hoĩes vel decem equos, qui dr̃ numerus numeratus: quia eſt numerus applicatus rebus numeratis. Alio modo dr̃ numerus quo numeramus, ideſt ipſe numerus abſolute accept⁹, vt duo, tria, quatuor. Tempus autem non eſt numerus, quo numeramus: quia ſic ſequeretur, ꝙ numerus cuiuſlibet rei eſſet tempus: ſed eſt numerus numeratus, quia ipſe numerus prioris & poſterioris in motu tempus dr̃: vel etiã ipſa, quæ ſunt prius & poſterius numerata. & ideo, licet numerus ſit quantitas diſcreta, tẽpus tñ eſt quantitas continua, propter rem numeratam, ſicut decem menſuræ panni quoddam continuum eſt: quamuis denarius numerus, ſit quantitas diſcreta.

LECTIO XVIII.

Quo pacto nunc ipſum idem, vel non idem ſit In toto tempore, quomodo item Tempus reſpiciat, cõtinuet vel diſtinguat exactiſsima redditur ratio.

ARGY. *Atq; ut motus alius eſt, atq; alius eſt, ſic & tempus. Tẽpus autem oẽ, quod eſt ſimul, eſt idem. Nam ipſum nũc idem eſt ſubiecto: eſſe autem ipſius, diuerſum eſt.*

ET ſicut motus ſemper alius eſt & alius, ſic & tẽpus. Quod autem ſimul omne tempus, idem eſt. Ipſum.n.
T.c. 103. *nunc idem eſt ſecundum id, quod eſt: eſſe autem ipſi alterum*
T.c. 104. *eſt. Ipſum autem nunc Tempus menſurat ſecundum q̃ prius & poſterius eſt.*

Poſtq̃ Philoſophus oſtendit quid eſt tempus, hic determinat de Nunc. & primo oſtẽdit vtrum ſit idem Nunc in toto tpe vel aliud & aliud: quod ſupra in dubitatione poſitum fuit, Scd̃o ex hoc vlterius aſsignat
T.c. 105. rõnem eorum, quæ dicuntur de Nunc ibi. {Manifeſtũ

E autem eſt, & cætera.} Circa primum tria facit. Primo ponit, ꝙ nunc quodammodo eſt idem, & quodammodo non eſt idẽ. Scd̃o exponit quod dixerat ibi. {Ipſum T.c. 104. Secũda. 104.
autem nunc.} Tertio probat ibi. {Sequitur.n. ſicut dictum eſt.} Dicit ergo primo, ꝙ, cum tempus ſit numerus motus, ſicut partes motus ſunt ſemper aliæ & aliæ, ita & partes temporis. ſed illud, quod ſimul exiſtit de toto tpe, eſt idem.ſ. ipſum nũc. Quod quidẽ ſm id, quod eſt idem eſt: ſed rõne eſt alterum, ſm quod eſt prius & poſterius. & ſic Nunc menſurat tempus non ſm ꝙ eſt idem ſubiecto, ſed ſm ꝙ rõne eſt alterum & alterum: & prius & poſterins. Secundo ibi.

Atq; tum eſt idem, tum non eſt idem. Nam ut eſt quidem in alio atq; alio, differt. Atq; hoc pacto, eſt ipſum nunc. ſubiecto uero, eſt idem. ARGY.

F *Ipſum autem nunc, eſt quidem ſicut idem, eſt uero ſicut non idem. Secundum quidem.n. q̃ in alio & alio, alterum eſt. (Hoc uero erat ipſi nunc.) inquantum autem quodcũq; ens eſt, ipſum Nunc idem eſt.*

Exponit quod dixerat. & dicit, ꝙ ipſum Nũc, quodammodo ſemper eſt idem, & quodammodo non idẽ. inquantum.n. ſemper conſyderatur vt aliud & aliud ſm ſucceſsionem temporis & motus, ſic eſt alterum, & non idem: ſed ſm ꝙ conſyderatur in ſe, ſic eſt idem. & hoc eſt quod ſupra diximus, ꝙ ipſi eſt eſſe alterum. Nam hoc eſt eſſe ipſi nũc, i. ſm hoc accipitur rõ ipſius, vt conſyderatur in decurſu temporis & motus: ſed inquantum ipſum nũc eſt quoddam ens, ſic eſt idẽ ſubiecto. Tertio ibi.

Etenim motus magnitudinem ſequitur, & tempus mo- ARGY.
G *tum, ut diximus: Quò fit, ut & id, quod fertur, quò motum, & prius in ipſo, poſteriusúe cognoſcimus, punctum ſequatur. Hoc igitur ſubiecto, quidem eſt idem (eſt.n. aut pũctum, aut lapis, aut aliquid aliud tale) Ratione uero diuerſum, perinde atq; Sophiſtæ. Coriſcum in lucio Coriſcum in foro eſſe; ſumunt eſſe diuerſa: & hoc igitur ut alibi eſt atq; alibi, eſt diuerſum. At ipſum nunc ſequitur id, quod ſertur, perinde atq; tempus ſequitur motum. Ipſo nãq;, quod ſertur, prius in motu, poſteriusúe cognoſcimus. Prius uero poſteriusúe ut numerabile eſt, ipſum profecto eſt nũc. Quare & hoc ipſum ſubiecto quidem eſt idem. Eſt.n. prius aut poſterius quod eſt in motu. Ipſo autem eſſe diuerſum eſt. prius nãq; poſteriusúe ut numerabile eſt, ipſum eſt Nunc.*

Sequitur.n. ſicut dictum eſt, magnitudinem motus: hunc autem tempus, ſicut diximus. & ſimiliter igitur punctum id,
H *quod fertur, quo motum cognoſcimus, & prius in ipſo & poſterius. hoc quà quidem quodcunq; ens eſt, idem eſt, punctum.n. aut lapis, aut aliquid aliud huiuſmodi eſt: rõne autem aliud eſt. ſicut Sophiſtæ accipiunt alterum, Coriſcum in theatro eſſe, & Coriſcum in foro. & hoc igitur in eo quod alibi & alibi, eſt alterum. Id autem, quod fertur, ſequitur ipſum nunc, ſicut tempus motum. Eo.n. quod fertur cognoſcimus prius & poſterius in motu. Secundum autem quod numerabile, & prius & poſterius ipſum nunc eſt. Quare & in his, quod quidem ens nunc eſt, idem eſt. prius.n. & poſterius eſt, quod in motu: ipſum autem eſſe alterum. Scd̃m.n. q̃ numerabile eſt prius & poſterius ipſum nunc eſt.*

Probat quod dixerat. Et primo probat, ꝙ Nunc eſt idem ſubiecto, ſed alterum & alterum rõne, Scd̃o, ꝙ ipſum Nunc menſuret tempus ibi. {Et notum autem maxime.} Infra.

maxime.} Dicit ergo primo, ꝙ, ſicut ſupra dictum eſt, A motus quantum ad continuitatem, & prius & poſterius, ſequitur magnitudinem, & tempus motum, ſicut dictum eſt. Imaginamur igitur ſm Geometras, ꝙ punctus motus faciat lineam, ſimiliter oportebit aliquid eſſe idem in tempore, ſicut eſt aliquid in motu. Si aũt punctum motum ſuo motu faciat lineam, ipſum punctum, quod fertur, eſt quo cognoſcimus motum, & prius & poſterius in ipſo. Non.n. motus percipitur niſi ex hoc, ꝙ mobile aliter & aliter ſe habet. & ſm id, quod pertinet ad præcedentem diſpoſitionem mobilis, iudicamus prius in motu: ſm autem id, quod pertinet ad ſequentem diſpoſitionem mobilis, iudicamus poſterius in motu. Hoc ergo quod mouetur, quo motum cognoſcimus, & diſcernimus prius & poſterius in ipſo, ſiue ſit punctum, ſiue ſit lapis, ſiue quodcunq; aliud: ex ea parte, quia eſt quoddam ens, quodcunq; ſit, eſt idẽ, ſ. ſub- B iecto, ſed ratione eſt alterum: & hoc modo Sophiſtæ vtuntur altero, cum dicunt, Coriſcum alterum eſſe in theatro, & in foro, ſic arguentes ſm ſophiſma accñtis. Eſſe in foro eſt aliud ab eo, quod eſt in theatro: ſed Coriſcus eſt nunc in foro, nunc in theatro: ergo eſt alius à ſe. Sic igitur patet, ꝙ id, quod mouetur, eſt alterum ſm rationem, in eo quod eſt alibi & alibi: licet ſit idẽ, ſubiecto: ſed ſicut tempus ſequitur ad motum, ita ipſum nunc ſequitur ad id, quod fertur, & hoc probat: quia per mobile cognoſcimus prius & poſterius in motu. cũ.n. inuenimus mobile in aliqua parte magnitudinis, per quã mouetur, iudicamus ꝙ motus, qui fuit per vnam partem magnitudinis prius præteriit, & per aliam partem magnitudinis poſterius ſequitur. & ſimiliter in numeratione motus, quæ fit per tempus, id quod diſtinguit prius & poſterius temporis, eſt ipſum nunc, quod C eſt terminus præteriti, & principium futuri. Sic igitur nũc ſe habet ad tempus, ſicut mobile ad motum. ergo ſm commutatam proportionem, ſicut tempus ad motum, ita & nunc ad mobile. vnde, ſi mobile in toto motu eſt idem ſubiecto, ſed differat ratione, oportebit ita eſſe, & in nunc, ꝙ ſit idem ſubiecto, & aliud & aliud ratione: quia illud, quo diſcernitur in motu prius & poſterius, eſt idem ſubiecto, ſed alterum rõne, ſ. mobile: & id, ſm quod numeratur prius & poſterius in tempore, eſt ipſum nunc. Ex hac autem conſyderatione de facili poteſt accipi intellectus æternitatis. Ipſum.n. nunc inquantum rñdet mobili ſe habenti aliter & aliter, diſcernit prius & poſterius in tpe, & ſuo fluxu tempus facit, ſicut punctus lineam. Sublata igitur alia & alia diſpoſitione à mobili, remanet ſuba ſemper eodem mõ ſe habens. Vnde intelligitur nunc, vt ſemper ſtans, & non vt D fluens: nec habens prius & poſterius. Sicut igitur nunc temporis intelligitur, vt numerus mobilis, ita nũc æternitatis intelligiť vt numerus, vel potius vt vnitas rei, ſemper eodem mõ ſe habentis. Secundo ibi.

Aeternitatis intellectus.

ARGY.

Eſt etiam hoc maxime notum. Nam & motio ob id, qđ mouetur, & latio ob id, quod fertur, eſt nota. Eſt.n. hoc aliquid id quod fertur, motus uero, non eſt. Eſt igitur, tum idem id, quod nunc dicitur ſemper, tum non idem. quippe cum, & id quod fertur, tales ſubeat modos.

Et notum maxime hoc eſt. Etenim motus eſt propter id, quod mouetur: & loci mutatio propter id, quod fertur: hoc aliquid.n. eſt quod fertur, motus autem, non. Eſt igitur ſicut idem ipſum, quod nunc dicitur, ſemper: eſt autem ſicut non idem. & nãque eſt ſimiliter, quod fertur.

A Oſtendit vnde habeat menſurare nunc tempus. & dicit, ꝙ hoc ideo eſt: quia id, quod eſt maxime notum in tempore nunc eſt. & vnumquodq; menſuratur per id, quod eſt maxime notum ſui generis, vt dř in 10. Meta. & hoc etiam oſtendit ex habitudine motus ad mobile. quia motus cognoſcitur per id, quod mouetur: & loci mutatio per id, quod localiter fertur, quaſi minus notum per magis notum. quod ideo eſt, quia id, quod mouetur. {eſt hoc aliquid}. i. res quædam per ſe ſtans. quod non conuenit motui. vnde mobile eſt notius motu, & per mobile cognoſcitur motus. & ſimiliter tempus per ipſum nunc. & ſic concludit concluſionẽ principaliter intentam, ꝙ id, quod dř nunc, ſemper eſt idem quodammodo, & quodammodo non: quia ſimiliter eſt de mobili, vt dictum eſt. Deinde cum dicit.

Lec. 2. in principio.

B *Patet etiam nunc ipſum non eſſe, ſi tempus non ſit, & tempus non eſſe, ſi non ſit ipſum nunc. Nam ut ſimul ſunt id quod fertur, & latio, ſic & numerus eius quod fertur, & numerus ipſius etiam lationis ſunt ſimul. Eſt.n. tempus quidem numerus lationis. Ipſum autem nunc eius quod fertur, perinde atq; unitas numeri.* ARGY.

Manifeſtum eſt autem, ꝙ, niſi tempus ſit, ipſum nunc non erit: & ſi ipſum nunc non erit, tempus non eirt. Sicut.n. ſimul ſunt, quod fertur, & loci mutatio, ſic & numerus, qui eſt eius quod fertur, & qui eſt loci mutationis. Tempus.n. eſt loci mutationis numerus: ipſum autem nũc eſt, ut quod fertur, ut unitas numeri. T.c. 105.

Aſsignat rationem eorum, quæ dicuntur de Nunc. & primo eius, quod dicitur, quod nihil eſt temporis niſi nunc ſecundo eius quod dicitur, ꝙ nunc diuidit & con- C tinuat temporis partes ibi. {Et continuum autem.} tertio eius quod dicitur, ꝙ nunc non ſit pars temporis ibi. {Et adhuc manifeſtum.} Dicit ergo primo, manifeſtum eſſe ꝙ, ſi non ſit tempus, non erit nunc: & ſi nõ erit nunc, non erit tempus. & ex hoc ex habitudine motus ad mobile. Sicut.n. loci mutatio, & id, quod fertur, ſunt ſimul, ſic & numerus eius quod fertur, ſimul eſt cũ numero localis motus: ſed tempus eſt numerus loci mutationis, ipſum autem nunc comparatur ad id, quod fertur, non quidem ſicut numerus (quia nunc indiuiſibile eſt) ſed ſicut vnitas numeri. relinquitur igitur, ꝙ tẽpus & nũc non ſunt ſine inuicem. Attendendum eſt autem, ꝙ tempus ſemper comparatur loci mutationi, qui eſt primus motuum. tempus.n. eſt numerus primi motus, vt dictum eſt. Secundo ibi.

Infra. *T.c. 107.* *Nota.*

Eſt præterea tempus ipſo nunc continuum, atq; diuiſum. D *Hoc.n. ad lationem, & ad id, quod fertur, accommodatur. Nam motus ac latio una eſt, ipſo ſane, quod fertur, propterea ꝙ unum eſt, & non ſubiecto (ſic.n. intercapedines eſſe poſſunt) ſed ratione. Diſtinguit etiam hoc priorem poſterioremq; motum.* ARGY.

Et continuum tempus eſt ipſi nunc: & diuiditur ſecundum ipſum nunc. Sequitur.n. hoc ad loci mutationem, & ad id, quod fertur. Motus.n. & loci mutatio una eſt ab eo quod fertur: quia unum & non quodcunq; ens (etenim deficeret) ſed ratione. & nãque determinat priorem & poſteriorem motum hoc.

Aſsignat rõnem eius quod dicitur, ꝙ tempus continuatur, & diuiditur ſm nunc. Et primo ex parte motus & mobilis. Secundo ex parte lineæ & puncti ibi. {Sequitur autem & hoc.} Dicit ergo primo, ꝙ iam ex *Infra.*

dictis patet, ꝙ tempus eſt continuum ipſi nunc,i.continuatur E per ipſum, & diuiditur per ipſum. Et hoc etiá conſequens eſt ad id, quod inuenitur in loci mutatione,cuius numerus eſt tempus: & in eo quod fertur ſecundum locum,cui reſpondet ipſum nunc. Manifeſtũ eſt enim, ꝙ omnis motus habet vnitatem ab eo, quod mouetur : quia.ſ.id quod mouetur eſt vnum & idem manens in toto motu:& non eſt indifferenter id,quod mouetur vno motu manente,quodcunq; ens,ſed illud idem ens,quod prius incepit moueri:quia,ſi eſſet aliud ens,quod poſtea moueretur, deficeret primus motus: & eſſet alius motus alterius mobilis.Et ſic patet,ꝙ mobile dat vnitatem motui, quæ eſt eius continuitas. Sed verum eſt, ꝙ mobile eſt aliud & aliud ſm rationem, & per hunc modum diſtinguit priorem & poſteriorem partem motus:quia ſm ꝙ conſyderatur in vna ratione vel diſpoſitione, cognoſcitur, ꝙ quæcunq; diſpoſitio F fuit in mobili ante illam aſsignatam,pertinebat ad priorem partem motus,quæcunque autem poſt hanc erit, pertinebit ad poſteriorem. Sic ergo mobile, & continuat motum, & diſtinguit ipſum. & eodem modo ſe habet nunc,ad tempus. Secundo ibi.

ARGY. *Atque hoc etiam accommodatur quodammodo puncto. etenim punctum & continuat longitudinem, & diſtinguit; nam huius principium eſt, illius finis. Verum, cum hoc pacto quiſpiam ipſum ſumit, ut ipſo tanquàm duobus utatur, tunc ſtetur neceſſe eſt,ſi punctum idem principium erit ac finis. Ipſum autem nunc, quid id, quod fertur mouetur, aliud eſt atque aliud ſemper. Quare tempus eſt numerus, non hòc ſanè, quod nunc ipſum perinde atq; punctum idem principium ſumitur, atque finis, ob id porro quod antea diximus. tunc enim erit uſus medij puncti tanquàm duo- G rum. Quare fiet, ut ſtetur. Sed hoc potiùs, ꝙ eam in hoc ipſa nunc ſubeunt rationem, quam extrema lineæ in eadem. atq; non ut partes.*

Sequitur autem & hoc quodãmodo ad punctum. & punctum enim continuat longitudinem, & determinat. eſt.n.huius quidem principium, illius autem finis. Sed,cùm ſic quidem accipiat aliquis,tanq̃ duobus utẽs uno,neceſſe eſt ſtare, ſi principium & finis idem punctum erit. Ipſum autem nũc, propter id,ꝙ mouetur quod fertur,ſemper alterũ eſt. Quare tempus numerus eſt,non ſicut eiuſdem puncti,quia eſt,& principium & finis,ſed ſicut ultima eiuſdem magis, & non ſicut partes, & propter quod dictum eſt. medio.n.puncto, tanq̃ duobus utetur. Quare quieſcere accidet. T.c. 106.

Aſsignat eiuſdem rationem ex parte lineæ & pũcti. & dicit, ꝙ hoc quod dictum eſt de tempore & Nunc, H conſequitur quodammodo ad id,quod inuenitur in linea & pũcto.quia punctũ continuat lineam, & diſtinguit ipſam, inquantum eſt principium vnius partis & finis alterius.Sed tñ differenter ſe habet in linea,& puncto,& tempore,& nunc. quia punctum eſt quoddam ſtans,& linea ſimiliter:vnde poteſt homo accipere idẽ pũctum bis,& vti eo vt duobus, vt.ſ.principio & fine. & cum ſic vtimur pũcto vt duobus, accidit quies.ſicut patet in motu reflexo,in quo id, quod erat finis primi motus, eſt principium ſecundi motus reflexi. Et ꝓp hoc probatur infra in Octauo, ꝙ motus reflexus,non eſt cõtinuus, ſed intercidit quies media.ſed ipſum nũc non eſt ſtans,propter id,quod reſpondet mobili,quod ſemper fertur durante motu. & propter hoc, oportet nunc eſſe ſemper alterum & alterum ſm rõnem, verũ ſupra dictum eſt. Et ideo,cùm tempus ſit numerus motus,non hoc modo numerat motum, ꝙ aliquid idem temporis accipiatur,vt principium vnius,& finis alterius:ſed magis numerat motum accipiendo duo vltima temporis,ſ.duo nunc,quę tamen non ſunt partes eius. Et quare competat iſte modus numerandi in tempore magis q̃ alius, quo per punctum numerantur partes, inquantum eſt principium & finis,ratio eſt,quæ dicta eſt.quia ſm hunc modum vtitur aliquis pũcto,vt duobus: & ſic accidit quies media, quæ non poteſt eſſe in tempore & motu. Non tñ intelligendum eſt per id qđ dicitur,ꝙ idem nunc non ſit principium futuri & finis præteriti : ſed ꝙ non percipimus tempus numerando motum per vnum nunc, ſed magis ꝑ duo, vt dictũ eſt: quia ſequeretur, ꝙ in numeratione motus idem nunc ſumeretur bis. Deinde cum dicit.

Patet enim neq; nunc ipſum temporis eſſe partem, neque diuiſionem motus. Quemadmodum neq; puncta ſunt lineæ partes,ſed duæ lineæ ſemper. Ipſum igitur nunc, ut eſt quidem finis tempus non eſt,ſed accidit. ut autem numerat numerus eſt. Nam fines quidem illius ſunt ſolum, cuius ſunt fines. Numerus autem horum equorum, denarius inquam, & alibi etiam eſt. ARGY.

Et adhuc manifeſtum, ꝙ nulla pars ipſum nunc temporis eſt, neq; diuiſio motus, ſicut neq; puncta lineæ. lineæ.n.duæ partes unius ſunt. Secundum quidem igitur, ꝙ eſt terminus, ipſum nunc non eſt tempus,ſed accidit, ſecundum uero ꝙ numerat, numerus. Termini quidem enim illius ſolum ſunt,cuius ſunt termini. Numerus autem qui eſt horum equorum decem, alibi & alibi eſt. T.c. 107.

Aſsignat rationem eius quod dicitur, ꝙ nunc, non G eſt pars temporis,& dicit.Manifeſtum eſſe,ꝙ nunc nõ eſt pars temporis, ſicut neq; id, per quod diſtinguitur motus, non eſt pars motus,ſ.aliqua diuiſio ſignata in mobili, ſicut etiam nec puncta ſunt partes lineæ. duæ enim lineæ ſunt partes vnius lineæ. Manifeſtat autem proprietates ipſius temporis ex motu & linea. quia,ſicut dictum eſt ſupra, motus eſt continuus ꝓp magnitudinem: & tempus propter motum. Concludit ergo finaliter, ꝙ ipſum nunc, ſm ꝙ eſt terminus quidam, non eſt tempus, ſed accidit ipſi, vt terminus terminato: ſed ſm ꝙ tempus numerat alia, ſic etiam nunc eſt numerus aliorum q̃ temporis. Et huius ratio eſt, quia terminus non eſt niſi eius cuius eſt terminus:ſed numerus poteſt eſſe diuerſorũ,ſicut numerus decem equorum,numerus eſt & aliarum rerum. Sic igitur nunc nõ eſt terminus ſolius temporis,ſed eſt numerus omnium mobilium,quæ mouentur in tempore.

LECTIO XIX.

Quisnam numerus motus tempus ſit, nonnullorum etiam de ipſo dictorum rationes redduntur.

Patet igitur tempus numerum eſſe motus per prius poſteriusúe, & continuum etiam eſſe, cum ſit continui numerus uti diximus. Numerus autem minimus abſolutus quidem eſt dualitas,inquàm,ipſa: quidam autem partim eſt,partim non eſt. ueluti lineæ multitudine quidem, minimus eſt, duæ inquàm lineæ, aut una, magnitudine autem eſſe non poteſt.omnis nãque linea diuiditur ſemper.Quare ſimiliter & tempus.numero quidem minimum unum uel duo, magnitudine uero non eſt. ARGY.

Quod

T.c. 108. QVod quidem igitur tempus numerus motus ſecundum prius & poſterius ſit, & continuum (continui nãque) manifeſtum eſt. Minimus autem numerus, quidam ſimpliciter quidem eſt, ut dualitas eſt: quidam autem numerus eſt, qui eſt quidem ſic, eſt autem tanquàm non ſic. ut lineæ minimum multitudine quidem eſt duæ aut una, magnitudine autem non eſt minimum: ſemper enim diuiditur omnis linea. Quare ſimiliter, & tempus. minimum enim quidem eſt ſecundum numerum unum aut duo, ſecundum uero magnitudinem non eſt.

Poſtq̃ Philoſophus definiuit tempns, hic ex definitione data reddit rõnem eorum, quæ dicuntur de Tempore. Et circa hoc quatuor facit. Primo oſtendit qũo in Tempore inuenitur minimum, & qũo non, Secundo qnare tempus dr̃ multum & paucum, breue & longũ, non autem velox & tardum ibi. {Manifeſtum aũt propter quid.} (T.c. 109.) Tertio oſtendit qũo tempus ſit idem, & qũo non ibi. {Et idem autem vbiq;.} (T.c. 110.) Quarto qũo tempus cognoſcitur motu, & è contra ibi. {Non ſolum autem motu.} (T.c. 112.) Dicit ergo primo, ꝙ manifeſtum eſt ex definitione temporis prius data, ꝙ tempus eſt numerus motus ſm prius & poſterius, vt ſupra expoſitum eſt. & iterum manifeſtum eſt ex præmiſſis, ꝙ tempus eſt quoddam continuum. licet autem non habeat continuitaté ex eò, ꝙ eſt numerus, habet tñ continuitatem ab eo, cuius eſt numerus: quia eſt numerus continui, ſ. motus, vt ſupra dictum eſt. Non eſt autem tempus numerus ſimpliciter, ſed numerus numeratus. In numero autem ſimpliciter eſt inuenire aliquem minimum numerum, .ſ. dualitatem. Sed, ſi accipiamus numerum quendam, .ſ. numerum alicuius rei continuæ, quodammodo eſt inuenire minimum, & quodãmodo non: quia ſm multitudinem eſt inuenire minimũ, non autem ſm magnitudinem. ſicut in multis lineis ſm multitudinem quidẽ eſt minimum, vt vna linea, vel duæ. vna quidem ſi accipiatur id, quod eſt minimum ſimpliciter in numero: duæ autem ſi accipiatur id, quod eſt minimum in genere numeri, habens rõnem numeri. Sed in lineis nõ eſt inuenire minimum ſm magnitudinem, vt ſit, ſ. aliqua linea minima, quia ſemper eſt diuidere quãcunque lineam. Et ſimiliter dicendum eſt de tpe, quia eſt inuenire in eo minimum ſm multitudinẽ, ſ. vnum vel duo, vt puta aut vnum annũ, aut duos annos, aut duos dies, aut horas: ſed minimum ſm magnitudinem nõ eſt inuenire in tempore: quia cuiuſlibet tẽporis dati eſt accipere partes, in qnas diuiditur. Secundo ibi.

In numero ſimpliciter eſt inuenire aliquẽ minimũ numerũ. ſ. dualitatem: in numero aũt tali quandoq; ſic, quandoq; autem non.

ARGY. *Perſpicuum etiam eſt, & cur uelox quidem ac tardum non dicitur: multum autem & paucum, & longum ac breue dicitur. quò nãque continuum eſt, hòc longum & breue: quò uero numerus eſt, hòc multum ac paucum dicitur. Velox aũt & tardum non eſt, quippe cum neq; numerus quo numeramus uelox ullus ſit, atq; tardus.*

T.c. 109. *Manifeſtum eſt autem, propter quid tardum & uelox nõ dicitur: multum autem & paucum, & breue & longum. ſecundum. n. q continuum eſt, longum & breue dicitur: ſecundum autem q numerus, multum & paucum. uelox autem & tardum non eſt. neq;. n. numerus, quo numeramus, uelox & tardus ullus eſt.*

Aſſignat rõnem, quare tempus non dicitnr tardum aut velox, ſed dicitur multum & paucum, breue & longum. Iam. n. oſtenſum eſt, ꝙ tempus, & numerus eſt, A & continuum eſt. inquantum ergo eſt continuum, dicitur tempus & longum & breue, ſicut & linea: inquantum autem numerus eſt, dicitur & multum & paucum. Eſſe autem & velox & tardum nullo modo competit numero, neq; numero ſimpliciter, vt manifeſtum eſt, neque etiam poteſt conuenire numero alicuius rei. Nam eſſe velox vel tardum dicitur de aliquo ſm ꝙ eſt numeratum. dicitur. n. velox motus, eò ꝙ paruo tempore numeratur: tardum autem è contra. vnde manifeſtum eſt, ꝙ tempus nullo modo poteſt dici velox vel tardum. Tertio ibi.

Eſt etiam idem ſimul ubique. non eſt autem idem tempus prius poſteriusúe, quoniam & mutatio præſens quidem eſt una: facta uero futuraq; alia. Tempus autem numerus eſt, non quo numeramus, ſed qui numeratur. Atq; hoc ſanè aliud B *eſt prius atq; poſterius ſemper. nam ipſa nunc alia ſunt, ut patet, Eſt autem unus idemq; numerus centum hominum, centumq; equorum: at ea, quorum eſt numerus, equi, inquã, & homines, ſunt diuerſa.* ARGY.

Et idem etiam ubiq; ſimul. prius autem & poſterius nõ idem. quia & mutatio præſens quidem una eſt: facta autem & futura altera eſt. Tempus autem numerus eſt, non quo numeramus, ſed quod numeratur, uel numeratus. Huic aũt accidit prius & poſterius ſemper eſſe altera. ipſa. n. nũc ſemper altera. Eſt autem numerus unus quidem & idem qui eſt centum equorum, & qui eſt centum hominum: quorum aũt numerus eſt altera ſunt, ut equi ab hominibus. T.c. 110.

Oſtendit qũo tempus ſit idem, & qũo non idem. Et primo qũo ſit idem vel non idem ſimpliciter, Secundo qũo ſit idem ſm quid ibi. {Amplius ſicut contingit.} (T.c. 111.) C Dicit ergo primo, ꝙ tempus ſimul exiſtens eſt idem vbiqne, i. reſpectu omnium quæ mouentur vbique. nõ enim diuerſificatur ſm diuerſa mobilia, ſed diuerſificatur ſm diuerſas partes eiuſdem motus. Et ideo tempus prius, & poſterius nõ eſt idem. & hoc ideo, quia prima mutatio præſens, cuius primo & principaliter numerus tempus eſt, vna eſt. ſed huius mutationis altera pars eſt, q̃ iam facta eſt & ꝑtranſiit: & altera, q̃ futura eſt. Vnde & tempus alterum eſt qđ prius fuit, & alterum qđ futurum eſt. & hoc iõ, quia tempus nõ eſt numerus ſimplr, ſed numerus alicuius rei numeratæ, ſ. prioris & poſterioris in motu. & huic numero ſemꝑ accidit eſſe alterũ, & prius & poſterius ꝑꝑ hoc, ꝙ ipſa nunc ſm ꝙ ſe habẽt prius & poſterius ſemꝑ ſunt altera. Si aũt eſſet numerus ſimplr, tunc eſſet idem tẽpus & mutationis, q̃ p̃teriit: & eius q̃ futura eſt. quia numerus ſimplr eſt vnus & idẽ di D uerſorum numeratorũ, vt centum equorũ & centum hoium: ſed numerus numeratus eſt alius diuerſorũ. centum. n. equi ſunt aliud qd à centum hoibus. & qa tẽpus eſt numerus prioris & poſterioris in motu, nã alia ſunt, q̃ in motu ſe hñt vt prius, ſm id, quod p̃teriit de motu: & alia vt poſterius, ſm id qđ ſequitur, ꝑꝑ hoc eſt aliud tempus p̃teritum, & aliud futurum. Secundo ibi.

Præterea ut motus idem ac unus, iterum atq; iterum eſſe poteſt, ſic & tempus idem unumq; eſſe poteſt, uelut annus, uer, autumnus. ARGY.

Amplius ſicut contingit motum eſſe eundem & unum iterum & iterum, ſic & tempus contingit, ut hyemem, aut uer, aut autumnum. T.c. 111.

Oſtendit qũo tempus reiteratur idem, ſm quid. Et dicit, ꝙ ſicut reiterari vnum & eundem motum cõtin-

git, ſic contingit reiterari vnum & idem tempus. reiteratur.n. idem motus ſpecie, ſed non numero: quia ab eodem ſigno arietis, à quo primo mouebatur Sol, & poſtea mouebitur. Et ideo ſicut prius fuit hyems, aut ver, aut æſtas, aut autumnus, ita erit, * non quidem vnum numero, ſed ſpecie. Deinde cum dicit.

ARGT. *Atqui non ſolum tempore motum, ſed etiam tempus motu metimur ex eo ſanè, quia à ſeſe uiciſsim definiuntur. Nam tempus quidem definit motum, quippe cum ſit ipſius numerus, uti diximus. motus autem tempus. Atq; multum paucumúe dicimus tempus, motu metientes ipſum, perinde atq; numerum re numerabili numerabimus, ut uno equo numerum ipſum equorum. Etenim numero quidem multitudinem equorum: uno autem equo, numerum ipſum rurſus equorum cognoſcimus. ſimiliter fit, & in tempore, atque motu. Tempore nāq; motum, motu uero tempus metimur.*

F

T.c. 112. *Non ſolum autem motum tēpore metimur, ſed motu tempus, propterea ꝙ definiuntur ſe inuicem. Tempus quidem enim determinat motum, cum ſit numerus ipſius: motus autem, tempus. Et dicimus multum aut paucum eſſe tempus, motu menſurantes, ſicut & numerabilibus numerum. Numero quidem equorum multitudinem cognoſcimus. Iterum autem uno equo equorum numerum ipſum: ſimiliter autem, & in tempore & motu eſt. Tempore quidem enim motum, motu autem tempus menſuramus.*

Oſtendit, ꝙ ſicut motum cognoſcimus tempore, ita & tempus motu. & hoc primo ex ratione numeri & numerati. Secundo ex ſimilitudine magnitudinis motus ibi. {Et hoc rationabiliter, &c.} Dicit ergo primo, ꝙ non ſolum menſuramus motum per tempus, ſed etiam menſuramus tempus per motum, propter hoc, G ꝙ inuicem definiuntur: oportet.n. accipere quantitatem vnius, ſm quantitatem alterius. quod.n. tēpus determinet motum ex hoc contingit, quia eſt numerus ipſius. ſed è contra motus determinat tempus, quo ad nos. percipimus.n. interdum quantitatem tpis ex motu, vtpote, dicimus tempus eſſe multum vel paucum ſm menſuram motus nobis certam: quia & ipſum numerum aliqñ per numerabilia cognoſcimus & è cōtra. Cognoſcimus.n. numero, equorum multitudinem: & iterum vno equo cognoſcimus numerum equorum. Non.n. ſciremus quot ſunt milliaria, niſi ſciremus qd eſt miliare. Et ſimiliter eſt in tempore & motu. quia, cum eſt nobis certa quantitas temporis, quantitas autem motus ignota: tunc tempore menſuramus motum, & è contra, quando motus eſt notus, & tempus ignotum. Secundo ibi.

H

ARGT. *Idq; accidit non ſine ratione profecto. Sequitur.n. magnitudinem motus: & tempus motum hòe ſane, quò quanta & continua atq; diuiſibilia ſunt. Quia nāque magnitudo eſt talis, Iō motus bis eſt affectus. tempus autem ob motum eſt tale. Atq; metimur & magnitudinem motu, & magnitudine motum. Nam, ſi ambulatio multa fit, uiam multam dicimus eſſe: & hanc rurſus multam, ſi uia ſit multa Similiter & tempus, ſi motus, & motum, ſi tempus.*

T.c. 113. *Et hoc rationabiliter accidit. Imitatur.n. magnitudinem quidem motus, hunc aūt tempus, eò, ꝙ quanta & continua ſint & diuiſibilia. pp magnitudinem.n. eſſe huiuſmodi, motus hæc ſuſtinet. propter autem motum tempus. Et menſuramus magnitudinem motu, & motum, magnitudine. multam enim dicimus eſſe uiam, ſi proceſſus multus: & hunc*

E *multum, ſi uia multa. Sic igitur & tempus, ſi motus. & motum, ſi tempus.*

Oſtendit idem ex comparatione motus ad magnitudinem. & dicit, ꝙ rationabiliter accidit, ꝙ dictum eſt de Tempore & Motu. quia ſicut motus magnitudinē imitatur in quantitate & continuitate & diuiſibilitate, ita & tempus imitatur motum. hæc.n. in motu inueniuntur propter magnitudinem, & in tpe propter motum. Menſuramus autem magnitudinem per motum: & motum per magnitudinem. dicimus.n. multam eſſe viam, qñ percipimus motum noſtrum fuiſſe multum: & è contra, qñ conſyderamus magnitudinem viæ, dicimus motum noſtrum fuiſſe multum. Et ita etiam de tempore, & motu eſt, vt ſupra dictum eſt.

LECTIO XX.

F Quid ſit in Tempore eſſe, Quæ ſint ea, quæ ſunt in Tempore, & quæ non ſunt in tempore, tempuſq;, vt mouentia, ita & quieſcentia menſurare.

Cum autem tempus menſura ſit motus, ipſiuſq; moueri, menſuraret autem motum definiendo motum aliquem, quæ metietur totum, ut longitudinem ulna metitur definiendo magnitudinem aliquam, quæ totam longitudinem metietur. Patet & motum in tempore eſſe, hoc eſſe ſanè, ipſum inquàm, & eſſe ipſius tempore menſurari. Nam ſimul & motum, & eſſe motus metitur. & hoc eſt ipſum in tempore eſſe menſurari ipſius eſſe. ARGT.

QVoniam autem eſt tempus menſura motus, & eius quod eſt moueri. menſurat autem ſic motum in determinando quendam motum, quo menſurabit totum, ſicut lōgitudinem cubitus, in determinando aliquam magnitu- G dinem, quæ metitur totum. Et eſt motui in tempore eſſe menſurari tempore, & ipſum, & eſſe eius. Simul enim & motum, & eſſe motus menſurat, & hoc eſt ipſi in tempore eſſe, menſurari ipſius eſſe. T.c. 114.

Poſtq̄ Philoſophus determinauit de Tempore ſm ſe, hic determinat de tempore per comparationem ad ea, quæ ſunt in tempore. Et circa hoc duo facit. Primo comparat tempus ad ea, quę ſunt in tempore, Secundo ad ea quæ ſunt in nunc ibi. {Ipſum autem nunc.} Circa primum duo facit. Primo comparat tempus ad motum, Secundo ad alia quæ ſunt in tempore ibi. {Manifeſtum autem quia.} Circa primum conſyderandum eſt, ꝙ alio modo comparatur motus ad tempus, & alio modo res aliæ. Motus.n. menſuratur tempore, & ſm illud, quod eſt, & ſm ſuam durationem, ſiue ſm eſſe ſuū. H res autem aliæ, vtpote homo, aut lapis menſurantur tempore ſm ſuum eſſe, ſiue ſm durationem, prout habent eſſe tranſmutabile: ſm autem id, quod ſunt, non menſurantur tempore, ſed magis ei rñdet nunc temporis, vt ſupra dictum eſt, Dicit ergo primo, ꝙ tempus eſt menſura ipſius motus, & eius quod eſt moueri: per qđ dat intelligere durationem motus. Menſurat autem tēpus motum per hoc, ꝙ Tempore menſuratur aliqua pars motus, quæ menſurat totum. & hoc neceſſarium eſt, quia vnumquodq; menſuratur per aliquid ſui generis, vt dr̄ in 10. Meta. Et hoc apparet in magnitudinū menſuris. cubitus.n. menſurat totam longitudinē alicuius panni vel alicuius viæ, ꝑ hoc ꝙ determinat aliquā partem illius longitudinis, q̄ metitur totum: & ſic per partem motus tempus menſurat totum motum. ꝑ motum.n. vnius horę mēſurat̄ motus totius diei, & ꝑ motum

(T.c. 121. and T.c. 115. in right margin beside "Cir-" and "{Mani-" lines)

tum diurnum menſuratur motus annnus. Quia igitur A motus menſuratur tempore, nihil eſt aliud motum eſſe in tempore, quàm menſurari à tempore, & ſecundum id qnod eſt, & ſecundum ſuam durationem: quia ſecundum vtrunque menſuratur à tempore, vt dictum eſt. Secundo ibi.

ARGY. *Et cætera etiam in tempore eſſe, hoc eſſe plane, ipſorum inquàm eſſe à tempore menſurari. In tempore enim eſſe duo ſignificat. unum tunc eſſe, cum tempus eſt, alterum eo modo, quo dicimus aliqua numero eſſe. hoc autem aut partem numeri, uel affectũ, & omnino quid numeri ſignificat eſſe, aut ipſius numerum eſſe. Atque, cum tempus ſit numerus nunc quidem ipſum, & prius, & iſtiuſmodi cætera ſic in tempore ſunt, ut unitas eſt in numero, & par atq; impar. hæc. n. aliqd numeri, illa temporis aliquid ſunt. res autem in tpe ſunt, ut in numero. Quod ſi ita ſit, res à tpe ut à numero continentur,* B *quemadmodum & à loco ea, quæ ſunt in loco. Patet autem & in tempore eſſe non hoc eſſe, tunc, inquàm, eſſe, cum tẽpus eſt: quemadmodum nec in motu, aut in loco eſſe hoc eſt tunc eſſe, cum motus, aut cum locus eſt. Si. n. in aliquo eſſe ſic erit, oẽs profecto res in quouis erunt, & cœlum in milio erit. nã, cum milium eſt, & cœlum etiam eſt. uerum hoc quidem accidit, illud aũt ſequatur neceſſe eſt, ut tempus ſit, cum aliquid eſt in tempore, & motus ſit, cum aliquid eſt in motu.*

T.c. 115. *Manifeſtum autem ꝙ & aliis hoc eſt in tempore eſſe mẽſurari eſſe ipſorum à tempore. In tempore enim eſſe duorum eſt alterum. unum quidem eſſe tunc, quando tempus eſt, alterum autem, ſicut quædã dicimus, quia in numero ſunt. hoc autem ſignificat, aut ſicut partem numeri, & paſsionem, & omnino ꝙ numeri aliquid eſt, aut quòd eſt ipſius numerus. Quoniam autem numerus tempus eſt, ipſum quidem nunc,* C *& prius, & quæcunq; ſunt huiuſmodi, ſic in tempore ſunt, ſicut in numero unitas, & ſuperfluus, & par. hæc quidem numeri aliquid, illa uero temporis aliquid ſunt. Res autem ſicut in numero in tempore ſunt. ſi autem hoc eſt, continẽtur*
T.c. 116. *ſub numero, ſicut quæ ſunt in loco, ſub loco. Manifeſtum autem eſt, quoniam non eſt in tempore eſſe, quando tempus eſt, ſicut neque in motu eſſe, neque in loco, quando locus & motus eſt. Si enim erit quod eſt in aliquo, ſic, omnes res erũt in quolibet, & cœlum in milio. quando enim milium eſt, eſt & cœlum. ſed hoc quidem accidit, illud autem neceſſe eſt conſequi: et ei, quod eſt in tempore, eſſe quoddam tempus, qñ & illud eſt: & ei quod eſt in motu, eſſe tunc motum.*

Oſtendit qũo ſe habet ad olia. Et primo oſtendit qũo aliæ res ſunt in tempore, ſecundo quibus rebus conue-
T.c. 117. niat in tẽpore eſſe ibi. {Qm̃ autem eſt ſicut & cætera.} D Dicit ergo primo, quia motum eſſe in tpe eſt tempore menſurari, & ipſum & eſſe eius, manifeſtum eſt, ꝙ etiã idem eſt, alia in tempore eſſe, & menſurari à tempore, non ipſa, ſed eſſe eorum. motus. n. per ſe menſuratur à tempore, ſed alia ſm ꝙ habent motum. Et ꝙ hoc ſit rem eſſe in tpe, quod menſurari eſſe eius à tempore ſic oſtẽdit. quia eſſe in tpe dupliciter poteſt intelligi. vno modo vt dicatur aliquid eſſe in tempore, quia eſt ſimul cum tempore: alio modo vt dicantur aliqua eſſe in tẽpore, ſicut dicuntur aliqua eſſe in numero, quod etiam dicitur dupliciter. in numero. n eſt aliquid ſicut pars, ſicut binarius eſt in quaternario: & aliquid eſt ſicut ꝓpria paſsio eius, vt par & impar, vel quicquid aliud eſt ipſius numeri. alio vero modo dicitur aliquid eſſe ĩ numero, non quia ipſum eſt aliquid numeri, ſed quia nu- A merus eſt eius, vt numerati, ſicut homines dicũtur eſſe in tali vel tali numero. Sed, quia tempus eſt numerus, vtroque modo contingit aliquid eſſe in tempore. nam nunc & prius & poſterius, & quæcũq; ſint huiuſmodi, hoc modo ſunt in tempore, ſicut ſunt in numero vnitas, quæ eſt pars, & par & impar, quæ ſunt numeri paſſiones & ſuperfluum & perfectum. Dicitur autem numerus perfectus, qui conſtat ex partibus menſurantibus ipſum, ſicut numerus ſenarius, quem menſurant vnitas, binarius & ternarius, quæ ſimul iuncta conſtituunt ſenarium. Numerus autem ſuperfluus dicitur, cuius partes menſurantes ipſum, excedunt totum, ſicut duodenarius, qui menſuratur vnitate, binario, ternario, & quaternario, & ſenario, quæ ſimul iuncta conſurgunt in ſexdecim. & per hunc modum ſunt aliquã in tpe, inquantum ſunt aliquid temporis. Sed res, quæ B non ſunt aliquid tpis, dicuntur eſſe in tempore, ſicut numerata in numero. vnde oportet ꝙ ea, quæ ſunt in tempore, contineantur ſub tpe, ſicut ſub numero: ſicut ea, q̃ ſunt in loco, continentur ſub loco ſicut ſub menſura. Exponit etiam conſequenter primum modum eſſendi aliquid in tpe, & dicit manifeſtum eſſe, ꝙ non eſt idem eſſe in tempore, & eſſe qñ tempus eſt, ſicut etiam non eſt idem eſſe in motu & in loco, & eſſe qñ eſt locus, & motus. alioquin ſequeretur, ꝙ omnes res eſſent in quolibet, vt puta, ꝙ cœlum eſſet in grano milij: quia, qñ eſt milium, eſt cœlum. Eſt aũt inter hęc duo differentia, quia, qñ dicitur aliquid eſſe, qñ alterum eſt, accidit vni, ꝙ ſit cum altero ſimul. ſed illud, in quo aliquid eſt, ſicut in menſura, ex neceſsitate conſequitur, ſicut tempus ex neceſsitate conſequitur ei, quod eſt in tempore: & motus ei, quod eſt in motu, vt ſimul ſint. C Secundo ibi.

Quid numerus perfectus dicatur.

Numerus ſuperfluus quid.

Cum igitur in tempore eſſe, ſit in ipſo eſſe tanq̃ in numero, maius quid tempus omni eo quod eſt in tempore eſt, ſumetur: Quapropter omnia, quæ ſunt in tempore, à tempore cõtineantur neceſſe eſt, quemadmodum & cætera, quæ in aliquo ſunt, ut à loco, ea, quæ ſunt in loco. ARGY.

Quoniam autem eſt, ſicut eſt in numero, ſic in tempore, accipietur aliquod maius tempus omni eo quod eſt in tempore. Vnde neceſſe eſt omnia, quæ ſunt in tempore, contineri à tempore, ſicut alia, quæcunque in aliquo ſunt, ut quæ ſunt in loco, à loco. T.c. 117.

Oſtendit quibus conueniat eſſe in tempore. Et primo, ꝙ non oĩa entia ſunt in tpe, ſecundo ꝙ non omnia non entia ibi. {Manifeſtum igitur.} Circa primũ duo T.c. 120.
D facit primo oſtendit, ꝙ ea, quæ ſunt ſemper, non ſunt in tpe: ſecundo ꝙ nihilominus ea, quæ quieſcunt, inquantum hmôi, ſunt in tpe ibi. {Qm̃ autem eſt tẽpus.} T.c. 115.
Circa primum duo facit, primo proponit ea, ex quibus procedit ad propoſitum oſtendendum, ſecundo concludit propoſitum ibi. {Quare Manifeſtum eſt, &c.} Tertia. 117.
Proponit autem duo, quorum primum eſt, ꝙ, cum aliquid ſit in tpe, ſicut numeratum in numero, neceſſe eſt, ꝙ accipi poſsit aliquod maius tempus omni eo, qđ eſt in tpe. ſicut poteſt accipi aliquis numerus maior oĩ eo, quod eſt numeratum. Et ꝓp hoc neceſſe eſt omnia, quæ ſunt in tempore, & totaliter contineri à tempore, & concludi ſub ipſo, ſicut ea, quæ ſunt in loco, concluduntur ſub loco. Secundum ibi.

Et patiantur etiam aliquid à tempore, quemadmodum & dicere conſueuimus, nunc tempus conſumere, nunc tem-

pore cuncta ſeneſcere, nunc ob tẽpus itidem obliuiſci. ſed nõ didiciſſe, nec adoleuiſſe, nec pulchrum etiam euaſiſſe. corruptionis.n.per ſe magis eſt cauſa tempus. eſt.n.numerus motus. motus autem, id quod ineſt extrudit. E

Et pati iam aliquid ſub tempore, ſicut & conſueuimus dicere, quia tabefacit tempus, & ſeneſcunt oĩa in tempore, & obliuiſcuntur propter tempus, ſed non didicit, neq; nouũ factum eſt, neq; bonum. corruptionis.n.cauſa per ſe magis eſt tempus. numerus etenim motus eſt, motus autem diſtare facit quod eſt.

Et eſt, ꝙ omne, quod eſt in tempore, aliquid patitur ſub tpe ſm ꝙ paſsio pertinet ad defectum. & hoc probat ex conſueto modo locutionis. Conſueuimus.n.dicere ꝙ lõgitudo temporis tabeſacit, i. putrefacit & corrumpit. & iterum. ꝙ pp tempus oĩa ſeneſcũt, quę ſunt in tpe: & ꝙ propter tempus obliuio accidit. q.n.de recenti cognouimus in memoria manet: ſed per diuturnitatem temporis elabuntur. Et, ſi aliquis dicat ꝙ etiã perfectiones attribuuntur tempori ſicut & paſsiones, hoc conſequenter excludit. & ponit tria contra tria pręmiſſa. Contra id.n. quod dixit, ꝙ obliuiſcitur propter tempus, ſubdit ꝙ aliquis non addiſcit propter tempus. ſi.n. aliquis diu viuat ocioſus à ſtudio addiſcendi, non propter hoc addiſcit, ſicut propter tẽpus obliuiſcitur. Contra hoc autem, quod dixit, ꝙ oĩa ſeneſcunt ſub tẽpore, ſubdit ꝙ non eſt aliquid factum nouum propter tempus. non enim ſolum per hoc aliquid innouatur, quia longo tempore durat, ſed magis antiquatur. Contra illud vero quod dixerat, ꝙ tempus tabefacit, ſubdit, ꝙ tempus non facit. {bonum.} ideſt integrum & perfectum, ſed magis tabidum & corruptum. & huius cã eſt, quia ex tempore aliqua corrumpuntur, etiam ſi non appareat aliquid aliud manifeſte corrũpens. quod ex ipſa rõne temporis apparet. eſt.n. tempus numerus motus. De rõne autem motus eſt, ꝙ faciat diſtare id quod eſt à diſpoſitione in qua prius erat. vnde, cum tẽpus ſit numerus primi motus, ex quo in omnibus cauſatur mutabilitas, ſequitur, ꝙ per diuturnitatem temporis, omnia quæ ſunt in tempore, remoueantur à ſua diſpoſitione. Deinde cum dicit. F G

ARGV. *Quæ cum ita ſint, patet ea, quæ ſunt ſemper, hoc ipſo ſanè, q ſemper ſunt, in tempore non eſſe. non.n. à tempore continẽtur, nec ipſorum eſſe à tempore menſuratur.*

Quare manifeſtum eſt, quoniam, quæ ſemper ſunt, ſcdm q ſemper ſunt, non ſunt in tempore. neq;.n. continentur ſub tempore, neq; menſuratur eſſe eorum ſub tempore.

Concludit propoſitum ex præmiſsis. & primo ex primo prius propoſito, Oſtenſum eſt.n. ꝙ quæcunq; ſunt in tempore continẽtur ſub tempore: quæ autem ſunt ſemper non continentur ſub tempore quaſi excedente, neq; eſſe, i. duratio eorum menſuratur ſub tempore, cum in infinitum durent. infinitum autem non contingit menſurari: ergo illa, quæ ſunt ſemper, non ſunt in tempore. Sed hoc verum eſt ſm ꝙ ſunt ſemper. corpora.n. cœleſtia ſunt ſemper ſm eſſe ſubſtantię eorum, non autem ſm vbi. & ideo duratio eorum nõ mẽſuratur tempore, ſed motus localis ipſorum tempore menſuratur. Secundo ibi. H

ARGV. *Signum huius eſt, ipſa nihil à tempore pati, propterea q in tempore non ſunt.*

Signum autem huius, quoniam neq; patiuntur nihil à tẽpore, tanquam non exiſtentia in tempore.

Probat idem ex ſcđo prius poſitorum. & dicit, ꝙ ſignum huius, ꝙ ea quæ ſunt ſemper, non ſunt in tempore, eſt, ꝙ non patiuntur à tempore, quaſi non exiſtentia in tempore. non.n. tabeſcunt neq; ſeneſcunt, ſicut dictum eſt de illis, quæ ſunt in tempore. Deinde cum dicit.

At uero, cum tempus menſurat ſit motus, erit & quietis menſurat per accidens. eſt enim in tempore quies omnis. ARGV.

Quoniam autem tempus menſura motus, eſt erit & quietis menſura ſecundum accidens. omnis.n. quies in tpe eſt. T. c. 118.

Quia oſtenderat, ꝙ ea, quæ ſunt ſemper, non ſunt in tempore, ea autem quæ quieſcunt, eodem modo ſe hñt, poſſet aliquis credere, ꝙ quieſcentia inquantum huiuſmodi, non menſurarentur tempore. & ideo ad hoc excludendum oſtendit, ꝙ tempus eſt etiam quietis menſura. Et circa hoc quinque facit. Primo.n. proponit quod intendit, & dicit, ꝙ, quia tempus eſt menſura motus per ſe, erit etiam & per accidens menſura quietis: quia & omnis quies eſt in tempore, ſicut & oĩs motus. Secundo ibi.

Non.n. ut omne quod eſt in motu, ſic & id, quod eſt in tẽpore, moueatur neceſſe eſt. Tempus nãq; non motus eſt, ſed numerus motus. in numero autem motus, & id eſſe poteſt, quod quieſcit. ARGV.

Nõ.n. ſicut quod in motu eſt, neceſſe moueri, ſic & quod in tempore eſt. non.n. tempus motus eſt, ſed numerus motus. in numero autem motus contingit eſſe & quieſcens.

Excludit quoddam, per quod videri poſsit, ꝙ quies non menſuraretur tempore. quia.n. tempus eſt menſura motus, poſſet aliquis credere ꝙ quieſcens, quia non eſt in motu, non ſit in tempore. Et ideo ad hoc excludendum dicit, ꝙ non eſt neceſſe moueri oẽ quod eſt in tempore, ſicut neceſſe eſt moueri oẽ, quod eſt in motu: quia tempus non eſt motus, ſed numerus motus. Contingit autem eſſe in numero motus non ſolum quod mouetur, ſed etiam quod quieſcit. Tertio ibi.

Non.n. omne quod immobile eſt quieſcit, ſed quod caret motu, atq; ut moueatur eſt aptum, ut & antea diximus. Eſſe autem quippiam in numero, i. ut diximus, eſſe numerum ipſius quendam: & menſurari ipſius eſſe, eo ſane numero, in quo dicitur eſſe. Quare ſi eſt in tempore, menſurabitur. ARGV.

Non.n. omne immobile quieſcit, ſed priuatum motu, aptũ autem natum moueri, ſicut dictum eſt in prioribus. Eſſe autem in numero, eſt eſſe quendam numerum rei, & menſurari eſſe ipſius numero in quo eſt. quare, ſi in tempore, & ſub tempore eſt.

Probat propoſitum. ſ. ꝙ quieſcẽs ſit in numero motus, ita ꝙ tempore menſuretur. & ad hoc probandum inducit ꝙ {non oẽ immobile.} ideſt non oẽ, quod non mouetur, quieſcit. Sed quieſcens eſt priuatum motu, quod tñ aptum natum eſt moueri, ſicut ſupra dictum eſt ĩ Tertio, ꝙ mouetur illud, cuius immobilitas quies eſt. quies.n. non eſt negatio motus, ſed priuatio ipſius. & ſic patet, ꝙ eſſe quieſcentis eſt eſſe rei mobilis: vnde, cum eſſe rei mobilis ſit in tempore, & menſuretur tpe, eſſe etiam rei quieſcentis tpe menſuratur. Hic autem dicimus eſſe in tpe aliquid ſicut in numero, quia eſt aliquis numerus ipſius rei, & quia eſſe ipſius menſuratur numero temporis. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ quieſcens eſt in tempore, & menſuratur tempore, non inquantum

tum eſt quieſcens, ſed inquantum eſt mobile. Et propter hoc præmiſit, ꝙ tempus eſt menſura motus per ſe, quietis autem per accidens. Quarto ibi.

ARGY. *Metietur autem tempus, & id quod mouetur, & id qđ quieſcit, illud ut mouetur, hoc ut quieſcit. Nã alterius ipſorum motum, alterius quietem, quanta quædam ſit, metietur. Quare, id quod mouetur non à tpe menſurabile ſimplr erit, ut quantum eſt quoddam, ſed ut motus eius eſt quantus.*

Menſurabit aũt tempus id, quod mouetur, & quieſcens ſecundum q̃ hoc quidem motum, illud autem quieſcens. Motum enim ipſorum & quietem menſurabit, ſecundum q̃ quãta quædam. T.c. 119. *Quare quod mouetur, non ſimplr erit menſurabile ſub tempore, ſecundum q̃ quantum aliquid eſt, ſed ſecundum q̃ motus ipſius quantus.*

Oſtendit ſm quid mobile & quieſcens menſurantur à tempore. & dicit, ꝙ tempus menſurat illud, quod mouetur & quieſcit, non inquãtum eſt lapis vel homo, ſed inquantum eſt motũ & quieſcẽs. menſuratio enim proprie debetur quantitati. cuius ergo quantitas tempore menſuratur, illud tempore proprie menſuratur. Ex menſuratione autem temporis cognoſcitur quãtus ſit motus, & quanta ſit quies, non autem quantum ſit illud quod mouetur. Vnde quod mouetur, ſimpliciter non menſuratur tempore ſm propriam quantitatem, ſed ſm quantitatem ſui motus. Ex quo patet, ꝙ proprie tempus ſit mẽſura motus & quietis, ſed per ſe motus, quietis autem per accidens. Quinto ibi.

ARGY. *Quibus efficitur, ut ea non ſint in tempore, quæ neq; mouentur, neq; quieſcunt. eſſe.n.in tempore eſt tempore menſurari. tempus autem motus eſt quietisúe menſura.*

C *Quare quæcunq; neq; mouentur, neq; quieſcunt nõ ſunt in tempore. in tempore.n.eſſe eſt menſurari tempore: tempus autem motus & quietis menſura eſt.*

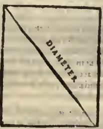
Inducit quoddam corollarium ex præmiſsis. Si.n. nihil menſuratur tempore, niſi ſm ꝙ mouetur & quieſcit, ſequitur ꝙ quæcunq; non mouentur neq; quieſcunt, vt ſubſtantiæ ſeparatę, non ſunt in tempore: quia hoc eſt eſſe in tempore, menſurari à tempore. Tempus autem eſt menſura motus & quietis, vt ex dictis patet. Deinde cum dicit.

ARGY. *Patet igitur, neq; omnia, quæ non ſunt, in tempore eſſe. ea.n. non ſunt in tempore, quæ non poſſunt aliter ſe habere. ut diametrum eſſe commenſurabilẽ coſtæ. Omnino.n ſi tempus menſura eſt, motus quidem per ſe, cæterorum uero per accidens, patet quorum eſſe metitur, eorum omnium eſſe in quiete, uel in motu conſiſtere.* D *Quæ igitur ſub corruptionẽ generationemq; cadunt, atq; omnino nũc ſunt, nunc nõ ſunt, ea in tempore eſſe neceſſe eſt. eſt.n. maius quid tempus, quod eſſe ipſorum excedet, & id tempus, quod eſt illius æqua mẽſura. Cum autem ea, quæ non ſunt, partim contineantur, partim non cõtineantur à tempore, eorum, quæ tempus continet, quædam olim erant, ut Homerus, quædam erunt, ut aliquid futurorum, quæ quidem altera ex parte continet tempus. Quod ſi ſint quæ ad utranque partem continet tempus, illa modum utrũq; ſubeunt: erant.n. ac erunt. Ea uero, quæ neutra ex parte continet tempus, neq; erant, neq; ſunt, neq; erunt. Sunt aũt ea, quorum oppoſita ſemper ſunt. uelut diametrum incommenſurabilem eſſe coſtæ, ſemper eſt: atq; hoc non erit in tempore. neq; igitur illud erit, diametrũ inquàm incommenſurabilem eſſe coſtæ. Quapropter ſemper*

A *non eſt, quod contrarium eſt ei, quod ſemper eſt. Quorũ uero contrarium non ſemper eſt, ea & eſſe & non eſſe põt atque ipſorum eſt & generatio, & corruptio.*

T.c. 120. *Manifeſtum igitur, quoniam, neq; quod non eſt oẽ in tempore erit, ut quæcunq; non contingit aliter, ſicut diametrum eſſe lateri commenſurabilem. Omnino.n. ſi menſura eſt tempus, motus per ſe, aliorum autem ſecundum accidens, manifeſtum eſt, q̃ quorum eſſe menſurat, his omnibus inerit eſſe in moueri, & quieſcere. Quæcunq; quidem igitur generabilia & corruptibilia ſunt, & omnino quæ aliqñ quidem ſunt, aliquando autem non ſunt, neceſſe eſt in tẽpore eſſe. eſt.n. quoddam tempus maius, quod excellit eſſe ipſorum, & menſurat ſubſtantiam. Ipſorum autem quæ non ſunt, quæcunq; continet tempus, alia quidem erant, ut Homerus aliquando erat,* B *alia uero erunt, ut futurorum aliquod, & tempus utraq; cõtinet. etſi ad ambo utraq;, & erant & erunt. Quæcunq; autem non continet, neq; erant, neq; ſunt, neq; erunt. Sunt autẽ huiuſmodi eorum, quæ non ſunt, quorum oppoſita ſemper ſunt, ut incommenſurabilem eſſe diametrum ſemper eſt, & non erit hoc in tempore: ergo neque commenſurabilem eſſe. unde ſemper non eſt, quia contrarium eſt ei, quod ſemper eſt. Quorum autem non ſemper eſt contrarium, hæc & poſſunt eſſe & non eſſe, & eſt generatio & corruptio ipſorum.*

Latus.

Oſtendit ꝙ nõ omnia non entia ſunt in tempore. & dicit manifeſtum eſſe ex premiſsis, ꝙ neq; ẽt omnem non ens eſt in tẽpore, ſicut ea quę non cõtingunt aliter eſſe, vt diametrum eſſe commenſurabilem lateri quadrati. hoc.n.eſt impoſsibe: quia nunq̃ contingit eſſe verum. Huiuſmodi autem nõ menſurantur tempore. & hoc ſic probat. Tempus primo & per ſe eſt mẽſura motus, alia autem non menſurantur niſi ꝑ accidens. quęcũq; ergo menſurantur tempore, eis contingit moueri & quieſcere: quia quoddam maius eis excellit durationem eorum. Vnde & generabilia & corruptibilia, & omnia, quæ quandoq; ſunt, & quandoq; non ſunt, (quia ſunt in moueri & quieſcere) ſunt in tempore: quia quoddam tempus eſt maius eis, quod excellit durationem ipſorum: & propter hoc menſurat ſubſtãtias eorum, non ſm id quod ſunt, ſed ſm eſſe vel durationem ipſorum. Sed inter ea, quæ non ſunt, & tñ continẽtur à tempore, quædam aliquando erant, vt Homerus, quædam aliquando erunt, vt aliquod futurum. vel, ſi continentur à tempore præterito & futuro, erunt, & erunt. ea vero, quæ nullo modo continentur à tempore, neq; ſunt neq; fuerunt, neq; erunt. & talia ſunt ea, quæ ſemper non ſunt, & eorum oppoſita ſemper ſunt, ſicut diametrum eſſe incommenſurabilem lateri ſemper eſt, vnde non menſuratur tempore. Et propter hoc neq; contrarium eius, quod eſt, diametrum eſſe commenſurabilem lateri menſuratur tempore. ideo.n. ſemper non eſt, quia eſt contrarium ei, quod ſemper eſt.

Quorum autem contrarium non ſemper eſt, hæc poſſunt eſſe & non eſſe, & habent generationem & corruptionem: & talia menſurantur tempore.

LECTIO XXI.

Quid ipſum Nunc, Tunc Iam, Modo, Olim, Repente. ſignificent, ex nunc ac temporis ratione inſinuatur.

ARGY. *Ipſum autem nunc continuatio temporis eſt, ut antea diximus. Præteritum.n. & futurum tempus coniungit, atq; ultimum omnino temporis eſt. eſt.n. huius quidem principium, illius autem finis. Verum hoc, non ut in puncto manente, patet.*

T.c. 121. *Ipſum autem nunc eſt continuatio temporis, ut dictum eſt prius. continuat.n. tempus præteritum, & futurum, & omnino terminus temporis eſt. eſt.n. huius quidem principium, illius autem finis. Sed hoc non, ſicut & in puncto manente, manifeſtum eſt.*

Poſtquam Philoſophus oſtendit, quó ſe habeat tempus ad ea, quæ ſunt in tempore, hic oſtendit quó per comparationem ad nunc aliqua diuerſimode ſm tempus nominantur. Et circa hoc duo facit. Primo ponit ſignificationem ipſius nunc. Scđo quorundam aliorum, quæ determinantue ſm tunc. ibi {Ipſum autem T.c. 123. tunc} Cieca primum duo facit. Primo proponit propriam & principalem ſignificationem ipſius nunc, Secundo ponit ſecundariam ſignificationem. ibi {Aliud Secũda. 122. autem.} Circa primum tria dicit de nũc, quorum primum eſt, ꝙ nunc continuat tempus præteritum futuro, inquãtum eſt terminus tempoeis, principium quidem futuri, finis autem præteriti: licet hoc non ſit ſic manifeſtum in nunc, ſicut in puncto. nam punctum ſtãs eſt. & ideo poteſt bis accipi, ſemel vt principium, & ſemel vt terminus. quod non accidit in nunc, vt ſupra dictum eſt. Secundo ibi.

ARGY. *Diuidit etiam potentia tempus. atq;, ut tale eſt, diuerſum eſt ſemper: ut autem coniungit, ſemper eſt idem. ut in mathematicis lineis fieri ſolet. non.n. idem ſemper, unumq; punctum eſt, cogitatione. Cum.n. diuidimus, aliud eſt atq; aliud punctum, at quò linea eſt una hoc idem eſt penitus punctum. Sic & ipſum nunc partim temporis eſt diuiſio potentia, uti diximus, partim finis eſt utrorumq; ac unio.*

*a.l. & potentia. *Diuidit autem * potentia & inquantum quidem huiuſmodi eſt, ſemper alterum eſt ipſum nunc: inquantum autem copulat, ſemper idem eſt. Sicut & in mathematicis lineis. non ſemper.n. idem utrunq; punctum, intellectum eſt. diuidentium.n. ſemper aliud eſt. Secundum autem ꝙ copulat, unum idemq; penitus eſt. Sic & ipſum nunc aliud quidẽ temporis diuiſio ſecundum potentiam eſt, aliud autem terminus utrorumq; & unio.*

Dicit, ꝙ tempus etiam diuidiur ſm nunc, ſicut & linea diuiditur ſm punctum. ſed tñ nunc diuidit tempus inquantum conſyderatur, vt multa in potentia: prout, ſ. accipitur ſeorſum, vt principium huius temporis. & ſeorſum, vt finis alterius. & inquantum ſic accipitur, accipitur vt alterum & alterum nunc ſed, ſm ꝙ accipitur vt copulans tempus & cõtinuans, accipitur vt idem. Et hoc manifeſtat per ſimile in lineis mathematicis, in quibus magis eſt manifeſtum. non.n. in lineis mathematicis punctum, quod ſignatur in medio, ſemper intelligitur idem: quia, ſm ꝙ diuiditur linea intelligitur aliud punctum, quod eſt vltimũ vnius lineæ, & aliud, ſm ꝙ eſt vltimum alterius: quia lineæ, ſm ꝙ ſunt diuiſæ actu, intelliguntur vt contiguę. contigua autem ſunt, quorum vltima ſunt ſimul. Sed, ſm ꝙ punctum continuat partes lineę, ſic eſt vnum & idẽ; quia continua ſunt, quorum terminus eſt idem. Et ſic eſt etiam de nunc reſpectu temporis. quia vno modo poteſt accipi vt diuiſio temporis ſm potentiam, alio modo ſm ꝙ eſt terminus communis duorum temporum vniens, & continnans ea. Tertio ibi.

ARGY. *Eſt autem idem, & per idem diuiſio, atq; unio. at eſſe nõ idem eſt. Ipſum igitur nunc hoc uno dicitur modo.*

T.c. 122. *Eſt autem idem, & ſecundum idem diuiſio & unio: eſſe autem non idem eſt. Hoc quidẽ igitur, ſic dicitur ipſorũ nũc.*

F Dicit ꝙ nunc diuidens, & continuans tempus eſt vnum & idem ſubiecto: ſed differt ratione, vt ex prædictis patet. Vno igitur modo ſic dicitur nunc. Deinde cum dicit.

ARGY. *Alio uero modo tempus huic propinquum. Dicimus.n. nunc accedet, quia hodie ueniet. At res, quæ actæ ſunt olim non fuiſſe dicimus, neq; diluuium, q̃q̃ tempus continuum eſt uſque ad illa. ſed, quia non ſunt prope, ideo non illo modo dicuntur.*

Aliud autem, cum tempus, quod eſt huius, prope ſit, ut ueniet nunc, quia hodie ueniet: uenit nunc, quia hodie uenit. Sed in Ilio facta, non ſunt nunc, neq; diluuium factum eſt nunc, tñ tempus continuum eſt, ſed quia non eſt prope.

G Ponit ſecundariam ſignificationem ipſius nunc. & dicit ꝙ alio modo dicitur nunc, non vt terminus temporis continuans præteritum futuro, ſed ipſum tempus propinquum præſenti nunc, ſiue ſit præteritum, ſiue ſit futurum. ſicut dicimus veniet nunc, quia veniet hodie: & venit nunc, quia venit hodie. Sed non dicimus, ꝙ bellum Troianum factum eſt nunc, neq; ꝙ diluuium factum ſit nunc: quia licet totum tempus ſit continuum, non tamen eſt proprinquũ præſenti nunc. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ipſum autem olim, tempus eſt ad prius atq; poſterius nũc definitum, ut olim capta eſt Troia, & olim diluuium erat. Oportet.n. finitum ad ipſum nunc eſſe. Erit ergo atq; erat tempus quoddam ab hoc ad illud utrũq; determinatum.*

T.c. 123. *Ipſum autem tunc, tempus determinatum per prius nunc eſt, ut tunc deſtructa eſt Troia, & tunc erat diluuium. Oportet.n. includi ad ipſum nunc. Erit ergo quantum aliquod ab* H *hoc tempore in illud, quod erat, ad præteritum.*

Exponit quædam, quæ determinantur per Tunc. Et primo quid ſignificet ipſum. Circa quod duo facit. Primo ponit ſignificationem eius, Scđo mouet quæſtionem ibi {Si vero neq; tempus.} Oſtendit ergo pri- T.c. 124. mo ꝙ hoc ꝙ dico Tunc, ſignificat tempus determinatum per aliquod prius nunc, ſiue peopinquum ſiue remotum. poſſumus.n. dicere, ꝙ tunc deſtructa eſt Troia, & tunc factum eſt diluuium. oportet.n. ꝙ id, qđ dr̃ factum tunc, includatue ad aliquod nunc, vel inſtãs præcedens. oportebit.n. dicere ꝙ ſit aliquod tempus determinatæ quantitatis ab hoc tempore præſenti in illud nunc, quod erat in præterito: Et ſic patet, ꝙ hoc quod dico tunc differt à ſecunda ſignificatione nunc in duobus: quia tũc ſemper eſt ad præteritum, & indifferenter ſe habet ad propinquum & remotum: ſed nũc

ſe habet ad propinquum, ſed indifferenter ad præteritum & futurum. Secundo ibi.

ARGV. *Quod ſi nullum eſt tempus, quod non ſit olim: omne ſanè tempus erit finitum. Deficiet ne igitur tandem? At id fieri nequit, ſi ſemper eſt motus. Aliud ne igitur, atq; aliud erit? an idem ſæpe redibit? An ut motus ita ſeſe habet & tempus? nam ſi unus idemq; ſit, & tempus idem ac unum erit. ſin uero non ſit, nec illud unum idemq; redibit. Cum autem ipſum nunc, finis ſit atque principium temporis, non tñ eiuſdem: ſed tranſacti quidem finis, principium autem conſequētis. ut circulus in eodem quodammodo curuum & concauū habet. ſic & tempus in principio eſt ſemper ac fine. Et propterea ſemper aliud, aliudq; uidetur: nō.n. ipſum nunc principium eſt & finis eiuſdem. ſimul.n. per idem oppoſita numero eſſent. Non ergo tempus deficiet, quippe cum ipſum ſit in principio ſemper.*

T.c. 124. *Si uero neq; tempus eſt, quod non ſit tunc, omne erit tempus finitum. Aut ergo deficiet, aut non. ſiquidem ſemper eſt motus. Aliud igitur, aut idem multoties. manifeſtum quoniā ut utiq; motus, ſic & tempus eſt. Si.n. unus & idem ſit motus, aliquando erit & tempus unum & idem. ſi autem non,*
T.c. 125. *non erit. Quoniam autem ipſum nunc principium & finis eſt, ſed non eiuſdem, ſed præteriti quidem finis, principium autem futuri: ſicut habebit circulus in eodem quodammodo curuum & concauum, ſic & tempus ſemper in principio & fine. & propter hoc uidetur ſemper alterum. non.n. ſemper eiuſdem principium & finis ipſum nunc. ſimul.n. & ſecundum idem oppoſita eſſent. non deficiet itaq; tempus, ſemper enim in principio eſt.*

Mouet quandam dubitationem ex præmiſsis, & C ſoluit eam. Dixerat.n. ꝙ tempus, quod dicitur tunc includitur intra præteritum nunc, & præſens. vnde omne tempus, quod dr̃ tunc, oportet eſſe finitum: ſed nō eſt aliquod tempus, quod non poſsit dici tunc: ergo omne tempus erit finitum. Sed omne tempus finitum deficit: vr̃ ergo dicendum, ꝙ tempus deficiat. Sed, ſi ſemper eſt motus, & tempus eſt numerus motus, vr̃ ꝙ tempus non deficiat. Oportebat ergo dicere, ꝙ, ſi omne tempus eſt finitum, ꝙ vel ſit aliud & aliud tempus, vel ꝙ idem tempus multoties reiteretur. Et hoc oportet eſſe in tempore, ſicut & in motu. Si.n. ſit ſemper vnus & idem motus, oportebit eſſe vnum & idem tempus. Si vero non ſit vnus & idem motus, non erit vnum & idem tempus. Scd̃m igitur opinionem eius, motus nūquam incepit neque deficiet, vt in Octauo patebit, & ita reiteratur vnus quidem motus ſpecie. non nume- D ro. non.n. eadem eſt circulatio, quæ nunc eſt, cum illa, quæ fuit heri numero, ſed ſpecie. & tñ totus motus eſt vnus continuitate, quia vna circulatio continuatur alteri, vt in Octauo probabitur. & ſimiliter oportet eſſe de tempore, ſicut de motu. vnde conſequenter oſtendit, ꝙ tempus nunquam deficiet. Patet.n. ex præmiſſis, ꝙ nunc eſt principium & finis, ſed non reſpectu eiuſdem, ſed finis reſpectu præteriti, & principium reſpectu futuri. vnde ſic ſe habet de nunc, ſicut ſe habet de circulo, in quo concauum & conuexum ſunt idem ſubiecto, ſed differunt rōne per reſpectum ad diuerſa. nam conuexum circuli attenditur ſm comparationem ad exteriora: concauum autem per reſpectum ad interiora. Et, quia nihil eſt accipere de tēpore niſi nūc. vt ſupra dictum eſt, ſequitur ꝙ tempus ſemper ſit in

A principio, & in fine. Et propter hoc tempus vr̃ eſſe alterum & alterum: quia nunc non eſt principium & finis eiuſdem temporis, ſed diuerſorum temporum. alioquī oppoſita ineſſent eidem ſm idem. principium.n. & finis habent oppoſitas rōnes. ſi ergo idem eſſet principium & finis reſpectu eiuſdem, oppoſita ineſſent eidē ſm idem. Vlterius concludit ex præmiſsis, ꝙ, quia nūc eſt principium & finis temporis, tempus nūquam deficiet: quia tempus non poteſt accipi ſine nunc, vt ſupra dictum eſt, & nunc eſt principium temporis: vnde tempus ſemper eſt in ſui principio. quod autem eſt in ſui principio non deficit. vnde tempus non deficiet. Et eadem rōne poteſt probari ꝙ tempus non incepit, ſm ꝙ nunc eſt finis temporis. Sed hæc ratio procedit, ſuppoſito ꝙ motus ſemper ſit, vt ipſe dicit. Hoc.n. ſup- Reſponſio ad rōnem Ariſt. pro fide.
poſito neceſſe eſt dicere ꝙ quodlibet nunc temporis
B ſit principium & finis. Si autem dicatur, ꝙ motus incepit aut terminetur, ſequitur ꝙ aliquod nunc temporis eſt principium & non finis: & aliquod eſt finis, & non principium, ſicut & in linea accidit. ſi.n. eſſet linea infinita, quodlibet punctum ſignatum in ea eſſet principiū & finis. In linea autem finita eſt accipere aliquod punctum, quod eſt principium tm̃, vel finis tm̃. Sed de hoc magis inquiretur in Octauo. Deinde cū dicit.

Ipſum autē Iam pars futuri præteritiue temporis eſt, in- ARGV.
diuiduo nunc inſtanti propinqua. Quando ambulabis, aut ambulauiſti? iam ambulabo, inquit, aut iam ambulaui: quia tempus in quo ambulauit, uel ambulauit, eſt prope nunc ipſum inſtans, & non longe diſtat. Ilion autem non dicimus iam captum fuiſſe, quia longe ab inſtanti nunc diſtat.

Ipſum autem iam propinquum præſenti nunc indiuiſi- T.c. 126.
C *bili, pars eſt futuri temporis. qñ uadet? iam. quia prope eſt tempus, in quo futurum eſt. Et præteriti temporis, quod nō procul eſt ab ipſo nunc. Quando uadis? iam iui. Ilion autem deſtrui iam non dicimus, quia procul multū eſt ab ipſo nūc.*

Oſtendit quid ſignificet hoc quod dico Iam. & habet eandem ſignificationem, quam habet nunc ſcd̃o modo acceptum. illud.n. dicitur iā, quod eſt propinquum præſenti indiuiſibili nunc: ſiue ſit pars futuri, ſiue ſit pars præteriti. Pars quidem futuri, ſicut cum dico, qñ ibit? Iam, quia.ſ. tempus, in quo eſt hoc futurum, propinquum eſt. Pars autem præteriti, ſicut cum quæritur, qñ vadis? & reſpondetur iam iui. Sed de iis, quæ ſunt procul non dicimus iā, ſicut non dicimus ꝙ Troia iam ſit deſtructa: quia hoc eſt multum remotum à præſenti nunc. Deinde cum dicit.

D *Ipſum autem Nuper, ea pars eſt præteriti tēporis, quæ inſtanti nunc eſt propinqua. quando ueniſti? nuper inquit, ſi tempus inſtanti nunc ſit propinquum. Quondam autem pars eſt eiuſdem temporis, longe ab eodem nunc diſtans. Subito autem dicimus, cum quippiam in tempore inſenſibili ob breuitatem dimotum eſt.*

Ipſum autem Modo prope præſenti nunc, eſt pars præ- T.c. 127.
terit. Quando uenit? modo. ſi ſit tempus proximum præſenti nunc. Olim autem, quod procul. Repente autem, quod inſenſibili tempore eſt propter paruitatem.

Exponit quædam alia ad tempus pertinentia. & dicit ꝙ hoc quod dico, Modo, ſignificat ꝙ præteritum eſt propinquum præſenti nunc, ſicut ſi quæratur, qñ factum eſt hoc: reſpondetur, modo, ſi tempus præteritum ſit proximum præſenti nunc. Sed olim dicimus,

qñ eſt remotum à præſenti nunc in præterito. Repente autem aliquid fieri dicitur, quando tempus, in quo fit, eſt inſenſibile propter paruitatem.

LECTIO XXII.

Tempus generationis cauſam per ſe magis, corruptionis autem per accidens dicitur eſſe: omnemq́ue mutationem ac motum in tempore eſſe ratiocinatur.

ARGY. *Mutatio autem omnis natura eſt dimotiua, atque in tempore omnia fiunt & corrumpuntur. Quapropter ſunt, qui ſapientiſsimum ipſum eſſe dicebant. At Pythagoricus Paron, rudiſsimum eſſe dixit, quia in ipſo etiam obliuiſcuntur, rectius dicens. Patet igitur corruptionis magis eſſe per ſe cauſam tempus, q̃ generationis, ut & antea diximus. Mutatio nãq; per ſe quidem eſt dimotiua, generationis autem, & ut quippiam ſit cauſa per accidens eſt.*

T.c. 128. *MVtatio autem oĩs à natura remotiua eſt. in tempore autem omnia fiunt & corrumpuntur. Vnde & alij quidem ſapientiſsimum dicebãt. Pythagoreus autem Paro, penitus indiſciplinabile, quia & obliuiſcuntur, in hoc rectius dicens. Manifeſtum igitur, quoniam corruptionis magis erit per ſe cauſa q̃ generationis, ſicut dictum eſt prius. deſtructiuum autem mutatio per ſe eſt. generationis autem & ipſius eſſe eſt ſecundum accidens.*

Corruptionis magis p ſe cã eſt tẽpus. idem ſupra te. 117

Poſtq̃ Philoſophus comparauit tempus ad nunc & ad ea, quæ ſunt in tempore, hic manifeſtat quædam, quæ ſuperius tacta ſunt. Et primo qũo corruptio attribuitur tempori. Scd̃o qũo omnis motus & mutatio fit in tempore. ibi. {His autẽ nobis.} Circa primum duo facit. Primo manifeſtat propoſitum per rõnem, Scd̃o per ſignum. ibi {Signum ſuffiiciẽs.} Dicit ergo primo, ꝙ omnis mutatio de ſui rõne remouet rem, quæ mutatur, à naturali diſpoſitione ſua. ſed tam generatio q̃ corruptio fit in tempore. & ideo quidam attribuebant generationes rerum tempori, vt diſciplinam, & huiuſmodi, dicentes tempus eſſe ſapientiſsimum, pp hoc ꝙ generatio ſcientiæ fit in tempore. Sed quidam Philoſophus Paro nomine de ſecta Pythagoricorũ poſuit ecõuerſo, videlicet, ꝙ penitus tempus eſt indiſciplinabile, quia.ſ. per longitudinem temporis accidit obliuio. Et in hoc rectius dixit, quia, vt ſupra dictum eſt, tempus, per ſe magis eſt cauſa corruptionis q̃ generationis. & hoc ideo, quia tempus eſt numerus motus: mutatio autem per ſe eſt deſtructiua & corruptiua. Sed cauſa generationis & ipſius eſſe non eſt niſi per accidẽs. ex hoc enim ipſo ꝙ aliquid mouetur, recedit à diſpoſitione, quam prius habebat. ſed ꝙ peruenit ad aliquã diſpoſitionem, hoc non importatur in rõne motus, inquantum eſt motus, ſed inquantum eſt finitus & perfectus. quam quidem perfectionem habet motus ex intentione agentis, quod mouet ad determinatum finem. Et ideo corruptio magis poteſt attribui mutationi q̃ tempori, ſed generatio & eſſe, agẽti & generãti. Scd̃o ibi.

T.c. 125. Infra.

ARGY. *Id indicatur ex eo ſatis, quia nihil quidem fit, niſi ipſum moueatur aliquo modo, atq; quippiam agat. corrumpitur autem aliquid, etiam ſi non moueatur. atque hanc corruptionem à tempore fieri maxime dicere conſueuimus. Verum neq; hanc tempus facit, ſed hanc quoque mutationem accidit in tempore fieri.*

Signum autem ſufficiens eſt, quia fit quidem nihil, niſi moueat ipſum quodammodo & agat. corrumpitur autem, & cum nihil moueatur. & hanc maxime ſolemus dicere ſub tempore corruptionem. At uero neq; hanc tempus facit, ſed accidit in tempore fieri & hanc mutationem.

Manifeſtat idem per ſignum. & dicit ſignum eſſe ſufficiens eius, quod dictum eſt, ꝙ nihil inuenitur fieri, niſi appareat aliquid agens, & mouens ipſum. Sed nĩ aliquid corrumpitur, cum non appareat manifeſte aliquid, quod moueat ipſum ad corruptionem. & talem corruptionem ſolemus attribuere tempori, ſicut, cum aliquis ſenio deficit ex cauſa intrinſeca corrumpente non manifeſta. cum autem aliquis occiditur gladio, corruptio eius non attribuitur tempori. In generatione autem ſemper eſt generans manifeſtum: quia nihil à ſeipſo generatur. & ideo generatio nõ attribuitur tempori, ſicut corruptio. Non tñ corruptio ſic attribuitur tempori, ꝙ tempus faciat ipſam, ſed quia fit in tempore, & corrumpens latet. Vltimo ibi.

ARGY. *Eſſe igitur tempus, & quidnam ſit, quotq́; modis nunc ipſum dicatur, & quid ſit olim, quid iam, quid nuper, quid quondã, quid ſubito, ſatis per ea, quæ dicta ſunt, explicamus.*

Quòd quidem igitur tempus eſt, & quid eſt, & quot modis dicimus ipſum nunc, & quid ipſum tunc, & quid modo, & quid iam, & quid olim, & quid repente, dictum eſt.

Epilogat dictum eſſe ꝙ tẽpus eſt, & quid ſit, & quot modis dr̃ nũc: & quid ſignificet, & tunc, & mõ, & olim & iam, & repente. Deinde cum dicit.

ARGY. *His autem hoc pacto determinatis, patet omnem mutationem neceſſario in tempore eſſe, & omne, quod mouetur in tempore moueri. celerius.n. & tardius in omni ſane mutatione eſt. nam in cunctis ita uidetur. Dico autem id celerius moueri, quod prius ad id, quod pergit uenit, modo ſit id ſpacium uniformisq́; motus. uelut in latione, ſi ambo ſuper circunferentia aut ſuper recta linea moueantur. & in cæteris ſimili modo.*

T.c. 129. *His autem nobis ſic determinatis, manifeſtum eſt, q̃ oẽm mutationem, & omne quod mouetur, neceſſe eſt moueri in tempore. uelocius.n. & tardius dicimus ſecundum oẽm mutationem. in omnibus.n. ſic uidetur. Dico autem uelocius moueri, quod prius transmutatur ad ſubiectum ſecundum idem ſpacium, & quod ſecundum regularem motum mouetur, ut in loci mutatione, ſi utraq; ſecundum circulationem mouẽtur, aut utraq; ſcd̃m rectum. ſimiliter autẽ & in aliis.*

Oſtendit ꝙ omnis mutatio fit in tempore, duabus rõnibus. Quarum prima talis eſt, In omni mutatione inuenitur velocius & tardius: hæc autem determinantur tp̃e, quia velocius dr̃ mutari, quod transmutatur prius ad determinatum terminum ſm̃ idem ſpacium, ita tñ ꝙ eadem ſit regula vtriuſq; motus, vt in loci mutatione ſi ſit vtraque mutatio circularis, aut vtraq; recta. ſi autem vna eſſet circularis & alia recta, non propter hoc velocius moueretur quod prius veniret ad terminum. & ſimiliter intelligendum de aliis generibus mutationum. Sequitur igitur, ꝙ omnis mutatio fit in tempore. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *At ipſum prius in tẽpore eſt. Prius.n. atq; poſterius rõne diſtantiæ ad ipſum nunc dicimus. ipſum uero nũc, terminus eſt tranſacti atq; futuri. Quare cum ipſum nunc in tempore ſit, & prius ipſum poſteriusúe in tempore erit. in quo nãq; nunc ipſum eſt, in hoc & diſtantia ipſius nunc eſſe neceſſe*

teſſe eſt. Modo autem contrario, prius ipſum in præterito A *atq; futuro tempore dicitur. Nam in præterito quidem id dicimus prius, quod longius ab ipſo nunc diſtat: id uero poſterius, quod eidem propinquius eſt. In futuro autem id quidem prius, quod eſt propinquius illi: id uero poſterius, quod ab eodem longius diſtat. Quare cum ipſum quidem prius in tempore ſit: omnem autem motum comitetur ipſum prius, ut patet, perſpicuum eſt omnem mutationem, omnemq; motum in tempore eſſe.*

At uero prius in tempore eſt. Prius enim & poſterius dicimus ſecundum ad ipſum nunc diſtantiam. ipſum autē nunc terminus præteriti & futuri eſt. Quare, quoniam ipſa nunc in tempore ſunt, & prius & poſterius in tempore erunt. In quo.n. eſt ipſum, & ipſius nūc diſtantia. E contrario autem prius dicitur & ſecundum præteritum tempus & futurum. In præterito quidem.n. prius dicimus, quod longius eſt ab B *ipſo nunc: poſterius autem, & quod prope eſt. In futuro autem prius quidem, quod propinquius eſt ipſi nunc, poſterius autem quod procul eſt. Quare quoniam prius in tēpore eſt: omem autem motum ſequitur prius: manifeſtum eſt, q̃ omnis mutatio & motus in tempore eſt.*

Et ad hoc probandum vtitur tali propoſitione. Prius & poſterius ſunt in tempore, quod quidem manifeſtat hoc modo. Prius & poſterius dicitur aliquid per diſtantiam ad ipſum nunc, quod eſt terminus præteriti & futuri. ſed ipſum nunc ſunt in tempore, quia in eodem oportet q̃ ſit nunc & diſtantia ipſius nunc, ſicut in eodem eſt punctus & diſtantia, quæ accipitur per reſpectum ad punctum: vtrunq;.n. eſt in linea. Et, quia dixerat q̃ prius & poſterius determinantur per diſtantiam ad ipſum nunc, oſtendit quō hoc fit è contrario in præteritis & futuris. quia in præterito dicitur C prius, quod eſt remotius ab ipſo nūc: poſterius autem, quod eſt propinquius. in futuro autem eſt è contra. Si ergo, quia prius & poſterius ſunt in tempore, ad omnem autem motum ſequitur prius & poſterius: neceſſe eſt q̃ omnis motus ſit in tempore.

LECTIO XXIIII.

Duæ de tempore dubitationes mouentur ac ſoluuntur, altera de exiſtentia, altera de ipſius vnitate.

ARGV. *Dignum autem eſt conſyderatione, & quonam modo ſeſe habet ad animam tempus: & cur in omnibus tempus eſſe uidetur, & in terra, & in mari, atq; in Cœlo.*

T.c. 130. *Dignum autem conſyderatione eſt, & quomodo, igitur ſe habet tempus ad animam: & propter quid in omni uidetur eſſe tēpus, & in terra, & in mari, & in cœlo.* D

Poſtq̃ Philoſophus determinauit de Tempore, hic remouet quaſdam dubitationes circa tempus. Et primo circa exiſtentiam temporis. Scḋo circa temporis T.c. 132. vnitatem, ibi {Dubitabit autem aliquis,} Circa primū duo facit. Prīo mouet duas dubitationes. Scḋo ſoluit Infra. eas. ibi {Aut quia motus.} Dicit ergo primo, q̃ hę dubitationes indigent diligenti conſyderatione, ſ. quomodo tempus ſe habet ad animam, & iterum, quare tempus videatur eſſe vbique, ſ. in terra, in mari, & in cœlo. Secundo ibi.

ARGV. *An quia tempus cum menſura ſit motus, affectus eſt quidam ipſius uel habitus. Hæc autem mobilia cuncta ſunt. in loco nāq; ſunt uniuerſa. Tempus uero ac motus, ſimul potentia ſunt atq; actu.*

A *Aut, quia motus eſt paſsio quædam uel habitus, numerus exiſtens. hæc autem mobilia omnia. in loco.n. ſunt omnia. Tempus autem & motus, ſimul ſunt & ſecundum potentiam & actum.*

Soluit præmiſſas quæſtiones. Et primo ſecundam, quæ facilior. eſt Secūdo primam. {Vtrum autem cum ſit.} Dicit ergo, q̃ tempus eſt quoddam accidens motus: quia eſt numerus eius. accidens autem conſueuit nomine habitus & paſsionis nominari: vnde vbicūq; eſt motus, oportet q̃ ſit tempus. Omnia autem corpora ſunt mobilia, & ſi non aliis motibus, ſaltem motu locali. quia omnia ſunt in loco. Et, quia poſſet aliquis dicere q̃ licet ſint mobilia, non tñ omnia mouentur, ſed quædam quieſcunt, & ſic tempus non videtur eſſe in omnibus. ad hoc excludendum ſubiūgit, q̃ tempus B eſt ſimul cum motu: ſiue motus accipiatur ſm actum, ſiue ſm potentiam. Quæcūq;.n. ſunt poſsibilia moueri, & non mouentur actu, quieſcunt. Tempus autem non ſolum menſurat motum, ſed etiam quietem, vt ſupra dictum eſt. Vnde relinquitur q̃ vbicunque eſt motus, vel actu, vel potentia, q̃ ibi ſit tempus. Scḋo ibi.

Dubitauerit autem quiſpiam, ſi anima ſublata, tēpus eſſe poſsit, necne. ARGV.

Vtrum autem, cum non ſit anima, erit tempus, an non, dubitabit utiq; aliquis. T.c. 131.

Soluit primam quæſtionem. Et circa hoc tria facit. Primo mouet dubitationem, Scḋo obiicit ad quęſtionem. ibi {Impoſsibile.n.} Tertio ſoluit ibi {Si autem hoc.} Eſt ergo dubitatio vtrum non exiſtente anima eſſet tempus, aut non. Secundo ibi. Infra. Infra.

C *Nam ſi numeraturum eſſe non poſsit, neq; quicquam numerabile eſſe poteſt. Quare patet neq; numerum eſſe poſſe, eſt.n. numerus aut id, qđ numeratur, aut numerabile ipſum. Quod ſi nihil aliud aptum eſt numerare, q̃ anima, & animæ mens, impoſsibile eſt, ſi anima non ſit, tempus eſſe.* ARGV.

Impoſsibile.n. cum ſit numeraturum eſſe aliquem, impoſſibile eſt numerabile eſſe aliquod. Quare manifeſtum eſt, quia neq; numerus eſt. numerus.n. aut quod numeratur eſt, aut numerabile. Si autem nihil aliud aptum natum eſt q̃ anima numerare, & animæ intellectus, impoſsibile eſt tempus eſſe, anima ſi non ſit.

Obiicit ad oſtendendum q̃ non. quia, ſi impoſsibile eſſet eſſe aliquod potēs numerare, impoſsibile eſſet eſſe aliquod numerabile, potens, ſ. numerari. ſed, ſi D non eſt numerabile, non eſt numerus: quia numerus non eſt, niſi in eo, quod numeratur actu: vel quod eſt numerabile in potentia. Relinquitur ergo, q̃, ſi non eſt aliquod potens numerare q̃ non ſit numerus. Sed nihil aliud natum eſt numerare q̃ anima, & inter partes animę non alia q̃ intellectus: quia numerus fit per collationem numeratorum ad vnam primam menſuram: conferre autem rationis eſt. Si ergo non eſt anima intellectiua non eſt numerus. Tempus autem eſt numerus, vt dictum eſt. Si ergo non ſit anima intellectiua, non eſt tempus. Tertio ibi. Lec. 17. T. c. 101.

Niſi id quod ſubiecto eſt tempus, ſi fieri poteſt, ut ſit ſine anima motus. Ipſum.n. prius, atq; poſterius eſt in motu: tempus autem eſt hæc, ut numerabilia ſunt. ARGV.

Niſi hoc quod utcunq; ens eſt tempus, ut ſi contingit mo-

tum eſſe ſine anima. Prius autem & poſterius in motu ſunt: E
tempus autem hæc ſunt, ſecundum q̃ numerabilia ſunt.

Soluit dubitationem. & dicit, ꝙ aut oportet dicere ꝙ tempus non ſit, ſi non eſt anima, aut oportet hoc dicere verius, ꝙ tempus eſt vtcunq; ens ſine anima: vt puta ſi contingit motum eſſe ſine anima. ſicut.n. ponitur motus, ita neceſſe eſt poni tempus: quia prius & poſterius in motu ſunt, & hæc.ſ. prius & poſterius motus, inquantum ſunt numerabilia, ſunt ipſum tempus. Ad euidentiam autem huius ſolutionis conſyderandũ eſt, ꝙ poſitis rebus, numeratis neceſſe eſt poni numerum. vnde ſicut res numeratæ dependent à numerante, ita & numerus eorum. eſſe autem rerum numeratarum non dependet ab intellectu, niſi ſit aliquis intellectus, qui ſit cã rerum, ſicut eſt intellectus diuinus, non autem dependent ab intellectu animæ: vnde nec numerus earum ab intellectu animæ dependet, ſed ſolũ F ipſa numeratio, quæ eſt actus animæ ab intellectu animæ dependet. Sicuti ergo poſſunt eſſe ſenſibilia ſenſu non exiſtente, ita poſſunt eſſe numerabilia & numerus non exiſtente numerante. Sed forte conditionalis, quã primo poſuit, eſt vera.ſ.ꝙ, ſi eſt impoſsibile eſſe aliquẽ numerantem, impoſsibile eſt eſſe aliquod numerabile. ſicut hæc eſt vera, ſi impoſsibile eſt eſſe aliquem ſentiẽtem, impoſsibile eſt eſſe aliquid ſenſibile. Si.n. eſt ſenſibile poteſt ſentiri, & ſi poteſt ſentiri poteſt eſſe aliquod ſentiens. licet non ſequatur ꝙ, ſi eſt ſenſibile, ꝙ ſit ſentiens. & ſimiliter ſequitur, ꝙ, ſi eſt aliquid numerabile, ꝙ poſsit eſſe aliquid numerans. vnde, ſi impoſsibile eſt eſſe aliquod numerans, impoſsibile eſt eſſe aliquid numerabile. non tñ ſequitur, ꝙ, ſi non eſt numerans, ꝙ nõ ſit numerabile, vt obiectio Philoſophi procedebat. Si G ergo motus haberet eſſe fixum in rebus, ſicut lapis, vel equus, poſſet abſolute dici, ꝙ ſicut etiam anima non exiſtente eſt numerus lapidis, ita etiam anima non exiſtẽte eſſet numerus motus, qui eſt tempus, ſed motus nõ habet eſſe fixum in rebus, nec aliquid actu inuenitur in rebus de motu, niſi quoddã indiuiſibile motus; quod eſt motus diuiſio: ſed totalitas motus accipitur per conſyderationem animæ, comparantis priorem diſpoſitionem mobilis ad poſterioeem. Sic igitur, & tẽpus non habet eſſe extra animam, niſi ſm ſuum indiuiſibile. Ipſa tñ tutalitas temporis accipitue per ordinationem animæ numerantis prius & poſterius in motu, vt ſupra dictum eſt. & ideo ſignãter dicit Philoſophus, ꝙ tempus non exiſtente anima eſt vtcunq; ens, i. imperfecte: ſicut & ſi dicatur ꝙ motum contingit eſſe ſine anima imperfecte. & per hoc ſoluuntur rõnes ſupra H poſitæ ad oſtendendum ꝙ tempus non ſit: quia componitur ex partibus non exiſtentibus: patet.n. ex prædictis ꝙ non habet eſſe perfectum extra animam, ſicut nec motus. Deinde cum dicit.

ARGY. *Dubitauerit etiam quiſpiam, qualiſnam motus, tempus eſt numerus.*

T.c. 132. *Dubitabit autem aliquis, & qualis motus tempus numerus ſit.*

Mouet qõnem de vnitate temporis, ſiue de comparatione tpis ad motum. Et circa hoc tria facit. Primo mouet dubitationem, Scdo ſoluit ibi. {Aut cuiuſlibet.} Tertio manifeſtat quoddam quod ſuppoſuerat. Infra. T.c. 134. ibi {Dicitue autem recte.} Dicit ergo primo, ꝙ dubitatio eſt, cũ tempus ſit nnmerus motus, cuius vel qualis motus ſit numerus. Secundo ibi.

An qualiſuis? generatur.n. in tempore, ac augetur, & alteratur itidem in tempore, atq; corrumpitur quò igitur motus eſt, hoc motus cuiuſq; tempus numerus eſt. Quapropter tempus abſolute motus continui, ſed non cuiuſdam, numerus eſt. ARGY.

Aut cuiuslibet. etenim generatur in tempore, & augmẽtatur, & alteratur in tempore, & fertur. Secundum igitur q̃ motus eſt ſic eſt uniuſcuiuſq; motus numerus. unde motus ſimplicíter numerus eſt continui, ſed non cuiuſdam.

Soluit dubitationem. Et primo excludit falſam ſolutionem. Scdo ponit veram. ibi {Quoniam autem loci mutatio.} Circa primum tria facit. primo ponit ſolutionem falſam, ſcdo improbat eam ducendo ad inconueniens. ibi {Sed eſt nunc moueri.} Tertio oſtendit illud inconueniens eſſe impoſsibile. ibi {Aut non oẽ nãq;.} Eſt ergo prima ſolutio, ꝙ ſit tempus numerus cuiuſlibet motus. & ad hoc probandum inducit ꝙ oĩs motus eſt in tpe, ſ. generatio, & augmentum, & alteratio, & loci mutatio. qđ autem conuenit oĩ motui, conuenit motui ſm ꝙ ipſum: eſſe autem in tpe eſt numerari tpe. Sic igitur vr̃ ꝙ quilibet motus, inquantum huiuſmodi, habet numerum: vnde, cum tempus ſit numerus motus, vr̃ ſeqũ, ꝙ tempus ſit numerus motus continui vniuerſaliter, & non alicuius determinati motus. Secundo ibi. T.c. 133. Secunda. Tertia.

At uero fieri poteſt, ut nunc unum & aliud moueatur, quorum utriuſq; motus tempus numerus erit. Aliud ne igitur atq; aliud erit? & æqualia duo tempora ſimul erunt? ARGY.

Sed eſt nunc moueri unum & aliud, quorum utriuſque motus erit numerus. Alterum & alterum igitur tempus, & ſimul duo tempora æqualia erunt.

Improbat prædictam ſolutionem. contingit.n. aliqua duo ſimul moueri; ſi ergo cuiuſlibet motus tempus ſit numerus, ſequitur, ꝙ duorum motuũ ſimul exiſtentium ſit alterũ & alterum tempus. & ſic vlterius ſequitue, ꝙ duo tpa æqualia ſint ſimul, vtpote duo dies, vel duæ horæ: duo autem tempoea inæqualia ſimul eſſe non eſt admirabile, vt diem & horam. Tertio ibi.

An unum tempus motus metietur utroſq;? omne nãq; tempus unum ſimiliter eſt & ſimul, ſpecie uero ſunt eadem, & quæ non ſunt ſimul. nam ut ſi ſint hi quidem canes, illi autem equi, atq; utriq; ſint ſeptem, idem eſt numerus utrorũq;, ſic & eorum motuum, qui ſimul incipiunt, ſimulq; deſinunt idem eſt numero tempus: & ſi celerior alter forſitan eſt, tardior alter, & alter latio, alter eſt alteratio. Quãquam.n. motus hiſce differunt differentiis. idem eſt tñ tempus alterationis lationiſue æquale, ſi ſimul fiant: quippe cum & numerus ſit idem canum, equorumue, quem diximus. Et propterea motus quidem diuerſi, ſeorſumq; fiunt, tempus autem idem eſt ubiq;: quoniam & numerus eorum quæ ſunt æqualia ſimulq;, unus & idem ubiq; eſt. ARGY.

Aut non. oẽ nãq; tempus, unum ſimiliter & ſimul eſt, ſpecie autem, & quæ non ſimul. ſi.n. & hi ſint canes, illi uero equi, utrique autem ſeptem, idem numerus eſt. ſic & motuũ ſimul terminatorum idem tempus eſt. ſed hic uelox fortaſsis, alius uero non: & alius quidem loci mutatio eſt, hic autem alteratio. tempus tñ idem eſt, ſiquidem & numerus æqualis ſit, & alterationis & loci mutationis, & ſimul ſint. Et propter hoc motus quidem alteri ſunt, & ſeorſum ſunt: tempus autem ubiq; idem, quia & numerus unus & idem ubiq; eſt, qui eſt æqualium & ſimul.

Oſtendit

Oſtendit hoc eſſe impoſsibile.ſ.duo tempora æqualia ſimul eſſe.quia omne tempus, quod eſt ſimul & ſimiliter,i.æqualiter,eſt vnum tantum; ſed tempus, qđ non eſt ſimul, non eſt vnum numero, ſed ſpecies eius eſt vna, ſicut dies cum die, & annus cum anno. & hoc manifeſtat per ſimile in aliis numeratis. Si.n.ſunt ſeptē equi,& ſeptem canes non differunt ſm numerum, ſed differunt ſm ſpeciem rerum numeratarum,& ſimiliter omnium motuum, qui ſimul terminantur ſm principium & ſm finem, & idem tempus: ſed motus differūt ſm proprias rationes,inquantum forte vnus eſt velox, & alius tardus: & vnus eſt loci mutatio, & alius alteratio.ſed tempus eſt idem,ſi alterationis & loci mutationis ſit æqualis numerus: ſuppoſito ꝙ ſint ſimul. & propter hoc oportet ꝙ motus ſint alteri & diuiſi ab inuicem: ſed tempus in oībus eſt idem: quia vnus & idem numerus eſt eorum, quæ ſunt æqualia & ſimul, vbicūque ſint. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atqui cum latio quidam ſit motus, & huius ſpecies ſit conuerſio, unumquodque autem uno quodam ſibi numeretur propinquo, unitates quidem unitate, equi autem equo, tempus etiam hoc pacto tempore profecto quodam menſurabitur definito. Atque motu quidem tempus, motus autem tempore mēſuratur, ſicut diximus. hoc autem ideo, & quia quantitas motus ac temporis ab eo motu, qui definitus eſt, tempore menſuratur.*

T.c. 133. *Quoniam autem loci mutatio, & huius circularis: numeratur autem unumquodque uno quodam proximo, unitates unitate, equi uero equo, ſic & tempus tempore quodā finito. (Menſuratur autem, ſicut diximus, tempus motu, & motus tempore. hoc autem eſt, quia determinato motu et tēpore menſuratur motus quantitas, & temporis.)*

Secūda. 133. Ponit veram ſolutionem. & circa hoc tria facit. Primo præmittit quædam, quę ſunt neceſſaria ad ſolutionem. Secundo ex præmiſsis ſolutionem concludit ibi. {Si igitur quod primum.} Tertio manifeſtat ſolutionem prędictam per dicta aliorum. ibi {Vnde videtur.}

Tertia. Circa primum pręmittit tria. Quorum primum eſt, ꝙ inter alios motus, primus & magis ſimplex & regularis eſt motus localis, & inter alios motus locales, motus circularis, vt in Octauo probabitur. Secundum eſt, ꝙ vnumquodque numeratur vno quodam proximo ſui generis, ſicut vnitates vnitate, & equus equo, vt patet in 10. Metaphy. vnde oportet ꝙ tempus quodam terminato tempore menſuretur, ſicut videmus ꝙ tempora menſurantur per diem. Tertium, quod præmittit eſt, ꝙ tempus menſuratur motu & motus tempore, ſicut ſupra dictum eſt. & hoc ideo eſt, quia aliquo terminato motu, & aliquo terminato tpe menſuratur q̄titas cuiuſlibet motus & temporis. Secundo ibi.

ARGY. *Si igitur ipſum primum propinquorum omnium eſt mēſura, uniformis ſanè conuerſio menſura potiſsimum erit, quoniam huiuſce numerus notiſsimus eſt, ut patet: atque alteratio quidem uniformis non eſt, nec accretio nec generatio, latio autem eſt.*

Si igitur quod primum menſura eſt omnium proximorum, circulatio, quæ regularis eſt mēſura maxime erit, quia numerus huius notiſsimus eſt. Neq; igitur alteratio, neque augmentatio regulares, loci autem mutatio eſt.

Concludit ex præmiſsis, quòd, ſi aliquid, quod eſt primum, eſt menſura {omnium proximorum,} A idest omnium, quæ ſunt ſui generis, neceſſe eſt quòd circulatio, quæ eſt maxime regularis, ſit menſura omnium motuum. Dicitur autem motus regularis, qui eſt vnus & vniformis. hæc autem regularitas non poteſt inueniri in alteratione & augmento: quia non ſunt vſquequaque continui, nec æqualis velocitatis. Sed in loci mutatione inueniri poteſt regularitas, quia poteſt eſſe aliquis motus localis continuus & vniformis: & talis eſt ſolus motus circularis, vt in Octauo probabitur: & inter alios motus circulares, maxime vniformis & regularis eſt primus motus, qui reuoluit totum firmamentum motu diurno. vnde illa circulatio tanquam prima & ſimplicior & regularior eſt menſura omnium motuum. Oportet autem motum regularem eſſe menſuram, ſeu numerum aliorum, quia omnis menſura debet eſſe certiſsima: & talia ſunt, quæ vni- B formiter ſe habent. Ex hoc ergo colligere poſſumus, ꝙ, ſi prima circulatio menſurat omnem motum, & motus menſuratur à tēpore, inquantum menſuratur quodam motu, neceſſe eſt dicere, ꝙ tempus ſit numerus primæ circulationis, ſm quam menſuratur tempus, & ad quem menſurantur omnes alij motus temporis menſuratione. Tertio ibi.

Quapropter & motus ipſius Sphæræ tempus eſſe uidetur: quia cæteri motus hoc motu menſurantur, & etiam ipſum tempus. ARGY.

Vnde & uidetur tēpus eſſe Sphæræ motus: quia hoc menſurantur alij motus, & tempus hoc motu

Approbat prędictam ſolutionem ꝑ opiniones aliorum. Et primo per opinionem errantium, qui moti fuerunt ad dicendum ꝙ motus Sphæræ cœleſtis ſit tem- C pus, propter hoc, ꝙ hoc motu menſurantur omnes alij motus, & tempus menſuratur hoc motu. manifeſtum eſt.n. ꝙ dicimus diem, vel annum cōpletum attendentes ad motum Cœli. Secundo ex vſu communiter loquentium ibi.

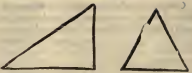
Propter hoc & id accidit, quod conſuetum eſt dici. Res enim humanas, & cæterarum eas, quæ naturalem motum & ortum ac obitum ſubeunt: circulum eſſe dicunt. Idq; propterea, ꝙ hæ uniuerſæ tempore diiudicantur, finemq; ſubeūt ac principium, perinde atq; ſi re editione quadam hoc fiat. etenim tempus ipſum, circulus quidam eſſe uidetur. Hoc autem ideo rurſus uidetur, quia talis lationis eſt ipſum menſura, & à tali latione ipſum etiam menſuratur. Quare dicere rerum eas, quæ fiunt, circulum eſſe eſt dicere temporis circulum quendam eſſe. Hoc autem ideo dicitur, quia tem- D *pus menſuratur, ipſa conuerſione. Id enim, quod menſuratur, nil aliud eſſe uidetur præter id, quod metitur, quàm totum, plures menſuræ.*

Propter hoc autem & conſuetum dici accidit. Dicunt.n. circulum eſſe humanas res, & aliorum motum habent, uidelicet naturalem, & generationem, & corruptionem. Hoc autem eſt, quia omnia hæc tempore diiudicantur, & accipiunt finem & principium, ſicut ſi ſecundum quandam circulationem ſit. tempus etenim ipſum uidetur circulus quidā. Hoc autem iterum uidetur ob hoc, ꝙ huius loci mutationis menſura eſt, & menſuratur ipſum ab huiuſmodi. Quare dicere eſſe rerum, quæ fiunt circulum, dicere eſt temporis eſſe quendam circulum. Hoc autem eſt, quia menſuratur circulatione. extra.n. mēſuram nihil aliud uidetur eſſe quod menſuratur. ſed aut multæ menſuræ totum.

Et dicit propter hoc, ſcilicet ꝙ tempus eſt numerus E circulationis primæ, accidit quod conſueuit dici, quòd quidam circulus ſit in rebus humanis, & in aliis, quę mouentur naturaliter & generantur & corrũpuntur. quod ideo eſt, quia omnia huiuſmodi menſurantur tempore & accipiunt principium & finem in tempore, ac ſi tempus ſecundum quandam circulationẽ ſit: quia & ipſum tempus videtur eſſe quidam circulus. & iterum hoc videtur propter hoc quòd eſt menſura circulationis: & etiam à tali circulatione menſuratur. & ideo dicere ꝙ eorum, quæ fiunt in tempore, eſt quidam circulus, nihil alind eſt q̃ dicere, temporis eſſe quendam circulum: quod accidit propter hoc quòd tempus mẽſuratur circulatione. Id enim quod menſuratur, non videtur eſſe aliud quam menſura: ſed multæ menſuræ videntur ſacere vnum totum, ſicut multæ vnitates vnum numerum: & multæ menſurę panni vnam quãtitatem panni. F & hoc verum eſt cum accipitur menſura vnius generis. Sic igitur patet ꝙ tempus primo menſurat & numerat primum motum circularem: & per eum menſurat oẽs alios motus. vnde eſt vnum tempus tãtum propter vnitatem primi motus, & tamen quicunque ſentit quemcũque motum ſentit tempus, eò ꝙ ex primo motu cauſatur mutabilitas in omnibus mobilibus, vt ſupra dictum eſt. Deinde cum dicit.

ARGY. *Dicitur enim recte numerum quidem eundem eſſe ouium atq; canum. ſi eſt æqualis. quaternitatem autem non eãdem, neq; quatuor eadem eſſe. quemadmodum neq; trianguli ſunt idem hi, quorum alter ex æqualibus, alter inæqualibus omnibus lateribus conſtat: quãquam eadem eſt uterque figura, quoniam ambo trianguli ſunt, Eadem. n. aliqua eò dicuntur, cuius non differunt differentia, non eò cuius differentia differunt. ueluti trianguli dicti differentia trianguli differunt, nõ figuræ. Igitur trianguli quidem ſunt diuerſi, figuræ autem diuerſæ non ſunt: ſed in eandem unàmúe cadunt diuiſionem. Figura nãque talis quidem eſt circulus, talis autem eſt triangulus. & hiſce talis quidem eſt æqualium laterum, talis aũt inæqualium. Sunt igitur eadem hi figura, trium. n. uterque eſt angulorum. at non ſunt triangulus idem. Et numerus igitur dictus pari ratione idem eſt ſanè. non. n. numerus ipſorũ differentia numeri differt. Quaternitas autem nõ eadem eſt. ea nãque, de quibus dicitur differunt. hæc. n. canes ſunt, illa oues. Sed de tẽpore quidem ipſo & de hiſce, quæ circa ipſum quidem ſunt, ad hanc autem conſyderationem accommodantur, ſatis iam diximus.* G

T.c.134. *Dicitur autem recte, q numerus quidem idem eſt ouium & canum, ſi æqualis uterque ſit. decem autem non idem, ne- H que decem eadem ſunt. ſicut neque trianguli idem, qui eſt Aequilaterus, & Gradatus, & tamẽ eadem figura eſt: quia utraque trianguli ſunt. Idem enim dicitur, cuius non differt differentia, ſed non cuius differt, ut triangulus à triangulo differentia differt (alteri quidem enim trianguli ſunt) figuræ autem non, ſed in una, & eadem diuiſione. figura. n. hæc quidem talis circulus eſt, talis uero triangulus. huius autem talis quidem eſt æquilaterus, talis uero qui gradatus. figura igitur eadem & hæc, triangulus. n. eſt, triangulus autem nõ idem eſt. Et numerus iam ſilr idem. nõ. n. differt numeri differentia numerus horum. Decem autem non idem eſt. in quibus enim dicitur differunt. hæc quidem. n. canes, alia uero equi. Et de tempore quidem ipſo, & de circa ipſum proprietatibus, huic intentioni, dictum eſt.*

Gradatus. Aequilaterus.

Manifeſtat quoddã, qđ ſupra dixerat, qualr ſit intelligẽdũ. dixerat. n. ꝙ idẽ eſt numerus ſeptẽ canũ, & ſeptẽ equorũ. Qũo igiť hoc ſit verũ oſtendit. & dicit ꝙ recte põt dici, ſi ęqualis eſt numerus aliquarũ rerũ diuerſarũ, puta ouiũ & canũ, ꝙ idẽ ſit numerus vtrorũq;, vtputa ſi tam canes, q̃ oues ſint decẽ. ſed non põt dici, ꝙ hoc ipſum, qđ eſt decẽ eſſe, ſit idem canũ & ouium: non. n. eadem decẽ ſunt decẽ canes & decẽ oues. Et hoc ideo, quia genus põt cum additione vnitatis, vel identitatis ꝑdicari de pluribus indiuiduis exñtibus ĩ vna ſpẽ: & ſilr genus remotũ de pluribus ſpẽbus exñtibus ſub vno gñe propinquo: neq; tñ ſpẽs de indiuiduis, neq; genus propinquum de ſpẽbus diuerſis prædicari põt cum additione vnitatis, vel identitatis. & hmõi conſequenter põnit exẽplum. ſunt. n. duæ ſpẽs trianguli, ſ. Aequilaterus, .i. hñs tria latera ęqualia: & Gradatus, i. hñs tria latera inæqualia: figura aũt eſt genus trianguli: non ergo poſſumus dicere, ꝙ æquilaterus & gradatus ſit idẽ triangulus, ſed poſſumus dicere, ꝙ ſunt eadẽ figura: qa vtrũq; continetur ſub triangulo, q eſt vna ſpẽs figurę. & huius aſsignat rõnem. quia, cùm idẽ & diuerſum ſeu differẽs opponantur, ibi poſſumus dicere identitatẽ, vbi nõ eſt dña: ſed non poſſumus dicere identitatem vbi eſt dña. manifeſtũ eſt. n. ꝙ ęquilaterus & gradatus differunt ab inuicem dña trianguli, i. q̃ eſt ꝓprie diuiſiua trianguli. & hoc iõ, qa ſunt diuerſæ trianguli ſpẽs: ſed æquilaterus & gradatus non differũt ſcḋm dñam figuræ, ſed ſub vna & eadem dña continenť. & hoc ſic patet. ſi. n. diuidamꝰ figuras in ſuas ſpẽs, q̃ ꝑ dñas conſtituuntur, inuenitur ꝙ alius eſt circulus, & alius triãgulus, & ſic de aliis ſpẽbꝰ figuræ. ſed, ſi diuidamus triangulũ, inueniemus ꝙ alia ſpẽs eius eſt æquilaterus, & alia gradatus. Manifeſtũ eſt igiť, ꝙ æquilaterus & gradatus ſunt vna figura: qa continentur ſub vna ſpẽ figuræ, q̃ eſt triangulus: ſed nõ ſunt vnus triangulus, qa ſunt diuerſæ tranguli ſpẽs. Silr eſt ĩ ꝓpoſito. numerus. n. diuidiť in diuerſas ſpẽs, quarũ vna eſt decem: oĩa ergo, quæ ſunt decem, dicuntur habere vnum numerum: quia nõ differunt ad inuicem ſcḋm ſpeciem numeri, cũ contineanť ſub vna numeri ſpecie. ſed non poteſt dici ꝙ ſint eadẽ decem, quia ea, quibus applicatur numerus denarius, differunt: cũ quædam horum ſint canes, & quædam equi. Vř autem hoc Ariſt. introduxiſſe, ne aliquis ad inuendam tpis vnitatem ſit contentus, eò ꝙ dř vnum numerum eſſe æqualium numero, licet diuerſorũ: quia licet ſit idem denarius, vel ternarius propter vnitatẽ ſpeciei, non tñ eſt idem denarius, vel ternarius propter diuerſitatẽ, quę eſt ſcḋm numerum ex parte materiæ. Vnde ſcḋm iſtam rõnem, ſequeretur ꝙ tẽpus eſſet vnum ſpecie, ſed non numero: & iõ ad accipiendũ veram tpis vnitatem oportet recurrere ad vnitatem primi motus, qui primo menſurat tpe, & quo etiã menſuratur tempus. Vltimo aũt epilogando concludit dictum eſſe de tpe, & de iis, quæ ſunt propria ad conſyderationem temporis.

ARISTOTELIS DE PHYSICO AVDITV LIBER QVINTVS.

Cum S. Thomę expoſitione.

SVMMA LIBRI.

Motus in ſpecies diuiditur. deq; ipſius Vnitate ac Pluralitate multa dicuntur. de Contrarietate item motuum ac Quietum agitur.

LECTIO I.

Motus per ſe a motu per accidens, & ab eo qui eſt ſm partem diſtinguitur, idq; cum mobilis tum mouentis, tum termini inductione explanatur, quiq; motus conſyderandus ſit aperit.

ARGY. *EOrum autem, quæ mutantur, aliud per accidens mutatur, ueluti, cùm ambulare muſicum dicimus, quia id ambulat, cui accidit muſicum eſſe. Aliud ex eo quia, ſi huius aliquid mutatur, ſimpliciter dicitur mutari, ut ea, quæ per partes mutari dicuntur. corpus enim ſanatur, quia oculus aut pectus ſanatur: hæc uero partes totius corporis ſunt. At eſt aliquid, quod neq; per accidens mouetur, neque ex eo, quia aliquid ipſius mouetur, ſed quare ipſum primo mouentur: atq; hoc eſt id quod per ſe mobile eſt. Eſt autem aliud in alio motu, ut alterabile, & alterabilis ſanabile, aut calefactibile.*

T. c. 1. *TRanſmutatur aũt tranſmutans omne aliud quidem ſecundum accidens, ut cùm dicimus muſicum ambulare, quoniam, cui accidit muſicum eſſe, hoc ambulat. Hoc autem ex eo, quia huius aliquid mutatur, & ſimpliciter dicitur mutari, ut quæcũq; dicuntur ſecũdum partes. ſanatur.n.corpus, quia oculus, aut thorax: hæc aũt partes totius corporis ſunt. Eſt autem etiam aliquid, quod neque ſecundum accidens mouetur, neque in eo, quod aliquid ipſius: ſed in eo quod ipſum mouetur primo: & hoc eſt ſecundum ſeipſum mobile. Secundum alium autem motum, & alium, alterum eſt, ut alterabile & alterationis ſanabile, & calefactibile alterum.*

POſtquàm Philoſophus determinauit de motu, & de his, quæ conſequuntur motum in cõi, hic iam accedit ad diuidendum motum. & diuiditur in partes duas. In prima agit de diuiſione motus, ſm ꝙ diuiditur in ſpẽs. In ſecunda de diuiſione motus in partes
T. c. 1. quantitatiuas. & hoc in Sexto libro ibi. {Si autem eſt continuum.} Prima in duas. In prima agit de diuiſione motus in ſuas ſpẽs, In ſecunda agit de vnitate & op
Secũda parte. 21. tex. poſitione motus. ibi {Poſt hoc autem dicamus quid eſt ſimul.} Prima in duas. In prima diſtinguit motum per ſe à motu per accñs. In ſecunda diuidit motum per ſe
T. c. 7. in ſuas ſpẽs. ibi {Qm̃ autem omnis mutatio.} Prima in duas. In prima diſtinguit motum per ſe à motu per accidens. In ſecunda prætermittendum docet motum ꝑ accidens, & determinandum eſſe de motu per ſe. ibi.
T. c. 6. {Scd̃m quidem igitur accñs.} Circa primum duo facit.

A Primo diſtinguit motum per ſe à motu per accñs, Secundo epilogat prædicta ibi. {Qũo quidem.} Diſtin- T. c. 2.
guit autem in prima parte motum per ſe à motu ꝑ accidens tripl'r. Primo quidem ex parte mobilis. Secundo ex parte mouentis. ibi {Eſt autem & in mouente.} Ter
tio ex parte termini ibi. {Qm̃ autem eſt aliquid.} Dicit T. c. 3.
ergo primo, ꝙ oẽ tranſmutans. i. tranſmutatum, tribus modis dr̃ tranſmutari. Vno modo dr̃ aliquid tranſmutari per accidens: ſicut cum dicimus, muſicum ambulare, qm̃ hic homo ambulat, cui accidit eſſe muſicum. Alio modo dr̃ aliquid tranſmutari ſimpl'r, quia aliqua pars eius mutatur, ſicut oĩa quæ dicuntur mutari ſecundum partes, & ponit exemplum in motu alterationis. dr̃.n. ſanari corpus animalis, quia ſanatur vel oculus, vel thorax. i. pectus, quæ ſunt partes totius corporis. Tertio modo dr̃ aliquid moueri, quod neq; ſm accñs
B mouetur, neq; ſm partem, ſed ex eo ꝙ ipſum mouetur primo & per ſe, vt per hoc ꝙ dicit primo, excludatur motus ſm partem. ꝑ id quod dr̃ ſm ſe, excludatur motus per accidens. Hoc autem per ſe mobile variatur ſecundum diuerſas ſpẽs motus, ſicut alterabile eſt mobile ſm alterationem: & augmentabile ſm augmentum. Et iterum in ſpecie alterationis, differt ſanabile, quod mouetur ſm ſanationem, & calefactibile, quod mouet̃ ſm calefactionem. Secundo ibi.

Similis eſt & in eo quod mouet diuiſio. Aliud.n. per accidens mouet, Aliud parte, quia ipſius aliquid mouet. Aliud ꝑ ſe primo, ut Medicus quidem ſanat, manus aũt percutit. ARGY.

Eſt aũt & in mouente ſimiliter. Aliud.n. ſecundum accidens mouet. Aliud ſecundum partem, in eo ꝙ huius aliqua. Aliud uero per ſeipſum primo, ut Medicus quidem ſanat, T. c. 2.
C *manus autem percutit.*

Diſtinguit motũ per ſe à motu per accidens ex parte mouentis. & dicit ꝙ ſil'r prędicta diſtinctio, quæ poſita eſt ex parte mobilis, attendi poteſt in ipſo mouẽte. Tripliciter.n. dicitur aliquid mouere. vno modo per accidens, ſicut muſicus ædificat. Alio modo ſm partẽ, inquantum aliqua pars eius mouet, ſicut homo dicit̃ percutere, quia manus eius percutit. Tertio modo dicitur aliquid mouere primo & per ſe, ſicut Medicus ſanat. Tertio ibi.

Cum aũt ſit quippiam, qđ primo mouet, & quippiam qđ mouetur, & tempus in quo: & præter hæc id, ex quo, & id ad quod (oĩs nãq; motus ex quopiam in quippiam eſt.) ARGY.

Quoniam aũt eſt aliquid mouens primũ, eſt aũt & aliud T. c. 3.
D *qđ mouetur: adhuc, in quo tempus: & præter hæc, ex quo, & in quid (omnis.n. motus à quodam, & in quiddam.)*

Procedit ad diſtinguendum motum eodem modo ex parte termini. Et primo præmittit quædam præambula. Secundo ponit diuiſionem, ibi {Eſt autem & in Tex. 5.
illis.} Circa primum tria facit. Primo ponit quot requirantur ad motum, Secundo comparat ea adinuicem. ibi {Alterum enim eſt quod.} Tertio ſoluit quandam Infra.
dubitationem. ibi {Quid quidem igitur.} Dicit ergo pri T. c. 5.
mo, ꝙ ad motum requiruntur quinque. Primo requiritur primum mouens, à quo. ſ. eſt principium motus: ſecundo requiritur mobile, quod mouetur. tertio tempus in quo eſt motus: & pręter iſta tria requiruntur duo termini, vnus. ſ. ex quo incipit motus: & alius, in quem motus procedit. omnis enim motus eſt à quodam, in quiddam. Secundo ibi.

Aliud eſt enim id, quod primo mouetur, & id in quod, atque ex quo mouetur. ueluti lignum, & calidum, atq; frigidum: quorum aliud eſt quod, aliud ad quod, aliud ex quo mouetur. Patet motum in ligno eſſe, & non in forma. Neq; enim forma, neq; locus, neq; etiam ipſum tantum mouet, aut mouetur. Sed eſt id quod mouet, & id quod mouetur, & id, ad quod mouetur. E

Alterum.n. eſt quod primum mouetur, & in quod mouetur, & ex quo, ut lignum, & calidum, & frigidum. horum autem, aliud quidem mobile eſt, aliud uero in quod, aliud ex quo. Motus aũt manifeſtum ꝗ in ligno, non in ſpecie eſt. neq; enim mouet, neq; mouetur ſpẽs, aut locus, aut quantum hoc.

T. c. 4. *Sed eſt mouens, & quod mouetur & in quod mouetur.*

Comparat præmiſſa adinuicem. Et primo mobile ad duos terminos motus. Secundo duos terminos motus

Infra. adinuicem. ibi {Magis autem in quod.} Dicit ergo pri- F

mo, ꝙ, id, quod primo & per ſe mouetur alterum eſt à termino in quem tendit motus, & à termino à quo motus incipit. Sicut patet in iſtis tribus, lignum, calidum, & frigidum. In motu.n. calefactionis lignum quidẽ eſt ſubiectum mobile, aliud vero, ſ. calidum eſt terminus ad quem, aliud autem, ſ. frigidum, eſt terminus à quo. Dicit autem id quod primum mouetur eſſe alterum ab vtroq; termino: quia nihil prohibet illud quod mouet̃ per accidens, eſſe alterum terminorum. ſubiectum.n. vt lignum, eſt quod calefit p ſe priuatio vero & contrarium, vt frigidum, eſt quod calefit per accidens, vt in primo dictum eſt, Quod autem mobile ſit alterum ab vtroq; termino conſequenter probat per hoc, ꝙ motus eſt in ſubiecto, ſicut in ligno: non autem eſt in altero terminorum, neq; in ſpecie albi, neq; in ſpecie nigri. Et hoc patet per hoc, ꝙ illud, in quo eſt motus, moue- G

tur: terminus autem motus, neq; mouet, neq; mouet̃: ſiue terminus motus ſit ſpẽs.i. qualitas, vt in alteratione: ſiue ſit locus, vt in motu locali: ſiue quantum, vt in motu augmenti, & decrementi: ſed moues mouet ſubiectum {quod mouetur, in quod mouet̃}.i. in terminũ ad quem. Quia ergo motus eſt in ſubiecto, qđ mouet̃, non autem in termino: manifeſtum eſt ꝙ ſubiectum mobile eſt aliud à termino motus. Tertio ibi.

ARGY. *Mutatio nãque magis ab eo, ad quod eſt, quàm ab eo ex quo eſt nuncupatur. Quapropter corruptio mutatio eſt ad id quod non eſt, & ſi id, quod corrumpitur, ex ente mutatur. Et generatio ad ens eſt mutatio: & ſi id, quod generatur ex non ente mutatur.*

Mutatio denominatur magis ab eo, ĩ qđ, quam ex quo mouetur. *Magis autem ab eo in quod, q̃ ex quo mouetur, denominatur mutatio. Vnde corruptio, in non eſſe mutatio eſt, quã-* H *uis ex eſſe mutetur, quod corrumpitur. Et generatio in eſſe, quamuis ex non eſſe.*

Comparat vtrũq; terminorum adinuicem, & dicit ꝙ mutatio magis denominatur à termino ad quẽ q̃ à termino à quo: ſicut corruptio dr̃ mutatio in non eſſe, q̃uis id quod corrumpitur mutetur ex eſſe: ecõtrario generatio eſt mutatio in eſſe, q̃uis incipiat à non eſſe. Nomen autem gñationis ad eſſe pertinet, corruptionis vero ad non eſſe. Hmõi autem rõ eſt. quia per mutationẽ aufertur terminus a quo, & acquirit̃ terminus ad quẽ. vnde motus videtur repugnare termino à quo, & conuenientiam habere cum termino ad quem. & propter hoc ab eo denominatur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quid igitur eſt motus prius eſt dictum. Forma autem, & affectus, et locus, ad quæ mouentur ea, quæ ſubeunt motum, immobilia ſunt, ueluti ſcientia, & caliditas.* E

T. c. 5. *Quid quidem igitur motus ſit dictum eſt prius. Species autem, & locus, & paſſiones, in quæ mouentur quæ mouentur, immobilia ſunt, ut ſcientia, & calor.*

Soluit quandam dubitationem. Et circa hoc tria facit. Primo præmittit duo, quæ ex præmiſsis ſunt manifeſta, quorum primum eſt, quod in tertio dictum eſt, quid ſit motus. Secundum eſt, qđ in præcedentibus immediate dictum eſt, ꝙ {ſpecies}.i. qualitas, {& locus} & quæcunq; {paſsiones}.i. paſsibiles qualitates, q̃ ſunt termini motus, non mouentur, cùm in eis non ſit motus, vt dictum eſt. vt patet in ſcientia, quæ eſt quædam ſpecies, & calore, qui eſt quædam paſsio, vel paſsibilis qualitas. Secundo ibi.

ARGY. F *Dubitauerit tamen quiſpiam, ſi affectus ſunt motus: albedo autem, eſt affectus.*

Et dubitabit aliquis ſi paſsiones motus ſunt: albedo autem paſsio eſt.

Ponit tertium de quo eſt dubitatio. & dicit ꝙ aliqs dubitare põt, vtrum {paſsiones}.i. paſsibiles qualitates, vt calor & frigus, & albedo & nigredo, ex quo non mouentur, ſint quidam motus. Tertio ibi.

ARGY. *Ad motum enim erit mutatio. At fortaſſe non albedo eſt motus, ſed dealbatio.*

Erit enim ad motum mutatio. Et fortaſsis non eſt albedo motus, ſed albatio.

Ducit ad inconueniens, ſi hoc ponatur. Cùm.n. albedo ſit terminus in quem eſt motus: ſi albedo ſit motus ſequitur ꝙ motus ſit terminus motus, quod non poteſt eſſe vt infra probabitur. Et ex hoc determinat ve- G ritatem & dicit ꝙ albedo non eſt motus, ſed albatio. Addit autem {fortaſsis} quia nondum ꝓbauit ꝙ motus non terminetur in motum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Eſt aũt & in illis id quod eſt per accñs, & id qđ eſt per partem, atq; per aliud: & id etiam qđ primo, & non p aliud eſt. Id.n. quod dealbatur, ad id quidem qđ intelligitur, mutatur per accñs: colori.n. accidit: ut intelligatur. Ad colorẽ autem, quia album pars eſt coloris: & in Europam, qa Athenæ pars ſunt Europæ. Ad colorem autem album per ſe.*

Eſt autem & in illis & qđ eſt ſecundum accñs, & qđ eſt ſecundum partem, & ſcđm aliud, & quod primo eſt, & nõ ſecundum aliud. Vt qđ fit album, in id quod intelligitur, mutatur ſcđm accñs: colori.n. accidit intelligi. In colorem aũt, quia pars album coloris eſt: & in Europã, quia pars Europæ Athenæ ſunt. In album aũt colorem per ſe. H

Ex quo termini motus ſunt aliud à mobili, & à mouente, vt oſtenſum eſt, oſtendit ꝙ præter diuiſionem motus, quæ accipitur ex parte mobilis & mouentis, diuiditur tertio motus ex parte termini. Et quia terminus ad quem magis denominat motum, q̃ terminus à quo, vt dictũ eſt, accipit diuiſionem motus à termino ad quem: ſed non à termino à quo. Et dicit ꝙ etiam ex parte illorum. ſ. terminorum, poteſt accipi in motu aliquid quod eſt per accñs, & aliquid quod eſt ſm partẽ & ſm aliud, & aliud quod eſt primo, & non ſecundum aliud. Per accidens quidem, ſicut ſi dicatur de eo quod fit album, quod mutatur in id quod intelligitur, vel cognoſcitur ab aliquo: erit hoc per accidens: accidit.n. colori albo, ꝙ intelligatur. Si autem dicatur de eo qđ fit album, ꝙ mutetur in colorem, hoc erit ſm partem: dr̃

enim

enim mutari in colorem, quia mutatur in albedinem, A quæ eſt pars coloris. & ſimiliter eſt ſi dicam de aliquo qui vadit Athenas, ꝙ vadit in Europam, quia Athenæ ſunt pars Europæ. Si aũt dicatur de eo, quod fit album, ꝙ mutatur in album colorem, hoc erit primo & per ſe. Non aũt diuidit motum ex parte temporis, quod videbatur reſiduum: quia tempus comparatur ad motum, vt menſura extrinſeca. Deinde cum dicit.

ARGV. *Patet igitur, q̃uo per ſe quippiam mouetur, & per accidens, ac per aliud: & q̃uo idem primum eſt in mouente & in ſubeunte motum: & motum non in forma, ſed in eo quod mouetur. in ipſoq́; mobili actu.*

Q̃uo igitur per ſe mouetur, & q̃uo ſecundum accñs, & q̃uo ſecundum aliud aliquid, & q̃uo ipſum primum in mouẽte, & in eo qđ mouetur, manifeſtum eſt: & q motus non in ſpẽ, ſed in eo qđ mouetur & mobili ſecundum actum eſt. B

Epilogat quod dixerat. & dicit, ꝙ manifeſtum eſt, q̃uo aliquid per ſe mouetur, & q̃uo ſm accidẽs {& q̃uo ſm aliquid aliud}. i. ſm partem. Et iterum q̃uo hoc, qđ dico primo & per ſe, inuenitur tam in mouente q̃ in mobili. Dictum eſt. n. quid eſt mouens primo & per ſe: & quid eſt quod moueť primo & ꝑ ſe. Et iterum dictum eſt, ꝙ motus non eſt in ſpẽ. i. in qualitate, quæ eſt terminus motus: ſed eſt in eo quod mouetur, ſiue in mobili ſm actum, quod idem eſt. Deinde cum dicit.

ARGV. *Mutatio igitur ea quæ eſt per accidens omittatur: eſt. n. in omnibus, & ſemper, ac omnium. Ea uero, quæ non per accidens eſt non in omnibus eſt, ſed in contrariis: & in mediis, & in contradictione, cuius fides eſt ex inductione.*

T. c. 6. *Secundum igitur accidens mutatio dimittatur. in omnibus enim eſt, & ſemper, & oĩum. Quæ uero non ſecundum* C *accidens eſt, non eſt in oĩbus. ſed in contrariis, & mediis, & in contradictione. Huius autem fides ex inductione eſt.*

Oſtendit de quo motu ſit agendum. Et primo oſtendit propoſitum, Secundo manifeſtat quoddam quod Infra. dixerat. ibi {Ex medio autem.} Dicit ergo primo, ꝙ mutatio, quæ eſt per accidens, dimittenda eſt: ſiue per accidens accipiatur ex parte mouẽtis, ſiue ex parte mo Secundo Phyſ. T. c. 5. bilis, ſiue ex parte termini. Et hoc iõ, quia motus ꝑ accidens eſt indeterminatus: eſt. n. in oĩbus, ſicut in terminis, & in omni tpe, & oĩum ſubiectorum vel mouẽtiũ: quia vni infinita poſſunt accidere. Sed mutatio, q̃ non eſt ſm accñs, non eſt in oĩbus: ſed eſt tantum {in cõtrariis & mediis} q̃tum ad motum qui eſt in qualitate, q̃titate, & vbi {& in contradictione} quantum ad generationem, & corruptionem: quorum termini ſunt eſſe D & non eſſe. & hoc patet ꝑ inductionem. Sub arte autẽ non cadunt niſi ea quæ ſunt determinata: nam infinitorum non eſt ars. Secundo ibi.

ARGV. *Fit autem è medio mutatio, utitur. n. ipſo ut contrario ad utrunque. Eſt. n. medium quodammodo ipſa extrema. Quapropter & hoc ad illa, & ad hoc contraria quodammodo dicuntur, ceu media fidium grauis ad ultimam dicitur, & acuta ad primam. Fuſcum etiam album ad nigrum dicitur, & nigrum ad album.*

* Addit a. l. vt ex cõtrario. Ex medio autem mutatur. * *utitur. n. ipſo, ſicut quod eſt contrarium, ad utrũq;. Etenim quodãmodo medium, ultima.* Mediũ eſt quodammodo extrema. *Vnde & ad hoc ad illa, & illa ad hoc quodãmodo dicuntur, contraria. ut uox media grauis ad ultimam, ſubtilis ad extremam. Et fuſcum, album ad nigrum: & nigrum ad album.*

A Manifeſtat quoddam quod dixerat, ſ. ꝙ motus ſit in mediis. & dicit, ꝙ contingit mutari ex medio ad vtrũq; extremorum, & è contrario: inquãtum, ſ. poſſumus vti medio vt contrario reſpectu vtriuſq; extremi. Mediũ. n. inquantum habet conuenientiam cum vtroq; extremorum, eſt quodãmodo vtrũq; eorum: & iõ poteſt dici hoc ad illud, & illud ad hoc: ſicut ſi dicam, ꝙ media vox inter grauem & acutam {eſt grauis ad vltimam}. i. per cõparationem ad acutam & {eſt ſubtilis}. i. acuta ꝑ comparationem {ad extremam}. i. ad grauem. Et fuſcum eſt nigrũ, ꝑ comparationem ad albũ, & è cõtra.

LECTIO II.

Tribus mutationis ſpeciebus propoſitis duæ earum, generatio videlicet ac corruptio a motus ratione excluduntur.

B *Cum autem omnis mutatio, è quopiam ſit ad quippiam (ut ipſum quoq; nomen ſignificat, quorum aliud prius aliud poſterius eſt) id quod mutatur, mutari quatuor modis poteſt. Aut. n. è ſubiecto ad ſubiectum. Aut è non ſubiecto ad non ſubiectum, Aut è non ſubiecto ad ſubiectum, Aut è ſubiecto ad non ſubiectum mutatur. Dico autem id ſubiectum, quod affirmatione ſignificatur.* ARGV.

Quoniam autem omnis mutatio eſt à quodam, & in quiddam: (manifeſtat autem & nomen. poſt aliud enim aliquid, & aliud quidem ſignificat prius, aliud autem poſterius) mutabitur quod mutatur quadrifariam. Aut. n. ex ſubiecto in ſubiectum, Aut ex ſubiecto in non ſubiectum, Aut ex non ſubiecto in ſubiectum, Aut ex non ſubiecto in nõ ſubiectum. dico aũt ſubiectum affirmatione monſtratum. Tex. 7.

Poſtq̃ Philoſophus diſtinxit motum ꝑ ſe à motu per C accidens, hic diuidit mutationẽ & motum ꝑ ſe in ſuas ſpẽs. Vbi conſyderandum eſt ꝙ Ariſt. ſupra in Tertio, vbi motum definiuit, accepit nomen motus ſm ꝙ eſt cõe omnibus ſpeciebus mutationis: & hoc modo accipit hic nomen mutationis: motum aũt accipit magis ſtricte, pro quadam mutationis ſpecie. Diuiditur ergo pars iſta in partes duas: quia primo diuidit mutationẽ in ſuas ſpẽs: quarum vna eſt motus, In ſecunda ſubdiuidit motum in ſuas ſpẽs, ibi {Si igitur prædicamenta.} Tex. 9. Tex. 7. Circa primum duo facit, Primo ponit diuiſionem mutationis, Secundo manifeſtat partes diuiſionis. ibi {Ex non ſubiecto quidem.} Circa primum tria facit. Primo præmittit quædam neceſſaria ad diuiſionẽ mutationis, Secundo concludit ex ꝑ̃miſſis mutationis diuiſionem. ibi {Quare neceſſe eſt.} Tertio excludit quandã obiectionem, ibi {Quæ. n. eſt ex non ſubiecto.} Dicit ergo Secũda. 7. Tertia. 7. D primo, ꝙ, cum oĩs mutatio ſit à quodam in quiddam, vt manifeſtatur ex ipſo mutationis noĩe, qđ denotat aliquid eſſe poſt aliud, & aliud eſſe prius, & aliud poſterius, neceſſe eſt his ſuppoſitis, ꝙ oẽ quod mutatur quatuor modis muteť. Aut. n. vterq; terminus eſt affirmatus, & ſic dr̃ aliquid mutari ex ſubiecto in ſubiectum. Aut terminus à quo eſt affirmatus, & terminus ad quẽ eſt negatus, & ſic dicitur aliquid moueri ex ſubiecto in non ſubiectum. Aut è contrario terminus à quo, eſt negatus, & terminus ad quẽ affirmatus, & ſic dicitur aliquid moueri ex non ſubiecto in ſubiectum. Aut vterque terminus eſt negatus, & ſic dicitur aliquid mutari ex non ſubiecto in non ſubiectum. Non enim accipitur hic ſubiectum eo modo quo ſuſtinet formam: ſed omne id, quod affirmatiue ſignificatur, di[illegible]biectum. Secundo ibi.

ARGV. *Quare ex dictis tres mutationes eſſe neceſſe eſt: eam quæ è ſubiecto eſt ad ſubiectum: & eam, quæ è ſubiecto ad non ſubiectum: & eam, quæ è non ſubiecto eſt ad ſubiectum.*

Quare neceſſe eſt ex iis, quæ dicta ſunt, tres eſſe mutationes .ſ. ex ſubiecto in ſubiectum: & ex ſubiecto in non ſubiectum: & ex non ſubiecto in ſubiectum.

Concludit ex præmiſsis diuiſionem mutationis. & dicit, ꝙ neceſſario ex premiſsis ſequitur, ꝙ tres ſint mutationis ſpecies. quarum vna eſt ex ſubiecto in ſubiectum, ſicut cum aliquid mutatur de albo in nigrum. Alia autem eſt ex ſubiecto in non ſubiectum: ſicut cũ aliquid mutatur de eſſe in non eſſe: tertia eſt è contra ex non ſubiecto in ſubiectum: ſicut cum aliquid mutatur de non eſſe in eſſe. Tertio ibi.

ARGV. *Ea nãq;, quæ eſt è non ſubiecto ad non ſubiectum, non eſt mutatio: quia per oppoſitionem non eſt. neq;.n. contraria, neq; contradictoria eſt.*

Quæ.n. eſt ex non ſubiecto in non ſubiectum, non eſt mutatio: propter hoc ꝙ non eſt ſcdm oppoſitionem. neq;.n. contraria, neque contradictio eſt.

Excludit quandam obiectionem. Poſſet.n. aliquis obiicere, ꝙ, cũ præmiſerit quatuor modis aliquid mutari, debuiſſet concludere, quatuor eſſe ſpecie mutationis, & non tres tñ. Sed hanc obiectionem excludit dicens, ꝙ non poteſt eſſe aliqua mutationis ſpecies de non ſubiecto in non ſubiectum: quia oĩs mutatio eſt inter oppoſita, duę autem negationes non ſunt oppoſitæ. Neq;.n. dici poteſt, ꝙ ſint contraria: neq; ꝙ ſint cõtradictoria. Et huiuſmodi ſignum eſt: quia quaſcũq; negationes contingit ſimul eſſe veras de aliquo vno & eodem, ſicut lapis, nec eſt ſanus nec eger. Vnde, cum mutatio per ſe ſit ſolum in contrariis & contradictione (vt ſupra dictum eſt.) ſequitur ꝙ ex negatione in negationem, non ſit mutatio per ſe, ſed ſolum ſic mutatur aliquid per accñs. Cum.n. aliquid fit de albo nigrum, fit etiam per accidens de non nigro non album. & per hunc modum dixit, aliquid mutari ex non ſubiecto in non ſubiectum. Quod autem eſt per accidens in aliquo gñe, non poteſt eſſe ſpẽs illius generis. & ideo ex non ſubiecto in non ſubiectum non poteſt eſſe aliqua mutationis ſpecies. Deinde cum dicit.

ARGV. *Ea igitur mutatio, quæ per contradictionem ex non ſubiecto eſt ad ſubiectum, generatio eſt. alia ſimplex quæ eſt ſimpliciter, alia quædam quæ eſt cuiuſdam. ueluti ea quidem, quæ eſt ex non albo ad album, huius eſt generatio. ea uero, quæ eſt ex eo, quod non eſt ſimpliciter ad ſubſtantiam, generatio ſimpliciter eſt, qua quidem ſimpliciter fieri, & non aliquid fieri dicimus.*

Ex non ſubiecto igitur in ſubiectum mutatio ſcdm contradictionem, generatio eſt. alia quidem ſimpliciter ſimplex, alia uero quædam, cuiuſdam. ut ea, quæ ex non albo in album, generatio quidem, huiuſmodi eſt. Quæ uero ex non eſſe ſimpliciter in ſubſtantiam eſt, generatio ſimpliciter eſt, ſecundum quam fieri & non fieri ſimpliciter aliquid dicimus.

Manifeſtat partes poſitæ diuiſionis. & circa hoc tria facit. Primo manifeſtat duas partes diuiſionis. ſecundo oſtẽdit ꝙ neutra earum eſt motus. ibi. {Si igitur quod non eſt.} Tertio concludit ꝙ reſidua pars diuiſionis eſt [illegible]. ibi. {Qm̃ autem motus.} Circa primũ duo fac[illegible]mo manifeſtat vnam partem diuiſionis, ſcd̃o

E ſecundam. ibi. {Quæ vero ex ſubiecto in non.} Dicit ergo primo, ꝙ illa mutatio, quæ eſt ex non ſubiecto in ſubiectum, eſt inter oppoſita ſm contradictionem, & vocatur gñatio quæ eſt mutatio de non eſſe in eſſe. Sed T. c. 8.
hæc eſt duplex: quædam.n. eſt ſimplex generatio, qua T. c. 9.
aliquid ſimpliciter gñatur: alia vero eſt gñatio quædã, Infra.
qua aliquid ſm quid generatur. Et ponit exemplũ de vtraq; generatione. & primo de ſcd̃a, dicens, ꝙ, cũ aliquid mutatur de non albo in album {eſt gñatio hmõi albi} & nõ ſimplr. Et ſcd̃o de prima. & dicit ꝙ {illa generatio, quæ eſt ex non eſſe ſimplr in ens, quod eſt ſubſtantia, eſt gñatio ſimpliciter: ſm quam ſimplr dicimus aliquid fieri & nõ fieri.} Cum.n. gñatio ſit mutatio de non eſſe in eſſe, ſm illum modum dr̃ aliquid generari, quo ex non eſſe in eſſe mutatur. Cum autem ex nõ albo fit album, non mutatur aliquid ex non eſſe ſimplr
F in eſſe ſimplr. Quod.n. mutatur ꝓprie, ſubiectum eſt: ſubiectum autem albi eſt aliquod ens actu. Vnde, cum ſubiectum maneat in tota mutatione: etiam in principio mutationis erat ens actu ſimplr loquendo, non tñ erat ens actu hoc, .ſ. album, & ideo non dr̃ fieri ſimplr: ſed fieri hoc .ſ. album. Subiectum vero formę ſubſtantialis non eſt aliquod ens actu, ſed ens in potentia tñ, .ſ. materia prima. quæ in principio generationis eſt ſub priuatione, in fine vero ſub forma. & ideo ſm generationem ſubſtantię fit aliquid ſimpliciter. Et ex hoc haberi poteſt, ꝙ ſm nullam formam, quæ præſupponit aliam formam in materia, attenditur generatio ſimpliciter: ſed ſolum ſm quid, quia quęlibet forma facit ens actu. Secundo ibi.

ARGV. *Ea uero, quæ ad non ſubiectum eſt ſubiecto, corruptio*
G *eſt: ſimpliciter quidem ea, quæ eſt è ſubſtantia ad ipſum non eſſe. Quędam autem ea, quæ eſt ad negationem oppoſitam, ut in generatione eſt dictum.*

Quæ uero ex ſubiecto, in non ſubiectum, corruptio eſt. Simpliciter quidem, quæ ex ſubſtantia ad non eſſe eſt: quædam autem eſt, quæ eſt in oppoſitam negationem, ſicut dictum eſt in generatione.

Manifeſtat aliam partẽ diuiſionis. & dicit ꝙ illa mutatio, quæ eſt ex ſubiecto in non ſubiectum, vocatur corruptio. Sed quędam eſt corruptio ſimplr, quæ .ſ. eſt ex eſſe ſubſtantiali in non eſſe: quædam vero eſt in oppoſitam negationem cuiuſcũq; affirmationis, ſicut de albo in non album, quæ eſt corruptio huiuſmodi, ſicut & de generatione dictum eſt. Deinde cum dicit.

Si igitur id, quod, non eſt, multis dicitur modis: & neq;
H *id moueri poteſt, quod in compoſitione diuiſioneq; conſiſtit: neq; id, quod eſt potentia, quod quidem ei opponitur, quod eſt ſimpliciter. nam id, quidem, quod eſt non album, aut non bonũ, moueri per accidens poteſt. eſſe.n. id homo poteſt quod eſt non album, id autem, quod non hoc ſimpliciter eſt, nullo pacto moueri poteſt. fieri.n. non poteſt, ut id, quod non eſt moueatur Impoſsibile eſt profecto generationem eſſe motũ: id.n. quod haud eſt generatur. Nam etſi ꝗ maxime per accidens generatur, uere tñ de eo quod ſimpliciter generatur id dici poteſt. ipſum inquam, id eſſe, quod haud eſt. Simili ſanè modo fieri etiam nequit, ut ipſum idem quieſcat. Hæc igitur difficilia accidunt huic, moueri inquam id quod non eſt.*

Si igitur quod nõ eſt, dicitur multipliciter, & neq; quod eſt ſcdm compoſitionem aut diuiſionem cõtingit moueri: neq; quod eſt ſcdm potentiam, quod ei, quod eſt ſimpliciter ſcdm

actum

T. c. 8. *actum oppoſitum eſt, quod.n. eſt non album, aut non bonũ, tñ contingit moueri ſcdm accidens, erit.n. homo non albus. Quod autem ſimpliciter non hoc aliquid eſt hoc nullo modo contingit moueri. impoſsibile eſt.n. quod non eſt moueri: Si autem hoc, & generationem eſſe motum, impoſsibile erit. Fit.n. quod non eſt. Si.n. & quod ex non ente maxime ſcdm accñs fit, ſed tñ uerum eſt dicere, ꝙ eſt quod nõ eſt, de eo quod fit ſimplr. ſimiliter autem, & quieſcere. Hæc igitur accidunt inconuenientia, ſi mouetur, quod non eſt.*

Tertia. 8. Oñdit ꝙ neutra prædictarum partium eſt motus. Et primo ꝙ gñatio non ſit motus. Scđo ꝙ neq; corruptio. ibi. {neq; iam corruptio.} Primum probat duabus rõnibus. Quarum prima talis eſt. Quod ſimpliciter non eſt hoc aliquid non poteſt moueri: quia quod non eſt non mouetur. ſed quod generatur ſimpliciter non eſt hoc aliquid, eſt.n. non ens ſimpliciter: ergo quod ge- B neratur ſimpliciter non mouetur. ergo generatio ſimplex non eſt motus. Ad manifeſtationem autem primę propoſitionis, dicit, ꝙ non ens dr̃ tripliciter. & duobus modis dictum non ens non mouetur. tertio modo dictum mouetur per accidens, Lec. 1. com. 4. 8. Vno modo dr̃ ens & non ens ſm̃ diuiſionem & compoſitionem propoſitionis, prout ſunt idem cum vero & falſo, & ſic ens & nõ ens ſunt in mente tñ, ſiue in rõne tñ, vt dr̃ in ſexto Metaphy. vnde non competit eis motus. Alio modo dr̃ non ens, quod eſt in potentia, ſm̃ ꝙ eſſe in potentia opponitur ei, quod eſt eſſe in actu ſimpliciter. & hoc etiã nõ Lec. 14. 8. 4. e. mouetur. Tertio modo dr̃ non ens, quod eſt in potentia, quæ non excludit eſſe in actu ſimpliciter, ſed eſſe actu hoc, ſicut non album dr̃ non ens, & non bonum: & huiuſmodi non ens contingit moueri, ſed per accidens, ſm̃ ꝙ huiuſmodi non ens accidit alicui exiſtenti in actu, cui competit moueri: ſicut cum non eſt albus homo. Quod autem id, quod ſimpliciter non eſt hoc aliquid, nullo modo mouetur, nec per ſe neq; per accidẽs, patet ex hoc, ꝙ impoſsibile eſt quod non eſt moueri: vnde impoſsibile eſt generationem eſſe motum. T. c. 78. Illud.n. quod non eſt fit ſiue generatur. Et quamuis, vt in Primo huius dictum eſt, ex non ente fiat aliquid per accidens, ex ente autem in potentia, per ſe: nihilominus tñ verum eſt dicere de eo quod fit ſimpliciter, ꝙ ſimpliciter non eſt: vnde moueri non poteſt, & eadem rõne nec quieſcere. vnde generatio nec motus eſt, nec quies. Hæc igitur inconuenientia ſequuntur, ſi quis ponat generationem eſſe motum, ſ. ꝙ nõ ens moueatur & quieſcat. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Et ſi omne quod mouetur in loco ſit: id autem quod non eſt in loco non ſit (erit.n. alicubi) id profecto quod haud eſt non mouetur.* D

Et, ſi omne, quod mouetur, in loco eſt: quod autem non eſt, non eſt in loco (eſſet.n. alicubi.)

Secunda rõ. Quæ talis eſt. Omne, quod mouetur, eſt in loco: ſed qđ non eſt, nõ eſt in loco, qa poſſet de eo dici ꝙ alicubi eſſet: ergo quod non eſt, non mouetur. & ſic idẽ quod ſupra. Veritas autem primæ propoſitionis apparet ex hoc, ꝙ, cum motus localis ſit primus motuũ, oportet ꝙ omne quod mouetur moueatur ſm̃ locum, & ita ſit in loco. Remoto.n. priori, remouentur quæ conſequẽter ſunt. Deinde cum dicit.

ARGY. *Neq; ergo corruptio motus eſt. Motui nãq; motus contrarius eſt aut quies. At corruptio contrarium eſt gñationi.*

A *Neq; iam corruptio motus eſt. Contrarium.n. motui motus eſt aut quies. Corruptio autẽ generationi cõtrarium eſt.*

Probat ꝙ corruptio non ſit motus: quia motui nihil contrariatur niſi motus vel quies: ſed corruptioni cõtrariatur generatio, quæ neq; eſt motus neq; quies, vt oſtenſum eſt, ergo corruptio nunc eſt motus. Deinde cum dicit.

Cum autem oĩs motus ſit quædam mutatio. tres uero ſint mutationes quas diximus, quarum duæ, quæ in cõtradictione conſiſtunt, generatio inquam, atq; corruptio motus non ſint, (ut oſtendimus,) motum eam eſſe ſolum mutationem neceſſe eſt, quam è ſubiecto ad ſubiectum acceditur. Subiecta uero aut contraria ſunt aut media. etenim priuatio ponitur contrarium. Atqui nudum & album, ac nigrum, affirmatione ſignificantur. ARGY.

Quoniam autem motus mutatio quædam eſt, mutationes autem tres ſunt dictæ. Harum autem, quæ ſunt ſcdm generationem & corruptionem, non ſunt motus: hæ autẽ ſunt ſcdm contradictionem, neceſſe eſt ex ſubiecto in ſubiectũ mutationem, motum eſſe ſolum. Subſtantia autem, aut contraria aut media ſunt. Etenim priuatio ponitur contrarium, & monſtratur affirmatione nudum, & album, & nigrum. T. c. 9.

Concludit ex præmiſsis, ꝙ reſidua pars ſupra poſitæ diuiſionis ſit motus. Cum.n. motus ſit quædam mutationis ſpecies: quia in eo eſt aliquid poſt aliud, quod ſupeadixit ad rõnem mutationis pertinere: motus autem neq; eſt generatio neq; corruptio, quæ ſunt mutationes ſm̃ contradictionem. relinquitur ex neceſsitate, cum non ſint niſi tres ſpecies mutationis, ꝙ mo- C tus ſit mutatio de ſubiecto in ſubiectum. Ita tñ ꝙ per {duo ſubiecta} .i. per duo affirmata, intelligamus cõtraria, aut media: quia etiam priuatio quodammodo, eſt contrarium, & quandoq; ſignificatur affirmatiue, vt nudum, quod eſt priuatio, & album & nigrum, quæ ſunt contraria.

LECTIO III.

Nullam motus ſeu mutationis ſpeciem in ſubſtãtia, nec in Ad aliquid, nec in actione & paſsione per ſe eſſe, multiplicius rationibus oſtenditur.

Si igitur prædicamenta diuiſa ſint, & aliud ſit ſubſtantia, aliud quantitas, aliud qualitas, aliud ubi, aliud ad aliquid, aliud actio, aliud paſsio, tres eſſe motus neceſſe eſt, quantitatis, qualitatis, & loci. ARGY.

D *Si igitur prædicamenta diuiſa ſunt, ſubſtantia, & qualitate, & ubi, & qñ, & ad aliquid, & quantitate, & facere, & pati, neceſſe eſt tres eſſe motus, & eum qui quãtitatis, & eum qui qualitatis, & eum, qui ſecundum locum.*

Poſtquam Philoſophus diuiſit mutationem in generationem, & corruptionem, & motũ, hic ſubdiuidit motum in ſuas partes. Et quia oppoſitorum eſt eadem ſcientia, primo aſsignat ſpecies motus, ſcđo oſtendit quot modis immobile dicatur. ibi {Immobile autem.} Secũda. 20. 8. Circa primum duo facit. Primo ponit quandam conditionalem, per quam accipitur diuiſio motus in ſuas partes: ſcđo manifeſtat conditionalem præmiſſam. ibi {Scđm ſubſtantiam autem.} Concludit ergo ex præmiſsis, ꝙ, cum motus ſit de ſubiecto in ſubiectum, T. c. 10. ſubiecta autem ſunt in aliquo genere prædicamentorũ:

neceſſe eſt ꝙ ſpecies motus diſtinguantur ſm̃ genera prædicamentorum: cum motus denominationem & ſpẽm à termino trahat, vt ſupra dictũ eſt, Si ergo prædicamenta ſunt diuiſa in decem rerum genera, ſ. ſubſtãtiam, & qualitatem &c. vt dictum eſt in libro Prædica- T. c. 14. mentorum, & in quinto Metaphyſicę & in tribus illorum inueniatur motus, neceſſe eſt eſſe tres ſpecies motus, ſ. motus qui eſt in genere quantitatis: & motus, qui eſt in genere Qualitatis, & motus, qui eſt ĩ genere vbi, qui dr̃ ſm̃ locum. Qualiter autem motus ſit in iſtis generibus: & qualiter pertineat motus ad prædicamentum actionis & paſsionis, in Tertio dictum eſt. Vnde nunc breuiter dicere ſufficiat, ꝙ quilibet motus eſt in eodem genere cum ſuo termino, nõ quidem ita ꝙ motus qui eſt ad qualitatem, ſit ſpecies qualitatis: ſed per reductionẽ. Sicut. n. potẽtia reducitur, ad genus actus, propter ꝙ oẽ genus diuiditur per potentiam & actum: ita oportet ꝙ motus, qui eſt actus imperfectus, reducatur ad genus actus perfecti. Scd̃m autem ꝙ motus conſideratur, vt eſt in hoc ab alio, vel ab hoc in aliud: ſic pertinet ad prædicamentum actionis. & paſsionis. Secundo ibi.

ARGY. *Subſtantia, uero motus non eſt. propterea, ꝙ nihil ſubſtãtiæ contrarium eſt.*

T. c. 10. *Secundum ſubſtantiam autem non eſt motus: eo ꝙ nullum entium eſt ſubſtantiæ contrarium.*

Manifeſtat conditionalem præmiſſam. Et primo oñdit ꝙ in alijs generibus à tribus prędictis, non poteſt eſſe motus: ſcd̃o oſtendit qũo in iſtis tribus generibus T. c. 18. motus ſit. ibi. {Qm̃ autem neq; ſubſtantię.} Circa primum tria facit. quia primo oſtendit ꝙ in genere ſubſtantię non eſt motus, ſcd̃o ꝙ nec in genere ad aliquid. Infra. Tertia. 10. ibi {neque eſt in ad aliquid.} Tertio ꝙ nec in genere actionis & paſsionis, ibi {neq; agentis, neq; patientis.} Prætermittit autem tria prædicamenta, ſ. qñ, & ſitum, & habere. Qñ. n. ſignificat in tp̃e eſſe, tp̃s autem menſura motus eſt: vnde per quam rõnem non eſt motus in actione & paſsione, quę pertinet ad motũ, eadem rõne nec in qñ. Situs autem ordinem quendam partium demonſtrat, ordo vero relatio eſt, vnde ſicut in ad aliquid nõ eſt motus, ita nec in ſitu. Et ſimiliter Habere dr̃ ſm̃ quandam habitudinem corporis ad id, quod ei adiacet: vnde in his non poteſt eſſe motus, ſicut nec in relatione. Quod ergo motus non ſit in genere ſubſtantiæ: ſic probat. Omnis motus eſt inter contraria, ſicut ſupra dictum eſt: ſed ſubſtantiæ nihil eſt contrarium: er- T. c. 24. go ſm̃ ſubſtantiam nõ eſt motus. Habet autem du- T. c. 20. bitationem quod hic dicitur, propter hoc ꝙ idem Philoſophus dicit in libro ſcd̃o de Gñatione, ꝙ ignis eſt contrarius aquæ: & in primo libro de Cœlo, dr̃ ꝙ Cœlum non eſt generabile nec corruptibile, quia non habet contrarium. Vnde vr̃ relinquere, ꝙ ea, quæ corrũpuntur, vel ſunt contraria, vel ex contrarijs compoſita. Dicunt autem quidam ad hoc, ꝙ vna ſubſtantia poteſt eſſe alteri contraria, vt ignis aquæ. ſm̃ ſuam formam, non ſm̃ ſuum ſubiectum. Sed ſm̃ hoc probatio Ariſt. non valeret. ſufficeret. n. ad hoc ꝙ motus ſit in ſubſtantia, ꝙ formæ ſubſtantiales ſint contrarię. Eſt. n. motus de forma in formam, quia & ĩ alteratione ſubiectum non eſt contrarium ſubiecto, ſed forma formę. Et ideo aliter dicẽdum, ꝙ ignis eſt contrarius aquę ſm̃ qualitates actiuas & paſsiuas: quæ ſunt calidum, frigidum, humidum, & ſiccum, non autem ſm̃ formas ſub-

E ſtantiales. Non. n. poteſt dici ꝙ calor ſit forma ſubſtãtialis ignis, cum in alijs corporibus ſit accidens de genere qualitatis. Quod. n. eſt de genere ſubſtantiæ, non poteſt eſſe alicui accidens. Sed hæc etiam reſpõſio difficultatem patitur. Manifeſtum eſt. n. ꝙ propriæ paſsiones cauſantur ex principijs ſubiecti, quæ ſunt materia & forma. Si igitur propriæ paſsiones ignis & aquæ ſunt contrariæ, cum contrariorum ſint contrariæ cãæ: vr̃ ꝙ formæ ſubſtantiales ſint contrariæ. Item in deci- T. c. 23. mo Metaphy. probatur, ꝙ oẽ genus diuiditur per con T. c. 6. trarias differentias, differentiæ autem ſumuntur à formis, vt in Octauo eiuſdem libri habetur: vr̃ ergo ꝙ ſit contrarietas in formis ſubſtantialibus. Dicendum eſt igitur, ꝙ contrarietas differentiarum, quæ eſt in oĩbus generibus, attẽditur ſm̃ cõem radicem contrarietatis, quæ quidem eſt excellentia & defectus: ad quam op- F poſitionem oĩa contraria reducuntur: vt in Primo huius habitum eſt. Oẽs. n. differentiæ diuidentes aliquod genus, hoc modo ſe hñt, ꝙ vna earum eſt vt abundãs, & alia vt deficiẽs reſpectu alterius. Propter quod Ariſtoteles dicit in Octauo Metaphyſicæ, ꝙ diffinitiones rerum ſunt ſicut numeri: quorum ſpecies variantur ꝑ additionem & ſubtractionem vnitatis. Non autẽ oportet ꝙ in quolibet genere ſit contrarietas ſm̃ propriam rõnem huius & illius ſpeciei, ſed ſolum ſm̃ cõem rõnẽ excellentiæ & defectus. Quia n. cõtraria ſunt quæ maxime diſtant: oportet ꝙ in quocũq; genere inuenitur contrarietas, ꝙ inueniantur duo termini maxime diſtantes, inter quos cadunt oĩa, quæ ſunt illius generis. Nec hoc ſufficeret ad hoc ꝙ in illo genere eſſet motus, niſi de vno extremo in aliud cõtingeret continue per- G uenire. In quibuſdam ergo generibus hæ duæ conditiones deſunt, vt patet in numeris. quãuis. n. oẽs ſpecies numerorum differant ſm̃ excellentiam & defectum: tñ non eſt accipere duo extrema maxime diſtantia in illo genere. eſt. n. accipere minimum numerum, ſ. dualitatem, non tñ maximum. Similiter inter ſpecies numerorum non eſt continuitas, quia quælibet ſpecies numerorum formaliter perficitur per vnitatẽ, quæ indiuiſibilis eſt, & alteri vnitati non continua. Et ſimiliter etiam eſt in genere ſubſtantiæ. Sunt. n. formę diuerſarum ſpecierum abinuicem differentes ſm̃ excellentiam & defectum, inquantum vna forma eſt nobilior alia: & propter hoc ex diuerſis formis poſſunt cauſari diuerſæ paſsiones, vt obiectum eſt: tñ vna forma ſpeciei ſm̃ propriam ſuam rõnem non habet, contrarietatem ad aliam. Primo quia in formis ſubſtantialibus non attenditur maxima diſtãtia inter aliquas duas for- H mas, ita ꝙ ab vna earum non veniatur ordinatim niſi per media: ſed materia, dum exuitur vna forma, poteſt indifferẽter recipere diuerſas formas abſq; ordine. Vnde Ariſtoteles dicit in Scd̃o de Generatione, ꝙ, cũ ex T. c. terra ſit ignis. non oportet ꝙ ſit trãſitus per media elementa. Scd̃o, quia cum eſſe ſubſtantiale cuiuſlibet rei ſit in aliquo indiuiſibili, non poteſt aliqua continuitas attendi in formis ſubſtantialibus, vt motus continuus poſsit eſſe de vna forma in aliam ſm̃ remiſsionẽ vnius formæ, & intenſionem alterius. Vnde probatio Ariſtotelis, qua probat in ſubſtantia non eſſe motum, quia non eſt ibi contrarietas, eſt demonſtratiua, & nõ probabilis tm̃, vt Commẽtator innuere videtur. Licet poſſit & alia rõne probari ꝙ motus non eſt in ſubſtantia, quam ſupra poſuit: quia, ſ. ſubiectum formæ ſubſtantialis eſt ens in potentia tm̃. In qualitatibus autem tertiæ

Quocũq; in genere eſt vna prima contrarietas ſecundũ cõem contrarietatis radicem, nõ aũt ſecundũ propriã rationem.

Qua nõ contrarietas attẽdenda ſit in genere in quo ſit motus.

tiæ ſpeciei, manifeſte apparet contrarietas ſm vtranq; rónem: & quia qualitates poſſunt intendi & remitti vt ſic poſsit eſſe continuus motus de qualitate in qualitatem: & quia inuenitur maxima diſtátia in eo genere inter duo determinata extrema, ſicut in coloribus, inter album & nigrum: in ſaporibus, inter dulce & amarum: in quátitate autem & loco, alterum iſtorum manifeſte inuenitur, ſ. cótinuitas: ſed aliud, ſ. maxima diſtantia determinatorum extremorum non inuenitur in eis, ſi ſm cõem rónem quantitatis. & loci accipiantur, ſed ſolum ſm ꝙ accipiuntur in aliqua re determinata: ſicut in aliqua ſpecie animalis vel plantæ eſt aliqua minima quantitas, à qua incipit motus augmenti, & aliqua maxima, ad quam terminatur. Similiter etiã in loco inueniuntur duo termini maxime diſtantes, per comparationem ad motum aliquem, in quorum vno incipit motus, & in aliud terminatur, ſiue ſit motus voluntarius naturalis, ſiue violentus. Secundo ibi.

ARGV. *At neq; in hiſce, quæ ſunt ad aliquid: altero. n. ſubeunte mutationem, alterum mutationẽ nõ ſubiens, uere dici poteſt: quare motus ipſorum per accidens eſt.*

Neq; eſt in ad aliquid. contingit. n. altero mutato, uerum eſſe alterum non mutari. quare ſecundum accidens motus horum eſt.

Oſtendit ꝙ non eſt motus in genere ad aliquid. In quocũq;. n. genere eſt per ſe motus, nihil illius generis de nouo inuenitur ĩ aliquo abſq; eius mutatione, ſicut nouus color non inuenit̃ in aliquo colorato, abſq; eius alteratione: Sed contingit de nouo verum eſſe, aliquid relatiue dici ad alterum altero mutato, ipſo tñ non mutato: ergo motus non eſt per ſe in ad aliquid, ſed ſolum per accidens, inquantum, ſ. ad aliquam mutationem cõſequitur noua relatio: ſicut ad mutationem ſm q̃titatem ſequitur æqualitas vel inæqualitas: & ex mutatione ſm qualitatem, ſimilitudo diſsimilitudo. Hoc autem quod hic dr̃, in quibuſdam non vr̃ habere difficultatem, in quibuſdam aut ſic. Sunt. n. quædam relationes, quæ non ſunt aliquid realiter in eo, de quo prædicantur: quod quidem quandoq; contingit ex parte vtriuſq; extremi, ſicut cum dr̃ idem eidem idem: hæc. n. identitatis relatio in infinitum multiplicaretur, ſi q̃libet res eſſet ſibi eadem per relationem additam. manifeſtum eſt. n. ꝙ quodlibet ſibiipſi eſt idem. Eſt ergo hæc relatio ſm rónem tm̃, inquantum, ſ. vnam & eandem rem ró accipit, vt duo extrema relationis. Et ſimiliter eſt in multis aliis. Quædam vero relationes ſunt, quarum vna realiter eſt in vno extremo, & alia ſm rónem tm̃ in altero, ſicut ſcientia & ſcibile. ſcibile. n. relatiue dr̃, non quia ipſum refertur per aliquam relationẽ in ipſo exiſtentem, ſed quia aliud refertur ad ipſum vt

T.c. 20. patet per Philoſophum in Quinto Metaphy. & ſimiliter eſt cum columna dr̃ dextra animali. Dextrum. n. & ſiniſtrum ſunt relationes reales in animali: quia in eis inueniũtur determinatę virtutes, in quibus huiuſmodi relationes fundantur. in columna autem non ſunt ſm rem, ſed ſm rónem tm̃: quia non habet prædictas virtutes, quæ ſunt fundamenta harum relationum. Quædam vero relatiua ſunt, in quibus ex parte vtriuſq; extremi inuenitur relatio realiter exiſtens, ſicut in æqualitate & ſimilitudine: in vtraq;. n. inuenitur quãtitas vel qualitas, quæ eſt huius relationis radix. & ſimile etiam apparet in multis aliis relationibus. In illis igitur rela-

A tionibus quæ non ponunt rem aliquam niſi in vno extremorum, non videtur difficile ꝙ mutato illo extremo, in quo relatio realiter exiſtit, de nouo dicatur aliquid relatiue de altero abſq; ſui mutatione: cum nihil ei realiter adueniat. Sed in illis, in quibus relatio inuenitur realiter in vtroq; extremorum, vr̃ difficile ꝙ aliquid relatiue dicatur de vno per mutationem alterius abſq; mutatione ſui: cum nihil de nouo adueniat alicui abſq; mutatione eius cui aduenit. Vnde dicendum eſt, ꝙ ſi aliquis per ſuam mutationẽ efficiatur mihi ęqualis, me non mutato, iſta æqualitas primo erat in me quodam modo, ſicut in ſua radice, ex qua habet eſſe reale. ex hoc. n. ꝙ habeo talem quantitatem, competit mihi ꝙ ſim æqualis oĩbus illis, qui eandem quãtitatem habent. Cum ergo aliquis de nouo accipit illam quantitatem, iſta cõis radix æqualitatis determinatur ad iſtũ,

B & ideo nihil aduenit mihi de nouo per hoc ꝙ incipio eſſe alteri æqualis per eius mutationem. Tertio ibi.

Neq; item agentis eſt motus, ac patientis, neq; mouentis, ac eius quod mouetur. quia motus, non eſt motus, neq; generationis eſt generatio, neq; omnino mutationis, mutatio. ARGV.

Neq; agentis neq; patientis: neq; omnis quod mouetur aut mouentis: quia non eſt motus, motus, neq; generationis generatio, neq; omnino mutationis mutatio.

Probat ꝙ nõ ſit motus in genere Actionis & Paſsionis. Actio. n. & paſsio nõ differunt ſubiecto à motu. ſed addunt aliquam rónem, vt in Tertio dictum eſt. Vnde idẽ eſt dicere ꝙ motus ſit in agere & pati; & ꝙ motus ſit in motu. Circa hoc ergo tria facit. Primo propo- T.c. 18.
nit ꝙ intendit, Scd̃o probat propoſitum. ibi {primum quidem cum contingit,} Tertio ponit quádam diſtin-

C ctionem ad propoſiti manifeſtationem. ibi. {Oĩno autem q̃m mouetur.} Dicit ergo primo, ꝙ ſicut motus T.c. 17.
non eſt eius, quod eſt ad aliquid, ita etiam non eſt agẽtis & patientis, neq; etiam, vt abſolute loquamur, eſt mouentis aut moti: quia non poteſt eſſe ꝙ aliquis motus ſit alicuius motus, neq; ꝙ generatio ſit generationis, quæ ſunt ſpecies mutationis: neq; etiam ꝙ mutationis ſit mutatio, quæ eſt genus eorum, & etiam corruptionis. Secundo ibi.

Motus. n. dupliciter motus eſſe poteſt. Aut ut ſubiecti, ut homo mouetur, quia ex albo in nigrum mutatur. Et motus ne igitur hoc modo, aut caleſit, aut frigeſit, aut mutat locum, aut accreſcit, aut decreſcit? at hoc fieri nequit. Mutatio nãq; non ſubit rõnem ſubiecti. Aut hoc ipſo q, aliquod aliud ſubiectum ex una mutatione ad aliam mutationis ſpeciem, ARGV.

D *perinde ut homo ex ægritudine ad ſanitatem mutatur. At neque hoc eſſe poteſt, niſi per accidens. hic. n. motus ex alia forma in aliam eſt mutatio, & generatio & corruptio modo eodem, hoc excepto, has quidem ad ſic oppoſita eſſe: motum autem non ſimiliter. Simul igitur in morbum è ſanitate mutatur, & ex hac ipſa mutatione ad aliam. Patet igitur cum ægrotauerit ad quãuis fore mutatum. quieſcere nãq; poteſt. Et inſuper non ad quãuis ſemper, & illam, ex aliquo nimirum in aliquod aliud erit. Quare & oppoſita ſanatio erit. non ergo motus eſt motus. niſi per accidens. uelut ſi eſt recordatione in obliuionem mutatur quia cui illud ineſt, id interdum in ſcientiam, interdum in ſanitatem mutatur.*

Primum. n. contingit dupliciter motus eſſe motum. Aut ſicut ſubiecti, ut homo mouetur, quia ex albo in nigrum mutatur. an ſic & motus, aut caleſcit aut frigeſcit, aut locum T.c. 18.

mutat, aut augmentatur. aut diminuitur? Hoc autem im- E
T. c. 12. *poſsibile eſt. Non. n. ſubiectorum aliquid eſt mutatio. Aut ex eo, quia, aliquod aliud ſubiectum ex mutatione mutatur in alteram ſpẽm, ut homo ex ægritudine in ſanitatem. Sed neque hoc poſsibile eſt niſi ſcd̃m accidens. Hic. n. motus ex alia ſpecie in aliam mutatio eſt: & generatio & corruptio ſimiliter, præter q. hæ ſunt in oppoſita ſic, motus autem non ſimiliter. Similiter igitur mutabitur ex ſanitate in ægritudinem, & ex ipſa hac mutatione, in aliam. Manifeſtum autem q. eum infirmetur, mutatus erit in quamlibet, contingit. n. quieſcere. Et amplius, non in contingentem ſemper. & illa, ex quodam in quoddam alterum eſt. Quare & oppoſita erit ſanatio, ſed ſcd̃m quod accidit, ut ſi ex recordatione in obliuionem mutatur. quoniã cui ineſt illud mutatur, aliquando in ſcientiam, aliquando uero in ſanitatem.*

Probat ꝙ mutationis nõ poſsit eſſe mutatio. & hoc F per ſex rõnes. Quarum prima eſt. quia, ſi mutationis ſit mutatio, hoc poteſt intelligi dupliciter. vno modo vt mutatio ſit mutationis ſicut ſubiecti, quod mouetur: ſicut aliqua mutatio eſt hominis, quia homo mouetur, puta, de albedine in nigredinem. Sic ergo poteſt intelligi ꝙ motus aut mutatio ſit mutationis, aut motus vt ſubiecti: ita, ſ. ꝙ motus aut mutatio moueatur, puta ꝙ caleſcat aut infrigidetur vel moueatur ſ̃m locum, aut ſ̃m augmentum & diminutionem. Sed hoc eſt impoſſibile, quia mutatio non eſt de numero ſubiectorum, cum non ſit ſubſtantia per ſe ſubſiſtens. non ergo poteſt eſſe mutatio mutationis vt ſubiecti, Alio modo poteſt intelligi, vt ſit motus mutationis vt termini, ita. ſ. ꝙ aliquod ſubiectum moueatur ex vna ſpecie mutationis in alteram, ſicut ex calefactione in infrigidationẽ, aut ſanationem: vt duæ mutationes intelligantur duo G termini vnius mutationis, ſicut ægritudo, & ſanitas intelliguntur duo termini mutationis, cum homo mutatur à ſanitate in ægritudinem. Sed non eſt poſsibile ꝙ aliquod ſubiectum moueatur per ſe de mutatione in mutationem, ſed ſolum per accidens. Et ꝙ hoc non ſit poſsibile per ſe, probat dupliciter. primo quidem ſic. Oĩs. n. motus eſt mutatio ab vna ſpecie determinata in aliam ſpeciem determinatam. & ſimilier generatio & corruptio, quę condiuiduntur motui hñt determinatos terminos. ſed eſt differentia intantum ꝙ generatio & corruptio ſunt in terminũ oppoſitum {ſic}. i. ſ̃m contradictionem: ſed motus eſt in terminum oppoſitum {non ſimiliter} ſed ſ̃m cõtrarietatem, Si igitur aliquod ſubiectum mutetur de mutatione in mutationem, puta de ægrotatione in dealbationem: ſimul dum mutatur ſubiectum de ſanitate in ægritudinem, mutabitur H etiam ex hac mutatione in aliam. Dum. n. ſubiectum adhuc eſt partim in termino à quo, mouetur in terminum ad quem: ſicut dum aliquis habet aliquid de ſanitate, mouetur ad ægritudinem. Si ergo motus de ſanitate in ægritudinẽ ſit terminus à quo alicuius motus, dum adhuc durat iſta mutatio, qua. ſ. aliquis mutatur de ſanitate in ęgritudinem, ſimul mutabitur ſubiectum de hac mutatione in aliam, quæ ſuccedit in ſubiecto huic mutationi. Manifeſtum eſt autem, ꝙ qñ prima mutatio fuerit terminata, ſ. cũ iam quis ex ſanitate mutatus eſt in ægritudinẽ, poterit deinceps ſuccedere ſibi quęcũq; alia mutatio. Nec hoc eſt mirum, quia cõtingit terminata prima mutatione, ſubiectum quieſcere, & nulla mutatione mutari, & eadem rõne contingit ꝙ mutetur alia quacũq; mutatione. Si igitur eſt aliquis E motus de prima mutatione in ſecundam mutationem, quæ ſuccedit in ſubiecto, ſequetur ꝙ motus ſit de prima mutatione in quãcũq; aliam indeterminate. Et hoc eſt contra rõnem motus per ſe: quia oĩs motus eſt de determinato ad determinatum terminum. non. n. corpus mouetur per ſe de albo in quodcunq;, ſed in nigrũ aut medium. Patet ergo ꝙ duæ mutationes non ſunt p ſe termini mutationis alicuius. Scd̃o autem probat idẽ per aliam rõnem. Quia ſi mutatio quædam per ſe eſt de mutatione præcedente in mutationem ſubſequentem, nõ oportet ꝙ ſemper ſit mutatio in mutationem {contingentem}. ſ. quam cõtingat ſimul eſſe cum mutatione pręcedente: ſicut dealbatio ſimul poteſt eſſe cũ ægrotatione, ſed ſanatio non poteſt ſimul eſſe cũ ægrotatione, quia ſunt contrariæ mutationes. Contingit tñ ꝙ ægrotationi ſuccedat in eodem ſubiecto ſicut dealF batio, ita & ſanatio. Et hoc eſt quod dicit ꝙ mutatio, quæ ponitur eſſe de vna mutatione in aliam, non ſemper eſt in mutationem contingentem, cum qñq; ſuccedat non contingens. Et illa etiam mutatio non contingens eſt {ex quodam in quoddã alterum}. i. inter duos alios terminos, quare iſta mutatio non contingens, in quam aliquis mutatur de ægrotatione: erit ſanatio oppoſita ægrotationi. Quod autem hoc ſequatur inconueniẽs, patet ex propoſitione ſupra inducta, ſ. ꝙ ſimul dum eſt prima mutatio, mutabitur in ſecũdam. ſimul ergo dum aliquis mouetur ad ægritudinem, mutabitur ad ſanationem. Sanationis autem terminus eſt ſanitas: eſt. n. de quodam in quoddam aliud, vt dicit. Vnde relinquitur, ꝙ ſimul, dum aliquid mouetur ad ægritudinem moueatur etiam ad ſanitatem: quod eſt moueri ad duo cõtraria ſimul & intendere ea ſimul: quod G eſt impoſsibile. Sic igitur manifeſtum eſt, ꝙ nulla mutatio eſt per ſe de vna mutatione in aliam. Sed ꝙ hoc contingat eſſe per accidẽs, vt præmiſit, manifeſtat ſubdens: ꝙ per accidens hoc cõtingit, ſicut qñ ſubiectum nunc mutatur vna mutatione, & poſtmodum alia: puta ſi aliquid dr̃ mutari per accidens de recordatione in obliuionem, vel in quãcũq; aliã mutationem. quia ſubiectũ mutationis qñq: mutatur in ſcientiã, qñq; in aliquid aliud, puta in ſanitatẽ. Scd̃am rõnem ponit ibi.

Præterea, ſi mutationis eſt mutatio, generationiſq; generatio, in infinitum erit abitio. Neceſſe eſt autem & priorem eſſe, ſi poſterior erit: ueluti, ſi generatio ſimplex aliquãdo fiebat, & ipſum fiens fiebat. Quare nondum erat fiens ſimpliciter, ſed aliquod fiens, atq; tam fiens: & hoc rurſus aliquando fiebat. Quare nondum erat tum fiens. Cum autem infinitorum primum quicquam non ſit, primum ipſum non erit. quare neq; id erit quod hæret. Impoſſibile eſt igitur generari quieq̃ moueri aut mutari. ARGV.

Amplius autem in infinitum uadit, ſi erit mutationis mutatio, & generationis generatio. Neceſſe eſt igitur eſſe primam, ſi ultima erit, ut ſi ſimpliciter generatio fiebat aliquãdo, & quod ſit, fiebat. Quare nondum erat quod fit ſimpliciter, ſed aliquid eum fit & factum eſt iam, & iterum fiebat hoc aliquando. quare nondum erat tunc, quod fit. Quoniam autem infinitorum non eſt primum, non erit quid ultimum: quare neque habitum: neq; fieri igitur, neq; moueri poſsibile eſt, neq; mutari nihil. T. c. 13.

Præmittit duas conditionales. Quarum prima eſt, Secunda rõ. ꝙ, ſi mutatio eſt mutationis, vel generationis generatio. quocũq; modo neceſſe eſt procedere in infinitum: quia

quia eadem rõne generatio ſcd'a habebit aliam generationem, & ſic in infinitum. Scd'a conditionalis eſt, ꝙ ſi ordinentur hoc modo generationes, & mutationes, ꝙ mutatio ſit mutationis, & generatio generationis, ſi vltima mutatio vel generatio erit, neceſſe eſt ꝙ prima ſit. Hanc autem ſecundam conditionalem ſic probat. Sit.n.aliquid, quod generetur ſimpliciter, puta ignis: ſi generationis eſt generatio, oportet dicere, ꝙ etiam iſta ſimpliciter generatio aliqñ generabatur, & hoc ipſum fieri fiebat: cum autem fiebat ipſa generatio nondum erat, illud quod generatur ſimpliciter, ſ. ignis, quia aliquid non eſt dum fit, ſed qñ iam factum eſt, tũc primo eſt: q̃diu ergo fiebat generatio ignis, ignis nondum erat factus: nondum ergo erat. & iterum & ipſa generatio ſuæ generationis eadem rõne aliqñ fiebat: & ſicut qñ fiebat generatio ignis, nondum erat ignis, ita ſequitur ꝙ quãdiu fiebat generatio generationis ignis nõdum eſſet generatio ignis: ex quo manifeſtum eſt ꝙ generatio ignis eſſe non poteſt niſi completa ſua generatione: & eadem rõne nec illa, niſi fuerit præcedens, & ſic vſq; ad primam. Si ergo non fuerit prima generatio, non erit vltima, quę eſt generatio ignis: ſed, ſi procedatur in generationibus in infinitum, non eſt accipere primam mutationem, vel generationem, quia in infinitis non eſt primum: vnde ſequitur ꝙ neq; ſit {habitum} .i. conſequenter ſe habens in generationibus, & mutationibus. Si autem non ſit aliqua generatio nec mutatio, nihil fit, neq; mouetur. Si ergo generationis ſit generatio & mutationis ſit mutatio, nihil fit neque mouetur. Eſt autem attendendum, ꝙ hæc rõ nõ excludit quin mutatio poſſit ſequi mutationem per accidens in infinitum: quod oportet dicere ſm opinionem Ariſt. qui poſuit motum æternum. Sed intendit oſtendere, ſicut prius dictum eſt, ꝙ mutatio non ſit mutationis per ſe in infinitum. Sic.n. poſtrema dependerẽt ex infinitis præcedentibus, & nunq̃ finirentur. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea eiuſdem eſt cõtrarius motus & quies: inſuper, & generatio atq; corruptio. Quare ipſum fiens tunc corrumpitur, cum ſit fiens, neq;.n. ſtatim fiens: neque poſterius: ſit.n. oportet, id quod corrumpitur.*

T.c.14. *Amplius eiuſdem motus contrarius eſt, & adhuc quies: & generatio, & corruptio. Quare & quod fit (cum fiat quod fit) tunc corrumpitur. neq;.n. cum mox fit neque poſterius: eſſe.n. oportet quod corrumpitur.*

Tertia rõ. Quæ talis. Eidem motui contrariatur & motus & quies: ſicut aſcenſioni contrariatur deſcenſus & quies in loco inferiori. & ſimiliter generatio & corruptio cõtrariantur: contraria autem nata ſunt fieri circa idem. ergo quicquid generatur poteſt corrumpi. Sed, ſi generationis eſt generatio: oportet ꝙ generatio generetur: ergo generatio corrumpitur. Sed quod corrumpitur oportet eſſe, ſicut.n. generatur quod nõ eſt, ita corrumpitur quod eſt. ergo oportet ꝙ {cũ fiat quod fit} .i. cum generatur aliquid generatione exiſtente, tunc ipſa gñatio corrumpatur: non quidem ſtatim cum generatio deſierit, neq; iterũ in poſteriori tpe, ſed ſimul. quod vr̃ inconueniens. Eſt autem conſiderandum, ꝙ generatio eſt vt terminus eius quod generaꝰ ſicut ſubſtantia: quia gñatio eſt tranſmutatio ad ſubſtantiam: quod autem eſt generationis ſubiectũ, nõ eſt id quod generatur, ſed materia eius. Vnde Ariſt. non recedit à

A ſuo propoſito: quo intendebat oſtendere, ꝙ mutatio nõ eſt mutationis, vt termini. Quartã rõnem ponit ibi.

Præterea & ei quod generatur, & ei quod mutatur, materiam ſubeſſe oportet. Erit igitur, ut alterabile corpus eſt aut anima, ſic aliquid id quod ſit motus, uel generatio. Et aliquid rurſus ad quod mouentur. Oportet.n. huius ex hoc ad hoc motum aliquid eſſe, non motum uel generationem. ARGY.

Amplius oportet materiam ſubeſſe, & ei quod fit, & ei, quod mutatur. Quæ igitur erit materia? ſicut alterabile, ut corpus, aut anima ſic aliquid quod ſit motus aut generatio. T.c.15.
Et iterum aliquid, in quod mouetur. Oportet.n. aliquid eſſe huiuſmodi ex hoc in hoc motum: non motũ aut generationẽ. T.c.16.

Quæ talis eſt. In oĩ generatione oportet eſſe aliquã materiam, ex qua fiat illud quod generatur, ſicut in oĩ mutatione oportet eſſe aliquam materiam vel ſubie- Quarta rõ.
B ctum, vt in alteratione ſubiectum eſt corpus quantum ad corporales alterationes, & anima quantum ad animales. ſi ergo generatio generetur, oportet ꝙ ſit aliqua materia ipſius generationis, quæ.ſ. in ſpeciem generationis tranſeat: ſicut materia ignis generati, tranſit in ſpeciem ignis: & talem materiam non eſt aſſignare. Ponit etiam ſub eadẽ rõne aliud medium: quia.ſ. in qualibet generatione vel mutatione oportet eſſe aliquẽ terminum, in quem aliquid mouetur: & huiuſmodi terminum oportet eſſe hoc aliquid demõſtratum vel determinatum: huiuſmodi autẽ non eſt nec motus, neq; generatio. Non eſt ergo poſſibile, ꝙ gñationis, aut motus ſit aliqua generatio. Quintam rõnem ponit ibi.

Et inſuper quo pacto erit? non.n. generatio perceptionis, erit perceptio. Quare neq; generationis erit generatio, ARGY.
C *neq; quædam cuiuſdam.*

Similiter autem, & quõ erit? non.n. erit doctrina, doctrinæ generatio. Quare neq; generationis generatio: neq; quædam, cuiuſdam.

Quæ talis eſt. Sicut ſe habet genus ad genus, ſic & Quinta rõ.
ſpecies ad ſpeciem. ſi igitur generationis ſit generatio, oportebit ꝙ & iã doctrinæ generatio, ſit doctrina. Sed hoc apparet manifeſte falſum. Doctrina.n. eſt generatio ſcientiæ, & non generatio doctrinę: ergo nec gñationis poteſt eſſe generatio. Sextã rõnem ponit ibi.

Præterea ſi tres mutationis ſpecies ſunt, ſubiectam naturam harum aliquam eſſe, & ea, in quam mouentur neceſſe eſt. Veluti lationem alterari aut ferri neceſſe eſt. ARGY.

Amplius, ſi tres ſpecies ſunt motus, harum aliquam neceſſe eſt eſſe ſubiectam naturam, & in quam mouetur. Loci T.c.17.
D *ergo mutationem alterari aut ferri continget.*

Quę talis eſt. Si mutationis ſit mutatio vel ſicut ſub- Sexta rõ.
iectum vel ſicut termini, cum tres ſint ſpecies motus. ſ. motus in vbi, & motus in quantitate, & qualitate, ſequetur ꝙ vna harum ſpecierum poſſit eſſe ſubiectum alterius, & terminus etiã ſuiipſius. Sequeretur ergo ꝙ loci mutatio alteretur, vel etiam feratur ſm locũ: quæ quidem euidentius apparent incõuenientia in ſpeciali q̃ in cõi. Non ergo dicendum eſt ꝙ mutationis ſit mutatio, aut generationis generatio. Tertio ibi.

Oĩno autem, cum oẽ quod mouetur trifariam moueatur, aut quia per accidens mouetur, aut quia pars aliqua mouetur, aut quia per ſe mouetur: per accidens duntaxat mutari mutatio poteſt. ueluti ſi is, qui ſanatur, currit uel diſcit. At eam, quæ eſt per accidens, iãdudum omiſimus. ARGY.

ARGY. *Oĩno autem, quoniam mouetur oẽ quod mouetur tripliciter, aut in eo quod eſt ſecundum accidens, aut quia pars aliqua, aut quia per ſe: ſecundum accidens ſolum contingit mutari mutationem, ut ſi qui ſanus ſit, currat, aut diſcat. Hanc autem ſecundum accidens dimiſimus olim.*

Oſtendit qũo poſsit eſſe mutationis mutatio. & dicit ꝙ cum tripliciter aliquid moueatur, (vt ſupra eſt dictum), vel ſm accidens, vel ſm partem, vel per ſe, ſolummodo per accidens contingit mutari mutationem: inquantũ. ſ. ſubiectum mutationis mutatur, puta ſi aliquis dum ſit ſanus currat aut diſcat, tunc. n. ſanatio curret aut diſcet per accidens, ſicut muſicus ædificat. Sed de eo quod mouetur per accidens, non intendimus nunc tractare, hoc. n. ſupra iam prætermiſimus.

LECTIO IIII.

Motus proprie tribus tantum in generibus eſſe dicitur, Quot item modis ſumatur immobile oſtenditur.

ARGY. *Cum autem neq; in ſubſtantia, neq; in relatione, neq; in actione, paſsioneúe, ſit motus, reſtat in qualitate, quantitate ac ubi, tantummodo motum eſſe: in uno quoq; nanq; iſtorum, contrarietas eſt.*

T. c. 18. *QVoniam autem neq; ſubſtantiæ, neq; ipſius ad aliquid, neq; ipſius facere aut pati, relinquitur ſcd̃m quale, aut quantum, & ubi, motum eſſe ſolum: in unoquoq; enim horum eſt contrarietas.*

Oſtenſo ꝙ non eſt motus in ſubſtantia, neq; in ad aliquid, neq; in actione & paſsione, concludit in quibus generibus ſit motus. Et circa hoc tria facit. Primo inducit concluſionem intentam, Scd̃o oſtendit qualiter ſit motus in vnoquoq; trium generum. ibi. {Motus quidem igitur.} Tertio remouet quandam dubitationem. ibi {Quæ autem eſt in eadem ſpecie.} Dicit ergo primo. ꝙ cum motus non ſit nec in ſubſtantia, nec in ad aliquid, nec in facere & pati, vt oſtenſum eſt, Relinquitur ꝙ motus ſit ſolũ in iſtis: tribus generibus, ſ. qualitate, & quantitate, & vbi: quia in vnoquoq; horum generum contingit eſſe contrarietatem, quam requirit motus. Quare autem prætermittat tria genera. ſ. qñ, ſitum, & habere: & quomodo in iſtis tribus generibus, in quibus eſt motus, ſit contrarietas, ſupra oſtenſum eſt. Secundo ibi.

Infra. T. c. 19.

ARGY. *Is igitur motus, qui in qualitate eſt, alteratio ſit. hoc. n. cõe nomen poſitum eſt. Atq; qualitatem non eam dico, quæ in ſubſtantia eſt (eſt. n. & differentia qualitas) ſed eam, quæ eſt paſſiua, qua quippiam pati dicitur, aut impaſsibile eſſe.*

Motus igitur ſecundum quale, alteratio ſit, huic. n. alludit commune nomen. Dico autem quale non in ſubſtantia: (& nanq; differentia quale eſt) ſed quod paſsiuum, ſecundum quod dicitur pati, aut impaſsibile eſſe.

Oſtendit qualiter ſit motus in prædictis generibus. Et primo qualiter ſit in qualitate, Scd̃o qualiter in q̃titate. ibi. {Qui vero ſm} Tertio: qualiter in vbi. ibi. {Qui autem ſm locum.} Dicit ergo primo ꝙ motus, qui eſt in qualitate, vocatur alteratio. Huic. n. generi alludit hoc cõe nomen, quod eſt alteratio. nam alterũ ſolet dici ꝙ differt ſm qualitatem. Loquimur autem nunc de qualitate non ſm ꝙ quale inuenitur in genere ſubſtantiæ, ſm ꝙ differentia ſubſtantialis dr̃ prædicari in eo quod quale: ſed de quali paſsiuo, quod contine-E tur in tertia ſpecie qualitatis, ſm quod quale dr̃ aliquid pati aut non pati, vt calidum & frigidum, album & nigrum & huiuſmodi. In his. n. contingit eſſe alterationem, vt in Septimo probabitur. Secundo ibi.

Hic autem, qui eſt in quantitate, cõi quidem nomine caret: habet autem earum partium, in quas diffunditur, nomina: quarum altera Accretio, alia Decretio nuncupatur. Ea quidem, qua ad perfectam acceditur magnitudinem, Accretio: ea uero, qua ex hac receditur, Decretio.

Qui uero ſecundum quantum, ſecundum commune quidem innominatus eſt, ſed ſecundum utrunq;, Augmentum & Decrementum. qui. n. eſt in perfectam magnitudinem, Augmentum eſt: qui uero ex hac, Decrementum.

Oſtendit qũo ſit motus in quantitate. & dicit ꝙ motus, qui eſt in quantitate, non eſt nominatus ſm ſuum F genus, ſicut alteratio: ſed nominatur ſm ſuas ſpecies, quæ ſunt augmentum, & decrementum. Motus. n. qui eſt ab imperfecta magnitudine ad perfectam vocatur augmentum: qui vero: eſt à perfecta magnitudine in imperfectam vocatur decrementum. Tertio ibi.

At is qui eſt in loco, & cõi nomine caret, & proprio. latio autem cõi nomine nuncupetur, q̃q̃ ea ſola proprie ferri dicuntur, in quibus, cum mutant locum, non eſt ſitum ſtare: & quo loco ſeipſa non mouerint. ARGY.

Qui autem eſt ſecundum locum, & ſecundum proprium & cõe innominatus eſt. ſit autem latio uocata: quod cõe eſt. quamuis dicantur ferri hæc ſola proprie, cum non in ſeipſis ſit ſtare mutantibus locum. & quæcunq; non ipſa ſeipſa mouent ſecundum locum.

G Oſtendit qualiter ſit motus in vbi. & dicit ꝙ motus ſm locum non habet nomen cõe generis, neq; nomina propria ſpecierum, ſed impoſitum eſt ei nomen cõe vt vocetur latio: quamuis hoc nomen ſit proprium oĩno motus localis in cõi. Illa. n. ſola dicuntur proprie ferri, quæ ſic mouentur ſm locum, ꝙ non eſt in poteſtate eorum ꝙ ſtent. & huiuſmodi ſunt illa, quæ non mouẽtur à ſeipſis ſm locum, ſed ab aliis. Ideo autem imponi potuit nomen cõe motui in qualitate: quia qualitates ſunt cõtrariæ ſm propriam rõnem ſuarum ſpecierum: ſm quas continentur ſub genere qualitatis. Contrarietas autem in quantitate non eſt ſm rõnem ſuarum ſpecierum, ſed ſm perfectum & diminutum, vt ſupra dictum eſt, & ſm hoc denominãtur ſpecies. Sed in loco eſt contrarietas ſolum per comparationem ad motum, reſpectu cuius duo termini maxime diſtãt: & ideo H quia iſta contrarietas eſt ſm, id quod oĩno extraneum eſt ab hoc genere: non potuit motus, qui eſt in hoc genere, habere nomen, neque in generali neque ſecundum partes. Deinde cum dicit.

Mutatio autem ea, quæ eſt eadem in forma ad magis ac minus tale, alteratio eſt. Ea nãq; mutatio, qua ex contrario ad contrarium itur, aut ſimpliciter aut aliqua ex parte motus nimirum eſt. Nam, ſi ad minus tale, acceditur ad contrarium: ſi ad magis ut ex contrario in ipſum mutari dicetur. Nihil. n. intereſt aliqua ex parte quippiam, an abſolute mutetur. attamẽ aliqua ex parte eſſe ipſa contraria oportebit. Eſt autem ex eo magis minusúe tale, quia plus aut minus ineſt contrarij, & non ineſt. ARGY.

Quæ autem eſt in eadẽ ſpecie mutatio in magis & minus alteratio eſt. Quæ. n. ex contrario & aut in cõtrarium, mo- T. c. 19.

tus

tus eſt, aut ſimpliciter, aut ſic. In minus quidem.n.uadens, in contrarium dicetur mutari:in magis autem, tanquam ex contrario in ſeipſum. Differt.n.nihil ſic mutari, aut ſimpliciter:niſi q ſic oportebit contraria eſſe. Magis autem & minus eſt quo plus aut minur contrarij,ineſt,aut non.

Manifeſtat quoddam quod poterat eſſe dubium, oſtendens ad quam ſpēm motus reducatur mutatio, quæ eſt ſm magis & minus, puta cũ aliquid de magis albo fit minus album, & è contrario. poſſet.n.alicui videri ꝙ reduceretur ad motum augmenti & decremẽti. Sed ipſe oſtendit ꝙ reducitur ad motum alterationis. & dicit ꝙ mutatio, quæ eſt in eadem ſpecie qualitatis, puta in albedine vel in magis, vel ĩ minus, eſt alteratio. Et hoc probat per hoc ꝙ alteratio eſt mutatio de contrario in contrarium ſm qualitatem, quod contingit dupliciter. {Aut ſimplr.} cum aliquis mutatur de albo in nigrum, vel econtra. {aut ſic}.ſ.qñ aliquid mutatur de magis albo in minus album,& econtra. Et ꝙ ſic mutari ſit mutari de contrario in contrarium probat per hoc, ꝙ, cum aliquid mutatur de magis albo in minus album, poteſt dici mutari de contrario in contrarium, quia appropinquat ad contrarium.ſ.ad nigrum. cum autem mutatur aliquid de minus albo in magis albũ, idem eſt ac ſi mutaretur de contrario in contrariũ,ſ.de nigro in ipſum album : ex hoc.n.fit magis album, quia magis recedit à nigro, & perſectius participat albedinem. Et nihil differunt quãtum ad hoc ꝙ ſit alteratio, ꝙ mutetur aliquid de contrario in contrariũ.{vel ſimpliciter, vel ſic}.ſ.ſm magis & minus:niſi ꝙ, qñ mutatur aliquid ſimplr de contrario in contrarium, neceſſe eſt ꝙ ſint duo contraria in actu termini alterationis, vt album & nigrum. ſed mutatio ſm magis & minus eſt inquantum eſt plus & minus de altero contrariorum, vel non eſt. Vlterius ibi.

ARGY. *Ex his igitur,quæ dicta ſunt, patet motus has tres ſolas eſſe mutationes.*

Quòd quidem igitur hi tres ſoli motus ſunt, ex his manifeſtum eſt.

Cõcludit ex dictis tres ſolum prædictas ſpecies motus eſſe. Deinde cum dicit.

ARGY. *Eſt autem immobile & id, quod moueri non põt, & id quod multo in tpe uix mouetur. Aut id, quod tarde admodũ incipit. Et id inſuper, qđ aptum eſt quidem ut moueatur, moueriq; poteſt, non tñ tunc cum eſt aptum, moueri, & ubi, & quemadmodum eſt aptum, mouetur: quod quidem ſolum immobilium, quieſcere uoco. Eſt.n. motus cõtraria quies. quare fit, ut ipſa ſit priuatio ſuſceptiui.*

T.c. 20. Immobile quot dicatur modis. *Immobile autem eſt, & quod omnino impoſſibile eſt moueri, ſicut ſonus inuiſibilis. Et quod in multo tẽpore uix mouetur. Aut quod tarde incipit: quod dicitur grauiter mobile, Et quod aptum natum eſt moueri, poteſtq; moueri, non mouetur autem tunc cum aptum natum eſt, & ubi, & ſic, qđ quidem quieſcere uoco: immobilium ſolum. Contrarium.n. quies motui eſt. quare priuatio erit ſuſceptiui.*

Oſtẽdit quot modis dr̃ immobile. & ponit tres modos. Primo.n. dr̃ immobile illud, quod nullo modo eſt aptum natum moueri, vt Deus : ſicut dr̃ inuiſibile qđ non eſt natum videri, vt ſonus, Secundo modo dr̃ immobile, quod difficile eſt moueri. & hoc dupliciter. vel quia poſtquam incępit moueri mouetur tarde & cũ magna difficultate, ſicut ſi quis dicat claudum immobilem, vel quia difficile eſt ꝙ incipiat moueri, & ꝑ multum tempus oportet ad hoc laborare : ſicut ſi dicamus ꝙ aliquis mons vel aliquod magnum ſaxum, eſt immobile. Tertio modo dr̃ aliquid immobile quod natum eſt moueri, & poteſt de facili moueri: non tñ mouetur qñ natum eſt moueri, & vbi & eo modo, quo natum eſt moueri. & hoc ſolum proprie dr̃ quieſcere: q͞a quies eſt contraria motui. Et accipit hic contrarietatem large, ſm ꝙ etiam includit priuationem. Vnde concludit, ꝙ oportet ꝙ quies ſit priuatio in ſuſceptiuo motus. cõtrarium enim & priuatio non eſt niſi in ſuſceptiuo ſui oppoſiti. Vltimo ibi.

Quid igitur eſt motus, & quid quies, & quot ſunt mutationes, & quod motus, per ea quæ diximus, perſpicuum iam euaſit. ARGY.

Quid quidẽ igitur eſt motus, & quid quies, & quot mutationes, & quales motus: manifeſtum ex dictis. T.c. 21.

Epilogat quæ dicta ſunt. dicens manifeſtum eſſe ex dictis, quid ſit motus & quid quies, & quot ſint mutationes, & quales mutationes poſſunt dici motus.

LECTIO V.

Quorũdam terminorum, Simul ſ. Separatim, Tangere, Medij, Conſequenter, & Habiti, ad motus vnitatem dignoſcendam vtiliũ, definitiones, & adinuicem comparationes proponuntur.

Poſt hæc dicamus, quid eſt Simul eſſe, & Seorſum, & quid Tãgere, & quid Inter, & quid Deinceps, & quid Hærens, & Continuum, & quibus horum unumquodq; competere aptum eſt. ARGY.

Poſt hæc autem dicamus, quid eſt ſimul, & ſeparatim, & quid eſt Tangere, & quid eſt, Medium, & Conſequenter, & quid Habitum: & quid Continuum, & in qualibet re unumquodq; horum in eſſe aptum natum ſit.

Poſtquam Philoſophus diuiſit mutationem & motum in ſuas ſpecies, hic procedit ad determinandum de vnitate & cõtrarietate motus in ſuas ſpecies. Et circa hoc duo facit. Primo præmittit quædam neceſſaria ad ſequentia, ſcđo proſequitur principale propoſitũ. ibi {Vnus autem motus.} Circa primum tria facit. Primo dicit de quo eſt intentio, Scđo exequitur propoſitum. ibi. {Simul igitur.} tertio recapitulat ibi. {Quid quidem igitur.} Dicit ergo primo ꝙ dicẽdum eſt poſt prædicta, quid eſt ſimul, & quid eſt extraneum vel ſeparatum, & quid eſt tangere, & quid eſt medium, & quid eſt conſequenter, & quid habitum, & quid continuum. & in quibus hæc nata ſunt eſſe. Prę mittit autem hæc, quia horum diffinitionibus vtitur in demonſtrationibus conſequentibus per totum librum, ſicut & in principio Euclidis ponũtur definitiones, quæ ſunt ſequentium demonſtrationũ principia. Secundo ibi. T.c. 31. T.c. 22. T.c. 30.

Simul igitur ea loco dicuntur eſſe, quæ uno in loco ſunt primo. Surſum autem, ea, quæ in diuerſis ſunt locis. Ea dicuntur Tangere, quorum extrema ſunt ſimul. ARGY.

Simul igitur dicuntur hæc eſſe ſecundum locum, quæcũq; in uno loco ſunt primo. Separatim autem quæcũq; ſunt in altero. Tangere autem quorum ultima ſimul. T.c. 22.

Exequitur propoſitum. Et primo diffinit quæ præmiſſa ſunt. Scđo comparat ea adinuicem. ibi {Manifeſtum autem ꝙ primum.} Circa primum tria facit. Primo diffinit ea, quæ pertinẽt ad tangere: ſcđo ea, quę ꝑ- T.c. 28.

Infra. T.c.27. tinent ad hoc qđ eſt conſequēter.ibi {Medium vero.} Tertio ea quæ pertinent ad continuum,ibi {Continuū autem.} Et quia in definitione eius quod eſt tãgere,ponitur ſimul,ideo primo definit ipſum,& dicit ꝙ illa dicuntur eſſe ſimul ſm locum, quæ ſunt in vno loco primo & dr̃ primus locus vniuſcuiuſque,qui eſt proprius locus eius. Ex hoc enim aliqua dicuntur eſſe ſimul, ꝙ ſunt in vno loco proprio: non autem ex hoc ꝙ ſunt in vno loco communi:quia ſm hoc poſſet dici ꝙ oĩa corpora eſſent ſimul,quia oĩa continentur ſub cœlo. Dicit autem ꝙ ſimul dicuntur hæc eſſe ſm locum ad dr̃iam eorum, quæ dicuntur eſſe ſimul tempore: hoc.n.non eſt nunc ad propoſitum. Per oppoſitum autem dicuntur eſſe ſeparatim vel ſeorſum,quęcunque ſunt in alio & alio loco. Tangere autem ſe dicuntur, quorum ſunt vltima ſimul. Vltima autem corporũ ſunt ſuperficies, & vltima ſuperficierum ſunt lineæ,& vltima linearum ſunt puncta. Si ergo ponatur ꝙ duæ lineæ ſe tangant in ſuis vltimis, duo puncta duarum linearum ſe tangentium, continebuntur ſub vno puncto loci continẽtis. Nec propter hoc ſequitur, ꝙ locatum ſit maius loco: quia punctum additum puncto nihil maius efficit. Et eadem ratione ſe habet in aliis. Secundo ibi.

ARGY. *Id eſt inter, ad qđ prius accedere aptum id, qđ mutatur, q̃ ad id, qđ ultimum mutatur, ſcđm naturam continue ſubiēs mutationem. atq; hoc eſt in minimis tribus. eſt.n. ultimũ mutationis contrarium ipſum. Continue autem id mouetur, qđ nihil, aut perparum rei, non tpis, intermittit. Nihil.n. intercapedo prohibet, fieriq; põt ut poſt primam fidiũ, ultima continuo ſonet, ſed rei, in qua mouetur. atq; hoc & in motu, qui loco accommodatur, & in cæteris motionibus patet. Contrarium autem. i. in loco quod plurimum recta linea diſtat. Minima.n. eſt finita & finitum menſura.*

Medium uero, in quod aptum natum eſt primum pertingere quod mutatur, q̃ in quod ultimum mutatur ſecundum naturam continue mutationem patiens. In minus autem eſt medium in tribus. ultimum quod continue enim mutationis contrarium eſt. Continue autem mouetur, quod nihil, aut paucißimum deficit rei, non temporis. Nihil enim prohibet deficientiam rei non temporis: & ſtatim etiam poſt hypatē, ſonare ultimam, ſed rei in quam mouetur. hoc autem & in his, quæ ſunt ſecundum locum, & in aliis mutationibus manifeſtum eſt. Contrarium autem ſecundum locum eſt, ſecūdum rectitudinem diſtans plurimum. Minima autem finita: menſura autem finitum eſt.

Definit ea, quæ pertinent ad hoc quod conſequenter ſe habet. & circa hoc tria facit. Primo definit mediū, quod ponitur in definitione eius, quod eſt conſequenter, Secundo definit hoc, quod eſt conſequenter. ibi {conſequenter autem.} Tertio infert quoddam corollarium ex dictis. ibi {Qm̃ autem omnis mutatio.}

T.c.5. Secūda parte. Dicit ergo primo ꝙ medium eſt, in quod primo aptū natum eſt peruenire id quod continue mutatur ſm naturam, q̃ in vltimum terminum motus, in quem mutatur. Sicut ſi aliquid mutatur de A in C, per B. {dummodo ſit continuus motus:} primo peruenit ad B. q̃ ad C. Medium autem poteſt quidem eſſe in pluribus: quia inter duo extrema poſſunt eſſe multa media: ſicut inter album & nigrum ſunt multi colores medij. ſed ad minus oportet, ꝙ ſit in tribus, quorum duo ſunt extrema, & vnum medium. Sic igitur, medium eſt, ꝑ quod in mutatione peruenitur ad vltimum. ſed vltimum mu- E tationis eſt contrarium. dictum eſt enim ſupra ꝙ motus eſt de contrario in contrarium. Et quia in definitione medij poſuerat continuationẽ motus conſequenter oſtendit quid dicatur continue moueri. Poteſt aũt continuatio motus ex duobus attendi. & ex tempore, in quo mouetur: & ex re, per quam tranſit, ſicut eſt magnitudo in motu locali. Ad hoc igitur ꝙ ſit motus continuus, requiritur ꝙ nulla interpollatio ſit in tpe: quia quantũcunq; modicum interpollaretur motus ſm tẽpus, non eſſet continuus. Sed ex parte magnitudinis, ꝑ quam tranſit motus, poteſt eſſe aliqua media interpollatio ſine præiudicio continuationis motus, ſicut patet in tranſitibus viarum, in quibus ponuntur lapides abinuicem modicum diſtantes, per quos trãſit homo de vna parte viæ ad aliam motu continuo. Hoc eſt ergo quod dicit ꝙ {continue mouetur illud quod nihil aut F paucißimum deficit rei}. i. quod non habet interpollationem ex parte rei, per quã tranſit. Aut, ſi deficit paucißime deficit, Sed tempus non poteſt, nec paucißimũ deficere, ſi ſit motus continuus. Qũo autem res poſsit deficere in motu continuo manifeſtat ſubdens, ꝙ nihil prohibet aliquid moueri continue cum defectu rei, ſed non temporis. Sicut ſi aliquis Citharizans, ſtatim poſt hypatē. i. primam chordã grauem, ſonet vltimam acutam, intermißis quibuſdam chordis in medio. Sed iſte defectus eſt rei, in qua eſt motus, nõ autem temporis. Hoc autem, quod dictum eſt, de continuitate motus, intelligendum eſt tã in motu locali, q̃ in aliis motibus. Sed quia non eſt manifeſtum, qũo vltimum in motu locali ſit contrarium, quia locus videtur eſſe cõtrarius loco, ideo hoc manifeſtat, & dicit ꝙ contrarium ſm locum eſt quod plurimum diſtat ſm lineam rectam. Et G intelligendum eſt plurimam diſtantiam eſſe ſm cõparationem ad motum, & mobilia, & mouentia. ſicut maxime diſtant ſm locum per comparationem ad motũ grauium & leuium, cētrum, & extremitas cœli quò ad nos. Secundum autem motum meum, vel tuum maxime diſtat id, quò intẽdimus ire ab eo, à quo incepimus moueri. Quid autem ſibi velit quod dixit {ſm rectitudinem.} Exponit ſubdens, {minima autem finita.} Ad cuius intellectum conſiderandum eſt ꝙ minima diſtantia, quæ eſt in quæcunq; duo puncta ſignata, eſt linea recta, quam contingit vnam tm̃ eſſe inter duo puncta. Sed lineas curuas contingit in infinitum multiplicari inter duo puncta, ſm ꝙ duæ lineæ curuæ accipiuntur, vt arcus maiorum vel minorum circulorũ. Et, quia oĩs menſura debet eſſe finita: alias nõ poſſet certificare quantitatem, quod eſt proprium menſuræ, iõ diſtantia maxima, quæ eſt inter duo, non poteſt menſurari ſm H lineam curuam, ſed ſolum ſm lineam rectam, quæ eſt finita, & determinata. Secundo ibi.

Deinceps. i. inter quod poſt principium aut poſitione, aut forma, aut aliquo alio definitũ: & id, ad qđ deinceps dicitur eſſe nihil eorum cadit, quæ in eodem gñe ſunt. ut linea ad lineam uel lineæ, aut unitas ad unitatem, uel unitates, aut domus ad domum: nihil uero prohibet inter ipſa quippiã aliud eſſe. qđ.n. deinceps eſt, ad quippiam eſt deinceps, & eſt quid poſterius illo. Non.n. ipſum unum ad duo, aut calende ad nonas, ſed hec ad illa deinceps ſunt. Herens autem. i. quod deinceps eſt, atq; inſuper tangit. ARGY.

Conſequēter autem eſt quod cum poſt primum ſolum ſit, aut poſitione, aut ſpẽ, aut alia, aut aliquo ſic determinato, nullum mediũ eſt corũ quæ ſunt in eodem gñe, & cuius cōſequenter T.c.25.

quenter eſt: dico autem ut linea, lineæ, ſecundum q̃ ſunt lineæ, aut unitati unitas. ſecūdum q̃ ſunt unitates, aut domui, domus: aliud autem nihil prohibet eſſe medium. Conſequenter. n. alicui conſequenter, ac poſterius aliquid. non. n. unum, conſequenter eſt duobus, neque noua luna ſecundæ conſe-
T.c. 26. *quenter, ſed hæc illis. Habitum autem eſt, quod cum conſequenter eſt, tangit.*

Diffinit hoc quod Conſequenter ſe habet, & quandam ſpeciem eis. ſ. habitū. & dicit ꝙ ad hoc, ꝙ aliquid dicatur eſſe conſequenter ad alterum, duo requirunt̃: quorum vnum eſt, ꝙ ſit poſt aliquod primum quodã ordine, vel ſm poſitionem, ſicut in iis, quæ ſunt ſm ordinem in loco: vel {ſm ſpeciem} ſicut dualitas eſt pōſt vnitatem vel quocunq; alio modo aliqua determinate ordinentur, ſicut ſm virtutem, ſm dignitatem, ſm cognitionem & huiuſmodi. Aliud quod requiritur eſt, ꝙ inter id, quod eſt conſequenter, & id cui eſt cõſequenter, non ſit aliquid medium de numero eorum q̃ ſunt in eodem genere, ſicut linea conſequenter ſe habeat ad lineam, ſi nulla linea ſit in medio, & ſimiliter eſt de vnitate ad vnitatem, & de domo ad domum. Sed nihil prohibet ad hoc quòd aliquid ſit conſequenter alteri, ꝙ aliquid ſit medium inter ea alterius generis: ſicut ſi aliquod animal ſit medium inter duas domus. Quare autem dixerit {& cuius eſt conſequenter, & quod eſt poſt primum} manifeſtat ſubdens, ꝙ omne, quod dr̃ conſequenter, eſt reſpectu alicuius, & non tanq̃ prius, ſed tanq̃ poſterius. Non. n. dr̃, ꝙ vnum ſit conſequẽter duobus, neq; noua luna ſecundæ, ſed econtra. Deinde definit quandam ſpeciem eius, quod eſt conſequẽter, habitum & dicit ꝙ non omne, quod eſt conſequenter eſt habitum. ſ. ſed quando ſic eſt conſequenter quod tangit, ita ꝙ nihil ſit medium, non ſolum eiuſdem generis, ſed nec alterius. Tertio ibi.

ARGY. *Quoniam autem omnis mutatio eſt in oppoſitis, hæc aūt ſunt contraria, & quæ ſecundum contradictionem dicūtur, & nihil eſt medium contradictionis, patet ipſum quod eſt Inter, in contrariis ipſis eſſe.*

Quoniam autem omnis mutatio in oppoſitis eſt: oppoſita autem ſunt & contraria, & quæ ſecundum contradictionem ſunt, contradictionis autem nihil eſt medium, manifeſtū eſt q̃ in contrariis erit Medium.

Concludit ex præmiſsis ꝙ, cùm medium ſit ꝑ quod aliquid mutatur in vltimum, & oı̄s mutatio ſit inter oppoſita, quæ vel ſunt contraria, vel cõtradictoria, in contradictoriis autem nihil eſt medium, relinquit̃ ꝙ oẽ medium ſit inter contraria aliquo mō. Deinde cum dicit.

ARGY. *Continuum autem eſt quid hærens. Dico aūt tunc continuum eſſe, cum utriuſq; fines, quibus ſe tangunt, unum idẽq; fuerunt facti: atq; ut nomen ſignāt continentur. quod quidẽ eſſe non pōt, extrema ſint duo. Hoc definito, patet in his eſſe continuum, ex quibus aptum eſt unum quid fieri tactu: & ut ſit ipſum continuum unum, ſic & ipſum totum fore unū. ueluti clauo, uel glutine, uel tactu, uel copulatione.*

Continuum autem eſt quidem, quod habitum aliquid eſt. Dico autem eſſe continuum, cum idem fiat & unus utriuſq; terminus eorum, quæ tanguntur: & ſic ſignificat nomen cō-
T.c. 27. *tinui: hoc autem eſſe non poteſt, cum duo ſint ultima. Sed hoc determinato, manifeſtum eſt q̃ in his eſt continuum, ex quibus unum aliquod aptum natum eſt fieri ſecundum contactum. Et ſicut aliquando fit continuum unum, ſic & to-*
A *tum erit unum, ut aut conclauatione, aut colla, aut tactu, aut adnaſcentia.*

Manifeſtat quid ſit continuum. & dicit, ꝙ continuum eſt aliqua ſpecies habiti. Cùm. n. vnus & idem fiat terminus duorum quæ ſe tangunt, dicitur eſſe continuum. & hoc etiam ſignificat nomen. Nam continuum à continendo dr̃. quando igitur multæ partes continentur in vno, i. quaſi ſimul ſe tenent, tūc eſt continuum. ſed hoc non poteſt eſſe cum ſint duo vltima, ſed ſolum cum eſt vnum. Ex hoc autem vlterius cõcludit ꝙ continuatio eſſe non pōt, niſi in illis, ex quibus natum eſt vnum fieri ſm contactum. Ex eadem. n. ratione aliquod totum eſt ſm ſe vnum & continuum, ex qua ex multis fit vnum continuum: vel per aliquam conclauationem, vel per aliquam incollationem, vel ꝑ quẽcunq;. modum coniungendi, ita ꝙ fiat vnus termi-
B nus vtriuſq;. vel etiam per hoc ꝙ aliquid iuxta aliud naturaliter naſcitur, ſicut fructus adnaſcitur arbori, & continuatur quodammodo ei. Deinde cum dicit. *Modi quibus fieri vnum co[ntingat].*

Patet etiam primum id eſſe, quod eſt deinceps. Quod. n. tangit, id deinceps eſſe neceſſe eſt: non oẽ autem, quod deinceps eſt, tāgit. Quapropter ipſum deinceps eſſe, eſt et ĩ hiſce, quæ ſunt rōne priora, uelut in numeris, tactus uero nō eſt. ARGY.

Manifeſtum autem, & quod primum eſt id, quod conſequenter eſt. Contactum quidem enim neceſſe eſt conſequenter eſſe. quod conſequenter autem nō omne tangere. unde in prioribus ratione conſequenter eſt, ut in numeris, tactus autem non eſt. T.c. 28.

Comparat tria premiſſorum adinuicem, de quibus principaliter intendit, ſ. conſequenter ſe habens, Contactum, & continuū. Et circa hoc tria facit. Primo cō-
C parat conſequenter ſe habens ad contactum, Secundo contactum ad continuum ibi. {Et ſi continuum.} Tertio infert quoddam corollarium ex dictis ibi. {Quare ſi eſt vnitas.} Dicit ergo primo manifeſtum eſſe, ꝙ cõſequenter ſe habens, eſt primum inter cętera p̃miſſa ordine naturæ, ſm ꝙ dr̃ eſſe prius à quo non conuertitur conſequẽtia eſſendi, quia oẽ contactum neceſſe eſt eſſe cõſequenter. Oportet. n. inter ea, q̃ ſe contingunt, eſſe aliquem ordinem ad minus poſitione: ſed nō oportet omne, quod conſequenter ſe habet, eſſe tangens: quia ordo poteſt eſſe in quibus non eſt tactus, ſicut in ſeparatis à materia. Vnde hoc, quod eſt conſequenter, inuenitur in iis, quæ ſunt priora ſm rōnem. inuenitur. n. in numeris, in quibus non inuenitur tactus, qui inuenitur ſolum in cōtinuis: numeri autem ſm rōnem ſunt priores continuis quantitatibus, ſicut magis ſimplices, & *Infra T.c. 29.*
D magis abſtracti. Secundo ibi.

Et ſi continuū eſt, tangat neceſſe eſt. ſi uero tangat, nondum continuum eſt: non enim ſi ſimul ſint extranea ipſorū, unum ipſa eſſe neceſſe eſt: ſed ſi ſint unum, & ſimul, eſſe neceſſe eſt. Quare copulatio ultima eſt generatione. Tangant enim neceſſe eſt, ſi copulabuntur extrema: ea uero, quæ tangunt, non uniuerſa ſunt copulata. In quibus autem tactus non eſt, in hiſce patet nec copulationem eſſe. ARGY.

Et ſi continuum eſt neceſſe eſt etiam tangere. ſi uero tangit nondum continuum eſt. Non. n. neceſſe eſt unū eſſe eorum ultima ſi ſimul ſint. ſed ſi unum ſunt, neceſſe eſt & ſimul eſſe. Quare inſertus ultimus, eſt ſecundum generationem: neceſſe eſt enim tangere ſi adnata erunt ultima. Contacta autem non omnia adnata ſunt. In [illegible] non eſt tactus, manifeſtum eſt, q̃ non eſt conſ[illegible].

S. Tho. ſup physi. [illegible]

Comparat contactum ad continuum,& dicit ꝙ eadem rõne contactum eſt prius ꝗ̈ continuum. quia, ſi aliquid eſt continuum,neceſſe eſt ꝙ ſit tangens,ſed nõ eſt neceſſarium,ſi tangit,ꝙ ſit continuum.Et hoc probat per rõnem vtriuſq;.Non.n.neceſſarium eſt ꝙ vltima aliquorum ſint vnum , quod eſt de ratione continui, ſi ſunt ſimul, quod eſt de rõne cõtacti: ſed neceſſe eſt econtrario ſi vltima ſunt vnum , ꝙ ſint ſimul: rõne qua poteſt dici ꝙ vnum ſit ſimul ſibiipſi. Si autem hoc quod dico ſimul,importat habitudinem diſtinctorum, non poſſunt eſſe vnum quæ ſunt ſimul: & ſm hoc nec contacta eſſe poſſunt, quæ ſunt continua. ſed cõiter accipiendo.Vnde concludit ꝙ {inſertus}.i.continuatio ſm quam vna pars inſeritur alteri in vno termino, eſt vltimus in ordine gñationis,prout ſpecialia ſunt poſteriora communibus: ſicut prius generatur animal ꝗ̈ homo. Et ideo dico eſſe vltimum inſertũ, quia neceſſe eſt aliqua ſe tangere adinuicem , ſi vltima eorum ſunt adnata.i.naturaliter vnita. Sed non eſt neceſſarium, ꝙ omnia,quæ ſe tangunt ꝙ ſint naturaliter adnata adinuicem.Sed in quibus non poteſt eſſe contactus,manifeſtum eſt ꝙ in his non poteſt eſſe {conſertus}.i.continuatio. Tertio ibi.

ARGY. *Quare ſi punctum eſt ſeparatim ac unitas(ut quidam dicunt)unitatem ac punctum idem eſſe impoſsibile eſt. Puncto enim competit tactus:unitatibus eſſe deinceps. Et inter illa quidem eſſe aliquid poteſt: communis.n.linea eſt inter puncta:inter unitates autem nihil eſſe neceſſe eſt: nihil eſt enim inter dualitatem ac unitatem.*

T.c. 29. *Quare ſi eſt unitas & punctum, qualia dicunt ſeparata: non poſsibile eſt unitatem & punctum eſſe idem. His quidẽ ineſt tangere,unitatibus autem cõſequenter. Et horum quidem contingit eſſe medium, omnis.n.linea medium punctorum eſt:harum autem non eſt neceſſe. nullum.n.medium eſt dualitatis & unitatis.*

Concludit quoddam corollarium ex dictis,i.ꝙ, ſi vnitas & punctus ſunt ſeparata , ſicut quidam dicunt, ponentes mathematica ſeparari ſm eſſe,ſequitur quòd vnitas & punctum non ſunt idem. & hoc manifeſtum fit duabus rõnibus.Primo quidem,quia puncta ſunt in his,quę nata ſunt ſe tãgere: & ſm puncta aliqua ſe tangunt adinuicem. In vnitatibus autem non inuenitur contactus. ſed ſolum hoc quod eſt conſequenter. Secundo vero , quia inter duo puncta contingit eſſe aliquid medium:omnis.n.linea eſt media inter duo puncta:ſed inter duas vnitates non neceſſe eſt eſſe aliquod medium.patet.n.ꝙ inter duas vnitates,quæ conſtituũt dualitatem, & ipſam primam vnitatem , nihil eſt medium. Vltimo ibi.

ARGY. *Quid igitur eſt Simul eſſe , Seorſumq́; , quid Tangere, quid, Interatq́; Deinceps eſſe,quid eſt hærẽs,atq; Cõtinuũ, & quibus horum unũquodq; competit ſatis iam diximus.*

T.c. 30. *Quid igitur eſt Simul,& ſeparatim,& quid tangere:& quid Mediũ,& quid Conſequenter. & quid Habitum,et qd Continuum,& in quolibet unũquodq; eorum ineſt,dictũ eſt.*

Epilogat quæ dicta ſunt,& eſt planum in litera.

LECTIO VI.

Tribus modis motum Vnum dici: proponitur.

ARGY. *Vnus aũt motus multis dicitur modis. Vnum.n.ipſum multiplr dicimus. Genere igitur nnus eſt motus per prædi-*E*camenti figuras. Lationes nãq; omnes unus in genere motus ſunt. Alteratio autem à latione genere eſt diuerſa.*

VNus autem motus dicitur multipliciter. Vnum.n. multipliciter dicimus. Genere igitur unus eſt ſecundum figuras prædicamẽti. Loci mutatio enim,omni loci mutationi genere unus eſt. Alteratio autem à loci mutatione altera genere eſt. T.c. 31.

Poſtq̃ Philoſophus poſuit quaſdam definitiones neceſſarias ad ſequentia,procedit ad tractandum de vnitate, & diuerſitate motus.Et primo determinat de vnitate & diuerſitate motus , Secundo de contrarietate , q́ eſt quædam diuerſitas ſpecierum. ibi {Amplius autem determinandum.} T.c. 46. Circa primum duo facit, Primo diſtinguit vnitatem motus ſm tres communes modos. Secundo alterum eorum ſubdiuidit ibi. {Qm̃ autem continuum eſt.} T.c. 36. F Circa primum tria facit.Primo oſtendit qũo motus dicatur vnus genere, Secundo qũo dicatur vnus ſpecie.ibi {Specie autem vnus eſt &c.} Tertio qũo dicatur vnus numero ibi. {ſimpliciter autem vnus.} Infra. T.c. 34. Dicit ergo primo,ꝙ motus dicit vnus multiplr, ſm ꝙ ipſum vnum in communi acceptum multiplr dicitur,ſ.genere,& ſpecie,& numero.Dicitur autem motus vnus genere ſm figuras prædicamenti. Oẽs.n.qui ſunt in vna coordinatione prædicamenti poſſunt dici vnus motus genere. Sicut omnis loci mutatio genere eſt vnus motus,quæ eſt in vno prædicamento vbi: differt autem genere ab alteratione, quæ eſt in prædicamento qualitatis vt ſupra dictum eſt. Secundo ibi.

Specie uero eſt unus, quando & genere eſt unus , & in indiuidua ſpecie eſt , ueluti coloris quidem ſunt differentiæ. Igitur dealbatio & denigratio, diuerſi ſunt ſpecie motus. ARGY. G *Omnes igitur dealbationes eædem in ſpecie ſunt. & oẽs itidem denigrationes , albedinis autem non ſunt. quapropter dealbatione omnes,unus ſpecie motus ſunt. Quod ſi ſint aliqua, quæ genera ſunt & ſpecies ſimul, patet unum quidem in illis ſpecie motum eſſe. non abſolute tñ ſpecie unum, qualis eſt diſciplina,ſi ſcientia exiſtimationis quidem eſt ſpecies, ſcientiarum autem genus.*

Specie autem unus eſt,cum genere eſt unus & in indiuidua ſpecie ſit,ut coloris quidem ſunt differentiæ. Iam igitur alius ſpecie denigratio & dealbatio. Omnis autem dealbatio omni dealbationi idem ſecundum ſpeciem erit , & omnis denigratio,denigrationi: albedini autem non amplius. unde ſpecie unus eſt dealbatio albationi omni. Si autem ſunt quædam,que & genera ſimul & ſpecies ſunt,manifeſtum eſt, ꝙ ſpecie ut unum erit , ſimpliciter unus ſpecie non. ut doctrinatio: ſed ſcientia quidem ſpecies exiſtimationis, genus autem ſcientiarum aliarum. H

Oſtendit qũo motus ſit vnus ſpecie.Et primo oſtendit propoſitum,Secundo mouet quandam dubitationem.ibi {Dubitabit autem aliquis.} T.c. 32. Dicit ergo primo, ꝙ motus dr̃ vnus ſpecie, cùm non ſolum eſt vnus ſm genus, ſed etiam ſm ſpẽm indiuiduam,i.ſpecialiſsimã, q́ non diuiditur in alias ſpẽs. Sunt.n.quædam ſpẽs, quæ diuiduntur , ſicut color ſpẽs eſt qualitatis , ſed tñ habet dr̃ias , quibus in ſpẽs diuerſas diuiditur . Vnde motus, q ſunt ſm colores,poſſunt eſſe diuerſi ſpecie, ſicut dealbatio & denigratio:ſed omnis dealbatio eſt eadem ſecundum ſpẽm,ſimiliter & omnis denigratio:quia albedini non ſunt amplius ſpecies in quas diuidatur. Sed ſi ſunt quædam,quę ſunt ſimul genera & ſpecies,manifeſtum

ſtuni eſt ꝙ motus,qui conueniunt in ſpecie ſubalterna
{ſunt vt vnum ſpecie}.i.ſm quid vnus: ſed ſimplr non
ſunt vnus ſpecie. ſicut ſcientia quædam eſt ſpecies exi-
ſtimationis,& genus diuerſarum ſcientiarum. Vnde oĩs
doctrinatio,quæ eſt motus ad ſcientiam,eſt quodam-
modo vna ſpecie,non tñ ſimpliciter:quia doctrinatio,
qua docetur Grammatica, eſt ſimplr alia ſpecie ab ea,
qua docetur Geometria. Attendendum eſt autem ꝙ
in præmiſsis,vnitatem & diuerſitatem motus determi-
nauit ſm genera & ſpẽs,in quibus contingit motũ eſſe:
quia motus quodammodo reducitur ad genus rerum,
in quibus eſt motus. Secundo ibi.

ARGY. *Dubitauerit autem quiſpiã, ſi unus ſit ſpecie motus cum*
ex eodẽ,in idem idẽ mutatur, ueluti punctũ unum ex hoc lo
eo in hunc locum iterum iterumúe. At ſi ſit, conuerſio re=
ctáq; latio idem erunt ſpẽ motus: & uolutatio itẽ ac ambu=
latio. An definitum eſt, diuerſum eſſe motum ſi id,in quo ſit
motus ſpecie ſit diuerſum? Circũflexum autem à recto ſpẽ
differt. Genere igitur,ſpecieúe motus,hoc pacto eſt unus.

T.c. 32. *Dubitabit autem aliquis ſi ſpecie unus motus ſit,cùm ex*
eodem idem in idem mutetur: ut unum punctum ex hoc loco
in hunc locum iterum & iterum. Si autem hoc eſt, erit cir=
T.c. 33. *culatio rectitudini eadẽ, & uolutatio ambulationi. Aut de=*
terminatum eſt ſi id, in quo eſt, alterum eſt ſpecie, quoniam
alter motus eſt: circulare autem à recto alterum ſpecie eſt.
Genere igitur & ſpecie motus unus,ſic eſt.

Mouet quandam dubitationem circa præmiſſa.
Vtrum.ſ.ex neceſsitate ſit vnus ſpecie motus, cùm ali-
quid idem mutatur multoties de eodem in idem: ſicut
ſi vnum punctum ſm Geometras,qui imaginanř pun-
ctum moueri, moueatur ex hoc loco in hunc locũ mul
toties. Et hoc quidem videtur ſm præmiſſa. Si.n.mo-
tus,qui ſunt in eadem ſpecie, vt in albedinem, ſunt idẽ
ſpecie,multo magis duo motus, qui ſunt in eundem lo
cum numero. Si autem hoc concedatur,ſequitur incõ-
ueniens,ſ.ꝙ motus rectus ſit vnus ſpecie motui circu-
lari. Contingit.n.ab hoc loco in hunc locum,primo q-
dem moueri circulariter, quaſi per arcum quendam,
poſtmodum vero motu recto quaſi per lineam rectã.
Et ſimiliter ſequitur in motibus animalium, ꝙ ambu-
latio,quæ eſt per lineam rectam,ſit eadem ſm ſpẽm vo
lutationi, qua animal per lineam circularem voluendo
ſe mouetur. hanc autem dubitationem ſoluit ſm præ-
miſſa. Determinatum eſt enim,ꝙ,ſi id, in quo eſt mo-
tus,eſt alterum ſpecie,& motus eſt alter ſpecie.vt ſic ad
hoc ꝙ motus ſit idem ſpecie, nõ ſolum requiritur idẽ-
titas termini ſm ſpẽm,ſed etiam identitas eius, ꝑ quod
tranſit motus. Manifeſtum eſt aũt ꝙ linea recta & cir-
cularis ſunt diuerſæ ſm ſpẽm: vnde motus circularis &
rectus,& volutatio & ambulatio,non ſunt idem ſm ſpe
ciem,q̃uis ſint circa eoſdem terminos,quia via non eſt
eadem ſm ſpẽm. Sed ſi ſint idem termini & eadem via
ſm ſpẽm,ſunt idem motus ſm ſpẽm:& multo magis ſi
termini & via ſunt eadem numero, motus iterati erũt
idem ſm ſpeciem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Abſolute autem is unus eſt motus, qui ſubſtantia & nu=*
mero unus eſt. Sed quiſnam ſit talis patefiet facta diuiſione.
Tria enim numero ſunt, circa quæ motum dicimus eſſe. qđ,
in quo, & quando. Dico autem hoc pacto: eſſe enim quip=
piam quod mouetur neceſſe eſt, uelut hominem, aut aurum:
& in aliquo hoc moueri, ſeu in loco, aut in affectu: & qñ,

A *omne.n.quod mouetur in tempore mouetur. Eſſe igitur ge=*
nere aut ſpeciei unum: in ipſa re in qua ſit motus, conſiſtit.
hærere autem, in tempore erat. At eſſe ſimpliciter unum in
uniuerſis hiſce conſiſtit: Etenim id, in quo ſit motus, unum
& indiuiduum eſſe oportet. ueluti formam: & tempus unum
eſſe: & non intercapedines fieri. Et id, quod mouetur unum
non per accidens eſſe, ut album nigreſcere: & coriſcum am=
bulare. unum autem eſt coriſcus, ac album, ſed per accidens.
Neq; cõe. Fieri.n.poteſt, ut duo ſimul homines eadem ſana=
tione ſanentur, ex oculorum morbo, in ſanitatem eorundem
pergentes. At non unus motus hic eſt, ſed ſpecie unus.

Simpliciter autem unus motus eſt: qui ſubſtantia quidem T.c. 34.
unus & numero eſt. Quis autem huiuſmodi ſit, manife=
ſtum eſt diuidentibus. Tria.n.ſunt ſecundum numerum, circa
B *quæ dicimus motum unum, quod, & in quo, & qñ. Dico aũt* *Tria ſunt cir-*
quod, quoniam neceſſe eſt eſſe aliquid quod mouetur, ut ho= *ca q̃ dicimus*
minem aut aurum. & in aliquo hoc moueri, ut in loco, aut *motum vnum.*
in paſsione. & qñ. in tempore.n.omne mouetur. Horum au T.c. 35.
tem trium, genere quidem, aut ſpecie eſſe unum, eſt in re in
qua mouetur. habitum autẽ, erat in tempore. Simplr autem *In tpe omne*
unum eſſe in omnibus his eſt. & nãque in quo eſt, unum opor *mouetur.*
tet eſſe & indiuiſibile, ut ſpẽm. Et ipſum quando, unum tem *Quæ ad vnita*
pus, & non deficiens. Et quod mouetur unum eſſe, nõ ſecun *tem motus ſim*
dum accidens, ut album nigrum fieri, & Coriſcum ambu= *pliciter requi-*
lare, unum autem eſt Coriſcus & album, ſed ſecundum acci= *runtur.*
dens. neq; commune. eſſet enim duos homines ſimul ſanari
ſecundum eandem ſanitatem, ut ophthalmiæ. ſed non unus
hic eſt, ſed ſpecie unus eſt.

Ponit tertium modum, quo motus dř vnus numero.
C Et circa hoc duo facit. Primo manifeſtat quis motus ſit
vnus numero. Secundo circa hoc mouet quaſdam du-
bitationes ibi. {Socratem aũt.} Dicit ergo primo ꝙ, T.c. 36.
ſm prædictos modos non dř motus vnus ſimplr, ſed
ſm quid.ſ.genere & ſpẽ. Tertio autẽ modo dř motus
ſimpliciter vnus, qui eſt vnus numero ſm ſuam eſſen-
tiam. Quis aũt motus ſit hoc modo vnus, manifeſtum
erit diſtinguendo ea, quę requiruntur ad motum. Sunt
.n.numero tria, circa quę conſiſtit vnitas motus,ſ.ſub-
iectum, quod mouetur: & genus, vel ſpẽs, in qua eſt mo
tus· & tempus qñ mouetur. Et manifeſtat ſingula. Qđ
mouetur quidem dictũ eſt, quia neceſſe eſt aliquid eſſe
in quocunq; motu quod mouetur, ſicut homines, aut
aurum, vel quodcunq; corpus. Et ſilr neceſſe eſt hoc,
vel quæcunq; alia mobilia moueri in aliquo genere vel
ſpecie, puta in loco. {aut in paſsione}.i.in paſsibili qua-
litate. Et ſimiliter neceſſe eſt conſyderare qñ mouetur,
D quia omne quod mouetur mouetur in tpe. Contingit
autem de numero horum trium inueniri vnum genere
aut ſpecie in re, in qua eſt motus, ſicut loco vel qualita-
te. Sed in tpe non eſt attendenda quantum ad vnitatẽ
motus, vnitas generis vel ſpeciei, cùm non ſit niſi vnũ
tempus ſm ſpẽm, ſed ꝗ ſit habitum, i. continuo conſe-
quens abſq; interpollatione. vnitas aũt motus ſm quã
dicitur ſimpliciter vnus, conſiſtit in vnitate omnium
horum. Oportet enim id, in quo eſt motus, eſſe vnum
& indiuiſibile eo modo quo ſpecies ſpecialiſsima indi-
uiſibilis dicitur. Et iterum oportet ipſum tempus, quã-
do ſit motus eſſe vnum continuum {& non deficiens,}
ideſt abſq; interpollatione. Et tertio oportet id, quod
mouetur eſſe vnum. Sed excludit duos modos vnita-
tis ſubiecti, qui non ſufficiunt ad hoc quòd motus ſit

vnus ſimpliciter. Primus modus eſt ſm accidens, ſicut Coriſcus & albus ſunt vnum ſm accidens, non tñ motus ꝓprius Coriſci, & motus proprius albi eſt vnus. Motus.n. proprius albi eſt nigrum fieri, & motus proprius Coriſci eſt ambulare. qui quidem motus differunt. Secundus modus eſt vnitas generis vel ſpeciei, nõ.n. ad hoc ꝙ ſit vnus motus numero, ſufficit ꝙ ſubiectum ſit vnum ſicut aliquod cõe vel genus. contingit.n. duos homines in eodem tempore Sanari, & ſm eandẽ ſpeciẽ ſanationis: puta quia ſanantur de ophthalmia, quæ eſt infirmitas oculorum: & ſic concurrit vnitas ipſius qñ, & eius in quo eſt vnitas ſubiecti ſm ſpeciem. Non tñ hæ duæ ſanationes ſunt vnus motus numero, ſed vnus ſpecie. Secundo ibi.

Lippitudo ſeu lorum ophthalmia eſt.

ARGY. *Si Socrates autem eadem alteratione ſpecie diuerſis temporibus alteratur, ſi corruptum iterum unum numero fieri poteſt, erit & hæc alteratio una, ſin non poteſt, erit eadem ſpecie, ſed non numero una.*

T.c. 36. *Socratem autem ſcdm alterationem, eandem alterari ſpecie, in alio autem tpe, & iterum in alio: ſiquidem contingit corruptum iterum unum fieri numero, erit & hic unus, ſi uero non idem, quidem ſcdm ſpeciem, unus autẽ numero nõ.*

Introducit quãdam dubitationem. Et circa hoc tria facit. Primo ponit id quod vr̃ in primo aſpectu de vnitate motus ſm numerum. Secundo mouet dubitatio-
T.c. 37. nem circa hoc ibi {habet autem dubitationem.} Ter-
T.c. 38. tio determinat veritatem ibi {eadem rõ eſt.} Dicit ergo primo, ꝙ contingit aliquod vnum mobile, vt Socratem, ſm alterationem eandem ſpẽ alterari in vno tpe, & iterum in alio: ſicut ſi ſanetur bis de ophthalmia. Hęc autem iterata alteratio erit vnus motus numero, vt vr̃ in primo aſpectu, ſi ſanitas, quæ acquiritur ſit eadẽ numero. Et hoc erit ſi contingat id quod eſt corruptum iterum fieri vnum numero, quod videtur impoſsibile. Sanitas.n. quæ ĩ prima alteratione fuit acquiſita, poſtmodum fuit corrupta: & non poteſt recuperari eadem numero. Sed videtur ꝙ, ſi recuperetur eadem numero, ꝙ alteratio ſequens eſſet vnus numero motus cum prima. ſi vero non recuperetur eadem ſanitas numero erit quidem motus idem ſpecie, ſed non vnus numero. Secundo ibi.

ARGY. *Exiſtit autem huic ſimilis dubitatio ſi una ſit ipſa ſanitas habitus ipſi omnino atq; affectus in corporibus ipſis necne. Ea nãq;, quæ habent, moueri fluereq; uidentur. Si eadem igitur atq; una ſit mane, & nunc ſanitas, cur & cum rurſus quiſpiam amiſſam recuperauerit, & hæc & illa non una numero erit?*

T.c. 37. *Habet autem dubitationem huic ſimilem, & utrum una ſanitas, & oĩo habitus & paſsiones, ſubſtantia ſint in corporibus. Moueri nãq; uidentur habentia & fluere. Si igitur eadem & una ſit mane, & nunc ſanitas, quare non & cũ deficiẽs accipiat iterũ ſanitatẽ, & hæc et illa una numero erit?*

Mouet quandam aliam dubitationem circa hoc. & dubitatio talis eſt. Si aliquis continue perſeueret in ſanitate, vel in quocũq; alio accidente, vtrum vna ſanitas vel quicũq; alius habitus aut paſsio poſsit eſſe in corporibus. Et vr̃ ꝙ non, quia quibuſdam philoſophis viſum fuit ꝙ omnia ſubiecta, quæ habent aliquas qualitates aut habitus ſint in cõtinuo motu & fluxu. Si ergo in aliquo, qui ſanus perſeuerat, vna & eadẽ ſanitas eſt, quæ, fuit in mane, & quæ eſt nunc in meridie vel ſero:
E non vr̃ ratio poſſe reddi quare etiam ſi deficit aliquis à ſanitate, & iterum accipiat ſanitatem, ſecunda ſanitas recuperata non ſit vna numero cum ſanitate prius habita. Hanc autem dubitationem Ariſt. non ſoluit. quia non eſt ad propoſitum, ſed magis ad conſyderationem Metaphyſici ſpectat: ad quẽ pertinet conſyderare communiter de vno, & multo, & eodem, & diuerſo. Et iterum quia illa dubitatio ſuper falſo fundatur, ſ. ꝙ omnia ſint in continuo motu & fluxu, quod Heraclitus opinatus eſt. & hoc Ariſt. improbat in 4. Meta. Nec tñ eſt ſimilis rõ, quia q̃diu ſanitas manet, licet varietur homo ſm ſanitatem, vt puta ſi fiat homo magis vel minus ſanus, non intercipitur eſſe ſanitatis, ſicut intercipitur qñ totaliter corrumpitur ſanitas. Tertio ibi. T.c. 22.

ARGY. *Eſt.n eadem rõ. Verum hoc intereſſe uidetur, ꝗ, ſi habitus ſint duo, duo erunt & ipſi actus, ſicut ſi actus ſit unus et* F *habitum unum eſſe neceſſe eſt. Vnus.n. actus numero, unius numero habitus eſt. At ſi habitus ſit unus. non fortaſſe quippiam uidebitur unus etiam actus eſſe. Cũ.n. ceſſauerit quiſpiam ambulare, non eſt ipſa ambulatio. rurſus autem ambulante, erit. Quod ſi una & eadem eſt: idem ac unũ & corrumpi & eſſe perſæpe poteſt. Hæ igitur dubitationes extra præſentem conſyderationem eſſe uidentur.*

T.c. 38. *Eadem.n. rõ eſt. Niſi ꝗ in tantum differunt: quia ſi duo idem hoc ſunt, ſicut numero, motus unus, & habitus eſſe neceſſe eſt. unus.n. numero actus unius numero. Si uero habitus unus eſt, fortaſsis alicui non uidebitur unus & actus eſſe. Cum.n. pauſet ambulans: non amplius eſt hæc ambulatio. iterum autem ambulante, erit. Si igitur unus & idem eſt, contingit unum & idem corrumpi, & eſſe multoties. Hæ igitur ſunt dubitationes extra, quæ nunc eſt intentionem.*

G Determinat veritatem circa id quod prædixerat. Dixerat.n. ſupra ꝙ, ſi ſit eadem qualitas, quæ recuperatur, erit idem motus numero ſcd̃a alteratio cum prima. ſi vero non redit eadem numero qualitas, ſequitur ꝙ non ſit vnus actus numero. Et interpoſita quadam dubitatione, quaſi aſsignans rõnem præmiſſorũ, ſubdit ꝙ ideo præmiſſa dicta ſunt, quia eadem rõ vr̃ in primo aſpectu de vnitate qualitatis & motus. Sed intãtum differunt, quia bene ſequitur, ſi duo motus ſint idẽ eo modo, ſicut aliquis motus dr̃ vnus numero, neceſſe eſt, ꝙ habitus, i. qualitas acquiſita per motum, ſit vna: quia vnus numero actus eſt vnius numero qualitatis acquiſitæ per actum illum. Sed, ſi qualitas ſit vna quæ redit, poteſt alicui videri, ꝙ non ꝑꝑ hoc ſit vnus actus. non.n. ſi terminus motus ſit vnus numero, oportet ꝙ motus ſit vnus numero. Quod patet in motu locali. Cũ.n. ambulans pauſat, ceſſat illa ambulatio. Sed, qñ ite-
H rum ambulare incipit, iterum ambulatio erit. Si ergo dicatur ꝙ ſit vna & eadem ambulatio: cõtingit ꝙ vnũ & idem ſit & corrumpatur multoties, quod eſt impoſſibile. Sic igitur & ſi contingeret ꝙ eadem numero ſanitas repararetur, non ſequeretur ꝙ ſcd̃a ſanatio eſſet idem numero motus, cum prima. Sicut nec ſcd̃a ambulatio cum prima: quãuis vtraq; ſit ad eundem locũ numero. Vlterius concludit, ꝙ illæ dubitationes ſunt extra principalẽ intentionẽ, & ideo ſunt prętermittẽdę.

LECTIO VII.

Quibuſdam modis propoſitis, ac probatis, quibus motum vnum & cõtinuum appellari dignum eſt, quis motuũ inſuper vnus vel plures dicatur, declarat.

ARGY. *Cum autem omnis motus continuus, ſit, ſi omnis eſt diuiſibilis, eum qui ſimpliciter unus eſt & continuum eſſe neceſſe eſt:*

ſe eſt: & ſi continuus eſt, unus eſt. Non.n. omnis omni continuus fieri poteſt, ſicut nec aliud quoduis cuiuis: ſed quorum ultima unum fieri poſſunt. Vltima uero quorundā non ſunt, quorundam ſunt, at diuerſa ſpecie, atq; æquiuoca. Quo nāq; modo tanget aut unum fiet, ultimum lineæ ambulationi ſuæ? Hærentes igitur erunt & hi qui non idem ſpecie, & hi qui non idem genere ſunt. poſt curſum.n. quempiam cōtinuo febres aggredi poſſunt: & ut facis ipſius ex ſucceſſione motio, latio eſt hærens, continua uero non eſt. Poſitum eſt.n. ea continua eſſe, quorum ultima ſunt unum. quare Hærentes quidem & deinceps ex eò ſunt, quia tempus continuum eſt. Continuus autem eſt, quia motus continui ſunt, hoc autem eſt, cum utroeumq; extremum eſt unum. Quapropter eum motum, qui ſimpliciter continuus ac unus eſt eundem eſſe ſpecie ac unius, & uno in tempore eſſe neceſſe eſt. Vno quidem in tempore, ut immobilitas inter partes non ſit. intercapedine.n. mobile quieſcat, neceſſe eſt. Multi igitur & non unus hi motus ſunt, inter quos media quies cadit. Quare, ſi quis motus intercipitur ſtatu, is neq; unus, neq; continuus eſt. Intercipitur autem ſi in medium tempus cadit. ſpecie autem unum eſſe oportet, quia ultima eius qui non unus eſt ſpecie, unum euadere nequeunt, & ſi tempus non intercipit. tēpus.n. eſt unum, ille uero ſpecie eſt diuerſus. Etenim motum unum & ſpecie unum eſſe neceſſe eſt, hunc autem non neceſſe eſt ſimpliciter unum eſſe. Quis igitur motus unus eſt abſolute, iam diximus.

T.c. 39. *QVoniam autem continuus eſt omnis motus, & ſimpliciter quidem unum neceſſe eſt & continuum eſſe: ſiquidem oīs diuiſibilis eſt, & ſi continuus, unus. Non.n. oīs fiet continuus omni, ſicut neq; aliud nullum contingenti contingens, ſed quorum unum ſunt extrema. Vltima autem aliquorum quidem non ſunt, aliquorum autem ſunt, ſed ſpecie differentia, & æquiuoca ſunt. qūo nāq; tanget aut unum*

T.c. 40. *fiet ultimum lineæ & ambulationis? Habiti igitur ſunt, & qui neq; idem ſpecie, neq; idem genere ſunt. Poſtq̄.n. cucurrit aliquis, ſtatim febricitabit, & ut lāpas ex diffuſione, loci mutatio eſt habita, continua autem non. ponitur.n. continuum, quorum ultima unum ſunt. Quare habiti & conſequenter, ſunt quia tempus continuum eſt. Continuum autem*

T.c. 41. *eſt quia motus continui ſunt. Hoc autem eſt cum unum ultimum fiat ambobus. Vnde neceſſe eſt eundem ſecundum ſpeciem eſſe, & unius, & in uno tempore ſimpliciter cōtinuum motum & unum. Tempore quidem, ut non immobilitas interſit: indeficienti.n. quieſcere neceſſe eſt. Multi igitur, & non unus motus eſt, quorum quies in medio eſt: quare, ſi aliquis motus ſtatu occupetur, neq; unus eſt, neq; continuus. intercipitur autem, ſi in medio tempus eſt. Qui autem ſpecie non unitur, non unus motus eſt, & ſi non deficiat tempus. tempus quidem enim unum eſt, ſpecie autem motus alius eſt. motum.n. unum, neceſſe eſt ſpecie unum eſſe. hunc autem, ſimpliciter unum eſſe non eſt neceſſe. Quis igitur motus ſimpliciter unus eſt. dictum eſt.*

Motus multi, & non vnus inter quos eſt quies.

Poſtquam Philoſophus poſuit ꝙ tria requiruntur ad hoc ꝙ ſit vnus motus ſimpliciter. ſ. vnitas temporis, & rei in qua eſt motus, & ſubiecti, hic probare intēdit hoc. Cum.n. multipliciter dicatur vnū ſimpliciter, vno modo ſicut aliquod indiuiſibile eſt vnum, alio modo ſicut continuum eſt vnum: motus nō poteſt dici vnus ſimpliciter ſicut indiuiſibile: quia nullus motus indiuiſibilis eſt. vnde relinquitur ꝙ hoc modo dicatur vnus

A ſicut continuus, & ꝙ hoc ſit motui eſſe vnum ſimplr, quod eſt ei eſſe continuum, & ipſa continuitas motus ſufficiat ad eius vnitatem. Sequitur.n. ꝙ, ſi eſt continuus, ꝙ ſit vnus. Quæcunq; igitur requiruntur ad cōtinuitatem motus, requiruntur ad eius vnitatem. Ad continuationem autem motus requiruntur tria, quorum primum eſt vnitas ſpeciei. Non.n. omnis motus poteſt continuari omni motui, ſicut etiam in aliis cōtinuis non indifferenter qualēcunq; eſſe contingit aliquid, continuari poteſt cuicunq; qualecunq; illud eſſe contingat. ſed illa continuari poſſunt, quorum vltima contingit eſſe vnum, quod eſt de rōne continui, vt ſupra dictum eſt. Sed quædam ſunt quæ nulla vltima habent vt ſormæ, & indiuiſibilia oīa: & ideo eorum non poteſt eſſe continuatio. Quorundam vero ſunt aliqua vltima, quæ ſunt diuiſibilia & quantitatem habentia,

B quæ {ſunt æquiuoca} .i. non conuenientia in nomine & rōne: & illa etiam non poſſunt cōtinuari. Nec etiam poteſt eſſe contactus in quibuſdam eorum. non.n. poteſt dici ꝙ linea & ambulatio ſe contingant, vel ꝙ vnū ſit eorum vltimum, quod eſt cōtinuari adinuicem. Ex quo patet, ꝙ ea quæ ſunt diuerſorum generum vel ſpecierum, non poſſunt continuari adinuicem. Ergo motus, qui differunt genere vel ſpecie, poſſunt eſſe habiti, .i. conſequenter adinuicem ſe habere, ſicut aliquis poſt curſum poteſt ſtatim ſebricitare: curſus autem & febricitatio ſunt in diuerſis generibus. Et in eodem genere, .ſ. loci mutationis vna mutatio eſt, quæ conſequenter ſe habet ad aliam, cum tñ non ſit continua: ſicut patet in diffuſione lampadis, vtputa cum candela de manu in manum transfertur. ſunt.n. ibi diuerſi motus non continui. Vel poteſt intelligi ꝙ motum localem liquo-

C ris, quo flamma ſuſtentatur, quem appellat diffuſionē, conſequitur motus localis flammæ quæ nomine lampadis ſignificatur. Prædictæ igitur mutationes, quia differunt genere vel ſpecie, non ſunt continuæ, cum non poſsint habere vnum vltimum, quod ponitur eſſe de rōne continui. Vnde poſſunt quidem motus ſpecie vel genere differentes eſſe conſequenter ſe habētes & habiti, i. quodammodo ſe tangentes abſq; alia interpoſitione temporis, inq̄tum tempus eſt continuum: quod quidem eadem rōne habet continuitatem, qua & motus, ſ. inq̄tum eſt ei vnum vltimum. Nihil autem prohibet in vno inſtanti temporis, ad quod continuantur partes eius, terminari vnum motum, & incipere alium alterius generis, vel etiam ſpeciei. & ſic motus illi erunt habiti, ſed non continui. Et ideo ſm præmiſſa ſequitur ꝙ ad hoc ꝙ motus ſit continuus, requiritur ꝙ ſit vnus

D ſm ſpeciem: quæ quidem vnitas ſpeciei eſt in motu ex re, in qua eſt motus inquantum eſt indiuiſibilis ſm ſpeciem. Scđo requiritur ad continuitatem motus ꝙ ſit vnius ſubiecti, quia diuerſorum ſubiectorum motus poſſunt eſſe habiti, ſed non continui, ſicut dictum eſt de mutatione candelæ per motum diuerſarum manuum. Tertio requiritur ad continuitatem motus & vnitatem, ꝙ ſit vnus tpe ad hoc ꝙ non interueniat aliqua imobilitas vel quies. quia, ſi deficeret aliquod tempus motui in quo, ſ. non moueretur, ſequeretur ꝙ in illo quieſceret. ſi autem quies interponitur, erunt multi motus & non vnus. Multi.n. motus & non vnus ſunt, quorum quies in medio eſt. Vnde, ſi aliquis motus ſit, qui intercipiatur quiete, non erit neq; vnus neq; continuus. Intercipitur autē quiete ſi tempus ſit in medio, vt oſtenſum eſt. vñ requiritur ad continuitatem motus

ꝙ ſit vnum tempus continuum. Sed tñ hoc non ſuffi-
cit: quia motus, qui non eſt vnius ſpeciei, non eſt con-
tinuus, etiam ſi tempus non deficiat: quia etſi ſit vnum
ſm tempus, erit aliud ſm ſpẽm. Quia neceſſe eſt ad hoc
ꝙ ſit motus vnus continuus, ꝙ ſit vnus ſm ſpẽm, ſed
non ſequitur ꝙ motus, qui eſt vnus ſm ſpẽm, ſit vnus
ſimpliciter. Sic ergo patet ꝙ tria prædicta requiruntur
ad hoc ꝙ ſit vnus motus ſimplr. Et hoc eſt quod con-
cludit, quod dictum eſt quis motus ſit ſimpliciter vnus.
Deinde cum dicit.

ARGY. *Præterea motus unus & biſce dicitur, qui eſt perfectus*
ſiue genere ſit, ſiue ſpecie ſiue numero unus, quemadmodum
& in cæteris perfectum ipſum ac totum, ipſius unius eſt. In-
terdum autem, etſi imperfectus eſt, unus dicitur, modo con-
tinuus ſit.

T.c.42. *Amplius autem dicitur unus, & perfectus, ſiue ſcdm ge-*
nus, ſiue ſcdm ſpeciem, ſiue ſcdm ſubſtantiam ſit, ſicut & in
aliis perfectum & totum unius eſt. Eſt autem aliquando, etſi
imperfectus ſit, unum dicitur, ſi ſolum ſit continuus.

Poſitis tribus modis principalibus vnitatis motus,
hic ponit duos alios modos ſecundarios, qui magis p-
tinent ad quandam formam vnitatis, ꝗ ad ipſam vni-
T.c.43. tatem. Secundum ponit ibi. {Amplius aũt aliter.} Di-
cit ergo primo, ꝙ ſiue motus dicatur vnus ſm genus,
ſiue ſm ſpẽm, ſiue ſm ſubſtantiam, ſicut qui eſt nume-
ro vnus, dr̃ vnus motus ex hoc quod eſt perfectus, ſicut
in aliis rebus perfectum & totum, ad vnitatis rõnem
pertinent. Non.n. dicimus vnum hoĩem vel vnum cal-
ceum, niſi de toto. Qñq; autem dr̃ vnum etiam de im-
perfecto, dummodo ſit continuum. Et rõ huius eſt: qa
vnum poteſt attendi vel ſm quãtitatem, & ſic ſola con
tinuitas ſufficit ad vnitatem rei: vel ſm formam ſub-
ſtantialem, quæ eſt perfectio totius, & ſic perfectum
& totum dicitur vnum. Secundo ibi.

ARGY. *Inſuper & alio modo præter dictos, unus biſce dicitur*
motus, qui uniformis eſt. Difformis.n. aliqua ex parte non
unus eſſe uidetur, ſed biſce potius, qui uniformis eſt, perinde
atq; linea recta difformis.n. diuiſibilis eſt, differre autem ui-
dentur, ut magis tale minusúe, differt.

T.c.43. *Amplius autem aliter præter prædictos, dicitur motus*
unus regularis. Irregularis.n. non uidetur, unus ſed magis
regularis, ſicut rectus. irregularis.n. diuiſibilis eſt. uidetur
autem differre, ſicut magis & minus.

Ponit alium modum ſecundarium, prout dr̃ motus
vnus, qui eſt regularis, i. vniformis: ſicut etiam in aliis
rebus dr̃ vnũ, quod eſt ſimile in partibus. Et circa hoc
tria facit. Primo ponit hunc modum vnitatis, ſm ꝙ re-
gularis motus dr̃ vnus. Secundo oſtendit in quibus in-
Infra. ueniatur regularitas & irregularitas ibi. {Eſt autem &
in omni motu.} Tertio oſtendit modos irregularitatis.
Tex. 44. ibi {Irregularitas autem.} Dicit ergo primo ꝙ præter
prædictos modos vnitatis dr̃ motus vnus, qui eſt {re-
gularis}. i. vniformis. {Irregularis.n. motus} .i. diffor-
mis non vr̃ eſſe vnus {ſed magis motus regularis} idest
vniformis, ſicut motus, qui eſt totus in directum eſt
vniformis. Ideo autem motus irregularis non vr̃ vnus,
quia eſt diuiſibilis ĩ partes diuiſibiles. Indiuiſibilitas au
tem pertinet ad rationem vnius: quia vnum eſt ens indi
uiſum. ſed tñ motus irregularis eſt quodámodo vnus.
Sed vnitas motus irregularis & regularis vr̃ differre ſm
magis & minus: quia motus regularis eſt magis vnus

E ꝗ motus irregularis. Sicut & corpus ſimilium partium
eſt magis vnum, ꝗ corpus diſſimilium. Secundo ibi.

Eſt autem uniformitas omni in motu, aut difformitas. ARGY.
Etenim alterari quippiam uniformiter poteſt, & ſuper uni-
formis fieri, ut ſuper circulum aut lineam rectam: & circa
accretionem decretionemúe ſimili modo.

Eſt autem & in oĩ motu, qđ regulariter eſt, aut non. Et In omni motu contingit eſſe qđ regulare & irregulare eſt.
nãq; alterabitur regulariter, & feretur in regulari, ut circu-
culo aut rectitudine: & circa augmentum ſimiliter, & de-
crementum.

Oſtendit in quibus motibus inueniatur regularitas
& irregularitas. & dicit ꝙ in omni genere, vel ſpecie
motus inuenitur regulare vel irregulare, quia poteſt ali
quid alterari regulariter, ſicut qñ tota alteratio eſt vni-
formis. & poteſt aliquid ferri. i. ſm locũ moueri, in ma-
F gnitudine regulari. i. vniformi, ſicut ſi feratur aut p cir-
culum, aut per lineam rectam. Et ſimiliter eſt in aug-
mento & decremento. Tertio ibi.

Difformitas autem differentiæ ſunt. interdum.n. eſt rõne ARGY.
eius, ſuper quod efficitur motus. Impoſſibile eſt.n. uniformẽ
eſſe motum, ſi non ſuper uniformi magnitudinem talem, cu-
ius quæuis pars ad quamuis partem non accomodatur. In-
terdum non eſt rõne ſpatij, non temporis, non eius ad quod
accedit ſed rõne modi. celeritate.n. interdum tarditateq; mo
tus diſtinguitur. cuius.n. eadẽ eſt celeritas, his eſt uniformis:
cuius uero non eadem eſt ĩis, eſt difformis.

Irregularitatis autem differentia eſt, aliquãdo quidem in T.c.44.
quo mouetur. Impoſſibile.n. eſt regularem eſſe motum, non Impoſſibile eſt regularem eſſe
in regulari magnitudine: ut reflexi motus, aut obliqui, aut motum non in
alius magnitudinis, quorum, non conuenit contingens in cõ- regulari ma-
G *tingentem partem. Aliquando autem neq; in ubi, neq; in qñ,* gnitudine.
neq; in eo, ad quod, neq; in quo ſed in eo quod ut. uelocitate
.n & tarditate aliqñ determinatur. cuius quidem.n. uelocie-
tas eſt eadem, regularis eſt: cuius autem non, irregularis eſt.

Accedit ad determinandum de motu irregulari. Et
primo aſſignat modos irregularitatis. Secundo oſtẽdit
quo motus irregularis ſit vnus, quod ſupra dixerat ibi.
{Vnus igitur.} Circa primũ duo facit. Primo aſſignat Tex.45.
duos modos irregularitatis in motu. Scđo infert quaſ-
dam cõcluſiones ex dictis ibi. {Vnde neq; ſpẽs.} Dicit Infra.
ergo primo ꝙ dña, quæ facit irregularitatem motus, ali
quando eſt ex parte rei, in qua mouetur, vt patet præ-
cipue in motu locali: quia impoſſibile eſt ꝙ motus ſit
regularis vel vniformis, qui non tranſit per magnitudi
nem regularem. i. vniformem. Dicitur autem magni-
tudo regularis vel vniformis, cuius quælibet pars vni-
H formiter ſequitur ad aliam partem: & ſic quælibet pars
poteſt ſupponi alteri parti, vt patet in linea circulari, &
etiam in linea recta. Magnitudo autem irregularis eſt,
cuius non quęlibet pars ſequitur ad aliam partem vni-
formiter, ſicut patet in duabus lineis facientibus angu-
lum, quarum vna applicatur alteri non in directum, ſi-
cut partes vnius lineæ ſibi inuicem in directum appli-
cantur. & ideo motus circularis eſt regularis, & ſilr̃ mo
tus rectus. Sed motus reflexi & obliqui, quia faciunt
angulum, non ſunt regulares, nec in magnitudine regu
lari: vel quicunq; alius motus ſit per quãcunq; magni-
tudinem, cuius quęcunq; pars non conueniat cuicũq;
parti per vniformitatem applicationis. vel cuius vna
pars non conuenienter poſſit contingere aliam partẽ.
Si.n. illa pars, quæ continet angulum ſupponatur illi
parti,

parti, quæ angulum non continet, non erit conueniens contactus. Scđa dña irregularitatem faciens, eſt non ex parte loci, vel temporis {neq; in quod quo} .i. neq; ex parte eius quod dr̃ quo. i. ex parte cuiuſcunq; rei, in qua fit motus. non. n. eſt ſolũ motus in vbi, ſed in qualitate & quantitate. vel poteſt hoc referri ad ſubiectum ĩ quo eſt motus. Sed ille ſcđs modus irregularitatis accipitur {in eo quod, vt} .i. ex diuerſitate modi motus. determinatur. n. iſte ſcđs modus irregularitatis ex velocitate & tarditate. Quia ille motus dr̃ regularis cuius eſt eadem velocitas per totum: irregularis autem, cuius vna pars eſt velocior altera. Secundo ibi.

ARGY. *Quapropter celeritas, tarditasúe non ſunt ſpecirs, nec differentiæ motus, quippe cum oẽs motus diuerſos ſpecir comitentur. Quare neq; grauitas leuitasq́;, quæ eſt reſpectu eiuſdem, ceu terræ ad ſeipſam, aut ignis reſpectu ſui.*

Vnde neq; ſpecirs motus neq; differentiæ, ſunt uelocitas & tarditas: quia omnes ſequuntur differentes ſcđm ſpeciem. Quare neq; leuitas neq; grauitas, quæ eſt in idem, eſt, ut terræ ad ipſam, aut ignis ad ipſum.

Cõcludit duo corollaria ex præmiſsis. quorum primum eſt, ꝙ velocitas & tarditas non ſunt ſpecies motus, neq; differentiæ ſpecierum: quia velocitate & tarditate determinatur regularitas & irregularitas, quæ ſequitur quaſlibet ſpecies motus, vt ſupra dictũ eſt, Nulla autem ſpecies vel dña conſequitur oẽm ſpeciem ſui generis. Scđm corollarium eſt ꝙ velocitas & tarditas non ſunt idem ꝙ grauitas & leuitas: quia vtrũq; iſtorũ habet motum ſemper ad idem, ſicut motus, terræ qui eſt grauis, ſemper eſt {ad ipſam} .i. ad locum ipſius qui eſt deorſum: & motus ignis ſemper eſt {ad ipſum} .i. ad locum proprium, qui eſt ſurſum. Velocitas autem et tarditas ſe habent ad diuerſos motus, vt dictum eſt. Deinde cum dicit.

ARGY. *Vnus eſt igitur & hiſce motus, qui rſt difformis, continuitatis nimirum rõne: ſed minus quod quidem ei lationi areidit, quæ ſuper linra flexa ſit. Id autem, quod eſt minus, miſtione contrarij ſemper eſt tale.*

T.c.45. Quod eſt minus commiſtio ſemper contraria eſt.

Vnus igitur irregularis eſt, quò rſt continuus. minus autem quod quidem reflexiuo accidit motui. Quod autẽ eſt minus, commiſtio ſemper contrarij eſt.

Oſtẽdit q̃uo motus irrigularis ſit vnus. Scđo infert quoddam corollarium ex dictis, ibi. {Si autem omnẽ vnum.} Dicit ergo primo, ꝙ motus irregularis poteſt dici vnus, inquantum eſt cõtinuus: ſed minus dr̃ vnus q̃ regularis. ſicut & linea, habens angulũ, minus dr̃ vna q̃ linea recta. & hoc maxime apparet in motu reflexiuo: quia quaſi videntur duo motus. Ex hoc autẽ, ꝙ eſt minus vnus, vr̃ ꝙ aliquid habeat de multitudine: quia ex hoc aliquid eſt minus, ꝙ habet miſtionem cõtrarij, ſicut minus album habet aliquid admiſtum de nigro, ad minus ſm̃ quandam appropinquationem. Et ſic patet ꝙ motus irregularis & eſt vnus, inquantum eſt cõtinuus: & eſt quodammodo multiplex, inquantum eſt minus vnus. Secundo ibi.

ARGY. *Quòd ſi omnis motus unus & uniformis, & non uniformis eſſe poteſt, ij, qui diuerſi ſunt ſpecie, atq; hærent, nõ unus erunt atq; continuus motus. Quomodo nanq; fieri poteſt ut hiſce ſit uniformis, qui ex alteratione lationeúe conſtat? accomodrntur enim neceſſe eſt.*

Si autem oẽm, unum contingit, & regularẽ eſſe, & non, A *non erunt ipſi qui non ſcđm ſpeciem habiti ſunt, unus & rontinuus. Quomodo. n. erit regularis motus ex alteratione cõpoſitus & loci mutatione? Indiget. n. conuenire.*

Concludit ex immediate dictis, quod ſupra propoſuerat, ſ. ꝙ motus, qui ſunt diuerſi ſm̃ ſpeciem, nõ poſſunt continuari. Oẽm. n. vnum motum contingit eſſe vnum, regularem, & iterum nõ regularem. Sed motus, qui eſt compoſitus ex diuerſis motibus ſm̃ ſpeciem nõ poteſt eſſe regularis. q̃uo. n. eſſet regularis motus compoſitus ex alteranooe, & loci mutatione. neceſſe eſt. n. ad hoc ꝙ motus ſit regularis, ꝙ partes cõueniant adinuicem. Ergo relinquitur ꝙ motus diuerſi, qui oon cõſequuntur ſe inuicem eiuſdem ſpeciei exiſtentes, non ſunt vnus motus, & continuus. Quod ſupra propoſitũ eſt, & per exempla manifeſtatum.

B

LECTIO VIII.

Propoſitis modis, quibus motus adinuicem contrariari contingit, quis motus cui motui opponatur oſtenditur.

ARGY. *Deinceps definiendum eſt quis nam motus cui motui contrarius eſt, & de quiete ſimili modo. Primum autem, diuidendum eſt utrum cõtrarius motus ſit hiſce, qui eſt ex rodem ei, quo itur ad idem, ut hiſce, qui eſt ex ſanitate ei, quo petitur ſanitas, quales & generatio, & corruptio eſſe uidentur. An hiſce, qui ex contrariis eſt, ut hiſce, qui rx ſanitatr, ei, qui eſt è morbo. An hiſce quo ad contraria pergitur, ut hiſce quo ad ſanitatem itur, ei, quo ad morbum acceditur. An hiſce qui eſt ex contrario ei, quo ad contrarium itur. ut hiſce qui eſt ex ſanitate, ei quo morbus petitur. An hiſce qui ex contrario in contrarium pergit, ei, quo è contrario in contrarium itur, ut* C *hiſce, qui ex ſanitate in morbum proficiſcitur, ei, quo ex morbo aequiritur ſanitas. Vnum. n. horum modorum qurndam, aut plures eſſe nereſſe eſt, non ſit. n. ut alio modo motus, ut oppoſiti diſponantur.*

Amplius autem determinandum eſt qualis motus eſt contrarius motui, & de mãſione eodem modo. Srd primo diuidendum eſt, utrum contrarius motus ſit, qui eſt ex eodem, ei, qui eſt in idem, ut qui eſt ex ſanitate ri, qui eſt in ſanitatem, ut generatio & corruptio uidentur: aut qui rſt rx contrariis, ut qui eſt ex ſanitatr, ei qui eſt ex ægritudinr: aut qui eſt in contraria, ut qui eſt in ſanitatem, ei qui eſt in ægritudinem. aut qui eſt ex contrario ei, qui eſt in contrarium, ut qui eſt ex ſanitate, ei qui eſt in ægritudinem. aut qui eſt rx contrario in contrarium, ei, qui eſt ex contrario in cõtrarium, ut qui eſt ex ſanitate in ægritudinem, ei, qui eſt ex D *ægritudine in ſanitatem. Nrceſſe eſt. n. aut unum quendam horum rſſe modorum, aut plures: non. n. eſt aliter opponere.* T.c.46.

Poſtq̃ Philoſophus derteminauit de vnitatẽ & diuerſitate motus, hic determinat de contrarietate motuum. quæ eſt quædam diuerſitatis ſpecies, vt patet in Decimo Metaphy. Et diuiditur in partes duas. Primo oſtendit qualiter accipienda eſt contrarietas in motu, & etiã in quiete, In ſcđa mouet quaſdam q̃ones circa contrarietatem prædictam. ibi {Dubitabit autẽ aliquis.} Circa primum duo facit. Primo determinat de contrarietate motus, ſcđo de contrarietate quietis. ibi. {Qm̃ autem motui.} Circa primum tria facit. Primo diſtinguit diuerſos modos ſm̃ quos videri poſſet ꝙ acciperetur contrarietas in motu. ſcđo remouet quaſdam illorum ibi. {Eſt autem qui eſt.} Tertio aſsignat verum modũ

T. 13. T. 56. T. 53. T. 47. T. 49.

contrarietatis in motu & mutatione. ibi. {Qm̄ autem differt.} Dicit ergo primo; ꝙ poſt prædicta, determinandum eſt qualis ſit motus contrarius alicui motui, & eodem modo determinandum eſt {de manſione}.i.de contrarietate quietis ad motum,& quietis ad quietem. Sed in hoc tractatu hoc primo faciendum eſt, ꝙ debemus diſtinguere modos, ſm quos vr̄ accipi poteſt rō contrarietatis in motibus. Et diſtinguit quinque modos, quorum primus modus eſt, vt rō contrarietatis motuum accipiatur ſm acceſſum ad aliquem terminū, & receſſum ab eodem. Et hoc eſt quod dicit. {Vtrum contrarius motus ſit,qui eſt ex eodem,ei,qui eſt in idē, vt qui eſt ex ſanitate, ei, qui eſt in ſanitatem,} ſm quā rōnem generatio & corruptio videntur eſſe contraria: quia generatio eſt motus ad eſſe, corruptio autem eſt motus ex eſſe. Scd's modus eſt,vt rō contrarietatis motuum accipiatur ſm contrarietatem terminorū, à quibus incipit motuus. Et hoc eſt quod dicit {Aut qui eſt ex contrariis,vt qui eſt ex ſanitate,ei,qui eſt ex ægritudine.} Tertius modus eſt,vt contrarietas motuum accipiatur ſm contrarietatem terminorum,ad quos terminatur motus. Et hoc eſt quod dicit. {Aut qui eſt in contraria,vt qui eſt in ſanitatem ei, qui eſt in ægritudinem.} Quartus modus eſt vt accipiatur motuum contrarietas ſm contrarietatem termini à quo, ad terminū ad quem. Et hoc eſt quod dicit {aut qui eſt ex contrario,ei qui eſt in contrarium,vt qui ex ſanitate,ei,qui eſt in ægritudinem.} Quintus modus eſt ſm contrarietatem ex parte vtrorumq; terminorum. Et hoc eſt quod dicit {Aut qui eſt ex contrario in contrarium, ei qui eſt ex contrario in contrariū, vt qui eſt ex ſanitate in ęgritudinem, ei, qui eſt ex ægritudine in ſanitatem.} Neceſſe eſt.n. ꝙ contrarietas motuum accipiatur ſm vnū horum modorū, aut ſm plures: quia non contingit ſm aliq̄ aliam rōnem opponere motū motui. Scd'o ibi.

ARGY. *Hic igitur, qui eſt è contrario non eſt ei contrarius quo in contrarium itur, ut is qui eſt ex ſanitate ei, quo itur ad morbum, eſt.n. unus idemq;, eſſe tn̄ ipſorum non idem eſt. quemadmodū non idē eſt ex ſanitate mutari, atq; ad morbū.*

T.c.47. *Eſt autem qui ex contrario,ei qui eſt in contrarium, non contrarius,ut qui eſt ex ſanitate ei,qui eſt in ægritudinē.idem .n. & unus eſt,eſſe tn̄ non idem eſt ipſis.ſicut non idem eſt ex ſanitate mutari, & in ægritudinem.*

Excludit duos prædictorum modorum. Et primo quartum,qui accipiebatur ſm contrarietatem termini à quo ad terminum ad quem. Scd'o ſm modum qui eſt ſm contrarietatem terminorum,ex quibus incipit mo-
T. 48. tus ibi {Neq; qui eſt ex cōtrario.} Tertio oſtendit qūo
T. 48. ſe habent duo modi reliqui adinuicem. ibi {Relinquitur autem.} Dicit ergo primo ꝙ motus, qui eſt ex vno contrario,non poteſt dici contrarius,ei qui eſt in aliud contrarium, vt ſi diceretur ꝙ motus, qui eſt ex ſanitate,ſit contrarius motui qui eſt in ęgritudinem. Idem.n. non eſt ſibiipſi contrarium: ſed motus, qui eſt ex ſanitate,motui qui eſt in ægritudinem, eſt vnus & idē ſubiecto,ſed eſſe ipſi non eſt idem,i.differunt rōne,eo mō quo non eſt idem ſm rōnem moueri à ſanitate, & moueri in ægritudinem: quia vnus importat habitudinem motus ad terminum à quo, alius autem habitudinem eiuſdem motus ad terminum ad quem. Non eſt igitur accipienda contrarietas motus ſm contrarietatē vnius termini ad alium. Secundo ibi.

Quæ ſunt idē ſubiecto, differūt autē rōne, contraria non ſunt.

E *Neq; hiſce motus, qui eſt ex contrario ei contrarius eſt, qui ex contrario eſt. Simul.n.accidit è contrario, & in contrarium,aut in medium ire.ſed poſterius de hiſce dicemus.* ARGY.

Neq; qui eſt ex contrario ei, qui eſt ex contrario. Simul quidem.n. accidit mutari ex contrario in contrarium, aut in medium.ſed de hoc quidem poſterius dicemus. T.c. 48.

Oſtendit ꝙ contrarietas motuum non eſt accipienda ſm contrarietatem terminorum ex quibus incipit motus. Et hoc tribus rōnibus, quarum prima talis eſt. Duo motus, qui in idem tendunt non ſunt contrarij: ſed duo motus ex contrariis recedentes,poſſunt in vnū & idem tendere {ſimul.n.accidit mutari}.i.æqualiter {ex contrario in contrarium aut in medium} vt poſtea dicetur. & ſic ex vtroq; contrario contingit in vnum medium mutari. Non ergo motus propter hoc ſunt cō-
F trarij, quia à contrariis, incipiunt moueri. Secundam rationem ponit ibi.

Enimuero in contrarium mutari cauſa potius contrarietatis eſſe uidebitur, q̄ è contrario mutari. Hoc.n.abiectio contrarietatis,illud aſſumptio eſt. ARGY.

Sed magis in contrarium mutari uidebitur utiq; cauſa eſſe contrarietatis, q̄ ex contrario. hic quidem.n. diſceſſio contrarietate,ille uero acceptio.

Quæ talis eſt. Ex illo accipienda eſt rō contrarietatis in motu, quod magis facit motum eſſe contrarium: ſed contrarietas terminorum, ad quos motus terminatur, magis vr̄ eſſe cā contrarietatis motuum, q̄ contrarietas terminorum à quibus incipit motus: quia, cū dico motus incipere à contrariis terminis, dico remotionem contrarietatis: cum vero dico motus accedere Secunda rō.
G ad contraria,dico acceptionem contrarietatis: ergo nō accipitur contrarietas motuū ſm terminum à quo tātum. Tertiam ponit ibi.

Dicitur etiam quiſq; motus ex eo potius, in quod itur, q̄ ex eo ex quo fit mutatio.ſanatio.n.hiſce dicitur,quo acquiritur ſanitas: ægrotatio hiſce,quo ad ægritudinem itur. ARGY.

Et dicitur autem unuſquiſq; eo, in quod mutatur magis, q̄ eo ex quo: ut ſanatio, qui in ſanitatem: ægrotatio autem, qui in ægritudinem.

Quæ talis eſt. Ab eo, à quo aliquid recipit nomē & ſpēm,recipit etiam contrarietatem (cū contrarietas ſit differentia ſm formā) vt patet Decimo Methaphy. Sed vnuſquiſq; motus magis dr̄.i.denominatur & ſpēm recipit à termino in quem, q̄ à termino ex quo, ſicut ſanatio dicitur motus in ſanitatē, & ægritudo motus in Tertia rō.
H ægritudinem,& hoc etiam ſupra dictum eſt. Magis ergo accipienda eſt contrarietas motuum ſm terminum in quem, quàm ſm terminum à quo. Et ſic idem quod prius. Tertio ibi.

Reſtat igitur hiſce, quo in contraria pergitur, & hiſce quo ad contraria ex contrariis itur. Forſitan igitur fit,ut ij, quibus ad contraria proficiſcitur, & ex contrariis ſint, eſſe fortaſſe non idem: eundi (inq̄) in ſanitatem: atq; ex morbo: & eundi in morbum,atq; ex ſanitate. ARGY.

Relinquitur igitur, qui eſt in contraria, & qui eſt ad contraria, & contrariis. Fortaſſis quidem igitur accidit eos, qui in contraria & ex contrariis eſſe,ſed eſſe forſitan non idem. Dico autem, qui in ſanitatem ei, qui ex ægritudine, & qui ex ſanitate ei, qui in ægritudinem.

Concludit

Concludit ꝙ remotis duobus modis ſm contrarietatem terminorum acceptis, relinquuntur duo alij, ſ. tertius & quintus, quorum vnus eſt ſm ſolam contrarietatem terminorum ad quos, quem tangit cum dicit. {Qui eſt in contraria.} Alius qui eſt ſm contrarietatem vtrorumq; terminorum, quem tangit cum dicit. {Et qui eſt in contraria ex contrariis.} Primus autem modus non accipiebatur ſm contrarietatem aliquam terminorum, ſed ſm acceſſum & receſſum ab eodem termino. Concludit autem vlterius ꝙ forte hi duo modi reſidui ſunt idem ſubiecto: quia illi motus, qui ſunt in contraria, ſunt etiam ex contrariis: ſed forte ſm rõnem non ſunt idem propter diuerſas habitudines motus ad terminos, vt ſupra dictum eſt. & exẽplificat ꝙ motus, qui eſt in ſanitatem ei, qui eſt ex ęgritudine eſt idẽ ſubiecto, ſed non ratione. Et ſimiliter qui eſt ex ſanitate ei, qui eſt in ægritudinem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Cum autem à motu mutatio differat (ea nanq; mutatio motus ex, qua ex ſubiecto in ſubiectum itur) hiſce profecto motus, quo ex contrario in contrarium pergitur, contrarius eſt ei quo è contrario ad contrarium itur, ut hiſce, quo ex ſanitate in morbum ituri ei, quo ſanitas è morbo acquiritur.*

T.c.49. *Quoniam autem differt mutatio à motu (ex quodam.n. ſubiecto in quoddam ſubiectum mutatio, eſt motus:) qui eſt ex contrario in contrarium ei, qui eſt ex contrario in contrarium, motus contrarius eſt, ut qui eſt ex ſanitate in ægritudinem ei, ut, qui eſt ex ægritudine in ſanitatem.*

Oſtendit qũo accipiatur cõtrarietas in motu. & primo ſm ꝙ motus eſt ad contrarium. Scđo prout motus
T.c.52. eſt ad medium. ibi. {Qui autem ad medium.} Circa
primum duo facit. Primo oſtendit quid facit contrarie-
T.c.51. tatem ĩ motibus. Scđo quid in mutationibus. ibi. {Qui
autem eſt in contrarium.} Circa primum duo facit. Pri
T.c.50. mo oſtendit propoſitum ſyllogiſmo, ſcđo inductione.
ibi. {Manifeſtum autem eſt.} Ponit autem primo talẽ rõnem. Cõtrarietas aliquorum accipitur ſm propriam ſpeciem & rõnem ipſorum: ſed propria rõ ſpecifica motus eſt, ꝙ ſit quædam mutatio à quodam ſubiecto affirmato in quoddam ſubiectum affirmatum, habens duos terminos: in quo differt à mutatione, quę nõ ſemper habet duos terminos affirmatos. ergo relinquitur ꝙ ad contrarietatem motus requiritur contrarietas ex parte vtrorumq; terminorum, vt. ſ. proprie dicatur motus contrarius, qui eſt ex contrario in contrarium, ei, qui eſt ex contrario in contrarium, vt qui eſt ex ſanitate in ægritudinem, ei, qui eſt ex ægritudine in ſanitatem. Secundo ibi.

ARGY. *Patet autem & ex inductione, qui contrarij eſſe uidentur. Egrotare.n. ipſi ſanari, & diſcere ipſi decipi, non per ſeipſum contraria uidentur: ex contrariis. n. in contraria ſiunt. ut. n. ſcientiam per ſe quiſpiam, & per alium conſequi poteſt, ſic & deceptionem. Latio etiam, qua ſupra loca petuntur, ei contraria eſt lationi, qua ad infra loca itur: hæc .n. in longitudine contraria ſunt. Et ea qua itur ad extra, ei, qua ſiniſtra petuntur: hæc.n. in latitudine contraria ſunt. Et ea. qua pergitur ad ea, quæ ſunt ante, ei, qua itur ad ea, quæ ſunt poſt: hæc.n. in profunditate contraria ſunt.*

T.c.50. *Manifeſtum eſt autem & ex inductione, qualia uidentur contraria eſſe. Aegrotare.n. ipſi ſanari. & addiſcere ipſi decipi, non per ipſum: in contraria.n. ſicut.n. in ſcientia eſt, ſic & in deceptione, & per ſe ipſum conſequi, & per alium. Et*

A *ſurſum motus ei, qui eſt deorſum: contraria.n. hæc ſunt in lõgitudine. Et qui eſt ad dextram, ei, qui eſt ad ſiniſtram: contraria.n. hæc ſunt in latitudine. Et qui eſt ante, ei, qui eſt retro: contraria.n. hæc ſunt in altitudine.*

Maniſeſtat idem per inductionem. Et primo in alteratione corporali: quia ægrotare eſt contrarium ei, quod eſt ſanari. quorum primus eſt motus à ſanitate in ægritudinem, alius vero ab ægritudine in ſanitatẽ. Hoc etiam patet in alterationibus animæ. quia ei, quod eſt addiſcere, contrariũ eſt decipi: non ab ipſo, ſed ab alio. Hi.n. motus ſunt in contraria ex contrariis, quia addiſcere eſt motus ab ignorantia ad ſcĩam: decipi autem à ſcientia ad ignorantiam. Quare autem addit {non per ipſum} oſtendit ſubdens, ꝙ ſicut in ſcĩa contingit ꝙ aliquis per ſeipſum acquirat eam, & hoc vocatur inueni-
B re: qñq; vero non per ſeipſum, ſed ab alio, & hoc vocatur addiſcere, ita contingit ꝙ aliqñ aliquis decipitur à ſeipſo, aliqñ ab alio: & hoc proprie opponitur ei, quod eſt addiſcere. & hoc etiam apparet in motu locali. quia motus ſurſum eſt contrarius ei, qui eſt deorſum: quæ ſunt contraria ſm longitudinem. Et motus, qui eſt ad dextrum, eſt contrarius ei, qui eſt ad ſiniſtrum: qui ſunt contrarij ſm latitudinem. Et motus, qui eſt ante, eſt contrarius ei, qui eſt retro, quæ ſunt contraria ſm altitudinem. Sed cõſyderandum eſt ꝙ hic loquitur de iſtis differentiis poſitionum, vt de longitudine, latitudine, & altitudine ſm ꝙ ſunt in homine: quia ſurſum & deorſum conſyderantur ſm longitudinem hominis: dextrũ autem & ſiniſtrum ſm latitudinem eius. ante & retro ſm groſsitiem eius, quæ dr̃ altitudo vel profunditas. Iterum conſyderandum eſt ꝙ ſm ſurſum & deorſum in-
C uenitur contrarietas in motibus etiam naturalibus. ſed ſm dextrum & ſiniſtrum, ante & retro, inuenitur contrarietas in motibus non ſm naturam, ſed ſm motum, qui eſt ab anima, quæ mouet in has contrarias partes. Deinde cum dicit.

Is autem, qui ſolum ad contrarium eſt, non motus ſed mutatio eſt: uelut album fieri non ex aliquo. ARGY.

Qui autem eſt in contrarium ſolum non eſt motus, ſed mutatio: ut fieri album non ex quodam eſt. T.c.52.

Oſtendit qualiter ſit contrarietas in mutationibus. Et primo oſtendit qũo accipiatur contrarietas mutationum in rebus, in quibus inuenitur cõtrarietas, Scđo Infra.
qũo accipiatur in rebus, in quibus non eſt contrarietas ibi. {Quibus autem non eſt contrarium.} Dicit ergo primo ꝙ, ſi accipiatur contrarietas ſolum ex parte ter-
D mini ad quem, vt dicatur contrarius, qui eſt in contrarium, hoc non facit contrarietatem motus, ſed mutationis, quæ eſt generatio & corruptio: ſicut fieri album, & fieri nigrum contraria ſunt. Nec oportet ꝙ contrarietas harum generationum attendatur ſm contrarietatem termini à quo: quia in generatione terminus à quo non eſt aliquid affirmatum, ſed aliquid negatum. fit.n. album ex non albo, nõ autem ex aliquo affirmato. Non.n. mutatio de ſubiecto in ſubiectum eſt mutatio, ſed motus. Secundo ibi.

Quibus etiam non eſt contrarium, ea mutatio, quæ eſt ex ipſo, ei mutationi contraria eſt, quæ eſt ad ipſum. quapropter generatio corruptioni contraria eſt, abiectioq; accretioni. Hæ autem mutationes, non motus ſunt. ARGY.

Quibus autem non eſt contrarium, mutatio quæ eſt ex

ipſo, ei, quæ eſt in ipſum, contraria eſt. unde generatio corruptioni contraria eſt, & remotio acceptioni. Hæ autem mutationes quidem, motus autem non ſunt.

Oſtendit ꝙ in illis, in quibus non eſt contrarietas, ſicut in ſubſtantiis & aliis hmõi attenditur contrarietas mutationum ſm acceſſum & receſſum ab eodem termino. Et hoc eſt ꝙ dicit, ꝙ in illis, in quibus non eſt contrarium, accipitur contrarietas mutationis ex eo ꝙ eſt receſſus ab eo & ꝙ eſt acceſſus in ipſum idem, ſicut acceſſus ad formam ignis, quod pertinet ad generationem eius: & receſſus ab eadem forma, quod pertinet ad eius corruptionem, ſunt cõtraria. vnde generatio eſt contraria corruptioni, & quæcunq; remotio cuicunq; acceptioni. Sed huiuſmodi non ſunt motus, ſed mutationes. Patet ergo ꝙ ex quinque modis ſupra poſitis, duo. ſ. ſecundus, & quartus ad nihil vtiles ſunt. Vnus autem conuenit ad contrarietatẽ mutuum. duo autẽ congruũt ad contrarietatẽ mutationum. Deinde cũ dicit.

Summa totius lectionis.

ARGY. *Hi uero motus, quibus ad medium itur, in quibus contrariorum eſt medium, in contrariis quodammodo ſunt ponendi. Motus. n. ad utrum extremorum eatur, medio ipſo utitur, ut extremo. uelut è fuſco quidem itur in album, tãq̃ è nigro: è nigro uero in fuſcum, tanq̃ in album. Medium. n. ad utrũq; extremorum contrarij rõnem quodammodo ſubit, ut prius dictum eſt. Motus igitur hoc pacto motui contrarius eſt, hiſce quo è contrario in contrarium pergitur, ei, quo è contrario in contrarium itur.*

T.c.52. *Qui autem ad medium motus ſunt, quibuſcunq; contrariorum aliquid eſt medium, tanq̃ in contraria quodammodo ponendi ſunt. Sicut. n. cõtrario utitur medio motus, ad utrauis fiat mutatio, ut ex fuſco quidem in album, tanq̃ ex nigro: ex albo autem in fuſcum, tanq̃ in nigrum: ex nigro autem in fuſcum, tanq̃ in album. fuſcum. n. medium ad utrunq;, dicitur quodammodo extremorum, ſicut dictum eſt prius. Motus igitur motui contrarius eſt ſic, qui eſt ex contrario in contrarium, ei, qui ex contrario in contrarium.*

Determinat de cõtrarietate motus ex parte medij. & dicit ꝙ in quibuſcunq; contrariis inuenitur medium, motus qui terminantur ad medium, hoc mõ ponendi ſunt eſſe contrarij, ſicut illi, q terminantur ad contraria: quia motus vtitur medio ſicut contrario, ita ꝙ ex medio contingit mutari vtrunq; terminorum: ſicut ex fuſco, quod eſt medium inter album & nigrum, hoc mõ mutatur in album, ac ſi mutaretur ex nigro in album: & econtra, ex albo ſic mutatur aliquid in fuſcum, ac ſi mutaretur in nigrum. & ex nigro mutatur in fuſcum, ac ſi mutaretur in album. quia fuſcum, cum ſit medium ad vtrunq; extremorum, dr̃ vtrunq;, quia in comparatione albi eſt nigrum, & in comparatione nigri eſt album, vt ſupra dictum eſt. Vltimo autẽ concludit quod principaliter intendit, ſ. ꝙ motus ſit contrarius motui ſm contrarietatem vtrorumq; extremorum.

LECTIO IX.

Quæ quies cui motui oppoſita ſit, deq; quietum adinuicem, & in mutationibus contrarietate ſermo habetur.

ARGY. *Cum autem motui non ſolum motus eſſe contrarius, ſed quies etiam uideatur, hoc definiamus oportet. abſolute nãq; motus motui contrarius eſt. Opponitur autem, & quies. priuatio. n. eſt. Priuatio uero quodammodo contraria dicitur.*

T.c.53. *QVoniam autem motui non ſolum eſſe uidetur contrarius motus, ſed & quies, hoc determinandũ eſt. E Simpliciter quidem. n. contrarius eſt motus motui. Opponitur autem, & quies. priuatio. n. eſt. Eſt autem ſic, ꝙ priuatio contraria dicatur.*

Poſtquam determinauit Philoſophus de contrarietate motuum, hic determinat de cõtrarietate quietum. Et primo in motibus, Scđo in mutationibus. ibi {Quibus autem non ſunt contraria.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ quies ſit contraria motui, Scđo quę cui, ibi {Qualis autem.} Dicit ergo primo, ꝙ, quia motui non ſolum vr̃ contrariari motus, ſed etiã quies, determinandum eſt qualiter hæc, ſ. quies contrariatur motui: quia ſimpliciter quidem, & proprie, & perfecte contrariatur motus motui, ſed etiam quies opponitur motui, cum ſit priuatio motus. Et ꝙ priuatio quodammodo ſit contrariũ patet. eſt. n. priuatio & habitus prima contrarietas, vt dr̃ in Decimo Metaphy. quia. ſ. in F omnibus contrariis ſaluatur priuationis ratio & habitus, cum ſemper alterum ſit quaſi priuatio reſpectu alterius, vt album reſpectu nigri, & amarum reſpectu dulcis. Secundo ibi. T.c.55. Infra.

ARGY. *Quæ autem cuinam contraria eſt: an ei motui, qui eſt in loco ea quies eſt contraria, quæ eſt in loco? Verum hoc, non ſimpliciter dicitur. Vtrum. n. hiſce motus, qui eſt ex hoc, ei quieti quæ eſt hic, opponatur, an hiſce quo ad hoc itur.*

Qualis autem quali, ut ei, qui eſt ſecundum locum, quæ ſecundum locum. Sed hoc non dicitur ſimpliciter. Vtrum. n. ei, quæ eſt hic, manſioni, qui eſt ex hoc, aut qui eſt in hoc, motus opponitur.

Oſtendit quæ quies, cui motui contrarietur. Et circa hoc tria facit. Primo mouet qõnem. Scđo determinat veritatem. ibi. {Manifeſtum igitur eſt.} Tertio probat. G ibi {Motui autem ei &c.} In qõne autem, quam ponit, vnum ſupponitur. ſ. ꝙ non oĩs quis omni motui opponaſ, ſed aliqualis quies aliquali motui, ſicut motui, qui eſt ſm locum quies ſm locum. Sed quia {hoc reuidendum & conſyderandum non ſimpliciter}. i. vniuerſaliter dr̃, reſtat. ſ. quærendum vlterius, vtrum manſioni, i. quieti, quæ eſt in aliquo termino, puta in albo, opponatur motus aut ille qui eſt in albo. ſ. dealbatio, aut ille qui ex albo, ſ. denigratio. Secundo ibi. T.c.54. Tertia.

ARGY. *Patet igitur, cum duobus ĩ ſubiectis ſit ipſe motus, ei quidem motui, qui eſt ex hoc in contrarium, oppoſitam eam eſſe quietem, quæ eſt in hoc: ei uero, qui eſt ad hoc. econtraria eam quæ in contrario eſt.*

T.c.54. *Manifeſtum igitur eſt, ꝙ, quia in duobus motus ſubiectis eſt, huic quidem, qui ex hoc eſt in contrarium, quæ eſt in hoc H quies: huic autem qui ex contrario in hoc, quæ in contrario quies.*

Determinat veritatem. Et primo q̃tum ad contrarietatem motus ad quietẽ. Scđo q̃tum ad contrarietatẽ quietum adinuicem. ibi. {Simul autem} Dicit ergo primo, ꝙ, cum motus ſit inter duo ſubiecta, i. inter duos terminos affirmatos, motui, qui eſt ex hoc termino in ſuum contrariũ, contrariatur quies, quę eſt in cõtrario. ſicut motui, qui eſt ex albo in nigrũ, contrariatur quies, quæ eſt in albo. Et motui, qui eſt ex contrario in hoc, contrariatur quies, quæ eſt in contrario. ſicut motui, qui eſt ex nigro in album, contrariatur quies, quę eſt in nigro. Secundo ibi. Infra.

ARGY. *Simul autem hæ & inter ſeſe ſunt contrariæ. Etenim abſurdum eſt, ſi motus quidem contrarij ſunt, quiete uero con-*

trariæ nõ ſunt. Sũt aũt hæ, quæ ĩ cõtrariis ſunt. ea nãq; quies, quæ eſt in ſanitate, ei quieti contraria eſt, quæ eſt in morbo.

Simul autem & ad inuicem contrariæ hæ ſunt. Et namq; inconueniens eſt, ſi motus quidem contrarij ſunt, quietes autem oppoſitæ non ſunt. Sũt autem in oppoſitis hæ, ut quæ eſt in ſanitate quies, ei, quæ eſt in ægritudine.

Agit de contrarietate quietum adinuicem. & dicit ꝙ hæ quietes ſunt contrariæ adinuicem, quæ ſunt in contrariis terminis. Inconueniens.n.eſt, ſi motus ſunt contrarij adinuicem, & quietes adinuicem non opponantur: Et quõ ſunt oppoſitæ quietes, q̃ ſunt in oppoſitis, exemplificat ſubdẽs ꝙ quies, quæ eſt in Sanitate, opponitur quieti, q̃ eſt in ęgritudine. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Et ei motui, quo ex ſanitate in morbum itur. & nãque quo è morbo itur in ſanitatem contrariam eſſe ægritudini, extra fines eſt rationis. Motus.n.in ipſum, ĩ quo ſtatur profectio potius eſt ad quietem, quam accidit fieri ſimul cũ motu. hunc autem, aut illum eſſe contrarium illi, neceſſe eſt. Nõ enim ea quies, quæ in albedine eſt, ei motui cõtraria eſt, quo ad ſanitatem acceditur.*

Motui autem ei, qui eſt ex ſanitate in ægritudinem. ei.n. qui eſt ex ægritudine in ſanitatem, irrationabile eſt. Qui.n. in ipſo motus eſt, in quo ſtetit, quietatio magis eſt, ſecundum ꝙ accidit ſimul fieri cum motu. neceſſe autem eſt hanc, aut illam eſſe. Non.n. quæ eſt in albedine quies, contraria eſt ei, quæ eſt in ſanitate.

Probat quod dixerat de cõtrarietate quietis ad motum, & dicit, ꝙ motui, qui eſt ex ſanitate in ægritudinem, opponitur quies, quæ eſt in ſanitate: quia irrationabile eſſet ꝙ quies, quæ eſt in ſanitate, opponeretur motui, qui eſt ex ægritudine in ſanitatem. Et hoc ſic probat, quia eius motus {qui eſt in ipſo}.i.ad aliquem terminum, ſtatus in eodem termino {eſt magis quietatio}.i.eius conſeruatio vel perfectio, q̃ ꝙ ei opponatur. Et ꝙ quies in termino ad quem ſit motus pfectio, patet per hoc ꝙ ſimul ſit ipſa quies cum motu: quia ipſum moueri ad terminum, eſt fieri quietẽ. Vnde, cùm motus ſit cauſa ipſius quietis, non poteſt ei opponi, qa oppoſitum non eſt cauſa ſui oppoſiti. Sed neceſſe eſt ꝙ motui contrarietur, vel hæc quies, q̃ eſt in termino ad quem, aut quies, q̃ eſt in termino à quo. Non.n.põt dici, ꝙ quies, q̃ eſt in aliqua alia ſpecie, contrarieť motui vel quieti: ſicut ꝙ quies, q̃ eſt in albedine, contrarietur quieti, q̃ eſt in ſanitate: aut motui, qui eſt in ſanitate. Cum ergo quies, q̃ eſt in termino ad quem, non contrarietur motui, relinquitur ꝙ cõtrarietur ei quies, q̃ eſt in termino à quo. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quibus autem non eſt contrarium, eorum mutatio quidem oppoſita eſt ea, quæ eſt ex ipſo ei, quæ eſt ad ipſum. Motus uero nõ eſt, uelut ea, quæ eſt ex ente ei, quæ eſt ad ens.*

T.c.55. *Quibus autem non ſunt contraria, horum mutatio quidẽ eſt oppoſita ei, quæ eſt ex ſeipſo, ei quæ eſt in ipſum. Motus autem non eſt, ut quæ ex eſſe, ei, quæ eſt in eſſe.*

Determinat de contrarietate quietis in mutationibus. Et circa hoc tria facit. Primo reſumit quod dictũ eſt de contrarietate mutationum. Secundo oſtendit ꝙ mutationi non opponitur quies, ſed non mutatio. ibi
Infra. {Quies quidem horum.} Tertio oſtendit quõ ſi mutatio contrarietur mutationi. ibi {Simile autem aliquid
Quinta. 55. eſt.} Reſumit ergo primo quod ſupra dictum eſt, ſ.ꝙ

A in mutationibus, in quibus non eſt contrarietas in terminis, ſicut in generatione & corruptione ſubſtantię, oppoſitio accipitur ſm acceſſum & receſſum ab eodẽ termino. eſt enim mutatio, quæ eſt ex ipſo aliquo termino, oppoſita mutationi, quæ eſt in ipſum. Sicut mutatio {quæ eſt ex eſſe}.ſ.corruptio opponitur ei {quæ eſt in eſſe}.ſ.generationi, cùm tamen neutra earum ſit motus. Secundo ibi.

Et quies quidem, horum non eſt, mutationis autem uacuitas eſt. ARGY.

Quies quidem horum non eſt, immutatio autem eſt.

Oſtendit ꝙ his mutationibus non opponitur quies. Et circa hoc tria facit. Primo proponit quod intendit. Scdo interſerit quandam dubitationem. ibi {Et ſi quidem aliquid erit.} Tertio probat propoſitum ibi. {Si Tertia. 55. Quarta.
B autem hoc.} Dicit ergo primo, ꝙ ĩ his mutationibus, quæ non ſunt inter contraria, non inuenitur quies oppoſita: ſed illud, qđ oppoñ eis. ſicut quies motus poteſt vocari {immutatio}, i.non mutatio. Scdo ibi.

Atq; ſi ſubiectum quidem quippiam ſit, ea mutationis uacuitas, quæ eſt in ente ei, quæ eſt in non ente contraria eſt. Sin id, quod haud eſt non quippiam ſit, dubitauerit quiſpiã ſanè, cui nam ſit contraria ea mutationis uacuitas, quæ eſt in ente, & ſit ne quies.

Et ſiquidem aliquid erit ſubiectum, quæ eſt in eſſe non mutatio, ei, quæ eſt in non eſſe, contraria erit. Si uero non eſt aliquid ei quod non eſt, dubitabit aliquis cui ſit contraria, quæ in eſſe non mutatio, uel quies eſt.

Interſerit quandam dubitationem circa præmiſſa. Dictum eſt.n.ꝙ mutatio, quæ eſt ad eſſe, contrariatur mutationi, quæ eſt ex eſſe: quæ quidem eſt in non eſſe.
C Hoc autem quod dico non eſſe, poteſt dupliciter accipi. Vno modoꝙ habeat aliquod ſubiectũ, vel ens actu, ſicut non album in corpore: vel in potentia tm̃ ens, ſicut priuatio formæ ſubſtantialis eſt in materia prima. aut intelligitur tale non eſſe, quod non habet aliquod ſubiectum, ſed eſt oĩno non ens. Si primo modo accipiatur non eſſe, ꝙ habeat aliquod ſubiectum, tunc inueniri poterit quõ vna non mutatio, ſit contraria alij non mutationi: quia poterit dici ꝙ non mutatio, quæ eſt in eſſe, opponiť nõ mutationi, quę eſt in non eſſe. ex quo.n.nõ eſſe habet ſubiectũ, nihil prohibet dicere ꝙ illud ſubiectũ permaneat in illo non eſſe, qđ eſt ipſum nõ mutari. Si vero non ſit aliquid {ei qđ non eſt} .i.ſi ipſi non eſſe non eſt aliqđ ſubiectũ, tunc dubitatio remanet, cui nõ mutationi ſit cõtraria illa non mutatio, vel quies, quę eſt in eſſe. Quod.n. oĩno non eſt, non po-
D teſt dici quieſcere aut imutabiliter pmanere. et quia neceſſe eſt ꝙ nõ mutationi, vel quieti, quæ eſt in eſſe, ſit aliqua non mutatio contraria, manifeſtũ ex hoc fit, ꝙ illud non eſſe, à quo eſt generatio, & in qđ tendit corruptio, eſt non eſſe habens ſubiectum. Tertio ibi.

Quod ſi eſt, aut non omnis quies motui contraria eſt, aut generatio corruptioñe motus ſunt. Patet igitur quietem illã non eſſe dicendam, niſi & ipſe ſint motiones. ARGY.

Si autem hoc eſt, aut nõ omnis quies motui contraria eſt, aut generatio & corruptio motus ſunt. Manifeſtum igitur, ꝙ quies non dicenda eſt, ſi non & hæ motus.

Oſtendit quod ſuppoſuerat, ſ.ꝙ id, quod oppoñ gñationi & corrup. non ſit quies. Si.n.hoc daretur, ſ.ꝙ eſſet quies, ſequereť alterum duorum, ſ.ꝙ aut non oĩs quies eſſet contraria motui, aut ꝙ generatio & corru-

ptio ſit motus. Vnde manifeſtum eſt ꝙ id, quod opponitur generationi & corruptioni, non dicitur quies, Lec. 2. T. c. 8. niſi generatio & corruptio eſſet motus, quod ſupra improbatum eſt. Deindẽ cum dicit.

ARGY. *Sed ſimile quid quieti, atq; mutationis uacuitatem. Contrarium uero, aut nulli prorſus, aut ei mutationis uacuitati: quæ eſt in non ente, aut corruptioni. hæc eſt enim ex ipſa, generatio uero in ipſam.*

Simile autem aliquid eſt, & immutatio. Contraria autem eſt. aut nulli aut ei, quæ eſt in non eſſe aut corruptioni. hæc enim ex ipſa, generatio autem in ipſam.

Oſtendit qũo non mutatio ſit contraria mutationi. & dicit ſimile eſſe de contrarietate immutationis ad mutationem, ſicut dẽ contrarietate quietis ad motum. quia immutatio, quæ eſt in eſſe, contraria eſt vel nulli immutationi (quod eſſet, ſi non eſſe non baberet ſubiectum) aut ei non mutationi, quæ eſt in non eſſe, ſi nõ eſſe habet ſubiectum. Et hæc contrarietas eſt per modum, quo quies opponitur quieti. Aut etiam non mutatio, quæ eſt in eſſe, opponitur corruptioni, vt quies motui. Non autem opponitur generationi, quia corruptio recedit ab immutatione vel quiete, quę eſt in eſſe: gñatio vero tendit in illam. Motui aũt & mutationi nõ oppoñr quies in termino ad quẽ, ſed in termino à quo.

LECTIO X.

Tres dubitationes de præmiſſa proponuntur, ac ſoluuntur.

ARGY. *Dubitauerit autem quiſpiam cur in mutatione quidem quæ eſt in loco, tam quetis q̃ motus ſecũdum naturam ſunt. præterq; naturam, in cæteris uero non ſunt. ut alteratio alia ſit ſecundum naturam, alia præter naturam. non. n. ſanatio magis, q̃ ægrotatio ſcđm naturam eſt: aut dealbatio q̃ denigratio. Similiter & in accretione decretioneúe. neq;. n. hæ inter ſeſe contrariæ ſunt, ut altera ſit ſecundum naturam, altera præter naturam. neq; accretio accretioni ſimili modo contraria eſt, decretioúe decretioni. In generatione quoque corruptioneúe eadem rõ eſt. neq;. n. generatio quidem eſt ſecundum naturam, corruptio autem præter naturam: ſeneſcere. n. ſcđm naturam eſt. Neq; generationem aliam ſecundum naturam, aliam præter naturam eſſe uidemus.*

T. c. 56. *Dvbitabit autem aliquis [illegible]re in mutatione quidem ſecundum locum, ſunt [illegible] ſcđm naturam, & extra naturam & quietes, & motus, in aliis autem non. Vt alteratio, hæc quidem ſcđm naturam, illa autem extra naturam. nihil. n. magis ſanatio aut ægrotatio, ſcđm naturã aut extra naturam, neq; dealbatio, aut denigratio: ſimiliter autem eſt & in augmento & decremento. neq;. n. adinuicem hi contrarij ſunt, ut ſcđm naturam aut extra naturam, neq; augmentum augmento. Et in generatione autem & corruptione eadem rõ eſt. neq;. n. generatio quidem ſcđm naturam, corruptio autem extra naturam: ſeneſcere. n. ſcđm naturam eſt. neq; generationem uidemus, aliam quidem ſecundum naturam, aliam uero extra naturam.*

Poſtq̃ Philoſophus determinauit de contrarietate motuum & quietum, hic mouet quaſdam dubitationes circa præmiſſa. Et circa hoc duo facit, primo ponit dubitationes & ſoluit eas. Scđo manifeſtat quædam, Tex. 64. quæ in illis dubitationibus poſſent eſſe dubia. ibi. {Dubitabit autem aliquis.} Prima pars diuiditur ĩ tres par- E tes, ſm tres dubitationes, quas mouet, & patent partes in litera. Circa primum duo facit. Primo mouet dubitationem. Scđo ſoluit. ibi {Aut ſi eſt, quod violentia T. 57. fit.} Mouet ergo primo dubitationem, quare in genere motus localis inuenitur quidam motus, & quædam quies ſm naturam, & quædam extra naturã. & in aliis generibus non inuenitur hoc: puta ꝙ vna alteratio ſit ſm naturam, & alia extra naturam: quia non vr̃ magis eſſe ſanatio ſm naturam, vel extra naturam, q̃ ęgrotatio, cum vtraq; procedat à principio naturali intrinſeco: & ſimiliter eſt in dealbatione & denigratione, & augmento & decremento: quia neq; iſti duo motus ſic contrariantur adinuicem, vt vnus ſit ſecundum naturam, & alter extra naturam, cũ vtrũq; naturaliter prouueniat: neq; augmentum ſic contrariatur augmento, vt quoddam ſit ſm naturam, & quoddam extra natu- F ram, & eadẽ rõ eſt de generatione & corruptione. Nõ . n. poteſt dici ꝙ generatio ſit ſm naturam, & corruptio extra naturam: quia ſeneſcere, quod eſt via in corruptionem, accidit ſm naturam. Neq; etiam videmus ꝙ vna generatio ſit ſm naturam, & alia extra naturam. Videtur autem quod hic dicitur contrarium ei, quod Dubium. dicitur in Secundo de Cœlo, ꝙ ſenium, & omnis de- Tex. 37. ſectus & corruptio eſt contra naturam. Sed dicendum eſt ꝙ ſenium, & corruptio, & decrementum eſt quo- Solutio. dammodo contra naturam, & quodammodo ſm naturam. ſi. n. conſyderetur propria natura alicuius rei, quæ dicitur natura particularis, manifeſtum eſt ꝙ oĩs corruptio, & defectus, & decrementum eſt contra naturam: quia vniuſcuiuſq; natura intendit conſeruationem proprij ſubiecti: contrarium autem accidit ex defectu ſeu debilitate naturæ. ſi autem conſyderetur na- G tura in vniuerſali, tunc omnia huiuſmodi proueniunt ex aliquo principio naturali intrinſeco, ſicut corruptio animalis ex contrarietate calidi & frigidi, & eadem ratio eſt in aliis. Secundo ibi.

ARGY. *Quod ſi id, quod eſt ui, præter naturam eſt: & corruptio ſanè corruptioni contraria erit, ea quæ eſt ui, quæ eſt præter naturam ei, quæ eſt ſecundum naturam. Sunt igitur & generationes uiolentæ, fatoq; non definitæ, quibus hæ quæ ſunt ſecundum naturam contrariæ ſunt. Et accretiones itidem uiolentæ, decretionesúe, ut eorum accretiones, qui ob delitias cito pubeſcunt, & ea frumenta, quæ cito adoleſcunt, incrementaq; ſuſcipiunt, antea quàm humo bene compreſſa, ſtirpium eliciant fibres: In alteratione uero quomodo res ſe habet: An modo eodem eſſe enim poſſunt alterationes partim uiolentæ, partim naturales. Qui nanq; in H non diiudicantibus diebus liberantur, hi præter naturam alterari uidentur, qui uero in diiudicantibus, hi ſecundum naturam alterantur.*

T. c. 57. *At ſi eſt, quod uiolentia fit extra naturam, tunc & corruptio quæ uiolenta, erit corruptioni contraria, ut quæ extra naturam ei, quæ eſt ſecundum naturam. Ergo & generationes, quædam ſunt uiolentæ & non fatatæ, quibus contrariæ ſunt eæ, quæ ſecundum naturam. Et augmenta ſunt uiolenta, & decrementa, ut augmenta eorum, quæ velociter propter alimentum pubeſcunt. & tritica quæ cito adoleſcunt, & non conſtringuntur.* T. c. 58. *In alteratione autem qualiter, aut ſimiliter. Erunt enim aliæ quidem uiolentæ, aliæ uero naturales, ut dimiſſi non in criticis diebus, alij autem in criticis. illi quidem extra naturam alterantur, hi uero ſecundum naturam.*

Soluit

Soluit propoſitam q̃onem per interemptionem. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ in quolibet genere motus inuenitur ſm naturam, & extra naturam. Sc̃do oſtendit q̃uo hæc duo in motibus & quietibus contrarientur. ibi. {Oĩno quidem.} Circa primũ duo facit. Primo determinat veritatem. Sc̃do mouet obiectionem. ibi. {Erunt igitur corruptiones.} Dicit ergo primo, ꝙ, cum illud, quod fit ex violentia, ſit extra naturam (quia violentum eſt cuius principium eſt extra, nil conferente vim paſſo: naturale autem eſt, cuius principium eſt intra) ſequitur ꝙ corruptio violenta, ſit corruptioni naturali contraria: ſicut corruptio extra naturam eſt contraria corruptioni, quæ eſt ſm naturam. Et per eandem rõnem concludit, ꝙ quædam generationes ſunt violentæ {& non fatatæ} .i. non procedentes ſm ordinem cauſarum naturalium. Quia ipſe ordo cauſarum naturalium fatũ dici poteſt, ſicut aliquis facit naſci roſas, aut aliquos fructus per aliqua artificia temporibus non ſuis: & ſimiliter etiam aliquo artificio procreatur generatio ranarum, aut aliquorum huiuſmodi naturalium. vnde, cum hæ duæ generationes ſint violentæ, per conſequens ſunt extra naturam: quibus contrariantur generationes, quę ſunt ſm naturam. Idem etiam concludit conſequenter in augmento & decremento. Sunt.n. quædam augmenta violenta & extra naturam, ſicut patet in his, quæ velocius debito ad pubertatem proueniũt, propter teneritudinem, vel propter alimentum. i. propter hoc ꝙ delitioſe & abundanti alimento nutriuntur. quod apparet in augmẽto tritici. Qñq;.n. frumenta augentur innaturaliter propter abundantiam humorum: & non conſtringuntur, vt ſint ſpiſſa & ſolida per debitam digeſtionem. Et ſimiliter apparet in alterationibus. Sunt.n. quædam alterationes violentæ, & quædam naturales. vt patet maxime in ſanatione. Quidam.n. dimittuntur à febribus, non in criticis diebus, & iſti alterantur extra naturam: alij vero in criticis diebus, & iſti alterantur ſecundum naturam. Secundo ibi.

T. 5 9. Infra.

Quid violentum.

Quid naturale.

Quid fatum.

ARGY. *Ipſæ igitur corruptiones inter ſeſe erunt contrariæ: nõ ſolum generationi. At quid probibet. Sunt.n. aliquo modo contrariæ. etenim ſi altera uoluptatem, altera dolorem afferet, erunt hoc quoq; pacto contrariæ. Quare non abſolute corruptioni corruptio eſt contraria: ſed ut altera ipſarum eſt talis, altera talis.*

Erunt igitur corruptiones contrariæ adinuicem, non generationi. Et quid prohibet? eſt.n. ut ſic. & nãq; ſi hæc quidem dulcis, illa uero triſtis eſt. Quare non ſimpliciter corruptioni corruptio contraria eſt, ſed hæc quidem huiuſmodi, alia uero huiuſmodi, harum eſt.

Obiicitur contra prædicta. Cum id.n. quod eſt extra naturam, contrarietur ei, quod eſt ſm naturam, ſi inuenitur quædam generatio ſm naturam, & quædam contra naturam, & corruptio ſitr: ſequitur ꝙ corruptiones ſunt contrariæ adinuicem, & non generationi: quia vnum non poteſt duobus eſſe contrarium. Et hoc ſoluit dicens, ꝙ nihil prohibet generationi generationem eſſe contrariã, & corruptionem corruptioni. Sic .n. verum eſt hoc, etiam remota contrarietate eius, qđ eſt ſm naturam, & eius, qđ eſt extra naturam: quia ſi eſt quędam generatio & corruptio dulcis, & alia triſtis, oportet generationem generationi eſſe contrariam, & corruptionem corruptioni. Dr̃ autem generatio & corruptio dulcis, quia ex minus nobili corrupto, genera-

A tur magis nobile: ſicut ex aere corrupto generatᷓ ignis. Generatio autem & corruptio triſtis, qñ ex magis nobili corrupto, generatur minus mobile, vt ſi ex igne generetur aer. Nõ tñ ſequitur ſi corruptio opponitur corruptioni, ꝙ non opponatur generationi: quia corruptio opponitur generationi ſm rõnem ſui generis: corruptio autem corruptioni, ſm rõnem propriæ ſpeciei. Sicut auaritia contrariatur largitati ſm cõtrarietatem vitij ad virtutem: prodigalitati vero ſm propriam ſpeciei rõnẽ. Et hoc eſt quod concludit, ꝙ corruptio non eſt contraria corruptioni {ſimpliciter}. i. in vniuerſali: ſed corruptionũ, hæc quidẽ eſt talis, illa vero talis, i. violẽta & extra naturã, vel dulcis & triſtis. Deinde cũ dicit.

Omnino igitur motus quiesúe, dicto modo ſubeunt contrarietatem. motus.n. quo ad ſupera pergitur, contrarius ARGY.
B *eſt motui, quo ad infera itur. Loci.n. hæ ſunt contrarietates. Fertur autem ignis latione, qua ſupera petuntur natura, terra autem latione qua ad infera loca accedítur. atq; lationes ipſorum contrariæ ſunt. Ignis autem ſurſum quidem fertur natura, deorſum uero præter naturam. atq; motus ipſius ſcd̃m naturam, contrarius eſt ipſius motui præter naturam. Quietes etiam ſimili modo ſeſe habere uidentur. quies.n. in ſuperis, motui quo in deorſum itur, contraria eſt. Atq; terræ quies quidem illa præter naturam eſt hic, autem motus ſecũdum naturam. Quare motui quies contraria eſt ea, quæ eſt præter naturam ei, qui eſt ſcd̃m naturam eiuſdem. etenim motus eiuſdem, hoc modo contrarius eſt. Alter.n. ſecundum naturam erit, aut hiſce, quo ſurſum itur: aut hiſce, quo infera loca petuntur, alter præter naturam.*

Oĩno igitur contrarij motus & quietes, dicto modo ſunt, T.c. 59.
C *ut qui eſt ſurſum, ei, qui eſt deorſum. loci.n. contrarietates hæ ſunt. Fertur autem ſurſum quidem motu natura ignis, deorſum uero, terra. & contrariæ ipſorum loci mutationes ſunt. ignis. autem ſurſum quidem natura, deorſum autem extra naturam. Et contrarius quidem motus eſt, qui eſt ſecundum naturam ipſius, ei qui eſt extra naturam. & quietes etiam ſimiliter. Quæ nanq; eſt ſurſum quies ei qui eſt de ſurſum in* T.c. 60. *deorſum motui contraria eſt. eſt autem terræ illa quidem quies extra naturam, motus autem hic ſecundum naturam. Quare motui quies contraria eſt quæ eſt extra naturam, ei, qui eſt ſecundum naturam eiuſdem. motus etenim eiuſdem contrarius ſic eſt. Alia quidem ſecundum naturam ipſarum erit ſurſum aut deorſum, alia autem extra naturam.*

Oſtendit quomodo ſit cõtrarietas in motu & quiete per id, quod eſt extra naturam & ſm naturam. & di-
D cit ꝙ non ſolum generatio eſt contraria generationi & corruptioni, per id, quod eſt ſm naturam & extra naturam, ſed etiam vniuerſaliter motus & quietes ſunt hoc mõ contrarij, ſicut motus, qui eſt ſurſum, eſt contrarius motui, qui eſt deorſum: quia ſurſum & deorſum ſunt contrarietates loci & vterq; illorum motuum eſt naturalis alicui corpori. Ignis enim naturaliter fertur ſurſum, terra vero deorſum. Et iterum vtriuſq; horum motuum eſt accipere contrarias differentias, ſ. ꝙ eſt ſm naturam & extra naturam. & hoc eſt quod dicit {& contrarię ipſorum,} ſcilicet motuum differentiæ ſunt. Vel poteſt intelligi quòd ipſorum corporum quæ mouentur, ſunt contrariæ motuum differentiæ, ideſt ſecundum naturam & extra naturam. motus enim ſurſum eſt quidem naturalis ignis, ſed moueri deorſum eſt ei extra naturam. Et ſic patet, ꝙ mo-

tus, qui eſt ſecundum naturam, eſt contrarius ei, qui eſt extra naturã. Et ſimiliter eſt de quietibus, quia quies quæ eſt ſurſum, eſt contraria motui qui eſt deſurſum in deorſum. Sed illa quies eſt terrę innaturalis: ſed motus qui eſt deorſum eſt ei ſecũdum naturam. Vnde patet ſecundum præmiſſa, ꝙ quies quæ eſt exrra naturã, eſt contraria motui naturali eiuſdem corporis: quia étiam in eodem corpore motus ſic contrariantur adinuicem, ꝙ ſcilicet motus naturalis vnius corporis eſt contrarius motui innaturali eiuſdem corporis. Et ſic eſt etiam de quiete. quia alia quietum contrarium, erit ſecundum naturam, vt ſurſum igni, & deorſum terræ: alia verò extra naturam, vt deorſum igni, ſurſum terræ. Deinde cum dicit. E

ARGY. *Exiſtit autem dubitatio, ſi eſt quietis omnis, quæ non ſemper eſt, generatio, atq; hæc eſt ſtare. Eius igitur, quod præter naturam quieſcit, ceu terræ ſupra, erit profectò generatio. Quando igitur in ſurſum ferebatur ſtabat. At id quidem quod ſtat, ſemper celerius ferri uidetur. Id aũt quod ui fertur, tardius. Non factum ergo quieſcens, erit quieſcens.* F

T.c.61. *Habet autem dubitationem, ſi eſt omnis quietis quæ non ſemper eſt, generatio: & hoc, ipſum ſtare. Manentis igitur extra naturam, ut terræ ſurſum, erit generatio. Cum ergo ferebatur ſurſum uiolentia ſtetit, ſed quod ſemper ſtat, uidetur ferri uelocius. Quod autem uiolentia eſt, contrarium eſt. Nõ factum ergo quieſcens, erit quieſcens.*

Mouet ſecũdam dubitationem, vtrum ſcilicet omnis quietis, quæ non ſemper fuit: ſit aliqua generatio, & generatio quietis vocatur ſtare: vt per ſtare non intelligamus idem, quod quieſcere, ſed ſtare ſit idem quod peruenire ad quietem: quia forma in græco magis propriæ ſonat, Et videtur determinare in partem negatiuã per duas rationes. Quarum prima eſt, ꝙ ſi omnis quietis, quæ non ſemper fuit, eſt generatio, ſequitur ꝙ quietis, quæ eſt extra naturam (ſicut quando terra quieſcit ſurſum) ſit aliqua generatio. Quies autem generari non poteſt niſi per motum præcedentem: motus autem præcedens quietem innaturalem, eſt violentus. Sic ergo ſequitur ꝙ, cum terra per violentiam ferebatur ſurſum, ꝙ tunc {ſtetit}.i. ꝙ tunc generabatur eius quies. Sed hoc non poteſt eſſe, quia {quod ſemper ſtat videtur ferri velocius}.i. dum generatur quies per motum, ſemper quanto magis appropinquat ad quietem tanto eſt velocior. Cum enim res generata ſit perfectio generationis, vnumquodq; autem quanto eſt propinquias ſuæ perrectioni tanto eſt virtuoſius & intenſius: ſequitur ꝙ motus per quem generatur quies, tanto ſit velocior, quanto magis appropinquat ad quietẽ, vt apparet maxime in motibus naturalibus. Sed in his, quæ mouentur per violentiam, accidit contrariũ. quia ſemper inuenitur remiſsior, quanto magis appropinquat ad quietem, non ergo quies violẽta habet generationem. Et hoc eſt quod dicit ꝙ, {erit aliquid quieſcens violentæ: ſed non factum quieſcens} i. abſque hoc, ꝙ ſua quies generetur. Secundam rationem ponit ibi. G H

ARGY. *Præterea ipſum ſtare de eo proprie dici uidetur quod ſecundum naturam ad proprium locũ pergit, non de eo, quod præter naturam fertur, & aut omnino id eſſe ſuum in locũ ferri, aut ſimul accidere.*

Amplius uidetur ipſum ſtare, aut omnino eſſe in ipſius locum ferri, aut accidere ſimul.

E Quæ talis eſt, quia ſtare, ideſt generari quietem, aut omnino eſt idem cum motu naturali, quo aliquid fertur in proprium locum, aut ſimul cum eo accidit. Et manifeſtum eſt ꝙ ſunt idem ſubiecto, ſed differunt ratione. terminus enim motus naturalis, eſt eſſe in loco naturali: eſſe autem in loco naturali & quieſcere in eo ſunt idem ſubiecto: vnde & motus naturalis & generatio quietis ſunt idem ſubiecto, ſed differunt ratione tantum. Manifeſtum eſt autem quòd quies violenta non generatur per motum naturalem: ergo quies violenta non habet ſtationem ſeu generationem. Deinde cum dicit. Secunda rõ.

Habet autem hic locus dubitationem, ſiquis ea, quæ hic eſt, ei, motui, qui hinc eſt, contraria ſit. Cum.n. quippiam ex hoc mouetur, aut etiam abiicit, adhuc id, quod abiicitur, habere uidetur. Quare, ſi hæc quies contraria ſit ei motui, quo hinc ad contrarium itur, contraria ſimul erunt. ARGY.

F *Habet autem dubitationem, ſi contraria eſt, quies, quæ eſt hic, ei, qui hinc eſt motui. Cùm.n. moueatur ex hoc, aut reiiciatur, adhuc uidetur habere quod abiectum eſt. quare, ſi hæc quies contraria eſt ei, qui hinc eſt in contrarium motui, ſimul erunt contraria,* T.c.62.

Mouet tertiam quæſtionem de hoc, quod ſupra dictum eſt, ꝙ quies, quæ eſt in aliquo termino, contrariatur motui, quo receditur ab illo termino. Sed hoc videtur falſum. quia cum aliquis moueatur ex hoc termino ſicut ex loco: aut abiiciatur ille terminus, ſicut qualitas vel quantitas, adhuc dum mouetur videtur habere illud, quod abiectum eſt, vel derelictũ. non enim ſubito deſerit aliquid, totum locum, ſed ſucceſsiue, & ſimiliter ſucceſsiue amittit albedinem, ergo dum mouetur, adhuc remanet in termino à quo. Si igitur quies qua aliquid manet in termino à quo, contrariatur motui, quo idem recedit, ſequitur ꝙ duo contraria ſint ſimul, quod eſt impoſsibile. Soluit autem hanc dubitationem cum dicit. G

An ex aliqua parte quieſcit, ſi adhuc manet? Omnino autem eius, quod mouetur, pars eſt illic, pars. eſt in eo in quod mutatur. quocirca et motus magis cõtrarius motui, q̃ quies. De motu igitur quieteúe, q̃uo unus, unaq; eſt: & qui, & quæ quibus aduerſantur, ſatis iam diximus. ARGY.

Aut aliquo modo quieſcit, ſecundum quòd adhuc manet. Omnino autem eius, quod mouetur, aliud quidem ibi, aliud autem eſt in quod mutatur: unde & magis motus motui contrarius eſt q̃ quies. Et de motu quidem & quiete q̃uo uterq; unum ſunt, & quæ contrariæ quibuſdam, dictum eſt.

H Et dicit ꝙ illud, quod mouetur recedendo à termino à quo, recedit non ſimpliciter, ſed ſecundum quid, .ſ. ſecundum ꝙ adhuc manet in illo, non totaliter, ſed partim. quia hoc eſt vniuerſaliter verum, ꝙ ſemper eius, quod mouetur, vna pars eſt ibi .ſ. i termino à quo, & alia in termino ad quem. nec eſt incõueniens quòd vnum contrariorum ſm quid permiſceatur alteri, ſed quanto eſt magis impermiſtum, tanto eſt magis contrarium. Et ideo motus eſt magis contrarius motui, cũ nunquam ei permiſceatur q̃ quies, quæ quodãmodo permiſcetur. Et vltimo epilogat, quod dictum eſt de motu, & quiete, q̃uo in eis ſit vnitas & contrarietas. Deinde cum dicit.

Dubitabit autem quis & de ſtare, ſi & quicunque præter naturam motus, his eſt quies oppoſita. Siquidem igitur ARGY.

non,

non, erit inconueniens. manet. n. uiolentia. Quare quieſcens aliquid erit non ſemper, ſine fieri. Sed palam quod erit: ſicut enim mouetur præter naturam, & quieſcit utique aliquid præter naturam.

T. c. 64.

Textus praſens nõ ptinent ad Ariſt. ſignũ extat cũ nonnulis cod. græ. qui hos carẽt, tum. S. D. intentio, ac rõ ab ipſo reddita.

Dubitabit autem quis & de ſtare, ſi & quicunque ſunt præter naturam motus, his eſt quies oppoſita. Siquidem igitur non, erit inconueniens. Manet enim uiolentia. Quare quieſcens aliquid erit non ſemper ſine fieri. Sed palam quod erit. ſicut enim mouetur præter naturam, & quieſcit utique aliquid præter naturam.

Ponit quædam ad manifeſtationem præmiſſorum, quæ tñ in exemplaribus græcis dicuntur non haberi, & Commentator etiam dicit, ꝙ in quibuſdam exemplaribus Arabicis non habentur. vnde magis videntur eſſe aſſumpta de dictis Theophraſti, vel alicuius alterius expoſitoris Ariſt. Tria tñ ponuntur hic ad manifeſtationem præcedentium: quorum primum pertinet ad quæſtionem (quam ſupra poſuit) de generatione quietis non naturalis. Vnde dicit, ꝙ dubitabit aliquis de ipſo ſtare: quod eſt generari quietem, quia, ſi oẽs motus, qui ſunt præter naturam, habent quietem oppoſitam, ſ. non naturalem: vtrum & illa quies habeat ſtare, .i. generari. quia, ſi dicatur ꝙ non ſit aliqua ſtatio quietis violentę, ſequitur inconueniens. Manifeſtum eſt. n. ꝙ id, quod per violentiam mouetur, quandoque manebit, i. quieſcet, & hoc per violentiam. quare ſequitur, ꝙ aliquid erit quieſcens non ſemper ſine hoc ꝙ fiat quieſcens. quod videtur impoſsibile. ſed palã eſt ꝙ erit quandoq; quies violenta. Sicut. n. mouetur aliquid prę ter naturam, ita & quieſcit aliquid præter naturam. Eſt autem hic attendendum ꝙ hoc, quod hic dr̃, videtur eſſe contrarium ei, quod ſupra dictum eſt. Vnde Auer. dicit ꝙ dubitatio ſuperius mota, hic ſoluitur. Sed melius eſt, vt dicatur ꝙ id, quod ſupra poſitum eſt, eſt magis verum: licet & quod hic dicitur quodam modo ſit verum. quies. n. violenta non habet generationem ꝓprie ſicut procedentem ab aliqua cauſa per ſe factiua quietis, ſicut quies naturalis generatur. Sed habet generationem per accidens per defectum virtutis factiuæ: quia quando ceſſat violentia mouentis vel impeditur, tunc fit quies violenta. Et propter hoc motus violentus in fine remittitur, naturalis autem in fine intenditur. Sciendum tñ eſt, ꝙ alia litera inuenitur in hoc loco quã oportet ad aliam intentionem referre. Dicit enim ſic. Quòd quæret aliquis vtrum motui extra naturam, contrarietur aliqua quies non ſm naturam: non ꝙ quies, quæ eſt contra naturam, opponatur motui, qui eſt contra naturam proprie (vt ſupra Ariſt. docuit) Sed hic dicitur large, & improprie, ſm communem oppoſitionem quietis ad motum. Et dicit ꝙ irrationabile videtur ſi nõ inueniatur quædam quies non naturalis. manifeſtum eſt enim ꝙ violentia mouentis remanebit, i, ceſſabit quandoq; : & niſi quies aliqua fiat conſequenter, motus non perueniet ad ſtatum. vnde manifeſtum eſt, ꝙ motibus violentis opponitur quies violenta: quia quod extra naturam mouetur, habet etiam extra naturam quieſcere. Secundo ibi.

Quare motus violẽtus ĩ fine intendãtur ac remittantur.

ARGV.

Quoniam autem eſt quibuſdam motus ſecundum naturã & præter naturam: puta ignis, qui ſurſum ſecundum naturam, qui autem deorſum præter naturam: utrum hic contrarius, aut qui terræ? hæc enim fertur ſecundum naturam deorſum. Aut palam quia ambo: ſed non eodem modo. Sed

A *qui quidem ſecundum naturam, ſecundum naturam exiſtẽti, eius autem, qui ipſius, qui ſurſum ignis, ei qui deorſum: ut ſecundum naturam exiſtens, præter naturam exiſtenti. Similiter autem & in manſionibus.*

T. c. 65.

Quoniam autem eſt quibuſdam motus ſecundum naturam & præter naturam, puta ignis, qui ſurſum ſecundum naturam, qui autem deorſum præter naturam: utrum hic contrarius, aut qui terræ? hæc enim fertur ſecundum naturam deorſum. Aut palam, quia ambo, ſed non eodem modo. Sed qui quidem ſecundum naturam, ſecundum naturam exiſtenti, eius autem, qui ipſius qui ſurſum ignis, ei qui deorſum: ut ſecundum naturam exiſtens, præter naturam exiſtenti. Similiter autem & in manſionibus.

T. c. 59.

Ponit ſecundam explanationem eius, quod dictũ eſt de contrarietate motus naturalis & violenti, & dicit ꝙ, cum in quibuſdam ſit motus ſecũdum naturam B & præter naturam: ſicut ignis, qui mouetur ſurſum ſecundum naturam, & deorſum præter naturam, quæritur vtrum motui naturali ignis ſurſum, ſit contrarius motus violentus ignis deorſum, vel motus terræ, quæ naturaliter mouetur deorſum? Et ſoluit ꝙ ambo ei cõtrariantur, ſed non eodem modo. ſed motus terræ deorſum contrariatur motui ignis ſurſum, ſicut naturalis naturali. Motus autem ignis deorſum contrariatur motui ignis ſurſum, ſicut violentus naturali. Et eadem ratio eſt de contrarietate quietum. Tertio ibi.

ARGV.

Forte autem quieti motus aliquatenus opponitur. Cum enim moueatur ex hoc & abiiciat, adhuc uidetur habere qđ abiicitur. Quare, ſi ipſa quies contraria ei, qui hic in contrarium, motui ſimul exiſtunt contraria: ſi aliquatenus quieſcit, aut adhuc manet, Totaliter autem eius, quod mouetur, C *hoc quidem ibi, hoc autem in quod mutatur. Propter quod & magis motus motui contrarium, quàm quies. Quis quidem igitur motus ſimpliciter unus dictum eſt, & de motu quidem, & quiete: quomodo uterque unus, & qui contrarij quibuſdam, dictum eſt.*

Forte autem quieti motus aliquatenus opponitur. Cũm enim moueatur ex hoc, & abiiciat, adhuc uidetur habere quod abiicitur. Quare, ſi ipſa quies contraria ei, qui hinc eſt in contrarium motui, ſimul exiſtunt cõtraria. ſi aliquatenus quieſcit, aut adhuc manet. Totaliter autẽ ei, quod mouetur, hoc quidem ibi, hoc autem in quod mutatur. Propter quod magis motus motui contrarium q̃ quies. Quis quidem igitur motus ſimplr unus, dictum eſt, & de motu quidem & quiete qũo uterq; unum, & qui contrarij quibuſdam dictum eſt.

D Ponit tertium ad manifeſtandum id, quod dictum eſt de contrarietate quietis ad motum. & dicit ꝙ forte quieti motus aliquatenus opponitur, & non ſimpliciter. cùm enim aliquis mouetur ex hoc, in quo quieuerat, & abiiciat illud, videtur adhuc habere illud quod abiicitur. Vnde, ſi quies, quæ eſt hic, ſit contraria motui, qui eſt hinc in contrarium, ſequitur ꝙ ſimul ſint contraria: ſed adhuc aliquatenus quieſcit dum manet in termino à quo. Et vniuerſaliter eius, quod mouetur, aliquid eſt in termino à quo, & aliquid in termino ad quem: vnde quies minus opponitur motui quàm motus contrarius, ſicut ſupra expoſitum eſt, Et vltimo recapitulat, vt per ſe manifeſtum eſt. Ex hoc autem ipſo, ꝙ eadem verba repetuntur, quæ ſupra dicta ſunt, manifeſtum eſſe poteſt ꝙ non ſunt verba Ariſto. ſed alicuius expoſitoris.

ARISTOTELIS

DE PHYSICO AVDITV

LIBER SEXTVS.

Cum S. Thomæ expoſitione.

SVMMA LIBRI.

Motum ex indiuiſibilibus componi ꝗ *ſit impoſsibile. Sed* ꝗ *tempore cum quiete menſurari ei proprium ſit. De diuiſione item motus in partes, & ipſarum adinuicem ordine agitur. Errores item nonnulli circa motum deſtruuntur.*

LECTIO I.

Nullum continuum ex indiuiſibilibus componi multipliciter probatur.

ARGY. *S I autem ea continua ſunt, ut antea definimus, quorũ ultima ſunt unum. & ea tangentia, quorum fines ſunt ſimul: eademque deinceps, inter quæ nihil eiuſdem generis cadit) impoſsibile eſt ex indiuiſibilibus continuum quicquam conſtare, ut ex punctis lineam: ſi linea quidem continuum, punctum autem indiuiſibile ſit.*

T.c.1. *S I autem eſt cõtinuum, & quod tangit, & conſequenter ſicut definitum eſt prius (continua quidem quorum ultima unum: quæ uero tanguntur quorum* G *ſimul: conſequenter aũt quorum nihil eſt medium ſui generis) impoſsibile eſt ex indiuiſibilibus eſſe aliquid continuum, ut lineam eſſe ex punctis: ſi uere linea quidem continuum eſt, punctum autem indiuiſibile.*

Cõtinuum ex indiuiſibilibus eſſe impoſsibile eſt.

POſtquam philoſophus determinauit de diuiſione motus in ſuas ſpecies, & de vnitate, & contrarietate motuum & quietum, in hoc Sexto libro intendit determinare ea quæ pertinent ad diuiſionem motus, ſm ꝙ diuiditur in partes quantitatiuas. Et diuiditur in partes duas. In prima oſtendit motum, ſicut & oẽ continuum, eſſe diuiſibile. In ſcđa oſtendit qualiter
T. 24. motus diuidatur. ibi {Neceſſe autem & ipſum nunc} Prima autem pars diuiditur in duas. In prima oſtendit nullum cõtinuum ex indiuiſibilibus componi, In ſcđa oſtendit nullum continuum indiuiſibile eſſe. ibi {Manifeſtum autem ꝙ neq; linea.} Prima autem pars diuiditur in duas. In prima oſtendit nullum continuum ex indiuiſibilibus componi, In ſcđa parte (quia probationes pręmiſſæ magis ad magnitudinem pertinere videntur) oſtendit, ꝙ eadem rõ eſt de magnitudine mo-
Tex. 4. tuum, & tpe. ibi {Eiuſdem autem rõnis eſt.} Circa primum duo facit. Primo reſumit quaſdam definitiones ſupra poſitas, quibus nunc vtitur ad propoſitum de-
Infra. monſtrandum. Scđo probat propoſitum. ibi {Neq;.n. vnum ſunt.} Dicit ergo primo, ꝙ, ſi definitiones prius poſitę continui, & eius, quod tangitur, & eius, ꝙ eſt cõſequenter, ſunt conuenientes. ſ. ꝙ continua ſunt, quorum vltima ſunt vnum: contacta, quorum vltima ſunt
E ſimul, conſequenter autem ſint, quorum nihil eſt medium ſui generis: ex his ſequitur, ꝙ impoſsibile ſit aliquod continuum componi ex indiuiſibilibus, vt lineã ex punctis (ſi tñ linea dicatur aliquod continuum, & pũctum aliquod indiuiſibile) Addit autem hoc ne aliquis noĩe lineæ & puncti aliter vteretur. Scđo ibi.

Vltima nãq; punctorum nec unum ſunt, quippe cum indiuiſibilis res non ſit, hoc quidem ultimum, illud autem alia pars quædam. Nec etiam ſimul, cum nullum ſit prorſus ultimum eius, quod partibus caret. ultimum.n. & id, cuius eſt ultimum, patet eſſe diuerſa. ARGY.

Neq; enim unum ſunt ultima punctorum. non eſt.n. hoc quod ultimum punctorum, aliud aliquid: illud autem aliqua pars indiuiſibilis. Neq; ſimul ſunt ultima: non.n. eſt ultimum ullum impartibilis. alterum enim eſt ultimum, & cuius
F *eſt ultimum.*

Probat propoſitum. Et primo inducit rõnes duas ad probandum propoſitum. Scđo manifeſtat quædã, quæ poterãt eſſe dubia in ſuis ꝓbationibus. ibi {Aliud autem genus.} Circa primam rõnem duo facit. Primo oſtendit ꝙ ex indiuiſibilibus nõ componitur aliquod continuum per modum continuationis, neq; per modum contactus. Scđo ꝙ neq; per modum conſequenter ſe habentiũ. ibi {At vero neq; conſequenter. Circa primum ponit duas rõnes, quarum prima talis eſt. Ex quibuſcunq; componitur aliquid vnum, vel per modum continuationis, vel per modum contactus, oportet ꝙ habeant vltima, quæ ſint vnum, vel quæ ſint ſimul. ſed vltima punctorum non poſſunt eſſe vnum: quia vltimum dr̃ reſpectu alicuius partis. in indiuiſibili autem non eſt accipere aliquid, quod ſit vltimum,
G & aliud, quod ſit aliqua alia pars. Siłr non poteſt dici, ꝙ vltima punctorum ſunt ſimul, quia nihil poteſt eſſe vltimum rei impartibilis: cum ſemper alterum ſit vltimum, & illud, cuius eſt vltimum: impartibili autem nõ eſt accipere aliud & aliud. Relinquitur ergo, ꝙ linea non poteſt componi ex punctis, neq; per modum cõtinuationis, neque per modum contactus. Secundam rationem ponit ibi.

Præterea puncta, ex quibus continuum conſtat, aut continua ſint, aut ſe tangant neceſſe eſt. atq; eadem eſt de cunctis indiuiſibilibus rõ. At continua ſane nequeunt eſſe propter rõnem iam dictam. Et, cum quippiam tangit, aut totum tangit totum, aut pars partem, aut totum partem. Cum igitur indiuiſibile partibus careat totum ipſum tangat neceſſe eſt. At ex hiſce, quæ hoc pacto ſe tangunt, nullum cõtinuum
H *unq̃ emerget. Continuum.n. habet aliam atque aliam partem: & diuiditur in partes eandem ſubeuntes legem, & ſeparatas etiam loco.* ARGY.

Amplius neceſſe eſt aut continua eſſe puncta, aut tangentia ſe adinuicem, ex quibus eſt continuum. eadem autem ratio eſt & in omnibus indiuiſibilibus. Continua igitur non erunt, propter prædictam rationem. Tangit autem omne, aut totum totum, aut pars partem, aut totum pars. Quoniam autem impartibile eſt indiuiſibile, neceſſe eſt totum tangere totum. totum autem, totum tangens, non eſt continuum. Continuum enim habet hæc quidem aliam, illud uero aliam partem & diuiditur in ſic diuerſas, & loco ſeparatas. T.c.2.

Quæ talis eſt. Si ex punctis conſtituitur aliquod cõtinuum, neceſſe eſt ꝙ, aut ſint continua adinuicẽ, vel

ſe tan-

ſe tangãt.& eadem rõ eſt de oĩbus aliis indiuiſibilibus, ꝙ ex eis non componatur continuum. Ad probãdum autem ꝙ indiuiſibilia non poſſunt ſibi inuicẽ eſſe continua, ſufficiat rõ prima. Sed ad probandum ꝙ non poſſunt ſe tangere, inducitur alia rõ, quæ talis eſt. Oẽ quod tangit alterum, aut totum vnum tangit totum aliud, aut pars vnius partem alterius, aut pars vnius totum alterius. Sed, cum indiuiſibile nõ habeat partem, non poteſt dici, ꝙ pars vnius tangat partem alterius, aut pars totum. & ſic neceſſe eſt, ſi duo puncta ſe tangant, ꝙ totum tangat totum. Sed ex duobus, quorum vnum totum tangat aliud totum, non poteſt componi continuum: quia omne continuum habet partes ſeiũctas, ita ꝙ hæc ſit vna pars, & hæc alia, & diuiditur in partes diuerſas, & diſtinctas loco, i. expoſitione, in his quæ poſitionem habent: quæ autem ſm ſe tota tangunt non diſtinguuntur loco vel poſitione. Relinquitur ergo, ꝙ ex punctis non poſsit componi linea per modum contactus. Deinde cum dicit.

ARGY. *At uero neq; punctum ad punctum, neq; nunc ipſum ad nunc ipſum deinceps erit, ut ex illis longitudo: ex his tempus conſtet. Nam ea quidem deinceps ſunt, inter quæ non eſt eiuſdem generis quicquam: inter uero puncta ſemper eſt linea, & inter ipſa nunc tempus.*

At uero neq; conſequenter erit punctum ad punctum: aut ipſum nunc ad ipſum nunc, ut ex his ſit longitudo, aut tempus. Conſequenter enim ſunt, quorum nullum eſt medium. Punctorum autem ſemper eſt medium linea, & ipſorum nunc tempus.

Probat ꝙ continuũ non componatur ex indiuiſibilibus, per modum eius quod eſt conſequenter. Nõ.n. punctum ſe habebit conſequenter ad aliud punctum, ita ꝙ ex eis conſtitui poſsit longitudo, i. linea, aut vnũ nunc alteri nunc, ita ꝙ ex eis poſsit componi tempus, quia conſequenter eſt vnum alteri, quorum nõ eſt aliquod medium eiuſdem generis, vt ſupra expoſitũ eſt. Sed inter duo puncta ſemper eſt linea media. Et ſic, ſi linea compoſita eſt ex punctis, vt tu das, ſequitur ꝙ ſemper inter duo puncta ſit aliud punctum medium: & ſimiliter inter duo nunc eſt tempus medium. Non ergo linea componitur ex punctis, aut tempus ex nũc, ſicut conſequenter ſe habentibus. Secundam rationem principalem ponit ibi.

ARGY. *Præterea in indiuiſibilia diuiderẽtur, ſi ex quibus utrũq; conſtat, in ea quoque diuiditur, at nullum continuum in ea eſt diuiſibile, quæ partibus carent.*

T.c. 3. *Amplius diuiderentur in indiuiſibilia, ſi ex quibus eſt utrunq;, in ipſa diuiditur: ſed nullum eſt continuorum in impartibilia diuiſibile.*

Quæ ſumitur ex alia definitione continui, quam ſupra poſuit in principio Tertij, ſ. ꝙ Continuũ ſit, quod eſt in infinitum diuiſibile. & eſt rõ talis, Ex quibuſcũq; componitur, vel linea, vel tempus, in ipſa diuiditur: ſi ergo vtrunq; iſtorum componitur ex indiuiſibilibus, ſequitur ꝙ indiuiſibilia diuidãtur. Sed hoc eſt falſum, cum nullum continuorum ſit diuiſibile in impartibilia: ſic.n. non eſſet diuiſibile in infinitum. Nullum igitur continuum componitur ex indiuiſibilibus. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nullum autem genus inter puncta, & inter ipſa nunc, aliud eſſe poteſt. Nam ſi fuerit, aut diuiſibile, aut indiuiſibile erit, ut patet. Et ſi diuiſibile, aut in indiuiſibilia diuiſibile erit, aut in diuiſibilia ſemper: at id continuum eſſe conſtat.*

Nullum autem aliud genus poteſt eſſe medium punctorũ, & ipſorum nunc. Si nãq; erit, manifeſtum eſt ꝙ aut diuiſibile, aut indiuiſibile erit &, ſi diuiſibile, aut in indiuiſibilia, aut in ſemper diuiſibilia: hoc autem eſt continuum.

Manifeſtat duo, quæ ſupra dixerat. quorum primũ fuit, ꝙ inter duo puncta ſit linea media: & inter duo nunc, tempus. Et hoc manifeſtat ſic. Si ſunt duo puncta, oportet ꝙ differãt ſm ſitum: alias non eſſent duo, ſed vnum: non.n. poſſunt ſe contingere, vt ſupra oſtenſum eſt, vnde relinquitur ꝙ diſtent, & ſit aliquod medium inter ea. ſed nullum aliud medium poteſt eſſe inter ea, ꝗ linea inter puncta, & tempus inter nũc: quod ſic probat, quia, ſi inter puncta eſſet aliud medium ꝗ linea, illud medium eſſet indiuiſibile, aut diuiſibile. ſi autem ſit indiuiſibile, oportet ꝙ ſit diſtinctũ ab vtroq; in ſitu. &, cum non tangat, oportet iterũ ꝙ ſit aliquod alterum medium inter indiuiſibile, quod ponitur medium, & extrema, & ſic in infinitum, quod eſt inconueniens, niſi ponatur medium diuiſibile. Si autem medium duorum punctorum fuerit diuiſibile, aut erit diuiſibile in indiuiſibilia, aut in ſemper diuiſibilia. Sed non poteſt dici ꝙ diuidatur in indiuiſibilia, quia tunc redibit eadem difficultas, qũo ex indiuiſibilibus poſsit componi diuiſibile. Relinquitur igitur ꝙ illud mediũ ſit diuiſibilę in ſemper diuiſibilia. Sed hæc eſt rõ continui, ergo illud medium erit quoddam cõtinuum. Nullum autem aliud continuum poteſt eſſe medium inter duo puncta ꝗ linea: ergo inter quęlibet duo puncta eſt linea media. & eadem rõne inter quælibet duo nunc tempus. Et ſimiliter in aliis continuis. Secundo ibi.

ARGY. *Patet autem, & oẽ continuum in ſemper diuiſibilia diuiſibile eſſe. Si.n. in diuiſibilia diuidetur indiuiſibile, nimirum indiuiſibile tanget. Continuorum.n. ultimum unum eſt, & ea ſe tangunt, ex quibus continuum conſtat.*

Manifeſtum autem eſt, ꝙ oẽ continuum eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia. Si.n. in indiuiſibilia diuideretur continuũ, eſſet indiuiſibile indiuiſibile tangens. unum.n. eſt ultimum, continuorum, & quæ tanguntur.

Manifeſtat ſcd̃m, qđ ſuppoſuerat, ſ. ꝙ oẽ continuũ ſit diuiſibile in diuiſibilia. quia, ſi daretur ꝙ cõtinuum diuiſibile eſſet in indiuiſibilia, ſequeretur ꝙ duo indiuiſibilia ſe contingerent, ad hoc ꝙ poſsint conſtituere continuum. Oportet.n. ꝙ continuorum ſit vnum vltimum, vt ex definitione eius apparet, & ꝙ partes continui ſe tangant: quia, ſi vltima ſunt vnum, ſequitur ꝙ ſint ſimul, vt in Quinto dictum eſt. Cum igitur ſit impoſsibile duo indiuiſibilia ſe contingere, impoſsibile eſt ꝙ continuum in indiuiſibilia diuidatur.

LECTIO II.

Magnitudinem ac Motum, ſicut & continuum nullum, ex indiuiſibilibus componi impoſsibile eſſe oſtenditur.

ARGY. *Eiuſdem autem rationis eſt ſanè, magnitudinem, & tempus, ac motum ex indiuiſibilibus conſtare, & in indiuiſibilia diuidi. aut nihil horum hanc conditionem ſubire.*

T.c. 4. *EIuſdem autem rõnis eſt, & magnitudinem, & tempus, & motum ex indiuiſibilibus componi, & diuidi in indiuiſibilia, aut nihil.*

Quia rõnes ſupra poſitæ manifeſtiores ſunt in linea

& aliis continuis quantitatibus poſitionem habẽtibus in quibus proprie inuenitur contactus, vult hic oſtendere ꝙ eadem rõ eſt de magnitudine, tempore, & motu. Et diuiditur in partes duas. Primo proponit inten-
Tex. 5. tum, Scđo probat propoſitum ibi {Manifeſtum autẽ ex his.} Dicit ergo primo, ꝙ eiuſdem rõnis eſt ꝙ magnitudo, & tempus, & motus componantur ex indiuiſibilibus, & diuidantur in indiuiſibilia, vel nihil horũ: quia quicquid dabitur de vno, ex neceſsitate ſequetur de alio. Secundo ibi.

ARGY. *Quod quidem ex hiſce patebit. nam, ſi magnitudo ex indiuiſibilibus cõſtat, motus quoq;, qui ſuper illa fit magnitudine, ex æqualibus motibus indiuiſibilibus profecto conſtabit.*

T. c. 5. *Manifeſtum eſt autem ex his. ſi. n. magnitudo ex indiuiſibilibus componitur. & motus qui huius eſt ex æqualibus erit motibus indiuiſibilibus.*

Probat propoſitum. Et primo quantum ad magnitudinem & motum, Scđo quantum ad tempus & ma-
T. 10. gnitudinem. ibi {Similiter autem neceſſe.} Circa primum tria facit. Primo ponit propoſitum, Scđo exem-
Infra. Tex. 6. plificat ibi {Vt ſi ipſa A B C, &c.} Tertio probat ibi {Si igitur præſentis motus.} Propoſitum eſt iſtud. Si magnitudo ex indiuiſibilibus componitur: & motus, qui tranſit per magnitudinem, componetur ex indiuiſibilibus motibus æqualibus numero indiuiſibilibus, ex quibus componitur magnitudo. Secundo ibi.

ARGY. *Ceu ſi A B C magnitudo ex indiuiſibilibus conſtat A & B atq; C motus quoq; D E F, quo mobile P, ſuper A B C dimenſione eſt motum, unamquãque ſui partem, D inquam & E, atq; F indiuiſibilem habet.*

Vt ſi ipſa A B C ex A B C indiuiſibilibus, & motus, in quo D E Z, ſcđm quem motum eſt ipſum P K, in ſpatio quod eſt A B C, unãquãq; partem habet indiuiſibilem.

Exemplificat autem ſic. Sit linea A B C, quę componatur ex tribus indiuiſibilibus: quæ ſunt A & B & C, & ſit P K, mobile quod mouetur in ſpatio lineæ A B C, & motus eius ſit D E Z. oportebit, ꝙ, ſi partes ſpacij vel lineæ ſint indiuiſibiles, ꝙ etiam partes prædicti motus ſint indiuiſibiles. Tertio ibi.

Demonſtratio probans, ꝙ partes motus correſpondent, partibus magnitudinis.

Motus.
D indiuiſibile. E. indiuiſibile. Z. indiuiſibile.

Magnitudo. A. indiuiſibile. B. indiuiſibile. C. indiuiſibile.

ARGY. *Quòd, ſi præſente motu, neceſſe eſt quippiã moueri: & ſi quippiam mouetur, neceſſe eſt motum præſentem eſſe, moueri etiam ipſum ex indiuiſibilibus ſanè conſtabit. igitur P motum eſt per A, quidẽ motu D, per B uero motu E, & per C, partem motu ſimiliter F.*

T. c. 6. *Si igitur præſentis motus, neceſſe moueri per aliquam partem. & ſi moueatur aliquid, adeſſe motum, & moueri erit ex indiuiſibilibus. Secundum igitur A motũ eſſe ipſum C, motu quo D mouetur, ſecundum uero B, quo ipſum E, & ſecundum C, quo ipſum Z.*

E Probat propoſitum. Et circa hoc tria facit. Primo præmittit quędam neceſſaria ad propoſiti probationẽ. Scđo probat ꝙ, ſi magnitudo componitur ex pũctis, ꝙ motus componitur non ex motibus, ſed ex momẽ-
tis. ibi {Scđm}. Tertio oſtendit eſſe impoſsibile, ꝙ mo- Secũda. 7.
tus componatur ex momentis. ibi {Et motum eſſe ali
quid.} Præmittit ergo primo duo. Primum eſt, ꝙ ſcđm Secũda. 8.
quácunq; partem præſentis motus neceſſe eſt aliquid moueri: & ecõtra, ſi aliquid mouetur, neceſſe eſt ꝙ adſit ſibi aliquis motus. Et, ſi hoc eſt verum, oportet ꝙ mobile P, moueatur per A, quæ eſt pars totius magnitudinis, ſcđm partem motus, quæ eſt D, & ſcđm B, aliam partem magnitudinis moueatur alia parte motus, quę eſt E, & ſcđm C, tertiam partem magnitudinis, moueatur tertia parte motus, quæ eſt Z. ita ꝙ ſingulæ partes motus, reſpondeant ſingulis partibus magnitudinis.

F Secundum proponit ibi.

ARGY. *At uero fieri poteſt, ut id quod ad locum ex loco mouetur, ſimul moueatur atq; ſit motum ad eum locum, ad quem mouebatur, cum mouebatur. Si. n. quiſpiam Thebas petit, impoſsibile eſt Thebas eum petere, ſimul & petiiſſe.*

T. c. 7. *Si igitur neceſſe eſt quod mouetur unde & quo non ſimul moueri & motum eſſe quo mouit qñ mouet (ut ſi Thebas aliquis it, impoſſe eſt ſimul ire Thebas, & iuiſſe Thebas.*

Et dicit, ꝙ neceſſe eſt id, quod mouetur ab vno termino in alium, non ſimul moueri, & motum eſſe inquantum mouetur, & qñ mouetur: ſicut ſi aliquis vadit Thebas, ĩpoſsibile eſt hęc duo ſimul eſſe, ſ. ire Thebas, & iuiſſe Thebas. Hæc autem duo ſupponit quaſi per ſe manifeſta. Nam quod neceſſe ſit moueri ad præſentiam motus, apparet etiam in oĩbus accidentibus &
G formis: quia ad hoc ꝙ aliquid ſit album, neceſſe eſt habere albedinem: & econtra, ſi albedo adſit, neceſſe eſt ꝙ ſit album. Quòd vero non ſimul ſit moueri, & motũ eſſe, apparet ex ipſa motus ſucceſsione: quia impoſsibile eſt aliqua duo tempora ſimul eſſe, vt in Quarto habitum eſt, vnde impoſsibile eſt, ꝙ ſimul ſit motu eſſe, quod eſt terminus motus, cũ ipſo moueri. Scđo ibi.

ARGY. *At per A partem, parte uacantem, cui D motus aderat P mobile mouebatur. Quare, ſi antea quidem tranſibat: poſtea uero tranſiuit, motus D, diuiſibilis erit. Cum. n. tranſibat, neq; quieſcebat, neq; tranſierat, ſed in medio nimirum erat. Sin uero ſimul tranſit atq; tranſiuit, id ſanè quod proficiſcitur cum proficiſcitur, eo profectum ac motum eſt, quo proficiſcitur atq; mouetur. Quod ſi per totam quidẽ A B C magnitudinem P, mouetur, motusq; quo per illam mouetur*
H *eſt D E F, per partem autem A partem uacantem, non mouetur, ſed motum eſt: motus profecto non ex motibus, ſed ex momentis conſtabit.*

Secundum A igitur impartibile motum eſt P K, ſecũdum quod ipſum D motus aderat. Quare ſi poſterius quidem deuenerit ꝙ uenit diuiſibile utique erit. Cum A. n. ueniret, neq; quieſcebat, neq; tranſierat, ſed in medio erat. ſi autem ſimul uenerit, & uenit ueniens, cum uenit: uentum ibi erit: & motum eſſe. ubi mouetur. Si uero ſecundum totum A B C mo- T. c. 8.
ueatur aliquid: & motus quo mouetur D E Z eſt, ſecũdum autem impartibile A, nihil mouetur, ſed motũ eſt, erit utiq; motus non ex motibus, ſed ex momentis.

Probat propoſitum ex præmiſsis. Si. n. præſente aliqua parte motus, neceſſe eſt aliquid moueri: & ſi mo-

uetur neceſſe eſt adeſſe motum Si mobile quod eſt P mouetur ſm impartibilem partem magnitudinis, quę eſt A, oportet ꝙ adſit ei aliquis motus, qui eſt D, aut ergo P ſimul mouetur per A & motum eſt, aut nõ ſimul. Si autem non ſimul, ſed poſterius deuenerit q̃ venit. i. ſed poſterius motum eſt q̃ mouetur, ſequitur ꝙ A ſit diuiſibilis: quia, cum veniret. i. dum erat in ipſo moueri, neq; quieſcebat in A, quiete. ſ. præcedente motum, neq; tranſierat totum ipſum A: quia iam non moueretur per A. nihil. n. mouetur per ſpacium, per quod iam pertranſiuit, ſed oportet ꝙ medio modo ſe habeat: ergo, cum mouetur per A partem eius tranſiuit iam: & in parte eius adbuc manet, & ita ſequitur ꝙ A ſit diuiſibilis, quod eſt contra ſuppoſitum. Si vero ſimul venerit & venit. i. ſi ſimul motum eſt & mouetur per A ſequitur ꝙ cum veniens venit, erit ibi ventũ & erit motum vbi mouetur: quod eſt contra ſm ſuppoſitionem. Sic igitur patet, ꝙ ſm impartibilem magnitudinẽ non poteſt aliquid moueri: quia vel oportet ꝙ ſimul eſſet moueri & motum eſſe: vel ꝙ magnitudo diuideretur. Suppoſito ergo ꝙ per A impartibile, nihil moueri poſſit: ſi aliquis dicat ꝙ mobile mouetur per totam magnitudinem, quæ eſt A B C, & motus totus quo per eam mouetur eſt D E Z, ita ꝙ ſm A impartibile nihil moueatur, ſed tñ motum ſit, ſequitur ꝙ motus non ſit ex motibus, ſed ex momentis. Ideo autem ſequitur ꝙ non ſit ex motibus, quia cum pars motus, qui eſt D, reſpondeat parti magnitudinis quæ eſt A, ſi D eſſet motus, oporteret ꝙ per A moueretur: quia præſente motu mobile mouetur. ſed probatum eſt ꝙ ſm A impartibile nõ mouetur: ſed ſolum motum eſt: qñ. ſ. pertranſitum eſt hoc indiuiſibile: ergo relinquetur ꝙ D non ſit motus, ſed ſit momentum à quo denominatur motũ eſſe: ſicut à motu denominatur moueri. & quod ita ſe habet ad motum, ſicut punctum indiuiſibile ad lineam. Et eadem rõ eſt de aliis partibus motus & magnitudinis. Ex neceſsitate ergo ſequitur, ſi magnitudo componitur ex indiuiſibilibus, quod motus ex indiuiſibilibus componatur, i. ex momentis. & hoc eſt quod demonſtrare intendebat. Sed, quia hoc eſt impoſsibile, ꝙ motus componatur ex momentis, ſicut impoſsibile eſt, ꝙ linea componatur ex punctis, ideo conſequenter, cum dicit.

ARGY. *Et motum quippiam erit, quod non antea mouebatur A nãq; partem, non tranſeundo trãſiuit. Quare erit quippiam profectum, nunquam antea proficiſcens.*

Et motum eſſe aliquid non motum. ſcđm. n. A tranſiuit non tranſiens. Quare erit aliquid tranſitum eſſe, non aliqñ iens uel tranſiens: banc. n. tranſiuit non tranſiens bane.

Oſtendit huiuſmodi impoſsibilitatem ducendo ad inconuenientia tria, quorum primum eſt, ꝙ ſi motus componatur ex momentis, & magnitudo ex indiuiſibilibus: ita ꝙ per indiuiſibilem partem magnitudinis non moueatur, ſed motũ ſit, ſequetur ꝙ aliquid ſit motum, non motum. i. quod prius non mouebatur: quia ponitur ꝙ ſm indiuiſibile {tranſiuit}. i. motũ eſt, non tranſiens: quia in eo moueri non poterat: vnde ſequitur aliquid eſſe tranſitum abſq; hoc ꝙ aliquando iret: quod eſt impoſsibile, ſicut impoſsibile eſt, ꝙ aliquid ſit præteritũ, quod nunq̃ fuerit præſens. Sed quia hoc inconueniens poſſet concedere ille, qui diceret, motũ componi ex momentis, ducit ad ſm inconueniens ibi.

ARGY. *Quòd, ſi omne quoduis moueri aut quieſcere neceſſe eſt,*

A *P ſanè in unaquaq; magnitudinis A B C parte quieſcit: quo fit, ut quippiam ſit, quod continuo quieſcit ſimul, atq; mouetur. Per totam. n. magnitudinem A B C mouebatur: & in unaquaq; parte quieſcebat eiuſdem, quare & in tota etiam quieſcebat.*

Si igitur neceſſe eſt, aut quieſcere, aut moueri oẽ, quieſcit ſanè per unumquodq; eorum, quæ ſunt A B C. Ergo eſt aliquid continue quieſcens ſimul, & quod mouetur. per totam. n. A B C mouebatur P, & quieſcebat ſecundum quamlibet partem, quare & per totam. T. c. 9.

Tali rõne, Omne quod natum eſt moueri & quieſcere, neceſſe eſt ꝙ quieſcat vel moueatur: ſed dum mobile eſt in A non mouetur, & ſimiliter dum eſt in B, & ſimiliter dum eſt in C: ergo dum eſt in A & dum eſt in B & dum eſt in C quieſcit: ergo ſequitur ꝙ aliquid ſi-
B mul continue quieſcat, & moueatur. Et ꝙ hoc ſequatur ſic probat, Poſitum eſt. n. ꝙ moueatur per totam longitudinem, quæ eſt A B C, iterum poſitum eſt, ꝙ quieſcat ſm quamlibet partem: ſed quod quieſcit per quamlibet partem, quieſcit per totum: ergo ſequitur, ꝙ quieſcat per totam magnitudinem. Et ita ſequitur, ꝙ per totam magnitudinem continue moueatur & quieſcat: quod eſt omnino impoſsibile. Tertium inconueniens ponit ibi.

Atq; ſi indiuiſibiles partes D E Z motus ſint motus, fit ut præſente motu, P mobile quieſcat, & non moueatur. ſin uero non ſint motus, fit ut motus non ex motibus conſtet. ARGY.

Et, ſi indiuiſibilia, quæ ſunt D E Z motus ſunt, motu præſente continget utiq; non moueri, ſed quieſcere. ſi autem non ſunt motus, motum non ex motibus eſſe.

C Tali rõne, Oſtenſum eſt, ꝙ ſi magnitudo componitur ex indiuiſibilibus ꝙ etiam motus. aut ergo illa indiuiſibilia motus, quæ ſunt D & E & Z, ita ſe habent ꝙ quodlibet eorum eſt motus, aut non. ſi quodlibet eorum eſt motus, cum quodlibet eorum reſpondeat indiuiſibili parti magnitudinis, in qua non mouetur, ſed motum eſt: ſequetur ꝙ præſente motu, mobile nõ moueatur: quod eſt contra primam ſuppoſitionem, ſed quieſcat. Si vero non ſunt motus, ſequitur ꝙ motus cõponatur non ex motibus, quod videtur impoſsibile, ſicut & ꝙ linea componatur ex non lineis.

LECTIO III.

Ad magnitudinis diuiſionem: tẽporis partitionem ſequi multis rationibus probatur.

Similiter etiam & tempus, & longitudo, ac motus, indiuiſibile eſſe neceſſe eſt, atq; ex ipſis nunc, quæ indiuiſibilia ARGY.
D *ſunt cõſtare, aut ẽt diuiſibile eſſe, ex diuiſibilibusúe cõſtare.*

Similiter autem neceſſe longitudini, & motui, indiuiſibile eſſe tempus, & componi ex ipſis nunc exiſtentibus indiuiſibilibus. T. c. 10.

Poſtquam Philoſophus oſtendit eiuſdem rõnis eſſe, ꝙ magnitudo & motus per eam tranſiens ex indiuiſibilibus componatur, oſtendit etiam idem de tpe & magnitudine. Et diuiditur in partes duas. In prima oſtendit, ꝙ ad diuiſionem magnitudinis ſequitur diuiſio tẽporis & econtra, In ſcđa oſtendit ꝙ ex infinitate vnius ſequitur infinitas alterius. ibi. {Et ſi quodcunq; infinitum eſt.} Circa primum duo facit. Primo ponit propoſitum, Scđo demonſtrat. ibi {Si. n. oĩs.} Dicit ergo primo, ꝙ etiam tempus neceſſe eſt ſimiliter eſſe diuiſi- T. 18. Infra.

bile,& indiuiſibile,& componi ex indiuiſibilibus,ſicut longitudo & motus. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nam & ſi omnis eſt diuiſibilis, atq; minori in tempore minorem magnitudinem tranſit id. quod æqua celeritate mouetur: & tempus erit etiam diuiſibile. Quod ſi tempus eſt diuiſibile in quo quippiam per A magnitudinem fertur, & A profecto diuiſibilis erit.*

Si.n. oīs diuiſibilis eſt, in minori autem tempore æqualiter uelox tranſibit minorem: diuiſibile erit & tempus. Si autem tempus diuiſibile erit, in quo fertur aliquid per ipſum A & quæ eſt ipſum A erit diuiſibile.

Probat propoſitum tribus rōnibus, quarum prima ſumitur per ęque velocia. ſcđa, per velocius & tardius.
T. 11. {Qm̄ autem oīs.} Tertia per idē mobile ibi {Amplius
Secūda. 17. autem & ex conſuetis.} Dicit ergo primo, ꝙ de rōne æque velocis eſt, ꝙ minorē magnitudinem tranſeat in minori tpe. Detur ergo aliqua magnitudo diuiſibilis, quam pertranſit aliquod mobile in aliquo tpe dato: ſequitur ergo, ꝙ mobile æque velox tranſeat partem magnitudinis in minori tpe: & ſic oportuit tp̄s datum eſſe diuiſibile. Si autem econtra, detur ꝙ tp̄s ſit diuiſibile, in quo mobile datum mouetur per magnitudinem aliq̄ datam, ſequitur ꝙ æque velox mobile in minori tpe, quod eſt pars totius temporis, moueatur per minorem magnitudinem; & ita ſequitur ꝙ magnitudo, quæ eſt A ſit diuiſibilis. Secundo ibi.

ARGY. *Cum autem oīs magnitudo ſit in magnitudines diuiſibilis (demonſtratum eſt.n. continuum ex indiuiduis conſtare non poſſe: eſtq; oīs magnitudo cōtinuum) neceſſe eſt id, quod celerius mouetur, maiorem in æquali, æqualem in minore: & maiorem inſuper in minore tpe magnitudinem tranſeat, ut quidam id, quod celerius mouetur definiunt.*

T. c. 12. *Quoniā autem oīs magnitudo in magnitudines diuiſibilis eſt (oſtenſum eſt.n. q. impoſſibile eſt ex atomis, cōtinuum eſſe aliquod: magnitudo autem oīs continua eſt) neceſſe eſt uelocius in æquali tpe maius: & in minori plus moueri, ſicut definiunt quidam ipſum uelocius.*

Oſtendit idem per duo mobilia, quorum vnum eſt velocius & aliud tardius. Et primo pmittit quędam neceſſaria ad propoſitum oſtendēdum, ſcđo probat pro-
Tex. 15. poſitum. ibi. {Qm̄ autem oīs motus,} Circa primum duo facit. Primo oſtendit q̄uo velocius ſe habet ad tardius in hoc, ꝙ moueatur per maiorem magnitudinē. Scđo q̄uo ſe habeat ad ipſum q̄ñ, ad hoc quod eſt mo-
Tex. 13. ueri per æqualem magnitudinem. ibi. {Manifeſtum autem ex his.} Circa primum duo facit. Primo proponit propoſitum, reſumēs quoddam ex ſuperioribus, quod eſt neceſſarium ad demonſtrationes ſequentes. Scđo
Infra. demonſtrat propoſitum ibi. {Sit.n. ipſum.} Reſumit ergo hoc ꝙ oīs magnitudo ſit diuiſibilis in magnitudines. Et hoc patet per hoc quod oſtenſum eſt ſupra, ꝙ impoſſibile eſt aliquod continuum componi ex atomis. i. ex indiuiſibilibus: & manifeſtum eſt, ꝙ magnitudo oīs eſt de genere continuorum. Ex his ſequitur ꝙ neceſſe ſit aliquod corpus, velocius in æquali tpe per maiorem magnitudinem moueri: & etiam in minori tpe per maiorem magnitudinem moueri. Et hoc mō quidam definierunt velocius, quod plus mouetur in æquali tempore, & etiam in minori. Secundo ibi.

ARGY. *Sit.n. A mobile celerius B, cū igitur id ſit celerius quod prius mutatur, quo in tpe: ſitq; illud E F mutatū eſt A ipſum*

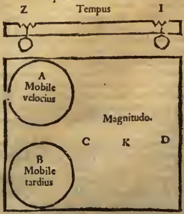
E *ex C in D in eo mobile B nōdum accedet ad D ſed citra illud erit, ut patet. Quare, id qđ celerius mouetur, plus magnitudinis in æquali tempore tranſit.*

Sit.n. ipſum in quo A eo, in quo B uelocius. Quoniā igitur uelocius eſt id, quod primum mutatur, in quo tpe ipſum A mutatū eſt, ab ipſo C in ipſum D. ſ. in tpe Z I in hoc ipſum B non erit iuxta ipſum D, ſed deficiet. Quare in æquali tempore abibit uelocius.

Probat duo pręmiſſa. Et primo ꝙ velocius in ęquali tpe, & per maius ſpatium moueatur Scđo ꝙ etiam in minori tpe per maius ſpatium mouetur. ibi. {At vero T. 12.
& in minori.} Dicit ergo primo. Sint duo mobilia A & B quorum A velocius ſit q̄ B & ſit magnitudo C D, q̄ pertranſit A in tpe Z I. Moueatur autem B, quod eſt tardius, & A quod eſt velocius per eandem magnitudi
F nem: & incipiant ſimul moueri. his ergo poſitis ſic argumentatur, velocius eſt quod in æquali tpe plus mouetur: ſed A eſt velocius q̄ B. ergo, cū A peruenerit ad D, B nondum peruenit ad D, quod eſt terminus magnitudinis, ſed adhuc deficiet, i. diſtabit ab eo: motus tñ erit in hoc tpe per aliq̄ partem magnitudinis. cū ergo oīs pars ſit minor toto, relinquitur ꝙ A in tpe Z I mouetur per maiorem magnitudinem q̄ B, quod in eodem tempore mouetur per partem magnitudinis. Vnde ſequitur ꝙ velocius in ęquali tempore plus de ſpatio pertranſit. Secundo ibi.

Demonſtratio, q. mobile uelocius moueatur in æquali tempore per maiorem magnitudinem, quàm mobile tardius.

G

H

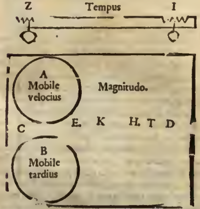
At uero plus etiam magnitudinis minore in tpe tranſit. ARGY.
Nam in minore tpe E F quo mobile A ad ipſum peruenit D, mobile B tardius erit in ipſo G citra terminum D. Si igitur A toto tpe E F ad ipſum perueniet D, erit in minori tpe citra D in ipſo H. quod eſſe poteſt, inter G atq; D. ſitq; illud tempus E K. At magnitudo quidem C H, maior eſt magnitudine C: tempus autem E K minus eſt tempore toto E F. Quare id quod celerius eſt, maiorem magnitudinem minore in tempore tranſit.

At uero & in minori plus. In quo.n. A factum eſt iuxta T. c. 13.
ipſum D, ipſum B erit iuxta E cum tardius eſt. Ergo, quoniā ipſum A ad ipſum D factum eſt in oī in quo eſt Z I tempore. ad ipſum T erit in minori, hoc. et erit in quo Z K. Ipſum quidem

dem igitur C T quod tranſierit ipſum A maius eſt ipſo C E. Tempus autem, quod eſt Z K, minus eſt omni, eo quod eſt Z I: quare in minori tranſibit maius.

Oſtendit ꝙ velocius in minori tempore plus de ſpatio pertranſit. Dictum eſt enim ꝙ in tpe in quo A iam peruenit ad D B qđ eſt tardius adhuc diſtat à D. Detur ergo ꝙ in eodem tpe perueniat vſque ad E. quia igitur omnis magnitudo diuiſibilis eſt, vt ſupra poſitum eſt, diuidatur reſiduum magnitudinis, ſ. E D, in quo velocius excedit tardius, in duas partes in puncto T. Manifeſtum eſt ergo, ꝙ magnitudo C T eſt minor q̃ magnitudo C D. Sed idem mobile per minorem magnitudinem mouetur in minori tempore: quia ergo ipſum A peruenit ad D in toto tempore Z I ad punctum T ꝑueniet in minori tempore: & ſit illud tempus Z K, Inde ſic arguitur. Magnitudo C T, quam pertranſit A, maior eſt magnitudine C E, quam pertranſit B: ſed tempus Z K, in quo pertranſit A magnitudinem C T eſt minus toto Z I, in quo B tardius pertranſit magnitudinem C E: ſequitur ergo ꝙ velocius in minori tpe pertranſeat maius ſpatium. Deinde cum dicit.

Demõſtratio, ꝗ mobile uelocius pertranſeat maiorem magnitudinem in minori tempore, q̃ tardius mobile.

ARGY. *Ex his autem patet id quod eſt celerius, minore etiam in tempore magnitudinem æqualem tranſire.*

T. c. 13. *Manifeſtum autem ex his, & quod uelocius in minori tempore, pertranſibit æquale.*

D Oſtendit quo modo velocius ſe habeat ad tardius in moueri per æqualem magnitudinem. Et primo ꝓponit intentum, Secundo probat ꝓpoſitum. ibi. {Qm̃ quidem enim.} Infra. Dicit ergo primo, ꝙ ex præmiſsis manifeſtum eſſe poteſt, ꝙ velocius pertranſit æquale ſpatium in minori tempore. Secundo ibi.

ARGY. *Nam cum ipſum ad tardius quidem comparatum maiorem in minori tpe, per ſe autem ſumptum maiore in tempore maiorem magnitudinem tranſeat. Tempus profecto E K in quo C H magnitudinem tranſit, maius erit eo tempore: quo C G magnitudinem tranſit. Sit igitur minus illud tempus E L. Quare ſi E K tempus minus eſt E F in quo B tardius mobile magnitudinem C G tranſi. Et E L profecto tempus E F tempore minus erit. Eſt. n. minus tempore, E K. Quod A uero eſt minus minore, minus & ipſum eſt. Quare minore in tempore magnitudinem æqualem tranſibit.*

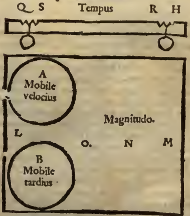
Quoniam enim maiorem in minori trãſit tardiori, ipſum autem ſecundum ſeipſum acceptum in pluri tempore maiorem minori: ut quæ eſt L M ea, quæ eſt L O, plus utiq; erit tempus, quod Q R, in quo ipſum A tranſit L M, q̃ quod eſt Q S, in quo tranſit ipſum L O. quare ſi Q R tempus minus eſt eo in quo eſt Q H, in quo quod eſt tardius tranſit ipſum L O & quod eſt Q S tempus minus eſt eo in quo eſt Q H. Ipſo. n. Q R minus eſt, minore autem minus, & ipſum minus eſt. Quare in minori mouebitur per æquale.

Probat propoſitum duabus rõnibus. Ad quarum primam duo pręmittit, quorum vnum iam probatum eſt: .ſ. ꝙ velocius pertranſeat maiorem magnitudinem in minori tpe q̃ tardius, Secundum vero eſt per ſe mani-

B feſtum, ſ. ꝙ ipſum mobile ſm̃ ſeipſum conſyderatum, in maiori tpe pertranſit maiorem magnitudinem q̃ in minori. Pertranſeat. n. hoc mobile A, qđ eſt velocius, hanc magnitudinem, quæ eſt L M, in Q R tpe, & partem magnitudinis, ſ. L O pertranſibit in minori tpe: qđ eſt Q S, quod eſt minus q̃ Q R, in quo pertrãſit L M, ſicut & L O eſt minor q̃ L M. Ex prima autem ſuppoſitione accipit, ꝙ totum tempus Q R in quo A ꝑtrãſit totam magnitudinẽ L M, ſit minus tpe Q H, in quo B, quod eſt tardius, pertranſit minorem magnitudinem, .ſ. L O. Dictum eſt enim ꝙ velocius in miuori tpe pertranſit maiorem magnitudinem. Ex his procedit ſic. Tempus Q R eſt minus tpe Q H, in quo B, quod eſt tardius, pertranſit magnitudinem L O, & tempus Q S, eſt minus q̃ tempus Q R: ergo ſequitur ꝙ tẽpus Q S ſit minus q̃ tempus Q H: quia, ſi aliquid eſt minus minore, etiam ipſum erit minus maiore. Cùm ergo datum ſit ꝙ

C in tempore Q S velocius mouetur per L O magnitudinem, & tardius mouetur per eãdem tpe Q H, ſequitur, ꝙ velocius mouetur in minori tempore per ęquale ſpatium. Scđam rationem ponit ibi.

Demonſtratio ꝗ mobile uelocius moueatur per æqualem magnitudinem in minori tempore, quàm mobile tardius.

Præterea ſi omne quod mouetur, aut in æquali, aut in minore, aut in maiore tẽpore moueri, neceſſe eſt, & id quidem quod in maiore mouetur tardius eſt, id autem qđ in æquali, æque çelere eſt. qđ uero celerius eſt neq; celere, eſt, neq; tar- ARGY.

dius eſt, id profecto quod celerius eſt, neq; in æquali tempore, neq; in maiore mouebitur. Reſtat igitur tempore ipſum in minore moueri. Quare id quod celerius eſt: tempore in minore magnitudinem æqualem tranſire neceſſe eſt.

T.c. 14. *Amplius autem, ſi omne neceſſe quidem eſt, aut in æquali, aut in minori, aut in pluri moueri, & quod quidem in pluri, tardius eſt, quod autem in æquali, æque uelox, uelocius aũt, non eſt æqualiter uelox, neque tardius, neq; utiq; in pluri, aut æquali mouetur ipſum uelocius, relinquitur igitur in minori. Quare neceſſe eſt æqualem magnitudinem minori tempore tranſire, uelocius.*

Secunda rõ. Quæ talis eſt. Quod mouetur per æqualem magnitudinem cum aliquo alio mobili, aut mouetur per eã in æquali tempore, aut in minori, aut in maiori. Quod autem mouetur per æqualem magnitudinem in maiori tempore eſt tardius, vt ſupra probatum eſt: quod autem mouetur in æquali tempore per æqualem magnitudinem, eſt æque velox, vt per ſe manifeſtum eſt. Cũm igitur id, quod velocius eſt, neq; ſit eque velox, neque tardius: ſequitur ꝙ neque in pluri tempore moueatur per æqualem magnitudinem, neque in equali: relinquitur ergo ꝙ in minori. Sic ergo probatum eſt, ꝙ neceſſe eſt velocius pertranſire æqualem magnitudinem in minori tempore. Deinde cum dicit.

ARGV. *Quoniam autem omnis quidem motus in tempore eſt, & omni in tempore motus fieri poteſt: omne autem quod mouetur, & celerius, & tardius moueri poteſt: in omni profecto tempore celerior tardiorq; motus fieri poteſt.*

Tex.c.13. *Quoniam autem omnis quidem motus in tempore eſt, & in omni tempore poſsibile eſt moueri: omne aũt quod mouetur, contingit & uelocius moueri, & tardius: in omni tem-* G *pore erit ipſum uelocius, & tardius moueri.*

Probat propoſitum. ſ. ꝙ eiuſdem rõnis ſit, tempus & magnitudinem ſemper diuidi in indiuiſibilia, aut etiam ex indiuiſibilibus componi. Et circa hoc tria facit. Primo præmittit quædam, quæ ſunt neceſſaria ad ſequentem probationem. Secũdo ponit propoſitum, ibi {Hæc autem cum ſint.} Tertio probat, ibi {Qm̃.n. oſtenſum eſt.} Præmittit ergo primo, ꝙ oĩs motus eſt in tempore. & hoc probatum eſt in Quarto. Item ꝙ in omni tp̃e poſſibile ſit moueri, quod ex definitione tẽporis apparet, quæ in Quarto data eſt. Scd̃m eſt, ꝙ oẽ, quod mouetur, contingit moueri velocius & tardius, .i. ꝙ quolibet mobili eſt inuenire aliquid, quod velocius mouetur, & aliquid quod tardius. Sed hæc ꝓpõ videtur eſſe falſa. Determinatæ.n. ſunt velocitates motuum in natura. Eſt.n. aliquis motus ita velox, ꝙ nullus H poteſt eſſe eo velocior, ſ. motus pͥmi mobilis. Ad hoc dicendum ꝙ de natura alicuius rei poſſumus loqui dupliciter. vel ſ̃m rationem cõem, vel ſ̃m ꝙ ad propriam materiam applicatur. Et nihil prohibet aliquid, quod non impeditur ex rõne cõmuni rei, impediri ex applicatione ad aliquam materiam determinatam. ſicut nõ impeditur ex rõne formæ Solis, eſſe plures Soles: ſed ex hoc ꝙ tota materia ſpeciei ſub vno Sole cõtinetur. Et, ſimiliter ex cõi natura motus non prohibet, quin qualibet velocitate data poſsit alia maior velocitas inueniri, ſed impeditur ex determinatis virtutibus mobilium & mouẽtium. Hic autem Ariſt. determinat de motu ſ̃m cõem rõnem motus, nondum applicando motum ad determinata mouentia & mobilia. & ideo frequenter talibus propoſitionibus vtitur in hoc Sexto libro, quæ E ſunt veræ ſ̃m conſyderationem cõem motus, non autem ſ̃m applicationem ad determinata mobilia. Et ſimiliter non eſt contra rõnem magnitudinis, ꝙ quælibet magnitudo diuidatur in minores. & ideo vtitur in hoc libro, vt accipiat qualibet magnitudine data, aliam minorem. Licet applicando magnitudinem ad determinatam naturam, ſit aliqua minima magnitudo: quia quelibet natura requirit determinatam magnitudinem & paruitatem, (vt etiã in Primo dictum eſt.) Ex duobus autem præmiſsis concludit tertium, ſ. ꝙ in oĩ tp̃e dato contingit velocius & tardius moueri, q̃ ſit motus datus in tali tempore. Secundo ibi.

Infra. Tex. 16.

In quolibet mobili eſt inuenire qđ tardius ac velocius mouetur.

ARGV. *Quæ cum ita ſint, tẽpus continuum eſſe neceſſe eſt. Dico autem continuum id, quod eſt diuiſibile in diuiſibilia ſemper, hoc.n. tali ſuppoſito, tempus continuum eſſe neceſſe eſt.*

F *Hæc autem cum ſint, neceſſe eſt & tempus continuum eſſe. Dico autem continuum, quod eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia. Huiuſmodi.n. ſuppoſito continuo, neceſſe eſt & tẽpus continuum eſſe.*

Ex præmiſsis concludit propoſitum, & dicit ꝙ, cum præmiſſa ſint vera, neceſſe eſt ꝙ tempus ſit continuũ, .i. diuiſibile in ſemper diuiſibilia. ſuppoſito.n. ꝙ hæc ſit definitio continui, neceſſe eſt ꝙ tempus ſit cõtinuum, ſi magnitudo eſt continua: quia ad diuiſionẽ magnitudinis, ſequitur diuiſio tẽporis, & econuerſo. Tertio ibi.

ARGV. *Nam cum demonſtratum ſit id quod celerius mouetur, minore in tempore ſpatium æquale trãſire. Sit celerius quidem A, tardius autem B, atq; B tranſeat C D magnitudinem in tempore E F, igitur A, quod eſt celerius, magnitudinem eandem (ut patet) in tempore minori tranſibit. Atq; ſit in* G *E C tempore motum. rurſus quoniam ipſum celerius totam C D magnitudinem in E G tempore pertranſiuit: id, quod eſt tardius, minorem eodem in tempore tranſit. Sit illa C H. At, quoniam B quod eſt tardius in E G tempore, magnitudinem C H pertranſiuit, A profecto, quod eſt celerius, eandem in minori tempore tranſit. Quare rurſus tempus E G diuidetur. quod, ſi diuidetur magnitudo quoq; C H rõne eadem utiq; diuidetur. quod ſi magnitudo diuidetur, & tempus itidem diuidetur. Et hoc ſemper erit, ſi poſt celerius mobile, tardius: & poſt hoc celerius ſumamus, ac demonſtratis utamur. Nam celerius quidem mobile, tempus, tardius autem longitudinem diuidet. Quòd, ſi ſemper quidem uere conuerſio fit, cum fit uero conuerſio, ſit diuiſio ſemper, patet omne tempus cõtinuum eſſe. Patet etiam ſimul & magnitudinem omnem continuam eſſe. Eiſdem enim æqualibuſue diuiſionibus, tam tempus q̃ magnitudo diuiditur.*

H

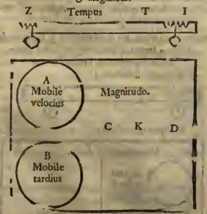
T.c. 16. *Quoniam.n. oſtenſum eſt, q; uelocius in minori tempore, tranſibit æquale, ſit quod quidem in quo A uelocius; quod autem eſt in quo B, tardius, & ſit motum id, quod tardius eſt per magnitudinem quæ eſt C D, in quo eſt Z I tempore, manifeſtũ igitur eſt q; uelocius in minori, q̃ hoc, mouebitur per eandem magnitudinem. & ſit motum A in quo eſt Z T. Iterum autem, quoniam A, quod eſt uelocius, in eo qđ eſt Z T tranſiuit totam, quæ eſt C D, ipſum tardius in eodem tempore, minorem trãſiuit. Sit igitur in quo C K. Quoniam autem tardius, quod eſt ipſum B, in eo quod eſt Z T tempore ipſam quæ eſt C K tranſiuit: uelocius in minori tranſibit. Quare iterum diuiditur quod eſt Z T tempus, hoc autem diuiſo, & C K magnitudo diuidetur ſecundum eandem rõnem: ſi uero magnitudo, & tempus, & hoc ſemper erit accipientibus à*

velociori

uelociori tardius, & à tardiori uelocius, & eo qđ demonſtratum eſt utentibus. Diuidet autem id, quod eſt uelocius, tẽpus, tardius autem longitudinem. Si igitur ſemper in natura eſt conuerti: conuerſo autem ſemper ſit diuiſio: manifeſtum T.c.17. *quoniam oẽ tempus continuum eſt. Similiter autem manifeſtum, & q magnitudo oĩs continua eſt. Per eaſdẽ.n. & equales diuiſiones, tempusq;, & magnitudo diuiditur.*

Oſtendit propoſitum, ſ. ꝙ ſimiliter diuidatur tempus & magnitudo. Quia.n. oſtenſum eſt, ꝙ velocius pertranſit æquale ſpatium in minori tempore, ponaſ ꝙ A ſit velocius, & B tardius: & moueatur B tardius per magnitudinem quæ eſt C D in tempore Z I. Manifeſtum eſt ergo ꝙ A, qđ eſt velocius, mouetur p eandem magnitudinem in minori tpe: & ſit tps illud Z I. Iterum autem qm̃ A, quod eſt velocius, in tpe Z T, ptranſiuit totam magnitudinem, q̃ eſt C K D: quod eſt tardius, in eodem tpe pertranſit minorem magnitudinem, q̃ ſit C K: & quia B, quod eſt tardius, ptranſit magnitudinem in tpe Z T, A, qđ eſt velocius pertrãſibit eandem magnitudinem adhuc in minori tpe: & ſic tps Z T, iterum diuidetur, & eo diuiſio ſm eandem rõnẽ diuidetur magnitudo C K, quia tardius in parte illius temporis mouetur p minorem magnitudinem. & ſi diuiditur magnitudo, iterum diuidetur & tps: quia illam partem magnitudinis velocius tranſibit in minori tpe, & ſic ſemper procedetur accipiendo poſt motum velocioris aliud mobile tardius: & poſt tardius, iterum velocius: & vtendo eo, qđ demonſtratum eſt, ſ. ꝙ velocius ptranſeat equale in minori tpe: & tardius in equali tpe minorem magnitudinem: ſic. n. accipiendo id qđ velocius, diuidemus tps: & accipiẽdo id qđ eſt tardius, diuidemus magnitudinem. Si ergo hoc verũ eſt, ꝙ ſemper poſſit talis conuerſio fieri, procedendo à velociori in tardius, à tardiori in velocius: & facta tali conuerſione ſemper fit diuiſio magnitudinis & tpis, manifeſtum erit ꝙ omne tempus eſt cõtinuum. i. diuiſibile in ſemper diuiſibilia. & ſimiliter omnis magnitudo: quia per eaſdem & æquales diuiſiones diuiditur tps, & magnitudo, vt oſtenſum eſt. Deinde cum dicit.

Demonſtratio quòd ſimiliter diuiditur tempus & magnitudo.

ARGV. *Inſuper & ex hiſce rõnibus, quæ dici ſolent, patet ſi ſit tempus continuum, & magnitudinem cõtinuam eſſe. Siquidem in dimidio temporis, dimidium magnitudinis, & ſimpliciter in minorem, minorem tranſit: eædem enim diuiſiones temporis, & magnitudinis erunt.*

Amplius autem & ex conſuetis rõnibus dici manifeſtum eſt, q ſi tempus continuum eſt, q & magnitudo. Siquidem in medio tempore, medium tranſit, & ſimpliciter in minori minus. eædem nãq; diuiſiones temporis & magnitudinis ſunt. Eadem tpis et magnitudinis diuiſiones ſunt

Ponit tertiam rationem ad oſtendendum ꝙ magnitudo & tempus ſimiliter diuiduntur, ex conſyderatione vnius & eiuſdem mobilis. & dicit, ꝙ manifeſtum eſt etiam per rationes, quæ conſueuerunt dici, ꝙ ſi tempus eſt continuum, i. diuiſibile in ſemper diuiſibilia, ꝙ & magnitudo. eodem mõ continua eſt. quia vnum & idẽ mobile regulariter motum. ſicut in toto tpe pertranſit B totam magnitudinem, ita in medio tempore medium magnitudinis: & vniuerſaliter in minori tempore minorem magnitudinem. Et hoc ideo concludit, quia ſimiliter diuiditur tempus ſicut & magnitudo.

LECTIO IIII.

Finitum & infinitum, ſimiliter tempus, magnitudinem conſequi: quodq; nullum continuum indiuiſibile ſit, ratiocinatur.

Atque ſi alterum utrumuis ipſorum, ſit infinitum, & alterum eſt infinitum: & perinde ſanè ut alterum. ceu ſi tempus extremis ſit infinitum, & longitudo extremis eſt infinita: ſi diuiſione, longitudo quoque diuiſione: ſi utrifque, & magnitudo utriſque. ARGV.

Et ſi quodcunq; infinitum eſt, & alterum: & ſicut alterum & alterum eſt, ut ſiquidem ultimis infinitũ eſt T.c.18. C *tempus, & longitudo ultimis: ſi uero diuiſione, diuiſione & longitudo, ſi aũt in utriſq; tempus, in utriſq; & longitudo.*

Poſtq̃ oſtendit ꝙ magnitudo & tempus ſimiliter diuiduntur, hic oſtendit ꝙ infinitum etiam & finitum ſimiliter inueniunt in magnitudine & tpe. Et circa hoc tria facit. Primo ponit propoſitum. Secundo ex hoc ſoluit dubitationem. ibi {Vnde & Zenonis ratio.} Tertio T.1 9. probat propoſitum. ibi {Neq, iam infinitum &c.} Dicit ergo primo, ꝙ, ſi quodcunq; horum duorum. ſ. tpis & magnitudinis, ſit infinitũ, & alterum eſt infinitum: & eo mõ, quo vnum eſt infinitum, & alterum. Et hoc exponit diſtinguendo duos modos infiniti, dicens: ꝙ, ſi tempus eſt infinitum in vltimis, & magnitudo eſt infinita in vltimis. Dr autem tempus & magnitudo eſſe infinita in vltimis: quia. ſ. vltimis caret, ſicut ſi imaginaremur lineam non terminari ad aliqua puncta, vel tem D pus nõ terminari ad aliquod primum, aut vltimum inſtans. & ſi tempus ſit infinitum diuiſione, & longitudo erit diuiſione infinita. Et eſt hic ſecundus modus infiniti. Dr. n. diuiſione infinitũ, quod in infinitum diuidi poteſt: quod eſt de rõne continui, vt dictum eſt. &, ſi tempus eſſet vtroq; modo infinitum, & longitudo eſſet vtroque modo infinita. Et cõuenienter iſti duo modi infiniti contra ponuntur: quia primus modus infiniti accipitur ex parte vltimorum indiuiſibilium qui prinãtur: ſecundus autem modus accipitur ſm indiuiſibilia, quæ ſignantur in medio: diuiditur. n. linea ſm puncta infra lineam. Secundo ibi. Secūda parte.

Quapropter & Zenonis ratio falſum ſumit, fieri, inquã, non poſſe, ut finito in tempore quicquam tranſeat infinita, aut infinita per ſingula tangat. Dupliciter enim longi= ARGV.

tudo, & tempus, & omnino omnẽ continuum, dicitur infinitum: aut diuiſione, aut extremis. Igitur infinita quidem quantitate, tangere finito in tempore non põt: infinita uero diuiſione, põt. etenim ipſum tempus hoc mõ eſt infinitum. Quare fit, ut infinito in tpe non finito quippiam trãſeat infinita, & infinitis non finitis, infinita etiam tangat.

Vnde & Zenonis rõ falſum opinatur, q̃ nõ eſt poſsibile infinita pertranſire: aut tangere infinita ſcd̃m unumquodq;, finito in tpe. Dupliciter. n. dicitur, & longitudo, & tempus infinitum, & oĩno eſſe continuum. aut ſecundum diuiſionem, aut in ultimis. Infinitis quidem igitur ſcd̃m q̃titatem, nõ contingit ſeſe tangere in finito tpe: eir aũt, quæ ſunt ſcd̃m diuiſionem, contingit. & nãque ipſum tempus ſic infinitum eſt. Quare & infinito tpe & non finito, accidit tranſiri infinitum, & tangere infinita infinitis & non finitis.

Continuũ dupliciter infinitum.

Ex præmiſsis remouet dubitationem Zenonis eleatis, qui volebat probare q̃ nihil mouetur de vno loco ad alium, puta de A in B. Manifeſtum eſt enim, q̃ inter A & B ſunt infinita puncta media, cùm continuum ſit diuiſibile in infinitum: ſi ergo mouet aliquid de A in B, oportet q̃ per trãſeat infinita: & q̃ tangat vnũquodq; infinitorum: q̃ non eſt poſsibile fieri in tempore finito. ergo in nullo tpe quantũcunq; magno, dummodo ſit finitum, aliquid poteſt moueri per quantũcunque paruum ſpatium. Dicit ergo Philoſophus q̃ iſta ratio procedit ex falſa exiſtimatione. quia longitudo & tempus, & quodcunq; continuum, dupliciter dr̃ eſſe infinitum, vt dictum eſt, ſ. ſm diuiſionem, & in vltimis. Si igitur eſſent aliqua. ſ. mobile & ſpatium infinita ſm q̃titatem (quod eſt eſſe infinitum in vltimis) non contingeret q̃ ſe inuicem tangerent in tpe finito. ſi vero ſint infinita ſm diuiſionem, hoc contingit: quia etiam tempus quod eſt finitum ſm q̃titatem, eſt ſic infinitũ, . ſ. ſm diuiſionem. Vñ ſequitur q̃ infinitum tranſeatur, non quidem in tpe finito, ſed in tpe infinito. Et q̃ infinita puncta magnitudinis tranſeantur in infinitis nunc temporis, non aũt in nunc finitis. Eſt aũt ſciendum q̃ hæc ſolutio eſt ad hoĩem & non ad veritatem, ſicut infra Ariſt. manifeſtabit in Octauo. Tertio ibi.

Infinitum ſecundum diuiſionem tranſitur in tpe infinito.

ARGV. *Impoſsibile eſt ergo aut infinitum finito in tpe: aut finitum in infinito tranſire. ſed ſi tempus ſit infinitum, & magnitudo erit ſimiliter infinita: & ſi magnitudo, & tempus.*

Neq; iam infinitum põt in finito tempore tranſire. neq; in infinito, finitum. ſed, ſi tempus infinitum ſit, & magnitudo erit infinita, & ſi magnitudo, & tempus.

Probat quod ſupra poſuit. Et primo reſumit propoſitum. Secundo probat, ibi {Sit. n. magnitudo.} Dicit ergo primo, q̃ nullum mobile poteſt tranſire infinitũ ſpatium, in tempore finito: neq; finitum ſpatium in tẽ-
T. 20. pore infinito. Sed oportet ſi tempus eſt infinitum, q̃ magnitudo ſit infinita, & econtra. Secundo ibi.

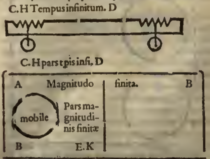
ARGV. *Deſignetur. n. magnitudo quædam A B, terminis definita. & tempus infinitum mente percipiatur. Sitq; id C, deinde excipiatur pars aliqua finita tpis C. quæ quidem C D, finibus claudatur. in hoc igitur corpus quod, ſuper A B mouetur, aliquam partem magnitudinis tranſit, atque ponatur A E, iam partem pertrãſiuiſſe. hæc aũt pars, aut æque totam A B. magnitudinem menſurabit, aut deficiet, aut excedet. nihil. n. refert. Nam ſi ſemper æqualem magnitudinem A E parti æquali in tpe mobile tranſit, pars aũt hæc magnitudinem totam metitur, tempus totum, in quo magni-*

E *tudinem totam tranſibit, finitum erit profecto: in partes. n. æquales diuidetur, ut magnitudo.*

Sit. n. magnitudo finita, in quo A B: tempus aũt infinitum, in quo eſt C D. Accipiatur igitur temporis aliquid finitum, in quo C D: in hoc igitur tranſibit aliquid magnitudinis. & ſit quod tranſitum eſt, in quo B E: hoc autem aut mẽſurabit in quo eſt A B, aut deficiet, aut excellet. differt. n. nihil. Si. n. ſemper æqualem ei, quæ eſt in B E, magnitudinẽ, in æquali tpe tranſibit: hoc autem menſurat totum: finitum erit omne tempus, in quo tranſibit. in æqualia enim diuidetur, ſicut & magnitudo. T. c. 20.

Probat propoſitum. Et primo, q̃ tempus nõ poteſt eſſe infinitum, ſi magnitudo ſit finita, ſecundo q̃ econuerſo, ſi longitudo ſit infinita, tempus non poteſt eſſe finitum. ibi {Eadem autem demonſtratio eſt.} Primũ T. 22.
F autem oſtendit duabus rõnibus, quarum prima talis eſt. Sit magnitudo finita quæ eſt A B: & ſit tempus infinitum, quod eſt C D. Accipiatur autem huius temporis infiniti aliqua pars finita, quæ ſit C D: quia igitur mobile per totum tempus C D, pertranſit totam magnitudinem A B, oportet q̃ in hac parte temporis, quæ eſt H D, pertranſeat aliquam partem illius magnitudinis, quæ quidem ſit B E. Cum autem A B magnitudo ſit finita, & maior B E, K D autem finitum: & minus ipſo F, neceſſe eſt q̃ B C, aut menſuret totum A B, aut deficiet, aut excellet in menſurando ſimul toties ſumatur B C, ſic. n. oẽ finitum minus, ſe habet ad finitum maius, vt patet in numeris. Ternarius. n. qui eſt minor ſenario, bis acceptus mẽſurat ipſum: quinarium vero, qui etiam eſt maior, nõ menſurat bis acceptus, ſed excedit, plus. n. eſt bis tria q̃ quinque. ſilr etiam & ſeptenarius bis acceptus non menſurat, ſed deficit ab eo: mi-
G nus. n. eſt bis tria q̃ ſeptem: ſed tñ ſi trinarius ter accipiatur, excedet etiam ſeptenarium. Nihil autem differt quocũq; modo horum triũ B E ſe habeat ad A B, quia idem mobile ſemper pertranſibit magnitudinẽ æqualem ei, quod eſt B C, in tempore æquali ei: qđ eſt B D, ſed B C, menſurat totũ A B, vel excedit ipſum: ſi multoties ſumatur. ergo & B D, menſurabit totum tp̃s G, vel excedit ipſum ſi multoties ſumatur. Et ſic oportet q̃ totum tp̃s G ſit finitum, in quo pertranſit totam magnitudinem finitam: quia oportet q̃ in æqualia ſm numerum diuidatur tempus, ſicut & magnitudo. Secundam rationem ponit ibi.

Demonſtratio prima, per quam probatur, q̃, ſi magnitudo eſt finita, q̃ tempus eſt finitum: & ſumitur hæc demõſtratio ex proportione partis ad totum.

H

ARGV. *Præterea, ſi non omnem magnitudinem id, quod mouetur*

tur in infinito tempore trāſit:ſed fieri poteſt, ut aliquam fi- A
nito etiam in tempore tranſeat: ut A E partem, hæc aūt to-
tam magnitudinem metietur, deniq; æqualem in æquali tpe
tranſit:tempus ipſum profecto finitum erit.

T.c. 21. *Amplius autem ſi non omnem magnitudinem in infinito tempore trāſibit, ſed contingit aliquam & in finito tpe tranſire, ut quæ eſt B E: hæc autem menſurabit totam, & æqualē in æquali tranſibit. Quare finitum erit & tempus.*

Secunda rō. Quæ talis eſt. Quamuis enim detur ꝙ magnitudinem finitam, quæ eſt A B, pertranſeat aliquod mobile in tempore infinito, non tamen poteſt dari ꝙ omnem magnitudinem pertranſeat in tempore infinito: quia videmus ꝙ multæ magnitudines finitæ temporibus finitis pertranſeuntur. Sit igitur magnitudo finita, quæ eſt B C, quæ tranſeatur tempore finito. ſed B C, cùm ſint finita menſurat A B, quæ eſt etiam finita. Sed idē B mobile pertranſibit æqualem magnitudinem ei, quæ eſt B C, in æquali tempore finito, in quo ipſam pertrāſibat, & ita quod accipiebantur magnitudines æquales B C, ad conſtituendam totam A B, tot tempora finita æqualia accipientur ad menſurationem vel conſtitutionem totius temporis: vnde ſequitur ꝙ totum tempus ſit finitum. Differt autem hæc ratio à prima: quia in prima ratione, B C ponebatur pars magnitudinis A B, hic autem B C ponitur quædam alia magnitudo ſeparata. Neceſsitatem autem huius ſecundæ rationis poſitæ oſtendit cùm ſubdit.

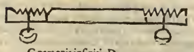
ARGY. *Patet autem non in tempore infinito partem A B, tranſire, ſi tempus altera ex parte finitum fuerit ſumptū. Nam, ſi in minorem partem hac tranſit, tempus finitum eſſe, neceſſe eſt: cùm altera ex parte ſit temporis finis.*

Quòd autem non in infinito tempore trāſit quod eſt B C, manifeſtum eſt, ſi accipiatur altera ex parte finitum tēpus. Si. n. in minori pertranſit, hanc neceſſe eſt finitam eſſe, altero termino exiſtente. C

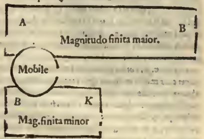
Poſſet enim aliquis contra primam rationem cauillando dicere, ꝙ ſicut totam magnitudinem A B, pertranſibit in tempore infinito, ita & quamlibet partem eius: & ſic partem B C, non pertranſibit tempore finito. Sed, quia non poteſt dari, ꝙ quamlibet magnitudinem pertranſeat tempore infinito, oportuit inducere ſecundam rationem ꝙ B K ſit quædam alia magnitudo, quam tempore finito pertranſeat. Et hoc eſt quod ſubdit, ꝙ manifeſtum eſt ꝙ mobile non pertranſit magnitudinem quæ eſt B K, in infinito tempore, ſi accipiatur in altera finitum tempus. i. ſi accipiatur aliqua alia magnitudo à prima, quæ dicatur B C, quam pertranſibit tempore finito. Si enim in minori tempore D pertranſit partem magnitudinis q̄ totum, neceſſe eſt hanc magnitudinem, quæ eſt B K, finitam eſſe, altero termino exiſtente finito. ſ. A B. quaſi dicat. Si tempus, in quo pertranſibit B K, eſt finitum, & minus tempore infinito, in quo pertranſibit A B, neceſſe eſt ꝙ B K ſit minor quàm A B, & ita ꝙ B K, ſit finita, cùm A B finita ſit. Deinde cum dicit.

Demonſtratio ſecūda, per quam probatur idem quod ſupra. Et ſumitur ex proportione cuiuslibet finiti ad quodlibet finitum, ſumendo tempus infinitum, & magnitudinem finitam.

C. Tempus infinitum.

C pars tpis infiniti. D

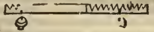
Eadem ſane fuerit demōſtratio, & ſi longitudinē quidem infinitam finxerimus, tēpus aūt ſumpſerimus cōtra, finitum. ARGY.

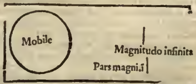
Eadem autem demonſtratio eſt, & ſi longitudo infinita ſit, tempus autem finitum. T.c. 22.

Ponit ꝙ eadē demōſtratio eſt ducens ad impoſſ̄, ſi dicatꝰ ꝙ lōgitudo ſit īfinita, & tps finitū. Quia accipiet aliqd longitudinis infinitæ, qđ erit finitū: ſicut accipiebatꝰ aliqd tpis in infiniti, qđ eſt finitū. Deinde cū dicit.

Demonſtratio, probans idem quod ſupra, aſſumendo tempus finitum, & magnitudinem infinitam.

Tempus finitum.

Patet igitur ex hiſce quæ diximus neq; lineā, neq; ſupficiē, neq; oīno quicq̄ continuū, indiuiduum eſſe: non ſolū pp id, qđ nuper eſt dictū, ſed etiā q̄a fiet, ut indiuiduum diuidatur. ARGY.

Manifeſtū igitur ex dictis eſt, q. neq; linea, neq; planum, neq; oīno ullum continuorū erit atomus: non ſolum pp id qđ nunc dictum eſt, ſed quia accidit diuidi indiuiſibile.

Probat ꝙ nullum continuū eſt indiuiſibile. Et prīo oñdit qđ inconueniēs ſequiꝰ ſi hoc ponaꝰ. Scđo ponit demſtatioñē ad illud incōueniēs ducentē, ibi {Qm. n. in omni tpe.} Dicit ergo primo, manifeſtū eſſe ex dictis, ꝙ neq; linea, neq; planū. i. ſupficies: neq; oīno aliquod cōtinuū, eſt atomꝰ. i. indiuiſibile: tū pp pdicta, q̄ videlicet impoſſ̄e eſt aliqđ continuū ex indiuiſibilibus componi, cū tñ ex continuis poſſit cōponi cōtinuū: tum ēt, q̄a ſequeretur, ꝙ indiuiſibile diuiderēꝰ. Secundo ibi. T. 23.

Nam, cū oī in tpe, & id ī qđ eſt celerius, & id qđ eſt tardius, moueatur: atq; id qđ eſt celerius plus æquali ī tpe ſpatij trāſeat, fieriq; poſſit ut duplū ſexquialterā longitudinē trāſeat (eſſe nāq; pōt celeritatis hæc rō) ſexquialterā magnitudinē eodē in tpe trāſeat id qđ celerius fertur. Atq; diuidātur magnitudines ambæ, ea quidē qua mobile celerius trāſit: quæ ARGY.

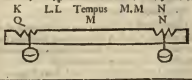
eſt A D, in A B, B C, C D, tres indiuiduas partes conti-nuorum. Ea uero, q̃ ipſum tardius tranſit, in E F, F G duas, & ipſas indiuiduas partes: igitur & tempus H M, in tres ſane partes indiuiduas diuidetur. In æquali nãque tempore, magnitudinẽ tranſit æqualẽ. Diuidatur itaq; in H K, L M, indiuiſibiles partes. Rurſus cum mobile tardius magnitudinem E F, F G, eodem in tpe tranſeat: diuidetur & tempus duas in partes æquales. Quod ſit indiuiduum diuidatur, & id quod mouetur non in indiuiduo, ſed in maiore tempore partem indiuiduam tranſeat. Patet igitur nullam continui partem, parte carere.

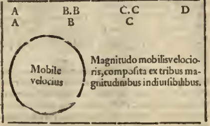
T. c. 22. *Quoniam. n. in omni tpe uelocius & tardius eſt: uelocius autem plus tranſit in æquali tpe, contingit autem, & duplam & hemiolium tranſire longitudinem (ſit. n. hæc rõ uelocis.) Adducatur igitur uelocius ſecundum hemiolium in eodem tpe, & diuidantur magnitudines, quæ quidem uelocioris ſunt, A B, B C, C D, in tres atomos: quæ uero ſunt tardioris, in duos, in quibus ſunt E F, F G, itaq; & tempus diuidetur in tria atoma. Aequale. n. in æquali tpe tranſibit, Diuidatur igitur tempus in ea, quæ ſunt K L, L M, M N, Iterum aũt quoniam deductum eſt tardius per E F, F G, & tempus ſecabitur in gemina. Diuidetur ergo atomum & impartibile. Non. n. in atomo tranſit, ſed in pluri. Manifeſtum ergo eſt, q; nihil continuorum impartibile eſt.* F

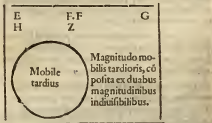
Ponit demonſtrationem ad hoc inconueniens ducentem. in qua primo præſupponit quædam ſuperius manifeſtata: quorum vnũ eſt, q; in omni tpe contingat velocius & tardius moueri. Secundum eſt q; velocius plus pertrãſit de magnitudine in æquali tpe. Tertium eſt, q; contingit eſſe exceſſum velocitatis ad velocitatẽ, & longitudinis pertranſitæ ad longitudinem ſm diuer- G ſas proportiones, puta ſm duplicem, quæ eſt proportio duorum ad vnum: & ſm hemiolium, quæ habet totum & dimidium, quæ alio nomine dr̃ ſexquialtera, vt proportio trium ad duo: vel ſm quãtãcũq; aliam proportionem. Ex his autem ſuppoſitis ſic ꝓcedit. Sit hæc proportio velocis ad velox, vt inueniatur aliquid velocius altero ſm hemiolium, i. ſexquialteram proportionem. & ſit ita, q; velocius pertranſeat vnam magnitudinem, quæ ſit A B C D, compoſitam ex tribus magnitudinibus indiuiſibilibus: quarum vna ſit, A B, alia B C, tertia C D: in eodem autem tẽpore oportet q; tardius ſm prædictam proportionem pertranſeat magnitudinem compoſitam ex duabus indiuiſibilibus magnitudinibus, quæ ſit magnitudo E F, F G. Et quia tempus diuidi poteſt, ſicut etiam magnitudo, neceſſe eſt q; tp̃s, in quo velocius pertranſit tres indiuiſibiles magnitudines, diuidatur in tria indiuiſibilia: quia oportet q; æquale in æquali tpe pertranſeat in K L, L M, M N. Sit ergo tẽpus diuiſum in K L, L M, M N tria indiuiſibilia. Sed, quia tardius in eodem tpe mouetur ꝑ E F, F G, q̃ ſunt duæ magnitudines indiuiſibiles, neceſſe eſt q; tempus diuidatur in duo media: & ſic ſequetur q; indiuiſibile diuidatur. oportebit. n. q; tardius vnam magnitudinem indiuiſibilem pertranſeat in vno indiuiſibili tpe & dimidio. non. n. poteſt dici, q; vnam indiuiſibilem magnitudinem tranſeat in vno tpe indiuiſibili: quia ſic non prius moueretur velocius q̃ tardius. Ergo relinquitur q; tardius pertranſeat indiuiſibilem magnitudinem in pluri q̃ in vno indiuiſibili tpe: & in minori q̃ duobus, & ſic oportebit vnum indiuiſibile tẽpus diuidi. Et eodem mõ ſequitur, q; indiuiſibilis magnitudo diuidat̃,

E ſi ponatur q; tardius moueatur per tres indiuiſibiles magnitudines, in tribus indiuiſibilibus temporibus, velocius enim in vno indiuiſibili tempore mouebitur per plures q̃ per vnam indiuiſibilem magnitudinem; & per minus q̃ duas. Vnde manifeſtum fit, q; nullum continuum poteſt eſſe indiuiſibile.

Demonſtratio, q; nullum continuum eſt indiuiſibile.

LECTIO V.

Indiuiſibile Temporis, ipſum Nunc eſſe, in quo etiam nihil moueri & quieſcere dicitur: quodlibet itẽ mobile diuiſibile eſſe demonſtratur.

At uero neceſſe eſt, & ipſum Nune, q̃d ꝑ ſe primoq; non ꝑ aliud dicitur indiuiſibile eſſe, atq; omni in tpe tale ineſſe. ARGV.

NEceſſe eſt autem, & ipſum Nunc, quod non ſecundum alterum, ſed per ſe & primum dictum, indiuiſibile eſſe & in omni tempore huiuſmodi eſſe. T. c. 24.

Poſtq̃ oſtendit Philoſophus q; nullũ cõtinuũ ex indiuiſibilibus cõponit̃, neq; indiuiſibile eſſe: ex qb' apparet motũ eſſe diuiſibilẽ, hic determinat de diuiſiõe motus. Et primo ꝑmittit quędã neceſſaria ad mot' diuiſio- H nem. Scd̃o de ipſa mot' diuiſione determinat, ibi {Motus aũt eſt diuiſibilis dupl'r.} Circa primũ duo facit. Primo oñdit q; in indiuiſibili tpis, non contingit eſſe motum neq; quietẽ, ſcd̃o oñdit q; indiuiſibile nõ põt moueri, ibi {Q̃d mutat̃ aũt oẽ.} Circa primũ duo facit. Primo oñdit q; indiuiſibile tpis eſt ipſum nunc, Scd̃o q; in nũc nihil mouet̃ aut quieſcit, ibi {Quod aũt nihil ĩ ipſo nũc mouet̃.} Circa hoc tria facit. Primo ꝓponit q̃d intendit. Scd̃o ponit ea, ex qbus probari põt propoſitũ, ibi {Eſt. n. aliquid vltimũ eius.} Tertio ꝓponit id q̃d ad hęc conſequit̃, ibi {Neceſſe igit̃.} Circa primũ conſyderandũ eſt, q; aliqd dr̃ nũc ſm alterũ, & nõ ſm ſeipſum: ſicut dicimus nũc agi, q̃d in toto pñti die agit̃: tñ totus dies præſens non dr̃ pñs ſm ſeipſum, ſed ſm aliqd ſui.

T. 33. Secũda. 32. Secũda. 39. Infra. T. 26.

Mani-

Manifeſtum eſt enim ꝙ totius diei aliqua pars p̃teriit, & aliqua futura eſt. quod autem præteriit, vel futurum eſt. non eſt nunc. ſic ergo patet ꝙ totus dies pñs, non eſt nunc primo & per ſe, ſed per aliquid ſui. & ſilr nec hora, nec quodcunque aliud tempus. Dicit ergo, ꝙ id, quod dr̃ nunc primo & per ſe & non ſm̃ alterum, ex neceſsitate ex indiuiſibile: & iterum ex neceſsitate eſt in omni tempore. Secundo ibi.

ARGV. *Eſt.n.extremum tranſacti temporis quiddam, citra q̃d nihil futuri tpis eſt: & inſuper conſequentis, ultra q̃d nihil tranſacti tpis eſt: quod quidem utrorumq; temporum finem diximus eſſe. Hoc igitur ſi tale per ſe, idemq; demonſtrabimus eſſe, patebit etiam, & indiuiſibile eſſe.*

T.c. 25. *Eſt.n.aliquid ultimum eius quod factum eſt, cuius ſuper hoc, nihil futuri eſt: & iterum futuri eſt, cuius ſuper hoc nihil eſt illius quod factum eſt: quod utique diximus utrorũq;*

T.c. 25. *eſſe terminum. Hoc autem ſi demonſtretur, quoniam hoc huiuſmodi eſt per ſe, & ipſum, ſimul manifeſtum erit quòd indiuiſibile eſt.*

Probat propoſitum. Manifeſtum eſt.n. ꝙ cuiuſlibet continui finiti eſt accipere aliquod vltimum, extra q̃d nihil eſt eius, cuius eſt vltimum: ſicut nihil lineæ eſt extra punctum, quod terminat lineam. Tempus autem præteritum eſt quoddam continuum finitum ad præſens: eſt ergo accipere aliquod vltimum eius, quod factum eſt.i. præteriti, extra quod nihil eſt p̃teriti: & infra quod nihil eſt futuri. Et ſimiliter erit accipere aliq̃d vltimum futuri, infra quod nihil eſt p̃teriti: & illud vltimum eſt terminus vtriuſq;, ſ. p̃teriti & futuri: quia, cùm totum tempus ſit continuum, oportet ꝙ p̃teritum & futurum ad vnũ terminum copulent̃. Si igitur de aliquo demonſtretur ꝙ ipſum ſit tale p ſeipſum: quod eſt eſſe nunc per ſeipſum & non per aliquid ſui, ſimul cum hoc manifeſtum erit ꝙ ſit indiuiſibile. Tertio ibi.

ARGV. *Neceſſe eſt itaq;, idem nunc ipſum eſſe, quod finis utrorũque temporum eſt.*

T.c. 26. *Neceſſe eſt igitur idem eſſe ipſum Nunc, quod utriſque temporibus ultimum eſt.*

Oſtendit quoddam conſequens ad præmiſſa. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit, ſuppoſito ꝙ nunc ſit indiuiſibile, ꝙ oporteat idem nunc eſſe, quod eſt terminus præteriti & terminus futuri. Secundo oſtendit ꝙ econuerſo, ſi eſt idem vtrũq; nunc, oportet ꝙ nunc ſit

T.c. 29. indiuiſibile. ibi {At vero ſi idem eſt.} Circa primum duo facit. Primo concludit ex dictis, ꝙ neceſſe eſt eſſe idem nunc, quod eſt vltimum vtriuſq, temporis, ſ. præteriti & futuri. Secundo ibi.

ARGV. *Nam, ſi ſit aliud atq; aliud deinceps alterum quidem ad alterum. ſanè non erit: propterea quod continuum non ex indiuiſibilibus conſtat: ſi uero ſit ſeorſum utrũque, inter ea medium tempus erit. Omne nãq; continuum tale eſt, ut inter fines aliquid ſit uniuocum. At ſi tempus ſit illud, diuiſibile erit ut patet. Demonſtratum eſt.n. omne tempus diuiſibile eſſe. quare fit, ut nunc ipſum diuiſibile ſit.*

Si.n. alterum eſt conſequenter non erit alterum alteri, pp id, quod non eſt continuum ex impartibilibus. ſi autem ſeorſum eſt utrũq;, inter ea erit tempus. Omne.n. continuum huiuſmodi eſt, ut aliquid ſit uniuocũ inter terminos. At uero, ſi tempus medium eſt, diuiſibile erit. omne.n. tempus, oſtẽſum eſt, g diuiſibile ſit. quare diuiſibile eſt ipſum nunc.

A Probat tali rõne. Si eſt alterum nunc, quod eſt principium futuri, & alterum, quod eſt finis præteriti, oportet ꝙ hæc duo nunc, vel ſint conſequenter ad inuicem, ita ꝙ immediate ſibi ſuccedant: vel oportet ꝙ vnum ſit ſeorſum ab altero, diſtans ab eo. Sed non poteſt dici ꝙ vnum conſequenter ſe habeat ad alterum: quia ſic ſequeretur tempus componi ex nũc aggregatis, q̃d non poteſt eſſe, pp id quod nullum continuum componit̃ ex impartibilibus, vt ſupra oſtẽſum eſt. Nec etiam dici poteſt, ꝙ vnum nunc ſit ſeorſum ab altero diſtãs ab eo; quia tunc oporteret ꝙ inter illa duo nunc eſſet tp̃s medium. Hæc eſt.n. natura oĩs continui, ꝙ inter quęlibet duo indiuiſibilia ſit continuum mediũ, ſicut inter quęlibet duo puncta, linea. Quòd aũt hoc ſit impoſſe oſtendit dupl̃r. primo. Quia, ſi aliquod eſſet tempus mèdiũ inter p̃dicta duo nunc, ſequèretur ꝙ aliquod vniuocũ

B eiuſdem generis eſſet medium inter duos terminos, q̃d eſt impoſſe. Non.n. eſt poſsibile ꝙ inter extrema duarum linearum ſe tangentium, vel conſequenter ſe habentium, ſit aliqua linea media. hoc.n. eſſet contra rationem eius, quod eſt conſequenter: quia conſequẽter ſunt, vt ſupra dictum eſt, quorum nihil eſt medium ꝓximi generis. & ſic, cùm tempus futurum conſequẽter ſe habeat ad præteritum, impoſsibile eſt ꝙ inter terminum futuri, & terminum præteriti cadat aliquod tempus medium. Alio mõ oſtendit idem ſic. Quicquid eſt medium inter præteritum & futurum, dicatur nunc: ſi igitur tempus aliquod ſit medium inter extrema tpis præteriti & futuri: ſequitur ꝙ totum illud dicatur nũc. ſed omne tempus eſt diuiſibile, vt oſtenſum eſt: ergo ſequetur ꝙ ipſum nunc ſit diuiſibile. Et quamuis ſupra poſuerit principia, ex quibus probari poteſt ꝙ nunc ſit

C indiuiſibile: quia tamen concluſionem non deduxerat ex principiis; hic conſequenter oſtendit ꝙ nunc ſit indiuiſibile ibi.

Quòd, ſi ſit diuiſibile, erit aliquid præteriti in futuro, & futuri etiam in tranſacto. Id.n. quo diuidetur præteritum tẽpus, & conſequens terminabit. ARGV.

Si autem diuiſibile eſt ipſum nunc, erit aliquid quod factum eſt in futuro, & futuri in eo quod factum eſt. Secundum quod enim diuidetur hoc, determinat præteritum & futurum tempus.

Et hoc triplici ratione. Quarum prima eſt, quia, ſi nunc ſit diuiſibile, ſequetur ꝙ aliquid de præterito ſit in futuro, & aliquid futuri ſit in præterito. Cùm.n. nunc ſit extremum præteriti, & extremum futuri: omne aũt extremum eſt in eo cuius eſt extremum, ſicut punctũ Prima rõ.

D in linea: neceſſe eſt ꝙ totum nunc & ſit in tempore præterito, vt finis, & in tempore futuro, vt principiũ. Sed, ſi nunc diuidatur, oportet ꝙ illa diuiſio determinet p̃teritum & futurum: omnis.n. diuiſio in tempore facta, diſtinguit preteritum & futurum, cùm omnium partium temporis vna comparetur ad aliam, vt præteritũ ad futurum: ſequetur ergo, ꝙ ipſius nunc aliquid ſit præteritum, & aliquid futurum. & ita, cùm nunc ſit in præterito & in futuro, ſequetur ꝙ aliquid futuri ſit in præterito, & aliquid præteriti ſit in futuro. Secundam rationem ponit ibi.

Præterea, nec ipſum nunc per ſe, ſed per aliud erit. Diuiſio enim non eſt ipſius, quod eſt per ſe. ARGV.

Simul autem, & non per ſe erit hoc nunc, ſed ſecundum alterum. diuiſio.n. non eſt per ſe ipſius, quod eſt. T.c. 27.

Secunda rō. Quia ſi nunc ſit diuiſibile, non erit nūc ſm ſeipſum, ſed ſm alterum: nullum.n. diuiſibile eſt ſua diuiſio, qua diuiditur: ipſa autem diuiſio tēporis eſt nunc. Nihil.n. aliud eſt diuiſio continui q̄ terminus cōis duabus partibus: hoc autem intelligimus per nunc, quod eſt terminus cōis præteriti & futuri. Sic ergo manifeſtum eſt, ꝙ id, quod eſt diuiſibile, non poteſt eſſe nunc ſm ſeipſum. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Et inſuper ipſius nunc aliud tranſactum, aliud conſequens erit, & non ſemper idem, aut præteritum, aut futurū, neq; nunc idem. multis eſt.n. diuiſionibus, diuiſibile tempus. Quod ſi hæc ipſi nunc ineſſe non poſſunt, ipſum profecto nūc quod eſt utroq; in tempore: idem eſſe neceſſe eſt.*

Adhuc autem, ipſius nunc hoc quidem actum erit, illud autem futurum, & nō ſemper idem factum eſt, & futurum. Neq; itaq; ipſum nunc, idem eſt ſimul. multipliciter.n. diui- Tex. 28. *ſibile eſt tēpus. Quare, ſi hæc impoſsibile eſt ineſſe ipſi nunc, neceſſe eſt idem eſſe ei quod in utroq; nunc eſt.*

Tertia rō. Quæ talis eſt. Semper facta diuiſione tpis, vna pars eſt præterita, & alia futura. Si igitur & nunc diuidatur, oportet ꝙ aliquid eius ſit præteritum & aliquid futurum. ſed non idem eſt præteritum, & futurum: ſequit ergo, ꝙ ipſum nunc non ſit idem ſibiipſi, quaſi totum ſimul exiſtens, quod eſt contra rōnem eius quod dicitur nunc. Cùm.n. dicimus nunc, intelligimus ſimul in præſenti eſſe. Sed oportebit multam diuerſitatem eſſe in nunc & ſucceſsionem, ſicut & in tpe, quod multipl̄r eſt diuiſibile. Sic ergo oſtenſo ꝙ nunc ſit diuiſibile, quod erat conſequens ad hoc quod dicebatur nō eſſe idem nunc, quod eſt extremum præteriti & futuri, & deſtructo conſequente, concludit deſtructionem antecedentis. Et hoc eſt quod dicit ꝙ, ſi hoc eſt impoſſibile ineſſe ipſi nunc, ſ. ꝙ ſit diuiſibile, neceſſe eſt dicere, ꝙ idem ſit nunc, quod eſt extremum vtriuſque temporis. Deinde cum dicit.

ARGY. *At uero ſi ſit idem, patet & indiuiſibile eſſe. Nam, ſi diuiſibile ſit, ea rurſus euenient, quæ antea accidebant. Eſſe igitur in tpe indiuiſibile quid, quod ipſum nunc dicimus eſſe, ex hiſce, quæ diximus, perſpicuum iam euaſit.*

T. c. 29. *At uero ſi idem eſt, manifeſtum ꝙ & indiuiſibile. Si.n. diuiſibile eſt, iterum contingent eadem, quæ & prius. Quòd igitur ſit aliquid in tempore indiuiſibile, quod dicimus eſſe ipſum Nunc, manifeſtum eſt ex his, quæ dicta ſunt.*

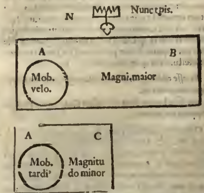
Oſtendit ꝙ econtrario, ſi idem eſt nunc præteriti & futuri, neceſſe eſt ꝙ nunc ſit indiuiſibile: quia, ſi eſſet diuiſibile, ſequerentur omnia prædicta inconuenientia. Et ſic, ex quo non pōt dici ꝙ nunc ſit diuiſibile. quaſi exiſtente altero nunc præteriti, & altero nunc futuri: nec etiam eſt diuiſibile ſi ponatur idē, concludit manifeſtum eſſe ex dictis, ꝙ neceſſe eſt in tpe eſſe aliquid indiuiſibile, quod dr̄ nunc. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atqui nihil in ipſo nunc moueri ex hiſce patebit, quæ deinceps dicemus. Nam, ſi quippiam in ipſo moueri poſsit, fiet ut celerius in ipſo, ac tardius moueatur. Sit itaq; nūc ipſum N. atq; in ipſo celerius mobile longitudinem tranſeat A B literis deſignatam. Igitur mobile tardius minorem in eodem longitudinem pertranſibit. Deſignetur & ipſa, & ſit A G. Quoniam autem mobile tardius in toto nunc ipſo longitudinem A C pertranſiuit, celerius per eandem in minore ſane mouebitur. Quare ipſum nunc diuidetur: aut erat indiuiſibile: fieri ergo non poteſt, ut quicq̄ in ipſo nunc moueatur.*

E *Quòd autem nihil in ipſo Nunc mouetur, ex his manifeſtum eſt. ſi nāq; eſt, contingit & uelocius moueri in ipſo nūc, & tardius. Sit igitur ipſum nunc in quo N, moueatur autem uelocius, & in ipſo per A B. Ergo tardius in ipſo per minorem quam ſit A B, mouebitur, ut per A G. Quoniam autem tardius in toto ipſo nunc mouebatur per A G, uelocius in minori q̄ hoc mouebitur. quare diuidetur ipſum nunc: ſed erat indiuiſibile: non ergo eſt moueri in ipſo nunc.*

Oſtendit ꝙ in nunc non poteſt eſſe nec motus, nec quies. Et primo oſtendit de motu, Secundo de quiete. ibi {At vero neque quies eſſe.} Tex. 30. Dicit ergo primo manifeſtum eſſe ex iis, quæ ſequūtur, ꝙ in nunc nihil poſſit moueri. quia, ſi aliquid poteſt moueri in nunc, continget in nunc moueri duo mobilia, quorum vnum ſit velocius, & aliud tardius. Sit ergo ipſum nunc N, & aliquod F corpus velocius moueatur in N, per A B magnitudinem. ſed tardius in æquali minus mouetur: ergo tardius in hoc inſtanti mouetur per minorem magnitudinem, quæ eſt A G. Sed velocius idem ſpatium pertranſit in minori q̄ tardius. quia ergo corpus tardius mouebatur per A G magnitudinem in toto ipſo nūc, ſequitur ꝙ velocius moueatur per eandem magnitudinem in minori q̄ nunc, ergo nūc diuiditur. Sed oſtenſum eſt ꝙ nunc eſt indiuiſibile: ergo non poteſt aliqd moueri in nunc. Secundo ibi.

Demonſtratio oſtendens quòd in ipſo Nunc, motus eſſe non poteſt.

ARGY. *At uero nec in eodem quicquam quieſcere poteſt. Quieſcere.n. id dicebamus, quod eſt aptum ut moueatur, & non* H *mouetur tum cum aptum eſt moueri, & ubi, & quemadmodum moueri eſt aptum. quare, cum in ipſo nūc nihil ſit aptū moueri, patet nihil etiam in eodem quieſcere aptum eſſe.*

T. c. 30. *At uero neq; quieſcere.n. diximus aptum natum moueri, quod non mouetur qn̄ aptum natum eſt, & quo, & ſic. Quare quoniam in ipſo nunc nihil aptum natum eſt moueri, manifeſtum, quia neq; quieſcere.*

Prima rō. Oſtendit idem de quiete tribus rationibus. Quarū prima talis eſt. Dictū eſt enim in Quinto ꝙ illud quieſcit, quod eſt aptum natum moueri, & nō mouetur qn̄ aptum natum eſt moueri, & ſm illam partem qua natum eſt moueri: vel eo modo, quo natum eſt moueri. *Nota de priuatione oppoſitis modis.* Si.n. aliquid caret eo, quod non eſt natum habere, vt lapis viſu: aut eo tempore, qn̄ non eſt natum habere, vt

canis

canis ante nonum diem, aut in ea parte, qua nõ natum eſt habere ſicut in pede vel in manu: aut eo mõ, quo natum eſt habere, vt, ſi hõ non videat ita acute vt aquila, non propter hoc dicitur eſſe priuatum viſu: quies aũt eſt priuatio motus, vnde nihil quieſcit niſi qđ eſt aptũ natum moueri, & quando, & ſicut natum eſt moueri: ſed oſtenſum eſt ꝙ nihil aptum natum eſt moueri in ipſo nunc: ergo manifeſtum eſt ꝙ nihil quieſcit in nũc. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Praeterea, ſi nunc ipſum in utriſq; temporibus idem eſt, fieriq; poteſt, ut in horum temporum altero toto quippiam moueatur, in altero toto quieſcat: atq; id quod toto in tempore mouetur, in quouis ipſius mouebitur, in quo ipſum moueri poteſt: et id quod quieſcit ſimili modo quieſcet, fiet profecto ut idem moueatur ſimul atq; quieſcat. Ipſum. n. nunc ultimum utrorumq; temporum eſt.*

T.c. 31. *Amplius ſi idem quidem nunc in utriſque temporibus eſt, contingit autem hoc quidem moueri, illud autem quieſcere per totum. quod autem mouetur in tẽpore toto, in quolibet mouebitur hoc, ſecũdum quod aptum natum eſt moueri, & quieſcens ſimiliter quieſcet: contingit idem ſimul quieſcere & moueri. Idem. n. ultimum temporum utrorumq; ipſum nunc eſt.*

Secunda rõ. Quæ talis eſt. Illud, quod mouetur in toto aliquo tempore, mouetur in quolibet illius tpis, in quo natum eſt moueri: & ſimiliter quod quieſcit in aliquo toto tẽpore, quieſcit in quolibet illius temporis, in quo natum eſt quieſcere. Sed idem nunc eſt in duobus tẽporibus, in quorum vno toto quieſcit, & in altero toto mouet, ſicut apparet in eo, qđ poſt quietem mouetur, & poſt motum quieſcit. Si igitur in nunc aliquid natum eſt quieſcere & moueri, ſequeretur ꝙ aliquid ſimul quieſceret & moueretur, quod eſt impoſsibile. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Inſuper id quieſcere dicimus, quod ſimiliter ſe habet, & ipſum, & partes nunc atq; prius: at in ipſo nunc nõ eſt prius (ut patet.) quare non fit, ut in ipſo quicquã quieſcat. Quæ cũ ita ſint; neceſſe eſt, & id ꝙ mouetur, & id ꝙ quieſcit, in tempore moueatur atq; quieſcat.*

T.c. 32. *Amplius autem, quieſcere quidem dicimus id, quod ſimiliter ſe habet & ipſum & partes, & nunc & prius: in ipſo nunc autem non eſt prius: quare neque quieſcere. Neceſſe eſt ergo, & moueri quod mouetur, in tempore, & quieſcere, quieſcens.*

Tertia rõ. Quę talis eſt. Illud dicimus quieſcere, quod ſe habet ſimiliter, & nunc, & prius, & ſm ſe totum, & ſm partes ſuas. Ex hoc enim dr̃ aliquid moueri, qđ nunc & prius diſsimiliter ſe habet, vel ſm locum, vel ſm quantitatẽ, vel ſm qualitatem. Sed in ipſo nunc non eſt aliquid prius: quia ſic nunc eſſet diuiſibile (quia ly prius, pertinet ad præteritum) ergo non contingit in nunc quieſcere. Ex hoc autem vlterius concludit, ꝙ neceſſe eſt omne quod mouetur, & omne quod quieſcit, moueri & quieſcere in tempore. Deinde cum dicit.

ARGY. *Omne autem quod mutatur diuiſibile eſſe neceſſe eſt. Nã cum ẽ quodam in quoddam fit oĩs mutatio, cum eſt quidem in eo in quod eſt mutatum, non ulterius, ut patet, mutatur, cum uero eſt in eo, ex quo eſt mutatio, & ipſum & oẽs partes nondũ mutatur. Quod. n. eodem modo ſe habet, & ipſum & partes, id non mutatur. Neceſſe eſt igitur ipſum partim*

A *in hoc, partim in altero eſſe. neq;. n. in utroq;, neq; in neutro eſſe poteſt. Dico autem in quod mutatur primum mutatione, ut ſuſcum cum ex albo mutatur, non in nigrum. Non. n. id, quod mutatur in utrouis extremorum eſſe, neceſſe eſt. Patet igitur, omne quod mutatur, diuiſibile eſſe.*

Quod autem mutatur omne, neceſſe eſt diuiſibile eſſe. Quoniam. n. ex quodam in quiddam oĩs mutatio eſt: &, cum quidem ſit in hoc, in quod mutatum eſt, non amplius mutatur, cum autem eſt in eo, ex quo mutatum eſt, & ipſum & partes omnes non mutantur. quod. n. ſimiliter ſe habet & ipſum & partes omnes non mutatur: neceſſe igitur eſt quidem aliquid in hoc eſſe, aliud uero in altero mutantis. non . n. in utriſq;, neq; in neutro poſsibile eſt totum eſſe. Dico autem in quod mutatur primum ſecundum mutationem, ut ex albo in fuſcum, non in nigrum. non. n. neceſſe eſt, quod mu-
B *tatur in quocunq; eſſe ultimorum. Manifeſtum igitur eſt, ꝙ omne, quod mutatur erit diuiſibile.*

Oſtendit ꝙ omne quod mouetur eſt diuiſibile tali rõne. Omnis mutatio eſt ex quodam in quiddam: ſed, qñ aliquid eſt in termino ad quẽ mutatur, vlterius non mutatur, ſed iam mutatũ eſt. non. n. ſimul aliquid mouetur, & mutatum eſt, vt ſupra dictum eſt: qñ vero aliquid eſt in termino ex quo mutatur, ſm ſe totum & ſm oẽs partes ſuas, tunc non mutatur. dictum eſt. n. ꝙ illud, quod ſimiliter ſe habet, & ipſum, & oẽs partes eius, nõ mutatur, ſed magis quieſcit. Addit autem {& omnes partes} quia, cum aliquid incipit mutari, non ſimul totũ egreditur de loco, quem prius occupabat, ſed pars poſt partem. Neq; iterum poteſt dici ꝙ ſit in vtroq; termino ſm ſe totum, & ſm partes ſuas dũ mo-
C uetur: ſic. n. aliquid eſſet ſimul in duobus locis. Neque iterum poteſt dici ꝙ in neutro terminorum ſit: loquimur. n. nunc de proximo termino, in quem mutatur, & non de vltimo extremo. Sicut, ſi ex albo aliquid mutetur in nigrum, nigrum eſt vltimum extrẽmum, fuſcũ vero eſt proximum. Et ſilr̃, ſi ſit vna linea diuiſa in tres partes æquales, ſ. linea A B C D, manifeſtum eſt, ꝙ mobile in principio motus eſt in parte A B, ſicut in loco ſibi æquali. contingit tñ in aliqua parte ſui motus non eſſe, neq; in A B, neq; in C D. qñq;. n. eſt totum in B C. Cùm ergo dr̃ ꝙ illud, quod mutatur, qñ mutatur, non poteſt in neutro eſſe, accipitur non extremus terminus, ſed proximus. Relinquitur ergo ꝙ oẽ, quod mutatur, dum mutatur, ſm aliquid ſui eſt in vno, & ſm aliquid ſui eſt in altero. ſicut, cũ aliquid mutatur de A B in B C in ipſo moueri, pars quæ ęgreditur de loco A B,
D ingreditur locum B C. Et quod mouetur de albo in nigrum, pars, quæ deſinit eſſe alba, fit fuſca vel pallida. Sic igitur manifeſtum eſt ꝙ omne, quod mutatur, cum ſit partim in vno & partim in altero, eſt diuiſibile. Sciendum eſt autem ꝙ Commentator in hoc loco mouet dubitationem de hoc, ꝙ, ſi Ariſt. non intendit hic demonſtrare ꝙ mobile ſit diuiſibile, niſi de mobili quod mouetur, motu quem dixit eſſe in ſolis tribus generibus. ſ. quantitate, qualitate, & vbi, demõſtratio ſua non erit vlis ſed particularis: quia etiam quod mutatur ſm ſubam diuiſibile inuenitur. Vnde vr̃ ꝙ intelligat de eo, quod tranſmutatur ſm quãcũq; tranſmutationem, vt includatur generatio & corruptio in ſubſtantia. Et hoc etiam ex ipſis verbis eius apparet. non. n. dicit, quod mouetur, ſed quod mutatur. Sed tunc vr̃ ſua demonſtratio non valere, quia aliquę tranſmutationes

Dubium. An mobile quocunq; motu, ac mutatione, diuiſibile concludatur ex Ariſto. verbis.

ſunt indiuiſibiles, ſicut ipſa generatio ſubſtantialis & corruptio, q̃ non ſunt in tpe: & in hmõi tranſmutationibus non eſt verum, ꝙ illud, quod mutatur, ſit partim in vno, partim in alio. nõ. n. cum ignis generatur, partim eſt ignis, partim non ignis. Et inducit ad hoc plures ſolutiones, quarum vna eſt Alex. dicentis ꝙ nulla trāſmutatio eſt indiuiſibilis, aut in non tpe. Sed hoc reprobatur. quia per hoc deſtruitur quoddam probabile & famoſum apud Ariſt. & oẽs peripateticos. ſ. ꝙ aliquę tranſmutationes ſint in non tpe, vt illuminatio, & alia

Snĩa The. hmõi. Inducit etiam ſolutionem Themiſtij dicentis, ꝙ etſi ſit aliqua tranſmutatio in non tpe, tñ hoc latet, & Ariſt. vtitur eo, quod eſt manifeſtum. ſ. ꝙ tranſmutatio fit in tempore. Et hoc reprobat. quia eodem mõ ſe habet de diuiſione mutationis & mutabilis. Et adhuc vř latentius diuiſibilitas mobilis q̃ mutationis. Vnde demonſtratio Ariſt. non eſſet efficax: quia poſſet aliquis dicere, ꝙ licet ea, quæ mutantur mutationibus maxime diuiſibilibus, ſint diuiſibilia, ſunt tñ aliqua mutabilia latentia, quæ ſunt indiuiſibilia. Ponit etiam ſolutio-

Sol. Auẽp. nem Auẽpace dicentis, ꝙ hic non agitur de diuiſione mutabilis ſm quantitatem, ſed de diuiſione mutabilis ſm ꝙ ſubiectum diuiditur per accidẽtia contra-

Sol. Auer. ria, de quorum vno mutatur in alterum. Et addit poſtea ſuam ſolutionem. ꝙ illæ mutationes, quæ dicuntur fieri in non tpe, ſunt termini quorundam motuum indiuiſibilium. Accidit ergo aliquid tranſmutari in nõ tempore, ioquantum, ſ. quilibet motus terminatur in inſtanti. Et quia illud, quod eſt per accidens, prætermittitur in demonſtrationibus, ideo illo Ariſt. in hac demonſtratione vtitur, ac ſi omnis mutatio ſit diuiſibilis & in tempore. Sed, ſi quis recte conſyderet, hæc obie-

Snĩa Ariſto. ctio non eſt ad propoſitum. Noo. n. Ariſt. in ſua demõſtratione vtitur quaſi principio, ꝙ omnis ſit mutatio diuiſibilis, cum magis e conuerſo, ex diuiſione mobilis procedat ad diuiſionem mutationis, vt infra patebit. & ſicut ipſe poſt dicet, diuiſibilitas per prius eſt in mobili, q̃ in motu vel mutatione. Sed vtitur principiis per ſe notis, quæ neceſſe eſt concedere in quacunq; mutatione. ſ. ꝙ illud quod mutatur, qñ eſt ſm totũ & partes in termino à quo mutatur, nõdum mutatur ſm illam mutationem: & ꝙ, qñ eſt in termino ad quem, nõ mutatur, ſed mutatum eſt: & ꝙ non poteſt eſſe nec in vtroq; totum, nec in neutro, ſicut expoſitum eſt. Vnde ex neceſsitate ſequitur, ꝙ in qualibet mutatione, illud quod mutatur, dum mutatur, ſit partim in vno termino, & partim in alio. Sed hoc diuerſimode inuenitur in diuerſis mutationibus. In illis. n. mutationibus, inter quarum extrema eſt aliquod medium, contingit

H ꝙ id, quod mutatur, dũ mutatur, partim ſit in vno extremo, & partim in alio ſm ipſa extrema. In illis vero, inter quarum terminos non eſt aliud medium, id, qđ mutatur non eſt ſm diuerſas partes ſuas in diuerſis extremis ſm ipſa extrema, ſed ſm aliquid ei adiunctum. ſicut, cum materia mutatur de priuatione ad formam ignis, dum eſt in ipſo mutari, eſt quidem ſub priuatione ſm ſeipſam, ſed partim eſt ſub forma ignis non ſm ſeipſam, ſed ſm aliquid ei adiunctum, ſ. ſm diſpoſitionem propriam ignis, quam partim recipit anteq̃ formã ignis habeat. Vnde infra probabit Ariſto. ꝙ etiam generatio & corruptio ſunt diuiſibiles: quia, quod generatur, prius generabatur: & quod corrũpitur prius corrumpebatur. Et forte hoc modo intellexit Alex. ꝙ oĩs tranſmutatio eſt diuiſibilis. ſ. vel ſm ſeipſam, vel ſm

E motum ei adiunctum. Sic etiam intellexit Themiſtius, ꝙ Ariſt. aſſumpſit id quod erat manifeſtum, & prętermiſit id, quod erat latens: quia nondum erat locus tractandi de diuiſibilitate vel indiuiſibilitate mutationũ, ſed hoc reſeruatur in poſterum. In omnibus tñ vel diuiſibilibus vel indiuiſibilibus ſaluatur quod Ariſt. hic dicit: quia etiam quæ dicuntur indiuiſibiles mutationes, ſunt quodammodo diuiſibiles nõ ſm propria ſua extrema, ſed per ea quæ eis adiunguntur. Et hoc eſt qđ Auer. voluit ꝙ hoc eſt per accidens: aliquas mutationes eſſe in non tempore. Eſt etiam hic alia dubitatio.

Quæſtio. An mobile ſecundum alterationem, dũ alteratur, partim in vno, & partim in altero termino ſit.

Non. n. vř hoc verum in motu alterationis, ꝙ id quod alteratur, partim ſit in vno termino & partim in altero dum alteratur. Non. n. ſic procedit motus alterationis, ꝙ prius vna pars alteretur, & poſtea altera: ſed totum prius eſt minus calidum, & poſtea magis calidum. Vn-

F de etiam Ariſt. in lib. de Senſu & Senſato dicit, ꝙ non ſimiliter ſe habet in alteratione ſicut in latione. lationes nāq; rõoabiliter medium prius actingunt. Quæcunq; vero alterantur non adhuc ſimiliter. Contingit. n. ſimul alterari: & non dimidium prius velut aquam oẽm ſimul coagulari. Eſt autem ad hoc dicendum ꝙ Ariſt. in hoc

Solutio. Sexto libro agit de motu ſm ꝙ eſt continuus. Continuitas autẽ primo & per ſe & proprie inuenitur in motu locali tñ, qui ſolum poteſt eſſe continuus & regularis, vt oſtendetur in octauo. Et ideo demonſtrationes in hoc libro poſitæ pertinent quidem ad motum localem perfecte, ad alios autem motus non totaliter, ſed ſm ꝙ aliquid continuitatis & regularitatis participant. Sic ergo dicendum eſt, ꝙ mobile ſm locum, ſemper prius ſubintrat locum, in quem tendit ſm partem q̃ ſm totum: in alteratione autem eſt quidem vt ſic, eſt

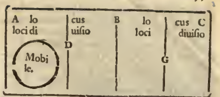
G autem vt non. Manifeſtum eſt. n. ꝙ omnis alteratio fit per virtutem agentis quod alterat, cuius virtus quanto fuerit maior, tanto maius corpus alterare poteſt. quia igitur alterans eſt finitæ virtutis, vſq; ad determinatam quantitatem corpus alterabile ſubditur eius virtuti, & ſimul recipit: impreſsionem agẽtis, vnde ſimul alteratur totum, non pars poſt partem. Sed illud alteratum iterum alterat aliquid aliud ſibi coniunctum: eſt tñ minoris efficaciæ in agendo, & ſic inde quouſq; deficiat virtus alteratiua. ſicut ignis calefacit vnam partẽ aeris ſtatim, & illa calefacta calefacit aliam, & ſic pars poſt partem alteratur. Vnde & Ariſto. in libro de Senſu & ſen. poſt verba præmiſſa ſubiungit {Attamen ſi multũ fuerit quod celefiat aut coagulatur, habitũ ab habito patitur. Primũ autem ab ipſo faciente tranſmutari neceſſe eſt, & ſimul alterari, & ſubito.} Verumtamẽ & in hoc ipſo, quod ſimul alteratur, eſt quandam ſucceſsionem conſyderare. quia, cum alteratio fiat per contactum alterantis, partes alterati quanto magis appropinquant ad corpus alterans, perfectius à principio recipiunt impreſsionem alterantis: & ſic ſucceſsiue ſm ordinem partium ad perfectam alterationem peruenitur, & maxime qñ in corpore alterabili eſt aliquid cõtra reſiſtens alteranti. Sic ergo id, quod concludit (ꝙ videlicet id, ꝙ mutatur, dum mutatur partim eſt in termino à quo, & partim in termino ad quem: quaſi vna pars prius perueniat ad terminum ad quem quàm alia) ſimpliciter & abſolute verum eſt in motu locali: in motu autem alterationis aliqualiter, (vt dictũ eſt.) Quidam vero e conuerſo dixerunt, ꝙ hoc, quod hic dř, magis habet veritatẽ in motu alterationis, q̃ in motu locali. Dicunt. n. ꝙ hoc, quod dř, ꝙ id quod mutatur

partim

partim eſt in termino à quo, & partim in termino ad A quem, non ſic eſt intelligẽdum, ꝙ vna pars eius quod mouetur ſit in vno termino, & alia in alio, ſed eſt reſerendum ad partes terminorum: quia. ſ. id quod mouetur partem habet de termino à quo, & partem de termino ad quem, ſicut illud quod mouetur de albedine in nigredinem, primo non habet perfecte albedinem, nec perfecte nigredinem, ſed aliquid participat imperfecte de vtroq;. In motu autem locali hoc non vŕ verum, niſi ſm id quod mouetur, dũ eſt in medio duorũ terminorum, quodãmodo aliquid participat de vtroque extremo. ſicut, ſi terra moueatur ad locum ignis, dum eſt in loco aeris in ſuo moueri partẽ habet vtriuſque termini, inquantum. ſ. locus aeris & eſt ſurſum reſpectu loci terræ, & deorſum reſpectu loci ignis. Hæc autem expó extorta eſt, & contra opi. Ariſto. Et primo quidem apparet hoc ex ipſis verbis Ariſt. Cõcludit. n. B neceſſe igitur quidem aliquid in hoc eſſe. aliud vero in altero mutantis, i. eius quod mutatur. Loquitur ergo de partibus mobilis, non de partibus terminorum. Secundo ex eius intentione, inducit. n. ad probandum, id quod mutatur eſſe diuiſibile: quod non poſſet concludi ex præmiſsis. Vnde & Auẽp. dixit, ꝙ non intẽdit hic probare ꝙ mobile ſit diuiſibile in partes quantitatiuas, ſed ſm formas: inquantum, ſ. id, quod mutatur de cõtrario in contrarium, dum eſt in ipſo mutari, habet aliquid de vtroq; contrario. Sed intentio Ariſt. eſt expreſſe oſtendere, ꝙ mobile eſt diuiſibile in ſuas partes quantitatiuas, ſicut & alia continua. Et ſic vtitur in ſequentibus demonſtrationibus.

Alber. Nec hoc videtur eſſe conueniens, quod dicunt quidam, quòd per hoc probatur etiam diuiſibilitas mobilis ſecundum continuitatem. Quia per hoc quòd mobile, dum mouetur participat vtrunque terminum, & non ſtatim habet perfecte terminum ad quem, manifeſtum eſt mutationem eſſe diuiſibilem ſecundum continuitatem: & ita, cum diuiſibile non poſsit eſſe in indiuiſibili, ſequitur quòd etiam mobile ſit diuiſibile, vt continuum. Maniſeſte enim Ariſtote. in ſubſequentibus oſtendit diuiſionem motus ex diuiſione mobilis. vnde, ſi intenderet concludere diuiſionem mobilis per diuiſionem motus, eſſet demonſtratio circularis. Tertio apparet hanc expoſitionem eſſe inconuenientem ex ipſa expoſitione Ariſtote. cum dicit. {Dico autem in quod mutatur primum ſecundum mutationem.} Ex quo apparet quòd non intendit dicere, quòd partim ſit in termino à quo, & partim in termino ad quem propter hoc quòd ſit in medio, quod participat vtrunque extremum: ſed quia ſecundum vnam partem ſui eſt in vno extremo, & ſecun- D dum aliam in medio. Sed circa hanc expoſitionem Ariſtote. dubium eſſe videtur quod dicit {in quod primum mutatur} non enim videtur poſſe accipi in quod primum mutatur propter diuiſibilitatem magnitudinis in infinitum. Et ideo dicẽdum eſt quòd id, in quod primum mutatur in motu locali, dicitur locus, qui cõtangit locum à quo mutatur, ita quòd nihil eſt eius. Si enim acciperetur ſecundus locus, qui haberet aliquid primi, non eſſet accipere primum locum, in quem mutatur. Quod ſic patet.

Oſtenſio, ꝙ ſi accipiatur aliquis ſecundus locus, qui habeat aliquid primi loci, non eſt accipere primum locũ, in quem mobile mutatur.

Sit locus vnde mutatur aliquod mobile A B, & locus ei contactus æqualis ſit BC. quia enim A B diuiſibile eſt diuidatur in puncto D, & ſumať de loco B C verſus C quod eſt ęquale ei qđ eſt B D, & ſit illud G C. Manifeſtum eſt igitur, ꝙ mobile prius mutatur ad locum DG, q̃ ad locum B C. & iterum, cùm A D ſit diuiſibile, erit accipere alium locum priorem: & ſic in infinitum. Et ſilr in motu alterationis accipiendum eſt primum in quod mutat, medium alterius ſpeciei, ſicut cùm mutatur de albo in nigrum, accipi debet fuſcum, non autem minus album.

LECTIO VI.

Modos quoſdam, quibus motus diuiditur: quæ item ſimul cum motu diuiduntur per ſingula exponit.

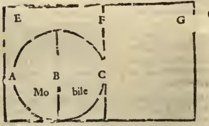
Motus autem duobus eſt diuiſibilis modis, uno quidem modo tempore, altero uero ratione partium eius quod ſubit motum. ueluti ſi A C totum mouetur: & A B, & B C ſane mouebitur. ARGY.

M*Otus autem eſt diuiſibilis dupliciter. uno quidem modo tempore, alio uero, ſecundum motus partiũ illius, qđ mouetur. Vt ſi ipſum A C mouetur totũ & A B,* T.c. 33.
C *mouebitur, & B C.*

Præmiſsis quibuſdam quæ ſunt neceſſaria ad diuiſionem motus, hic incipit agere de diuiſione motus. Et diuiditur in partes duas, In prima agit de diuiſione motus, In ſecunda ex determinatis excludit quoſdam errores circa motum ibi. {Zeno autem deratiocinatur.} T. 75. Prima autẽ pars diuiditur in partes duas, In prima determinat de diuiſione motus, In ſecunda de diuiſione quietis. ibi {Qm̃ autem omne aut mouetur.} T. 67. Prima diuiditur in duas, In prima agit de diuiſione motus, in ſecunda de finito & infinito circa motum (vtrũq;. n. videtur ad rõnem continui pertinere, ſ. diuiſibile, & infinitum) ibi {Qm̃ autem omne quod mouetur in tempore mouetur.} T. 60. Prima pars diuiditur in duas, In prima oſtendit qũo motus diuiditur, In ſecunda agit de ordine partium motus. ibi {Qm̃ autem omne quod mu- T. 40. D tatur ex quodam.} Circa primum duo facit. Primo ponit duos modos quibus motus diuidiť. Secundo oſtendit quæ ſunt illa quæ ſimul diuiduntur cum motu. ibi {Qm̃ autem omne quod mouetur ĩ aliquo.} T. 37. Circa primum duo facit. Primo ponit modos quibus motus diuiditur. Secundo exponit eos ibi {Sit igiť ipſius A B.} Infra. Dicit ergo primo, ꝙ duobus modis diuiditur motus. Vno modo ſecundum tempus, quia oſtenſum eſt, ꝙ motus non eſt in nunc, ſed in tempore. Alio vero modo diuiditur ſm motus partium mobilis. Sit enim A C mobile, & diuidatur: oſtenſum eſt enim omne quod mouetur diuiſibile eſſe. Si ergo ipſum A C totum mouetur, neceſſe eſt ꝙ moueatur vtraq; pars eius. ſ. A B, & B C. Eſt autem conſyderandum, ꝙ diuiſio motus ſm partes mobilis poteſt intelligi dupľr. Vno modo vt

pars poſt partem moueatur: quod quidem nõ eſt poſſibile in eo, quod ſecundum ſe totum mouetur: quia cius quod ſecundum ſe totum mouetur, omnes partes ſimul mouentur, non quidem ſeorſum à toto, ſed in ipſo toto. Alio modo poteſt intelligi iſta diuiſio motus ſecundum partes mobilis, ſicut & diuiſio cuiuſlibet accidentis, cuius ſubiectum eſt diuiſibile, attenditur ſecundum diuiſionem ſui ſubiecti: ſicut, ſi totum hoc corpus eſt album, ſecundum diuiſionem corporis diuidetur per accidens albedo. Et ſic accipitur hic diuiſio motus ſecundum partes mobilis, vt ſicut vtraque pars mobilis ſimul mouetur in toto, ita motus vtrarũque partium ſint ſimul. Et per hoc, iſta diuiſio motus, quę eſt ſecundum partes mobilis, eſt alia ab illa, quæ eſt ſecundum tempus, in qua duæ partes motus non ſunt ſimul. Si tamen motus partis vnius comparetur ad motum partis alterius, non ſimpliciter, ſed ſecundum ali-
F quod ſignum determinatum, ſic motus vnius partus etiam tempore præcedit motum, alterius partis. Si enim mobile A B C moueatur in magnitudine E F G, ita quòd E F ſit æquale toti A C: manifeſtum eſt, quòd hoc ſignum F, ſecundum prius pertranſibit B C, quàm A B: & ſecundum hoc ſimul curret diuiſio motus ſecundum partes temporis, & ſecundum partes mobilis. Secundo ibi.

Oſtenſio quòd motus unius partis comparatus ad motum alterius partis non ſimpliciter, ſed ſecundum aliquod ſignum determinatum, tempore præcedit motum alterius partis.

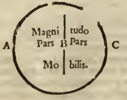

ARGY. *Atq; ſit partis quidem A B motus D E, partis uero B C motus E F. Totum igitur motum D F ipſius A C mobilis motum eſſe neceſſe eſt. Etenim hoc ipſo motu mouebitur, quippe cùm utraq; pars, utroq; moueatur motu: & nihil alieno motu, ſed proprio moueatur. Quare totus motus totius eſt magnitudinis motus.*

Sit igitur ipſius quidem A B, qui eſt D E. motus: B C autem qui eſt E F motus partium. neceſſe eſt igitur totum in quo eſt D F ipſius A C eſſe motum. mouebitur. n. ſecundum hunc. quippe, cùm utraq; partium mouetur ſecundum utrũque. nulla. n. mouebitur ſecundum alterius motum. Quare totus motus, totius eſt magnitudinis motus.

Manifeſtat poſitos modos. Et primo oſtẽdit ꝙ motus diuidatur ſm partes mobilis. Secundo ꝙ diuidatur
T. 36. ſm partes temporis. ibi {Alius autem ſm tempus eſt.} Primum oſtendit tribus rationibus. Quarum prima talis eſt. Ex quo moto toto mouentur partes, motus illius partis, quæ eſt A B, ſit D E, & motus alterius partis, quæ eſt B C, ſit E F. Sicut ergo totum mobile A C
E componitur ex A B, & B C, ita totus motus D F componitur ex D F, & E F. Cum ergo vtraq; partium mobilis moueatur ſm vtrãque partium motus, ita tamen ꝙ neutra pars mobilis mouetur ſm motũ alterius partis (quia ſm hoc totus motus eſſet vnius partis, quę mouerctur motu ſuo, & motu alterius partis) oportet dicere ꝙ totus motus D F. ſit totius mobilis A C, & ſic motus totius diuiditur per motum partium. Secundam rationem ponit ibi.

Prima demonſtatio oſtendens, quòd motus diuiditur ſecundum diuiſionem mobilis.

Motus.

D pars E. H pars F.

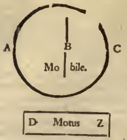
Præterea, ſi motus quidem omnis alicuius eſt motus: totus autem D E motus, neq; A B, neq; B C eſt partis (pars enim partis eſt motus: neque cuiquam tribuitur alij: cuius nãque totius totus eſt motus, eius & partium partes ſunt: ARGY.
G *partes autem D E Z partium A B C, & non aliorum ſunt motus. plurium enim unus motus eſſe non poteſt) totus profecto motus D Z totius A C magnitudinis motus erit.*

Amplius autem, ſi omnis motus alicuius eſt, totus autem motus, qui eſt in quo eſt D Z, neque partium eſt neutræ (partis enim utraque eſt, neque alterius nullius: cuius enim totus, totius, & partes, partium ſunt: partes autem ipſius D Z ſunt ipſarum, quæ ſunt A B C, & nullarũ aliarum: plurium. n. non erat unus motus) & utique totus motus erit ipſius A B C, magnitudinis. T. c. 34.

Quæ talis eſt. Omnis motus eſt alicuius mobilis. totus autem motus D Z neque eſt alterius partium: quia neutra mouetur ſecundum totum motum, ſed vtra- Secunda rõ.
H que mouetur ſecundum partes motus vt dictum eſt. Neque iterum poteſt dici quòd ſit motus cuiuſcunque alterius mobilis ſeparati ab A C: quia, ſi totus ille motus eſſet totius alterius mobilis, ſequeretur quòd partes huius motus eſſent partium illius mobilis: ſed partes huius motus, qui dicitur D Z ſunt partium huius mobilis: quæ ſunt A B C, & nullarum aliarum: quia, ſi eſſent & harum & aliarum, ſequeretur ꝙ vnus motus eſſet plurium, quod eſt impoſsibile. Relinquitur ergo ꝙ totus motus ſit totius magnitudinis, ſicut & partes partiũ. & ita motus totius diuiditur ſm partes mobilis. Tertiam rationem ponit ibi.

Demonſtratio

Demonſtratio ſecunda oſtendens idem quod ſupra.

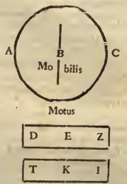

ARGY. *Inſuper ſi totius A C magnitudinis alius quidam ſit motus, ceu T I auferentur ab ipſo utrarũq; partium motus, qui quidem æquales erunt motibus D E, & E Z. Vnus.n. unius eſt motus. quare, ſi totus T I, motus in motus partiũ diuidetur, motus T I, motui D Z erit æqualis. Sin uero ſtabit aliquid ut T K, hic nullius erit motus, ut patet. Neq;.n. totius, neq; partiũ: quia motus unius eſt unus. At neq; cuiq̃ alij tribuetur, continuus.n. motus, continuorum quorundam eſt motus. Eadem erit profecto ratio & ſi D E Z exceſſerũt in diuiſione motus T I. Quare, ſi hoc eſſe non poteſt, eundem atq; æqualem eſſe neceſſe eſt. Hæc igitur diuiſio ratione partium eius, quod mouetur, atque cuiuslibet partibilis ipſam eſſe neceſſe eſt.* B

T.c. 35. *Amplius autem ſi eſt quidem totius alius motus, ut in quo T I, remouebitur ab eo qui ſit utrarũq; partium motus. hi autem æquales erant iis, quæ ſunt D E Z: unius.n. unus* C *motus. quare, ſi totus quidem diuidetur, qui eſt T I in partium motus, æqualis erit, qui eſt. T I ei, qui eſt D Z. Si uero deficit aliquid, ut quod eſt K I, hic nullus erit motus, neq;.n. totius, neq; partium, propter id quod unus unius eſt. neq; alterius nullius eſt. Continuus.n. motus eſt continuorum quorundam. Similiter autem eſt & ſi excellat ſcd̃m diuiſionem. quare ſi hoc impoſsibile eſt, neceſſe eundem eſſe, & æqualẽ. Hæc igitur diuiſio ſecundum partium motus eſt, & neceſſe omnis eſſe partibilis, ipſam.*

Tertia rõ. Quç talis eſt. Omne, quod mouetur, habet aliquem motum. ſi igitur totus motus, qui eſt D Z, non ſit totus mobilis, quod eſt A C, oportet ꝙ aliquis alius motus ſit eius. Et ſit ille motus T I. Ab hoc ergo motu, qui eſt T I, auferatur per diuiſionem motus vtrarũq; partim, quos oportet eſſe æquales ũs, q̃ ſunt D E Z hac ratio- D ne: quia vnius mobilis non eſt niſi vnus motus: vnde non poteſt dici ꝙ motus partium, quæ auferũtur à motu T I, qui ponitur eſſe totius, ſint maiores aut minores q̃ D E, & E Z qui ponebantur motus earũdem partiũ. Aut ergo motus partium conſumunt per diuiſionem totum T I, aut deficiunt ab eo, aut ſuper excedunt. Si conſumũt totum T I, & non excedunt, nec deficiunt, ſequitur ꝙ motus T I, ſit æqualis D Z, qui eſt motus partium: & non differat ab eo. Si autem motus partium deficiunt à T I, ita ꝙ T I excedat D Z in K I, iſta pars motus, quæ eſt K I, nullius mobilis erit. Non.n. eſt motus totius A C, neq; partium eius: quia vnius nõ eſt niſi vnus motus: & tam toti q̃ partibus aſsignatus eſt iam alius motus. Neq; iterum poteſt dici ꝙ ſit alicuius alterius mobilis: quia totus T I eſt quidam motus continuus: & motus continu⁹ oportet ꝙ ſit cõtinuorum (vt in Quinto oſtenſum eſt, vnde nõ poteſt eſſe ꝙ pars huius motus continui, qui eſt T I, ſit alicuius mobilis, qđ non continuetur cum A B C. Similiter etiam ſequitur inconueniens, ſi dicatur ꝙ motus partium excellat ſm̃ diuiſionem: quia ſequetur ꝙ partes excedant totum, quod eſt impoſsibile. Si ergo hoc eſt impoſsibile ꝙ excedat, vel deficiat, neceſſe eſt ꝙ motus partiũ ſit æqualis & idem motui totius. Deinde concludit. Hæc igitur diuiſio eſt ſm̃ motus partium, & neceſſe eſt, ꝙ talis partitio inueniatur in motu propter hoc, ꝙ omne, quod mouetur eſt partibile. Secundo ibi.

Demonſtratio tertia oſtendens idem quod ſupra.

Alia autem eſt tpis rõne. Nam, cum omnis motus in tpe ſit: & omne tempus ſit diuiſibile, minor autem in minori tempore fiat: omnis motus uti tempus diuidatur neceſſe eſt. ARGY.

Alius autem ſecundum tempus. Quoniam.n. omnis motus in tempore: tempus autem omne diuiſibile eſt: in minori T.c. 36. *autem minor motus, neceſſe eſt omnem diuidi motum ſecundum tempus.*

Concludit ꝙ motus diuidatur ſm̃ diuiſionem temporis tali rõne. Oĩs motus eſt in tpe: & omne tempus eſt diuiſibile, vt probatum eſt. cum ergo in minori tempore ſit minor motus, neceſſe eſt ꝙ oĩs motus diuidatur ſecundum tempus. Deinde cum dicit.

Cum autem omne, quod mouetur, in aliquo moueatur, & ARGY. *tpe aliquo: mobilisq; totius ſit motus, eaſdem eſſe diuiſiones & temporis & motus, & ipſius moueri, & eius quod mouetur, & etiam eius, in quo eſt motus, neceſſe eſt. Verũ non omnium ſimiliter, in quibus eſt motus, ſed quantitatis quidem per ſe, qualitatis uero per accidens.*

Quoniam autem omne quod mouetur in aliquo moue- T. c. 37. *tur, & quodam tpe: & oĩs moti eſt motus: neceſſe eſt eaſdem diuiſiones eſſe tẽporis, & motus, & ipſius moueri, & eius, quod mouetur, & eius, in quo motus eſt. Sed non omnium ſimiliter eſt in quibus motus eſt: ſed quanti quidem ſecundum ſeipſum, qualis autem ſecundum accidens.*

Eaſdem eſſe diuiſiones ipſius tpis, ipſius motus, ipſius moueri, eius quod mouetur, eius in quo mouetur.

Oſtendit quæ ſimul diuidantur cum motu. Et circa hoc tria facit. Primo ponit quinque quæ ſimul diuidũtur, Scd̃o oſtendit ꝙ in oĩbus prædictis ſimul inuenitur finitum & infinitum. ibi {Et ipſo finita eſſe.} Tertio oſtendit in quo horum inuenitur diuiſio & infini- Secũda. 39. Tertia.

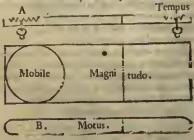
tum . ibi. {Secutum autem maxime eſt.} Circa primũ duo facit. Primo proponit quod intendit. Scd̃o mani- Infra. feſtat propoſitum . ibi {Accipiatur.n.tp̃s.} Dicit ergo, ꝙ quia omne quod mouetur mouetur in aliquo, i. ſm aliquod genus vel ſpeciem: & iterum in aliquo tp̃e: & iterum cuiuſlibet mobilis eſt aliquis motus, neceſſe eſt ꝙ iſta quinque ſimiliter diuidantur. ſ. tempus, & motus, & ipſum moueri, & mobile quod mouetur, & id in quo eſt motus, vel locus, vel qualitas, vel quantitas. Sed tñ nõ eſt eodem modo diuiſio oĩum eorum, in quibus eſt motus: ſed quorundam quidem per ſe, quorundam vero per accidens. Per ſe quidem omnium eorum quæ pertinent ad genus quantitatis, vt eſt in motu locali, & etiam in augmento & decremento. Per accidens vero in iis, quæ pertinent ad qualitatem, vt in motu alterationis. Secundo ibi.

ARGY. *Accipiatur.n.tempus in quo quippiam mouetur, & ſit A, & motus ſit B. Si igitur in toto tp̃e motum eſt, in illius dimidio, motu minore eſt motum. Quo rurſus diuiſo, minori motu rurſus eſt motum, & ſic ſemper.*

Accipiatur.n.tempus in quo mouetur, in quo A, & motus in quo B. Si igitur ſecundum totum motum in toto tempore eſt motum, in medio per minorem, & iterum hoc diuiſo, per minorem huius, & ſic ſemper.

Manifeſtat quod dixerat. Et primo quantum ad hoc ꝙ tempus & motus ſimul diuiduntur, Scd̃o ꝙ motus
T. 38. & ipſum moueri ſimul diuiduntur. ibi {Eodem autem
T. 39. modo.} Tertio oſtendit idem de motu, & eo, in quo eſt motus. ibi. {Similiter autem demonſtrabitur. Circa primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ ad diuiſionẽ temporis diuiditur motus, Scd̃o ꝙ econuerſo ad diuiſionẽ Infra. motus diuiditur tempus ibi. {Similiter autem & ſi motus.} Dicit ergo primo. Ponatur ꝙ tempus in quo aliquid mouetur ſit A, & motus, qui eſt in hoc tempore, ſit B. manifeſtum eſt autem, ꝙ, ſi aliquid mouetur per totam magnitudinem in toto tp̃e, ꝙ in medietate temporis mouetur per minorem magnitudinem. Idem eſt autem moueri toto motu, & per totam magnitudinẽ: & per partem motus, & per partẽ magnitudinis. vnde manifeſtum eſt ꝙ, ſi in toto tp̃e mouetur toto motu, ꝙ in parte tp̃is mouebitur minori motu. & iterum diuiſo tempore, inueniretur minor motus, & ſic ſemper. Ex quo patet, ꝙ ſecundum diuiſionem temporis diuiditur motus. Secundo ibi.

Demonſtratio oſtendens quod motus diuiditur ſecundum diuiſionem temporis:

ARGY. *Simili modo, ſi motus eſt diuiſibilis, & tempus eſt diuiſibile, ſi.n. toto motu, toto in tempore motum eſt, ſi dimidio in dimidio. & minore rurſus in minore, eſt motum.*

E *Similiter autem & ſi motus diuiſibilis ſit, & tempus diuiſibile. ſi.n. per totum in toto, per medium in medio. & iterum per minorem in minori.* Si motus diuiſibilis, & … diuiſibile.

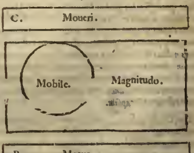
Dicit ꝙ econuerſo, ſi motus diuiditur, & tp̃s diuiditur. ſi per totum motum mouetur in toto tp̃e, per medium motus mouebitur in medio tp̃e: & ſemper minor erit motus in minori tempore, ſi ſit mobile idem, vel æque velox. Deinde cum dicit.

Ipſum quoq; moueri, modo diuidetur eodem. ſit.n. ipſum moueri C. In dimidio igitur motus, minus erit toto, & in dimidio rurſus dimidij, & ita ſemper diuidetur. ARGY.

Eodem autem modo & ipſum moueri diuidetur. ſit. n. In quo eſt C ipſum moueri. Secundum igitur medium motum, minor erit toto: & iterum ſecundum medietatis medium, & ſic ſemper. T. c. 38.

F Oſtendit ꝙ motus & moueri ſimul diuiduntur. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ ipſum moueri diuiditur ſm diuiſionem motus, Scd̃o ꝙ motus diuiditur ſm diuiſionem eius, quod eſt moueri, ibi. {Eſt autem & ponentem} Dicit ergo primo ꝙ eodem modo probatur ꝙ ipſum moueri diuiditur ſm diuiſionem tẽporis & motus. & ipſum moueri ſit C. Manifeſtum eſt autem ꝙ non tñ mouetur aliquid ſm partem motus, quantum ſm totum motum. Manifeſtum eſt ergo, ꝙ ſm medium motum, pars eius, quod eſt moueri, erit minor toto ipſo moueri: & adhuc minor ſm medietatis mediũ, & ſic ſemꝑ ꝓcedetur. ergo ſicut tẽpus & motus ſemꝑ diuiduntur, ita & ipſum moueri. Scd̃o ibi. Infra.

Demonſtratio oſtendens, quòd motus diuiditur ſecundum diuiſionem moueri.

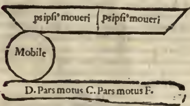
H *Licet etiam ipſum moueri quod eſt partis utriuſq; motus D E, & E F deſignando, totum totius dicere eſſe. Nam ſi ſit aliud, plura motus eiuſdem erunt moueri: ſicut & motum in motus partium (prius oſtendimus) diuiſibilem eſſe. Accommodatum enim ipſum moueri parti utrique motus, continuum totum erit.* ARGY.

Eſt autem, & ponentem ſecundum utrunq; motũ ipſum moueri, ut ſecundum D C, & C F dicere, q totum erit ſecundum totum. Si nãq; aliud, plus erit ipſum moueri ſecundum eundem motum, ſicut determinauimus, & motum diuiſibilem in partium motus eſſe. Accepto.n. ipſo moueri ſecundum utrunq;, continuum erit totum.

Probat ꝙ econuerſo, motus diuiditur ſm diuiſionẽ eius quod eſt moueri. Sint.n. duæ partes motus D C, & C E, ſm quarum vtrãq; aliquid mouetur. Et ſic, ſi partibus

tibus eius quod eſt moueri reſpondent partes motus, oportet dicere ꝙ toti reſpondeat totum. quia ſi aliquid plus eſſet in vno q̃ i altero, erit hic argumentari de moueri ad motũ, ſicut ſupra argumentati ſumus, qñ oſtendimus ꝙ motus totius eſt diuiſibilis in motus partium: ita quod non poteſt deficere nec excellere. Similiter etiam & partes eius quod eſt moueri non poſſunt excedere partes motus, nec deficere: quia.n.neceſſe eſt accipere ẜm vtrãq; partem motus, hoc quod eſt moueri, neceſſe eſt ꝙ totum moueri ſit continuum, correſpõdens toti motui: & ita ſemper partes eius, quod eſt moueri, reſpondent partibus motus, & totum toti, & ſic vnum diuiditur ẜm alterum. Deinde cum dicit.

Demonſtratio oſtendens q̃ moueri diuiditur ſecundum diuiſionem motus.

ARGY. *Similiter & longitudo, & omne id omnino, in quo ſit mutatio diuiſibile demonſtrabitur, & ſi quædam per accidens diuiſibilia ſunt, propterea q̃ id, quod mutatur, eſt diuiſibile: nam ſi unum diuidatur, omnia diuidentur.*

T.c. 39. *Similiter autem demonſtrabitur & longitudo diuiſibilis, & omnino illud omne, in quo eſt mutatio: præter quædam, quæ ſecundum accidens. quod enim mutatur, eſt diuiſibile: uno enim diuiſo omnia diuidentur.*

Oſtẽdit idem de eo in quo eſt motus. & dicit ꝙ eodem modo demonſtrari poteſt, quod longitudo, in qua mouetur aliquid ẜm locum, ſit diuiſibilis ẜm diuiſionem tpis, & motus, & ipſius moueri. Et quod dicimus de longitudine in motu locali, eſt etiam intelligendum de omni eo, in quo eſt motus, niſi ꝙ quædam ſunt diuiſibilia per accidens, ſicut qualitates in motu alterationis, vt dictum eſt. Et inde eſt ꝙ omnia iſta ſic diuiduntur: quia illud quod mutatur eſt diuiſibile, vt oſtenſum eſt ſupra. Vnde vno horum diuiſo, oportet ꝙ omnia diuidantur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Similiter ſeſe habebunt, hæc omnia infinitionis etiam, atque oppoſiti ratione.*

Et in ipſo finita eſſe, aut infinita ſimiliter ſe habebit in omnibus.

Oſtendit ꝙ ſicut conſequuntur præmiſſa diuiſibilitatem, ita ſequuntur in hoc quod eſt eſſe finita, vel infinita: ita ꝙ ſi, vnum iſtorum fuerit finitum, oĩa erunt
41. finita, & ſi infinitum ſimiliter. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ab eo autem maxime, quod mutatur hoc eſt ſecutum, omnia, inquam, diuidi, infinitaq; eſſe. continuo enim ei, quod mutatur diuiſibilitas ac infinitio ineſt: Diuiſibilitas igitur prius eſt demonſtrata, infinitio autem in ſequentibus innoteſcet.*

Secutum autem maxime eſt, diuidi omnia, et infinita eſſe ab ipſo mutante, mox enim ineſt mutanti diuiſibile, & infinitum. Diuiſibile igitur oſtenſum eſt prius, infinitum autem in ſequentibus erit manifeſtum.

A

Oſtendit in quo præmiſſorum primo inueniatur diuiſibilitas, & finitum ſeu infinitum. & dicit ꝙ maxime ab ipſo, quod mutatur, conſequitur de omnibus aliis ꝙ diuidantur, & ꝙ ſint finita vel infinita. quia illud qđ eſt primum naturaliter in motu, eſt ipſum mobile, & ſtatim ipſi ex ſua natura ineſt eſſe diuiſibile, & eſſe finitum vel infinitum: & ſic ex ipſo ad alia deriuatur diuiſibilitas vel finitum. qũo autem ipſum mobile ſit diuiſibile, & per ipſum alia diuidantur, oſtenſum eſt prius, Sed quomodo etiam hoc ſic ſe habet de infinito, oſtẽdetur inferius in hoc eodem Sexto libro.

LECTIO VII.

B Illud, in quo aliquid primo mutatum eſt, indiuiſibile eſſe &: quomodoq; primum, in quo aliquid mutatur dari contingat, multipliciter oſtenditur.

ARGY. *Cum autem omne quod mutatur, ẽ quodam in quoddam mutetur, ipſum mutatum, cum primo mutatum, in eo eſſe, in quo eſt mutatum, neceſſe eſt.*

Quoniam autem omne quod mutatur, ex quodam in aliquid mutatur, neceſſe eſt quod mutatur, cum mutatum eſt, eſſe in quo mutatum eſt. T.c. 40.

Omne, qđ mutatur quando primum mutatum eſt, neceſſe eſt eſſe in quo mutatum eſt.

Poſtq̃ Philoſophus oſtendit qualiter diuidatur motus hic determinat de ordine partium motus. Et primo inquirit an ſit primũ in motu, Secundo oſtendit quomodo ea quæ ſunt in motu præcedunt ſe inuicem. ibi {Quoniam autem omne quod mutatur in tempore mutatur.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit quod id in quo primum mutatum eſt, eſt indiuiſibile. T. 50.
C Secundo oſtendit quomodo in motu poſsit inueniri primum, & quomodo non poſsit. ibi {Dicitur autem in quo primum mutatum eſt.} Circa primum duo facit. Primo præmittit quoddam, quod eſt neceſſarium ad propoſiti oſtenſionem, Secundo oſtendit propoſitum. ibi {In quo autem primo mutatum eſt.} Circa primum duo facit, Primo proponit quod intendit, Secundo probat propoſitũ. ibi {Quod mutatur enim.} Dicit ergo primo quod, quia omne quod mutatur, mutatur de vno termino in alium, neceſſe eſt omne quodmutatur, quando iam mutatum eſt, eſſe in termino ad quem. Secundo ibi. Secũda 45. T. 44. Infra.

Id.n. qđ mutatur, exit ab eo ex quo mutatur, aut ipſum relinquit. Atq;, aut idẽ eſt mutari atq; relinquere, aut ſequitur relinquere quidem mutari, reliquiſſe aũt eſſe mutatum.
D *Nam ad utrũq; ſilr ſe habet utrũq;. Cum igitur una mutationum ſit ea, cuius termini contradictoriam ſubeunt oppoſitionem, patet cum mutatum eſt quippiam in id quod eſt, ex eo quod haud eſt, ad iã ipſum, qđ haud eſt reliquiſſe: quo ſit, ut ſit in eo quod eſt. omne nãq; quoduis, aut eſſe, aut nõ eſſe neceſſe eſt. Patet igitur ipſum mutatum ea mutatione, cuius termini contradictoriam ſubeunt oppõnem, in eo eſſe, in qđ eſt mutatum. quod ſi in hoc ita eſt, & in cæteris ita erit. Similiter enim in una & in cæteris, hoc ſeſe habet.*

Quod mutatur enim, ex quo mutatur diſtat, aut deficit ipſum. & aut idem eſt mutari & deficere, aut ſequitur ad mutari ipſum deficere, aut quod eſt mutatum eſſe, defeciſſe. ſimiliter enim utrũq; ſe habet ad utrũque. Quoniam ergo una mutationum quæ ſecundum contradictionem eſt, quando mutatũ eſt ab eo, quod non eſt, in eſſe, defecit nõ ens, erit T.c. 41.

igitur in eſſe. omne enim neceſſe eſt eſſe, aut non eſſe. Manifeſtum igitur q; in mutatione ſecundum contradictionem, quod mutatum eſt, erit in quo mutatum eſt. Si autem in hac, & in aliis eſt. ſimiliter enim in una, & in aliis eſt.

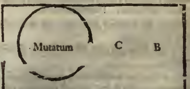
Probat propoſitum duabus rationibus. quarum prima eſt particularis, ſecunda vniuerſalis. Prima ratio talis eſt. Omne quod mutatur oportet q; aut diſtet à termino à quo mutatur, ſicut patet in motu locali, in quo locus à quo mutatur, remanet, & mobile per motum fit diſtans ab eo: aut oportet q; ipſe terminus à quo deficiat, ſicut eſt in motu alterationis, cùm enim ex albo fit nigrum: ipſa albedo deficit. Et ad huius propoſitionis manifeſtationem ſubiungit, q; vel mutari eſt idem, quod eſt deficere: vel ad hoc quod eſt mutari ſequitur ipſum deficere: & ad hoc quod eſt mutatum eſſe ſequitur defeciſſe, ſ. à termino à quo. vnde manifeſtum eſt q; ſunt idem ſubiecto, licet differant ratione. Nam deficere dicitur per reſpectum ad terminum à quo, mutatio autem magis denominatur à termino ad quem. Et ad manifeſtationem eius quod dixerat ſubdit quòd {ſimiliter vtrunq; ſe habet ad vtrunq;}. i. ſicut ſe habet deficere ad mutari, ita defeciſſe ad mutatum eſſe. Ex præmiſsis autem argumentatur ad propoſitum oſtendendum in vna ſpecie mutationis, quæ. ſ. eſt inter contradictorie oppoſita, ſ. inter eſſe, & non eſſe, vt patet in generatione & corrup. Patet. n. ex præmiſsis, q; omne quod mutatur, deficit à termino à quo, & quod mutatum eſt iam defecit. Qñ igitur mutatum eſt aliquid à non eſſe in eſſe. iam defecit à non eſſe: ſed de quolibet verum eſt dicere. q; aut eſt, aut non eſt: quod ergo mutatum eſt de non eſſe in eſſe, mutatum eſt in eſſe. & ſimiliter quod mutatum eſt de eſſe in non eſſe, oportet q; ſit in non eſſe. Manifeſtum ergo eſt q; in mutatione, quæ eſt ſm contradictionem, quod mutatum eſt, eſt in eo ad quod mutatum eſt. Et, ſi eſt verum in iſta mutatione, pari ratione eſt verum in aliis mutationibus. Ex quo patet id, quod primo propoſitum eſt. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea, ſi quæq; ſumatur, hoc etiam in uniuerſis eſſe patebit, ſi ipſum mutatum alicubi, aut in aliquo eſſe, neceſſe eſt. Quoniam. n. id è quo eſt mutatum relinquit, atq; ipſum alicubi eſſe neceſſe eſt, aut ĩ hoc erit, aut ĩ alio. At ſi in alio, ut in C, id profecto quod in ipſum B eſt mutatum: rurſus in B mutatur ex C. ipſum nãque C non erat ipſi cohærens B, mutatio n. continua eſt. quo fit ut ipſum mutatum, cùm eſt mutatum, ad id mutetur, in quod eſt mutatum: quod fieri nequit. Id ergo, quod eſt mutatum, in eo eſſe, in quod eſt mutatum, neceſſe eſt. Patet igitur & ipſum factum tum eſſe* H *cùm factum eſt, & ipſum corruptum, tum non eſſe cùm eſt corruptum. Hoc. n. & ſi de omni mutatione eſt dictum, maxime tñ in ea dilucidum eſt, cuius termini contradictoriam ſubeunt oppoſitionem. patet igitur ipſum mutatũ in eo eſſe, in quod eſt mutatum, cùm mutatum eſt primo.*

T. c. 42. *Amplius autem, & ſecundum unamquãque accipientibus manifeſtum eſt. ſiquidem neceſſe eſt quod mutatum eſt alicubi eſſe, aut ex quo mutatum eſt, aut in aliquo. Quoniam autem ex quo mutatũ eſt, defecit, neceſſe eſt aut eſſe alicubi, aut in hoc, aut in alio erit. Si igitur in alio, ut in ipſo C, qđ in ipſum B, mutatum eſt. iterum ex C, mutatur in B, non enim erat habitum ipſi B, mutatio. n. cõtinua eſt. quare quod mutatum eſt, qñ mutatum, mutatur in quod mutatum eſt: hoc* E *autem eſt impoſsibile. neceſſe ergo quod mutatum eſt eſſe in hoc: in quod mutatum eſt. Manifeſtum igitur eſt, & quod* T. c. 43. *factum, cùm factum eſt, erit: & quod corruptum eſt, nõ erit. uniuerſaliter enim dictum eſt, & de omni mutatione, & maxime eſt manifeſtum in ea, quæ eſt ſecundum contradictionem. Quòd igitur id quod mutatum eſt, cùm mutatum eſt primo, in illo eſt, manifeſtum eſt.*

Et dicit q; hoc idem poteſt eſſe manifeſtum conſyderando ſm vnamquãq; mutationem. Secunda rõ. Et manifeſtat in mutatione locali. Omne. n. quod mutatum eſt, neceſſe eſt eſſe alicubi, vel in termino à quo, vel in aliquo alio. Sed, quia illud, quod mutatum eſt, iam defecit ab eo ex quo mutatum eſt, neceſſe eſt q; ſit alibi. aut igitur neceſſe eſt q; ſit in hoc, de quo intendimus, ſ. in termino ad quem: aut in alio. & ſi eſt in hoc, habetur propoſitum. ſi autem in alio, ponamus q; aliquid moueat F in B, & qñ mutatum eſt non ſit in B, ſed in C, tũc oportebit dicere q; etiam de C mutetur in B: quia C, & B, non ſunt habita, i. conſequenter ſe habentia. Oportet enim q; tota huius mutatio ſit continua, & in continuis vnum ſignum non eſt conſequenter ſe habens ad alterum: quia neceſſe eſt q; cadat in medio aliquid ſui generis, vt ſupra probatum eſt: vnde ſequetur, ſi illud quod mutatum eſt, qñ mutatum eſt, ſit in C, & de C mutatur in B, quod eſt terminus ad quem, q;, qñ mutatum eſt, tunc mutatur in quod mutatum eſt: quod eſt impoſſe. non. n. ſimul eſt mutari & mutatum eſſe, vt ſupra dictũ eſt. Nihil autem differt ſi hmõi termini C, & B, accipiantur in motu locali, vel in quacunq; alia mutatione. Neceſſe eſt ergo vlr verum eſſe, q; id quod mutatum eſt, qñ mutatum eſt, eſt in hoc ad quod mutatum eſt. i. in termino ad quem. Et ex hoc vlterius cõ- G cludit q; illud, quod factum eſt, qñ factum eſt, habet eſſe: & quod corruptum eſt, qñ corruptum eſt, eſt non ens. Oſtenſum eſt enim vlr hic de omni mutatione. & maxime manifeſtum eſt in mutatione, quæ eſt ſm contradictionem, vt ex dictis patet. Sic igitur manifeſtum eſt q; id, quod mutatum eſt, cum primo mutatum eſt, eſt in illo ad quòd mutatum eſt. Addit aũt {primo} q; poſtq̃ mutatum eſt ad aliquid, poſſet exinde moueri, & ibi non eſſet. ſed quando primo mutatum eſt, oportet q; ibi ſit. Deinde cum dicit.

Demonſtratio probans q; illud quod mutatum eſt, eſt in eo, in quod mutatum eſt.

Id autem in quo primo quippiam eſt mutatũ, indiuiduum ARGY. *eſſe, neceſſe eſt. Atq; id dico primum: qđ non ex eo eſt tale: quia aliquid ipſius eſt tale. Sit. n. diuiſibile literis A C, deſignatũ, atq; diuiſum in B, ſi igitur in A B, aut rurſus in B C, eſt mutatum: non in ipſo primo A C, eſt mutatũ: ſin in utroq; mutatur (in utroq;. n. aut mutatũ eſſe, aut mutari neceſſe eſt) & in toto ſanè mutatur. at mutatũ eſſe ſupponebatur. Eadẽ eſt rõ & ſi in altero mutatur, in altero eſt mutatũ, erit. n. qđ prius*

prius primo. quare non erit id diuiſibile, in quo eſt mutatum. Patet igitur tam corruptum q̃ generatum, in indiuiduo corruptum eſſe ac generatum.

T.c. 44. *In quo autem primo mutatum eſt id quod mutatum eſt, neceſſe eſt atomum eſſe. Dico autem primo, quod non propterea q; alterum aliquid ipſius ſit, huiuſmodi eſt. Sit igitur diuiſibile quod eſt A C, & diuidatur ſecundum B. Si igitur in A mutatum eſt, aut iterum in B C, non utiq; in primo qđ eſt A C, mutatum eſt, erit. Si autē transmutabatur in utroq; (neceſſe eſt enim in utroq; tranſmutatum eſſe, aut tranſmutari) & utique in toto tranſmutabatur, ſed erat mutatum. Eadem autem ratio eſt, & ſi in hoc quidem mutatur, in hoc autem mutatum eſt; erit. n. aliquid primo prius: quare non* T.c. 45. *erit utiq; diuiſibile, in quo mutatum eſt. Manifeſtum eſt igitur, quia & quod corruptum eſt, & quod factū eſt, in atomo hoc quidem corruptum, hoc autem factum eſt.*

Oſtendit ꝙ mutatum eſſe primo & per ſe eſt in indiuiſibili. & dicit ꝙ illud tempus, in quo primo mutatum eſt quod mutatum eſt, neceſſe eſt ꝙ ſit atomum, i. indiuiſibile. Quare autem addit {primo} exponit ſubdens ꝙ in illo primo dicitur aliquid mutatum eſſe, in quo nō dicitur mutatum eſſe rōne alicuius ſuæ partis. ſicut ſi dicatur aliquod mobile mutatum eſſe in die, quia mutatum eſt in aliqua parte illius diei, non. n. primo mutatur in die. Quòd autem illud temporis in quo primo mutatum eſt, ſit indiuiſibile, ſic probat.

Demonſtratio oſtendens, q; id, in quo aliquid primo mutatū eſt, non eſt tempus, neq; aliquid diuiſibile, ſed inſtans & indiuiſibile.

Si. n. ſit diuiſibile, ſit A C, & diuidatur ſm B: neceſſe eſt dicere ꝙ aut in vtroque mutatum ſit, aut in vtraque parte mutetur, aut in vna parte mutetur, & in alia ſit mutatum. ſed ſi in vtraque parte mutatum eſt, non primo mutatum eſt in toto, ſed in parte. Si vero detur ꝙ trāſmutetur in vtraq; parte, oportebit dicere ꝙ tranſmutetur in toto. (Sic enim dicitur aliquid in toto tempore mutari, quia mutatur in qualibet eius parte.) Hoc autem eſt contra poſitum. poſitum enim erat ꝙ in toto A C erat mutatum. ſi autem detur quod in vna parte mutatur, & in alia ſit mutatum, ſequitur idē inconueniens, ſ. ꝙ nō ſit primo mutatum in toto: quia cùm pars ſit prior toto, & prius mutetur aliquid in parte temporis q̃ in toto, ſequetur ꝙ ſit aliquid prius primo: quod eſt impoſſibile. ergo oportet dicere, ꝙ id tempus, in quo aliquid mutatum eſt, ſit indiuiſibile. Ex hoc autem vlterius concludit, ꝙ omne, quod cor-

A ruptum eſt, & omne quod factum eſt, eſt in indiuiſibili temporis ſactum & corruptum: quia generatio & corruptio ſunt termini alterationis. vnde, ſi quilibet motus terminatur in inſtanti {idem eſt enim primo mutatum eſſe, quod terminari motum} ſequitur ꝙ gñatio & corruptio ſunt in inſtanti. Deinde cum dicit.

Biſariam autem dicitur id, in quo primo quippiam eſt mutatum. Vno modo in quo primo finita mutatio eſt: tunc. n. uere dicere licet illud eſſe mutatum. altero in quo primo mutari cepit. Id igitur, quod in fine mutationis dicitur, primum eſt, uereq; dicitur eſſe. nam & fit ut finiatur tandem mutatio: & eſt exitus finisúe mutationis. quem iam & oſtēdimus indiuiſibilem eſſe, propterea quod ultimum eſt. At quod in principio mutationis dicitur primum, id omnino non eſt. non ARGV.
B *eſt enim mutationis principium, nec id in quo primo temporis mutabitur.*

Dicitur autem id, in quo primo mutatum eſt, dupliciter. Aliud quidem, in quo primo perfecta eſt mutatio: tunc. n. uerum eſt dicere q; mutatum eſt. Aliud uero, in quo primo cœpit mutari. Secundum quidem igitur finem mutationis, qđ primum dicitur, exiſtit & eſt: contingit enim perfici mutationem, & eſt mutationis finis, quod oſtenſum eſt indiuiſibile eſſe, propter id quod finis eſt. Quod autem ſecundum principium, omnino non eſt: non. n. principium eſt mutationis, neq; in quo prius quis mutabatur.

Id, in quo primo aliquid mutatum eſt, biſariā dicitur.
T.c. 46.
Finem motus dari, non aūt principium. Infra.

Oſtendit quomodo in motu poſsit accipi primum. Et circa hoc duo facit. Primo proponit veritatem. Secundo probat. ibi {Sit enim primum.} Dicit ergo primo, quòd hoc quod dicitur {in quo primo mutatum
C eſt aliquid} poteſt intelligi dupliciter. Vno modo in quo primo mutatio eſt perſecta vel terminata: tunc enim verum eſt dicere quòd mutatum eſt, quando iam mutatio eſt facta. Alio modo poteſt intelligi {in quo primum mutatum eſt} ideſt in quo primo incœpit mutari, non in quo primo fuit verum dicere, quòd iam mutatum eſſet. Primo igitur modo accipiendo, ſcilicet ſecundum terminationem mutationis, dicitur in motu, & eſt in eo quod primo mutatum eſt. Contingit. n. aliquando primo terminari mutationem: quia cuiuſlibet mutationis eſt aliquis terminus. Et hoc modo intelleximus quod primo mutatum eſt, eſſe indiuiſibile: & oſtenſum eſt hoc, hac ratione, quia eſt finis, ideſt terminus motus: omnis autem terminus continui indiuiſibilis eſt. Sed, ſi accipiatur quod primo mutatum eſt ſecundo modo dicendi, ſ. ſecundum principium, ideſt
D ſecundum primam partem motus, ſic non eſt in quo primo mutatum eſt. nō enim eſt accipere aliquod principium mutationis. i. aliquam primam partem mutationis, quam non præcedat alia pars. Similiter etiá non eſt accipere aliquid primum in tempore, in quo primo mútetur. Secundo ibi.

Sit enim primum A D, hoc igitur indiuiſibile quidam non eſt. accidet enim ut ſint hærentia ipſa nunc. præterea, niſi in F A, tempore toto quieſcit. (ponatur enim in illo quieſcere) & in A, quoque quieſcit. Quare, ſi ipſum A D, partibus uacet, ſimul quieſcet, atque erit mutatum. in A nāque quieſcit, in D uero mutatum eſt. Cumq; autem non ſit partibus uacans, diuiſibile neceſſe eſt eſſe. atque in quauis eius parte mutatum eſſe. etenim A D diuiſio, ſi in neutra quidem parte mutatum eſt, neque in tot ſane mutatum eſt. ſin

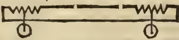
in ambabus mutatur in toto quoq; mutatur, ꝗ ſi in altera eſt mutatum, non in toto primo mutatum eſt, quare neceſſe eſt, in quacũq; eſſe mutatum. Patet igitur non eſſe id, in quo primo mutatum eſt: quippe cum diuiſiones ſint infinitæ.

Sit.n. primum in quo ſit A D, *hoc igitur indiuiſibile quidem non eſt, accidet.n. habita eſſe ipſa nunc. Amplius ſi in* C A, *tempore, omnino quieſcit (ponatur.n. quieſcens:) & in* A *quieſcet. Quare, ſi impartibile eſt* A D, *ſimul quieſcet, & mutatum erit. in* A *quidem.n. quieſcit, in* D *autem mutatum eſt. Quoniam autem non eſt impartibile, neceſſe eſt diuiſibile eſſe: & in quolibet eius mutatum eſſe. diuiſio.n. ipſo* A D, *ſi in neutra quidem mutatum eſt, neq; in toto eſt* A D, *ſi autem in ambobus mutatur, & in toto: ſi uero in altero tantum mutatum eſt, non in toto primo. quare neceſſe eſt in quolibet mutatum eſſe. Manifeſtũ igitur eſt, ꝗ non eſt in quo primo mutatum eſt: infinitæ enim diuiſiones ſunt.* F

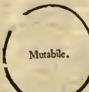
Probat ꝙ non eſt accipere primum in quo mutatũ eſt ex parte principij. & primo rõne accepta ex parte
T.48. temporis. Secundo ex parte mobilis ibi. {Neq; itaque in eo quod mutatum eſt.} Tertio ex parte rei in qua
Secũda.49. motus eſt ibi {ipſum aũt quod mutatur.} Circa primũ ponit talem rõnem. Si eſt aliquid tpis in quo primo mutatum eſt, ſit illud A D. Hoc igitur aut eſt diuiſibile aut indiuiſibile. ſi eſt indiuiſibile, ſequentur duo inconuenientia: quorum primum eſt, ꝙ ipſa nunc in tpe ſint habita, i. conſequentia. Quod quidem inconueniens hac rõne ſequitur, ꝙ tempus diuiditur ſicut & motus, vt ſupra oſtenſum eſt. Si aũt aliqua pars motus fuerit in A D, neceſſe eſt dicere ꝙ A D ſit aliqua pars tpis: & ita tempus erit compoſitum ex indiuiſibilibus. Indiuiſibile autem tpis eſt ipſum nunc: ſequetur ergo ꝙ ipſa nunc cõſequenter ſe habeant in tpe. Secundum inconueniens G eſt. Ponamus.n. ꝙ in tpe, quod præcedit ipſum A D, quod eſt C A, idem mobile quod ponebatur moueri in A D, totaliter quieſcat: ſi ergo in toto C A quieſcit, ſequitur ꝙ quieſcat in A, qđ eſt aliqd eius. ſi ergo A D, eſt indiuiſibile vt dictum eſt, ſequitur, ꝙ ſimul aliquid quieſcat & moueatur. concluſum eſt enim qđ quieſcat in C A, & poſitum erat ꝙ in A D moueretur. Idem aũt eſt A, & A D, ſi A D ſit indiuiſibile. ſequetur ergo ꝙ in eodem quieſcat & moueatur. Sed aduertendum eſt, ꝙ non ſequitur ſi aliquid quieſcit in toto tpe, ꝙ quieſcat in vltimo eius indiuiſibili: quia oſtenſum eſt ſupra, ꝙ
Lec.8.c.2.29 & 30. in nunc neq; mouetur aliqd, neq; quieſcit. Sed Ariſt. hoc concludit hic ex hoc, quod ponitur ab aduerſario. quia id tpis, in quo mouetur, eſt indiuiſibile. & ſi contingit moueri in indiuiſibili tpis, contingit eadem rõne indiuiſibili tpe quieſcere. Remoto ergo ꝙ A D in quo H dicitur primo moueri, ſit impartibile, relinquitur ꝙ neceſſe ſit illud eſſe diuiſibile: & ex quo in A D ponitur primo moueri, ſequitur ꝙ in quolibet eius moueatur. Quod ſic probat. Diuidatur.n. ipſum A D. in duas partes. aut igitur in neutra parte mutatur, aut in ambabus, aut in altera parte tantum. ſi in neutra mutaſ, ſequitur ꝙ neq; in toto, ſed ſi mutetur in ambabus partibus, tũc poterit poni ꝙ mutatur in toto. Sed ſi in altero tantũ moueatur, ſequetur ꝙ moueaſ in toto, ſed non primo, ſed ratione partis. Quia igitur primo ponitur moueri in toto oportet hoc accipere ꝙ in qualibet parte eius moueatur. Sed tempus diuiditur in infinitum, ſicut & quodlibet continuum: & ita ſemper eſt accipere partẽ minorem ante partem maiorem, ſicut ſi acciperem diẽ

E ante mẽſem, & horam ante diem. Manifeſtum eſt ergo ꝙ non eſt accipere aliquid temporis, in quo primo mouetur, ita. ſ. ꝙ non ſit accipere aliquam partem eius, in qua prius moueatur. Sicut ſi daretur ꝙ dies eſt quo primo aliquid mouetur, hoc nõ poteſt eſſe: quia in parte eius, ſcilicet in prima hora diei, primo mouetur, quàm in toto die. Secundo ibi.

Demonſtratio Prima, ſumpta ex parte temporis, oſtendens ꝗ non eſt accipere primum, in quo mutatum eſt, ex parte principij.

Aliquid temporis, in quo mutabile, primo mutatum eſt.

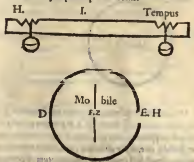
At uero nec ipſius mutati quicq̃ erit primũ, qđ eſt mutatũ. ARGV.
Sit.n. ipſius D F *mutatum primũ* D E, *nam oẽ qđ mutatur, demonſtratũ eſt diuiſibile eſſe. Tempus aũt in quo* D F, *mutatũ eſt, ſit* H I. *Si igitur ĩ illo toto ipſum* D F, *eſt mutatũ, ĩ dimidio min⁹ fuit mutatũ, et prius ipſo* D F, *et hoc rurſus aliud* G *prius, & ſic ſemper. Quare nihil erit eius qđ mutatur qđ primum eſt mutatũ. Patet igitur ex hiſce quæ diximus, neq; eius qđ mutatur, neq; tpis, in quo mutatur, primũ aliqd eſſe.*

Neq; igitur in eo qđ mutatũ eſt, aliquid ipſius prius eſt, qđ mutatũ eſt. Sit.n. D F, *qđ primo mutatũ eſt ipſius* D E, *oẽ.n. qđ mutatur, diuiſibile eſſe demonſtratũ eſt, Tẽpus aũt in quo* D F, *mutatũ eſt, ſit in quo* H I. *Si ergo in omni* D F *mutatum eſt in medio minus eſt quod mutatũ eſt, & prius eſt ipſo* D F *& iterum hoc aliud & illo alterũ, & ſic ſemper. quare nihil erit primũ mutantis qđ mutatum eſt. Quòd igitur neq; in eo quod mutatur, neq; in quo mutatur tpe nihil prius ſit, manifeſtum ex his quæ dicta ſunt.* T.c.48. T.c.49.

Oſtendit idem ex parte mobilis concludens ex premiſsis ꝙ neq; in ipſo quod mutatur eſt accipere aliqd quod primo mutetur. Quod quidem intelligendum eſt
H ſm ꝙ permutatum motum totius vel partis, aliquod determinatum ſignum pertranſitur. Manifeſtum eſt.n. ꝙ primo pertranſit aliquid determinatum prima pars mobilis, & ſecundo, ſecunda, & ſic deinceps, alioquin, ſi intelligeretur de motu abſolute, non haberet locum quod hic dicitur. Manifeſtum eſt enim, ꝙ ſimul mouetur totum, & omnes partes eius: ſed non ſimul pertranſit aliquid determinatũ, ſed ſemper pars ante partem. Vnde ſicut non eſt accipere primam partem mobilis, ante quam non ſit alia minor pars, ita non eſt accipere aliquam partem mobilis, q́ primo moueatur. Et quia tempus & mobile ſilr diuiduntur, vt ſupra oſtenſum eſt, conuenienter ex eo quod demonſtratum eſt de tpe, concludit idẽ de mobili, & ꝓbat ſic. Sit mobile ipſum DE: & qa oẽ mobile diuiſibile eſt, vt ſupra ꝓbatum

tum eſt, ſit pars eius, quæ primo mouetur D F. & moueatur D F, pertranſeundo aliquod determinatum ſignum in tempore quod ſit H I. ſi igitur D F. mutatum eſt in toto hoc tempore, ſequitur ꝙ illud quod mutatum eſt in medio temporis. ſit minus & prius motum ꝗ D F, & eadem rõne erit aliud prius iſto, & iterũ aliud prius illo, & ſic ſemper: quia tempus in infinitum diuiditur, manifeſtum eſt ergo ꝙ in mobili non eſt accipere aliquid, quod primo mutatum eſt. Et ſic patet, ꝙ primum in motu non poteſt accipi neq; ex parte temporis, neq; ex parte mobilis. Tertio ibi.

Demonſtratio Secunda, oſtendens idem, quod ſupra, ſumpta ex parte mobilis.

ARGY. *Ipſum autem, quod mutatur, non eodem modo ſe habebit. Tria nãq; eſſe dicuntur in ipſa mutatione, id quod mutatur, & id in quo, atq; id quo mutatur. ut homo, tempus, atq; albedo. Homo igitur ac tempus, diuiſibilia ſunt. ſed de albedine eſt alia ratio, atq; tñ per accidẽs, omnia diuiſibilia ſunt. cui nãq; albedo uel qualitas accidit, ſ. diuiſibile. Nam neq; in his erit primum quæ per ſe, & non per accidens dicuntur diuiſibilia, quales ſunt magnitudines ipſæ. ſit. n. mobile A B, motum ex B in C, primum igitur, ſi indiuiſibile ſit ipſum B C parte uacans, erit hæ ens parte uacanti: Sin diuiſibile, erit aliquid ipſo C prius, in quod eſt mutatum, & illo rurſus aliud prius, & ſic ſemper: nunq̃. n. diuiſio deficit. Quare non erit quicquam primum, in quod eſt mutatum. ſimiliter res ſe ſe habet, & in quantitatis mutatione. nam & hæc in continuo eſt. Patet igitur in ſolo qualitatis motu, per ſe indiuiſibile eſſe poſſe.*

Ipſum autem quod mutatur, aut ſecundum quod mutatur, non amplius ſimiliter ſe habebit. Tria nãq; ſunt, quæ eſſe dicuntur in mutatione quod mutatur, & in quo, & in quod mutatur, ut homo, tempus & album. homo igitur & tempus diuiſibilia ſunt: de albo autem alia ratio eſt, propter id quod ſecundum accidens omnia diuiſibilia ſunt. cui. n. accidit album, aut quale, illud diuiſibile eſt. Quoniam quæcũq; dicuntur ſecundum ſeipſa diuiſibilia, & non ſecundum accidens, neq; in his erit primum, ut in magnitudinibus. Sit. n. in quo eſt A B magnitudo: motum autem ſit ex B in C primũ. igitur ſi indiuiſibile erit B C, impartibile impartibili erit cõiunctum. Si uero diuiſibile, erit aliquid ipſo C prius, in quod mutatum eſt: & illo iterum aliud, & ſic ſemper: propter id quod nullo modo deficit diuiſio. quare non erit primum in quod mutatũ eſt. Similiter autẽ eſt & in quãtitatis mutatione. etenim hæc in cõtinuo erit. Manifeſtũ igitur, q, in ſola mutatione quæ ſcdm qualitatẽ eſt, cõtingit indiuiſibile p ſe eſſe.

A Oſtendit idem ex parte rei in qua eſt motus. Premittit tñ ꝙ non ſimiliter ſe habet de eo {quod mutatur} vel vt melius dicatur {ſecundum quod mutatur} ſicut de tpe & mobili. Cum. n. ſit tria accipere in mutatione, ſ. mobile, quod mutatur, vt homo: & in quo mutatur, vt tempus: & in quod mutatur, vt album, horum duo. ſ. tempus, & mobile, ſunt ſemper diuiſibilia. Sed de albo eſt alia ratio, quia album non eſt diuiſibile per ſe, ſed tam ipſum, ꝗ omnia alia huiuſmodi, ſunt diuiſibilia per accidens, in quantum. ſ. illud cui accidit album, vel quæcũq; alia qualitas eſt, diuiſibile. Diuiſio autem albi per accidens, poteſt eſſe dupliciter. Vno modo ſm partes quantitatiuas, ſicut ſi ſuperficies alba diuidatur in duas partes: albũ, per accidens diuiſum erit: alio modo ſm intenſionem & remiſsionem. quod. n. vna & eadem pars ſit magis vel minus alba, non eſt ex ipſa

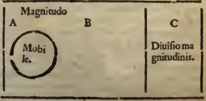
Diuiditur, accidens quodlibet ad diuiſionem ſubiecti ſ quo eſt ſ. ſecundũ partes quãtitatiuas, et ſecundum intẽſionem, ac remiſsionem.

B rõne albedinis: quia ſi eſſet ſeparata, non diceretur ſm magis & minus: (ſicut neq; ſubſtãtia ſuſcipit magis neque minus) ſed eſt ex diuerſo modo participandi albedinem ex parte ſubiecti diuiſibilis. Prætermiſſo igitur hoc quod diuiditur per accidens. ſi accipiamus ea ſm quæ eſt motus, quæ diuiduntur per ſe & non per accidens, neq; etiam in his erit primum, & manifeſtat hoc primo in magnitudinibus, in quibus eſt motus localis. Sit. n. magnitudo ſpatij, in quo eſt A B, & diuidatur in C, detur ergo ꝙ ex B in C aliquid primo moueatur. Aut igitur B C, eſt diuiſibile, aut indiuiſibile. Si indiuiſibile, ſequitur ꝙ impartibile erit coniunctum impartibili, quia eadem rõne ſecunda pars motus erit impartibili (ſic. n. oportet diuidere magnitudinem, ſicut & motum, vt ſupra de tpe dictum eſt) Si aũt B C, ſit diuiſibile, erit accipere aliqđ ſignum prius, i. propinquius

C ipſi B ꝗ C, & ſic prius mutatur ex B I in illud ꝗ in C, & iterũ illo erit accipere aliud prius, & ſic ſemper, quia diuiſio magnitudinis non deficit. Patet ergo ꝙ non eſt accipere aliqđ primum, in qđ mutatum ſit in motu locali. Et ſimiliter manifeſtum eſt in mutatione quantitatis, quæ eſt augmentũ & decrementũ: qa hæc ẽt mutatio eſt ſm aliqđ continuũ. ſ. ſm q̃titatem accreſcentẽ vel ſubtractã: quæ, cũ ſit in infinitũ diuiſibilis, nõ eſt in ea accipere primũ. Et ſic manifeſtũ eſt, ꝙ in ſola mutatione, q eſt ſm qualitatẽ cõtingit aliqd eſſe indiuiſibile p ſe. Inq̃tum tñ eſt diuiſibile p accidens, ſilr non eſt accipere primũ in mutatione tali. ſiue accipiaẜ ſucceſsio mutationis inq̃tũ pars poſt partẽ alteraẜ. Manifeſtũ eſt. n. ꝙ nõ erit accipere primã partẽ albi, ſicut nec primã partẽ magnitudinis. ſiue accipiatur ſucceſsio alterationis, ſm ꝙ aliqd idẽ eſt albius vel minus albũ: qa ſubie-

D ctum infinitis modis poteſt variari ſm magis album & minus album. Et ſic motus alterationis poteſt eſſe cõtinuus, & non habens aliquid primum.

Demonſtratio Tertia oſtendens idem quod ſupra, ſumpta ex parte magnitudinis.

LECTIO VIII.

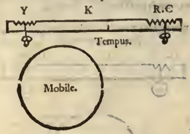
Quodcunq; moueri præcedere aliquod mutatum eſſe & econuerſo, quibuſdam rationibus demonſtratur.

ARGV. *Cum autem omne, quod mutatur in tempore mutetur: mutari uero in tempore dicatur & ut in primo, & ut per aliud, quo pacto in anno mutari dicitur, quia mutatur in die: id ſanè, quod mutatur, in quacunq; eius temporis parte mutari, in quo primo mutatur, neceſſe eſt. Id ita eſſe patet quidem, & ex definitione ipſius primi. ſic.n.ipſum antea definiebamus. Patebit autem et ex hiſce, quæ deinceps dicemus. ſit.n.tempus A B, in quo quippiam primo mouetur: atque cùm omne tempus ſit diuiſibile, diuidatur in C: in tēpore igitur A C mouetur, aut non mouetur: & eodem modo rurſus in ipſo C B. Si igitur neutra in parte mouetur, in toto ſanè quieſcit. impoſsibile eſt enim moueri ſi nulla in parte eius mo-* F *ueatur. ſin in altera tantum mouetur, non in A B tempore primo mouetur: per aliud enim in ipſo mouetur. Ergo quacunq; in parte temporis moueatur neceſſe eſt.*

T.c.50. *QVoniam autem omne quod mutatur, in tēpore mutatur: dicitur autem in tempore mutari, & ſicut primo, & ſicut ſecundum alterum, ut in anno, quia in die mutatur: in quo primo tempore mutatur id, quod mutatur, & in qualibet huius neceſſe eſt parte mutari. Manifeſtum*
T.c.51. *eſt igitur & ex definitione: primum enim ſic diximus. Sed & ex his manifeſtum eſt. Sit enim in quo primo mouetur quod mouetur Y C, & diuidatur ſecundum K. omne enim tempus diuiſibile eſt. in Y K tempore. igitur aut mouetur, aut non mouetur: & iterum in K C ſimuliter. Si igitur in neutro mouetur quieſcet itaq; in toto. moueri enim id, quod in nulla huius parte mouetur, impoſſibile eſt. ſi uero in alte-* G *ra ſolum mouetur, nō utiq; in primo mouetur, quod eſt Y K: ſecundum enim utrūq; motus eſt. Neceſſe eſt igitur, in quolibet ipſius Y K motum ipſum eſſe.*

Poſtquam Philoſophus oſtendit qualiter ſit accipere primum in mutatione & qualiter non, hic oſtendit ordinem eorum, quæ in motu inueniuntur adinuicem. Et primo præmittit quędam neceſſaria ad propoſitum oſtendendum, ſecundo oſtendit propoſitum.
T.52. ibi {Oſtenſo autem hoc.} Dicit ergo primo, ꝙ omne quod mutatur, mutatur in tpe, vt ſupra oſtenſum eſt: ſed in tpe aliquo dr̃ aliquid mutari dupliciter. vno mó primo, & per ſe alio modo ſm alterum.i.rōne partis. ſicut dr̃ aliquid mutari in anno, ꝙ mutatur, in die. Hac ergo diſtinctione præmiſſa, proponit quod intendit probare.ſ.ſi aliquid mutatur primo in aliquo tēpore, neceſſe eſt ꝙ muteturin qualibet parte illius tēporis. H & hoc probat dupliciter. Primo quidem ex definitione eius quod dr̃ primum. Hoc.n.dr̃ primo alicui conuenire quod conuenit ei ſm quãlibet ſuam partem, vt in principio. Quinti dictum eſt, Secundo probat idem per rōnem. Sit.n.tempus, in quo primo aliquid mouetur Y K. & quia omne tempus eſt diuiſibile, diuidatur ſm K: neceſſe eſt ergo dicere, ꝙ in parte temporis quæ eſt Y K, aut moueatur, aut non moueatur, & ſimiliter de parte quæ eſt K R. Si ergo detur ꝙ in neutra harum partium mouetur, ſequitur ꝙ neq: in toto Y R, moueatur, ſed quieſcat in eo: quia impoſsibile eſt ꝙ aliquid moueatur in tempore in cuius nulla parte mouetur. Si autem detur ꝙ in vna parte temporis moueatur: & non in alia, ſequetur ꝙ non primo moueatur in E Y K tempore: quia oporteret ꝙ ſm utrãq; partem moueretur, & non ſm alteram tm̃. Neceſſe eſt ergo dicere, ꝙ moueatur in qualibet parte temporis, quod eſt Y K. & hoc eſt quod demonſtrare volumus, ſ. in quo primo tēpore aliquid mouetur, in qualibet parte eius mouetur. Secundo ibi.

Demonſtratio probans, ꝙ id quod mouetur primo in aliquo tempore: mouetur in qualibet parte illius temporis.

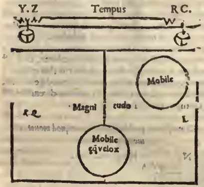
Hoc autem demonſtrato, patet omne quod mouetur, prius ARGV. *neceſſario motum eſſe. Nam ſi in A B tempore primo p F G ſpatium quippiam motum eſt: id quod æqua celeritate mouetur, ſimulq; incepit per dimidium, in dimidio temporis erit motum. Quod, ſi id tempore in eodem motum eſt per magnitudinem aliquam: & alterum per eandem neceſſe eſt eſſe motum. Quare motum eſt id, uti diximus, quod mouetur.*

Oſtenſo autem hoc, manifeſtum eſt, ꝙ omne quod moue- T.c.52. *tur, neceſſe eſt motum eſſe prius. Si.n. X R primo tempore* G *per K L motum eſt magnitudinem: in mediate quod æque uelociter mouetur & ſimul inceptum eſt, medium erit motum. Si aũt æque uelox in eodem tpe motum eſt aliquid, & alterum neceſſe eſt per eandem motum eſſe magnitudinē. quare erit motum prius, quod mouetur.*

Procedit ad principale propoſitum oſtendendum. Et circa hoc duo facit. Primo inducit demonſtrationes ad propoſitum oſtendendum, ſecundo concludit veritatem determinatã ibi {Quare neceſſe eſt.} Circa Secũda.58. primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ ante omne moueri præcedit mutatũ eſſe: Secundo ꝙ econuerſo ante quodlibet mutatum eſſe præcedit moueri. ibi. {Non ſolum autem quod mutatur.} primum oſtendit tribus rōnibus, quarum, prima talis eſt. Detur ꝙ in Y R pri- T.55. mo tempore, aliquod mobile motum ſit per K L ma- H gnitudinem: manifeſtum eſt, ꝙ ſi accipiatur aliud mobile ęque velox, quod ſimul inceptum eſt moueri cum ipſo in medietate temporis, motum erit per medium magnitudinis. cum ergo ſit æque velox illud mobile, quod ponitur moueri per totam magnitudinem, ſequitur, ꝙ etiam ipſum in eodem tempore.ſ. medietate temporis Y R motum eſt iam per eãdem magnitudinem, quæ.ſ.eſt pars totius magnitudinis K L. ſequetur ergo, ꝙ illud quod mouetur, prius eſt mutatum. vt autem illud quod hic dr̃ manifeſtius intelligatur, conſyderandum eſt, ꝙ ſicut pũctus nominat terminum lineæ, ita mutatũ eſſe nominat terminum motus, q̃cũq; autem lineam vel partem lineæ accipias, ſemper eſt dicere, ꝙ ante conſumationem lineæ totius, ſit accipere aliquod punctum, ſm quod linea diuidatur. & ſimiliter ante

ter ante quemlibet motum, & ante quãcunq; partem motus, eſt accipere aliquod mutatum eſſe. Quia dum mobile eſt in moueri ad aliquem terminum, iam pertranſiuit aliquod ſignum, reſpectu cuius iam dr̃ mutatum eſſe. ſed ſicut punctum intra lineam eſt in potentia ante lineæ diuiſionem, in actu autem, qñ iam linea eſt diuiſa, cum punctum ſit ipſa lineæ diuiſio: ſimiliter hoc quod dico, mutatum eſſe, infra motum eſt in potentia, qñ motus non ibi terminatur: ſed, ſi ibi terminetur, erit in actu. Et, quia quod eſt in actu notius eſt eo quod eſt in potẽtia, ideo Ariſt probauit, ꝙ illud, quod cõtinue mouetur iam mutatum, eſt aliquid per aliud mobile æque velox, cuius motus iam terminatus eſt. Sicut ſiquis probaret ꝙ in aliqua linea eſſet punctum in potentia per hoc, ꝙ alia linea eiuſdem rationis eſſet diuiſa in actu. Secundam rationem ponit ibi.

Demonſtratio Prima, probãs, ꝗ ante omne moueri præcedit mutatum eſſe, ſumpta à magnitudine.

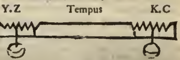
ARGV. *Præterea, ſi in A B toto, uel quouis omnino tẽpore propterea motum dicimus quippiam eſſe, quod ipſius ultimum nunc accipimus: (ideſt enim quod terminat: atq; inter ipſa nunc ſemper eſt tempus:) in cæteris etiam ſanè ſimili modo motum eſſe dicetur. Dimidij autem extremum, eſt ipſa diuiſio. quare & dimidio motum erit: & in quacunque omnino parte. Semper. n. per diuiſionem continuo, tempus ab ipſis nunc terminatum euadit. Quod ſi omne tẽpus eſt diuiſibile: & id quod eſt inter nunc ipſa tempus eſt (uti diximus) omne profecto, quod mutatur, infinities eſt mutatum.*

T.c.53. *Amplius autem, & ſi in omni tempore quod eſt. Y K motum eſſe dicimus, aut omnino in quolibet tempore: in accipiendo ultimum ipſius temporis, nunc: (hoc. n. determinans eſt, & medium ipſorum nunc tempus eſt:) & in aliis ſimiliter dicetur motum eſſe. Medietatis autem ultimum, diuiſio eſt. quare & in medio motum erit: & omnino in qualibet partium. ſemper. n. ſimul cum diuiſione, tempus eſt determinatum ab ipſis nunc. Si igitur omne tempus diuiſibile eſt: medium autem ipſorum, nunc tempus eſt omne: quod mutatur infinities mutatum erit.*

Tertia rõ. Quæ talis eſt. In toto tempore Y K, vel in quocũq: alio, dicitur aliquid mutatum eſſe, per hoc, ꝙ accipitur vltimum nunc ipſius temporis: non ꝙ in nunc moueatur aliquid, ſed quia in nũc terminatur motus. Vnde hic nõ accipit mutatum eſſe pro eo, quod eſt aliqñ moueri, ſed pro eo quod eſt terminari motum. Ideo

A autem neceſſe eſt terminari motum in vltimo nunc tẽporis menſurantis motum: quia ipſum nunc determinat tempus, i. eſt terminus ipſius, ſicut punctum lineæ & oportet omne tempus eſſe medium inter duo nunc, ſicut linea eſt inter duo puncta. Quia ergo moueri eſt in tpe, ſequitur ꝙ motum eſſe ſit in nunc, quod eſt terminus tẽporis. &, ſi ita eſt de motu, qui eſt in toto tpe, oportet etiam ꝙ ſilr dicatur de partibus motus, quæ ſunt in partibus temporis. Iam. n. oſtẽſum eſt, ꝙ ſi aliquid mouetur primo in toto tpe, ꝙ mouetur in qualibet parte temporis. Quęlibet autem pars temporis accepta terminatur ad aliquod nunc. oportet. n. ꝙ vltimum medietatis temporis ſit {diuiſio}. i. ipſum nunc, quod diuidit inter duas partes temporis. Quare ſequitur, ꝙ illud, quod mouetur per totum, ſit prius motum in medio, propter nunc, quod determinat medium. Et
B eadem rõ eſt de qualibet alia parte temporis. Qualitercunq;. n. diuidatur tempus, ſemper inuenietur quælibet pars temporis determinari à duobus nunc: & poſt primum nunc temporis menſurantis motum, quodcunq: aliud nunc accipiatur, in eo iam motum eſt: quia illud nunc, quodcunq; accipiatur, eſt terminus temporis menſurantis motum. Quia igitur omne tempus diuiſibile eſt in tpe: & oẽ tempus eſt medium inter duo nunc, & in omni nunc, quod eſt vltimum tẽporis menſurantis motum, aliquid motum eſt, ſicut probatum eſt, ſequitur ꝙ omne quod mutatur ſit infinities mutatum: quia mutatũ eſſe eſt terminus motus, ſicut punctum lineæ, & nunc temporis. Sicut ergo in qualibet linea eſt ſignare infinities punctum ante punctum, & in quolibet tempore infinities nunc ante nunc, propter hoc ꝙ vtrũq; eſt diuiſibile in infinitum, ita in quolibet
C moueri eſt ſignare infinities mutatum eſſe: quia motus eſt in infinitum diuiſibilis, ſicut linea & tempus, vt ſupra probatum eſt. Tertiam rõnem ponit ibi.

Demonſtratio Secunda probans idem quod antea, ſumpta à Tempore.

Præterea, ſi id, quod continue mutatur. & non eſt corruptum, neq; ceſſauit à motu: aut mutari: aut eſſe mutatum in quocunq;: neceſſe eſt ut mutetur: in ipſo autem nũc fieri nequit: in quocunq; ſanè temporis puncto mutatum ſit ipſum, ARGV.
D *neceſſe eſt. Quare, ſi temporis puncta ſint infinita, omne nimirum quod mutatur, infinities eſt mutatum.*

Amplius autem, ſi id quod continue mutatur, & non corrumpitur, neq; pauſat à mutatione, aut mutari, aut mutatũ eſſe neceſſe eſt in quolibet: in ipſo autem nunc non eſt mutari: neceſſe mutatum eſſe ſecundum unumquodq; ipſorum nunc. Quare, ſi ipſa nunc infinita ſunt, neceſſe eſt omne quod mutatur, infinite mutatum eſſe. T.c.54.

Quæ talis eſt. Omne quod mutatur {ſi non corrumpitur, neq; pauſat à mutatione} .i. neq; deſinit moueri, quaſi continue mutatum, neceſſe eſt ꝙ in quolibet nũc temporis, in quo mouetur, vel mutetur, vel ſit mutatum: ſed in nunc non mutatur, vt oſtenſum eſt: ergo neceſſe eſt, ꝙ in quolibet nunc temporis menſurantis motum continuum ſit mutatum. Sed in quolibet tem- Secunda rõ.

pore ſunt infinita nunc: quia tunc eſt diuiſio tpis, & tẽpus eſt in infinitum diuiſibile: ergo omne, quod mutatur, eſt infinities mutatũ. Et ita ſequitur, ꝙ ante omne moueri, ſit mutatum eſſe: non quaſi extra ipſum moueri exiſtens, ſed in ipſo, vt terminans aliquam partem eius. Secundo ibi.

ARGY. *Non ſolum autem id, quod mutatur, neceſſe eſt eſſe mutatum: ſed etiam ipſum mutatum, prius mutetur neceſſe eſt.*

T.c.55. *Non ſolum autem quod mutatur neceſſe eſt mutatũ eſſe: ſed etiam mutatum, neceſſe prius mutari.*

Probat ꝙ econuerſo, ante omne mutatum eſſe, pręcedat mutari. Et primo ex parte temporis. Secundo ex T.57. parte rei ſm quam eſt motus. ibi. {Amplius autem in magnitudine.} Circa primum tria facit. Primo proponit propoſitum. Secundo demonſtrat quoddam neceſſarium ad probandum propoſitum. ibi. {Omne.n. quod ex quodam.} (Infra. T.56.) Tertio inducit probationem principalis propoſiti. ibi {Quoniam igitur.} Dicit ergo primo, ꝙ non ſolum omne, quod mutatur, neceſſe eſt mutatum eſſe iam: ſed etiam omne quod mutatum eſt, neceſſe eſt prius mutari: quia mutatum eſſe eſt terminus eius quod eſt moueri. Vnde oportet ꝙ ante mutatum eſſe præcedat moueri. Secundo ibi.

ARGY. *Omne nãq; quod ex quopiam in quippiam eſt mutatum, in tempore eſt mutatum. Sit.n. in ipſo nunc ex A mutatum in B: in eodem igitur nunc, in quo eſt in A, mutatum nõ eſt. nam & in A, & in B ſimul erit. Ipſum nãq; mutatum nõ eſſe in hoc ipſo, cum eſt mutatum, antea demonſtrauimus. Quod ſi in alio ſit mutatum: inter illa profecto medium tẽpus erit. Non ſunt enim hærentia ipſius temporis puncta.*

Omne.n. quod ex quodam in quiddam mutatum eſt, in tempore mutatum eſt. Sit.n. ĩ ipſo nunc ex A in B mutatum, ergo in eodem quidem nunc, in quo eſt in ipſo A, non mutatum eſt: ſimiliter.n. eſſet in ipſo A & in B. Quod.n. mutatum eſt, quando mutatum eſt, ꝙ non eſt in hoc, oſtenſum eſt prius: ſi uero in alio eſt, in medio erit tempus. non enim coniuncta erant ipſa nunc.

Ponit quoddam neceſſarium ad propoſiti probationem, ſ. ꝙ omne quod mutatur ex quodam in quiddam, ſit mutatum in tempore. Sed aduerte ꝙ hic mutatum eſſe non eſt idem quod terminari motum. ſupra.n. oſtenſum eſt, ꝙ id tẽporis, in quo primo dr̃ mutatum eſſe, eſt indiuiſibile. ſed accipitur hic mutatum eſſe, ſm ꝙ ſignificat ꝙ aliquid prius mouebatur: quaſi dicat, omne, quod mouebatur, mouebatur in tempore. Et hoc probat ſic. Si hoc non eſt verum, ſit aliquid mutatum ex A in B, i. ex vno termino in alterũ, in ipſo nunc: hoc poſito, ſequitur ꝙ, qñ eſt in ipſo A, i. in termino à quo, in eodem nunc nondum eſt mutatũ: quia iam ſupra oſtenſum eſt, ꝙ illud, quod mutatum eſt, qñ mutatum eſt, non eſt in termino à quo, ſed magis in termino ad quem: ſequeretur ergo ꝙ ſimul eſſet in A & in B, oportet ergo dicere, ꝙ in alio nunc ſit in A, & in alio nunc mutatum ſit. Sed inter quælibet duo nunc eſt tp̃s medium, quia duo nunc non poſſunt eſſe ſibi coniuncta immediate, vt ſupra oſtẽſum eſt. Relinquitur ergo, ꝙ oẽ quod mutatur, mutatur in tpe. Vr̃ autẽ id quod hic concluditur, habere inſtantiam in generatione & corruptione, inter quorum terminos non eſt aliquod medium. Si.n. inter nunc, in quo eſt in termino à quo, & inter nunc, in quo eſt in termino ad quem, ſit tem- E pus medium, ſequetur, ꝙ aliquid ſit medium inter eſſe, & non eſſe: quia in illo medio tpe, id qđ mutatur, neq; eſſet ens, neq; non ens. ſed, quia rõ, quę hic ponitur demonſtratiua eſt, oportet id quod hic dr̃ aliquo modo etiam in generatione & corruptione ſaluari: ita tñ, ꝙ aliquo modo etiam hmõi mutationes ſint momentaneæ, cum non poſsit eſſe aliquod medium inter extrema earum. Eſt igitur dicendum, ꝙ illud quod mutatur de non eſſe in eſſe, vel econuerſo, non eſt ſimul in non eſſe & eſſe, ſed ſicut in Octauo dicetur, nõ eſt dare vltimum inſtans, in quo id quod generatur, ſit nõ ens: ſed eſt dare primum inſtans in quo eſt: ita ꝙ in tpe præcedenti illud inſtans, eſt non ens. Inter tempus autem, & inſtans, quod terminat motum, non eſt aliquod medium: & ſic non oportet ꝙ ſit medium inter eſſe & non eſſe. Sed, quia tempus quod præcedit inſtans, quo pri- F mo eſt quod generatur, menſurat aliquem motum: ſequitur ꝙ ſicut illud inſtans, in quo primo eſt quod generatur, eſt terminus præcedentis tpis menſurãtis motum, ita incipere eſſe eſt terminus præcedentis motus. Si ergo generatio dicatur ipſa incæptio eſſendi, ſic eſt terminus motus, & ſic eſt in inſtãti. quia terminari motum, quod eſt mutatum eſſe eſt, in indiuiſibili tpis, vt ſupra oſtenſum eſt. T.c.44. Si autem generatio accipiatur ipſa incæptio eſſendi cum toto motu præcedente, cuius eſt terminus, ſic non eſt inſtanti, ſed in tpe: ita ꝙ in toto tempore pręcedenti eſt non ens illud quod generatur, & in vltimo inſtanti eſt ens. Et ſimiliter dicendum eſt de corruptione. Tertio ibi.

Dubium. An inter terminos generationis, & corruptiõis ſit medium tempus. Lec. 17. T.c.69.

Demonſtratio probans, quòd omne quod mouetur mouetur in tempore.

G

ARGY. *Cum igitur in tempore ſit mutatum: tempus autem omne ſit diuiſibile: in dimidio ſane mutatum eſt, & in dimidij dimi-* H *dio ruſus, & ſic ſemper. quare antea mutabatur.*

T.c.56. *Quoniam igitur in tempore mutatum eſt: tempus autem omne diuiſibile, in medio aliud erit mutatum, & iterum in illius medio aliud, & ſic ſemper, quare mutabatur prius.*

Probat principale propoſitũ tali rõne. Omne quod mutatum eſt, in tpe mutabatur, vt probatum eſt: omne autem tempus eſt diuiſibile: quod autem in aliquo tpe mutatur, in qualibet parte illius temporis mutatur: ergo oportet dicere, ꝙ illud quod mutatum eſt in toto aliquo tempore, mutabatur prius in medietate temporis, & iterum in medietate medietatis: & ſic ſemper procedetur, propter hoc ꝙ tempus eſt in infinitum diuiſibile. Ergo ſequitur, ꝙ omne quod mutatũ, eſt prius mutabatur: & ita ante omne mutatum eſſe præcedit mutari. Deinde cum dicit.

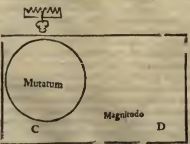
Præterea

ARGV. *Præterea id, quod dictum eſt, in magnitudine magis eſt manifeſtum, propterea q magnitudo continuum eſt, in qua mutatur, id quod mutatur. Sit.n.ex C quippiam mutatum in D. Si igitur C D indiuiſibile ſit, partibus uacanti, partibus profecto uacans hærebit. Quod, ſi id fieri nequeat, medium ipſum magnitudinem eſſe neceſſe eſt, diuiſibileq; eſſe in infinita. quare prius in illa mutatur. omne ergo mutatum, prius mutari neceſſe eſt.*

Amplius autem in magnitudine manifeſtius. eſt quod dicitur, propter id quod continua eſt magnitudo, in qua mutatur id quod mutatur. Sit enim mutatum ex C in D: ergo ſi indiuiſibile eſt ipſum C D, impartibile erit impartibili coniunctum. Quoniam autem hoc impoſſibile, eſt, neceſſe eſt magnitudinem eſſe quod inter eſt, & in infinita diuiſibile. Quare ſi in illa mutatur prius, neceſſe ergo, omne quod mutatum eſt, mutari prius.

Oſtendit idem rõne accepta ex parte eius, ſm quod mutabatur. Et primo quantum ad motus qui ſunt in quantitate. Secundo quantum ad alias mutationes.
T. 58. ibi. {Eadem.n.demonſtratio eſt.} Dicit ergo primo, ꝙ hoc quod dictũ eſt ex parte tpis cõiter ad oẽm mutationem, manifeſtius poteſt accipi ex parte magnitudinis: quia magnitudo eſt manifeſtior q̃ tempus: & magnitudo continua eſt ſicut & tempus: & in ea aliquid mutatur. ſ. illud, quod mouetur ſm locum, vel quod mouetur ſm augmentum & decrementum. Sit ergo aliquid mutatum ex C in D. non autem poteſt dici, ꝙ totũ quod eſt C D, ſit indiuiſibile: quia oportet ꝙ C D ſit pars alicuius magnitudinis, ſicut motus, qui eſt ex C in D, eſt pars motus totius. Similiter.n. diuidiť magnitudo & motus (vt ſupra oſtẽſum eſt) Si autem aliquod indiuiſibile ſit pars magnitudinis, ſequitur ꝙ duo impartibilia erũt immediate coniuncta, quod eſt impoſſibile (vt ſupra oſtenſum eſt) non ergo poteſt dici, ꝙ totum C D ſit indiuiſibile. Ergo neceſſe eſt, ꝙ id quod eſt inter C & D, ſit quædam magnitudo, & per conſequens ꝙ in infinitum diuidi poſſit. Sed ſemper prius mutatur in parte magnitudinis, q̃ ſit mutatum per totam magnitudinem: ergo neceſſe eſt, oẽ quod mutatum eſt, prius mutari: ſicut neceſſe eſt, ꝙ ante quãlibet magnitudinem totam, ſit pars eius. Secundo ibi.

Demonſtratio probans, quòd ante omne mutatum eſſe præcedit mutari.

ARGV. *Eadem eſt enim & in hiſce, quæ non continua ſunt, demonſtratio, ut in contrariis, & in hiſce, quæ contradictoriam ſubeunt oppoſitionem. Sumemus.n.id tempus, in quo eſt mutatum, & eadem rurſus dicemus.*

T. c. 58. *Eadem enim demonſtratio eſt, & in non continuis, ut in*

A *contrariis, & contradictione. Accipiemus enim tempus, in quo mutatum eſt, & iterum eadem dicemus.*

Oſtendit ꝙ idem neceſſe eſt eſſe in illis mutationibus, quæ non ſunt ſm aliqua continua, ſicut de alteratione, quæ eſt inter contrarias qualitates: & de generatione & corruptione, quæ ſunt inter contradictoriæ oppoſita. Licet.n.in his non poſſit hoc demonſtrari ex parte rei ſm quam eſt motus, accipietur tñ tps, in quo ſunt hmõi mutationes, & eodem modo procedetur. Sic igitur in tribus mutationibus. ſ. alteratione, & corruptione, & generatione, habet locum ſola prima rõ: in aliis autem tribus. ſ. augmento. & decremento, & loci mutatione, habet locum vtraq;. Deinde cum dicit.

Quare mutetur ipſum mutatum, & mutatum ſi id quod mutatur, neceſſe eſt. atq; mutati, prius eſt ipſo mutatũ eſſe, ARGV.
B *& mutatum eſſe, ipſo mutari, ac nunquam primum ſumetur. Cauſa autem huius eſt, partibus uacans, non eſſe uacãti partibus hærens. In infinitum.n.ipſa diuiſio proficiſcitur, ut in creſcentibus ac decreſentibus intueri lineis, licet.*

Quare neceſſe eſt, mutatum oẽ mutari prius: & quod mutatur, mutatum eſſe. & eſt ipſo mutari, mutatum eſſe prius: ipſo autem mutatum eſſe, mutari, & nullo modo comprehenditur primum. Cauſa autem huius eſt, non eſſe impartibile impartibili coniunctum. In infinitum.n. diuiſio eſt, ſicut in iis, quæ augmentantur & minuuntur lineis.

Concludit principale propoſitum. Et primo in cõi, ſcďo ſpecialiter quantum ad generationem & corruptionem. ibi {Manifeſtum igitur.} Cõcludit ergo pri- T. 59.
mo ex præmiſsis, ꝙ neceſſe eſt oẽ mutatum, prius mutari: & quod mutatur, prius eſſe mutatum. Et ſic verũ
C eſt dicere, ꝙ hoc ipſo quod eſt mutari, prius eſt mutatum eſſe: & iterum, hoc ipſo, quod eſt mutatũ eſſe, eſt prius mutari. & ita manifeſtum fit, ꝙ nullo modo cõprehenditur aliquid primum. Et hmõi cauſa eſt, quia in motu non coniungitur impartibile impartibili, ita ꝙ totus motus componatur ex impartibilibus: quia ſi hoc eſſet, eſſet accipere aliquod primum: hoc autẽ non eſt verum, quia motus eſt diuiſibilis in infinitum: ſicut etiam & lineæ, quæ in infinitum diminuuntur per diuiſionem, & in infinitum augmentantur per additionem oppoſitam diminutioni: dum, ſ. quod ſubtrahitur ab vno, alteri additur, vt in Tertio eſt oſtenſum. Manifeſtum eſt.n.in linea, ꝙ ante quamlibet partem lineæ eſt accipere pũctum in medio illius partis: & ante illud punctum medium eſt accipere aliquam partem lineæ, & ſic in infinitum. nõ tñ linea eſt infinita: quia ante pri-
D mum punctum lineę non eſt aliqua pars lineę. Et ſimiliter conſyderandum eſt in motu. quia, cum quælibet pars motus ſit diuiſibilis, ante quãlibet partem motus eſt accipere indiuiſibile aliquod in medio illius partis, quod eſt mutatum eſſe, & ante illud indiuiſibile eſt accipere partem motus, & ſic in infinitum. Nõ tñ ſequitur ꝙ motus ſit infinitus: quia ante primum indiuiſibile motus non eſt aliqua pars motus. Illud tñ primum indiuiſibile non dicitur mutatum eſſe, ſicut nec primum punctum lineæ dicitur diuiſio. Secundo ibi.

Quæ cum ita ſint, patet neceſſe eſſe, & id quod eſt factum, fieri prius, & id quod fit, antea factum eſſe, modo diuiſibilia atq; continua ſint. Non tñ ſemper quod fit, factum eſt prius, ſed interdum aliud: ceu illius aliquid, ut in ædibus, fundamentum. Similiter fit, & in eo quod corrumpitur, & ARGV.

corrupto.ineſt.n.ei quod fit, & ei quod corrumpitur infinitio quędam: quippe cùm continuum ſit, utrũq;. & impoſsibile eſt, aut fieri non factum aliquid. aut factũ eſſe, non fiens aliquid. Similiter & in ipſo corrumpi, atq; corruptum eſſe. Semper.n.corruptum eſſe, antecedit corrumpi, & corrumpi corruptum eſſe. Patet igitur, ꝙ id quod eſt factum, prius neceſſe eſt fieri: et id quod fit, antea factum eſſe.eſt.n.omnis magnitudo omneq; tempus diuiſibile ſemper. Quare & in quocũq; ſit, non erit in illo ut primo.

T.c.59. *Manifeſtum igitur, quoniam quod factum eſt, neceſſe eſt fieri priur: & quod fit factum eſſe quęcunq; diuiſibilia & cõtinua ſunt. non tñ ſemper quod fit, ſed aliud aliqñ, ut illius aliquid, ſicut domus fundamẽtum. Silr autem & in eo quod corrumpitur, & eo, quod corruptum eſt. mox.n.ineſt ei qđ fit, & quod corrumpitur, cum ſit continuum, infinitũ quodam. ſed non eſt fieri, niſi aliquid factum ſit prius, neq; factum eſſe, niſi fiat aliquid. ſilr autem, & in corrumpi, & in corruptum eſſe. ſemper.n.eſt ipſo corrumpi, corruptum eſſe prius, corrupto autem eſſe, corrumpi. Manifeſtum igitur, quia quod factum eſt, neceſſe eſt fieri prius, & quod fit factum eſſe. oĩs.n.magnitudo, & oẽ tempus, ſemper diuiſibilia ſunt. Quare in quocũq; fit aliqd, nõ erit utiq; ſicut in primo.*

Oſtendit idem ſpecialiter in generatione & corruptione. Et hoc ideo, quia aliter ſe habet mutatum eſſe ad mutari in generatione & corruptione, & aliter in aliis. In aliis.n.mutatum eſſe, & mutari eſt ſm idem, ſicut alteratum eſſe, & alterari eſt ſm album. Nam alterari eſt mutari ſm albedinem, alteratum autem eſſe, eſt mutatum eſſe ſm albedinem. & idem dicẽdum eſt in motu locali, & augmento, & decremento. Sed in generatione ſm aliud eſt mutatum eſſe, & ſm aliud mutari. nam mutatum eſſe eſt ſm formam: mutari vero non eſt ſm negationem formæ quæ non ſuſcipit magis & minus ſm ſe, ſed mutari eſt ſm aliquid adiunctum negationi, quod ſuſcipit magis & minus, quod eſt qualitas. Et ideo generatũ eſſe eſt terminus eius, quod eſt alterari, & ſilr corruptum eſſe. Et, quia motus denominatur à termino ad quem, vt in principio Quinti dictũ eſt, ipſum alterari, quia habet duos terminos, ſ. formã ſubſtantialem, & qualitatem, dupliciter nominatur, quia poteſt dici & alterari, & fieri & corrumpi. Et hoc modo accipit hic fieri & corrumpi, pro ipſo alterari ſm ꝙ terminatur ad eſſe vel nõ eſſe. Vnde dicit ꝙ illud {quod factum eſt, neceſſe eſt prius fieri, & illud, quod fit, neceſſe eſt factum eſſe: quæcunq; tñ ſunt diuiſibilia & continua.} Quod quidem ponit (vt Commentator dicit) ad excludendum quædam, quæ indiuiſibiliter fiunt abſq; motu continuo, ſicut intelligere & ſentire: quæ etiam non dñr motus niſi æquiuoce, vt in Tertio de Anima dr̃. Vel poteſt dici aliter, ꝙ hoc Philoſophus addidit, vt accipiatur generatio cum toto motu continuo præcedente. ſed id, quod fit prius factum eſſe diuerſimode inuenitur in diuerſis. Quædam.n.ſunt ſimplicia quę hñt ſimplicẽ gñationem, ſicut aer aut ignis. & in iſtis non gñatur pars ante partem, ſed ſimul generatur & alteratur totum, & partes: & in talibus id, quod factũ eſt, ipſummet prius fiebat: & quod fit, ipſummet prius factum eſt, propter continuitatem alterationis præcedentis. Quędam vero ſunt compoſita ex diſsimilibus partibus, quorum pars gñatur poſt partem, ſicut in animali prius gñatur cor, & in domo fundamẽtum, & in iſtis quod fit prius factum eſt, non ipſummet, ſed aliquid eius. Et hoc eſt quod ſubdit ꝙ {non ſemper id quod fit, prius ipſummet factum eſt, ſed aliqñ aliquid eius factum eſt, ſicut fundamẽtum domus.} Sed, quia oportet deuenire ad aliquam partem, quæ tota ſimul fit, oportet ꝙ in aliqua parte id, quod ſit factum, ſit ſm aliquem terminum acceptum in alteratione præcedẽti. Sicut dũ gñatur aĩal iam factum eſt cor, & dum gñatur cor, iam factum eſt aliquid, non quidẽ aliqua pars cordis, ſed aliqua alteratio facta eſt, ordinata ad generationem cordis. & ſicut dictum eſt de gñatione, intelligendum eſt de corruptione. ſtatim.n.ei quod fit, & corrumpitur, ineſt quoddam infinitum, cum ſit continuum, quia ipſum fieri & ipſum corrumpi continuum eſt. Et ideo nõ eſt fieri, niſi vbi aliquid factum ſit prius, nec eſt aliquid factum eſſe, niſi fiat prius. Et ſimiliter dicendum eſt de corrumpi, & de corruptum eſſe. ſemper.n.corruptum eſſe eſt prius ipſo corrumpi, & corrumpi eſt prius hoc, quod eſt corruptum eſſe. vnde manifeſtum eſt, ꝙ oẽ quod factum eſt, neceſſe eſt prius fieri, & oẽ quod fit, neceſſe eſt prius factum eſſe aliquo modo. Et hoc ideo, quia oĩs magnitudo, & oẽ tempus ſunt in infinitum diuiſibilia. Et ideo in quocunq; tpe fit aliquid, hoc non erit ſicut in primo, quia erit accipere partem priorem. Et hoc quod dictum eſt de generatione & corruptione, intelligendum eſt etiam de illuminatione, quæ eſt terminus motus localis corporis illuminantis ſicut generatio & corruptio eſt terminus alterationis.

(Margin: T. 28. — *Quod factum eſt, prius fieri, vel factũ eſſe neceſſe eſt, quo intelligitur.* — E, F, G, H)

LECTIO IX.

Finitum & infinitum quo pacto ſimiliter in tempore, magnitudine, motu, ac mobili inuenitur oſtenditur.

ARGV. *Cum autem omne quod mouetur in tempore moueatur, in maioreq; maiorem magnitudinem tranſeat, fieri profecto non poteſt, ut magnitudinem infinito in tpe tranſeat quicquã finitam, modo non per ipſam eandem ſemper, nec per aliquã eius partem, ſed per totam toto in tempore moueatur.*

T.c.60. *QVoniam autem oẽ, quod mouetur, in tempore mouetur, & in pluri maior magnitudo, in infinito tẽpore impoſsibile eſt moueri per magnitudinem finitam non eandem ſemper, & illius aliquid, quod mouetur, ſed in omni per omnem.*

Poſtquam Philoſophus determinauit de diuiſione motus, hic determinat de finito & infinito in motu: ſicut.n.diuiſio pertinet ad rõnem continui, ita finitum & infinitum. Sicut autem ſupra oſtendit, ꝙ diuiſio ſimul inuenitur in motu, magnitudine, tpe, & mobili, ita oſtendit nunc idem de infinito. Vnde circa hoc tria facit. Primo oſtendit, ꝙ infinitum ſilr inuenitur in magnitudine, & tpe. Scđo ꝙ ſimiliter cum his inuenitur etiam in mobili. ibi. {Demonſtratis.n.his, &c.} Tertio ꝙ ſimiliter inuenitur in motu. ibi {Qm̃ autem neq; finitum, &c.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit, ꝙ ſi magnitudo eſt finita, tp̃s non poteſt eſſe infinitum. Scđo ꝙ e conuerſo. ſi tempus eſt finitum, ꝙ magnitudo nõ poteſt eſſe infinita. ibi. {Eadem autem rõ, &c.} Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit. Scđo probat propoſitum ibi. {Quod igitur ſi aliquid moueatur.} Primo ergo repetit duo, quæ ſunt neceſſaria ad propoſitum oſtendendum, quorum vnum eſt, ꝙ oẽ, quod mouetur, in tpe mouetur. Scđm eſt, ꝙ in pluri tpe ab eodem mobili, pertranſitur maior magnitudo.

(Margin: T. 63. T. 64. T. 12. Infra.)

gnitudo. Et ex his duobus ſuppoſitis intendit probare iterum, ſ. ꝙ impoſsibile ſit in tpe infinito pertranſire magnitudinem finitam. Quod tñ ſic intelligẽdum eſt, quod non reiteretur illud, quod mouetur per eandem magnitudinem, aut per aliquam partem eius multoties: ſed ita ꝙ in toto tpe moueatur per totam magnitudinem. Et addidit hoc, vt præſeruaret ſe à motu circulari, qui eſt ſuper magnitudine finita, & tñ pōt eſſe in tpe infinito, vt ipſe dicet in Octauo. Secundo ibi.

ARGY. *Patet igitur ſi quippiam æqua moueatur celeritate, neceſſe eſſe finitam magnitudinem illud finito in tempore pertranſire. Sumpta nãq; parte quæ menſurauerit totam, in tot æqualibus temporibus, quot ſunt magnitudinis partes, totã illam profecto magnitudinem pertranſibit. Quare, cum harum quæq; finitæ ſit quantitatis, & omnes numero ſint finitæ, tempus etiam ipſum profecto finitum erit. tantum.n. toties erit, quantum eſt tempus partis toties repetitum, quot ſunt magnitudinis partes.*

B

Quòd igitur ſi aliquid moueatur æque velociter, neceſſe eſt finitũ in finito moueri, manifeſtum eſt. Accepta.n. parte, quæ menſurabit totam, in æqualibus tpibus tantis, quot partes ſunt, per totam motum eſt. Quare, quoniam hæ finitæ ſunt, & quantitate unaquæq;, & tot modis omnes, & tempus utiq; erit finitum. Toties enim erit tantum, quantum tempus, quod eſt partis multiplicatiuum ſecundum multitudinem partium.

Probat propoſitum. Et primo, ſi detur mobile quod æque velociter moueatur per totam magnitudinem, Scd̃o, ſi non vniformiter & regulariter moueatur. ibi.

T. 61. {Sed ſi non ſit &c.} Dicit ergo primo, ꝙ, ſi ſit aliquod mobile, quod æque velociter moueatur per totum, neceſſe eſt, ꝙ ſi pertranſit finitam magnitudinem, ꝙ hoc ſit in tpe finito. Accipiatur.n. vna pars magnitudinis: quæ menſuret totum, puta ſi tertia vel quarta pars magnitudinis. ſi ergo mobile æque velociter mouetur per totum, & æque velox eſt, quod æquale ſpatiũ in æquali tpe pertranſit, ſequitur ꝙ in æqualibus tpibus, & tot quot ſunt partes magnitudinis pertranſeat mobile totam magnitudinem: puta ſi accepta ſit quarta pars magnitudinis, eã pertranſibit in aliquo tpe, & aliam quartam in alio tpe ęquali. & ſic totam magnitudinem pertranſit in quatuor æqualibus tpibus. Quia ergo partes magnitudinis ſunt finitæ numero, & vnaquæq; etiam eſt finita ſm quantitatem: & tot modis pertranſit oẽs partes, i. in totidem tpibus æqualibus, ſequitur ꝙ totũ tempus, in quo pertranſit totam magnitudinem, ſit finitum. Mẽſurabitur.n. à tpe finito: quia erit toties tñ, quantum eſt tp̃s in quo pertranſit partem, quoties magnitudo tota eſt tanta quãta eſt pars: & ſic totum tempus erit multiplicatum ſm multiplicationem partium. Oẽ autem multiplicatũ, menſuratur ab ſubmultiplici, ſicut duplum à dimidio: & triplũ à triplo, & ſic de aliis. Tempus autem quo pertranſit partem eſt finitũ: quia, ſi detur ꝙ ſit infinitum, ſequetur ꝙ in æquali tpe pertranſeat totum & partem: quod eſt contra id, q̃d ſuppoſitũ eſt. Et ſic oportet, ꝙ totum tp̃s ſit finitum, quia nullum infinitum menſuratur à finito. Sed, quia poſſet aliquis dicere ꝙ licet partes magnitudinis ſint æquales, & menſurent totam magnitudinem: tñ poteſt cõtingere ꝙ partes tpis non ſunt æquales, ſicut qñ non eſt æqualis velocitas in toto motu: & ſic tempus, quo mouetur per partem magnitudinis, non menſura-

C

D

A bit tempus, quo mouetur per totam. Ideo conſequenter ibi.

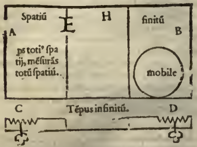
ARGY. *Nihil autem intereſt, & ſi non æqua celeritate mouetur. Sit.n. ſpatium quidem A B finitum, quod infinito in tpe pertranſiuit, tempus autem infinitum C D: Si igitur per priorem aliam alia partem motum eſſe neceſſe eſt, patet in priori tpis parte poſterioriúe aliam, aliamue pertranſiuiſſe. ſemper .n. maiori in tempore per aliam motum erit. idq́; non minus fiet, ſiue æqua, ſiue non æqua celeritate mutetur: & ſiue intendatur motus, ſiue remittatur, ſiue in eodem perſiſtat. Accipiatur itaq; pars aliqua ſpatij, quæ metietur A B, longitudinem totam atq; A E literis deſignetur. Hanc igitur aliqua in parte tranſiuit temporis infiniti. quippe cũ impoſsibile ſit eam in infinito tempore tranſiiſſe. totum.n. ſpatium, in infinito pertranſit. Et rurſus ſi aliam ſumpſero tantam quãta eſt ipſa A E, neceſſe eſt, & hanc eadem ratione finito in tpe tranſiiſſe: & ſic uſq; ad ultimam proficiſcar. Cum igitur infiniti quidem nulla ſit pars, quæ metietur ipſum (ut patet) fieri.n. non poteſt ut infinitũ ex finitis æqualibus, & in æqualibus conſtet: propterea q. ea quæ multitudine magnitudineq́; ſunt definita, ſiue æqualia, ſiue inæqualia ſint, tandem aliquo uno poſſunt. ſpatium aũt finitum quantitate partis A F menſuretur, finito profecto in tempore, tale etiam mobile per magnitudinem A B finitam mouetur. Similiter, & de quiete dicendum eſt. Quare fieri non poteſt, ut idem unumq́; generetur ſemper uel corrumpatur.*

T.c. 61. *Sed ſi non ſit æque uelociter, differt nihil. Sit.n. in quo A & B ſpatium finitum: quod motum ſit in infinito tẽpore, & tempus infinitum in quo C D. Si igitur neceſſe eſt prius alterum altero motum eſſe: hoc autem manifeſtum, q. temporis in priori & poſteriori alterum motum eſt. Semper.n. in pluri, alterum erit motum eſſe ſiue æque uelociter mutet, ſiue non æque uelociter mutet: & ſiue intendatur motus, ſiue remittatur. ſiue maneat, nihil minus. Accipiatur igitur aliquid A B ſpatij, quod ſit A E, quod mẽſurat A B. Hoc itaq;, infiniti in quodam factum eſt tempore: in infinito.n. non poteſt eſſe: etenim in infinito eſt. Et iterum alterum iam ſi accipiamus quantum eſt A E, neceſſe in infinito tempore eſſe, oẽ .n. in infinito, & ſic accipiẽdo. Quoniam autem, infiniti quidem nulla pars eſt quæ menſuret: (impoſsibile.n. infinitum eſſe ex finitis, & æqualibus & inæqualibus: propter id quod menſurantur finita multitudine & magnitudine à quodam uno, ſiue æqualia, ſiue inæqualia ſint: finita autem magnitudine nihil minus. ſpatium autem finitum quantis quæ ſunt A E menſuratur) ergo in finito tempore A B mouetur. Similiter autem, & in quiete. Quare neq; fieri, neq; corrumpi poſsibile eſt ſemper, aliquid unum & idem.*

Oſtendit ꝙ hoc nihil differt quantum ad propoſitum. Sit.n. A B ſpatium finitum, quod pertranſitum ſit in tpe infinito quod eſt C D. Neceſſe eſt autem in oĩ motu, ꝙ prius pertranſeatur vna pars q̃ altera: & hoc etiam manifeſtum eſt, ꝙ in priori parte tpis & poſteriori, altera & altera pars magnitudinis pertranſit: & ita oportet ꝙ neq; duæ partes magnitudinis pertranſeãtur in vna & eadem parte temporis, neq; ꝙ in duabus partibus temporis pertranſeantur vna & eadẽ pars magnitudinis: & ſic oportet ſi in aliquo tpe pertranſita eſt aliqua pars magnitudinis, ꝙ in pluri tpe pertrãſeatur non ſolum illa pars magnitudinis, ſed etiam cum hac & altera: & hæc indifferenter, ſiue æque velociter

moueatur mobile, ſiue non: vel ꝑ hoc ꝙ velocitas ſemper magis ac magis intenditur, ſicut in motibus naturalibus: vel per hoc ꝙ magis & magis remittitur ſicut in motibus violentis. His igitur ſuppoſitis, accipiatur aliqua pars ſpatij A B, quæ quidem pars ſit A E, & mēſuret totum A B, ita. ſ. ꝙ ſit aliquota pars eius vel tertia vel quarta. Hæc igitur pars ſpatii, pertranſita eſt in aliquo tpe finito. Non. n. poteſt dari ꝙ ſit pertranſita in tpe infinito, quia totum ſpatium pertrāſitum eſt in tpe infinito, & in minori pertranſitur pars ꝗ̄ totum. Item accipiamus aliam partem ſpatij quæ ſit æqualis parti A E, & eadem rōne neceſſe eſt, ꝙ hæc pars pertranſeatur in tpe finito, quia totum ſpatium pertrāſitur in tpe infinito, & ſic ſemper accipiendo accipiam tot tpa finita, quot ſunt partes ſpatij, ex quibus conſtituetur totum tp̄s, in quo mouetur per totum ſpatium. (Impoſſe eſt autem ꝙ aliqua pars infiniti menſuret totum, neq; ſm magnitudinem, neq; ſm multitudinem, quia impoſsibile eſt ꝙ infinitum conſtet ex partibus finitis numero: quarum etiam vnaquæq; ſit finita quantitate: ſiue dicaẽ ꝙ illæ partes ſint æquales, ſiue ꝙ ſint inæquales: quia quæcunq; menſurantur a quodam vno, ſiue ſm multitudinem, ſiue ſm magnitudinem, oportet ea eſſe finita. Ideo autem dico multitudinem & magnitudinem, quia nihil minus menſuratur aliquid per hoc ꝙ habet finitam magnitudinem, ſiue partes menſurantes ſint æquales ſiue inæquales. Qn̄. n. ſunt æquales, tunc pars menſurat totum & multitudine & magnitudine. qn̄ vero ſunt inæquales, menſurat multitudine, ſed non magnitudine.) Sic ergo patet ꝙ omne tp̄s, qđ habet partes finitas numero & quantitate, ſiue ſint æquales ſiue inæquales, eſt finitum. Sed ſpatium finitum menſuratur aliquibus finitis ex quantis contingit componi A B, & oportet eſſe æquales numero partes temporis, & partes magnitudinis, & quaſlibet eſſe finitas quātitate: ergo relinquitur ꝙ per totum ſpatium moueatur in tempore finito. Deinde cum dicit.

Demōſtratio, probans q. ſi magnitudo eſt finita, q. tempus infinitum eſſe non poteſt.

ARGY. *Eadem ſanè ratione probabitur, fieri etiam non poſſe ut finito in tempore quicquam, aut infinitam magnitudinem tranſeat: ſiue uniformiter, ſiue difformiter moueatur, aut quiete infinita quieſcat. Sumpta nāq; temporis aliqua parte, quæ totum metietur tempus: in illa partem aliquam magnitudinis, non totam magnitudinem tranſit. Totam. n. toto in tempore tranſit, & rurſus in alia parte æquali, partem aliā magnitudinis tranſit. & in unaquaq; ſimili modo: ſiue æquales ſint primæ parti, ſiue etiam inæquales. nihil. n. refert, mō ſit quæq; finita. Patet. n. exhauſto tpe, infinitam magnitudinē*

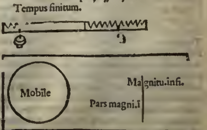
E *exhauſtam non fore: ſi ablatio fiat magnitudine numeroq; finita. Quare non infinitam magnitudinem, finito in tpe tranſit. atq; nihil intereſt altera ex parte tātum, an ex utraq; infinita ſit magnitudo: eadem. n. ſemper accommodabitur rō.*

Eadem autem rō eſt & q. neq; in finito tempore per infinitum poſsibile eſt moueri, neq; quieſcere, neq; quod regulariter mouetur, neq; quod irregulariter. Accepta. n. quadā parte, quæ metietur totum tempus, in hac quantum aliquod tranſibit magnitudinis, & non totam. in omni. n. totam: & iterum in æquali aliam, & in unoquoq; ſimiliter: ſiue æqualis erit, ſiue inæqualis ei, quæ eſt à principio. refert autē nihil, dummodo ſit unaquæq;. Manifeſtum. n. q. finitum quoddam tempore, infinitum non aufertur, finita diuiſione & quanto, & numero ablatione facta, tot modis. quare non tranſibit in finito tpe, infinitum. nihil autem differt, magnitudinem in T. c. 62.
F *altera, aut in utraq; eſſe infinitam: erit enim eadem ratio.*

Oſtendit ꝙ econuerſo, ſi tp̄s eſt finitum, & magnitudo eſt finita. Et dicit ꝙ per eandē rōnem poteſt oſtēdi ꝙ infinitum ſpatium non poteſt pertranſiri in tpe finito: neq; iterum poteſt quies eſſe infinita tpe finito. Et hoc indifferenter ſiue moueat aliquid regulariter, i. æque velociter, ſiue non regulariter: quia ex quo tempus ponitur finitum, accipiatur aliqua pars temporis, quæ menſuret totum tp̄s, in qua mobile pertranſit aliquam partem magnitudinis, non autem totam: quia pertranſit in toto tpe, & iterum inæquali tpe pertranſit aliam partē magnitudinis: & ſilr pro vnaquaq; parte tpis accipietur aliqua pars magnitudinis: & hoc indifferenter, ſiue pars magnitudinis ſecūdo accepta ſit æqualis primæ parti (quod contingit qn̄ equæ velociter mouetur.) ſiue ſit inæqualis (quod contingit qn̄ nō
G ęquę velociter mouetur) hoc. n. nihil differt, dummodo ponatur ꝙ quælibet pars magnitudinis accepta ſit finita: quod oportet dicere, alioquin tm̄ moueretur in parte tpis, ꝗtum in toto. Sic. n. manifeſtum eſt, ꝙ per diuiſionem tpis aufertur totum ſpatium infinitum per aliquam finitam ablationem: quia, cum tp̄s diuidatur in partes finitas æquales: & tot oporteat eſſe partes magnitudinis, quot temporis, ſequetur ꝙ ſpatium infinitum conſumetur facta infinita ablatione: eo ꝙ tot modis oportet diuidi magnitudinem, ſicut & tempus: hoc autem eſt impoſſe: ergo manifeſtum eſt, ꝙ infinitū ſpatiū non pertranſitur in tpe finito. Et hoc indifferenter, ſiue magnitudo ſpatij ſit infinita ex vna parte, ſiue ex vtraq;: quia eadē rō eſt de vtroq;. Deinde cum dicit.

Appoſuimus aūt ſequentem figuram, qua per literam præcedentis, eorum quæ tum Ariſto. tum D. Tho. dicit, facilis patet intellectus.

H *Demonſtratio, probans, ſi tempus eſt finitum, quod magnitudo non poteſt eſſe infinita.*

ARGY. *His demonſtratis, patet neq; fieri poſſe, ut magnitudo infinita,*

infinita, finito in tempore tranſeat magnitudinem finitam cauſam ob eãdem. In parte nãque temporis, finita pars tranſit, & in unaquaq; ſimili modo. Quo fit, ut tota in tempore finita tranſeat magnitudo.

T. c. 63. *Demonſtratis. n. his manifeſtum eſt, q̃ neq; finitam magnitudinem infinitum contingit tranſire in infinito tempore propter eandem cãm. In parte enim tpis, finitum tranſibit, & in unaquaq; ſimiliter. Quare in omni, finitum.*

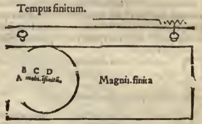
Oſtendit q̃ infinitum & finitum ſimiliter inuenitur in mobili ſicut in magnitudine & tpe. Et circa hoc tria facit. Primo oſtendit q̃ mobile non eſt infinitum, ſi tp̃s & magnitudo ſint finita. Secundo q̃ mobile nõ eſt infinitum, ſi magnitudo ſit infinita, & tp̃s finitum. ibi
T. 65. {At vero neq; infinitum.} Tertio q̃ mobile non poteſt eſſe infinitum, ſi magnitudo ſit finita, & tp̃s infinitum.
Secũda parte. ibi {Amplius aũt & tpe.} Primum oñdit duabus rõnibus. circa quarum primam dicit, q̃ demonſtratio q̃ magnitudo finita non pertranſitur tpe infinito: neque infinita finito, manifeſtum eſt ex eadem cã, q̃ neq; infinitum mobile põt pertranſire finitam magnitudinem in tpe finito. Accipiatur. n. aliqua pars tpis finiti, in illa parte ſpatium finitum ptranſibit non totum mobile, ſed pars mobilis: & in alia parte tpis ſimiliter, & ſic de aliis: & ſic oportebit accipere tot partes mobilis, quot accipiuntur partes tpis. Infinitum aũt non componit ex partibus finitis, vt oſtẽſum eſt, ergo ſequetur, q̃ mobile quod mouetur in toto tempore finito, ſit finitum.
Secundam rationem ponit ibi.

ARGV. *At uero, cum magnitudo finita non tranſeat finito in tpe magnitudinem infinitam, patet neq; magnitudinẽ infinitam, longitudinem finitam tranſire. Nã, ſi infinita magnitudo finitam ptranſeat, & finitam infinitã trãſire neceſſe eſt. nihil. n. intereſt. utra ſit ea, quæ motu cietur. utroq; nãq; modo, infinitam tranſit finita. Nã, cũ A magnitudo infinita mouetur, erit aliqua pars eius finita, ut B, ſeu D C, & alia, atq; alia rurſus, & ſic ſemp. Quare fiet, ut ſimul infinita p infinitam, & finita p infinitam ſit mota. nec. n. fortaſſe fieri põt, ut aliter infinita p finitam ſit mota, q̃ hoc pacto, ut finita tranſeat infinitam, uel latione pergendo per ipſam, uel metiendo.*
T. c. 64. *Quare, cum hoc ſit impoſsibile, infinita ſane finitam pertranſire non poteſt.*

Quoniam aũt finitum non tranſibit infinitam, infinito tempore, manifeſtum eſt, ſic neq; infinitum finitum. Si. n. infinitum finitum, neceſſe eſt & finitum, infinitũ tranſire. Nihil. n. differt quodlibet eſſe quod mouetur. utrobiq;. n. finitum pertranſibit infinitum. Cùm. n. moueatur infinitum, in quo eſt A erit aliquid ipſius ſcd̃m B finitum, ut C D, & iterum aliud, & aliud, & ſemp ſic. Quare ſimul accidit infinitum motum eſſe p finitum, & finitum tranſire infinitum. Neq;. n. fortaſsis poſsibile eſt alter infinitum moueri p finitum, q̃ q̃ finitũ tranſeat infinitũ, aut ita q̃ feratur, aut metiatur. Quare, quoniã hoc impoſ'e eſt, non tranſibit infinitum finitum.

Secũda rõ. Et differt hæc ſecunda rõ à priori, quia in priori aſſumebatur pro principio idem mediũ, ex quo ſuperius demonſtrabat: hic aũt accipitur pro principio ipſa cõcluſio ſuperius demonſtrata. Oñſum eſt enim q̃ mobile finitum non poteſt pertranſire ſpatium infinitum in tpe finito. vnde manifeſtũ eſt, q̃ eadem rõne, nec mobile infinitum põt pertranſire ſpatium finitum in tpe finito. Quia, ſi infinitum mobile ptranſit ſpatium finitum, ſequitur q̃ etiam finitum mobile pertrãſeat ſpa-
A tium infinitum: quia, cùm tam mobile q̃ ſpatium, ſit quantum, datis duobus quantis nihil differt qđ eorum moueatur & quod quieſcat. hoc. n. habebitur pro ſpatio, quo quieſcit, & illud pro mobili, quod mouetur. manifeſtum eſt enim q̃ quodcunq; ponatur moueri, ſequitur q̃ finitum pertranſeat infinitum. Moueat̃. n. infinitum, quod eſt A, & ſit aliqua pars eius finita quæ eſt C D. qñ totum mouetur, hæc pars finita, erit ſcd̃m aliquod ſignum ſpatij, qđ ſit B, & continuato moto, iterum alia pars infiniti mobilis fiet iuxta illud ſpatium, & ſic ſemp. vnde ſicut mobile pertranſit ſpatium, ita ſpatiũm, quoddam pertranſit mobile, inquantum ſucceſsiue alternantur diuerſę partes mobilis iuxta ſpatiũ. Vñ patet, q̃ ſimul accidit infinitum mobile moueri p finitum ſpatium, & finitum tranſire infinitum. non. n. aliter eſt poſsibile q̃ infinitum moueatur p ſpatium
B finitum, q̃ q̃ finitum pertranſeat infinitum: ita q̃ finitum feratur p infinitum, ſicut qñ mobile eſt finitum, & ſpatium infinitũ: aut ita q̃ ſaltim finitũ metiatur infinitum, ſicut cùm ſpatiũ eſt finitum, & mobile infinitũ: tunc. n. licet finitũ non feratur p infinitum: tñ finitum menſurat infinitum, inquantum ſpatium fit iuxta ſingulas partes mobilis infiniti. Quia hoc eſt impoſ'e, ſequitur q̃ infinitum mobile non pertranſit ſpatium finitum in tempore finito. Secundo ibi.

Demonſtratio probans q̃ mobile in infinitum non poteſt pertranſire magnitudinem finitam in tempore finito.

C

At uero nec infinita infinitam, finito in tempore tranſit. Nam ſi tranſit, & infinita finitam ſanè tranſibit. Ineſt enim in infinita, finita. ARGV.

At uero neq; infinitum. finito tpe tranſibit infinitum. ſi. n. infinitum, & finitum. ineſt. n. infinito finitum. T. c. 65.

Oſtendit q̃ non põt eſſe mobile infinitum, ſpatio
D exiſtente infinito & tpe finito. Et hoc eſt quod dicit, q̃ infinitum mobile non ptranſit infinitum ſpatium in tpe finito. In omni enim infinito eſt aliquid finitum. ſi ergo mobile infinitum ptranſeat ſpatium infinitum in tpe finito, ſequitur q̃ pertranſeat ſpatium infinitum in tpe finito, quod eſt contra præoſtenſa. Tertio ibi.

Præterea & tpe ſumpto, eadem demonſtratio erit. ARGV.
Amplius autem & tempore accepto, eadem erit demonſtratio.

Dicit q̃ eadem demonſtratio erit ſi accipiatur tp̃s infinitum, & ſpatium finitum: quia, ſi ptranſit infinitũ mobile finitum ſpatium in tpe infinito, ſequitur q̃ in aliqua parte tpis finiti pertranſeat aliquam partem ſpatij: & ita infinitum pertranſibit finitum in tpe finito, quod eſt contra præoſtenſa. Deinde cum dicit.

ARGY. *Cùm igitur nec infinitam finita: nec infinita finitam, nec etiam infinitam infinita finito in tempore tranſeat, patet neq; motum infinitum in tẽpore foro finito. Quid.n.intereſt motus an magnitudo ſit infinitum? nam ſi utrumuis fuerit infinitum, & alterum infinitum eſſe, neceſſe eſt. Omnis enim latio eſt in loco.*

T.c.66. *Quoniam aũt neq; finitum infinitum tranſibit, neq; infinitum finitum: neq; infinitum infinito tempore mouetur, manifeſtum eſt ꝙ neque motus erit infinitus in finito tempore. Quid.n.differt motum, aut magnitudinem infinitum facere? Neceſſe.n.ſi unum infinitum eſt, & alterum infinitum eſſe. omnis.n.loci mutatio in loco eſt.*

Oſtendit ꝙ finitum & infinitum ſimiliter inuenitur in motu, ſicut in præmiſsis. & dicit ꝙ, quia finitum mobile non pertranſit ſpatium infinitum, nec infinitum mobile, finitum ſpatium: neq; infinitum mobile infinitum ſpatium in tempore finito, F ſequitur ex his, ꝙ nõ poſsit eſſe motus infinitus in tempore finito. Quantitas enim motus accipitur ſm quantitatem ſpatij: vnde non differt motum dicere infinitum, aut magnitudinem. neceſſe eſt enim ſi vnum eorum fuerit infinitum, & alterum infinitum eſſe: quia non poteſt eſſe aliqua pars loci mutationis extra locum.

LECTIO X.

Sicut in motu & eo quod mouetur primum non datur, ita & in quiete & eo quod quieſcit primum non dari, oſtenditur.

ARGY. *Cùm autem id omne moueatur, aut quieſcat quod aptum eſt moueri, quando, & ubi, & quemadmodum aptum eſt, ipſum profecto ſtans, cum ſtat moueri neceſſe eſt. Nam ſi nõ mouetur quieſcit. at fieri non poteſt, ut ad quietem proficiſcatur id quod quieſcit.* G

T.c.67. *Quoniam aũt omne aut mouetur, aut quieſcit quod aptum natum eſt, qñ aptum eſt, & ubi quo, & ſic, neceſſe ne quod ſtat, cùm ſtat moueri. ſi.n.non mouetur, quieſcet: ſed non contingit quieſcere quieſcens.*

Poſtq̃ Philoſophus determinauit de iis quę ꝑtinent ad diuiſionem motus, hic determinat de iis quæ pertinent ad diuiſionem quietis. Et, quia ſtatio eſt gñatio quietis, vt in Quinto dictum eſt, primo determinat ea quæ pertinent ad ſtationem. Secundo ea quæ ꝑtinent
T.72. ad quietem. ibi {Neq; igitur quieſcens &c.} Circa pri-
T.68. mum tria facit. Primo dicit ꝙ omne quod ſtat mouet̃.
T.70. Secundo ꝙ oẽ quod ſtat, ſtat in tpe, ibi {Hoc aũt demonſtrato.} Tertio oſtendit quõ primum dicatur ĩn ſtatione. {In quo autem tpe.} Primo oſtendit ſic. Oẽ quod natum eſt moueri, eo tempore qñ natum eſt mo H ueri, & ſm illud, & eo modo prout natum eſt, oportet ꝙ moueatur, vel quieſcat: ſed illud quod ſtat, i. tendit ad quietem, nondum quieſcit, quia contingeret, ꝙ aliquid ſimul quieſcens. i. in quietem tendens, quieſceret, i. in quiete eſſet: ergo omne quod ſtat. i. in quietem tendit, mouetur quando ſtat. Secundo ibi.

ARGY. *Quo demonſtrato, patet neceſſe eſſe & in tempore ſtare. Omne nãque, quod mouetur, in tẽpore ſanè mouetur: ipſum autem ſtans moueri oſtendimus: quare neceſſe eſt in tempore ſtare. Preterea ipſum celerius ac tardius in tempore dicimus eſſe: at fit ut tardius atq; celerius ſtetur.*

T.c.68. *Hoc autem demonſtrato manifeſtum eſt ꝙ in tempore neceſſe eſt ſtare. Quod enim mouetur, in tempore mouetur:* E *quod autem ſtat oſtenſum eſt moueri: quare neceſſe eſt in tẽpore ſtare. Amplius autem, ſi uelocius & tardius in tempore dicimus, ſtare autem eſt uelocius & tardius.* T.c.69.

Probat ꝙ omne quod ſtat, ſtat in tpe, duabus rationibus, quarum prima eſt talis. Omne quod mouetur, mouetur in tpe, vt ſupra probatum eſt: ſed omne quod ſtat mouetur, vt nunc probatum eſt: ergo oẽ qđ ſtat, ſtat in tpe. Secunda ratio eſt. quia velocitas & tarditas determinantur ſm tempus: ſed contingit aliquid velocius & tardius ſtare. i. in quietem tendere: ergo omne quod ſtat, ſtat in tempore. Tertio ibi.

At uero id quod ſtat, ſtet quacũq; in parte temporis eius, in quo primo ſtatur neceſſe eſt. Tempore nãque diuiſo, ſi neutra in parte ſtat, neq; toto profecto in tempore ſtat. quo fit ut non ſtet idipſum quod ſtat. Sin in altera, non in toto ſtat primo. In hoc enim per aliud ſtat, ut de eo quod mouetur antea diximus. ARGY.

In quo autem tempore primo id, quod ſtat, ſtat, in quouis huius neceſſe eſt ſtare. Diuiſo.n.tempore ſiquidem in neutra partium ſtat, neq; in toto: quare neq; utiq; ſtat qđ ſtat. ſi uero in altera, non in primo toto ſtatum eſt. Secundum.n.utrũq; in hoc ſtatur, ſicut dictum eſt, & in eo, qđ mouetur, prius. T.c.70.

Oſtẽdit qualiter dicatur primum in ſtatione. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit qualiter dicatur aliquid ſtare in aliquo tẽpore primo, ſm ꝙ primum opponitur ei quod dr̃ ſm partem, Secundo oſtendit ꝙ in ſtatione non eſt accipere aliquam primam partẽ ibi. {Sicut autem quod mouetur.} Dicit ergo primo, ꝙ, ſi in aliquo tpe dicatur aliquid ſtare primo & per ſe & non ratione partis, neceſſe eſt ꝙ ſtetur in qualibet parte illius temporis. Diuidatur.n.tempus in duas partes: &, ſi dicatur ꝙ in neutra parte ſtet, ſequetur ꝙ in toto non ſtet, in quo tñ ponebatur ſtare: ergo ſtans nõ ſtat. Neq; etiam poteſt dici ꝙ in altera tm̃ parte ſtet: quia ſic non primo ſtaretur in toto tpe, ſed ſolum rõne partis. vnde relinquitur ꝙ ſtet in vtroq;. Sic.n.dr̃ primo ſtare in toto, quia ſtat in vtraq; parte, ſicut dictum eſt ſupra de eo quod mouetur. Secundo ibi. Infra.

Vt autem eſt non quicquam in quo primo mouetur id qđ motu cietur, ſic neq; quicquam eſt in quo ſtat id primo quod dicimus ſtare. Neq;.n.ipſius moueri, neq; ipſius ſtare, quicq̃ eſt primum. ſit.n.id, quod primo ſtat A B literis deſignatũ. Hoc igitur uacare partibus impoſsibile eſt. non eſt enim in eo motus quod partibus uacat: propterea ꝙ id quod mouetur motum eſſe, neceſſe eſt. Id uero quod ſtat, moueri iam demõſtrauimus. Quod ſi diuiſibile eſt, quacunque in parte ipſius ſtat. Hoc enim prius oſtendimus: in quo (inquam) primo quippiam ſtat: in eius hoc parte quacunq; ſtare. Cum igitur tempus ſit id, in quo primo ſtat, & non indiuiduum: omne uero tempus in infinitum ſit diuiſibile: non eſt profecto id, in quo primo ſtatur. ARGY.

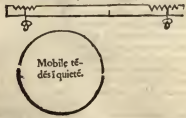
Sicut aũt quod mouetur non eſt in quo primo mouetur, ſic utiq; neq; in quo ſtat, id qđ ſtat. Non.n.in ipſo moueri, neq; ſtare aliquid eſt primum. ſit.n.in quo primo ſtat in quo A B. Hoc quidem impartibile non contingit eſſe. motus.n.nõ eſt in impartibili: pp id quod motum eſt aliquid ipſius. Quod autem ſtat demonſtratum eſt moueri. At uero, ſi diuiſibile in qualibet ipſius partiũ ſtat. Hoc n.oñſum eſt prius, ꝙ in quo primum ſtat, in quolibet illius ſtat. Quoniã ergo tẽpus eſt in quo primo ſtat, & non atomum eſt: omne aũt tempus in infinitum partibile, non erit in quo primo ſtatur. T.c.71.

Oſtendit

Oſtendit ꝙ non eſt accipere aliquam primam partem in ſtatione. & dicit ꝙ ſicut non eſt accipere aliquã primam partem tpis, in qua aliquod mobile mouetur, ita etiam eſt in ſtatione; quia neq; in ipſo moueri, neq; in ipſo ſtare poteſt eſſe aliqua prima pars. Quod, ſi nõ concedatur, ſit prima pars temporis in qua ſtat A B, q̃ quidem non poteſt eſſe impartibilis, quia oſtenſum eſt ſupra ꝙ motus non eſt in impartibili temporis, eo ꝙ ſemper quod mouetur, iam per aliud motum eſt, vt ſupra oſtenſum eſt. Demonſtratum eſt etiam nunc, ꝙ oẽ quod ſtat, mouetur. vnde relinquitur, ꝙ A B ſit diuiſibile. ergo in qualibet parte eius ſtat. Iam.n. oſtenſum eſt, ꝙ, qñ in aliquo tpe dicitur ſtare primo, & per ſe, & non ratione partis, in qualibet parte illius ſtat: ergo, cũ ſit pars prior toto non erat A B primum, in quo ſtat. Et, quia omne illud, in quo ſtat, eſt tempus, & non eſt aliquid indiuiſibile temporis: omne autem tempus eſt diuiſibile in infinitum: ſequitur ꝙ nõ erit accipere primum, in quo ſtetur. Secundo ibi.

Demonſtratio, oſtendens q. non eſt accipere primum temporis in ſtatione mobilis.

A Primum temporis B Tempus.

ARGY. *Neq; igitur. i. in quo primo quieſcens ipſum quieuit. In eo nãque non quieuit, quod partibus uacat. quia non eſt in indiuiduo motus. In quo uero quieſcit quippiam, in eo etiam & mouetur. tunc.n. quieſcere quippiam dicimus, quando & in quo eſt aptum ut moueatur, & non mouetur. Preterea tunc quieſcere quippiam dicimus, cum ſimiliter nunc ſeſe habet & prius, non uno quodam, ſed duobus hoc minimis diiudicantes. quare id in quo quieſcit, partibus non uacabit. Quod ſi partibile eſt, tempus erit profecto, atque in quauis ipſius parte quieſcet. Si enim hoc oſtendetur, ut & in prioribus eſt demonſtratum. Quare nihil erit & in hoc primum. eſt autem huius, hæc cauſa, omne (inquam) quieſcere, atque moueri in tempore. Tempus uero nullum eſſe primum, neq; magnitudinem, neq; omnino continuum, cùm omne ſit diuiſibile in infinitum, ut patuit.*

T.c.72. *Neq; igitur quieſcens cum primo quieuit eſt. In impartibili.n. non quieuit, propter id quod non eſt motus in atomo. In quo autem eſt quieſcere, & moueri. Tũc.n. dicimus quieſcere quando, & in quo aptum natum eſt moueri non mo-*

T.c.73. *uetur quod aptum natum eſt. Amplius autem id dicimus quieſcere, cum ſimiliter ſe habeat nunc ut prius, tanquam nõ uno quodam iudicantes, ſed duobus minimis. quare nõ erit in quo quieſcit, impartibile. Si uero partibile tempus utiq; erit, & in qualibet partium iſtarum quieſcit. eodem.n. modo demonſtrabitur quo & in prioribus. Quare nullum erit pri-*

q.a. l. huius autem cauſa. *mum. * hæc autem cauſa eſt, quia quieſcit quidem, & mouetur oẽ, in tpe. Tempus autẽ non eſt primũ, neq; magnitudo: neq; oĩno ullũ cõtinuum. oẽ.n. continuũ in infinita diuiſibile,*

A Oſtendit idem de quiete. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ non eſt accipere primum in quiete. Secundo ponit quandam conſyderationem ꝑ quam motus à quiete diſtinguitur ibi. {Qm̃ autem omne quod mouetur.} Et quia eadem rõ eſt, quare non ſit primũ in motu, ſtatione, & quiete: iõ ex his q̃ ſupra dicta ſunt T.74.
de motu, & ſtatione, concludit idem in quiete. & dicit ꝙ non eſt accipere aliquod primum, in quo quiſcens quieuerit. Et ad hoc probandum reſumit quoddam, quod ſupra probatum eſt, ſ. ꝙ nihil quieſcat ĩ impartibili tpis. & reſumit etiam duas rões quibus hoc ꝓbatum eſt. quarum prima eſt, ꝙ motus non eſt in indiuiſibili tpis. In eodem autem eſt quieſcere & moueri: qa non dicimus quieſcere, niſi qñ id quod aptum natum eſt moueri, non mouetur tunc qñ aptum natum eſt moueri, & ſm id, ſm quod natum eſt moueri: puta quali-
B tatem aut locum, aut aliquid hmõi. Vnde relinquitr ꝙ nihil quieſcat in impartibili tpis. Secunda rõ eſt. quia tunc dicimus aliquid quieſcere, qñ ſimiliter ſe habet nunc ſicut prius: ac, ſi non diiudicemus quietem ꝑ aliquod vnum tm̃, ſed ꝑ comparationem duorum adinuicem, ex eo, ſ. quod ſilr ſe habet in duobus: ſed in impartibili nõ eſt accipere nũc & prius, neq; aliqua duo: ergo illud tpis, in quo quieſcit aliquid, non eſt impartibile. Iſto aũt probato, procedit vlterius ad principale propoſitum oñdẽdum. Si.n. illud, in quo aliquid quieſcit eſt partibile habens in ſe prius & poſterius, ſequitr ꝙ ſit tempus. (Hæc.n. eſt ratio tpis,) &, ſi eſt tempus, oportet ꝙ in qualibet partiũ eius quieſcat. Et hoc demonſtrabitur eodem mõ, ſicut & ſupra mõſtratum eſt in motu & ſtatione: quia. ſ. ſi non quieſcit in qualibet parte: aut ergo in nulla, aut in vna tm̃. ſi in nulla, ergo
C neq; in toto. ſi in vna tm̃, ergo in illa primo & non in toto. Si vero in qualibet parte tpis quieſcit, non erit aliquid accipere primum in quiete, ſicut neq; in motu. & huius cauſa eſt: quia vnumquodq; quieſcit & mouetur in tpe. Sed in tempore nõ eſt accipere aliquod primum, ſicut neq; in magnitudine, neq; in aliquo continuo, propter hoc ꝙ omne continuum diuiſibile eſt in infinitum, & ſic ſemper eſt accipere partem, minorem parte. Et inde eſt ꝙ neq; in motu, neq; in ſtatione, neq; in quiete eſt aliquid primum. Secundo ibi.

Cùm autem omne quod mouetur, in tempore moueatur, atq; ex quopiam in quippiam mutetur: impoſſibile eſt eo in tempore, quo per ſe quippiam mouetur, & non in aliquo illius, ipſum in aliquo primo eſſe. ARGY.

Quoniam aũt omne quod mouetur, in tempore mouetur, T.c.74.
D *& ex quodam in quiddam mutatur: in quo tempore mouetur ſecundum ſe, & non quia in illius aliquo, impoſſibile eſt tunc ſecundum aliquid eſſe primum, quod mouetur.*

Ponit quandam conſyderationem, ꝑ quã diſtinguitur, id qd̃ mouetur, ab eo qd̃ quieſcit. Et primo ponit eam. Secundo probat ibi. {Quieſcere.n. eſt.} Circa primum præmittit duas ſuppõnes. Quarum vna eſt, ꝙ oẽ quod mouetur, mouetur in tempore. Secunda eſt, ꝙ omne quod mutatur, mutatur ex vno termino in aliũ. Ex his duobus intendit concludere tertium, ſ. ꝙ, ſi accipiatur aliquod mobile, quod primo & ꝑ ſe moueatur, & non ſolum rõne ſuæ partis, impoſſibile eſt ꝙ ſit ſm aliquid vnum & idẽ illius rei, in qua eſt motus, vtputa in vno & eodem loco vel in vna & eadem diſpõne albedinis in aliquo tempore: ita ꝙ accipiamus in tempore eſſe & ſm ſe, & non ratione alicuius quod in tem-

pore ſit. Ideo autem oportet ꝙ accipiatur mobile {qđ primum moueť.} quia nihil prohibet aliquid moueri ſm partem: & tñ ipſum manet per totum tempus in vno & eodem loco, ſicut cùm homo ſedens mouet pedem. Iō autem dixit ex parte tpis {in vno tpe mouetur ſm ſe & non quo in illius aliquo:} quia aliquid, dum mouetur, poteſt dici ꝙ eſt in aliquo vno & eodem loco in tali die. Sed hoc dř, quia fuit in illo loco non in toto die, ſed in aliquo nunc illius diei. Secundo ibi.

ARGY. *Quieſcere nãque quippiam eſt in aliquo eodem & ipſum, & partem ipſius quãq;, tempore quodam eſſe. Sic.n. quieſcere dicimus, cum in alio nunc atque alio uere dicere licet ipſum in eodem, parteſq; ipſius eſſe. Quod ſi.i. quieſcere, nõ ſit profecto, ut id quod mutatur in aliquo ſit totum ipſo tempore primo. Eſt.n. diuiſibile tẽpus omne. Quare alia in parte ipſius, atq; alia uere dicere licebit, in eodem, & ipſam, & quãq; partem ipſius eſſe. Quod ſi nõ ſit hoc pacto in aliquo, ſed uno in temporis puncto, non erit in aliquo profecto tempore ullo: ſed in temporis tantũmodo fine. In ipſo uero nũc eſt quidem ſemper in aliquo, non tamen quieſcit. In ipſo nãq; nunc neq; moueri quicquam, neq; quieſcere poteſt. Sed uerũ quidem eſt in ipſo nunc non moueri, atque in aliquo eſſe. In tempore autem ut quieſcens eſſe non poteſt: eueniret.n. ut id quod fertur quieſcat.*

Quieſcere.n. eſt eo ꝗ in eodem ſit tempore quodam, & ipſum, & partium unaquæq;. ſic.n. dicimus quieſcere, cum in alio & in alio ipſorum nunc, uerum ſit dicere ꝗ in eodẽ, & ipſum, & partes ſunt. Si aũt hoc eſt quieſcere, non contingit quod mutatur ſecundum aliquid eſſe totum ſcđm primum tempus. tempus.n. diuiſibile omne. Quare in alia & alia ipſius parte uerum erit dicere, ꝗ in eodem ſit ipſum, & partes. Si.n. non ſic eſt, ſed in uno ſolo nunc, non erit tempus ullum ſecundum aliquid, ſed ſecundum terminum temporis. In ipſo autem nunc eſt, quod ſemper ſecundum aliquid manens, non tñ quieſcit. Neq;.n. moueri, neque quieſcere eſt in ipſo nunc. Sed non moueri quidẽ eſt uerum in ipſo nunc, & eſſe ſecundum aliquid, in tpe autem non contingit eſſe ſecundum aliquid quieſcens: accidit.n. quod fertur quieſcere.

Nec moueri nec quieſcere eſt ĩ ipſo nunc.

Probat propoſitum. & dicit ꝙ, ſi id quod mutatur, ſit per totum aliquod tempus in aliquo vno & eodem, puta in vno loco, ſequitur ꝙ quieſcat ꝑꝑ hoc ꝙ ĩ quodam tpe eſt in vno & eodem loco & ipſum & quælibet pars eius. & iã ſupra dictũ eſt, ꝙ hoc eſt quieſcere, cũ verũ ſit dicere de aliquo, ꝙ ipſum & partes eius ſunt in vno & eodẽ in diuerſis nũc. Si ergo hæc eſt definitio eius, qđ eſt quieſcere, & non contingit aliquid ſimul quieſcere & moueri, ſequitur, ꝙ non contingat id qđ
H mouetur eſſe totum {ſm aliquid}. i. in aliquo, puta in vno & eodem loco {ſm primum tp̃s}. ſ. ſm aliquod totum tp̃s, & non tm̃ ſm aliquid eius. Et quare hoc ſequatur oñdit: quia omne tp̃s eſt diuiſibile in diuerſas partes, quarum vna eſt prior altera. vñ, ſi ꝑ totum tp̃s ſit in aliquo vno, verũ erit dicere, ꝙ ĩ alia & ĩ alia parte tpis ipſum mobile & partes eius ſint in vno & eodem, puta loco, qđ eſt quieſcere. Quia, ſi dicať ꝙ non eſt in diuerſis partibus tpis in vno & eodem, ſed ſolum in vno & eodem eſt ꝑ vnum nũc, non ſequiť ꝙ ſit tp̃s in quo eſt {ſm aliqđ}. i. in aliquo vno & eodẽ, ſed ꝙ ſit in vno & eodẽ ſm terminum tpis {. i. ſm nunc. Licet aũt ex hoc ꝙ eſt aliquid eſſe in tpe in vno & eodem, ſequatur ꝙ quieſcat: hoc tñ non ſequitur de nunc, ſi ſit ibi in vno

E ſolo nunc: quia omne, quod moueť, in quolibet nunc tpis in quo mouetur ſemper manens}. i. exñs ſm aliqđ rei in qua eſt motus, puta ſm locum aut qualitatẽ, aut quantitatem, non tñ quieſcit, quia iam oſtenſum eſt, ꝙ neq; quieſcere, neq; moueri contingit in ipſo nũc. Sed verum eſt dicere, ꝙ in ipſo nunc aliquid non moueť, & qđ in ipſo nunc eſt alicubi, vel ſm aliquid, vel etiam illud quod moueť. Sed non contingit illud, quod mouetur, eſſe quieſcens in tpe ſm aliquid: accideret.n. ꝙ aliquid, dum fertur, quieſceret, quod eſt impoſſe. Relinquitur ergo ꝙ omne, quod moueť, quandiu mouetur, nunquam eſt in vno & eodem ꝑ duo nunc: ſed ꝑ vnum ſolũ. Et hoc patet ĩ motu locali. Sit.n. magnitudo A C, & diuidatur in duo media in puncto B, & accipiatur aliqđ corpus, qđ ſit O ęquale vtriq;, ſ. A B, & B C, & moueatur de A B in B C. Si aũt accipiantur loca totaliter
F abinuicem diſtincta, nõ eſt hic accipere niſi duo loca. ſed manifeſtum eſt ꝙ mobile non ſimul, ſed ſucceſsiue deſerit primum locũ, & ſubintrat ſecundum: vnde ſm ꝙ locus eſt diuiſibilis in infinitum, ſm hoc multiplicãtur loca in infinitum: quia, ſi diuidatur A B in duo media in puncto D, & B C in duo media in puncto E, manifeſtũ eſt ꝙ D E erit alius locus ab vtroq;. Et ſiſr ſemper diuiſione facta, fiet alius locus. Et idem etiam manifeſtum eſt in alteratione, quia qđ de albo tráſit in nigrum, ꝑ infinitos gradus albedinis & nigredinis & mediorum colorum ꝑtranſit. Non tñ ſequitur ꝙ, cùm ſint infinita media, ꝙ nullo mõ poſsit perueniri ad vltimũ, quia hmõi media loca non ſunt infinita in actu, ſed in potentia tm̃, ſicut & magnitudo non eſt diuiſa actu in infinitum, ſed in potentia diuiſibilis.

G *Oſtenſio, ꝗ id quod mouetur, quandiu mouetur, nunquã eſt in uno & eodem per duo nunc, ſed per unum ſolum.*

LECTIO XL.

Rationes Zenonis motum omnem auferentes, diluuntur.

Zeno uero praue ratiocinatur. Dicit.n. ſi ſemper omne quieſcit, aut mouetur, cum eſt in ſibi æquali: id autem quod fertur, eſt in ſibi æquali ſpatio in ipſo nunc ſemper: immobilem eam eſſe ſagittam quæ fertur. Hoc autem eſt falſum. tempus.n. non ex ipſis nunc indiuiſibilibus conſtat, quemadmodum nec ulla alia magnitudo. ARGY.

Zeno autem male ratiocinatur, & paralogizat. Si enim ſemper (dicit) quieſcit omne, aut mouetur; cùm eſt ſecundum æquale: eſt aũt ſemper quod fertur in ipſo nunc: immobilem eam eſſe ſagittam quæ fertur. T. c. 75.
Hoc aũt falſum eſt. non.n. componitur tempus ex ipſis nũc indiuiſibilibus, ſicut nec alia magnitudo ulla. T. c. 76.

Poſtq̃

Poſtq̃ Philoſophus determinauit de diuiſione mo-
tus & quietis, hic excludit quædam ex quibus errabant
aliqui circa motum. Et circa hoc tria facit. Primo ſol-
uit rõnes Zenonis negantis totaliter motum eſſe, Se-
cundo oſtendit ꝙ indiuiſibile non moueť, contra De-
mocritum, qui ponebat indiuiſibilia moueri ſemper:
T.86. ibi {Oſtenſis autem ex his.} Tertio oſtendit mutatio-
nem omnem eſſe finitam, contra Heraclitum, qui po-
T.91. nebat oĩa moueri ſemper ibi. {Mutatio autem oĩs.}
Circa primũ duo facit. Primo ponit quandam rõnem
Zenonis & ſoluit eam, quę pertinet ad id quod imme-
diate de motu pręmiſerat, Secundo explicat oẽs ratio-
T.77. nes eius per ordinem. ibi {Quatuor autem ſunt rõnes.}
Dicit ergo primo ꝙ Zeno male ratiocinabatur, & ap-
parenti ſyllogiſmo vtebatur ad oſtendendum, ꝙ nihil
mouetur, etiam id quod videtur velociſsime moueri,
ſicut ſagitta quæ fertur: & erat talis. Omne quod eſt
in loco ſibi ęquali, aut mouetur, aut quieſcit: ſed omne
quod fertur in quolibet nunc, eſt in aliquo loco ſibi
æquali: ergo & in quolibet nunc, aut moueť, aut quie-
ſcit: ſed non mouetur, ergo quieſcit. Si autem in nullo
nunc mouetur, ſed magis vť quieſcere: ſequitur ꝙ in to
to tpe non moueatur, ſed magis quieſcat. Poſſet autẽ
hæc rõ ſolui per id quod ſupra oſtenſum eſt, ꝙ in nũc
neq; mouetur, neq; quieſcit. Sed hæc ſolutio intentio-
nẽ Zenonis non excluderet. ſufficit. n. Zenoni ſi oſten
dere poſsit, ꝙ in toto tpe non mouetur, quod vť ſequi
ex hoc, ꝙ in nullo nunc eius mouetur. Et iõ Ariſt. aliter
ſoluit. & dicit falſum eſſe, quod ratio concludit, & non
ſequi ex præmiſsis. Ad hoc enim ꝙ aliquid moueatur
in tpe aliquo, oportet ꝙ moueatur in qualibet parte il
lius tpis: ipſa autem nunc non ſunt partes temporis:
non. n. componitur tempus ex nunc indiuiſibilibus, ſi-
cut neq; aliqua magnitudo componitur ex indiuiſibi-
libus, vt ſupra probatum eſt: vnde non ſequitur, ꝙ in
tẽpore non moueatur aliquid ex hoc, ꝙ in nullo nunc
mouetur. Secundo ibi.

ARGY. *Quatuor autem Zenonis de motu ſunt rationes, quæ dif
ficultatem ſoluentibus afferunt. At prima quidem eſt ea qua
motus ex eo tollitur, quia prius ad medium, q̃ ad finem id qđ
fertur peruenire oportet: de qua diſtinximus antea.*

T.c.77. *Quatuor autem ſunt rationes de motu Zenonis, ingerẽ-
tes difficultatem ſoluentibus. Prima quidem de eo quod nõ
mouetur, propter hoc ꝗ prius in mediũ oportet accidere qđ
fertur q̃ ad finem: de qua diuiſimus in prioribus rõnibus.*

Ponit ſeriatim omnes rõnes Zenonis quibus vte-
batur ad deſtruendum motum. Et circa hoc tria facit.
Primo manifeſtat, qũo deſtruebat ꝑ ſuas rationes mo-
tum localem, Secundo qũo deſtruebat alias ſpẽs muta
T.82. tionum. ibi {Neq; igitur ſm mutationem.} Tertio qũo
Scd'a parte. deſtruebat ſpecialiter motum circularem. ibi {Iterum
autem in circulo.} Circa primum quatuor rõnes po-
nit. Et hoc eſt quod dicit, ꝙ Zeno vtebatur quatuor
rationibus contra motum, quæ ingerebant difficulta-
tem multis eas ſoluere volentibus. quarum prima talis
eſt. Si aliquid mouetur per totum aliquod ſpatium,
oportet ꝙ prius pertranſeat medium q̃ perueniat ad
finem: ſed, cùm illud medium ſit diuiſibile, oportebit
ꝙ etiam prius pertranſeat medium illius medij, & ſic
in infinitum: cùm magnitudo ſit in infinitum diuiſibi-
lis. infinita autem non eſt tranſire in aliquo tempore
finito: ergo nihil poteſt moueri. Dicit ergo Ariſt. ꝙ ſu-
perius circa principium huius Sexti libri ſoluit iſtam ra

A tionem per hoc, ꝙ ſimiliter tempus in infinita diuidiť,
ſicut & magnitudo. Quæ quidem ſolutio eſt magis ad
interrogantem ſi infinita contingat tranſire in tempo-
re finito, q̃ ad interrogationẽ, vt dicet in Octauo, vbi
ſoluit hanc rationem per hoc, ꝙ mobile non vtitur in-
finitis, quæ ſunt in magnitudine, quaſi in actu exiſten-
tibus, ſed vt in potentia exiſtentibus. Tunc aũt aliquo
puncto ſpatij vtitur quod mouetur, vt in actu exñti,
qñ vtitur eo vt principio, & vt fine: & tunc neceſſe eſt,
ꝙ ibi ſtet (vt ibi oſtendetur.) Et ſi ſic oporteret trãſire
infinita quaſi in actu exiſtentia, nunquam veniretur
ad finem. Secundam rationem ponit ibi.

*Secunda uero eſt ea, quæ nuncupatur achilles, qua mo- ARGY.
tus rurſus ex eo tollitur, quia nunquam id quod celerrime
currit, id conſequetur, quod tardius currit. Id enim quod
B ꝑſequitur eo perueniat ante neceſſe eſt, unde id quod fugit,
fugam arripuit. Quare tardius ipſum ſemper aliquo ſpatio
præcedat, neceſſe eſt. Eſt autem & huius rationis eadem uis,
ſed hoc differt, ꝗ magnitudinem, quæ accipitur, non in di-
midia diuidit. Accidit igitur, ut tardius ipſum non attin-
gatur, ex ratione nimirum ipſa. Fit autem ob diuiſionem,
qua quidem & antecedens utitur ratio. in utriſque enim fit
ut non perueniatur ad finem magnitudine ſubeunte, & ſi nõ
eodem modo, diuiſionem. Sed in hac additur tanquam tra-
gice decantatum, neque celerrimum unquam tardiſsimum
attingere perſequendo. Quare ſolutionem utriuſq; eandem
eſſe neceſſe eſt. Id uero quod cenſet nunquam id attingi qđ
antecedit, falſum eſt profecto, nam cùm antecedit, non at-
tingitur. Attamen attingitur tandem, ſi dabit magnitudi-
nem finitam id quod mouetur tranſire. hæ ſunt igitur duæ
rationes Zenonis.*

C *Secunda autem, uocata achilles. Eſt autem hæc, ꝗ tar- T.c.78.
dius nequaquam iungetur currens à uelociſsimo. ante aũt
neceſſe eſt perſequens eat, unde mouit fugiens. quare ſemp
aliquid habere neceſſe eſt tardius. Eſt autem hæc eadem rõ, T.c.79.
in decidendo in duo. differt autem in diuidendo, non in duo
acceptam magnitudinem. Non quidem igitur coniungi tar-
dius, accidit ex ratione. Fit autem ad idem, in duo deciſio. in
utriſq;. n. accidit non attingere ad terminum, diuiſa quodã-
modo magnitudine. Sed apponitur in hac, quia neq; uelociſ-
ſimum (qđ cùm tragœdia dictum eſt) in ꝑſequendo tardius.
Quare neceſſe eſt eandem eſſe ſolutionem. Velle aũt ꝗ præ-
cedens non iungatur, falſum eſt. cùm. n. præcedit, non coniun
getur: ſed tñ coniungetur, ſiquidem dabitur tranſire finitã.
hæ quidem igitur rationes ſunt duæ.*

Et dicit ꝙ hanc ſecundam rõnem vocabant achillẽ, Secunda rõ.
D quaſi inuincibilem & inſolubilẽ. Et erat rõ talis. Quia,
ſi aliquid moueť, ſequitur ꝙ id qđ currit tardius, ſi in-
cepit primo moueri, nunq̃ iungetur vel attingetur a
quocũq; velociſsimo, qđ ſic ꝓbabat. Si tardum incepit
moueri ante velociſsimũ ꝑ aliquod tp̃s, in illo tpe ptrã
ſiuit aliqđ ſpatium. ante igiť q̃ velociſsimum, qđ ꝑſe-
quitur, poſsit attingere tardiſsimum qđ fugit, neceſſe
eſt ꝙ vadat ab illo loco vñ mouit fugiens, vſq; ad illum
locum quo ꝑuenit fugiens tpe illo, quo ꝑſequens non
mouebatur: & oportet ꝙ adhuc velociſsimũ illud ſpa
tium ptrãſeat in aliquo tpe, in quo tpe iterum tardius
aliqđ ſpatium modicum ptranſit, & ſic ſemp. ergo ſem
per tardius habet aliqđ ante, i. aliqđ ſpatium, in quo p̃-
cedit velociſsimum qđ ipſum perſequiť. & ita veloci9
nunq̃ attingeret tardius. hoc aũt eſt inconueniens: er-

go magis dicendum eſt, ꝙ nihil mouetur. Ad ſoluendum autem hanc rõnem dicit, ꝙ hęc rõ eſt eadem cum prima, quæ procedebat ex deciſione ſpatij ĩ duo media quantum ad virtutem medij: ſed differt ab ea in hoc, ꝙ aliqua accepta magnitudo ſpatij non diuiditur in duo media, ſed diuiditur ſm proportionem exceſſus velocioris ad tardius in motu. Nam in primo tpe, quo mouebatur ſolum tardius accipitur maior magnitudo: in ſcđo autem tpe, in quo velocius pertranſit prædictum ſpatium, cũ ſit minus, accipitur minor magnitudo pertranſita à tardiori, & ſic ſemper. Vnde, quia tempus & magnitudo ſemper diuiduntur, vr̃ accidere ex hac rõne ꝙ tardius nunquam iungatur à velociori. Sed hoc in idẽ tendit cum eo, quod in prima rõne dicebatur de diuiſione magnitudinis in duo media, quia in vtraq; rõne vr̃ accidere, ꝙ mobile nõ poſsit adiungere vſq; ad terminum quendam propter diuiſionem magnitudinis in infinitum, quocunq; modo diuidatur. ſ. vel in duo media, ſicut prima rõ procedebat: vel ſm exceſſũm velocioris ad tardius, ſicut procedit ſcđa rõ. Sed in hac ſcđa rõne apponitur, ꝙ velociſsimum non poteſt attingere ad tardius dum perſequitur ipſum: quod dictum eſt cũ quadam {tragœdia}, i. cum quadam magnificatione verborum ad admirationem mouendam: ſed non facit aliquid ad virtutem rõnis. Vnde patet ꝙ neceſſe eſt eſſe eandem ſolutionem huius ſecundæ rõnis & primæ. ſicut. n. in prima rõne falſum concludebatur, ꝙ. ſ. mobile nunquam perueniret ad terminum magnitudinis propter infinitam magnitudinis diuiſionem, ita falſum eſt quod vult ſecunda rõ concludere, ꝙ tardius præcedens, nunquam vincatur à velociori ſequente: quod nihil eſt aliud, q̃ mobile non peruenire ad aliquem terminum: verum eſt. n. ꝙ q̃diu præcedit tardius non cõiungitur ſibi velocius. Sed tñ qñq; coniungitur ſibi ſi hoc detur, ꝙ mobile poſsit pertranſire finitam magnitudinem in tempore finito. Pertrãſibit. n. velocius perſequens totam illam magnitudinem, qua præcedebat ipſum tardius fugiens. & adhuc maiorem in minori tpe q̃ tardius moueatur vltra per aliquam determinatam quantitatem, & ita nõ ſolum attinget ipſum, ſed etiam vltra tranſibit. Hæ igitur ſunt duæ rationis Zenonis ſic ſolutæ. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Tertia uero eſt ea, quæ quieſcere dicit ſagittam cum fertur, de qua paulo ante diximus. Accidit autem id ex eo, quia tempus ſumitur ex ſuis punctis conſtare. Quod ſi non dederis, ratio continuo expirabit.*

T. c. 80. *Tertia autem, quæ nunc dicta eſt, quoniam ſagitta quæ fertur, ſtat. Accidit autem, quia accipit tempus componi ex ipſis nunc: non dato. n. hoc, nullus erit ſyllogiſmus.*

Tertia rõ. Et dicit ꝙ tertia ratio Zenonis erat illa quam ſupra poſuit, antequam inciperet rationes enumerare, ſ. ꝙ ſagitta quando fertur, quieſcit: & ſicut ſupra dictum eſt, hoc accidere videtur ex eo quod ipſe ſupponit, ꝙ tempus componatur ex ipſis nunc. niſi enim hoc concedatur, non poteſt ſyllogizare ad propoſitum. Quartam rationem ponit ibi.

ARGY. *Quarta eſt ea, quæ de his eſt æqualibus mobilibus quæ propter æquales alias moles æquali celeritate: partim è calce ſtadij, partim econtra mouentur. Vbi fieri putat, ut duplo tempori, dimidium ſit æquale.*

T. c. 81. *Quarta autem ex his, quæ mouentur ſtadio ex contra-*

E *rietate æqualium magnitudinum, iuxta æqualia. his quidem à fine ſtadij, illis uero à medio æquali uelocitate. In quo accidere opinatur, æquale tempus dimidium duplo.*

Circa quam tria facit. Primo ponit rõnem, ſecundo ſolutionem. ibi {Eſt autem deceptio.} tertio manifeſtat ipſam rõnem Zenonis, per exempla. ibi {Vt ſint ſtantes æquales magnitudines.} Dicit ergo primo ꝙ Quarta rõ Zenonis procedebat ex aliquibus, quæ mouentur in aliquo ſtadio: ita ꝙ ſint duæ magnitudines æquales quæ mouentur {iuxta æqualia}. i. per aliquod ſpatium ſtadij æquale vtriq; in quantitate: & ſit iſte motus. {Ex contrarietate}. i. ita ꝙ vna magnitudinum æqualium moueatur, per illud ſpatium ſtadij verſus vnam partem, & alia verſus aliam partem: ita tñ ꝙ vna magnitudinum mobilium incipiat moueri à fine ſtadij ei æqualis: alia vero incipiat moueri à medietate ſta- Secũda pars. Tertia. Quarta rõ Zenonis adidi.

F dij, ſiue ſpatij in ſtadio dato, & vtrunq; moueatur ęque velociter. Hac poſitione facta opinabatur Zeno ꝙ accideret, q̃ tempus dimidium eſſet æquale duplo. quod, cum ſit impoſsibile, volebat ex hoc vlterius inferre, ꝙ impoſsibile eſt aliquid moueri. Secundo ibi.

Rationis autem fallacia in exiſtimatione illa conſiſtit. ea nãq;, quorum alterum fertur per quieſcens, alterum per id quod mouetur, æqualem magnitudinem celeritate æquali tranſire, in æquali tempore cenſet. hoc autem falſum eſt. ARGY.

Eſt autem deceptio in eo, q. hoc quidẽ ſecus motum, illud autem ſecus quieſcens æqualem magnitudinem uellet æquali uelocitate ſcđm æquale, ferri tempus. hoc autem falſum eſt. T. c. 82.

Ponit ſolutionem. & dicit ꝙ Zeno in hoc decipiebatur, ꝙ accipiebat ex vna parte mobile moueri iuxta magnitudinem motam: & ex alia parte accipiebat ꝙ

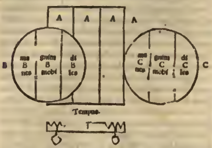
G moueretur iuxta magnitudinem quieſcentem, æqualẽ magnitudini motę. Et, quia ſupponitur æqualis velocitas mobilium, volebat ꝙ ſm ęquale tẽpus, eſſet ęqualitas æquæ velociam circa æquales magnitudines: quarum vna mouetur, & alia quieſcit. Quod patet eſſe falſum, quia, cum aliquid mouetur iuxta magnitudinem quieſcentem, nõ eſt ibi niſi vnus motus: ſed qñ aliquid mouetur iuxta magnitudinẽ motam, ſunt ibi duo motus. &, ſi ſint in eandem partem, addetur de tempore ſi autem ſint in oppoſitas partes, diminuetur de tempore ſm quantitatẽ alterius motus. Quia, ſi magnitudo iuxta q̃ aliquod mobile mouetur, in eandem partem moueatur æquali velocitate, vel etiam maiori, nũquam mobile poterit eam pertranſire. Si vero minori velocitate magnitudo moueatur, pertranſibit eam quandoq;, ſed in maiori tpe, q̃ ſi quieſcere. Econtrario autem eſt, ſi

H magnitudo moueatur in oppoſitum mobilis: quia q̃tũ magnitudo velocius mouetur, tãto mobile in minori tempore eam pertranſit: quia vterq; motus comparatur ad hoc, ꝙ inuicem ſe pertranſeant. Tertio ibi.

Sint quieſcentes quidem æquales moles A A A A, ſuper has autem moueantur moles B B B B, incipiendo à medio ipſarum moliũ, numero & magnitudine æquales: C C C C, uero his æquales modo eodem, & æque celeres: ſuper ipſas B, incipiendo à prima, quæ eſt in medio ipſarum A, motu cõtrario moueãtur. Accidit igitur primam B atq; C molem ſimul in ipſis eſſe extremis: & C, quidam uniuerſas A moles, B uero dimidium ipſarum pertranſiuiſſe. Quare ſit ut ſit dimidium tempus. Vtraq;. n. æquali in tempore molium unãquamq; tranſiuit: & inſuper accidit B per omnes moles C tranſiuiſſe. ARGY.

tranſiuiſſe. Prima nãq; C & B moles in contrariis ſunt extremis, tanto in tempore per unamquamq; B molium mota, quanto quamq; molium A tranſiuit (ut dicit) propterea, quod utraq; æquali in tempore per A moles eſt mota. Ratio igitur, hæc eſt. Fit autem ob id, quod diximus, falſum.

Magnitudines ſtantes.

Vt ſint ſtantes æquales magnitudines, in quibus ſunt A A A A, aliæ autem in quibus ipſa B B B B, incipientes à medio ipſorum A, quæ æquales ſint his, ſecundum numerum & magnitudinem: aliæ autem, in quibus ipſa C C C C, ab ultimo, æquales numero his, & magnitudine, & æque uelo-ces ipſis B. Contingit igitur primum B, ſimul cum ultimo A, eſſe: & primum C ſecus inuicem motorum. Accidit autem ipſum C iuxta omnia A tranſire, & ipſum B ſecus media A. Quare medium eſſe tempus. æquales.n. utrunq; eſt ſecus unumquodq;. Simul autem accidit, ipſum B ſecus omnia C tranſactum eſſe. Simul.n. erit primum B, & primum C in cõtrariis ultimis, in æquali tempore ad unumquodq; factum ipſorum B quantũ quidem ipſorum A (ut ait) propter ambo æquali tempore ſecus ipſa A fieri. Ratio igitur hæc eſt. Incidit autem, ob id quod dictum eſt, falſum.

Manifeſtat quod dixerat in terminis. Ponatur.n. ꝙ ſint quatuor magnitudines æquales ſibi inuicem, in quarum qualibet ponatur A, & ſint iſtæ magnitudines ſtantes.i. non motæ: vt ſi intelligatur ꝙ ſit aliquod ſpatium quatuor cubitorum in quorum quolibet deſcribatur A. Et ſint alię quatuor magnitudines æquales ſibi inuicem, in quarum qualibet deſcribatur B, vt puta, ſi intelligamus ꝙ ſit vnum mobile quatuor cubitorũ. Incipiant autẽ hę magnitudines moueri à medio ſpatij. Sint etiam quatuor magnitudines aliæ ęquales numero, & magnitudine, & velocitate ipſis B, & ſcribatur in iſtis C, & incipiant moueri ab vltimo ſpatij, ſ. à primo A. Hac ergo ſuppoſitione facta, continget ꝙ primum B, per ſuum motum perueniet ad hoc ꝙ ſit ſimul cũ vltimo A, & iterum primum C, per ſuum motum perueniet vt ſit cum primo A oppoſito vltimo: & ſimul etiam cum hoc erit cum vltimo B, quaſi tranſiens {ſecus inuicem motorum} .i. iuxta omnia B, quę inuicem ei contra mouentur. Cum autem hoc factum fuerit, cõſtat ꝙ iſtud primum C tranſiuit omnia A, ſed ipſum B non tranſiuit niſi media. cum ergo B & C ſint æqualis velocitatis: & æque velox minorem magnitudinem in minori tempore tranſeat, ſequitur ꝙ tempus, in quo B peruenit ad vltimum C, ſit dimidium temporis, in quo C peruenit ad primum A oppoſitum, in æquali.n. tempore, vtrunq;.ſ. B & C eſt iuxta vnumquodq;.i. in æquali tempore C & B pertranſeunt quodcunq; A. Hoc igitur ſuppoſito, ꝙ tempus in quo B peruenit ad

A vltimum A, ſit dimidium temporis in quo C peruenit ad primum A, oppoſitum, vlterius conſyderandum eſt quõ Zeno volebat concludere, ꝙ hoc dimidium temporis ſit æquale illi duplo. Ex quo.n. ponitur tempus motus ipſius C duplum temporis motus ipſius B, ponatur quod in prima medietate temporis B quieſcebat, & C mouebatur: & ſic C in illa medietate temporis peruenit vſq; ad medietatem ſpatij, vbi eſt B, & tunc B incipiat moueri ad vnam partem, & C ad aliam. qñ autem B peruenit ad vltimum A, oportet quod pertranſierit omnia C, quia ſimul primum B, & primum C ſunt cõtrariis vltimis, ſ. vnum in primo A, & aliud in vltimo. Et ſicut ipſe dicebat C in æquali tempore ſit iuxta vnumquodq; B, in quanto tempore pertranſit vnumquodque ipſorum A. Et hoc ideo, quia ambo, ſ. B & C in æquali tempore pertranſeunt vnum A. Et ſic videtur

B quod, ſi B in æquali tempore pertranſit, in quanto pertranſit ipſum C: quod C in æquali tempore pertranſit ipſum B & ipſum A: ergo tempus, in quo C pertranſit omnia B, eſt æquale tempori in quo pertranſiuit oĩa A. Tempus autem, in quo C pertranſit omnia B, eſt æquale tempori in quo C vel B pertranſit medietatem ipſorum A (vt dictum eſt.) Probatum eſt autem ꝙ tempus, in quo ipſum B pertranſit medietatem ipſorum A, eſt dimidium temporis, in quo C pertranſit omnia A, ergo ſequitur ꝙ dimidium ſit æquale duplo. quod eſt impoſsibile. Hæc igitur eſt ratio Zenonis. Sed incidit in falſitatem prædictam: quia.ſ. accipit ꝙ C in eodem tpe pertranſeat B contra motum, & A quieſcens, quod eſt falſum (vt ſupra dictum eſt.) Deinde cum dicit.

At uero neq; in ea mutatione, cuius termini contradicto- ARGY.
C *riam ſubeunt oppoſitionem, impoſsibile quicquam nobis eueniet. ueluti quippiam ſi è non albo in album mutetur, atq; in neutro eſt, neq; album neq; non album eſſe. non.n. ſi non totum in utrouis ſit, non dicetur album, aut non album eſſe. Album.n. dicimus, aut non album, non quia totum, ſed quia plurimis partibus ſit, aut maxime præcipuis, tale. non eſt autem idem non eſſe in hoc. & non eſſe in hoc, totum. Similiter ſeſe habet & in eo quod eſt, & in eo quod haud eſt, atq; in cæteris, quæ contradictoriam ſubeunt oppoſitionem. Etenim in oppoſitorum quidem altero neceſſario erit totum, aut in neutro ſemper erit.*

At uero ſecundum eam, quæ in contradictione eſt muta- T.c.38.
tionem, nihil nobis erit impoſsibile. ut ſi ex non albo in al- Album aut nõ
bum mutetur, & in neutro eſt. tãquam ergo neq; album erit: albũ dicimus
neq; non album. Non.n. ſi non totum in quolibet eſt, non di- non quia totũ ſit huiuſmodi,
D *cetur album, aut non album: album.n. dicitur, aut non al-* ſed quia plurima aut maxima
bum, nõ q, totum ſit huiuſmodi, ſed ꝙ plures aut magis pro- pcipua partes.
priæ partes. non idem autem eſt non eſſe in hoc, & non eſſe in hoc totum. Similiter autem eſt, & in eſſe, & in non eſſe, & in aliis quæ ſecundum contradictionem ſunt erit. non enim ex neceſsitate in altero oppoſitorum: in neutro autem ſemper totum.

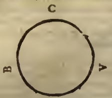
Ponit rõnem, qua Zeno excludebat mutationem, quæ eſt inter contradictoria. Dicebat.n. ſic. Oẽ quod mutatur, dum mutatur in neutrum terminorũ eſt: quia dum eſt in termino à quo, nondum mutatur, dum autem eſt in termino ad quem, iam mutatum eſt. Si ergo aliquid mutetur de vno contradictorio in aliud, ſicut de non albo in album, ſequitur ꝙ dum mutatur, neq; ſit album, neq; non album. Quod eſt impoſsibile. Li-

cet autem hoc inconueniens ſequatur aliquibus, qui ponunt impartibile moueri, tñ nobis, qui ponimus ꝙ oẽ quod mouetur eſt partibile, nullum accidit impoſsibile. Non.n. oportet ſi non eſt totum in altero extremorum, ꝙ propter hoc non poſsit dici, aut album, aut nõ album. Contingit.n. ꝙ vnas par eius ſit alba, & alia non alba. Non autem dr̃ aliquid album, vel non album, ex eo ꝙ totum ſit huiuſmodi, ſed quia plures & principaliores partes ſunt tales, quę magis propriè ſunt natæ tales eſſe; quia nõ idem eſt non eſſe in hoc, & non eſſe totum in hoc, ſ. in albo vel non albo. Et quod dictum eſt de albo vel non albo intelligendum eſt de eſſe vel non eſſe ſimpliciter: & in omnibus, quę opponuntur ſm̃ contradictionem, ſicut calidum & non calidum, & huiuſmodi. Semper.n. oportebit ꝙ ſit in altero contra oppoſitorum illud, quod mutatur: quia denominabitur ab eo quod principalius ineſt: ſed non ſequitur ꝙ ſemper ſit totum in neutro extremorum, vt Zeno putabat. Sciendum eſt autem, ꝙ hæc reſponſio ſufficit ad repellendum rõnem Zenonis: quod hic principaliter intenditur. Quõ autẽ circa hoc ſe habeat veritas in Octauo plenius oſtendetur. Non.n. in quolibet verũ eſt, ꝙ pars ante partem alteretur vel generetur: ſed aliqñ totum ſimul, vt ſupra dictũ eſt, & tunc non habet locum hæc reſpõſio, ſed illa quæ ponitur in Octauo. Deinde cũ dicit.

ARGV. *In circulo rurſus, ac ſphæra, & in iis omnino, quæ in ſe ipſis mouentur non eueniet ipſa quieſcere in eodem.n. loco tempore quodam, (ut inquiunt) & ipſa, & partes ſunt. quo fit, ut quieſcant ſimul, ac moueantur. Primo nãq;, partes non ſunt eodem in loco tempore ullo. Deinde, totum etiam in aliũ ſemper locum mutatur. Non eſt.n. eadem circunferentia quæ ab A & B & C ſumitur cæterorumq́; quolibet puncto, niſi ut muſicus homo, & homo, quia id accidit. quare in aliam alia ſemper mutatur, & nunquam quieſcet. Idem eſt modus, & in ſphæra, atq; in cæteris quæ in ſeipſis mouentur.*

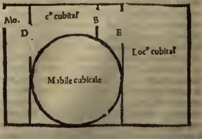
Iterum autem eſt in circulo, & in ſphæra, & omnino in his, quæ in ipſis mouentur, quia accidet ipſa quieſcere. In eodem.n. loco ſcd̃m tempus quoddam ſunt, & ipſa, & partes.
T.c.84. *quare quieſcent ſimul, & mouebuntur. Primum nãq;, partes non ſunt in eodem nullo tempore. Poſtea, & totum mutatur ſemper in alterum. non.n. eadem eſt ab ipſo A accepta circulatio, & quæ eſt ab ipſo B, & C, & aliorum unoquoq; ſignorũ, niſi ſicut muſicus homo, & homo, quia accidit. Quare mutatur ſemper altera in alteram, & nequaquam quieſcet. Eodem autem modo eſt, & in ſphæra, & in aliis, quæ in ſeipſis mouentur.*

T.c.85. *Demonſtratio, quòd totum ex circulo transfertur, ſicut transferuntur partes.*

Soluit rõnem Zenonis, quæ deſtruebat motũ ſphæricum. Dicebat.n. ꝙ non eſt poſsibile aliquid circulariter, vel ſphærice moueri, vel quocunq; alio modo, ita ꝙ aliqua moueantur in ſeipſis.i. non progrediendo à

E loco in quo ſunt, ſed in ipſomet loco. Et hoc probabat tali rõne. Oẽ illud, quod per aliquod tp̃s ſm̃ totum & partes eſt in vno & eodem loco, quieſcit: ſed oĩa huiuſmodi ſunt in eodem loco, & ipſa, & partes eorum ſm̃ aliquod tp̃s, etiam dum ponuntur moueri: ergo ſequitur ꝙ ſimul moueantur & quieſcant: quod eſt impoſsibile. Huic autem rõni obuiat Philoſophus dupliciter. Primo q̃tum ad hoc quod dixerat, partes ſphæræ motæ eſſe in eodem loco per aliquod tp̃s. contra quod Ariſt. dicit ꝙ partes ſphæræ motæ in nullo tp̃e ſunt in eodem loco: Zeno.n. accipiebat locum totius. & verum eſt, ꝙ dum ſphæra mouetur, nulla pars exit extra locum totius ſphæræ. Sed Ariſt. loquitur de proprio loco partis, ſm̃ ꝙ pars poteſt habere locum. Dictum eſt.n. in quinto ꝙ partes continui ſunt in loco in potentia. Manifeſtum eſt autem in motu ſphærico, ꝙ pars mutat pro-
F prium locum, ſed non locum totius. quia vbi fuit vna pars, ſuccedit alia pars. Scd̃o obuiat ad prædictam Zenonis rõnem q̃tum ad hoc quod dixit, ꝙ totum manet in eodem loco per tempus. Contra quod Ariſt. dicit ꝙ etiam totum ſemper mutatur in alium locum, quod ſic patet. Ad hoc.n. ꝙ ſint duo loca diuerſa, non oportet ꝙ vnus illorum locorũ ſit totaliter extra alium: ſed qñq; quidem ſcd̃s locus eſt partim coniunctus primo loco, & partim ab eo diuiſus, vt poteſt in his cõſyderari quæ mouentur motu recto. Si.n. aliquod cubitale corpus moueatur de A B loco in B C locum: quorum vterq; locus ſit cubitalis, dum mouetur ab vno loco in alium, oportet ꝙ partim deſerat vnum, & ſubintret alium: ſicut ſi deſerat de loco A B q̃tum eſt A D, ſubintrabit in locum B C, q̃tum eſt B E: manifeſtum eſt ergo, ꝙ locus D E eſt alius à loco A B, non tñ totaliter ab eo ſciũctus,
G ſed partim. Si autem daretur ꝙ illa pars mobilis, quæ ſubintrat ſm̃ locum, regrederetur in partem loci, quã mobile deſerit, eſſent duo loca: & tñ in nullo ab inuicẽ ſeparata, ſed ſolum differrent ſm̃ rõnem, ſm̃ ꝙ principium loci in diuerſis ſignis acciperetur: vbi, ſ. eſt principium mobilis.i. aliquod ſignum quod in mobili accipitur vt principium. & ſic erũt duo loca ſm̃ rõnem, ſed vnus locus ſm̃ ſubiectum. Et ſic intelligẽdum eſt, quod hic dicit: ꝙ nõ eſt eadem circulatio ſm̃ ꝙ accipitur incipiens ab A, & vt incipiens à B, & vt incipiens à C, vel à quocunq; alio ſigno. Niſi forte dicatur eadẽ circulatio ſubiecto, ſicut muſicus homo, & homo: quia vnũ accidit alteri. Vnde manifeſtum eſt, quòd ſemper de vno circulari loco mouetur in alterum, & non quieſcit, vt Zeno probare nitebatur. Et eodem modo ſe habet & in ſphæra, & in omnibus aliis, quæ infra locum pro-
H prium mouentur: ſicut rota, & columna, vel quicquid aliud huiuſmodi.

LECTIO XII.

Impartibile quoquo modo moueri non poſſe, tripliciter ratione oſtenditur.

ARGV. *Demõſtratis autem his, dicimus id quod partibus uacat, moueri non poſſe, niſi per accidens: ueluti, ſi corpus, uel magnitudo, in qua eſt, moueatur. quemadmodum ſi id, quod eſt in nauigio, latione nauigij, uel totius motu pars moueatur. Vacare autem in partibus dico, quod eſt indiuiſibile quantitate. Partium.n.motus, & inter ſeſe differunt: & à totius etiam motu: atq; in ſphæra maxime, differentiam ipſam quiſpiam intuebitur. Non.n.eadem erit celeritas earum partiũ, quæ propinquæ ſunt centro, & earum, quæ ſunt ab eo diſtantes, totiusq; ſphæræ. quo patet non unum omnium eſſe motum. Vt igitur diximus, ſic ipſum quod partibus uacat moueri poteſt, ut hiſce qui ſedet in currente naui, & mouetur, per ſe autem moueri non poteſt.*

T.c.86. *Oſtenſis autem his, dicimus ꝙ impartibile non contingit moueri, niſi ſecundum accidens, ut corpore moto, aut magnitudine, in qua eſt. ſicut, ſi id, quod in naui eſt, moueatur nauis motu: aut pars, totius motu. Impartibile autem dico id, quod eſt ſecundum quantitatem indiuiſibile. Etenim partium motus alij ſunt & ſecundum ꝙ partium, & ſecundum quod totius motum. uidebit autem in ſphæra aliquis maxime, differentiam. Non.n.eadem erit uelocitas eorum quæ iuxta centrum ſunt, & quæ extra, & quæ totius, ſicut non uno exiſtente motu. Sicut igitur dicebam, ſic quidem contingit moueri impartibile, ſicut in naui ſedens naui eunte, per ſe autem non contingit.*

Poſtquã Philoſophus ſoluit rõnes Zenonis improbantis motũ, hic intendit oſtendere ꝙ impartibile non mouetur. per quod deſtruitur opinio Democriti, ponẽtis atomos per ſe mobiles. Et circa hoc duo facit. Primo proponit intentionem, ſcđo probat propoſitum. ibi {Mutetur.n.ex A B in B C.} Dicit ergo primo ꝙ ſuppoſitis his, quæ ſupra oſtenſa ſunt, dicendum eſt, ꝙ impartibile non poteſt moueri, niſi forte per accidens: ſicut punctum mouetur in toto corpore, vel quacunq; alia magnitudine, in qua eſt pũctum, ſ. linea, vel ſuperficie. Moueri autem ad motum alterius contingit dupliciter. vno modo, qñ id quod mouetur ad motum alterius non eſt aliqua pars eius, ſicut illud, qđ eſt in naui, mouetur ad motum nauis, & albedo etiam mouetur ad motum corporis, cùm non ſit pars eius. alio modo ſicut pars mouetur ad motum totius. Et, quia impartibile dr̃ multipliciter, ſicut & partibile, oſtendit quõ accipiat hic impartibile: & dicit, ꝙ ĩpartibile hic dr̃ illud, quod eſt indiuiſibile ſm quantitatem. Dr̃.n.& aliquid impartibile ſm ſpeciem, ſicut ſi dicamus, ignem impartibilem, aut aerem: quia non poteſt reſolui in plura corpora ſpecie diuerſa. ſed tale impartibile nihil prohibet moueri. Intendit ergo excludere motum ab impartibili ſm quantitatem. Et, quia dixerat ꝙ pars mouetur ad motum totius: & aliquis poſſet dicere ꝙ pars nullo modo mouetur, ſubiungit, ꝙ ſunt aliqui motus partiũ, inq̃tum ſunt partes, qui ſunt diuerſi à motu totius, inquãtum eſt motus totius. Et hanc differentiam aliquis maxime poteſt conſyderare in motu ſpherico: quia nõ eſt eadem velocitas partium, quæ mouentur circa centrum, & partium {quę ſunt extra} .i. verſus ſuperficiem exteriorem ſphæræ: & quæ eſt etiam velocitas totius, ac ſi motus iſte non ſit vnius, ſed diuerſorum. Manifeſtum eſt.n. ꝙ velocius eſt quod in æquali tpe pertranſit

Moueri per accidens ad motum alterius cõtingit dupliciter.

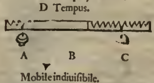
A maiorem magnitudinem. Dum autem ſphæra mouetur, manifeſtum eſt ꝙ maiorẽ circulum pertranſit pars exterior ſphæræ, q̃ pars interior: vnde maior eſt velocitas partis exterioris, q̃ interioris. tñ velocitas totius eſt eadem cum velocitate interioris & exterioris partis. Iſta autem diuerſitas motuum intelligenda eſt ſm ꝙ partibus continui conuenit moueri, ſ. in potentia. Vnde actu eſt vnus motus totius & partium, ſed potẽtia ſunt diuerſi motus partium, & ad inuicem, & à motu totius. Et ſic, cum dr̃ pars moueri per accidẽs ad motum totius, eſt tale per accidens, quod eſt in potentia per ſe, quod non eſt de motu per accidens, ſm ꝙ dicũtur accidentia, vel formæ per accidens moueri. Poſita igitur diſtinctione eius, quod mouetur, explicat ſuam intentionem: & dicit, ꝙ id, quod eſt impartibile ſm q̃titatem, poteſt moueri quidem ad motum corporis ꝑ

Motum per accidẽs duplex.

B accidens non tanq̃ pars: quia nulla magnitudo componitur ex indiuiſibilibus, vt oſtenſum eſt: ſed ſicut mouetur aliquid ad motum alterius, quod nõ eſt pars eius: ſicut ſedens in naui mouetur ad motum nauis. ſed per ſe non contingit impartibile moueri. Hoc autem idem ſupra probauit non ex principali intentione, ſed incidenter. Vnde præter rõnem ſupra poſitam, hic magis explicat veritatem, & rõnes addit efficaces ad propoſitum oſtendendum. Secundo ibi.

ARGV. *Mutetur.n.ex A B, in B C, ſiue in magnitudine ex magnitudine, ſiue in forma ex forma, ſiue ex termino in oppoſitum contradictoriæ terminum. Tempus autem in quo primo mutatur ſit D: igitur ipſum eo in tempore quo mutatur, aut in A B, aut in B C, aut partim in hoc, partim in altero eſſe neceſſe eſt, omne nãq; quod mutatur ſic ſe habet. At aliquid ipſius in utroq; non erit: fuit.n.partibile, neq; erit in*
C *B C, erit.n.mutatum: ſupponitur uero mutari. Reſtat igitur ipſum in A B eſſe eo tempore, quo mutatur: quieſcit ergo. Quod.n.eſt in eodem tempore quodam, id quieſcere dicebamus. Quare non fit, ut id quod uacat partibus moueatur, aut omnino mutetur. Hoc tantum pacto motus ipſius eſſet: ſi tempus ſuis ex punctis conſtaret. Semper.n.in ipſo nunc motum eſſet, atq; mutatum, ut moueatur quidem nũquam: ſemper uero ſit motum. at hoc eſſe non poſſe, prius eſt demonſtratum. Neq;.n.tempus ex nunc ipſis, neq; linea ex punctis, neq; motus ex ſuis momentis conſtat. Nam nihil aliud aſſerit qui id dicit, q̃ motum, ex hiſce quæ partibus uacant conſtare: perinde atq; ſi tempus ex nunc ipſis aſſereret, aut magnitudinem ex punctis conſtare.*

D Demonſtratio, quòd impoſsibile eſt Impartibile per ſe moueri.

Mutetur.n.ex A B, in B C, ſiue ex magnitudine in magnitudinem, ſiue ex ſpecie in ſpeciem, ſiue ſecundum contradictionem. tempus aut ſit, in quo primo mutatur D: ergo neceſſe eſt ut in tempore, in quo mutatur aut in A B eſſe, aut in B C, aut aliquid quidem huius in hoc, aliud uero in altero. omne.n.quod mutatur ſic ſe habuit. in utroq; igitur, non erit aliquid ipſius: impartibile.n.utiq; eſſet. At uero neq; in T.c.87.

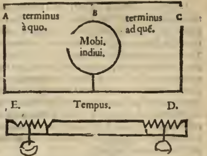
T.67.

B C, mutatum.n.erit: conceſſum eſt autem mutari. Relinquitur igitur ipſum in A B eſſe, eo quo mutatur tempore: quieſcere ergo. In eodem.n.eſſe per tempus quoddam, quie-
T.c.88. *ſcere eſt. Quare non contingit impartibile moueri, neq; omnino mutari. Solum.n.ſic eſſet ipſius motus, ſi tempus eſſet ex ipſis nunc. Semper.n.in ipſo nunc motum eſſet, & mutatum: quare moueri quidem nequaq̃ eſt, motũ autem eſſe ſemper. hoc autem ꝙ impoſſibile ſit oſtenſum eſt. neq;.n.ex ipſis nũc tempus, neq; linea ex ipſis punctis, neq; motus ex momentis eſt. Nihil.n.aliud facit hoc dicens, q̃ motũ ex indiuiſibilibus. ſicut ſi tempus ex ipſis nunc, aut magnitudinem ex punctis.*

Probat propoſitum tribus rõnibus. Quarum prima talis eſt. Si ponatur ꝙ impartibile mouetur, moueatur ex A B in B C. Nec differt q̃tum ad hanc rõnem, vtrum iſta duo, ſ. A B, & B C ſint duæ magnitudines, ſiue duo loca, vt in motu locali, & augmenti & decrementi: vel F duæ ſpecies}, i. duæ qualitates, ſicut in motu alterationis, vel ſicut duo contradictorie oppoſita, vt in generatione & corruptione. & ſit tempus E D, in quo aliquid mutatur de vno termino in alterum primo, i. non rõne partis. In hoc ergo tpe neceſſe eſt ꝙ id, quod mutatur, aut ſit in A B, ſ. in termino à quo, aut in B C, i. in termino ad quem: aut aliquid eius eſt in vno termino, alia vero pars eius eſt in altero. omne.n.quod mutatur, oportet ꝙ aliquo horum trium modorum ſe habeat, ſicut ſupra dictum eſt. Nõ autem poteſt dari tertium mẽbrum, ſ. ꝙ ſit in vtroq; ſm diuerſas partes ſui: quia ſic ſequeretur, ꝙ eſſet partibile, & poſitum erat, ꝙ eſſet impartibile. Sed ſimiliter non poteſt dari ſm mẽbrum, ſ. ꝙ ſit in B C, i. in termino ad quem, quia qñ eſt in termino ad quem, tunc iam eſt mutatum, vt ex ſuperioribus patet. ponebatur tñ ꝙ in hoc tempore mu- G taretur. Relinquitur ergo ꝙ in hoc toto tẽpore, in quo mutatur indiuiſibile, ſit in A B, & in termino à quo. ex quo ſequitur, ꝙ quieſcat. nihil.n.eſt aliud quieſcere, q̃ ꝙ aliquid ſit in vno & eodem per totum aliquod tempus. cum.n.in quolibet tempore ſit prius & poſterius, ſi tempus eſt diuiſibile, quicquid per aliquod tempus eſt in vno & eodem, ſimiliter ſe habet nunc & prius, quod eſt quieſcere: ſed hoc eſt impoſſibile, ꝙ aliquid dum mutatur quieſcat. relinquitur ergo ꝙ non contingit impartibile moueri, neq; aliquo modo mutari. Hoc.n.ſolo modo poſſet motus aliquis eſſe rei indiuiſibilis, ſi tempus componeretur ex ipſis nunc, quia in nunc eſt ſemper motũ eſſe, vel mutatum. & quia quod motum eſt, inquantum huiuſmodi non mouetur, ſequitur ꝙ in nunc, nihil mouetur, ſed ſit motum. Sic igitur poſſet poni indiuiſibile moueri in aliquo tempore, H ſi tempus ex ipſis nunc componeretur, quia poſſet dari, ꝙ in quolibet ipſorum nunc, ex quibus componitur tempus, eſſet in vno, & in toto tempore}, i. in omnibus nunc eſſet in multis: & ſic in toto tempore moueretur, non autem in aliquo nunc. Sed ꝙ hoc ſit impoſſibile, ſ. tempus cõponi ex ipſis nunc, oſtenſum eſt prius. oſtenſum eſt.n. ſupra, ꝙ neq; tempus componitur ex ipſis nunc, neq; linea ex ipſis punctis, neq; motus componitur ex momentis, vt per momentum intelligamus hoc quod eſt mutatum eſſe. Qui.n.hoc dicit, ꝙ indiuiſibile mouetur, aut ꝙ motus componatur ex indiuiſibilibus, nihil aliud facit quã ꝙ tempus componatur ex nunc, aut magnitudo ex punctis, quod eſt impoſſibile. ergo & impoſſibile eſt impartibile moueri. Secundam rationem ponit ibi.

E *Demonſtratio, ꝙ impoſſibile eſt impartibile per ſe moueri.*

Duæ magnitudines.

Præterea neq; punctum, neq; indiuiſibile quicquam moueri ex his etiam patet. fieri nãq; non poteſt, ut id quod motu cietur, maius ſeipſo tranſeat prius, q̃ aut per æquale, aut minus ſe moueatur. Quod ſi ita ſit, patet & punctum ſeipſo minus, aut æquale prius tranſire, At, cũ indiuiſibile ſit fieri non poteſt, ut per minus antea moueatur. per æquale ergo ſibi mouebitur. quo fit, ut ex punctis linea conſtet. punctum .n.tranſeundo ſibi ſemper æquale, totam quam tranſit lineã metietur. Quod ſi id eſſe non poteſt, fieri quoq; nequit, ut indiuiſibile moueatur. ARGV.

Amplius autem ex his manifeſtum eſt, ꝙ neq; punctum, neq; aliud indiuiſibile ullum cõtingit moueri. Omne.n. quod mouetur, impoſſibile eſt prius per maius moueri ſeipſo, quã aut per æquale, aut per minus. Si igitur hoc, manifeſtum eſt, quia & punctum per minus, aut æquale mouebitur primũ. Quoniam autem indiuiſibile eſt, impoſſibile eſt minus moueri prius. per æquale ergo ſibiipſi. quare erit linea ex punctis. ſemper.n.per æqualem motum, omnem lineam pũctum menſurabit. ſi autem hoc impoſſibile eſt, & moueri indiuiſibile impoſſibile eſt. T.c.89.

Et dicit, ꝙ ex his, quæ ſequuntur, poteſt eſſe manifeſtum, ꝙ neq; punctum, neq; aliud quodcunq; indiuiſibile poteſt moueri. Et iſta rõ ſpecialis eſt de motu locali. Omne.n.quod mouetur ſm locum, impoſſibile eſt, ꝙ prius pertranſeat maiorem magnitudinem ipſo mobili, q̃ æqualem, vel minorem, ſed ſemper mobile prius pertranſit magnitudinem æqualem ſibi aut minorem, q̃ maiorem. Si ergo hoc ita ſe habet, manifeſtũ eſt, quia & punctum ſi mouetur, prius pertanſibit aliquid minus ſe, aut æquale ſibi, q̃ longitudinem maiorem ſe: ſed impoſſibile eſt ꝙ pertranſeat aliquid minus ſe: quia eſt indiuiſibile. relinquitur ergo ꝙ pertranſibit æquale ſibi. & ita oportet ꝙ numeret omnia puncta, quæ ſunt in linea: quia ſemper punctum, cum moueatur motu æquali lineæ, propter hoc ꝙ mouetur per totam lineam, ſequitur quòd totam lineam menſuret. hoc autem facit numerando omnia puncta. ſequitur ergo quòd linea ſit ex punctis. ſi ergo hoc eſt impoſſibile, impoſſibile eſt ꝙ indiuiſibile moueatur. Tertiam rationem ponit ibi. Secunda rõ ad idem.

Inſuper, ſi omne motu cietur in tempore, & nihil in ipſo nunc moueatur: omneq; tempus ſit diuiſibile, erit utiq; tempus eo tẽpore minus, in quo tranſit id quod mouetur æquale ſpatium ſibi. Id.n.in quo mouetur tempus erit plane, pro- ARGV.

pterea

pterea q̃ omne quod mouetur, in tempore motu cietur. tempus autem omne diuiſibile eſſe, prius eſt demonſtratum. Si igitur punctum mouetur, erit aliquod tempus eo tempore minus, in quo motum eſt ipſum per æquale ſpatium ſibi. at eſſe non poteſt: in minore nãq; tranſeat minus neceſſe eſt. quo continuo ſit ut indiuiſibile, in ſe minus ſit diuiſibile: quemadmodum & tempus in tempus. Enimuero unice id quod partibus uacat atq; indiuiſibile moueretur, ſi fieri poſſet ut in ipſo nunc indiuiduo quippiam moueatur. Eiuſdem. n. eſt rõnis in ipſo nunc moueri, & indiuiſibile quid moueri.

T.c. 90. *Amplius autem, ſi omne in tempore mouetur, & in ipſo autem nunc nihil: omne autem tempus diuiſibile, erit utiq; aliquod tempus minus quolibet eorum, quæ mouentur, in quo mouetur per tantum, q̃tum ipſum motum eſt. Hoc igitur erit tempus in quo mouetur, pp id q̃ mouetur oẽ in tpe. tempus autem oẽ, diuiſibile eſſe oſtenſum eſt prius. Si igitur punctum mouetur, erit aliquod tempus minus, in quo ipſum motum eſt, ſed impoſſe eſt: in minori. n. neceſſe minus moueri. quare erit diuiſibile id quod indiuiſibile eſt in minus, ſicut & tempus in tempus. Solummodo. n. mouebitur impartibile & indiuiſibile: ſi erit in ipſo nunc poſsibile moueri atomo Eiuſdẽ. n. rõnis eſt ĩ ipſo nũc moueri, & indiuiduũ aliqđ moueri.*

Tertia ad idẽ ratio. Quæ talis eſt. Oẽ quod mouetur, mouetur in tpe, & nihil mouetur in ipſo nunc, vt ſupra probatũ eſt: oſtenſum eſt autẽ ſupra, ꝙ oẽ tp̃s eſt diuiſibile: ergo in quolibet tpe, in quo aliquid mouetur, erit accipere minus tp̃s, in quo mouetur aliquod minus mobile. quia manifeſtum eſt ꝙ ſuppoſita eadem velocitate, in minori tpe pertranſeat minus mobile aliquod ſignum datum, q̃ mobile maius, ſicut in minori tpe pars q̃ totum, vt ex ſuperioribus patet.} Si ergo punctum mouetur, erit accipere aliquod tp̃s minus tpe, in quo ipſum mouetur. ſed hoc eſt impoſsibile, quia ſequeretur ꝙ in illo minori tpe moueretur aliquid minus q̃ punctum. & ſic indiuiſibile eſſet diuiſibile in aliquod minus, ſicut tempus diuiditur in tp̃s. Hoc. n. ſolo modo poſſet moueri indiuiſibile, ſi eſſet poſsibile aliquid moueri in nunc indiuiſibili: quia ſicut nõ eſſet accipere aliquod minus ipſo nunc, in quo mouetur, ita non oporteret accipere aliquod minus mobile. Et ſic patet ꝙ eiuſdem rõnis eſt, ꝙ fiat motus in nunc, & ꝙ indiuiſibile aliquod moueatur: hoc autem eſt impoſsibile, ꝙ. ſ. in nunc fiat motus: ergo impoſsibile eſt ꝙ indiuiſibile moueatur.

LECTIO XIII.

Nullam mctationem infinitam eſſe, multis rationibus probatur.

ARGV. *Mutatio autem nulla eſt infinita, è quopiam. n. in quippiã eſt oĩs, & ea, quæ in contradictoriis, & ea quæ in contrariis eſt. Quare mutationum quidem earum, quæ in contradictoriis ſunt, affirmatio atq; negatio finis eſt. generationis quidẽ id quod eſt, corruptionis autem id, quod non eſt. Mutationũ uero, quæ inter contraria ſunt, ipſa contraria ſunt extrema: hæc. n. ultima ſunt mutationis. quare & alterationis oĩs (alteratio nãq; ex contrariis eſt quibuſdam) Similiter & accretionis decretioniſue. Nam accretionis quidem, i. extremũ. quod eſt magnitudinis perfectæ, quæ accõmodatur naturæ finis decretionis uero caſus ab hoc ipſo remotione.*

T.c. 91. *Mutatio autem non eſt, neq; una infinita. oĩs. n. erat ex quoddam in quiddam, & quæ eſt in contradictione, & in contrariis. Quare earum, quæ ſunt ſcdm contradictionem, affirmatio & negatio terminus eſt. ut genera-* A *tionis quidem eſſe, corruptionis autem non eſſe. Earum autem, quæ ſunt in contrariis, contraria: hæc. n. ultima ſunt mutationis. quare & alterationis oĩs: ex contrariis. n. quibuſdam eſt alteratio. Similiter autem augmenti & decrementi. augmenti quidem terminus eſt, qui eſt ſcdm propriam naturã perfectæ magnitudinis: decrementi, qui eſt ab hac remotio.*

Poſtquam Philoſophus oſtendit ꝙ impartibile non mouetur, hic intendit oſtẽdere, ꝙ nulla mutatio eſt infinita, quod eſt contra Heraclitum, qui poſuit oĩa moueri ſemper. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ nulla mutatio eſt infinita ſm propriam ſpeciem, ſcđo oſtẽdit qũo poſsit eſſe infinita tpe. ibi {Sed ſic contingit.} T. 94. Circa primum duo facit. Primo oſtendit, ꝙ mutatio non eſt infinita ſm ſpeciem in aliis mutationibus præter motum localem, ſcđo oſtendit idem in motu locali ibi {Loci autem mutatio.} Prima rõ talis eſt. Supra Infra. B dictum eſt, ꝙ oĩs mutatio eſt ex quodam in quiddam. Et in quibuſdam quidem mutationibus, quę, ſ. ſunt inter cõtradictorie oppoſita, vt generatio & corruptio, vel inter contraria, vt alteratio, & augmentum & decrementum, manifeſtum eſt ꝙ hñt pręfixos terminos. vnde in his mutationibus, quæ ſunt inter contradictorie oppoſita, terminus eſt vel affirmatio, vel negatio. ſicut terminus gñationis eſt eſſe, corruptionis vero non eſſe. Similiter illarum mutationum, quæ ſunt inter contraria, ipſa cõtraria ſunt termini, ad quos, ſicut ad quædam vltima, mutationes hmõi terminantur. Vnde ſequitur, ꝙ cum oĩs alteratio ſit de contrario in contrarium, ꝙ oĩs alteratio habeat aliquem terminum. Et ſimiliter dicendum eſt in augmento & decremẽto, quia terminus augmẽti eſt perfecta magnitudo. & dico perfectam ſm conditionem propriæ naturæ. alia. n. perfe- C ctio magnitudinis competit homini, & equo. Terminus autem decremẽti eſt id, quod contingit eſſe in tali natura maxime remotum à perfecta magnitudine. Et ſic patet ꝙ quælibet prædictarum mutationum habet aliquid vltimum, in quod terminatur: nihil autem tale eſt infinitum, ergo nulla prædictarum mutationum poteſt eſſe infinita. Secundo ibi.

Latio autem hoc quidem modo non erit finita. non. n. oĩs eſt in contrariis. Sed, quoniam quod hoc pacto eſt, impoſsibile diuiſum fore, ut non contingat ipſum fore diuiſum, id ut diuidatur non poteſt. (multipliciter. n. impoſsibile dicitur) atq; quod ita eſt impoſsibile ſecari non poſsit. Et oĩno quod factum fore non poteſt: id fieri non contingit, & id profecto quod mutatum fore non poteſt in id mutari nequit, in quod mutatum fore nõ poteſt. Si igitur id quod fertur in quippiam D *mutatur, & in illud ſanè fore mutatum poteſt. Quare motus non eſt infinitus, neq; quicquam per infinitum feretur. fieri. n. non poteſt, ut illud unquam pertranſeat. Patet igitur hoc pacto nullam infinitam eſſe mutationem, ut non ſit finibus terminata.* ARGV.

Loci autem mutatio, ſic quidem non erit finita. non. n. oĩs in contrariis eſt. Sed quoniam impoſsibile eſt deciſum eſſe ſic ex eo, quia non contingit decidi: (multipliciter. n. dicitur impoſsibile): non contingit ſic impoſsibile decidi, neq; oĩno impoſsibile factam eſſe, fieri, neq; mutari impoſsibile contingit utiq; mutari, in quod impoſsibile eſt mutari. Si ergo quod fertur mutatur in aliquid, & poſsibile eſt mutari. quare nõ erit infinitus motus, neq; feretur infinito: impoſsibile eſt enim trãſire ipſum. Quòd igitur ſic non ſit infinita mutatio, ut non finiatur terminis, manifeſtum eſt. T.c. 92.

Procedit ad loci mutationem. Et primo oſtendit, ꝙ non eſt ſimilis rõ de loci mutatione, & aliis mutationibus. non.n.poteſt ſic probari ꝙ loci mutatio ſit finita, ſicut probatum eſt de aliis mutationibus per hoc, ꝙ determinantur ad aliqua contraria, vel contradictorie oppoſita · quia non omnis loci mutatio eſt inter contraria ſimpliciter. Dicuntur.n.contraria quæ maxime diſtant. Maxima autem diſtantia ſimpliciter, accipitur quidem in motibus naturalibus grauium & leuium. Locus.n.ignis à centro terræ habet maximam diſtantiam ſm diſtantias determinatas talibus corporibus in natura. vnde tales mutationes ſunt inter contraria ſimpliciter. Vnde de huiuſmodi mutationibus poſſet oſtẽdi ꝙ non ſunt infinitæ, ſicut & de aliis. Sed maxima diſtantia in motibus violentis, aut voluntariis, non accipitur ſimpliciter ſm aliquos terminos certos, ſed ſm propoſitum aut violentiã mouentis, qui aut non vult, F aut non poteſt ad maiorem diſtantiã mouere. vnde eſt ſibi ſm quid maxima diſtantia, & per conſequens contrarietas, non autem ſimpliciter. & ideo non poterat oſtendi per terminos, ꝙ nulla mutatio localis eſſet infinita. vnde conſequenter hoc oſtendit alia rõne, quæ talis eſt. Illud quod impoſſibile eſt eſſe deciſum, non contingit decidi. (Et, quia multipliciter dicitur aliquid impoſſible, ſ. quod omnino nõ contingit eſſe: & quod non de facili poteſt eſſe) ideo interponit de quo impoſſibili hic intelligat. intelligit.n.de eo quod ſic eſt impoſſibile, ꝙ nullo modo contingit eſſe. Et eadem rõne id quod eſt impoſſibile factum eſſe, impoſſibile eſt fieri. ſicut, ſi impoſſibile eſt contradictoria eſſe ſimul, impoſſibile eſt hoc fieri. Et pari ratione illud, quod impoſſibile eſt mutatum eſſe in aliquid, impoſſibile eſt ꝙ muteturin illud, quia nihil tendit ad impoſſibile. Sed G omne quod mutatur ſm locum. mutatur in aliquid: ergo impoſſibile eſt per motum peruenire in illud. Sed infinitum non poteſt pertranſiri. Non ergo fertur aliquid localiter per infinitum. Sic ergo nullus motus localis eſt infinitus. Et ita vniuerſaliter patet, ꝙ nulla mutatio poteſt eſſe ſic infinita, vt non terminetur certis terminis, à quibus ſpeciem habet. Deinde cum dicit.

ARGV. *Verum conſyderandum eſt, ſi ſic eſſe poſsit, ut una eademq; tempore ſit infinita. Nam, ſi non fiat una, nihil forſitã probibet, ueluti ſi alteratio fiat poſt lationẽ, & accretio poſt alterationem, & gñatio rurſus poſt illam. ſic.n.ſemper quidem erit tempore motus, ſed non unus: quia non eſt unus ex uniuerſis. Vt autem unus infinitus tempore fiat, præter unũ non poteſt: hic autem eſt ipſa conuerſio.*

T.c.94. *Sed ſi ſic contingit, ut tempore ſit infinitus idem exiſtens & unus conſyderandum eſt. Non uno quidem.n.facto nihil forte prohibet, ut ſi poſt loci mutationẽ alteratio ſit, & poſt alterationem augmentum, & iterum generatio. ſic.n.ſemper quidem erit in tpe motus, ſed non unus, propter id quod non eſt unus ex oĩbus. Vt autem fiat unus nõ contingit infinitum eſſe tempore præter unum. hic autem eſt circulatio.* H

Oſtendit qũo motus poſsit eſſe infinitus tempore: & dicit ꝙ conſyderandum eſt vtrum contingat motum ſic eſſe motum infinitum tempore, vt ſemper maneat vnus, & idem numero. Quòd.n.motus duret per infinitum tempus, non exiſtente vno ipſo motu nihil prohibet. quod ſub dubitatione dicit addens {forte.} quia poſterius de hoc inquiret. Et ponit exemplum. ſicut ſi dicamus, ꝙ poſt loci mutationem eſt alteratio E & poſt alterationem, eſt augmentum: & poſt augmentum iterum generatio, & ſic in infinitum. ſic.n.ſemper poſſet motus durare tempore infinito. ſed non eſſet vnus ſm numerum, quia ex huiuſmodi motibus, non fit vnum numero, vt in Quinto oſtenſum eſt. Sed ꝙ motus duret tempore infinito, ita ꝙ ſemper vnus maneat numero, hoc non contingit niſi in vna ſpecie motus. Motus.n.circularis poteſt durare vnus & continuus tempore infinito, vt in Octauo oſtendetur.

ARISTOTELIS

DE PHYSICO AVDITV

LIBER SEPTIMVS,

Cum S. Thomę expoſitione.

SVMMA LIBRI.

Omne motum habere motorem, nec proceſſum in infinitum eſſe, ſed omnia ad primum reduci oſtenditur. Motum item ſimul eſſe cum eo, quod mouet, inductione probatur: & utrum omnis motus omni motui ſit comparabilis, & quomodo perquiritur.

LECTIO I.

Omne motum ab alio moueri proponitur.

OMne quod mouetur ab aliquo moueatur neceſſe eſt. Si igitur in ſe non habeat principium motus, ab alio patet ipſum moueri, ſi in ſe habeat accipiatur ipſum A B, quod quidem moueatur non ex eò, quia quid ſui eietur. Primum igitur A B putare à ſe moueri, quia & totum ab externo nullo mouetur: ſimile eſt atque ſiquis cum ipſum D G mouet ipſum G F ſimulq; cum eo mouetur ipſum D G F à ſeipſo moueri putaret, quia non perſpicit utrum ab utro moueatur, utrum D G A G F, an G F ab ipſo DG. ARGV.

OMne autem quod mouetur, neceſſe eſt ab aliquo moueri. Si igitur in ſeipſo non habet principium motus, manifeſtum eſt ꝗ ab altero mouetur: aliud.n. erit mouens. ſi autem in ſeipſo, accipiatur A B, quod moueatur ſecundum ſe, & non eò ꝗ eorum, quæ huius ſunt aliquid mouetur. Primum igitur opinari A B à ſeipſo moueri propter id quod totum mouetur, & à nullo exteriorum, ſimile eſt ſicut ſiquis ipſo D E mouente E Z, & ipſo moto, opinetur D E Z à ſeipſo moueri propter id ꝗ non uidetur utrũ ab utro moueatur: & utrũ D E ab E Z, aut E Z à D E. T.c.1.

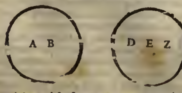
POſtquam Philoſophus in præcedẽtibus libris determinauit de motu ſm ſe, & de ſe conſequentibus ad ipſum, & de partibus eius, hic incipit determinare de motu per cõparationem ad motores & mobilia. Et diuiditur in partes duas, In prima oſtendit eſſe primum motum, & primum motorem. In ſecunda inquirit qualis ſit motus primus & primus motor. & hoc in Octauo libro ibi. {Vtrum autem motus aliqñ &c.} Prima autem pars diuiditur in partes duas. In prima parte Tex.1. T.11.

parte oſtendit eſſe primum motum, & primum motorem. Et, quia ea, q̃ ſunt vnius ordinis habent aliquam comparationem adinuicem: ideo in ſecunda parte determinat de cõparatione motuum adinuicem ibi. {Dubitabit autem aliquis &c.} Circa primum tria facit. Primo ꝑmittit quoddam, quo indiget ad propoſitum oſtẽdendum, Secundo oñdit propoſitum ibi. {Qm̃ autem omne quod mouetur.} Tertio manifeſtat quoddam ꝙ ſuppoſuerat ibi. {Primũ aũt mouens &c.} Proponit ergo primo ꝙ neceſſe eſt, oẽ quod mouetur, ab aliquo alio moueri. Qđ quidem in aliquibus eſt manifeſtum. Sunt. n. quædam, quæ non habent in ſeipſis principiũ ſui motus, ſed principium motus ipſorum eſt ab extrinſeco, ſicut in his q̃ per violentiam mouenẽ. Si ergo aliquid ſit, quod non habeat in ſeipſo principium ſui motus, ſed principium ſui motus eſt ab extrinſeco, manifeſtum eſt ꝙ ab alio mouetur. ſi vero ſit aliquod mobile, quod habeat in ſeipſo principium ſui motus, circa hoc põt eſſe dubium, an ab alio moueatur. & iõ circa hoc inſtat, ad oñdendum ꝙ ab alio mouẽ. Si ergo aliqd tale ponaẽ nõ moueri ab alio: accipiaẽ mobile A B, cui quidem moueri conueniat ſm̃ ſe & primo, non aũt ex eò ꝙ aliqua pars eius mouetur: ſic. n. non moueret ſm̃ ſe, ſed ſm̃ partem. oportet aũt, ſi aliquid mouet ſeipſum non motum ab altero, qđ ſit primo & ꝑ ſe motum. ſicut ſi aliquid eſt calidum non ab alio, oportet ꝙ ſit primo & ꝑ ſe calidum. Hoc ergo dato ꝓcedit ad ꝓpoſitum oñdendum dupliciter. Primo quidem excludendo illud, vñ maxime videri poſſet ꝙ aliquid nõ ab alio moueatur, Secundo directe oñdendo, ꝙ nihil põt à ſeipſo moueri ibi. {Amplius aũt quod à ſeipſo mouetur, &c.} Id aũt, ex quo maxime vr̃, ꝙ aliquid non moueatur ab alio, eſt, quia non mouetur ab aliquo exteriori, ſed ab ipſo interiori principio. Dicit ergo primo, ꝙ opinari quod A B moueatur à ſeipſo, ꝑꝑ hoc ꝙ totũ mouetur, & nõ mouetur ab aliquo exteriori, ſimile eſt ac ſi aliquis diceret, ꝙ mobile, cuius vna pars mouẽ, & alia mouet, moueat ſeipſum ꝑꝑ hoc, ꝙ non diſcernitur q̃ pars ſit mouens, & quæ ſit mota, ſicut, ſi hm̃oi mobilis, qđ eſt D E Z, pars. quæ eſt D E, moueat partẽ q̃ eſt E Z, & non videatur quæ pars earum ſit mouens, & quæ ſit mota. Vult aũt per primum mobile A B, qđ totum mouetur, & à principio interiori mouente, intelligi aliquod corpus animatum, quod totum mouetur ab aĩa. Per mobile autem D E Z vult intelligi corpus aliquod quod non totum mouetur, ſed vna pars eius corporalis eſt mouens, & alia mota, in quo quidẽ mobili manifeſtum eſt quod id quod mouetur ab alio mouetur: & ex hoc vult ſimile oſtendere de corpore animato, quod vr̃ mouere ſeipſum. Hoc. n. ei cõuenit inquantum vna pars aliam mouet, ſ. anima corpus, vt in Octauo plenius oſtendetur. Secundo ibi.

Tex. 3. ſecũda. 9.

Tex. 2.

Demonſtratio probans, omne quod mouetur ab alio moueri, quamuis non appareat ipſum mouens

ARGV. *Deinde quod à ſeipſo mouetur, id nunquam ex eò moueri*

A *deſinet, quia aliquid aliud ſtetit, moueriq́; ceſſauit.* Igitur ſi *quid ex eò moueri deſinit, quia quippiam aliud ſtetit, id ab alio moueatur neceſſe eſt.* Hoc. n. *patefacto, omne quod mouetur ab aliquo moueatur neceſſe eſt.* Cùm *enim ipſum* A B *moueri ſit ſumptum, diuiſibile erit profecto. omne nãq; quod mouetur diuiſibile eſt. Sit igitur diuiſum in* C. Igitur B C *quieſcente, & ipſum* A B *quieſcat neceſſe eſt.* Quod *ſi non quieſcat mente ſumatur moueri.* B C *igitur quieſcente,* A C *mouetur.* Non *ergo per ſe mouetur ipſum* A B. *at per ſe primo moueri ſupponebatur.* Patet *igitur* B C *quieſcente, &* A B *quieſcere, at tunc ceſſare moueri. At ſi quid ex eo moueri deſinit, quia quieſcit aliud, id ab alio plane mouetur. Patet igitur omne quod mouetur, ab aliquo motũ cieri.* Omne *enim, quod mouetur eſt, ut patuit, diuiſibile, parteq́; quieſcente, & totum ipſum quieſcet.*

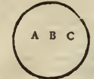
B *Amplius qđ à ſeipſo mouetur, nullo mõ pauſabit cũ mouetur, in ſtando aliquid alterum, qđ mouetur.* Neceſſe *eſt ergo, ſi aliquid pauſat qđ mouetur in ſtando aliquid alterum, hoc ab altero moueri.* Hoc *aũt manifeſto facto, neceſſe eſt oẽ qđ mouetur, moueri ab aliquo,* Quoniam. n. *acceptũ eſt* A B *moueri diuiſibile erit. oẽ. n. quod mouetur diuiſibile eſt.* Diuidatur *igitur in* C. *neceſſe igitur* B C *quieſcente, quieſcere &* A B. Si. n. *non, accipiatur moueri:* B C *igitur quieſcẽte: mouebitur utiq;* A C *non ergo mouetur ꝑ ſe* A B, *ſed conceſſum eſt ꝑ ſeipſum moueri primũ.* Manifeſtũ *igitur* ꝙ B C *quieſcente, quieſcet &* A B, *& tunc pauſabit qđ mouetur.* Sed, *ſi aliquid in quieſcẽdo aliud ſtat, & pauſat moueri, hoc ab altero mouetur.* Manifeſtum *eſt igitur,* ꝙ *omne, qđ mouetur ab aliquo mouetur, & non à ſe.* Diuiſibile. n. *eſt omne qđ mouetur, & parte quieſcente, quieſcet totum.* T.c. 2.

C Oſtẽdit directe, ꝙ omne quod mouetur ab alio mouetur, tali ratione. Omne quod mouetur à ſeipſo, nõ quieſcit à ſuo motu, per quietem cuiuſcunq; alterius mobilis. & hoc accidit quaſi per ſe notum. Ex hoc autẽ vlterius cõcludit, quòd, ſi aliquod mobile quieſcit ad quietem alterius, quòd hoc mouetur ab altero. Hoc autem ſuppoſito, cõcludit quòd neceſſe eſt, omne quod mouetur, ab aliquo alio moueri. Et quòd hoc ſequatur ex præmiſſis, ſic probat. Illud mobile, quod ſuppoſuimus à ſeipſo moueri, ſcilicet A B, oportet diuiſibile eſſe, quia omne quod mouetur eſt diuiſibile, vt ſupra probatum eſt. &, quia diuiſibile eſt, nullum inconueniens ſequitur, ſi diuidatur. Diuidatur ergo in puncto C, ita ꝙ vna pars eius ſit B C, & alia A C. ſi ergo B C eſt pars eius, quod eſt A B, neceſſe eſt quòd quieſcente B C parte, quieſcat totum A B. Si ergo non quieſcat

Qđ quieſcit ad alterius quietẽ, ab alio moueri neceſſe eſt.

D totum quieſcente parte: accipiatur ꝙ totum moueaẽ, & vna pars quieſcat: ſed, quia pars ponitur quieſcere, non poterit poni totum moueri niſi rõne alterius partis. ſic ergo BC quieſcente, quod eſt vna pars, mouetur A C, quod eſt alia pars: ſed nullum totum. cuius vna ſola pars mouetur, mouetur primo & per ſe: non ergo mouebitur A B primo & per ſe: quod erat ſuppoſitũ. Ergo oportet ꝙ B C quieſcente, quieſcat totum A B. Et ſic illud quod mouetur pauſabit} .i. deſinet moueri ad quietem alterius. Sed ſupra habitũ eſt, ꝙ, ſi aliquid quieſcit & deſinit moueri ad quietem alterius, hoc ab altero mouetur: ergo A B ab altero mouetuř. Et eadẽ ratio eſt de quolibet alio mobili, quia omne quod mouetur eſt diuiſibile. & eadem rõne oportet ꝙ quieſcente parte quieſcat totum. Manifeſtũ eſt ergo, ꝙ omne, quod mouetur, ab aliquo alio mouetur.

Demonſtratio probans, ꝙ ceſſans à motu per ceſſationem alterius, ab alio mouetur.

Obiicit Galenus cōtra Ariſto. demonſtrationem.

Contra iſtam autem Ariſto. probationem multiplr obiicitur. Obiicit.n. Galenus contra hoc quod dicit Ariſto. ꝙ, ſi vna tantum pars mobilis moueatur, & reliqua quieſcat, ꝙ totum non per ſe mouetur. dicens hoc eſſe falſum, quia ea quæ mouētur ſm partem, per ſe mouentur. Sed deceptus eſt Galenus ex æquiuocatione eius quod eſt per ſe. Per ſe enim qñq; ſumitur ſm ꝙ opponitur ei tantum quod eſt per accidens, & ſic quod mouetur ſm partem mouetur per ſe, vt Gal. intellexit. Qñq; vero ſumitur ſm ꝙ opponitur ſimul ei, quod eſt per accidens, & ei quod eſt ſm partem. & hoc dicitur non ſolum per ſe, ſed etiam primo. Et ſic accipit per ſe Ariſto. hic. quod patet. quia, cum concluſiſſet {non ergo mouetur per ſe A B} ſubiungit. {Sed conceſſum eſt ꝙ per ſeipſum moueri primum.} Sed magis vrget obiectio Auicē. qui obiicit contra hanc rationem, dicens eam procedere ex ſuppoſitione impoſsibilis, ex quo ſequitur impoſsibile, & non ex eo ꝙ ponitur aliquid à ſeipſo moueri. Si.n. ponamus aliquod mobile à ſeipſo moueri primo & per ſe, naturale eſt ei ꝙ moueatur & ſm totum & ſm partes. Si ergo ponatur ꝙ aliqua pars eius quieſcat erit poſitio impoſsibilis. & ex hac poſitione ſequitur impoſsibile, ad quod Ariſt. inducit, ſ. ꝙ totum moueatur in primo & per ſe, vt poſitum eſt. Huic autem obiectioni poſſet aliquis obuiare dicendo, ꝙ licet impoſsibile ſit partem quieſcere ſm determinatam naturam, inquātum eſt corpus talis ſpeciei, vtputa cœlum vel ignis: non eſt tñ impoſsibile, ſi ratio cōis corporis conſyderetur: quia corpus, inquantum corpus, non prohibetur quieſcere vel moueri. Sed hanc reſpōſionem excludit Auic. dupl̃r. Primo quidem, quia pari ratione poſſet dici de toto corpore, quod non prohibetur quieſcere, ex hoc ꝙ corpus eſt, ſicut dicitur de parte. & ita ſuperfluum fuit aſſumere ad probationem ꝓpoſiti diuiſionem mobilis & quietem partis. Secundo, quia aliqua propoſitio ſimpliciter redditur impoſsibilis, ſi prædicatum repugnet ſubiecto ratione dr̃iæ ſpecificæ, quāuis non repugnet ei ratione generis. Eſt.n. impoſsibile ꝙ homo ſit irrationalis, quāuis non impediatur, irrationalem eſſe ex hoc, ꝙ eſt animal. Sic igit̃ ſimpliciter impoſsibile eſt, ꝙ pars corporis, mouentis ſeipſum quieſcat, quia hoc eſt contra rōnem talis corporis, licet non ſit cōtra rationem cōem corporis. Hac igitur rñſione remota, Auerrois aliter ſoluit, & dicit, ꝙ aliqua conditionalis poteſt eſſe vera, cuius añs eſt impoſsibile, ſicut iſta, ſi homo eſt aſinus eſt aīal irrationale. Concedendum eſt ergo, ꝙ impoſsibile eſt, ꝙ, ſi aliquod mobile ponitur mouere ſeipſum, ꝙ vel totum vel pars eius quieſcat: ſicut impoſsibile eſt ignem nō eſſe calidum, propter hoc ꝙ eſt ſibiipſi cauſa caloris. Vnde hæc conditionalis eſt vera, ſi mobilis mouētis ſeipſum pars quieſcit, totum quieſcit. Ariſt. autem, ſi verba eius diligenter conſyderentur, nunquam vtitur quiete par-

Obiectio Auicen.

Excluſio reſpōſionis ad rōnes Auic.

Propō tūc redditur impoſsibilis cū prædicatū repugnat ſubiecto rōne differentiæ ſpecificæ, quāuis nō repugnet ei rōne generis.

E tis, niſi per locutionem habentem vim conditionalis propoſitionis. Non.n. dicit ꝙ quieſcat B C. {Sed neceſſe eſt B C quieſcente quieſcere & A B.} Et iterum {quieſcente parte, quieuit totum.} & ex hac conditionali vera, Ariſto. propoſitum demonſtrat. Sed dicit Auerrois, ꝙ iſta demonſtratio non eſt de genere demōſtrationum ſimpliciter, ſed de genere demonſtrationum, quæ dicuntur demōſtrationes ſigni, vel demonſtrationes quia, in quibus eſt vſus talium conditionalium. Eſt autem hæc ſolutio conueniens quantum ad hoc quod dicit de veritate conditionalis. Sed videtur dicendum, ꝙ non ſit demonſtratio quia, ſed propter quid. continet.n. cauſam, quare impoſsibile eſt aliqd̃ mobile mouere ſeipſum. Ad cuius euidentiam ſciendū eſt, ꝙ aliquid mouere ſeipſum nihil aliud eſt, ꝗ̈ eſſe ſibi cauſa motus. quod autem eſt ſibi cauſa alicuius,

Opinio Auer. Quam approbans, ut meliorem, & magis propriam aſſignat.

F oportet ꝙ primo ei conueniat: quia quod eſt primum in quolibet genere eſt cauſa eorum quę ſunt poſt. vnde ignis, qui ſibi & aliis eſt cauſa caloris, eſt primum calidum. Oſtendit autem Ariſt. in Sexto, ꝙ in motu non inuenitur primū, neq; ex parte temporis, neq; ex parte magnitudinis, neq; etiam ex parte mobilis, propter horum diuiſibilitatem. non ergo pōt inueniri primum, cuius motus non depēdeat ab aliquo priori. motus.n. totius dependet à motibus partium, & diuiditur in eas, vt in Sexto probatum eſt. Sic ergo oſtendit Ariſt. cām quare nullum mobile mouet ſeipſum: quia non poteſt eſſe primum mobile, cuius motus nō dependeat à partibus, ſicut ſi oſtenderem, ꝙ nullum diuiſibile poteſt eſſe primum ens: quia eſſe cuiuſlibet diuiſibilis depēdet à partibus, vt ſic hæc conditionalis ſit vera, ſi pars non mouetur, totum non mouetur, ſicut hæc conditionalis eſt vera, ſi pars non eſt, totum non eſt. Vnde & Platonici,

G qui poſuerunt aliqua mouere ſeipſa, dixerunt ꝙ nullum corporeum, aut diuiſibile mouet ſeipſum: ſed mouere ſeipſum eſt tantūmodo ſubſtantiæ ſpiritualis, quæ intelligit ſeipſam, & amat ſeipſam (vniuerſaliter oēs operationes motus appellando) quia & huiuſmodi operationes, ſ. ſentire, & intelligere etiam Ariſt. in Tertio de Anima nominat motum, ſm ꝙ motus eſt actus perfecti. Sed hic loquitur de motu ſm ꝙ eſt actus imperfecti. i. exiſtentis in potentia, ſm quem motum indiuiſibile nō mouetur, vt in Sexto probatum eſt, & hic aſſumitur. Et ſic patet, ꝙ Ariſto. ponens, omne quod mouetur ab alio moueri. à Platone, qui poſuit aliquid mouere ſeipſum, non diſſentit in ſententia, ſed ſolum in verbis. T. 28.

LECTIO II.

H In mouentibus ac motis in infinitum non procedi, ſed primum motum ac motorem dari, tū ſuppoſito, tum ſimpliciter probatur.

Cum autem omne quod mouetur ab aliquo moueatur, neceſſe eſt, & id quod in loco mouetur ab alio moueatur: & id igitur quod mouet ab alio moueatur neceſſe eſt, cum moueatur & ipſum, & hoc ab alio rurſus: at non in infinitum hoc proficiſcitur, ſed ſtabit tandē alicubi, atq; erit quippiam, quod primo cauſa erit ut omnia moueantur. ARGV.

Quoniam autem omne, quod mouetur, ab aliquo mouetur, neceſſe eſt & omne, quod mouetur in loco, moueri ab altero. & mouens igitur ab altero, quoniam & ipſum mouetur, & iterum hoc ab altero: non autem in infinitum abibit, ſed ſtabit alicubi, & erit aliquid, quod primo cauſa erit motus. T. c. 3.

Poſtꝗ̈

Poſtquam oſtendit Philoſophus, ꝙ omne quod mouetur, mouetus ab alio, hic accedit ad principale pſopoſitum oſtendēdum, ſ. ꝙ ſit primus motus, & primus motor. Et circa hoc duo facit. Primo proponit qđ in-
T. 4. tendit, Secundo probat pſopoſitum ibi. {Si.n.non eſt, ſed in infinitum procedet &c.} Dicit ergo primo, ꝙ, cùm oſtenſum ſit vſr ꝙ omne quod mouetur, ab aliquo alio mouetus, neceſſe eſt hoc etiam verum eſſe in motu locali, ſ. vt omne quod mouetur in loco, ab altero moueatur. Applicat autem ſpāliter ad motum localem, ꝙ ſupra vſr demonſtratum eſt: quia motus localis eſt primus motuum, vt in Octauo oſtendetur. & ideo ſm hunc motum procedit hic ad demonſtrandū primum motorē. Accipiatur igitur aliquid quod mouetur ſm locum, hoc mouetus ab altero: aut ergo illud alterum mouetur, aut non. ſi non mouetur, habetur propoſitum, i. ꝙ aliquid ſit mouens immobile, qđ eſt proprietas primi mouentis. ſi autem & ipſum mouens mouetur, oportet ꝙ moueatur ab altero mouente, & hoc iterum mouēs ſi & ipſum mouetur, ab alteſo. ſed hoc non poteſt procedere in infinitum, ſed oportet in aliquo ſtare. erit ergo aliquod primum mouens, quod erit prima cauſa motus: ita. ſ. ꝙ ipſum non mouetur, ſed mouet alia. Secundo ibi.

ARGY. *Quod, ſi non ſit ita, ſed ſit in infinitum profectio, moueatur A quidem à B, ipſum autem B moueatur à C, & C rurſus à D, & hoc in infinitum hoc modo proficiſcatur. Cum igitur ſimul moueatur & id quod mouet, ſimal A & B mouebuntur. nam, cùm B mouetur, mouebitur & ipſum A: & item, cùm B mouetur, ipſum C ſanè mouebitur: & ſimiliter, cum C mouetur, mouebitur ipſum D. Motus igitur ipſius A ſimul erit cum motu ipſius B, & cæterorum cuiuſque: & unumquodque igitur ipſorum, & motum cuiuſque poterimus ſumere. Nam & ſi à ſingulis, ſingula ſimul mouentur, non minus tamen uniuſcuiuſque motus unus eſt numero, & non infinitus extremis, cùm omne quod mouetur è quodam ad quoddam proficiſcatur. Fit.n.ut aut numero, aut genere, aut ſpecie ſit idem motus. Numero igitur eum motum dico eundem eſſe, qui in eodem numero tempore. ex eodem in idem numero ſit, ut hiſce, qui hac ex albedine, quæ eſt una numero, hanc in nigredinem, hoc in tempore, quod ſit unum numero ſit. nam, ſi in alio atque alio fiat, unus ſpecie non numero motus erit. Genere autem idem eſt motus, qui eodē in prædicamento, aut in ſubſtantia, aut in alio genere ſit. Specie uero eſt unus, quo ex eodem ſpecie ad idē ſpecie pergitur, ut motus, qui eſt ex albo in nigrum, aut in malum è bono. Hæc autem & in ſuperioribus dicta ſunt. Accipiatur igitur motus ipſius A, & ſit E, & motus ipſius B, & ſit F, & motus item ipſius C atq; D, & ſint G atque H. Sumatur præterea tempus in quo A mouetur, & ſit K. Atque cum definitus ſit motus ipſius A, definitum erit & K tempus, & non infinitum. at A & B, & cæterorum unumquodque eodem in tempore mouebatur. Accidit igitur ut motus E F G H infinitus, in K definito tempore fiat. Eo enim in tempore, quo A mouebatur, & ea omnia infinita, quæ poſt ipſum A collocata deinceps ſunt mouebantur. quare tempore in eodem mouentur. etenim motus ipſius A æqualis aut erit motus ipſius B, aut maior, nihil autem refert. accidit enim omnino, ut infinitus motus tempore fiat finito: hoc autem fieri nequit.*

T.c.44. *Si enim non eſt, ſed in infinitum procedet, ſit A quidem,*
A *quod ab ipſo B moueatur: B uero ab ipſo C: C autem ab ipſo D, & hoc igitur modo in infinitum aſcendat. Quoniam ergo ſimul mouens mouetur & ipſum quod mouetur, manifeſtum eſt, quoniam ſimul mouetur & A & B. cùm enim mouetur A, mouebitur B, & cum mouetur B, & ipſum C, & cum C, ipſum D. erit igitur ſimul motus, qui eſt A & B, & reliquorum uniuſcuiuſq;. & accipere igitur unumquodque iſtorum poterimus. & nāque ſi unumquodque ab unoquoque mouetur, nihil minus unus numero uniuſcuiuſq; eſt motur, & non infiniti in ultimis, quoniam quod mouetur omne, ex quodam in quiddam mouetur, aut numero accidit eundem eſſe motum aut genere, aut ſpecie. Numero quidem* T. c. 5.
igitur dico eundem motum, qui ex eodem in idem numero, & in tempore eodem ſit, ut ex hoc albo, quod eſt unum numero, in hoc nigrum, ſecundum hoc tempus, quod eſt unum
B *numero. ſi.n. ſecundum aliud, non adhuc unus erit numero, ſed ſpecie. Genere autem motus unus eſt, qui in eodem prædicamento ſubſtantiæ uel alterius generis eſt. Specie autem, qui ex eadem ſpecie in idem ſpecie, ut ex albo in nigrum, aut ex bono in malum. hæc autem dicta ſunt & in Prioribus.*
Accipiatur igitur, qui eſt motus ipſius A, et ſit in quo eſt E, T.c.6.
& qui eſt ipſius B, ſit in quo Z, & qui eſt C D, in quo G T. & tempus, in quo moueatur A ſit K. Determinato autem motu ipſius A determinatum erit & tempus, & non infinitum erit, quod eſt K. ſed in eodem tpe motum eſt A B, & reliquorum unūquodq;. Accidit ergo motū, qui eſt E Z G T, cùm ſit infinitus, in tpe finito moueri, quod eſt K: in quo enim A motum eſt, & quæ ſunt ipſius conſequenter omnia mota ſunt infinita. quare in eodem mouetur. Etenim aut æqualis motus erit, qui eſt ipſius A ipſi, qui B, aut maior, differt aūt
C *nihil. penitus.n. infinitum motum in finito tempore accidit moueri: hoc autem impoſſibile eſt.*

Probat qđ ſuppoſuerat. Et circa hoc tria facit. Primo inducit probationem, Secundo oſtēdit probationem eſſe inſufficientem ibi. {Sic igitur videtur &c.} Tertio ſupplet quoddam per quod ratio ſortificaẗ ibi.
{Sed ſi qđ mouetus.} Dicit ergo primo, quod, ſi hoc Tex. 7.
non concedatus, ꝙ ſit aliqua prima cauſa motus (cum Tex. 8.
omne quod mouetur ab alio moueatur) ſequitus ꝙ procedatur in infinitum in mouētibus & motis. & hoc oſtendit eſſe impoſſibile. Sit.n. A quoddam, quod mouetur ſm locum, & moueatur ab ipſo B: B vero a C: C vero à D, & ſic procedatur in infinitum aſcendēdo: manifeſtum eſt autem, ꝙ, cùm aliquid mouet, ex eò quod mouetus, ſimul mouetus mouens & ipſum mobile: ſicut, ſi manus ſuo motu mouet baculum, ſimul
D mouetus manus & baculus. Sic ergo ſimul mouetus B, qn̄ mouetur A, & eadem ſatione qn̄ mouetur B, ſimul mouetus C, & cùm mouetur C ſimul mouetur D. Sic ergo ſimul, & in in eodem tpe eſt motus ipſius A, & oīum aliorum: & poterit ſeorſum accipi motus vniuſcuiuſque horum infinitorum. Et quauis vnumquodq; horum mobilium moueatur ab vnoquoq, mouentiū, nō ita ꝙ vnum ab oībus, ſed ſingula à ſingulis: nihilominus tn̄, licet ſint infinita mouentia & mobilia, tamē vniuſcuiuſq; mobilium motus eſt vnus numero. Et licet oēs motus ſint infiniti numeſo: non tn̄ ſunt infiniti {in vltimis}. i. per priuationem vltimorum, ſed vniuſcuiuſq; motus eſt finitus habens determinata vltima. Et ꝙ vniuſcuiuſq; infinitorum mobiliū motus ſi vnus numero & finitus probat. Quia, cùm omne quoci mouetur, moueatus inter duos terminos, ex quodam. ſ. in

quiddam, neceſſe eſt, ꝙ ſm diuerſum modum identitatis terminorum, etiam ipſe motus ſit diuerſimode vnus, ſ. aut numero, aut ſpecie, aut genere, Numero quidem eſt idem motus, qui eſt ex eodem termino à quo in idem numero, ſicut in terminum ad quem: ita tñ ꝙ ſit etiam in eodem numero tempore: & cũ hoc oportet, ꝙ ſit eiuſdem mobilis numero. Et ad exponendũ quod dixerat, ſubiungit ꝙ motus numero vnus eſt ex eodem in idem, ſicut ex hoc albo, quod ſignificat vnũ numero, in hoc nigrum, quod etiam nominat aliquid idem numero, & ſm hoc tempus determinatum, qđ etiam eſt vnum numero: quia, ſi eſſet motus ſm aliud tempus, licet æquale, non eſſet numero vnus, ſed ſpecie tm̃. Sed motus eſt vnus genere, qui eſt in eodem pdicamento, vel ſubſtantiæ, vel cuiuſcũq; alterius generis, ſicut omnis generatio ſubſtãtiæ eſt eadem genere, & omnis alteratio ſimiliter. Sed motus eſt ſpecie vnꝰ, qui eſt ex eodem ſm ſpeciem, in idem ſm ſpeciem, ſicut omnis denigratio, quæ eſt ex albo in nigrum, eſt eadem ſpecie, & omnis deprauatio, quę eſt ex bono in malum. Et hæc etiam in Quinto dicta ſunt. His igitur duobus ſuppoſitis, ſ. ꝙ ſimul mouetur & mouẽs & motum: & ꝙ poteſt accipi motus vniuſcuiuſq; mobilium tanq̃ finitus & vnus, accipiatur motus huius mobilis qđ eſt A, & ſit E: & motus ipſius B ſit Z, & motus C D, & omnium conſequentium ſit G T. Tempus autem in quo mouetur A, ſit R. Sed, quia motus ipſius A eſt determinatus}.i. finitus, etiam tempus in quo eſt iſte motus, ſ. eſt determinatum & non infinitum: quia ſicut in Sexto oſtenſum eſt, finitum & infinitum ſimul inuenitur in tpe & motu. Ex dictis autem patet, ꝙ in eodem tpe, in quo mouetur A, mouetur & B, & omnia alia: ergo motus omnium qui eſt E Z G T, eſt in tempore finito. ſed iſte motus eſt infinitus, cùm ſit infinitorum. ergo ſequetur ꝙ motus infinitus ſit in tẽpore finito, quod eſt impoſsibile. Hoc autem ideo ſequitur, quia in quo tempore mouetur A, mouentur oĩa alia, quæ ſunt infinita numero. Nec differt quantum ad ppoſitum pertinet, vtrũ motus oĩum mobilium ſit ęqualis velocitatis: aut inferiora mobilia tardius moueanꝫ, & in maiori tempore: quia omnino ſequentur ꝙ motus infinitus ſit in tempore finito. quia vnumquodque mobilium neceſſe eſt ꝙ habeat velocitatem & tarditatem finitam, Hoc autem eſt impoſsibile, ſ. motum infinitum eſſe in tempore finito: ergo & primum eſt impoſsibile, ſ. ꝙ procedatur in mobilibus & mouentibus in infinitum. Secundo ibi.

Motus idem, genere, ſpecie, & numero dicitur.

Demonſtratio, oſtendens per deductionem ad impoſsibile ꝙ non proceditur in infinitum in mouentibus, & motis, ſ. quia infinitum moueretur in finito tempore.

ARGV. *Hoc igitur pacto quod propoſuimus uidebitur demonſtrari. non tamen demõſtratur, quia nullum abſurdum emergit. Fieri enim poteſt ut finito in tempore motus ſit infinitus, non tamen idem, ſed alius atque alius, ſi multa ſint ea, quæ mouentur ac infinita. Quod & in biſce quæ nunc ſumpſimus accidit.*

T.c.7. *Sic igitur uidetur demonſtrari id quod eſt à principio: non tamen demonſtratur propter hoc, quòd nullum inconueniens accidit. Contingit enim in finito tempore infinitum motum eſſe, non eundem autem, ſed alterum & alterum*

E *multis, & infinitis motis. Quod quidem accidit & in his, quæ nunc diximus.*

Oſtendit ꝙ præcedens ratio non efficaciter concludit. & dicit, ꝙ prædicto modo videtur demonſtrari principale propoſitum, ſ. ꝙ non in infinitum procedatur in mouentibus & motis, non tamen efficaciter demonſtratur: quia nullum inconueniens accidit ex pręmiſsis. Contingens eſt enim & poſsibile, ꝙ in tempore finito ſit motus infinitus: ita tñ ꝙ non ſit vnus & idem, ſed alius & alius, inquantum. ſ. infinita ſunt quæ mouentur. nihil. n. prohibet infinita in tempore finito moueri ſimul. Et hoc concludebat ratio prędicta. erant. n. mobilia infinita diuerſa, & ſic motus eorum erant diuerſi, quia ad vnitatem motus nõ ſolum requiritur vnitas temposis & termini, ſed etiam vnitas mobilis, vt in Quinto dictum eſt. Tertio ibi.

F *At ſi id, quod primo mouet in loco, motuq; corpori accommodato, tangere neceſſe eſt id quod mouetur, aut continuum eſſe (ut in uniuerſis fieri cernimus) totum ipſum unũ ex omnibus, aut continuum erit. Id igitur, quod fieri poteſt, eſſe ſumatur, & ſit magnitudo quidem aut continuũ ipſum A B C D, motus autem huius ſit E F G H. Nihil autem intereſt infinitum ſit, an finitum: ſimiliter. n. finito in tẽpore K aut infinitum, aut finitum infinito mouebitur motu: horum autem utrunque eſt impoſsibile. Stabit igitur tandem, ut patet id ipſum & non in infinitum proficiſcetur, ab alio, inquam, ſemper moueri: ſed erit quippiam quod primum motu ciebitur. Nihil autem interſit aliquo ſuppoſito id oſtendi. eo nãque poſito, quod eſſe poteſt, nullum abſurdum accidere oportebit.* ARGV.

Sed, ſi id, quod mouetur primo ſecundum locum, & corporalem motum, neceſſe eſt tangi, aut continuum eſſe mouenti, ſicut uidetur hoc in omnibus contingere, erit. n. ex oĩbus unum ipſum totum, aut continuum. Hoc igitur contingens accipiatur, & ſit magnitudo quidem, aut continuum, in quo ſunt A B C D, huius autem motus eſt E F G H. Differt aũt nihil magnitudinem finitam, aut infinitam eſſe: ſimiliter. n. in finito tempore, quod eſt K, mouebitur aut finita, aut infinita. Horum aũt utrũq; impoſsibile eſt. Manifeſtum igitur ꝙ ſtabit ab aliq̃, & non in infinitum abibit, quod ſemper ab altero, ſed erit aliquid quod primum mouebitur. Nihil autem differat conceſſo quodam hoc demonſtrari. Contingenti enim conceſſo nullum inconueniens poterit accidere. T.c.8. G T.c.9.

Cõtingenti cõceſſo, nullum incõueniens ſequitur.

Oſtẽdit qũo prædicta ratio efficaciam habere poſſit. Et primo qũo habeat efficaciam ex ſuppoſitione facta, Secundo qũo habeat efficaciam ſimpliciter ibi. {Nihil autem differt, &c.} Dicit ergo primo, ꝙ id, qđ localiter & corporaliter mouetur primo & immediate ab aliquo mobili mouente, neceſſe eſt ꝙ tangatur ab eo, ſicut baculus tangitur à manu: vel ꝙ continuetur ei, ſicut cõtinuatur vna pars aeris alteri, & ſicut pars continuatur animali. Et hoc videtur contingere in omnibus, ꝙ mouens ſemper coniũgitur mobili altero iſtorum modorum. Accipiatur ergo alter iſtorum modorum, ſ. ꝙ ex omnibus infinitis mobilibus & mouentibus efficiatur vnum, ſ. ipſum totum vniuerſum ꝑ continuationem quandam. hoc ergo, quia contingens eſt, ſupponatur: & iſtud totum, qđ eſt q̃dam magnitudo et cõtinuũ voceꝫ A B C D: & motus eius voceꝫ E F G H. Et, qa poſſet aliqs dicere ꝙ E F G H erat motus finitorum mobiliũ, & ita non põt eſſe motus totius infiniti: ſubiungit, ꝙ nihil differt q̃tũ ad ꝓpoſitũ ꝑtinet, vtrum H

Superiori figura huius literæ patet intellectus.

acci-

accipiatur finita magnitudo quæ mouet̃, aut infinita. Sicut.n.ſimul qñ mouebatur A, in tempore.ſ.finito, quod eſt K, mouetur quodlibet finitorum mobilium, quæ ſunt numero infinita, ita etiam ſimul in eodem tẽpore mouetur tota magnitudo infinita. Sequitur ergo impoſsibile quodcunq; horum detur, ſiue ꝙ ſit magnitudo finita cõſtans ex magnitudinibus numero infinitis, ſiue ꝙ ſit magnitudo infinita, & motus eius in tempore finito: cum ſit oſtenſum ſupra, ꝙ mobile infinitum non poteſt moueri tempore finito. Ergo impoſsibile ex hoc, ex quo ſequebatur, ſ. ꝙ procedatur in infinitum in mouentibus & motis. Manifeſtum eſt ergo, ꝙ hoc, ꝙ vnum moueatur ab altero, non procedit in infinitum: ſed ſtabit alicubi, & erit aliquod primum mobile, quod.ſ.moueatur ab altero immobili. Et, qa prædicta probatio procedit ſuppoſito quodam.ſ.qđ omnia infinita mouentia & mota continuentur adinuicem, & conſtituant vnam magnitudinem, & ſic poſſet alicui videri ꝙ non ſimpl'r concludatur, ideo ſubiungit ꝙ non differt hanc demonſtrationem proceſſiſſe quodam ſuppoſito: quia ex cõtingenti ſuppoſito, etiam ſi ſit falſum, non poteſt ſequi aliquod impoſsibile. Cùm ergo prædicta rõ ducat ad impoſsibile, illud impoſsibile non ſequitur ex iſto contingenti ſuppoſito: ſed ex alio, quod oportet eſſe impoſsibile, cùm ex eo impoſsibile ſequatur. Et ſic patet ꝙ in demonſtrationibus ad impoſsibile ducentibus, nil refert vtrum accipiatur falſum contingens adiunctum impoſsibili, vel verum. oſtenditur.n.impoſsibile illud, ex quo, cũ adiunctione contingentis falſi, ſequitur impoſsibile, ſicut ex eo impoſsibile ſequeretur adiuncto quodam vero: quia ſicut ex vero non poteſt ſequi impoſsibile, ita nec ex contingenti. Sed poteſt aliquis dicere, ꝙ nõ eſt contingens, omnia mobilia continuari, ſed impoſsibile eſt continuari elementa adinuicẽ, & cùm cœleſtibus corporibus. Sed dicendum, ꝙ alio mõ accipitur contingens & impoſſe cùm demonſtratur aliquid de gñe, & cùm demonſtratur aliquid de ſpecie: quia, cum agitur de ſpecie, oportet accipi vt impoſſe eſſe illud cui repugnat, vel genus, vel dr̃ia ſpeciei, ex quibus rõ ſpeciei conſtituitur. Cùm vero agitur de gñe, accipitur vt contingens oẽ illud, cui non repugnat rõ generis, licet ei repugnet rõ conſtituens ſpẽm. ſicut, ſi loquerer de aĩali, poſſem accipere vt contingens, ꝙ omne aĩal eſſet alatum: ſed, ſi deſcenderem ad cõſyderationem hominis, impoſsibile eſſet hoc aĩal eſſe alatum. Quia igitur Ariſto. hic loquitur de mobilibus & mouentibus in cõi, nondum applicando ad determinata mobilia: eſſe aũt contiguum, vel continuum indifferẽter ſe habet ad rationem mouentis & mobilis, ideo accepit vt contingens, ꝙ omnia mobilia ſint continua adinuicem. Qđ tñ eſt impoſsibile, ſi mobilia conſyderentur ſm ſuas naturas determinatas.

Sicut ex vero nõ ſequitur impoſsibile, ita nec ex contingenti.

LECTIO III.

In motu locali, mouens ſimul eſſe cum eo, quod mouetur monſtratur.

ARGV. *Id autem, quod primum mouet, non ut id gratia cuius cætera ſunt uel fiunt, ſed ut id, unde eſt principium motus, ſimul cum eo eſt quod mouetur. Atq; ſimul dico, quia nihil eſt inter ipſa. Hoc.n.omnibus mouentibus communiter competit, & ſubeuntibus motum.*

PRimum autem mouens, non ſicut cuius cauſa, ſed unde eſt principium motus, eſt ſimul cum eo quod moue- A *tur. Simul aũt dico, quia nihil ipſorum medium eſt. hoc.n. cõmune eſt in omni, quod mouetur, & quod mouet.*

Quia Philoſophus in demonſtratione præcedente ſuppoſuerat, ꝙ mouens eſt contiguum, vel continuum mobili, hoc intendit nunc probare. Et primo oñdit ꝓpoſitum, Secundo probat quoddam, quod in hac ꝓbatione ſupponit ibi. {Qm̃ autem quæ alterant̃, &c.} T. 14. Circa primũ duo facit. Primo proponit intentum, Secundo probat propoſitum ibi. {Qm̃ autem tres ſunt motus.} T. 10. Dicit ergo primo, ꝙ mouens & motum ſunt ſimul. Sed aliquid dr̃ mouere dupliciter vno modo ſicut finis mouet agentem, & tale mouens aliqñ diſtans eſt ab agente, quem mouet: alio modo ſicut mouet id quod eſt principium motus, & de tali mouente hic intelligit. Et propter hoc addidit {non ſicut cuius cã, ſed vnde eſt principium motus.} Item mouens ſicut prin- B cipium motus, quoddam eſt immediatum, & quoddã remotum. Intelligit autem hic de immediate mouẽte, & ideo dixit. {Primum mouens.} vt per primum ſignificetur immediatum mobili, non autem id, quod eſt primum in ordine mouentium. Et, quia in Quinto dixerat, ea eſſe ſimul, quæ ſunt in eodem loco, poſſet aliquis credere ex hoc quod dicit, ꝙ mouens & motum ſimul ſunt, ꝙ, qñ vnum corpus mouetur ab altero, ꝙ oporteat ambo eſſe in eodem loco: & iõ ad hoc excludendum ſubiungit, ꝙ ſimul dicit hic non quidem eſſe in eodem loco, ſed quia nihil eſt medium inter mouẽs & motum, ſm ꝙ contacta vel continua ſunt ſimul, qa termini eorum ſunt ſimul, vel quia ſunt vnum. Et, quia in præcedenti demonſtratione proceſſerat ſolũ de motu locali, poſſet aliquis credere ꝙ hoc haberet veritatẽ ſolum in hmõi motu. Et ideo ad hoc remouendũ ſub- C iungit, ꝙ hoc dictum eſt communiter, ꝙ mouens & motum ſunt ſimul, & non ſpãliter de motu locali, quia hoc eſt cõe in omni ſpecie motus, ꝙ mouens & motũ ſunt ſimul modo expoſito. Secundo ibi.

ARGV. *Cùm autem tres ſint motus, is, inquam, qui ad locum is qui ad qualitatem, & is qui ad quantitatem accommodatur: quorum primus eſt Latio, ſecundus Alteratio, tertius Accretio atq; Decretio, & ea ſanè, quæ mouentur, tria eſſe neceſſe eſt. Atque primo de latione dicamus: hæc enim primus motuum eſt.*

T. c. 10. *Quoniam autem tres ſunt motus, & qui ſecundum locũ, & qui ſecundum qualitatem, & qui ſecundum quantitatem: neceſſe eſt & ea quæ mouentur tria eſſe. Qui quidem igitur ſecundum locum, Loci mutatio: qui uero ſecundum qualitatem, Alteratio: qui uero ſecundum q̃titatem, Augmẽtum uel* D *Decrementum. Primum quidem igitur de loci mutatione dicamus. hæc enim primus motuum eſt.*

Loci mutatio, primus motuum eſt.

Probat propoſitum. Et circa hoc duo facit. Primo enumerat ſpẽs motus, Secundo in ſingulis probat ꝓpoſitum ibi. {Omne igitur quod fertur.} Infra. Oſtendit ergo primo ꝙ tres ſunt motus, vnus ſm locum, qui dr̃ loci mutatio: alius ſm qualitatem, qui dicitur alteratio: alius ſm quantitatem, qui dicitur augmentum & decrementum. Non facit autem mentionem de gñatione & corruptione, quia non ſunt motus, vt in Quinto probatum eſt. Sed, cùm ſint termini motus, ſ. alterationis, vt habitum eſt in Sexto per hoc, ꝙ probatur propoſitum in alteratione, ſequitur etiam idem de generatione & corruptione. Sicut igitur tres ſunt ſpecies motus, ita tres ſunt ſpecies mobilium, & etiam mo-

uentium: & in omnibus eſt verum quod dictum eſt, ſ. ꝙ mouens & motum ſint ſimul, vt oſtendetur in ſingulis. Sed primo hoc eſt oſtendendum in motu locali, qui eſt primus motuum, vt in Octauo probabitur. Secundo ibi,

ARGY. *Omne itaque quod fertur, aut à ſeipſo mouetur, aut ab alio. Si igitur à ſeipſo mouetur, patet, cùm in ipſo ſit id qđ mouet, ſimul eſſe, & id quod mouet, & id quod mouetur: & nihil inter ipſa medium eſſe.*

Omne igitur, quod fertur, aut ipſum à ſeipſo mouetur, aut ab altero. Si igitur à ſeipſo, manifeſtum eſt, quòd cum in ipſo mouens ſit, ſimul mouens & quod mouetur erit, & nullum illius medium.

Oſtendit propoſitum in ſingulis trium prædictorũ motuum. Et primo in motu locali, Secundo in motu T. 11. alterationis ibi. {At vero neq; alterati &c.} Tertio in F motu augmenti & decrementi ibi. {Et quod augetur Secũda. 13. & augens &c.} Circa primum duo facit. Primo oñdit Infra. propoſitum, in quibus magis eſt manifeſtum, Secũdo in quibus magis latet ibi: {Quod autem ab alio mouetur.} Dicit ergo primo, ꝙ neceſſe eſt dicere, ꝙ omne quod mouetur ſm locum, aut mouetur à ſeipſo, aut ab altero. Quòd autem dicit à ſeipſo aliquid moueri, poteſt intelligi dupl̃r. vno modo in ratione partium, ſicut oſtendet in Octauo ꝙ mouentium ſeipſa, vna pars mouet, & alia mouetur. Alio modo primo & per ſe, vt ſcilicet aliquid ſm ſe totum moueat ſe totum, ſicut ſupra probauit, ꝙ hoc modo nihil mouet ſeipſum. Si autem concedatur vtroq; modo aliquid moueri à ſeipſo, manifeſtum erit, ꝙ mouens erit in ſeipſo quod mouetur, vel ſicut idẽ eſt in ſeipſo quod mouetur, vel ſicut pars eſt in toto, vt anima in animali. Et ſic ſequẽ, ꝙ ſimul G ſit mouens, & quod mouetur: ita ꝙ nihil erit ipſorum medium, Secundo ibi,

ARGY. *Sin ab alio mouetur, quatuor modis mouetur. Motus. n. qui ab alio afferuntur quatuor ſunt, Pulſus, Tractio, Volutio, Vectio. Etenim ſit, ut omnes alij ad hos reducantur.*

T. c. 10. *Quod aũt ab alio mouetur, quadrifariam mouetur. Qui n. ſunt ab altero motus, quatuor ſunt: Pulſio, Tractio, Vectio, Vertigo. Et nãq; omnes alios in hos reduci accidit.*

Oſtendit idem in iis, quæ mouentur ſm locum ab alio, de quibus minus eſt manifeſtum. Et circa hoc tria facit. Primo diſtinguit modos, quibus aliquid contingit ab altero moueri, Secundo reducit eos ad duos ibi. Octaua. tex. co. 10. Nona. {Manifeſtum eſt igitur.} Tertio in illis duobus probat propoſitum ibi. {Hoc aũt manifeſtum eſt.} Circa primum duo facit. Primo diuidit modos quibus aliquid H mouetur ab altero, & dicit ꝙ ſunt quatuor, ſ. Pulſio, Tractio, Vectio, & Vertigo. Omnes. n. motus, q̃ ſunt ab alio, reducuntur in iſtos. Secundo ibi.

ARGY. *Pulſio igitur, alia eſt impulſio, alia expulſio. Atq; impulſio quidem eſt, cùm id, quod mouet, non deſerit id quod mouetur, expulſio uero cùm deſerit.*

T. c. 10. *Pulſionis igitur, alia impulſio, alia expulſio. Impulſio quidem eſt cum mouens ei, quod mouetur non deficit: Expulſio, cum expellens deficit.*

Manifeſtat ꝑmiſſos quatuor modos. Et primo manifeſtat pulſionem, quæ eſt cùm mouens facit aliquod mobile à ſe diſtare mouendo. Diuidit autem pulſionẽ in duo, ſ. in impulſionem, & expulſionem. Dr̃ autem E impulſio, qñ mouens ſic pellit aliquod mobile, quod non deficit ipſi deſerendo ipſum, ſed ſimul cum eo tẽdit quò ducit. Expulſio autem eſt, qñ mouens ſic mouet, quod tñ deficit deſerendo ipſum, nec comitatur ipſum vſq; ad finem motus. Secundo ibi.

Vectio autem in tribus eſt motibus. Non. n. per ſe, ſed ꝑ accidens mouetur, quod uehitur. Ex eo nãq; mouetur, quia eſt in eo, uel ſuper id quod mouetur. At id quod uehit, aut pellitur, aut trahitur, aut uoluitur. Patet igitur uectionem tribus in motibus eſſe. ARGY.

Vectio autem in tribus erit motibus. Quod quidem uehitur non ſecundum ſe mouetur, ſed ſecundum accidens. In eo enim quod eſt in eo quod mouetur, aut ſuper id quod mouetur, mouetur ipſum. Vehens autem mouetur, aut pulſum, aut tractum, aut uertigine ductum. Manifeſtum igitur, quo- T. c. 10. F *niam uectio in tribus motibus erit.*

Manifeſtat de vectione, & dicit, ꝙ vectio fundatur in tribus aliis motibus, ſ. pulſione, tractione, & vertigine, ſicut quod eſt per accñs fundatur in eo quod eſt ꝑ ſe. Illud autem, quod vehitur, non mouetur ꝑ ſe, ſed ꝑ accidens: inquantum. ſ. aliquid alterũ mouetur, in quo ipſum eſt, ſicut cùm aliquis vehitur à naui ĩ qua eſt: vel ſuper quod eſt, ſicut cùm aliquis vehitur equo. Illud autem quod vehit mouetur per ſe, eò ꝙ non eſt ꝓcedere in iis, q̃ mouentur per accñs in infinitum. & ſic oportet ꝙ primum vehens moueatur aliquo motu ꝑ ſe, vel pulſu, vel tractu, vel vertigine. Ex quo manifeſtum eſt, ꝙ vectio in tribus aliis motibus continetur. Tertio ibi.

Tractio uero eſt motibus trahẽtis, aut ad ſe, aut ad aliud celerior eius eſt motu quod trahitur, neq; ſeiungitur ab eo- ARGY. G *dem. etenim & ad ſeipſum eſt tractio, & ad aliud. Ad has & cæteræ tractiones eædem ſpecie reducentur: ut inſpiratio, & ſpiratio, & ſputatio, & hæ quibus aut emittuntur corpora, aut accipiuntur. Quarum aliæ ſunt congregationes, aliæ ſegregationes. Et oĩs igitur ad locum accõmodata motio, congregatio eſt nimirum & ſegregatio.*

*Tractio autem eſt, cùm etiam ad ipſum, uel ad alterum uelocior ſit motus trahentis non ſeparatus ab eo qui trahitur. & nãque ad ipſum eſt tractio, & ad alterum. Et reliqui tractus idem ſpecie in hos reducuntur: ut inſpiratio, & expiratio, & ſpuitio, & quicũq; corporum emiſsiui, aut receptiui ſunt: & Spatheſis & * cercisis. Aliud eſt quidẽ ipſorum congregatio, aliud diſgregatio. Et oĩs igitur motus q̃ eſt ſecundum locum, aggregatio & diſgregatio eſt.* * al Radiatio.

Manifeſtat tertium motum, ſ. tractum. Et ſciendum H eſt, ꝙ tractio à pulſione differt, quia in pulſione mouẽs ſe habet ad mobile vt terminus à quo eſt motus eius: in tractu vero ſe habet vt terminus ad quem. illud ergo trahere dr̃, quod mouet alterum ad ſeipſum. Mouere autem aliquid ſm locum ad ſeipſum contingit tripl̃r. vno modo ſicut finis mouet, vnde & finis dr̃ trahere, ſm illud Poetæ, Trahit ſua quemque voluptas: & hoc modo poteſt dici, ꝙ locus trahit id, quod naturaliter mouetur ad locum. Alio modo poteſt dici aliquid trahere, quia mouet id ad ſeipſum alterãdo aliqualiter, ex qua alteratione contingit ꝙ alteratum moueatur ſm locum: & hoc mõ magnes dicitur trahere ferrum. Magnes quomodo ferrum ad ſe trahat, ipſi virtutem alteratiuã imprimendo. Sicut. n. generans mouet grauia & leuia, inquantum dat eis formam, ꝑ quam mouentur ad locum, ita & magnes dat aliquam qualitatem ferro, ꝑ quam mouetur ad ipſum.

ad ipſum. Et ꝙ hoc ſit verum, patet ex tribus. Primo quidem, quia magnes non trahit ferrum ex quacũque diſtantia, ſed ex propinquo. ſi autem ferrum non moueretur ad magnetẽ ſolum ſicut ad finem, ſicut graue ad ſuum locum, ex qualibet diſtantia tenderet ad ipſum. Secundo, quia, ſi magnes alliis perungatur, ferrum attrahere non poteſt, quaſi alliis vim alteratiuam ipſius impedientibus, aut etiam in contrarium alterantibus. Tertio, quia ad hoc ꝙ magnes attrahat ferrum, oportet prius ferrum liniri cũ magnete, maxime ſi magnes ſit paruus, quaſi ex magnete aliquam virtutem ferrum accipiat, vt ad eum moueatur. Sic igitur magnes attrahit ferrum non ſolum ſicut finis, ſed etiam ſicut mouens & alterans. Tertio modo dr̃ aliquid attrahere, qa hoc mouet ad ſeipſum motu locali tm̃. & ſic definitur hic tractio, prout vnum corpus trahit alterum, ita ꝙ trahens ſimul moueatur cum eo quod trahitur. Hoc
B
eſt ergo quod dicit, ꝙ tractio eſt cùm motus trahentis ad ſeipſum vel ad alterum ſit velocior, non ſeparatus ab eo quod trahitur. Dicit autem {ad ipſum vel ad alterum} quia mouens voluntarium poteſt vti altero, vt ſeipſo. Vnde poteſt ab alio pellere ſicut à ſeipſo, & ad aliud trahere ſicut ad ſeipſum. ſed hoc in motu naturali non contingit. Immo ſemper pulſio naturalis eſt à pellente, & tractio naturalis ad trahentem. Addit autẽ {cùm velocior ſit motus} quia contingit qñq; ꝙ id qđ trahitur, etiam per ſe mouetur illuc quo trahitur: ſed à trahente velociori motu compellitur moueri. Et, quia trahens mouet ſuo motu, oportet ꝙ motu trahentis ſit velocior, q̃ motus naturalis eius quod trahitur. Adiungit autem {non ſeparatus ab eo quod trahitur} ad differentiam pulſionis. Nam in pulſione pellens qñq; ſeparatur ab eo quod pellit, qñq; vero non. ſed trahens
C
nunquam ſeparatur ab eo quod trahitur, quinimo ſimul mouetur trahens cum eo quod trahitur. Exponit autem quod dixerat. {Ad ipſum vel ad alterum.} quia contingit eſſe tractionem ad ipſum attrahentem, & ad alterum in motibus voluntariis vt dictum eſt. Et, quia ſunt quidam motus, in quibus non ita manifeſte ſaluatur rõ tractionis, conſequenter oſtendit eos etiam reduci ad hos modos tractionis, quos poſuerat, ſ. ad ſeipſum, & ad alterum. Et hoc eſt quod dicit, ꝙ oẽs alij tractus, qui non noĩantur tractus, reducuntur in hos duos modos tractionis, quia ſunt idem ſpecie cum eis quantum ad hoc, ꝙ motus accipiunt ſpeciem à terminis, quia & illi tractus ſunt ad ſeipſum vel ad alterum, ſicut patet in inſpiratione & expiratione. Inſpiratio.n. eſt attractio aeris, expiratio vero eſt aeris expulſio. & ſimiliter ſpuitio eſt expulſio ſputi. Et ſimiliter dicẽdum
D
eſt de oĩbus aliis motibus per quoſcunq; aliqua corpora extra mittuntur, vel intra recipiuntur: quia emiſſio reducitur ad pulſionem, receptio autem ad attractionem. Et ſimiliter ſphatheſis eſt pulſio, & cerciſis eſt attractio. Spati.n. in Græco dr̃ enſis, vel ſpatha. vnde ſpatheſis, idem eſt quod ſpathatio.i. percuſſio per enſem, quæ ſit pellendo. Et ideo alia litera quæ dicit {ſpeculatio} vr̃ eſſe vitio ſcriptoris corrupta, quia pro ſpathatione, poſuit ſpeculationem. Cerciſis autẽ eſt attractio. Eſt autem cercis in Græco quoddam inſtrumentum, quo vtuntur textores, quod ad ſe trahunt texendo, qđ latinæ dr̃ radius. Vnde alia litera habet {radiatio} horũ enim duorum, & quorũcunq; motuum emiſſiuorum & receptiuorum, aliud eſt congregatio, quod pertinet ad attractionem, quia cõgregans mouet aliquid ad al-
A
terum: aliud eſt diſgregatio, quæ pertinet ad pulſionẽ, quia pulſio eſt motus alicuius ab alio. Sic ergo patet, ꝙ omnis motus localis eſt aggregatio vel diſgregatio, qa motus localis eſt ab aliquo, vel ad aliquid. Et per conſequens patet, ꝙ omnis motus localis eſt pulſio vel tractio. Deinde cum dicit.

Volutio uero ex tractione pulſioneq; componitur. Mouens enim partim pellit, partim trahit id quod motu hoc agitatur. ARGY.

Vertigo autem componitur quidẽ ex tractu & pulſione. hoc quidem pellit mouens, illud autem trahit.

Manifeſtat quid ſit vertigo. & dicit ꝙ vertigo eſt quidam motus compoſitus ex tractu & pulſu. Cum.n. aliquid vertitur, ex vna parte pellitur, & alia trahitur. Deinde cum dicit.

B

Perſpicuum igitur eſt, ſi pellens ac trahens eſt ſimul cum eo quod pellitur atq; trahitur, nihil eſſe inter ea, quorum alterum mouetur, alterum mouet. ARGY.

Manifeſtum igitur eſt q., ſi ſimul pellens & trahens eſt cum eo quod pellitur et trahitur, nullum medium eius quod mouetur, & mouentis eſt.

Oſtendit ꝙ oẽs quatuor motus prædicti ad pulſum & tractum reducuntur: & ꝙ idem eſt iudicium de oĩbus, & de iſtis duobus. Quia.n. vectio conſiſtit in tribus aliis, & vertigo componitur ex pulſu & tractu, relinquitur ꝙ oĩs motus localis, qui eſt ab alio, reducit̃ ad pulſum & tractũ. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ ſi in pulſu & tractu, mouens & motum ſint ſimul. i. ita ꝙ pellens ſit ſimul cum eo quod pellitur, & trahens cum eo quod trahitur: conſequens erit vniuerſaliter verũ eſſe,
C
ꝙ nullum ſit medium inter mouens ſm̃ locum, & motum. Deinde cum dicit.

Hoc & ex definitionibus patet. Nam pulſio quidem eſt, aut ex ſe. aut ex alio in aliud motus. Tractio autem ex alio, uel ad ſe, uel ad aliud. Inſuper compulſio atq; diſpulſio. ARGY.

Hoc autem manifeſtum * {*ex dictis.*} *Pulſio quidem aut à ſeipſo, aut ab alio ad aliud motus eſt. Tractus autem, ab alio ad ipſum, aut ad aliud eſt. Adhuc aũt ſynoſis & dioſis.* *a.l. ex definitionibus.

Probat propoſitum in his duobus motibus. Et primo ponit duas rõnes ad propoſitum oſtendendum, Scđo excludit obiectionem. ibi {Proiectio aũt &c.} *Infra.* Prima autem ratio ſumitur ex definitione vtriuſq; motus, quia pulſio eſt motus ab ipſo mouente, vel ab aliquo alio in aliquid aliud. & ſic oportet ꝙ ſaltem in principio motus pellens ſit ſimul cum eo quod pellitur, dũ
D
pellens, id quod pellitur remouet à ſe, vel ab alio. Sed tractus eſt motus ad ipſum vel ad alterum, vt dictũ eſt, & ꝙ non ſeparatur trahens ab eo quod trahit̃. Ex quo manifeſtum eſt in his duobus motibus, ꝙ mouens & motum ſint ſimul. Secunda rõ ſumitur ex congregatione & diſgregatione. Dictum eſt.n. ꝙ pulſio eſt diſgregatio, & tractio eſt cõgregatio. Et hoc eſt qđ dicit {Adhuc aũt ſynoſis}. i. congregatio, & {dioſis}. i. diuiſio. Non autem poſſet aliquid congregare vel diſgregare, niſi adeſſet his quæ congregantur & diſgregant̃. Et ſic patet ꝙ in pulſione & tractu mouens & motũ ſunt ſimul. Secundo ibi.

Proiectio uero eſt, cum motus celerior ſit naturali motu corporis eius quod fertur, pulſione uehementiore nimirum facta. Quod quidem eouſque fertur, quouſque motus is ue- ARGY.

hementior ſit illo motu, Quæ, cum ita ſint, patet eſſe ſimul id quod mouetur, & id q̃d mouet, & nihil inter ipſa mediũ eſſe.

Proiectio autem, qñ uelocior motus fiat q̃ qui ſecundum naturam lati fortiori facta pulſione: & hoc facto tandiu accidit ferri, quouſq; fortior ſit motus eius quod fert. Manifeſtum igitur, quoniam quod mouetur, & mouens ſimul ſunt, & nullum medium eſt ipſorum.

Excludit quandam obiectionem, quæ accidere poteſt circa pulſionem. De Tractione.n. dictũ eſt, ꝙ motus trahentis non ſeparatur ab eo quod trahitur: ſed in pulſione dictum eſt, ꝙ aliqñ deficit pellens ab eo quod pellitur, & talis pulſio vocatur expulſio, cuius ſpecies eſt proiectio, quæ eſt qñ pellitur cum quadam violentia in remotũ. & ſic in proiectione vr̃, ꝙ id quod proiicitur non ſit ſimul cum proiiciente. Et ideo ad hoc excludendum dicit, ꝙ proiectio eſt qñ motus eius quod fertur ſit velocior q̃ motus naturalis. & hoc propter aliquam fortem impulſionem factam. Cum.n. aliquid proiicitur, ex forti impulſione mouetur aer velociori motu q̃ ſit motus eius naturalis, & ad motum aeris defertur corpus proiectum. Et quãdiu durat aer impulſus, tãdiu proiectum mouetur. Et hoc eſt quod dicit ꝙ facta tali impulſione, tandiu accidit aliquid ferri proiectum, quandiu in aere ſit fortior motus, q̃ eius motus naturalis. Sic ergo remota hac dubitatione, cõcludit ꝙ mouẽs & motũ ſint ſimul, & ꝙ inter ea nihil eſt mediũ.

LECTIO IIII.

Alterans & alteratum ſimul eſſe probatur.

ARGV. *At uero nec inter alterans, & id, quod alteratur, medium quicq̃ cadit. quod quidem ita eſſe per inductionem patere poteſt. In uniuerſis.n. ſit ut id, quod ultimum alterat, & id quod primum alteratur ſint ſimul.*

T.c. 11. *At uero neq; alterati neq; alterantis ullum medium eſt. hoc autem manifeſtum eſt ex inductione. In oĩbus enim ſimul eſſe accidit alterans ultimum, & primum quod alteratur.*

Poſtquam oſtendit in motu locali, ꝙ mouens & motum ſunt ſimul, oſtendit idem in alteratione, ꝙ.ſ. nihil eſt medium alterantis & alterati. Et hoc probat primo per inductionem. In omnibus.n. quæ alterantur, manifeſtum eſt, ꝙ ſimul ſunt vltimum alterãs, & primum alteratum. Vr̃ autem hoc habere inſtãtiam in quibuſdam alterationibus. Sicut cum Sol calefacit aerem ſine hoc ꝙ calefaciat orbes medios planetarũ, & piſcis quidam in rete detentus ſtupefacit manus trahentis rete, abſq; hoc ꝙ ſtupefaciat rete. Sed dicendum eſt, ꝙ paſſiua recipiunt actionem actiuorum ſm proprium modum, & ideo media, quæ ſunt inter primum alterans, & vltimum alteratum, aliquid patiuntur à primo alterante: ſed forte non eodem modo, ſicut vltimum alteratum. Aliquid igitur patitur rete à piſce ſtupefaciente, ſed non ſtupefactionem: quia eius non eſt capax. Et orbes medij planetarum aliquid recipiunt à Sole, ſ. lumẽ, non autem colorem. Secundo ibi.

Obiectio.
An in alteratione, alterans & alteratum ſit ſimul.
Aurea reſponſio.

ARGV. *Omne.n. quale ex eò alteratur, quia ſenſibile eſt. Senſibilia uero ſunt ea, quibus inter ſeſe corpora differunt, ut grauitas, leuitas, durities, mollities, ſonus huius uacuitas, albedo, nigredo, dulcedo, amaritudo, humiditas, ſiccitas, dẽſitas, raritas, & ea quæ inter hæc ſunt. Similiter & cætera, quæ ſenſui ſubiiciuntur, caliditas, inquam, & frigiditas, & lenitas, & aſperitas. Hæc.n. affectus ſunt qualitatis ſubiectæ, & his inter ſe differunt ſenſibilia corpora, aut horum gradibus. atq;, quia aliquod horum patiuntur, alterari dicimus tam animata corpora, q̃ inanimata, & animantium partes, quæ animæ ſunt expertes (caleſiunt.n. aut frigeſiunt, aut dulcia ſiunt, aut amara, aut aliquo alio prædictorum afficiuntur.) Ipſi quoq; ſenſus alterantur: patiuntur.n. Nam ipſorũ actio motus eſt per corpus, patiente aliquid ſenſu. Atq; quibus alterantur inanimata, his uniuerſis animantia etiam alterantur. at quibus animantia alterantur, hiſce non alterantur inanimata. Per ſenſus.n. non alterantur, neq; ſentiunt inanimata, cum alterantur. Nihil tamen prohibet, ut & animantia cum alterantur non ſentiant, qñ non per ſenſus ipſis accidit alteratio, Si igitur affectus quidem ſenſibiles ſunt, per hos autem ſit alteratio, patet iam ſimul eſſe patiens ipſum, atq; affectum, & nihil inter ipſa medium eſſe.*

Quale.n. alteratur, ex eo quod ſenſibile eſt. Senſibilia autem ſunt, quibus differũt corpora ad ſe inuicem, ut grauitas, leuitas, durities, mollities, ſonus, non ſonus, albedo, nigredo, dulcedo, amaritudo, humiditas, ſiccitas, denſitas, raritas, & horum media. ſimiliter autem, & alia quæ ſub ſenſu ſunt, quorum eſt & calor & frigus, & lenitas, & aſperitas. hæc.n. ſunt paſſiones ſubiectæ qualitatis. His.n. differunt ſenſibilia corporum, aut ſecundum aliquod horum magis & minus, & in patiendo aliquid horum (calefacta.n. aut frigefacta, aut dulcefacta, aut amaricata, aut ſecũdum aliquid aliud prædictorum) Similiter & animata corporum, & inanimata, & animatorum, quæcunq; partes ſunt inanimatæ. Et ipſi ſenſus alterantur: patiuntur.n. actio.n. ipſorum motus eſt per corpus patiente ſenſu aliquid. Secundum quæ igitur inanimata alterantur & animata, ſecundum oĩa hæc alterantur. ſecundum autem quæcunq; animata alterantur, non ſecundum hoc alterantur inanimata: ſecundum.n. ſenſus non alterantur, & latet cum alterantur inanimata. Nihil autem prohibet & animata latere cum alterantur, cum non ſecundum ſenſus accidit ipſis alteratio. Si igitur ſenſibiles paſſiones ſunt: oĩs autẽ per has alteratio eſt, ex hoc ergo manifeſtũ eſt, ꝙ paſſio & patiẽs ſimul ſunt, & horũ nullum mediũ eſt. T.c. 12.

Probat idem per rõnem, quę talis eſt. Omnis alteratio eſt ſimilis alterationi, quæ ſit ſm ſenſum: ſed in alteratione, quæ eſt ſm ſenſum, alterãs, & alteratum ſunt ſimul: ergo & in qualibet alteratione. Primam ſic probat. Omnis alteratio ſit ſm qualitatem ſenſibilem, quæ eſt tertia ſpecies qualitatis. Secundum illa.n. alterantur corpora, quibus corpora ab inuicem differũt: quæ ſunt ſenſibiles qualitates. vt grauitas & leuitas, durities & mollities, quæ percipiuntur tactu: ſonus & non ſonus qui percipiuntur auditu. (Sed tñ: ſi ſonus in actu accipiatur, eſt qualitas in aere, conſequens aliquem motum localem, vnde non vr̃ ſm huiuſmodi qualitatem eſſe primo & per ſe alteratio. ſi vero ſonus in aptitudine accipiatur, ſic per aliquam alterationem ſit aliquid ſonabile vel non ſonabile) albedo & nigredo, quæ pertinẽt ad viſum: dulcedo & amaritudo, quæ pertinent ad guſtum: humiditas & ſiccitas, denſitas & raritas, quæ pertinent ad tactum. & eadem rõ eſt de his contrariis, & de mediis horum. Et ſimiliter etiam ſunt alia, quæ ſub ſenſu cadunt, ſicut calor & frigus, & lenitas & aſperitas, quæ etiam tactu comprehenduntur. huiuſmodi.n. ſunt quædam paſſiones ſub genere qualitatis contentæ. & dicuntur paſſiones, quia paſſionem ingerunt ſenſibus, vel quia ab aliquibus paſſionibus cauſantur, vt in Prædicamentis

Capitulo de Qualitate. dicamentis dr̃. Dicuntur autem paſsiones ſenſibilium corporum, quia ſenſibilia corpora ſm huiuſmodi differunt, inquantum.ſ.aut vnum eſt calidum & aliud frigidum, vnum graue & aliud leue, & ſic de aliis: aut inquantum aliquod vnum de præmiſsis ineſt duobus ſm magis & minus. ignis.n.differt ab aqua ſm differẽtiam calidi & frigidi: ab aere vero ſm magis & minus calidum. Et etiam ſm hoc attenditur ſenſibilium corporũ differentia, inquantum patiuntur aliquod horum, licet non ſit in eis naturaliter. ſicut dicimus differre calefacta ab infrigidatis, & ea quæ fiunt dulcia ab his quæ fiunt amara, per aliquam paſsionem, & non ex natura. Alterari autem ſm huiuſmodi qualitates eſt oĩum corporum ſenſibilium, tam animatorum q̃ inanimatorũ. {Et quia in corporibus animatis quædam partes ſunt animatæ,} .i.ſenſitiuæ, vt oculus & manus, {quædam autem inanimatæ,}.i.non ſenſitiuæ, vt capilli & oſſa. vtræq; partes ſm huiuſmodi qualitates alterantur: quia ſenſus ſentiendo patiuntur. actiones.n.ſenſuum, vt auditio, & viſio ſunt quidam motus per corpus cum aliqua ſenſus paſsione. Non.n.ſenſus habent aliquam actionem, niſi per organum corporeum: corpori autẽ cõuenit moueri & alterari. vnde paſsio & alteratio magis proprie dr̃ in ſenſu q̃ in intellectu, cuius operatio non eſt per aliquod organum corporeum. Sic igitur patet, ꝙ ſm quaſcunq; qualitates, & ſm quoſcunq; motus alterantur corpora inanimata, ſm eoſdem motus, & eaſdem qualitates alterantur corpora animata: ſed non conuertitur, quia in corporibus animatis inuenitur alteratio ſm ſenſum, quæ non inuenitur in corporibus inanimatis. non.n.corpora inanimata cognoſcunt ſuam alterationem, ſed latet ea. quod non accideret ſi ſm ſenſum alterarentur. Et ne aliquis hoc reputaret impoſsibile, ꝙ aliquid alteraretur ſm ſenſibilem qualitatem abſq; ſenſu alterationis, ſubiungit ꝙ nõ ſolum hoc eſt verum in rebus inanimatis, ſed hoc contingit etiam in rebus animatis. Nihil.n.prohibet, ꝙ etiam animata corpora lateat cum alterantur. ſicut cum aliqua alteratio accidit in ipſis abſq; alteratione ſenſus, vt cum alterantur ſm partes non ſenſitiuas. Ex hoc igitur patet, ꝙ, ſi paſsiones ſenſus ſunt tales, ꝙ nihil eſt medium inter agens & patiens: & omnis alteratio eſt per huiuſmodi paſsiones, quibus alterantur ſenſus: ſequitur ꝙ alterans inferens paſsiones, & alteratum patiens ſint ſimul, & nullum ſit ipſorum medium. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nam huic quidem aer continuus eſt, aeri uero coniungitur corpus. & ſuperficies quidem lumini, uiſui uero lumen coheret. ſimiliter & auditus, ac odoratus primo mouenti coniungitur. Sapor etiam ſimul eſt modo eodem & guſtus. Simili modo fit & in hiſce, quæ ſunt expertia animæ, atque ſenſus id etiam.*

Huic autem aer eſt continuus, aeri uero continuatur corpus. & ſuperficies quidem terminatur ad lumen, lumen autem ad uiſum. Similiter & auditus, & odoratus, & mouens ipſos primum. Eodem autem modo ſimul, & guſtus & ſapor eſt. Similiter autẽ & in inanimatis, & in inſenſibilibus.

T.c.13. Probat ſecũdam, ꝙ in alteratione ſenſus alterans & alteratum ſint ſimul, quia {huic} .ſ.ſenſui, puta viſui {aer continuus eſt} .i.abſq; medio coniunctus. aeri vero corpus viſibile. & ſuperficies quidem viſibilis corporis, quæ eſt ſubiectum coloris {terminatur ad lumẽ} .i.ad aerem illuminatum, qui terminatur ad viſum. Et ſic patet ꝙ aer alteratus, & alterans ipſum ſunt ſimul, &

A ſimiliter viſus alteratus cum aere alterante, & ſimiliter eſt in auditu & in odoratu, ſi comparentur ad id quod primũ mouet, ſ.ad ſenſibile corpus, quia hi ſenſus ſunt per medium extrinſecum. Guſtus autem & ſapor ſunt ſimul: non.n.coniunguntur per aliquod medium extrinſecum. & ſimile eſt de tactu. Et eodem modo ſe habet in rebus inanimatis, & inſenſibilibus, ſ.ꝙ alterans & alteratum ſunt ſimul. Deinde cum dicit.

Quod augetur, & id quod auget eodem modo ſe habent. Accretio nãq; quædam additio eſt: quare ſimul ſunt quod auget, & quod augetur. & in diminutione eodem modo. Cauſa nãq; decretionis ablatio quædam eſt. Patet igitur nihil eſſe medium inter id, qđ ultimũ mouet, & id qđ primo mouetur. ARGY.

Et quod augetur, & augẽt. appoſitio.n. quædam eſt augmentum. quare ſimul ſunt, & quod augetur & augens. & B *Decrementum. decrementi.n.cauſa eſt ablatio quædam. Manifeſtum igitur eſt, quod mouentis ultimi & moti primi nullum eſt medium.*

Probat idem in motu augmenti & decrementi. Et primo in motu augmenti. Oportet.n.quod augetur & auget eſſe ſimul, quia augmentatio eſt quædam appoſitio: per appoſitionem.n.alicuius quanti aliquid augetur. Et ſimiliter eſt in decremento, quia cã decrementi eſt quædam ſubtractio alicuius quanti. Et poteſt intelligi hæc probatio dupliciter. vno modo, ſm ꝙ ipſum quantum appoſitum vel ſubtractum eſt proximũ mouens illis motibus. Nam & Ariſt. dicit Scđo de Anima. ꝙ caro auget prout eſt quãta, & ſic manifeſte ſimul cũ mouente motum eſt. non.n.poteſt aliquid apponi vel ſubtrahi alicui, ſi non ſit ſimul cum eo. Procedit etiam hæc ratio de principali agente. Appoſitio.n.oĩs congre C gatio quędam eſt: ſubtractio vero diſgregatio quędam. Supra autem oſtenſum eſt, ꝙ in motu congregationis & diſgregationis mouens & motum ſunt ſimul. vnde relinquitur, ꝙ etiam in motu augmenti & decrementi. Et ſic vlterius concludit vniuerſaliter, ꝙ inter vltimum mouens & primum motum nihil eſt medium.

LECTIO V.

Quæcũq; alterantur, ꝙ non ſecundum primæ, vel quartæ ſpeciei qualitates, ſed ſecundum ſenſibiles tantum alterentur: oſtenditur.

Deinceps autem uniuerſa, quæ alterantur, à ſenſibilibus alterari: & eorum alterationem eſſe duntaxat quæ per ſe ab hiſce pati dicuntur, per hæc contemplemur oportet. ARGY.

Quòd autem ea, quæ alterantur, alterantur omnia à ſenſibilibus: & ſolum horum alteratio eſt, quæcũq; T.c.14. D *ſecundum ſe dicuntur pati ab his, ex his conſyderabimus.*

Quia in præcedenti ratione Philoſophus ſuppoſuerat, quòd omnis alteratio ſit ſm ſenſibilia, hoc intendit hic probare. Et primo proponit quod intendit, Secundo probat propoſitum. ibi {Aliorum.n.maxime.} Dicit ergo primo, ꝙ ex ſequentibus conſyderandum eſt, T.c.15. ꝙ oĩa quæ alterantur, alterantur ſm qualitates ſenſibiles: & per conſequens illis ſolum competit alterari, quę per ſe patiuntur ab huiuſmodi qualitatibus. Scđo ibi.

Maxime nãq; quiſpam in figuris, formis, atque habitibus, & horum deiectionibus, aquiſitionibusúe alterationem eſſe exiſtimabit. uidetur.n. in his alteratio eſſe uerum non eſt ſed cum quædam alterantur hæc fiunt. cum denſatur, inquam, aut rarefit, aut calefit, aut frigefit materies ipſa: ſed alteratio non eſt. ARGY.

T.c.15. *Aliorum.n.maxime utiq; quis exiſtimabit, in figuris & formis & habitibus, & horum remotionibus & acceptionibus alterationem eſſe. Nõ eſt autem neq; in his, ſed fiunt hæc, cum quædam alterantur. denſata.n. aut rarefacta, aut cum fiat calida, aut frigida materia: alteratio autem non eſt.*

Probat propoſitum arguendo à maiori. Quod quidem primo ponit, Secũdo quædam quæ ſupponit probat. ibi {Ex quo quidem.n.&c.} Infra. Dicit ergo primo, ꝙ præter qualitates ſenſibiles maxime vr̃ eſſe alteratio in quarta ſpecie qualitatis, quæ eſt qualitas circa quantitatem, ſ. forma & figura: & in prima ſpecie qualitatis, quæ continet ſub ſe habitus & diſpoſitiones. vr̃.n. ꝙ alteratio quædam ſit per hæc, ꝙ huiuſmodi qualitates de nouo remouẽtur, aut de nouo acquiruntur. non.n. vr̃ hoc ſine mutatione poſſe cõtingere. mutatio autem 5. Lect. 4. te. cõ. 18. ſm qualitatem alteratio eſt, vt ſupra dictum eſt. Sed in prædictis qualitatibus primæ & quartæ ſpeciei, non eſt alteratio primo & principaliter, ſed ſecundario: quia huiuſmodi qualitates conſequuntur quaſdam alterationes primarum qualitatũ. ſicut patet, ꝙ, cum materia ſubiecta denſatur, aut rareſcit, ſequitur mutatio ſm figuram. & ſimiliter cum calefiat, aut infrigidetur, ſequitur mutatio ſm ſanitatem & ægritudinẽ, quæ pertinent ad primam ſpeciem qualitatis. rarum autem & dẽſum, calidum & frigidum ſunt ſenſibiles qualitates. & ſic patet, ꝙ non eſt alteratio in prima & quarta ſpecie qualitatis primo & per ſe. Sed remotio & acceptio huiuſmodi qualitatum. conſequuntur ad aliquam alterationem, quæ eſt ſm ſenſibiles qualitates. Ex quo etiã patet, quare non facit mentionem de ſecunda ſpecie qualitatis, quæ eſt potentia vel impotentia naturalis. Manifeſtum eſt.n. ꝙ potentia vel impotentia naturalis non accipitur aut remouetur, niſi tranſmutata natura, quod fit per alterationem. & ideo hoc quaſi manifeſtum prætermiſit. Secundo ibi.

ARGY. *Non.n. ſtatuæ formam nomine dicimus eius, ex quo forma eſt orta: nec eius etiam ex quo eſt pyramidis, aut lecticæ figura, pyramidem aut lecticam: ſed denominantes, aliud æneum, aliud terreum, aliud ligneum, Quod aut alteratur appellamus. ipſum.n. æs humidum eſſe dicimus, aut calidum, aut durum. Et non ſolum hoc pacto, ſed etiam ipſum humidum, atq; calidum eſſe dicimus, æs affectus nomine materiam nuncupantes. Cum igitur id quidem ex quo eſt forma & figura, & id quod eſt ortum figurarum nomine non dicatur. id uero quod alteratur nomine dicatur affectuum: patet alterationem in ſolis ſenſibilibus eſſe.*

Ex quo quidem.n. eſt forma ſtatuæ, non dicimus formam, neq; ex quo figura Pyramidis eſt, aut lecti: ſed denominantes hoc quidem æneum, illud uero cereum, aliud autem ligneum. quod autem alteratur dicimus. æs quidem.n. humidum eſſe dicimus, aut forte, aut calidum. & non ſolum ſic, ſed humidum & calidum æs, æquiuoce dicentes cum paſſione materiam. Quoniam igitur ex quo quidem forma & figura, & quod factum eſt, æquiuoce non dicuntur cum figuris, quæ ex illo ſunt: quæ autem alterantur cum paſſionibus æquiuoce dicuntur: manifeſtum quòd in ſolis ſenſibilibus alteratio eſt.

Probat quod ſuppoſuerat. Et primo ꝙ non ſit alteratio in quarta ſpecie qualitatis, Secũdo ꝙ nõ ſit in prima. Secũda. 17. ibi {Neq;.n in habitibus &c.} Circa primum ponit duas rões. quarum prima ſumitur ex modo loquen-

E di. Vbi conſyderandum eſt, ꝙ forma & figura in hoc abinuicem differũt, ꝙ figura importat terminationem quantitatis. Figura ac forma diſcrimẽ. Eſt.n. figura quæ termino vel terminis cõprehenditur. Forma vero dr̃ quæ dat eſſe ſpecificum artificiato. Formæ.n. artificiatorum ſunt accidentia. Dicit ergo ꝙ illud, ex quo fit forma ſtatuæ, nõ dicimus formam, i. materia ſtatuæ non prædicatur de ſtatua in principali & recto, & ſimiliter eſt in figura pyramidis vel lecti: ſed in talibus materia prædicatur denominatiue. dicimus.n. triangulum æneum, aut cereum, aut ligneum. & ſimile eſt in aliis. Sed in his, quæ alterantur, & paſſionem prædicamus de ſubiecto: quia dicimus æs eſſe humidum, aut forte calidum: & econuerſo, humidum vel calidum dicimus eſſe æs, æqualiter prædicantes materiam de paſſione, & econuerſo: & dicimus hominem eſſe album, & album eſſe hominem. Quia ergo F in formis & figuris materia non æqualiter dr̃ cum ipſa figura, ita ꝙ alterum de altero dicatur in principali & recto, ſed ſolum denominatiue materia prædicatur de figura & forma: in his autem, quæ alterantur, ſubiectũ & paſſio æqualiter de inuicem prædicantur, ſequitur ergo ꝙ in formis & figuris non fit alteratio, ſed ſolum in ſenſibilibus qualitatis. Sc̃dam rõnem ponit ibi.

Præterea abſurdum eſt, & alio modo dicere. Dicere nãq; hominem alteratum eſſe, uel domum ſumpto fine, ridiculum eſt. Si perfectionem domus aut parietes, aut tegulam, alterationem eſſe dixerimus: & ſi cum parietibus domus clauditur, aut tegitur, ipſam dixerimus alterari. Patet autem alterationem in hiſce non eſſe quæ generantur: atqui nec in habitibus alteratio eſt. ARGY.

Amplius & aliter dicere inconueniens eſt. Dicere.n. hominem alteratum eſſe, aut domum accipientem finem, ridiculum eſt. Si perfectionem domus tectionem, aut laterationem dicimus alterationem eſſe, domo autem laterata aut cooperta alterari domum. Manifeſtum autem eſt quia, quod eſt alterationis, non eſt in his quæ fiunt. T.c.16. G T.c.17.

Et ſumitur à proprietate rei. Ridiculũ.n. eſt dicere, ꝙ homo, vel domus, vel quicquid aliud alteretur ex hoc ipſo ꝙ accipit finem ſuæ perfectionis. puta ſi domus perficitur per hoc ꝙ tegitur, vel per hoc ꝙ lateribus ornatur, aut cooperitur, ridiculum eſt dicere. ꝙ domus alteretur qñ cooperitur, aut lateratur. Eſt etiam manifeſtum ꝙ alteratio non eſt eorum, quæ fiunt inquãtum fiunt: ſed vnũquodq; perficitur, & fit, inquantum accipit formam propriam & figuram. non eſt ergo alteratio in acceptione figuræ & formæ. Ad euidentiam autem harum rationum conſyderandum eſt, ꝙ inter oẽs H qualitates, figuræ maxime conſequuntur & demonſtrãt ſpeciem rerum. Quod maxime in plantis & animalibus patet, in quibus nullo certiori iudicio diuerſitas ſpecierum diiudicari poteſt, ꝙ̃ diuerſitate figurarum. Et hoc ideo, quia ſicut quãtitas propinquiſſime ſe habet ad ſubſtantiam inter alia accidentia, ita figura, quæ eſt qualitas circa quãtitatem, propinquiſſime ſe habet ad formam ſubſtantiæ. Vnde ſicut poſuerunt aliqui dimenſiones eſſe ſubſtãtiam rerum, ita poſuerunt aliqui figuras eſſe ſubſtantiales formas. Et ex hoc contingit, ꝙ imago, quæ eſt expreſſa rei repreſentatio, ſm figurã potiſſime attendatur magis, ꝙ̃ ſm colorem, vel aliquid aliud. Et, quia ars eſt imitatrix naturæ, & artificiatum eſt quædam rei naturalis imago: formæ artificialiũ ſunt figuræ vel aliquid propinquum. & ideo propter ſimilitudinem

Secunda rõ.

tudinem huiuſmodi formarum & figurarum ad formas ſubſtantiales, dicit Philoſophus, ꝙ ſm̃ acceptionẽ formæ & figuræ nõ eſt alteratio, ſed perfectio. Et exinde etiam eſt, ꝙ materia de huiuſmodi non prædicatur niſi denominatiue, ſicut etiam eſt in ſubſtantiis naturalibus. non enim dicimus hominem terram, ſed terrenum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atqui nec in habitibus alteratio eſt. Habitus .n. uirtutes ac uitia ſunt. Virtus autem omnis & uitium ad aliquid eſt, quemadmodum ſanitas temperatio quædam eſt calidorum ac humidorum, aut internorum, aut ad continens. Similiter & pulchritudo & robur ad aliquid ſunt. ſunt .n. diſpoſitiones quædam eius quod præſtantiſſimum eſt, ad id quod eſt optimum. Atq; id præſtantiſſimum dico quod conſeruat, ac circa ipſam naturam diſponit. Cum igitur uirtutes quidem ac uitia ſint ex hiſce quæ ſunt ad aliquid: Hæc autem generationes non ſunt, nec ipſorum ſit generatio nec alteratio omnino: patet circa habitus alterationes non eſſe.*

Neq;.n. in habitibus. habitus .n. uirtutes & malitiæ ſunt. Virtus autem omnis & malitia ad aliquid ſunt, ſicut ſanitas quidem calidorum & frigidorum menſuratio quædam eſt, aut eorum quæ ſunt infra, & ad continens. Similiter autem & pulchritudo & macies ad aliquid ſunt: diſpoſitiones enim quædam perfecti ad optimum ſunt. Dico autem perfecti. qđ ſanat & diſpoſitum eſt circa naturam. Quoniam ergo uirtutes & malitiæ ſunt ad aliquid: hæc autem neq; generationes ſunt, neq; generatio eſt ipſorum, neq; alteratio omnino; manifeſtũ eſt, ꝗ non eſt oĩno, qđ eſt alterationis circa habitus.

Oſtendit ꝙ non eſt alteratio in prima ſpecie qualitatis. Et primo quantum ad habitus, & diſpoſitiones corporis, Scđo quantum ad habitus, & diſpoſitiones
Infra. animę. ibi {Neq; itaq; circa animę virtutes &c.} Circa primum ponit talem rõnem. Habitus, qui ſunt in prima ſpecie qualitatis, etiam corporei, ſunt quędam virtutes
Virtus quid ſit. & malitiæ. Virtus .n. vniuerſaliter cuiuſlibet rei eſt, quę bonum facit hñtem, & opus eius bonum reddit. vnde virtus corporis dr̃, ſm̃ quam bene ſe habet & bene operatur, vt ſanitas. econtrario autem eſt de malitia, vt de ægritudine. Omnis autem virtus & malitia dicuntur ad aliquid. & hoc manifeſtat per exempla. Sanitas .n. quæ eſt quędam virtus corporis eſt, quædam cõmenſuratio calidorum & frigidorũ. Et dico hanc commenſurationem fieri ſm̃ debitam proportionẽ {eorum quæ ſunt infra} .i. humorum, ex quibus componitur corpus adinuicem {& ad continens} .i. ad totum corpus. Aliqua .n. contemperatio humorum eſt ſanitas in leone, quæ non eſſet ſanitas in homine, ſed eius extinctio: quia eam humana natura ferre non poſſet. Commentator autem exponit {ad continens}, ſ. ad aerem continentẽ. Sed primum melius eſt, quia ſanitas animalis non attẽditur per comparationem ad aerem, ſed potius econuerſo, diſpoſitio aeris dr̃ ſana per comparationẽ ad animal. Similiter pulchritudo & macies dicuntur ad aliquid. & ſumitur macies pro diſpoſitione, qua aliquis eſt expeditus ad motũ & actionem. huiuſmodi .n. ſunt quædam diſpoſitiones eius, quod eſt perfectum in ſua natura per comparationem ad optimum, i. ad finem, qui eſt operatio. Sicut .n. dictum eſt, ex hoc huiuſmodi diſpoſitiones virtutes dicuntur, ꝙ bonum faciunt habentem, & opus eius bonum reddunt. dicuntur .n. huiuſmodi diſpoſitiones per relationẽ ad debitum opus, quod eſt optimum rei. Nec oportet exponere {opti-
A mum} aliquid extrinſecum, ſicut quod eſt pulcherrimum aut ſaniſſimum, vt Commentator exponit. accidit .n. pulchritudini & ſanitati relatio, quæ eſt ad extrinſecum optime diſpoſitum: ſed per ſe competit eis relatio, quæ eſt ad bonum opus. Et ne aliquis accipiat perfectum, quod iam adeptum eſt finem, dicit, ꝙ perfectũ hic accipitur hoc, quod eſt ſanatiuum & diſpoſitum ſm̃ naturã. Non autem eſt hic intelligendum, ꝙ hmõi habitus & diſpoſitiones hoc ipſum ꝙ ſunt, ad aliquid ſint: quia ſic non eſſent in genere qualitatis, ſed relationis. ſed, quia eorum rõ ex aliqua relatione dependet. Quia ergo hmõi habitus ad aliquid ſunt: & in ad aliqd nõ eſt motus, neq; generatio, neq; alteratio, vt in Quinto probatum eſt: manifeſtum eſt, ꝙ ad huiuſmodi habitus non eſt alteratio primo & per ſe, ſed eorum tranſmutatio conſequitur aliquam priorem alterationem ca
B lidi & frigidi, aut alicuius hmõi: ſicut etiam relationes eſſe incipiunt per conſequentiam ad aliquos motus.

LECTIO VI.

Circa animæ habitus ac diſpoſitiones, tum motales, tũ intellectuales ꝙ alterationes non ſint, oſtenditur.

At uero neq; circa uirtutes animi, uitiaq; alterationes eſſe uidentur. ARGY. *Virtus nãq; perfectio quædam eſt. unumquodq; .n. maxime tum eſt perfectum, cum propriam uirtutem eſt conſecutum, & maxime ſecundum naturam. ſicut circulus tunc maxime ſecundum naturam eſt, quando maxime circulus eſt. Vitium uero corruptio eſt horum, atq; remotio.*

Neque itaq; circa animæ uirtutes & malitias. Virtus .n. quædam perfectio eſt. unũquodq; .n. tunc maxime perfectum eſt, cum attingit propriæ uirtuti, & tunc eſt T. c. 18.
C *maxime ſecundum naturam. ut circulus tunc maxime ſecundum naturam eſt, cum maxime circulus ſit. Malitia autem corruptio horum, & remotio eſt.*

Poſtquam Philoſophus oſtendit ꝙ non eſt alteratio in prima ſpecie qualitatis quantum ad diſpoſitiones corporis, hic oſtendit idem de habitibus animæ. Et primo quantum ad partem appetitiuam, ſcđo quantum ad partem intellectiuam. ibi {At vero neq; in intelle- T. 20.
ctiua parte.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ non eſt alteratio primo & per ſe in tranſmutatione virtutis & malitiæ, ſecundo ꝙ tranſmutatio virtutis & malitię conſequitur ad quandam alterationem. ibi {Fit T. 19.
quidem igitur.} Concludit ergo ex præmiſsis primo, ꝙ circa animæ virtutes & malitias, quę pertinẽt ad partem appetitiuam, nõ eſt primo & per ſe alteratio. Ideo autem hoc concludendo inducit, quia eiſdem rõnibus
D procedit ad probandum ſequentia, quibus & priora. Ad hoc autem probandum aſſumit quandam propoſitionem, ſ. ꝙ virtus ſit perfectio quędam. quod quidem ſic probat, quia vnumquodq; tunc eſt perfectum, qñ pertingere poteſt ad propriam virtutem. ſicut naturale corpus tunc perfectum eſt, qñ poteſt aliud ſibi ſimile facere: quod eſt virtus naturæ. Quod etiam probat per hoc, quia tunc eſt aliquid maxime ſm̃ naturam, qñ naturæ virtutem habet. virtus .n. naturæ eſt ſignum completionis naturæ. Cum autem aliquid habet complete ſuam naturam, tũc dr̃ eſſe perfectum. quod non ſolum in rebus naturalibus verum eſt, ſed etiam in mathematicis, vt eorũ forma accipiatur pro eorum natura. Tunc .n. maxime circulus eſt, i. perfectus circulus, qñ maxime eſt ſm̃ naturam} .i. qñ habet perfectionem ſuę for-

mæ. Sic ergo patet ꝙ ad perfectionem formæ cuiuſlibet rei conſequatur virtus eius, quia tũc vnumquodq; perfectum eſt, qñ habet ſuam formam}.i.ſuam virtutem. & ita ſequitur ꝙ virtus ſit perfectio quædam. Ex hac autem propoſitione ſic probata Commentator ſic argumentandum dicit. Omnis perfectio eſt ſimplex & indiuiſibilis: ſed in ſimplici aut & indiuiſibili non eſt alteratio, neq; alius motus, vt probatum eſt in Quinto huius: ergo ſm virtutem non eſt alteratio. Sed iſte proceſſus nõ competit in eo quod ſubditur de malitia: quę .ſ. eſt corruptio & remotio perfectionis. Et ſi.n. perfectio ſit ſimplex & indiuiſibilis, recedere tñ à perfectione non eſt ſimplex & indiuiſibile, ſed multipliciter contingens. Neq; eſt etiam conſuetudo Ariſt. vt prætermittat illud, ex quo principaliter concluſio dependet, niſi ex iuxta poſitis intelligi poſsit. Et ideo melius dicẽdum eſt, ꝙ arguendum eſt hic de virtute, ſicut ſupra argumentatum eſt de forma & figura. Nihil.n. dr̃ alterari, qñ perficitur, & eadem rõne, neq; qñ corrumpitur. ſi igitur virtus eſt perfectio quædam, malitia vero corruptio: ſm virtutem & malitiam non eſt alteratio, ſicut neque ſm formas & figuras. Secundo ibi.

ARGY. *Fit igitur cùm aliquid alteratur uirtutis acceptio, uitiiq; deiectio: neutrum tamen horum eſt alteratio.*

T.c.19. *Fit igitur cùm quoddam alteratur, & acceptio uirtutis, & remotio malitiæ: alteratio tamen horum neutrum eſt.*

Oſtendit ꝙ tranſmutatio virtutis & malitiæ conſequitur aliquam alterationem. Et primo proponit qđ intendit. & dicit, ꝙ acceptio virtutis & remotio malitiæ, aut econtrario, fit, cùm aliquid alteratur, ad cuius alterationem conſequitur acceptio & remotio virtutis & malitiæ: ſed tamen neutrum horum eſt alteratio primo & per ſe. Secundo ibi.

ARGY. *Alterari autem aliquid inde patet. nam uirtus quidem aut affectuum eſt uacuitas, aut eorũdem mediocritas quædam. uitium autem, aut eſt omnis affectuum concitatio, aut eſt perturbatio uirtuti contraria.*

Quòd autem alteretur aliquid manifeſtum eſt. uirtus quidem enim, aut impaſsibilitas quædã eſt, aut paſsiuum eſt ſic. malitia autem paſsibilis, aut contraria paſsio uirtuti eſt.

Probat propoſitum. & dicit manifeſtum eſſe ex ſequentibus, ꝙ oporteat aliquid alterari ad hoc ꝙ accipiatur & remoueatur virtus vel malitia. Et hoc vr̃ probare dupliciter. primo quidem ſm duas opiniones hominum de virtute & malitia. Stoici.n. dixerunt virtutes eſſe impaſsibilitates quaſdam, nec poſſe eſſe virtutem in anima, niſi remotis oĩbus paſsionibus animæ, quæ ſunt timor, ſpes, & huiuſmodi. huiuſmodi.n. paſsiones dicebant eſſe quaſdã animæ perturbationes, ſiue ægritudines. virtutem autem eſſe dicebant quandam quaſi tranquillitatem animæ & ſanitatem. Vnde econtrario malitiam dicebant eſſe omnem animæ paſsibilitatem. Opinio vero Peripateticorum ab Ariſto. deriuata eſt, ꝙ virtus conſiſtat in aliqna determinata moderatione paſsionum. Cõſtituit.n. virtus moralis medium in paſſionibus, vt dr̃ in Secundo Ethico. Et ſm hoc etiam malitia virtuti oppoſita non erit qualiſcunq; paſsibilitas, ſed quædam babilitas ad paſsiones contrarias virtuti, quæ.ſ. ſunt ſm ſuperabundantiam & defectum. Cnm vtrumlibet autem verum ſit, oportet ad acceptionem virtutis, ꝙ fiat aliqua tranſmutatio ſm paſsiones, ſ. vel ꝙ paſsiones totaliter remoueantur, vel ꝙ modificen-

E tur. paſsiones autem, cum ſint in appetitu ſenſitiuo, ſm eas contingit alteratio. Relinquitur ergo ꝙ acceptio & remotio virtutis & malitiæ, fit ſecundum aliquam alterationem. Secundo ibi.

Atq; omnino fit, ut uirtus morum in uoluptatibus doloribusue conſiſtat. Voluptas enim aut cùm agimus aut cum recordamur, aut cùm ſperamus efficí ſolet. Atq; ſi eum agimus prouenit, ſenſus eſt cauſa. Si eum recordamur, aut ſperamus, ab ipſo rurſus efficitur. Afficimur.n. uoluptate, aut recordantes ea, quæ nos delectarunt, aut ſperantes euenire ea, quæ nos afficient uoluptate. ARGY.

Et totam moralem uirtutem in uoluptatibus & triſtitiis accidit eſſe. Aut enim ſecundum actum q. uoluptatis, aut per memoriam, aut ſpem. Siquidem igitur ſecundum actum, ſenſus eſt cauſa: ſi uero per memoriã, aut per ſpem, ab ipſo eſt.
F *Aut.n. inſunt qualia paſsi ſumus reminiſcentibus uoluptatis, aut qualia patiemur ſperantibus.*

Probat idem ſic, Omnis virtus moralis conſiſtit in aliqua delectatione & triſtitia. nõ.n. eſt iuſtus, qui non gaudet iuſtis operationibus, & triſtatur de contrariis. & ſimile eſt in aliis virtutibus moralibus. & hoc ideo, quia omnis appetitiuæ virtutis, in qua eſt virtus moralis, operatio terminatur ad delectationem & triſtitiam, cũ delectatio conſequatur ex adeptione eius, in quod appetitus fertur: triſtitia vero ex ſuperuentione eius, quod appetitus refugit. Vnde concupiſcens vel ſperãs delectatur, qñ conſequitur quod cõcupiſcitur vel ſperat: & ſimiliter iratus qñ punit: timens vero & odiens triſtatur, qñ ſuperuenit malum quod refugit. Omnis autem triſtitia & delectatio, vel eſt ſm actum de rep̃ręſenti. vel p memoriam de re pręterita, vel p ſpem de fu-
G turo. Si ergo ſit delectatio ſm actum, huiuſmodi delectationis cauſa eſt ſenſus. non.n. conueniens coniunctum delectationem faceret, ſi non ſentiretur. Similiter autem, ſi ſit delectatio per memoriã vel per ſpem, hoc à ſenſu procedit, dum vel reminiſcitur quales voluptates paſsi ſumus ſm ſenſum in præterito, vel dum ſperamus quales patiemur in futuro. Ex quo patet, quod delectatio & triſtitia ſm partem ſenſitiuam eſt, in qua alteratio accidit, vt ſupra dictum eſt. Si ergo virtus, moralis & malitia oppoſita, in delectatione & triſtitia eſt: ſm delectationem autem & triſtitiam alterari contingit: ſequitur ꝙ acceptio & remotio virtutis & malitiæ ſit conſequenter ad aliquam alterationem. Sed notandum ꝙ ſignanter dicit totam virtutem moralem in delectationibus & triſtitiis eſſe, ad differentiam intellectualis virtutis, quæ etiam ſuam delectationem habet. ſed illa
H delectatio non eſt ſecundum ſenſum. vnde nec contrarium habet, nec ſecundum eam alterari contingit, niſi methaphorice. Deinde cum dicit.

Atqui neq; ad partem intellectiuam animæ alteratio accommodatur. Sciens enim maxime ad aliquid dicitur. hoc autem ita eſſe perſpicuum inde fieri poteſt. Per nullam nãq; potentiam motis fit in nobis ſcientia, ſed prius aliquo orto. Experientia nãque particularium ſcientiam uniuerſalem conſequimur. ARGY.

At uero neque in intellectiua parte animæ eſt alteratio. Sciens enim ad aliquid maxime dicitur. Hoc autem manifeſtum eſt. Secundum enim nullam potentiam motis fit in nobis ſcientia, ſed cum extiterit quidam. Ex ea enim, quæ eſt ſecundum partem experientia, accipimus ul̃em ſcientiam. T.c.20.

Oſtendit

A Oſtendit ꝙ alteratio non eſt in parte animæ intellectiua. Et primo probat hoc in generali, ſecundo in ſpeciali.ibi {Neq, igitur actus.} Circa primum inducit talem rõnem. Sciens maxime dicitur ad aliquid, ſcilicet ad ſcibile, cuius aſsimilatio in ſciente, ſcientia eſt. Hoc autem ſic probat. In nullo alio genere contingit, ꝙ aliquid de nouo adueniat alicui abſq; eius mutatione niſi in ad aliquid. fit.n.aliquid æquale alicui, ipſo non mutato, ſed altero. Videmus autem ꝙ nulla mutatione facta in potentia intellectiua.fit ſcientia, ſed ſolum exiſtente quoddam in ſenſitiua parte: quia.ſ.ex experientia particularium, quæ pertinent ad ſenſitiuã partem: accipimus ſcientiam vniuerſalis in intellectu, Lec. 1. vt probatur in Procemio Meta. & in Secundo Poſte- Lec. 20. riorum. Cùm igitur in ad aliquid non ſit motus, vt ſupra probatum eſt, ſequitur ꝙ non ſit alteratio in acceptione ſcientiæ. Secundo ibi. B

ARGY. *At neq; ipſa operatio gñatio eſt: niſi uiſionem tactumu gñationes quiſpiam dixerit: tale eſt enim ipſa gñatio.*

Neq; igitur actus gñatio eſt: niſi aliquis reſpectionem, & tactum generationes dicat. Huiuſmodi enim actus.

Oſtendit ꝙ non ſit in parte intellectiua alteratio in ſpeciali. Et primo quantum ad conſyderationem iam habentis ſcientiam, quæ eſt ſcientiæ vſus. Secundo Infra. quantum ad primam ſcientiæ acceptionem. ibi {Quæ autem ex principio &c.} Dicit ergo primo, ꝙ ex quo in parte intellectiua non eſt alteratio, non poteſt dici ꝙ ipſe actus ſcientiæ, qui eſt conſyderatio ſit generatio, niſi etiam aliquis dicat, ꝙ exterior inſpectio oculi, & ipſum tangere ſint generationes quædam. Sicut.n. viſus eſt actus viſiuæ potentiæ, & tangere eſt actus tactiuæ potentiæ, ita & conſyderatio eſt actus potẽtiæ C intellectiuæ. actus autem non dicit generationem alicuius principij, ſed magis proceſſum à principio actiuo. vnde ipſum intelligere non eſt generatio vel alteratio. Tamen nihil prohibet aliquem actum conſequi generationem vel alterationem, ſicut ad generationem ignis ſequitur ꝙ calefiat. Et ſimiliter ad immutationem ſenſus à ſenſibili, ſequitur ipſum videre vel tangere. Secundo ibi.

ARGY. *Acceptio autem à principio ſcientiæ nõ eſt generatio, nec alteratio. Ex eo nãque quia perturbationes ſedantur atque tranquilla fit anima, ſciens quiſpiam atque prudens euadit. Quemadmodum igitur cùm experrectus eſt quiſpiam dormiens, aut cùm ab ebrietate ſeſe recepit, aut cùm à morbo conualuit, non factus eſt tunc ſciens, quãquam antea non uti ſcientia poterat operariq; per eam, ſed extincta pertur- D batione, menteq; iam inde ad tranquillitatem redacta, aptus ac idoneus ad ſcientiæ uſum euaſit, ſic etiam cùm à principio oritur in nobis ſcientia, ſimile quid ſanè fieri ſolet. fit enim perturbationis ſedatio, quies atq; tranquillitas quædam accidit eodem, & id quod in pueris natura fieri ſolet. Non.n. diſcere pueri, neq; perinde ſenſibus atq; hi, qui ſunt prouecti magis ætate diſcernere poſſunt. eſt.n. uehemens in eis turbatio atq; motus. Sedantur aũt nonnunquam à natura, nõnunquam ab aliis, deſinantq; turbari, atq; in utriſq; fit ut aliquid alteretur, perinde atq; cũ aliquis experrectus factusq; ſobrius, aptus ad operationem euadit. Patet igitur alterationem in ſenſibilibus, & in parte animæ ſenſitiua, & nullis in aliis niſi per accidens eſſe.*

Quæ autem ex principio acceptio ſcientiæ, non eſt gene- A *ratio neq; alteratio. in quietari enim & reſidere aĩa ſciens fit & prudens. Sicut igitur neq; cùm dormiens excitetur aliquis, aut ebrius pauſet, aut infirmans ordinetur, factus eſt ſciens, quãuis prius non poterat uti, & ſecundum ſcientiam agere, ſed mutata perturbatione, & in ſtatum reueniẽte mente inerat potentia ad ſcientiæ congruitatem. Hoc igitur huiuſmodi aliquid fit ex principio in ſcientiæ exũtia. turbationis.n. quies quædam & reſidentia. Neq; igitur infantes poſſunt addiſcere, neq; iudicare ſenſibus, ſimiliter ut præsbyteri. multa.n. perturbatio circa ipſos, & motus. Statur autẽ & pulſatur turbatio, aliqñ quidem à natura, aliqñ autem ab aliis. in utriſq; autem his alterari aliquid accidit, ſi cum cùm ſurgat & fiat uigilans ad actum. Manifeſtum igitur ꝙ huius ipſum alterationis in ſenſibilibus eſt, & in ſenſibili parte animæ. in alio autem nullo, niſi ſecundum accidens.*

In quieſcendo nãque & ſedando, ſeu ſedenda, anima fit prudens.

B Oſtendit ꝙ in acceptione ſciẽ non eſt gñatio, vel alteratio. Quicquid.n. aduenit alicui ꝑ ſolam quietationem & reſidentiam aliquarum perturbationũ vel motionum, non aduenit per gñationem & alterationem: ſed ſcĩa, quæ eſt cognitio ſpeculatiua, & prudentia, q̃ eſt rõ practica, adueniunt aĩæ per quietationem & reſidentia corporalium motionum & ſenſibilium paſsionum: non ergo ſcĩa & prudentia adueniunt in aĩa per gñationem vel alterationem. Ad huius autem rõnis manifeſtationem ſubiungit exemplum. Ponatur ꝙ aliquis habens ſcĩam dormiat vel inebrietur, aut infirmetur, manifeſtum eſt ꝙ non põt vti ſcĩa, & operari ſᷣm eam. ſed manifeſtum eſt, ꝙ, qñ perturbatio prædicta quieſcit, & mens redit ad ſtatum ſuũ, tunc põt vti ſcĩa, & ſᷣm eam. & tñ non dicimus ꝙ, cùm dormiens excitatur, aut ebrius quieſcit, aut animus infirmantis ad de- C bitum ordinem ꝑ ſanitatem reducitur, ꝙ tunc factus ſit ſciẽs, quaſi ſcĩa de nouo generata ſit in ipſo, quia inerat ei potentia habitualis ad congruitatem ſcĩæ, i. vt reduceretur ad congruum ſtatum, quo vti ſcĩa poſſet. Dicit aũt ꝙ tale aliquid contingit, cùm aliqs à principio acquirit ſcĩam. Vr̃.n. hoc fieri ꝑ hoc ꝙ fit quædam quietatio & reſidentia turbationis, i. inordinatarum motionum, q̃ pueris inſunt, tum ſᷣm corpus, quia natura tota eſt in mutatione ꝑꝑ augmentum: tum etiam ſᷣm partem ſenſitiuam, quia in eis paſsiones dominantur. Vñ hoc qđ dicit {quies} põt referri ad turbationem corporalis motus, q̃ quieſcit natura veniente ad ſtatum. Quod aũt dicit {reſidẽtia} põt referri ad paſsiones partis ſenſitiuæ, q̃ non totaliter quieſcunt, ſed reſident ex hoc, ſ. ꝙ deprimunť ex rõne, non aũt vſq; ad perturbãdam rõnem aſcendunt. ſicut dicimus reſidentiam in liquoribus, qñ id qđ eſt fæculentum deſcendit inferius, D & id qđ eſt ſuperius remanet purum. Hæc eſt igitur cã, quare iuuenes non pñt addiſcere capiẽdo ea q̃ ab aliis dicuntur, neq; ꝑ interiores ſenſus pñt iudicare de auditis, aut de quibuſcũq; eorum cognitioni occurrentibus, ita bene, ſicut ſeniores vel presbyteri, qđ idem eſt. Nam presbyter in græco, eſt idem ꝙ ſenior in latino. Et hoc iõ, quia multa perturbatio & multus motus eſt circa ipſos iuuenes, vt dictum eſt. Sed hmõi turbatio totaliter tolliť, vel etiam mitigatur, aliqñ quidem à natura, ſicut qñ peruenitur ad ſtatum ſenectutis, in quo hmõi motus quieſcunt: aliqñ autem ab aliquibus aliis cauſis, ſicut ab exercitio & conſuetudine, & tunc pñt bene addiſcere & iudicare. Et inde eſt, ꝙ exercitium virtutũ moralium, ꝑ quas hmõi paſsiones refrenãtur, multum valet ad ſcĩam acquirendam. Siue ergo ꝑ na-

Cur iuuenes diſcẽdo, & iudicãdo: & ineptiores ſenibus eſſe dicuntur.

turam, ſiue per exercitium virtutis turbatio paſsionum quieſcat, attendit in hoc quædam alteratio: cū paſsiones hmōi ſint ſm partem ſenſitiuam. Sicut etiam eſt aliqua alteratio corporalis, cùm dormiens ſurgit & fit vigilans, procedens ad actum. Ex quo patet ꝙ acceptio ſcientię, non eſt alteratio, ſed ſequitur alteratioнē. Ex hoc autem vlterius vniuerſaliter concludit, ꝙ alteratio eſt in ſenſibus exterioribus, & in ſenſibilibus, & in tota parte animæ ſenſitiua. quod dicit propter paſſiones interiores. ſed in nulla alia parte animæ eſt alteratio, niſi per accidens. Quod autem Ariſt. hic de acceptione ſciētiæ dicit, videtur eſſe ſm Platonicam opinionem. Poſuit .n. Plato ꝙ ſicut formæ ſeparatæ ſunt cauſæ generationis & exiſtentiæ rerum naturalium, ꝑ hoc ꝙ materia corporalis participat aliqualiter huiuſmodi formas ſeparatas, ita ſunt etiam cauſa ſcientiæ in nobis per hoc, ꝙ anima noſtra eas aliqualiter participat, ita ꝙ ipſa participatio formarum ſeparatarum in anima noſtra eſt ſcientia. Sic enim verum erit ꝙ accipitur ſcientia à principio, non per generationem alicuius ſcientiæ in anima, ſed ſolum per quietationem corporalium & ſenſibilium paſsionum, quibus impediebatur anima ſcīa vti: ſic etiam verum erit, ꝙ nulla mutatione ſacta in intellectu, ad ſolam præſentiam ſenſibilium, quorum experientiam accipimus, fit hō ſciēs, ſicut de relatiuis accidit: quia ſenſibilia ſm hoc non ſunt neceſſaria ad ſcientiam, niſi vt ab eis quodāmodo anima excitetur. Ariſto. autem opinio eſt, ꝙ ſcientia fit in anima per hoc ꝙ ſpecies intelligibiles abſtractæ per intellectum agentem, recipiuntur in intellectu poſſibili, vt dr̄ in Tertio de Anima. Vnde & ibidem dicitur ꝙ intelligere eſt quoddam pati. licet alia ſit paſsibilitas ſenſus & intellectus. Nec eſt inconueniens ꝙ Ariſt. hac opinione Platonis vtatur. Eſt .n. ſuæ conſuetudinis, ꝙ antequam probet ſuam ſententiam, vtatur ſententia aliorum, ſicut in Tertio vſus eſt, ꝙ oē corpus ſenſibile habet grauitatem vel leuitatem ſm opinionē Plat. cuius contrarium ipſe oñdet in Primo de Cœlo.

Generatio ſcīa ſecundum Platonicos.

Secundum Ariſto.

Saluantur tamen & hę rationes ſm opinionem Ariſto. Ad cuius euidentiam conſyderandum eſt, ꝙ ſuſceptiuum aliquod tripliciter poteſt ſe habere ad formam ſuſcipiendam. Qńq; .n. eſt in vltima diſpoſitione ad ſuſceptionem formæ, nullo impædimento exiſtente nec in ipſo, nec in alio, & tunc ſtatim ad præſentiam actiui ſuſceptiuum recipit formam abſq; aliqua alteratione, ſicut patet in aere illuminato ad præſentiam ſolis. Aliquando autem ſuſceptiuum non eſt in vltima diſpoſitione ad ſuſceptionem formæ, & tunc per ſe requiritur alteratio, ſm quam materia diſpoſitionem acquirat, vt ſit propria huic formæ, ſicut cùm de aere fit ignis. Aliquādo vero ſuſceptiuum eſt in vltima diſpoſitione ad formam, ſed adeſt aliquod impedimentum, ſicut cum aer impeditur ad ſuſceptionem luminis, vel per clauſionem feneſtræ, vel per nebulas, & tunc requiritur alteratio vel mutatio per accidens, quæ remoueat prohibens. Intellectus ergo poſsibilis ſm ſe conſyderatus, ſemper eſt in vltima diſpoſitione ad recipiendam ſpeciem intelligibilem. Si ergo non ſit impedimentum, ſtatim ad præſentiam obiectorum, per experimētum acceptorum, aduenit ei ſpecies intelligibilis, ſicut ſpeculo forma ſpecularis ad præſentiam corporis: & ſm hoc procedit prima eius ratio, quia dixit ſcientiam eſſe ad aliquid. Si vero ſit impedimentum, ſicut iuuenibus accidit, oportet huiuſmodi impedimenta auferri ad H

E hoc ꝙ ſpecies intelligibilis in intellectu recipiatur, & ſic per accidens neceſſaria eſt alteratio.

LECTIO VII.

Quæſtione propoſita, vtrum omnis motus omni motui comparabilis ſit, bonæ comparationis conditiones declarat.

Dubitabit autem quiſpiam, ſi ſit omnis motus omni motui comparabilis, necne? Nam ſi ſit, atq; id celeritas ſit, æque quod in tempore æquali ſpatium tranſit æquale, erit aliqua circunferentia æqualis lineæ rectæ & maior etiam atq; minor. Præterea alicui lationi alteratio erit æqualis, cùm in æquali tpe aliud fuerit alteratum, aliud latum. affectus ergo longitudini erit æqualis: at eſſe non poteſt. ARGV.

D*vbitabit autē utiq; aliquis, utrum oīs motus omni comparabilis ſit aut non? Si igitur oīs comparabilis* T.c. 21.
F *eſt, & æqualiter uelox eſt, qđ in æquali tpe per æquale mouetur, erit circularis aliquis æqualis recto, & maior etiam minor. Amplius alteratio, & loci mutatio quædam æqualis, cum in æquali tempore, aliquid quidem alteretur, aliud uero ducatur. erit ergo paſsio æqualis longitudini ſed impoſsibile eſt.*

Poſtquam Philoſophus oſtendit ꝙ in mobilibus & motoribus neceſſe eſt ponere aliquod primum, quia ea, quę ſunt vnius ordinis videntur comparabilia eſſe, & hoc ipſum quod eſt prius & poſterius comparationem importat: vult ex conſequenti inquirere de motuum comparatione. Et circa hoc duo facit. Primo .n. oſtendit, qui motus ſint comparabiles adinuicem. Secundo, qualiter motus adinuicem comparentur. ibi {Quoniam autem mouēs mouet &c.} Circa primum tria facit, primo mouet dubitationem. ſecundo obii- T. 23.
G cit ad partes dubitationis. ibi {Si ergo cum inæquali &c.} Tertio dubitationem ſoluit. ibi {Sed quæcunq; non æquiuoca &c.} Mouet autem dubitationem, primo quidem in communi quærens, vtrum omnis motus ſit comparabilis cuilibet motui, vel non? deinde vero in ſpeciali dubitationem inſerens, primo quidem de motibus vnius generis. quia, ſi omnis motus cuilibet motui ſit comparabilis ſecundum velocitatem & tarditatem: dictum eſt autem in Sexto quòd æqualiter velox eſt, quod mouetur in æquali tempore per æquale ſpatium; ſequetur ꝙ motus circularis ſit æqualis recto, & maior & minor in velocitate. & vlterius, ꝙ linea circularis ſit æqualis lineæ rectæ in quantitate, aut maior & minor: ex quo æque velox eſt, quod per æquale mouetur in æquali tempore. Deinde inſert dubitationem de motibus diuerſorum ge- *Infra. Tertia. 23.*
H nerum. Si enim omnes motus comparabiles ſunt in velocitate, ſequetur ꝙ ſi in æquali tempore hoc quidem alteretur, illud verò moueatur ſecundum locum, ꝙ ſit æqualis in velocitate alteratio loci mutationi. Et vlterius per definitionem æque velocis, ſequetur quòd {paſsio} .i. paſsibilis qualitas, ſecundum quam eſt alteratio, ſit æqualis longitudini ſpatij, quæ pertranſitur per motum localem. quod eſt impoſsibile manifeſte: quia non conueniunt in eadem ratione quantitatis. Secundo ibi.

At .n. cum in æquali tempore quippiam per æqualem mouetur: tum illud æque celere eſt: effectus uero nullus longitudini eſt æqualis. quare nō erit alteratio lationi æqualis nec minor. Quo fit ut non omnis motus ſit comparandus. ARGV.

Si ergo cum in æquali tempore, ſecundū æquale moueatur,

tur, tunc æqualiter uelox eſt: æqualis autem non eſt paſſio omnis longitudini: quare non erit alteratio loci mutationi æqualis, neq; minor. quare non omnis comparabilis.

1 Obiicit ad propoſitam dubitationẽ. & primo quantum ad comparationem alterationis, & loci mutationis. Secundo quantum ad comparationem motus circularis & recti. ibi {In circulo autem & recto &c.} Infra. Cõcludit ergo primo ex præmiſſa rõne ad impoſsibile ducente, contrarium poſito, quaſi dicat. dictum eſt ꝙ inconueniens eſt paſsionem eſſe æqualem longitudini: ſed tunc aliquid eſt æqualiter velox cùm in æquali tpe mouetur per æquale: ergo, cùm nulla paſsio ſit æqualis longitudini, ſequitur ꝙ loci mutatio non eſt æqualis in velocitate alterationi, neque maior aut minor. Ex quo vlterius concludi poterit, ꝙ nõ omnes motus ſint comparabiles. Secundo ibi.

ARGY. *Sed in circulo rectaq; linea: quonam accidet modo? Nam abſurdum eſt, ſi non ſit, ut hoc ſimiliter ſuper circulo, & hoc ſuper recta linea moueatur. Sed continuo celerius alterum, aut tardius moueri neceſſe eſt, quaſi hoc ſit decliue, illud accliue.*

T. c. 22. *In circulo autem, & recto, quomodo continget? Inconueniens enim eſt, niſi ſit circulo ſimiliter hoc aliquid moueri, & hoc in recto. Sed mox neceſſe eſt, aut uelocius aut tardius, ſicut hoc deorſum, hoc autem ſurſum.*

Proſequitur quantum ad aliam partem dubitationis. ſ. de motu circulari & recto. Et prĩo obiicit ad hoc, ꝙ motus circularis ſit æque velox motui recto. Secundo obiicit in contrarium. ibi {Ad vero ſi ſunt comparabilia &c.} Secũda. 23. Circa primum duo facit. Primo obiicit ad propoſitum. Tex. 23. Secundo excludit cauilloſam rationem. ibi {Amplius nihil differt &c.} Obiicit autẽ primo ſic. Motus circularis & rectus ſunt ſpẽs motus localis, ſicut & motus ſurſum & deorſum: ſed ſtatim neceſſe eſt, ꝙ aliquid velocius aut tardius moueatur, ſi vnum mouetur ſurſum, aliud deorſum. vel etiam ſi idem qñque mouetur ſurſum, qñque deorſum. Vr̃ ergo ꝙ ſimiliter oporteat dicere, ꝙ motus rectus ſit velocior aut tardior circulari: ſiue idem ſit quod mouetur circulariter & recte, ſiue aliud & aliud. Eſt autem conſyderãdum ꝙ in hac ratione nõ facit mentionem de graui & leui, ſed de velociori & tardiori: quia hæc rõ ſumitur ex ſimilitudine motus, qui eſt ſurſum, cuius principium eſt leuitas, & motus, qui eſt deorſum, cuius principium eſt grauitas. Quidam aũt exiſtimauerunt grauitatem & leuitatem idẽ eſſe velocitati & tarditati: quod in Quinto remouit. Secundo ibi.

ARGY. *Præterea, nihil refert ad rationem, ſi quiſpiam neceſsitate dixerit eſſe celerius continuo, aut tardius moueri. erit .n. circunferẽtia maior & minor linea recta, quare & æqualis: nam ſi in eodem A tempore, hoc quidem B, illud uero C lineam pertranſiuit, maior erit B linea profecto ipſa linea C: hoc enim pacto celerius mobile definiebatur. Et ſi in minore, igitur æqualem tranſierit, celerius erit: quare pars quædam erit temporis. A in qua celerius mobile partem aliquam tranſit ipſius circunferentiæ B, toto in tempore, mobili tardiore tranſeunte totam lineam C.*

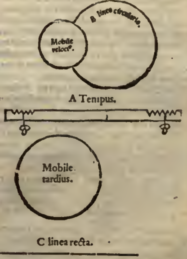
T. c. 23. *Amplius nihil differt in rõne, ſi aliquis dicat neceſſariũ eſſe uelocius mox aut tardius moueri. erit autem maior & minor circularis recta, quare & æqualis. Si. n. in A tempore, hoc ipſum B tranſit, aliud autem ipſum C, maius erit B*

A *ipſo C: ſic enim uelocius eſſe dictum eſt ergo, ſi & in minori æquale, uelocius eſt. Quare erit aliqua pars ipſius A, in quo ipſius B circuli tranſibit, cum in toto A ipſum C.*

Excludit quandam cauilloſam obuiationem. Poſſet enim aliquis propter rõnem præmiſſam concedere, ꝙ motus circularis eſſet, aut velocior aut tardior q̃ rect⁹, non autem æque velox. Et hoc excludit dicẽs, ꝙ nihil differt quantum ad præſentem rationem, ſi aliquis dicat ꝙ neceſſarium eſt ꝙ id, quod mouetur circulariter, moueatur velocius, aut tardius, q̃ id quod mouet̃ recte: quia ſm̃ hoc motus circularis erit maior vel minor in velocitate q̃ rectus. vnde ſequitur ꝙ etiam eſſe poſsit æqualis. Et quòd hoc ſequatur manifeſtat ſic. Sit A tempus, in quo aliquid velocius motum pertranſeat ipſum B qui eſt circulus: aliud autem tardius in eodem tempore pertrãſeat ipſum C, quod eſt recta linea. quia

B ergo velocius in eodem tempore pertranſit maius, ſequetur ꝙ B circulus ſit aliquid maius q̃ C, linea recta (ſic enim ſupra in Sexto definiuimus velocius.) Sed Tex. 22. ibidem etiam diximus, ꝙ velocius in minori tempore pertranſit æquale: ergo erit accipere aliquam partem huius temporis, quod eſt A, in qua corpus, quod circulariter mouetur, pertranſibit aliquam partem huius circuli, quod eſt B, & in eadem parte temporis pertranſibit ipſum C, cùm tamen corpus tardius in toto A tempore pertranſiret totum C. Sequetur ergo ꝙ illa pars circuli ſit æqualis toti C, quia idem pertranſit æquale in æquali tempore. Et ſic linea circularis erit æqualis rectæ: & motus circularis ꝑ conſequens æque velox recto. Deinde cum dicit.

C *Oſtenſio q̃, ſi motus circularis ſit maior uel minor in uelocitate quàm rectus, q̃ poſsit etiam æqualis eſſe.*

D

At uero, ſi comparabilia ſint, accidit id quod nuper eſt dictum, lineam (inquam) rectam æqualem circunferentiæ eſſe. at comparabilia non ſunt: nec igitur motus ipſi comparabiles ſunt. ARGY.

At uero ſi ſunt cõparabilia, accidit modo dictũ, æquale eſſe rectum circulo. ſed cõparabilia non ſunt: neq; ergo motus. T. c. 24.

Obiicit in contrarium. quia, ſi motus circularis & rectus ſunt comparabiles in velocitate, ſequitur quod modo dictum eſt, ſ. ꝙ linea recta ſit æqualis circulo: ꝓ hoc ꝙ ęque velox eſt, quod per ęquale mouetur. ſed linea circularis, & linea recta non ſunt comparabiles, vt poſsint dici ęquales: ergo neq; motus circularis & rectus poſſunt dici ęque veloces. Deinde cum dicit. E

ARGY. *Sed ut uidetur ea cuncta comparabilia ſunt, quæ non æquiuoca ſunt. ueluti cur comparabilia non ſunt, ſtilus & uinum, aut ultima fidium, utrum acutius ſit. quia nãq; æquiuoca ſunt, ideo conferenda non ſunt. Sed ultima fidium, & penultima comparabiles ſunt: quia acutum idem ſignificat in utriſque. non igitur idem eſt celere hic & ibi. multo etiam minus in alteratione, ac latione.*

F *Sed quæcunque non æquiuoca omnia comparabilia ſunt. ueluti cur non comparabile eſt, utrum acutius ſtilus, aut uinum, aut ultima. quia enim æquiuoca ſunt, non comparãtur. ſed ultima, ei, quæ iuxta ultimam comparabilis eſt: quoniam idem ſignificat acutum in utriſque. ergo non idem uelox, hic & hic & ibi. multo autem adhuc minus in alteratione, & loci mutatione.*

Soluit propoſitam dubitationem. Et primo inquirit in communi quid, & cui ſit aliquid comparabile. Secundo adaptat ad propoſitum. ibi {Sic & circa motum &c.} Circa primum tria facit. Primo ponit vnum quod requiritur ad comparationem. Secundo ſecundum. ibi {Aut quia ſunt in alio &c.} Tertio concludit tertium. ibi {Sic ergo non ſolum oportet &c.} Circa primum tria facit. Primo ponit quid requiritur ad cõparationem. Secundo obiicit in contrarium. ibi {Aut primum quidem &c.} Tertio ſoluit ibi. {Aut & in his eadem ratio.} Dicit ergo primo, ꝙ quæcũq; non ſunt æquiuoca, videntur eſſe comparabilia, ita. ſ. ꝙ ſm ea, q̃ non æquiuoce prædicantur, poſsint ea de quibus ꝑdicantur adinuicem comparari. ſicut acutum æquiuoce ſumitur. vno. n. modo dr̃ in magnitudinibus, ſm quem modum angulus dr̃ acutus, & ſtilus acutus. alio modo dicitur in ſaporibus, ſm quem modum vinum dicitur acutum. tertio modo dicitur in vocibus, ſm quem modum vox vltima}. i. ſuprema in melodiis, vel corda in cythara dicitur acuta. Ideo ergo non poteſt fieri comparatio, vt dicatur quid ſit acutius, vtrum ſtilus, aut vinum, aut vox vltima, quia acutum de eis æquiuoce ꝑdicatur. ſed vox vltima poteſt comparari ſm acuitatẽ ei, quæ eſt iuxta ipſam in ordine melodiæ propter hoc, ꝙ acutum non æquiuoce, ſed ſm eandem rationem prædicatur de vtraque. Secundum hoc ergo poterit dici ad propoſitam quæſtionem, ꝙ ideò motus rectus & circularis non comparantur in velocitate: quia velox æquiuoce dicitur hic, & ibi. Et multo minus eſt eadem rõ velocis in alteratione, & loci mutatione, vnde etiã hæc multo minus comparabilia ſunt. Secundo ibi.

Tertia. 29.
Tertia. 27.
Secũda. 29.
T. 25.
T. 26.
Quæ nam cõparabilia ſint, & cõparabilium conditiones.

G

H

An id uerum non eſt, ſi non æquiuoca ſint, comparabilia eſſe. Multum enim idem in aere atque aqua ſignificat. comparabilia tamen non ſunt. Quod ſi hoc non ſit, at duplum eſt unum (eſt. n. id quod rationem duorum habet ad unum) non tamen comparabilia ſunt.

T. c. 25. *Aut primum quidẽ hoc non uerum eſt, q, ſi non ſint æquiuoca, cõparabilia ſunt. multum. n. idem ſignãt in aqua & in aere, & non ſunt comparabilia. Si aũt non, duplum quidem idem (duo. n. ad unum) & non comparabilia ſunt.*

E Obiicit contra id quod dictum eſt: & dicit, ꝙ quantum ad primum aſpectum hoc non videtur eſſe verũ, ꝙ, ſi aliqua non ſunt æquiuoca, ꝙ ſint comparabilia. inueniuntur. n. aliqua non æquiuoca, quæ tamen non ſunt comparabilia. ſicut hoc ipſum, quod eſt multum, ſm eandem rõnem dicitur de aqua, & de aere: & tamen non ſunt comparabilia aer & aqua ſm multitudinem. Si autem non velit aliquis hoc concedere, ꝙ multum idem ſignificet propter eius cõmunitatem, ſaltem concedet, ꝙ duplum, quod eſt ſpecies multiplicis, idem ſignificat in aere & aqua: vtrobique enim ſignificat proportionem duorum ad vnum: & tamen non ſunt comparabilia aer & aqua ſecundum duplum & dimidium, vt dicatur quòd aqua eſt duplum aeris, aut econuerſo. Tertio ibi.

F *An & in his & eadem eſt ratio. Nam & ipſum multum æquiuocum eſt. ſed ſunt quorum & rationes æquiuocæ ſunt. ceu ſi quiſpiam dicat multum id eſſe, quod eſt tantum ac ultra, & æquale æquiuocum. Et ſi forte fuerit & ipſum contimo unum. quòd ſi hoc eſt æquiuocum, & ipſa etiam duo æquiuoca ſunt.*

An & in his eadem ratio. Et nãq; multum æquiuocum eſt. ſed quorũdam & rationes æquiuocæ ſunt. ut ſi dicat aliquis, q, multum eſt tantum, & adhuc aliud tantum, & æquale æquiuocum eſſet: Et unum etiam ſi contingit, ſtatim æquiuocum. ſi autem hoc, & duo. T. c. 26.

Soluit propoſitam obiectionem. Et circa hoc duo facit, Primo ponit ſolutionem, ſecundo confirmat eã, quandam quæſtionem mouendo. ibi {Qm̃ propter quid.} Dicit ergo primo, ꝙ poteſt dici ꝙ in multo & duplo eſt eadem ratio quare non ſunt comparabilia ſecundum ꝙ dicuntur de aqua & aere, quæ dicta eſt de acuto ſm ꝙ dicitur de ſtilo, vino, & voce: quia etiam hoc ipſum, quod eſt multum, æquiuocum eſt. Et, quia poſſet aliquis contra hoc obiicere ex hoc, ꝙ eſt eadem ratio multi ſm quod dicitur de vtroque: ad hoc excludendum ſubiungit, ꝙ etiam {rationes}. i. definitiones quorũdam ſunt æquiuocæ. ſicut ſi dicat aliquis ꝙ definitio multi eſt, quod eſt tantum & adhuc amplius: hoc ipſum quod eſt tantum, & æquale, quod idem eſt, æquiuocum eſt: quia æquale eſt, quod habet vnam quãtitatem. non eſt autem eadem ratio vnius quantitatis in omnibus. Ponitur autem hic ratio multi ſm ꝙ multum importat comparationem, prout opponitur pauco, & non ſm ꝙ accipitur abſolute prout opponitur vni. Et quod dixerat de multo, dicit conſequenter de duplo. Quamuis enim ratio dupli ſit ꝙ eſt proportio duorum ad vnum: tñ iſta etiam ratio continet æquiuocationem: quia forte poteſt dici, ꝙ ipſum vnum eſt æquiuocum. &, ſi vnum æquiuoce dicitur, ſequitur ꝙ duo: quia duo nihil aliud eſt q̃ bis vnum. Eſt autem conſyderandum, ꝙ multa quidem ſm abſtractam conſyderationem vel Logici vel Mathematici non ſunt æquiuoca, quæ tamen ſm concretam rationem Naturalis ad materiam applicantis æquiuoce quodãmodo dicuntur: quia non ſm eandem rõnem in qualibet materia recipiuntur. Sicut quantitatem & vnitatem, quæ eſt principium numeri, non ſm eandem rõnem contingit inuenire in corporibus cœleſtibus, & in igne, & aere, & aqua. Secundo ibi.

Inſta.

Multa vniuoca ſunt abſtracta conſyderatione, q̃ æquiuoca cõtingit eſſe ꝑ Naturalium concretã conſyderationem.

ARGY. *Nam cur alia comparabilia, alia non comparabilia ſunt, ſi natura eſt una?*

Verum

T. c. 27. *Verum propter quid alia comparabilia ſunt, alia uero non, ſiquidem erat una natura?*

Confirmat quod dictum eſt mouendo quandam qõnem. Si.n.dicatur ꝙ ſit vna natura multi & dupli & aliorum huiuſmodi, quæ non ſunt comparabilia, ſicut eorum quæ vniuoce prædicantur, remanet quæſtio, quare quædam, quæ habent vnam naturam, ſunt comparabilia, quędam vero non ſunt comparabilia. Videtur enim ꝙ de ſimilibus debeat eſſe idem iudicium. Deinde cum dicit.

ARGY. *An, quia in alio primo ſunt ſuſceptiuo. Equus igitur & canis comparabilia ſunt, utrum ipſorum albius ſit. Eſt.n. ipſa ſuperficies idem, in qua primo eſt ipſa albedo: & de magnitudine modo eodem. At uox & aqua comparanda non ſunt: in alio nāq; eſt ſuſceptiuo.*

Aut, quia ſunt in alio primo ſuſceptiuo. Equus quidem igitur & canis comparabilia ſunt, utrum albius. In quo.n. primo idem eſt, ſuperficies: & magnitudo ſimiliter. Aqua autem & uox non, in alio nāq; ſubiecto ſunt.

Rñdet ad quæſtionem motam ponendo ſecundũ, quod ad comparationem requiritur. Et circa hoc duo facit. Primo ponit ſecundum, quod requiritur ad comparationem, Secundo oſtendit ꝙ nec iſtud ſufficit. ibi {Aut manifeſtum eſt.} Dicit ergo primo, ꝙ iſta poteſt eſſe rõ quare quædam, quorum eſt vna natura, ſunt comparabilia, quædam vero non: quia, ſi vna natura recipiatur in diuerſis ſm vnum primum ſubiectum, erunt illa adinuicem comparabilia, ſicut equus & canis comparari poſſunt ſm albedinẽ, vt dicatur quod eorum ſit albius, quia non ſolum eſt eadem natura albedinis in vtroque, ſed etiam eſt vnum primum ſubiectum, in quo recipitur albedo, ſ. ſuperficies. & ſimiliter magnitudo eſt comparabilis in vtroque, vt dicatur quod eorum ſit maius: quia idem eſt ſubiectum magnitudinis in vtroque, ſ. ſubſtantia corporis miſti. Sed aqua & vox non ſunt comparabilia ſm magnitudinẽ, vt dicatur ꝙ vox eſt maior q̃ aqua, aut econuerſo: quia licet magnitudo ſm ſe ſit eadem, non tñ eſt idem receptiuum: quia ſm ꝙ dr̃ de aqua, ſubiectum eius eſt ſubſtantia: ſm autem ꝙ dicitur de voce, ſubiectum eius eſt ſonus, qui eſt qualitas. Secundo ibi.

T. 28. *Cur nõ omnia vniuoca cõparabilia ſunt.*

ARGY. *An hoc pacto omnia quiſpiam faciet unum. Vnumquodq; autem in alio dicet eſſe, atq; erit idem æquale, & dulce, & album, ſed in alio ſuſceptiuo.*

T. c. 28. *Aut manifeſtum eſt, ꝙ erit omnia ſic unum facere. in alio autem unumquodq; eſt dicere eſſe, ꝙ erit idem æquale, & dulce, & album, ſed in alio.*

Oſtendit ꝙ nec hoc ſufficit duabus rõnibus. Quarum prima eſt, Si propter hoc ſolum aliqua eſſent cõparabilia, quia eſt ſubiectum indifferens: ſequeretur ꝙ omnia haberent vnam naturam. quia de quibuſcunq; diuerſis poſſet dici, ꝙ non differũt, niſi quia ſunt in alio & alio ſubiecto primo. & ſm hoc ſequeretur, ꝙ hoc ipſum, quod eſt æquale, & quod eſt dulce, & quod eſt album, eſſet vna & eadem natura, ſed differrẽt ſolum per hoc, ꝙ eſt in alio & alio receptiuo, & hoc vr̃ inconueniens, ꝙ omnia habeant vnam naturam. Eſt autem conſyderandum, ꝙ ponere diuerſitatem rerum propter diuerſitatem ſuſceptiui tantum, eſt opinio Platonica, quæ poſuit vnum ex parte formæ, & dualitatem ex parte materiæ: vt tota diuerſitatis ratio ex materiali

Ponere rerum diuerſitatẽ ex diuerſa ſuſceptiuorum natura, Platonicum eſt.

A principio proueniret. Vnde, & vnum, & ens poſuit vniuoce dici, & vnam ſignificare naturam: ſed ſm diuerſitatem ſuſceptiuorum rerum ſpecies diuerſificari. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea, ſuſceptiuum non eſt quoduis, ſed unum unius primum.*

T. c. 29. *Amplius ſuſceptiuum cuiuslibet accidentis non contingens eſt, ſed unum unius eſt primum.*

Secunda rõ. Et eſt, ꝙ nõ quodlibet eſt ſuſceptiuum cuiuſlibet, ſed vnum eſt primo ſuſceptiuum vnius. & ſic forma & ſuſceptiuum adinuicem dicuntur. Si ergo ſunt plura prima ſuſceptiua, neceſſe eſt ꝙ ſint plures naturæ ſuſceptæ. aut, ſi eſt vna natura ſuſcepta, neceſſe eſt ꝙ ſit vnum primum ſuſceptiuum. Deinde cum dicit.

ARGY. B *At uidetur nõ ſolum ea quæ comparantur non æquiuoca eſſe, ſed etiam nec id quod ineſt, nec id, in quo ineſt, differentiam habere oportet. Dico autem hoc modo, color habet diuiſionem. non igitur hoc ipſo ſit comparatio, ueluti utrum magis ſit coloratum non aliquo colore, ſed colore. ut color eſt. ſed albedine ſit.*

Sic ergo non ſolum oportet comparabilia non æquiuoca eſſe, ſed non habere differentiam, neq; quod, neq; in quo. Dico autem, ſicut color habet diuiſionem: non ergo comparabile ſecundum hoc, ut utrum coloratum magis ſit album, q̃ nigrum. hæc.n. comparantur non ſecundum aliquem colorẽ, ſed inquantum color eſt: ſed ſecundum albedinem.

Concludit, ꝙ requiritur tertiũ, ad hoc ꝙ aliqua ſint comparabilia, & dicit ꝙ oportet ea, quæ ſunt comparabilia, non ſolum non eſſe æquiuoca (quod erat primum:) ſed etiam non habere drĩam, neq; ex parte ſub- C iecti primi, in quo aliquid recipitur (quod erat ſecundum:) neq; ex parte eius, quod recipitur, quod eſt forma (& hoc eſt tertium.) Et exemplificat de hoc tertio, quia color diuiditur in diuerſas ſpẽs coloris. vnde non eſt comparabile ſm ꝙ de eis prædicatur, licet non dicatur æquiuoce. & licet etiam habeat vnum primum ſubiectum, quod eſt ſuperficies, quod eſt primũ ſubiectum generis, non autem alicuius ſpeciei coloris. Nõ enim poſſumus dicere quid ſit magis coloratũ, vtrum album vel nigrum: hæc.n. comparatio non eſſet ſm aliquam determinatam ſpẽm coloris, ſed ſm ipſum colorem communem. ſm vero album, quod non diuiditur in diuerſas ſpecies, poteſt fieri comparatio omnium alborum, vt dicatur, quid ſit albius.

LECTIO VIII.

D Motus tam genere diuerſi, q̃ idem ad inuicem quomodo comparentur: deq; generis pluralitate, ac ſpeciei vnitate plura dicuntur.

ARGY. *Sic igitur & circa motum. i. æque celer, quod in æquali tempore per æquale eſt motũ, tantum inq̃ longitudinis huius.*

Sic & circa motum, æque uelox quod in æquali tempore mouetur per æquale tantum longitudinis, in hac.

Poſtq̃ Philoſophus oſtendit in cõi, quid requiratur ad hoc ꝙ aliqua ſint comparabilia, applicat inuentam veritatem ad cõparationem motuum, de qua hic intendit. Et primo in cõi, Secundo comparando motus diuerſorum generum. ibi {Si autem aliud.} Tertio cõparando motus vnius generis adinuicem. ibi {Quare ſi qua in æquali.} Dicit ergo primo, ꝙ ſicut in aliis requiritur ad hoc ꝙ ſint comparabilia, ꝙ non ſint æqui-

T. 30. Secunda.

uoca,& ꝙ ſit idem primum ſuſceptiuum, & ꝙ ſit eadem ſpecies, ſic & circa motum. æque velox dr̃ illud quod mouetur in æquali tempore, ꝑ tantum & æquale alterius longitudinis {in hac.i.ſm mutationem eiuſdem ſpeciei. Secundo ibi.

Sed ſi aliquid fuit alteratum, aliud latum, erit ne æqualis hæc alteratio lationi, atq; eiuſdem celeritatis? At abſurdum eſt ſanè. & cauſa eſt, ſpecies motum habere.

T.c. 30. *Si autem aliud quidem alteratum eſt, aliud uero ducatur. æqualis ne erit hæc alteratio, & æque uelox loci mutationi? ſed inconueniens. cauſa autem, quia motus habet ſpecies.*

Agit de comparatione motuum diuerſorum generum. & dicit ſm præmiſſa, ꝙ, ſi vnum mobile alteret, aliud vero ducatur, i. ſm locum moueatur: nũquid poteſt dici ꝙ alteratio ſit æque velox loci mutationi. ſed hoc dicere eſt inconueniens. Cuius cauſa eſt, quia motus habet diuerſas ſpẽs: & iam dictum eſt, ꝙ ea, quę nõ ſunt vnius ſpeciei, non ſunt comparabilia. quia ergo loci mutatio non eſt eiuſdem ſpeciei cum alteratione, nõ ſunt comparabiles velocitates alterationis & loci mutationis. Tertio ibi.

Quare, ſi ea, quæ in æquali tempore per æqualem longitudinem lata æqualis celeritatis ſint, recta linea circunferentiæ erit æqualis.

Quare, ſi quæ in æquali tempore ducta æquali longitudine æque uelocia erit æqualis & rectus & circularis.

Agit de comparatione motuũ vnius generis in eodem genere. Et primo quantum ad loci mutationem, ſecundo quãtum ad alterationem. ibi {De alteratione
T. 32. autem qũo.} Tertio quantum ad gñationem & corruptionem. ibi {Et in gñatione autem.} De augmento
T. 34. autem & diminutione mentionem non facit, quia eadem rõ eſt in his, & in loci mutatione, cùm ſint & ipſi ſm aliquam magnitudinem. Circa primum tria facit. Primo oſtendit quid requiritur ad hoc ꝙ duo motus locales ſint adinuicem comparabiles. ſecundo exclu-
Quarta 3.te. dit quoddam quod videbatur ad hoc requirit. ibi {Ali
Quinta parte. quando autem in quo.} Tertio concludit principalem intentum. ibi {Quare quæ in ęquali tpe &c.} Circa primum duo facit. Primo concludit inconueniens quod ſequeretur, ſi oẽs loci mutationes eſſent comparabiles, ſecundo aſsignat cãm, quare nõ ſint comparabiles. ibi
Infra. {Vtrum ergo cã.} Dicit ergo primo, ꝙ, ſi ęque velocia ſunt, quę mouentur localiter per æqualem magnitudinem in ęquali tpe: & omnes loci mutationes cõtingit eſſe æque veloces: ſequitur ꝙ ſit æqualis rectus & circularis. Quod poteſt intelligi duplr. vno modo de motu recto, & circulari, alio modo de linea recta & circulari. & hoc melius eſt. Hoc. n. ſequitur ex eo ꝙ ꝓmiſit. Si. n. oĩs motus rectus & circularis ſunt æque veloces: ſunt autem æque veloces motus, qñ æquales magnitudines pertranſeunt in æquali tpe, ſequitur ꝙ magnitudo recta & circularis ſint ęquales. Quod relinquitur pro inconuenienti. Secundo ibi.

Vtrum igitur huius eſt cauſa, utrum lationem an lineam genus eſſe? Tempus. n. ſemper eſt idem, ac indiuiduum ſpecie. An ſimul illa ſpecie differunt? Etenim latio ſpecies habet, ſi id ſuper quo ſit motus, ſpecies habet.

Vtrum ergo cauſa ſit, quia loci mutatio genus, aut quia linea genus? Tempus. n. ſemper idem atomon ſpecie. Aut
E *quia ſimul illa ſpecie differunt. Etenim loci mutatio ſpecies habet, ſi illud ſuper quod mouetur, ſpecies habeat.*

Inquirit de cauſa incomparabilitatis motus recti & circularis. Quia. n. concluſerat, ꝙ, ſi ſunt æque veloces, ſequitur etiam magnitudines eſſe æquales, quod incõueniens vr̃: poſſet aliquis dubitare, vtrum cauſa hmõi incomparabilitatis ſit ex parte motus, vel ex parte magnitudinum. Et hoc eſt quod quærit, vtrum cã, quare motus rectus non ſit ęque velox motui circulari ſit, qa loci mutatio eſt genus continens ſub ſe diuerſas ſpẽs. Dictum eſt autem ſupra, ꝙ ea, quę ſunt diuerſa ſm ſpeciem, non comparantur, aut cã eius eſt, quia linea eſt genus continens ſub ſe rectum & circulare, ſicut diuerſas ſpẽs. Ex parte autem temporis non poteſt eſſe cã huius incomparabilitatis: quia omne tp̃s eſt atomon, .i. indiuiſibile ſm ſpẽm. Huic autem qõni reſpondet,
F ꝙ vtrunq; ſimul coniungitur: quia ex vtraq; parte inuenitur differentia ſpeciei: ita tñ ꝙ diuerſitas ſpeciei in loci mutatione cauſatur ex diuerſitate ſpeciei in magnitudine, ſuper quã eſt motus. Et hoc eſt quod dicit, ꝙ, ſi illud, ſuper quod mouetur, habet ſpecies, ſequitur ꝙ loci mutatio ſpecies habeat Deinde cum dicit.

Præterea, ſi id, in quo ſit motus ſpecie differat, latio quoq; erit diuerſa. ueluti ſi pedes ſint, ambulatio eſt: ſi alæ uolatio. At non hoc, ſed figuris alia eſt latio.

Aliquando autem in quo, ut ſi pedes ambulatio, ſi alæ uolatio. At non, ſed figuris loci mutatio alia.

Excludit quoddam, quod poſſet videri eſſe requirẽdum ad identitatem ſpeciei, & cõparabilitatem in motibus: & dicit, ꝙ aliqñ loci mutationes diuerſificantur
G ſm illud {in quo}.i. per quod, ſicut per inſtr̃m eſt loci mutatio. ſicut ſi pedes ſint, quibus aliquid mouetur, dicitur ambulatio: ſi autem ſint alę, dicitur volatio. Sed hoc non facit diuerſitatẽ ſpeciei in motibus localibus {ſed figuris loci mutatio alia}.i. iſta diuerſitas mutationum non eſt ſm ſpẽm, ſed ſolum ſm quandam figuram motus, vt Commentator exponit. Sed melius poteſt dici, ꝙ hic intendit dicere, ꝙ loci mutatio ſpecie non diuerſificatur per inſtr̃a motus, ſed per figuras magnitudinis, ſuper quam tranſit motus. ſic. n. rectum & circulare differunt. & ratio huius eſt: quia motus non recipiunt ſpeciem à mobilibus, ſed potius à rebus, ſm quas mobilia mouẽtur. inſtrumenta autem ſe tenent ex parte mobilium, figuræ autem ex parte rei, in qua eſt motus. Deinde cum dicit.

Quare quæ in æquali tempore magnitudinem eandem
H *tranſeunt, ea celeritatis æqualis ſunt (eandem autem non differentem ſpecie.) Quæ ſi eſt, & motus non diuerſus ſpecie erit. Quare conſyderandũ eſt, quænã ſi differentia motus.*

Quare, quæ in æquali tempore mouentur ſecundum eãdem magnitudinem, æque uelocia ſunt (ſed idem indifferens ſpecie) & moueri indifferens ſpecie. Quare hic conſyderandum eſt, quæ differentia motus ſit. T.c. 31.

Concludit propoſitum. Et circa hoc tria facit. Primo concludit principale propoſitum, ſecundo elicit quoddam conſyderatione dignum ex cõcluſione præmiſſa. ibi {Et ſi ſignificat rõ hęc.} Tertio inquirit de di- Secũda 32.
uerſitate ſpeciei. ibi. {Qñ igitur altera eſt ſpecies.} Cõ- Tertia.
cludit ergo primo, quod ex quo motus non ſunt comparabiles niſi ſint vnius ſpeciei: & motus locales non ſint vnius ſpeciei, niſi ſit eadem magnitudo ſm ſpeciẽ:

ſequitur

ſequitꝫ illa ſint æque velocia, quæ mouĕtur in æquali tempore ſm magnitudinem eãdem. ſed ita tñ, ꝗ idem accipiatur quod eſt indifferens ſpecie. Sic.n.& motui conueniet, ꝗ ſit indifferens ſpecie. Et ideo hoc conſyderandum eſt præcipue in comparatione motuũ, quæ ſit differentia motus. Quia, ſi eſt differentia genere vel ſpecie, non ſunt comparabile: ſi autem eſt differentia ſm accidens, comparabiles ſunt. Secundo ibi.

ARGY. *Atq; hic ſermo ſignificat genus ipſum non eſſe quid unũ, ſed ob hoc multa latere. Aequiuocationum autem, aliæ nimium diſtant, aliæ ſimilitudinem quandam habent, aliæ ſunt propinquæ, aut genere, aut ſimilitudine rationis. quapropter etſi æquiuocationes ſunt, non eſſe tamen uidentur.*

Et ſignificat ratio hæc, ꝗ genus non unum aliquid eſt, ſed iuxta hoc latent multa. Suntq; æquiuocationum aliæ quidam multum diſtantes, aliæ uero habentes quandam ſimilitudinẽ, B *aliæ uero proximæ, aut genere, aut ſimilitudine. Vnde nõ uidentur æquiuocatione eſſe cum ſint.*

Elicit ex præmiſsis quoddam cõſyderatione dignũ .ſ. ꝗ genus non eſt aliquid vnum ſimpliciter, ſpecies autem eſt aliquid vnum ſimpliciter. Et hoc ſignificatur ex rõne præcedenti: qua oſtenſum eſt, ꝗ ea, quæ ſunt vnius generis, non ſunt comparabilia: quæ vero ſunt vnius ſpeciei. comparabilia ſunt, cum tñ ſupra dictum ſit, ꝗ eadem natura comparabilium eſt. Ex quo vr̃ ꝗ genus nõ ſit vna natura, ſed ſpecies ſit vna natura, & huius ratio eſt: quia ſpecies ſumitur à forma vltima, quæ ſimpliciter vna eſt in rerum natura. genus autem non ſumitur à forma aliquã, quæ ſit in vna in rerum natura, ſed ſm rationem tm̃. nõ eſt enim aliqua forma, ex qua homo ſit aĩal, pręter illam, ex qua homo eſt homo. Oẽs igitur homines, qui ſunt vnius ſpeciei, conueniunt in forma, quæ conſtituit ſpẽm: quia quilibet habet aĩam rõnalem. Sed non eſt in homine, equo, aut aſino aliqua anima cõis, quæ conſtituat animal, præter illam aĩam, quę conſtituit hoĩem, vel equum, aut aſinum. ꝗ ſi eſſet, tunc genus eſſet vnum & comparabile, ſicut & ſpẽs. Sed in ſola conſyderatione accipitur forma generis ꝑ abſtractionem intellectus à differentiis. Sic igitur ſpẽs eſt vnum quid à forma vna in rerum natura exiſtente: genus autem non eſt vnum, quia ſm diuerſas formas in rerum natura exiſtentes, diuerſę ſpecies generis prędicationem ſuſcipiũt. Et ſic genus eſt vnum logice, ſed non phyſice. Quia ergo genus quodãmodo eſt vnum, & non ſimplr̃ {iuxta genera latent multa}.i. per ſimilitudinem & propinquitatem ad vnitatem generis, mul-

Aequiuocationu modi. torum ęquiuocatio latet. Sunt aũt quædam ęquiuocationum multum diſtantes, in quibus ſola cõitas no- D minum attenditur, ſicut ſi canis dicatur cœleſte ſydus, & aĩal latrabile. Quædam vero ſunt, quæ habent quãdam ſimilitudinem, ſicut ſi hoc nomen homo dicatur de vero hoĩe, & de hoĩe picto, inquantum habet ſimilitudinem quandam veri hominis. Quædam vero æquiuocationes ſunt proximæ. Aut propter cõuenientiam in genere, ſicut ſi corpus dicatur de corpore cœleſti, & de corpore corruptibili, æquiuoce dr̃ naturaliter loquẽdo, quia eorum non eſt materia vna, conueniunt tñ in genere logico. & ꝑꝑ hanc generis conuenientiam vr̃ omnino non æquiuoca eſſe. Aut etiam ſunt propinqua ſm aliquam ſimilitudinem. ſicut ille, qui docet in ſcholis, dr̃ magiſter: & ſimiliter ille, qui præeſt domui, dicitur magiſter domus æquiuoce: & tñ propinqua æqui-

A uocatione propter ſimilitudinem. vterque enim eſt rector, hic quidem ſcholarium, ille vero domus. Vnde, propter hanc propinquitatem vel generis vel ſimilitudinis, non videntur eſſe æquiuocationes, cùm tamen ſint. Deinde cum dicit.

Quãdo igitur diuerſa eſt ſpecies, utrum cum idem in alio, an cum aliud in alio eſt? Et quæ nam eſt definitio, aut quonam diiudicabimus idem album uel dulce, aut aliud eſſe, ex eo ne, quia in alio diuerſum apparet, an ex eo, quia omnino non idem eſt? ARGY.

Quando igitur altera eſt ſpecies, ſi idẽ in alio, aut ſi aliud in alio? Aut quis terminus, aut quo diſcernimus quod idem eſt album & dulce, aut aliud, ex eo ne, quia in alio uidetur alterum, aut quia omnino non idem?

Quia dixerat, ꝗ conſyderandum eſt quæ ſit diffe-
B rentia motus, vtrum.ſ. motus differant ſpecie, hic inquirit quomodo differentia ſpeciei accipi poſsit tam in motibus quã in aliis. Et, quia eſſentiam ſpeciei ſignificat definitio, quærit duas quæſtiones: vnam de ſpecie, & aliam de definitione. Quærit ergo primo de ſpecie, qñ ſit iudicanda altera ſpecies, vtrum ex hoc ſolo ꝗ eadem natura ſit in alio & alio ſuſceptibili, ſicut Platonici poſuerunt. Sed hoc ſm præmiſſa non poteſt eſſe verum. dictum eſt.n. ꝗ genus, non eſt ſimpliciter vnũ. & ideo differentia ſpeciei nõ attenditur per hoc, ꝗ aliquid idem ſit in alio & alio, niſi ſm Platonicos, qui poſuerunt genus eſſe ſimpliciter vnum. Et propter hoc quaſi quæſtionem ſoluens ſubiungit. {Aut ſi aliud in alio.} quaſi dicat, non propter hoc eſt alia ſpecies, quia eſt idem in alio. ſed quia eſt alia natura in alio ſuſceptibili. Secundam quæſtionem mouet de definitione. &
C eſt quæſtio, quid ſit terminus, i. quæ ſit definitio declarans ſpeciem. Et quia ea, quæ ſunt idem definitione, ſunt idem ſimpliciter, ideo quaſi ſoluens ſubiungit, ꝗ illud eſt propria definitio rei, quo poſſumus diſcernere, vtrum ſit idem aut aliud: puta albũ vel dulce. Et hoc quod dico {aliud} poteſt duobus modis accipi, ſicut & prius: vno.ſ. modo, vt album dicatur aliud à dulci, quia in albo inuenitur alia natura ſubiecta q̃ in dulci: alio modo, quia non ſolum ſm naturam ſubiectam differunt, ſed oĩno non ſunt idem. Quæ quidem duo ſunt eadem cum his quæ ſupra poſuit, {ſi idem in alio, aut ſi aliud in alio.} Manifeſtum eſt enim ꝗ eadem eſt ratio identitatis & diuerſitatis, & in ſpecie, & in definitione. Deinde cum dicit.

At uero quonam modo alterationes æque celeres. ſint? Si igitur ſanari eſt alterari: fit autem ut alius celerius, alius D *tardius ſanetur, & aliqui ſimul: ſunt alterationes profecto celeritatis æqualis. in tempore nãq; æquali ſunt alterati.* ARGY.

De alteratione autem quomodo eſt æqualiter uelox altera alteri. Si itaq; eſt ſanari alterari: eſt autem hunc quidem uelociter, alium tarde ſanatum eſſe, & ſimul quoſdam: quare erit alteratio æqualiter uelox: in æquali.n. tp̃e alteratum eſt. T.c. 52.

Agit de comparatione alterationum. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝗ vna alteratio eſt æque velox alteri, Scd̃o inquirit ſm quid æqualitas velocitatis attendatur in alteratione. ibi {Sed quid alteratum eſt &c.} Quęrit ergo primo de alteratione, qñ ſit vna alteratio æqualiter velox alteri alterationi. Et ꝗ duæ alterationes ſint æque veloces probat. Sanari.n. eſt alterari contingit autem vnum cito ſanari, & aliud tarde, Infra.

& contingit etiam quoſdam ſimul ſanari: ergo vna alteratio eſt æque velox alteri. Illud.n.dr̃ æque velociter moueri, quod in æquali tp̃e mouetur. Secundo ibi.

ARGY. *Sed quid eſt id quod ad alterationem accommodatur? non enim dicitur hic æquale. ſed ut æqualitas in quantitate, ſic ſimilitudo dicitur hic.*

Sicut in quantitate æqualitas ita in qualitate ſimilitudo. ſecundum quam ipſa alteratio alteri æque velox dicitur.

Sed quid alteratum eſt? æquale enim hic non dicitur. Sed ſicut in quantitate æqualitas, ita hic ſimilitudo.

Quia in motu locali ad hoc ꝙ ſit æqualis velocitas requiritur non ſolum æqualitas temporis, ſed etiam æqualitas magnitudinis quæ pertranſitur: ſuppoſito ꝙ in alteratione æqualitas temporis requiratur ad æqualem velocitatẽ, inquirit quid aliud requiratur. Et hoc eſt quod dicit. {Sed quid alteratũ eſt} .i. quid eſt illud ad quod, cum peruenerit alteratio in æquali tempore, poſſit dici æque velox? Et rõ dubitationis eſt: quia in qualitate, circa quã eſt alteratio, non inuenitur æquale: vt poſſimus dicere, ꝙ, qñ peruenit ad æqualem quantitatem in æquali tempore, ſit æque velox alteratio: ſicut dicebatur in motu locali, & etiã dici poteſt in augmento, & diminutione. Sed ſicut in quantitate inuenitur æqualitas, ita & in qualitate inuenitur ſimilitudo. Huic ergo quæſtioni reſpondet cum ſubdit.

ARGY. *Verum ſit cum æqualitate temporis idem, in quo celeritas alterationis æqua conſiſtit.*

Sed ſit idem, quod mutatum eſt in æquali tp̃e, æque uelox.

Et primo ponit reſponſionem ad q̃ōnem, & dicit ꝙ alteratio debet dici æque velox, ſi in æquali tp̃e mutatum ſit idem, i. illud quod eſt alteratum. Scd̃o ibi.

ARGY. *Vtrum igitur eo in quo eſt affectus, an ipſo affectu comparare alterationis oporteat.*

Vtrũ ergo in quo paſſio, aut paſſione oportet cõparare?

Mouet q̃ōnem circa poſitam ſolutionem. Et eſt q̃ō quam primo mouet talis. Cum.n. dictum ſit, ꝙ æque velox alteratio eſt, ſi ſit idem quod alteratum eſt in æquali tempore: in eo autem, quod eſt alteratum, duo eſt conſyderare, ſ. paſſionem, ſm quam fit alteratio, & ſubiectum, in quo eſt paſſio: eſt ergo quæſtio, vtrum huiuſmodi comparationẽ oporteat accipere ſm idẽtitatem paſſionis, an ſecundum identitatem ſubiecti in quo eſt paſſio. Secundo ibi.

ARGY. *Atq; hic quidem eandem ſanitatem eſſe, quæ neq; magis, neq; minus, ſed ſimiliter ineſt, ſumere licet. Sed ſi affectus alius ſit, ut ſi hoc dealbetur, illud ſanetur his nihil eſt idem, uel æquale, uel ſimile, aut hæc alterationis ſpecies faciunt, nec una eſt alteratio, ſicut nec ibi latio. Quare ſumendum eſt. quot alterationis, & quot item lationis ſpecies ſunt. Si igitur ea, quæ mouentur, ſpecie differunt: quorum motus per ſe ſunt, & non per accidens, & motus ſanè ſpecie different, ſi genere, genere: ſi numero, numero.*

Hic igitur ꝗ ſanitas eadem ſit, eſt accipere, aut neq; magis, neq; minus, ſed ſimiliter exiſtit. Si autem altera paſſio ſit, qua alteratur quod ſit album, & quod ſanatur, his nihil idẽ, neq; æquale, neq; ſimile, aut iam hæc ſpecies faciunt alterationis, & non eſt una, ſicut neq; loci mutatio. Quare conſyderandum, quot ſint ſpecies alterationis. & quot loci mutationis. Si igitur quæ mouentur, ſpecie differunt, quorum ſunt motus ſcd̃m ipſa, & non ſecundum accidens, & motus ſpecie differunt: ſi uero genere, genere, ſi autẽ numero, numero.

Cõparandorũ motuũ, regula.

Soluit q̃ōnem quantum ad vnam partem. & dicit ꝙ

E in alteratione ex parte paſſionis, duplex identitas attẽdi debet ad hoc ꝙ ſit æque velox alteratio. Primo quidem, ꝙ ſit eadem qualitas ſm ſpeciem. puta vt accipiatur eadẽ ſanitas, vt oculi, aut alicuius huiuſmodi. Scd̃m eſt, ꝙ vt eadem qualitas accepta ſimiliter inſit, neque magis, neq; minus. {Sed, ſi paſſio} .i. paſſibilis qualitas eſt altera, ſm ſpeciem, puta ſi vnum alteratum fiat album, & aliud ſanetur, in his duabus paſſionibus nihil eſt idem, neque æquale neq; ſimile. Vnde ſm diuerſitatem harum paſſionum fiunt diuerſæ ſpecies alterationis, & non eſt vna alteratio. ſicut etiam ſupra dictũ eſt, ꝙ motus rectus & circularis non ſunt vna loci mutatio. Et ideo ad comparandum tam loci mutationes, quam alterationes conſyderandum eſt quot ſint ſpecies alterationis, vel loci mutationis vtrum, ſ. eadẽ vel plures. Et hoc quidem poteſt conſyderari ex rebus, in
F quibus eſt motus. {quia ſi illa quæ mouentur,} .i. ſm quæ eſt motus per ſe & non ſm accidens differunt ſpecie, & motus ſpecie differunt: ſi vero differunt genere, & motus. ſi numero, & motus differunt numero, vt in Quinto dictum eſt. Tertio ibi.

At, ſi alterationes ſint æque celeres, utrum ad affectum ſi ſit idẽ, uel ſimilis, an ad id, quod alteratur reſpicere oporteat, ueluti ſi huius quidem tantum, huius autem tantum ſit dealbatum, an ad utrunq;. At eadem eſt aut alia, ſi idem aut alius ſit affectus: æqualis uero aut inæqualis, ſi æquale aut inæquale ſit illud. ARGY.

Sed utrum oporteat ad paſſionem reſpicere, ſi eadem ſit, aut ſimilis aut æqualiter ueloces alterationes, aut in id, qđ alteratur, ut ſi huius quidem tantum albatum ſit, huius autem tantum? Aut ad utrũq;. Et eadem quidem aut alia, paſſione, ſecundum ꝗ eadem: æqualis autem aut inæqualis, ſe
G *cundum ꝗ illa inæqualis.* T.c.33.

Determinata vna parte q̃ōnis, quam mouerat, quærit de alia. Et eſt q̃ō, vtrum ad hoc ꝙ iudicentur alterationes eſſe ſimiles, vel æque veloces, oporteat reſpicere ſolum ad paſſionem ſi ſit eadem, aut etiam oporteat reſpicere ad ſubiectum, quod alteratur, ita. ſ. ꝙ ſi huius corporis tanta pars ſit albata in hoc tp̃e, & alterius corporis æqualis pars ſit albata in eodem. vel æquali tp̃e, dicatur alteratio æque velox. Et ſoluit, ꝙ oportet ad vtrũq; reſpicere, ad paſſionem. ſ. & ſubiectum: diuerſimode tñ. Quia iudicamus alterationem eſſe eandem vel aliã ex parte paſſionis ſm ꝙ eſt eadem vel alia: ſed iudicamus alterationem æqualem vel inæqualem, ſm quod pars ſubiecti alterari eſt æqualis vel inæqualis. ſi .n. huius corporis albetur magna pars, alterius autem parua, erit quidem alteratio eadem ſpecie, ſed nõ æqua
H lis. Deinde cum dicit.

ARGY. *In generatione etiam & corruptione idem conſyderandum eſt. quonam modo eſt æque celeris atque celerior generatio. an æque celeris eſt ſi in æquali tempore generetur idẽ ac indiuiduum, ut homo, ſed non animal: celerior autem ſi in æquali diuerſum. Non.n. habemus quæ nam ſint ea duo, in quibus eſt ipſa diuerſitas: quẽadmodum habemus ea, in quibus eſt diſſimilitudo.*

T.c.34. *Et in generatione autem & corruptione idem conſyderandum eſt: quomodo æque uelox generatio eſt, ſi in æquali tempore generetur idem indiuiſibile, ut homo, ſed non animal. uelocior autem eſt, ſi in æquali tempore alterum eſt. Non enim habemus aliqua duo, in quibus alteritas ſicut diſſimilitudo.*

Oſtendit

A Oſtẽdit qũo debeat fieri comparatio in generatione, & corruptione. Et primo ſm opinionem propriã, ſcd̃o ſm opi. Plato. {Et ſi humerus ſubſtantia.} Dicit *Infra.* ergo primo, ꝙ in generatione & corruptione ad hoc ꝙ generatio dicatur æque velox, conſyderandum eſt ſi in æquali tempore ſit idem quod generatur, & indiuiſibile ſm ſpeciem. puta ſi in vtraq; generatione generetur homo, in æquali tempore, eſt æque velox generatio: ſed non eſt æque velox generatio ex hoc ſolo ꝙ in æquali tpe generatur animal: quia quædam animalia propter ſui perfectionem indigent maiori tpe ad generationem. Sed velocior dr̃ eſſe generatio ſi in æquali tempore generetur alterum. puta ſi tanto tpe, ĩ quo ex vna parte generatur canis, ex alia parte equus generetur, eſſet equi velocior generatio. Et quia in alteratione ex parte paſsionis dixerat duo conſyderanda, ſ. ſi eſt eadem ſanitas: & iterum ſi ſimiliter exiſtit, & B neq; magis neq; minus: hic autem in generatione vnũ tm̃ dixit conſyderandum, ſ. ſi ſit idem quod generatur, huius modo cauſam aſsignat dicens {Nõ.n.habemus aliqua duo in quibus alteritas ſicut diſsimilitudo.} quaſi dicat. ideo in generatione hoc ſolum conſyderandum, vtrum ſit idem quod generatur: quia in generatione non habemus aliquid quod poſsit variari per duo, ſm quæ attendatur aliqua alteritas: ſicut in alteratione accidit diſsimilitudo, per hoc ꝙ vna & eadem qualitas variatur ſm magis & minus. ſubſtantia.n. cuius eſt generatio, non recipit magis & minus. Secundo ibi.

ARGY. *Quòd, ſi ſubſtantia numerus eſt, plus erit & minus numeri ſpeciei eiuſdem. Sed ipſum commune nomine caret, atq; utrunq; quale eſt in qualitate quidem plus affectus, aut excedens magis in quantitate autem maius,*

Et, ſi eſt numerus ſubſtantia, maior & minor numerus ſimilis ſpeciei. Sed eſt innominatum quod commune eſt, & utrunque, ſicut quæ plus paſsio, aut excellens magis, quantum autem maius.

Agit de comparatione generationis ſm opinionem Platonis, qui ponebat numerum eſſe ſubſtantiam rei propter hoc, ꝙ vnum, quod eſt principium numeri, putabat eſſet idem cum vno, quod conuertitur cũ ente, & rei ſubſtantiam ſignificat. Ipſum autem, quod eſt vnum, eſt oĩno vnius naturæ & ſpeciei. Si ergo numerus, qui nihil eſt aliud q̃ aggregatio vnitatum, ſit ſubſtantia rerum ſm Platonicos, ſequitur ꝙ dicetur quidẽ maior numerus ſm diuerſam ſpeciem quantitatis, ſed tñ quantum ad ſubſtantiam erit ſimilis ſpeciei. Et inde eſt ꝙ Plato poſuit ſpeciem, vnum: contraria vero, per quæ diuerſificantur res, magnum & paruum, quæ ſunt ex parte materiæ. & ſic ſequetur, ꝙ ſicut vna & eadem ſanitas habet duo inquantum recipit magis & minus, ſic etiam & ſubſtantia, quæ eſt numerus, cum ſit vnius ſpeciei ex parte vnitatis, habebit aliqua duo, inquãtum eſt maior & minor numerus. Sed in ſubſtantia non eſt cõe nomen poſitum quod ſignificet vtrunq;, i. diuerſitatem, quæ accidit maioritate & minoritate numeri, ſicut in paſsionibus, cum paſsio plus ineſt, aut qualitercunq; eſt excellens, dr̃ maius: vtputa magis album, vel magis ſanum. in quantitate autem, cum fuerit excellens, dr̃ maius vel minus corpus, aut maior ſuperficies. Sic autem non habemus nomen poſitum, quo communiter ſignificetur excellentia ſubſtantiæ, quæ eſt ex maioritate numeri ſecundum Platonicos.

A

LECTIO IX.

Regulis nonnullis, motum omnem comparari docet.

Cum autem omne quod mouet & aliquid ſemper moueat: & in aliquo, & uſq; ad aliquod (atq; in aliquo dico, quia in tempore: uſq; ad aliquid, quia per quantitatem aliqua mouet. ſemper.n.ſimul mouet ac mouit. quare quantitas quædam erit, per quam eſt motum, atq; in quanto.) ARGY.

QVoniam autem mouens, mouet ſemper aliquid, & in aliquo, & uſq; ad aliquid. (dico autẽ in aliquo, quia in tempore: uſq; autem ad aliquid, quia quantam aliquam longitudinem. ſemper.n.ſimul mouet & mouit: quare quantum aliquid erit quod motum eſt, & in quanto.) T.c.35.

Poſtquam Philoſophus oſtendit ꝙ motus ſunt cõparabiles adinuicem, hic docet qũo comparentur. Et B primo in motu locali, ſcd̃o in aliis motibus. ibi {Si igit̃ alteratione.} T. 39. Circa primum duo facit. Primo ponit ea, ſm quæ oportet comparat motus localis adinuicem, ſcd̃o accipit regulas comparationis ſm prædicta. ibi {Sit igitur A quod eſt mouens.} Dicit ergo primo, ꝙ *Infra.* mouẽs localiter ſemper mouet aliquod mobile, & iterum in aliquo tpe, & vſq; ad aliquam quãtitatem ſpatij, per aliquam partem temporis. Quod iam oportet T. 52. eſſe. quia, ſicut in Sexto probatum eſt, ſemper ſimul aliquod mouet & mouit. Probatum eſt.n. ibi ꝙ omne quod mouetur, iam eſt motum per aliquam partem ſpatij & per aliquam partem temporis. Vnde ſequitur, ꝙ & illud quod mouetur eſt aliquod quantum & diuiſibile, & etiam illud, per quod mouetur: & tempus in quo mouetur. Mouens autem non oẽ eſt quantum, vt in Octauo probabitur. Sed tñ manifeſtum eſt aliquod C quantum eſſe mouens. & de hoc mouente hic proponit regulas comparationis. Secundo ibi.

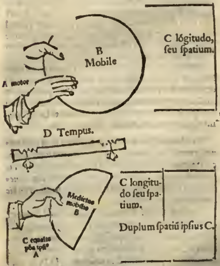
Hæc (inquam) cum ita ſint, ſi A quidem ſit id quod mouet, B uero id quod mouetur, & C, ſit longitudo per quam, & D tempus in quo eſt motum: In tempore nimirum æquali, potentia æqualis A dimidium ipſius B, per duplum mouebit ipſius C: per ipſum autem C, in dimidio temporis D. Sic enim erit rationis ſimilitudo. ARGY.

Sic igitur A quod eſt mouens, B autem quod mouetur, quantũcunq; autem longitudo mota C, in quantocunq; eſt in tempore, in quo eſt D. In æquali igitur tempore æqualis potentia ei, in qua eſt A medietatem ipſius B duplicem ipſius C tranſibit: ipſum autem C in medietate ipſis D. ſic enim erit analogia.

Ponit regulas comparationis. Et primo ſm diuiſio- D nem mobilis, ſcd̃o qñ mouens diuiditur. ibi {Et ſi eadem potentia &c.} T. 36. Dicit ergo primo, accipiatur aliqñ mouens, quod ſit A & aliquod mobile quod ſit B, & longitudo ſpatij pertranſiti, quę ſit C, & tempus, in quo A mouet B per C, ſit D. Si ergo accipiatur aliqua alia potentia mouens æqualis potentiæ ipſi A, ſequetur ꝙ illa potentia mouebit medietatem mobilis, quod eſt B in eodem tempore per longitudinem, quæ ſit dupla q̃ C ſed medietatem mobilis mouebit per totam longitudinẽ C in medietate temporis, quod eſt D. Ex his igitur verbis Philoſophi duæ regulæ generales accipi poſſunt: quarum prima eſt, ꝙ, ſi aliqua potentia mouet aliquod mobile per aliquod ſpatium in aliquo tẽpore, medietatem illius mobilis per duplum ſpatium mouebit: vel æqualis potentia in eodem tempore, vel

eadem in alio æquali. Alia regula eſt ꝙ medietatem mobilis mouebit per idem ſpatium, æqualis potentia in medietate temporis. Et horum ratio eſt, quia ſic conſeruabitur {eadem analogia}.i.eadem proportio. Maniſeſtum eſt enim, ꝙ velocitas motus eſt ex victoria potentiæ mouentis ſuper mobile. quanto autem mobile fuerit minus, tanto potentia mouentis magis excedit ipſum. vnde velocius mouebit. Velocitas autem motus diminuit tṗs, & auget longitudinem ſpatij: qa velocius eſt quod in ęquali tṗe pertranſit maiorem magnitudinem, & æqualem magnitudinem in minori tem-
Tex. 55. pore. vt in Sexto probatum eſt, ergo ſecũdum proportionem qua ſubtrahitur à mobili, oportet ſubtrahi de tempore, vel addi ad longitudinem ſpatij, dummodo mouens ſit idem vel æquale. Deinde cum dicit.

Demonſtratio, oſtendens q̃ ſi aliqua potentia mouet aliquod mobile per aliquod ſpatium, in aliquo tempore, medietatem illius mobilis mouebit eadem, uel æqualis potentia per duplum ſpatium in eodem tempore: uel p̃ idem ſpatium in medietate temporis.

ARGY. *Et ſi potentia eadem hoc in tempore per tantum ſpatium moueat, per ipſius etiam dimidium idem in dimidio ſanè mouebit. Et dimidium potentiæ dimidium per æquale ſpatium in tempore mouebit æquali. ipſius.n.potentiæ A, ſit dimidium F, & ipſius B ſit dimidium G Vires igitur ad pondera ſimiliter ſeſe habent, ut patet. quare per æquale, in tempore mouebit æquali.*

T.c. 36. *Et ſi eadem potentia idem in hoc tempore per tantum mouet & medietatem in medietate mouebit: & media uirtus, medium mouebit in æquali tempore. Vt ipſius A potentiæ, ſit & medietas, quæ eſt ipſum E: & ipſius B F ſit medium. Similiter igitur ſe habet & ſecundum analogiam, uirtus ad graue. quare æquale, & in æquali tempore mouebit.*

Docet comparare motus ex parte mouentis. Et primo ſm diuiſionem mouentis. Secundo ſm oppoſitam
T. 38. congregationem. ibi {Si vero duo & vtrũq; &c.} Circa
E primum tria facit, Primo ponit comparationem verã, T. 37.
Secundo remouet comparationes falſas. ibi {Etſi E. ipſum F,} Tertio ex hoc ſoluit rõnem Zenonis. ibi {Propter hoc Zenonis ratio &c.} Dicit ergo primo, ꝙ ſi aliqua potentia idem mobile mouet in eodem tempore, per tantum ſpatium, ipſamet mouet medietatem mobilis in medietate tṗis, per idem ſpatium: vel in eodem tempore mouet medium mobilis, per duplum ſpatium, ſicut & de æquali potentia dictum eſt. Et vlterius, ſi diuidatur potentia, media potentia mouebit medietatem mobilis per idem ſpatium in ęquali tṗe. Sed hoc intelligendum eſt, qñ potentia eſt talis, ꝙ per diuiſionem non corrumpitur. Loquitur.n. ſm conſyderationem cõem, nondum applicando ad aliquam ſpãlem naturam, ſicut & in oĩbus quæ præmiſit. Et ponit exẽplum. Si.n. accipiatur medietas huius potentiæ quæ eſt
F A, & dicatur E, & accipiatur medietas mobilis quod eſt B, & dicatur F, ſicut A mouebat B per C in tempore D, ita E mouebit, F per idem ſpatium in æquali tṗe: quia & hic etiam ſeruatur eadẽ proportio virtutis motiuæ ad corpus ponderoſum quod mouetur. Vnde ſequitur ꝙ in æquali tempore fiat motus per æquale ſpatium, ſicut dictum eſt. Secundo ibi.

ARGY. *At ſi F moueat ipſum C in tempore D per longitudinem C, non neceſſario ſit ut F in æquali tempore duplum ipſius C moueat per dimidium ſpatij C.*

T.c. 37. *Et ſi E ipſum F mouet in ipſo D ſecundum C, non neceſſarium eſt in æquali tempore E duplum ipſo E mouere ſecundum medietatem ipſius C.*

Excludit duas falſas comparationes: quarum prima eſt, quod addatur ad mobile, & non addatur ad poten
G tiam mouentem. Vnde dicit, ꝙ, ſi E, quod eſt medietas motiuæ potentiæ moueat F quod eſt medietas mobilis, tempore D ſm ſpatium C, non eſt neceſſarium ꝙ ipſa potentia dimidiata, quæ eſt E, moueat mobile, qđ ſit in duplo maius quam F in æquali tṗe ſm medietatẽ ſpatij quod eſt C: quia poterit eſſe ꝙ dimidia potentia duplum mobile nullo mõ mouere poterit. Sed, ſi poſſet mouere teneret hæc comparatio. Secunda falſa cõparatio eſt, qñ diuiditur mouens, & non diuiditur mobile, Et hanc excludit ibi.

ARGY. *Si igitur A per C ſpatium totum in D tempore B mouebit, dimidium ipſius A, quod eſt F, non mouebit B totum in D tempore: aut in eius aliqua parte per aliquam C ſpatij partem: quæ rationem eãdem totum habebit C, quam F pars uel quæuis alia ad totam A potentiam habet. Omnino.n. ſi forte fuerit, nullam partem mouebit. Non.n. ſi totæ uires*
H *quippiam per tantum mouerũt ſpatium, dimidium ipſarum per quãtumuis ſpatij quouis in tempore idem mouebit. Nam unus eam trahet profecto nauim, quam centum traxere: ſi uires eorum tam in ipſorum numerum, q̃ in ſpatij diuidantur partes, q̃ nauim omnes ſimul traxere.*

Si uero A, mouebit B in ipſo D quantum eſt ipſum C, medietas ipſius A quæ eſt, in quo eſt E ipſum B non mouebit in tempore, in quo eſt D neq; in aliquo ipſius D, per aliquam partem quæ eſt ipſius C ſecundum quod eſt analogia ad totum C, ſicut eſt A ad E Omnino.n. ſi contingit, non mouebit aliquid. Si.n. tota uirtus totum mouit, medietas non mouebit, neq; quantam, neq; in quocunq;. Vnus enim moueret nauem ſi nauem trahentium diuiditur potentia in numerum & longitudinem, quam omnes mouerunt

Dicens

Dicens ꝙ, ſi potentia monens, quæ eſt A, moueat mobile ꝙ eſt B, in tempore D, per ſpatium quod eſt C, non oportet ꝙ medietas mouentis moueat totum mobile, quod eſt B, in tempore D, neq; etiam per quãcũq; partem ſpatij C, cuius partis ſit proportio ad totum ſpatium C, ſicut econuerſo erat qñ comparabamus A ad E. i. totam potẽtiam motiuam ad partem mobilis. Illa .n. erat conueniens compararatio: ſed hic non, quia poteſt contingere, quod medietas mouentis, non mouebit totum mobile per aliquod ſpatium. Si. n. aliqua tota virtus mouet totum mobile, neq; mouebit per quodcunq; ſpatium, neq; in quocunq; tempore: quia ſequeretur ꝙ ſolus vnus homo poſſet mouere nauem per aliquod ſpatium, ſi potentia trahentium diuidatur ſm numerum trahentium, & ſm longitudinem ſpatij, per qđ omnes ſimul trahunt nauem. Deinde cum dicit.

Demonſtratio, probanr q, ſi aliqua potentia mouet aliquod mobile, per aliquod ſpatium, in aliquo tempore, dimidium illius potentiæ non mouebit duplum illius mobilis, per medietatem illius ſpatij, in eodem tempore, neq; in aliqua parte illius temporis, per aliquam partem illiur ſpatij.

Figura hæc, ambas deſignat diſproportiones.

D Tempus.

A Potentia mouens. E Dimidiũ pbæ.

ARGY. *Quapropter Zenonis ratio non eſt uera, qua concludit, quãuis partem milij facere ſonum. nihil. n. prohibet ut nullo in tempore eum moueat aerem, quem totus modius mouit cum cecidiſſet. Neq; pars ſi per ſe fuerit id mouebit, quod una cum toto mouere poteſt: neque eſt enim pars ulla, niſi potentia in toto.*

*Propter hoc Zenonis rõ non eſt uera, q ſonet milij quælibet pars. nihil. n. prohibet non mouere aerem, in ullo tempore tantum quantum moueret cadens totus modius. neq; itaq; tanta pars, tantum quantum mouebit cum toto, ſi ſit per ſe, * hoc mouet. neq;. n. ulla eſt, ſed potentia in toto.*

* a. l. hoc non mouet.

Secundum præmiſſa ſoluit rõnem Zenonis, qui volebat probare ꝙ quodlibet granum milij faciat aliquẽ ſonum proiectum in terra: quia totus modius milij, qñ in terram effunditur, facit aliquem ſonum. Sed Ariſt. dicit, ꝙ hæc Zenonis rõ nõ eſt vera, ſ. ꝙ {quælibet pars milij ſonet} .i. quodlibet granum milij ſonum faciat cum cadat in terram: quia nihil prohibet dicere, ꝙ granum milij in nullo tpe mouet aerem in tm̃ vt faciat ſonum, quem aerem mouet ad ſonum faciendum totus modius cadens. Et ex hoc poſſumus concludere, ꝙ nõ eſt neceſſarium ꝙ, ſi aliqua quantacunq; pars exiſtens in toto mouet, ꝙ ſeparatim per ſe exiſtẽs mouere poſſit: quia pars in toto non eſt in actu, ſed in potentia, maxime in continuis. Sic. n. aliquis eſt ens, ſicut & vnum.

A vnum autem eſt, quod eſt in ſe indiuiſum, & ab aliis diuiſum: pars autẽ prout eſt in toto, non eſt diuiſa in actu, ſed in potentia tantum, vnde nõ eſt actu ens neq; vna, ſed in potentia tantum, & propter hoc non agit pars, ſed totum. Deinde cum dicit.

Si uero duo quædam ſeorſum per tantum ſpatium, tanto in tempore duo ſeorſum pondera mouent, & compoſita per longitudinem qualem, æqualiue in tempore compoſitum ex ponderibus utriſq; mouebunt: eſt. n. in eis eadem ratio. ARGY.

Si uero duo, & utrunq; horum utrunq; mouet per tantum in tanto, & compoſitæ potentiæ compoſitum ex grauibus æquali mouebunt longitudine, & in æquali tempore. analogum nanq; eſt. T. c. 38.

Ponit comparationem ſm congregationem mouẽtium: & dicit, ꝙ, ſi ſint duo, & vtrunq; eorum moueat,
B quorum vtrunq; per ſe moueat tantum mobile, in tanto tpe, per tm̃ ſpatium, qñ coniunguntur iſtæ duæ potentiæ mouentium, mouebunt illud quod eſt coniunctum ex põderibus motis per ęquale ſpatium, in ęquali tempore: quia in hoc etiam ſeruatur eadem analogia. Deinde cum dicit.

*Sunt ne igitur eadem & in alteratione atq; *accretione? Eſt. n. aliquid id, quod auget: & id etiam, quod augetur: atq; in tempore tanto & tantum, aliud auget, aliud augetur. Et id quod alterat, & quod alteratur, ſimiliter eſt & aliquid, & quantum intenſione remiſſioneue eſt alteratum, & in tempore tanto.* ARGY.

Num igitur ſic eſt in alteratione, & in augmento? aliquid quidem. n. eſt augens, aliquid autem & id quod augetur: in quanto autem tempore, & quantum, aliud quidem auget, aliud autem augetur. Et alterans, & quod altera-
C *tur, ſimiliter & aliquid & quantum ſecundum maius & minus alterata ſunt, & in quanto tempore.* T. c. 39.

Ponit eaſdem comparationis regulas in aliis motibus, & circa hæc tria facit. Primo oſtendit diuiſibilitatem eorum ſm quæ attenduntur comparationes motuum, ſecundo ponit comparationes veras. ibi {In duplo duplum &c.} tertio remouet comparationes falſas. ibi {Sic autem alterans.} Dicit ergo primo quãtum ad augmentum, ꝙ ſunt tria, ſ. augens, & id quod augetur, & tempus: & hæc tria habent aliquam quantitatẽ, ſm quam augens auget, & auctum augetur. & hæc etiã quatuor eſt accipere in alteratione, ſ. alterans, & quod alteratur, & quantitas paſsionis, ſm quam fit alteratio, quę ineſt ſm magis & minus: & iterum quantitas temporis, in quo fit alteratio, ſicut & hæc quatuor in motu
D locali inueniebantur. Secundo ibi. Secũda. 39. Tertia. 39.

In duplo duplum, & duplum in duplo: dimidium autem in dimidio temporis, aut in dimidio dimidium, aut in æquali duplum. ARGY.

In duplo duplum, Aut duplum in duplo: medium autem in medio tpe, aut in medio medium, aut in æquali duplum.

Ponit comparationes veras: & dicit ꝙ, ſi aliqua potentia ſm hos motus moueat tm̃ in tanto tpe, in duplo tpe mouebit duplum: & ſi moueat duplum, hoc erit in duplo tpe. Et ſimiliter mouebit eadem potentia medium in medio tpe: aut, ſi moueat in medio tpe, erit dimidium, quod eſt motum: aut ſi ſit dupla potentia, in æquali tempore mouebit duplum. Tertio ibi.

Si uero id quod alterat, aut auget, tantum in tanto auget: aut alterat, non neceſſe eſt, & dimidium in dimidio: & in ARGY.

dimidio dimidium alterare, uel augere. Sed nihil (ſi forte fuerit) alterabit uel augebit, quemadmodum & in pondere.

Si autem alterans, aut augens, tantum in tanto tempore auget, aut alteret, non neceſſe eſt, & medium in medio, & in medio medium. Sed, ſi contigerit. nihil augmentabit, aut alterabit, ſicut & in graui.

Excludit falſam cõparationem: & dicit ꝙ, ſi aliqua potentia moueat in motu alterationis & augmenti tantum in tanto tpe, non neceſſe eſt ꝙ medietas potentiæ moueat medietatem in eodem tpe, aut in medio tempore tantũdem: ſed forte contingit ꝙ nihil augmentabit vel alterabit {ſicut & in graui}.i. ſicut dictum eſt, ꝙ dimidiata potentia non poteſt mouere totum pondus: neq; per totum ſpatium: neq; per aliquam eius partem. Eſt.n. intelligendum, ꝙ hoc quod dicit. {In medio medium, aut in æquali duplum} ly duplum & medium (quod in accuſatiuo ponitur) non accipitur ꝓ dimidio vel duplo ipſius mobilis, ſed pro dimidio & duplo ex parte rei, in qua eſt {motus}.i. qualitatis aut quantitatis: quæ ita ſe habent in iſtis duobus motibus, ſicut longitudo ſpatij in motu locali. alioquin non ſimiliter eſſet in his motibus, & in motu locali. In motu.n. locali dictum eſt, ꝙ ſi tanta potentia mouet tãtum mobile, medietas mouebit medietatem mobilis. Hic aũt dicitur, ꝙ medietas forte nihil mouebit. Sed intelligendum eſt de toto mobili integro: quia virtus motiua dimidiata, non mouebit ipſum, neq; per tantam quantitatem, aut qualitatem, neq; per eius medium.

ARISTOTELIS

DE PHYSICO AVDITV

LIBER OCTAVVS,

Cum S. Thomę expoſitione.

SVMMA LIBRI.

Motum ipſum ex omni parte ſempiternum fore cum oſtenſum fuerit, primum motorem penitus immobilem, perpetuum & unum eſſe demonſtratur. An etiam continuus detur motus, & quis nam primus ſit inquiritur. Primum denique motorem indiuiſibilem, & impartibilem, omniq; prorſus magnitudine carere concluditur.

LECTIO I.

De ſempiternitate motus in communi Quæſtionem mouet, eiuſq; partes proſequens, quantæ vtilitatis ſit oſtendit.

ARGV. *AT ortus ne aliqñ eſt motus, anteaquam nõ erat, rurſusq; adeo corrũpitur, ut nihil penitus moueatur, an neq; factus eſt, neque corrũpitur, ſed ſemper erat et ſemper erit. Atq; hoc hiſce quæ ſunt immortale ac inceſſabile ineſt, quaſi ſit uita quædam hic uniuerſis, quæ natura conſtant.*

T. c. 1. *VTrum autem factus ſit aliqñ motus, cùm non eſſet prius, & corrumpitur iterum, ſic ꝙ moueri nihil ſit: aut neq; factus eſt neq; corrumpitur, ſed erat ſemper & erit. Et hoc immortale, & ſine quiete exiſtit in his quæ ſunt, in uita quædam ens natura omnibus ſubſiſtentibus.*

E POſtquam Philoſophus in pręcedenti libro oſtendit ꝙ neceſſe eſt ponere primum mobile, & primum motum, & primum motorem, In hoc libro intendit inquirere qualis ſit primus motor, & primus motus, & primum mobile. Et diuiditur in partes duas, In prima pręmittit quoddam, quod eſt neceſſarium ad ſequentem inueſtigationem, ſ. motum eſſe ſempiternum. In ſecunda procedit ad inueſtigationem propoſiti, ibi {Principium autem cõſyderationis &c.} Circa primum tria facit. Primo mouet dubitationem, Scđo oſtendit veritatem ſm ſuam opinionem, ibi {Incipiemus autem primum &c.} Tertio ſoluit ea, quę in contrarium obiici poſſunt. ibi {Contraria autem his &c.} Circa primum tria facit. Primo proponit dubitationẽ, Scđo ponit opiniones ad vtrãq; partem. ibi {Sed quãti quidem.} Tertio oſtendit vtilitatem huius conſyderationis, ibi {Cõſyderandum igitur de hoc &c.} Circa primum duo facit. Primo proponit dubitationem, de qua inueſtigare intendit, Scđo reſpondet tacitæ qõni, ibi {Eſſe quidem igitur &c.} Circa primum ſciendum eſt ꝙ Auerrois dicit, ꝙ Ariſto. in hoc capitulo non intendit inquirere in vniuerſali de motu, vtrum ſit ſempiternus, ſed de primo motu. Sed, ſiquis conſyderet & verba, & proceſſum Philoſophi, hoc eſt omnino falſum. Verba.n. Philoſophi, vñr de motu loquuntur: quia dicit {Vtrum factus ſit aliquando motus cũ non eſſet prius, & corrumpitur iterum, ſic ꝙ moueri nihil ſit.} Ex quo manifeſte apparet, ꝙ non de aliquo motu determinato quærit, ſed vniuerſaliter, vtrum aliquãdo nihil fuerit motus. Ex ipſo etiam Ariſt. proceſſu apparet hoc eſſe falſum. Primo quidem, quia conſuetudo ſua eſt ſemper ad propoſitum ex propriis argumentari. ſiquis autem ſequentes rões conſyderet, quas inducit, in nulla earum ſumitur aliquid pro medio, quod propriæ ad primum motum pertineat, ſed ad motum in cõi. Vnde ex hoc ſatis apparet, ꝙ intendit hic inquirere de ſempiternitate motus in cõi. Scđo, quia ſi iam probatũ eſſet, ꝙ eſt aliquis motus vnus vel plures ſempiterni, fruſtra inquireret inferius, vtrum aliqua mouentur ſemper, cum hoc iam eſſet probatum. Ridiculũ eſt etiam dicere, ꝙ Ariſt. inferius reiteret ſuam conſyderationẽ à principio, quaſi aliquid omiſiſſet, vt Commentator fingit. Erat.n. copia Ariſto. corrigẽdi librum ſuum, & ſupplendi in loco debito quod fuerat omiſſum, vt non inordinate procederet. Si.n. hoc capitulũ exponatur ſm prædicti Commentatoris intentionem, omnia ſequentia confuſa & inordinata apparebunt. Nec eſt mirum, quia vno inconuenienti poſito alia ſequuntur. Adhuc autem manifeſtius hoc apparet per hoc, ꝙ Ariſt. inferius inquirere intendens de ſempiternitate primi motus vtitur, eo quod hic demonſtratur, quaſi principio. Quod nullo modo faceret, ſi hic probaſſet primum motum eſſe æternum. Ratio autem, ex qua Auer. motus fuit, oĩno friuola eſt. Dicit.n. ꝙ, ſi dicatur ꝙ Ariſt. hic intendit inquirere de ſempiternitate motus in cõi, ſequitur ꝙ conſyderatio Ariſt. hic ſit diminuta: quia non apparet per id quod hic determinatur, qũo motus ſemper poſſint continuari adinuicem, Sed hoc nihil eſt: quia Ariſt. ſufficit in hoc cap. probare, ꝙ motus ſemper fuerit. Qualiter autem ſempiternitas motus continuetur, vtrum per hoc ꝙ omnia ſemper moueantur, vel quandoq; quieſcant: vel per hoc ꝙ quædam ſemper mouentur, quædam vero quandoq; mouentur, & quandoq; quieſcunt, ſtatim immediate inquirit.

T. 21. — Tex. 4. — Secũda t. 16. — Tertia primi. — Tex. 3. — Infra. — Intẽtio Ariſt. ĩ hoc textu eſt loqui de motu in cõi.

F, G, H

inquirit. Sic igitur ſm han: intentionem, exponēdum eſt præſens capitulum, ꝙ intendit hic inquirere de motu in communi. Quæritur ergo ſm hoc, Vtrum motus in communi aliquando eſſe inceperit, ita ꝙ prius nihil vnquam motum fuerit: & qñq; ſic deficiat, ꝙ nihil poſt modum moueatur. Aut econtrario, neq; vnquam inceperit, neq; vnqnam deficiet, ſed ſemper erat, & ſemper erit. Et ponit exēplum in animalibus. propter hoc ꝙ quidam dixerunt mundum eſſe quoddam animal magnum. videmus.n. ꝙ animalia viuunt, quādiu apparet in eis aliquis motus. ceſſante autem omni motu, dicuntur animalia mori. Sic igitur in tota vniuerſitate naturalium corporum, motus conſyderatur vt vita quædam. Si ergo motus ſemper fuit & ſemper erit, iſta quaſi vita naturalium corporum erit immortalis ſine ceſſatione. Secundo ibi.

Motum igitur omnes inquiunt eſſe, qui de natura aliquid dicunt, tum quia mundum faciunt, tum quia contemplatio ipſis omnis eſt de generationes corruptioneúe, quam impoſsibile eſt eſſe ſi non ſit motus.

B

T. c. 1. *Eſſe quidem igitur motum omnes affirmant, de natura aliquid dicentes, propter hoc quòd mundum faciunt, & de generatione & corruptione eſt conſyderatio omnibus ipſis: quam impoſsibile eſt eſſe, niſi ſit motus.*

Rñdet tacitæ quæſtioni. In præcedentibus enim libris Ariſt. locutus fuerat de motu in cōi non applicando ad res. nunc autem inquirens an motus ſemper fuerit, applicat cōem conſyderationem motus adeſſe, qđ habet in rebus. Poſſet ergo aliquis dicere, ꝙ in hac conſyderatione, prius erat quærendū de motu, an habeat eſſe in rebus, ꝗ quæratur, an ſit ſempiternus. & præcipue cùm quidam negauerint eſſe motum. ad hoc reſpondet dicens, ꝙ omnes, qui locuti ſunt de natura rerum, affirmāt ꝙ motus ſit. Et hoc patet per hoc quod dicunt mundum eſſe factum: & ꝙ omnes conſyderāt de generatione & corruptione rerum, quæ non poteſt eſſe ſine motu. Eſt igitur communis ſuppoſitio in Scientia Naturali, ꝙ motus habeat eſſe in rebus. Vnde de hoc non eſt quęrendum in Scientia Naturali. ſicut nec in aliqua ſcientia mouetur quæſtio de ſuppoſitionibus illius ſcientiæ. Deinde cum dicit.

Verum qui mundos infinitos eſſe, & alios ipſorum fieri, alios corrumpi dicunt, hi motū inquiunt ſemper eſſe. Sint. n. generationes & corruptiones ipſorum cū motu neceſſe eſt.

T. c. 1. *Sed quotquot quidem infinitos mundos dicunt eſſe, & quoſdam quidem fieri, quoſdam autem corrumpi ſemper dicunt eſſe motum. Neceſſarium enim eſt generationes & corruptiones ipſorum cum motu eſſe.*

D

Ponit opiniones ad vtraque partem qōnis motę. Et primo ponit opiniones dicētium motum ſemper eſſe, ſecundo opiniones ponentium motū non ſemper eſſe. ibi {Quicu nq; autem.} Ad euidentiā ergo primæ partis, ſciendum eſt, ꝙ Democ. poſuit prima rerum principia corpora indiuiſibilia, & ſemper mobilia: ex quarū congregatione dicebat mundum caſualiter factum. & nō ſolum iſtū in quo nos ſumus, ſed infinitos alios, ſm ꝙ accidit in diuerſis partibus infiniti vacui, prædicta corpora congregata mundos feciſſe. Nec tñ hos mundos ponebat in perpetuum duratutos, ſed quoſdam eorum fieri per aggregationem atomorū, quoſdam vero corrūpi per eorum ſegregationem. Quotcunque igitur Philoſophi hoc ponunt cum Democri-

A to, dicunt ſemper eſſe motum: quia ſemper dicūt eſſe generationes & corruptiones aliquorum mūdorum, quas neceſſarium eſt eſſe cum motu. Scđo ibi.

Qui uero mundum, aut unum, & ſemper eundem eſſe dicunt, aut unum quidem, ſed non ſemper, hi de motu quoque ſimiliter opinantur. Si igitur contingit aliquando nihil moueri, dupliciter id accidere neceſſe eſt. aut enim ut Anaxagoras cenſet. dicit enim, cùm omnia ſimul eſſent atque quieſcerent tempore infinito, mentem mouiſſe atque ſegregaſſe. Aut, ut Empedocles dicit interdum res moueri, interdum quieſcere moueri quidem, cum aut unum ex multis concordia, aut ex uno multa diſcordia facit. quieſcere uero in hiſce tēporibus, quæ inter hæc media cadunt. Dicit. n. hoc modo.

Nam quo de multis naſci conſueuerit unum,
Atq; iterum ex uno generato, plura renaſci,
Hoc fiunt, fixumq́; ſibi non permanet æuum:
At quo mutantur, nunquam ceſſante recurſu,
Hoc ſi perpetuo ſtabilem uerſantur in orbem.

Cùm enim dicit, at quo mutantur nunquam ceſſante recurſu, id Empedoclem arbitrandum eſt intelligere, hinc (inquā) illuc, & illinc huc fieri motum.

Quicunque autem unum, & non eſſe ſemper & de motu apponitur rationem.

Si igitur contingit aliquando nihil moueri, dupliciter neceſſe eſt hoc accidere. aut enim ſicut Anaxagoras dicit. Inquit enim ille, ſimul omnibus exiſtentibus, & quieſcentibus infinito tempore motum feciſſe intellectum & diſgregaſſe. aut ſicut Empedocles in parte moueri, & iterum quieſcere. moueri quidem, cùm amicitia ex multis faciat unum: aut diſcordia, multa ex uno, quieſcere autem, in medijs temporibus dicens ſic. T. c. 2. Anaxa. opinio de mundi conſtitutione. Sententia Empe.

C

Inquantum quidem ex pluribus unum didicit naſci. „
Inquantū iterū ex uno geminato, plurima perficiuntur. „
Sic fiunt res, & nullo m[illegible]o ipſius [illegible]dum unum. „
Sic autem permutantur, neq; ſimul [illegible]ficiuntur. „
Sic autem ſemper ſunt immobiles ſecundum circulum. „

Hoc enim quod ſic permutantur, ab hinc inde dicere ipſum opinandum eſt.

Ponit opiniones ad part[illegible] contrariam, & dicit, ꝙ quicunq; ponunt vnum ſolum mundum, & non eſſe eum ſempiternum, etiam de motu ponunt. quia conſequitur ſm. rationem, vt. ſ. non ſemper ſit. Si ergo ponatur ꝙ ſit aliquod tempus in quo nihil mouebatur, oportet ꝙ hoc accidat duobus modis. Ponitur enim duobus modis hic mundū non ſemper fuiſſe. vno modo ꝙ mundus iſte ſic incepit, ꝙ nunquam antea fuerat, ſicut poſuit Anaxagoras. alio modo ꝙ mūdus ſic incepit ꝙ aliquo tempore non fuit, ſed ante illud tempus iterum fuerit, vt poſuit Empedo. & ſimiliter circa motum. Anaxa. autem dixit, ꝙ quodam tpe omnia ſimul erant vnum cum alio commiſtum, & nihil erat ab alio ſegregatum. In qua quidem rerū miſtura, neceſſe fuit ponere ꝙ omnia quieſcerent. motus enim non eſt abſque diſgregatione. omne. n. quod mouetur, ab aliquo recedit, vt in aliud tendat. hanc ergo rerum miſturam & quietem poſuit præextitiſſe in tempore infinito, infra quod nunquam antea fuerat aliquis motus, & ꝙ intellectus, qui ſolus non erat permiſtus, incepit de nouo facere motum, & diſgregare res abinuicem. Empe. vero dixit ꝙ in aliqua parte tpis eſt aliquid moueri, & iterum in alia parte temporis eſt omnia quieſcere. Po-

nebat enim Empe. ꝙ amicitia & diſcordia ſunt prima rerum mouentia. Amicitiæ autem proprium eſt, ꝙ ex multis faciat vnum, diſcordiæ vero ex vno faciat multa. Quia vero ad eſſe corporis miſti requiritur ꝙ elemẽta ſint in vnum commiſta: ad eſſe vero mundi requiritur; ꝙ elementa ſint in locis ſuis per ordinem diſtributa: ponebat ꝙ amicitia eſt cauſa gñationis corporum miſtorum, diſcordia vero cã corruptionis. ſed econtrario in toto mundo, amicitia cã corruptionis, & diſcordia gñationis. Sic ergo ponebat moueri totum mũdũ, cùm vel amicitia ex multis facit vnum: vel diſcordia, multa facit ex vno. Sed quietem ponebat eſſe in mediis temporibus, non quidem ita ꝙ nihil mouetur, ſed quantum ad gñalem mundi mutationem. Et, quia po-

Sententia Emped. in carmi. expoſitio.

ſuit ſñiam Empe. ponit etiam eius verba, quæ difficultatem habent: quia metrice ſcripſit. Sic ergo ſuam ſententiam expreſſit. Empe. his verbis, quæ ſic conſtruenda ſunt. {Didicit naſci}.i. ſic conſuetum eſt aliquid generari {inquantum ex pluribus fit vnum} {& iterum} .i. alio modo. {Ex vno geminato}.i. compoſito. perficiuntur plurima}.i. multa fiunt per diſgregationem. Quędam.n. ſunt, quę generantur per compoſitionem, quædam vero per diſgregationem. Et ſicut hic videmus in particularibus gñationibus. {Sic fiũt res}.i. ſic eſt intelligendum in vniuerſali rerum gñatione: quãtum ad totum mundum. {Et nullo modo eſt ipſius ſeculum vnum}.i. non eſt vnus ſtatus durationis rerum, ſed qñq; generatur mundus, qñq; corrumpitur, qñq; medio modo ſe habet. Seculum.n. dicitur menſura du-

Quid ſeculũ.

rationis alicuius rei. Diſtinctionem autem horum ſeculorum exprimit ſubdens. {Sic autem permutãtur} quaſi dicat, vnum ſeculum eſt, in quo res permutãtur per congregationem, vel ſegregationem. Et, ne aliquis opinaretur ꝙ ad gñationem mundi non requiritur ſeculum, i. tempus aliquod, ſed mundus ſit in inſtanti, ad hoc excludendum ſubiungit. {Neq; ſimul perficiuntur.} ſed per multam moram temporis. Deinde de alio ſeculo ſubdens dicit. {Si autem ſemper ſunt immobiles.} quia. ſ. in medio tpe generationis & corruptionis poſuit res quieſcere. Et ne aliquis crederet ꝙ ſemper antea fuerit permuta[tio] & poſtea ſemper futura ſit quies: & ad hoc excludendum dicit {Secundum circulum} quæ dicit circulariter hoc contingit, ꝙ permutantur res & poſtea quieſcunt: & iterum permutantur & ſic in infinitum. Deinde ſubduntur verba Ariſt. exponentis prædicta verba Empe. maxime quantum ad hoc quod dixit. {Sic autem permutatur.} Dicit ergo ꝙ opinandum eſt in hoc quod dixit {ſic permutantur} intellexiſſe {ab hinc inde}.i. à quodam principio vſque nunc, non ꝙ ſemper fuerit motus, vel ꝙ poſtq̃ incepit ſit interruptus. Deinde cum dicit.

T. c. 3.

Conſyderandum eſt igitur de hoc quonam modo ſe habet. Eſt enim operæpretium hanc perſpicere ueritatem: & non ſolum ad Naturalem contemplationem, ſed & ad eam doctrinam, quæ circa principium primum uerſatur uehementer conducit.

Conſyderandum igitur de hoc, qũo ſe habet. Præopere enim non ſolum ad Naturæ conſyderationem ſcire ueritatẽ, ſed ad ſcientiam de principio primo.

Oſtendit vtilitatem huius conſyderationis: & dicit, ꝙ conſyderandum eſt qũo ſe habeat veritas circa hãc quæſtionem: quia ſcire veritatem huius qõnis, eſt pręopere}.i. prænecceſſarium non ſolum ad conſyderatio- E nem Scientiæ naturalis, ſed etiam ad ſcientiam de primo principio. quia in hoc 8. & 12. Metaphy. ad probandum vnum principium vtitur æternitate motus. Hæc.n. via probandi primum principium eſſe, eſt efficaciſsima, cui reſiſti non poteſt. Si.n. mundo & motu exiſtente ſempiterno neceſſe eſt ponere vnum primũ principium, multo magis ſempiternitate eorum ſublata: quia manifeſtũ eſt, ꝙ omne nouum indiget aliquo principio innouante. Hoc ergo ſolo modo poterat videri, ꝙ non eſt neceſſarium ponere primum principiũ, ſi res ſunt ab æterno. Vnde etiam, ſi hoc poſito ſequitur, primum principium eſſe, oſtenditur omnino neceſſarium primum principium eſſe.

LECTIO II.

Sententiam de Motus ſempiternitate ratiocinatur: uſq; rationum ſuarum ex Philoſophis diſcutitur.

F

ARGV.

Ex his autem ordiemur, quæ prius à nobis in libris Naturalis ſcientiæ ſunt definita. Dicimus itaque motum ipſius mobilis hoc actum eſſe, quo mobile eſt. neceſſe eſt ergo res eſſe, quæ unoquoq; motu moueri poſſunt. Et ſine definitione etiam motus, quiuis profecto fatebitur neceſſarium eſſe id moueri, quod ſingulis motibus moueri poteſt, ceu alterari quidem id, quod eſt alterabile: ferri autem id quod loco mutabile eſt. Quare ſit antea cõbuſtibile q̃ comburatur, & combuſtiuum antea q̃ comburat, oportet.

T. c. 4.

Incipiemus autem primum ex definitis à nobis in Phyſicis prius. Dicimus autem motum eſſe actum mobilis ſecundum q. eſt mobile. neceſſe ergo exiſtere res poſsibiles moueri ſecundum unumquemque motum. Et ſine motus definitione, omnis utiq; confitebitur neceſſarium eſſe motum poſ- G *ſibile moueri ſecundum unumquẽque motum, ut alterari alterabile, ferri autem ſecũdum locum mutabile. Quare prius oportet eſſe combuſtibile, quàm comburatur, & combuſtiuum, quàm comburere.*

Poſtquam mouit dubitationem de ſempiternitate motus, hic oſtendit motum eſſe ſempiternum. Et diuiditur in partes duas: in prima oſtendit propoſitum, in ſecunda ſoluit ea quæ in contrarium obũci poſſent. ibi {Contraria autem his &c.} Circa primum duo facit. T. 16.
Primo ponit rõnes ad oſtendendum ſempiternitatem motus, Secundo ponit rõnes contra opiniones Philoſophorum contrarium opinantium. ibi {Sed non aliquando &c.} Circa primum duo facit. Primo oñdit ꝙ Secũda. 13.
motus ſemper fuit, Scd̃o ꝙ ſemper erit. ibi {Eadem aũt rõ eſt &c.} Circa primum duo facit. Primo oñdit pro- T. 12.
poſitum rõne accepta ex parte motus, Secundo rõne accepta ex parte tpis. ibi {Adhuc autem prius & poſte- T. 10.
H rius &c.} Circa primum tria facit. Primo p̃mittit quoddam, quod eſt neceſſarium ad probationem ſequentem, Secundo inducit probationem ad propoſitum oſtendendum. ibi {Ergo & hoc neceſſarium eſt &c.} Tex. 5.
Tertio oſtendit neceſsitatem rõnis inductæ. ibi {Alia quidem mouent ſingulariter.} Dicit ergo primo, ꝙ Tex. 8.
ad propoſitum oſtendendũ debemus incipere ab his, quæ primo determinata ſunt in Phyſicis, vt eis quaſi principiis vtamur. Per quod dat intelligere præcedentes libros, in quibus de motu in cõi determinauit. & propter hoc appellantur vl̃r de Naturalibus. habent enim quandam diſtinctionem ad hunc librum Octauum, in quo iam incipit motum ad res applicare. Aſſumit ergo id quod dictum eſt in Tertio Phyſi. ſ. ꝙ motus eſt actus mobilis inquantum huiuſmodi. Ex quo

apparet,

apparet, ꝙ ad hoc ꝙ ſit motus, neceſſe eſt exiſtere res, quæ poſſint moueri quocunq; motu: quia non poteſt eſſe actus ſine eo cuius eſt actus. Sic ergo ex definitione motus apparet, ꝙ neceſſe eſt eſſe ſubiectũ mobile, ad hoc ꝙ ſit motus. Sed etiam abſq; definitione motus per ſe manifeſtum eſt hoc, vt patet ex communi ſententia omnium. Quilibet.n.confitetur hoc eſſe neceſſarium, ꝙ non mouetur niſi quod eſt poſſibile moueri, & hoc ſm vnũquẽque motum. ſicut ꝙ non contingit alterari niſi quod eſt alterabile: neq; mutari ſm locum, niſi quod eſt ſm locum mutabile. Et, quia ſubiectum naturaliter prius eſt eo quod eſt in ſubiecto, poſſumus concludere in ſingulis mutationibus, & ex parte mobilis, & ex parte mouentis, ꝙ prius eſt ipſum ſubiectum combuſtibile q̃ comburatur. {& combuſtiuum} .i. ſubiectum potens comburere, q̃ comburat, prius inquam non ſemper tpe, ſed natura.

Auerrois ſenſũ contra creationem.

Ex hac autem Ariſt. probatione, Auer. occaſionem ſumpſit loquendi contra id quod ſm fidem de creatione tenemus. Si enim fieri quoddam mutari eſt: omnis autem mutatio requirit ſubiectum, vt hic Ariſt. probat: neceſſe eſt, ꝙ omne quod fit, fiat ex aliquo ſubiecto. non ergo poſſibile eſt ꝙ fiat aliquid ex nihilo. Adducit etiã ad hoc ſecundam rationem. quia, cùm dicitur nigrum fieri ex albo, hoc non dr̃ per ſe, ita ꝙ ipſum album cõuertatur in nigrum, ſed hoc dicitur per accidens; quia .ſ. recedente albo ſuccedit nigrum. omne autem, quod eſt per accidens, reducitur ad id quod eſt per ſe. hoc autem ex quo aliquid fit per ſe, eſt ſubiectum qđ intrat ſubſtantiam rei factæ. omne ergo, quod dr̃ fieri ex oppoſito, fit quidem ex oppoſito per accidens, per ſe aũt ex ſubiecto. non ergo eſt poſſibile, quod ens fiat ex nõ ente ſimpliciter. Adducit autem ad hoc tertio cõem opinionem omnium Antiquorum Phyſicorum ponẽtium, nihil ex nihilo fieri. Aſſignat autem duas cauſas, ex quibus reputat hanc poſitionem exortam, ꝙ aliqđ ex nihilo fiat. Quarum prima eſt, ꝙ vulgus non reputat exiſtentia, niſi ea quæ ſunt comprehenſibilia viſu: quia ergo vulgus videt aliquod factum viſibile, quod prius viſibile non erat, reputat impoſſibile aliquid ex nihilo fieri. Secunda cauſa eſt, quia apud vulgus reputatur eſſe ex diminutione virtutis agentis ꝙ indigeat materia ad agendum: quod tñ non eſt ex impotentia agentis, ſed ipſa rõne motus. quia ergo primum agens non habet potentiam aliquo modo defectiuam, ſequitur, ꝙ non agat abſque ſubiecto.

Deceptus fuit Auer. eadẽ cã, qua nos deceptos arbitratur.

Sed, ſi quis rectæ conſyderet, ex ſimili cauſa ipſe defectus fuit, ex qua cã nos deceptos arbitratur. ſ. ex cõſyderatione particularium entium. Manifeſtũ eſt.n. ꝙ potentia actiua particularis, præſupponit materiam, quam agens vniuerſalius operatur: ſicut artifex vtitur materia, quam natura facit. ex hoc ergo, ꝙ omne particulare agens præſupponit materiam quam non agi, nõ oportet opinari ꝙ primum agens vniuerſale, quod eſt actiuum totius entis aliquid præſupponat, quaſi non creatum ab ipſo. Nec hoc etiam eſt ſm intentionem Ariſto. probat.n. in 2 Meta. quod id, quod eſt maxime verum, & maxime ens, eſt cauſa eſſendi omnibus exiſtentibus. *Tex. 4.* vnde hoc ipſum eſſe in potentia, quod habet materia prima, ſequitur deriuatum eſſe à primo eſſendi principio, qđ eſt maxime ens. non igitur neceſſe eſt præſupponi aliquid eius actioni, quod non ſit ab eo productum. Et, quia omnis motus indiget ſubiecto, vt hic Ariſto. probat, & rei veritas habet, ſequitur, ꝙ ꝑductio vniuer-

A ſalis entis à Deo non ſit motus nec mutatio, ſed ſit q̃dam ſimplex emanatio. Et ſic fieri & facere æquiuoce dicuntur in vniuerſali rerum productione, & in aliis productionibus. Sicut ergo, ſi intelligamus rerum productionem eſſe à Deo ab æterno, (ſicut Ariſto. poſuit, & plures Platonicorum,) non eſt neceſſarium, imo impoſſibile, ꝙ huic vniuerſali productioni aliqđ ſubiectum non productum præintelligatur: ita etiam, ſi ponamus ſm noſtræ fidei ſententiam, ꝙ non ab ęterno produxerit res, ſed produxerit eas poſtquam non fuerant, non eſt neceſſarium ꝙ ponatur aliquod ſubiectum huic vniuerſali productioni.

Vniuerſalis rerum ꝑductio, ſiue ab æterno, ſiue nõ ab æterno, non eſt motus nec mutatio.

Patet ergo, ꝙ hoc quod Ariſt. hic probat, ꝙ omnis motus indiget ſubiecto mobili, non eſt contra ſententiã noſtræ fidei: quia iam dictum eſt, ꝙ vniuerſalis rerum productio, ſiue ponatur ab æterno, ſiue non ab æterno, non eſt mo-

B tus nec mutatio. Ad hoc enim ꝙ ſit motus vel mutatio, requiritur ꝙ aliter ſe habeat nunc & prius, & ſic aliquid eſſet prius exñs & per conſequens hæc non eſſet vniuerſalis rerum productio, de qua nunc loquimur. Siſr quod dicit, ꝙ aliquid dr̃ fieri ex oppoſitio per accidens, & ex ſubiecto per ſe, veritatem habet in particularibus factionibus, ſm quas fit hoc aut illud ens, vt hõ aut canis. non autem habet veritatem in vniuerſali entis productione. Quod patet ex hoc ꝙ Philoſophus dixit in 1. Phyſi. *Lec. 14. T.c.78.* Dixit.n. ibi, ꝙ, ſi fiat hoc animal, inquantum eſt hoc animal, non oportet ꝙ fiat ex non aĩali, ſed ex non hoc animali: puta ſi fiat homo ex non hoĩe, aut equus ex non equo. ſi autem fiat animal inquantum eſt animal, oportet ꝙ fiat nõ ex animali. Sic ergo, ſi fiat aliquod particulare ens, non fit ex omnino non ente: ſed ſi fit totum ens, quod eſt fieri ens inquantum

C eſt ens, oportet ꝙ fiat ex penitus non ente. ſi tñ & hoc debeat dici fieri, æquiuoce.n. dicitur, vt dictum eſt. Quod etiam introducit de Antiquis Phyloſophorum opinionibus, efficaciam non habet: quia Antiqui naturales non potuerunt peruenire ad cauſam primam totius eſſe, ſed conſyderabant cauſas particularium mutationum. Quorum Primi conſyderauerunt cauſas ſolum mutationum accidentalium, ponentes fieri eſſe alterari: ſequentes vero peruenerunt ad cognitionem mutationum ſubſtantialium. poſtremi vero, vt Plato & Ariſt. peruenerunt ad cognoſcendum principium totius eſſe. Sic igitur patet, ꝙ non mouemur ad ponendũ aliquid fieri ex nihilo, quia reputemus ea eſſe ſolum entia, q̃ ſunt viſibilia, ſed magis econtrario: quia non conſyderamus ſolas productiones particulares à cauſis particularibus, ſed productionem vlẽm totius eſſe à primo eſſendi principio. Nec etiã ponimus, ꝙ in-

D digere materia ad agendũ ſit potentię diminutę, quaſi deficientis à virtute naturali: ſed dicimus hoc eſſe potentię particularis, q̃ non põt ſuper totum ens, ſed facit aliquod ens. Et põt ſic dici eſſe potentię diminutæ facere aliquid ex aliquo, ſicut ſi dicamus potentiã particularem eſſe minorem potentia vl̃i. Secundo ibi.

Igitur & hæc ipſa neceſſe eſt, aut ſi non erant, aliquando facta eſſe, aut perpetua eſſe. Si igitur unumquodque mobilium ac motiuorum eſt factum, neceſſe eſt ante motum acceptum, aliam mutationem motumq; fuiſſe: quod quidem ortum, id eſt, quod aut moueri aut mouere poteſt. Sin ſemper erant motus, tamen erat abſurdum, & ex ſeſe quidem ſi animaduertatur uidetur. Magis tamen ſi proficiſcamur ulterius, hoc neceſſe eſt euenire. Nam ſi quæ- ARGV.

Nam ſunt mobilia, quædam motiua, & interdum eſt actu primum mouens, & aliquid quod mouetur, interdum nihil ſed quieſcit, hoc prius mutetur oportet. erat.n. aliquid cã profecto quietis: quies.n. eſt priuatio motus. quare ante primã mutationem mutatio prior erit. E

T.c. 5. *Ergo & hæc neceſſarium eſt, aut facta aliquando eſſe,*
T.c. 6. *cùm non eſſent, aut perpetua eſſe. Si igitur factum eſt mobilium unumquodq;, neceſſarium eſt prius accepta aliam mutationem factam eſſe, & motum, ſecundum quem factũ*
T.c. 7. *eſt poſsibile motum eſſe, aut moueri. Si aũt quæ ſunt præerant ſemp motu non exñte, irrationabile quidem uidetur, & ab inſcientibus. At uero magis ingredičtibus, hoc neceſſarium eſt accidere. Si.n. aliis quidem mobilibus exñtibus, aliis aũt motiuis, aliquando quidem erit aliquod primum mouens, aliquid aũt quod mouetur, aliquando quidem nihil, ſed quieſcit, oportet hoc mutari prius. erat enim aliquid cauſa quietis. quies.n. priuatio motus eſt. quare ante primam mutationem erit mutatio prior.*

Suppoſito, ꝙ ad hoc ꝙ ſit motus requiratur mobile & motiuum. ſic argumentatur. Si motus non ſemper fuit, neceſſe eſt dicere aut ꝙ mouentia & motiua ſint aliqñ facta cùm prius non eſſent, aut ꝙ ſint perpetua. ſi ergo dicatur ꝙ vnũquodq; mobile eſt factũ, neceſſe eſt dicere, ꝙ ante mutationem, q̃ accipitur vt prima, ſit alia mutatio, & motus ſm quem factum eſt ipſum mobile, quod põt moueri, & motum eſſe. Quæ quidem illatio dependet ex præcedentibus. ſi.n. detur ꝙ motus non ſemper fuerit, ſed aliqua mutatio ſit antequam nulla fuerit, ſequetur, ꝙ illa mutatio habeat aliquod mobile: & ꝙ illud mobile ſit factum, cùm prius non fuerit, cùm ponantur oĩa mobilia eſſe facta. Oẽ autem, G quod fit, cùm prius nõ fuerit, fit ꝑ aliquem motum vel mutationem: motus autem vel mutatio, ꝑ quam fit mobile, eſt prior q̃ mutatio, qua mobile mouebatur: ergo ante mutationem, q̃ dicebatur eſſe prima, eſt alia mutatio, & ſic in infinitum. Si autem dicatur ꝙ ea q̃ ſunt mobilia ſemꝑ preexiſtebant, etiam motu nullo exñte, hoc vr̃ irrationabile, & dictum à neſciẽtibus. ſtatim.n. apparet, ꝙ, ſi mobilia ſunt, oportet eſſe motum. mobilia.n. naturalia ſimul etiam ſunt mouẽtia, vt ex Tertio
T.c. 8. patet. Mouentibus aũt & mobilibus naturalibus exiſtentibus, neceſſe eſt eſſe motum. Sed, vt profundius ingrediamur ad veritatis inquiſitionem, neceſſarium eſt hoc idem accidere ſi ponantur mobilia & mouẽtia ꝑexiſtẽtia ſemper ante motum, quod ſequebatur ſi ponantur hæc eſſe facta, ſ. ꝙ ante mutationem, q̃ ponitur prima, ſit alia mutatio in infinitum. Quod ſic patet, qa H ſi ponatur, ꝙ ſint aliqua mobilia & aliqua motiua, & tñ aliqñ primum mouens incipiat mouere & aliquid moueri ab ipſo, & ante hoc nihil moueatur, ſed quieſcat: oportebit dicere ꝙ ſit alia mutatio prius facta in mouente vel mobili, q̃ id quod ponebatur primo mouẽs incipiat mouere. qđ ſic patet. quies.n. eſt priuatio motus: priuatio autem non ineſt ſuſceptiuo habitus & formæ niſi pp aliquam cauſam: erat ergo aliqua cã vel ex parte motiui vel ex parte mobilis: quare quies erat: ergo ea durãte ſemper quies remanebat. Si ergo aliqñ mouens incipiat mouere, oportet ꝙ illa cã quietis remoueatur. ſed non põt remoueri niſi per aliquem motum vel mutationem: ergo ſequitur ꝙ ante illam mutationem, q̃ dicebatur eſſe prima, ſit alia mutatio prior, qua remouetur cauſa quietis. Secundo ibi.

Nam quædam unice, quædam & motibus contrariis mouent. ignis nãque calefacit, ſed non frigefacit. At ſcientia una contrariorum eſſe uidetur, illic etiam ſimile quid eſſe uidetur. nam frigidum uerſum quodammodo, atq; abiens calefacit, ſicut & hiſce, qui ſcit, peccat ſua ſponte, eùm econtra ſcientia utitur. ARGY.

Alia quidem enim mouent ſingulariter, alia autem & ſecundum contrarios motus, ut ignis quidem calefacit, frigefacit autem non. Scientia autem uidetur contrariorum eſſe una. Videtur igitur & ibi eſſe aliquid ſimili modo. frigidum enim calefacit, conuerſum quodammodo & abſcedens, ſicut & peccat uoluntarius ſciens: quoniam econtrario utitur ſcientia. T.c. 8. *Sciẽtia uidetur contrariorum eſſe vna.*

Probat neceſsitatem præmiſſę rationis. Poſſet.n. aliquis dicere, ꝙ contingit qñq; quieſcere, & qñq; mo- F ueri, abſque hoc ꝙ præextiterit aliqua cauſa quietis, quæ remoueatur. Vnde hoc vult excludere. Et circa hoc duo facit: Primo præmittit quoddam, quod eſt neceſſarium ad propoſitum. Secũdo inducit propoſitam probationẽ. ibi {Si igitur quęcũq; poſsibilia ſunt &c.} *Infra.* Dicit ergo primo ꝙ eorum, quæ mouent, quędam mouent ſingulariter}. i. vno modo tantum, quædam vero mouant ſm contrarios motus. Quæ mouent tantum vno modo ſunt Naturalia, ſicut ignis ſemꝑ calefacit, & nunquam frigefacit. Sed agentia per intellectum, mouent ſm contrarios motus, quia vna ſcientia videtur eſſe contrariorum, ſicut medicina eſt ſcientia ſani, & ægri. vnde videtur ꝙ Medicus per ſuam ſcientiam poſſit mouere ſm contrarios motus. Poſuit autem hanc diſtinctionem mouentium: quia in iis, quæ agunt per intellectum, videtur non eſſe verum, quod ipſe dixe- G rat, ſ. ꝙ, ſi aliquid mouetur cum prius quieuerit, oporteat prius remoueri cauſam quietis. Agentia.n. per intellectum videntur ſe ad oppoſita habere abſq; aliqua ſui mutatione. vnde videtur ꝙ poſsint mouere & non mouere abſque aliqua mutatione. Ne ergo ꝑ hoc ſua ratio impediatur, ſubiungit ꝙ ratio ſua ſimiliter tenet in iis quæ agunt per intellectum, & in iis quæ agunt per naturam: quia ea quæ agunt per naturam, ꝑ ſe quidem ſemper mouent ad vnum, ſed per accidens qñq; mouent ad contrarium. & ad hoc ꝙ illud accidens eueniat, neceſſe eſt eſſe aliquam mutationem. ſicut frigidũ per ſe ſemper frigefacit, ſed per accidens calefacit. ſed ꝙ per accidens calefaciat, hoc eſt per aliquam eius mutationem, vel inquantum vertitur ad alium ſitum, vt alio modo reſpiciat id quod nunc calefit ab eo quod prius frigefiebat: vel inquantum totaliter abſcedit. Di- H cimus.n. frigus eſſe cauſam caloris abſcedendo, ſicut gubernator per ſui abſentiam eſt cauſa ſubmerſionis nauis. Similiter etiam frigus per accidens fit cauſa caloris, vel per maiorem elongationem, vel etiam ꝑ maiorem appropinquationem. ſicut in hyeme interiora animalium ſunt calidiora calore ad interius recurrente, propter frigus circũſtans. Sic etiam eſt in agente ſecundum intellectum. ſcientia enim licet ſit vna contrariorum, tamen non æqualiter vtrorũque, ſed vnius principaliter, ſicut medicina ad hoc eſt ꝑ ſe ordinata, ꝙ faciat ſanitatem. Si ergo contingat ꝙ Medicus vtatur ſua ſcientia in contrarium, ad inducendum ægritudinem, peccat. & hoc non erit ex ſcientia per ſe, ſed ꝑ accidens, propter aliquid aliud. Et ad hoc ꝙ illud aliud adueniat, cùm prius nõ eſſet, neceſſe eſt eſſe aliquam mutationem. Secundo ibi.

Duplex agentium genus alterum ꝑ naturam, alterum ꝑ intellectum. Qđ per naturam quid idẽ facit: qui vero per intellectum, ad contraria aliquã do mouet.

Frigus cã caloris quõ quãdoq; fit: quõq; ſcientia, vna cõtrariorũ eſſe dicatur.

Verum

ARGY. *Verum ea quæ agere, aut mouere: & ea quæ pati: aut moueri poſſunt, non omnino hoc poſſunt: ſed ſi ſic ſe habent, atque ad propinqua ſibi euadunt: quare, cùm id fuerit, aliud mouet, aliud mouetur, & cum id euenerit, ut aliud ſit mobile, aliud motiuum. Si igitur non ſemper mouebatur, non ita ſeſe habebant, ut alterum mouere alterum moueri poſſit, ut patet. ſed alterum ipſorum mutari oportebat. In iis enim quæ ſunt ad aliquid id accidere neceſſe eſt. ueluti ſi duplum non erat, & nunc duplum euaſit. ſi non utrunque, alterum ſaltem mutatum eſſe neceſſe eſt. Erit ergo quædam mutatio prior prima.*

Si igitur quæcunq; poſſibilia ſunt facere, aut pati, aut mouere, aut moueri: hæc autem mouert non penitus poſſibilia ſunt, ſed ſic ſe habentia & proxima alterutris ſunt. Quare, cùm proximantur, aliud mouet, aliud autem mouetur, cùm

T. c. 9. *ſint ut ſit hoc quidem motiuum, illud uero mobile. Si igitur non ſemper mouebatur, manifeſtum eſt, q. non ſe habebant ſicut nunc poſſibilia, hoc quidem mouere, illud autem moueri, ſed oportuit mutari alterum illorum. neceſſe enim in iis, quæ ſunt ad aliquid, hoc accidere. ut ſi nõ eſt duplum, nunc autem eſt duplum, mutari, ſi non utrũq; alterum. Erit ergo quædam mutatio prior prima.*

Inducit probationem ad propoſitum oſtẽdendum. Dicit ergo, ꝙ ex quo ita eſt, ꝙ ſimili modo ſe habet in iis, quæ agunt ſm naturam, & ſm intellectum, poſſumus vñr de omnibus loquentes dicere, ꝙ quæcunque ſunt poſſibilia facere, aut pati, aut mouere, vel moueri {non penitus poſſibilia ſunt}.i. non poſſunt mouere aut moueri in quacunque diſpoſitione ſe habeant: ſed prout ſe habent in aliqua determinata habitudine, & propinquitate adinuicem. Et hoc concludit ex præmiſſis. quia iam dictum eſt, ꝙ tam in agentibus ſm naturam, q̃ in agentibus ſm voluntatem, non eſt aliquid cauſa diuerſorum, niſi in aliqua alia habitudine ſe habens. & ſic oportet, ꝙ, q̃n appropinquant adinuicem mouens & motum conuenienti propinquitate, & ſiñr, cùm ſunt in quacũque diſpoſitione, quæ requiritur ad hoc ꝙ vnũ moueat, & aliud moueatur, neceſſe ſit hoc moueri, & aliud mouere. Si ergo non ſemper erat motus, manifeſtum eſt ꝙ non ſe habebant in iſta habitudine, vt tunc vnum moueret, & aliud moueretur: ſed ſe habebant ſicut non poſſibilia tunc mouere et moueri, poſtmodum autem ſe habent in iſta habitudine, vt vnum moueat & aliud moueatur. Ergo neceſſe eſt, ꝙ alterum eorum mutetur. hoc. n. videmus accidere in omnibus, quæ dicuntur ad aliquid, ꝙ nunquam aduenit noua habitudo, niſi per mutationem vtriuſq; vel alterius. ſicut ſi aliquid cùm prius non eſſet duplum, nunc factum eſt duplum: &, ſi non mutetur vtrũq; extremorum, ſaltem oportet ꝙ alterum mutetur. Et ſic, ſi de nouo adueniat habitudo, per quam aliud moueat & aliud moueatur, oportet vel vtrunque vel alterum moueri prius. Et ſic ſequitur ꝙ ſit mutatio quædam prior mutatione, quæ dicebatur eſſe prima. Deinde cum dicit.

In his q̃ ſunt ad aliquid nõ aduenit noua habitudo ſeu relatio, niſi p vtriuſq; aut alterius eorum mutationem.

ARGY. *Inſuper, quonam modo prius, atq; poſterius erit, ſi nõ ſit tempus: aut tempus ſi non ſit motus?*

T. c. 10. *Adhuc autem prius & poſterius q̃uo erunt tempore non exiſtente: aut tempus niſi ſit motus?*

Oſtẽdit propoſitum ratione ſumpta ex parte temporis. Et primo præmitut duo, quæ ſunt neceſſaria ad A ſequentem probationem. quorum Primũ eſt, ꝙ prius & poſterius eſſe non poſſunt niſi tempus ſit, cùm tempus nil ſit aliud q̃ prius & poſterius ſm ꝙ ſunt numerata. Secundum eſt, ꝙ tempus non poteſt eſſe niſi ſit motus. & hoc etiam patet ex definitione temporis, quam ſupra in Quarto poſuit dicens, ꝙ tempus eſt numerus motus ſm prius & poſterius Secundo ibi.

ARGY. *Quod ſi tempus numerus motus, aut quidam ſit motus, ſi tempus eſt ſemper, & motum perpetuum eſſe neceſſe eſt.*

Si igitur tempus numerus motus eſt, aut motus quidam: ſiquidem tempus ſemper erit, & motum neceſſe eſt perpetuum eſſe.

Concludit quandam conditionalem ex iis quæ in Quarto dicta ſunt. Poſuit. n. ibi ſm ſuam ſnĩam, ꝙ tempus eſt numerus motus: ſm vero aliorum Philoſophorum ſententiam, tempus eſt motus quidam, vt ibi dixit. Quodcunq; autem horum ſit verum, ſequitur hanc conditionalem eſſe veram: ſi tempus ſemper eſt, neceſſe eſt motum eſſe perpetuum. Tertio ibi.

Si tempus ſemper eſt, motũ eſſe perpetuũ neceſſe eſſe.

B

ARGY. *At de tempore uniuerſi (præter unum) conſentire uidentur. Omnes. n. tempus inquiunt ingenitum eſſe. Atq; p hoc Democritus, impoſſibile eſſe demonſtrat omnia eſſe facta: tempus. n. dicit non eſſe ortum. Plato uero ſolus ipſum ortum eſſe ait. Etenim una cum cœlo dicit ipſum ortum fuiſſe: cœlumq; factum aſſerit eſſe.*

T. c. 10. *At uero de tempore præter unum concorditer intelligi uidentur omnes. Ingenitum enim eſſe dicunt. Et propter hoc Democritus demonſtrat, impoſſibile omnia eſſe facta: impoſſibile enim eſt tempus factum eſſe. Plato autem tempus generat ſolus. ſimul enim cum cœlo factum eſſe. cœlum autem factum eſſe dicit.*

C

Probat autem antecedens prædictæ conditionalis dupliciter. Primo quidem ſm opiniones aliorum: & dicit, ꝙ omnes Philoſophi præter vnum, i. Platonem, cõcorditer videntur ſentire de tempore ꝙ ſit {ingenitũ}.i. ꝙ non inceperit eſſe poſtquam prius non fuit. Vnde & Democritus probat impoſſibile eſſe ꝙ omnia ſint facta, quaſi de nouo incæperint: quia impoſſibile eſt ſic tempus eſſe factum, ꝙ de nouo inceperit. Sed ſolus Plato {generat tempus}.i. dicit tempus de nouo factũ. Dicit. n. Plato, ꝙ tempus eſt ſimul factum cum Cœlo. ponebat autem cœlum eſſe factũ, i. habere durationis principium, vt hic Ariſt. ei imponit ſm ꝙ eius verba ſuperficietenus ſonare vñr. Quamuis Platonici dicãt Platonem ſic dixiſſe cœlum eſſe factum, inquantum habet principium actiuum ſui eſſe, non aũt ita ꝙ habeat D durationis principiũ. Sic igitur ſolus Plato intellexiſſe vñ, ꝙ tempus non poteſt eſſe ſine motu: quia nõ poſuit tempus eſſe ante motum cœli Secundo ibi.

ARGY. *Quod ſi impoſſibile quidem eſt tẽpus eſſe, ac intelligere ſine nunc ipſo: nunc aũt ipſum medium quoddam principij ſimul finiſue ſubiens rõnem, principij quidem futuri, finis uero tranſacti: tempus ſit ſemp profecto neceſſe eſt. Vltimum nãq; tpis eius, quod ſumptum extremum eſt, in aliquo ipſorum nunc erit. Nihil. n. in tpe præter nunc ipſum accipi põt. Quare, cũ ipſum nunc principium ſit, atq; finis, citra ipſum ac ultra, tempus ſit ſemper neceſſe eſt. At ſi tempus ſemper eſſe neceſſe eſt, patet & motũ neceſſario ſemper eſſe quippe cum tempus affectus ſit quidam ipſius motus, ut patuit.*

T. c. 11. *Si igitur impoſſibile eſt & eſſe & intelligere tempus ſine ipſo nunc: nunc aũt eſt mediũ quoddam & principiũ & fi-*

nem habens ſimul, principium autem futuri temporis, finem uero præteriti : neceſſe eſt ſemper eſſe tempus . ultimum.n. finiti accepti temporis, in aliquo ipſorum nunc erit. Nihil.n. eſt accipere in tempore præter nunc. Quare, quoniam eſt finis & principium ipſum nunc, neceſſe eſt ipſius in utraq; parte ſemper eſſe tempus. at uero ſi tempus, manifeſtum eſt quia neceſſe eſt, & motum eſſe. ſi quidem tempus eſt paſsio quædam motus eſt.

Probat idem per rõnem. quia impoſsibile eſt ꝙ dicatur aut intelligatur tempus eſſe abſq; ipſo nunc : ſicut impoſsibile eſt ꝙ ſit linea ſine puncto. Nunc autem eſt quoddam medium, habens de ſui rõne quod ſit ſimul & principium & finis . principium quidem futuri temporis, finis autem præteriti. ex quo apparet, ꝙ neceſſe eſt ſemper eſſe tempus . Quodcũq;.n. tempus accipiatur, eius extremum eſt aliquod nunc ex vtraq; parte. Et hoc patet per hoc, ꝙ nihil eſt accipere in actu de tpe niſi nũc: quia quod præteritum eſt iam abiit, quod autem futurum eſt, nondum eſt . Nunc autem, quod accipitur in extremo temporis, eſt principium & finis, vt dictum eſt. ergo neceſſe eſt ꝙ ex vtraq; parte cuiuſcunq; temporis accepti, ſemper ſit tempus . alioquin primum nunc non eſſet finis, & vltimum nunc non eſſet principium. Ex hoc autem, ꝙ tempus eſt ſempiternum, concludit, ꝙ neceſſe eſt motum ſemper eſſe . & rõnem conſequentiæ aſsignat : quia tempus eſt quædam proprietas motus: eſt.n. numerus eius, vt dictum eſt. Vr̃ autem ꝙ Ariſto. rõ non ſit efficax. Sic.n. ſe habet nunc ad tempus, ſicut punctum ad lineam, vt in Sexto habitum eſt: non eſt autem de rõne puncti, ꝙ ſit medium. ſed aliquod punctum eſt quod eſt tm̃ principium lineæ, aliquod autem, quod eſt tm̃ finis. accideret autem omne punctum eſſe principium & finem, inquantum eſt lineæ infinitæ. Non ergo poſſet probari ꝙ linea ſit infinita ex hoc ꝙ omne punctum ſit principium & finis. ſed potius econuerſo ex hoc, ꝙ linea eſt infinita, probandum eſſet, ꝙ omne punctũ eſſet principium & finis . Sic ergo vr̃, ꝙ omne nunc eſſe principium & finem, non ſic ſit verum, niſi ex eo ꝙ tempus ponitur ſempiternum. Vr̃ ergo Ariſto. in aſſumptione huius medij ſupponere ſempiternitatem temporis, q̈ debet probare, Auer. autem volens ſaluare Ariſto. rõnem, dicit ꝙ nunc ſemper ſit principium & finis. Conuenit.n. inquantum tempus non eſt ſtans ſicut linea, ſed fluens . quod manifeſtum eſt nihil ad propoſitum pertinere . Ex hoc.n. ꝙ tempus eſt fluens & non ſtans, ſequitur ꝙ vnum nunc non poſsit bis ſumi, ſicut bis ſumitur vnum punctum . ſed fluxus temporis nihil facit ad hoc ꝙ ſit principium & finis ſimul . Eiuſdem.n. rõnis eſt incæptio & terminatio in oĩbus continuis, ſiue ſit permanentia ſiue fluentia, vt ex Sexto patet . Et ideo aliter dicendum eſt ſm intẽtionem Ariſt. ꝙ hoc, ꝙ omne nunc ſit principium & finis, vult accipere ex eo quod primo ſuppoſuit, ſ. ꝙ prius & poſterius non ſit tpe non exiſtente : hoc.n. principio ſuppoſito ad nihil aliud vſus eſt. ſed ex hoc concluditur, ꝙ omne nunc ſit principium & finis. Detur.n. q́ aliquod nunc ſit principium alicuius temporis, manifeſtum eſt autem ex definitione principij, ꝙ principium temporis eſt ante qđ nihil eius exiſtit: eſt ergo accipere aliquid ante vel prius q̈ ipſum nunc, quod ponitur principium tẽporis. prius autem non eſt ſine tempore: ergo nunc, quod ponitur principium temporis, eſt etiam temporis finis. Et eodẽ

An rõ, Ariſt. tpu æternitatẽ ꝓbans ex Nũc ĩ tpe accepto, quod finis & principii habet fidẽ huius aſtruat necne, cũ nũc vnum in tpe ſumere contingat, qđ tantum principiũ ſit, vt in pũcto linea videre licet.

Senſus Auer.

Improbatio.

Robur rõnis Ariſto.

E modo, ſi ponatur nunc eſſe finis temporis, ſequitur ꝙ ſit etiam principiũ: quia de rõne finis eſt ꝙ poſt ipſum nihil ſit eius. Poſterius autem non eſt ſine tempore: ſequitur ergo, ꝙ nunc, quod ponitur finis, ſit etiam principium temporis. Deinde cum dicit.

Eadem autem erit ratio, & qua motum corrumpi non poſſe probabitur. Nam, ut ſi motus ortus eſſe dicatur, ſit ut prima mutatione ſit aliqua prior, ſic hic fiet, ut ultima mutatione poſterior aliqua ſit. non.n. moueri deſinet, & eſſe mobile ſimul, ceu comburi, & combuſtibile eſſe. Eſſe nãq; combuſtibile poteſt, & non comburi, nec item deſinet ſimul mutatiuum, & mouens eſſe. Et ipſum autem corruptibile, corruptum fore oportebit, cum corrumpitur, & poſt hoc rurſus id quod huius eſt corruptiuum . corruptio nãq; mutatio quædam eſt . Quod ſi hæc fieri non poſſunt, patet motum F *perpetuum eſſe.* ARGV.

Eadem autem rõ eſt, & de eo, quod incorruptibilis ſit motus, ſicut.n. de fieri motum, accidit priorem quãdam eſſe mutationem prima, ſic hic poſterior eſt poſteriori. non.n. ſimul quieſcit quod mouetur: & quod mobile eſt, & quod cõburitur, & quod combuſtibile. Contingit.n. combuſtibile eſſe quod non comburitur, neq; motum & mouens. Et corruptibile igitur indigebit corrumpi, cum corrumpatur, & huiuſmodi corruptiuum iterum poſterius. corruptio enim mutatio quædam eſt . Si igitur hoc impoſsibile, manifeſtum eſt ꝙ eſt perpetuus motus. T.c. 12. T.c. 13.

Oſtendit ꝙ motus ſemper ſit futurus. Et oſtẽdit hoc ex parte motus: quia rõ ſupra ex parte motus accepta, non concludebat niſi, ꝙ motus nunquam incipiat : rõ vero ſumpta ex parte temporis, concludebat vtrũq;, G & ꝙ nũquam incæperit, & ꝙ nũquam deficiat. Dicit ergo, ꝙ eadem rõne poteſt probari ꝙ motus ſit incorruptibilis, i. ꝙ nũquam deficiat, per quam probatur ꝙ motus nunquam incæpit. Sicut.n. ex hoc, quod eſt motum incipere, ſequitur quod ſit quædam mutatio prior mutatione quę ponitur prima, ſic, ſi ponatur ꝙ motus qñq; deficiat, ſequitur, ꝙ ſit aliqua mutatio poſterior ea, quæ ponitur poſtrema. Et qũo hoc ſequatur, manifeſtat abbreuiando quod ſupra diffuſius dixerat circa incæptionem motus. poſuerat.n. ꝙ, ſi motus incæpit, aut mobilia aut mouentia incæperunt, aut ſemper fuerunt. Et ſimilis diuiſio poſſet hic fieri, quia ſi motus deficiat, aut mobilia & mouentia remanebunt, aut non. ſed, qa ſimiliter oſtẽderat, ꝙ idem ſequitur ſm vtrũq;, ideo hic non vtitur niſi altera via, ſ. ꝙ ponatur ſic motus deficere, ꝙ mobilia & mouentia deficiant. Hoc er- H go ſuppoſito, dicit ꝙ non ſimul quieſcit, i. deficit motus in actu, & ipſum mobile. ſed ſicut prior eſt generatio mobilis quã motus eius, ita poſterior eſt corruptio mobilis, q̈ ceſſatio motus . Quod ſic patet. quia contingit ꝙ remaneat aliquid cõbuſtibile, poſtquam deſinit comburi. Et ſicut dictum eſt de mobili, ita dicendum eſt de motiuo: quia non ſimul deſinit eſſe mouẽs in actu, & eſſe motiuum in potentia. Sic igitur patet, ꝙ, ſi etiam ipſum mobile corrumpitur poſt ceſſationẽ motus, neceſſarium erit eſſe quandam corruptionem ipſius mobilis. Et iterum, quia oĩa mouentia & mota deſinunt, neceſſarium erit poſterius, quòd etiam ipſum corruptiuum corrumpatur. Cùm ergo corruptio ſit mutatio quædam, ſequetur quòd poſt vltimam mutationem ſint aliquæ mutationes. cum ergo hoc ſit impoſsibile, ſequitur quòd motus in perpetuum duret.

Quo nõ modo ſententia de Mũdo æternitate, fidei principijs repugnet.

Hæ igitur rationes ſunt, ex quibus Ariſt. probare intendit motum ſemper fuiſſe, & nunquam deficere. Qđ quidem quantum ad vnam partem fidei noſtræ repugnat, ſ. ꝙ ponatur motus ſemper fuiſſe. Nihil.n.ſm fidem noſtram ponitur ſemper fuiſſe, niſi, ſolus Deus, q eſt oĩno immobilis. niſi ſorte, quis ipſum diuinum intelligere velit noĩare motum, quod æquiuoce intelligeretur. non.n.de tali motu Ariſt. hic intelligit, ſed de motu proprie dicto. Quantum vero ad aliam partem non oĩno eſt contrarium fidei: quia, vt ſupra dictum eſt, non agit Ariſt. de motu cœli, ſed vr̃ de motu. ponimus autem ſm fidem noſtram ſubſtantiam Mundi ſic qñq; incępiſſe, ꝙ tñ nunquam deſinat eſſe. ponimus etiam ꝙ aliqui motus ſemper erunt, præſertim in hominibus, qui ſemper remanebunt incorruptibilem vitam agentes vel miſeram, vel beatam. Quidam vero fruſtra conantes Ariſt. oſtendere non contra fidem locutum eſſe, dixerunt ꝙ Ariſt. non intendit hic probare quaſi verum, ꝙ motus ſit perpetuus: ſed inducere rationem ad vtrãque partem quaſi ad rem dubiam. qđ ex ipſo modo procedendi ſriuolum apparet. Et pręterea perpetuitate tpis & motus quaſi principio vtitur ad probandum primum principium eſſe, & in hoc 8. & 11. Meta. vnde manifeſtum eſt, ꝙ ſupponit hoc tanq̃ probatum. Sed, ſiquis recte rõnes hic poſitas conſyderet, huiuſmodi rõnibus veritas fidei efficaciter impugnari non poteſt. Sunt.n. hmõi rationes efficaces ad probandum, ꝙ motus non inceperit per viam naturę, ſicut ab aliquibus ponebatur: ſed ꝙ nõ incęperit quaſi rebus de nouo productis à primo rerum principio, vt fides noſtra ponit, hoc iis rõnibus probari non poteſt. quod patet per ſingulas illationes hic poſitas conſyderanti. Cum.n. quærit ſi motus non fuit vtrum mouentia & mobilia ſemper fuerunt vel non, Rñdendum eſt, ꝙ primum mouens ſemper fuit: oĩa vero alia, ſiue ſint mouentia, ſiue mobilia non ſemper fuerunt, ſed incęperunt eſſe à cauſa vli totius eſſe. Oſtenſum eſt autem ſupra, ꝙ productio totius eſſe à cauſa prima eſſendi, nõ eſt motus, ſiue ponatur ꝙ hæc rerum emanatio ſit ab æterno ſiue non. Sic ergo non ſequitur, ꝙ ante primam mutationem ſit aliqua mutatio. ſequeretur autẽ ſi mouentia & mobilia eſſent de nouo producta in eſſe ab aliquo agente particulari: quod ageret aliquo ſubiecto præſuppoſito, quod tranſmutaretur de non eſſe, ſiue de priuatione ad formam. de hoc enim modo incipiẽdi procedit rõ Ariſt. Sed, quia ponimus ſaltem primũ motorem ſemper fuiſſe, Rñdendum reſtat ſequẽti eius deductioni: quia concludit ꝙ, ſi præexiſtentibus mouẽtibus & mobilibus, incipiat de nouo eſſe motus, oportet ꝙ mouentia vel mobilia prius non eſſent in hac diſpoſitione, in qua ſunt, dum eſt motus. & ſic oportet ꝙ primam mutationem præcedat aliqua mutatio. Et ſiquidem de ipſo motu loquamur, facilis eſt rñſio. non enim mobilia prius erat in hac diſpoſitione, in qua nũc ſunt: quia prius non erant, vnde moueri non poterãt, ſed ſicut dictum eſt, ipſum eſſe non acquiſiuerunt per mutationem vel motum, ſed p emanationem à primo rerum principio. & ſic non ſequitur, ꝙ ante primã mutationem ſit aliqua mutatio. Sed vlterius remanet qõ de prima rerum productione. Si.n. primum principiũ, quod eſt Deus, non aliter ſe habet nunc q̃ prius, non magis nũc res producit q̃ prius. ſi vero aliter ſe habet, ſaltem mutatio, quæ eſt ex parte eius, erit prior mutatione, q̃ ponitur prima. Et quidem ſi eſſet agens p naturam tantum, & non per voluntatem & intellectum, ex neceſsitate concluderet rõ. ſed, quia agit per voluntatem, põt per voluntatem ęternam producere effectũ non æternum, ſicut intellectu æterno põt intelligere rẽ non æternam. res.n. intellecta eſt quodam modo principium actionis in agentibus p voluntatem, ſicut forma naturalis in agentibus p naturam. Sed adhuc magis inſtat. Nõ.n. videmus ꝙ voluntas poſtponat facere quod vult, niſi pp hoc ꝙ aliquid expectatur in futurũ, quod nondum eſt in pñti. ſicut ſi volo facere ignem non nunc ſed poſtea, expectatur in futurum frigus, cuius cã facio ignem: vel ad minus expectatur præſentia temporis. quod aũt tempus ſuccedat poſt tẽpus, hoc non eſt abſque motu. non ergo poteſt eſſe, ꝙ voluntas, etiam ſi ponatur immutabilis, poſtponat facere id qđ vult, niſi aliquo motu interueniente. Et ſic non poteſt

B eſſe ꝙ noua productio rerum proueniat à voluntate æterna, niſi mediantibus motibus ſuccedentibus ſibi in infinitum. Latet autem ſic obiicientes, ꝙ hæc obiectio procedit de agente in tpe: quod, ſ. agit tempore præſuppoſito: in huiuſmodi enim actione, q̃ fit in tpe, oportet conſyderare aliquam determinatam habitudinem ad hoc tempus, vel ad aliquid eorum, q̃ ſunt in hoc tpe, vt fiat magis in hoc tẽpore q̃ in alio. Sed hæc rõ locum non habet in agente vli, quod & ipſum tempus ſimul cum cæteris producit. cùm.n. dicimus res non ſemper fuiſſe à Deo productas, non intelligimus, ꝙ infinitum tempus præceſſerit, in quo Deus ab agendo ceſſauerit, & poſtmodum tpe determinato agere cęperit: ſed ꝙ Deus tempus & res ſimul in eſſe produxerit, poſtquam non fuerat. Et ſic non reſtat in diuina voluntate conſyderandum, ꝙ voluerit facere res non

C tunc ſed poſtea, quaſi tpe iam exiſtente: ſed conſyderandum ſolum eſt hoc, ꝙ voluit ꝙ res, & tempus durationis earum incęperit eſſe poſtquam non fuerunt. Si autem quæratur, quare hoc voluit. ſine dubio dicendum, ꝙ propter ſeipſum. Sicut.n. pp ſeipſum res fecit, vt in ei ſuæ bonitatis ſimilitudo manifeſtaretur, ita voluit eas non ſemper eſſe, vt ſua ſufficientia manifeſtaretur. in hoc ꝙ oĩbus aliis non exiſtentibus, ipſe in ſeipſo oẽm ſufficientiam beatitudinis habuit, & virtutis ad rerum productionem. Et hoc quidem dici poteſt quantum humana rõ capere poteſt de diuinis: ſaluo tñ ſecreto diuinæ ſapientiæ, quod à nobis comprehendi non põt. Quia igitur huius rõnis ſolutio procedit ſupponendo ꝙ tempus non fuerit ſemper, reſtat ſoluere rõnem, per quam oſtendi vr̃, tempus ſemper fuiſſe. & ideo forte Ariſto. poſt rõnem de motu poſuit rõnem,

Cur Deus voluit Mundum non ſemp eſſe.

D de tempore: quia conſyderauit ꝙ præmiſſa rõ de motu efficaciam non haberet, niſi poneretur tempus ęternum. Quod ergo ponit, ꝙ qñcunq; eſt tempus, neceſſe eſt ponere aliquod nunc eſſe, indubitanter concedendum eſt. omne autem Nunc, eſſe principium & finem temporis concedi non oportet, niſi ponatur etiam motum ſemp eſſe: vt. ſ. ſic ꝙ quodlibet indiuiſibile in motu acceptum, quod momentum dr̃, ſit principium & finis motus. ſic.n. habet ſe nunc ad momentum, ſicut tempus ad motum. Si ergo ponimus motum non ſemper fuiſſe, ſed eſt accipere aliquod primum indiuiſibile in motu, ante quod nihil fuit motus: erit etiam accipere aliquod nunc in tpe, ante quod non fuit aliquod tẽpus. iam autem oſtendimus exponendo literam, ꝙ id quod Auer. dicit ad hanc rõnem confirmandam, efficaciam nõ habet. Sed nec illud quod Ariſt. ad hoc po-

nit,ſ.ꝙ prius & poſterius non ſunt ſine tempore, efficax eſſe poteſt. Cum.n.dicimus ꝙ principium tpis eſt, ante quod nihil eius eſt: non propter hoc oportet ꝙ ipſum nunc, quod eſt principium temporis, præcedat tp̃s: quod ſignificatur cum dr̃, ante. ſicut, ſi in magnitudine dicam, ꝙ principium magnitudinis eſt, extra qđ nihil eſt eius, non oportet ꝙ illud extra quod, ſignificet aliquem locum in rerum natura exiſtentem, ſed imaginabilem tm̃: alioquin eſſet ponere locum extra cœlum cuius eſt magnitudo finita, habens principium & finem. Similiter etiam & primum nunc, qđ eſt principium tpis, non præcedit tp̃s in rerum natura exiſtẽs: ſed ſm imaginationem noſtram tm̃. Et hoc tp̃s deſignatur cum dr̃, ꝙ primum nunc eſt principium tpis, ante quod nihil eſt tpis. Vel poteſt dici, ꝙ, cum dr̃ principium tpis eſt, ante quod nihil eſt tpis, ly ante, nõ remanet, affirmatum, ſed negatur. & ſic non oportet ponere tp̃s ante principium tpis. In iis.n. quæ ſunt in tpe, accidit ꝙ in eorum principio tp̃s aliquod præexiſtat. Sicut cum dr̃, ꝙ principium iuuentutis eſt, ante quod nihil eſt de iuuentute: poteſt intelligi ante etiam affirmatiue, quia iuuentus tpe menſuratur: tp̃s autem non menſuratur tpe: vnde eius principio tp̃s nõ præexiſtit: & ſic ly ante quod ponitur in definitione principij tẽporis, & non oportet ꝙ remaneat affirmatum, ſed negatum. Eſt autem ante tp̃s aliqua duratio, ſ. Aeternitas Dei, quæ non habet extenſionem, aut prius & poſterius, ſicut tp̃s, ſed eſt tota ſimul: & nõ eſt eiuſdem rõnis cum tpe, ſicut nec magnitudo diuina cum magnitudine corporali. Sicut, ergo cum dicimus extra mundum non eſſe niſi Deum, non ponimus aliquam dimẽſionem extra mundum: ita, cum dicimus, ante mundum nihil fuiſſe, non ponimus aliquam ſucceſſiuam durationem ante mundum.

LECTIO III.

Diſputat contra Anaxag. & Empedo. negantes motus æternitatem.

ARGV. *Et non aliquando eſſe, aliquando non eſſe. etenim ita dicere, potius ſimile eſt figmento.*

Sed non aliquando quidem erat, aliquando autem non. & nãq; aſsimilatur ſic dicere, figmento magis.

Poſtquam Philoſophus poſuit rõnes ad oſtendendum motum ſemper eſſe, hic ponit rõnes contra Anaxag. & Empe. qui contrarium ponebant. Et circa hoc duo facit. Primo ponit rõnem contra eorum poſitionem, ſcđo contra rõnem, quam ſupponebant. ibi {Si-
T. 14. militer autem & dicere, &c.} Dicit ergo primo, ꝙ, cũ oſtenſum ſit ꝙ motus ſemper eſt, non erit dicendum, ꝙ aliqñ ſit motus, & aliqñ non, ſicut dixerunt. Empe. & Anax. ſic.n. dicere, ſicut ipſi poſuerunt. aſsimilatur cuidam figmento, quia. ſ. abſq; rõne hoc ponebant. Oẽ.n. quod ponitur abſq; rõne vel authoritate diuina fictitium eſſe vr̃. Authoritas aũt diuina præualet etiam rõni humanæ, multo magis, q̃ authoritas alicuius Philoſophi prænaleret alicui debili rõni, quá aliquis puer induceret. Non ergo aſsimilantur figmento, quæ per fidem tenentur, licet abſq; rõne credantur. credimus .n. diuinæ authoritati miraculis approbatę, i. illis operibus, quæ ſolus Deus facere poteſt. Secundo ibi.

Vt expoſuit Alex.

Oẽ quod abſq; rõne, aut diuina authoritate affirmatur fictitium eſſe videtur.

Et item dicere ſic eſſe aptum, atq; hoc oportere principium eſſe putare. Quod quidem Empedo. dixiſſe uidetur, rebus (inq̃) competere neceſſario, ut nunc concordia, nunc di- E *ſcordia uincat, ac eas moueat, in medio uero tempore quieſcant. Fortaſſe etiam & hi qui principium unum faciunt, ut Anaxagoras, hoc dixerunt modo.*

Similiter autem & dicere, quia aptum natum ſic eſt. & hoc oportet opinari eſſe principium. Et hoc uidetur utiq; Emped. dicere, ꝗ tenere & mouere in parte amicitiam & diſcordiam ineſt rebus ex neceſsitate, quieſcere autem inter tempus. Fortaſsis autem & unum principium facientes, ſicut Anaxagoras, ſic utiq; dicerent. T. c. 14. T. c. 15.

Obiicit contra rõnem, cui innitebantur. Et circa hoc tria facit. Primo ponit iſtam rõnem eſſe inconuenientem, ſecundo oſtendit, ꝙ inconuenientior erat ſm poſitionem Anaxa. q̃ ſm poſitionem Emp. ibi {At vero nihil inordinatum, &c.} Tertio oſtẽdit, ꝙ nec ſm opinionem Empedo. conuenienter ſe habet. ibi {Sed F & oportet hoc dicentem.} Dicit ergo primo, ꝙ ſimiliter etiam hoc vr̃ eſſe fictitium, ꝙ aliquis ponens motum qñq; eſſe, & qñq; non eſſe, dicat hoc pro rõne, ꝙ hoc ideo eſt, quia natum eſt ſic eſſe. & hoc oportet accipere tanq̃ principium ſicut Empe. vr̃ dicere, ꝙ hoc, quod res in parte tpis teneant amicitiam, & in parte tẽporis teneant diſcordiam, & moueantur, & ꝙ in medio tpe quieſcant, ineſt rebus ex neceſsitate. ſicut ſi aliquis diceret, quare calidum calefacit, quia ſic neceſſe eſt eſſe: & hoc accipiatur quaſi principium, ꝙ calidum calefaciat. Similiter accipiebat Empedo. quaſi principium, ꝙ neceſſe eſt ſic eſſe, qñq, res moueri per amicitiam qñq; per diſcordiam, & qñq; quieſcere. Et forte etiam eodem modo diceret Anaxag. & alij ponentes vnum principium actiuum. quia oportet hoc accipere quaſi principium, ꝙ motus incœperit poſtquam in in- G finito tempore non fuit. Secundo ibi. Secũda. 15. Tertia.

At uero nihil eorum, quæ natura, ſecundumq́; naturam fiunt ordine uacat. Natura nãq; uniuerſis eſt ordinis cã: at infinitum nullam rõnem habet ad infinitum. Oĩs uero ordo rõ eſt. Infinito autem quieſcere tpe, deinde aliqñ moueri, huiusq; differentiam nullam, cur nunc magis q̃ prius, nec ullũ ordinem eſſe, non eſt profecto ipſius opus naturæ. Nam id quod natura fit, aut ſimpliciter ſeſe habet: (ut ignis ſurſum natura fertur, & non interdum ſurſum, interdum non ſurſum:) aut rõnem habet, ſi non ſimpliciter ſe habet eodemq́; modo. Quocirca præſtabilius eſt rẽ ita ſeſe habere, ut Emp. & ſiquis alius ita dixit: interdum (inq̃) quieſcere, interdum moueri. talem.n. ordinem quendam habere uidetur.

At uero nihil inordinatum, eorum quæ natura & ſecundum naturam ſunt. natura.n. oĩbus cauſa ordinationis eſt. H *Infinitum autem ad infinitum nullam rõnem habet: ordinatio autem oĩs rõ eſt. Infinito autem tpe quieſcere, poſtea motum eſſe aliqñ: huius autem neq; unam differẽtiam eſſe, quare nunc magis q̃ prius, neq; iterum aliquam ordinationem habere, non iam naturæ eſt opus. Aut.n. ſimpliciter ſe habet quod eſt naturæ, & non aliqñ quidem ſic, aliqñ uero aliter: (ut ignis natura ſurſum fertur, & non aliqñ quidem ſic, aliquando uero non:) aut rõnem habet, quod non eſt ſimpliciter. Quare dignius eſt, ſicut Emped. & ſiquis alter dixit ſic habere, in parte quieſcere omne, & moueri iterum. ordinationem.n. iam habet quandam huiuſmodi.*

Oſtendit ꝙ hac rõne incõuenientius vtebatur Ana. q̃ Empe. Manifeſtum eſt.n. ꝙ, cum ponitur aliquid eſſe quaſi principium, oportet accipere, ꝙ hoc ſit ſm rei naturam, hoc eſt vt natura rei ſit talis, ꝙ hoc ei conueniat.

niat. Sic.n.accipimus quaſi principium, ꝙ omne totum maius eſt ſua parte, quia hoc eſt de rõne & natura totius, quod excedit partis quantitatem. vnde Emped. dicebat {Sic aptum natum eſt eſſe.} dans intelligere, ꝙ hoc eſt accipiendum quaſi principium. Et ſilr Anax. diceret, licet non exprimeret. Sed manifeſtum eſt, ꝙ nulla res naturalis nec aliquid eorum, quæ naturaliter rebus conueniunt, poteſt eſſe abſq; ordine, quia natura eſt cã ordinationis. Videmus.n.naturam in ſuis operibus ordinate de vno in aliud procedere: quod ergo non habet aliquem ordinem, non eſt ẜm naturam, nec poteſt accipi vt principium. ſed duo infinita non hñt ordinem adinuicem, quia infiniti ad infinitum nulla eſt proportio: oĩs autem ordo proportio quædam eſt, Sic ergo patet, ꝙ quieſcere res tpe infinito, & poſtea incipere moueri per infinitum tp̃s, ſine hoc ꝙ ſit aliqua drĩa inter hoc tp̃s & illud, quare nunc magis quã prius motus fiat, neq; iterum aſsignare aliquam aliam ordinationem inter aliqua duo, quorum vno deficiente, alterũ incipiat & fiat motus, vt Anax. ponebat, hoc non eſt opus naturæ, quia quicquid eſt natura, aut ſemper {ſimpliciter}.i.eodem modo ſe habet, & non aliqñ ſic, aliqñ autẽ aliter, ſicut ignis ſemper ſurſum fertur. Aut aliqua rõ eſt, quare non ſemper eſt eodem modo, ſicut non ſemper animalia creſcunt, ſed qñq; diminuuntur. & hoc habet aliquam rõnem. Sic ergo non videntur ẜm naturam procedere, ꝙ infinito tpe res quieuerit, & poſtmodũ moueri incœperint, vt Anaxa. poſuit. Vnde melius eſt, ꝙ dicatur ſicut Empe. dixit, vel quicunque alius ſimiliter opinatus eſt, ꝙ totũ vniuerſum in quadam parte tpis quieſcit, & iterum mouetur in alia parte tpis, quia iam hoc poteſt hr̃e aliquam ordinationẽ: finiti.n.ad finitum poteſt eſſe proportio. Eſt autem cõſyderandum, ꝙ ſnĩa fidei noſtræ non eſt ſimilis poſitioni. Anaxa. Non.n.ponimus ante mundum infinita ſpatia tpis, cuius ſit neceſſe accipere proportionem ad tempus ſequens. ſed antequam mundus inciperet ſola Dei ſimplex æternitas fuit, ſicut dictum eſt, quæ eſt oĩno extra genus temporis. Tertio ibi.

Natura, ordinis cum cã ſit, inordinata in naturalia eſſe videntur.

Nota.

ARGY.

Verũ & eum, qui ita dicit, non ſolum id dicere, ſed ipſius cauſam etiam afferre, & non ponere neq; cenſere ullam ſine rõne ſententiam. ſed aut inductionem, aut demonſtrationem afferre oportet. Ipſa.n.quæ ſunt ſuppoſita, nõ ſanæ cãæ ſunt. Neq; hoc erat concordiæ uel diſcordiæ eſſe: ſed illius quidem congregare, huius diſgregare officium eſt. Quod ſi inſuper aſsignauerit: ipſum interdum dicẽdum eſt, & in quibus ſic fit, ceu eſſe apud nos aliquid quod congregat homines (amicitiam inq̃) & eſſe etiam aliquid, quod inimicos ſeiungit (inimicitiam inquam) Hæc.n. & in ipſo toto eſſe ſupponit. in quibuſdam.n. ſic eſſe uidetur. Per æqualia uero ita fieri tempora, alicuius indiget rationis.

Sed & oportet hoc dicentem non affirmare ſolum, ſed cauſam ipſius dicere, & nõ apponere nihil, neq; uelle dignitatem irrationabile: ſed aut inductionem, aut demonſtrationem afferre. hæc.n.non cauſæ poſitæ ſunt. Neq; in hoc erat amicitiæ uel inimicitiæ eſſe, ſed huius quidem congregare, illius uero diſgregare. Si uero determinetur quod eſt in parte, dicendum eſt in quibus ſic ſunt: ſicut quia eſt aliquid quod cõgregat homines amicitia, & fugiunt inimici abinuicem. Hoc enim ſupponitur, & in toto eſſe: uidetur enim in quibuſdam eſſe ſic. q autem & ſecundum æqualia tempora, indiget aliqua ratione.

A Oſtendit ꝙ nec etiam Emped. conuenit prædicta rõ. Et primo oſtendit propoſitum, ſcd̃o excludit quãdam falſam exiſtimationem. ibi {Omnino.n.exiſtimare, &c.} Dicit ergo primo, ꝙ etiã qui hoc dicit, ꝙ Emp. dixit, non oportet ꝙ ſolum affirmet qđ dicit, ſed etiam quod aſsignet cãm ſui dicti, & ꝙ nihil ex ſe apponat, vltra id, quod cã aſsignata requirit, neq; etiam aliquid velit accipere, vt dignitatem, i. vt principium abſq; rõne. Sed oportet, ꝙ adducat ad manifeſtationem eius quod accepit quaſi principium, aut inductionem, ſicut in principiis naturalibus, quæ ex ſenſibilium experimento accipiuntur: aut demonſtrationem, ſicut in principiis, quæ per principia priora demonſtrantur. Sed hoc Empe. non ſeruat. Eſto.n. ꝙ ipſe ponat amicitiam & litem eſſe cauſas, tñ non eſt de rõne amicitiæ vel inimicitiæ, ꝙ vnum eorum poſt alterum moueat.
B Non eſt.n. de rõne amicitiæ, ꝙ in inimicitiam conuertatur, nec econuerſo, ſed de rõne amicitiæ eſt, ꝙ congreget, de rõne vero inimicitiæ eſt, ꝙ diſgreget. Sed, ſi vlterius determinetur, ꝙ in quadam parte tẽporis hæc cõgreget, & iterum in quadam parte temporis, illa diſgreget, eſt vlterius manifeſtandum in aliquibus particularibus, in quibus hoc contingat. Sicut, ꝙ amicitia congreget, & inimicitia diſgreget, manifeſtatur in hominibus. quia amicitia homines adunãtur adinuicem, inimicitia vero fugiunt abinuicẽ. & ideo hoc ab Emp. ſupponitur eſſe ĩ toto vniuerſo, quia vr̃ eſſe in aliquibus ſic. Sed ꝙ ẜm æqualia tpa moueant ſucceſsiue amicitia & inimicitia, hoc indiget aliqua rõne manifeſtante: non.n. vr̃ hoc in omnibus contingere. Secundo ibi.

Infra.

ARGY.

Omnino autem hoc principium ſufficiens eſſe putare: ſemper (inquam) eſſe ſic, aut fieri, non recte ſeſe habet, ad quod
C *Democritus cãs naturales reducit, ſic inquiens, & prius fiebat, ipſius autem ſemper non quærere principium cenſet. In quibuſdam hoc recte dicens, in omnibus autem nõ recte. Etenim triangulis ſuos angulos duobus rectis ſemper æquales habet. Attamen æternitatis huius eſt alia cauſa. Principiorũ tñ, quæ quidem ſunt perpetua, non eſt alia cauſa. Tot igitur à nobis ſint dicta, quibus iam patet nullum unquam fuiſſe, uel fore tempus, qñ non erat, aut non erit motus.*

Omnino.n.exiſtimare principium hoc eſſe ſufficiẽs, quod ſemper aut eſt ſic, aut fit, non recte ſe habet opinari. In quo Democritus reducit de natura cauſas q ſic, & qđ prius factum eſt ipſius autem ſemper noluit principium quærere, in quibuſdam dicens recte, quod autem in omnibus, non recte. Etenim triangulus ſemper habet duobus rectis æquales angulos: ſed tñ eſt perpetuitatis huiuſmodi altera cauſa. Prin-
D *cipiorum igitur nõ eſt altera cauſa, ſed perpetua ſunt. Quód quidem, igitur nullum tempus erit, neq; erat quando motus non erit, ſiue non erat, tanta dicta ſunt.*

Idẽ in. 3. lib. de Ge. Animalium.

Excludit quandam falſam exiſtimationem. Poſſet .n.aliquis credere, ꝙ quicquid ſemper eſt non habet cauſam, propter hoc ꝙ videmus ea, quę apud nos cauſantur, de nouo incipere: & ideo videbatur aliquibus, ꝙ qñ reducebatur aliqua qõ in aliquid qđ eſt ſemper, nõ oporteret vlterius cauſam, ſeu rõnem quærere. Sic ergo poſſet Emped. dicere, ꝙ amicitia & lis ſemper ẜm æqualia tempora mouerunt: & ideo non eſt quærenda huius alia rõ. Hoc ergo Ariſt. remouet dicens, ꝙ nõ recte ſe habet opinari, ꝙ aliquid exiſtimetur eſſe principium, propter hoc ꝙ ſemper aut ſic eſt, aut ſic fit. Ad hoc.n. Democritus reducebat omnes cauſas naturales,

Tex. 4.

aſsignans principium iis, quæ de nouo fiunt, ſed eius quod eſt ſemper nolebat aliquod principium quęrere. Quod quidem in aliquibus recte dr̃, ſed non in oĩbus. Manifeſtum eſt.n.ꝙ triangulus ſemper habet tres angulos æquales duobus rectis. Sed tñ huiuſmodi perpetuæ paſsionis eſt altera cauſa. Sed aliqua perpetua ſunt ſicut principia, quorum non eſt alia cã. Eſt autem valde notandum quod hic dr̃, quia vt in 2. Meta. habetur, eadem eſt diſpoſitio rerum in eſſe, & in veritate. ſicut igitur aliqua ſunt ſemper vera, & tñ habent cauſam ſuę veritatis. nam Ariſt. intellexit, ꝙ eſſent aliqua ſemper entia, ſ. corpora cœleſtia & ſubſtantiæ ſeparatæ: & tñ
Non inconuenit aliqđ ęternũ habere cauſam. haberent cauſam ſui eſſe. ex quo patet, ꝙ quãuis Ariſt. poneret mundum æternum, non tñ credidit, ꝙ Deus non ſit cauſa eſſendi ipſi mundo: ſed cauſa motus eius tantum, vt quidam dixerunt. Vltimo autem concludit principale propoſitum epilogando. & dicit tanta dicta eſſe de hoc, ꝙ nullum tempus erit in futuro, neq; erat in præterito, in quo aliquis motus non ſit.

LECTIO IIII.

Trium rationum ſolutiones, quæ apparenter concludunt motum quandoq; incœpiſſe, afferuntur.

ARGY. *Ea uero, quæ ſunt hiſce contraria, non eſt difficile ſoluere. Nam ex hiſce uidebitur poſſe maxime motum eſſe ortũ, & antea nunquam fuiſſe. Primo, quia nulla mutatio perpetua eſt, omnis nãq; mutatio ſuapte natura ẽ quopiã ad quippiam eſt. Quare mutationis oĩs finis ſint ea contraria, inter quæ fit, & nihil in infinitum moueatur, neceſſe eſt.*

T. c. 16. *Contraria autem his non difficile eſt ſoluere. Videbitur autem ex huiuſmodi conſyderantibus contingere maxime motum eſſe aliquando, cùm non eſſet omnino. Primum quidem, quia neq; una perpetua mutatio eſt. mutatio.n. omnis apta nata eſt ex quodam in quiddam. Quare, neceſſe eſt omnis mutationis terminum eſſe cõtraria in quibus fit: in infinitum autem moueri nullum.*

Poſtquam Philoſophus poſuit rationes ad probandum motum ſemper eſſe, hic intendit ſoluere ea, quæ in contrarium obijci poſſunt. Et circa hoc duo facit. Primo ponit rationes, Secundo ſoluit eas. ibi {Horum
T. 18. autem primum.} Circa primum ponit tres rationes præmittens ſuam intentionem: & dicit, ꝙ ea, quæ in contrarium obijci poſſunt, non eſt difficile ſoluere. Ex tribus enim rationibus videtur maxime ſequi, ꝙ motus aliquando incipiat eſſe cùm prius omnino nó fuerit. quarum Prima eſt, qua ſupra probauit in Sexto ꝙ nulla mutatio eſt infinita. eadem enim ratione probari poteſt, ꝙ nulla mutatio ſit perpetua. Nulla enim mutatio terminata eſt perpetua, ſicut nec infinita: ſed omnis mutatio eſt terminata. omnis enim mutatio naturaliter eſt ex quodam in quiddam, & iſta duo ſunt cõtraria: vnde neceſſe eſt, ꝙ terminus cuiuſlibet mutationis ſint ipſa contraria, in quibus fit tranſmutatio. Sed, quia non in omni motu locali manifeſta eſt contrarietas terminorum, ſubiungit quod eſt commune omni motui, ꝙ nihil mouetur in infinitum, quia nihil mouetur ad id, ad quod pertingere non poteſt, vt in Sexto dictum eſt. Sic ergo patet, ꝙ nulla mutatio eſt perpetua. Videtur etiam poſsibile dari tempus, in quo nulla mutatio ſit. Et hæc prima ratio accepta eſt ex parte motus. Secunda ratio accipitur ex parte mobilis, quam ponit ibi.

ARGY. *Deinde uidemus id poſſe moueri, quod neque mouetur,* E *neq; motum in ſe ullum habet. Quod intueri licet in expertibus animæ, quorum neque pars ulla, neque totum mouetur. Sed quieſcentia aliquando mouentur. at oportebat aut ſemper aut nunquam moueri, ſi non oritur primo motus, ſed ſemper erat.*

Amplius uidemus, quoniam poſsibile eſt moueri, quod neque mouetur, neque habens in ſeipſo, neq; unum motum: ut in inanimatis, quorum neq; pars ulla, neq; totum mouetur, ſed quieſcens mouetur quandoque. Conuenit autem aut ſemper mouere aut nequaquam, ſiquidem non fit cùm non ſit exiſtens. T. c. 17.

Quæ talis eſt. Si motus non poteſt fieri de nouo, cùm prius non eſſet, videtur eſſe conueniens dicere de vnoquoque, ꝙ vel ſemper mouetur, vel nequaquàm moueatur. quia, ſi ĩ vno mobili poteſt qñq; motus eſ- Secunda rõ.
F ſe, & qñq; non eſſe, pari ratione in toto vniuerſo: ſed videmus, ꝙ poſsibile eſt aliquid moueri, quod prius non mouebatur ſecundum totum, neq; aliquem motum in ſeipſo habebat ſecundum aliquam ſui partem, ſicut apparet in rebus inanimatis, in quibus aliqđ mobile qñq; moueri incipit, cùm antea nulla pars eius moueretur, neq; ipſum totum, ſed omnino quieſcere: relinquitur ergo, ꝙ ĩ toto vniuerſo poteſt eſſe motus cũ prius non fuerit. Sed, quia in rebus inanimatis, licet appareat motus in aliquo de nouo incipere nullo motu præexiſtente in illo eodem, apparet tñ motus præexiſtens in aliquo exteriori, à quo mouetur: ideo tertiam rationem ponit ex parte animalium, quæ non mouentur ab extrinſeco, ſed à ſeipſis. & hoc ibi.

Multo autem magis hoc in ipſis animantibus patet. nullus.n. interdum in nobis eſt motus, ſed quieſcimus: & tñ aliquando mouemur, & fit in nobis à nobiſipſis principium motus, etiam ſi nihil prorſus extrinſecus mouerit. Hoc.n. expertibus animæ fieri ſimiliter non uidemus, ſed ſemper aliquid aliud eorum, quæ ſunt extra ipſa nimirum mouet. animal autem ipſum dicimus ſeipſum mouere. Quare, ſi aliqñ omnino quieſcat, fiet in ipſo ſanè immobili motus à ſeipſo, & non ab ullo externo. Quod ſi id in animali fieri poteſt, quid prohibet ut in uniuerſo etiam idem fiat? Nam, ſi in paruo fit mundo, & in magno etiam fiet, & ſi in iſto, & in infinito etiam fiet: ſi modo fieri poſsit, ut infinitum totum moueatur, atque quieſcat. ARGY. G

Multo autem magis huiuſmodi eſſe in animatis manifeſtum eſt. Neq; unus quidem in nobis, cùm ſit motus aliquando, ſed quieſcentes, tñ mouemur aliquando, & ſi nihil extra moueat. Hoc.n. in inanimatis eſſe non uidemus ſimiliter, ſed H *ſemper mouet ipſa aliquid exteriorum alterum. Animal autem dicimus, ipſum ſe mouere. Quare, ſi quieſcit aliqñ penitus, in immobili motus utique fiet ex ipſo, & non ab extra. Si autem in animali hoc poſsibile fieri, quid prohibet idem accidere & ſecundum omne? ſi nãque in paruo mundo fit, & in magno: & ſi in mũdo, & in infinito: ſiquidem contingit moueri infinitum & quieſcere totum.*

Et dicit, ꝙ incipere motum, cùm prius non eſſet, multo magis eſt manifeſtum in rebus animatis, q̃ inanimatis. Cùm enim nos quieuerimus aliquando, nullo motu in nobis exiſtente, aliquando moueri incipimus, & eſt ex nobis ipſis principium noſtri motus, etiam ſi nihil extrinſecum moueat quod quidem in rebus inanimatis non contingit, ſed ſemper aliquid extrinſecum mouet ipſa, vel generans, vel remouens prohibens, vel violentiam inferens. Ex quo ſequitur, ꝙ, ſi animal Tertia rõ.

animal qñq; totaliter quieſcat, ꝙ in aliquo immobili incipiat eſſe motus, cùm prius non fuerit, non ex aliquo extrinſeco mouente, ſed ab ipſomet quod mouetur. Et, ſi hoc poteſt eſſe in animali, nihil prohibere videtur, quin idem accidat in vniuerſo. habet enim animal & maxime homo ſimilitudinem quandam cum mundo. vnde dicitur à quibuſdam, ꝙ homo ſit paruus mundus. Et ſic, in paruo mundo incipit motus, cùm prius nõ ſuerit, videtur ꝙ etiam in magno mundo idẽ poſsit contingere. Et, ſi hoc contingit in mundo poteſt etiam contingere in toto infinito, quod quidem poſuerunt extra mundum. ſi tamen ſit aliquod infinitũ, ꝙ poſsit quieſcere & moueri. Deinde cùm dicit.

ARGY. *Horum igitur id, quod primo eſt dictum eum (inquam) non eundem ſemper unumq; numero motum eſſe, quo ad oppoſita itur, recte ad modum dicitur.* Hoc enim *fortaſſe neceſſarium eſt, ſi fieri nequeat ut ſemper ijs unus, idemq; ſit motus, qui unius eiuſdemq; mobilis eſt.* Dico *autem utrum unus idemq; ſit ſonus unus chordæ, quæ ſimiliter ſeſe habet. atque mouetur, an alius atque alius ſemper. Veruntamen utrouis modo id ſeſe habeat, nihil obſtat, ut hic motus aliquis idem ſit, quo continuus, atque perpetuus eſt.* Atque *hoc per ea, quæ poſterius dicentur, magis patebit.*

T. c. 18. *Horum autem primum quod dictum eſt, non eundẽ ſemper & unum numero eſſe motum, qui eſt in contraria, recte dicitur.* Hoc *enim fortaſsis neceſſarium eſt, ſi quidem non ſemper unum & eundem eſſe poſsibile eſt eiuſdem & unius motum.* Dico *autem, ſicut utrum unius chordæ unus & idem ſonus, aut ſemper alter ſimiliter ſe habente & mouente. Sed tamen qualitercunque ſe habet nihil probibet, & quẽdam eundem eſſe, quo perpetuus & continuus eſt. Manifeſtum utique erit magis ex ijs, quæ poſterius.*

Soluit per ordinem rationes præmiſſas. In ſolutione ergo primæ rationis dicit, ꝙ iſtud recte dicitur, ꝙ motus, qui eſt inter contraria, non poteſt ſemper durare vnus & idem numero, quia ſorte hoc eſt neceſſarium (ut infra probabitur) & ideo ponit ſub dubitatione, quia nondum erat probatum. Sed, quia poſſet aliquis dicere, ꝙ etiam motus, qui eſt in contraria, poteſt eſſe ſemper vnus numero propter idẽtitatẽ mobilis, quod iterato, de contrario in contrarium mouetur. ſicut, ſi prius mouebatur de albo in nigrum, poſtea moueatur de nigro in album, & ſic ſemper: ideo ſub iungit, ꝙ nõ eſt poſsibile, ꝙ ſemper motus, qui eſt vnius & eiusdem mobilis per reiterationem ſit vnus & idem. Et hoc manifeſtat per exemplum. ponatur enim ꝙ chorda citharæ ſimiliter ſe habeat, & mouens, qui percutit chordã, ſimiliter ſe habeat in mouendo, poteſt eſſe dubitatio, vtrum vnius chordę bis percuſſæ ſit vnus & idem motus, & ſonus, aut ſimiliter alius & alius. Sed tamen quicquid ſit de alijs mobilibus, nihil tñ prohibet quin aliquis motus, qui non eſt inter contraria, ſicut circularis motus, idẽ ſemper maneat continuus & perpetuus, quod magis ex ſequentibus erit manifeſtum. Licet ergo omnis motus ſit finitus ſecundum terminos, tamen per reiterationem aliquis motus poteſt eſſe continuus & perpetuus. Secundo ibi.

ARGY. *Moueri autem quippiam quod prius non mouebatur, non eſt abſurdum, ſi nunc adſit, nunc non adſit id extremum, q̃ illud mouet. Hoc tamen quærendum eſt, quonam ſit pacto idem (inquam) ab eodem motiuo nunc moueri, nunc non moueri. Nihil enim aliud dubitat, qui id dicit, q̃ cur non ſemper aliæ rerum quieſcunt, aliæ mouentur.*

T. c. 19. *Moueri autem quod non mouetur nullum inconueniens eſt, ſi aliquando quidem ſit extrinſecus mouens, aliquando autem non. Hoc autem quomodo utique erit, inquirendum eſt. dico autem, ut idem ab eodem motiuo exiſtente, aliquando quidem moueatur, aliquando autem non.* * Nihil *enim aliud dubitat hoc dicens, quàm propter quid non ſemper alia quidem quieſcunt eorum quæ ſunt, alia uero mouẽtur.*

** a l. forte vitio iterpretis, corruptã, legit Auctor. ut patet eius expoſitionem legẽtibus.*

Soluit ſecundam rationem: & dicit, ꝙ nullum inconueniens eſt: ſi aliquid inanimatum incipiat moueri, cũ prius non moueretur, ſi hoc accidat propter hoc, ꝙ mouens extrinſecus aliquando ſit præſens aliquando non. Manifeſtum enim eſt quòd oportet præexiſtere motum ex parte mouentis, quod aliquando fit prope, cum prius non eſſet. Sed iſtud uidetur eſſe inquirendum quaſi dubium. ſ. ſi exiſtente mouente, idem ab eodem qñq; moueatur, & qñq; non. hoc enim ſupra dixit non poſſe accidere, niſi pręcedente mutatione vel ex parte mobilis, vel ex parte mouẽtis: & ſic ſemper præexiſtit motus, ſiue præexiſtat mouens, ſiue nõ. * Ideo autem hoc uidetur quærendum, quia ille, qui hanc rationem induxit, de nullo alio uidetur dubitare, quam propter quid quieſcentia non ſemper quieſcũt, & mobilia non ſemper mouentur. Tertio ibi.

ARGY. *Maxime uero Tertium illud dubitationem habere uidebitur, propterea q̃ ſit motus nullo alio præcedente, id (inquam) ipſum, quod in animantibus fieri ſolet. Nam animal prius quieſcens poſtea mouetur, ac ambulat à nullo (ut uidetur) externo motu impreſſo. hoc autem eſt falſum. Cernimus enim ſemper aliquid eorum, quæ natura inſunt in animali moueri. Huius autem motus cauſa non animal eſt, ſed ipſum fortaſſe continens. At animal ipſum, ſeipſum mouere dicimus, non omni motu, ſed eo, qui ad locum accommodatur. Nihil igitur probibet, quin potius ſortaſſe neceſſarium eſt, compluresà continenti in corpore fieri motiones, & harum nonnullis mentem uel appetitum moueri. Hæc uero totum iam animal ipſum mouere. quale accidit circa ſomnos. nam tametſi nullus tunc ſenſitiuus in animalibus ineſt motus, ineſt tamen aliquis motus, & animalia rurſus expergiſcuntur. at enim hæc per ea, quæ ſequuntur patebunt.*

T. c. 20. *Maxime autem uidebitur Tertium habere dubitationẽ quòd ſit, cum non inſit prius, motus: quod accidens eſt in animatis. Quieſcens enim prius, poſt hoc uadit, mouente exteriorum nullo, ſicut uidetur. hoc autem falſum eſt. Conſpicimus enim ſemper aliquid motum in animali naturalium. huius autem motus non animal cauſa eſt, ſed continens forſitan. Ipſum autem dicimus ipſum mouere ſe non ſecundum omnem motum, ſed ſecundum locum. Nihil igitur probibet, magis autem fortaſsis neceſſarium eſt, in corpore multos fieri motus à continente. Horum autem quoſdam intellectũ, aut appetitum mouere, Illum aut totum iam animal mouere, quale contingit circa ſomnos. Senſibilis quidem enim eũ neque unus inſit motus, in exiſtente tamen aliquo, ſurgunt animalia iterum. Sed nanque manifeſtum erit, & de his ex ſequentibus.*

Soluit tertiam rationem: & dicit, ꝙ id quod tertio obiectum eſt, maxime facit dubitare ꝙ poſsit eſſe motus, cum prius non fuerit, ſicut videtur accidere in rebus animatis. videtur enim quod animal, quod prius quieſcebat, poſtmodum moueatur proceſsiuo motu,

nullo motu facto ab exteriori. Et ſic videtur, ꝙ illum motum animalis non præcedebat aliquis motus, neq; in ipſo aīali, neq; in alio, ſicut in rebus inanimatis dicebatur. Sed hoc eſt falſum .ſ. quòd motus animalis non fiat ab aliquo exteriori. videmus enim ſemper in animalibus aliquid naturaliter motum, quòd .ſ. non mouetur per voluntatem. Et huius, quod mouetur naturaliter, cauſa non eſt ipſum animal per ſuū appetitū, ſed ſorſitan cā huius naturalis mutationis {eſt cōtinēs} .i. aer, & vlterius corpus cœleſte. Sicut maniſeſte apparet cum alteratur corpus animalis per calorem aeris, & frigus aeris. Et dicit {forſitan} quia in animali etiam aliquid naturaliter mouetur ab interiori principio, ſicut patet in mutationibus, quæ ſunt in anima vegetabili, vt apparet in digeſtione cibi, & in ſequētibus trāſmutationibus. quæ dicuntur naturales, quia non ſequuntur apprehenſionem & appetitum. Et hoc videtur eſſe contra id quod eſt proprium animalis .ſ. ꝙ moueat ſeipſum. & ideo ſubiungit, ꝙ, cum dicimus animal mouere ſeipſum, non intelligimus hoc de quolibet motu, ſed de motu locali, ſecundum quem animal mouet ſeipſum per apprehenſionem & appetitum. Sic igitur nihil prohibet, immo neceſſarium eſt, ꝙ in corpore animalis fiant multæ traſmutationes à continenti .ſ. aere & corpore cœleſti: quarum quædam mouent intellectum aut appetitum, ex quo ulterius iam totum animal mouetur. *De actiōe corporum cœleſtium in hæc inferiora.* Eſt autem cōſyderandum, ꝙ hic declarat modum quo corpora cœleſtia in nos agunt, non enim agunt directe in animas noſtras, ſed in corpora. motis autem corporibus, per accidens fit motus in viribus animæ, quæ ſunt actus corporalium organorum. non autem ex neceſsitate in intellectu, & in intellectiuo appetitu, qui non vtuntur organis corporeis. Aliqñ tamen intellectus & voluntas ſequuntur aliquas prædictarum mutationum. Sicut cùm aliquis per rationē eligit, vel ſequi, vel repellere, vel aliquid agere propter paſsionem, vel in corpore, vel in parte ſenſitiua exortam. Et ideo non dicit, ꝙ omnes motus, qui fiunt à continente moueant intellectum aut appetitum {ſed quidam} vt omnino neceſsitatem ab intellectiua parte excludat. Ponit autem exemplum eorum, qui dixerant in dormientibus, in quibus maxime quies eſſe videtur quantum ad animales motus: cùm tamen in eis nullus motus ſit ſenſibilis .ſ. à ſenſibili apprehenſione procedens. iterum ſurgunt animalia euigilata, propter aliquē motum interius exiſtentem, vel ex opere animæ nutritiuæ. ſicut cùm digeſto cibo, deficiunt euaporationes, quæ ſomnum cauſabant, & animal excitatur: ſiue cū alteratur corpus à continente per calorem, aut frigus. Et ſic diligenter conſyderanti apparet, ꝙ nunq̄ in nobis aliquis motus apparet de nouo, niſi præcedente aliquo alio motu. Et hoc promittit ſe in ſequentibus magis manifeſtaturum.

LECTIO V.

Propoſita diuiſione rerum omnium quo ad motum & quietem, non omnia ſemper quieſcere, aut ſemper moueri ratiocinatur.

ARGY. *Principium autem conſyderationis id erit, quod fuit & dubitationis, cur nam aliqua eorum, quæ ſunt, interdum mouentur, interdum quieſcunt. Neceſſe eſt itaque aut uniuerſa ſemper quieſcere, aut uniuerſa ſemper moueri, ut Heraclitus, aut quædam moueri, quædam quieſcere. Et horū rurſus aut ea, quæ mouentur ſemper moueri, & ea, quæ quie-*

E *ſcunt, ſemper quieſcere, aut uniuerſa eſſe apta ſimul, ut moueantur atque quieſcant, aut id eſſe quod reſtat atque tertiū eſt: eorum (inquam) quæ ſunt alia ſemper immobilia eſſe, alia ſemper moueri, alia utrunque, moueri (inquam) atque quieſcere poſſe, quod quidem à nobis dicendum eſt. Hoc. n. eorū omnium, quæ dubitantur ſolutionem habet, & huiuſce noſtræ tractationis eſt finis.*

PRincipium autem conſyderationis eſt, quod quidem & dictæ dubitationis, quare quædam eorū, quæ ſunt, aliquando quidem mouentur, aliquando autem quieſcunt iterum. Neceſſe autem, aut omnia quieſcere ſemper, aut omnia ſemper moueri: aut alia quidem moueri, alia autem quieſcere. Et iterum horum, aut quæ mouētur moueri ſemper, quæ uero quieſcunt quieſcere ſemper, aut omnia apta nata ſunt ſimiliter moueri & quieſcere, aut reliquum amplius, & tertium eſt. contingit enim alia quidem ſemper immobilia eſſe eorum, quæ ſunt, alia uero ſemper moueri, alia autem cum utriſque accipere. quod quidem nobis dicendum eſt. Hoc. n. habet ſolutiones omnium dubitatorum, & finis nobis eſt huius negocij. T. c. 21.

F

Poſtq̄ Philoſophus in Septimo oſtenderat ꝙ in mouentibus, & in mobilibus non eſt procedere in infinitum, ſed eſt deuenire ad aliquod primum: & etiam iā oſtendit ꝙ motus ſemper fuit, & ſemper erit, vlterius proceſſit ad inquirendum conditionem primi motus, & primi motoris. Et diuiditur in partes duas. In prima oſtendit, ꝙ motus primus eſt ſempiternus, & ꝙ primū mouens eſt omnino immobile. Secundo ex hoc procedit ad oſtendendum qualis ſit primus motus, & qualis ſit primus motor. ibi {At uero aliud facientibus principiū, &c.} Prima autem pars diuiditur in tres partes. In prima ponit ſub queſtione quandam diuiſionem quinque membrum. In ſecunda excludit tres partes propoſitæ diuiſionis ibi. {Omnia igitur quieſcere &c.} Tertio inquirit de duobus reſiduis mēbris, quod eorū ſit verius, quia ex hoc dependet veritas, quam inquirere intendit. ibi. {Omnia autem velle aliqñ quidē &c.} Dicit ergo primo, quòd principium ſequentis conſyderationis, quam inquirere intendimus de primo motu, & primo motore eſt, quod pertinet ad dubitationem prædictam, quam ſcilicet mouit ſoluendo ſecundam rationem. Vnde concludit, ꝙ quædam aliqñ mouentur, & aliqñ quieſcunt iterum, & non ſemper vel mouentur, vel quieſcunt, ex quo ponitur motus ſempiternus in communi. Et dicit, ꝙ neceſſe eſt diſpoſitionem rerum. quantum ad motum vel quietem, tripliciter ſe habere. Quorum vnus modus eſt, vt omnia ſemper quieſcant, & nihil aliquando moueatur. Secundus modus eſt, ut omnia ſemper moueantur, & nihil quieſcat. Tertius modus eſt, ꝙ quædam moueantur, & quædam quieſcant. Sed iſte tertius modus iterum diuiditur in tres modos: quorum primus eſt, ꝙ quædam mouentur, & quædam quieſcunt, ita tamen, ꝙ ea, quæ mouentur, ſemper moueantur, & ea, quæ quieſcunt, ſemper quieſcant, & nihil ſit, quod quandoq; moueatur, & quandoq; quieſcat. ſecundus modus eſt econtrario, ꝙ omnia ſunt nata & moueri & quieſcere, & nihil eſt quod ſemper moueatur, vel ſemper quieſcat. tertius modus huius ſecundæ diuiſionis eſt, ꝙ alia ſemper ſint immobilia, & nunquam moueantur, alia ſemper mobilia, & nunquam quieſcant: alia vero poſſunt accipi cum vtroque, ſ. cùm motu, & quiete, ita quòd quan-

Lec. 2. à principio in fin. T. 54. G T. 22. *Secunda. 23.* H

quandoq; moueantur quandoq; quieſcant. & iſtud vltimum membrum eſt nobis determinandum pro veritate, quia in hoc habentur ſolutiones oĩum obiectorum. Et qñ hoc oſtenderimus, habebimus finem quem intendimus in iſto opere, ſ. peruenire ad primum motum ſempiternum, & ad primum mouens immobile. Sic ergo tertium membrum primę diuiſiotis diuiditur in tria membra, & fiunt in vniuerſo quinque membra huius diuiſionis. Eſt aũt conſyderandum ꝙ in tribus horum membrorum: oĩa entia ponuntur vnius diſpoſitionis, ſicut patet in primo membro, quo dicitur oĩa quieſcere, & in ſecundo, quo dicitur oĩa ſemper moueri, & in quarto, quo dicitur oĩa qñq; quieſcere, & qñq; moueri. In vno autem membro, ſ. in tertio, diuiduntur entia in duas diſpoſitiones, ſ. ꝙ quædam ſemper moueantur, & quædam ſemper quieſcant. In vno etiam membro, ſ. in quinto, diuiduntur entia in tres diſpoſitiones, ſ. ꝙ quædam ſemper moueantur, quędam nunquam moueantur, quædam qñq; moueantur, & qñq; non moueantur. Et conſyderandum eſt, ꝙ in hoc vltimo membro non facit mentionem de quiete, ſed de immobilitate: quia primus motor, qui nunquam mo-

T. 20. uetur, non põt dici proprie quieſcere: quia, vt in Quinto dictum eſt, illud proprie quieſcit, quod natũ eſt moueri, & non mouetur. Secundo ibi.

ARGV. *Vniuerſa itaq; cenſere quieſcere, & huius quærere rationem ipſum poſthabendo ſenſum. imbecillitas eſt profectò mentis ac hebetudo. & de toto quodã, ſed non de parte quadam, eſt controuerſia. Neq; ſolum eſt aduerſus Philoſophum Naturalem, ſed aduerſus etiam omnes ſcientias (ut ſimpliciter dicam) opinionesq; omnes, propterea ꝗ omnes motu utuntur. Præterea ut inficiationes principiorum in rationibus mathematicis non ad ipſum mathematicum pertinẽt, in cæterisq; ſimili modo, ſic neq; idipſum refellere, qđ nunc eſt dictum, ad Naturalem philoſophum attinet. Eſt. n. apud ipſum hoc ſuppoſitio, naturam principium motus eſſe.*

T. c. 22. Querere rationem & dimittere ſenſum, infirmitas eſt quædã intellectus.

Omnia igitur quieſcere, & huius rationem quærere dimittentes ſenſum, infirmitas quædam eſt intellectus. & de toto aliquo, ſed non de parte ambiguitas eſt. Neq; ſolum ad Phyſicum, ſed ad omnes ſcientias (ut ita dicam) & oẽs opiniones, propter id, ꝗ motũ utuntur omnes. Amplius autem de principiis importunitates, ſicut in rationibus circa doctrinas, nihil ſunt ad Mathematicum: ſimiliter autem in aliis, ſic neq; de eo, quod nunc dicitur, ad Phyſicum. Suppoſitio. n. eſt, ꝗ natura principium motus ſit.

Excludit tria membra prædictæ diuiſionis. & primo ponit, ꝙ non omnia quieſcunt ſemper, ſecundo, ꝙ nõ

Infra. omnia mouẽtur ſemper ibi. {Ferè autem adhuc &c.} Tertio excludit tertium membrum quo dicebatur, ꝙ quæ mouentur, mouentur ſemper, & quæ quieſcunt,

Tertia parte. T. 24. quieſcunt ſemper ibi. {At vero neq; alia quidem.} Circa primum tria ponit. Quorum primum eſt, ꝙ ex quadam intellectus infirmitate procedit, ꝙ aliqui dicant omnia quieſcere, & ꝙ inquirãt ad hoc aliquam ſophiſticam rationem dimiſſo ſenſu. procedit. n. ex hoc, ꝙ intellectus non eſt ſufficiens ad diſſoluendum ſophiſticas rationes, quæ repugnãt iis, quæ ſunt manifeſta ſm

Cap. 9. ſenſum. Dictum eſt autem in 1. Topi. ꝙ non eſt curandum diſputare contra quaſcũq; poſitiones, vel problemata, de quibus aliquis indigens ſenſu vel pœna. vnde contra iſtam poſitionem non oportet dubitare, propter ſtultitiam dicentis. Secundum quod dicit eſt, ꝙ

A iſta dubitatio non eſt de aliquo particulari ente, ſed vlr de toto ente. neq; etiam pertinet ſolum ad Naturalem philoſophum, ſed quodãmodo pertinet ad omnes ſciẽtias demonſtratiuas, & {ad omnes opiniones}. i. ad oẽs artes, quæ vtuntur quibuſdam opinionibus, ſicut Rhetorica, & Dialectica. quia omnes artes & ſcientiæ vtuntur motu. Practicæ quidem quaſi dirigentes aliquos motus. Naturalis autem phyloſophia ſpeculando naturam motus & mobilium. Mathematici etiam vtuntur motu imaginato, dicentes, ꝙ punctus motus facit lineam. Metaphyſicus autẽ conſyderat de primis principiis. Sic igitur patet, ꝙ deſtruere motum repugnat omnibus ſcientiis. Error autem qui pertinet ad omnia entia, & ad omnes ſcientias, non eſt reprobandus à Naturali, ſed à Metaphyſico. non ergo pertinet ad Naturalem contra iſtum errorem diſputare. Tertium quod

B dicit eſt, ꝙ irrationabiles & importunæ dubitationes de principiis in doctrinis mathematicis, non pertinent ad Mathematicum, vt eas remoueat. & ſimiliter eſt in aliis ſcientiis. Et ſimiliter nec ad Phyſicum pertinet deſtruere huiuſmodi poſitionem, quæ repugnat ſuis principiis. In qualibet enim ſcientia ſupponitur pro principio definitio ſubiecti. Vnde & in ſcientia, quæ eſt de Natura, ſupponitur quaſi principiũ, ꝙ natura ſit principium motus. Sic ergo per tria media apparet, ꝙ ad Naturalem non pertinet contra hanc poſitionem diſputare. Secundo ibi.

Aſſerere autem cuncta moueri, eſt quidem ferè falſum: at minus Scientiæ Naturalis fines egreditur. Quãquam in naturalibus poſita eſt natura motus principium, & quietis, tamen motus naturale magis eſſe uidetur. ARGV.

Ferè aũt adhuc et oĩa dicere moueri, falſum qdẽ, minus aũt T. c. 23.

C *hoc præter artem. Poſitũ quidem. n. eſt, ꝗ natura in Phyſicis principiũ ſit motus & quietis. Silr aũt phyſicum eſt motus.*

Excludit ſecundum membrum, quo ponebatur ab Heraclito, omnia ſemper moueri. Et primo comparat hanc opinionem præcedenti opinioni, quæ ponebat omnia ſemper quieſcere: & dicit, ꝙ dicere omnia moueri ſemper, vt Heraclitus dixit, eſt quidem falſum, & contra principia ſcientiæ Naturalis, ſed tamen minus repugnat arti hæc poſitio, q̃ prima. Et ꝙ quidem repugnet arti manifeſtum eſt, quia tollit ſuppõnem ſcientię Naturalis, in qua ponitur, ꝙ natura non ſolũ eſt principium motus, ſed etiam quietis. & ſic patet, ꝙ ſimiliter naturale eſt quies, ſicut & motus. Vnde ſicut prima opinio, quæ deſtruebat motum, erat contra ſciãm Naturalem, ita & hæc poſitio, quæ deſtruit quietem. Ideo autem dixit hanc opinionem eſſe minus pręter artem,

D quia quies nihil eſt aliud q̃ priuatio motus: ꝙ aũt non ſit priuatio motus, magis poteſt latere, q̃ ꝙ non ſit motus. Sunt. n. quidã motus parui & debiles, ꝗ vix pñt ſentiri: & ſic põt videri ꝙ aliqd quieſcat, ꝙ nõ quieſcit. ſed motus magni & fortes latere non pñt. vnde non dici põt ꝙ decipiatur ſenſus in perceptione motus, ſicut in perceptione quietis. Et ideo ſecundo ibi.

Atq; inquiũt qdã nõ eorũ, quæ ſunt, alia nõ moueri: ſed vniuerſa ſempq; moueri, nõ tñ uideri, ſed latere id noſtrũ ſenſũ. Quib' & ſi nõ diſtinguãt quonã motu, an oĩb' dicant, nõ eſſet difficile occurrere, falſamq; hanc ſñiam eſſe oſtendere. ARGV.

Et dicunt quidam moueri eorum, quæ ſunt, nõ alia quidem, alia uero non, ſed omnia & ſemper, ſed latere hoc noſtrum ſenſum. Ad quos etiam quidẽ non determinantes qualem motum dicunt, aut oẽs, non difficile eſt contradicere.

Oſtendit q̃uo hác ſecundam poſitionem aliqui po ſuerunt:& dicit, ꝙ quidam, ſ. Heraclitus & eius ſequaces, dixerunt ꝙ oĩa, quæ ſunt, ſemper mouentur, non ſolum quædam, aut aliqñ. ſed motus latet ſenſum noſtrum. Qui ſi loquerentur de aliquibus motibus, eorũ dictum ſuſtineri poſſet. ſunt. n. aliqui motus qui nos latent. ſed, quia non determinant de quali motu loquantur, ſed dicunt de oĩbus motibus, ideo non eſt difficile contra illos obiicere: quia multi motus ſunt, de qbus maniſeſtum eſt, ꝙ non pñt ſemper eſſe. Tertio ibi.

ARGY. *Fieri enim non poteſt, ut incrementa continue, uel decrementa ſuſcipiantur, ſed eſt & medium ipſum. Eſt autem hæc ſententia perſimilis ei, quæ eſt de conſumptione lapidis à gutta: & de diuiſione ſaxorum cùm à plantis, quæ inde pullulant, diſcinduntur. Non enim ſi tantum pepulit planta, aut abſtulit gutta, & dimidium in dimidio temporis pepulit, aut abſtulit prius: ſed ut in nauis fit tractu, ſic & tãtum tot guttæ mouent. pars autem ipſarum nullo in tempore tantũ mouet. Atque diuiditur quidem id, quod eſt ablatum plures in partes: attamen illarum nulla ſeorſum eſt mota, ſed totum ſimul eſt motum. Patet igitur non neceſſarium eſſe ſemper aliquid abire, quia diuiditur in infinita decretio, ſed totum interdum abire.*

Neq;. n. augeri, neq; minui poſsibile eſt continue, ſed eſt & medium. Eſt autem ſimilis ratio huic de eo, quod eſt guttam conterere, & enaſcentia lapides ſcindere. Non. n. ſi tantum effodit. aut remouit gutta, & medium in medio tempore prius. ſed ſicut nauis tractus eſt, & guttæ tot tantum mouent, pars autem illarum in nullo tempore tantum. Diuiditur enim quod remotum eſt in plura, ſed nihil eorum motum eſt ſeorſum, ſed ſimul. Manifeſtum igitur ꝙ non eſt neceſſarium ſemper aliquid abire, quia diuiditur diminutio in infinita, ſed totum aliquando abire.

Infra. Ponit rõnes contra opinionem ꝑdictam. Et primo. quantum ad motum augmenti, Secundo quantum ad. T. 24. alterationis motum. ibi {Similiter autem & in alteratione.} Tertio quantum ad motum localẽ. ibi {Et ſm ꝙ fertur &c.} Ideo autem ab augmento incipit, quia Heraclitus maxime inducebatur ad ſuam poſitionem, ex conſyderatione augmenti. videbat. n. aliquem augeri ſm aliquam modicam q̃titatem in vno anno, & ſupponens augmentum eſſe continuum, credebat ꝙ in qualibet parte illius tꝑis, ſm aliquid illius quantitatis augeretur, & tñ non ſentitur iſtud augmentum, qa fit ĩ modica temporis parte. & ſic arbitrabatur eſſe in aliis, quę vñr quieſcere. Dicit ergo contra hoc Ariſt. ꝙ non eſt poſsibile continue aliquid augeri vel minui: ita. ſ. ꝙ quantitas aucta diuidatur ſm tẽpus, ita ꝙ in qualibet parte aliquid eius augeatur, ſed interponitur medium tempus poſt augmentum vnius partis, in quo nihil augetur, ſed fit diſpoſitio ad augmentum ſequẽtis partis. Et hoc maniſeſtat ꝑ ſimilia. quorum primum eſt, quia videmus ꝙ gutta pluuiæ multiplicata, conterit lapidem. Secundum exemplum eſt, quia videmus ꝙ naſcentia, i. plantæ in lapidibus naſcentes, lapides diuidunt. ſed nõ poſſumus dicere, ꝙ, ſi gutta multiplicata tm̃ fodit, vel remouet de lapide in tanto tꝑe, ꝙ medietas guttarum prius in medio tꝑe remouerit medietatem illius quantitatis: ſed ita contingit hic, ſicut in trahentibus nauem. non. n. ſi centum hoĩes trahunt nauẽ per tantum ſpatium in tanto tempore, ſequitur ꝙ media pars illorum moueat per medietatem ſpatij in eo-

E dem tꝑe, vel per idem ſpatium in duplo tꝑe, vt in Septimo dictum eſt. Ita etiam non ſequitur, ſi multæ guttæ effodiunt lapidem, ꝙ aliqua pars illarum guttarum prius remouerit medietatem in aliquo tempore. & huius rõ eſt, quia illud, quod remouetur à lapide ꝑ multas guttas, eſt quoddam diuiſibile in plura: ſed tñ non ſeorſum aliquid illorum plurium à lapide remouetur, ſed ſimul oẽs partes prout ſunt in potẽtia in toto remoto. Et loquitur hic de primo quod remouetur. nihil. n. prohibet per longinquum tempus aliquam tam magnam quantitatem remoueri à lapide ꝑ guttas, ꝙ aliqua pars remota eſt prius per partem guttarum. eſt tñ deuenire ad aliquod quantum remotum, quod totum ſimul remouetur, & non pars poſt partem. In remotione ergo illius totius nulla guttarum præcedentium aliquid remouebat: ſed diſponebat tm̃ ad remotionem. vltima F autem agit in virtute oĩum remouendo id ad cuius remotionem cæteræ diſponebant. Et ſimiliter etiam eſt in motu diminutionis. Non eſt enim neceſſarium, ꝙ ſi aliquod decreſcit tantum in tanto tꝑe, licet illa quantitas in infinitum diuidatur, ꝙ ſemper in qualibet parte tꝑis aliquid illius quantitatis ſubtractum abeat, ſed totum ſimul aliqñ abibit. & ſimiliter etiam eſt in augmento. Et ſic non oportet, ꝙ continue aliquid augeaẽ, vel minuatur. Deinde cum dicit. T. 36.

Similiter & in quauis alteratione dicendum eſt. non. n. ſi id quod alteratur in infinitum eſt diuiſibile, ideo & alteratio fit ſimul per partes: ſed perſæpe fit, ut congelatio. ARGY.

Similiter autem & in alteratione qualibet. non. n. ſi partibile in infinitum eſt quod alteratur, propter hoc & alteratio: ſed uelox fit multoties, ſicut congelatio.

G Contradicit prædictę pñſitioni quantum ad alterationem, & hoc tribus rõnibus. Primo. n. dicit, ꝙ ſir̃ dicendum eſt in qualibet alteratione, ſicut dictum eſt in augmento. Quiuis. n. corpus, quod alteratur, ſit partibile in infinitum, non tñ oportet, ꝙ propter hoc alteratio in infinitum diuidatur, ita ꝙ in qualibet parte temporis, aliquid alterationis fiat. ſed multoties fit velox alteratio, ita. ſ. ꝙ multę partes corporis alterati ſimul alterantur. ſicut accidit in denſatione, ſiue congelatione aquæ: tota. n. aliqua aqua ſimul congelatur, non pars poſt partem. ſi tñ accipiatur multum de aqua nihil ꝓhibet partem poſt partem congelari. Eſt aũt conſyderandum ꝙ hoc, quod hic dr̃ de alteratione & augmento, vr̃ contrari iis, q̃ dicta ſunt in Sexto, vbi oſtenſum eſt, ꝙ motus diuiditur ſm diuiſionem tꝑis, & mobilis, & rei, ſm quam eſt motus. Sed ſciendum eſt, ꝙ H Ariſt. in Sexto determinabat de motu in cõi, non applicando ad aliqua mobilia. & ideo ea, quæ ibi de motu tractauit, accipienda ſunt ſm exigentiam continuitatis motus: hic autem loquimur de motu applicando ad determinata mobilia, in quibus contingit aliquem motum interrumpi, & non continuari, qui ſm rationem communem motus, poſſet eſſe continuus. Secundam rationem ponit ibi.

Primo rõ. Obiectio. Lec. 6. à principio in fi. Solutio.

Præterea, cùm quiſpiam ægrotauerit, neceſſe eſt tempus, in quo ſanabitur fieri, & non in temporis fine mutari. atq; ad ſanitatem, & ad nihil aliud mutetur neceſſe eſt. Quare, alterari continue dicere, rebus eſt perſpicuis admodum aduerſari. Alteratio. n. ad contrarium eſt tranſitio. ARGY.

Amplius, cùm infirmetur aliquis, neceſſe eſt tempus fieri, in quo ſanabitur, & non in termino temporis mutari. ne-

ceſſe

ceſſe autem in ſanitate mutari, & in aliud nullum. Quare *dicere continue alterari, multum in manifeſtis eſt ambigere. In contrarium enim alteratio.* A

Secunda rō. Et dicit, ꝙ, ſi aliquis, qui infirmatur debeat ſanari, neceſſe eſt ꝙ ſanetur in aliquo tpe, & non in termino temporis. Et neceſſe eſt vlterius, ꝙ ipſa mutatio ſanationis, tendat in determinatum terminum. ſ. in ſanitatem, & in nihil aliud. Si ergo oīs alteratio requirit determinatum tempus, & determinatum terminum, quia

Lec.4.l.c.19 oīs alteratio eſt in contrarium, vt in Quinto dictū eſt: nulla autem talis mutatio eſt ſemper continua: dicere ergo ꝙ aliquid ſemper, & continue alteretur, eſt dubitare de manifeſtis. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Lapis etiam, neq; durior fit, neq; mollior.*

Atq; lapis, neq; durior fit, neq; mollior.

Tertia rō. Dicit, ꝙ lapis non fit, neq; durior, neq; mollior, etiā per tpis longinquitatem. Et ſic ſtultū eſt dicere, ꝙ oīa ſemper alterentur. Deinde cum dicit. B

ARGY. *Atq; de latione mirabile eſt profecto, ſi lapis latuit deorſum ferri, aut in terra manere.*

T.c.24. *Et de ipſo ferri mirabile eſt, ſi latuit lapis deorſum, aut manens in terra.*

Contradicit prædictæ opinioni quantum ad motū localem, dupl̄r. Primo quidem, quia aliqui motus locales & quietes ita ſunt manifeſti, ꝙ latere non poſſunt. Mirabile. n. videtur, ſi lateat quando lapis fertur ſurſum, aut qñ quieſcit in terra. Et ſic non poteſt dici, ꝙ propter latentiam motus localis, ponantur omnia ſemper moueri localiter. Secundo ibi.

ARGY. *Præterea terra cæteraq; ſingula corpra, neceſſario ſuis in locis manent, ex his autem uiolenter mouentur.* Quod ſi *quædam ipſorum ſunt ſuis in locis, neq; locò omnia moueri neceſſe eſt. ex his igitur atque ſimilibus aliis crediderit quiſpiam fieri non poſſe, ut aut omnia ſemper moueantur, aut omnia ſemper quieſcant.* C

Amplius autem terra & aliorum unumquodq; ex neceſſitate permanent quidem in propriis locis, mouentur autem uiolēter ex his. Si igitur quædam ipſorum ſunt in propriis locis; neceſſe neq; ſecundum locum oīa moueri. Quòd *igitur impoſsibile ſit, aut ſemper oīa moueri, aut ſemper oīa quieſcere, ex his & aliis huiuſmodi ſciet utiq; aliquis.*

Ratiocinatur ſic. Terra & quodlibet aliud corpus naturale, qñ ſunt in propriis locis, ex neceſsitate naturæ quieſcunt, & non mouentur ex propriis locis, niſi per violentiam: ſed manifeſtum eſt, quædam corporū naturalium eſſe in propriis locis: neceſſe eſt ergo dicere, ꝙ quædam quieſcant ſm̄ locum, & ꝙ non oīa localiter mouentur. Vltimo autem epilogando concludit, ꝙ ex præmiſsis & aliis ſimilibus, poteſt quis ſcire, ꝙ impoſsibile eſt, aut ſemper omnia moueri, ſicut dixit Heraclitus, aut ſemper omnia quieſcere, ſicut dixit Zeno & Parmenides & Meliſſus. D

LECTIO VI.

Entia quædam eſſe, quæ nec ſemper quieſcunt, nec ſemper mouentur, ſed quandoq; mouentur, & quandoq; quieſcunt, docetur.

ARGY. *At uero neq; fieri pōt, ut alia ſemp moueantur, alia ſemp quieſcant: & nihil interdum moueatur, interdum quieſcat. Atq; dicendum eſt, ut antea dicta eſſe non pōt, ſic & hæc eſſe non poſſe. uidemus. n. dictas mutationes fieri in eiſdem.*

A *At uero neq; alia quidem ſemper contingit quieſcere, alia uero ſemper moueri: aliquādo autem quieſcere, & aliquando moueri nullum. Dicendum eſt autem, q. impoſsibile ſit, ſicut & in dictis prius & in his. uidemus. n. in eiſdem fieri dictas mutationes.*

Reprobatis duobus membris præmiſſæ diuiſionis, hic reprobat tertium, quo. ſ. poni poſſet, entia diuidi in duas diſpoſitiones tantum, ita ꝙ quædam ſemp quieſcerent, alia ſemper mouerentur, & non ſit tertium genus entium, quæ qñq; moueantur, qñq; quieſcāt. Hoc autem reprobat dupl̄r. Primo quidem ſicut ex prædictas duas poſitiones, ex eò ꝙ repugnat ſenſui. Non ſolum enim videmus ad ſenſum, ꝙ quędam mouentur, per quod deſtruitur prima poſitio ponentium omnia quieſcere ſemper, & ꝙ quædam quieſcunt, per quod

B deſtruitur ſecunda poſitio ponentium oīa moueri ſemper, ſed etiam videmus, ꝙ in eiſdem rebus fiunt prædictę mutationes ſeu variationes de motu in quietem, & de quiete in motū: per quod apparet, ꝙ aliqua ſunt, q̄ qñq; mouentur, & qñq; quieſcunt. Secundo ibi.

Et inſuper is, qui contendit, rebus profecto manifeſtiſsimis aduerſatur. Neq;. n. *accretio, neq; uiolentus motus erit profecto, ſi non præter naturam mouebitur prius quieſcens. Præterea generationem hæc ſententia, corruptionemúe tollit. Penè autem & ipſum moueri, fieri quoddam univerſis & corrumpi uidetur. at quod enim quippiam mutatur, id fit, aut in hoc. Ex quo uero mutatur in id corrumpitur, aut hinc. Quare perſpicuum eſt rerum eſſe nonnullas, quæ mouentur interdum, atq; quieſcunt.* ARGY.

Et adhuc, quia oppugnat manifeſtis dubitans. Neque. n.

C *augmentum, neq; uiolētus erit motus, niſi mouebitur extra naturam quieſcens prius. Generationem igitur remouet, & corruptionem hæc ratio. Fere autem & moueri, fieri quiddam & corrumpi uidetur omnibus. In quod quidem enim mutatur fit hoc, aut in hoc: ex quo autem mutatur, corrumpitur hoc, aut ab hinc.* Quare, *manifeſtum eſt q. alia quidē mouentur, alia uero quieſcunt aliquando.* T.c.25.

Reprobat idem ꝑ hoc, ꝙ qui hanc dubitationem induceret, repugnaret iis, q̄ ſunt manifeſta in natura. Primo. n. tolleretur motus augmenti. videmus. n. motum augmenti eſſe in iis, q̄ non ſemper augebant̄. alioquin, ſi ſemper augerent̄, non eſſet augmētum ad determinatam q̄titatem, ſed in infinitum. Secundo tollit̄ motus localis violentus. Non. n. eſt motus violentus, niſi ſit aliquid, qđ extra naturam moueat̄, quod prius quieuerit ſm̄ naturam, cùm motus violentus nō ſit niſi

D receſſus à quiete naturali. Si ergo nullum quieſcens pōt moueri, ſequetur ꝙ id, qđ quieſcit naturalr̄, non poſsit poſtmodum ꝑ violentiam moueri. Tertio excluditur gñatio & corruptio per hanc poſitionem. Generatio. n. eſt mutatio de non eſſe, in eſſe: corruptio vero de eſſe in non eſſe. Ad hoc ergo ꝙ aliquid corrūpatur, oportet ꝙ prius fuerit ens ꝑ aliquod tp̄s, & ad hoc ꝙ generetur, oportet ꝙ prius fuerit nō ens per tp̄s aliqđ. Qđ autem per tp̄s aliquod ens eſt vel non ens, quieſcit (vt large de quiete loquamur.) Si igit̄ nullum quieſcēs pōt moueri, ſequitur ꝙ nihil quod non eſt per aliquod tempus, poſsit gñari, & nihil qđ eſt in aliquo tpe, poſſit corrūpi. Quarto aūt vlterius, hęc poſitio deſtruit vīr oēm motum, quia in oī motu eſt quędam generatio & corruptio, vel ſimpl̄r, vel ſm̄ quid. Quod. n. in aliquid

mouetur ſicut in terminum {generatur hoc.} quantũ ad motũ alterationis & augmenti:{Aut in hoc.} quantum ad motum localem, ſicut quod mouetur de nigro in album, aut de paruo in magnum, fit album, aut magnum. quod autem mouetur ad aliquem locum, fit exiſtens in loco illo. Sed ex quo aliquid mutatur, ſicut à termino à quo {corrumpitur hoc.} In motu alterationis & augmenti, vt nigrum aut paruũ. {Aut ab hinc.} quantum ad motum localem. Quia ergo in omni motu eſt gñatio & corruptio (dum prędicta poſitio tollit generationem & corruptionem) per conſequens tollit oẽm motum. Quia ergo hęc, quæ dicta ſunt, ſunt impoſsibilia, manifeſtum fit, ꝙ quædam mouentur, non quidem ſemper, ſed aliqñ: & quædam quieſcunt, non ſemper, ſed aliquando. Deinde cum dicit.

ARGY. *Omnia autem interdum moueri, interdum quieſcere cenſere, iam ad olim dictas rationes eſt adiungendum.*

Omnia autem uelle aliqñ quieſcere, aliqñ autem moueri, hoc iam copulandum ad antiquas rationes.

Inquirit de aliis duobus mẽbris premiſſæ diuiſionis.

Secunda. 27. Et primo manifeſtat ſuam intentionem. Secundo exequitur ipſam. ibi {Mouentium igitur & eorum, q̃ mouentur &c.} Circa primum tria facit. Primo oſtendit ad quã poſitionem pertineat quartum membrum. Secundo ea, q̃ dicta ſunt in iſto capitulo recolit ibi. {Principium autem iterum faciendum, &c.} Tertio oſtẽdit quid reſtat dicendum. ibi {Reliquum autem conſyderandum, &c.} Dicit ergo primo, ꝙ ponere, ꝙ omnia qñq; quieſcunt, & qñq; mouentur, hoc iam pertinet ad antiquas rõnes, quas tetigimus diſputãtes de motus ſempiternitate. Hoc.n. poſuiſſe videtur præcipue Empe. ꝙ omnia quandoque mouentur ſub dominio amicitiæ & litis, & quandoq; quieſcant intermediis temporibus. Secundo ibi.

Infra.

T. 27.

ARGY. *Principium autem idem rurſus, quod prius fecimus, poſt hæc eſt ſumendum, quæ modo determinauimus. Aut enim uniuerſa quieſcunt, aut uniuerſa mouentur, aut quædam quieſcunt, quædam mouentur. Et, ſi quædam eorum, quæ ſunt, quieſcunt, quædam mouentur, aut cuncta nunc quieſcant, nunc moueantur, aut alia ſemper quieſcant, alia ſemper moueantur, alia interdum moueantur, interdum quieſcant neceſſe eſt.*

Principium aũt iterum faciendum à nunc determinatis, à quo quidem incœpimus prius. Aut.n. oĩa quieſcunt, aut omnia mouentur, aut hæc quidem quieſcunt, hæc aũt mouentur eorum, quæ ſunt. Et, ſi alia quidem quieſcunt, alia uero mouentur eorum quæ ſunt, neceſſe eſt, aut omnia aliqñ quidem quieſcere, aut omnia aliquãdo moueri, aut quædam ſemper quieſcere, alia uero moueri ipſorum.

T. c. 26.

Reſumit ea, quę dicta ſunt in iſto capitulo. Et primo reſumit ea, quæ dicta ſunt in diuiſione ſuprapoſita. Secundo reprobationem primæ partis, qua ponitur oĩa quieſcere ſemper. ibi {Quod quidem igitur non poſsibile &c.} Tertio reprobationem aliorum duorum mẽbrorum. ibi {Similiter autem impoſsibile, &c.} Dicit ergo primo, ꝙ ad manifeſtandum magis intentionem ſequentium, debemus incipere ab iis, quę nuper determinauimus, ſumentes idem principium, quod prius, ſ. ꝙ entia oportet primo, ꝙ ſe habeant in aliqua harum trium diſpoſitionum, ſ. ꝙ vel omnia quieſcant, vel oĩa moueantur, vel ꝙ quædam quieſcãt, & quædam mo-

Infra. Tertia. 26.

E ueantur. Et hoc tertium iterum in tria diuiditur: quia, ſi eorum, quæ ſunt, quædam quieſcũt, & quædam mouentur, neceſſe eſt, ꝙ vel omnia ſic ſe habeant, ꝙ qñq; quieſcant, & qñq; moueantur, vel ꝙ quædam ſemper quieſcant: quædam autem ſemper moueantur. vel ꝙ cum iis duobus apponatur tertium membrum, ſ. ꝙ alia ſint, quæ quieſcant aliqñ, & non ſemper aliis qñq; motis & non ſemper. Deinde cum dicit.

ARGY. *Impoſsibile igitur eſſe cuncta quieſcere, dictum quidem & prius eſt: dicamus autem & nunc idipſum, atque probemus. Nam, & ſi uere res ita ſe habet, ut quidam inquiunt, id quod eſt infinitum eſſe, atque immobile, non tantum ſenſu ſic eſſe uidetur: ſed eorum, quæ ſunt complura mouentur. Si igitur ſit opinio falſa, uel omnino opinio, & motus etiam eſt. & ſi imaginatio etiam ſit: & ſi interdum ſit de quibuſdam, interdum alter uideatur. Imaginatio enim & opinio motus quidam eſſe uidentur. Sed de iis quidem conſyderare, & eorum quærere rationem, quæ melius habemus, quàm ſi rationis indigeremus, hominis eſt profectò male, id quod eſt melius, & id quod eſt deterius, id quod eſt credibile, & id quod non eſt credibile, principium deniq; & non principium diſcernentis.*

F

Quod quidem igitur non poſsibile ſit omnia quieſcere, dictum eſt prius: dicamus autem & nunc. ſi.n. ſecundum ueritatem ſic ſe habet, (ſicut quidam dicunt) eſſe id quod eſt infinitum & immobile, ſed non uidetur aliquid ſecundũ ſenſum, ſed mouentur multa eorum quæ ſunt. Si igitur opinio eſt falſa, aut oĩno opinio, & motus eſt: & utique ſi phantaſia ſit, & ſi aliquando quidem ſic uideatur eſſe, aliquando aũt aliter. Phantaſia quidem & opinio, motus quidẽ eſſe uidentur. Sed de hoc quidem intendere & quærere rationem, quorum dignius habemus, q̃ ratione indigere, male iudicare eſt id quod melius & peius, & credibile & non credibile, & principium & non principium.

G

Reprobat primum membrum: & dicit, ꝙ ſupra dictum eſt, ꝙ non ſit poſsibile omnia quieſcere ſemper, ſed & nunc etiam aliquid eſt addendum. Et duo dicit contra hanc poſitionem. Primo quidem, ꝙ neceſſe eſt ponere aliquem motum ſaltem in anima. Quia, ſi aliquis velit dicere, ꝙ ſm veritatem ſic ſe habet, ꝙ nihil mouetur, ſicut dixerunt ſequentes Meliſſum, qui poſuit ꝙ ens eſt infinitum & immobile: ſed tamen non videtur ita ſm ſenſum, ſed multa entium mouentur, vt ſenſus iudicat. Si ergo aliquis dicat, ꝙ iſta opinio eſt falſa, qua opinamur quædam moueri, adhuc ſequitur ꝙ motus ſit. Quia, ſi opinio falſa eſt, motus eſt. & vniuerſaliter, ſi opinio eſt, motus eſt. & ſimiliter, ſi phantaſia eſt, motus eſt. Et hoc ideo, quia phãtaſia eſt quidam motus ſenſitiuæ partis factus à ſenſu ſm actum. Opinio etiam quidam motus eſt rationis ex aliquibus ratiocinationibus procedens. Sed adhuc manifeſtius ſequitur, quòd motus ſit in opinione vel phantaſia, ſi aliquando videatur nobis ſic eſſe, aliquando aliter. qđ contingit, cùm quandoq; videntur nobis aliqua quieſcere, quandoque verò non quieſcere. ſic ergo omnino ſequitur, ꝙ motus ſit. Secundo contra hanc opinionem dicit, ꝙ apponere intentionem ad deſtruendum hanc opinionem, & quærere rõnem ad probandum illa res, quas debemus habere in maiori dignitate, q̃ ratione indigeant, quia. ſ. habentur vt per ſe manifeſta, hoc (inquam) facere nihil eſt aliud quàm male iudicando diſcernere inter melius & peius in moralibus,

H

Quid phantaſia & opinio.

bus,& inter credibile & incredibile in logicis, & inter principium & non principium in demonſtratiuis. Qui enim quærit rationem ad probandum ea, quę p ſe ſunt manifeſtara, & ſic habentur vt principia, non cognoſcit ea eſſe principia, dum ea p alia principia probare intendit. Similiter videtur, ꝙ non ſciat cognoſcere qd ſit credibile & incredibile: quia id quod eſt p ſe credibile per aliud probare intendit, ac ſi non eſſet p ſe credibile. Nec etiam inter melius & peius poſſe diſcernere videtur, qui magis manifeſtata per minus manifeſta ꝓbat. eſt autem per ſe manifeſtum, aliqua moueri. Non ergo ad hoc debet eſſe noſtra intentio, vt hæc probare rationibus nitamur. Tertio ibi.

ARGY. *Similiter autem eſt impoſsibile et omnia moueri, aut alia moueri ſemper, alia quieſcere ſemper. Ad hec enim omnia una eſt ſufficiens fides. uidemus enim quædam interdum moueri, interdum quieſcere. Quare patet, impoſsibile eſſe similiter cuncta quieſcere, & omnia continue moueri, ac alia moueri ſemper, alia quieſce.re ſemper.*

Similiter autem & impoſsibile eſt, & omnia moueri, aut alia quidem ſemper moueri, alia uero ſemper quieſcere. Ad omnia enim hec ſufficiens eſt una fides. uidemus enim quædam aliquando quidem moueri, aliquando quidem quieſcere. Quare manifeſtum eſt, q impoſsibile ſit ſimiliter. omnia quieſcere, & omnia moueri continue, eô q alia quidem ſemper mouentur, alia uero quieſcunt ſemper.

Excludit alia duo membra præmiſſæ diuiſionis. & dicit, ꝙ ſicut impoſsibile eſt omnia quieſcere ſemper, ita etiam impoſsibile eſt oĩa moueri ſemper, aut etiam ꝙ alia ſemper moueantur, & alia ſemper quieſcant, ita ꝙ nihil ſit quod qñq; moueatur, & qñq; quieſcat. Contra oĩa hæc ſufficit fidem facere per vnum medium. quia. ſ. videmus ꝙ quædam qñq; mouentur, & qñque iterum quieſcunt. vnde manifeſtum eſt, ꝙ impoſsibile eſt dicere ꝙ omnia continuæ quieſcant, quod erat primum membrum: & ꝙ omnia continue moueantur, quod erat ſm membrum: vel ꝙ quædam ſemper moueantur, & quædam ſemper quieſcant, & nihil ſit medium. Deinde cum dicit.

ARGY. *Reſtat igitur contemplandum eſſe, utrum uniuerſa talia ſint, ut moueantur atq; quieſcant: an alia quidem talia ſint, alia uero ſemper quieſcant, & alia continue moueantur. hoc enim iam à nobis eſt demonſtrandum.*

T.c. 27. *Reliquum ergo conſyderandum eſt, utrum omnia ſint huiuſmodi poſsibilia moueri & quieſcere: aut quædam quidem ſic, aliqua uero ſemper quieſcant, aliqua uero ſemper moueantur. hoc enim demonſtrandum eſt à nobis.*

Oſtendit quid reſtat dicendum: & concludit ex ꝓmiſsis, ꝙ, cùm tria membra præmiſſæ diuiſionis ſtare non poſsint, relinquitur conſyderandum, quod membrum aliorum duorum ſit verius, vtrũ. ſ. ꝙ omnia ſint poſsibilia moueri & quieſcere, aut quædam ſint poſsibilia moueri & quieſcere, ita tñ ꝙ aliqua ſint, quæ ſemper quieſcanr, & aliqua quæ ſemper moueantur. Hoc enim vltimum eſt, quod demonſtrare intendimus. Sic enim oſtendetur primum motum eſſe ſempiternum, & primum motorem eſſe immobilem.

LECTIO VII.

Quodcunque motum ab alio moueri multipliciter oſtenditur.

ARGY. *Eorum igitur, quæ mouent & quæ mouentur alia per*

A *accidens, alia per ſe mouent atq; mouentur. Per accidens quidem ea, quæ ſunt in hiſce, quæ mouent aut mouentur, & quæ per partem. Per ſe autem ea, quæ mouent aut mouentur, non ex eò quia ſunt in hiſce, quæ mouent aut mouentur, neque rurſus ex eò, qa pars aliqua ſua movet aut mouetur. Eorum aũt, quæ per ſe mouentur quædam à ſeipſis, quædã ab alio motu cientur. atq; alia natura, alia uiolentia, præterq; naturam mouentur.*

Mouentium igitur, & eorum, quæ mouentur, alia quidem mouent, & mouentur ſecundum accidens, alia autem per ſeipſa. Secundum accidens, quidem, ut quæcunque in eò quòd ſunt in mouentibus, aut in ijs, quæ mouentur, & quæ ſunt ſecundum partem. Alia autem per ſeipſa quæcunque non in eò q ſint in mouente, aut in ijs, quæ mouentur. neq; in eò q pars aliqua ipſorum mouet, aut mo- B *uetur. Eorum autem, quæ mouentur per ſe, alia, quidem à ſeipſo, alia uero ab alio. & alia quidem natura, alia uero uiolentia, & extra naturam.*

Poſtquam Philoſophus ſuam intentionem manifeſtauit, hic incipir proſequi ſuam intẽtionem, ſ. non oĩa qñq; moueri, & qñq; quieſcere, ſed aliquid eſſe omnino immobile, aliquid autem quod ſemper mouetur. Diuiditur autem iſta pars in duas, In prima oſtendit primum mouens eſſe immobile, In ſecunda oſtendit primum mobile ſemper moneri ibi. {At vero ſi aliqđ eſt.} T. 53. Prima pars diuiditur in dnas: In prima oſtendit primum mouens eſſe immobile ex ordine mouẽtium & mobilium, In ſecunda ex ſempiternitate motus. ibi {Et iterum conſyderans &c.} T. 50. Prima pars diuiditur in partes duas. In prima oſtendir primum moués eſſe im mobile, In ſecunda oſtendit ipſum eſſe perpetuum. ibi T. 45. C {Qm autem oportet.} Circa primum duo facit. Primo oſtẽdit quoddam, quod eſt neceſſarium ad probationem ſequẽtium, ſ. ꝙ omne quod mouetur ab alio moueatur, ſecundo oſtendit propoſitum. ibi {Hoc autem dupliciter.} Secũda. 33. Oſtenderat ſiquidem ſupra in principio Septimi, omne quod mouetur ab alio moueri, ratione communi accepta ex parte ipſius motus: ſed, quia incœpit applicare motum ad res mobiles, illud quod ſupra vniuerſaliter eſt oſtenſum, hic oſtendit vniuerſaliter verificari in oĩbus mobilibus & mouentibus. Vnde prima pars diuiditur in partes duas. In prima ponit diuiſionem mouentium & mobilium, In ſecunda manifeſtat propoſitum in ſingulis. ibi {Et maxime moueri.} T. 28. Circa primum duo facit. Primo diuidit mouẽtia & mobilia, ſecundo manifeſtar poſitam diuiſionem. ibi {Qđ Infra. enim ipſum à ſeipſo.} Primo ergo ponit tres diuiſio- D nes mouentium & mobilium: quarum prima eſt, ꝙ mouentium & mobilium, quædam mouent, ſeu mouẽtur per accidens, quædam autem per ſe. Et accipir hic per accidens large, ſm ꝙ comprehendit ſub ſe etiam, ꝙ eſt ſm partem. vnde exponens quod dixerat. {Per accñs} ſubdit, ꝙ per accidens moueri aut mouere, dicitur dupliciter. *Quæ nã moueant & moueantur ꝑ accidens & ꝑ ſe.* Primo quidem dicuntur mouere per accñs, quæcunq; mouere dicuntur ex eò ꝙ inſunt aliquibus mouentibus, ſicut cùm dr̃, Muſicum ſanare, quia is, cui ineſt muſicum, ſanat. & ſimiliter dicuntur moueri per accidens, ex eò ꝙ inſunt iis, quæ mouentur, vel ſicut locatum in loco, prout dicimus hominem moueri, quia nauis mouetur in qua eſt, vel ſicut accidens in ſubiecto, prout dicimus album moueri, quia corpus mouef. Alio modo dicuntur aliqua mouere vel moueri ꝑ accidens, quia mouent ant monẽtur ſm partem, ſicut ho-

mo dicitur percutere aut percuti, quia manus percutitur aut percutit. Per ſe autem dicuntur moueri aut mouere per remotionem duorum prædictorum: quia. ſ. nec dicuntur mouere aut moueri ex eò ꝙ ſint in aliis, quę mouent aut moueantur, neq; ex eo ꝙ aliqua pars ipſorum moueat aut moueatur. Omiſsis igitur iis, quę mouent & mouentur per accidens, ſubdiuidit ea, quæ mouentur per ſe. Primo quidem, quia eorum, quæ mouentur per ſe, alia mouentur à ſeipſis, ſicut animalia: alia vero ab aliis, ſicut inanimata. Tertiam diuiſionem ponit, quia alia mouentur ſm naturam, alia extra naturam. Secundo ibi.

ARGY. *Id enim, quod à ſeipſo mouetur, natura ſanè mouetur, ut animalium unumquodque: animal enim à ſeipſo motu cietur. Ea uero natura moueri dicimus, quorum principiũ motus in ipſis ineſt. Quamobrem totum quidem natura ſeipſum mouet: corpus tamen & natura, et præter naturam moueri põt. intereſt. n. tali an tali moueatur motu, & ex quo magis elemento conſtet. eorum autem, quæ mouentur ab alio, quædam natura, quædam præternaturam mouentur, præter naturam, terra ſurſum, ignis deorſum. Partes inſuper animalium ſæpenumero præter naturam mouentur ob poſitiones motusq; modos.*

Quod enim ipſum à ſeipſo mouetur natura mouetur, ut quodlibet animalium: mouetur enim animal à ſeipſo. Quorumcunque autem principium motus in ſelpſis eſt, hoc natura dicimus moueri. unde animal quidem totum natura ipſum ſeipſum mouet: corpus autem ſecundum quòd eſt corpus, cõtingit, & natura, & extra naturam moueri. Differt enim ſecundum qualem motum quod mouetur eueniat, & ex quali elemento conſtet. Et eorum, quæ mouentur ab alio, alia quidem mouentur natura, alia uero extra naturam. extra naturam quidem, ut terra ſurſum, & ignis deorſum. Amplius autem partes animalium multoties mouentur extra naturam iuxta poſitionem, & mòdos motus.

Manifeſtat qualiter inueniatur ſm naturã & extra naturam in iis, quę mouentur a ſeipſis, & quæ mouentur ab alio. Et primo dicit de iis, q̃ mouentur à ſeipſis, ſicut ſunt animalia, quæ mouent ſeipſa, ꝙ mouentur ſm naturam. quod probat per hoc, ꝙ mouẽtur à principio intrinſecò. Illa autem dicimus à natura moueri, quorum principium motus in ipſis eſt. vnde manifeſtũ eſt, ꝙ motus animalis, quo mouet ſeipſum, ſi comparetur ad totum animal, eſt naturalis: quia eſt ab anima, q̃ eſt natura & forma aĩalis. ſed, ſi cõparetur ad corpus, contingit huiuſmodi motum & eſſe naturalem, & extra naturam. hoc. n. conſyderandum erit ſm differentiam motus & elementi, ex quo conſtat aĩal. Si. n. aĩa H conſtat ex elemento graui prędominanti, ſicut corpus humanum, & moueatur ſurſum, erit motus violentus quantum ad corpus: ſi vero moueatur deorſum, erit motus corporis naturalis. Si autem eſſent aĩalia aliqua corpore aerea, (vt quidam Platonici poſuerunt:) de illis eſſet econtrario dicendum. Secundo manifeſtat qualiter inueniatur motus violentus & naturalis in iis, quæ mouentur ab alio: & dicit, ꝙ horum, quædam mouentur ſm naturam, vt ignis ſurſum, terra deorſum: quædam vero extra naturã, vt terra ſurſum, ignis deorſum, qui eſt motus violẽtus. Tertio ponit alium modum innaturalis motus in animalibus, ſm. ſ. ꝙ multoties partes animalium mouentur extra naturam, ſi conſyderentur rationes & modi naturalis motus in par-

Aſcẽdẽtes magis laboramus quàm deſcendentes.

E tibus animalium, ſicut homo brachia flectit ad anterius, tibias autem ad poſterius: canes vero & equi & huiuſmodi animalia anteriores pedes ad poſterius, poſteriores vero ad anterius. ſi autem fiat motus in animalibus per contrarium, erit motus violentus, & extra naturam. Deinde cum dicit.

Sects de Hiſt. Animaliũ circa principiũ.

ARGY. *Atque maxime quidem perſpicitur id, quod mouetur ab aliquo motu cieri in hiſce, quæ præter naturam mouentur. propterea quod ab alio moueri patet. Poſtea uero, quæ præter naturam mouentur, perſpicitur in hiſce, quæ natura quidem mouentur, à ſe autem ipſis motu cientur. in animalibus inquam. non eſt enim obſcurum, ſi animal ab aliquo moueatur: ſed quonam pacto diſtinguere oportet id qđ mouet ipſius, & id quod mouetur. nam ut in nauigijs, in hiſce, quæ non natura conſtant, ſic & in animalibus quod mouet &* F *quod mouetur diuiſum eſſe uidetur, atq; hoc pacto totum ipſum animal ſeipſum motu ciere.*

T.c. 28. *Et maxime moueri à quodam, quod mouetur, in ijs, quæ extra naturam mouentur, eſt manifeſtum, propter id quod manifeſtum eſt ab alio moueri. Poſtea autem, quæ ſunt extra naturam eorũ autem, quæ ſunt extra naturam ipſa à ſeipſis, ut animalia. hoc enim non immanifeſtum eſt ſi ab aliquo mouentur, ſed quomodo, oportet accipere ipſum mouens & quod mouetur. Videtur enim quod ibi ſit accipiendum, ſicut in nauibus, & non natura ſubſiſtentibus, ſic & in animalibus eſſe diuiſum mouens, & quod mouetur, & ſic omne ipſum ſeipſum mouet.*

Probat omne quod mouetur ab alio moueri. & primo oſtendit in quibus ſit manifeſtum, ſecundo oſtendit de iis, in quibus eſt dubium, ibi {Maxime autem dubitatur &c.} (Infra.) Relictis autem iis, quæ mouentur per ac- G cidens, quia ipſa non mouentur, ſed dicuntur moueri ex eò ꝙ quædam alia mouentur, inter ea, quæ per ſe mouentur, maxime in iis, quę mouentur ꝑ violentiam & extra naturam, manifeſtum eſt, ꝙ id quod mouetur, ab alio mouetur. Manifeſtum eſt enim, ꝙ ea, quæ per violentiam mouentur, ab alio mouentur ex ipſa violenti definitione. eſt. n. violentum, vt dr̃ in 3. Ethi. cuius principium eſt extra, nil conferẽte vim paſſo. (Tex. 2.) Poſt iſta vero, quæ mouentur per violentiam, manifeſtum eſt ꝙ id, quod mouetur, ab alio mouetur, in iis, quæ mouentur ſm naturam à ſeipſis, ſicut aĩalia dicũtur ſeipſa mouere. In iis enim manifeſtum eſt, ꝙ aliquid ab alio mouetur. Sed dubium poteſt eſſe quo modo oporteat accipere in ipſis mouens, & quod mouetur. Quantum enim ex primo aſpectu apparet, & ſm ꝙ multis videt̃ ſicut in nauibus & in aliis artificialibus, quæ non ſunt H ſm naturam, diuerſum eſt quod mouet ab eo quod mouetur, ſic & ĩ animalibus. Videtur enim, ꝙ hoc modo ſe habeat anima quæ mouet ad corpus quod mouetur, ſicut nauta ad nauim, vt dr̃ in 2. de Anima. (T. 2.) Et per hunc modum videtur ꝙ totũ animal ſeipſum moueat, inquantum vna pars eius aliam mouet. Vtrum autem ſe habeat anima ad corpus, ſicut nauta ad nauim in libro de Anima, inquirẽdum relinquit. Quod autem ſic aliquid dicatur ſeipſum mouere inquantum vna pars eius mouet, & alia mouetur, in ſequentibus oſtendetur. Secundo ibi.

ARGY. *Maxime uero dubitatur, reliquum dictæ diuiſionis ultimo membrum. Eorum enim quæ motu ciẽtur ab alio, quædam præter naturam moueri diximus, quædam natura moueri. Hæc autem ſint, quæ dubitationem afferunt, à quonam*

mouentur,

mouentur, ceu leuia, grauiaq́;. hæc enim ad oppoſita quidem A *loca ui pulſa mouentur ad propria uero, leuia quidem ad ſupera, grauia uero ad infra ſuapte natura feruntur. quonam autem mouentur.*

Maxime autem dubitatur, reliquum dictæ ultimæ diuiſionis. Eorum enim quæ ab alio mouentur, hæc quidē extra naturam poſuimus moueri, alia autem relinquuntur contra poni, quia natura. Hæc autem ſunt, quæ dubitationem afferunt, à quo mouentur, ut leuia, & grauia hæc enim in oppoſitos locos uiolentia mouentur: in proprios autem, leue qui- T. c. 29. *dem ſurſum, graue autem deorſum natura. A quo autem nō adhuc manifeſtum, ſicut cum mouentur extra naturam.*

Manifeſtat propoſitum in iis, in quibus eſt magis dubium. Et circa hoc facit tria. Primo ponit, in quibus ſit magis dubium, omne quod mouetur ab alio moueri, quia. ſ. in grauibus & leuibus, cùm ſm naturam mo- B uentur: ſecundo oſtendit, ꝙ huiuſmodi non mouent Infra. ſeipſa ibi. {Et nāque ipſa à ſeipſis, &c.} Tertio oſtendit T. c. 31. à quo moueantur ibi. {Sed accidit & hoc.} Dicit ergo primo, ꝙ ex quo maxime manifeſtum eſt, quod mouetur ab alio moueri in iis quæ mouentur per violentiam, & poſt hæc in iis, quæ mouent ſeipſa maxime vr̃ dubium in reſiduo membro vltimæ diuiſionis, ſiue in iis, quę non mouent ſeipſa, & tñ mouentur naturaliter. Vltimam autem diuiſionem dicit iſtam, ſ. ꝙ eorum, quæ mouentur non à ſeipſis, ſed ab alio, quædam mouentur extra naturam, quædam vero econtrario mouentur ſm naturam, & in iſtis dubium eſt à quo moueantur. ſicut ſunt grauia & leuia, quæ quidem in contraria loca mouentur per violentiam. ſed in propria ſm naturam: leue, ſ. ſurſum, graue vero deorſum. ſed à quo moueantur non eſt manifeſtum cùm mouentur ſm naturam, ſicut eſt manifeſtum, cùm mouentur extra naturam. Secundo ibi.

ARGY. *Nam impoſsibile eſt à ſeipſis ipſa moueri. Eſt enim hoc officium uitæ, ac animantium proprium.*

Et nāque ipſa à ſeipſis dicere, impoſsibile eſt. uitale enim hoc & animatorum eſt proprium.

Prima rõ. Probat ꝙ huiuſmodi non mouent ſeipſa quatuor rationibus. quarum Prima eſt, ꝙ mouere ſeipſum pertinet ad rationem vitæ, & ex proprie animatorum. Motu enim & ſenſu diſcernimus animatum ab inanimato, T. c. 29. vt dicitur in Primo de Anima. manifeſtum eſt autem hæc non eſſe viua, ſeu animata: non ergo mouent ſeipſa. Secunda rationem ponit ibi.

ARGY. *Conſiſtere etiam à ſeipſis poſſent. nam ſi quippiam ſibi cauſa ſit ambulandi, eſt etiam cauſa ſibi non ambulandi.* D

Et facere ſtare poſſent ſeipſa. dico autem. uelut ſi ambulandi cauſa ineſt ipſi, & non ambulandi.

Secunda rõ. Quæ talis eſt. Quæcunq; mouent ſeipſa poſſunt etiā ſibi eſſe cauſa quietis, ſicut videmus ꝙ aīalia per ſuum appetitum mouentur & ſtant. ſi ergo grauia & leuia mouerent ſeipſa motu naturali, poſſent facere ſtare ſeipſa. ſicut ſi aliquis eſt ſibi cauſa ambulandi, eſt etiā ſibi cauſa non ambulandi. Hoc aūt videmus eſſe falſum: quia huiuſmodi nō quieſcunt extra propria loca, niſi propter aliquam cauſam extrinſecam prohibētem motum ipſorū. ergo non mouent ſeipſa. Sed, quia poſſet aliquis dicere, ꝙ hm̃ői, etſi non ſint ſibi cauſa ſtandi extra propria loca, ſunt tñ ſibi cauſa ſtandi in propriis locis, ſubiungit tertiam rationem ibi.

A *Quare, ſi collocatum eſſet in igne moueri ſurſum, eſſet in ipſo ſitum deorſum etiam ferri. Metas quoque rationis egreditur, & uno motu duntaxat à ſeipſis moueri, ſi ſeipſa moueant.* ARGY.

Quare, ſi in ipſo eſt ſurſum ferri igni, manifeſtum eſt, quòd in ipſo, & deorſum. Irrationabile autem eſt, ſecundū unum motum moueri ſolū hoc à ſeipſis, ſi ipſa ſeipſa mouēt.

Tertia rõ. Quę talis eſt. Irrationabile eſt dicere, ꝙ illa, quę mouent ſeipſa, moueantur ſolum à ſeipſis ſm vnum motum, & non pluribus motibus. quia qđ mouet ſeipſum non habet motum determinatum ab alio, ſed ipſum ſibi determinat motum, & qñq; determinat ſibi hunc motum, & qñq; alium. vnde eſt in poteſtate eius quod mouet ſeipſum, ꝙ determinet ſibi hunc vel illum motum. Si ergo grauia & leuia mouerent ſeipſa, ſequeref, B ꝙ, ſi in poteſtate ignis eſſet ꝙ moueretur ſurſum, ꝙ in poteſtate eius eſſet ꝙ moueretur deorſum, quod nūq̄ videmus accidere, niſi ex cauſa extrinſeca. non igitur mouent ſeipſa. Eſt autem ſciendum ꝙ iſtæ duæ rõnes ſunt probabiles ſm ea, quæ apparent de mouentibus ſeipſa, quæ ſunt apud nos, quæ qñq; inueniuntur moueri hoc motu, qñq; alio, qñq; etiam quieſcere. vnde non dixit impoſsibile eſt, ſed {irrationabile} qūo loquendi in probabilibus vti conſueuit. Oſtendit. n. inferius, ꝙ, ſi aliquid eſt mouens ſeipſum, in quo mouens eſt omnino immobile, ꝙ illud ſemper mouetur & vno motu. ſed tamen hoc non poſſet dici in grauibus & leuibus, in quibus non eſt aliquid, quod non moueatur per ſe vel per accidens, cùm etiam generentur & corrumpantur. Quartam rõnem ponit ibi. Quantum valeāt rõnes hæ, attende.

ARGY. *Præterea, qui fieri poteſt ut continuum quid copulatiue* C *ſeipſum moueat? Nam quo quippiam unum atq; continuum eſt, non tactu, hoc paſsionis eſt expers. quò uero ſeparatum eſt, eò nimirum aliud agere, aliud pati eſt aptum. Neque ergo quicquam ipſum ſeipſum mouet, quippe cùm copulatum ſit, neq; aliud continuum ullum, ſed ī unoquoq; ut diuiſum ſit quod mouet, & quod mouetur, neceſſe eſt: quod intueri licet in expertibus animæ cùm quippiā animantiū ipſa mouet.*

T. c. 30. *Amplius quomodo contingit continuū aliquod & ipſum ſeipſum mouere? Secundum enim quòd unum & continuum non tactu, ſecundum hoc impaſsibile eſt, ſed ſecundum quòd diuiditur, ſic hoc quidem aptum natum facere, illud uero pati. Neque ergo nullum horum ipſum ſeipſum mouet. (conſita enim ſunt) neque aliud continuum nullum: ſed neceſſe eſt diuidi mouens in uno quoq; ab eo quod mouetur, ſicut in inanimatis uidemus, cum moueat aliquod animatorum ipſa.*

D Quarta rõ. Quæ talis eſt. Nullum continuum mouet ſeipſum: grauia autem & leuia ſunt continua: ergo nihil horum mouet ſeipſum. Quòd autem nullum continuum ſeipſum moueat, ſic probat. quia mouens ad motum ſe habet, ſicut agens ad patiens: cùm autem agens ſit cōtrarium patienti, neceſſe eſt ꝙ diuidatur id quod eſt aptum natum agere, ab eo qđ eſt aptum natū pati. ſm ergo ꝙ aliqua ſunt non contacta adinuicē, ſed ſunt oīno vnum & continuū, & q̈titate & forma, ſm hoc non pñt pati abinuicem. ſic ergo ſequitur, ꝙ nullum continuum moueat ſeipſum: ſed neceſſe eſt, ꝙ mouens diuidatur ab eo quod mouef, ſicut apparet cū res inanimatæ mouentur ab aīatis, vt lapis à manu. Vnde & in aīalibus, q̄ mouent ſeipſa, eſt magis quædā colligatio partium, q̄ pfecta continuatio, ſic. n. vna pars pōt moueri ab alia, quod non inuenitur in grauibus & leuibus.

LECTIO VIII.

De grauium ac leuium motore agitur.

ARGY. *Verum ſit, ut hæc etiam ſemper ab aliquo moueantur. quod quidem patebit, ſi cauſas diuidamus. atque licet & in mouentibus ea, quæ dicta ſunt ſumere. Alia nanque præter naturam motiua ſunt, ut eſt uectis motiuus ponderis, non natura: Alia ſunt motiua natura, ut calidum actu motiuum eſt eius, qđ eſt potentia calidum. Silr et in huiuſcemodi cæteris. Mobile etiam. i. natura, qđ eſt potentia quale, uel quantum, uel ubi, cùm in ſeipſo tale principium, & per accñs habet.*

T.c.31. *SEd accidit & hæc ab aliquo ſemper moueri. fiet autem utique manifeſtum diuidentibus cauſas. Eſt autem & in mouentibus accipere, quæ dicta ſunt. Alia quidem enim extra naturam ipſorum motiua ſunt, ut uectis nõ natura grauis motiuus eſt: alia uero natura, ut actu calidũ motiuum eſt potentia calidi. ſimiliter autem, et in alijs huiuſmodi eſt. Et mobile autem ſimiliter natura quòd potentia quale, aut quantum, aut ubi eſt, cùm habeat principium huiuſmodi in ſeipſo, & non ſecundum accidens.*

Poſtquam oſtendit, quòd grauia & leuia non mo-
T. 33. uent ſeipſa, hic oſtendit à quo moueantur. Et primo
T. 32. oſtendit, à quo moueantur, ſecundo concludit principale intentũ ibi {Si igitur omnia quæ mouentur &c.} Circa primum duo facit: Primo oſtendit ꝙ naturaliter mouentur ab aliquo, Secundo inquirit à quo moueãtur ibi {Quoniam autem ꝙ potentia &c.} Dicit ergo primo, ꝙ etſi grauia & leuia non moueant ſeipſa, tamẽ mouentur ab aliquo. Et hoc poteſt manifeſtari, ſi diſtinguantur cauſæ mouentes. Sicut enim in his, quæ mouentur eſt accipere quædam ſm naturam moueri, & quædam extra naturam, ita, & in mouẽtibus, Quædam mouent extra naturam {vt vectis} ideſt baculus, qui non naturaliter motiuus eſt corporis grauis, puta lapidis: Quędam vero mouent ſm naturam, ſicut qđ eſt actu calidum naturaliter mouet, id quod ſm ſuam naturam eſt potentia calidum, & ſimiliter eſt in alijs talibus. Et ſicut quod eſt in actu naturaliter mouet, ita id quod eſt in potentia naturaliter mouetur, vel ſm qualitatem, vel ſm quantitatem, vel ſm vbi. Et, quia in Secundo dixerat, ꝙ illa mouentur naturaliter, quorum principiũ motus in ipſis eſt per ſe, & non ſm accidens, ex quo poſſet videri ꝙ id, quod eſt in potentia tantum calidum, cùm ſit calidum, non mouetur naturaliter, tanquam principio actiuo motus exterius exiſtente: quaſi ad hanc obiectionem excludendam ſubiungit {Cùm habeat principium huiuſmodi in ſeipſo, & non
H ſm accidens} quaſi dicat, ꝙ ad hoc ꝙ motus ſit naturalis ſufficit ꝙ huiuſmodi principium, ſ. potentia, de qua fecerat mentionem, ſit in eo quod mouetur per ſe & non per accidens. ſicut ſcamnum eſt potentia combuſtibile, non inquantum eſt ſcamnum, ſed inquantũ eſt lignum. Vnde hoc quod dixerat, {Et non ſm accidens.} exponens ſubdit.

ARGY. *Erit enim idẽ & quantum, & quale, ſed accidit alterum alteri, & non per ſe competit. Ignis igitur atque terra mouentur ab aliquo, ut quidem, cum præter naturam natura uero, cum ſub potentia ſuos ad actus mouentur.*

Erit enim idem & quantum, & quale, ſed alteri alterũ accidit, & non ſecundum ſe exiſtit. Ignis itaq; & terra mouentur ab alio, uiolentia quidem, cum extra naturam, natura autem, cùm in ipſorum actus potentia exiſtunt.

E Et dicit, ꝙ contingit idem ſubiectum eſſe, & quantum, & quale: ſed vnum eorum per accidens ſe habet ad aliud, & non per ſe. quod ergo eſt potentia quale, eſt etiam potentia quantum, ſed per accidens. Quia igitur quod eſt in potentia naturaliter mouetur ab alio, quod eſt in actu nihil autem ſm idem eſt potentia, & actu: ſequitur ꝙ neq; ignis, neque terra, neque aliquid aliud moueatur à ſe, ſed ab alio. Mouentur quidẽ ignis & terra ab alio, ſed per violentiam, cùm motus eorũ eſt extra naturalem ipſorum potentiam: ſed naturaliter mouẽtur, cùm mouẽtur in actus proprios, ad quos ſunt in potentia ſm ſuam naturam. Secundo ibi.

Quoniam autem eſſe potentia multipliciter dicitur, hæc eſt ſanè cauſa, ut inſit perſpicuum à quo nam talia moueantur, ut ignis ſurſum, & terra deorſum. ARGY.

F *Quoniam autem quod potentia eſt multipliciter dicitur, hæc cauſa eſt, non eſſe manifeſtum à quo huiuſmodi moueantur. ut ignis ſurſum, terra uero deorſum.* T.c. 32.

Oſtendit à quo moueantur. &, quia quod eſt in potentia mouetur ab eo quod eſt in actu, primum diſtinguit potentiam, ſecundo ex hoc oſtendit à quo huiuſmodi moueantur ibi {Potentia autem eſt leue.} Circa primum tria facit. Primo oſtendit neceſſarium eſſe cognoſcere, quot modis aliquid dicitur eſſe in potentia, ſecundo manifeſtat. ibi. {Eſt autem potentia.} Tertio ſoluit ex hoc quandã quæſtionem. ibi {Et tamen quæritur.} Dicit ergo primo, ꝙ ideo non eſt manifeſtum à quo grauia & leuia mouentur ſuis motibus naturalibus, vt puta ignis ſurſum, & terra deorſum, quia ens in potẽtia dicitur multipliciter. Secundo ibi. Sexta parte. 32. Infra. Quinta. 32.

G *Diuerſo autem modo potentia ſciens eſt, qui diſcit, & qui iam ſcientiam habet, & non contemplatur. Cùm autem actiuum, atq; paſsiuum ſint ſimul, euadit interdum in quod eſt potentia actu tale, ut id quod diſcit. & ex eo quod eſt potentia, ſit aliud potentia rurſus: Qui nanq; ſcientiam habet, & non contemplatur eſt potentia quodammodo ſciens, ſed non ut erat antea quàm didiciſſet. At, cùm ita ſeſe habet, niſi quid probibeat, operatur ac contemplatur, uel in contradictione. ignorationeq; erit.* ARGY.

Eſt autem potentia aliter addiſcens ſciens, & habens iam ſcientiam, & non conſyderans. Semper aut, cùm ſimul actiuum & paſsiuum ſunt, fit aliquando actu, quod in potentia ut adiſcens. & ex potentia ente, alterum fit potentia. habens enim ſcientiam, non conſyderans autem, potentia eſt ſciens quodammodo, ſed nõ ſicut & ante addiſcere. Cùm au-
H *tem ſic ſe habeat, ſi aliquid non prohibeat, operatur & conſyderat, aut erit in contradictione & ignorantia.*

Diſtinguit eſſe in potentia. Et primo in intellectu, ſecundo in qualitate ibi {Similiter autem hæc ſe habent.} Tertio in motu locali ibi {Similiter autem ſe habent.} Dicit ergo primo, ꝙ aliter eſt in potentia ad ſcientiam ille qui addiſcit, & nondum habet habitum ſcientiæ, & ille, qui iam habet habitum ſcientiæ, ſed nõ conſyderat vtens habitu. Ex prima autem potentia in ſecundam reducitur aliquid, cùm actiuum ſuo paſsiuo coniungitur, & tunc paſsiuum per præſentiam actiui fit in tali actu, qui adhuc eſt in potentia. ſicut addiſcens per actionem docentis reducitur de potentia in actum, cui actiui coniungitur altera potentia, & ſic exiſtens in potentia prima fit in alia potentia: quia iã habens ſcientiam & non conſyderans quodammodo eſt in po- Tertia. 32. Quarta. Potentia eſſentialis et accidentalis.

in potentia ad actum ſcientiæ, ſed non eodem modo, ſicut antequam addiſceret: ergo de potentia prima reducitur in actum, cui adiungitur ſecunda potẽtia, per aliquod agens.ſ.per docentem. Sed quando ſic ſe habet, q̄ habet habitum ſcientiæ, non oportet q̄ reducatur in ſm̄ actũ per aliqđ agens, ſed ſtatim per ſeipſum operatur conſyderando, niſi ſit aliquid prohibens, puta occupatio, vel infirmitas, aut voluntas. Vel ſi non impeditus non poſſet conſyderare, tunc non eſſet in habitu ſcientię, ſed in eius contrario. ſ. in ignorantia. Secundo ibi.

Simili modo ſeſe habent hæc & in ipſis naturalibus rebus. Frigidum enim eſt potentia calidum. Cùm autẽ eſt mutatum, iam eſt ignis, atq; comburit, niſi quid prohibeat atq; impediat.

Similiter autem hæc ſe habent & in phyſicis. Frigidum enim potentia eſt calidum. cùm autem fuerit mutatum, iam ignis eſt. ardet autem, niſi aliquid prohibeat & impediat.

Manifeſtat idem in qualitatibus: & dicit, q̄ ſicut dictum eſt de potentia ad ſciendum in anima, ita eſt etiã in corporibus naturalibus. Corpus enim, cùm eſt actu frigidum, eſt potentia calidum, ſicut ignorans eſt potentia ſciens. ſed, cùm fuerit productum per transmutationem, vt habeat formam ignis, tunc iam eſt ignis in actu habens virtutem operandi, & operatur ſtatim comburendo, niſi aliquid prohibeat in contrariũ agẽdo, vel qualitercunque aliter impediat: puta ſubtrahẽdo combuſtibile. ſicut dictũ eſt, q̄ poſtquam aliquis addiſcendo factus eſt ſciens, ſtatim conſyderat, niſi aliquid impediat. Tertio ibi.

ARGY. *Similiter res ſeſe habet & circa graue & leue. ex graui namq; fit ipſum leue, ut aer ex aqua. hoc enim erat prima potentia, & iam eſt leue, atq; continuo operabitur, ſi non aliquid obſtet. actus autem leuis eſt alicubi eſſe, atq; in ſupero loco. prohibetur uero cùm eſt in loco contrario. Et hoc ſimiliter ſeſe habet, & in quanto, & quali.*

Similiter autem ſe habet & circa graue & leue. leue enim fit ex graui, ut ex aqua aer. hoc enim potentia primũ & iam leue operabitur mox, niſi aliquid prohibeat. actus autem leuis eſt, alicubi eſſe & ſurſum. prohibetur autẽ cùm in contrario loco fit. ſimiliter & hoc ſe habet in quanto, & quali.

Manifeſtat idem in motu grauium & leuium: & dicit, q̄ ſimiliter leue fit ex graui, ſicut ex frigido calidũ, vt puta cùm aer, qui eſt leuis, fit ex aqua, quæ eſt grauis. Hæc ergo. ſ. aqua, primo eſt in potentia leuis, & poſtmodum fit leuis in actu, & tunc ſtatim habet operationem ſuam, niſi aliquid prohibeat. Sed iã leuis exiſtens comparatur ad locum, ſicut potentia ad actum. actus enim leuis in quantum huiuſmodi, eſt eſſe in aliquo loco determinato. ſ. ſurſum: ſed prohibetur ne ſit ſurſum per hoc, q̄ eſt in contrario loco. ſ. deorſum: quia non poteſt eſſe ſimul in duobus locis. vnde illud, quod detinet leue deorſum, prohibet ipſum eſſe ſurſũ. Et ſicut dictum eſt in motu locali, ita etiam dicendum eſt de motu ſecundum quantitatem, vel qualitatem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Queritur igitur propter quid leuia grauiaq; ad ſua loca mouentur? Eſt autem cauſa, ipſa apta eſſe aliquo moueri: atque hoc eſt ipſius grauis leuiſq; eſſe infero loco, ſuperoq; diſtinctum.*

A *Et tamen queritur hic, quare in ipſorum locum mouentur grauia, & leuia. Cauſa autem eſt, quia apta nata ſunt, & hoc eſt graui & leui eſſe, hoc quidem eò q̄ ſurſum, illud autem eò q̄ deorſum determinatum.*

Soluit quandam quæſtionem ſm̄ pręmiſſa. Licet. n. actus leuis ſit eſſe ſurſum, tamen à quibuſdam quæritur, quare grauia, & leuia mouentur in propria loca? Sed cauſa huius eſt, quia habent naturalem aptitudinẽ ad talia loca. Hoc. n. eſt eſſe leuis, habere aptitudinem ad hoc q̄ ſit ſurſum, & hæc eſt etiam ratio grauis, habere aptitudinem ad hoc q̄ ſit deorſum. Vnde nihil eſt aliud querere, quare graue mouetur deorſum q̄ quærere, quare eſt graue. Et ſic illud idẽ, quod facit ipſum graue, facit ipſum moueri deorſum. Deinde cũ dicit.

Leue uero graueq; potentia, pluribus eſt modis (ut diximus) ARGY.
B *Nam, cùm eſt aqua, leue potentia quodammodo eſt: & cùm eſt aer, adhuc potentia eſt. Fieri enim poteſt, ut ob impedimentum non ſit ſupero in loco. ſed, ſi id quod impedit fuerit ſublatũ, operatur, ſemperq; ſuperius fit. ſimiliter & quale ipſum ab actu tale mutatur. Continuo nãque contemplatur & iſce, qui ſcientiam habet, niſi quid obſtet: Et ipſum q̃tum quantum extenditur, ſi nihil ſit quod impediat. Qui uero id quod ſubſtinet prohibetq; dimouit, partim mouet, partim nõ mouet. ut qui columnam diuellit, aut ab utre, qui eſt in aqua lapidem præmentem dimouit, per accidens. n. mouet. quemadmodum & pila reflexa, non à pariete, ſed ab eo, qui proiecit eſt mota. Nihil igitur horum ut patuit ſeipſum mouet. ſed motus quidem habet principium, non mouendi tamen, atq; agendi, ſed patiendi.*

Potentia autem eſt leue & graue multipliciter, ſicut
C *dictum eſt. Cumq;. n. ſit aqua, potentia quodammodo eſt leue. & cùm aer, eſt adhuc in potentia. Contingit. n. impedimentum non ſurſum eſſe. ſed, ſi auferatur impedimentum, agit & ſemper ſurſum fit: ſimiliter autem & quale ad actum eſſe immutat. mox enim conſyderat ſciens, niſi aliquid prohibeat. Suſtinens autem & prohibens mouens eſt, ſicut mouet. eſt autem ſicut non, ut eſt columnas diuellens, aut lapidem remouens à uaſe in aqua: ſecundum accidens. n. mouet: ſicut repercuſſa ſphæra, non à pariete mota eſt, ſed à proiiciente. Quod quidem igitur nihil horum ipſum mouet ſeipſum, manifeſtum eſt: ſed motus habent principium, non mouendi neq; faciendi, ſed patiendi.*

Ex pręmiſſus oſtendit quid moueat grauia, & leuia. & dicit, q̄, cum id, quod eſt in potentia, moueatur ab eo quod eſt in actu, ſicut dictum eſt, conſyderandum eſt, q̄ multipliciter dicitur aliquid eſſe in potentia le-
D ue vel graue. Vno. n. modo, cùm adhuc eſt aqua, eſt in potentia ad leue. Alio autem modo, cùm iã ex aqua factus eſt aer, eſt tamen adhuc in potentia ad actum leuis, quod eſt eſſe ſurſum. ſicut habens habitum ſcientię & non conſyderans. adhuc dicitur eſſe in potentia. cõtingit. n. q̄ id, quod eſt leue, impediatur ne ſit ſurſum. ſi ergo auferatur illud impedimentum, ſtatim agit ad hoc q̄ ſit ſurſum aſcendendo. Sicut etiam dictum eſt in qualitate, q̄, quando eſt quale in actu, ſtatim tendit in ſuam actionem. ſicut ille, qui eſt ſciens, ſtatim conſyderat, niſi aliquid ꝓhibeat. Et ſimiliter in motu quantitatis: quia ex quo facta eſt additio quanti ad quantum, ſtatim ſequitur extenſio in corpore augumentabili, niſi aliquid prohibeat. Sic ergo patet, q̄ illud qđ mouet }. i. remouet hoc quod eſt prohibens {& ſuſti-

nens}.i.detinens, quodammodo mouet, & quodammodo non mouet. puta ſi columna ſuſtineat aliquod graue, & ſic impediat ipſum deſcendere, ille, qui diuellit columnam, quodammodo dicitur mouere graue columnę ſuppoſitum. Et ſimiliter ille, qui remouet lapidem, qui impedit aquam effluere à vaſe, dicitur, quodammodo mouere aquam. Dicitur.n. mouere per accidens & non per ſe, ſicut ſi ſphęra}.i.pila, ſi repercutiatur à pariete, per accidens quidem mota eſt à pariete, non autem per ſe, ſed à primo proiiciente per ſe mota eſt. Paries.n. non dedit ei aliquem impetum ad motũ, ſed proiiciens. Per accidens autem fuit, ꝙ dum à pariete impediretur, ne ſm impetum ferretur, eodem impetu manente in contrarium motum reſiluit. Et ſimiliter ille, qui diuellit columnam, non dat graui ſuppoſito impetum vel inclinationem ad hoc ꝙ ſit deorſum. hoc enim habuit à primo generante, quod dedit ei formam, quam ſequitur talis inclinatio. Sic igitur generãs eſt per ſe mouens grauia & leuia, remouens autem prohibens per accidens. Concludit igitur manifeſtum eſſe ex dictis, ꝙ nihil horum .ſ. grauium & leuium mouet ſeipſum: ſed tamen motus eorum eſt naturalis, quia habent principium motus in ſeipſis: non quidem principium motiuum aut actiuum, ſed principium paſſiuũ, quod eſt potentia ad talem actum. Ex quo patet contra intentionem philoſophi eſſe, ꝙ in materia ſit principium actiuum, quod quidam dicunt eſſe neceſſariũ ad hoc ꝙ ſit motus naturalis. ſufficit enim ad hoc paſſiuum principium, quod eſt potentia naturalis ad actũ.

Grauia per ſe mouẽtur à generante, & per accidens autem à remouẽte prohibens.

Deinde cum dicit.

Quòd ſi omnia quæ mouentur, aut natura, aut præter naturam, & uiolenti à motu cientur: & ea, quæ ui præterq; naturam mouentur, ab aliquo cuncta, atque ab alio mouentur ut patet. & ea rurſus, quæ natura mouentur, ab aliquo motu cientur, ſiue à ſeipſis moueantur, ut animalia, ſiue nõ à ſeipſis, ut leuia grauiaq; (nam aut ab eo mouentur, quod generauit, ac leue fecit uel graue, aut ab eo quod ea, quæ prohibent obſtantq, dimouit) uniuerſa utiq;, quæ motu cientur, ab aliquo, profecto mouentur.

T.c. 33. *Si igitur omnia quæ mouentur à natura mouentur, aut extra naturam, & uiolentiam: & quæ ui & extra naturã, omnia à quodam, & ab alio: eorum autem quæ natura iterum quæcunq; à ſeipſis mouentur, ab aliquo mouentur, & quæ non à ſeipſis, ut leuia, & grauia: (aut enim à generante & faciente leue & graue, aut ab eo, quod impedientia, & prohibentia ſoluit:) omnia ergo, quæ mouentur, ab aliquo mouebuntur.*

Concludit concluſionem principaliter intentam in toto capitulo: & dicit, ꝙ, ſi hoc verũ eſt, ꝙ omnia, quæ per ſe mouentur, aut mouentur ſm naturam, aut extra naturam, & per uiolentiam: & de illis, quæ mouẽtur per violentiam, manifeſtum eſt ꝙ omnia mouentur non ſolum à quodam mouente, ſed etiam à mouente alio extrinſeco. & iterum inter ea, quæ mouẽtur ſm naturam, quædam mouentur à ſeipſis, in quibus manifeſtum eſt ꝙ mouentur ab aliquo, non quidẽ extrinſeco, ſed intrinſeco: quædam etiam ſunt, quæ mouentur ſm naturam, non tamen à ſeipſis, ſicut grauia & leuia: & hæc etiam ab aliquo mouentur, vt oſtenſum eſt: qa aut mouẽtur, per ſe à generante, quod facit ea eſſe grauia & leuia, aut mouentur per accidẽs ab eo quod {ſoluit}.i. remouet ea, quę impediunt, vel remouet naturalem motum. Sic ergo patet ꝙ omnia, quę mouẽtur, mouentur ab aliquo vel intrinſeco motore, vel extrinſeco, quod dicit ab alio moueri.

E

LECTIO IX.

Non eſſe proceſſum in infinitum in mouentibus & mobilibus dicitur, omneq; mouens moueri demonſtratur impoſsibile, ſed eſt deuenire ad motorem vel omnino immobilem vel ſeipſum mouentem.

Id autẽ quod mouet eſt duplex. Aut.n. non per ſeipſum mouet, ſed per aliud, quod quidem id motu ciet quod mouet, aut per ſe mouet. Et hoc aut primum poſt ultimum, aut per plura media mouet, ut baculus mouet lapidem, & mouetur à manu, quæ quidem ab homine motu cietur. at is non ulterius ex eo mouet, quia ab alio ipſe motu cietur. ARGV.

F

Hoc autẽ dupliciter. Aut enim non propter ſeipſum eſt mouens, ſed propter alterum, quod mouet mouens, aut propter ipſum. Et hoc aut mouens ex ſe primum poſt ultimum, aut per plura media, ut baculus mouet lapidem, & mouetur à manu mota ab homine: hic autem non amplius, eo quod ab alio moueatur.

Poſtquam Philoſophus oſtendit ꝙ omne quod mouetur ab alio mouetur, hic incipit oſtendere ꝙ neceſſe eſt deuenire ad aliquod primum mouens immobile. Et diuiditur in partes duas. In prima oſtendit ꝙ neceſſe eſt deuenire ad aliquod primum, quod vel ſit immobile, vel moueat ſeipſum: in ſecunda oſtendit ꝙ etiam, ſi deueniatur ad aliquod primũ, quod moueat ſeipſum, neceſſe eſt tamẽ vlterius deuenire ad aliquod primum mouens immobile. ibi {Neceſſe igitur omne quod mouetur.} Secũda.41. T.c. 36. Circa primum duo facit. Primo oſtẽdit ꝙ non eſt poſsibile, ꝙ in infinitum aliquid ab alio moueatur, in ſecunda ꝙ non eſt neceſſarium, ꝙ omne mouens moueatur. ibi {Ad dicta autem.} Circa primũ duo facit. Primo oſtendit propoſitum aſcendendo in ordine mobilium & mouentium, ſecundo deſcendendo. ibi {Amplius autem & ſic ipſam}. T. 34. Circa primum duo facit. Primo præmittit quędam neceſſaria ad propoſitam oſtenſionem, Secundo inducit rationem ad propoſitam oſtendendum. {ibi Si ergo neceſſe.} T. 35. præmittit autem duo, quorum primum eſt diuiſio mouẽtis. Cùm enim dictum ſit, ꝙ omne motum ab aliquo mouetur; contingit aliquid eſſe mouens dupliciter. vno modo, quando non mouet propter ſeipſum propria virtute, ſed quia eſt motum ab aliquo alio mouente, & hoc eſt ſecundum mouens: alio modo aliquid mouet propter ſeipſum.i. propria virtute, non quia eſt motum ab alio. Contingit autem ꝙ tale mouens moueat dupliciter. vno modo, ita ꝙ primum mouens moueat proximum poſt vltimum}.i. id quod eſt ſibi proximum poſt Secundum mouens: & hoc contingit, qñ primum mouens mouet mobile per unum tantũ medium. alio uero modo mouens mouet mobile per plura media. vt patet, cùm baculus mouet lapidẽ, & mouetur à manu, quæ mouetur ab homine, qui non mouet eo quòd ab aliquo alio moueatur. ſic ergo homo eſt primum mouẽs propter ſeipſum, & mouet lapidẽ per plura media. ſi autem moueret lapidem manu, moueret per vnum medium tantum. Secundo ibi

G

H

Vtrunque igitur mouere dicimus, & ultimum mouentium, & etiam primum, ſed magis primum. hoc enim ultimum mouet, ſed ultimum primum non mouet. Et ſi ne primo quidẽ ultimũ non mouebit, ſine uero hoc, primum mouere po- ARGV.

re poteſt. baculus enim, ſi homo non moueat, non mouebit.

Vtraq; igitur mouere dicimus, & primum & ultimum mouentium, ſed magis primum. Illud enim mouet ultimum, ſed non hoc primum: & ſine primo quidem ultimum nõ mouebit, illud autem ſine hoc. ut baculus non mouebit niſi moueatur ab homine.

Ponit comparationem primi mouentis, & ſecundi. Cum enim tam primum mouens quàm vltimum mouere dicamus, dicimus quòd magis mouet primũ mouens, quàm vltimum. Et hoc patet per duas rationes: quarum prima eſt, quòd primum mouens mouet ſecundum mouens, ſed non econuerſo. Secunda ratio eſt, quia ſm mouens non poteſt mouere ſine primo, ſed primum mouens poteſt mouere ſine ſecundo. ſicut baculus non poteſt mouere lapidem, niſi moueatur ab homine, ſed homo poteſt mouere etiam ſi ne baculo. Deinde cum dicit.

ARGV. *Si igitur omne quod mouetur ab aliquo moueri neceſſe eſt, & aut ab eo quod mouetur ab alio, aut ab eo quod non mouetur ab alio, & ſi ab eo mouetur quod ab alio motu cietur. mouens aliquod eſſe primum, quod non ab alio moueatur neceſſe eſt. Sin uero tale eſt primum, non neceſſe eſt alterum eſſe. fieri enim non poteſt ut in infinitum proficiſcatur id quod mouet, atq; mouetur ab alio quippe cùm infinitorum nihil ſit primum. Si igitur, uti diximus, omne quidem, quod mouetur, ab aliquo motu cietur id uero quod primum mouet mouetur quidem, at non ab alio: ipſum profecto primum à ſeipſo moueatur neceſſe eſt.*

T. c. 34. *Si ergo neceſſe eſt omne quod mouetur ab aliquo moueri, & aut ab eo quod mouetur ab alio, aut non. & ſi ab alio quidem quod mouetur, neceſſe aliquid eſſe mouens* C *primum, quod non ab alio. Si autem huiuſmodi eſt primum, non neceſſe eſt eſſe alterum. impoſsibile enim eſt in infinitũ abire mouens, & ipſum quod mouetur ab alio. infinitorum enim non eſt aliquid primum. Si ergo omne, quod mouetur ab aliquo mouetur: primum autem mouens mouetur quidẽ, non autem ab alio. neceſſe eſt ipſum à ſeipſo moueri.*

Oſtendit propoſitum ſm præmiſſa. Oſtenſum eſt enim quòd omne quod mouetur ab aliquo mouetur. id autem, à quo mouetur, aut mouetur, aut non mouetur: & ſi mouetur: aut ab alio mouetur, aut non. Hęc autem duo. ſ. quod mouetur ab alio, & quod mouetur non ab alio, ſic ſe habent, q̧ poſito vno, ponitur aliud, & non ecõuerſo. quia, ſi ſit aliquid, quod mouetur ab alio, neceſſe eſt deuenire ad aliquod primum, quod non mouetur ab alio. Sed, ſi ponatur aliquod primum D huiuſmodi. ſ. quod non moueatur ab alio, non eſt neceſſarium vlterius ponere alterum. ſ. quod mouetur ab alio. & hoc quidem per ſe manifeſtum eſt. Sed primum poterat eſſe dubium. ſ. q̧, ſi inuenitur aliquid, quod mouetur ab alio, q̧ inueniatur aliquod primum, quod nõ mouetur ab alio. & ideo conſequenter hoc probat ſic. quia, ſi aliquid mouetur ab alio, & iterũ illud ab alio, & nunq̃ eſt deuenire ad aliquid, qđ nõ moueaƭ ab alio: ſequitur q̧ ſit procedere in infinitum in mouentibus & motis. Et hoc quidem eſſe impoſsibile ſupra probatũ
T. 4. eſt in Septimo. Sed hic probat certiori via. quia in infinitis non eſt aliquid primum: ſi ergo mouẽtia, & mota procedant in infinitum, non erit aliquid primũ mouens. Iam autem dictum eſt, q̧, ſi primum mouens non mouet, nec vltimum mouet. nõ erit ergo aliquod mo-

A uens, quod eſt manifeſte falſum. Non eſt ergo procedere in infinitum in hoc, q̧ aliquid moueatur ab alio. Si ergo non detur q̧ omne quod mouetur ab aliquo moueatur, vt oſtenſum eſt: & iterũ ſupponatur q̧ primum mouens mouet, cùm probatum ſit, q̧ non moueatur ab alio, neceſſe eſt q̧ moueatur à ſeipſo. Eſt autem in hac ratione attendendum, q̧ primum mouens moueri, non eſt hic probatum. ſupponit autem hoc ſm communem opinionem Platonicorum. Quantũ autem ad virtutem rationis non magis concluditur, q̧ primum mouens moueat ſeipſum, q̃ q̧ ſit immobile. vnde in ſequentibus hanc eandem concluſionẽ ſub diſiunctione inducit, vt infra patebit. Deinde cũ dicit.

Præterea hoc etiam rationem hanc eandem tranſigere licet. Omne uãque quod mouet & aliquid, & aliquo ſanè ARGV.
B *mouet. aut enim ſeipſo, aut alio mouet. ut homo aut ſeipſo, aut baculo mouet. & aut ipſe uentus deiecit, aut lapis, quẽ pepulit uentus. Fieri uero non poteſt, ut id, quo motus affertur, moueat abſq; eo quod mouet ſeipſo. Sed, ſi id quidem ſit quod motum affert ſeipſo, non neceſſe eſt aliud eſſe, quo motus affertur. ſin uero ſit aliud, quo motus affertur, eſt aliquid profecto, quod quidem non aliquo, ſed ſeipſo mouebit, uel in infinitum abibitur. Si igitur mouet quippiam atq; mouetur, ſtetur & non in infinitum pergatur neceſſe eſt. nam ſi baculus moueat, quia mouetur à manu: manus ipſa profecto baculo motum affert. quòd, ſi manu etiam quippiã aliud moueat, et illud identidem manu mouet. Cùm igitur id quod motum affert aliud aliquo mouet, tũ id ſit prius, quod ſeipſo mouet neceſſe eſt quod ſi hoc motu quidem cietur, ab alio autem non mouetur, neceſſe eſt ipſum profecto ſeipſum mo-*
C *tu ciere. Quare hac etiam ratione, aut ab eo ſtatim quod ſeipſum mouet id, quod mouetur, motu cietur, aut ad hoc ipſum tandem acceditur.*

Amplius autem & ſic ipſam hanc eandem rationem eſt aggredi. Omne enim mouens aliquid quidem mouet, & aliquo. aut enim ſeipſo mouet ipſum mouens, aut alio ut homo ſeipſo, aut baculo aut uentus proiecit, aut ipſe, aut lapis, quem mouit. Impoſsibile autem eſt mouere ſine non ipſo mouente, & agente id quo mouet. Sed &, ſi ipſum ſeipſo mouet, non neceſſe eſt aliud eſſe, quo mouet. ſi uero ſit alterum id, quo mouet, eſt aliquid quod mouebit; non quodam alio, ſed ſeipſo, aut in infinitum abibit. Si ergo quod mouetur aliquid mouet, neceſſe eſt ſtare, & non in infinitum ire. ſi enim baculus mouet eo q̧ mouetur à manu, & manus mouet baculum, ſi autem & hanc aliud mouet, & hunc alterum ali- T. c. 35.
D *quod mouens eſt. Cum itaque aliquo moueat ſemper alterũ, neceſſe eſt prius ipſum ſeipſum mouens eſſe. Si igitur mouetur quidem hoc, non aliud autem mouens ipſum. neceſſe ipſum ſeipſum mouere. quare & ſecundũ hanc rationem, quod mouetur, aut mox ab ipſo mouente mouebitur, aut uenit, aliquando in huiuſmodi.*

Probat idem deſcendendo. Et eſt eadem ratio cum premiſſa, quantum ad virtutem inſerendi, differens autem ſm ordinem proceſſus. Iterat autem eam ad maiorem manifeſtationem. Dicit ergo, q̧ prędictã rationẽ contingit alio modo proſequi. & pręmittit propoſitiones habentes eandem rationem veritatis cum ſupra præmiſsis, ſed alio ordine. Supra enim præmiſit, q̧ omne quod mouetur ab alio mouetur: & q̧ illud, à quo mouetur, mouet vel propter ſeipſum, vel propter aliud

prius mouens: quod erat procedere aſcendendo. hic autem econuerſo deſcendendo procedit, dicens, ꝙ omne mouens mouet aliquid, & mouet aliquo, vel ſeipſo, vel alio inferiori mouẽte, ſicut homo mouet lapidem, vel ipſe per ſeipſum, vel per baculum. & ventus proiecit ad terram aliqua, aut ſuo impulſu, aut per lapidem quem mouit. Iterum ſupra præmiſerat, ꝙ vltimum mouens non mouet ſe ſine primo, ſed econuerſo loco eius hic dicit, ꝙ id quo aliquid mouet, ſicut inſtrumẽto, impoſsibile eſt ꝙ aliquid moueat ſine principali mouente, quod mouebat ipſum, ſicut baculus ſine manu. ſed, ſi aliquid mouet per ſeipſum, ſicut principale mouens, non eſt neceſſe eſſe aliud inſtrumentũ quo moueat. & hoc magis manifeſtum eſt in inſtrumentis, q̃ in mobilibus ordinatis, licet habeat eandem veritatem: quia non quilibet conſyderaret ſm mouẽs eſſe inſtrumentum primi. Sicut etiam ſupra dixerat de F ducẽdo, ꝙ, ſi ſit aliquid; quod mouetur ab alio, neceſſe eſt eſſe aliquid, quod non mouetur, ſed non econuerſo. ita hic dicit deſcendendo, ꝙ, ſi inueniatur ꝙ illud, quo mouens mouet, ſit alterum, ſicut inſtrumentum, neceſſe eſt eſſe aliquid, quod mouebit, non aliquo inſtrumento, ſed per ſeipſum, aut procedetur in infinitum in inſtrumentis· quod eſt idem ac ſi procederet in infinitum in mouentibus, quod eſt impoſsibile, vt ſupra oñſum eſt. Si eſt ergo aliquid mouens id quod mouetur, neceſſe eſt ſtare, & non in infinitum ire. quia ſi baculus mouet eo ꝙ mouetur à manu, ſequitur ꝙ manus moueat baculum. ſi autem & manum aliquid aliud mouet, etiam ſequitur econuerſo, ꝙ aliquod mouens moueat manum, & ita oportet ꝙ ſicut procedit in inſtrumentis motis, ita procedat in mouentibus, quæ mouent inſtrumenta. non eſt autem procedere G in infinitum in mouentibus, vt ſupra oſtenſum eſt: ergo neq; in inſtrumentis. Cùm ergo ſemper alterum, quod mouetur, moueatur alio mouente, & nõ ſit procedere in infinitum: neceſſe eſt eſſe aliquod primum mouens, quod moueat per ſeipſum, & non per aliqđ inſtrumentum. Si ergo detur quòd hoc primum, qđ mouet per ſeipſum, mouetur quidem, ſed non eſt aliquid aliud mouens ipſum, quia ſic & ipſum eſſet inſtrumentum, ſequitur ex neceſsitate, ꝙ ipſum ſeipſum moueat, ſuppoſito ſm Platonicos, ꝙ omne mouens moueatur. Vnde & ſm iſtam rationem, illud, quod mouetur aut ſtatim mouebitur à mouente, quod mouet ſeipſum: aut aliqñ erit deuenire in aliquod tale mouens, quod ſeipſum moueat. Deinde cum dicit.

ARGY. *Inſuper ſi ſic etiam, conſyderantibus eadem accident uniuerſa. Nam, ſi omne quod mouetur, ab eo mouetur, qđ* H *motu cietur, aut hoc ipſis rebus per accidens competit, ut quippiam moueat quidem motum & ipſum ſuſcipiens, non tamen quia mouetur aut non per accidens, ſed per ſe ineſt.*

T.c.36. *Ad dicta autem, & ſic intendentibus, contingent eadem hæc. Si enim ab eò quod mouetur, mouetur omne quod mouetur, aut hoc rebus exiſtit ſecundum accidens, ut moueat quidem quod mouetur, non tamen propter id quod mouetur ipſum, aut non, ſed per ſe.*

Oſtendit ꝙ non omne mouens mouetur, vt in prioribus rationibus ſupponebatur. & circa hoc duo facit. Primo probat, ꝙ non omne mouens mouetur, ſecundo tam ex hoc quàm ex ſuperioribus rationibus concludit principalem propoſitum. ibi {Non ergo neceſ-

T.39. ſe ſemper moueri.} Dicit ergo primo, ꝙ præter ſupra E dicta poſſunt etiam addi hæc ad noſtrum propoſitum oſtendendum. Et circa hoc tria facit. Primo præmittit quandam diuiſionem, ſecundo deſtruit vnam partem. ibi {Primum quidem igitur.} tertio deſtruit aliá partem. ibi {At vero ſi non ſm accidens.} Dicit ergo primo, ꝙ, ſi omne quod mouetur, mouetur ab eo qđ mouetur, quod eſt omne mouens moueri, hoc poteſt eſſe dupliciter. vno modo, ꝙ hoc inueniatur per accidens in rebus, vt mouens moueatur: ita, ſ. ꝙ mouens non moueatur propter id quod mouetur. vt ſi dicamus ædificatorem eſſe muſicum, non quia muſicus eſt ſed per accidens. aut non eſt per accidens, ꝙ mouens moueatur, ſed per ſe. Secundo ibi. Infra. T.38.

ARGY. *Si igitur per accidens competit, non neceſſe eſt moueri quod motu cietur. Quod ſi id ſit, patet poſſe aliquando nihil eorum quæ ſunt, moueri. Non enim eſt neceſſarium id quod* F *accidit, ſed poteſt non eſſe. ſi igitur id eſſe poſuerimus quod eſſe poteſt, nullum accidet impoſsibile, ſed forſitan falſum: at non eſſe motum eſt impoſsibile. Id enim iam demonſtratũ eſt, motum, inquam, neceſſario ſemper eſſe.*

Primum igitur, ſi ſecundum accidens, non neceſſe eſt moueri, quod mouetur. Si autem hoc eſt, manifeſtum eſt, ꝙ contingit aliquando moueri nihil eorum quæ ſunt. Non enim neceſſarium eſt accidens, ſed contingit non eſſe. Si ergo ponamus poſsibile eſſe, nullum impoſsibile accidit, falſum autem fortaſsis: motum autem impoſsibile eſt non eſſe. Oſtenſum enim prius eſt hoc, quoniam neceſſe eſt motum ſemper eſſe.

Deſtruit primũ membrum tripliciter. Primo quidẽ tali ratione. Nihil quod eſt per accidens eſt neceſſariũ quod enim ineſt alicui per accidens nõ ex neceſsitate ineſt ei, ſed contingit non ineſſe, ſicut muſicum ædificatori. Si ergo mouentia per accidens mouentur, ſequitur ꝙ contingat ea nõ moueri. ſed, cùm tu ponas, ꝙ omne mouens mouetur, conſequens eſt, ꝙ, ſi non mouentur mouentia, ꝙ non moueant. Sequitur ergo ꝙ aliquando nihil moueatur. hoc autem eſt impoſsibile: quia oſtenſum eſt ſupra, ꝙ neceſſe eſt motum ſemper eſſe. Iſtud autem impoſsibile non ſequitur ex hoc, ꝙ ſuppoſuimus, mouentia non moueri: quia. ſi hoc eſt per accidens, ꝙ mouens moueatur, mouentia nõ moueri erit poſsibile. poſsibili autem poſito nullum ſequitur impoſsibile. relinquitur ergo, ꝙ aliud, ex quo ſequitur, ſit impoſsibile. ſ. ꝙ omne mouens moueatur. Secundo ibi.

ARGY. *Atque idipſum cum ratione etiam accidit. Tria nãque neceſſe eſt eſſe, id quod mouetur, id quod mouet, & id inſuper, quo mouens mouetur. Id igitur, quod mouetur, moueri quidem neceſſe eſt, non neceſſe eſt autem motu ciere. id autẽ quo motus affertur, & mouere neceſſe eſt, & moueri. Cùm enim ſit ſimul cum eo quod motu cietur, una cum ipſo mutatur. quod intueri licet in hiſce, quæ loco mouentur. nam aliquo in tempore tangãt ea quæ mouentur neceſſe eſt. Ad id, quod ita mouet, ut eius non ſubeat rationem, quo motus affertur, immobile nimirum eſt. Cum igitur ſit, & ultimum ipſum (ut cernimus) quod motu quidem cieri poteſt: principium autem motus non habet: & id item quod mouetur quidem, ſed ab alio, non à ſeipſo cietur, rationi conſentaneum eſt (neceſſarium ne dicam) & ipſum tertium eſſe, quod, mouet quidem immobile autem eſt.*

T.c.37. *Et rationabiliter hoc accidit. Tria enim eſt neceſſe eſſe, quod mouetur, & mouens, & quo mouet. Quod igitur mouetur,*

uetur, neceſſe quidem in moueri, mouere autem non neceſſe eſt. ſed quo mouet. & mouere, & moueri. communicat.n. ſimul hoc, & ſecundum idem exiſtens ei quod mouetur. manifeſtum autem eſt in mouentibus ſecundum locum. tangere enim neceſſe adinuicem, ſicut uſq; ad aliquid. Mouens autẽ ſic, ut ſit non quo mouet, immobile. Quoniam autem uidemus ultimum, quod moueri quidem poteſt, motus autẽ principium non habet, & mouetur quidem, ab alio autem, ſed non à ſeipſo, rationabile eſt (ut non neceſſarium dicamus) et tertium eſſe, quod mouet quidem cùm ſit immobile.

Probat idem alia probabili ratione, quæ talis eſt. In motu tria inueniuntur. quorum vnum eſt mobile, qđ mouetur: aliud autem eſt mouens, tertium eſt inſtrumentum, quo mouens mouet. In iſtis autẽ tribus manifeſtum eſt, ꝙ id, quod mouetur, neceſſe eſt moueri: ſed non eſt neceſſe, ꝙ moueat. inſtrumentum autem, B quo mouẽs mouet, neceſſe eſt & mouere, & moueri. Mouetur autem à principali mouente, & mouet vltimum motum: vnde & omne quod mouet, & mouet habet rationem inſtrumenti. Ideo aũt inſtrumentum, quo mouens mouet, & mouetur & mouet, quia communicat cum vtroq; exiſtens in quadam identitate ad id quod mouetur. & hoc maxime manifeſtum eſt in motu locali. Neceſſe eſt.n ꝙ mouentia à primo mouente vſq; ad vltimum motum, omnia ſe tangant ad inuicem. Et ſic patet, ꝙ inſtrumentũ medium eſt idẽ per contactum cum mobili: & ſic ſimul mouetur cum ipſo, inquãtum communicat ipſi, ſed etiam cõicat mouenti, quia eſt mouens: hoc modo tamen, vt inſtrumẽtum, quo mouet, non ſit immobile. Sic igitur ex præmiſsis apparet, ꝙ vltimum motum mouetur quidem, C ſed non habet in ſe principium mouendi, neq; ſeipſum neq; aliud, & mouetur quidem ab alio, ſed non à ſeipſo. Vnde videtur eſſe rationabile .i. probabile, nec ad præſens curamus dicere ꝙ ſit neceſſarium eſſe aliqđ tertiũ, quod moueat, cum ſit immobile. Probabile.n. eſt, ꝙ, ſi aliqua duo coniunguntur per accidens, & vnũ inuenitur ſine alio, ꝙ etiam aliud inueniatur ſine illo. Sed ꝙ poſsit inueniri ſine illo, hoc eſt neceſſariũ: quia quę per accidens coniunguntur contingit non coniungi. ſicut ſi album & dulce per accidens coniungantur in zuccaro, & album inuenitur ſine dulci, vt in niue: probabile eſt ꝙ & dulce inueniatur in aliqua re ſine albo, vt in caſia. Si igitur mouens moueri eſt per accidens, & inuenitur moueri abſq; mouere in aliquo, ſicut in vltimo moto: probabile eſt, ꝙ inueniatur moue re abſq; moueri, vt ſit aliquod mouens, quod non mo- D uetur. Ex quo patet, ꝙ iſta ratio non habet inſtantiam in ſubſtantia, & accidente, & materia, & forma, & ſimilibus: quorum vnum inuenitur ſine alio, ſed non econuerſo. accidens.n. per ſe ineſt ſubſtantiæ, materiæ, per ſe conuenit, vt habeat eſſe per formã. Tertio ibi.

ARGY. *Quapropter & Anaxagoras rectè dicit mentẽ inquiens, paſsione uacare, & non miſtã eſſe. quippe cùm motus ipſam principium faciat. hoc.n. pacto ſolum mouebit, nullum ſuſcipiens motum, & uincet, miſtione penitus uacans.*

Vnde Anaxagoras dicit recte, intellectum impaſsibilem inquiens, & immiſtum eſſe: quoniam motus principiũ ipſum facit eſſe. ſic enim utiq; ſolum mouebit, cùm ſit immobilis, et imperabit, cùm ſit immiſtus.

Probat idẽ teſtimonio Anaxa. Quia.n. contingit inueniri aliquod mouens, quod nõ mouetur, ideo Ana- A xago. recte dixit, ponens intellectum impaſsibilem & immiſtum. Et hoc ideo, quia ipſe ponebat intellectum primum principium motus: ſic autem ſolummodo poterit mouere & imperare, abſq; hoc ꝙ moueatur, & ſit immiſtus. Quod.n. commiſcetur alteri, mouet quodammodo ad motũ ipſius. Deinde cum dicit.

At uero, ſi non per accidens, ſed neceſſario mouetur id quod motum aliis affert, atq; adeo ut non moueat, ſi non moueatur, neceſſe eſt ipſum, ut motum ſubiit, aut eadem ſpecie motus, aut alia moueatur. ARGY.

At uero, ſi nõ ſecundũ accidens, ſed ex neceſsitate mouetur mouens, niſi aũt moueatur, non utiq; mouet, neceſſe eſt mouens, ſi mouetur, aut moueri ſic, ut ſecundum eandẽ ſpeciem motus, aut ſecundum alteram. T.c. 38.

Proſequitur aliã partem diuiſionis, ſ. ꝙ omne quod B mouetur, mouetur ab aliquo, quod mouetur per ſe, nõ ſecundum accidens. Et improbat hoc duabus rationibus. quarum prima talis eſt. Si hoc non eſt ſecundum accidens, ſed ex neceſsitate, vt mouens moueatur, & nunquàm poſsit mouere niſi moueatur, oportet hoc cõtingere duobus modis. quorum vnus eſt, vt mouẽs moueatur ſecundum eandem ſpeciem motus, qua mouet: alius eſt, vt mouens moueat ſecundum vnam ſpeciem motus, ſecundum alteram moueatur. Exponit autem conſequenter primum modum cum dicit.

Ceu, aut ſi calefaciat calefiat, & ſi ſanet ſanetur, & ſi ferat feratur: aut ſi ſanet feratur, & ſi ferat, accreſcat. ARGY.

Dico aũt quale eſt aut calefaciẽs, & ipſum calefieri: et ſanans ſanari, & ferẽs ferri: aut ſanãs ferri, ferẽs aũt augeri.

Sic enim dicimus mouens moueri ſecundum ean- C dem ſpeciem motus, puta ſi calefaciens calefiat, & ſanans ſanetur, & ferens ſecundum locum feratur. Et ſecundum modum exponit cùm dicit {Vel ſanans feratur, vel ferens augeatur.} hoc enim eſt vt ſecundum aliam ſpeciem motus moueat, & moueatur. Deinde oſtendit impoſsibilitatem primi modi cùm dicit.

At primum, ut patet, fieri nequit. Nã dicere hæc oportet uſque ad indiuidua deſcendendo, ceu ſiquid Geometriam doceat, id eandem Geometriam doceri, & ſi proiiciat, eodem proiectionis proiici modo. Nec etiam ſicut motus alio genere moueatur, ceu ut id quidem, quod fert, incrementa ſuſcipiat id aũt, qđ hoc auget, ab alio alteretur: & id, qđ illud alterat, alio motu quodã itidẽ moueatur. Nã ſtetur, neceſſe eſt: motus.n. finiti ſunt. Qui uero redire dicit, idq; quod alterat ferri, perinde facit, atq; ſi ſtatim id ferri dicat quod fert, et id D doceri, qđ docet. Patet.n. omne qđ motu cietur, & à ſuperiore moueri mouente, atq; magis ab eo qđ cætera antecedit. at id fieri nequit. Accidit enim ut id diſcat quod docet: quorum alterum. habere ſcientiã, alterũ non habere neceſſe eſt.

Sed manifeſtum quoniam impoſsibile eſt. Oportet enim uſque ad indiuidua diuidentem dicere. ut ſi aliquis docet Geometrizare, hoc doceri Geometrizare id, aut ſi proiicit, proiici ſecundum eundem modum proiectionis. Aut ſic quidem non, ſed aliud ex alio genere, ut quod fert augeri, hoc autem augens alterari ab alio, hoc autem alterans ſecundum quendam moueri motum. ſed neceſſe eſt ſtare. Finiti enim ſunt motus. Iterum autem reflectere, & alterans dicere ferri: idem facere eſt, & ſi mox dicat ferens ferri, & docens doceri. Manifeſtum enim eſt quod mouetur, & à ſuperius mouente quod mouetur omne, & ma-

gis à priori mouentium. At uero hoc impoſſibile eſt. docens enim aceidit addiſcere; quorum hoc quidem habere, illud aūt non habere ſcientiam neceſſarium eſt.

[*Prima rō.*] Manifeſtum eſt enim impoſſibile eſſe ꝙ mouens ſecundum eandem motus ſpeciem moueaꝛ. Non.n.ſufficiet ſtare in aliqua ſpecie ſubalterna, ſed oportebit peruenire per diuiſionem vſq; ad indiuidua}.i.vſq; ad ſpecies ſpecialiſſimas. Puta, ſi aliquis doceat, non ſolum doceatur, ſed idem doceat, & doceatur. puta, ſi docet Geometriam, ꝙ hoc idem doceatur, aut ſi mouet ſpecie motus localis, quæ eſt proiectio, ꝙ ſm eundē motū proiectionis moueatur. & hoc eſt manifeſte falſum. Deinde deſtruit ſm modū, vt,ſ.non moueatur mouēs ſm eandem ſpeciem motus, ſed quod mouet vno genere motus, moueatur alio genere: puta quod mouet ſm locū, moueatur per augmentum: & quod mouet per augmentum, moueatur ab aliquo alio per alterationem, & illud alterans moueatur ſm aliquem aliū motum. Manifeſtum eſt autem, ꝙ motus non ſunt infiniti, neq; ſm genus, neq; ſm ſpeciem. Eſt.n. habitū [*T. 9. Primo poſt modum ſecundo & 12. Met.*] in Quinto, ꝙ motus differunt genere & ſpecie ſm differentias rerum, in quibus ſunt motus: genera autē rerum & ſpecies non ſunt infinitæ, vt alibi probauit, & ſic neq; genera aut ſpecies motus. Si ergo mouens nō neceſſe eſt moueri alio genere, aut alia ſpecie motus, nō erit procedere in infinitum. ſed erit aliquod primū mouens immobile. Sed, quia poſſet aliquis dicere, ꝙ, qn̄ deficient omnes ſpecies motus, iterū redibitur ad primam, vt,ſ.ſi primum motum acceptum mouebaꝛ localiter diſtributis omnibus generibus & ſpeciebus motuū p diuerſos motores, motor qui reſiduus erat, mouebitur motu locali. ad hoc excludendum, conſequenter dicit, ꝙ tantū valet ſic reflectere, vt dicatur ꝙ alterans ſeratur. Quod dicit, quia motū localem ſupra prius nominauerat, & alterationē vltimo. Sic (inquā) reflectere idem eſt, ac ſi ſtatim à principio dicatur, ꝙ, mouens ſm locū mouetur. & non ſolum in genere, ſed in ſpecie, ꝙ docens docetur. Et ꝙ tantundem valeat probat cōſequenter. Omne.n. quod mouetur, magis mouetur à ſuperiori mouente quàm ab inferiori, & per conſequens multo magis à primo mouente. ſi ergo id quod pōnebaꝛ moueri localiter, mouetur à propinquo quidem mouente q̄d augeꝛ, vlterius aūt ab eo q̄d alteraꝛ, vltra aūt ab eo ꝙ moueꝛ ſm locū, hoc q̄d moueꝛ ſm locum, magis mouebiꝛ à primo q̄d moueꝛ ſm locum, q̄ à ſecundo q̄d alteraꝛ, aut à tertio quod augeꝛ: ergo erit verū dicere, ꝙ mouens ſm locū moueꝛ ſm locū, & ſilr ſm vnamquāq; ſpeciē motus, hoc aūt non ſolum eſt falſum, quia videtur inſtantiā habere in multis, ſed ēt eſt impſe. Sequereꝛ.n. ꝙ docens addiſcat dū docet: q̄d eſt impoſſibile. includit.n. hoc contradictionē. quia de rōne docentis eſt, ꝙ habeat ſcientiā, de ratione aūt addiſcentis, ꝙ non habeat. Sic ergo, patet, ꝙ non eſt neceſſarium mouens moueri. Secundam rationem ponit ibi.

[ARGT.] *Hoc præterea magis q̄ dicta rōnis fines egreditur: omne, inquam, motiuum mobile eſſe, quod accidicit, ſi oē q̄d mouetur, ab eo mouetur, quod motu cietur. Erit.n. mobile pinde, atq; ſi quiſpiā dicat oē ſanatiuū ac ſanans ſanabile, et ædificatiuū ædificbaile eſſe, aut ſtatim, aut p plura. ceu ſi moueri quidē ab alio motiuū oē, ſed non eo motu quo mouet propinquū ſibi, ſed diuerſo moueri dicat, ut ſanatiuū dicere non ſa-* [E] *nari. at id aſcēdens pueniet tādē ad eādē ſpeciē motus, ut antea diximus. horū igitur alterū eſt impoſſibile, alterū figmētum. abſurdū eſt.n. alteratiuū, accreſcens neceſſario eſſe. Nō ergo neceſſe eſt id quod mouetur ab eo ſemper moueri, quod ab alio motu cietur. erit igitur exitus huiuſce tandē proceſſionis. Quare q̄d primo mouetur, aut à quieſcēte mouebitur aut ipſum ſeipſum motu ciebit. At uero, ſi conſyderare etiā oporteat, utrū, ſit cauſa motus, atq; principiū, utrū, id q̄d motu ſeipſum ciet, an id q̄d ab alio agitatur, illud oēs utiq; ponent. Quod.n. per ſe cauſa eſt, id ſemper prior eſt eo, quod p aliud rōnem cauſæ ſubit. Quæ cùm ita ſint, conſyderandū eſt alio principio ſumpto, ſi quid ſeipſum moueat, quonam modo ſe motu ciet.*

Amplius aūt his magis irrationabile eſt, q̄ accidit omne motiuū eſſe mobile: ſiquidē ab eo quod mouetur, mouetur oē [F] *quod mouetur. erit.n. mobile, ſicut ſi aliquis dicat, quoniam ſanatiuum & ſanas ſanabile erit, & ædificatiuū ædificabile, aut mox. aut per plura. dico aūt ſic, ſi mobile quidem ab alio eſt omne motiuum: ſed non ſecundum eundē motum mobile quo mouet proximum, ſed ſecundum alterū, ut ſanatiuū & diſciplinatiuū: ſed hoc aſcendens perueniet aliquando ad eandem ſpeciem, ſicut diximus prius. Hoc quidem igitur horum impoſſibile, aliud aūt figmētum eſt. inconueniens enim eſt alteratiuum ex neceſſitate eſſe augmentabile. Non ergo* [*T.c. 39.*] *neceſſe eſt ſemper moueri quod mouetur ab alio, & ab hoc quod mouetur. ſtabitur ergo. quare aut à quieſcente mouebitur quod mouetur. primum, aut ipſum ſeipſum mouebit. At uero, ſi oportet conſyderare, utrum cauſa motus ſit & principium ipſum ſeipſum mouens, aut quod ab alio, illud omnis utiq; ponet. Ipſum enim quidem, quod per ſe eſt cauſa, prior* [G] *eſt eo, quod ſecundum alterum, & ipſo exiſtente. Quare* [*T.c. 40.*] *hoc conſyderandum eſt accipientibus aliud principium, ſi aliquid mouet ipſum ſeipſum, quomodo mouet, & ſecundum quem motum.*

Quæ non differt à præcedenti, niſi in hoc, ꝙ prima [*Secūda rō.*] deducebat ad quædam incoueuientia particularia, puta ꝙ proiiciēs proiiceret, aut docēs addiſceret: hæc aūt ducit ad incōueniēs in cōi. Vnde dicit, ꝙ licet incōueniens ſit, ꝙ docens addiſcat, tn̄ adhuc magis eſt irrationabile: qa accidit, ꝙ oē motiuū ſit mobile, ſi nihil mouetur, niſi ab eo quod mouetur. Sic enim ſequetur, ꝙ omne mouens ſit mobile. puta ſi dicatur quòd omne, quod habet virtutem ſanandi, aut quòd ſanet in actu, eſt ſanabile, & quod habet virtutem ædificandi. eſt ædificabile, quod eſt magis irrationabile, quàm quòd do- [H] cens addiſcat: quia docens potuit prius addiſcere, ſed ædificans nunquam fuit ædificatus. Hoc autem dupliciter ſequitur. ſi enim detur quòd omne mouens mouetur ſecundum eandem ſpeciem motus, ſequitur ꝙ {mox}.i. immediate ædificans ædificetur, & ſanans ſanetur. Si autem detur ꝙ non per eandem ſpeciem motus mouens mouetur, ſequitur ꝙ per plura media tandem in hoc veniatur. Et hoc exponit: quia ſi omne q̄d mouet mouetur ab alio, ſed tamen non mouetur ſecundum eundem motū ſtatim quo mouet, ſed ſm alterum motum, puta, ſi aliquid ſit ſanatiuum, non ſtatim ipſum ſanetur, ſed moueatur motu diſciplinæ addiſcēdo: tamēcū m non ſint infinitæ ſpecies motus, ſic aſcēdendo de mobili ad mouens, peruenietur quandoque ad eandem ſpeciem motus, ſicut ſupra expoſitum eſt. horum ergo duorum vnum apparet manifeſte impoſſibile,

ſibile,puta, ꝙ ędificans mox ędificetur:aliud autem vr̃ eſſe tictitium,ſ.ꝙ multa media in hoc veniant. Inconueniens enim eſt,ꝙ id,quod natum eſt alterare,ex neceſsitate ſit natum augmentari. Sic ergo conſyderatis præmiſsis rõnibus,quarũ primæ concludebant,ꝙ non in infinitum hoc ꝓcedit:ꝙ oẽ,quod moueẽ,moueatur ab alio: & ſecundæ concludebant, ꝙ non oẽ mouens moueatur, poſſumus ex oĩbus prædictis rõnibus concludere,ꝙ non eſt neceſſe in infinitum procedere,qđ mouetur ab alio moueri:ita ꝙ ſemꝑ mouetur à mouẽte,quod moueẽ:ergo neceſſe eſt ꝙ ſtetur in aliquo primo. hoc aũt primum, oportet ꝙ vel ſit ĩmobile, vel ſit mouens ſeipſum.Sed, ſi cõſyderetur q̃ ſit prima cã motus in gñe mobilium, vtrum illud, qđ mouet ſeipſum, aut mobile,qđ mouetur ab alio, ꝓbabile eſt apud oẽs, ꝙ primum mouens ſit mouens ſeipſum.Semper.n.eã, q̃ eſt per ſe, eſt prior ea, q̃ eſt per alterum. Et ꝑ hanc rõnem Platonici poſuerunt ante ea,quæ mouentur ex alio,eſſe aliquid quod mouet ſeipſum. & ideo conſyderandum eſt de eo quod mouet ſeipſum, facientes ex hoc aliud principium noſtræ conſyderationis, ſcilicet vt conſyderemus ſi aliquid mouet ſeipſum, quomodo hoc eſt poſsibile.

LECTIO X.

Quodcunq; ſeipſum mouens diuidi in duas partes,quarum altera mouens reſpectu alterius eſt:nec alio mõ mouens ſeipſum eeperiri, monſtratur.

ARGY. *Omne itaq; quod mouetur,in ſemper diuiſibilia diuiſibile eſſe neceſſe eſt. Demonſtratum eſt enim prius,in hiſce,quæ de natura uniuerſaliter dicebamus, omne quod per ſe mouetur cõtinuũ eſſe. Fieri igitur nequit,ut id quod motu ſeipſum ciet,ſe totum penitus moueat.*

NEceſſe igitur omne, quod mouetur, eſſe diuiſibile in ſemper diuiſibilia. Hoe enim oſtenſum eſt prius C

Infra t. 46. & 6. Phyſi. 32. & 5. Phy.62. *in uniuerſalibus de natura, quòd omne, quod per ſe mouetur, continuum eſt. Impoſsibile eſt igitur, ipſum mouens ſeipſum penitus mouere ipſum ſeipſum.*

Poſtquam Philoſophus oſtendit ꝙ in mobilibus & in mouentibus nõ proceditur in infinitum, ſed eſt deuenire ad aliquod primum,quod vel eſt immobile, vel eſt ſeipſum mouens,hic oñdit,ꝙ etiam, ſi perueniatur ad primum,quod eſt ſeipſum mouens, ꝙ nihilhominus óportet deuenire ad primum,quod eſt immobile. & diuiditur in partes tres.In prima oſtendit ꝙ mouẽs ſeipſum diuiditur in duas partes,quarum vna mouet, & alia mouetur: in ſecunda oſtendit, qũo huiuſmodi partes ſe habeant adinuicem.ibi {Qm̃ autem mouet.}

T.43. In tertia concludit ex præmiſsis,ꝙ neceſſe eſt deueni- D
re ad aliquod primum immobile ibi {Manifeſtum igi-
Tertia.44. tur ex his.} Circa primum duo facit.Primo oſtendit,ꝙ in eo,quod mouet ſeipſum,vna pars mouet,& alia mouetur ex hoc, ꝙ totum non poteſt ſe totum mouere: In ſecundo excludit alios modos, quibus aliquis opinari poſſet,ꝙ eſſet aliquid mouẽs ſeipſum. ibi {Quod autem non contingat.} Circa primum tria facit. Pri-
T.41. mo proponit ꝙ mouens ſeipſum non totum mouet ſe
infra in fine. totum,ſecundo probat propoſitum ibi {Totum enim fertur.} Tertio concludit principale intẽtum ibi {Hoc quidem igitur mouet.} Quia vero totum & pars locũ
Quarte. 40. T.32. non habent niſi in rebus diuiſibilibus, ideo ex probatis in Sexto cõcludit primo,ꝙ neceſſe eſt omne,quod mouetur, eſſe diuiſibile in ſemper diuiſibilia: hoc.n. eſt de ratione continui. omne autem quod mouetur

A eſt continuum, ſi per ſe mouetur. Per accidens enim moueri aliquod indiuiſibile non eſt impoſsibile, vt punctum aut albedinem.& hoc oſtenſum eſt prius in Sexto huius. Omnia enim, quæ ante hunc Octauum T.49.
dixit,vocat vniuerſalia naturæ. quia in hoc Octauo ea,quæ ſupra de motu in cõmuni dixerat,incipit applicare ad res.Sic ergo,cum id,quod mouetur,ſit diuiſibile, poteſt in omni quod mouetur inueniri totum & pars. ſi ergo ſit aliquid, quod moueat ſeipſum,erit in eo accipere totum & partem.ſed totum non poterit mouere ſeipſum totum,quod eſt penitus mouere ipſum ſeipſum. Secundo ibi.

Vnum eum ac indiuiduum ſpecie feretur totum, feretq; latione eadem, & alterabitur, & alterabit:quare docebit, atque docebitur ſimul, & ſanabit, atque ſanabitur eadem utique ſanitate.

B *Totum enim feretur utique, & feret ſecundum eandem loci mutationem unum cùm ſit, & indiuiduum ſpecie: & alterabitur, & alterabit: quare docebit utiq;, & docebitur ſimul, & ſanabit, et ſanabitur ſecundum eandem ſanitatem.*

Probat propoſitum duabus rationibus. Quarum Prima rõ.
prima talis eſt. Mouentis ſeipſum ſimul & ſemel eſt vnus motus numero: ſi igitur hoc modo aliquid moueat ſeipſum,quòd totum moueat totum, ſequetur ꝙ vnum & idem erit mouens & motum ſecundum vnũ & eundem motum, ſiue ſit loci mutatio, ſiue alteratio.et hoc videtur inconueniens:quia mouens & motum habent oppoſitionem adinuicem:oppoſita autem non poſſunt eidem ineſſe ſecundum idem.non eſt ergo poſsibile, quòd ſecundum eundem motum ſit aliquid idem mouens, & motum. Cum enim aliquid ſimul mouet & mouetur,alius eſt motus,ſecundum quẽ
C mouet,& alius,ſecundum quem mouetur. ſicut, cùm baculus motus à manu mouet lapidem,alius numero eſt motus baculi,& motus lapidis.ſic ergo ſequitur vlterius ꝙ aliquis docebit,& docebitur ſimul ſecundum vnum & idem ſcibile.& ſimiliter ꝙ aliquis ſanabit & ſanabitur ſecundum unam & eandem numero ſanitatem. Secundam rationem ponit ibi.

Præterea, definitum eſt antea id moueri quod mobile eſt: hoc autem eſt potentia cùm mouetur, non actu. ſed quod eſt potentia proficiſcitur nimirum ad actum. motus autẽ actus eſt mobilis imperfectus. At id quod mouet, actu iam eſt (ut patet:) calefacit enim id,quod eſt calidum actu, & omnino generat id, quod formam iam habet. Quare ſimul idem eodemq; calidum erit atq; non calidum: & unumquodque cæterorum ſimiliter, quæ terminos habeant eiuſdem nominis
D *rationisq; neceſſe eſt. Eius ergo, quod motu cietur interno, & ſuo aliud mouet, aliud mouetur.*

Amplius, determinatũ eſt, quia mouetur mobile. hoc aũt eſt quod potentia mouetur, non actu. quod aũt eſt potentia uadit in actum. Eſt aũt motus actus mobilis imperfectus: mouens aũt iã actu eſt, ut calefacit calidũ, & oĩno generat habens ſpeciem. Quare ſimul idẽ & ſecundũ idẽ calidũ erit & non calidũ. ſilr̃ aũt & aliorũ unumquoq;, eorum, quæ mouens neceſſe eſt habere uniuocum. hoc quidem igitur mouet, illud autem mouetur eius, quod eſt ſeipſum mouens.

Quæ talis eſt. Determinatũ eſt in Tertio,ꝙ id,quod Secũda rõ. T.8.
moueẽ,eſt mobile.ſ.in potentia exiſtens, quia qđ mouetur,inquantũ eſt in potẽtia, & non in actu, moueẽ. Ex hoc.n.mouetur aliquid,quod cũ ſit in potentia,tendit in actum. Nec tamen id, quod mouetur, eſt ita in

potentia, vt nullo modo ſit in actu: quia ipſe motus eſt quidam actus mobilis inquantum mouetur, ſed eſt actus imperfectus: quia eſt actus eius, inquantum eſt adhuc in potentia. ſed illud, quod mouet, iā eſt in actu. Non. n. reducitur quod eſt in potentia in actum, niſi p id, quod eſt actu: hoc autem eſt mouens. ſicut calefacit calidum, & generat illud, quod habet ſpeciem generatiuam, ſi ut hominem generat, quod habet ſpēm humanam, & ſic de aliis. Si ergo totum moueat ſe totū, ſequitur ꝙ idem ſm idem ſimul eſt calidum & non calidum: quia, inquantum eſt mouēs, erit actu calidum: inquantum eſt motum, erit calidum in potentia. & ſimiliter eſt in omnibus aliis, in quibus mouens eſt vniuocum}. i. conueniens in nomine & ratione cū moto. ſicut cùm calidum facit calidum, & bomo generat hominem. Et hoc ideo dicit: quia ſunt quædam agentia non vniuoca, quæ. ſ. non conueniunt in nomine & ratione cum ſuis effectibus, ſicut Sol generat hominem. In quibus tñ agentibus, & ſi nō ſit ſpecies effectus ſm eandem rōnem, eſt tñ quodam modo altiori & vlteriori. Et ſic vniuerſaliter verum eſt, ꝙ mouēs eſt quodam modo in actu ſm id, ſm quod mobile eſt in potētia. ſi igitur totum moueat ſe ſm totum, ſequitur ꝙ idem ſit ſimul actu & potentia: quod eſt impoſsibile. Ex hoc ergo concludit principale intentum, quòd mouentis ſeipſum vna pars mouet, & alia mouetur.

Deinde cum dicit.

Eſſe autem impoſſe ſeipſum quicquā hoc pacto mouere, ut ab utroq; moueatur utrunq;, ex biſce ſanè patebit.

T.c.41. *Quod autem non contingat ipſum ſeipſum mouere ſic, ut utrunq; ab utroq; moueatur, ex iis manifeſtum eſt.*

Excludit quoſdam modos, quos aliquis poſſet exiſtimare in motu mouentis ſeipſum. & primo oſtendit ꝙ mouentis ſeipſum non mouetur vtraq; pars ab altera, ſecundo oſtendit ꝙ pars mouentis ſeipſum non mouet ſeipſam ibi. {At vero neq; primum ſeipſum.} Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit, ſecundo probat propoſitum ibi. {Neque. n. erit.} Dicit ergo primo, manifeſtum eſſe ex iis quæ ſequunt̃, ꝙ non contingit aliquid mouere ſeipſum hoc modo, ꝙ vtraque pars, eius moueatur à reſidua. ſicut, ſi A B moueat ſeipſum, eò ꝙ A moueat B, & B moueat A.

T. 42.

Secundo ibi.

Nam, ſi utrūq; mouebit utrunq;, nihil erit profectò quod moueat primum. Id enim, quod prius mouet, cauſa magis eſt, ut moueatur id, quod motu cietur, quam id, quod illi cohæret. Duplex eſt enim id quod motu ciet, (ut diximus,) quoddam enim mouet ab alio ſuſcipiens motum, quoddam ſeipſo mouet. Atq; id, quod longius ab eo diſtat, quod motu cietur propinquum eſt magis principio motus, q̃ id, quod in medio collocatur.

Neq;. n. erit primum mouens ullum, ſi utrūq; utrūq; mouebit. Quod. n. prius magis eſt cauſa mouendi, q̃ ſequens, & mouebit magis. Dupliciter enim mouere erat: aliud quidem quod ab alio mouetur ipſum, aliud autem ex ſeipſo. proximus autem eſt, quod longius eſt ab eo quod mouetur à principio, q̃ medium.

Lec. 9. Probat propoſitum quatuor rōnibus. Et eſt attendendum, ꝙ ad hanc concluſionem, reſumit rōnes ſuprapoſitas ad oñdendum, ꝙ non oē mouens mouetur ab alio. vnde ex p̃miſsis abbreuiate hic colligit quatuor rōnes. quarum primā ſumit ex prima rōne, quam ſupra poſuit duplici ordine, ad oñdendum ꝙ etiam non procediturin infinitum in hoc, ꝙ ſemper aliqd ab alio moueatur, p̄p hoc, ꝙ non eſſet aliquod primum mouens, quo remoto remouerentur ſequentia. Vñ & hic primo p̃mittit idem inconueniens. Dicit. n. ꝙ, ſi in primo moto, quod ponitur mouens ſeipſum, vtraq; pars ab altera reciproce moueat̃, ſequetur ꝙ non ſit aliqd primum mouēs. Et hoc iō, qnia, ſicut ſupra dictum eſt, mouens prius eſt magis cā mouendi & magis mouet, q̃ poſterius mouens. & hoc iō ſupra probatur, quia dupliciter aliquid mouet. vno. n. modo mouet aliquid ex eò ꝙ mouetur ab alio, ſicut baculus mouet lapidem eò ꝙ mouetur à manu, & hoc eſt ſm mouens. alio modo mouet aliquid ex eò ꝙ mouetur ex ſeipſo, ſicut hō mouet. & hæc eſt diſpoſitio primi mouentis. Illud autem, quod mouet non eo ꝙ mouet̃ ab alio, magis eſt remotum ab vltimo quod mouet̃, & magis p̄ximum primo mouenti, q̃ medium, qđ. ſ. mouet eò ꝙ ab alio mouet̃. Debet ergo rō ſic formari, ſi totius mouentis ſeipſum vtraq; pars mouet aliam reciproce, non magis mouet vna q̃ alia: ſed primum mouens magis mouet q̃ ſcđm: ergo neutra earum erit primum mouens. qđ eſt inconueniens: qa ſic ſequeret̃, ꝙ illud quod mouet̃ ex ſeipſo, non eſſet propinquus primo principio motus {qđ nullum ſequit̃ eſſe} q̃ id quod mouet̃ ab alio: cum tñ ſupra ſit oñſum, ꝙ mouēs ſeipſum ſit primum in genere mobilium. Non ergo hoc eſt verum, ꝙ mouentis ſeipſum vtraq; pars p aliam moueatur. Deinde cum dicit.

T.c.34. Lec. 9. T.c.33.

ARGY. *Præterea, quod mouet non neceſſario mouetur, niſi à ſe moueatur, per accidens ergo mouet alterum contra. At accipiam poſſe ipſum non mouere. aliud ergo mouebitur, aliud mouebit immobile.*

Amplius, non neceſſe eſt mouens moueri, niſi à ſeipſo. ſecundum accidens ergo contra mouet alterum. Accipiebam igitur contingere non mouere. ergo erit aliud quidem quod mouetur, aliud autem mouens immobile.

Secunda rō. Sumit duas rōnes ad idem ex vna ratione quam ſupra poſuerat ad oſtendendum, ꝙ non omne mouens mouetur, ita ꝙ moueri conueniat mouenti per accñs. In qua quidem rōne ſupra duas concluſiones intulit. Primam. ſ. ꝙ mouens contingit & non moueri. Alteram, ꝙ motus non ſit æternus. & ſm has duas concluſiones duas hic rōnes format. Primo. n. dicit, ꝙ non neceſſarium eſt mouens moueri niſi à ſeipſo ſm accñs. & eſt ſenſus, ꝙ niſi accipiatur primum mouens moueri à ſeipſo, non erit etiam neceſſe ꝙ mouens primum moueatur ſm accidens. ſicut quidam poſuerunt, ꝙ omne monens mouetur, & tñ hoc eſt ei per accidens. Cum ergo ponitur ꝙ mouentis ſeipſum pars, quæ mouet, econtra æqualiter mouetur ab altera, hoc non erit niſi per accidens. ſed ſicut ſupra accipiebamus, quod eſt p accidens, contingit num eſſe: ergo contingit illam partem, quæ mouet, non moueri. ſic ergo remanet ꝙ mouentis ſeipſum vna pars monetur, & alia mouet, & nō mouetur. Deinde cum dicit. T. 36.

ARGY. *Præterea, non eſt neceſſarium id quod mouet contra moueri. ſed neceſſe eſt, aut immobile quippiam moueat, aut qđ à ſeipſo motu cietur, ſi motum eſſe ſemper neceſſe eſt.*

Amplius, non neceſſe eſt mouens, cùm mouet, contrà moueri: ſed aut immobile mouere neceſſe eſt, aut ipſum à ſeipſo moueri, ſi neceſſe eſt ſemper motum eſſe.

Tertia rō. Ponit aliam rōnem correſpondentem ſecundæ cōcluſioni,

cluſioni, quam ſupra intulerat, ſ. ꝙ ſequitur motum non ſemper eſſe. Hic autem cõuerſo ordine ſic arguit, ſi neceſſe eſt motum ſemper eſſe, non neceſſe eſt mouens cum mouet econtrario moueri, ſed neceſſe eſt, ꝙ vel mouens ſit immobile, vel ꝙ ipſum moueatur à ſeipſo. Huius autem conditionalis ratio ex ſuprapoſita ratione apparet. quia, ſi mouens non mouet niſi mouetur & cùm non ineſt ei moueri niſi per accidens: ſequitur ꝙ contingat ipſum non moueri: ergo per conſequens neque mouere, & ſic non erit motus. ſed motum ſupra oſtenderat ſempiternum: ergo non neceſſe eſt mouens cùm mouet contra moueri. & ita non eſt verum, ꝙ vtraq; pars mouentis ſeipſum moueatur ab altera. Deinde cũ dicit.

ARGV. *Praeterea, moueretur etiam eo motu profecto, quo mouet. quare caleſit id quod calefacit.*

Amplius, ſi mouet motum, & mouebitur utiq;. quare calefaciens caleſit.

Quarta rõ. T. 37. Ponit quartam rationem, quæ ſumitur ex ratione quam ſupra poſuit ad oſtendendum, ꝙ non ineſt mouenti per ſe ꝙ moueatur: quia ſequeretur ꝙ eſſet deuenire in hoc, ꝙ mouens eodem motu moueretur quo mouet, vt ſupra expoſitum eſt. & ideo hic abbreuiando hanc rationem dicit, ꝙ ſi vtraq; pars ab altera moueatur, ſequetur, ꝙ ſm eundem motum mouet & mouetur. vnde ſequitur, ꝙ calefaciẽs caleſit: quod eſt impoſsibile. ideo aũt ſequitur, ſi mouentis ſeipſum vtraq; pars ab alia moueatur, ꝙ ſm eundem motum aliquid mouet & mouetur: quia mouẽtis ſeipſum eſt vnus motus, & ſm illum oportebit, ꝙ pars quæ mouet moueatur. Deinde cum dicit.

ARGV. *At uero, neq; aut una pars eius, quod primo ſeipſum mouet, aut plures ſ. ipſar mouebunt.*

T.c. 42. *At uero, neq; ipſius primo ſeipſum mouentis, aut una pars, aut plures mouebunt ipſa ſeipſam unaqueq;.*

Excludit alium modum, ſ. ꝙ mouẽtis ſeipſum pars ſeipſam non mouet. & primo proponit quod intendit, ſecundo probat propoſitum ibi {Totum enim ſi mouet. ſ.} Dicit ergo primo, ꝙ ſi accipiatur aliquid, quod eſt primo mouẽs ſeipſum, non poteſt dici, neq; ꝙ vna pars eius ſeipſam moueat, neq; ꝙ plures: ita ꝙ quælibet earum ſeipſam moueat. Secundo ibi. *Infra.*

ARGV. *Totum. n. ipſum, ſi à ſeipſo mouetur aut ab aliqua ſui parte, aut à toto totum mouebitur. ſi igitur, quia pars aliqua mouetur à ſeipſa, totum ipſum ſeipſum mouet: illa pars erit id plane, quod primum ſeipſum mouet. Separata nãque ſeipſam illa mouebit: totum autem, non ſeipſum mouebit. Sin uero totũ à toto mouetur, per accidens ipſæ partes ſeipſas ſane mouebunt. Quare ſi ſeipſas non neceſſario mouent. ſumantur nõ à ſeipſis moueri. ipſius ergo totius non quædam pars, mouebit immobilis, quædam mouebitur. Hoc. n. pacto duntaxat, aliquid ſeipſum mouere poteſt.*

Totum. n. ſi mouetur ipſum à ſeipſo, aut ab aliquo eorũ, quæ ſunt ipſius mouebitur, aut totum à toto. Si igitur, quia mouetur aliqua pars ipſa à ſeipſa, hæc utiq; erit primum ipſum ſeipſum mouens. ſeparata. n. hæc quidem mouebit ipſa ſeipſam, totum aũt non iam. Si aũt totum à toto mouetur, ſecundum accidens utiq; mouebunt hæ ipſæ ſeipſas. quare, ſi non ſunt neceſſaria, accipiantur non mota ſeipſis. Totius igitur aliud mouebit, cum in mobile ſit, aliud autem mouebitur. ſolum enim ſic poſsibile eſt adhuc ipſum mobile eſſe.

A Probat propoſitũ duabus rõnibus. quarũ prima talis eſt. Si totũ mouet ipſum à ſeipſo, aut hoc conueniet ei rõne ſuæ partis, ꝗ mouetur à ſeipſa, aut rõne totius. ſi conueniat ei rõne ſuę partis: ergo illa pars erit primũ ſeipſum mouẽs: quia illa pars ſeparata à toto mouebit ſeipſam: ſed totũ iam non erit mouens ſeipſum primũ, vt ponebat. ſi vero dicat, ꝙ totũ mouet ſeipſum rõne totius: ergo ꝙ aliquæ partes mouent ſeipſas, hoc non erit niſi per accidens. quod aũt eſt per accidens nõ eſt neceſſariũ: ergo in primo mouente ſeipſum maxime oportet accipere ꝙ partes non moueantur a ſeipſis. totius ergo primi mouentis ſeipſum vna pars mouebit, cùm ſit immobilis, alia mouebitur. Iſtis. n. ſolum duobus modis poſsibile eſſet ꝙ pars mouens moueatur, ſ. aut ꝙ moueret à parte altera, quã mouet, aut ꝙ moueret ſeipſam. Vnde attẽdendũ eſt, ꝙ Ariſt. excludendo B hos duos modos, intendit concludere, ꝙ pars mouens in mouẽte ſeipſum ſit immobilis, non autem quòd mouens ſeipſum diuidatur in duas partes: quarum vna ſit mouens, & alia mota. hoc enim ſufficienter cõcluſum eſt per id quod primo oſtendit, ꝙ totũ non mouet ſeipſum totũ. & ſic patet, ꝙ non fuit neceſſariũ Ariſto. inducere diuiſionẽ quinque mẽbrorũ, vt quidã dixerunt. quorũ vnũ membrũ ſit, ꝙ totũ moueat totum: ſcd̃m, ꝙ totũ moueat partẽ: tertiũ, ꝙ pars moueat totũ: quartũ, ꝙ duæ partes viciſsim ſe moueãt. quintũ, ꝙ vna pars ſit mouens & alia mota. ſi. n. totũ non mouet totũ, per eandẽ rõnem ſequitur, ꝙ totum non moueat partem, nec pars totum: quia vtrobiq; ſequeret, ꝙ aliqua pars mota moueret ſeipſam. Vnde hoc, ꝙ totum non mouet totum, ſufficit ad concludendum, ꝙ vna pars ſit mota, & alia mouens: ſed nõ ſufficit ad con C cludendum, ꝙ pars mouens non moueatur à mota, & ꝙ non moueatur à ſeipſa. Et ad hoc ſecũdum probandum inducit ſecundam rationem ibi.

Praeterea, ſi totum ſeipſum mouet, aliud ipſius mouebit, aliud ſane mouebitur. Ipſum igitur A B, à ſeipſo, & ab ipſo mouebitur A. ARGV.

Amplius, ſi tota ipſa ſeipſam mouet, hoc quidem mouebit ipſius, illud autem mouebitur. Ergo A B, à ſeipſa quidem mouebitur, & ab A.

Quæ talis eſt. Si detur ꝙ pars mouens mouentis ſeipſum, ipſa tota ſeipſam moueat, ſequitur (ꝑ ſupra probata) ꝙ ipſius partis iterũ vna pars moueat, & alia moueatur. iam. n. oſtenſum ſupra eſt, ꝙ totum nõ mouet ſeipſum aliter, niſi ꝑ hoc ꝙ vna pars eius mouet, & alia mouetur. Sit ergo pars mouẽs mouentis ſeipſum A B: D per rõnem ergo præmiſſam ſequitur, ꝙ vna pars eius ſit mouens, ſ. A, & alia mota, ſ. B. ſi ergo A B moueat to ta ſe totam (vt tu ponis) ſequitur ꝙ idem moueatur A duobus motoribus, ſ. à toto, quod eſt A B, & à parte, quæ eſt A: quod eſt impoſsibile. Relinquitur ergo, ꝙ pars mouens in mouente ſeipſum eſt oĩno immobilis. Secunda rõ.

A mouens. B motum.

Tota linea ex ſeipſa mouetur, & ab A primo.

LECTIO XI.

Quomodo partes ſeipſum mouentis conſyderari ualeat. & cuius rationis ſint dicitur.

Cum autem eorum quidem, quæ mouent, quoddam ab alio moueatur, quoddam immobile ſit: eorum uero quæ ARGV.

mouentur, aliud moueat, aliud non moueat quicquam: id, qđ ſeipſum mouet ex eo ſanè quod mouet, & non mouetur, & ex eo quod mouetur, & nõ neceſſario mouet, ſed interdum mouet, interdum non mouet, conſtare neceſſe eſt.

T.c.43. *QVoniam autem mouet aliud quidem quod mouetur ab alio, aliud autem, cum ſit immobile, & mouetur aliud quidem mouens, aliud autem nihil mouens, ipſum ſeipſum mouens, neceſſe eſt ex immobili eſſe, mouente autẽ: & adhuc ex eo quod mouetur, non mouente autem ex neceſsitate, ſed qualiter euenit.*

Poſtquam Philoſophus oſtẽdit ꝙ mouens ſeipſum diuiditur in duas partes, quarum vna mouet & nõ mouetur, alia autem mouetur, hic oſtendit quomodo huiuſmodi partes ſe habeant adinuicem. & circa hoc tria facit. Primo proponit quod intendit, ſecundo oſtendit (Infra. Tertia. 44.) propoſitum ibi. {Sit enim A mouens.} Tertio concludit concluſionem principaliter intentam ex omnibus præmiſsis ibi {Manifeſtum igitur ex his eſt.} Dicit ergo primo, ꝙ cùm mouens diuidatur in duo quorum vnum mouetur etiam ab alio, aliud vero mouens eſt immobile: & iterum mobile diuidatur in duo (eſt .n. quoddam mobile, quod etiam mouet, quoddam vero mobile, quod nihil mouet: oportet dicere, quòd mouens ſeipſum componatur ex duabus partibus, quarũ vna ſit ſic mouens, ꝙ tamen ſit immobilis, alia vero ſic moueatur, ꝙ tamen non moueat. Quod aũt ſubdit {ex neceſsitate} dupliciter poteſt intelligi: quia, ſi intelligatur, ꝙ pars mota mouentis ſeipſum nõ moueat aliquid, quod ſit pars mouentis ſeipſum, ſic legenda eſt litera, ꝙ neceſsitas remaneat affirmata, cadens ſuper hoc quod dicit {non mouente} Probat enim ſtatim impoſsibile eſſe, ꝙ eius, quod primo mouet ſeipſum, ſit tertia pars, quæ moueatur à parte mota. Si vero intelligatur ꝙ pars mota non moueat aliquid extrinſecum, ſic hoc quod dicit {Ex neceſsitate} cadit ſub negatione. Non .n. eſt de neceſsitate mouẽtis ſeipſum ꝙ pars eius mota moueat aliquid extrinſecum, nec tamẽ eſt impoſsibile. Qualiter autem hoc contingat oſtendit conſequenter cùm dicit.

ARGV. *Nam ſit A quidem mouens immobile, B uero id qđ ab A mouetur, & mouet etiam C. hoc autem moueatur quidem, ſed non moueat quicquam. nam & ſi ſit ut per plura quoq; perueniatur ad ipſum C, per unum tñ ſolum nunc accedatur. Totũ igitur A B C, ſeipſum mouet. Sed ſi auferatur C, ipſum quidẽ B, ſeipſum motu ciebit: quippe cùm A moueat, B moueatur, (ut patet) at C non ſeipſum motu ciebit, neque omnino mouebitur. At uero nec ipſum B C ſine A ſeipſum mouebit. nam ex eo B mouet, quia ab alio motu cietur, & non ex eo, quia mouetur à ſe parte ſua mouente. ipſum igitur A B ſolum ſeipſum mouet. Quæ cum ita ſint, id omne, quod ſeipſum mouet, habeat neceſſe eſt & id quod mouet. & eſt immobile, & id quod motu cietur. non autem neceſſario mouet.*

Sit .n. A mouens quidem immobile, B autem quod mouetur ab A, & mouens quod eſt in quo C: hoc autem motum quidem à B, mouens autem nihil. ſi quidem enim & per plura media uenit aliqñ in C, ſit per unum ſolum. oẽ ergo A B C ipſum ſeipſum mouet. ſed ſi aufero C ab A B ipſum ſeipſum mouebit, A quidem eſt mouens, B uero quod mouetur, C autem non mouebit ipſum ſeipſum, neq; penitus mouebit. At uero neq; B C mouebit ipſa ſeipſam ſine A: ipſum enim B mouet in eo quod mouetur ab alio, non quia à ſuiipſius parte aliqua. A B igitur ſolũ ipſum ſeipſum mouet. Neceſſe itaq;, ipſum ſeipſum mouens habere mouens immobile, & quod mouetur: nihil autem mouens ex neceſsitate.

Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit propoſitum, ſecundo ſoluit quandam dubitationem, ibi {Dubitationẽ hñt.} (Tertia. 44.) Circa primũ duo facit. Primo oſtẽdit qualiter partes mouẽtis ſeipſum ſe habeant ad inuicẽ, ſecundo qualiter ſm eas totum dicitur ſeipſum mouere ibi {Siquidem igitur continuũ eſt.} (Quarta. 43.) Circa primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ in mouente ſeipſum ſunt ſolæ duæ partes, quarum vna mouet & non mouetur, alia mouetur & non mouet: ſecundo quomodo hę duę partes ad inuicem coniungantur. ibi {Contacta autẽ (infra) vtraq;} Primũ oſtendit ſic, ſi dicatur ꝙ pars mota mouentis ſeipſum iterum moueat aliquid aliud, quod ſit pars eiuſdem mouentis ſeipſum, ſit ergo prima pars mouentis ſeipſum A, quod ſit mouens immobile: ſecũda vero pars ſit B, quod moueatur ab A, & moueat tertiam partem, quæ eſt C, quæ ſic moueatur à B, ꝙ nihil aliud moueat, quod ſit pars mouentis ſeipſum. Nõ enim poteſt dici, ꝙ fiat deſcenſus in infinitum in partibus mouentis ſeipſum. ſ. ꝙ pars mota iterũ moueat aliam: quia ſic mouens ſeipſum eſſet in infinitum, qđ eſt impoſsibile, vt ſupra oſtenſum eſt. erit ergo aliqua pars mouentis ſeipſum, quæ eſt mota non mouens, quam dicimus C. Et licet contingat per multa media, quæ ſunt mouentia & mota peruenire in vltimum motum, quod dicitur C. accipiatur loco omnium mediorum, etiam vnum medium, quod ſit B. Sic ergo hoc totum, quod eſt A B C, mouet ſeipſum. à quo toto ſi auferatur hæc pars, quæ eſt C, adhuc ipſum A B mouebit ſeipſum: quia vna pars eius eſt mouens, ſ. A, & alia mota. ſ. B, quod requirebatur ad hoc ꝙ aliquid ſit mouẽs ſeipſum (vt ſupra oſtenſum eſt) ſed C non mouebit ſeipſum, neq; aliquam aliam partem ſecundum ſuppoſita. Similiter etiam B C non mouet ſeipſum, ſine A: quia B non mouet niſi inquantum mouetur ab alio, quod eſt A, quod non eſt pars eius. Relinquitur ergo ꝙ ſolum A B moueat ſeipſum primo & per ſe. Vnde neceſſe eſt ꝙ mouens ſeipſum habeat duas partes: quarum vna ſit mouens immobilis, alia vero ſit mota, quã neceſſe eſt nihil mouere, qđ ſit pars mouentis ſeipſum: hoc enim concluſum eſt per præmiſſam rationẽ. Vel nihil mouens ex neceſsitate: quia non eſt de neceſsitate mouẽtis ſeipſum, ꝙ pars mota moueat aliquid aliud etiam extrinſecum. Secundo ibi.

Quæ quidem aut ſeſe mutuo tangunt, aut alterum alterum tangit. ARGV.

Contacta autem utraque abinuicem, autem aut ab altero alterum.

Oſtendit quomodo hæ duæ partes ſe habeant ad inuicem. Vbi conſyderandum eſt, ꝙ Ariſt. nondum probauit primum mouens non habere aliquam magnitudinem, quod infra probabit. Quidam autem Antiqui Philoſophi poſuerũt nullam ſubſtantiam abſq; aliqua magnitudine eſſe. Vnde Ariſt. ante probationem hoc ſub dubio ſm ſuam conſuetudinem derelinquens, dicit, ꝙ duas partes mouentis ſeipſum, quarum vna eſt mouens & alia mota, neceſſe eſt aliquo modo coniungi, ad hoc ꝙ ſint partes vnius totius. non autem per cõtinuationem, quia ſupra dixit, ꝙ mouens ſeipſum, &

motum

motum non poſſunt continuari,ſed neceſſe eſt ea diuidi. vnde relinquitur ꝙ oportet has duas partes coniungi per contactum:aut ita, vt ambæ partes contingãt ſe inuicem,ſi ambæ partes habeant magnitudinẽ: aut ita ꝙ altera tantum pars contingatur ab alia & nõ econuerſo,quod erit ſi mouens non habet magnitudinem.Quod enim eſt incorporeum poteſt quidem tangere corpus ſua virtute mouendo ipſum,non autem cõtingitur à corpore.duo autem corpora ſe inuicem tangunt. Deinde cum dicit.

ARGV. *Quod ſi id quod mouet continuum ſit (nam in quod motu cietur,neceſſario continuũ eſt.) patet totum ſeipſum motu ciere,non ex eo, quia aliquid ipſius eſt tale, ut ipſum ſeipſum moueat, ſed quia totum ſeipſum mouet. mouetur aũt & etiam mouet ex eo ſanè, quia ipſius eſt aliquid & id qđ mouet: & id quod mouetur. Non.n.totum mouet: neq; totũ mouetur,ſed mouet quidem A,mouetur aũt tantummodo B, ipſum uero. C non neceſſario mouetur à B:eſt.n.hoc impoſſe.*

Si igitur continuum eſt mouens: (quod.n.mouetur,continuum neceſſarium eſt eſſe:) manifeſtum eſt, ꝗ totũ ipſum ſeipſum mouet, non eo ꝗ ipſius aliquid huiuſmodi ſit, ut ipſum ſeipſum moueat,ſed totum mouet ipſum ſeipſum. motum autem & mouens eo ꝗ ipſius aliquid & mouens, & aliquid motum. Non.n.totum mouet, neq; totum mouetur. ſed mouet quidem A,B autem mouetur tantum. Sed C ab ipſo B non iam:impoſsibile enim eſt.

Oſtendit qua ratione totũ dicatur mouens ſeipſum vna parte mouente,& alia mota,& ſupponamus quãtum ad præſens, ꝙ vtraq; pars ſit continua .i. magnitudinem habens:quia de eo,quod mouetur, in Sexto T. 32. probatum eſt,ꝙ ſit aliquid continuum; & accipiatur nunc idem de mouente antequam veritas probetur. Hac igitur ſuppoſitione facta, ipſi toti compoſito ex duobus tria attribuuntur.ſ.moueri,mouere,& mouere ſeipſum.Sed hoc quod eſt mouere ſeipſum, non attribuitur ei propter hoc ꝙ aliqua pars eius moueat ſeipſam,ſed ipſum totũ ſeipſum mouet. ſed hoc quod eſt mouere & moueri,attribuitur toti ratione partis nõ enim totum mouet neq; totum mouetur: ſed mouet una pars eius,ſ.A,reliqua vero pars eius ſolum mouetur,ſ.B.iam enim oſtenſum eſt, ꝙ non eſt aliqua tertia pars,vt C.quæ moueatur ab ipſo B.Impoſsibile eſt.n. hoc,ſi accipiatur id quod primo mouet ſeipſum, ſicut ſupra oſtenſum eſt. Deinde cum dicit.

ARGV. *Exiſtit autem dubitatio hoc loco quædam, ſi quiſpiam, aut ipſius A,ſi continuum ſit,id quod mouet quidem,ſed nõ mouetur,aut ipſius B,quod mouetur, aliquam auferat partem, mouebit ne reliquum ipſius A, aut reliquum ipſius B motu ciebitur? Nã,ſi mouebit aut mouebitur, non erit A B profectò id, quod à ſeipſo primo mouetur. Ablata.n.ab eo parte,reliquum A B ſeipſum adhuc mouebit.*

T. c. 4. *Dubitationem autem habet, ſi auferat aliquid quis ab ipſo A,ſi continuum mouens quidem, immobile autem: aut ab ipſo B,quod mouetur,reliqua uero ipſius A mouebit, reliqua autem ipſius B mouebitur. Si.n.hoc, non utique erit quæ primo mouetur à ſeipſa,quæ eſt AB.Remota.n.ab AB, adhuc mouebit ſeipſam reliqua A B.*

Mouet quandam dubitationem circa præmiſſa.Et Infra primo mouet eam,ſecundo ſoluit. ibi {Aut potentia quidem.} Habet autem hæc dubitatio ortum ex hoc, quod ſupra probauerat,ꝙ in primo mouẽte ſeipſum, A non ſunt niſi duæ partes: quarum vna mouet, & alia mouetur.quia, ſi eſſet tertia etiam remota compoſitũ ex primis duabus mouet ſeipſum, & ſic ipſum eſt primum mouens ſeipſum.Ex hoc ergo ſequitur dubitatio talis.Ponamus ꝙ pars mouentis ſeipſum, quæ eſt mouens immobile,vt A ſit quoddam continuum. de parte autem eius,quæ mouetur,ſ.B,manifeſtum eſt,ꝙ eſt aliquid continuum ſm prius probata:omne autem continuum eſt diuiſibile:eſt ergo dubitatio, ſi auferatur aliqua pars per diuiſionem ab A,aut à B,vtrum reliqua pars moueat, aut moueatur. quia ſi reliqua pars moueat aut moueatur,adhuc reſidua pars de A B mouebit ſeipſum,& ſic A B non primo mouebat ſeipſum. Et ſic ſequitur vlterius, ꝙ nihil erit primo mouens ſeipſum. Secundo ibi.

ARGV. B *An nihil prohibet utrũque, aut alterum,id,inquam,quod mouetur, diuiſibile quidem eſſe potentia, indiuiſibile autem actu. ſi uero diuiſum fuerit,non ulterius potentiam eandem habere. Quare nihil obſtat, ut in ipſis diuiſibilibus aliquid inſit potentia primo tale.*

Aut potentia quidem nihil prohibet, utrũq; aut alterum quod mouetur diuiſibile eſſe, actu aũt indiuiſibile. ſi autem diuidatur,non adhuc eſſe eandem habens potentiã. Quare nihil prohibet & in diuiſibilibus potentia primum eſſe unum.

Soluit poſitam dubitationem. Vbi conſyderandum eſt,ꝙ Ariſt.prius in Sexto probauit, ꝙ in motu T. 46 non eſt aliquid primum,neq; ex parte temporis, neq; ex parte rei,in qua eſt motus,præcipue in augumento, & motu locali.& hoc ideo, quia tunc loquebatur de motu in communi,& de mobili,ſm ꝙ eſt quoddã continuum, nondum applicando ad determinatas natu- C ras:& ſm hoc ſequeretur,quod nõ eſſet aliquid primo motum & per conſeques,nec aliquid primo mouens, ſi mouens ſit continuum:& ita etiam nõ eſſet aliquid primo mouens ſeipſum. Sed nunc iam Ariſt. loquitur de motu applicando ad determinatas naturas,& ideo ponit aliquid eſſe primo mouens ſeipſum.& ſoluit præmiſſam dubitationem ſic, ꝙ nihil prohibet eſſe diuiſibile in potentia ex eo ꝙ ſunt continua,ſ.mouẽs & motum,ſi vtrunq; ſit continuum, aut ad minus alterum tantum,ſ.quod mouetur,quod neceſſe eſt eſſe continuum.Sed tamen poſsibile eſt,ꝙ aliquod continuum,ſiue ſit mouens,ſiue motum, habeat talem naturam, vt non poſsit actu diuidi:ſicut patet de corpore Solis. Et ſi contingat ꝙ aliquod continuum diuidatur, non retinebit eandem potentiam ad hoc ꝙ moueat vel moueatur quam prius habebat: quia huiuſmodi poten- D tia ſequitur aliquam formam. forma autem naturalis requirit quãtitatem determinatam. Vnde, ſi ſit corpus incorruptibile, diuidi non poteſt in actu. Si autem ſit corruptibile,ſi diuidatur in actu,non retenebit eandẽ potentiam, ſicut patet in corde. vnde nihil prohibet in iis,quæ ſunt diuiſibilia in potẽtia, eſſe vnum primũ. Deinde cum dicit.

ARGV. *Patet igitur ex hiſce quæ diximus,eſſe id quod primo mouet immobile. Nam ſiue ſtatim ad ipſum primum.immobile, ſiue ad id quod mouetur quidem,ipſum uero ſeipſum mouet, ſiſtitq; gradum cum libet fiat ex eo quod mouetur:ab aliquo uero mouetur acceſsio,utroq; modo nimirũ accidit id, quod primo mouet,in omnibus iis eſſe quæ mouentur immobile.*

Manifeſtum igitur ex his, quoniam eſt primum mouens immobile. Siue.n.mox ſtet,quod mouetur,ab aliquo autem

motum ad immobile primum: ſiue in quo mouetur quidem, ipſum autem ſeipſum mouens & ſtans: utrobiq; accidit primum mouens in omnibus eſſe motis immobile.

Inſert concluſionem principaliter intentam ex omnibus premiſsis:& dicit, manifeſtum eſſe ex præmiſsis, ꝙ neceſſe eſt ponere primum mouens immobile, cũ non procedatur in infinitum in mouentibns & motis ab alio neceſſe ſit ſtare ad aliquod primum, quod eſt immobile vel mouens ſeipſum. Siue enim mouẽtia & mota ſtent ad aliquod primum immobile, ſiue ad aliquod primum, quod mouet ſeipſum, vtrobiq; accidit, ꝙ primum mouens ſit immobile, per hoc, ꝙ mouentis etiam ſeipſum vna pars eſt mouens immobile, vt nunc oſtenſum eſt.

LECTIO XII.

Primum mouens perpetuum & immobile eſſe, ex animalium ſeipſa mouentium generatione ac corruptione monſtratur.

ARGY. *Cùm autem ſemper eſſe motum oporteat, & nullas eius intereapedines fieri: eſſe quippiam primo mouens perpetuũ immobileq́; aut unum, aut plura neceſſe eſt.*

T.c.45. *QVoniam autem oportet ſemper motum eſſe, & nõ defieere, neceſſarium eſt aliquid eſſe, quod primũ mouet, ſiue unum ſit ſiue plura, & primum mouens immobile eſſe.*

Poſtquam Philoſophus oſtendit ꝙ in iis quæ mouentur ab alio non eſt procedere in infinitum, ſed eſt deuenire ad aliquod primum, quod vel eſt immobile, vel mouet ſeipſum:& oſtendit vlterius ꝙ mouentis ſeipſum vna pars eſt mouẽs immobile, & ſic vtrobiq; accidit ꝙ primum mouens ſit immobile: quia tamen in mouẽtibus ſe, q̃ ſunt apud nos, ſ. animalibus corruptibilibus cõtingit, ꝙ pars mouẽs in mouẽte ſeipſum, eſt corruptibilis, & mouetur per accidẽs, ſ. anima, vult hic oſtendere ꝙ primum mouens eſt incorruptibile: & non mouetur nec per ſe, nec per accidens. Et circa hoc duo facit. Primo proponit quod intendit, ſecun-

Tertia. 46. do probat, ibi {Sic autem ſi aliquid velit.} Circa primum tria facit. Primo reſumit ea quæ ſupra oſtenſa ſunt, Secundo prætermittit quoddam, quod videbatur poſſe valere ad ſuũ propoſitũ. ibi {Vnumquodq;

T. 46. Secunda. quidem igitur.} Tertio exponit ſuum propoſitum. ibi {Quoniam autem neceſſariũ eſt eſſe.} Dicit ergo primo, ꝙ ſupra oſtenſum eſt, ꝙ motus ſemper eſt, & nunquam deficit. & quia omnis motus eſt ab aliquo mouente: in mouentibus autem non eſt procedere in infinitum: neceſſe eſt eſſe aliquod primum mouens. Et, quia nondum probatum eſt, ꝙ primum mouens ſit vnum, ideo ſub dubio derelinquit, vtrum ſit vnum, vel plura. Et vlterius oſtenſum eſt, ꝙ primum mouẽs eſt ĩmobile, ſiue ſtatim aſcendendo de motis ad mouentia perueniatur ad primum immobile, ſiue perueniatur ad primum mouens ſeipſum cuius vna pars eſt mouens immobile. Fuit autem quorundam poſitio ꝙ omnia principia mouentia, in iis quæ mouent ſeipſa, ſunt perpetua. poſuit enim Plato omnes animas animalium perpetuas. Et ſi vera eſſet hæc opinio, iam ſtatim Ariſt. haberet propoſitum quantum ad hoc, ꝙ primum mouens ſit perpetuum. ſed opinio Ariſt. eſt ꝙ de partibus animæ ſolus intellectus eſt incorruptibilis cum tamen etiam aliæ partes animæ ſint mouentes. Et ideo hoc conſequenter prætermittit dicens.

E *Vnumquodq; igitur eorum quæ immobilia ſunt, atque mouent, perpetuum eſſe, non ad præſentem ſermonem pertinet.* ARGY.

Vnumquodq; igitur perpetuum eſſe immobilium quidẽ, mouentium autem, nihil pertinet ad eam, quæ nũc rationẽ. T.c.46.

Et dicit ꝙ ad rationem, quæ præ manibus habetur, nihil pertinet ad vnumquodq; principiorum quæ mouent & ſunt immobilia, ſit perpetuum, quamuis hoc aliqui poſuerunt ponentes omnes animas incorruptibiles. Et dicit hoc non eſſe ad præſentẽ rationẽ qa hoc nõ ſuppoſito habebit propoſitũ. Deinde cum dicit.

ARGY. *Eſſe autem aliquid neceſſario, quod ſemper omnis quidẽ ſit mutationis tam abſolutæ quàm per accidens expers, aliud autem moueat, perſpicuum, ſi hoc pacto conſyderabi-*

F *mus, fiet.*

Quoniam autem neceſſarium eſt eſſe aliquid immobile quidem ipſum ab omni exterius mutatione, & ſimpliciter, & ſecundum accidens, motiuum autem alterius, manifeſtum eſt conſyderantibus.

Exponit quid intendit probare:& dicit, ꝙ conſyderando ea, quæ ſequuntur, manifeſtum poteſt eſſe, ꝙ, & ſi non omne mouens immobile ſit perpetuum, neceſſe eſt, tamen eſſe aliquid immobile, ita ꝙ nullo modo ab extrinſeco moueatur, nec ſimpliciter, nec p accidens:& tamen ſit motiuum alterius. Dicit autem {ab omni exterius mutatione} non intendens excludere motum .i. operationem, quæ eſt in operãte, prout intelligere dicitur motus, & prout appetitus mouetur ab appetibili. Huiuſmodi. n. motus non excluditur à primo mouente, de quo intendit.

G

ARGY. *Atq; ſit ita, ſi cui placeat, in aliquibus fieri poſſe, ut aliquando ſint aliquando non ſint ſine generatione corruptioneúe. Fortaſſe nãq; neceſſarium eſt, ſi quid partibus uacans aliquando non eſt, omne tale ſine mutatione eſſe atq; non eſſe. Et hoc inſuper concedatur fieri poſſe, ut principiorum immobilium, motiuorum quædam aliqñ ſint, aliquando non ſint ſed impoſsibile eſt hãc oĩa conditionem ſubire.*

Si autem, ſi aliquis uelit in quibuſdam contingens eſſe, ut & ſit aliquando, & non ſit ſine generatione & corruptione. Fortaſsis. n. neceſſarium eſt, ſi aliquod impartibile aliquando quidem eſt, aliquando autem non, ſine mutatione aliquando quidem eſſe, aliquando quidem non eſſe. Et principiorum immobilium quidem, motiuorum autem quædam aliquando quidem eſſe. aliquando autem non eſſe, contingat

H *& hoc ſed nequaquam omnia poſsibile eſt.*

Probat quod dixerat, ſ. ꝙ ſit aliquod primum mouens perpetuum, & penitus immobile. Et primo probat hoc per mouentia ſe, quandoq; ſunt, & quandoq; non ſunt, ſecundo per principia mouentia, quæ quandoq; mouent, & quandoq; non mouent, ibi {Et iterũ conſyderans.} Circa primum tria facit. Primo oſtendit ꝙ oportet eſſe aliquod primum mouẽs perpetuũ, ſecundo ꝙ tale mouens magis debet eſſe vnum quam plura, ibi {Vnum autem magis.} Tertio oñdit vtrũq; ſimul, ſ. ꝙ eſt vnum primum moueus, & perpetuum. ibi {Manifeſtum eſt igitur ex his.} Circa primum duo facit. Primo excludit quandam rationem, per quam aliquis poſſet niti probandum propoſitum, ſecundo procedit ad propoſitum oſtendendum: ibi {Manifeſtum eſt. n.}

T. 50. Secunda. 48. T. 49. Infra.

eſt.n.} Poſſet autẽ aliquis ſic procedere. Omne quod
non poteſt quandoq; eſſe & quandoq; non eſſe, eſt
perpetuum: ſed primum mouens, cùm ſit immobile,
vt oſtenſum eſt, non poteſt quandoq; eſſe, & quan-
doq; non eſſe:(quia quod quandoq; eſt, & quandoq;
non eſt, generatur, & corrumpitur: quod autem gene
ratur & corrumpitur mouetur:) ergo primum mouẽs
eſt perpetuum. Ariſt. autem de hac ratione non curat:
quia poteſt aliquis dicere, ſi uult, ꝙ in quibuſdam con
tingit, ꝙ quandoq; ſint, & quãdoq; nõ ſint abſq; hoc,
ꝙ generentur & corrumpantur per ſe loquendo, & ꝑ
conſequens abſq; hoc ꝙ per ſe moueãtur. Neceſſe eſt
enim ſi aliquid impartibile, quod.ſ. non ſit compoſitũ
ex materia & forma, quandoq; ſic eſt & quandoq; nõ
eſt, ꝙ omne tale ſine mutatione ſui quandoq; ſit, &
quandoq; non ſit: ſicut poteſt dici de puncto, & de al-
bedine, & de quolibet huiuſmodi. oſtenſum enim eſt
in Sexto ꝙ omne quod mouetur eſt partibile. & in
T. 28. Septimo Meta. ꝙ omne quod generatur eſt compoſi-
T. 22. tum ex materia & forma. Huiuſmodi quidem igitur
T. 29. impartibilia per ſe quidem non generantur neq; mu-
tantur, ſed per accidens generatis & mutatis aliis. Ex
quo etiam patet, ꝙ ſi aliquid neq; per ſe neq; per acci-
dens mouetur, ꝙ illud eſt perpetuum, & ſi eſt perpe-
tuum, neq; per accidens neq; per ſe mouetur, ſm̃ hoc
quod eſt perpetuum. Si ergo conceditur eſſe contin-
gens, ꝙ aliquid quandoq; ſit, & qñq; non ſit, abſque
eo quod generetur, & corrumpatur, etiam & hoc con
cedatur eſſe contingens, ꝙ quædam principia mouen
tia immobilia, ita tamen, ꝙ poſsint moueri per acci-
dens, quandoq; ſint, & quandoq; non ſint. Nequaquã
tamen poſsibile eſt, omnia principia mouentia, & im-
mobilia talia eſſe, vt quandoq; ſint & quandoq; non
ſint. Secundo ibi.

ARGV. *Nam aliquam hiſce cauſam eſſe patet, quæ ipſa ſeipſa
mouent, ut aliquando ſint, aliquando non ſint. Etenim id
quidem, quod ſeipſum mouet, magnitudinem habeat omne
neceſſe eſt, ſi nihil partibus uacans mouetur. id autem quod
mouet, nulla neceſsitate eſt tale. Vt igitur alia generentur,
alia corrumpantur idq; continue ſit nihil eorum eſt cauſa,
quæ immobilia quidem ſunt, tamẽ non ſemper ſunt, neq; rur
ſus eorum, quæ ſemper quidem hæc mouent, alia uero alia
mouent. Perpetui enim atq; continui, nec unum ipſorum eſt
cauſa, nec uniuerſa. nam ſic ſeſe quidem habere perpetuum,
ac neceſſario eſt. uniuerſa autem ſunt infinita, & non ſimul
omnia ſunt. Patet igitur, & ſi infinities nonnulla principia
immobilia mouentia, & multa eorum quæ ſeipſa mouent,
partim corrumpuntur, partim inſuper generantur, atq; hoc
quidem hoc, aliud autem hoc mouet, at nihilhominus aliquid
eſſe quod hæc omnia continet: idq; præter unumquodq; iſto
rum, aliud quidem eſſe, quod quidem eſt cauſa, ut alia ſint,
alia non ſint, & mutationis continuæ. atq; hoc quid his, hæc
autem cæteris motus cauſam eſſe. Si igitur motus ꝑpetuus
eſt, perpetuum erit & mouens primum, ſi unum ſit. q̃ ſi ſint
plura, plura quoq; perpetua erunt.*

*Manifeſtum eſt enim q̃ cauſa quædam ipſa ſeipſa mouen
tibus ineſt, ipſius quod eſt aliquando quidem eſſe, aliquando
autem non eſſe. Ipſum quidem enim ſeipſum mouens, neceſ-
ſe eſt omne magnitudinem habere, ſi nihil mouetur imparti-
bile. mouens autem, neq; una neceſsitas eſt ex dictis. Ipſius
igitur quod eſt alia quidẽ fieri, alia uero corrumpi: & hoc
continue, nulla cauſa eſt immobilium quidem, non ſemper*

A *aut exiſtentium. Neq; ipſorum quidem ſemper hæc mouen-
tium, horum autem altera. Ipſius.n. ſemper, & continui, ne
que unumquodq; ipſorum cauſa, neque omnia. hæc enim qui
dem ſic ſe habere ſemper, & ex neceſsitate eſt, omnia autẽ
infinita, & non ſunt ſimul omnia entia. Manifeſtum igitur* T.c.47.
*eſt, q̃ quamuis decies milies principia quædam immobilium
quidem, mouentium autem, & multa ipſa ſeipſa mouentiũ
corrumpantur, alia uero fiant, et hoc quidem immobile ſit,
aliud uero mouet, alterum autem hoc, ſed nihilominus eſt
aliquid quod continet, & hoc extra unumquodq;, quod eſt
cauſa eius quod eſt alia eſſe, alia uero non, & continuæ mu
tationis. & hoc quidem his, hæc autem aliis, cauſa motus
ſunt. Si igitur perpetuus motus eſt perpetuum erit & mo* T.c.48.
uens primum, ſi unum. ſi uero plura, plura, & perpetua.

Oſtendit propoſitum: & dicit, ꝙ, ſi quædam mouẽ
B tia ſeipſa quandoq; ſunt, & quandoq; non ſunt, neceſ-
ſe eſt ꝙ ſit aliqua cauſa generationis & corruptionis
ipſorum, quæ quandoq; ſunt & quandoq; non ſunt:
quia omne quod mouetur habet cauſam ſui motus.
quod autem quandoq; eſt & quandoq; non eſt, ſi ſit
compoſitum, generatur, & corrumpitur. mouens au-
tem ſeipſum neceſſe eſt ꝙ habeat magnitudinẽ, quia
mouetur. & oſtenſum eſt in Sexto ꝙ nihil impartibile
mouetur. Sed ex dictis non poteſt haberi, ꝙ ſit neceſ-
ſarium mouens habere magnitudinem, & ſic non mo
uetur per ſe, ſi quandoq; ſit, & quandoq; non ſit. Si au
tem generationis, & corruptionis eorum, quæ mouẽt
ſeipſa, eſt aliqua cauſa, oportet ꝙ etiam huiuſmodi ſit
aliqua cauſa, quòd eorum generatio & corruptio per-
petue continuatur. Non autem poteſt dici ꝙ huiſmo-
di continuitatis cauſa ſit aliquod illorum immobiliũ,
C quæ non ſemper ſunt. neque etiam poteſt dici, ꝙ ſem-
piternæ generationis & corruptionis quorundam mo
uentium ſeipſa, ſint cauſa quædam mouentia immo-
bilia, quæ non ſemper ſunt, & aliarum alia. Et hoc ex-
ponit ſubdens, ꝙ huius continuæ & ſempiternæ gene
rationis non poteſt eſſe cauſa neq; vnum ipſorum,
neq; omnia. Et ꝙ vnum non poſsit eſſe cauſa, ſic oſtẽ-
dit, quia id, quod non eſt ſemper, non poteſt eſſe cauſa
eius, quod eſt ſemper perpetuum, & ex neceſsitate.
Quod autem omnia non poſsint eſſe cauſa, oſtendit
per hoc, quòd omnia huiuſmodi principia corruptibi
lia, ſi generatio eſt perpetua, ſunt infinita, & non ſimul
ſunt: impoſsibile eſt autem vnum effectum dependere
ex infinitis cauſis. Et iterum, ea quę non ſimul ſunt, nõ
poſſunt eſſe cauſa alicuius: licet poſsit eſſe, ꝙ eorum
quæ non ſimul ſunt, quædam diſponant, & quædam
D cauſent. vt patet in guttis ſucceſsiue cadentibus, quæ
cauſant lapidis effoſsionem. ſed, ſi aliqua multa ſunt di
recte cauſa alicuius, oportet ꝙ ſimul ſint. Sic ergo ma
nifeſtum eſt, ꝙ, ſi ſint decies milies principia mouen-
tia, & immobilia: & ſi ſint etiam multa, quæ moueant
ſeipſa, quorum quædam corrumpantur, & alia gene-
rentur: & inter iſta, quędam ſint mobilia, & quædam
mouentia, nihilominus tamen oportet eſſe aliquid ſu-
per omnia, quod ſua virtute cõtineat omnia, quæ præ
dicto modo generantur & corrumpuntur: quod qui-
dem ſit cauſa continuæ mutationis ipſorum, per quam
quandoq; ſunt & quandoq; non ſunt, & per quam hęc
ſunt cauſa generationis & motus his, & hæc aliis: quia
omne generans eſt cauſa generationis generato. ſed
tamen generantia corruptibilia habent, ꝙ ſint cauſa
generationis ab aliquo primo incorruptibili. Si ergo

motus,per quem quædam quandoq; ſunt, & quãdoq; non ſunt,eſt perpetuus,vtſupra oſtenſum eſt, & effectus perpetuus non poteſt eſſe niſi à cauſa perpetua:neceſſe eſt,ꝙ primum mouens ſit perpetuum, ſi eſt vnũ: &,ſi ſunt plura prima mouentia, ꝙ etiam illa plura ſint perpetua. Deinde cum dicit.

Vnum autem potius quàm plura putandum eſt eſſe, & finita quàm infinita. ſemper enim finita potius, quam infinita ſumenda ſunt,ſi modo eadem fiant. In iis enim quæ ſunt natura,finitum ſit potius,& id quod melius eſt,oportet. (ſi modo eſſe poſsit.) Sufficiens autem eſt & unum, quod cùm primum immobilum ſit perpetuumúe, cæteris erit principium motus.

Vnum autem magis quàm multa,& finita quàm infinita,oportet exiſtimare. eiſdem autem accidentibus ſemper finita magis accipiendum. In iis enim quæ ſunt natura,oportet finitum,& id quod eſt melius, ſi contingat, eſſe magis. Sufficiens autem ſi unum,quod primum immobilium perpetuum cùm ſit,erit principium aliis motus.

Oſtendit ꝙ magis debeat poni vnum principium perpetuum,quàm multa:& dicit,ꝙ ſicut oportet exiſtimare magis eſſe principia finita, quam infinita, ita oportet exiſtimare ꝙ ſit magis vnum principiũ,quàm plura. Si enim eadem accidant vel conſequantur in effectibus ex poſitione finitorum principiorum, quæ ex poſitione infinitorum, magis eſt accipiendum ꝙ ſint principia finita,quàm infinita:quia in his,quæ ſunt ſecundum naturam,ſemper eſt magis accipiendum illud quod eſt melius,ſi ſit poſsibile:quia ea quæ ſunt ſm naturam,ſunt optime diſpoſita. melius eſt autem finitum principium,quàm infinitum: & vnum, quàm multa. ſufficit autem ad cauſandum perpetuitatem motus,ꝙ ſit vnum principium primum immobile, ſi ſit perpetuum:non ergo ſunt ponenda plura prima principia. Deinde cum dicit.

Ex hoc etiam patet,aliquid eſſe neceſſario unum perpetuumue,quod primo mouet. Demonſtratum eſt enim ſemprr neceſſario motum eſſe:quod ſi neceſſe eſt ſemper eſſe,neceſſe eſt & continuum eſſe:ſemper enim eſſe continuum eſt. Deinceps autem eſſe non continuum eſt. At ſi continuus eſt, unus nimirum eſt. unus autem motus à mouente proficiſcitur uno,& unius mobilis eſt. Nam ſi aliud atque aliud mouebit,totus ipſe motus non continuus,ſed deinceps erit. Ex his ergo quiſpiam eſſe primum quid immobile,credet.

T.c.49. *Manifeſtũ igitur ex his eſt, ꝙ neceſſe eſt eſſe aliquid unũ, & perpetuum primum mouens. Oſtenſum eſt enim, quoniã neceſſe eſt ſemper motum eſſe,& continuum eſſe. & nãque quod ſemper,continuum. quod autem conſequenter. non eſt continuum. At uero ſi continuus,unus eſt. uuus autem,ſi ab uno mouente, & unius, quod mouetur. ſi enim quoddam aliud & aliud mouebit,non continuus totus motus,ſed conſequenter. Igitur ex his ſciet utiq; aliquis eſſe aliquod primum mouens immobile.*

H

Concludit ex prędictis, ꝙ neceſſe eſt eſſe aliquid vnum primum mouẽs & perpetuum. Et quamuis hoc ex ſuperioribus ſufficienter probatum videatur, poſſet tamen aliquis calumnioſe dicere, ꝙ cauſa continuitatis generationis eſt aliquod primum mouẽs ſeipſum perpetuum:ſed motor illius mouentis ſeipſum non eſt perpetuum & vnum:ſed mouetur à diuerſis mouen-

E tibus,quorum quædam generantur & quædã corrumpuntur. Sed hoc intendit excludere: quia,ſi motus eſt perpetuus, vtſupra probauerat, neceſſe eſt quòd motus primi mouẽtis ſeipſum, quod ponitur cauſa totius perpetuitatis motus,ſit ſempiternus & cõtinuus. Si.n. nõ eſſet cõtinuus,nõ eſſet ſempiternus, ſed qđ conſequenter eſt non eſt continuum. Ad hoc autem ꝙ motus ſit continuus,neceſſe eſt quòd ſit vnus: ad hoc vero quòd ſit vnus, neceſſe eſt quòd ſit ab vno mouẽte, & vnius mobilis. Si vero ſit aliud & aliud mouens, nõ erit totus motus continuus,ſed conſequenter ſe habẽs. Neceſſe eſt ergo omnino quòd primum mouens ſit vnum & perpetuum. Mouens autem immobile,quod mouetur per accidens,non eſt perpetuum, vt ſupra dictum eſt. Relinquitur ergo, ꝙ primũ mouens ſit omnino immobile & per ſe.& per accidens.

F

LECTIO XIII.

Primum mouens eſſe immobile,primumq; motum perpetuum,multipliciter inſinuatur ex mouentium ratione.

Et rurſus,ſi ad eorum principia quæ mouẽt reſpexerit. ARGY. *eſſe igitur quædam eorum quæ ſunt,quæ aliquando mouentur,aliquando quieſcunt, luce clarius extat. Atq; per hoc ipſum iam patuit,nec uniuerſa moueri, nec uniuerſa quieſcere:nec alia ſemper quieſcere,alia ſemper moueri ea nãq; quæ potentiam habent, ut interdum moueantur, interdum quieſcant,ueras haſce ſententias eſſe demonſtrant.*

ET iterum conſyderrans principia mouentiũ. Eſſe quidem igitur quædam eorum quæ ſunt,quæ aliquando quidem mouentur,aliquando autem quieſcunt, manifeſtum eſt. Et propterr hoc manifeſtum factum eſt, quoniam neque T.c.50.

G *omnia mouentur,neq; omnia quieſcunt,neq; alia ſemper mouentur,& alia ſemper quieſcunt. Quæ nãque ſunt utrobiq; & potentiam ſunt habentia huiuſmodi, quod eſt aliquando quidẽ moueri,aliquando uero quieſcere,demonſtrant de his.*

Poſtquam Philoſophus oſtendit ꝙ primũ mouens eſt perpetuum, & omnino immobile,rõne ſumpta ex perpetuitate generationis & corruptionis animalium, quæ mouent ſeipſa, hic intendit idem oſtendere,rõne ſumpta ex principiis mouentibus. Et circa hoc tria facit. Primo cõmemorat ea quæ dicta ſunt a principio huius tractatus, ſecundo ex præmiſsis accipit rationẽ ad propoſitum: ibi {Ex quibus eſt ſcire.} Tertio concludit ſolutionem cuiuſdam dubitationis ſupra motæ. T.52. Tertia.53.
ibi {Manifeſtum igitur factũ eſt ex dictis.} Circa primum tria reſumit. Primo deſtructionem quarundã improbabilium poſitionum:& dicit,ꝙ non ſolũ ex præmiſsis poteſt aliquis ſcire, ꝙ eſt aliquod primũ mouẽs immobile, ſed etiam per conſiderationẽ principiorũ motus. Et ſicut ſupra dictum eſt,manifeſtũ eſt ad ſenſum, ꝙ in rebus naturalibus inueniuntur quædã, quæ aliquando mouentur,& aliquãdo quieſcunt & ex hoc manifeſtatũ eſt ſupra,ꝙ nulla trium poſitionũ eſt vera. neque illa,quæ dicit,ꝙ omnia mouẽtur ſemper. neque illa quæ dicit ꝙ oĩa quieſcunt ſemper: neque illa, quæ dicit ꝙ illa quæ quieſcũt,quieſcunt ſemper, & illa quæ mouentur,mouentur ſemper. Huius enim rei veritatẽ demonſtrant illa quæ ſub vtroq; inueniuntur. ſ. motu & quiete,dum habent potentiã, vt quandoq; moueantur,& quandoq; quieſcant. Secundo ibi.

Cùm autem talia cunctis ſint manifeſta, oſtendere uolumus & utranq; duorũ naturam,eſſe inquam, & quæ ſemper ARGY.

per ſunt immobilia, & quæ ſemper mouentur. atque ad idipſum proficiſcentes, poſito hoc, omne quod mouetur ab aliquo moueri: idq́; aut immobile eſſe aut moueri, uel à ſeipſo, uel ab alio ſemper: ad hoc ſumendum tandem proceſsimus. eorum (inquam) quæ mouentur, principium eſſe. ſubeuntium quidem motum id, quod ipſum ſeipſum mouet: omniũ autem id quod immobile eſt. Cernimus autem, atq; admodum clare, res eſſe tales: quæ quidem ſeipſas mouent, quale eſt animantium, ac animalium genus.

Quoniam autem huiuſmodi manifeſta ſunt: uolumus autem demonſtrare & duorum utranq; naturam, quoniã ſunt alia quidem ſemper immobilia, alia autem quæ ſemper mouentur; procedentes autem in hoc, & proponentes, omne quod mouetur ab aliquo moueri: & hoc eſſe aut immobile, aut quod mouetur: & quod mouetur, aut à ſeipſo, aut ab alio ſemper, deueniemus in hoc accipere, quoniam eorum, quæ mouentur, eſt principium. eorum quidem, quæ mouentur, quod ipſum ſeipſum mouet: omnium autem, immobile. uidemus.n. & manifeſte eſſe eiuſcemodi quæ mouent ipſa ſe ipſa, ut animatorum & animalium genus.

Commemorat proceſſum ſupra habitum ad inueſtigandũ primum motorem immobilem: & dicit, ꝙ, quia iſta, quæ quandoq; mouentur, & quandoq; quieſcunt, ſunt omnibus manifeſta: ne iterum aliquis ſequeretur quartam poſitionem, ponentẽ omnia entia eſſe huiuſmodi, vt quandoq; moueantur & quandoq; quieſcant, volumus demonſtrare duplicem naturam diuerſam: oſtendentes, ſ. ꝙ quædam ſunt, quæ ſemper ſunt immobilia: & iterum ꝙ quædã ſunt, quæ ſemper mouentur. Et circa hoc procedentes propoſuimus primo, ꝙ omne quod mouetur, mouetur ab aliquo: & ꝙ C neceſſe eſt hoc à quo aliquid mouetur, aut eſſe immobile, aut moueri: & ſi mouetur, aut à ſeipſo, aut ab alio: &, cùm non ſit procedere in infinitum, vt ab alio moueatur: oportet deuenire ad hoc, ꝙ ſit quoddam primnm principium mouens, ita quidem, ꝙ in genere eorum, qnæ mouentur, eſt primum principium, ꝙ mouet ſeipſum: ſed vlterius ſimpliciter inter omnia primum principium eſt, quod eſt immobile. Nec debe reputari inconueniens, ꝙ aliquid moueat ſeipſum: quia videmus manifeſte eſſe multa talia in genere animatorum & animalium. Tertio ibi.

ARGY. *Hæc igitur & opinionem nobis præbebant, ne fortaſſe contingat motum omnino non eſſe deinde oriri: quia in ipſis id accidere cernimus. nam prius immobilia ſunt, ut uidetur, deinde mouentur. Hoc autem nos ſumamus oportet, uno, inquam, hæc ſeipſa motu ciere, atq; illo non proprie,* D *quippe cùm non in ipſis eius ſit cauſa, ſed inſunt animalibus naturales alij motus, quibus ipſa non per ſeipſa mouentur, ut accretio, decretio, & reſpiratio, quibus, ut patet, animalium unumquodq; mouetur, cùm quieſcit, & non mouetur eo motu, quo ipſum ſeipſum ciet. Atq; horum cauſa eſt continens ipſum, & eorum multa, quæ corpus ingrediuntur, ut nonnullorum ipſum alimentum. cùm enim digeritur, dormiunt: cùm diſgregatur, expergiſcuntur, & ſeipſa mouent, ac ipſum primum principium eſt externum. Iccirco nõ ſemper continue à ſeipſis mouentur. aliud eſt enim id quod mouet ipſum: ſubiens motum atq; mutationem ad unumquodq; eorum, quæ i ſeipſa motu cient. In uniuerſis autem his, id quod primo mouet, et quod eſt cauſa ut ipſa ſeipſa moueant, à ſeipſo mouetur: per accidens tamen. Corpus enim mutat* A *locum, ut patet: quare & id, quod in corpore eſt, & motione uectis ſeipſum mouet.*

Hæc autem & opinionem præbebant, ne forte contingat motum fieri, cùm non ſit omnino propter id, quod in his uidemus hoc contingere. immobilia.n. cùm ſint aliquando, mouentur iterum, ſicut uidetur. Hoc autem oportet accipere, quoniam ſecundum unũ motum ipſa mouent, & quod ſecundum hunc non proprie. Non enim ex ſeipſo eſt cauſa, ſed inſunt alij motus natura animalibus, ſecundum quos nõ mouentur per ſeipſa, ut augmentum, & decrementum, & reſpiratio: quibus mouetur animalium unumquodq; quieſcens, cùm non mouetur à ſeipſo motum. Horum autem cauſa, continens & multa intrantium. ut quorundam alimentũ. dum coquitur enim dormiunt: diſgregato autem, ſurgunt & mouent ſeipſa, cùm primum principium extra ſit. unde B *non ſemper mouentur continue à ſeipſis. aliud enim eſt mouens ipſum, quod mouetur, & mutans ad unumquodq; mouentium ſeipſa. In omnibus autem his mouetur primũ mouens, & cauſa ipſum ſeipſum mouendi à ſeipſo, ſecundum accidens tamen. mutat enim locum corpus: quare & quod in corpore exiſtens, & neceſſario mouens ſeipſum.*

T. c. 52.

Commemorat quandam obiectionem ſupra poſitam & ſolutam. Cùm.n. probaſſet motus perpetuitatẽ, poſuit obiectionem in cõtrarium ex rebus animatis, quæ, cùm prius quieuerunt incipiunt quandoq; moueri. Et hoc eſt quod hic dicit, ꝙ iſta animata, quæ mouent ſeipſa, videbantur opinionem inducere, ꝙ cõtingit in toto vniuerſo motum fieri cùm prius non fuerit, propter hoc, ꝙ videmus in eis hoc contingere, ꝙ, cùm prius non mouerentur, incipiunt quandoq; moueri. Et ad huiuſmodi ſolutionem oportet hic accipere, ꝙ animalia mouent ſeipſa ſm̃ vnum motum, ſ. ſm̃ motum localem. Hic enim ſolus motus inuenitur in animalibus appetitui ſubiectus. & tamẽ nec ſm̃ hunc motũ proprie aĩalia ſeipſa mouentur, ita. ſ. ꝙ hmõi motus alia cauſa non præexiſtat. Non.n. aĩali ex ſeipſo eſt prima cauſa, ꝙ localiter moueatur, ſed præcedũt alij motus, non voluntarij, ſed naturales, vel ab interiori, vel ab exteriori, ſm̃ quos aĩalia non mouent ſeipſa. ſicut patet de motu augmenti, & decrementi, & reſpirationis, ſm̃ quos motus aĩalia mouentur: quãuis quieſcant ſm̃ motum localem, quo mouentur à ſeipſis. Horum autem motuum naturalium cauſa eſt, vel continens extrinſecum, ſ. cœlum, & aer, à quo immutantur corpora animalium exterius: vel aliquid intrans corpora animalium. ſicut aer intrat per reſpirationem, & alimentum intrat per comeſtionẽ & potum. & ex huiuſmodi tranſmutationibus ſiue ab interiori, ſiue ab exteriori cauſatis, contingit ꝙ animalia quandoq; incipiunt moueri, cùm prius non mouerentur. ſicut patet ex tranſmutatione, quæ eſt circa alimentum: quia, dũ decoquitur alimentum, propter vapores reſolutos animalia dormiunt. ſed, quando alimentum eſt iam digeſtum & diſſolutum vaporibus reſidentibus, euigilant animalia, & ſurgunt, & mouent ſeipſa motu locali: cùm tamen primum principium motionis ſit aliquod extrinſecum à natura animalis, quod mouet ipſum. Et inde eſt, ꝙ animalia non ſemper mouentur à ſeipſis. quia reſpectu vniuſcuiuſq; animalis mouentis ſeipſum inuenitur aliud aliquod prius mouẽs, quod mouetur & mouet. ſi enim eſſet omnino immobile, ſemp eodem modo ſe haberet in mouẽdo: & ita motus ani-

malis eſſet ſempiternus. ſed, quia hoc mouens extra-
neum, quod mouet animalia, etiam ipſum mouetur,
non ſemper eodem modo mouet. Vnde neq; anima-
lia eodem modo mouet ſeipſa: quia in his omnibus pri
mum mouens, quod eſt cauſa aĩalis mouẽdi ſeipſum,
ſicut anima, ſic mouet ꝙ mouetur, non quidem per
ſe, ſed per accidens: quia corpus mutatur ſm locum.
mutato autem corpore, mutatur & id, quod in corpo
re exiſtit per accidens, ſcilicet anima. & ſic ex neceſsi-
tate mutatur totum mouens ſeipſum, vt non ſit in ea-
dem diſpoſitione mouendi. Deinde cum dicit.

ARGV. *Ex quibus credi poteſt, impoſsibile eſſe. ſiquid immobile quidem eſt, mouet autem & ipſum ſubiens per accidens motum, id continuo motu mouere. Quare, ſi neceſſe eſt continue motum eſſe, ſit aliquid oportet primum mouens immobile, neq; per accidens ſubiens motum, ſi oportet in hiſce, quæ ſunt, inceſſabilem quendã eſſe motũ, & immortalẽ, ut diximus, atq; ipſum quod eſt in ſeipſo, ac in eodem perſiſtere. Manente nanq; principio, & uniuerſum ipſum maneat neceſſe eſt quippe, cùm ad principium ipſum continuum ſit.*

T.c.52. *Ex quibus eſt ſcire, quia, ſi aliquid eſt immobilium quidem, mouentium autem, & ipſorum, quæ ſecundum accidẽs mouentur, impoſsibile eſt continuo motu mouere. Quare, ſi neceſſe eſt quidem continue eſſe motum, eſſe oportet aliquid primum mouens immobile, & non ſecundum accidens, ſi debet, ſicut diximus, in iis, quæ ſunt, eſſe ineſſabilis quidam, & immortalis motus, & manere ens in ſeipſo ipſum, & in eodem. Principio enim manente neceſſe & omne manere, quod continuum eſt ad principium.*

T.53. infra Ex premiſsis oſtendit propoſitum. & primo, quod
primum mouens ſit immobile, ſecũdo, ꝙ primus mo
tus ſit ſempiternus, ibi {At vero ſi aliquid eſt.} Circa
primum duo facit. Primo oſtendit propoſitum, ſecun
do excludit quãdam obiectionem ibi {Non eſt idem
moueri ſm accidens.} Dicit ergo primo, ꝙ ex premiſ
ſis poſſumus ſcire, ꝙ, ſi aliquod primum eſt mouẽs im-
mobile, quod tñ mouetur ſm accidens, non poteſt fa-
cere continuum motum, & ſempiternum. iſta.n. cauſa
eſt aſsignata, quare aĩalium aĩæ non mouentur ſem-
per: quia mouentur per accidens. Sed oſtenſum eſt ſu
pra, ꝙ neceſſe eſt motũ vniuerſi eſſe continuũ & ſem-
piternũ: ergo neceſſe eſt primã cauſam mouentẽ in to-
to vniuerſo eſſe immobilẽ, ita ꝙ nec etiam ſm accidẽs
moueatur. Sed, ſicut ſupra dictũ eſt, in rebus naturali-
bus inueniri debet quidã motus immortalis & inceſſa
bilis: & ꝙ totũ ens.i. diſpoſitio huius vniuerſi, maneat
in ſua diſpoſitione, & in eodẽ ſtatu. Ex ĩmobilitate.n.
principij, quod ponitur manere ĩmobile, ſequitur, ꝙ
totũ vniuerſum habeat quandã permanentiam ſempi
ternam, ſm quod continuatur primo principio immo
bili recipiendo influentiam ab ipſo. Seundo ibi.

ARGV. *Non eſt autem idem per accidens à ſeipſo moueri, atq; ab alio. Hoc enim nonnullis etiam, quæ ſunt in cœlo principiis ineſt, quæ lationibus pluribus feruntur: alterum autem corruptibilibus ſolum competit.*

Non eſt autem idem moueri ſecundum accidens a ſeipſo, & ab altero. ab altero enim ineſt & eorum quæ ſunt in cœlo quibuſdam principijs, quæcunq; ſecundum plures feruntur motus: alterum autem corruptibilibus ſolum.

Excludit quandam obiectionem. Dixerat.n. ꝙ, ſi
aliquod mouens mouetur per accidens, nõ mouet mo
E tu ſempiterno. hoc autem videtur habere inſtantiam.
quia ſm eius poſitionem motus inferior orbium, pu-
ta Solis, & Lunæ & aliorum planetarum, ſunt ſempiter
ni: & tñ motores eorũ videntur moueri per accidens,
ſi ſequamur ea quæ ſuperius dixit. ea.ñ. rõne dixit ani-
mam animalis per accidens moueri, quia corpus ani-
malis mouetur quodã alio motu ab exteriori in prin-
cipio, quod non eſt ab anima. Similiter aũt apparet, ꝙ
orbis Solis mouet quodã alio motu, quaſi delatus ex
motu primi orbis, ſm ꝙ reuoluitur ab oriente in occi
dente: iſto aũt motu non mouetur à proprio motore,
ſed econuerſo ab occidẽte in oriente. Hanc ergo obie
ctionem excludit dicens, ꝙ moueri ſm accñs poteſt at
tribui alicui ſm ſeipſum, vel ſm alterum. & hnc nõ eſt
idem. Motoribus igitur orbium planetarum attribui
põt moueri per accñs: non ita ꝙ per accidens mouean
F tur, ſed ita ꝙ orbes ab eis moti, per accidens mouen-
tur, delati ex motu ſuperioris orbis. Et hoc eſt quod di
cit, ꝙ moueri per accidẽs {ab altero}, i. rõne alterius,
ineſt quibuſdam principiis cœleſtium motuum, quan
tum ad motores orbiũ, qui mouentur pluribus moti-
bus, ſ. motu proprio, & motu ſuperioris orbis. {Sed al
terum}, ſ. moueri per accidens ſm ſeipſum inuenitur
ſolum in corruptibilibus, ſicut in aĩalibus aĩalium. Et
huius diuerſitatis rõ eſt: quia motores ſuperiorũ orbiũ
non conſtituuntur in ſuo eſſe ex ſua vnione ad corpo
ra, & eorũ connexio eſt inuariabilis: & ideo, quamuis
corpora orbiũ moueantur: ipſi non mouentur per ac-
cidens. Sed animæ, quæ mouent aĩalia, conſtituuntur
in ſuo eſſe ſm vnionẽ ad corpora, & variabiliter eis cõ
nectuntur, & ideo ſm tranſmutationẽ corporum, ipſe
ẽt aĩæ dñr per accidens mutari. Deinde cùm dicit.

G *At uero, ſi ſit quippiam ſemper tale, mouens quidem aliquid, immobile autem ſemper manens, atq; perpetuũ, & id ſanè, quod ab ipſo primũ mouetur, perpetuũ eſſe neceſſe eſt.* ARGV.

At uero, ſi aliquod eſt ſemper huiuſmodi, mouens quidẽ, immobile autem & ipſum perpetuum, neceſſe eſt primum, quod mouetur ab hoc, perpetuum eſſe. T.c.53.

Probat ꝙ primus motus eſt ſempiternus. Et hoc
duabus rõnibus: quarum prima dependet ex præmiſ-
ſis, & talis eſt, Motus, qui nõ eſt ſemper, inuenitur eſſe
à motore, qui mouetur per ſe vel per accidens, vt ex
prædictis patet: cùm ergo primum mouens ſit immo-
bile & perpetuũ, ita ꝙ nec per ſe, nec per accidens mo
uetur: neceſſe eſt, ꝙ primũ mobile, quod mouetur ab
hoc motore penitus immobili ꝑpetuo moueatur. Eſt
aũt attendendum, ꝙ ſupra probauit immobilitatẽ pri
H mi motoris per perpetuitatẽ motus ſupra oſtenſam.
hic aũt econuerſo, per immobilitatem primi motoris
probat perpetuitatem motus. eſſet autem probatio ſua
circularis, ſi de eodem motu intelligeret. Vnde dicen-
dum eſt, ꝙ ſupra probauit immobilitatem primi mo-
toris ex ꝑpetuitate motus in cõi: vnde dixit, ꝙ {in his
quæ ſunt eſt inceſſabilis quidẽ & immortalis motus.}
Hic autem per immobilitatem primi motoris probat
perpetuitatem primi motus. ex quo manifeſtũ eſt fal-
ſum eſſe quod Commenta. dicit, quod ſupra in princi
pio huius Octaui, probauit motum primum eſſe per-
petuum. Secundam rationem ponit ibi.

Hoc autem uel ex eo patere, poteſt, quia ſecus non eſſet cæteris in rebus generatio, corruptioúe, atq; mutatio, niſi quippiam moueret ſubiens motum. Id enim, quod immobile eſt, eodem ARGV.

eſt, eodem ac uno motu profecto modoq́; ſemper eodem mouebit, cum nullo pacto mutetur ipſum ad id, quod motu cietur, At id quod mouetur ab eo quod motu quidem cietur, mouetur iam ab eo quod eſt immobile, quoniã aliter ad res, atq; aliter ſeſe habet, non eiuſdem erit cauſa motus. Sed quoniam contrariis in locis eſt atque formis, contrario modo quãque cæterarum rerum motu diſponet. Atq; interdum quieſcentem, interdum ſubeuntem motum præbebit.

Hoc autem eſt manifeſtum quidem, ex eo q́ non eſt poſſibile aliter eſſe generationem, & corruptionem, & mutationem aliis, niſi aliquid moueat, quod mouetur. Immobile quidem .n. eundem ſemper mouebit eodem modo, & unum motum, uelut nihil ipſum mutãs ad id quod mouetur. Quod autem mouetur ab eo quod mouetur quidem, moto autem ab immobili, id propter id quod aliter & aliter ſe habet ad res, non eiuſdẽ motus erit cauſa: ſed pp id, qđ in contrariis locis B *aut ſpeciebus ſunt, cõtrariæ exhibebit motũ unũ quodq; aliorũ, et aliquando quidem quieſcens, aliquando autẽ motum.*

Secũda ratio. Quę ſumitur ex perpetuitate generationis, & dicit, ꝙ primũ motũ eſſe perpetuum eſt manifeſtum etiam ex eo, quod non eſt poſsibile aliter eſſe generationem & corruptionem, & huiuſmodi mutationes non temporales, niſi ſit aliquid quod moueat & moueatur. Qđ .n. omnis mutatio ſit ab aliquo motore, iã ſupra oſtenſum eſt. oportet ergo generationem, & corruptionem, & huiuſmodi mutationes eſſe ab aliquo motore. nõ aũt poſſunt eſſe immediate à motore immobili: quia immobile ſemper mouebit eundem motum, & eodẽ modo, quia nõ mutabiť eius diſpoſitio & habitudo ad mobile. Manente aũt eadẽ habitudine motoris ad mobile ſemp manet idẽ motus. non aũt gñatio, & corruptio ſemper eodẽ mõ ſunt, ſed qñq; aliquid gñať, qñq; corrumpiť, nõ ergo ſunt immediate à motore immobili, C ſed à motore mobili. quod aũt moueť à motore moto, quod tñ moueť à motore immobili, in alternatione diuerſorum motuum põt habeř perpetuitatẽ: quia pp id qđ mouẽs mobile aliter & aliter ſe hẽt ad res motas, nõ cãbit eundẽ motũ ſp, ſed magis diuerſum pp, id qđ in diuerſis locis moueť, ſi moueať motu locali: vel diuerſis ſpeciebus ſi moueať motu alterationis & cãbit contrariũ motũ in aliis, & faciet qñq, quieſcere qñq; autẽ moueri. Dicit aũt {cõtrariis locis aut ſpeciebus} quia nõdũ eſt probatum, qua ſpecie motus primũ mobile moueať, ſed hoc infra inquiret. ſic igitur inquantum mouetur eſt cauſa diuerſitatis motuum: inquantũ vero mouetur à motore immobili, eſt cauſa perpetuitatis in hac mutationum diuerſitate. ipſa ergo perpetuitas gñationis dicit primũ motũ eſſe perpetuũ, & à mo- D tore immobili moueri. Eſt aũt ſciendũ, ꝙ hę rõnes, quibus Ariſt. probare nititur primũ motũ eſſe perpetuũ, non ex neceſsitate concludunt. poteſt .n. contingere abſq; omni mutatione primi motoris, ꝙ non ſemper moueat, ſicut ſupra oſtenſum eſt in principio huius Octaui. Deinde cùm dicit.

Perſpicuum igitur iam euaſit, ex hiſce quæ diximus. & id quod initio dubitabamus, cur nam non uniuerſa aut quieſcunt, aut mouentur, aut alia ſemper mouentur, alia ſempes quieſcunt, ſed quædam interdum mouentur, interdum quieſcunt, Huius .n. cauſa ultro ſeſe offerre uidetur. quædam .n. ab immobili ſempiterno mouentur: quocirca ſemper mouentur. quædã ab eo quod mouetur atq; mutatur. quare et ipſa mutẽtur neceſſe eſt. Id aũt, quod eſt immobile, cum ſimplici- A *ter eodemq́; modo, ac in eodẽ ſemper permaneat, uno motu ſimpliciq́; mouebit.*

Manifeſtum igitur factum eſt ex dictis, & quod in principio dubitauimus, cur igitur non omnia aut quieſcunt, aut mouentur: aut alia ſemper quidem mouentur, alia uero ſemper quieſcunt, ſed quædam aliqñ quidẽ, aliqñ non. Huius .n. cauſa manifeſta nunc eſt quoniam alia quidem ab immobili mouentur perpetuo: unde ſemper mutantur, alia uero ab eo quod mouetur & mutatur: quare & ipſa neceſſarium eſt mutari. Immobile autem, ſicut dictum eſt, ſic ſimpliciter & ſimiliter & in eodẽ permanens, unũ & ſimplicẽ mouebit motũ.

Infert quandam concluſionẽ, quã ſupra dimiſerat inſolutam. ſ. quare quædam mouent ſemper, & quædam non mouẽt ſemp, & dicit, ꝙ cauſa huiuſmodi manifeſta eſt ex præmiſsis. Quæ .n. mouentur à motore im- B mobili, & perpetuo moueń & ſemper, quæ aũt mouentur, & motore mutato, non ſemper mouentur: quia immobile, vt prius dictum eſt, cùm ſimpliciter & ſimiliter & in eadem diſpoſitione maneat, mouebit vnum motum & ſimplicem. Lec. 5. & ſexta per totum.

LECTIO XIIII.

Motum Localem cæteris motibus priorem eſſe probatur.

ARGY. *Atqui ſi principium etiam aliud conſyderationis fecerimus, de hiſce magis patebit. Eſt enim conſyderandum ſi poſſit aliquis continuus motus eſſe necne. & ſi poſsit, quiſnam hic ſit, & quiſnam motuum primus ſit. Etenim, ſi motũ quidem ſemper eſſe neceſſe eſt, primus autem hic atq; continuus eſt, patet id quod primum mouet, hoc ſanè motu mouere, quem unũ & eundem & continuũ ac primũ eſſe neceſſe eſt.*

C *AT uero aliud facientibus principium magis erit de iis manifeſtum. Conſyderandum .n. eſt, utrum aliquem motum contingit eſſe continuum, aut non: & ſi contingit, quis hic, et quis primus eſt motuum. Manifeſtum autem, q́ ſi neceſſarium eſt ſemper motum eſſe, primus autem hic, & continuus eſt, quia primum mouens mouet ipſum motũ: neceſſariũ eſt unũ & eundẽ eſſe, & cõtinuũ & primum.* T. c. 54.

Poſtquam Philoſophus oſtendit ꝙ primũ mouens eſt immobile, & primus motus eſt perpetuus, hic incipit oſtendere quis ſit primus motus, & quale ſit primũ mouens, Et diuiditur in partes duas. In prima oſtendit quis ſit primus motus, in ſecunda quale ſit primũ mouens: ibi {Quod autẽ hic neceſſe eſt.} Circa primũ duo facit. Primo dicit de quo eſt intentio, ſecundo exequitur propoſitum: ibi {Tribus .n. exiſtentibus.} Dicit ergo primo, ꝙ ad hoc ꝙ præmiſſa certius conſyderẽtur, T. 58. T. 55. D oportet ab aliquo principio incipere, vt, ſ. conſyderemus, vtrum ſit aliquis motus, quem contingat eſſe in infinitum continuum. Et, ſi contingat aliquem motũ talem eſſe, quis eſt hic, & quis etiam primus motuum. Et ne aliquis putaret alium eſſe, quẽ contingit eſſe continuum, & qui eſt primus: ad hoc excludendũ ſubiungit, manifeſtum eſſe ꝙ, cùm neceſſarium ſit motũ ſemper eſſe, & ꝙ primus eſt in ſempiternum continuus, propter hoc ꝙ cauſatur à primo mouente immobili: neceſſe eſt ꝙ ſit vnus & idem motus, quem contingit eſſe in ſempiternum continuum, & qui eſt primus.

Secundo ibi.

ARGY. *Cùm ita tres ſint motus, in magnitudine, in affectu, atq; in loco, quem quidem lationem conſueuimus appellare, hũc primum motuum eſſe neceſſe eſt. Fieri nãque non poteſt, ut*

accretio ſit, niſi alteratio antecedat. Etenim id quod incrementa ſuſcipit, tum ſimili, tum diſsimili creſcit. Contrarium nãque, contrary nutrimentũ dicitur eſſe. Additur autem alimentũ omne, cũ ſit ſimile ſimili. ſit igitur alteratio, neceſſe eſt ea mutatio quæ ad contraria proficiſcitur. At uero, ſi alteratur, ſi id oportet quod alterat, & ex potentia calido, calidũ actu facit. Patet autem id, quod mouet, non ſeſe habere ſimili modo: ſed interdum eſſe propinquius ei quod alteratur, interdum remotius ab eodem. at hæc, abſq; latione nequeunt eſſe. Si igitur ſemper motũ eſſe neceſſe eſt, & latio ſit ſemper motuum prima neceſſe eſt. Quod, ſi lationis alia prior, alia poſterior eſt, prior nimirũ omnes antecedat neceſſe eſt.

T.c.55. *Tribus autem exiſtentibus motibus, alio quidem ſecundum magnitudinem, & alio ſecundum paſsionem, & quodã ſecundum locum, quem uocamus loci mutationem, hunc neceſſarium eſt primum eſſe. Impoſsibile.n. eſt augmentum eſ-* B *ſe alteratione non præexiſtente. Quod.n. augmentatur eſt quidem tanquam ſimili augmentetur, eſt autẽ tanquam diſsimili. contrarium.n. alimentum dicitur contrario. Addicitur autem omne factum ſimile ſimili. Neceſſe eſt igitur alterationem in contraria eſſe mutationem. At uero, ſi alterabitur, indigebit eſſe alterans, & agens ex potentia calido actu calidum. Manifeſtum igitur, quod mouens non ſimiliter ſe habet, ſed aliquando quidem propius, aliquando autem longius ei quod alteratur, hæc autem ſine loci mutatione non contingit eſſe. Si ergo neceſſe eſt ſemper motum eſſe, neceſſe eſt et loci mutationẽ ſemper eſſe primã motuũ. & in loci mutatione, ſi eſt alia quidẽ prima, alia uero poſterior prima.*

Oſtendit propoſitũ. & primo per rationes, ſecundo
Tertia rõ. per antiquorum dicta: ibi {Quod aũt ſm locũ mutatio.} C Circa primum duo facit. Primo oſtendit quod motus localis eſt primus, ſecundo quis motus localis: ibi
T.77. {Quæ autem loci mutatio.} Primum oſtendit tripliciter.
Secunda 61. Primo quidem per proprietates motuũ, ſecundo per diſtinctionem prioris, & poſterioris. ibi {Amplius
T.56. & hic conſyderantibus. Tertio per ordinẽ mobilium
T.60. ibi {Maxime autem manifeſtum eſt.} Circa primum ponit duas rõnes: circa quarum primã ſic procedit. Primo.n. proponit quod intendit: & dicit, quod cùm ſint tres ſpecies motus, vnus quidem, qui eſt ſm quantitatem, qui vocatur augmentum, & diminutio: alius aũt, qui eſt ſm paſsibilẽ qualitatẽ, & vocaẽ alteratio: tertius aũt, qui eſt ſm locũ, & vocaẽ loci mutatio: neceſſe eſt quod iſte ſit primus inter oẽs, Et hoc pbat ſic. quia impoſsibile eſt quod augmentũ ſit primus motus. augmentum.n. eſſe non poteſt, niſi alteratio præexiſtat: quia illud, quo D aliquid augmentatur, eſt quodammodo diſsimile, & quodammodo ſimile Quod.n. ſit diſsimile, patet, quia illud, quo aliquid augmentatur, eſt alimẽtum, quod eſt in principio contrarium ei qđ nutriẽ, propter diuerſitatem diſpoſitionis. ſed, qñ iã addiẽ, vt augmentũ faciat, neceſſe eſt quod ſit ſimile, de diſsimilitudine aũt nõ tranſiẽ ad ſimilitudinẽ, niſi per alterationẽ. neceſſe eſt ergo, quod ante augmẽtũ præcedat alteratio, per quam alimentũ de vna contraria diſpoſitione muteẽ in aliã, Secundo vero oñdit, quod ante oẽm alterationẽ præcedat motus localis: quia, ſi aliquid alteraẽ, neceſſe eſt quod ſit aliquid alterans, qđ potentia calidum, faciat eſſe actu calidum. ſi autẽ hoc alterans ſemper eſſet eodem mõ propinquũ in eadẽ diſtantia ad alteratum, nõ magis faceret calidũ nũc ꝙ prius. Manifeſtum eſt ergo quod mouens in altera-

A tione non ſimiliter diſtat ab eo quod alteraẽ, ſed aliqñ eſt propinquius, aliqñ remotius: quod non põt contingere ſine loci mutatione. Si ergo neceſſe eſt motũ ſemper eſſe, neceſſe eſt loci mutationẽ ſemper eſſe, cum ſit prima motuum. Et ſi inter loci mutationes vna eſt prior alia, neceſſe eſt (ſi præmiſſa ſunt vera) quod prima ſit ſempiterna. Secundam rationem ponit ibi.

Præterea denſitas raritasq; principiũ oĩum affectuũ eſt. ARGV. *Etenim graue ac leue, molle, & durum, calidum deniq; frigidumq;, denſitates quædam ac raritates eſſe uidentur. Denſitas aut raritasq; congregatio eſt, ac ſegregatio, quibus, ut inquiunt, ſubſtantiæ generãtur ac corrumpuntur. at ea quæ cõgregãtur ac ſegregãtur, loco mutẽtur neceſſe eſt. At uero magnitudo ẽt eius loco mutatur, qđ accreſcit atq; decreſcit.*

Amplius aũt oĩum paſsionum principium, denſitas, & B *raritas. Et graue nãque & leue, & molle & durum, & calidum & frigidum, denſitates uidentur eſſe et raritates quædam. Denſitas aũt, & raritas congregatio & diſgregatio ſunt, ſecundum quas generatio, & corruptio dicitur ſubſtantiarum. Quæ aũt congregantur & diſgregantur, neceſſe eſt ſecundũ locũ mutari. At uero, & eius quod augmentatur & diminuitur, mutatur ſecundum locum magnitudo.*

Quæ talis eſt. Alteratio, ſicut in Septimo probatum eſt, fit ſm paſsiones vel paſsibiles qualitates: inter quas Secũda rõ. ſm antiquorũ opinionẽ principiũ eſſe videẽ denſitas & raritas: quia & graue & leue, & molle & durũ & calidũ & frigidũ, videnẽ conſequi rarũ & dẽſum, & ſm ea diſtingui. In elementis.n. denſa quidẽ inueniũnẽ grauia, & frigida, rara vero, calida & leuia. Et hoc quidem aliqñ verũ eſt, ſi in paſsibilibus ordo attendaẽ ſm pro- C pinquitatẽ ad materiale principiũ. nã rarũ & denſum videnẽ maxime ad materiã ptinere, ut patet ex iis quæ in Quarto ſunt dicta. Denſitas autem & raritas viden T.64. tur eſſe, quædam congregatio & diſgregatio, ſm quas, ſ. congregationem & diſgregationẽ antiqui Philoſophi ponebant tam gñationẽ ꝙ corruptionẽ ſubſtantiarum. Qua quidẽ opinione nunc vtiẽ, vt probabili, antequam veritatẽ generationis, & corruptionis oſtendat in libro de Generatione. Illa aũt, quæ congreganẽ & diſgregantur, ex hoc ipſo ſm locũ mutari videnẽ. Loci ergo mutatio principiũ eſt alterationis. Sed attẽdendũ quod congregatio, & diſgregatio corporum exiſtentium in actu, ad motum localem pertinent, congregatio vero & diſgregatio ſecundum quod eadẽ materia cõtinetur ſub magnis vel paruis dimenſionibus, non pertinet ad motum localem, ſed ad motum alterationis. Et ſecun- D dum hoc Ari. ſupra in Quarto aſsignauit rationem rari, & denſi. ſed hic loquitur ſecundum quod erat probabile ex opinione aliorum Philoſophorum. Sicut autem motus localis requiritur ad alterationem ita etiam requiritur ad augmentum, neceſſe eſt enim, quod eius quod augetur & decreſcit magnitudo mutetur ſecundum locum: quia quod augetur, excreſcit in maiorem locum quod autem decreſcit in minorem contrahitur. Sic ergo patet, quod motus localis eſt naturaliter prior & alteratione, & augmento. Secundo ibi.

Inſuper & hinc ſi animaduertamus, lationem primum ARGV. *motum eſſe patebit. Primum.n. ipſum, ut in aliis, ſic & in motu multipliciter dici poteſt. Dicitur aũt prius, & id quo ſublato cætera tollũtur, ipſum aũt aliis ſublatis, eſt. Et id qđ tẽpore præcedit, Et id deniq;, quod ſubſtantia præſtat.*

Amplius

Amplius & hinc cõſyderãtibus erit manifeſtũ, ꝙ loci mutatio prima. Primũ.n.ſicut & in alijs, ſic et in motu dicetur utiq; multifarie. Dicitur aũt prius, quo nõ exiſtẽte, nõ erũt, alia, illud uero ſine reliqs. Et qđ ſcđm ſubſtantiã. Et qđ tpe.

Probat idẽ diſtinguendo modos prioris & poſterioris: & dicit, ꝙ ex hac conſyderatione manifeſtum erit, ꝙ loci mutatio eſt prima inter motus. qa ſicut in aliis rebus prius aliquid altero dicitur multipliciter, ita & in motu. Dicit.n. vno modo prius, quo non exiſtente nõ erunt, alia, ſed illud poteſt eſſe ſine aliis. ſicut vnũ eſt prius duobus, quia duo non poſſunt eſſe, niſi ſit vnũ, vnũ autem poteſt eſſe, ſi non ſunt duo. Secũdo dicitur aliquid prius tẽpore, quod, ſ. eſt remotius a præſenti, ſicut in preterito, vel propinquius, ſicut in futuro: vt in Quarto dictũ eſt. Tertio dicitur aliquid prius ſm ſubſtantiam, ſ. ſm ſubſtantiæ complementum: ſicut actus eſt prior potẽtia, & perfectũ imperfecto. Secũdo ibi.

Primum ſeu prius tribus ſumitur modis.

ARGY. *Quare ſi neceſſe eſt continue motum eſſe, erit aũt continue, aut hiſce, qui continuus eſt, aut hiſce, qui eſt deinceps. magis aũt erit hiſce, qui eſt continuus, præſtatq; continuum eſſe, atq; id quod præſtat: in natura ſemper eſſe putamus, modo poſſit eſſe. poteſt autẽ continuus eſſe, ut poſterius demonſtrabitur, nunc aũt ſupponatur: atq; hic. nullus alius eſſe poteſt, niſi latio tantũ: latio profecto motus ſit primus neceſſe eſt. Nulla nãque neceſſitas eſt, & id quod fertur accreſcat, uel alteretur, uel generetur, uel corrumpatur. At harũ mutationum nulla eſſe poteſt, ſi continuus hiſce motus, quo mouet primum mouens, auferatur.*

Quare, quoniam motum quidem neceſſe eſt eſſe cõtinue, erit utiq; continue, aut qui continuus eſt, aut qui conſequenter. magis aũt qui continuus, & dignius eſt continuũ quàm conſequenter eſſe, dignius aũt ſemper accipimus in natura eſſe, ſi poſſibile eſt. poſſibile aũt eſt continuum eſſe, monſtrabitur aũt poſterius. nunc aũt hoc ſupponatur. & hunc neq; unum aliud poſſibile eſt eſſe, niſi loci mutationem. neceſſe eſt igitur loci mutationem eſſe primam. Neq; una.n. neceſſitas eſt, neq; augmentari, neq; alterari quod fertur, nã neq; fieri, aut corrumpi. Horum autem neq; unum contingit, niſi continuus ſit, quem mouet primum mouens.

Probat motũ localẽ eſſe primũ tribus modis prædictis. Et primo quantũ ad primũ, ſecundo quantũ ad ſe-
T.73. cundum ibi {Adhuc tempus} Tertio quantũ ad tertiũ:
T.65. ibi {Omnino aũt videtur} Dicit ergo, ꝙ, cũ neceſſe ſit ſemper motũ eſſe, vt ſupra probatũ eſt, hoc põt intelligi dupliciter. Vnomodo ꝙ ſit aliquis cõtinuus motus, aliomodo ſm ꝙ ſunt motus conſequenter ſe habẽtes: inter quos nihil ſit medium. Magis aũt ſaluaƭ ſempiternitas motus, ſi motus ſit continuus, & iterũ dignius eſt eſſe continuũ, q̃ cõſequenter: quia plus habet de rõne vnitatis, & ꝑpetuitatis: ſemper aũt in natura debemur accipere quod dignius eſt, ſi ſit poſſibile. eſt aũt poſſibile aliquẽ motũ eſſe in infinitũ continuũ, nõ aũt aliquẽ aliũ, niſi loci mutationẽ. qđ nũc quidẽ ſupponatur. poſterius quidẽ probabiƭ. ex quo apparet neceſſe eſſe ponere motũ localẽ eſſe primũ. Alij.n. motus non requiruntƭ ad hoc ꝙ ſit motus localis. nulla.n. neceſſitas eſt, vt id quod moueƭ ſm locũ, augmenteƭ vel altereƭ: quia non eſt neceſſe ꝙ corpus, qđ moueƭ ſm locũ, genereƭ aut corrũpaƭ: augmentũ aũt & alteratio locum habet in iis, quæ generantur: & corrumpuntur. Sed nullum horum motuum eſſe contingit, niſi ſit ille motus ſempiternus: & quem mouet primum mouens, quem dicimus non eſſe niſi motum localem. Sic igitur motus localis poteſt eſſe ſine aliis, ſed non econuerſo. eſt ergo primus primo modo prioritatis. Secundo ibi.

Præterea, primum tempore eſſe neceſſe eſt. hic.n. ſolus corporibus æternis accommodatur. ARGY.

Adhuc tempore prior eſt. perpetuum enim contingit ſolũ moueri ſecundum hunc. T.57.

Probat ꝙ ſit prius tempore. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ ſimpliciter loquendo eſt prius tempore: quia id, quod eſt perpetuum, ſimpliciter loquendo, eſt prius tempore, q̃ non perpetuum: ſolum autem motũ localẽ contingit eſſe perpetuũ, vt dictum eſt: ergo ſimplr̃ loquendo eſt primus tẽpore. Secundo ibi.

At in unoquoq; quidem eorum quæ generantur, lationẽ motuum ultimam eſſe neceſſe eſt. Poſt ortum .n. alteratione primum, accretioneue, deinde iam perfectum latione mouetur. Verum aliud prius neceſſe eſt eſſe ſubiens lationẽ, quod & generationis hiſce quæ fiunt cauſa erit, non ipſum ſubiẽs generationem, ut id quod genuit rem generatam præcedat. Nã generatio motuum ob hoc prima eſſe uidebitur, quia res ſic orta prius oportet. Ad hoc in una quidem quauis re generanda, ita ſeſe habere uidetur. Aliquid tamen aliud ante moueatur neceſſe eſt, quod quidem ex iis eſt quæ oriuntur, et occidunt, non ſubiens generationem, & hoc item aliud prius. Quoniam autem impoſſibile eſt generationem eſſe primam: (eſſent.n. omnia quæ mouentur caduca) patet nec ullum motuũ, qui ſunt deinceps, priorem eſſe. Dico autem motus deinceps, accretionem, deinde alterationẽ, et decretionem, atq; corruptionẽ. omnes.n. hi motus poſteriores ſunt generatione. Quare, ſi generatio prior latione non eſt, neq; cæterarũ profecto mutationum eandem ulla præcedit. ARGY.

Sed in unoquoq; quidem habentium generationem, loci mutationem neceſſe eſt poſtremã motuũ eſſe. Poſt.n. ipſum fieri alteratio & augmentum. ſed loci mutatio, iam perfectorũ motus eſt. Sed alterum neceſſe motum eſſe ſecundum loci mutationem prius, quod et generationis cauſa erit, iis quæ fiunt, non factum, ut generans eius quod generatur. Quoniam uidetur utiq; generatio eſſe prima motuum, ꝓpter id, ꝙ fieri oportet rem primũ. hoc in uno quidem quolibet eorũ quæ ſunt, ſic ſe habet, ſed alterum quid neceſſe eſt prius moueri ex iis quæ fiunt, cùm & ipſum non factum, & iſto alterum prius. Quoniam igitur generationem impoſſibile eſt eſſe primam (omnia.n. quæ mouẽtur eſſent corruptibilia) manifeſtũ eſt, ꝙ neq; conſequentium motuũ neq; unus prior eſt. Dico autem conſequentes, augmentum, poſtea alterationem & decrementum, et corruptionẽ. omnes enim poſteriores generatione ſunt. Quare ſi non eſt generatio prior loci mutatione, neq; aliarum neq; una permutationum.

Excludit quandam obiectionem, per quã videƭ hoc remoueri: quia, ſi conſyderemus aliquod vnũ corpus, quod de nouo genereƭ, loci mutatio eſt poſtrema tpe inter oẽs motus, quia primo generaƭ, poſtea alteraƭ & augeƭ: & demum habet motũ ſm locũ, qñ iam perfectũ eſt, vt patet in homine & in pluribus aĩalibus. Sed per hoc non excluditur, quin ſimpliciter motus localis ſit primus tpe: quia ante omnes iſtos motus, qui ſunt in hoc generato, neceſſe eſt ꝑcedere quendã motũ localẽ in aliquo priori mobili, qđ ſit cauſa gñationis his, quæ generanƭ, ſicut generãs eſt cã eius qđ gñatur, ita tñ, ꝙ ipſum non eſt generatũ. Quod aũt motus, qui præcedit

gñationem, ſit motus localis: & ꝙ ſit ſimpliciter primus motuũ, oſtendit ſubdens {quoniam generatio videtur eſſe prima motuũ in his quæ generantur: quia primo oportet rem fieri} q̃ moueatur: & hoc verum eſt in quocunq; generato. Sed tñ neceſſe eſt eſſe aliqđ prius motũ, q̃ ea quę generanẽ, & ꝙ ipſum nõ ſit generatũ: vel, ſi eſt generatũ, ꝙ ẽt illo priori ſit aliud prius, & ſic, vel procedeẽ in infinitũ, qđ eſt impoſsibile, vt ſupra oſtẽſum eſt, vel perueniẽ ad aliqđ primũ. Sed impoſſibile eſt generationẽ eſſe primam (quia ſic ſequereẽ ꝙ omnia, quæ mouenẽ, eſſent corruptibilia) oẽ.n. generabile eſt corruptibile: ſi ergo primũ mobile generaẽ ſequiẽ ꝙ ſit corruptibile, & ꝑ cõſequens oĩa conſequentia mobilia. T. 24. Si ergo generatio nõ eſt prima ſimpliciter manifeſtum eſt, ꝙ nullus cõſequentiũ motuũ põt eſſe ſimpliciter primus. Et dico conſequentes motus, augmentũ, alterationẽ, decrementũ, & tandẽ corruptionẽ F q oẽs motus, tpe gñationẽ ſequunẽ. Si ergo gñatio nõ eſt prior loci mutatione, ſequitur ꝙ nulla alia mutatio nũ poſsit eſſe prior ſimpliciter, q̃ loci mutatio. & ita, cum neceſſe ſit eſſe aliquam primam ſimpliciter ſequitur ꝙ loci mutatio ſit prima. Deinde cum dicit.

ARGY. *Omnino autem id quod generatur imperfectum eſſe uidetur, & ad principium proficiſci. Quo fit, ut id natura ſit prius, quod generatione poſterius eſt, at uniuerſis hiſce, quæ generantur, ultimo latio competit. Quocirca quædam uiuẽtium omnino, quia inſtrumentis uacant, immobilia ſunt, ut plantæ, & animalium genera multa, quædam, cum perficiũtur, hoc ut patet motu cientur. Quare, ſi magis ineſt his latio, quæ magis naturam ſunt conſecuta, motus, hic quoq; cæteris motibus ſubſtantia prior erit, Atq; hoc ita ſe habet non ſolum ob ea, quæ dicta ſunt, ſed ob hanc etiam rationem.*

T. c. 58. *Omnino autem uidetur, id quod fit imperfectum eſſe, & ad principium iens. quare, quod generatione poſterius eſt natura prius eſt. Vltimo autem loci mutatio omnibus ineſt quæ ſunt in generatione. Vnde alia omnino immobilia ſunt uiuẽtium propter indigentiã organi, ut plantæ, & multa genera animalium, perfectis autem ineſt. Quare, ſi magis ineſt loci mutatio magis comprehendentibus naturam, & motus hic primus aliorũ utiq; erit ſecundum ſubſtantiã, propter hoc.*

T. c. 59. Probat ꝙ motus localis ſit primus ꝑfectione. Et hoc oſtendit dupliciter: primo ſic, Omne qđ fit dũ fit, eſt imperfectum, & tendit ad principium .i. vt aſsimiletur principio ſuæ factionis, quod eſt primũ naturaliter. ex quo patet, ꝙ id qđ eſt poſterius in gñatione, eſt prius ſm naturã. Sed in exceſſu gñationis, in oĩbus gñabilibus, vltimo inueniẽ loci mutatio, non ſolũ in eodẽ, ſed etiam conſyderando totũ progreſſum naturæ genera- H biliũ inter quæ quedã viuentia ſunt penitus immobilia ſm locum ꝓꝑ indigentiã organi, ſicut plantæ, quæ nõ habent organa motus proceſsiui, & ſimiliter multa genera animalium: ſed perfectis animalibus ineſt motus localis, ſi igiẽ loci mutatio ineſt illis, quæ magis cõprehendunt naturã} .i. quę magis ꝑueniunt ad ꝑfectionẽ naturæ, ſequitur ꝙ motus localis ſit primus ſm ſubſtãtiæ perfectionem inter omnes motus. Secundo ibi.

Quia id quod hoc motu cietur, minime dum fertur ſubſtantiam ſuam amittit. ſola nanq; latione, nihil in hiſce quæ inſunt, ſibi mutatur, ut cùm quippiam alteratur, & cum incrementa decrementaúe ſuſcipit, in qualitate fit (ut patet) atq; in quantitate mutatio.

T. c. 59. *Et quia nequaquam ſubſtantiam mutat, quod mouetur* E *motu in eo quod fertur. Secundum, n. hunc ſolum, nihil mutatur ab eſſe, ſicut eius quod alteratur, quale: eius autẽ quod augetur & decrementum patientis, quantum.*

Oſtendit idem ſic, Quanto aliquis motus minus remouet à mobili, tanto ſubiectum eius eſt perfectius, & ſic ipſe motus etiam eſt perfectior quodammodo. ſecundum autem motum localem nihil remoueẽ, quod inſit ſubiecto mobili, ſecundum autem alterationem fit transmutatio ſecundum qualitatem: in augmento & decremento ſecundum quantitatem, quę inſunt ſubiecto: tranſmutatio vera generationis & corruptionis attenditur ſecundum formam, quæ conſtituit ſubſtantiã ſubiecti. motus autem localis, eſt ſolum ſecundum locum, qui exterius continet: relinquitur ergo ꝙ motus localis ſit maxime perfectus. Deinde cùm dicit,

Maxime uero patet ex eo, quia id quod interno motu ARGY F *ſeipſum ciet, eo ſe maxime motu proprie mouet, qui ad locũ accommodatur. Atq; hoc dicimus eorum, quæ mouentur ac mouent, principium eſſe, & primum eorum quæ mouentur: ad id (inquam) quod ſeipſum interno motu ſuoq; ciet. Patet igitur ex hiſce, quæ diximus, lationem motuũ eſſe primum.* T. c. 60.

Maxime aũt manifeſtum eſt, quia mouens ipſum ſeipſum maxime mouet hunc proprie qui ſecundum locum eſt, & ẽt dicimus hic eſſe eorum quæ mouentur & mouent principiũ, & primum in his, quæ mouentur, ipſum ſeipſum mouens. T. c. 61. *Quòd igitur loci mutatio prima ſit manifeſtum eſt ex his.*

Probat ꝙ motus localis ſit primus ex parte mobilis. Manifeſtum eſt. n. ꝙ mouens ſeipſum propriiſsime mouet ſe ſecundum motum localem. Cùm igitur mouens ſeipſum ſit principium aliorum mouentiũ & mobilium, & per conſequens ſit primum inter omnia, quæ G mouẽtur, ſequitur ꝙ motus localis, qui eſt ei proprius, ſit primus inter omnes motus. Sic igitur concludit ex ꝓmiſsis, ꝙ loci mutatio ſit prima inter omnes motus.

LECTIO XV.

Omnes alij motus a locali, continuos eſſe non poſſe inſinuatur.

Nunc autem demonſtrandum eſt, quæ nam ſit latio prima. Atq; ſimul eadem uia patebit, & id quod nunc & antea ſuppoſuimus, continuum (inquam) motum atq; perpetuum aliquem eſſe poſſe. Nullum itaq; cæterorum motuum continuum eſſe poſſe, ex hiſce ſanè patebit. ARGY.

QVæ autem loci mutatio prima ſit, nunc monſtrandum eſt. Simul autem, & quod nunc & prius ſuppoſitũ eſt, q contingit quendã motũ continuũ eſſe & perpetuum, manifeſtum erit eadem methodo. Quod igitur aliorũ motuũ continuũ neq; unũ contingit eſſe, ex his manifeſtũ eſt. T. c. 62.

Poſtquam Philoſophus oſtendit ꝙ motus localis ſit primus inter omnes motus, hic oſtendit quis motus localis ſit primus. Et, quia ſicut ſupra dixit, neceſſe eſt eundem eſſe motum continuum, & primum, & diuiditur hæc pars in duas. In prima oſtendit quis motus T. 75. poſsit eſſe ſemper continuus, In ſecunda oſtendit, ꝙ ille motus eſt primus ibi {Quod autem lationum circularis.} T. 64. Prima autem pars diuiditur in tres partes. In T. 73. prima oſtendit ꝙ nullus motus poteſt eſſe continuus, niſi localis. In ſecũda ꝙ nullus motus localis poteſt eſſe continuus præter circularem ibi {Quoniam autem contingit eſſe motum} In tertia oſtendit ꝙ motum circularem contingit eſſe continuum ibi {Quod autem circulari.} Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit, ſecundo probat propoſitum ibi. Infra. T. 10

{Omnes

{Omnes.n. ex oppoſitis.} Dicit ergo primo, ꝙ, cùm
oſtenſum ſit, ꝙ loci mutatio eſt prima inter omnes ſpe
cies motus, nunc oſtendendum eſt, quæ loci mutatio
ſit prima. quia eius etiam ſunt multæ ſpecies, vt in Se-
ptimo oſtenſum eſt. Et ſimul etiam ſm eandem meto-
dum.i.artem, & ſm eandem artificialem conſyderatio-
tionē, erit manifeſtum id, quod nunc paulo ſupradixi-
mus, & quod etiam prius ſuppoſitum eſt in principio
huius Octaui, ꝙ contingit aliquem motum eſſe conti
nuum & perpetuum. Oportet.n. ꝙ idem ſit primus et
continuus, vt ſupra oſtenſum eſt: & ideo ſub eadem cō
ſyderatione vtrūq; eorū cadit. Qđ ergo nulla alia ſpe
cies motus, ꝑter loci mutationē, poſsit eſſe cōtinua &
ꝑpetua, manifeſtū eſt ex his quæ dicenť. Secundo ibi.

Omnes enim motus atq; mutationes ex oppoſitis ſunt ad oppoſita migrationes (ut patet.) nam generationis quidem atq; corruptionis, id quod eſt, & id quod non eſt, terminos eſ-
B
ſe conſtat. Alterationis uero contrarias qualitates atq; affectus. accretionis item decretionisúe, aut magnitudinem paruitatemq́;, aut perfectionē magnitudinis imperfectionemúe. Contrarii uero ſunt motus, quibus ad contrarios fines itur. Id autem, quod nō ſemper hoc motu cietur (modo ſit prius) quieſcat prius neceſſe eſt. Id igitur quod mutatur, ut patet, in contrario profecto quieſcet.

Omnes enim ex oppoſitis in contraria ſunt motus & mutationes, & generationi quidem & corruptioni, ens & non ens termini ſunt: alterationi aūt, cōtrariæ paſsiones: augmēto, & decremento, aut magnitudo aut paruitas, aut perfectio magnitudinis, aut imperfectio. Contrarij autem ſunt qui ſunt in contraria. Quod autem non ſemper mouetur ſecundū hunc motū (exiſtens prius) neceſſe eſt prius quieſcere. Manifeſtū igitur quoniā quieſcet in cōtrario id quod mutatur.
C

Oſtendit propoſitum. Et circa hoc duo facit. Pri-
mo oſtendit ꝙ nulla alia ſpecies mutationis præter lo-
calem, poteſt eſſe continua & perpetua vna & eadem
exiſtens, ſecundo ꝙ nec duæ mutationes aliæ oppoſi-
tæ poſſunt ſibi ſuccedere ſine interpoſitione quietis.
T.63. ibi {Amplius in generatione} Circa primū duo facit.
Primo oſtendit propoſitum, ſecundo excludit quaſdā
Quarta. 62. obiectiones. ibi {nihil enim differt.} Circa primū duo
facit. Primo oſtendit propoſitum in motibus, Secūdo
in mutationibus. ibi {Similiter autem & in mutationi-
Tertia. bus.} Proponit ergo primo vnam propoſitionem, quę
communiter vera eſt, tam in motibus, quàm in muta-
tionibus, ꝙ, ſ. omnes motus & mutationes ſunt ex op-
poſitis in oppoſitam: à qua generalitate excipitur quo-
T.57. dammodo loci mutatio, vt in fine Sexti dictum eſt. Ge
neratio enim & corruptio, quæ ſunt mutationes, ha-
D
bent pro terminis, eſſe & non eſſe. Alterationis vero
termini oppoſiti {ſunt contrariæ paſsiones}.i. paſsibiles
qualitates, vt calidū, et frigidū, album, & nigrū. Augmē
ti vero, & diminutionis, oppoſiti termini ſunt ma-
gnum & paruum, ſiue perfectum & imperfectum in
magnitudine, ſeu quantitate. Manifeſtum eſt autē ex
T.48. his quę dicta ſunt in Quinto, ꝙ motus qui ſunt in con-
traria, ſunt contrarii: motus igitur, qui eſt in album cō
trarius eſt motui, qui eſt in nigrum: ſed contraria non
poſſunt eſſe ſimul: ergo dum aliquid ad album moue-
tur, non ſimul mouetur ad nigrum. Quod ergo incipit
moueri ab albo in nigrum motu denigrationis, etiam
ſi moueretur motu dealbationis dum fieret albū, ma-
nifeſtū eſt ꝙ nō poterat ſimul moueri motu denigra-

A
tionis. Quod aūt prius exiſtebat, ſi non ſemper moue-
batur aliquo motu determinato, neceſſe eſt dicere, ꝙ
prius quieſcebat quiete oppoſita huic motui: quia oē
qđ eſt natū moueri, vel quieſcit, vel moueť. Manifeſtū
eſt ergo, ꝙ id quod moueť in aliquod contrariū, aliqñ
quieſcebat quiete oppoſita tali motui. nullus ergo mo
tus, cui eſt aliquod contrariū, pōt eſſe continuus & ꝑ-
petuus. Si ergo huic concluſioni addať, qđ primo poſi
tū ē, ſ. ꝙ oīs motus alteratiōis vel augmēti vel decremē
ti ſit in aliquod contrariū: ſequeť ꝙ nullus huiuſmodi
motus poſsit eſſe cōtinuus & perpetuus. Secūdo ibi.

Similiter et in ipſis mutationibus ſit. Corruptioni nāque ſimplici generatio ſimplex, & cuidam quædam opponitur. Quare, ſi fieri non poteſt, ut ſimul oppoſitis mutationibus quicquam mutetur non erit mutatio profecto continua, ſed inter ipſas medium tempus erit. ARGY.

B
Similiter autem, & in mutationibus. Opponuntur enim generatio & corruptio ſimpliciter, & ſingularis ſingulari. Quare, ſi impoſsibile eſt ſimul mutari oppoſitas, non erit, continua mutatio: ſed medium erit ipſorum tempus.

Oſtendit idem in mutationibus, ſ. in generatione et corruptione: quia generatio & corruptio opponuntur, & vniuerſaliter ſm cōem oppoſitionem entis, & non entis: & iterū in ſingulari, ſicut gñatio ignis opponitur corruptioni ignis ſm oppoſitionē eſſe ipſius, & non eſſe. Vñ, ſi impoſsibile eſt ſimul eſſe oppoſitas mutationes, ſequeť ꝙ nulla mutatio ſit continua, & ꝑpetua eodē modo ſicut & prius de motibus, ſed neceſſe erit inter duas generationes eiuſdem interuenire medium tempus, in quo erat corruptio, & ſimiliter inter corruptiones tempus generationis. Deinde cum dicit.

Nihil enim intereſt contrariæ ſint an non, contrariæ mu- ARGY.
C
tationes hæ quarum termini contradictoriam oppoſitionem ſuſcipiunt: ſi modo ſimul eidem adeſſe non poſsint. Hoc enim non eſt rationi conducens.

Nihil.n. differt, contrarias aut non contrarias eſſe, ſecundum contradictionē mutationes: ſi ſolum impoſsibile ſit eidem ſimul ineſſe. Hoc enim rationi nihil utile eſt.

Excludit tres obiectiones. Primo, quia poſſet aliqs
dicere, ꝙ mutationes opponanť ſm oppōnem termi-
norū: termini aūt generationis & corruptionis nō ſunt
contrarij, ſed oppoſiti ſm contradictionē, videť ſequi
ꝙ generatio & corruptio nō ſunt contraria, & ſic non
erit eadem ratio de eis & de motibus, qui ſunt contra-
rij. Huic ergo obiectioni reſpondet dicens, ꝙ nihil dif-
fert mutationes, quæ differūt ſm cōtradictorios termi
nos, eſſe cōtrarias vel nō contrarias: dūmodo hoc ſolū
verū ſit ꝙ īpoſsibile ſit ambas eidē ſimul ineſſe. hoc.n.
D
qđ eſt eſſe contrariū vel nō contrariū, nihil eſt vtile ad
rōnem pręmiſſam. Secundā obiectionē excludit ibi.

Nec ſi non neceſſe eſt in contradictione quieſcere, nec eſt mutatio quieti contrarium: forſitam enim id quod haud eſt non quieſcit. corruptio uero, ad id quod haud eſt (ut patet) mutatio eſt, ſed ſi ſolum inter ipſas ſit tempus: ſic enim continua non erit ſanè mutatio. Neq;.n. in prioribus contrarietas conducebat, ſed idipſum, ſimul inquam, ineſſe non poſſe. ARGY.

Neque ſi non neceſſe eſt quieſcere in cōtradictione, neq; eſt mutatio quieti contrarium. non enim fortaſsis quieſcat, quod non eſt corruptio autem eſt in non ens. ſed, ſi ſolum medium ſit tempus: ſic enim non erit mutatio continua. Neq; enim in prioribus motibus contrarietas utilis fuit ſed non contingere ſimul eſſe.

Poſſet enim aliquis dicere, ꝙ neceſſe eſt ꝙ illud qđ E non ſemper mouetur, prius quieſcere, quia motus opponitur quieti: ſed hoc non habet locum in mutationibus generationis & corruptionis, quibus non opponit̃ quies proprie loquẽdo, vt in Quinto dictum eſt. Huic ergo obiectioni reſpondet dicẽs, ꝙ nihil etiam differt quantum ad propoſitã rõnem, ſi non eſt neceſſe quieſcere in aliquo contradictoriorũ terminorum: neq; ẽt ſi mutatio non contrariatur quieti. quia fortaſſe illud quod non eſt, nõ poteſt quieſcere. corruptio aũt eſt in non eſſe, vnde videtur ꝙ in termino corruptionis nõ poteſt eſſe quies. Sed hoc ſolum ſufficit ad propoſitũ, ſi ſit tempus medium inter duas generationes aut corruptiones. ſic enim conſequens erit ꝙ neutra iſtarum mutationum ſit continua. Poſt hoc aũt redit ad primã: & dicit, ꝙ, ideo non differt contrarias aut non contrarias eſſe ſecundum contradictionem mutationes, quia F neq; in prioribus, in quibus agebatur de motibus, erat vtile ad ꝓpoſitũ, ꝙ in eis eſt cõtrarietas, ſed, ꝙ nõ contingit eas ſimul eſſe, ꝙ non eſt propriũ cõtrariorũ, ſed cõe oĩbus oppoſitis. Tertiã obiectionẽ excludit ibi.

Atque non conturbemur oportet, ſi contrarium ſit pluribus idem. ut motus quieti, & ei motui quo ad contrarium itur. Sed hoc tantum ſumamus tum motui tum quieti, motũ opponi, ut æquale ac mediocre ei quod excedit aduerſatur. & inſuper fieri non poſſe, ut motus oppoſiti mutationesq; ſimul eidem inſint.

Non oportet autem turbari, ꝙ idem pluribus erit contrarium, ut motus & ſtatui & motui, qui eſt in contrarium. Sed hoc ſolum eſt accipere quod opinatur quodammodo & motui & quieti motus, contrarius. ſicut æquale & menſurabile excellenti, & ei quod excellitur. G *& quod non contingit ſimul oppoſitos eſſe, aut motus aut mutationes.*

T.19. Dixerat enim ſupra motus eſſe contrarios, qui ſunt in contraria: cùm ergo motus ſit contrarius quieti: videt̃ ſequi, ꝙ vni ſunt duo cõtraria, qđ eſt impoſſibile, vt probatur in decimo Meta. Ad hoc ergo excludendum dicit, ꝙ non oportet de hoc turbari quod videt̃ ſequi idem eſſe contrarium pluribus, ſ. motus quieti, & motui qui eſt in contrarium. Sed hoc ſolum debemus accipere, ꝙ vnus motus cõtrarius opponitur quodammodo & motui contrario & quieti. motui quidẽ contrario ſecundum directam contrarietatem, quieti aũt magis ſecundum oppoſitionem priuatiuam, quæ tamen habet aliquid de cõtrarietate, in quantũ quies oppoſita, eſt finis & complementum contrarii motus. Sicut etiam æquale, & commenſurabile, opponitur quodammodo duobus. ſ. excellenti, & ei quod ex- H cellitur. ſiue magno & paruo. quibus opponitur ſecundum priuationem magis. vt patet in Decimo Meta. Et iterum hoc oportet accipere, ꝙ non contingit ſimul eſſe neq; oppoſitos motus, neq; oppoſitas mutationes. Deinde cũ dicit.

Præterea, in generatione corruptioneúe penitus abſurdũ eſſe uidebitur, ſi corrumpi continuo generatum, nulloq; in tempore permanere neceſſe eſt. Quare de cæteris ex his idem profecto credetur. eſt enim naturale, in uniuerſis mutationibus ſimiliter ſe habere.

T.65. *Amplius, in generatione & corruptione, & penitus inconueniens eſſe uidebitur, ſi factum mox neceſſe eſt corrumpi, & nullo tempore permanere. Quare ex his utiq; fides aliis fiet. phyſicum enim eſt ſimiliter ſeſe habere in omnibus.*

Oſtendit ꝙ nõ ſolũ inter duos motus vel mutationes eiuſdẽ ſpeciei oportet eſſe mediũ tẽpus, & ꝙ nulla mutatio, vna, quæ eſt in aliqđ oppoſitorũ, põt eſſe perpetua & continua, ſed illud, qđ eſt impoſſibile, eſt, ꝙ, oppoſiti motus aut mutationes ſic ſuccedant ſibi inuicem, ꝙ nõ intercidat tẽpus medium: hoc. n. videtur penitus inconueniens in gñatione, & corruptione, ſi qñ aliquid factũ eſt gñatione, cõpleta, ſtatim neceſſe ſit ꝙ corruptio incipiat: & ꝙ nullo tp̃e permaneat id quod generatũ eſt. Fruſtra. n. aliqd generaret̃, niſi generatũ in eſſe permaneret: vñ ex his mutationibus põt fieri fides in aliis, hoc. n. eſt naturale, quod ſilr̃ ſe habet in omnibus: quia ſemper natura eodem modo operat̃. Sicut ergo inconueniens videtur, ꝙ illud qđ fit & generat̃, ſtatim cũ generatũ eſt, corrũpatur, ita inconueniẽs videtur, ꝙ id quod dealbat̃, ſtatim ꝙ factũ eſt albũ, denigretur: & quod illud, quod augetur, ſtatim decreſcat. In omnibus enim his naturæ intentio fruſtraretur.

LECTIO XVI.

Nullum localem motum, neq; rectum, neq; etiam reflexum perpetuo continuum eſſe poſſe, ſed ſolum circularem, deducitur.

Nũc aũt dicamus motũ infinitũ aliquẽ eſſe poſſe, qui quidem unus ſit & continuus, atq; hunc eſſe conuerſionem.

Quoniam autem contingit eſſe motum infinitũ unũ, & continuum, & hic circularis, nunc dicemus. T.c.64.

Poſtquam Philoſophus oſtendit ꝙ nulla mutatio Secunda rõ. poteſt eſſe continua & perpetua niſi localis, hic oſten- T.c.66. dit quod nulla loci mutatio poteſt eſſe continua & perpetua, niſi circularis. Et circa hoc duo facit. Primo oſtẽdit propoſitum demonſtratiue, Secũdo logice ibi {Rationabiliter.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit propoſitum, ſecundo ex veritate determinata ſoluit quaſdam dubitatiões. ibi {Vnde & ad dubitationem.} Circa primum tria facit. Primo dicit quid principaliter intendat. Intendit. n. oſtendere, ꝙ poſſibile eſt eſſe quendam motũ, qui vnus exiſtens in infinitum continuetur, & ꝙ talis motus eſt ſolum circularis. & hoc primo oſtendet. Secundo ibi.

Omne nãque quod fertur, aut uerſatur, aut recta pergit, ARGV. *aut mixto motu cietur. Quare, ſi motus rectus non ſit continuus, nec hiſce profecto, qui ex utriſq; componitur continuus eſſe poteſt.*

Omne enim quod fertur mouetur, aut circulariter, aut ſecundum rectitudinem, aut mixtim. Quare, ſi neq; illorum alter cõtinuus eſt, neq; ex utriſq; poſsibile eſt continuũ eſſe.

Oſtendit qũo procedendũ ſit. quia. n. omne quod localiter fertur, mouetur vel circulariter, vel motu recto, vel motu compoſito ex vtroq;: ſicut ſi aliquis mouet̃ per chordã & arcũ, manifeſtũ eſt, ꝙ ſiquis duorũ ſimplicium motuũ. ſ. vel circularis vel rectus, nõ põt eſſe in infinitũ continuus, ꝙ multo minus illẽ, qui eſt cõpoſitus ex vtroq;. Vnde oportet pretermittere motum compoſitum, & agere de ſimplicibus. Tertio ibi

Patet id quod recto motu finitoq; fertur continue non ARGV. *moueri. reflectitur enim: ſed quod recto motu reflectitur, id contrariis motibus profecto cietur. Loco nãque contrarius eſt motus, quo deorſum itur, motui, quo pergitur ſurſum: & hiſce, quo retrorſum itur, ei, quo contraria loca petuntur: & is item, quo dextrorſum itur, ei, quo pergitur ſiniſtrorſum. Hæ enim ſunt loci contrarietates, ut patet. Quis eſt autem unus atque continuus motus prius eſt definitum. eſt enim hiſce, qui unius eſt mobilis in unoquoq; ſit tẽpore, atq; nulla*

ſpecie

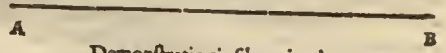
*ſpecie differentiam habet. Tria nanque ſunt. id quod moue-
tur, ut homo, uel Deus, quando, ut tempus, & tertium id,
in quo, hoc autem eſt aut affectus, aut forma aut locus, aut
etiam magnitudo, contraria uero ſpecie differunt, & non
unum ſunt differentiæ loci: Indicat autem motum, quo ex A
pergitur ad ipſum B, contrarium eſſe ei, quo itur ex B in
A, id quod ipſis accidit. ſeſe enim mutuo ſiſtũt, ſi ſimul fiant,
& in circulo ſimili modo. is enim quo itur ex A per B, con-
trarius eſt ei, quo itur ex A per C. ſeſe enim mutuo ſiſtunt,
ſi continui ſint, & non reflexio fiat: quia contraria mutuo
ſe corrumpunt, ſibiq; fiunt impedimento. at is quo itur in la
tus, non eſt contrarius ei, quod pergitur ſurſum.*

*Quod autem quod fertur ſecundum rectum & finitum
non feratur continue, manifeſtum eſt. reflectitur enim refle-
xum autem ſecundum rectum per contrarios mouetur mo-
tus. Contrarius enim ſecundum locum eſt is, qui eſt ſurſum,
ei, qui eſt deorſum: & qui eſt ante, ei, qui eſt retro: & qui eſt
ad ſiniſtrum, ei, qui eſt ad dextrum, loci enim contrarietates
hæ ſunt. Quis autem eſt unus & continuus motus prius de
finitum eſt: quia qui eſt unius & in uno tempore, & in in-
differenti ſecundum ſpeciem. Tria enim erant. quod moue-
tur, ut homo aut deus: & quando, ut tempus: & tertium, in
quo, hoc autem eſt locus aut paſsio, aut ſpecies aut magnitu
do. Contraria enim differunt ſpecie, & non unum ſunt. loci
autem ſunt dictæ differentiæ, Signum autem, q motus con-
trarius eſt, qui eſt ab A ad B, ei, qui eſt ab ipſo B ad A: &
quia ſtant & repauſant adinuicẽ ſi ſimul fiant. Et in circu
lo ſimiliter. ut qui eſt ab A in B, ei, qui eſt ab A in C, Si-
ſtunt enim & ſi continui ſint, & ſi non fiat reflexio, pro-
pter id quod contraria ſeſe corrumpunt & prohibent adin
uicem: ſed non qui eſt in latus, ei qui eſt ſurſum.* C

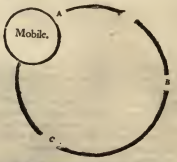
Oſtendit ꝙ motus rectus, qui eſt ſuper magnitudi-
nem rectam & finitam, non poſsit eſſe in infinitum cõ
tinuus: & ita nullus motus rectus continuus põt eſſe in
infinitum: niſi poneretur aliqua magnitudo infinita in
actu (quod ſupra improbatũ eſt in Tertio Phy.) Oſtẽ
dit aũt hoc duplici rõne, quarum prima talis eſt. Si ali
quis ſuper rectã magnitudinem & finitã mouetur in
infinitum, oportet ꝙ hoc fiat per reflexionẽ. oſtenſum
T. c.66. eſt enim in Sexto, ꝙ magnitudinem finitam pertrãſit
aliquid tempore finito. Cum ergo peruenitur ad ter-
minum magnitudinis finitæ ceſſabit motus: niſi mobi
le reuertatur per reflexionem ad principium magnitu
dinis, unde cœpit moueri. Sed illud quod reflectitur
ſm motum rectũ, mouetur contrariis motibus, quod
ſic probat. Contrarij motus ſunt, quorũ termini ſunt
contrarii, vt habitum eſt in Quinto: ſed contrarietates D
T. c.48. loci ſunt ſurſum & deorſum & ante & retro, & dextrũ
& ſiniſtrum: omne aũt quod reflectitur ſm aliquã iſta
rum contrarietatum neceſſe eſt ꝙ reflectatur: omne
ergo quod reflectitur mouetur contrariis motibus.
Tex.com.41. Oſtenſum eſt aũt ſupra in Quinto, quis motus ſit con
tinuus & vnus, ſ. qui eſt vnius ſubiecti, & in uno tẽpo-
re, & in eadem re non differenti ſm ſpeciem. Hæc. n.
tria conſyderantur in omni motu. Primum eſt tẽpus,
ſm eſt ſubiectũ, quod mouetur, vt homo aut De', ſm
eos qui corpora cœleſtia deos dicebant. tertium autẽ
eſt in quo mouetur. quod quidem in motu locali eſt
locus, in alteratione paſsio}. i. paſsibilis qualitas. in ge-
neratione & corruptione ſpecies, in augmento & di-
minutione, magnitudo. manifeſtum eſt aũt, ꝙ contra
ria differunt ſm ſpeciem: vnde motus contrarii non

A poſſunt eſſe vnus & cõtinuus. Prædicta autem ſex ſunt
loci differentie, & ſic oportet ꝙ ſint contraria: quia
cuiuſlibet generis differentiæ ſunt cõtrariæ. Relinqui
tur ergo, ꝙ impoſsibile ſit, id quod reflectitur moueri
vno motu continuo. Et, quia poſſet aliquis dubitare,
an, id quod reflectitur, contrariis motibus moueatur,
propter hoc quod non apparet manifeſta & determi-
nata contrarietas in loco, ſicut in aliis generibus in qui
bus eſt motus, vt ſupra in Quinto dictum eſt, ideo ad
dit quoddam ſignum ad hoc idem oſtendendum præ
ter rationem ſupra poſitam ex contrarietate termino
rum, & dicit, ꝙ ſignum huiuſmodi eſt, ꝙ motus qui eſt
ab A in B, ſit contrarius ei, qui eſt a B in A, ſicut con-
tingit in motu reflexo, quia huiuſmodi motus ſi ſimul
fiant {ſtant & repauſant adinuicem}. i. vnus impedit
alium, & facit eum ſtare. Et non ſolum hoc contingit
B in reflexione motus recti, ſed etiã in reflexione motus
circularis. Signentur. n. in aliquo circulo tria ſigna, ſ.
A B C, conſtat, ꝙ, ſi incipiat moueri ab A in B, & po-
ſtea moueatur ab A in C uerſus aliam partem, ꝙ erit
reflexio: & iſti duo motus impediunt ſe, & {vnus ſiſtit}
. i. facit ſtare alium. ſed, ſi cõtinue moueatur aliquid ab
A in B, & per B iterum in C non erit reflexio. Ideo au-
tem motus reflexi impediũt ſe inuicem, tam in recto,
quam in circulo: quia hoc eſt de natura contrariorũ,
ꝙ ſe impediant & corrumpãt. Motus autem, qui ſunt
diuerſi & non cõtrarij, non ſe impediunt, ſicut motus,
qui eſt ſurſum, & qui eſt in latus: puta in dextrum vel
ſiniſtrum, non ſe impediunt: ſed ſimul poteſt aliquid
moueri & in ſurſum & dextrum. Deinde cum dicit.

*Signum q id quod reflectitur, mouea-
tur contrariis motibus.*

Demonſtratio eiuſdem circulo.

Maxime autem patet ex eo motum, qui ſuper linea re- ARGY.
*cta ſit, continuum eſſe non poſſe. quia, id, quod reflectitur,
conſiſtat non ſolum ſi ſuper linea recta, ſed etiam ſi ſuper
circulo feratur, neceſſe eſt. Non. n. idem eſt ſuper circulo fer
ri, atq; uerſari Fieri nanq; poteſt ut interdum proſequatur
motum, interdum ad id profectũ, unde moueri cœpit, redeat
ac reflectatur. Eſſe uero neceſſarium ſtare non modo ſenſu,
ſed ratione etiam credere profecto compellimur. eſt autem
principium hoc. cum enim ſint, tria, principium, inquam, me
dium atq; finis: medium utrunque eſt ad utrunq;. & nume-
ro quidem eſt unum, rõne aũt duo. Preterea aliud eſt eſſe po
tentia, aliud actu. Quare quoduis recte lineæ punctum, quod*

inter extrema eſt collocatum, potentia quidem eſt medium. actu uero non eſt: ſi non id quod fertur eam diuiſerit, conſiteritq; atq; incæpit rurſus moueri. hoc aũt pacto medium ipſum principium fit & finis. principium quidem poſterioribus, finis aũt primæ. Dico autem, ſi it quod fertur, atq; ſit A, in ipſo conſtiterit. B: & rurſus feratur ad C: ſed, cum cõtinue fertur nec affuiſſe nec abſuiſſe in puncto B poteſt, ſed eſſe ſolum in ipſo nunc, in tempore uero nullo, niſi in eo toto, cuius nunc ipſum diuiſio eſt. Quod ſi affuiſſe quiſpiam et abſuiſſe poſuerit ſemper ipſum D ſtabit cum fertur. Impoſſibile eſt.n. ipſum A in B affuiſſe ſimul ac abſuiſſe: ergo in alio temporis atq; alio puncto. Tempus igitur id erit, quod eſt inter puncta temporis illa. Quare A quieſcet in B, & in cæteris identidem punctis. quippe cum ſit eadem in omnibus ratio. Cum autem A, quod fertur utetur B, medio principio, atque fine conſiſtat ipſum neceſſe eſt, propterea ꝙ illud duo perinde facit, atq; ſi illud ita mente perceperis. Sed ab A quidem puncto, ut à principio abſuit, in C uero fuit, cum moueri deſierit ſteteritq;.

T. c. 65. *Maxime aũt manifeſtum eſt, ꝙ impoſſibile eſt continuum eſſe, qui eſt in rectitudine motum, quia reflexum neceſſe eſt ſtare, non ſolum in recta, ſed & ſi ſecundum circulum feratur. non enim idem eſt circulo ferri & ſecundum circulum. eſt enim aliquando quidem continuum quod mouetur, aliquando aũt an idem ueniens, unde motum eſt, reflecti iterũ. Quod aũt neceſſe eſt ſtare, fides eſt non ſolum in ſenſu, ſed in ratione. Principium aũt, hoc eſt. Tribus enim exiſtentibus, principio, medio, & fine: medium ad utrunq; eſt, & unũ quidem numero, rõne aũt duo. Amplius aliud eſt quod eſt potentia, & quod eſt actu. Quare rectitudinis, quæ infra ſunt terminorum, quodlibet ſignum, potẽtia quidem eſt medium, actu autem non eſt, niſi diuidat hanc & ſtans iterum incæperit moueri. Sic aũt medium ipſum principium fit & finis, principium quidem poſterioris, finis autem prioris dico autem, ut ſi fertur A ſtet, in B, & iterum feratur; in. C. cum autem continue feratur, neq; factum eſſe, neq; abeſſe poſſibile eſt A & B, ſignum: ſed ſolum eſſe in ipſo nunc, in tempore autem nullo, præter cuius ipſum nunc eſt diuiſio in toto A B C. Si autem adeſſe concedat aliquis & abeſſe, ſemper ſtabit A, quod fertur. Impoſſibile enim eſt A ſimul adeſſe in B, & abeſſe. in alio ergo & alio ſigno temporis eſt. Tempus itaq; erit, quod in medio. Quare quieſcet A in B. ſimiliter autem & in aliis ſignis. eadem.n. ratio eſt in omnibus. Cum autem utatur A. quod fertur, ipſo B medio & principio & fine, neceſſe eſt ſtare: propter id, quod duo facit, ſicut utiq; ſi & intelliget. Sed ab A quidem, ſigno abſuit principio, in C autem affuit, cùm perficiat & ſtet.*

Ponit ſecũdam rõnem ad oſtendendum ꝙ motus reflexus non põt eſſe in infinitũ continuus, quæ quidẽ rõ accipitur ex quiete, quam neceſſe eſt interuenire. Dicit ergo, ꝙ maxime ex hoc manifeſtũ eſt, ꝙ impoſſibile eſt motũ rectũ eſſe continuum in infinitũ: quia neceſſe eſt id quod reflectitur quieſcere inter duos motus. & hoc verum eſt non ſolum ſi moueatur per lineã rectã, ſed etiam ſi feratur ſm circulũ. Et ne aliquis intelligat ferri ſm circulũ idem eſſe quod ferri circulariter, ad hoc excludendum ſubdit, ꝙ non eſt idem {ferri circulo}.i. circulariter ſm proprietatem circuli {& ferri ſm circulũ}.i. pertranſire ſuo motu circulũ. Contingit.n. aliqñ ꝙ ſm quandã continuationẽ ſit motus E eius, quod mouetur, dum, ſ. pertranſit partem poſt partem ſm ordinem partiũ circuli, & hoc eſt ferri circulariter. Quandoq; aũt contingit quod pertranſit circulum, quando redierit ad principium, vnde incæpit moueri, & non pertranſire vltra ſm ordinem partium circuli, ſed redire retro, & hoc eſt reflecti. Siue ergo fiat reflexio in linea recta, ſiue in linea circulari, neceſſe eſt ꝙ interueniat quies media. Et huius rei fides accipi poteſt, non ſolum ex ſenſu: quia ſenſibiliter hoc apparet, ſed etiam ex rõne. Cuius quidẽ rõnis principium hoc ſumendum eſt, ꝙ, cum tria ſint in magnitudine, quæ pertranſitur, ſ. principium, medium, & finis: medium vtrunq; eſt reſpectu vtriuſq;: quia reſpectu finis, eſt principium: & reſpectu principij eſt finis: & ſic cùm ſit vnum ſubiecto eſt duo ratione. Iterum aliud principium eſt ſumendũ, ꝙ aliud eſt quod eſt in potentia, & F quod eſt in actu. His igitur viſis, conſyderandũ eſt ex dictis, ꝙ quodlibet ſignum}.i. quodlibet punctum ſignatum infra terminos lineæ, ſupra quam aliquid mouetur, medium eſt in potentia, ſed non eſt medium in actu, niſi fiat diuiſio ſm motum, ita, ſ. ꝙ in illo puncto id quod mouetur ſtet, & iterũ ab illo puncto incipiat moueri: quia ſic medium illud fiet actu principium, & finis. principium quidem poſterioris, inquantũ idẽ incipit rurſus moueri, finis aũt primi, inquantum, ſ. ibi terminatus eſt primus motus per quietẽ. ſit.n. vna linea, in cuius principio ſit A, in medio B, in fine C. Moueatur ergo ab A in B, & ibi ſtet: & iterum incipiat moueri à B, & referatur vſq; in C. ſic.n. manifeſtũ erit, ꝙ B eſt actu finis prioris motus, & principium poſterioris. Sed, ſi aliquid feratur continue ab A in C ſine interpoſitione alicuius quietis, non eſt poſſibile dicere mobile G factum eſſe}.i. aduenire, neq; abeſſe}.i. abſcedere: neq; in hoc ſigno, quod eſt A, neq; in hoc ſigno, quod eſt B, ſed ſolum hoc põt dici, ꝙ in A vel in B ſit in quodam nunc, nõ aũt in aliquo tempore erit: niſi forte ſm hoc ꝙ aliquid dicitur eſſe alicubi in tempore, quia eſt ibi in nũc temporis: & ita quod mouetur continue ab A in C, in aliquo tempore erit in B, ſ. in nunc, quod eſt diuiſio quædam illius temporis, & ſic dicetur eſſe in B in illo toto tempore eo modo loquendi, quo dicitur aliquid moueri in die: quia mouetur in parte illius diei. Et, quia hoc videbatur dubium, ꝙ id quod fertur non adſit & abſit cuicunq; ſigno in magnitudine ſignato, quæ motu pertranſitur continuo: oſtendit hoc conſequenter dicens, ꝙ, ſi aliquis concedat ꝙ mobile adſit & abſit alicui ſigno in magnitudine ſignato, ſequitur ꝙ ibi quieſcat, Impoſſibile eſt.n. ꝙ in eodem inſtanti H adſit & abſit mobile ab hoc ſigno, quod eſt B: quia adeſſe aliquid & abeſſe ſunt contraria, quæ non poſſunt eſſe in eodẽ inſtanti. Oportet ergo ꝙ in alio & in alio nũc temporis mobile adſit & abſit alicui ſigno magnitudinis. inter quęlibet aũt duo nũc eſt tempus mediũ: ergo ſequitur ꝙ mobile, quod eſt A, quieſcit in B. Oẽ .n. quod eſt alicubi per aliquod tempus, eſt in eodem prius & poſterius. Et ſimiliter eſt dicendũ in omnibus aliis ſignis vel punctis: quia de oĩbus eſt eadẽ rõ. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ illud quod continue fertur per magnitudinem aliquam, in nullo intermedio ſigno magnitudinis adeſt & abeſt}.i. accedit & recedit. Cum.n. dicitur ꝙ mobile adſit alicui ſigno, vel fiat in eo vel accedat id ipſum: per omnia huiuſmodi ſignificatur, ꝙ illud ſignũ ſit terminus motus. cùm aũt dicitur, ꝙ abſit vel abſcedat, ſignificatur ꝙ ſit principium motus.

non

non eſt.n.actu medium ſignũ magnitudinis, nec principium, nec finis motus: quia nec terminatur, nec incipit motus ibi, ſed in potentia tm̃. Poſſet.n. ibi motus incipe vel terminari. Vnde nec adeſt nec abeſt mobile à ſigno medio, ſed ſimpliciter dicitur eſſe ibi in nũc. eſt.n. mobile in aliquo ſigno magnitudinis cõparatum ad totum motum, ſicut nunc ad tempus. Sed, cùm mobile, quod eſt A, vtatur ipſo B, vt medio, principio, & fine in actu, neceſſe eſt ꝙ ibi ſtet, propter hoc quod facit ipſum mouẽdo & ſtando vnũ ſignũ eſſe duo, ſ. principium & finem. Sicut etiam cõtingit in intelligendo. Poſſumus.n. ſimul intelligere vnũ punctũ eſſe in vno ſubiecto. ſed, ſi ſeorſum intelligamus ipſum vt principium, ſeorſum aũt vt finẽ, non ſimul hoc continget. ita &, cum id quod mouetur vtitur aliquo ſigno, vt vno, nõ erit ibi niſi in vno nunc. Si aũt vtitur eo vt duobus .ſ. vt prĩcipio & fine in actu, neceſſe erit ꝙ ſit in duob' nunc, & per conſequens in tempore medio: & ita quieſcet. Manifeſtum eſt ergo, ꝙ illud quod mouetur continue ab A in C, in medio B, neq; affuit neq; abfuit }.i. neq; acceſsit neq; receſsit, ſed à primo ſigno, quod eſt A, abfuit vel abſceſsit, quaſi à principio in actu: in vltimo autem ſigno, quod eſt C, affuit vel acceſsit: quia ibi perficitur motus, & mobile quieſcit. Et eſt attendendum ꝙ in præmiſsis ponitur A quãdoq; quidem pro mobili, quãdoq; pro principio magnitudinis. Ex iſtis autem patet, ꝙ motus reflexus, ſiue in circulari ſiue in recta magnitudine, non poteſt eſſe continuus, ſed intercidit quies media: quia idem ſignũ eſt, quod actu, fit finis primi motus, & principium reflexionis. Sed in motu circulari mobile nõ vtitur aliquo ſigno, vt principio vel fine in actu, ſed quolibet ſigno magnitudinis vtitur vt medio: & ideo motus circularis poteſt eſſe continuus, non autem reflexus. C

LECTIO XVII.

Aliquæ de Motus reflexi continuitate Quæſtiones proponuntur, ſoluunturq́.

ARGV. *Quapropter & ad dubitationem, hoc eſt dicendum. habet enim hic locus hanc dubitationem. nam ſi ſint duæ lineæ rectæ A B C, & D E: quarum D E ſit æqualis B C: & F mobile ex A continue moueatur ad C. atq;, cum etiam in B puncto, C mobile ex D ad E uniformiter eademq; celeritate feratur, C prius accedet ad E, quàm F ad terminum perueniet C. Quod enim prius receſsit ac abiit, id prius accedat neceſſe eſt. Non ergo F mobile ſimul in B puncto fuit atq; abfuit ab eodem. iccirco & poſterius accedit ad C. nã ſi fuit ac abfuit ſimul non poſterius ad terminum perueniet C, ſed ſtet in illo neceſſe eſt.* D

T.c.66. *VNde & ad dubitationem hoc dicendum. Habet enim dubitationem hanc, ſi.n. ſit quod eſt E, ei, quod eſt F, æquale, & A feratur continue ab extremo ad C, ſimiliter autem ſit A in B ſigno: & D feratur continue ab F extremo ad G regulariter, & uelocitate ſimili ipſi A, ipſum D ante ueniet in G, quàm A in C. Prius enim ſe mouens & diſcedens, prius uenire neceſſe eſt. non ergo ſimul affuit A in B, & abfuit ab eodem. Vnde & poſterius fit. ſi enim ſimul, non poſterius eſt, ſed neceſsitas erit ſtare.*

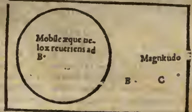
Poſtquam Philoſophus oſtendit ꝙ motus reflexus non poteſt eſſe continuus & vnus, hic ſecundum præmiſſa ſoluit quaſdam dubitationes. Et diuiditur in partes tres ſm tres dubitationes quas ex præmiſsis ſoluit. A ſecunda pars incipit ibi {eodem aũt modo obuiandũ eſt.} Tertia ibi {Manifeſtat aũt.} Circa primum duo facit. Primo ponit dubitationem, ſecundo ſoluit eam ibi {Non ergo ponendum eſt &c.} Dicit ergo primo, ꝙ hoc quod dictum eſt ad probandum, ꝙ motus reflexus non eſt continuus, poteſt etiam dici ad ſoluendum quandam dubitationem. Eſt enim vna talis dubitatio. ſint duæ magnitudines æquales, quarum vna dicatur E, alia F: ſint etiam duo mobilia æqualiter velocia, quorum vnum ſit A, & aliud ſit D, & moueatur A cõtinue ab extremo}.i. principio magnitudinis ad C, D vero ad G feratur: & ponatur ꝙ in magnitudine, quę eſt E, ſignetur quoddam ſignũ medium, quod eſt B: quod tantum diſtet à C, quantum in magnitudine, quæ eſt F, diſtat F a G. & ponamus ꝙ ſimul, dum B in ſuo motu continuo accedit ab A ſignum, ꝙ D mobile B in ſuo motu cõtinuo recedat ab F, & veniat ad G. Cũ ergo motus ſint regulares, & æq; veloces vtriuſq; mobilis, ſequitur ꝙ prius veniet D in G q̃ A veniat in C: quia quod prius recedit prius perueniet ad finẽ æqualis magnitudinis, prius aũt receſsit D ab F, q̃ recederet à B: quia D receſsit ab F, qñ A ꝑtingebat ad B. ergo ſm hoc, A nõ ſimul aduenit in B, & receſsit ab eo. Et ita ſequitur ꝙ poſteri' receſſerit q̃ aduenerit: quia, ſi ſimul adueniret & recederet, nõ poſterius moueri inciperet; & ita neceſsitas eſt ꝙ A, dũ continue fertur, quieſcat in B. & ſic mot' cõtinuus erit cõpoſitus ex quietib', ſicut Zeno ponebat, (vt ſupra habitũ eſt in Sexto.) Scd'o ibi. Secũda.67. T.69. T.67. T.9.

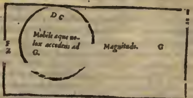
Ratio, qua dubitatur, ꝙ id, quod continue moueatur in aliquo ſigno quieſcat.

C

E

H

D

Non eſt igitur. ponendum cùm ſ. fuit in B. ſimul g. ipſum ex D moueri. Nam ſi F in puncto fuerit B. abfuerit etiam ab eodem atq; non ſimul. at in diuiſione temporis in illo & non tempore erat. Igitur hic quidem in continua magnitudine impoſsibile eſt hoc dicere modo. In eo uero quod redit, atq; reflectitur, hoc ſoluere pacto neceſſe eſt. Nam ſi A feratur E, B. in C: rurſusq; rediens e C in b, moueatur ipſo c. tum extremo & principio utitur nimirum & fine, uno inquam puncto uti duobus. Quocirca conſiſtat ipſum neceſſe eſt & non ſimul acceſsit ad C, & receſsit a C. alioquin ibi ſimul erit atq; non erit in eodem temporis puncto. ARGV.

At uero non eſt dicenda ea ſolutio, quam antea diximus. Dicei nanq; non poteſt A mobile in diuiſione temporis in ipſo C eſſe, & nec affuiſſe nec abſuiſſe. Ad finem.n. accedat neceſſe eſt, qui quidem eſt actu non potentia finis. Etenim id quidẽ, quod eſt id medio, potentia eſt, atq; hoc eſt actu. atq; finis eſt, cùm pergitur ſurſum, principiũ uero cùm itur deorſum. Et ipſorum ergo motuum ſimili modo. Stet igitur id quod redit ſuper linea recta neceſſe eſt. Quæ cùm ita ſint continuus ſuper linea recta perpetuus q; motus eſſe non poteſt.

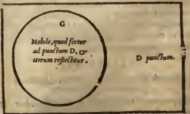
T. c 67. *Non ergo ponendum eſt cum A affuit ſecundũ B, ipſum D moueri ab F. ultimo. Si. n. affuit A, in B erit & abeſſe & non ſimul, ſed erat in deciſione temporis. & nõ in tempore. hoc igitur eſt impoſsibile ſie dicere in continuo, ſed in reflectenti, neceſſe eſt ſie dicere. Si. n. G feratur ad ipſum D, & iterum reflectens deorſum feratur, ultimo D & fine utetur & principio uno ſigno, ut duobus. Vnde ſtare neceſſe eſt. neq; ſimul affuit in ipſo D, & abijt ab ipſo D. ibi. n. ſimul eſſet & non eſſet in eodem nunc. At uero olim ſolutio*

T. c. 67. *non danda eſt. Non enim contingit dicere q; ſecundum ipſum D ſit ipſum G in deciſione: non affuit autem neque defuit. Neceſſe. n. eſt in finem uenire, qui actu eſt, non potentia. quod igitur eſt in medio potentia eſt, hoc autem actu, & finis quidem deorſum, principium aũt de ſurſum. Et motuũ ergo ſimiliter. Neceſſe eſt ergo ſtare reflectens in recto. non ergo contingit continuũ motũ in recto, & perpetuum eſſe.*

Lectio 16.
T. c. 65. Soluit motam dubitationem ſm præmiſſa. Supponebat. n. obiectio prædicta, q; A, dum continue mouetur, accedit ad aliquod ſignum in medio magnitudinis poſitum, ſ. ad B, & q; ſimul dum accedit A ad B, D recedit à quodam alio ſigno, ſ. ab F. quod eſt cõtra præmiſſa. Dictum eſt. n. ſupra, q;, cùm aliquid cõtinue G
fertur: neq; poteſt adeſſe, neq; abeſſe}, i. recedere & accedere à ſigno medio, ergo nõ eſt ponendũ hoc, quod obiectio ſupponebat, q;, cùm A affuit}. i. acceſsit ab B, ipſum D receſsit ſimul ab F. Quia, ſi detur, q; A acceſſit ad B, erit pari rõne dare, q; receſſerit & q; non fuerit ſimul, ſed in duobus inſtantibus, ita q; tempore intermedio quieuerit. Sed ſicut dictum eſt prius, cùm aliquid continue mouebatur in aliquo ſigno medio, non aberat & aderat, ſed ſimpliciter erat non quidem per aliquod tempus, quia ſic quieſceret, ſed in deciſione temporis}. i. in aliquo nũc, quo diuiditur tempus. Hoc ergo quod obiectio ſupponebat, q;, ſ. A adeſſet, & q; etiam abeſſet ab aliquo ſigno medio, impoſsibile eſt dicere in motu cõtinuo, ſed in reflexo eſt neceſſe, ut dicatur ita. Si. n. aliquod mobile, quod eſt G. feratur ad punctũ, quod eſt D, & iterum reflectatur: manifeſtũ eſt q; mobile vtitur vltimo, q; eſt D, quaſi principio & quaſi fine, ſ. vno ſigno vt duobus: vnde neceſſe eſt, q; ibi quieſcat. Nec eſt dicendum, q; ſimul acceſſerit ad ipſum D, & receſſerit ab eodem: quia ſequeretur q; ſimul in eodem inſtanti eſſet ibi, & non eſſet. Omne. n. quod motum eſt, eſt in termino ad quem mouebatur: & omne quod incipit moueri nõ eſt adhuc in termino ad quem: hoc aũt ſignificatur cum dicimus adeſſe vel accedere: quod eſt terminari motũ ad punctum illud. cũ aũt dicimus abeſſe recedere ſignificam' & motum incipere. Vnde neceſſe eſt, omne quod accedit vel adeſt ad aliquod ſignum eſſe in eo: quod autem abeſt vel abſcedit nõ eſt in eo. Quia ergo impoſſibile eſt ſimul eſſe & non eſſe in aliquo ſigno, per conſequens impoſsibile eſt q; ſimul adſit & abſit eidem,

E vt ſuperius pluries eſt ſuppoſitũ. Eſt aũt attendendũ, q; aliter vtitur hic literis q̃ ſupra. vtitur. n. hic G pro mobili, D. vero pro termino. Supra aũt econuerſo. nõ eſt aũt in motu reflexo danda ſolutio quæ prius data eſt in motu continuo. non. n. poteſt dici q; mobile, qđ eſt. G, ſit in termino, quod eſt D à quo incipit reflecti ſolum in deciſione temporis}. i. in nunc: & quod mobile neq; defuerit neq; affuerit eidem, ſicut dicebatur in motu continuo: quia in motu reflexo neceſſe eſt venire ad finem, qui eſt actu finis, & non in potentia tm̃: ſicut medicamentũ in motu continuo erat principiũ & finis ſolũ in potentia. Illud ergo quod eſt in medio motus continui, eſt in potentia tm̃ principium & finis: ſed hoc, à quo incipit reflexio, eſt actu principium & finis. Finis quidem motus, qui erat deorſum, puta lapidis: principiũ aũt eſt in actu motus reflexi, qui eſt ſur-
F ſum: dum lapis cadens in terram reſilit ſurſum. Sicut ergo in magnitudine, in qua eſt motus, ſignum, à quo reflectitur, eſt principiũ & finis in actu, ita & in ipſis motibus eſt accipere actu finem vnius & principium alterius: quod non eſſet, niſi quies interueniret media. neceſſe eſt ergo q; id quod reflectitur in linea recta, quieſcat. Et ita ſequitur, q; in recta magnitudine nõ poſsit eſſe motus cõtinuus & ꝑpetus: quia magnitudo recta nõ eſt infinita: & ita non poſſet eſſe in perpetuũ motus rectus cõtinuus, niſi reflecteretur. Deinde cùm dicit.

Oſtenſio, q; neceſſe ſit mobile, quod reflectitur, quieſcere illo ſigno, à quo reflectitur.

Eodem autem modo & his eſt obuiandum, qui Zenonis rationem interrogant, cenſentq; ſi ſemper dimidium tranſire oporteat, dimidia uero ſint infinita & infinitorum tranſitio eſſe non poſsit, motum non eſſe, neq; poſſe quicquã moueri. Aut, ut quidam hanc eandem interrogant rationem cenſentes mobile, cùm mouetur dimidia ſingula, ſuper quæ fertur, enumerare. Quo fit, ut ab eo cùm totum tranſierit ſpatium enumeratus ſit numerus infinitus. hoc autem omnium ARGV.
H *ſententia fieri nequit.*

Eodem autem modo obuiandum eſt ad interrogantes Zenonis rationem & uolentes ſi ſemper medium tranſire oportet, hæc autem infinita ſunt, infinita aũt tranſire impoſſibile eſt. Aut ſicut ipſam hanc eandem rationem quidã aliter interrogant, uolentes ſimul cũ quod mouetur, medietatem prius numerare ſecundũ unumquodq; factum medium. Quare abeunte totam infinitum accidit numerare numerum. hoc autem confitentur impoſsibile eſſe.

Ponit ſecundam dubitationem. Et circa hoc tria facit. Primo mouet dubitationẽ ſecundo excludit quandam ſolutionẽ in Sexto poſitam ibi {In primis igitur} T 68.
Tertio ponit verã ſolutionem ibi {Sed verũ dicendũ.} Tertia.
Dicit ergo primo, q; eodem modo per ea quæ ſupra oſtenſa

oſtenſa ſunt, poſſumus obuiare ad eos, qui ponũt obiectionem Zenonis. qui ſic volebant argumẽtari. Omne quod mouetur oportet ꝙ prius pertranſeat mediũ q̃ perueniat ad finem: ſed inter quoſlibet duos terminos ſunt infinita media, per hoc ꝙ magnitudo eſt diuiſibilis in infinitũ: & ita impoſsibile eſt tranſire media, quia infinita non contingit tranſire: ergo nihil poteſt mouendo ad aliquem terminũ peruenire. Vel poteſt eadem dubitatio aliter formari, ſicut quidam eam proponunt. Omne quod pertrãſit aliquod totũ prius pertranſit medietatem, & cùm medietas iterum diuidatur in medietatem: oportet ꝙ prius pertranſierit medietatem medietatis: & ita omne, quod mouetur numerat quandam medietatem pertingendo ad ipſam. ſed medietates ſic acceptæ poſſunt in infinitum ire: ergo ſequitur ꝙ aliquid pertranſit totam magnitudinem, quod numerauit numerum infinitum: quod eſt F manifeſte impoſsibile. Secundo ibi.

ARGY. *In primis igitur de motu ſermonibus ex eo rationẽ hanc ſoluebamus: quia tẽpus infinita in ſeipſo habet. nõ eſt. n. abſurdum, ſi infinito in tempore tranſeat quiſpiã infinitũ. infinitũ aũt ineſt, tam in longitudine q̃ in tempore, ſimili modo.*

T. c. 68. *In primis igitur rationibus de motu ſoluimus per id quod tempus infinita habet in ſeipſo. non. n. inconueniens eſt, ſi in infinito tempore infinitum tranſit aliquis: ſimiliter autem in infinitum in longitudine eſt, & tempore.*

Excludit ſolutionẽ, quam ſupra in ſexto poſuerat ad hanc obiectionẽ. Et primo recitat eam, ſecundo excludit ibi {Sed hæc ſolutio &c.} Dicit ergo primo, ꝙ
Infra. prædicta obiectio ſoluta eſt in Sexto, cùm de motu in cõi agebatur, per hoc, ꝙ ſicut magnitudo diuiditur in infinita, & ita & tempus: & ſic eodem modo tempus G habet in ſeipſo infinita, ſicut & magnitudo diuiditur in infinitum: et ita non eſt incõueniens, ſi infinita, quæ ſunt in magnitudine, tranſeat aliquis in infinita quæ ſuut in tempore. quia non eſt inconueniens, ꝙ infinita
T. 39. magnitudo trãſeatur tempore infinito. Sed ſicut in Sexto oſtenſum eſt, infinitum eodem modo inuenitur in magnitudine, & tempore. Secundo ibi.

Sed hæc ſolutio ad interrogantem quidem ſufficienter ſe habet. Interrogabatur. n. ſi fieri poſsit ut finito in tempore quippiã tranſeat aut enumeret infinita: ad rẽ aũt ipſam ueritatemq́; profecto non ſatisfacit. Nam, ſi quiſpiam omiſſa longitudine dictaq́; interrogatione, ſi fit inquam ut finito in tempore pertranſeat quippiam infinita, hæc de ipſo interroget tempore (habet enim tempus infinitas diuiſiones) non erit ſufficiens hæc ſanè ſolutio.

ARGY. H *Sed hæc ſolutio ad interrogantem quidem ſe habet ſufficienter. Interrogabat enim, ſi in finito tempore infinitum tranſire atq; numerare contingit: ad rem autem ipſam & ad ueritatem non ſufficienter. ſi enim aliquis dimittens magnitudinem & interrogauerit, ſi in finito tempore contingit infinita tranſire, interroget in ipſo tempore eadem (habet enim tempus infinitas diuiſiones) nec adhuc ſufficiens hæc ſolutio.*

Excludit hãc ſolutionẽ. & dicit, ꝙ hæc ſolutio ſufficiens eſt ad obuiandũ interroganti, qui ſic interrogabat, an cõtingeret in tẽpore finito tranſire & numerare infinita. Quæ quidẽ interrogatio repellebatur ꝑ hoc quod ſubditur, ꝙ tempus finitũ habet infinita, in quibus poſſunt tranſiri infinita, quę ſunt in magnitudine.

E Sed iſta ſolutio non ſufficit ad rei veritatem: quia, ſi aliquis prætermittat quærere de magnitudine, & prætermittit interrogare, an in tempore finito contingat infinita tranſire: & faciat hanc eandem interrogationem de ipſo tẽpore, vtrum, ſ. infinita, quæ ſunt in tempore, poſsint tranſiri (prodter hoc ꝙ tempus in infinitum diuiditur) ad hanc interrogationem non ſuffiit prædicta ſolutio. Deinde cum dicit.

Sed ea dicẽda eſt ueritas, quam pauloante diximus. Nã, ARGY.
ſi quiſpiam lineam diuidat in duo dimidia, is uno puncto utitur ut duobus. faciet enim ipſum principium atq; finem. ſic autem facit & qui numerat, & qui in dimidia diuidit. Quo ſic diuidente, neq; linea eſt continua, neq; motus. continuus enim motus continui eſt. in continuo aũt inſunt quidẽ dimidia infinita, ſed non actu, ſed potentia ſunt, ut patet. Si uero F *quiſpiam dimidiam faciat actu non continua faciet, ſed modum ipſorum ponet. quod quidẽ in eo accidere patet, qui dimidia numerat. unũ nãque punctũ uti duo numerare ipſum neceſſe eſt. Alterius. n. dimidij principium alterius finis erit, ſi non ut unum ipſum continuam lineam: ſed ut dimidia numeret duo. Quare ad interrogantem, ſi fieri poteſt ut in tẽpore aut in longitudine pertranſeat quiſpiam infinita partim poſſe, partim fieri non poſſe dicamus oportet. ſi. n. infinita ſint actu, fieri nequit: ſin uero potentia, fieri poteſt. Qui nanq; mouetur continue, per accidens ſanè non ſimpliciter infinita tranſiuit, accidit enim lineæ ut dimidia ſint infinita. ſubſtantia uero ipſius diuerſa eſt atq; eſſe.*

*Sed uerum dicendum eſt, quod quidem diximus in rationibus. Si. n. aliquis continuum diuiſerit in duo media, hic uno ſigno tanquam duobus utitur, facit enim ipſum et prin*G*cipium & finem. ſic autem facit numerans & in media diuidens. Sic autem diuidente, neq; erit continua linea neque motus. continuus enim motus continui eſt: in continuo aũt ſunt quidem infinita media, at non actu, ſed potentia. Si uero faciat actu non faciet continuum, ſed ſtabit. quod quidem in numerante media manifeſtum eſt quia accidit. unum enim ſignum neceſſe eſt ipſum numerare duo. alterius enim medij finis, alterius autem principium erit, ſi non unum numeret continuum, ſed duas medietates. Quare dicendum eſt ad interrogantem, ſi contingit infinita tranſire aut in tempore aut in longitudine, quia eſt quidẽ ſic, eſt aũt non ſic. actu. n. cùm ſint, non contingit, potentia aũt, contingit. Quod enim cõtinue mouetur ſecundũ accidens, infinita tranſiuit, ſimpliciter autem nõ. accidit autem lineæ, infinita media eſſe ſubſtantia autem ipſa altera eſt & eſſe.*

H Ponit veram ſolutionem ſm ea, quæ ſupra præmiſerat: & dicit, ꝙ ſm veritatem hoc dicendum eſt ad ſolutionẽ dubitationis motæ, quod præmiſimus in rõnibus ſuprapoſitis proxime. ſ. ꝙ, ſi aliquis diuidat continuum in duo media, tunc vtitur vno ſigno, ſ. in quo diuiditur continuum, tãquam duobus: quia facit ipſum & principium vnius partis, & finem alterius. facit aũt hoc numerãdo, & in duo media diuidendo. Cùm aũt ſic diuiſum fuerit continuũ, iam non erit continuum: ſiue diuidatur magnitudo vt linea, ſiue diuidatur motus: quia nec motus poteſt eſſe continuus niſi ſit continui, ſ. ſubiecti, & temporis & magnitudinis ſuper q̃ tranſit motus. Sic ergo diuidens numerat, & numerando continuitatem ſoluit. Sed in continuo dum continuitas durat ſunt infinita media, non in actu, ſed in po

tentia: quia, ſi faciat aliquis aliquod medium ineſſe in actu, hoc erit per diuiſionem, vt dictum eſt, inquantũ accipietur vt principium vnius, & finis alterius, & ſic non remanebit continuum: ſed ſtabit}.i. iam media in actu non erunt infinita, ſed in eis erit ſtatus. Quod maxime accidit in eo qui vult numerare media: quia neceſſe eſt ei ꝙ vnum ſignũ numeret quaſi duo, inquantũ eſt vnius medietatis finis, & alterius principium. & hoc dico, qñ non numeratur totum continuũ vt vnũ, licet numerentur duæ medietates in ipſo. Si.n. accipiatur totum continuum vt vnum, tunc iam dictum eſt, ꝙ ſignum medium non accipitur vt finis & principiũ in actu, ſed in potentia tantum. His ergo viſis reſpondendum eſt ad eum, qui interrogat, an contingat infinita tranſire ſiue in tempore, ſiue in magnitudine: ꝙ quodammodo contingit, & quodammodo non contingit. Cùm.n. ſint infinita media in actu, non contingit ea tranſire: cùm aũt ſint in potentia, contingit infinita tranſire. Et ſic, cùm in continuo non ſunt infinita media niſi in potentia, contingit infinita tranſire: quia illud, quod continue mouetur, tranſiuit ſm accidens infinita, ſ. in potentia. Per ſe enim tranſit lineam finitam, cui accidit ꝙ inſint ei infinita media in potentia: ſed ipſa linea ſecundum ſubſtantiam & rationem eſt alia ab his mediis infinitis. nõ enim linea cõponitur ex punctis, ſed puncta poſſunt ſignari in linea, inquantũ diuiditur. Deinde cùm dicit.

ARGY. *At qui perſpicuum etiam eſt, ſi quiſpiam temporis punctum (quod prius poſteriusq; diuidit) non poſteriori tempori reſpectu rei tribuat ſemper idem eſſe ſimul atq; nõ eſſe, & cum eſt ortum, non eſſe. Punctum igitur temporis utriſq; commune eſt: priori (inquam) poſteriorię; : & unum & idem eſt numero, ratione uero non idem. alterius enim finis, alterius principium eſt. at reſpectu rei poſterioris eſt ſemper affectus. Sit tempus quidem A C B: res autem D, quæ quidem A C tempore ſit alba: in C B uero non alba in ipſo ergo C alba eſt ſimul, atq; non alba. In quouis nãque temporis A C puncto, licet ipſum D uere dicere album eſſe, ſi toto tempore illo eſt album, & in quolibet etiam ipſius B C: non album eſſe: C uero eſt in utriſq;.*

Tx.69. *Manifeſtum eſt autem & quia niſi aliquis faciat temporis ſignum (quod prius & poſterius diuidit) ſemper poſterioris rei erit ſimul idem ens & non ens, & quando fuit, non eſt. ſignum igitur utriſq; commune eſt & priori & poſteriori. & unum & idem numero, ratione autem non idẽ eſt. huius quidem enim finis eſt, illius autem principium: res autem ſemper poſterioris paſſionis eſt. Sit tempus, in quo eſt A C B, res, in quo D. hoc in A quidem tempore album, in B aũt non album: in C ergo album, & non album. In quolibet.n. ipſius A uerũ eſt dicere album, ſi omni tempore hoc erat album, & B non album: C autem in utriſq;.*

Soluit tertiam dubitationẽ. Et circa hoc tria facit. Primo proponit dubitationem & ſolutionem, ſecundo manifeſtat vtrunq; per exempla ibi {Sit tempus.} Tertio infert quoddam corollarium ex dictis ibi {Si autem quodcunq;} Ponit ergo dubitationem primo, quæ in generationibus & corruptionibus fieri ſolet. Quod.n. generatur, deſinit nõ eſſe, & incipit eſſe. oportet autem aliud tempus aſsignari ei, quod eſt eſſe rei generatæ vel corruptæ, & aliud ei quod eſt non eſſe. puta ſi ex aëre generetur ignis, in toto tempore A B erat nõ

Ibidem

Tertia.68.

E ignis, ſed aër: in toto autem tempore B C eſt ignis. Cũ ergo hoc ſignum temporis, quod eſt B, ſit vtriq; tempori commune, videtur ꝙ in illo inſtanti cõmuni ſit ſimul eſſe ignis & non eſſe eiuſdem. Hanc ergo dubitationem Philoſophus ſoluens dicit, manifeſtum eſſe ꝙ niſi aliquis hoc ſignũ temporis (quod diuidit tp̃s prius a poſteriori {Faciat ſemper eſſe poſterioris rei}.i. ꝙ in illo inſtanti hoc modo ſe habeat res, ſicut in tempore ſequenti, ſequitur ꝙ idem ſit ens & non ens ſimul: & ſequitur, ꝙ, quando aliquid factum eſt, ſit non ens: tũc autem factum eſt, quando generatio terminatur, ſ. in illo nunc, quod diuidit tempus prius & poſterius. Si ergo in toto tempore priori non erat ens, in hoc etiam nunc, quando iam generatum eſt, eſt etiam non ens: quia illud nunc eſt finis prioris tẽporis. Quomodo aũt iſta inconuenientia non ſequantur oſtendit ſubdens, F ꝙ vnum & idẽ numero ſignum, ſ. nunc, eſt cõe vtriq; tempori. ſ. priori & poſteriori. Sed quãuis ſit vnum ſubiecto, non tñ eſt vnum rõne, ſed duo. eſt.n. finis prioris temporis, & principium poſterioris. Sed, ſi accipiatur in ipſo nunc, quod res eſt}.i. ſi accipiatur ſm ꝙ eſt vnum res ſemper tenet ſe cum poſteriori paſsione. Vel aliter, quãuis ipſum nunc finis ſit temporis prioris, & principium poſterioris, & ſic ſit communis vtriq;, tñ ſm ꝙ eſt rei}.i. ſm ꝙ comparatur ad rem, quæ mouetur, ſemper eſt poſterioris paſsionis: quia res, quæ mouetur in illo inſtanti, eſt ſubiecta paſsioni poſterioris temporis. Sic ergo obiectione & ſolutione poſita, manifeſtat vtrunq; per exempla. & primo obiectionẽ cùm dicit {Sit.n. tempus.} Et dicit ſit tempus A C B, res aũt, quæ mouetur, ſit D: quod quidem D in A tẽpore ſit albũ, in B aũt non album. videtur ergo ſequi, G ꝙ in C ſit album, & non albũ. & qũo hoc ſequitur oſtẽdit ſubdens, ſi.n. in toto tempore A eſt albũ, ſequitur ꝙ in quolibet accepto in ipſo A, ſit albũ: & ſimiliter, ſi in toto tempore B, eſt non album, ſequitur, ꝙ in quolibet ipſius accepto ſit nõ albũ. cùm ergo C ſit acceptũ in vtroq; (quia eſt huius finis, & illius principiũ) videtur ſequi, ꝙ in C ſit albũ & non albũ. Secundo ibi.

Non eſt igitur dandum in omni tempore A C puncto D album eſſe, ſed in quouis præter ultimum C: hoc autem iam ipſum poſterius eſt. & ſi non album fiebat, & ſi album corrumpebatur in A C, toto factum eſt ſane aut corruptum in C. Quare album, aut non album eſſe primum in illo uere dicere licet, uel cùm eſt ortum non eſt, & cùm corruptum eſt, erit aut album aut non album, & ens omnino atq; non ens ſimul eſſe neceſſe eſt. ARGY.

H *Non ergo dandum eſt in omni, ſed præter ultimum nunc in quo eſt C: hoc autem iam poſtremum. & ſi fiebat album, & ſi corrumpebatur album in omni A, factum eſt, & corruptum eſt in C. Quare album, aut non album primum in illo uerum eſt dicere, aut cum eſt factum non erit, aut cùm corruptum eſt, erit, aut ſimul album & non album, & omnino eſſe, & non eſſe, neceſſe eſt.*

Manifeſtat ſolutionem ſupra poſitam: & dicit, ꝙ non eſt concedendum, ꝙ in quolibet accepto in A ſit albũ, ſed eſt excipiendũ vltimũ nũc, quod eſt C, quod quidem iam eſt poſtremũ}.i. vltimus terminus mutationis. Puta ſi album vel fiebat, vel corrumpebatur in toto A, in C non corrumpitur, nec fit album, ſed iam factũ eſt, & corruptũ. Quod aũt factum eſt, eſt: quod

autem

autem corruptum eſt, nõ eſt. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ in C primo verum eſt dicere boc eſſe album, ſi ibi terminetur gñatio albi: aut eſſe non album, ſi ibi terminetur corruptio albi.) Aut ſi boc non dicatur, ſequentur inconuenientia ſupra poſita, ſ. ꝙ cùm aliquid eſt iam generatum, adhuc eſt non ens: & cùm corruptum eſt, adhuc eſt ens. Aut etiam ſequitur, ꝙ aliquid ſimul ſit album, & non album, & vniuerſaliter ens & non ens.

Deinde cùm dicit.

ARGY. *Quod ſi id generetur, neceſſe eſt quod prius non eſt, & cum generatur non eſt, fieri profecto non poteſt, ut tempus in indiuidua tempora diuidatur. Nam, ſi in A tempore, D ipſum album fiebat: factum eſt autem ſimul, & eſt in alio indiuiduo tempore B hærente tempori A, ſi in A quidem fiebat, & non erat, etiam autem in ipſo tempore B, generationem aliquam nimirum mediam eſſe oportet. quare, & tempus id erat, in quo fiebat. non. n. eadem & bis erit ratio, qui non ex indiuiduis inquiunt tempus conſtare. ſed factum eſt in temporis ipſius, in quo fiebat ultimo puncto: cui quidem nihil hæret, neq; deinceps eſt, indiuidua uero tempora ſunt deinceps. Quæ cum ita ſunt, patet ſi in A toto tempore, D fiebat, non eſſe maius id tempus, in quo factum eſt atq; fiebat, eo tempore quo toto ſolum fiebat. Hæ igitur tales ſuæ quædam ſunt rationes, ex quibus, ut propriis quiſpiam credet motum rectum perpetuo continuum eſſe non poſſe.*

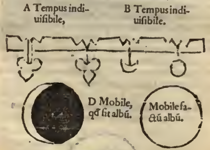
Si autem quodcunq; fuerit prius non ens, neceſſe eſt fieri ens, & cum fit, non eſt, non poſsibile eſt in atoma tempora diuidi tempus. Si. n. in A tempore D fiebat album: factum eſt autem ſimul, & eſt in altero indiuiduo tempore. habito autem in B, & ſi in A fiebat, non erat, in B autem eſt, generationem oportet eſſe quandam mediam. quare, & tempus
C *erat, in quo fiebat. non. n. eadem erat ratio, & in non atoma diuidentibus ſed ipſius temporis, in quo fiebat, factum eſt: & eſt in ultimo ſigno, cui nihil eſt habitum, neq; conſequenter. ſed indiuiſibilia tempora conſequenter ſunt. Manifeſtum autem eſt, quia, ſi in A toto tempore fiebat, q. non eſt plus tempus, in quo factum eſt, & fiebat, quam in quo fiebat ſolum*
T.c.70. *omni. Quibus igitur aliquis tanquam propriis credet rationibus, hæ & huiuſmodi quædam ſunt.*

Infert quoddam corollarium ex præmiſsis, ſ. ꝙ tempus non diuidatur in indiuiſibilia tempora: quia hoc poſito, non poterit ſolui præmiſſa dubitatio. Dicit ergo, ꝙ neceſſe eſt omne quod eſt prius non ens, & poſtea ens, aliqñ fieri ens, & iterum neceſſe eſt, ꝙ, cùm aliquid fit, non eſt. Si autem hæc duo, quæ ſupponit ſunt vera, impoſsibile eſt, ꝙ tempus diuidatur in indiuiſi-
D bilia tempora. Diuidatur enim tempus in indiuiſibilia tempora, & ſit primum tempus indiuiſibile A, ſm aũt conſequenter ſe habens ad ipſum, ſit B: D autem, quod prius non erat album, & poſtmodum eſt album, fiebat album, id eſt A. & tunc non erat album. oportet aũt dare, ꝙ ſit factum in aliquo tpe indiuiſibili & habito}. i. conſequenter ſe habẽte, ſ. in B, in quo iam eſt. ſi autem fiebat album in A, ſequitur ꝙ in A non erat album, in B autem eſt album. Cum ergo inter non eſſe & eſſe ſit gñatio media (quia nihil tranſit de non eſſe in eſſe, niſi per gñationem) ſequitur, ꝙ inter A & B ſit generatio media, ergo erit aliquod tempus medium inter A & B, in quo fiebat album: quia hic ponitur tempus B D generationis. & ſilr, cum in illo medio tpe indiuiſibili fiat album, eſt non album: vnde eadem rõne oportebit po
A nere aliud tempus adhuc medium, & ſic in infinitum. Et hoc ideo, quia non poteſt poni ꝙ in eodem tpe fiat, & factum ſit. Sed non eſt eadem ratio ſi dicatur, ꝙ nõ ſunt indiuiſibilia tempora, in quo tempus diuiditur. dicemus. n. ſm hoc, ꝙ vnum & idem tempus eſt, in quo fiebat & factum eſt. ſed fiebat & erat non ens in toto tempore præcedẽti, eſt autem factum & ens in vltimo nunc temporis: quod quidem non ſe habet ad tempus præcedens, ſicut habitum aut conſequenter, ſed ſicut terminus eius. Sed ſi ponantur tempora indiuiſibilia, neceſſe eſt, ꝙ conſequenter ſe habeant. Manifeſtum eſt autem ſm præmiſſa, ꝙ non ſuppoſitis temporibus indiuiſibilibus, ſi aliquid fiat albũ in toto tempore A, non eſt maius tempus, in quo factum eſt & fiebat, q̃ in quo fiebat ſolum: quia in toto tempore fit, in vltimo autem termino temporis eſt factum. Tempus autem
B & terminus temporis non ſunt aliquid maius: q̃ tempus tantum. ſicut etiam punctum nihil magnitudinis adiicit lineę. Sed, ſi ponantur tempora indiuiſibilia, manifeſtum eſt ex pręmiſsis, ꝙ oportet plus temporis eſſe, in quo fit & factum eſt, q̃ in quo fit ſolum. Vltimo aũt epilogando concludit principale intentum dicens, ꝙ pręmiſſę rõnes ſunt & ſimiles eis, quibus credendũ eſt tanq̃ propriis, ꝙ motus reflexus non eſt continuus.

LECTIO XVIII.

Quibuſdam communibus rationibus oſtenditur, motum reflexum continuum non eſſe.

Oſtenſio q. tempus non diuidatur in indiuiſibilia.

Hoc idem inſuper ita ſeſe habere uidebitur, & ſi diſſerendi modo ipſum conſyderabimus. ARGY.

Rationabiliter autem intendentibus, & ex his uidebitur alicui idem hoc accidere.

Poſtq̃ Philoſophus oſtendit rõnibus propriis, ꝙ motus reflexus non eſt continuus, oſtendit hic idem rationibus communibus, & logicis. Et circa hoc duo facit. Primo dicit de quo eſt intentio, ſecundo probat propoſitum. ibi {Omne. n. quod mouetur.} Dicit ergo primo, ꝙ ſi aliquis velit {rationabiliter}. i. logice intẽdere Infra. ad propoſitum oſtendendum, videbitur hoc idem ſequi, ſ. ꝙ motus reflexus non eſt continuus ex rationibus, quę ponentur. Secundo ibi.

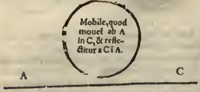
Omne itaq; quod continue mouetur, modo nihil prohibeat, ad id & antea ferebatur, ad quod per motum acceſsit. ceu ſi peruenit ad A, ferebatur ad B, & non ſolum cum erat prope, ſed ſtatim etiam ut incepit motu cieri. Cur enim nunc magis quàm prius? hoc & ad cæteros accõmodabitur motus. At id qđ ex A fertur ad B, ueniet rurſus ad A ARGY.

continuo motu. Cum igitur ex A mouetur ad B, tum fertur etiam ad A eo motu, quo pergit ex ipſo B. Quo fit, ut contrariis ſimul motibus moueatur. recti nãque motus contrarij ſunt.

Omne.n. quod mouetur continue, ſi à nullo prohibeatur in quod quidem uenit ſecundum loci mutationem, in hoc & ferebatur prius. ut ſi in B uenit, ferebatur in B, & non eum proximum erat, ſed mox ſicut incœpit moueri. Quid.n. magis nunc, quam prius? ſimiliter autem & in aliis. Quod autem ab A fertur in C, iterum ueniet in A continue motũ. Cum ergo ab A in C ferebatur, tunc & in A fertur ſecundum motum, qui eſt à C, & econuerſo. Quare ſimul contrariis. contrarij.n. ſunt, qui ſecundum rectitudinem fiunt.

T.71. Oſtendit propoſitum. Et primo ſolum in motu reflexo locali. ſecundo communiter in oĩbus motibus, ibi {Amplius ex his manifeſtum &c.} Prima rõ talis eſt. Omne quod mouetur continue, à principio ſui motus ferebatur in finẽ, ad quem peruenit ſm loci mutationẽ: niſi fuerit aliquid prohibens: quia à prohibente potuiſſet in aliam partem deflecti. Exemplificat autem hanc propoſitionem dicens, ꝙ, ſi aliquid per motum localẽ peruenit ad B, non ſolum qñ propinquum erat, ſed ſtatim qñ incœpit moueri mouebatur ad B. Nõ eſt enim aliqua rõ, quare magis moueatur ad B nunc ꝙ̃ prius, & ſimile eſt in aliis motibus. Si autem ita ſit ꝙ motus reflexus ſit continuus, verum erit dicere, ꝙ id quod mouetur ab A in C, & iterum reflectitur in A, cõtinue mouetur. Ergo in prima parte motus, qui eſt ab A ĩ C, mouebatur ad terminum vltimæ partis, qui eſt A, & ſic dũ mouetur ab A mouetur ad A. Sequitur ergo, ꝙ ſimul moueatur contrariis motibus: quia in motibus rectis, contrarium eſt moueri ab eodem & in idem. In motibus autem circularibus non eſt contrarium. Hoc autem eſt impoſsibile, ꝙ aliquid ſimul moueatur cõtrariis motibus: ergo impoſsibile eſt ꝙ motus reflexus ſit continuus. Deinde cum dicit.

Ratio Prima, qua oſtenditur quòd motus reflexus non poſsit eſſe continuus.

ARGY. *Et inſuper ut ex eo mutetur, in quo ipſum non eſt. Quod ſi hoc fieri nequeat, in ipſo B ſtetur neceſſe eſt. non igitur hic unus eſt motus. Qui nãq; motus intercipitur ſtatui unus profecto non eſt, ut luce clarius extat.*

Simul autem & ex hoc mutatur in quo non eſt. Si igitur hoc impoſsibile eſt, neceſſe eſt ſtare in C. non eſt ergo unus motus. qui enim ſtatu intercipitur, non eſt unus.

Ex eodem medio ducit ad aliud inconueniens. Si.n. aliquid, dum mouetur ab A, mouetur ad A, nõ autem poteſt moueri ad A, niſi ex aliquo contrapoſito, quod ſit C, in quo mobile nondum fuit, cum incipit moueri ab A, ſequitur ꝙ aliquid mouetur ex illo termino, in quo nõ eſt. Sic ergo impoſsibile eſt, ꝙ motus reflexus

E ſit continuus. Et, ſi hoc eſt impoſsibile, neceſſe eſt ꝙ in puncto reflexionis mobile quieſcat, ſ. in C. Ex quo patet, ꝙ non eſt vnus motus: quia motus, qui diſtinguitur per interpoſitionem quietis, nõ eſt vnus. Deinde cum dicit.

Præterea ex hiſce magis uniuerſaliter de omni motu perſpicuum idem erit. Nam, ſi omne quod mouetur, aliquo motu dictorum motuum omnino mouetur: & quod quieſcit ex his aliqua quiete quieſcit, quæ opponuntur: (nullus.n. alius in ratione rerum præter aſsignatos eſt motus:) id autem quod nõ ſemper hoc motu mouetur: eorum motuum, inquam, qui ſpecie differunt, & non motus totius cuiuſpiam parte, neceſſe eſt oppoſita quieſcat quiete. eſt.n. quies priuatio motus. Si igitur hæc ita ſe habent, & motus quidem recti contrarij ſunt: fieri uero nequit, ut ſimul quicquam motibus ARGY.

F *contrariis moueatur. id profecto ex A fertur ad B, non ex B. quoq; ſimul feretur ad A. Atq;, cum non ſimul motibus utriſq; feratur, moueatur autem dicto motu ex A pergendo ad B. prius in ipſo B quieſcat neceſſe eſt. Hæc.n. eſt ea quies, quæ opponitur ei motui, quo itur ex B ad A. Patet igitur ex hiſce quæ diximus, motũ nullum rectum continuũ eſſe poſſe.*

Amplius autem, & ex his manifeſtum uniuerſaliter magis de omni motu. Si.n. omne quod mouetur, mouetur aliquo doctorum motuum, & quieſcit aliqua dictarum oppoſitarum quietum: (non erat.n. alius præter iſtos:) quod autem non ſemper mouetur ſecundum hunc motum, dico autem quicunq; ſunt alteri ſpecie, & non ſi aliqua pars eſt totius, neceſſe eſt prius quieſcere ſecũdum oppoſitam quietem. quies.n. priuatio eſt motus. Si igitur contrarij quidem motus ſunt, qui ſecundum rectitudinem fiunt: ſimul autem non contingit T.c.71.

G *moueri contrarios: quod ab A ad C fertur, non utiq; feretur ſimul ab ipſo C ad A. Quoniam autem non ſimul fertur. mouetur autem ſecundum hunc motum: neceſſe eſt prius quieſcere apud C. Hæc.n. oppoſita quies, ei qui eſt C motui. Manifeſtum igitur ex his quæ dicta ſunt, quoniam non eſt continuus motus.*

Probat idem vniuerſalius in quolibet genere motus, tribus rõnibus. Quarum prima talis eſt. Omne qđ mouetur, mouetur aliqua ſpecierum motus ſupra aſſignatarum, & ſimiliter omne quod quieſcit oportet ꝙ quieſcat aliqua quiete oppoſitarum prædictis motibus. oſtenſum eſt enim ſupra in Quinto, ꝙ non põt eſſe alius motus preter aſsignatos. Accipiamus ergo aliquem motum diſtinctum ab aliis motibus hoc modo, ꝙ ſit differens ſpecie ab aliis, ſicut dealbatio differt à denigratione: non autem ſic, ꝙ motus qui accipitur di-

H ſtinguatur ab aliis, ſicut vna pars motus ab aliis partibus eiuſdem motus: vt vna pars dealbationis diſtinguitur ab aliis partibus dealbationis eiuſdem. Accepto ergo vno tali motu, ſicut dictum eſt, verum eſt dicere, ꝙ ille quod non ſemper mouetur hoc motu, ex neceſsitate prius quieſcebat oppoſita quiete: ſicut quod non ſemper dealbatur aliqñ quieſcebat quiete oppoſita dealbationi. Et hæc ꝓpõ non eſſet vera, ſi aliqua pars determinata motus acciperetur. non.n. eſt neceſſe, vt qđ non ſemper mouebatur hac parte dealbationis, ꝙ antea quieſceret quiete oppoſita: quia antea etiam dealbatur alia parte dealbationis. Et ꝓp hoc ſignanter dixit. {Et non ſi aliqua pars eſt totius.} Hanc aũt propoſitionem ſic probat. Duorum priuatiue oppoſitorum neceſſe eſt cum vnum non ineſt, alterum ineſſe ſuſceptibili:

ptibili: quies autem opponitus motui priuatiue: ergo, ſi mobile erat qñ ſibi motus non inerat, ex neceſsitate ſequitus ꝙ tunc quies ſibi ineſſet. Hac igitur propõne probata ex rõne ſupraposita, ſumit minorem dicens, ꝙ, ſi motus recti contrarij ſunt, qui eſt ab A ad C, & q eſt à C ad A, & non contingit ſimul eſſe motus contrarios: manifeſtum eſt, ꝙ, qñ mouebatur ab A ad C, nõ mouebatur tunc à C ad A. & ſic iſto motu, qui eſt à C ad A, non ſempes mouebatur. Vnde ſm propoſitionẽ pmiſſam, neceſſe eſt ꝙ mobile prius quieſceret quie- T. 54. te oppoſita. Oſtenſum eſt autem in Quinto, ꝙ motui, qui eſt à C, opponitur quies, quę eſt in C: ergo quieſcebat in C. Non ergo motus reflexus erat vnus & continuus, cùm diſtinguatur per interpoſitionem quietis. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Inſuper hoc etiam modo, ratio magis erit accommodata. Simul. n. corruptum eſt non album, & ortum eſt album. Si igitur alteratio, quia itur ad album, atq; ex albo continua fit, & nullo in tempore maneat: ſimul profecto corruptum eſt non album, & factum eſt album, atq; non album. Horum. n. trium idem tempus erit, ut patet.*

T. c. 72. *Amplius autem & hæc ratio magis propria eſt his, quæ dicta ſunt. ſimul. n. corruptum eſt quod non album, & quod factum eſt album. Si igitur continua alteratio ad album, & ex non albo: & non manet aliquo tempore, ſimul corruptum eſt non album, & factum eſt non album. Trium enim erit idem tempus.*

Secũda ratio. Quæ talis eſt. Simul corrumpitus non album, & generatur album: & econtrario ſimul corrumpitur albũ, & fit non album: ſed, ſi motus reflexus in quolibet genere ſit continuus, ſequetus, ꝙ continue alteratio terminetur ad album, & incipiat ex albo recedere, & ꝙ non quieſcet ibi aliquo tempore. alioquin non eſſet continua alteratio, ſi interponeretur quies. ſed, ſicut dictum eſt, cùm fit album, corrumpitus non album: ſequitur ergo, ꝙ ſimul corrũpatur non album, & fiat nõ album: quia iſta tria ſunt in eodem tpe, ſ. fieri album, & corrumpi non album, & iterum fieri non album: ſi tñ continuetur reflexio abſq; interpoſitione quietis. Hoc aũt eſt manifeſte impoſsibile, ꝙ ſimul fiat non album. & corrũpatus non album. non ergo eſt poſsibile, ꝙ motus reflexus ſit continuus. Hæc autem ſõ ad generationem & corrup. pertinere vr̃. Et propter hoc, hác rationem dr̃ eſſe magis propriam q̃ præmiſſas: quia in contradictoriis magis apparet, ꝙ non poſſunt eſſe ſimul natura. Et tñ quod dr̃ in gñatione, & corruptione extendit ad oẽs motus: quia in quolibet motu eſt quędam gñatio & corruptio. ſicut. n. in alteratione gñatur & corrumpitus album, vel non album, ita in quolibet alio motu. Tertiam rõnem ponit ibi.

ARGY. *Præterea, non ſi tempus continuum eſt, & motus continuus eſt, ſed deinceps. quo nãque pacto contrariorum motuum, ut dealbationis, ac denigrationis idem fuerit finis? Patet igitur motum rectum continuum ppetuo eſſe non poſſe.*

Amplius non ſi continuum eſt tempus, & motus, ſed conſequenter. quõ igitur erit ultimum idem contrariorum, ut albedinis, & nigredinis?

Tertia rõ. Quę talis eſt. Sicut ſupra in Quinto habitum eſt, nõ eſt neceſſarium, ſi continuum eſt tempus, ꝙ propter hoc motus ſit continuus. Motus. n. diuerſarum ſpecierum, & ſi ſuccedãt ſibi in tpe continuo, non tñ ſunt cõ- A tinui, ſed conſequenter ſe habentes: eo ꝙ oportet continuorum eſſe vnum cõem terminum, contrariorum autem in ſpecie differẽtium, vt albedinis & nigredinis, nõ poteſt eſſe vnus communis terminus. Cum igitur motus, qui eſt ab A in C, ſit contrarius motui, qui eſt à C in A: in quocunque genere motus, vt ſupra in Quinto oſtenſum eſt, impoſsibile eſt ꝙ iſti duo motus T. 48 ſint cõtinui adinuicem etiam ſi tempus eorum ſit continuum nulla interpoſita quiete. Relinquitur ergo, ꝙ motus reflexus nullo modo poteſt eſſe continuus. Eſt autem conſyderandum, ꝙ rationes præmiſſæ dicunt logicæ: quia procedunt ex quibuſdam communibus; ſ. ex proprietate contrariorum.

LECTIO XIX.

Solum circularem motum Continuum eſſe demonſtratur, ac Primum.

B ARGY. *Motus autem hiſce, qui ſuper circularem lineam, fit unus atq; continuus erit. nullum. n. impoſsibile accidit. Etenim id quod ex A mouetur, ſimul ad ipſum mouebitur A, eadem nimirum appetitione. Ad quod. n. perueniet, ad id & mouetur, ſed non ſimul contrariis ciebitur motibus, neq; oppoſitis ſanè. Non. n. omnis motus quo pergitur ad hoc, contrarius ei, quo itur ex hoc, aut oppoſitus eſt. Sed contrarius quidem eſt rectus, huic. n. motus loco accommodatus contrarius eſt, ut his, qui per diametrum fit. termini. n plurimum diſtant. oppoſitus autem eſt, qui per eandem fit longitudinem. Quare nihil uetat. ut talis motus continuus ſit, nullaſq; prorſus intercapedines habeat. etenim Conuerſio quidem à ſeipſo in ſeipſum. Rectus autem motus à ſeipſo in aliud tranſitio eſt.*

T. c. 73. *Qvt autem in circulari fit, erit unus & continuus. nullum. n. impoſsibile contingit. Quod. n. ex A mouetur,* C *ſimul mouebitur in A, ſecundum eandem poſitionem. in quod. n. ueniet, & mouetur in hoc, ſed non ſimul mouebitur contrariis, neq; oppoſitis. Non. n. omnis, qui eſt in hoc, ei qui eſt ex hoc contrarius eſt, neq; oppoſitus. Sed contrarius quidem eſt qui ſuper recta fit. hic. n. eſt contrarius ſecundum locum. ut qui ſecundum diametrum. Diſtat. n. plurimũ. Oppoſitus autem, qui eſt ſecundum eandem longitudinem. Quare nihil prohibet moueri continue, & nullo tempore deficere Circularis enim motus eſt ab eodem in idem. Rectus autem ab eodem in aliud.*

Poſtq̃ Philoſophus oſtendit, ꝙ nullus motus localis poteſt eſſe continuus præter circularem, hic oſtendit ꝙ motus circularis põt eſſe cõtinuus & primus. Et primo oſtendit hoc per proprias rõnes, ſecundo per rationes logicas, & cões. ibi {Rationabiliter autem ac- D cidit.} Circa primum duo facit. Primo oſtẽdit, ꝙ mo- T. 76. tus circularis ſit, ſecundo ꝙ ſit primus. ibi {Quod autẽ T. 75. lationum.} Circa primũ duo facit. Primo ponit duas rõnes ad oſtendendum, ꝙ motus circularis poteſt eſſe continuus, ſecũdo ex eiſdem rõnibus concludit, ꝙ nullus alius motus poteſt eſſe continuus. ibi {Manifeſtum autem ex hac diuiſione.} Quòd autẽ motus circularis T. 74. poſsit eſſe vnus continuus, prima rõne ſic probat. Illud dr̃ eſſe poſsibile, ad quod nullum ſequitur impoſsibile: nullum autem ſequitus impoſsibile ſi dicamus, ꝙ motus circularis ſit in perpetuum continuus. quod patet ex hoc, ꝙ in motu circulari illud quod mouetur ex aliquo, puta A, ſimul mouetur in idem ſignum {ſm eandem poſitionem}. i. ſm eundẽ proceſſum mobilis, eodem ordine partium ſeruato. quod in motu reflexo nõ cõtingit. quia, cũ aliquid retrocedit diſponitus ſm cõ-

trarium ordinem partium in mouendo: quia vel oportet ꝙ pars mobilis,quæ in primo motu erat prior,ex reflexione fiat poſterior: vel oportet ꝙ illa pars mobilis, quæ in primo motu aſpiciebat ad vnã differẽtiã loci, puta dextrum vel ſurſum, in reflexione aſpiciat ad cõtrarium. Sed in motu circulari ſeruatur eadẽ poſitio, dũ aliquid mouetur ad id,à quo recedit. Sic ergo poterit dici,ꝙ etiã à principio ſui motus, dum recedebat ab A, mouebatur ad hoc, ad quod tandẽ perueniet,ſ. ad ipſum A. Nec propter hoc ſequitur hoc impoſſibile,ꝙ ſimul moueatur motibus cõtrariis,aut oppoſitis: ſicut ſequebatur in motu recto.Non.n.omnis motus, qui eſt ad aliquẽ terminũ, eſt cõtrarius, aut oppoſitus motui,qui eſt ex illo eodẽ termino. ſed iſta cõtrarietas inuenitur in linea recta,ſm quã attenditur cõtrarietas in loco.Non.n.attenditur contrarietas inter duos terminos ſm lineã circularẽ quæcunq; pars ſit circũferentiæ,ſed ſm diametrum. Cõtraria.n. ſunt quæ maxime diſtant.maxima aũt diſtantia inter duos terminos, nõ menſuratur ſm lineam circularẽ,ſed ſm lineam rectã. Poſſunt.n. inter duo puncta infinitæ lineæ curuæ deſcribi: ſed non niſi vna linea recta. Id autem quod eſt vnum,eſt menſura in quolibet genere. Sic igitur patet,ꝙ,ſi ſit aliquis circulus, & diuidatur per medium: & ſit diameter eius A B: motus,qui eſt per A diametrũ, ab A in B,eſt contrarius motui,qui eſt per eundẽ diametrum, à B, in A: Sed motus,qui eſt per ſemicirculũ ab A in B,non eſt contrarius motui, qui eſt per aliũ ſemicirculum à B in A.Contrarietas aũt erat,quæ impediebat,ꝙ motus reflexus non poſſet eſſe continuus, vt ex ſuperioribus rõnibus apparet. Nihil ergo prohibet contrarietate ſublata,motum circularẽ eſſe continuũ: & tñ nullo tẽpore deficere.Et huius rõ eſt:quia motus circularis habet ſuum cõplementum,per hoc ꝙ eſt ab eodem in idem. & ſic per hoc non impeditur eius cõtinuatio.Sed motus rectus habet ſuum complementũ per hoc, ꝙ eſt ab eodem in aliud. Vnde, ſi ab illo alio reuertatur in idẽ,à quo incœperat moueri,non erit vnuus motus cõtinuus,ſed duo. Deinde cùm dicit,

Oſtenſio, ꝙ motus, qui ſunt per diametrum circuli, ſunt contrarij,non autem qui ſunt per ſemicirculos.

ARGY. *Et hiſce quidem motus, qui fit in circulo,nunquam fit in eiſdem:rectus autem, ſæpe fit in eiſdem. Is igitur motus, qui ſemper in alio,atq; alio fit,continue fieri poteſt. at hiſce cõtinue fieri non poteſt,qui ſæpe fit in eiſdẽ. Motibus.n. oppoſitis, id quod mouetur, ſimul moueatur neceſſe eſt. Quare fieri non poteſt, ut aut in ſemicirculo quicquã, aut in alia ulla circunferentia continue moueatur. Sæpe.n. in iſdẽ moueatur, & contrariis mutationibus mutetur neceſſe eſt.non.n.coniunguntur hic principium atq; finis. Circuli autem coniunguntur, & hic eſt ſolus motus perfectus.*

Et qui quidem in circulo, nequaquam in eiſdem eſt. qui

E *uero ſecundum rectitudinem multoties in eiſdem eſt. Eo igitur qui ſemper in alio, & alio fit, contingit moueri continue. qui uero in eiſdem multoties non contingit. Neceſſe.n. eſſet ſimul moueri contrariis. Quare neq; in ſemicirculo, neq; in alia circulatione neq; uns contingit moueri cõtinue. Multoties enim neceſſe eſt eadem moueri, & contrariis mutationibus mutari. non enim copulat principio finem. Qui autem circuli copulat, & ſolus eſt perfectus.*

Ponit ſecundam rõnem dicens, ꝙ motus circularis non eſt in eiſdem,ſed motus rectus multoties eſt in eiſdem.Quod ſic intelligendũ eſt.ſi.n. aliquid moueatur ab A in B per diametrum, & iterum,à B in A per eundem diametrum,neceſſe eſt ꝙ per eadẽ media redeat, per quæ prius tranſierat: & ſic pluries per eadẽ fertur. Sed,ſi aliquid moueatur ab A in B per ſemicirculũ, & Secunda rõ.
F iterum à B in A per ſemicirculum alium:quod eſt circulariter moueri,manifeſtũ eſt, ꝙ non redit ad idẽ per eadem media.Eſt aũt de rõne oppoſitorũ, ꝙ circa idẽ conſyderentur,& ſic manifeſtũ eſt,ꝙ moueri ab eodẽ in idem ſm motum circularem,eſt abſq; oppoſitione: ſed moueri ab eodem in idem ſm motum reflexum eſt cum oppoſitione.Sic igitur patet,ꝙ motum circularem,qui non redit ad idem per eadẽ media,ſed ſemper pertranſit aliud & aliud, poteſt eſſe vnus & continuus:quia non habet oppoſitionem. Sed ille motus reflexus,ſ.qui dum redit in idem pluries, in eiſdẽ mediis, fit pertranſeundo, non poteſt eſſe in perpetuum continuus:quia neceſſe eſſet ꝙ aliquid ſic moueretur cõtrariis motibus,vt ſupra oſtẽſum eſt. Et ex eadẽ rõne cõcludi põt,ꝙ neq; motus, qui eſt in ſemicirculo,neque in quacunq; alia circuli portione,põt eſſe in perpetuũ cõtinuus: quia in his motibus neceſſe eſt ꝙ multo T. 84.
G ties pertranſeantur eadem media, & ꝙ moueantur cõtrariis motib⁹,quaſi debeat fieri reditus ad principiũ: & hoc ideo,quia neq; in linea recta,neq; in ſemicirculo, neq; in quacunq; circuli portione, copulatur finis principio; ſed diſtant ab inuicẽ principiũ & finis. Sed in ſolo circulo finis copulatur principio: & ideo ſolus motus circularis eſt perfectus. Vnũquodq;.n. perfectũ eſt ex hoc,ꝙ attingit ſuum principiũ. Secũdo ibi.

Ex hac aũt diuiſione patet fieri non poſſe quo cæterorũ motuũ quiſquã continuus ſit. Accidit. n. in uniuerſis, ut per eadẽ quiſq; fiat. ut in alteratione,per medium ipſum: & in motu, qui quantitati accommodatur, per magnitudines medias:et in generatione. corruptionéue ſimiliter. Nihil enim intereſt pauca quiſpiam, an plura faciat ea media, in quibus eſt ipſa mutatio, & addat quid an auferat. fit enim utroq; ARGY.
H *modo, ut per eadem ſæpe motus efficiatur.*

Manifeſtum autem & ex hac diuiſione, quoniam non contingit alios motus eſſe continuos. In omnibus enim accidit eadem moueri multoties, ut in alteratione per media, & in eo qui eſt quantitatis, ſecundum medium magnitudinis, & in generatione & corruptione ſimiliter. Nihil enim differt pauca, aut multa facere, in quibus eſt mutatio: neq; medium ponere aliquid, aut auferre. utrobiq; enim accidit eadem moueri multoties. Com. 74.

Oſtendit ex eadẽ rõne, ꝙ in nullo alio genere poteſt eſſe aliquis motus cõtinuus. Et primo oſtẽdit propoſitũ, ſecundo infert quoddã corollarium ex dictis. ibi {Manifeſtum igitur ex his.} Dicit ergo primo, ꝙ etiã ex iſta diſtinctione, quæ ponit inter motum circularem, & alios motus locales, manifeſtum eſt, ꝙ nec in infra

alis

aliis generibus motus contingit eſſe aliquos motus in infinitum continuos: quia in omnibus aliis generibus motus, ſi debeat aliquid moueri ab eodẽ in idẽ, ſequitur ꝙ multoties pertranſeat eadẽ, ſicut in alteratione oportet ꝙ pertranſeat medias qualitates. ex calido.n. tranſitur in frigidum per tepidum: & ſi debeat rediri ex frigido in calidum, oportet ꝙ per tepidum tranſeatur. Et idẽ apparet in motu, qui eſt ſm quantitatẽ: quia, ſi quod mouetur de magno in paruum, & iterũ redeat ad magnũ, oportet ꝙ bis ſit in media quantitate. Et ſimile eſt etiã in gñatione & corruptione: ſi.n. ex igne fiat aër, & iterũ ex aëre fiat ignis. oportet ꝙ medias diſpoſitiones bis tranſeat. Sic.n. medium põt poni in generatione & corruptione, ſm ꝙ accipitur cum tranſmutatione diſpoſitionum. Et, quia media tranſire contingit in diuerſis mutationibus diuerſimode, ſubiungit ꝙ nihil differũt, vel pauca, vel multa media facere, per quæ aliquid moueatur de extremo in extremum: neq; accipere aliquod medium poſitiue, vt pallidum inter albũ & nigrum, vel remotiue, vt inter bonum & malũ: quod neq; bonum, neq; malum eſt: quia qualitercunq; media ſe habeant, ſemper accidit, ꝙ eadem multoties pertranſeantur. Secundo ibi.

ARGY. *Ex his igitur patet, nec eos naturales bene ſenſiſſe, qui res uniuerſas ſenſibiles inquiunt ſemper moueri. Nam motuum iam dictorum aliquo moueant. maximeq; ſecundum illos alteretur neceſſe eſt. Fluere enim inquiunt eas ſemper, decrementaq; ſuſcipere. Præterea generationem atq; corruptionem. alterationem eſſe dicunt. Ratio uero noſtra tunc dixit, nullo quicquam omnino motu præter conuerſionem continue moueri poſſe. Quare nec alteratione, nec accretione decretioneue. Hæc igitur ſatis ſint dicta ad demonſtrandum nullam infinitam eſſe mutationem, aut continuam, præter ipſam ſolam conuerſionem.*

Vt in Timæo Plato teſtatur. *Manifeſtum igitur ex his, quoniam neq; phyſiologi bene dicunt, omnia ſenſibilia moueri ſemper dicentes, moueri enim neceſſe eſt aliquo modo horum motuum: & maxime ſecundum illos eſt alterari. Fluere enim dicunt ſemper, atque corrumpi. Adhuc autem & generationem & corruptionem alterationem eſſe dicunt. Ratio autem nunc dixit, uel de omni motu, q ſecundum nullum motum contingit moueri continue extra quem circulo. Quare neq; ſecundum alterationem, neq; ſecundum augmentum. Quòd igitur neq; infinita ſit mutatio, neq; una, neque continua extra circuli motum, nobis dicta ſint tanta.*

Concludit ex præmiſsis, ꝙ antiqui naturales nõ bene dixerunt, ponentes oĩa ſenſibilia ſemper moueri: quia oporret ꝙ mouerentur ſm aliquẽ prædictorum motuum: de quibus oſtendimus, ꝙ non poſſunt eſſe in perpetuum continui. Et maxime, quia ſm ꝙ illi dicũt, motus ſemper continuus eſt alteratio, dicunt.n. ꝙ oĩa ſemper defluunt & corrumpuntur. Et adhuc dicunt, ꝙ generatio & corruptio nihil eſt aliud q̈ alteratio: & ſic dum dicunt oĩa ſemper corrumpi, dicunt oĩa ſemper alterari. Probatum eſt aũt per rõnem ſupra inductam, ꝙ nullo motu contingit ſemper moueri niſi circulari: & ſic relinquitur, ꝙ neq; ſm alterationem, neq; ſm augmentum poſſunt omnia ſemper moueri, vt illi dicebant. Vltimo autem principale intentum epilogando concludit, ſ. ꝙ nulla mutatio poſſit eſſe infinita & continua, niſi circularis. Deinde cùm dicit.

A *Ipſam autem conuerſionem lationum omnium eſſe primam, perſpicuum inde fieri poteſt. Omnis enim latio, aut circularis eſt, aut recta aut mixta, ſicut & antea diximus. At hac quidem illas priores eſſe neceſſe eſt. ex illis enim conſtat, ut patet. Recta uero circularis eſt prior. eſt enim ſimplex, perfectaq; magis. Fieri igitur non poteſt, ut ſuper infinita linea recta quicquam feratur. non eſt enim id in ratione rerum, quod hoc pacto dicitur infinitum. at neq; ſi eſſet, moueretur quicquam omnino. Non enim id fit, quod impoſſibile eſt. Impoſsibile eſt autẽ, ut patet, tranſire quippiam infinitum. Ea uero latio, quæ ſuper finita recta linea fit, ſi reflectatur compoſita erit profecto, duoq; motus, ſi non reflectantur, imperfecta ac corruptibilis. At imperfecto perfectum, & incorruptibile, corruptibili natura prius eſſe, & ratione, atq; tempore conſtat.* ARGY.

B *Quòd autem lationum, circularis prima ſit, manifeſtum eſt. Omnis enim ſecundum locum motus (ſicut & prius diximus) aut in circulo, aut in recto, aut mixtus eſt. Hoc autem neceſſe eſt priores eſſe illos. ex illis enim conſtitutus eſt. Recto autem circularis. ſimplex enim et perfectus magis eſt. In infinitum enim non eſt ſecundum rectum ferri. ſic enim infinitum non eſt, ſed neq; ſi eſſet, moueretur utique aliquid. non enim fit impoſsibile. tranſire autem infinitum impoſsibile eſt. Infinito autem recto, reflectens quidem cõpoſitus eſt: & duo ſunt motus. non reflexus autem imperfectus & corruptus. Prius autem, & natura, & ratione, & tempore eſt perfectum quidem imperfecto, corruptibili autem incorruptibile.* Tex. 75.

Probat ꝙ motus circularis ſit primus motuum duabus rõnibus, quarum prima talis eſt. C Omnis motus localis, vt prius dictum eſt, aut eſt circularis, aut rectus, aut cõmixtus. Circularis aũt & rectus ſunt priores cõmixto, quia ex illis conſtituitur. Inter illos aũt duos, circularis eſt prior recto. circularis.n. eſt ſimplicior & perfectior recto. Quod ſic probat. motus.n. rectus non poteſt ꝓcedere in infinitũ. hoc.n. eſſet dupliciter. vno modo ſic, ꝙ eſſet magnitudo, per quam tranſit motus rectus, infinita, quod eſt impoſsibile. ſed etiam, ſi eſſet aliqua magnitudo infinita, nihil moueretur ad ĩfinitũ. Quod.n. impoſsibile eſt eſſe, nũquam fit aut generatur: impoſsibile eſt aũt tranſire infinitum: nihil ergo mouetur ad hoc, ꝙ infinita pertranſeat. nõ ergo põt eſſe motus rectus infinitus ſuper magnitudinem infinitã. Alio modo poſſet intelligi motus rectus infinitus ſuper magnitudinem finitã per reflexionẽ. ſed motus qui eſt reflexus, non eſt vnus, vt ſupra probatum eſt, ſed eſt cõ- D poſitus ex duobus motibus. Si aũt ſuper linea recta finita non fiat reflexio, erit motus imperfectus & corruptus. imperfectus quidem, quia poſsibile eſt ei fieri additionẽ: corruptus aũt, quia, cùm peruenit ad terminũ magnitudinis, ceſſabit motus. Sic ergo patet, ꝙ motus circularis, qui non eſt cõpoſitus ex duobus, & qui nõ corrumpitur, cùm venit ad terminum, cùm ſit idem eius principium & finis, eſt ſimplicior & perfectior q̈ motus rectus. Perfectum aũt eſt prius imperfecto, & ſimiliter ĩcorruptibile corruptibili, & natura, rõne, & tẽpore, ſicut ſupra oſtenſum eſt, cùm ꝓbatur loci mutationẽ eſſe priorẽ aliis motibus.) Neceſſe eſt ergo motũ circularem eſſe priorem recto. Deinde cùm dicit. T. 64. T. 55.

ARGY. *Hiſce præterea motus, qui perpetuus eſſe poteſt, prior eſt eo, qui perpetuus eſſe nequit. At conuerſio quidem per-*

petua eſſe poteſt, cæterorum autem motuum nullus perpetuus eſſe poteſt, ſtatus enim ſit oportet. qui cum eſt, corruptus eſt iam ipſe motus, atq; euanuit.

Amplius, prior eſt quem contingit perpetuũ eſſe non contingenti. Circularem igitur contingit perpetuum eſſe, aliorum autem, neq; loci mutationem, neq; alium, neq; unum contingit eſſe perpetuum. ſtatum enim oportet fieri. ſi autem ſtatus eſt, corruptus eſt motus prior.

Secunda rõ. Ponit ſecundã rõnem, quæ talis eſt. Motus, qui poteſt eſſe perpetuus, eſt prior eo, qui perpetuus eſſe non poteſt: quia perpetuũ eſt prius nõ perpetuo, & tẽpore, & natura. Circularis aũt motus poteſt eſſe perpetuus, & nullus aliorũ motuũ: cũ oporteat eis ſuccedere quietem. Vbi aũt quies ſuperuenerit, corrumpitur motus. Relinquitur ergo, ꝙ motus circularis ſit prior omnibus aliis motibus. Hæc autem, quæ in hac ratione ſupponit, ex ſuperioribus patent.

LECTIO XX.

Motum circularem quibuſdam communibus rationibus, & ex Antiquorũ ſententiis, primum, continuum, ac regularem eſſe comprobatur.

ARGY *Atqui recte cum rationeq; accidit, conuerſionem unum eſſe motum, atq; continuum: & non eam lationem qua ſupra recta linea pergitur. Huius enim principium & finis & medium definitum eſt, & uniuerſa hæc ſunt in ipſa. quo ſit ut id ſit, unde incipiat quod mouetur, & itẽ ad quod perueniet deſinetq; moueri. in ipſis nãque finibus quieſcit id omne quod motu recto cietur, aut in eo ex quo incipit motu cieri, aut in eo ad quem accedit. Sed in circumferentia ſunt hæc, ut patet, indefinita. Quod.n. ipſius punctum, finis potius rationem, q̃ principij ſubit. Aeque enim quoduis punctorum principium eſt, & medium, atq; finis, ut ſemper id quod mouetur in principio ſit, & medio atq; fine, & nunquam in uno tantum. Quapropter ipſa ſphæra mouetur, & aliquo modo quieſcit. eundem enim occupat locum. cauſa autem hæc omnia accidiſſe ipſi centro. Nam principium eſt, & magnitudinis atq; finis. Quare fit, ut quia hoc extra circunferentiam eſt, non ſit id, in quo quieſcit id quod fertur, quaſi tranſierit. ſemper enim circa medium, ſed non ad ultimum fertur. Quia uero ſemper hoc manet, ideo totum ipſum continue partim quieſcit, partim mouetur.*

Com. 76. *Rationabiliter autem accidit, & circularem unum eſſe, & continuum, & non rectum. Eius enim, qui in recto determinatum eſt principium et finis & mediũ, & omnia hæc habet in ſeipſo. Quare eſt unde incipiet quod mouetur, & ubi finiet. apud terminos enim quieſcit omne, aut unde, aut ubi. Circularis autẽ indeterminati ſunt. quid enim magis quicunq; terminus eorum qui ſunt in linea? Similiter enim unumquodq; principium, & medium eſt, & finis. quare ſemper quædam ſunt in principio, & fine. & nunquam in uno tantum ſunt. Vnde mouetur & quieſcit quodammodo ſphæra. eundem enim obtinet locum. cauſa autem eſt, q. omnia hæc accidunt centro. Principium enim & medium magnitudinis & finis eſt. Quare propter id q. extra circularem eſt, non eſt ubi quod fertur quieſcat. ſic enim ſemper fertur circa medium, ſed non ad ultimum. Propter hoc autem manet, & ſemper quieſcit quodammodo totum, & mouetur continue.*

Poſtquam Philoſophus oſtẽdit per proprias rõnes, E ꝙ motus circularis eſt cõtinuus & primus, hic oſtẽdit idem per quaſdam logicas, & cõmunes rõnes. Et ponit tres rõnes. Circa quarũ primã dicit, ꝙ rõnabiliter accidit, ꝙ motus circularis ſit vnus & cõtinuus in perpetuum, non aũt motus rectus: quia in recto determinatur principium medium & finis, & omnia hæc tria eſt aſsignare in ipſa linea recta: & ideo eſt in ipſa linea vnde incipit motus, & vbi finiatur: quia omnis motus quieſcit apud terminos, ſ. vel à quo, vel ad quem. Has enim duas quietes ſupra in Quinto diſtinxerat. T. 54. ſed in linea circulari termini non ſunt diſtincti, nulla enim eſt rõ, quare vnũ punctũ ſignatũ in linea circulari ſit magis terminus, q̃ alius: quia vnumquodq; ſimiliter eſt, & principium, & medium, & finis: & ſic quodamodo quod mouetur circulariter ſemper eſt in principio & in fine: inquantum, ſ. quodlibet punctum ſignatum in F circulo põt accipi, vt principiũ, vel finis: & quodãmodo nunquã eſt in principio, vel fine, inquantũ, ſ. nullũ punctum circuli eſt principiũ vel finis in actu. Vnde ſequitur ꝙ ſphæra quodãmodo mouetur, & quodãmodo quieſcit: T. 84. quia, ſicut in Sexto dictũ eſt, ſphæra dum mouetur ſemper obtinet eundẽ locum ſm ſubiectũ, & quantum ad hoc quieſcit, alium tñ & alium ſm rõnẽ, & quantum ad hoc mouetur. Ideo aũt in ipſa linea circulari non diſtinguitur principiũ, mediũ, & finis, quia hæc tria pertinẽt ad centrũ: à quo ſicut à principio procedunt lineæ à circunferentiam, & ad ipſum terminantur lineæ à circũferentia protractæ: & eſt etiã medium totius magnitudinis ſm æquidiſtantiã ad omnia ſigna circũferentiæ. Et ideo, quia principium & finis circularis magnitudinis eſt extra circulationẽ, ſ. in centro, ad quod non pertingit quod circulariter mouetur, nõ G eſt aſsignare in motu circulari, vbi quieſcat illud quod fertur, cùm puenerit ad ipſum. quia quod circulariter mouetur, ſemper fertur circa mediũ: ſed nõ fertur ad vltimum, quia nõ fertur ad mediũ, quod eſt principiũ & vltimum. Et pp hoc totum quod ſphærice mouetur, quodãmodo ſemper quieſcit, & quodãmodo cõtinue mouetur, vt dictũ eſt. Ex his ergo quæ dicta ſunt, ſic rõ extrahi põt. Omnis motus qui nunquã eſt in principio, & fine eſt cõtinuus: ſed motus circularis eſt huiuſmodi ergo &c. Et per idẽ medium probatur, ꝙ motus rectus non poſsit eſſe continuus. Deinde cùm dicit.

Accidit autem hæc conuerſio. ut econtra conuerſio motuum ſit prima atque menſura. quia nãque motuum eſt menſura ipſa conuerſio, ideo primus ſit ipſa motus neceſſe eſt, ipſo enim primo omnia menſurãtur. & quia rurſus primus eſt, & omnium motus, ideo ipſa menſura eſt cæterorum. ARGY.

H *Accidit autem conuerſim. & nanque quoniam menſura motuũ eſt circulatio prima neceſſe eſt ipſam eſſe. omnia.n. menſurantur primo. & quia primum eſt menſura aliorũ eſt.*

Ponit ſecundã rõnẽ dicens, ꝙ hæc duo cõuerſim ſe ſequentur, ſ. ꝙ motus circularis ſit menſura omnium motuum, & ꝙ ſit primus motuum. Omnia.n. menſurantur primo ſui generis, vt in 10. Metaphy. oſtẽditur. Et ſic iſta propoſitio cõuertibilis eſt, oẽ quod eſt menſura eſt primum ſui generis, & omne quod eſt primũ eſt menſura. Sed motus circularis eſt mẽſura omnium aliorum motuum, vt patet ex his quæ in fine Quarti ſunt dicta, ergo motus circularis eſt primus motuum: Vel ſi ſupponatur, ꝙ mot⁹ circularis ſit primus motuũ pp ſupradictas rõnes, concludetur ꝙ ſit menſura aliorum motuum. Tertiam rationem ponit ibi.

Secũda rõ.

Lectio. 2. Quarunq; mẽſurãtur, aliquo primo ſui generis menſurantur. & cõuertitur, quod primũ in genere eſt eorum, quæ ipſo ſunt menſura.

Præterea

ARGY. *Præterea uniformis etiam motus ſola conuerſio eſſe poſſet. Quæ nãque recto motu, cientur, difformiter ſanè feruntur. diſcrepant. n. partes motus propinquæ principio, ab hiſce partibus, quæ propinquæ ſunt fini. Etenim uniuerſa, quæ ſuapte natura feruntur, quo magis ab eo loco recedunt, ex quo moueri cœperint eo celerius moueri uidentur. At ſola in conuerſione, neq; principium eſt, neq; finis quippe cùm nō ſit in ipſa circunferentia quicquam tale, ſed extra.*

Amplius autem, & regularem contingit circularem eſſe ſolum. Quæ enim in recto, à principio irregulariter feruntur ad finē. Omnia. n. quãto diſtãt plus à quieſcēte, feruntur uelocius. Circularis autem ſolius. neque principium in ipſo aptum natum, eſt eſſe, ſed extra.

Tertia rō. Dicens ꝙ ſolus motus circularis poteſt eſſe regularis. quia, quæ in linea recta mouentur, regulariter feruntur à principio, vſq; ad finem. Eſt. n. motus irregularis, vt in Quinto dictum eſt, Tex.44. qui non eſt æqualiter velox per totū. qđ neceſſe eſt accidere in omni motu recto: quia in motibus naturalibus quanto aliqua, quæ mouētur, plus diſtant à prima quiete, à qua incipit motus. velocius mouentur: in motu autem: violento, quãto plus diſtant ab vltima quiete, ad quam terminatur motus, tanto velocius mouetur. nam motus naturalis intenditur in fine violentus autem in principio. Hoc autem in motu circulari locum non habet. quia in circulo principium & finis non eſt natum eſſe inter ipſam circulationem, quę fit per circunferentiam {ſed extra} .i. in centro, vt dictū eſt. Vnde nulla eſt ratio quare intendatur & remittatur motus circularis, quaſi per approximationem ad principium, vel finem: cū ſemper æqualiter appropinquet centro, quod eſt principium Tex. 43. & finis. Manifeſtum eſt autem ex his, quæ in Quinto dicta ſunt, ꝙ motus regularis eſt magis vnus, quàm irregularis, & ſic motus circularis eſt prior naturaliter quam motus rectus. quanto. n. aliquid eſt magis unū, tanto naturaliter prius eſt. Deinde cum dicit.

ARGY. *At uero ſcientiæ huius, lationem inquam, primum motuum eſſe, teſtes ſunt uniuerſi, qui mentionē motus fecerunt. Principia. n. ipſi us hiſce tribuunt, quæ motu iſtiuſmodi ciēt. Segregatio nãque, congregatio, uel motus in loco ſunt. hoc autem modo concordia, atq; diſcordia monent. altera nãque ipſarum ſegregat, altera congregat. Anaxagoras quoque mentem, quæ mouit prius ſecernere dicit. Eadem & hi ſentiunt qui nullam aliam talem cauſam ponunt, ſed ob uacuū inquiū: res moueri. Et hi nãque naturam eo motu, qui loco accōmodatur moueri dicunt. Motus. n. qui fit ob uacuum latio nimirum eſt, & ut in loco motus, ut patet. Cæterorum autem motuum nullum ipſis ineſſe primis, ſed in hiſce duntaxat, quæ conſtant ex illis putant. Accreſcere enim hæc decreſcereq;, ac alterari, congregationem ſegregationemq; ſubeuntibus indiuiduis corporibus dicunt. Eadem et hi cēſent, qui denſitate, raritateúe, generationē, corruptionemúe conficiunt. cōgregatione nãque ſegregationeúe hæc uniuerſa diſponunt. Accedit ad hæc eorum quoque ſententia, qui cauſam motus animam faciunt. Id enim quod ſeipſum mouet, eorum quæ mouentur, principium eſſe dicūt. Animal autem omneq; animans motu ad locum accommodato ſeipſum mouet. Id præterea ſolum proprie moueri dicimus, quod eo motu cietur, qui ad locum accōmodatur. Quod ſi quippiā quieſcat quidem eodem in loco, incrementa uero, uel decrementa* A *ſuſcipiat, uel alteretur id aliqua ex parte, & non abſolute moueri dicere conſueuimus.*

Quod autem ſecundum locum mutatio, primus motuum Com.77. *eſt, teſtantur omnes quicunque de motu fecerunt memoriam. Principia. n. tradunt ipſius mouentibus ſecundum huiuſmodi motum. Diſgregratio autem & congregatio motus ſecūdum locum ſunt. ſic enim mouent concordia & diſcordia. hæc quidem enim diſgregat, illa autem congregat. Et ipſum autem intellectum mouentem primum (ait Anaxagoras) diſgregare. Similiter autem & quicunque huiuſmodi quidē neq; unam cauſam dicunt, propter uacuum autem moueri dicunt. & nãque hi ſecundum locum motum, natura moueri dicunt. motus enim qui propter uocuum fit loci mutatio eſt, & ſicut in loco. Aliorum autem, neque unum ineſſe primis corporibus, ſed his quæ ſunt ex his opinantur. Augmentari* B *enim & corrumpi & alterari congregati, & diſgregatis atomis corporibus dicunt. Eodem autem modo, & quicunq; propter denſitatem aut raritatem efficiunt generationem & corruptionem. congregatione enim & diſgregatione hæc componunt. Amplius autem & præter hos animam cauſam facientes motus. ipſum ſeipſum enim mouens principium eſſe dicunt eorum quæ mouentur. Mouebit autem animal, & omne animatum ſecundum eam, quæ eſt ſecundum locum cineſim. Et proprie autem moueri dicimus ſolum, quod mouetur ſecundum locum motum. ſi autem quieſcat quidem in ſeipſo augmentetur autē, aut detrimentum patiatur, aut alteretur. contingit quodammodo moueri, ſimpliciter autem moueri, non dicimus.*

Oſtendit per opiniones antiquorum Philoſophorū, ꝙ motus localis ſit primus motuū: & dicit, ꝙ huic C ueritati atteſtantur dicta omnium Philoſophorum antiquorum, qui de motu fecerunt memoriā: quia principiis attribuunt ꝙ moueant motu locali. Et hoc oſtendit primo per opinionem Empedoclis, qui poſuit amicitiam & litem prima principia mouentia quorum amicitia congregat, lis vero diſgregat congregatio autem & diſgregatio ſunt motus locales. Secundo oſtendit idem per opinionem Anaxagoræ, qui poſuit opinionem primam cauſam mouentem, cuius opus ſecundū ipſum eſt diſgregare commixta. Tertio oſtendit idem per opinionem Democriti, qui non poſuit cauſam mouentem. ſed dixit ꝙ omnia mouentur propter naturā vacui. Motus autem qui eſt propter vacuum, eſt loci mutatio: vel ſimilis loci mutationi. quia vacuum & locus non differunt niſi ratione, vt in Quarto dictū eſt. Et ſic dum ponunt res primo moueri propter vacuū, D ponunt motum localem naturaliter primum. & nullū aliorum motuum, ſed alios motus opinãtur conſequi ad motum localem. Dicunt enim ſequentes Democritum, ꝙ argumentari, & corrumpi, & alterari contingit per quandam congregationem, & diſgregationem indiuiſibilium corporum. Quarto oſtendit idem per opiniones antiquorum naturalium, qui ponebant vnā cauſam materialem tantum, vel aquam, vel aerem, vel ignem, vel aliquid medium. Ex illo enim vno materiali principio conſtituunt generationem & corruptionē rerum per condenſationem & rarefactionem: quæ per quandam congregationem & diſgregationem complentur. Quinto oſtendit idem per opinionem Platonis, qui poſuit animam eſſe primam cauſam motus. Poſuit. n. Plato, ꝙ mouens ſeipſum, quod eſt anima, eſt principium omnium eorum quæ mouentur. Mouere

autem ſeipſum, conuenit animali, & omni animato ſecundum eum, qui eſt ſecũdum locum cineſim}.i.per tranſmutationem localem. Sexto autem oſtendit idem per ea quæ communiter & vulgariter loquentes dicũt. Illud .n. ſolum dicimus moueri, quod mouetur ſecundum motum localẽ. Si autem aliquid quieſcat in loco, ſed moueatur motu augmenti, aut decrementi, aut alterationis: dicitur ꝙ mouetur quodammodo, ſed non ſimpliciter. Deinde cum dicit.

ARGY. *Motum igitur omni in tempore ſemper fuiſſe ſemperq́; fore, & quid eſt principium perpetui motus, quis præterea primus eſt motus, & quis ſolus perpetuus eſſe poteſt, & id inſuper quod primum mouet immobile eſſe, ſatis iam hiſce, quæ dicta ſunt explicauimus.*

Quod qui igitur ſemper motus erat, & erit omni tempore, & quod principium perpetui motus, adhuc autẽ quis motus primus, & quem motum perpetuum contingit eſſe ſolum, & ꝙ primum mouens immobile ſit, dictum eſt.

Epilogat quæ dixerat, ſcilicet ꝙ motus ſemper fuerit, & ſemper erit: & ꝙ eſt aliquod primum principium motus perpetuum, & quis ſit primus motus, & quem motum contingat eſſe perpetuum: & ꝙ primum mouens ſit immobile. Hæc enim omnia in præcedentibus declarata ſunt.

LECTIO XXI.

Potentiam finitam tempore infinito non poſſe mouere, neq; infinitam potentiam in magnitudine reperiri pro primi motoris vnitate ac natura probanda demonſtratur.

ARGY. *Nunc autem partibus hoc uacare, magnitudinemq́; nullam prorſus habere neceſſarium eſſe dicamus, ac demonſtremus oportet, prius hiſce definitis, quæ hanc ſententiam antecedunt.*

T.c.78. *QVod autem hoc neceſſe eſt impartibile eſſe, & nullam habere magnitudinem, nunc dicamus: determinantes primum de prioribus ipſo.*

Poſtquam Philoſophus oſtẽdit qualis ſit primus motus, hic oſtendit quale ſit primum mouens, Et diuiditur in partes duas. Primo dicit, de quo eſt intentio. Secundo exequitur propoſitum. ibi {Horum autẽ vnũ.}
Infra. Dicit autem primo, ꝙ cùm dictum ſit ſupra, ꝙ primũ mouens eſt immobile, nunc dicendum eſt ꝙ primum mouẽs eſt indiuiſibile, & nullam habens magnitudinẽ, ſicut omnino incorporeum. Sed antequam hoc oſtendamus, oportet prædeterminare quædam, quæ exigũtur ad huiuſmodi probationem. Secundo ibi.

ARGY. *Atque horum unum eſt hoc fieri, inquam, non poſſe, quo finitum quicquam tempore moueat infinito. Tria nãque eſſe in omni motu conſtat, id quod mouetur, id quod mouet, & tertium ipſum tempus. Atq;, aut hæc omnia infinita ſunt, aut finita, aut horum aliqua, ut duo, aut etiam unum. Sit igitur A quidem mouens, B autem id quod mouetur, et tempus infinitum ſit C. Pars itaq; ipſius A, quæ quidem ſit D, moueat partem aliquam ipſius B. ſitq́; illa pars E: Atq; patet, non toto C tempore ipſam mouere: in maiore nãque maius nimirum mouet. quare fit, ut tempus illud infinitum. non ſit. deſignetur, atq; ſit F: Hoc igitur pacto addens ipſi D, atq; E parti partem, totum A tandem, & B ſimiliter totum conſumam tempus autem nunquam æqualem F parti ſemper*

E *auferẽs partem. quippe cùm ſit, ut eſt ſuppoſitum, infinitũ. Quare totum A mouens, totum B ipſum finito in tempore C mouebit. Fieri ergo non poteſt, ut à finito quicquam infinito in tẽpore moueatur. Perſpicuum igitur eſt fieri nõ poſſe, quo finitum quicquam tempore moueat infinito.*

Horum autem unum quidem eſt, ꝙ impoſsibile eſt nullum finitum mouere ſecundum infinitum tempus. Tria enim ſunt quod mouetur, mouens, in quo tertium tempus. Hæc autem aut finita ſunt omnia, aut infinita omnia, aut quædam, aut duo, aut unum. Sit igitur A mouens, quod autem mouetur B, tempus infinitum in quo C Ipſum D igitur moueat aliquam partem ipſis B, quæ eſt in quo E. Non igitur in æquali ipſi C, in pluri enim maius. Quare non eſt infinitum tempus, quod eſt ipſum Z. Sic itaq; ipſi D apponens, auferam ipſum A, & ipſi E ipſum B, tempus autem non auferam,
F *ſemper remouens æquale: infinitum enim eſt. Quare omne A, totum B mouebit, infinito tempore ipſius C. Non ergo poſsibile eſt à finito moueri aliquid ſecundum infinitum motum. Quòd quidem igitur non contingit finitum in infinito tempore mouere, manifeſtam eſt.*

Exequitur propoſitum. Et primo præmittit quædã, quæ ſunt neceſſaria ad principalis propoſiti oſtenſionẽ ſecundo oſtendit principale propoſitum. ibi { Determinatis autem his.} Circa primũ tria facit. Primo oſtẽdit ꝙ ad motum infinitum requiritur potentia infinita, ſecundo ꝙ potentia infinita non poteſt eſſe in magnitudine finita. ibi { Quod autem omnino infinita magnitudine:} Tertio, ꝙ primum motorem oportet eſſe vnum, qui moueat motum continuum & ſempiternum. ibi { De his autem quæ feruntur.} Dicit ergo T. 86. T. 79. T. 82.
G primo, ꝙ inter ea quæ prædeterminãda ſunt ante principale propoſitũ, vnum eſt, quod eſt impoſsibile aliqđ finitum ſecundum potentiam mouere per tempus infinitum. Quod ſic oſtendit. Tria ſunt in quolibet motu, quorum vnum eſt, quod mouetur: aliud eſt ipſum mouens, tertiũ aũt eſt tempus, in quo fit motus. Oportet aũt ꝙ, aut oĩa iſta ſint infinita, aut omnia ſint finita, aut ꝙ quędã ſint finita, & quędã infinita, vel duo tãtũ, vel vnum. Ponatur ergo primo, ꝙ A ſit mouens, B, qđ mouetur: tempus vero, in quo fit motus, ſit C. Et ponatur, ꝙ aliqua pars ipſius A, quæ eſt D, moueat aliquam partẽ B, quæ eſt E. His ergo poſitionibus factis, concludi poteſt ꝙ D, mouet E in tempore non æquali ipſi C, in quo A mouebat B, ſed in tempore minori. T. 37.
Probatum eſt enim in Sexto, ꝙ totum mobile in maiori tempore pertranſit aliquod ſignũ, ꝗ pars eius. Cùm
H ergo tempus quod eſt C ſit infinitum, relinquitur ꝙ tempus, in quo D, mouet E, non erit infinitum, ſed finitum, & ſit illud tempus, vt ſicut A mouet B, in tempore C infinito, ita D moueat E, in tẽpore Z finito. Cùm autem D ſit pars ipſius A, ſi ſubtrahendo ab A, addatur ipſi D, totaliter ipſum A auſeretur, vel conſumet, cùm ſit finitum. Omne enim finitum conſumitur per ſubtractionem, ſi eadem quantitas ſemper ſumatur, vt in Tertio dictum eſt. Et ſimiliter conſumetur ipſum T. 52.
B, ſi continue ſubtrahatur aliquid ab ipſo, & apponat ipſi E: quia B etiam ponebatur eſſe finitum, & quantumcunq; auferatur à tempore, quod eſt C etiam ſm eandem quantitatem auferendo, non conſumitur totum C: quia ponitur eſſe infinitum. Ex hoc concludit, ꝙ totum A mouet totum B. in tempore aliquo finito, quod eſt pars ipſius C. Quod quidem ſic ſequitur ex præmiſsis

præmiſsis:quia ſecundum proportionem, qua additur ad mobile & ad motorem,additur etiam ad tempus. Cùm ergo ſubtrahendo à toto,mobili,& motore, & addendo ad partes ipſorum,conſumatur quandoq; totum mobile,& totum mouens, ita ꝙ totum ꝙ erat in toto addetur parti: ſequitur ꝙ proportionabiliter addendo ad tempus,reſultabit tempus finitum,in quo totum mouens mouebit totum mobile. Et ſic oportet, ꝙ ſi totum mouens eſt finitum & mobile finitũ, ꝙ tempus ſit finitum.Sic ergo non eſt poſsibile, ꝙ à finito mouente moueatur aliquid motu infinito .ſ. ſecundum tempus infinitum. Et ſic patet, quod primo ponebatur ꝙ non contingit ꝙ finitum mouens moueat in tempore infinito.Mouet autem Auicen. dubi

Obiicit Auicẽ. tationem circa banc Ariſtote. demonſtrationem. Videtur enim non eſſe vniuerſalis.Eſt enim aliquod finitum mouens , & mobile à quo non poteſt aliquid auferri,vel ſubtrhai,ſicut eſt corpus cœleſte: quod tamẽ in hac demonſtratione non excipitur. Vnde videtur ꝙ vel demonſtratio ſit particularis,vel procedat ex falſa ſuppoſitione.

Soluit Auer. Huic autem obiectioni reſpondet Auerrois in commento;ꝙ quamuis à cœlo nihil poſſit ſubtrahi,hæc tamen conditionalis eſt vera, ſi à cœlo aliqua pars auferatur,pars illa mouebit, aut mouebitur in minori tempore quàm totum.Nihil enim prohibet conditionalem eſſe veram , cuius àntecedens eſt impoſsibile. Sicut patet in hac conditionali , ſi homo volat,habet alas.Quicquid autem tollit veritatem cõditionalis veræ,falſum eſt.licet antecedens conditionalis ſit falſum. Veritas autem prædictæ conditionalis non poteſt ſtare cum boc,ꝙ finitum moueat tempore infinito,vt patet per deductionem Ariſtotelis.Sic igitur ex veritate præmiſſæ conditionalis, concludit Ariſtoteles impoſsibile eſſe , ꝙ finitum moueat tempore infinito.Poteſt autem breuius dici, ꝙ Ariſto. quando in demonſtrationibus ſuis vtitur ablatioue,vel ſubtractione,non ſemper per ablationem intelligenda eſt ſolutio continuitatis,quam impoſsibile eſt eſſe in corpore cœleſti,ſed ablatio intelligi poteſt,ſecundum quamcunque deſignationem. Sicut in ligno continuo manente,poſſum deſignare,vel tactu,vel cogitatione aliquod punctum,quaſi diuidens totum: per hunc modum auferre aliquam partem à toto . Et per hunc etiã modum poteſt dici, ꝙ virtus ad mouendum in parte corporis cœleſtis per deſignationem ablata minor eſt quàm in toto.

Secundo de Generatione & corruptione T. 56. Alia autem dubitatio eſt difficilior. Nõ enim videtur eſſe contra rationem mouentis finiti , ꝙ moueat tempore infinito:quia , ſi illud finitum ſit incorruptibile,vel impaſsibile ſecundum ſuam naturã, ꝙ non recedens à ſua natura , ſemper eodem modo ſe habet ad mouendum:quia idem ſemper eodem modo ſe habens,ſemper facit idem. Vnde non eſt magis ratio,quare non poteſt mouere poſt,quàm ante , & hoc ſenſibiliter apparet. Videmus enim,ꝙ Sol poteſt in infinito tempore mouere corpora inferiora . Ad huius autem dubitationis ſolutionem,inueſtigandus eſt proceſſus demonſtrationis inductæ.Certum enim eſſe debet,ꝙ ſic intelligenda eſt concluſio, quemadmodum ſequitur ex præmiſsis. Conſyderandum eſt igitur , ꝙ tempus motus poteſt accipi dupliciter,præcipue in motu locali . Vno modo ſecundum partes mobilis , alio modo ſecundum partes magnitudinis, ſupra quam trãſit motus.manifeſtum eſt enim ꝙ prius vna pars mobilis pertranſit aliquod ſignum magnitudinis , quàm

A totum mobile.Similiter etiam totũ mobile prius pertranſit vnam partem magnitudinis,quàm totam. Apparet autẽ manifeſte ex proceſſu Ariſtotelis, ꝙ hic loquitur de tempore motus,ſecundum ꝙ tempus motus accipitur ſecundum partes mobilis , ꝙ non ſecundũ ꝙ accipitur ſecũdũ partes magnitudinis . Accipit enim in ſua demonſtratione, ꝙ pars mouentis moueat partem mobilis in minori tempore, ꝗ totum moueat totum:quod non eſſet verum , ſi accipiemus tempus motus ſecundum partes magnitudinis,quæ motu pertranſitur.Eadem enim eſt proportio partis motoris ad partes mobilis,quæ eſt proportio totius motoris ad totũ mobile. Vnde æquali velocitate ſemper pars mouebit partem,qua totum mouet totum:& ſic in æquali tempore pertranſebit pars mobilis aliquam magnitudinem motam à parte motoris, & totum mobile mo-

B tum à toto motore. Vel ſorte in minori tempore mouebitur totum, quàm pars:quia potentia vnita maior eſt quàm potentia diuiſa: & quanto maior eſt potẽtia mouentis,velocior eſt motus,& tempus minus. Oportet ergo ꝙ hoc intelligatur, ſecundum ꝙ accipitur tẽpus motus ſecundum partes mobilis : quia vna pars mobilis in minori tempore pertranſit aliquod ſignũ , quàm totum mobile.Et ſecundum hoc eſt impoſsibile, ꝙ tempore infinito moueatur , niſi ſit mobile infinitum . Impoſsibile eſt autem , quòd mobile infinitum moueatur à motore finito:quia ſemper virtus motoris eſt maior quàm virtus mobilis. Vnde neceſſe eſt, ꝙ mobile infinitum moueatur à motore infinito. Et ſic ſicut impoſsibile ſequitur ex hoc, quod ponitur , ꝙ motor finitus moueat mobile finitum,motu qui ſit infinitus ſecundum partes mobilis,ita remoto hoc inconueniẽ-

C ti,oportet vlterius hoc concludere, ꝙ motus infinitus ſit mobilis infiniti à motore infinito. Sed contra hoc poteſt aliquis obiicere, ꝙ Ariſtote. ſupra non probauit motum eſſe infinitum ſecundum partes mobilis, ſicut motus corporis infiniti dicitur infinitus: quia totum vniuerſum corporeum finitum eſt , vt probatum eſt in tertio huius:& probabitur in Primo de cœlo. Vnde non videtur eſſe demonſtratio Ariſtotelis ſic verificata ad propoſitum concludendum, vt.ſ. primus motor,qui mouet motum infinitum,ſit infinitus . Sed dicendũ, ꝙ id,quod eſt cauſa prima motus infiniti, oportet ꝙ ſit per ſe cauſa infinitatis motus:quia ſemper cauſa,quæ eſt per ſe,eſt prior ea quæ eſt per aliud, vt ſupra dictum eſt. Virtus autem cauſæ per ſe determinatur ad effectum per ſe,& non ad effectum per accidẽs. Sic.n. ſupra docuit Ariſto. in ſecundo comparare cauſas ef- T. 33.

D fectibus. Cùm autem contingat motum eſſe infinitũ dupliciter,ſicut dictum eſt.ſ. ſecundum partes mobilis & ſeccundum partes magnitudinis,ſupra quam tranſit motus:per ſe infinitum eſt in motu ex partibus mobilis,per accidens autem ſecundum partes longitudinis:quia quantitas motus , quæ attenditur ſecundum partes mobilis,competit ei ſecundum proprium ſubiectum,& ita ineſt ei per ſe. Quantitas autem motus nõ accipitur ſecundum partes longitudinis , ſed ſecundũ reiterationem motus ipſius mobilis:prout.ſ. mobile totum, quod compleuit motum ſuum per vnam partem longitudinis , iterato pertranſit aliam. Id ergo , quod eſt cauſa prima infinitatis motus,habet virtutem ſuper infinitatem motus,quæ eſt per ſe, vt.ſ. poſsit mouere mobile infinitum,ſi contingat.& ideo neceſſe eſt, ꝙ ſit infinitum , Et quamuis primũ mobile ſit finitum, ta-

men habet quandam ſimilitudinē cū infinito, vt dictū eſt in Tertio. Ad hoc autem, ꝙ aliquid ſit cauſa motus infiniti per reiterationem motus, quę eſt per accidens non oportet, ꝙ habeat virtutem infinitam, ſed ſufficit ſi habet virtutem immobilem finitam: quia ſemper manente eadem virtute poterit reiterare eundem effectum. Sicut Sol habet virtutem finitam, & tamen poſset mouere inferiora elementa tempore infinito, ſi motus eſſet ſempiternus ſm poſitionem Ariſt. Non enim eſt prima cauſa infinitatis motus, ſed quaſi ab alio mota ad mouendum tempore infinito ſecundum poſitionem prædictam. Secundo ibi.

Demonſtratio, qua probatur ꝙ finitum mouens non, poteſt mouere aliquid in tempore infinito.

ARGV. *Fieri uero non poſſe, ut finita in magnitudine uires ſint infinitæ, ex hiſce ſanè fuerit motum. Sint enim maiores hæ ſemper uires, quæ æquale quod minori in tempore faciunt ſeu calefaciunt, aut dulcedine afficiunt, aut proiiciunt, omninoq; mouent. Quod cum ita ſit, ab eo quoq; profectò, quod infinitum quidem eſt, infinitas autem uires habet, patiens quippiam patiatur, & magis quàm ab alio patiatur, neceſſe eſt. infinitæ nāque uires uiribus ſunt maiores finitis. At nullum eſſe tempus omnino poteſt, quo uires illæ mouerent. Nā ſi ſit A tempus, quo uires infinitæ calefecerunt, uel pepulerunt, A B, uero ſit tempus id, in quo finitæ quædam uires mouerunt, hiſce uiribus, ſi maiores finitas uires ſemper addidero ad eas tandem uires peruenimt, quæ mouere in A tēpore poſſunt. Finito nāque cuius ſi finitum ſemper addidero omni, quouis illud definito faciam maius: & ſi abſtulero minus, identidem faciam. Ergo tempore in eodem aut æquali finitæ uires mouebunt. hoc autem eſt impoſſibile. Fieri ergo non poteſt, ut magnitudo finita uires habeat infinitas.*

T.c. 39. *Quòd autem omnino in finita magnitudine non contingit infinitam eſſe potentiam, ex his manifeſtum eſt. Sit.n. plus potentia ſemper æquali in minori faciens tempore, ut calefaciens, aut dulce faciens, aut proiiciens, & omnino mo-*

E *uens. Neceſſe eſt ergo, & à finito quidem, infinitam autem habente potentiam pati aliquid patiens, & plus quàm ab alio. plus enim eſt infinita potentia. At uero tempus non contingit eſſe ullum. Si enim eſt in quo A tempus, in quo infinita uis calefacit, aut depellit, in quo autem A B, finitā quædam ad hanc maiorem ſemper accipiens finitam: ueniam aliquando ad id, quod in A tempore motum erat. Ad finitū enim ſemper addens, excellam omne determinatum, & auferens & deficiens, ſimiliter. In æquali ergo tempore mouebit finita ipſi infinitæ. Hoc autem eſt impoſsibile. Nullū itaq; finitum contingit infinitam potentiam habere.*

Oſtendit quod neceſſe eſt virtutem, quæ eſt in magnitudine, proportionari magnitudini in qua eſt. Et primo oſtendit ꝙ in magnitudine finita, nō poteſt eſſe potentia infinita: quod principalius intendit. Secun- Infra.
F do, ꝙ nec in magnitudine infinita, poteſt eſſe potentia finita ibi {Neque igitur finitum.} Quòd autem in magnitudine finita, non contingat eſſe potentiam infinitam, probat, duas ſuppoſitiones præmittendo. quarū prima eſt, ꝙ maior potentia æqualem effectum perficit in minori tempore quàm minor. ſicut maior potentia calefactiua ad æqualem caliditatem perducit id, in quo agit in minori tempore: & ſimile eſt de potentia dulcorantis vel proiiciētis, vel cuiuſcunque mouentis, Et ex hac ſuppoſitione concludit, ꝙ, cùm potentia infinita ſit maior quàm potentia finita, neceſſe eſt, ꝙ ſi ſit aliqua finita magnitudo habens potentiam infinitam ꝙ à tali agente, ſiue vnum patiens, ſiue plura patiantur in eodem tempore maiorem mutationem, quàm ab alio habente potentiam finitam. Vel econuerſo, ꝙ æqualem mutationem patiens ab eo patiatur, in mino-
G ri tempore. vtrunque enim poteſt intelligi in eo ꝙ dicit {& pluſquam ab alio.} Secūda ſuppoſitio eſt. Cùm omne quod mouetur moueať in tempore, vt in Sexto probatum eſt, non poteſt eſſe, ꝙ patiens immutetur ab agente infinitæ potentiæ in non tempore: immutatur ergo in tempore. Ex hoc ſic procedit. Sit tempus, in quo virtus infinita mouet calefaciendo vel impellendo A tempus autem, in quo aliqua virtus finita mouet, ſit A B, quod eſt maius quàm A. qualibet autē potentia finita poteſt accipi alia maior. Si ergo accipiamus aliam maiorem potentiam finitam quàm primā, quæ mouebat in tempore A B, ſequitur ꝙ hæc ſecunda potētia mouebit in tēpore minori: & iterum tertia potentia finita maior in tempore adhuc minori: & ſic ſemper accipiendo finita maior, in tempore adhuc minori: & ſic ſemper accipiendo finitam potentiam, ve-
H niam aliquando ad hoc ꝙ aliqua potentia finita moueat in tempore A. Cùm.n. ſemper fiat additio ad potentiam finitam, excedetur omnis determinata proportio. Similiter autem additur ad potentiam motiuā, & ſubtrahitur à tempore motus: quia maior potentia in minori tempore mouere poteſt. Sic ergo ſequitur, ꝙ finita potentia perficiat motum in æquali tempore cum potentia infinita, quæ ponebatur mouere in A: hoc autem eſt impoſsibile, ergo nulla magnitudo finita habet potentiam infinitam. Dubitatur autem circa hanc rationem multipliciter. Primo nāque videtur, ꝙ hæc ratio nullo modo concludat. quod enim conuenit alicui per ſe, per nullam potentiam poteſt ab eo remoueri quantúcunque ſit magna. Non enim eſt ex defectu potentiæ, vel infinitati potentiæ repugnat, ſi dicatur fieri

tur fieri non poſſe, ꝙ homo non ſit animal. Eſſe autem
T. 101. in tempore per ſe cōuenit motui. ponitur enim motus in definitione temporis, vt ſupra in Quarto habitum eſt ergo, ſi ponatur etiam potentia infinita mouens, non ſequitur ꝙ motus ſit in non tempore. vt Ariſt. hic concludit. Item, ſi conſyderet proceſſus Philoſophi, ex hoc concludit, ꝙ motus ſit in non tempore: quia potentia mouens eſt infinita: ſed potentia infinita mouens poteſt etiam non eſſe in corpore: ergo eadem ratione ſequitur, ꝙ talis potentia ſi ſit infinita, mouebit in nō tempore. Non ſolum ergo per hoc, ꝙ eſt impoſſibile moueri in non tempore, poteſt concludi ꝙ nulla virtus infinita eſt in magnitudine, ſed ꝙ ſimpliciter nulla virtus mouens ſit infinita. Item. Ad magnitudinem potentiæ duo pertinere videntur. ſ. velocitas motus, & diuturnitas temporis. Et ſecūdum exceſſum potentiæ fieri non videmus exceſſum in vtroq; dictorum. Sed ſecundum exceſſum potentiæ infinitæ, ſupra oſtendit, ꝙ motus perpetuus eſt ab aliqua potentia infinita: non autem ꝙ aliqua potentia infinita non ſit in magnitudine. ergo ſimiliter & hic ſecundum exceſſum in velocitate non debet concludere, ꝙ nulla virtus infinita ſit in magnitudine: ſed ꝙ virtus, quę mouet tempore infinito propter ſui infinitatem, moueat etiam in non tempo. Item videtur concluſio eſt falſa. Quanto enim eſt maior virtus alicuius corporis, tanto diutius poteſt conſeruari in eſſe. Si ergo nullius corporis potentia eſſet infinita, nullum corpus poſſet in infinitum durare: quod patet eſſe falſum, tam ſecundum opinionem ipſius. quàm ſecundum ſententiam Fidei Chriſtianæ: quæ ponit ſubſtantiam mundi in infinitum duraturā. Poſſet etiam moueri obiectio de diuiſione & additione quibus vtitur, quę non conueniunt rerum naturæ. Sed quia ſuperius ſatis dictum eſt, prætermittatur ad præſens.

Ex ordine diſſoluuntur obiectiones. His ergo dubitationibus per ordinem reſpondentes, dicendum eſt ad primam, ꝙ Philoſophus non intendit hic facere demonſtrationem oſtenſiuam, ſed demonſtrationem ad impoſſibile ducentem: in qua, quia ex aliquo dato aliquid ſequitur, quod eſt impoſſibile: concluditur primum datum impoſſibile eſſe. Non autem eſt verum, ꝙ primum datum ſimul cum concluſione eſſe, ſit poſſibile ſicut, ſi daretur ꝙ eſſet aliqua potentia, quæ poſſet remouere genus à ſpecie, ſequeretur ꝙ illa potentia poſſe facere, ꝙ homo non eſſet animal. Sed, quia hoc eſt impoſſibile, impoſſibile eſt & primum. non autem ex hoc poteſt concludi eſſe poſſibile, ꝙ ſit aliqua potentia quę faciat hominem nō eſſe animal. Ita ex hoc ꝙ eſt aliquam potentiam infinitam eſſe in magnitudine, ex neceſſitate ſequitur motum eſſe in non tempore, ſed quia hoc eſt impoſſibile, impoſſibile eſt infinitam potentiam eſſe in magnitudine. Nec poteſt ex hoc concludi eſſe poſſibile, ꝙ potentia infinita moueat in non tempore.

Ad ſecundam. Ad ſecundam autem dubitationem, reſpondet Auer. in com. huius loci dicens, ꝙ ratio Ariſto. hic procedit de potentia ratione ſuæ infinitatis. finitum autem & infinitum conuenit quantitati, vt ſupra habitum eſt. Vnde potētia, quæ non eſt in magnitudine, non proprie competit, ꝙ ſit finita, vel infinita.

Vltimo primæ. Contra reſponſionem. Sed hæc reſponſio eſt & contra Ariſtotelis intentionem, & contra veritatem. Contra intentionem quidem Ariſtotelis eſt, quia Ariſtoteles in præcedenti dimonſtratione, probauit ꝙ potentia mouens tempore infinito, ſit infinita: & ex hoc infra concludit, ꝙ potentia mouens cœlum non eſt potentia in

A magnitudine. Eſt etiam contra veritatem: quia, cùm omnis potentia actiua ſit ſecundum aliquam formam, eo modo conuenit magnitudo potentiæ, & per conſequens finito & infinitum, ſicut conuenit formæ, formæ autem conueuit magnitudo per ſe, & per accidēs. Per ſe quidem ſecundum perfectionem ipſius formæ. ſicut dicitur magna albedo etiam paruæ niuis, ſecundū perfectionem propriæ rationis. Per accidens autem, ſecundum ꝙ aliqua alia forma habet extenſionem in ſubiecto, ſicut dicitur magna albedo propter magnitudinem ſuperficiei. Hæc autem ſecunda magnitudo nō poteſt competere potentiæ, quæ non eſt in magnitudine: ſed prima magnitudo maxime ei competit, quia potentiæ immateriales quanto ſunt minus contractæ per applicationem ad materiam, tanto ſunt perfectiores & vniuerſaliores. Velocitas autem motus non ſequi

B tur magnitudinem virtutis, quæ eſt per accidens per extenſionem ad magnitudinem ſubiecti, ſed magis eam, quę eſt per ſe ſecundum propriam perfectionem: quia quanto aliquod ens actu eſt perfectius, tanto eſt vehementius actiuum. Vnde non poteſt dici ꝙ potentia, quæ non eſt in magnitudine: quia non eſt infinita infinitate magnitudinis, q̄ eſt ex magnitudine ſubiecti, ꝑ hoc nō cauſet augmentū velocitatis in infinitū: qd' eſt moueri in non tempore. Vnde & idem Commentator hanc dubitationem aliter ſoluit in. 11. Metaphy. vbi dicit, ꝙ corpus cœleſte mouet à duplici motore. ſ. à motore coniuncto, qui eſt anima cœli: & à motore ſeparato, qui non mouetur neq; per ſe, neq; per accidens. Et quia ille motor ſeparatus eſt infinitę virtutis, motus cœli acquirit ab eo perpetuam durationem: quia vero motor coniunctus eſt finitæ virtutis, ideo motus cœli ac- *Vel. 12. com. 41.*

C quirit ab eo velocitatem determinatam. Sed nec iſta reſponſio ſufficiens eſt. cùm enim vtrunque videatur cōſequi potentiam infinitam. ſ. ꝙ moueat tempore in finito, vt præcedens demonſtratio concludit, & ꝙ moueat in non tempore, vt videtur concludere hæc demonſtratio, iterum reſtat dubitatio, quare anima cœli, quæ mouet in virtute motoris ſeparati infiniti, magis ab eo ſortiatur vt poſſit mouere tempore infinito, q̄ vt moueat velocitate infinita } .i. non tempore. Ad hanc igitur dubitationem dicendum eſt, ꝙ omnis potentia, quæ non eſt in magnitudine, mouet per intellectum. ſic enim Philoſophus probat cœlum moueri à motore in Vndecimo Metaphy. nulla autem potētia, quæ eſt in magnitudine, mouet quaſi intelligens. Probatum eſt etiam in. 3. de Anima, ꝙ intellectus non eſt virtus alicuius corporis. Hæc autem eſt differentia in *Vel. 12. T. 38. T. 6. & 46. Lec. 10. T. c. 19. T. 32.*

D ter agens per intellectū, & agens materiale: quia actio agentis materialis proportionatur naturæ agentis: tanta enim procedit calefactio quātus eſt calor: ſed actio agentis per intellectum, non proportionatur naturæ ipſius, ſed formæ apprehenſæ. non enim ædificator tātum ædificat, quantum poteſt, ſed quantum exigit ratio formæ conceptæ. Sic igitur, ſi aliqua eſſet virtus infinita in magnitudine, ſequeretur ꝙ motus ab ipſa procedens eſſet ſecundum proportionem eius: & ita procedit demonſtratio præſens. ſi autem ſit virtus infinita non in magnitudine, motus ab ipſa non procedit ſecundum proportionem virtutis, ſed ſecundum rationem formæ apprehenſę. i. ſecundum ꝙ conuenit fini & naturæ ſubiecti. Eſt etiam aliud attendendum, ꝙ ſicut probatum eſt in Sexto huius, nihil mouetur niſi magnitudinem habens. vnde velocitas motus eſt effectus re-

ceptus à mouente in aliquo habente magnitudinem. Manifeſtum eſt autem, ꝙ nihil habens magnitudinem poteſt recipere æqualem effectum proportionatum potentiæ, quæ non eſt in magnitudine: quia omnis natura corporea comparatur ad naturam incorpoream, ſicut quoddam particulare ad abſolutum & vniuerſale. Vnde non poteſt concludi, ſi virtus infinita nõ ſit in magnitudine, ꝙ ex ea conſequatur infinita velocitas in aliquo corpore, quæ eſt effectus proportionatus tali potentiæ, vt dictum eſt. Sed nihil prohibet in aliqua magnitudine recipi effectũ virtutis, quæ eſt in magnitudine: quia cauſa proportionatur effectui. Vnde ſi ponetur, ꝙ aliqua virtus infinita eſſet in magnitudine, ſequeretur, ꝙ effectus correſpondes eſſet in magnitudine, ſ. velocitas infinita. & hoc eſt impoſsibile. ergo & primum. Ex his autem patet ſolutio tertiæ dubitationis. nam moueri tempore infinito non repugnat rationi magnitudinis motę: conuenit enim magnitudini circulari, vt ſupra oſtenſum eſt. Vnde à primo mouente infinitæ virtutis cauſatur motus diuturnitatis infinitę, non autem motus velocitatis infinitæ.

Ad quartam ſolutionem.

Quartam vero dubitationem ſoluit Alexander, vt Auerrois dicit hic in commento, ꝙ corpus cœleſte acquirit æternitatem à motore ſeparato, quod eſt infinitæ virtutis, ſicut & perpetuitatem motus. Vnde ſicut non eſt ex infinitate cœleſtis corporis, ꝙ in perpetuum moueatur, ita non eſt ex infinitate corporis cœleſtis, ꝙ in perpetuum duret, ſed vtrunq; eſt ex infinitate motoris ſeparati. Hanc autem reſponſionem Auer. improbare nititur in hoc commento, & in Vndecimo. Metaphyſi. dicens, ꝙ impoſsibile eſt, ꝙ aliquid acquirat perpetuitatem eſſendi ab aliquo, quia ſequeretur, quod id quod in ſe eſt corruptibile, fieret æternum. Sed perpetuitatem motus poteſt aliquis acquirere ab altero, eo ꝙ motus eſt actus mobilis à mouente. Dicit ergo, ꝙ in corpore cœleſti quantũ eſt de ſe non eſt aliqua potẽtia ad non eſſe: quia eius ſubſtãtiæ nõ eſt aliquid contrariũ. ſed in ipſo eſt aliqua potẽtia ad quietẽ: quia motui eius cõtrariaſ quies. Et inde eſt, ꝙ nõ indiget acquirere perpetuitatẽ eſſendi ab alio, ſed ꝑpetuitatẽ motus ab alio acquireſ indigeꝫ. Quod aũt in corpore cœleſti non ſit aliqua potentia ad non eſſe, ex hoc contingere dicit, ꝙ corpus cœleſte dicit non eſſe compoſitum ex materia & forma, quaſi ex potentia & actu. ſed dicit ipſum eſſe materiam actu exiſtentem, & forma eius dicit animam ipſius: ita tamen ꝙ non conſtituatur in eſſe per formam, ſed ſolum in moueri. Et ſic dicit in eo eſſe non potentiam ad eſſe, ſed ſolum ad vbi, ſicut Philoſophus dicit in Vndecimo Metaphyſi. Sed hæc ſolutio, & veritati repugnat, & intentioni Ariſtotelis. Veritati quidem repugnat multipliciter. Et primo, quia dicit, ꝙ corpus cœleſte non componitur ex materia & forma, hoc .n. eſt omnino impoſsibile. Manifeſtum eſt enim corpus cœleſte eſſe aliquid actu, alioquin non moueretur. Quod enim eſt in potentia tantum, non eſt ſubiectum motus, vt in Sexto habitum eſt. Oportet autem omne quod eſt actu, vel eſſe formã ſubſiſtentẽ, ſicut ſubſtantiæ ſeparatæ: vel habere formam in alio, quod quidẽ ſe habet ad formam, ſicut materia, & ſicut potentia ad actum. Non autem poteſt dici, ꝙ corpus cœleſte ſit forma ſubſiſtens: quia ſic eſſet intellectum in actu non cadens ſub ſenſu, neque ſub quantitate. Relinquitur ergo, ꝙ eſt compoſitum ex materia, & forma, & potentia & actu: & ſic eſt in ipſo potentia quodammodo ad

Vel. 12. com. 41.

Vel. 12. lib. 2.

Simile primo cœli cõtra Cõ. de cœlo, ſi cõponatur ex materia et forma primo Cœli com. 20.

E non eſſe. Sed dato, ꝙ corpus cœleſte non ſit compoſitũ ex materia & forma, adhuc oportet ponere in ipſo quodammodo potentiam eſſendi. Neceſſe eſt enim quod omnis ſubſtantia ſimplex ſubſiſtens, vel ipſa ſit ſuum eſſe, vel participet eſſe. ſubſtãtia autem ſimplex, quæ eſt ipſum eſſe ſubſiſtens, non poteſt eſſe niſi vna ſicut neq; albedo, ſi eſſet ſubſiſtens, poſſet eſſe niſi vna. omnis ergo ſubſtantia, quæ eſt poſt primam ſubſtantiam ſimplicem, participat eſſe. Omne autem participans componitur ex participãte, & participato, & participans eſt in potentia ad participatum: ergo ſubſtantia quantumcunq; ſimplex, poſt primam ſubſtantiam ſimplicem, eſt potentia eſſendi. Deceptus autem fuit per æquiuocationem potentiæ. nã potentia, quandoq; ſe habet ad oppoſita. & hæc excluditur à corpore cœleſti: & à ſubſtantiis ſimplicibus ſeparatis: quia non eſt F in eis potentia ad non eſſe ſecundum intentionẽ Ariſtotelis. eo ꝙ ſubſtantiæ ſimplices ſunt formæ tantum. formæ autem per ſe conuenit eſſe. Materia autem corporis cœleſtis non eſt in potentia ad aliam formam. ſicut enim corpus cœleſte comparatur ad ſuam figurã, cuius eſt ſubiectum, vt potentia ad actum, & tamen non poteſt non habere talem figuram, ita materia corporis cœleſtis comparatur ad talem formam, vt potentia ad actum, & non eſt in potentia ad priuationem huius formæ, vel ad non eſſe. Non enim omnis potentia eſt oppoſitorum. alioquin poſsibile non ſequeretur ad neceſſe, ſicut dicitur in Secundo Peri hermenias. Eſt ẽt eius poſitio contra intentionem Ariſtotelis, qui in Primo de Cœlo in quadam demonſtratione vtitur, corpus cœleſte habeat potentiam, vel virtutem, ad hoc ꝙ ſit ſemper non poteſt ergo euadere inconueniens, per G hoc, quod dicit, ꝙ corpus cœleſte non eſt in potentia eſſendi. hoc enim eſt manifeſte falſum, & contra intentionem Ariſtotelis. Videamus ergo vtrum conuenienter impugnet ſolutionem Alexandri, qui dicit, ꝙ corpus cœleſte acquirit æternitatem ab alio. Eſſet ſiquidẽ conueniens eius improbatio, ſi Alexander poſuiſſet, ꝙ corpus cœleſte de ſe haberet potentiam ad eſſe & non eſſe, & ab alio acquireret eſſe ſemper. Et hoc dico ſuppoſita intentione ipſius, vt non excludamus omnipotẽtiam Dei, per quam corruptibile hoc poteſt induere incorruptionem: quod nunc diſcutere ad propoſitum non pertinet. Sed tamen Auerrois etiam ſua intẽtione ſuppoſita concludere non poteſt cõtra Alexandrum, qui poſuit ꝙ corpus cœleſte acquirat æternitatem ab alio: quaſi de ſe habens potentiam ad eſſe & non eſſe, ſed quaſi non habens ex ſe eſſe. Omne enim quod H non eſt ſuum eſſe, participat eſſe à cauſa prima, quæ eſt ſuum eſſe. Vnde & ipſe confitetur in libro de ſubſtantia orbis, quòd Deus eſt cauſa cœli non ſolum quantum ad motum eius, ſed etiam quantum ad ſubſtantiam ipſius: quod non eſt niſi quia ab eo habet eſſe. non autem habet ab eo eſſe, niſi perpetuũ: habet ergo perpetuitatem ab alio. Et in hoc etiam conſonãt verba eius, qui dicit in Quinto Metaphy. & ſupra in principio huius Octaui, ꝙ quædã ſunt neceſſaria, quæ habent cauſam ſuę neceſsitatis. hoc ergo ſuppoſito, plana eſt ſolutio ſecundum intentionem Alexandri, ꝙ ſicut corpus cœleſte habet moueri ab alio, ita, & eſſe. vnde ſicut motus perpetuus demonſtrat infinitam virtutem motoris, non autẽ ipſius mobilis, ita & perpetua eius duratio demonſtrat infinitam virtutem cauſæ, à qua habet eſſe. Non tamen omnino eodem modo ſe

Subſtãtia ſimplex, quæ eſt ipſum eſſe per ſe ſubſiſtẽs eſt vna.

T. 120.

Cã. 6. Cã. 15.

habet

habet potentia corporis cœleſtis ad eſſe, & ad moueri perpetuo. non quidem ſecundũ differentiam, quam ipſe aſsignat, ꝙ in corpore cœleſti ſit quantum ad moueri potentia ad oppoſita, quæ ſunt quies & motus, ſed ad oppoſita, quæ ſunt diuerſa vbi. Sed differunt quantum ad aliud, nam motus ſecundum ſe cadit in tempore, eſſe vero non cadit in tempore, ſed ſolum ſecundũ ꝙ ſubiacet motui. Si ergo ſit aliquod eſſe, quod non ſubiacet motui, illud eſſe nullo modo cadit ſub tempore. Potentia ergo, quæ eſt ad moueri in tempore infinito, reſpicit infinitatem temporis directe, & per ſe. Sed potentia, quæ eſt ad eſſe tempore infinito: ſiquidem illud eſſe ſit tranſmutabile, reſpicit quantitatem temporis: & ideo maior virtus requiritur ad hoc ꝙ aliquid duret in eſſe tranſmutabili maiori tempore. ſed potẽtia, quę eſt reſpectu eſſe intraſmutabilis, nullo modo reſpicit quantitatem temporis. Vnde magnitudo, vel infinitas temporis nihil facit ad infinitatem, vel magnitudinẽ potentiæ reſpectu talis eſſe. Dato ergo per impoſsibile, ꝙ corpus cœleſte nõ haberet eſſe ab alio, adhuc non poteſt ex perpetuitate ipſius concludi, ꝙ in eo eſſet virtus infinita. Deinde cũm dicit.

Quod nõ eſſe tepori ſubiacere dicatur.

Demonſtratio, ꝙ nulla magnitudo finita habet potentiam infinitam.

ARGV. *Neque igitur fieri poteſt, ut infinita in magnitudine ſint uires*

Com. 80. *Nullum itaque finitum contingit infinitam potentiam habere.*

Probat ꝙ in magnitudine infinita non poteſt eſſe potentia finita. Et hoc duabus rationibus. Circa quarum primam tria facit. Primo ponit concluſionem principaliter intentam dicens, ꝙ ſicut in magnitudine finita, non poteſt eſſe potentia infinita, ita nec in aliquo quanto infinito poteſt eſſe potentia finita ſecundum totum. nam pars infiniti, ſi accipiatur finita, habebit potentiam finitam. Hoc autem inducit nõ quaſi A neceſſarium ad principale propoſitum oſtendendum, ſed quaſi adhærens & affine concluſioni prius demonſtratæ. Secundo ibi.

At quanquam ſit, ut minore in magnitudine plus uiriũ inſit, multo tamen maiores ſunt in maiore. ARGV.

Et tamen contingit in minori magnitudine, ampliorem potentiam eſſe: ſed adhuc magis in maiori plurimam.

Ponit quoddam, per quod alicui videri poſſet, ꝙ in magnitudine infinita ſit potentia finita. Videmus. n. ꝙ aliqua minor magnitudo habet maiorem virtutem, quàm maior magnitudo: ſicut paruus ignis habet maiorem virtutem actiuam, quàm multus aer. Sed per hoc non poteſt haberi, ꝙ quantum infinitum habeat potentiam finitam: quia, ſi accipiatur aliqua adhuc magis excedens magnitudo, habebit maiorem virtutem, B ſicut ſi aer maior ſecundum aliquam quantitatem, habet minus de virtute quàm paruus ignis, ſi multum augeatur aeris quantitas, habebit maiorem virtutem, ꝗ̃ paruus ignis. Tertio ibi.

Sit itaque magnitudo infinita A B: atq; pars eius C B, uires aliquas habet, quibus D mouit aliquo in tẽpore quod E F, literis deſignetur. Si igitur ipſius C B, duplum cepero magnitudinem, hac enim nunc ratione utamur, illa temporis in dimidio. quod eſt E G. idem profecto mouebit. Quod ſi hoc pacto ſumpſero partes, A B quidem magnitudinem nunquam tranſibo. Tempore uero dato ſemper accipiam minus. Erunt ergo uires ipſius A B magnitudinis infinitæ. omnes enim finitas exuperant uires. omnium autem finitarum uirium tempus etiam finitum eſſe neceſſe eſt. Nam ſi aliquo C *in tempore moueant tantæ, maiore minore in tempore quidẽ at definito mouebunt conuerſione contraria rationis. ſunt autem infinitæ uires, perinde atq; multitudo, magnitudoq́; infinita eſt ea, quæ multitudinem omnem magnitudinemq́; exuperat definitam.* ARGV.

Sit igitur in quo eſt A B infinitum: ſed B C habet potentiam quandam. quæ in aliquo tempore mouet ipſum D, in tempore, in quo eſt E F. Si igitur ipſi B C duplam accipio in medio mouebit tempore ipſius E F, (ſit enim hæc proportio) Quare in F & H mouebit: ergo ſic accipiens ſemper ipſum A B nequaquam tranſibo. Tempore autem dato ſemper minus accipiam. Infinita ergo potentia erit. omnem. n. finitam potentiam excellit. Omnis autem finitæ potentiæ neceſſe eſt finitum eſſe & tempus. Si enim in quodam tanta, maior in minori quidem ſed determinato mouebit tempore D *ſecundum conuerſionem proportionis. Infinita enim omnis potentia eſt, ſicut multitudo & magnitudo excellens omne finitum.*

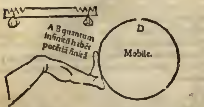
Ponit demonſtrationem intentam, quæ talis eſt. Sit quantum infinitum A B, & ſit B C magnitudo finita alterius generis, quę habet quandam potentiam finitam: & ſit quoddam mobile D, quod moueatur à magnitudine B C, in tempore, quod eſt E F. Et quia B C, eſt magnitudo finita, poterit accipi maior magnitudo. Accipiatur igitur maior ſecundum duplam proportionem. Quanto autem eſt maior potentia mouẽtis, tanto in minori tempore mouet (vt habitum eſt in Septimo.) ergo duplum ipſius B C mouebit idem mobile. ſ. D in medio tempore, quod ſit F H, ita ꝙ intelli- T. 30.
gatur tempus E F diuidi per medium in puncto H.

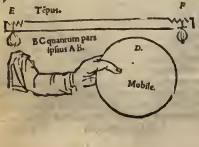
E Semper autem ſic addendo ad B C minuetur tempus motus : ſed quantumcunque addatur ad B C, nunquam poteſt tranſire A B, quod improportionabiliter excedit B C, ſicut infinitum finitum. &, cum A B, habeat potentiam finitam mouet in tempore finito D. Et ſic diuidendo ſemper de tempore, quo mouebat B C, peruenimus ad aliquod tempus minus, quàm ſit tempus, in quo mouebat A B: quia omne finitum tranſcenditur per diuiſionem. Sequitur ergo, ꝙ minor potentia moueat in minori tempore, quod eſt impoſſibile. Relinquitur ergo, ꝙ in magnitudine infinita erat potentia infinita: quia .ſ. potētia magnitudinis infinitæ excedit omnem potentiam finitam. Et hoc ꝓbatum eſt per ſubtractionem temporis : quia omnis potentiæ finitæ neceſſe eſt ponere quoddam determinatum tempus, in quo mouet. Quod ex hoc apparet:
F quia, ſi tanta potentia mouet in tanto tempore, minor mouebit in minori tempore, ſed tamen determinatoꝫ.i. finito ſecundum conuerſam proportionem, vt ſcilicet quantum additur ad potentiam, tantum diminuatur de tempore. Et ſic quantumcunque addas ad potentiam finitam, dummodo remaneat potentia finita, ſemper habebit tempus finitum : quia erit accipere aliquod tempus, quod erit tanto minus tēpore prius dato, quanto potentia ſuperexcreſcens ex additione eſt maior potentia prius data. Sed potentia infinita excellit in mouendo omne determinatum tempus, ſicut in omnibus aliis infinitis contingit: quia omne infinitum, ſicut multitudo & magnitudo, excedit omne determinatum ſui generis. Et ſic manifeſtum eſt ꝙ potentia infinita excedit omnem potentiam finitam, ex quo exceſſus potentiæ ſuper potentiam, eſt ſicut mino
G ratio temporis à tempore, vt dictum eſt. Vnde patet ꝙ concluſio prædicta .ſ. ꝙ magnitudinis infinitę ſit potentia infinita, ex neceſsitate ſequitur ex præmiſsis.

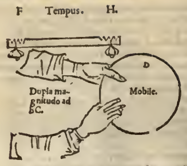
Deinde cum dicit.

Demonſtratio, ꝙ nullum quantum infinitum habet potentiam finitam.

Tempus minimum, in quo quantum infinitum potentiæ finitę mouet D.

Licet autem hoc idem ſic etiam demonſtrare. Accipiemus enim magnitudinis finitæ cuiuſpiam potentiam aliquam ge- ARGY.
F *neris eius potentiæ, quæ in magnitudine eſt infinita, quæ finitam potentiam infinitæ magnitudinis metietur. Ex his igitur, quæ dicta ſunt, patet fieri non poſſe, ut finita in magnitudine uires ſunt infinitæ, aut in infinita finitæ.*

Eſt autem hoc demonſtrare, & ſic accipiens enim quandam potentiam eandem genere ei, quæ eſt in infinita magnitudine, in finita magnitudine exiſtentem, quæ menſurabit eā quæ eſt in infinita magnitudine, finitam potentiam. Quod igitur non contingit infinitam eſſe potentiam, in finita magnitudine, neq; finitam in infinita ex his palam eſt. Com. 81.

Ponit ad idem aliam demonſtrationem, quæ nō differt à prima, niſi in hoc, ꝙ prima concludebat accipiendo potentiam finitam exiſtentem in magnitudine finita alterius generis, hæc autem ſecunda demonſtratio procedit accipiendo quandam aliam potentiam finitā
G exiſtentem in aliqua magnitudine finita eiuſdem generis, cuius eſt magnitudo infinita. Puta, ſi ſit aer magnitudinis infinitæ, habens potentiam finitā : accipiemus quandam potentiam finitam exiſtentem in aliqua magnitudine finita eiuſdem generis. Hac poſitione facta manifeſtum ꝙ potentia finita magnitudinis finitæ aliquoties multiplicata, menſurabit potentiā īnitā, quæ eſt in infinita magnitudine: quia omne finitum menſuratur ab aliquo finito minori aliquoties ſumpto, vel etiam exceditur. Cùm ergo in magnitudine eiuſdem generis oporteat ꝙ maior magnitudo habeat maiorē potentiam, ſicut maior aer habet maiorem potentiam q̄ minor, neceſſe erit, ꝙ illa magnitudo finita, quæ habebit eandem proportionem ad magnitudinem finitam prius acceptam, quam habet potentia finita infinitæ magnitudinis ad potentiam magnitudinis finitæ
H prius acceptæ, habeat ęqualem potentiam potentiæ magnitudinis infinitæ. Sicut, ſi potentia finita magnitudinis infinitæ ſit centupla, potentiæ finitæ cuiuſdam magnitudinis finitæ datę, oportebit ꝙ magnitudo, quę eſt centupla illius magnitudinis potentiæ finitæ, habeat æqualē potentiā magnitudinis infinitę: ex quo proportionabiliter in re eiuſdem generis augeť magnitudo et potētia. Hoc aūt eſt impoſsibile quod concluſum eſt: quia oportet vel ꝙ magnitudo finita eſſet æqualis infinitæ, vel ꝙ minor magnitudo eiuſdem generis habeat æqualē potētiā maiori. Eſt ergo impoſsibile & primū, ex quo ſequitur, ſ. ꝙ magnitudo infinita habeat potentiam finitam. Sic ergo epilogando concludit duas cōcluſiones demonſtratas .ſ. ꝙ in magnitudine finita nō poſsit eſſe potentia infinita: & ꝙ in magnitudine infinita, non poſsit eſſe potentia finita.

LECTIO XXII.

An proiectorum motus continui eſſe valeant.

ARGY. *Sed de his quæ feruntur bene ſeſe habet aliquam primo dubitationem afferre. Nam ſi omne quod mouetur ab aliquo moueatur, quo pacto eorum, quæ ſeipſa mouent, continue nõ nulla mouentur eo ꝗ mouerat non tangẽte, ut corporum ea quæ proiiciuntur.*

Com. 28. De proiectorũ motu. *DE his autem quæ feruntur bene ſe habet dubitare quandam dubitationem primum. Si .n. omne quod mouetur, mouetur ab aliquo: quæcunq; non ipſa ſeipſa mouent quomodo mouentur aliqua continue non tangente eo quod mouet, ut proiecta.*

Poſtquam Philoſophus oſtendit duo, quæ ſunt neceſſaria ad principale propoſitum oſtendendum, ſ. ꝙ potentia finita non poſsit mouere tempore infinito, B & ꝙ potentia infinita non poſsit eſſe in magnitudine finita, nunc accedit ad probandum tertium, i. vnitatẽ primi motoris. Et circa hoc, duo facit. Primo .n. oſten- T. 83. dit ꝙ propter diuerſitatem motorum deficit continuitas vel vnitas motus in quibuſdam mobilibus, quæ videntur continue moueri, ſecundo oſtendit ex hoc, ꝙ primum motorem neceſſe eſt eſſe vnum, ibi {Quoniã autem in his.} Circa primum tria facit. Primo .n. mouet dubitationem de his, quæ proiiciuntur, ſecundo ſo- Tertia. 82. luit dubitationem ibi, {Neceſſe eſt autem.} Tertio oñ- Quarta. dit ex hoc ꝙ motus corporis proiecti, non eſt continuus ibi {Hic igitur,} Circa primum duo facit. Primo ponit dubitationem, ſecundo excludit quandam ſolu- Infra. tionem ibi {Si autẽ ſimul.} Proponit ergo dubitationem primo de his, qui feruntur proiecta, quæ talis eſt. T. 26. Oſtẽſum eſt ſupra in principio huius octaui, ꝙ omne C quod mouetur ab alio mouetur, dummodo non ſint de illis, quæ mouent ſeipſa, ſicut ſunt animalia, de quorum numero non eſt lapis proiectus. mouet autẽ corporale per contactũ. Eſt ergo dubitatio quõ proiecta continue mouent̃ ẽt poſtq̃ tangunt̃ à mouente. Videt̃ enim ꝙ moueatur nullo mouente ipſa. Secundo ibi.

ARGY. *Quod ſi hiſce, qui mouit, & aliquid aliud ſimul mouet, aut aerem qui quidem mouet ſubiens motum ſimili modo profecto, fieri nequit, ut illa moueantur ipſo primo non tangente neq; mouente, ſed ſimul omnia moueantur: rurſusq; moueri tum deſinant, cum id quod primo mouet deſinit mouere neceſſe eſt. & ſi perinde facit, ut magnes, ueluti ſi mouet quod mouet.*

Si autem ſimul mouet, & aliud quid q, mouet, ut aerem, qui motus mouet: ſimiliter impoſsibile primo non tangente, D neq; mouente moueri, ſed ſimul omnia moueri, & quieſcere, cùm primum mouens quieſcet. Et ſi facit ſicut lapis, ut mouere quod mouet aliud.

Excludit quandam ſolutionem, quæ dicitur fuiſſe Platonis: qui dicebat ꝙ proiiciens, qui primo mouit lapidem, ſimul etiam mouet cum lapide aliquid, ſ. aerẽ & aer motus mouet lapidem, etiam poſt contactũ proiectoris. Sed hanc ſolutionem excludit: quia ſimiliter videtur poſsibile ꝙ moueatur aer, non tangente, neq; mouente primo} .ſ. proiectore, ſicut erat impoſsibile de lapide. ſed videtur eſſe neceſſarium, ꝙ ſimul dũ primum mouens, mouet, omnia moueantur: & dum primum mouens quieſcit} .i. ceſſat à mouendo, oĩa quieſcant: quamuis etiam aliquid motum à primo mouen- A te, ſicut lapis, faciat aliquid moueri, ſicut id quod primo mouit mouebat. Deinde cùm dicit.

ARGY. *At .n. hoc dicatur neceſſe eſt, id qđ primũ mouit facere ut mouere ẽt poſsit aut aer, aut aqua aut aliquid tale, quod quidẽ eſt aptũ mouere, motumq; ſubire: ſed non deſinit mouere atq; moueri. ſed deſinit quidẽ moueri, cũ is, qui mouet, moueri deſinit. Eſt aũt adhuc mouens. Quapropter mouetur alii hærẽs Et in hoc, eadẽ rõ eſt. Deſinit aũt cũ mouẽdi potentia minor ſit in eo qđ hæret. penitus aũt deſinit cũ antecedẽs nõ ulterius mouẽs fecerit, ſed motũ ſubiẽs ſolũ. Hæc aũt ſimul deſinere alterũ mouere, alterũ moueri, totũq; motũ neceſſe ẽ*

Neceſſe aũt eſt hoc quidẽ dicere, ꝙ primũ mouẽs facit ut poſsit mouere, aut aer huiuſmodi, aut aquã, aut aliud aliqđ tale, qđ aptũ natũ eſt mouere, & moueri: ſed non ſimul pauſat mouens, & quod mouetur, ſed quod mouetur quidem ſi- B *mul cum mouens quieuit, mouens aũt adhuc eſt. Vnde mouetur cum alio habitum. Et in hoc eadẽ ratio eſt. Pauſat autẽ cũ minor uirtus mouendi ſit in habito tandem autẽ quieſcit cum non amplius faciat quod prius mouens, ſed motum ſolũ. Hæc autem neceſſe eſt ſimul pauſare hoc quidem mouens, hoc autem motum, & totum motum.*

Ponit ſuam ſolutionem: & dicit. ꝙ, ſi ſecundum mouens mouet motum à primo mouente, neceſſe eſt hoc dicere, ꝙ primum mouẽs .ſ. proiiciens, det ſecũdo mouenti, ſ. aeri, vel aquæ; vel cuicunq; tali corpori, quod eſt natum mouere corpus proiectũ, vt poſsit mouere, & vt poſsit moueri: vtrũq; .n. habet aer vel aqua à proiiciente, & ꝙ moueat, & ꝙ moueatur. Sed quia mouere & moueri non de neceſsitate ſunt in eodem, cum inueniatur aliquod mouens nõn motũ {non ſimul pauſat mouens, & quod mouetur.} Id eſt aer motus à pro- C iiciente non ſimul ceſſauit mouere, & moueri. ſed ſtatim, cùm primum mouens} .i. proiiciens ceſſauerit mouere, & aer ceſſat moueri. ſed adhuc mouet. Et hoc manifeſtum eſt ad ſenſum: quia, quando aliquod mobile, iam peruenerit ad terminum motus, in ipſo vltimo peruentionis, poteſt mouere, ſed tunc non mouetur, ſed eſt in motum eſſe. dum autem ſecundum mouens mouet, mouetur illud quod eſt habitum} .i. cõſequenter ſe habens ad ipſum. Et de hoc etiam tertio eſt eadem ratio, quia remanet mouens etiam, quando non mouetur. Et, quia ſecundum mouens habet minus de potentia mouendi, q̃ primũ, & tertiũ, q̃ ſecundum, oportet ꝙ ceſſet motus proiectionis, ex hoc, ſ. ꝙ minor eſt virtus mouẽdi {in habito} .i. conſequẽti, q̃ in eo in quo fuit primo. Et ſic tãdẽ, pp minorationẽ virtutis mouẽdi, venietur ad hoc ꝙ id, quod eſt primum & prius re- D ſpectu ſui conſequentis, nõ faciet ipſum conſequẽs habere potentiã mouẽdi, ſed faciet ipſum tantummodo moueri. Et tũc neceſſe eſt ꝙ ſimul dũ illud vltimũ mouens pauſat mouẽdo, & motũ ab ipſo pauſet à moueri & per conſequens pauſabit totus motus, quia vltimũ motũ nõ põt mouere aliquid aliud. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Is igitur motus in hiſce fit, quæ nõ nunquã moueri, nonnunq̃ quieſcere poſſunt, & nõ eſt cotinuus, ſed apparet. Nã aut deinceps collocatorũ aut tangentiũ eſt. nõ eſt .n. unũ mouẽs, ſed plura, quorũ aliud alij hæret. Quocirca talis motus in aere fit, et in aqua, quẽ quidã antiperiſtaſin eſſe dicũt. Impoſsibile aũt eſt alio mõ ſoluere ea quæ dubitata ſunt q̃ dicto mõ. Ipſa aũt antiperiſtaſis, cuncta ſimul mouere moueriq; facit. quare & deſinunt ſimul. Nunc aũt unũ, quod continue ab aliquo moueri uidetur. non .n ab eodem mouetur.*

Hic igitur in contingentibus, aliquando quidem moueri, aliquando quidem quieſcere fit motus, & non continuus, ſed uidetur. Aut enim conſequenter entium eſt, aut tangentium, non enim unum mouens eſt, ſed habita adinuicem ſunt. Vnde & in aere & in aqua fit huiuſmodi motus quem dicunt quidam antiperiſtaſin eſſe, impoſsibile autem aliter oppoſita ſoluere, niſi dicto modo. Antiperiſtaſis autem, ſimul omnia moueri facit & mouere: quare & quieſcunt. Nunc autem uidetur unum aliquid. quod continue mouetur à quocunq;, non enim ab eodem.

Concludit ex præmiſsis, ꝙ iſte motus proiectionis non ſit cõtinuus. Dicit ergo, hic motus. ſ. proiectionis fit in corporibus, quę contingit aliqñ moueri, & aliqñ quieſcere, ſi qua veræ ſunt quibus cõueniat. Quod patet ex dictis. Quieſcit enim proiectionis motus per defectũ virtutis mouendi, vt dictum eſt. Patet etiam ex F præmiſsis, ꝙ ille motus non eſt continuus, & ſi continuus videaṫ, Videtur. n. continuus propter mobilis vnitatẽ, non tñ eſt continuus: quia ſunt diuerſa mouentia, ut dictum eſt. Aut. n. ille motus eſt à pluribus mouentibus conſequenter ſe habentibus. aut etiã à pluribus mouentibus ſe tangentibus. Quomodo autẽ differant conſequenter ſe habere, & tãgere, ſupra dictũ eſt in Quinto & in Sexto. Et manifeſtum eſt ad ſenſum, ꝙ vtroq; modo ſe habentibus mouẽtibus diuerſis, poſſunt mouere vnũ mobile, ſm ꝙ ipſa mouentur ab aliquo primo mouente. In his. n. quæ mouentur motu proiectionis, motus fit per medium facile diuiſibile, ſ. per aerem & aquam, in quibus propter diuiſionem nõ eſt vnum mouẽs tantũ, ſed multa habita adinuicem, & conſequenter ſe habentia, & contacta. Et, quia diuerſitas non eſt abſq; diuiſione, ideo prædictus proiectio G nis motus fit per medium facile diuiſibile. i. per aerem & aquam: in quibus propter diuiſionẽ de facili contin-

T. 68. git diuerſitas mouentium. Quẽ quidẽ motũ proiectionis aliqui dicunt eſſe antiperiſtaſin, & contra reſiſtentiã, ex eo. ſ. ꝙ aer circunſtans motus aliquo modo mouet corpus proiectũ, ſicut ſupra dictum eſt in Quarto. Sed nõ poteſt prædicta dubitatio ſolui niſi eo modo qui poſitus eſt: quia, ſi ponatur cauſa proiectionis antiperiſtaſis aeris, ſequiṫ ꝙ omnia ſimul moueãt}. i. ꝙ totus aer ſimul moueat & moueatur, & per conſequens ꝙ ſimul quieſcant omnia: quod patet eſſe falſum. Videmus. n. vnum aliquid eſſe, quod cõtinue moueṫ à quocunq; moueaṫ. Quod ideo dico: quia non habet vnũ, & idem determinatum mouens, ſed mouẽtia diuerſa.

LECTIO XXIII.

Primum Motorẽ indiuiſibilem eſſe & impartibilẽ, nullamq; prorſus habere magnitudinem, demonſtratur.

ARGV. *Quoniam autem in hiſce, quæ ſunt, continuum eſſe motũ neceſſe eſt. hic uero eſt unus atque unum motum magnitudinis cuiuſpiam eſſe neceſſe eſt: (non enim id mouetur, quod magnitudinis eſt expers.) et unius eſſe atq; ab uno, alioquin continuus non erit: ſed hærens alius alii atq; diuiſus. Id itaq; quod mouet, ſi unum eſt, aut ſubiens motum mouet, aut immobile eſt.*

T. c. 85. *QVoniam autem in his, quæ ſunt, neceſſe eſt ſemper eſſe motum continuum: hic autem unus eſt. neceſſe autem unum magnitudinis alicuius eſſe. (non enim mouetur impartibile.) & unus ab uno. non enim erit continuus,* E *ſed habitus alter alteri & diuiſus. Mouens igitur, ſi eſt unũ aut motum mouet, aut immobile exiſtens.*

Soluta dubitatione, quam mouerat de motu proiectionis, ex cuius ſolutione accipit, ꝙ non eſt vnus motus continuus, qui eſt à pluribus mouentibus, hic accedit ad principale propoſitum, vt, ſ. oſtendat vnitatem T. 85. primi motoris. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit propoſitum, ſecundo mouet quandam dubitationem & ſoluit ibi {Habet autem dubitationem.} Circa primum tria facit. Primo oſtẽdit vnitatem primi motoris per continuitatem motus, ſecundo quomodo ab vno motore procedit motus continuus ibi {Si igitur motum.} Tertio vbi ſit principiũ motus continui ibi {Ne- Infra. ceſſe eſt autẽ.} T. 84. Quod autem neceſſe ſit eſſe vnum motorem, probat per continuitatem motus, accipiens qđ ſupra probauerat, ꝙ neceſſe eſt aliquem motum con- F tinuum ſemper eſſe. Motus autem continuus eſt vnus, vt dictum eſt in Quinto: ergo neceſſe eſt ſemper accidere aliquem motum eſſe vnũ. Ad hoc autẽ ꝙ motus ſit vnus, neceſſe eſt ꝙ ſit vnius magnitudinis motæ: qa non poteſt moueri aliquod impartibile, vt probatũ eſt in Sexto. T. 29. & etiam oportet, ꝙ ſit ab vno motore. ſiue. n. ſint diuerſa mobilia, ſiue diuerſi motores, nõ erit vnus motus, & per conſequens nec continuus, ſed erit vnus motus diuiſus ab alio diuiſione mobilis, vel motoris, & conſequenter ſe habentes. Neceſſe eſt igitur mouens eſſe vnum, quod vel moueat motum, vel moueat immobile exiſtens. Secundo ibi.

ARGV. *Si igitur mouetur ſimul ſequatur ipſum atq; mutetur, & inſuper ab aliquo moueatur oportet. Quare ſtabitur atq; ad id accedetur, quod mouet & eſt immobile. Hoc enim non* G *ſimul mutari neceſſe eſt, ſed poterit ſemper mouere, nã hoc pacto mouere ſine labore profecto eſt.*

Si igitur motum conſequi oportebit, & mutari ipſum, ſimul autem moueri ab aliquo. Quare ſtabitur, et uenietur in ipſum moueri ab immobili. Hoc autem non neceſſe eſt ſimul mutari, ſed ſemper poterit aliquid mouere. infatigabile. n. eſt ſic mouere.

Oſtendit qũo ab vno motore poſsit eſſe motus continuus. Et circa hoc duo facit. Infra. Primo oſtendit qũo ab vno motore poſsit eſſe vnus motus cõtinuus ſemp, ſecundo qũo ſit regularis ibi {Et regularis.} Dicit ergo primo, ꝙ motus eſt vnus q eſt ab vno motore ſicut dictũ eſt. Aut ergo eſt à motore moto, aut à motore non moto. ſi igitur ſit mouẽs motũ, ſequiṫ ꝙ moueṫ ab ali H quo, ſm ea quæ ſupra ꝓbata ſunt ſed hoc non põt ꝓcedere in infinitũ, vt ſupra ꝓbatũ eſt. T. 27. Quare ſtabit iſte ꝓceſſus motorũ & mobiliũ & ꝑueniet ad aliqđ primum mobile, qđ moueṫ ab immobili motore, qđ quidẽ nõ hẽt neceſsitatẽ vt moueat: quia nõ moueṫ ab alio. Qđ. n. ab alio moueṫ ex neceſsitate mouet, ſm ꝙ ĩponiṫ ei neceſsitas à ſuo motore. Et, qa mutaṫ à ſua diſpõne, nõ põt ſp mouere vniformiter, qa variaṫ diſpoſitio eius. Sđ mouẽti nõ moto nõ imponiṫ neceſsitas ab alio, nec mutaṫ diſpõ eius, vñ nõ ex neceſsitate mouet, ſed põt ſp mouere, ſ. abſq; ſui mutatiõe: qa ſic mouere. ſ. abſq; ſui mutatione eſt infatigabile. Ex hoc. n. accidit ſatigatio in mouẽdo aliquibus motoribus: quia ſimul & ipſi moueṅ, & ex fatigatione contingit, ꝙ non ſp poſſunt mouere. Vnde relinquitur, ꝙ mouens non motum põt mouere motu continuo ſempiterno. Et quia ad ꝑ-

fectam

ſectam motus continuitatem & vnitatem requiritur, Lo. 2.l.c.4. ꝙ motus ſit regularis & vniformis, vt in Quinto habitum eſt, ideo conſequenter cùm dicit.

ARGY. *Eſt hic motus aut ſolus, aut maxime eſt uniformis. Id.n. quod mouet, nullam ſubit mutationem. Id etiam, quod ab illo mouetur, ut motus ſit ſimilis non ſubeat mutationem, oportet.*

Et regularis hic motus eſt, aut ſolus aut maxime. Non enim habet mutationem ullam mouens. Oportet autem, neque quod mouetur iuxta illud habere mutationem, quatenus ſimilis ſit motus.

Oſtendit ꝙ motus, qui eſt à motore immobili, ſit regularis:& dicit, ꝙ iſte ſolus motus eſt regularis, qui eſt à motore immobili, vel, ſi aliqui alij ſunt regulares, iſte eſt maxime regularis. Vtitur autem hac diſiunctione, quia diſpoſitio mouentis quandoq; per aliquod B tempus manet eadem, non variata ad minus ſecundū ſenſum, & ſecundum hoc videtur per aliquod tēpus mouere motum vniformem, quia tale mouens nō habet niſi vnam mutationē. Quod dicit ad oſtendendū, ꝙ quædam mouentia ſunt, quæ non mouentur eo motu quo mouent, ſicut corpus cæleſte non mouet̃ motu alterationis, ſed mouetur quodam alio motu .ſ. motu locali. Sed primum mouens omnino immobile nulla mutatione mouetur. Nec ſolum requiritur ad hoc ꝙ motus ſit regularis & vniformis, ꝙ mouens ſit omnino immobile, ſed etiam oportet ad hoc ꝙ {ſit motus ſimilis}.i. vniformis ꝙ id, quod mouet̃, non habeat aliquā mutationem iuxta hanc, qua mouetur à motore immobili. Sicut corpus cæleſte mouetur à motore immobili localiter, & iuxta illam mutationem non habet aliquā C alterationem. Si enim alterat̃ non ſemper remaneret eadem diſpoſitio ad motum, & ſic nō eſſet motus eius vniformis. Deinde cū dicit.

ARGY. *Atqui illud aut in medio, aut in orbe eſſe neceſſe eſt. Hæc enim principia ſunt. at ea, quæ propinquiſsima ſunt mouenti, ſumma cum celeritate mouentur. Talis autem eſt ipſius totius motus. Illic igitur eſt id quod mouet.*

Com.84. *Neceſſe eſt autem aut in medio aut in circulo eſſe. Hæc.n. principia ſunt, ſed citius mouentur quæ ſunt proxima mouenti. Huiuſmodi aūt eſt totius motus. Ibi ergo eſt mouens.*

Oſtendit vbi ſit principium motus continui primi. Et quia oſtenſum eſt, ꝙ primus motus eſt circularis, qui quidem motus competit magnitudini circulari, neceſſe eſt ꝙ primum principium huius motus ſit aut in D medio}.i. in centro, aut in circulo: quia illa ſunt principia magnitudinis circularis. Lineæ.n. in magnitudine circulari à centro ad circunſerentia ducuntur. vnde neceſſe eſt, ꝙ alterū iſtorū accipiat̃ ſicut principium, & alterū ſicut terminus. Oſtēdit aūt conſequenter, ꝙ principiū primū motus, eſt in circulo, tali rōne. Omnis motus quanto eſt propinquior primo mouenti, tanto eſt velocior, & magis recepit impreſsionem mouētis. ſed ita videmus in motu totius firmamenti, qui eſt à primo motore immobili, ꝙ quāto aliquod mobile magis appropinquat ſupremæ circunſerentiæ, tanto citius mouet̃: ergo mouens eſt in circulo & nō in centro. Huius igit̃ rōnis Maior manifeſta eſt. Sed ad euidentiā Minoris propoſitionis, cōſyderandū ꝙ in corpooribus cæleſtibus inuenit̃ duplex motus, vnus, qui eſt totius fir- *Motus duplex reperitur in corporibus cæleſtibus inueniuntur.*

A mamenti, quo.ſ. totum firmamentum reuoluitur ab oriente in occidēte motu diurno, & ille eſt primus motus: alius motus eſt, quo ſtellæ moueretur ecōuerſo, ab occidēte in orientē. in hoc aūt ſecundo motu tanto vnumquodq; cæleſtium corporum velocius mouet̃, quanto propinquius eſt centro, vt patet ſm computationem Aſtrologorum, qui motui Lunæ, deputant tp̃s vnius menſis, Soli vero, Mercurio, & Veneri vnum annū, Marti vero duos, Ioui duodecim, Saturno triginta, & ſtellis fixis triginta ſexmilia annorum. Sed ſecundū motū totius firmamenti eſt econuerſo. Nam quanto aliquod cæleſtiū corporum eſt remotius à terra, tanto velocius mouetur: quia pertranſit maiorē magnitudinem in eodem tempore. Maiores.n. ſunt circunferentiæ circulorum magis à centro diſtantes, & tamen omnia corpora cæleſtia ſm motum totius codē tp̃e reuol B uuntur, & ſic oportet ſuperiora eſſe velociora. Vnde relinquitur, ꝙ principium primi motus non ſit in centro, ſed in circunſerentia. Sed tunc oritur dubitatio de concluſione. Primum.n. mouens, vt infra concludet, eſt indiuiſibile, & nullā habens magnitudinē, nec eius potentia eſt potentia in magnitudine. Quod aūt eſt huiuſmodi, non videt̃ habere determinatū ſitū in corpore: non ergo contingit primo motori eſſe magis in vna parte primi mobilis, q̄ in alia. Sed dicendum eſt, quod dicitur, primum mouens eſſe in aliqua parte ſui mobilis, non per determinationem ſuæ ſubſtantiæ, ſed per efficientiam motus: quia ex aliqua parte ſui mobilis mouere incæpit, ideo potius & dicit̃ eſſe in cælo q̄ in terra, & potius in oriente vnde incipit: quod nō poteſt intelligi ſm aliquā affixionē motoris illius ad partē determinatā mobilis, cùm non ſit aliqua pars determi C nata mobilis ſemper in oriente, ſed quę nūc eſt in oriēte poſtmodum eſt in occidente. Et ſic patet ꝙ dr̃ eſſe virtus mouens in oriente per influentiā motus, & non per determinationem ſuę ſubſtantiæ. Eſt etiam conſyderandum in motu ſphæræ, ꝙ finis in motu habet quādam immobilitatē: partes.n. mouentur mutando locū ſubiecto & rōne: ſed totū mouet̃ mutādo locū rōne & non ſubiecto, vt in Sexto habitū eſt, Et hæc duo attribuuntur duobus principiis magnitudinis ſphæricæ, T.85. de quibus hic fit mentio. Nam principium motus eſt ex parte circunferentiæ, principium autem immobilitatis eſt ex fixione centri. Deinde cùm dicit.

Exiſtit autem dubitatio ſi fieri poſsit ut quippiam motum ſubiens continue moueat, ſed non ut id quod iterum iterumq; pellit ex eo cōtinue mouet, quia motus deinceps ſunt. ARGY.

Habet autem dubitationem ſi contingat aliquod quod mouetur mouere continue, ſed non ſicut impellens iterum, & iterum conſequenter eſſe continue. T.c. 85.

Mouet quandam dubitationem circa prædicta. Et Infra. primo mouet eam, ſecundo ſoluit ibi {Aut enim ipſum} Dixerunt.n. ſupra, ꝙ mouens immobile poteſt cauſare motum continuum, & ideo hic conſequenter inquirit, vtrum aliquod mouens motum poſsit cauſare aliquem motū continuū. ita, ſ. ꝙ ſit vere continuus abſq; aliqua intercisione, ſicut accidit intercisio cùm aliquis impellit aliqđ corpus, & iterū impellit alia vice. Manifeſtū eſt.n. ꝙ ille motus, qui ſic cōtinuat̃ ex parte mobilis, nō eſt vere continuus eo ꝙ motiones non ſunt continuæ, ſed vna ſe habet cōſequenter ad aliam. Non.n. cōtinue impellit, ſed intercise, ita ꝙ impulſio cōſequenter ſe habet ad impulſionem. Secundo ibi.

Aut.n.ipſum pellere,uel trahere, uel utrũq; facere oportet aut aliud aliudq́; ſuccedens, perinde atq; ſit in hiſce quæ proïciuntur,ut antea diximus,ſi eum facile diuiſibilis ſit uel aqua uel aer, alios ſemper mouet ſubiens motum. at neutro modo motus unius eſſe poteſt,ſed plures hærentes erunt. Solus igitur is eſt cõtinuus motus quo id quod eſt in mobile,mouet. Semper.n.ſimiliter ſeſe habens & ad quod mouetur ſimiliter & continue ſeſe habebit.

Aut enim ipſum oportet impellere aut trahere, aut utraq; aut aliquid aliud contingens aliud ab alio, ſicut olim dictum eſt in his quæ proïiciuntur. ſi cum diuiſibilis ſit aer, aut aqua mouet: ſed ſicut ſemper motus utrobiq; autem non poſsibile eſt motum unum eſſe, ſed habitum. Solus itaque continuus eſt quo mouet immobile. Semper enim ſimiliter ſe habens & ad id quod mouetur ſimiliter ſe habebit & continue.

Soluit prædictam dubitationem, & dicit, ꝙ nullũ mouens motum poteſt cauſare continuum motum. neceſſe eſt enim dicere, ꝙ mobile, quod continue videtur moueri, aut moueatur immediate per totum motum ab ipſo mouente moto, aut per multa media: quorum vnum contingatur ab alio, ſicut dictum eſt in motu proiectionis. Et iſta diuiſio habet æqualiter locum: ſiue mouens motum moueat impellendo, ſiue trahendo, ſiue vtroq; modo, vt accidit in motu vertiginis. vt ſupra in Septimo habitum eſt. Nec contingit pluribus modis aliquid localiter moueri à mouente moto per ſe & non per accidens, Et quia dixerat ꝙ in his quæ proïiciuntur eſt aliud & aliud mouens: & hoc videtur eſſe falſum propter hoc ꝙ proiectum continue videtur moueri ab aere vno exiſtente. Ideo ad hoc excludendum ſubiungit, ꝙ cũ aer aut aqua ſit facile diuiſibilis, ex hoc mouet quaſi aliud & aliud mouens: ſed tamen mouet ſicut ſemper motus quam diu durat motus corporis proiecti. Et quamuis videatur eſſe vnus aer, tamen eſt alius & alius per diuiſionem. {Vtrobiq; autem} .i. ſiue mouens motum moueat impellendo, ſiue trahendo, non poteſt eſſe vnus motus, ſed oportet ꝙ ſit habitus} .i. conſequenter ſe habens per ratione͂ quæ ſupra poſita eſt in motu proiectionis .ſ. ex diuerſitate mouentium. Relinquitur ergo ꝙ ſolus motus, qui eſt à motore immobili, poſſit eſſe ſemper continuus: quia moue͂s ſe habet ſemper ſimiliter ſecundum eande͂ diſpoſitionem in ſeipſo. & ideo ſemper continue poteſt ſe ſimiliter habere ad mobile, vt.ſ. ſem p vniformiter moueat ipſum. Eſt autem hoc attendendum: ꝙ ſempiternitatem continuum motus, attribuit hic Philoſophus immobilitati motoris, ſupra autem infinitæ pote͂tiæ eius. Nam ſempiternitas motus continui, ſi attendatur ſecundum reiterationem motus reſpicit immobilitatem mouentis: quia ſi ſemper ſimiliter ſe habet: poterit ſemper reiterare eodem modo. Sed infinita virtus mouentis reſpicit ad totam motus ſempiternitatem vel infini-
Vel 12. tatem (ſicut ſupra dictum eſt.) Eſt etiam attende͂dum, ꝙ, quia nullum mouens motum, poteſt cauſare motum continuum ſempiternum, ideo in Vndecimo Me-

E taphy. probare intendit multitudinem motorum immobilium, ſecundum multitudinem cæleſtium motuum: quaſi illa conſyderatio ſequatur ad iſtam. Deinde cum dicit.

His hoc pacto determinatis, patet impoſsibile eſſe primum mouens atq; immobile magnitudinem ullam habere. Nam ſi habet aut finitam aut infinitam ipſam eſſe neceſſe eſt. At demonſtratum eſt prius in naturalibus fieri non poſſet, ut magnitudo ſit infinita, & nunc demonſtrauimus finitam magnitudinem, infinitas uires habere non poſſe, & impoſsibile inſuper eſſe infinito in tempore quicquam à magnitudine finita moueri. Primum autem mouens æterno motu, infinitoq; tempore mouet. Patet igitur ipſum indiuiſibile ac uacare partibus ac magnitudinem nullam prorſus habere. ARGV.

F *Determinatis autem his manifeſtum eſt quoniam impoſsibile eſt primum mouens & immobile habere aliquam magnitudinem. Si enim magnitudinem habet, neceſſe eſt aut finitam ipſam eſſe, aut infinitam. Infinitam igitur, quòd non contingit magnitudinem eſſe, oſtenſum eſt prius in Phyſicis. Quod autem impoſsibile eſt finitam habere infinitam potentiam, & q. impoſsibile eſt à finito moueri aliquid ſecundum infinitum tempus, demonſtratum eſt nunc. Primum autem mouens perpetuo mouet motu, & infinito tempore. Manifeſtum itaque eſt quòd indiuiſibile eſt & impartibile, & nullam habens magnitudinem.* T.c.87.

Ex præmiſsis demonſtratis concludit principale intentum: & dicit, ꝙ impoſsibile eſt primum mouens immobile habere aliquam magnitudinem, vel ita ꝙ ipſum ſit corpus, vel ꝙ ſit virtus in corpore: quia ſi haberet aliquam magnitudinem aut eſſet finita, aut infi-
G nita. Oſtenſum eſt aute͂ ſupra in Tertio in cómunibus naturæ, ꝙ non eſt poſsibile eſſe aliquam magnitudine͂ infinitã: relinquit͂ ergo, ſi he͂t magnitudine͂, ꝙ habeat magnitudinem finitã. Et ex hoc probat͂ ꝙ impoſsibile eſt finitam magnitudinem habere potentiam infinitã. Quod autem primum mouens immobile neceſſe ſit habere potentiam infinitam probat per id quod ſupra demonſtratum eſt, ꝙ impoſsibile eſt à potentia finita moueri aliquid ſecundum infinitum tempus. Primum autem mouens cauſat perpetuum motum, & continuum, & tempore infinito vnus & idem exiſtens: alioquin motus ille non eſſet continuus. ergo habet potentiam infinitam. & ſic non habet magnitudinem finitam nec infinitam. Manifeſtum eſt itaq; ꝙ primum mouens eſt indiuiſibile, & ꝙ nullam partem habet, ſicut etiam eſt indiuiſibile punctum, & etiam ſicut om-
H nino nullam magnitudinem habens quaſi extra genus magnitudinis exiſtens. Et ſic terminat Philoſophus conſyderationem communem de rebus naturalibus in primo principio totius naturæ, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula ſeculorum Amen.

Commentariorum Diui Thomæ, in Octo libros Phyſicorum. Finis.

ROBERTI

ROBERTI LINCONIENSIS PHILOSOPHI, LIBRI PRIMI PHYSICORVM SVMMA.

IN primo libro Phyſicorũ, cuius ſubiectum eſt corpus mobile ſimpliciter, nõ contractum, determinat Philoſophus de principijs corporis mobilis ipſum conſtituentibus. Et ſunt principia naturæ ſiue corpis mobilis, tria, ſ. materia, forma, & priuatio. Materia eſt illud quod ſe habet ad formam, ſicut æs ad ſtatuam, & lignum ad lectum: & vniuerſaliter ſicut informe ſe habet ad formam antequã ipſam recipiat. Vel materia eſt illud ex quo fit res, & manet in re. Semper materia eſt, in quã vnumquodq; cõpoſitum naturale reſoluitur. Proprietates materiæ ſunt tres. Prima. Materia non eſt ſcibilis, niſi per cõparationem ad formam, cũ omne quod intelligitur, per formã intelligatur: materia autẽ de ſe formam nõ habet, cum ſit potentia pura. Ideo de ſe non ſcitur nec intelligitur, ſed per cõparationem ad formam. Secunda. materia eſt vnum principiũ cõmune oĩbus tranſmutationibus. & eſt vnum non per aliquam formam vnam, ſed per priuationem cuiuſlibet formæ. eſt enim in potentia ad quãlibet, nullã habens infra ſui naturam ſm Philoſophũ & Cõmẽtatorẽ. Tertia. Materia eſt ingenita & incorruptibilis, quia ſi materia generaretur oporteret aliquid ſubijci, ex quo generaretur: ſed hoc nõ põt eſſe aliud ab ipſa materia: quia materia eſt primum ſubiectum, ex quo fit vnumquodq;. ſi igitur generaretur materia, ſequeretur materiam eſſe antequã generaretur: quod eſt falſum, cũ generatio ſit progreſſio de non eſſe ad eſſe. Et propter eandem rõnem materia nõ corrumpitur. quia omne, quod corrũpitur in materiam primam reſoluitur. nam ipſa manet in tota tranſmutatione ſm Philoſophũ. Si igitur corrũpatur ipſa reſoluitur in ſeipſam, & per cõſequẽs poſtquã corrumpitur eſt talis qualis prius fuit: cõſequens eſt falſum, cum corruptio ſit progreſſio ab eſſe ad nõ eſſe, & ſic patet ꝙ materia nõ eſt generabilis nec corruptibilis. Et hoc eſt verum per ſe, per accidens autẽ bene poteſt. Forma eſt illud quod dat eſſe rei. Eſt autẽ forma triplex. Vna eſt, quæ ſm eſſe & conſyderationẽ eſt in materia, & eſt de qua cõſyderat. Philoſopbus naturalis. Secũda eſt de qua conſyderat Mathematicus, quæ abſtrahitur à motu & à materia nõ ſm eſſe ſed ſm conſyderationẽ: & quia Geometria non intendit de linea vel de circulo inquantũ auri vel æris, ſed ſimpliciter de illis conſyderat, & ſic ſm intellectum abſtrahit à materia: & tamẽ ſi ſint ſunt in materia. Tertia ẽ illa, de qua cõſyderat Metaphyſicus, quæ abſtrahitur à materia & à motu ſm ſe, & ſm cõſyderationem: cuiuſmodi ſunt intelligentiæ & aliæ ſubſtantiæ ſeparatæ, ſ. Deus & anima, & huiuſmodi. Priuatio eſt carentia formæ in ſubiecto apto nato. Sciendũ, ꝙ duo ſunt principia per ſe, ſ. materia & forma, quia ex illis fit vnũquodq; cõpoſitũ naturale. Tertiũ vero eſt principiũ per accidens, ſ. priuatio, quæ nõ eſt principiũ ipſius rei, ſed fieri. Conditiones principiorum ſunt tres. Prima ꝙ principia non

Quid nã ſint materiæ proprietates.

Secunda.

Tertia.

Triplex formæ conſyderatio altera ad Naturalẽ, altera ad Mate. altera ad Metha. ſpectat.

De priuatione.

A fiunt ex alijs. Secũda. Omnia fiunt ex ipſis. Tertia. Ipſa non fiunt ex alterutris. i. vnũ non fit ex alio altero, ſicut materia nõ fit ex forma, nec econuerſo. Dubitatur an ſint tria principia tantũ, ita ꝙ nõ plura nec pauciora tribus. Et ꝙ nõ ſint tria principia, ꝓbatur. quia principiũ & primũ ſunt idem: ſed tantũ eſt vnũ primũ: igiẽ tantũ eſt vnũ principiũ, ergo non ſunt tria. Item. Illa ſunt ſufficientia principia cuiuſlibet rei, ex quibus fit res: ſed ex duobus principijs, ſicut ex materia & forma fit res: igitur illa ſufficiunt. igitur nõ ſunt tria. Item, cuiuſlibet principiati ſunt duo principia per ſe: ſed infinita ſunt principiata, cuiuſmodi ſunt indiuidua: igitur infinita ſunt principia: nõ igitur tantũ tria. Huic dubio reſpõdetur, ꝙ principia vere ſunt tria, ſicut dictũ eſt. Sed nõ tria, nec genere nec ſpecie, nec numero. nõ genere, cũ decem ſint genera prima, & cuiuſlibet gene- B ris ſint tria principia, vt ſic nõ forent tria principia ſm genus. Non ſpecie propter eandẽ rõnẽ. cum multo plures ſint ſpecies q̃ genera. Nõ numero. quia principiata, ſunt infinita, & ſic forent infinita principia numero. Sed ſunt tria principia ſm proportionẽ. i. ſm menſurã. quia ſicut ſunt tria principia huius cõpoſiti: eadẽ proportione ſunt tria principia huius compoſiti: & ſic de alijs. Ad primũ reſpondetur, ꝙ principiũ eſt duplex, ſ. in genere, & extra genus. Nã tantũ eſt vnũ principiũ extra genus, ſed in genere multa poſſunt eſſe principia. Ad ſecundũ dicendũ ꝙ tantũ duo ſunt principia per ſe, & tertium per accidens. Ad tertiũ dicitur cõcedendo, ꝙ infinita ſunt principia ſm numerum, ſicut dictum eſt, & tria ſm proportionẽ. Dubitatur de hoc, qđ dicit, ꝙ contraria nõ fiunt ex alterutris. Nam Ariſto. in lib. prædicamentorũ dicit, ꝙ in contrarijs & in alte- C rutris poſſibile eſt fieri mutationem: & per conſequẽs contraria fiunt ex alterutris. Item ſm Philoſophum ex albo fit nigrum: & iſta ſunt contraria: igitur contraria fiunt ex alterutris. Ad primũ reſpõdetur. & dicitur ꝙ tex. Ariſt. habet ſic intelligi, ꝙ ſubiectũ, vt exiſtens ſub vno contrariorũ, iam poteſt fieri ſub altero: quia ſubiectum nunc exiſtens calidũ poteſt iam ſuſcipere frigiditatẽ: & nõ ſequitur, ꝙ ex forma vnius contrarij fiat alterum. ſicut ex albedine nigredo. Ad ſecundũ patet per idẽ. Habet enim ſic intelligi, ex albo fit nigrũ, hoc eſt, ex re alba fit res nigra: ex non albedine fit nigredo. Contra. Hęc eſt vera per Philoſophũ. ex nocte fit dies: & tamen ſunt formæ contrariæ. ſimiliter forma vnius fit ex altera. Huic dicitur, ꝙ hoc ſic debet intelligi: ꝙ ex nocte, hoc eſt poſt noctem, fit dies, ita ꝙ y ex, dicit circũſtantiã ordinis, & non circũſtantiã naturalem.

Tria de principijs dicuntur

D

ROBERTI LINCONIENSIS LIBRI SECVNDI PHYSICORVM SVMMA.

IN ſecundo libro Phyſico. determinat Philoſophus de cauſis corporis mobilis, ſ. cauſa materiali, formali, efficiẽte, & finali. Et, quia natura dicitur de cauſis vniuerſaliter, ideo definit primo naturam. Et primo dat iſtam diuiſionẽ. De numero entium, quædam ſunt naturalia, quædam nõ naturalia. Naturalia ſunt illa, quæ habent in ſe principium ſui motus, & quietis. Nõ naturalia ſunt illa quæ nõ habent huiuſmodi principiũ, cuiuſmodi ſunt arti-

ficialia, ſicut lectus & induméntum & huiuſmodi; quia talia non mouẽtur per ſe, ſed per naturã materiæ. Habens eſt illud quod habet huiuſmodi principiũ. Secundum naturam ſunt paſsiones rerum naturalium, ſicut ignis ſurſum ſm naturã mouetur: terra vero deorſum. nam moueri ſurſum eſt paſsio ignis: moueri deorſum eſt paſsio terræ. Definitio naturæ ẽ iſta. Natura eſt principium motus & quietis eius, in quo eſt primo & per ſe, & non ſm accidens. Dicit motus & quietis: quia ea, quæ naturaliter mouentur ad locum, naturaliter quieſcunt in loco, & hoc eſt verum de corpore naturali corruptibili. Sed non cuiuſlibet corporis mobilis, quod mouetur naturaliter, eſt natura principiũ quietis: quia corporis cæleſtis natura eſt principium motus, & non quietis. ſed pro tanto dicit ꝙ ſicut natura eſt principiũ motus, ſic eſt natura principium quietis. Sed iſta particula, eius in quo eſt, ponitur ad differentiam artificialium, in quibus non eſt natura: quia quę fiunt ab arte, non fiunt à natura. Dicit primo, ad differentiam cõpoſitorum, in quibus natura eſt principiũ motus, non tñ primo, quia non mouentur à natura, quæ compoſita ſunt, ſed per naturam elementi prædominantis. Dicit per ſe, ſm Cõmentatorẽ quia illud, quod eſt per ſe, eſt magis vniuerſale q̃ illud quod eſt primũ. omne enim, quod eſt primum, eſt per ſe, & non conuertitur. Vel dicit per ſe, quia non per aliud. nam in quibus eſt motus per aliud, non naturaliter mouetur, ſed per accidens. Dicit nõ ſm accidens ad differentiam eorũ, in quibus aliquid conuenit eſſe principium motus: nõ tamen per ſe, ſed ſm accidens. Sicut medicina in Medico eſt principium ſanandi ſeipſum per accidens, & non per ſe inquantũ Medicus. Similiter omnis ars nata eſt agere in aliud ſubiectum ab eo in quo eſt, & hoc per ſe. ſed per accidens poteſt agere in quo eſt, ſicut ars medicinę in Medico. Et ideo natura non eſt tale principium, cũ natura ſit principiũ per ſe & nõ per accidens, ſicut dictũ eſt. Natura dicitur duobus modis. Vno modo natura eſt materia vel ſubſtantia ſubiecta vnicuiq; habentiũ in ſe principiũ motus & quietis. Alio modo dicitur natura, forma ſeu ſpecies, quæ non eſt ſeparata à materia ſm eſſe & ſm rem. Sed veriori modo dicitur natura forma q̃ materia, quia per formam eſt res in actu, per materiam in potentia. Dubitatur de definitione naturæ. Videtur ꝙ non ſit principium, quia principium eſt in genere relationis, cũ principiũ cuiuſdam, aut quorundam ſit principium. Sed natura, cum ſit ſubſtãtia, non eſt in genere relationis: quia ſubſtantia ẽſt ens abſolutum, ergo natura non eſt principiũ. Item ꝙ non ſit principiũ motus videtur, quia aliqua ſunt, quæ ſemper quieſcunt, ſicut partes centrales terræ. igitur &c. Item ꝙ natura non ſit principiũ quietis videtur, quia aliqua ſunt, quæ ſemꝑ mouẽtur, ſ. corpora cæleſtia: igitur &c. & tñ in talibus natura nõ eſt principium. Item ꝙ non ſit principium motus eius in quo eſt probatur. Nam corpora cæleſtia mouentur à principio extrinſeco, ſicut ab intelligentia, ſicut dicit Cõmentator: igitur natura non eſt principiũ motus eius, in quo eſt. Item videtur ꝙ definitio ſit male data. quia in illa definitione ponuntur oppoſita, cùm motus & quies opponantur priuatiue. Item videtur ꝙ ſit ſuperflua. quia, ſi ſit principium per ſe, non eſt ſm accidens: ergo ſuperflue ponitur hæc particula, & non ſm accidens. Huic dicitur ꝙ definitio naturę bene datur. ſicut patet ex ꝑdictis. Ad primam rationẽ dicitur, ꝙ licet ſubſtantia non ſit

Explanatio definitionis naturæ.

Q̃ de quidditate naturæ.

E in genere relationis per ſe, poteſt tamen eſſe per accidens: cum ſit illud in quo fundatur relatio. Ad ſecundum dicitur ꝙ in quibuſdam natura eſt principiũ motus tantũ, ſicut in corporibus cæleſtibus. in quibuſdã quietis tantum, ſicut in partibus centralibus terræ: in quibuſdam vtriuſq;, ſicut in generabilibus & corruptibilibus. Ad tertiam patet per idem. Ad quartũ dicitur ꝙ in Cælo eſt motus duplex, actiuus, & talis eſt extrinſecus: & paſsiuus, & talis eſt intrinſecus. Eſt enim natura principium motus actiuum vel paſsiuũ. Ad quintum dicitur ꝙ motus & quies reſpectu eiuſdem tm̃, ſunt oppoſita. & ſic non ponuntur hic. ſed à termino, & in terminum, non ſunt oppoſita, & ſic ponũtur hic. Ad ſextam dicitur ꝙ licet ſequatur, eſt per ſe: ergo nõ eſt per accidens: nõ tamen propter hoc ſequitur ꝙ illa definitio ſit ſuperflua: quia non ponũtur reſpectu eiuſ-
F dem, quod requiritur ad hoc ꝙ ſit nugatio vel ſuperfluitas in definitione. & etiã, ꝙ idem ſignificant, quod non eſt verum in propoſito: quia aliquid poteſt eſſe ꝑ ſe aliquale, & per accidens tale, ſicut terra grauis eſt per ſe, & per accidens aliquid tale. Cauſæ ſunt quatuor, ſ. materialis, formalis, efficiens, & finalis. Cauſa materialis eſt illa ex qua fit res & manet in re: ſicut æs cauſa ſtatuæ, ligna lapides & huiuſmodi ſunt cauſa materialis domus, lana & linum, indumenti, & ſic de alijs. Cauſa formalis ẽ illa cauſa, quę dat eſſe rei, & hoc ſiue ſit cauſa formalis liberalis ſiue accidentalis: quia per formã eſt res in actu, verbi gratia anima, quæ eſt forma ſubſtantialis dat eſſe ſubſtantiale corpori animato. Albedo, nigredo, & huiuſmodi, quæ ſunt formæ accidentales dant eſſe accidentale rebus, quibus inſunt, & ita q̃libet forma dat eſſe rei. Cauſa finalis ẽ illa, propter quã
G iſta fiunt, cum finis ſit illud, gratia cuius oĩa alia fiunt. Cauſa efficiens eſt illa, quæ eſt principiũ motus in his quæ fiunt, ſicut patet. Carpentator enim, quia eſt cauſa efficiẽs domus, primo mouetur ad formam domus, & ſic de alijs. Modi cauſarũ ſunt octo, ſ. duo primi ſunt ſm prius & poſterius. cauſa prior eſt ars, ſiue ſcientia, cauſa poſterior eſt Medicus, ſiue habens artem. Nam Medicus non ſanat, niſi quia habet primo artẽ medendi. Alij duo modi ſunt per ſe & per accidens. cauſa per ſe alicuius rei eſt faciens rem, ſicut faciẽs vel factor ſtatuæ vel domus eſt cauſa per ſe ſtatuæ vel domus. Cauſa vero per accidens alicuius rei duplex eſt, quædã tantum per accidens, ſic accidit faciẽti ſtatuam, ꝙ ſit Sor. vel Plato: quædam autem accidit per accidens, ſicut album vel muſicũ ſiue grãmaticum, & huiuſmodi. Alij duo modi ſunt ſm potentiam & actum. cauſa ſm actũ
H eſt ædificator, qui actu ædificat, ſcriptor qui actu ſcribit, & huiuſmodi. Cauſa ſm potentiã eſt ædificator, cũ non actu ædificat. Alij duo vltimi modi ſunt ſm cõpoſitionem & ſimplicitatẽ. vt Polycletus faciẽs ſtatuam, eſt cauſa ſtatuæ. Iſta cauſa eſt cõpoſita ex cauſa per ſe, quia dicitur cauſa faciẽs ſtatuam: & cauſa per accidẽs, quæ eſt Polycletus, ſiue Sortes. ideo dicitur cauſa cõpoſita. Cauſa ſimplex, vt Polycletus ſiue Sortes cauſa ſtatuæ vel vt faciens ſtatuam. Tres ſunt proprietates cauſarum, prima eſt, ꝙ in omni genere cauſæ quærẽda eſt cauſa vltima quæ eſt vltima in cõſyderatione. & prima in eſſe. vt, ſi quæratur, quare homo ſcribit, dicendũ, ꝙ quia eſt ſcriptor: quare eſt ſcriptor: quia habet artẽ ſcribendi. & hæc eſt vltima cauſa. Secunda proprietas eſt hæc, effectuũ vniuerſaliũ ſunt cauſæ vniuerſales, & particulariũ particulares, quæ tertia eſt. Cauſatorũ in potentia

De cauſis.

Cã finalis.

Modi cãrũ.

Proprietates cauſarum.

tentia ſunt cauſæ in potentia, ſicut domus in potentia eſt ædificator in potentia. cauſatorū in actu ſunt cauſæ in actu, ſicut domus, vel ædificia in actu, dicitur ædificator in actu. Nota ꝙ vnum & idem & poteſt eſſe cā contrariorum, ſed diuerſimode ſm Philoſophum, ſicut præſentia nautæ eſt cā ſalutis nauis, & eius abſentia eſt cauſa ſubmerſionis eiuſdem, & iſta ſunt contraria. Dubitatur de eo quod dicit, ꝙ cauſa materialis eſt cā. videtur ꝙ non: quia illud quod de ſe eſt indifferens ad multa nullius eſt cauſa: ſed materia eſt huiuſmodi, cùm ſit indifferens ad omnes formas ſm Philoſophum: igitur nullius effectus eſt cauſa. Huic dr, ꝙ materia ſm ꝙ eſt indifferens ad omnes formas, nullius effectus particularis eſt cauſa, ſed ſm ꝙ determinatur ad vnam formam, ſic eſt cauſa. Item videtur ꝙ cauſa formalis nō ſit cauſa: quia cauſa eſt illud, ad cuius eſſe ſequit aliud, ſed ad formam ſequitur quidditas rei, quæ nō eſt aliud à forma, cùm quidditas ſit ſimul eadem cum forma, cuius eſt: igitur forma nō eſt cauſa. Huic dicitur ꝙ quidditas in rebus compoſitis eſt materia & forma, & eſt aliud à forma, quæ eſt altera pars compoſiti: quia in talibus quidditas includit totum, ſ. materiam & formam. In rebus autem ſimplicibus, ſicut in ſubſtantiis ſeparatis, idem eſt forma & quidditas: quia in talibus non eſt compoſitio materiæ cum forma, ſed eſſe cum eſſentia. Item vr ꝙ cauſa efficiens non ſit cauſa: quia effectus non poteſt eſſe ſine ſua cauſa: ſed effectus poteſt eſſe ſine cā efficiente, ſicut patet, ꝙ domus vel cultellus eſt eſſe, licet nullus ędificator vel fabricator ſit. igitur &c. Huic dr, ꝙ cauſa efficiens duplex eſt, quædam tãtum efficiens, & quædam efficiens & conſeruans effectum. ſicut Sol eſt cauſa radij ſolaris, ſiue illuminationis medij. Primo modo loquendo de cauſa, eſt prima falſa, & ſecundo modo prima vera eſt, & ſecunda falſa. Item videtur ꝙ cauſa finalis vel finis non habeat rationem cauſæ: quia finis habet rationem vltimi. ſed cauſa habet rōnem primi, ſiue principij, & principium, & primum ſunt idem: ſed primum & vltimum ſunt oppoſita: igitur finis non eſt cauſa. Item, ſi finis ſit cauſa alicuius: igitur vel ſecundum ꝙ eſt, aut ſecundum quòd non eſt: non ſecundum quòd eſt, quia finis & terminus ſunt idem: ſed habito termino vel acquiſito ceſſat motus, igitur finis, ſm ꝙ eſt, non habet rōnem cauſæ reſpectu motus. igitur nec ſm ꝙ non eſt: quia illud qd non eſt, nullius eſt cauſa. Item, finis eſt effectus oīum illarum cauſarum, cum ſit illud gratia cuius fiunt oīa alia: igitur non eſt cauſa. Ad primnm dr, ꝙ finis poteſt dupliciter conſyderari, vel quantum ad intentionem agentis, & ſic eſt in re principium: vel quantum ad executionem intenti, & ſic habet rōnem vltimi. Nam finis eſt primum in intentione, & vltimum in executione: ſed cum hoc ſtat ꝙ ſit cauſa: quia finis eſt cauſa cauſarum ſm Philoſophum. Ad ſm dr, ꝙ finis ſm quod nō eſt actu ens, eſt cauſa. & ſm ꝙ eſt in intentione agentis, mouet ipſum agentem, & ſic habet rōnem cauſæ. Tunc ad formam, qñ dr, illud quod non eſt, nullius cā eſt: verum eſt de eo, quod non eſt in re, nec in intentione agentis. ſed finis, licet non ſit in re, tñ poteſt eſſe, & eſt in intentione agentis, & ſic habet rōnem cauſæ. Ad tertium dr, ꝙ licet finis ſit effectus omnium aliarum cauſarum quantum ad eſſe, tñ nulla eſt cauſa niſi per finem, quia quantum ad rōnem cauſalitatis, finis eſt cauſa aliarum cauſarum. Caſus eſt cauſa per accidens in illis, quę fiunt in minori parte ab agente propter ali-

De caſu ac fortuna.

A quid, verbi gratia ſi aliquis iret ad forum cauſa emendi, & ibi inueniat debitorem, à quo recepit pecuniam, tunc inuentio debitoris & receptio pecuniæ, forent à caſu: quia fuit in minori parte: quia debitor non fuerat conſuetus in tali loco inueniri. Fortuna eſt cauſa per accidens in his quæ fiunt ab agente propter aliquid, & in minori parte ſecundum propoſitum. Proprietates fortunæ ſunt duæ. Prima. Fortuna eſt infinita: quia res fortunata poteſt eſſe ex cauſis accidentalibus infinitis. Secunda, Fortuna eſt duplex: quia quædam fortuna dicitur bona, & quædam mala. Bona, quando aliquid bonum euenit, mala, quando aliquod malum euenit. Caſus & fortuna differunt dupliciter. Vno modo, quia caſus eſt in habentibus propoſitum, & non habentibus: fortuna vero ſolum in habentibus propoſitum. Alio modo, quia caſus eſt in

B his, quæ inueniuntur extra curſum naturæ, fortuna autem non. Vnde ſi generaretur homo cum ſex digitis vel tribus manibus, hoc eſt à caſu, & non à fortuna. Tertio modo, quia illa quæ fiunt à caſu in naturalibus, fiunt à cauſa intrinſeca ipſius rei: ſicut, hominem generari cum ſex digitis eſt ex ſuperfluitate cauſæ materialis, quæ dicitur cauſa intrinſeca rei: ſed quæ fiunt à fortuna fiunt ex cauſa extrinſeca, ſicut à cauſa efficiente, cum cauſa efficiens rei non ſit de natura rei, ſicut ædificator non eſt de natura domus, & ſic de aliis. Sciendum, quòd caſus & fortuna reducuntur ad cauſam efficientem. Ratio eſt iſta. Illa, quæ fiunt à caſu & à fortuna, fiunt à natura vel intellectu: ſed natura & intellectus ſunt cauſæ efficientes per ſe: ſequitur igitur quòd caſus & fortuna ſunt cauſæ efficientes per accidens. Dubitatur vtrum aliqua eueniunt

C à caſu & à fortuna. Videtur quòd non. quia quæcunque habent cauſam determinatam ſui euentus de neceſſitate eueniunt. ſed omnia quæ eueniunt, habent cauſam determinatam ſui euentus: ergo omnia quæ eueniunt, de neceſſitate eueniunt, & per conſequens non eueniunt aliqua à caſu, & à fortuna. Probatio minoris. Omnia, quæ eueniunt, eueniunt ita ab vna cauſa, quòd non ab alia: & ſic habent cauſam determinatam. Item, ſi aliquid ſit futurum, Deus ſcit illud fore: & per conſequens non poteſt non fore. & vltra, igitur de neceſſitate erit: & ita non erit à caſu. Iſtud confirmatur. Nam Deus ſcit omnia, cuius ſcientia eſt infallibilis. Ad primum dicitur, quòd cauſa determinata poteſt eſſe dupliciter. Vno modo quia ita habet ordinem ad effectum, quòd effectus ille ab alia cauſa non poteſt produci, & talis effectus de neceſſitate p-

An aliqua à caſu vel à Fortuna eueniãt.

D ducitur, Alio modo, quia eſt cauſa aſsignata ad producendum: non tamen habet ordinem ad effectum determinatum producendi: & talis effectus caſualiter producitur. Ad ſecundum dicendum, quòd ſi aliquid ſit futurum, Deus ſcit illud fore ſicut erit: quia, ſi futurum ſcit neceſſarium Deus ſcit illud fore neceſſarium: ſicut Solem oriri cras, vel Lunã eclipſari, & ſic de aliis: ſi autem futurū ſit contingens ad vtrũlibet, Deus ſcit illud fore contingenter.

ROBERTI LINCONIENSIS IN TERTIVM LIBRVM PHYSICORVM SVMMA.

De Motu.

IN tertio lib. Phyſicorum determinat Philoſophus de motu & infinito. Et primo dat definitionem motus duplicem. Prima eſt hæc. Motus eſt actus entis in potentia ſm ꝙ in potentia eſt. v.g. Rei alterabilis inquantum alterabilis eſt, & non inquantum alteratur actu, eſt alteratio actus, & ſic de aliis ſpeciebus motus. & hæc definitio eſt formalis. Alia definitio eſt illa, & eſt nobis manifeſtior cum ſit materialis. Motus eſt actus mobilis ſm ꝙ mobile. v.g. Res, dum eſt in motu, tunc dr̃ eſſe motus: & non qñ eſt in motus termino ad quem: quia tunc ceſſat motus acqſito termino, & ſic de aliis ſpeciebus motus. Et eſt ſciendum, ꝙ motus eſt in mobili vt in ſubiecto: & in mouente vt in cauſa efficiente, cum motus ſit actus mobilis inquantũ mobile: & idẽ eſt actus quo mouens mouet, & mobile mouetur, Sicut eadem eſt via ab Athenis ad Thebas, & econuerſo ſm ſubiectum, eſt tñ alia ſm rõnem. Nã motus in mouente eſt actio, in mobili paſſio eſt, & tñ idem eſt motus realiter licet non formaliter.

Genera motus ſunt quatuor.

Sciendum eſt etiã, ꝙ motus in cõmuni, reperitur in quatuor generibus. ſ. ſubſtantia, qualitate, quantitate, & vbi: quia motus nõ eſt præter res motas, ſed eſt in ipſis. Sed res motę aut ſunt in genere ſubſtantiæ, aut in qualitate, aut in quãtitate, aut vbi, & non extra hæc genera: igitur motus reperitur in iſtis quatuor generibus & non extra iſta ꝙ in quolibet iſtorum quatuor generum reperitur motus: quia in vnoquoque iſtorum quatuor generum ſunt duæ formæ quarum vna nobilior, & alia vilior. Sicut in ſubſtantia cum fiat tranſmutatio in formam ſubſtantialem, quæ eſt nobilior forma: erit ſic vna ſpecies motus, quæ dicitur generatio. Cum igitur ſit tranſmutatio in formã villiorem, quæ eſt priuatio formæ ſubſtantialis, tunc dicitur fieri alia ſpecies motus, vt corruptio: & ſic in aliis tribus generibus. Ex quo ſequitur, ꝙ tot ſunt ſpecies motus, quot ſunt ſpecies entis acquiſiti per motum: ſed octo ſunt ſpecies entis cum in vnoquoq; generum ſint duæ. igitur ſpecies motus erunt octo.

Queſtio. An Motus ſit entis actus in potentia.

Dubitatur de prima definitione motus, & videtur ꝙ non ſit actus entis in potentia ſm ꝙ in potentia. Nam, ſi ſic, ſequitur ꝙ entis in potentia eſſet maxime motus, quod eſt contra Philoſophum dicentem, ꝙ ens in potentia nõ mouetur. Item actus & potentia ſunt differentiæ oppoſitæ. ergo non debent poni in definitione vna, igit: Ad primum dr̃ ꝙ ens in potentia dupliciter accipitur. Vno modo pro eo quod eſt in potentia pura. i. in potentia non permixta cum actu: & tale non mouetur, quia nullum actum includit. Alio modo pro eo quod in potentia immixta aliquo modo cum actu: & tale mouetur. Vnde motus eſt actus entis in potentia, accipiendo potentiam ſecundo modo, & non primo modo.

Ad ſecundum dicitur, ꝙ duplex eſt actus. ſ. perfectus & imperfectus. vnde motus eſt actus imperfectus, & talis actus non opponitur potentiæ poſitę in definitione motus, cum non ſit pura potentia ſicut dictum eſt. Item dubitatur de hoc quod dicit, ꝙ motus eſt in qua-

E tuor generibus: quia in quinto dicit, ꝙ motus non reperitur niſi in tribus generibus. ſ. qualitate, quãtitate, & vbi. Item. Omnis motus eſt à contrario in contrarium: ſed ſubſtantiæ nihil eſt contrarium: igitur in ſubſtantia non eſt motus. Ad primum dr̃, ꝙ motus proprie, dictus eſt tantum in tribus generibus: ſ. qualitate, quantitate, & vbi: ſm ꝙ eſt acquiſitio partis poſt partem illius termini ad quem vadit: ſed motus improprie dictus ſiue contractus, prout eſt egreſſio de potẽtia ad actum ſic eſt in quatuor generibus ſiue etiam in oĩbus, cum in quolibet genere ſit propria potentia & ꝓprius actus. Ad aliud dicitur, ꝙ in ſubſtantia non eſt motus proprie dictus primo modo, ſed ſecundo modo: licet ad ſubſtantiam ſit motus primo modo dictus. Infinitum dr̃ quinque modis. Vno modo quod nullam habet magnitudinem & ſic dicitur punctus infinitus, &

F quodlibet indiuiſibile. Alio modo quod habet magnitudinem & diminutionem indeterminatam tantum, & hoc modo loquitur Philoſophus de infinito. Alio modo, quod habet magnitudinem, q̃ pertranſiri põt, ſed non faciliter: vt via longa dr̃ infinita, quia cum difficultate eſt pertranſibilis. Alio modo, quod habet magnitudinem de facili pertranſibilem quãtum eſt de ſe, ſed impeditur ꝑ aliquod extrinſecum, ſicut profunditas maris. Quinto, in quo actus ſeruat potentiam, & nunq̃ eſt in vltimo actu: ſed ſemꝑ in potentia, vt appoſitio numeri, & diuiſio continui. Vñ notandum eſt, ꝙ magnitudo infinitæ quantitatis eſſe non põt in actu: quia ſi foret talis magnitudo eſſet maior cœlo, & occuparet cœlum etiam totum vniuerſum. Infinitum eſt, cuius cum aliquid fuerit acceptum, ſemꝑ cõtingit accipere aliquod extra, ſm q̃titatem: & eſt ſemper in potentia & nunq̃ in actu.

G Dubitatur de infinito vtrum ſit ſcientia, & arguitur ꝙ non. Nam oĩs ſcientia eſt ꝑ demonſtrationem, ſed de infinito non eſt demonſtratio: igitur de eo non eſt ſcĩa. Minor patet, quia de ſubiecto demonſtrationis oportet præcognoſcere quid eſt: ſed infinitum non habet quid, cũm nõ ſit: ergo de infinito non eſt demonſtratio. Item, Oẽ quod ſcitur, per formam ſcitur: ſed infinitum non habet formam: igitur non ſcitur. Minor patet: quia oẽ formatum eſt terminatum & non infinitum. Ad primum dr̃, ꝙ minor eſt falſa. Et ad probationem dico ꝙ duplex eſt quid. ſ. rei & nominis. Vnde licet infinitum non habet quid rei, cum nulla talis res ſit, habet tñ quid nominis. i. definitionem cõiter dictam: quid rei, eſt definitio vera & ꝓpria. Ad ſecundum dr̃ ꝙ infinitum de ſe non cognoſcitur, cum ſit potentię priuatiuum: ſed cognoſcitur ꝑ ſuum habitum: quia ſm Philoſophum primo de Aĩa,

H rectum eſt iudex ſui & obliqui.

Queſtio. An ſit magnitudo infinita actu.

Dubitatur an aliqua magnitudo poſſit eſſe actu infinita? & videtur ꝙ ſic diuiſio & appoſitio ſũt oppoſita. & diuiſio habet fieri circa magnitudinem & infinitum: igitur & appoſitio. Minor patet quia quælibet magnitudo ſenſibilis, eſt diuiſibilis in infinitum. Et maior patet. Cum oppoſita nata ſint fieri circa idem. ſi magnitudo ſit diuiſibilis in infinitum, põt creſcere: in infinitum apponendo. Item ſm Philoſophum motus põt: velocitari in infinitum: ſed motus nõ eſt ſine magnitudine: ſi igitur motus velocitatur infinitum: igitur magnitudo ſuper quam eſt motus erit in infinitum. Item. Linea mathematica eſt magnitudo etiam in infinitum ſm Mathematicos: igitur magnitudo eſt infinita. Item. Quod congruit q̃titati põt eſſe in magnitudine: ſed finitum & infinitum quãtitati

titati

titati congruunt ſm Philoſophum ſupra in primo. igiť, poteſt eſſe in actu magnitudine. Item, Oppoſita nata ſunt fieri circa idem: ſed finitum & infinitum ſunt oppoſita: igitur, ſi quantitas ſit finita. poteſt eſſe infinita.

Huic dubio dr̃, ꝙ nulla magnitudo naturalis poteſt eſſe infinita actu: quia ſi ſic, occuparet totum vniuerſum. Et amplius quia careret terminis. Ad primum dicitur ꝙ appoſitio in infinitum, quæ reſultat ex diuiſione in infinitum, poteſt addi in infinitum, ſed alia appoſitio non poteſt addi in infinitum. Ad ſecundum dicitur, ꝙ motus ſm rationem generalem poteſt velocitari in infinitum: ſed non ſecundum rõnem ſpecialem: ideo non ſequitur concluſio. Ad tertium dr̃, ꝙ Mathematici non ponunt lineam ſimpliciter eſſe infinitam: ſed dicunt lineam ſic eſſe infinitam ꝙ protrabẽt lineam ſm magnitudinem vltra quãcunq; quantitatẽ naturalem. Ad quartum dicitur, ꝙ infinitum non repugnat magnitudini ſimplr̃: ſed naturaliter. Ad quintum dr̃ ꝙ finitum & infinitum habent fieri circa quãtitatem ſiue magnitudinem, ſm ꝙ magnitudo, eſt & nõ ſm ꝙ naturalis eſt: ſicut dictum eſt prius.

ROBERTI LINCONIENSIS IN QVARTVM LIBRVM PHYSICORVM SVMMA.

De loco.

IN quarto libro Phyſ. determinat. Philoſophus de Loco, & Vacuo & de Tempore. Et primo de loco: cuius ſunt quinque proprietates. Prima. Locus continet locatum, & nihil eſt ipſius locati. Per hoc patet ꝙ non eſt materia nec forma ſicut dixerunt antiqui. Quælibet.n.forma continet formatum: eſt tñ aliquid ipſius formati. Materia non continet ſed continetur, & eſt aliquid ipſius rei. Secunda. Locus non eſt maior nec minor locato, cuius eſt locus proprius alicuius. Locus cõis eſt, qui habet locata multa: ſicut Cœlum, aer &c. Tertia. Locus nõ deficit locato, ſeparabile eſt tñ ab ipſo. Quarta, oĩs locus habet ſurſum & deorſum. Quinta, Oẽ corpus mouetur naturaliter ad locum ſibi proprium, cum fuerit extra ipſum, niſi impediatur: & cum fuerit ibi quieſcit in illo naturaliter. Locus ſic definitur. Locus eſt vltima ſuperficies corporis continentis rem in mobile primum. Dubitatur vtrum locus ſit. Et videtur ꝙ non: quia locus non eſt elementatum, nec eſt natura corporea, nec incorporea: igitur locus non eſt. Probo aſſumptum. Non eſt elementatum, quia elementatum non eſt corpus. neq, eſt elementum: quia ſic etiam foret corpus. nec eſt natura corporea: quia tunc forent duo corpora in eodẽ loco. nec eſt natura incorporea: quia habet magnitudinem. Item. Omne quod eſt, eſt in loco per ſe vel per accidẽs. Si igitur locus eſt, erit in loco: & per conſequens loci erit locus in infinitum, quod eſt falſum. igitur illud ex quo ſequitur. Item. Locus non continet. probo. Continere eſt agere vel pati: ſed loco non conuenit actio neque paſsio: igitur locus non continet locata. Maior patet. Minor oſtenditur. Locus eſt quantitas: ſed ipſius quantitatis nõ eſt actio neque paſsio. Item videtur ꝙ locus ſit mobilis. Locus eſt accidens corporis: igitur mouetur ad mo-

A tum corporis cuius eſt, quia per Philoſophũ motis nobis, mouentur ea quæ ſunt in nobis, ſed locus eſt in locato, cum accidens commune ſit in eo. Item. Locus eſt æqualis locato, & è conuerſo, ſed corpus locatum aliquando eſt maius, aliquando minus. Minor patet. quia corpus augetur, & diminuitur. ergo oportet locatum augeri & diminui. Ad primum dicitur ꝙ diuiſio eſt inſufficiens. Nam locus eſt vltimum ſiue terminus corporis, & tale non eſt corpus, nec pars integralis corporis. Ad ſecundum dicitur, quod maior eſt vera ſic intellecta. Omne quod eſt corpus vel pars corporis integralis, ſiue accidens in compoſitione corporis, omne tale eſt in loco, vel ſicut terminus in terminato. Ad tertium dicitur, quod locus habet potentiam actiuam, ſiue paſsiuam: ſecundum quod eſt accidẽs naturale, ſed non ſecundum quod quantitas naturalis, licet hoc nõ

B ſit perfecte. Ad quartum dicitur quod naturaliter eſt mobilis, formaliter immobilis. Ad quintum dicitur, quod, ſi locatum augetur, non ſequitur, quod locus ſit auctus, ſed quod locũ maiorẽ locata obtinent, quem prius obtinuerũt. Vacuum dicitur tribus modis. Vno modo indiuiſibile. & ſic nõ eſt aliquod corpus, nec poteſt eſſe, ſicut punctus dicitur vacuus a quibuſdam. Secundo modo dicitur vacuum a quibuſdam antiquis, in quo nullũ corpus ſenſibile groſſum reperitur, vnde plenum aeris dixerunt vacuum. Tertio dicitur vacuũ priuatum omni corpore, ſuſceptiuum tamen eiuſdem ſicut dixerunt Democritus & Leucippus, primo & ſecundo modo vacuum poſsibile eſt, ſed non tertio modo. Dubitatur an vacuum tertio modo dictum poſsit eſſe in natura. Et videtur ꝙ ſic. Nam, ſi vnum contrariorum, ſiue priuatiue oppoſitorum ſit in natura, poſsi

De vacuo.

C bile eſt reliquum eſſe in natura, ſed vacuum & plenum ſunt priuatiue oppoſita, eſt.n.vacuum priuatio pleni, igitur ſi plenum ſit in natuta poſsibile eſt vacuum eſſe. Item. De non ente non eſt ſcientia, ſed de vacuo eſt ſcientia, ergo vacuum eſt ens. Item. Vacuum habet definitionem, ergo vacuum eſt ens. Item. Mobile aut recipitur in pleno aut in vacuo. Nõ in pleno, quia tũc eſſent duo corpora in eodem ſimul. igitur recipitur in vacuo, & per conſequens vacuum eſt. Ad primum dicitur ꝙ maior ſic habet intelligi. Si vnũ priuatiue oppoſitorum fuerit in natura, reliquũ poteſt eſſe, hoc eſt, ſi habitus alicuius priuationis ſit in natura, ita quod poteſt eſſe, & non eſſe, & ſua priuatio poteſt eſſe in natura, ſicut patet de viſu & de cæcitate. Sed plenum, ita ſe habet in natura quod non poteſt non eſſe, igitur. vacuum non poteſt eſſe. Ad ſecundum dicitur, quod de

Quomodo intellegitur ſi unum oppoſitorum eſt in natura & reliquum.

D vacuo eſt ſcientia per accidens non per ſe aliquo modo. Ad tertium dicitur, quod vacuum non habet verã definitionem cuiuſmodi eſt definitio ſpeciei, ſed definitionem nominis tantum, ideo non ſequitur quod ſit ens niſi ſecundum vocem tantum. Ad quartum dicitur, quod hoc verbum, recipitur, poteſt denominare duo, ſcilicet receptum eſſe vel ipſum recipi & vtroque modo mobile recipitur in pleno, non tamen ex hoc ſequitur duo corpora eſſe ſimul in vno loco.

De tempore.

Tempus ſic diffinitur. Tempus eſt numerus motus ſecundum prius & poſterius. Sed numerus ſm Philoſophum dicitur dupliciter. ſ. quo numeramus, ſicut duo, tres, & quem numeramus, ſicut res numeratæ, ſicut duo homines vel tres. Secundo modo accipitur in definitione temporis. Dubitatur an tempus ſit. Et videtur ꝙ non, quia quod eſt compoſitum ex non entibus

eſt non ens,ſed tempus componitur ex præterito & futuro,quæ non ſunt:igitur ipſum non eſt. Item.Omne habẽs partes,ſi ipſum ſit, neceſſe eſt omnes eius partes eſſe ſimul cum eo,ſed tempus habet partes, quarũ nulla eſt in actu:igitur tempus non eſt. Minor probatur, quia nihil ſtat de tempore,niſi ipſum nunc,quod eſt indiuiſibile,& tale non eſt tempus,nec pars temporis,cũ diuiſibile non fiat ex indiuiſibilibus.

Totũ & pars duplicitur. Propter illas rationes ſciendum, ꝙ totũ & pars dupliciter poſſunt conſyderari. Quoddam eſt.n.totum permanẽs,cuius omnes partes ſimul ſunt, ſicut domus lapis &c. Aliud eſt totũ ſucceſsiuum, ſicut dies, annus, cuius vna pars præcedit aliam,& alia ſubſequitur, ſicut præteritum & futurum. Ad primum igitur dicitur, ꝙ omne permanens compoſitum ex non ente permanente eſt non ens,ſed de ſucceſsiuis non eſt verum. Ad ſm dr̃,ꝙ hæc maior ſic intelligitur, de toto & partibus F pmanentibus & nõ ſucceſsiuis. Proprietates tpis ſunt ſex, Prima, Vno modo conuenit accipere numerum in tempore, & alio modo non. prout.n.eſt numerus, conuenit accipere numerum, ſed prout eſt numerus motus,non,cum ſit cõtinuum, & omne cõtinuum eſt diuiſibile in infinitũ. Secunda, Tempus nec eſt velox nec tardum, ſed multum & paucum, breue, & longũ. Tertia,vnum & idem inſtãs eſt in toto tempore. Quarta,Tempus reſoluitur in ſe ſecundum circulum,vt annus, quia tempus eſt menſura motus circularis, ſicut motus primi mobilis & non recti. Quinta, Motus non ſolum menſuratur a tempore,ſed tẽpus a motu. Sexta, In vnoquoque genere eſt reperire vnum primum, per quod menſurantur & numerantur omnia illius generis.vt in numero vnitas,in genere ponderũ vncia, con G ſimiliter eſſet accipere in tempore aliquod primum, quod erit menſura ipſius,cuius eſt ipſum inſtans. Dubitatur an vnum & idem inſtans maneat in toto tpe. Et videtur quod non. Nam cuiuslibet temporis determinati ſunt duo inſtantia,ſcilicet principiũ & finis, ſicut diei & horæ,non igitur eſt vnum inſtans in toto tẽpore. Item. Illa,quæ fuerũt in vno anno pręterito fuerũt in aliquo inſtanti,& illa, quæ erunt in vno anno futuro,erunt in aliquo inſtanti,& illa quæ modo ſunt, ſunt in aliquo inſtanti. Si igitur idem inſtans ſit in toto tempore,ſequitur quod omnia illa, quæ fuerunt in medio anno præterito, & quæ erunt in medio anno futuro, modo ſunt,quod videtur impoſſibile. Ad primum dicitur,quod cuiuslibet temporis terminati ſunt duo inſtantia ſm eſſe accidentale, licet ſit vnum per ſe & ſm ſuam ſubſtantiam. Ad aliud dicitur negando conſequentiam,quia inſtans manet vnum & idem in tẽpore H ſm ſubſtantiam variatam ſolum ſm eſſe accidentale. ſicut aliquis homo vnus & idem poteſt eſſe aliquando albus,& aliquando niger,ſic inſtans vnum & idem eſt præſens aliquando,aliquando futurũ,aliquando præteritum. Nota ſm Philoſophum quod inſtans ſe habet ad tempus ſicut punctus ad lineam, quia ſicut punctus non eſt pars lineæ, ſic inſtans non eſt pars temporis. Et ſicut punctus diuidit duas lineas, & cõtinuat eas adinuicem,ſic inſtans diuidit præteritum tempus a futuro,& continuat ea adinuicem. Sed per hoc differunt inſtans & punctus,quia punctus quieſcit & manet in linea, inſtans autem nunquam quieſcit in tempore, & hoc quia ſequitur ipſum mobile quod non quieſcit. Nota differentiam inter illa vocabula nũc, tunc, quando,iam,modo,olim,repente. Nam tũc,vno modo di E citur tempus propinquum inſtanti præteriti, licet improprie. ſm ꝙ dicitur venit nunc, quia hodie venit. Tunc ſiue quando, eſt tempus determinatum per inſtans præcedens:& ſubſequens,qui ſunt termini illius facti de quo fit inquiſitio, vt tunc deſtructa eſt Troia. Tunc erit diluuium. Iam, eſt tempus propinquum præteriti inſtanti ſiue fuerit pars præteriti, ſiue pars futuri vt quãdo vidit,iam videt,iam vidit. Modo eſt tempus propinquũ præteriti inſtanti, dummodo ſit pars præteriti, vt modo fuit bellum Troiæ. Repẽte eſt illud quod eſt in nunc tempore inſenſibili. Siue repente eſt tempus non ſenſibilis propter eius paruitatem & ſubito ſimiliter, ſm quod dicitur, generatio & mutatio ſubita.

ROBERTI LINCONIENSIS IN QVINTO LIBRO PHYSICORVM

SVMMA.

IN quinto lib.Phy.determinat Philoſophus de diuiſione motus in ſuas ſpecies. Et dicit primo ꝙ aliquid tranſmutari dicitur tribus modis. Per accidens. vt cum dicitur muſicus ambulat. Secundo ſecundum partes, vt cũ dicitur corpus ſanatur, quia oculus ſiue pectus ſanatur. Primo & per ſe. per hoc excludit modum primo modo & ſecundo modo dictum ex eo ꝙ ipſum mouetur primo & per ſe. Et per hoc ꝙ dicit {primo} excluditur motus ſm partem. per illud vero quod dicit {per ſe} ſiue {ſm ſe} excluditur motus per accidens. Eſt autem per ſe mobile aliquid ſm diuerſas ſpecies motus, ſicut alterabile eſt motus ſm alterationem, & augmentabile ſm augmentum,& iterum in ſpecie alterationis dicitur ſanabile,quod mouetur ſecundum ſanationem, & calefactibile quod mouetur ſm calefactionem. Dicit autem Philoſophus ꝙ quinq; requiruntur ad motum.ſ. mouens & mobile, terminus à quo,& terminus ad quem & tempus. Et nota ꝙ motus capit denominationem à termino ad quem, quia iſte terminus acquiritur per motum, terminus vero à quo deperditur. Et ſciẽdum ꝙ motus per ſe non eſt niſi in contrarijs extremis, vel medijs, vel cõtradictorijs. Mutatio per ſe quadruplex eſt.ſ. a ſubiecto in ſubiectũ vt alteratio à nõ ſubiecto in ſubiectũ vt generatio, à ſubiecto in nõ ſubiectũ vt corruptio. Sed quart⁹ modus à nõ ſubiecto in nõ ſubiectũ, eſt impoſsibilis. Et vocatur hic ſubiectum omne quod affirmatiue dicitur, & non ſubiectum id quod dicitur negatiue, non quod ſuſcipit formam. Poſtea dicit Philoſophus ꝙ motus proprie dictus eſt tantum in tribus generibus.ſ. in quantitate, qualitate,& vbi. Sed ꝙ ſit in iſtis tribus probatur. Nam in iſtis eſt ſufficiens cõtrarietas requiſita ad motũ, igitur in iſtis proprie eſt motus. probatur conſequentia. Nam omnis motus eſt à contrario in contrarium. Quod autem non ſit in pluribus quam in iſtis, probatur. Nam ſi in aliquibus alijs eſſet, hoc maxime videretur de ſubſtantia,& relatione, & de actione & paſsione. Sed in ſubſtantia non eſt motus. Nam omnis motus eſt à contrario in contrarium, ſed ſubſtantiæ nihil eſt contrarium. ergo in ſubſtantia non eſt motus. Nec ad relationem eſt motus, quia ad illam formam quæ poteſt acquiri alicui ſine aliqua mutatione

tatione reali facta in ipſa non eſt motus, & ſic eſt de
relatione.igitur &c. Maior probatur. Nam dextrũ &
ſiniſtrum poſſunt acquiri alicui nulla facta in ipſo mu
tatione reali. Nec ad actionem nec ad paſsionẽ eſt mo
tus, quia ſi ſic cũ actio & paſsio ſint motus, ad motũ
eſſet motus. conſequens eſt falſum, ergo & antecedẽs.
Nec ex hoc ſequitur ꝙ actio & paſsio ſint motus, quia
Philoſophus arguit à ſimili. nam ſimile eſt actionem &
paſsionem eſſe motũ, & ad motũ eſſe motũ. Relinquitur
igitur, ꝙ motus proprie dictus eſt tantum in tribus ge
neribus ſcilicet quãtitate, qualitate, & vbi. Motus in
qualitate eſt alteratio à qualitate imperfecta ad quali-
tatem perfectam & è conuerſo. ad q̃titatem perfectã
eſt augmentatio, è conuerſo eſt diminutio. Motus ad
vbi dicitur loci mutatio. Immobile dicitur tripliciter.
Vno modo quod non eſt aptum natum moueri. Alio
modo quod eſt de difficili mobile. ſicut lapis excellens
magnus. Tertio modo quod eſt aptum natum moueri
impeditur tamen per ſuum contrarium. Similiter dicen
dum de illis quæ ſunt neceſſaria ad cognoſcendũ mo
tum. ſ. quid ſit eſſe ſimul, & quid ſit eſſe ſeparatum, &
quid tangere, & quid contiguum, & quid medium, &
quid conſequẽter ens, & quid habitum, & quid con-
tinuum. Similiter autem ſunt ea quæ ſunt in eodem
loco, ſed proprie ſecũdum ſe: & non ſecũdum aliud.
Separatim ſunt quæ non ſunt in eodem loco. Tange
re dicuntur ſiue contigua, quorum vltima ſunt ſimul.
Medium eſt illud in quo continue mutatur ſecundum
naturam quod natum eſt mutari prius quam in extre-
mis. Continue mutatum aliquod dicitur quod non
deficit rei ſuper quam mouetur aut pauſat. Conſequen
ter ſunt ea inter quæ nihil cadit eiuſdem generis, vt li-
nea lineæ, vnitas vnitati, & huiuſmodi. Habitũ eſt qñ
aliquid alteri conſequenter eſt, & tangit ipſum. Conti-
nuum ſunt quorum, vltima ſunt vnum ideſt termi-
nus vnus. Motus dicitur vnus tripliciter ſcilicet genere
ſpecie, numero. Vnus genere dicitur ab vnitate formę
generalis, a quo dicitur mutatio vnum. ſicut omnis lo
ci mutatio dicitur motus vnus ſecũdum genus omni
loci mutationi. Vnus ſpecie dicitur ille motus qui eſt
vnus ab vnitate ſpecificæ formæ, ſicut dealbatio eſt
omni dealbationi eadem ſpecie, & ſimiliter denigra-
tio. Sed motus de albedine in nigredinem & de nigre-
dine in albedinem, non eſt eadem ſpecie, ſed genere.
Et nota ꝙ nõ ſufficit ad vnitatẽ motus ſpecifici ꝙ ter
mini ſint idẽ ſpẽ, ſed oportet ꝙ ſpatium ſit idem ſuper
quo fit motus, quia aliter motus circularis, & rectus fo
rent idem ſpẽ. Motus vnus numero eſt qui habet vnum
ſubiectũ numero, & vnã ſpẽm ſpãliſsimã in qua fit, &
vnum tempus cõtinuum ſine interruptione. Iõ ad hoc
ꝙ motus dicatur vnus ſimpliciter numero, requiritur, ꝙ
idem in quo fit motus ſit ſimpliciter vnũ, & oportet ꝙ
tempus ſit vnum & non interruptum, inſuper oportet
ꝙ ſpacium vel forma ſit vnũ & continuũ. oportet etiã
ꝙ mobile ſit vnum ſimpliciter per ſe. Sequitur de con
trarietate motus ad motum, qui eſt ĩ quinque modis.
Primus eſt, qui eſt ex eadem in idẽ. Secundus qui fit
ex contrarijs terminis. Tertius eſt qui fit in contrarios
terminos. Quartus qui eſt à contrario in contrarium.
Quintus eſt. qui eſt ſecundum contrarietatem vtriuſq;
termini, vt qui eſt ex vno contrario in aliud contra-
rium contrarius ei eſt, & è conuerſo. & nota ꝙ quies
contrariatur motui ſecũdum principium cum ſit prin
cipium motus. Sciendum ꝙ non quælibet quies con-
A trariatur cuilibet motui ſed quies ſecũdum locum mo
tui ſecundum locum. quies ſecundum alterationẽ mo
tui ſm alterationem, & ſic de augmẽtatione & de alijs
motibus. Motus qui eſt ex vno contrario in reliquum
cõtrariatur quieti quæ eſt in alio. & quies quæ eſt in vno
cõtrariatur ei quæ eſt in alio, vt ea quæ in ſanitate ei quæ
eſt in ægritudine. Dubitatur vtrum motus ſit in quali-
tate, quantitate & vbi. Et primo probatur ꝙ non in
qualitate. Nam motus eſt acquiſitio partis poſt partem
illius termini ad quem tendit, ſed in qualitate non eſt
pars poſt partem, ideo in qualitate non eſt motus. Ma-
ior patet per Philoſophum. Minor oſtenditur per au-
ctorem ſex principiorum. qui dicit ꝙ forma acciden-
talis eſt componi contingens quæ ſimplici & inuariabi
li natura conſiſtit. Sed illud quod in tali natura conſi-
ſtit non habet partem poſt partem. igitur forma acci-
B dentalis non acquiritur per motum, igitur in qualita-
te non eſt motus. Item ꝙ in quantitate non ſit motus,
probo. Nam omnis motus eſt per contrarietatem, ſed
in quantitate non eſt contrarietas, igitur motus nõ eſt
in quantitatem. Item ꝙ motus non ſit in vbi, videtur.
Nam vbicunq; nõ eſt reperiri magis & minus, nec con
trarium. Sed in vbi non eſt reperire magis & minus per
auctorem ſex principiorum, ergo in vbi nõ eſt motus.
Item. Si in vbi eſſet motus, cũ talis motus ſit motus
localis, contingeret pertranſire medietatem ſpacij ſu-
per quod fit motus in medietatem illius motus, & ſic
in infinitum, ſed talis diuiſio quæ eſt in infinitum non
eſt pertranſibilis. igitur in ſpacio ſiue in vbi nõ eſt mo
tus. Ad primũ dicitur cõcedendo maiorẽ. Ad minorem
dicitur ꝙ qualitas ſiue forma accidentalis poteſt du-
C pliciter conſiderari. Vel ſm eſſentiã, vel ſm eſſe in ſub-
iecto. Primo modo eſt indiuiſibilis. ſ. ſm eſſentiã, nec
habet partem poſt partem ſecũdum eſſentiam. Secun-
do modo eſt diuiſibilis. ſ. ſecundum eſſe in ſubiecto, &
habet partem poſt partem. Sicut patet ꝙ vnum ſubie
ctum habet plus de albedine quam aliud, & ſimiliter
de colore, & ſic de alijs quæ ſunt qualitates, ſiue formæ
accidentales. Ad ſecundum dicitur concedendo ma-
iorem. Ad minorem dicitur ꝙ quantitas poteſt dupli-
citer conſiderari. Vno modo ſecundum ſuam eſſen-
tiam, ſecundum ꝙ quantitas eſt. & ſic non habet con-
trarium. Alio modo ſecundum eſſe naturale, quod ha
bet in rebus naturalibus, & ſic habet contrarium. Nam
ſecundum eſſe naturale conuenit dare quantitatem
perfectam & imperfectam. Minimum & maximum
& infra, & extra, ſunt contraria quantitati ſm eſſe na-
turale, ergo poteſt ineſſe contrarietas licet non per ſe.
D Ad tertium dicitur concedendo maiorem. Ad mino
rem dicitur, ꝙ ſuſcipere magis & minus eſt dupliciter
vel intenſiue & ſecundum eſſentiam, & ſic vbi non ſu-
ſcipit magis & minus. nec habet contrarietatem. Alio
modo extenſiue, & ſic ſuſcipit magis & minus: & ha-
bet contrarietatem. Ad quartum dicitur concedendo
totum argumẽtum vſq; ibi, talis diuiſio procedit in in-
finitum. Vbi dicendum eſt, ꝙ ire in infinitum dupli-
citer eſt, vel ſecundum actum vel ſecundum po
tentiam. Primo modo non poteſt pertran-
ſiri: ſecundo modo poteſt. Et argu-
mentum procedit ac ſi contin-
geret actualiter diuidi in
infinitum.

ROBERTI LINCONIENSIS IN SEXTO LIBRO PHYSICORVM.

SVMMA.

IN ſexto lib. Phyſi. determinat Philoſophus de motu, diuidendo ipſum in partes quătitatiuas, & hoc ſm ꝙ motus eſt quoddam continuum. Dat igitur quatuor proprietates. Prima eſt, ꝙ nullũ continuum componitur ex indiuiſibilibus, vt linea ex punctis, quia indiuiſibilia ſiue puncta non ſunt continua, nec contigua, nec conſequenter entia, quia vltima eorum nõ ſunt ſimul entia, nec ſunt vnum, cum indiuiſibile nõ habeat partes, quarum vna põt eſſe terminata, & altera eius vltimum. Similiter indiuiſibile additum alcui, non facit maius, igiẽ nec compoſitum. nec indiuiſibile erit conſequenter ſe habẽs in diuiſibili. ſicut punctus puncto, vel inſtans inſtãti, quia inter quælibet duo puncta cadit medium. ſicut linea, & inter quælibet duo inſtantia cadit tempus medium, & per conſequens inſtantia non ſunt, conſequenter entia inter quæ non cadit medium eiuſdem generis. ſicut duæ domus. ſunt conſequenter entia, inter quas non cadit domus media, & ſic ſequitur ꝙ non eſt immediatus inſtanti, vt punctus puncto, nec aliquod indiuiſibile ſimpliciter alteri. Item ſi cõtinuum cõponeretur ex indiuiſibilibus, igitur eſſet diuiſibile in indiuiſibilia. conſequens ſalſum. cum continuũ ſm Philoſophũ ſit diuiſibile in ſemper diuiſibilia. igitur nec motus, nec magnitudo, nec tẽpus, nec aliquid continuũ põt componi ex indiuiſibilibus ſimpliciter, cũ vnũquodq; diuidatur in illa ex quibus cõponitur. Secunda proprietas eſt illius in quo fit motus. ſ. ipſius temporis, & hoc eſt ꝙ in inſtanti non eſt motus neq; quies ſed in tpe, accipiendo inſtans ſm ꝙ eſt ſimpliciter indiuiſibile, & non pro tempore, quia ſi in inſtanti foret motus vel quies, ſequeretur ꝙ inſtans eſſet diuiſibile. Tertia proprietas eſt. illius in quo aliquid mutaẽ, & hoc ẽ ꝙ oẽ quod mutatur, qñ mutatum eſt in illo in quo primo mutatũ eſt, v. g. poſito ꝙ aliquid muteẽ à non eſſe in eſſe, tunc deficit ab eo ex quo mutatum eſt, igitur illud quod mutatum eſt à non eſſe in eſſe deficit. à non eſſe igitur de neceſſitate erit in eſſe, cum inter eſſe & non eſſe non cadat mediũ. Et ſciendũ, ꝙ in nulli mutatione eſt accipere primum in quo cœpit aliquid mutari nec mutatum eſſe, ſed ante quodlibet mutatum eſſe, præcedit mutari, & ẽ conuerſo in infinitũ. & nõ ſm actum ſicut nec in motu eſt dare primũ, quia oẽ quod mouẽ, prius mouebatur per Philoſophũ. Cuius cauſa hæc eſt, quia tempus in quo fit motus & magnitudo, ſiue ſpatium ſuper quod fit motus, & ipſum quod mouetur, quodlibet iſtorum eſt continuum, & etiã ipſe motus, & per conſequens ſunt diuiſibilia in infinitum. Vnde nec in tpe. nec in aliquo continuo ſucceſſiuo eſt ſumere primũ. quare nec in motu. vltimum contingit ſumere. vnde in permanentibus contingit ſumere primum, ſed non vltimum, quia per Philoſophũ non eſt dare vltimũ rei permanentis in eſſe, ſed in ſucceſſiuis eſt dare vltimũ, ſed non primum. ſicut dictũ eſt. Sed videtur ꝑ rõnem Zenonis ꝙ nihil poſsit moueri localiter. & per conſe-

E quens motus localis nihil eſt. Nam ſi aliquid determinate ſm locũ moueẽ, oportet ꝙ primo pertranſeat medietatem ſpacij anteq̃ ad terminum perueniat & medietatem illius medietatis, & ſic in infinitum, ſicut argu. eſt in dictis præcedentibus. Item. Si aliquid moueretur localiter velociſsime motum, nunq̃ attingeret tardiſsimum. cõſequens eſt impoſsibile, igitur ex quo ſequitur. Conſequentia oſtenditur ſic. Præcedat tardũ ipſum velox per aliquod ſpacium, & moueaẽ vtrunq; continue. igiẽ anteq̃ attingat terminum à quo ipſius tardi, ipſum tardum aliquid pertrãſibit de ſpacio, quia non quieſcit, ſed continue mouetur. Et vltra anteq̃ velox pertrãſeat illud quod pertrãſiuit tardum, tardum aliquid pertrãſibit de ſpacio, ſicut prius in infinitũ, ergo velox nunquam attinget tardum vtriſq; cõtinue motis. Item quod eſt in ſpacio ſibi æquali, aut mouẽ

F in eo, aut quieſcit in eo. cum igitur non conuenit moueri in tali ſpacio & in quolibet inſtanti mobile eſt in ſpatio ſibi æquali, igitur in quolibet inſtanti quieſcit, & per conſequens nunquam mouetur. Ad primum dicitur (ſicut prius dictum eſt in dubitatione præcedenti,). ſ. ꝙ continuum eſt infinitum ſm potentiam & tale poteſt tranſiri. Et ſic patet ad ſecundam rationẽ. Ad tertium dicitur ꝙ Zeno dixit ipſum tẽpus componi ex inſtantibus, quod non eſt verum, ideo nec motus nec quies eſt in inſtanti, ſed in tempore (ſicut dixit Philoſophus) ideo mobile non eſt in ſpacio ſibi æquali niſi tantum in inſtanti. Et cum dicitur. Aut mouetur aut quieſcit, negatur propoſitio, quia habet veritatem de eo quod eſt in aliquo in quo eſt aptum natum moueri aut quieſcere pro tali menſura tẽporis. Nota ꝙ iſta ſunt proportionabilia, magnitudo, motus, & tempus,

G & ideo ſi vnum iſtorum ſit infinitum, quodlibet erit tale. Dubitatur vtrum aliquod continuum componatur ex indiuiſibilibus. Et videtur ꝙ ſic. Nam punctus eſt vbiq; in linea, quod non eſſet verum, niſi cõponatur ex punctis. Itẽ Ariſt. in primo Poſte. dicit. ꝙ ſubſtantia lineæ eſt ex punctis, igitur linea cõponiẽ ex punctis. Itẽ ſi ſphæra mouẽ ſuper planum, nõ tangit ipſum niſi in punctis (per Philoſophũ) cũ ſphærico & plano non ſit aliquod cõmune niſi punctus. igitur cauſat ſuperficiem deſcriptam punctis, & per conſequens continuũ poteſt cõponi ex indiuiſibilibus. Item per Commentatorem inſtans fluens, cauſat tempus, ſed inſtans eſt indiuiſibile ergo indiuiſibile cauſat diuiſibile, & hoc non niſi componendo. Item corpus naturale ex minimis componitur. igitur cõtinuum ex indiuiſibilibus. Antecedens eſt verum, ergo concluſio. conſequẽs

H patet cum ſit dare corpus minimũ naturale ſm Philoſophum in lib. Phy. Ad primum dicitur ꝙ punctus eſt vbiq; in linea potẽtialiter, non actualiter. Ad ſecundũ diciẽ, ꝙ Philoſophus intelligit ꝙ in formali definitione lineæ cadit punctus & non aliter. Ad tertium diciẽ quod non eſt dare aliquod ſphæricum ſimpliciter hic inferius naturaliter. Ad quartum videtur, ꝙ Commentator intelligit ſic ꝙ inſtans fluit ſecũdum ꝙ eſt diuerſum, & diuerſum aliquo modo eſt cauſa temporis, ſed non inſtans proprie fluit ita ꝙ moueatur. Ad quintum dicitur quod corpus poteſt dupliciter conſiderari & eiſdem modis minimum, ſcilicet vt eſt quoddam naturale, & vt eſt quoddam quantum, & ex talibus minimis poteſt cõſyderari maximũ. Secũdo igitur mõ põt dari minimũ, nõ aũt primo mõ, quia corpus naturale ſm ꝙ eſt quantũ, eſt cõtinuũ & ꝑ cõſequens diuiſibile

in

in infinitum. Dubitatur an motus poſsit eſſe in inſtanti accipiendo motum proprie, & inſtans ſimpliciter. Et videtur ꝙ ſic per Philoſophum in Septimo Phyſico. Si aliqua virtus moueat aliquod mobile in aliquo tempore, potētia duplicis virtutis mouebit in medietate temporis, igitur prima cauſa cauſabit motum in iſtanti. Huic dicit̃ ꝙ regula philoſophi habet intelligi de agentibus per motum & traſmutationem. Prima aũt cauſa agit ſine motu & tranſmutatione.

ROBERTI LINCONIENSIS IN SEPTIMVM LIBRVM PHYSICORVM SVMMA.

IN ſeptimo libro Phyſi. determinat Philoſophus de motibus, & de motoribus & mobilibus eorũ dicens ꝙ in omni motu violento & naturali motor differt ſm ſubſtantiam ab eo quod mouetur, Poſtea oſtẽdit ꝙ in mouentibus & motis non eſt procedere in infinitum, quia ſic in tempore finito foret motus infinitus, qđ eſt incõueniens, cũ motus & tp̃s in quo eſt motus ſint proportionabilia. ideo eſt dare motũ primũ, & motorem primũ. Item in oĩ motu tam violento q̃ naturali, mouẽs & motum ſunt ſimul. Sed ꝙ hoc ſit falſum. probo. Nam in motu proiectionis non eſt mouens ſimul cum moto. ſed diſtat ab eo. igitur nõ in oĩ motu ſunt ſimul. Huic dicit̃ ꝙ non requiritur ꝙ ſint ſimul ſm vltima eorum. ſed ſufficit ꝙ ſm virtutẽ. vnde C q̃diu proiectũ mouet̃. virtus proijcientis manet in eo ſiue fuerit ille motus ſm rectũ, ſiue ſecundum reflexionem, ſicut pila proiecta contra parietẽ reflectit̃. Item ſciendum, ꝙ violentum eſt cuius principiũ eſt ab extrinſeco non conferente vim paſſo. Spẽs motus violenti ſunt quatuor. ſ. impulſio. tractio. vectio. & vertigo. & in his quatuor modis reducũtur oẽs motus qui ſunt à principio extrinſeco. Poſtea agit de comparatione motuũ adinuicẽ. & dicit ꝙ ad hoc ꝙ aliqua ſint adinuicem cõparabilia tria requiruntur. Primo ꝙ ſint vniuoca, ideo ſtilus, & vinum, & chorda nõ ſunt comparabilia in acutie æquiuoce dicta de iſtis, in illo. n. pertinet ad tactũ, in vino ad guſtum, in chorda ad audiendum, ideo ꝑ aliam rõnem & aliam eſt acuties in illis. Secũdo requiritur, ꝙ ſint in aliquo ſubiecto proximo recipiente. ideo equus eſt comparabilis ſecundum albe- D dinem cuicũq; habenti albedinẽ, quia ſubiectũ proximum albedinis eſt idem. ſicut ſuperficies eſt idẽ ſm recipiens albedinem. Tertio requiritur ꝙ ſit vna natura ſpecialis, & non generalis ipſorum comparabiliũ. quia in genere multæ latent æquiuocationes diuerſæ naturæ, ideo album & nigrum licet cõueniant in natura generali, ſicut in colore, non tamen in natura ſp̃ali, ideo non ſunt comparabilia. Nec motus circularis eſt comparabilis motui recto, quia non ſunt in eodẽ ſubiecto proximo nec in eadem natura ſp̃ali. Contra videt̃ ꝙ ſecundum æquiuocum fiat comparatio, quia bene dicitur ſubſtantia eſt prius ens q̃ accidens, ſed prius & poſterius dicũt comparationem. & ens eſt æquiuocũ, ergo ſecundum æquiuocum eſt comparatio. Huic dicitur ꝙ comparatio propriæ dicta, non fit ſecundum

A æquiuocum. Extendendo tamen vim comparationis ad vnitatem ordinis vel analogiæ ſecundum æquiuocum fit comparatio. Conſequenter ponit pro cõparatione motuum regulas quæ ſunt ſeptem. Prima eſt, ſi aliqua potentia moueat aliquod mobile per aliquod ſpatium in aliquo tempore, æqualis potentia mouebit medietatem illius mobilis per duplum ſpatium in eodem tempore. Secunda eſt hoc. Retẽta priori potentia æqualis potentia mouebit medietatẽ mobilis ꝑ totum idem ſpacium in medietate temporis. Tertia eſt. Retenta priori potentia, potentia duplicis virtutis mouebit mobile per idem ſpacium medietate temporis. Quarta. Medietas illius potentię mouebit medietatẽ mobilis per idem ſpacium in toto tempore. Quinta. Retenta priori potentia non eſt neceſſe, ꝙ eadem potentia moueat duplum mobile in æquali tempore per B medietatem ſpatij. Sexta non eſt neceſſe ꝙ media virtus moueat idem mobile per aliquam partem ſpatij in toto tp̃e. Septima dupla virtus mouebit duplex mobile per æquale ſpacium in æquali tempore. Eſt autem ſciendum, ꝙ iſtæ comparationes habent intelligi de motore corpore naturali, & non de motore ſupra cæleſti. Et ſimiliter habet intelligi quantum ad rationem ipſius motus, & non quantũ ad rationem ſp̃alem. multa. n. poſſunt alicui cõuenire ſecũdum rõnem generalem, quæ ſibi repugnant ſm rõnem ſp̃alem. v. g. non repugnat homini inquantũ aĩal habere alas, ſed inquantum homo ſibi repugnat. Similiter iſtæ cõditiones poſſunt ineſſe motui inquantum motus, non tamen inquantum iſte motus.

C ROBERTI LINCONIENSIS IN OCTAVO LIBRO PHYSICORVM SVMMA.

IN octauo lib. Phy. oñdit Philoſophus primo ꝙ aliquis motus eſt æternus, & aliquis motor eſt æternus, ſecundo quis motus eſt æternus. & qui motor eſt æternus, Qđ motus ſit æternus oñdit, tali rõne. Oĩs motus ꝓſupponit mobile. Poſito igit̃ aliquo motu, quęro de illo mobili, aut ẽ factũ: aut eſt æternũ. Si ſit factũ, cũ illa factio ſit mutatio, præcedit primũ motũ. Si ſit ęternũ prius igitur quieuit, ſed impoſſe fuit ab illa quiete deducere mobile ad motũ, ſi- D ne diſpoſitione aliqua in mobili, vel in moto, quæ in ipſo eſſe non poteſt, ſi non ſit aliqua mutatio, poſito igitur illo mobili diſpoſitio, ſequitur ꝙ aliqua mutatio eſt prior mutatione prima. Hoc autẽ eſt impoſsibile. igitur ex quo ſequitur. Item. Vbicunq; eſt ponere tempus, ibi eſt ponere inſtans, cum inſtans ſit tota ſubſtantia temporis. eſt enim finis præteriti, & initium futuri. igitur vbicunq; eſt vel conuenit reperiri inſtans: conuenit reperiri tempus præteritum, ſed in omni tempore conuenit reperiri inſtans: igitur in omni tẽpore conuenit reperiri tempus præteritum, & per cõſequens ad nullum tempus conuenit deuenire, ante quod non ſit aliquod tẽpus, & ſic tẽpus eſt æternũ ex parte ante. Et ſi tẽpus ſit æternũ, motus erit ęternus. Itẽ ꝙ motus ſit incorruptibilis, probo. quia, cum corrũpit̃ motus non

neceſſe eſt mobile corrumpi, cũ mobile ſit prius motu, igitur poſt corruptionẽ vltimi motus, facta eſt corruptio mobilis, & ſic poſt vltimam mutationẽ eſt mutatio. Et rõnes procedunt de motu primi mobilis qui eſt circularis, & non de aliquo alio motu recto nec circulari. Poſtea probat Philoſophus, ꝙ motus nõ ſit æternus. Primo ſic. Oẽ quod fit à quodam in quoddã, tanq̃ à termino contrario in terminum contrarium, eſt finitum: omnis motus eſt huiuſmodi ergo &c. Secundo ſic: Videmus in aĩatis ꝙ habent principium motuum ab extrinſeco, & aliquando mouentur, aliqñ quieſcũt. ſic igitur motus habet eſſe poſt non eſſe. Et ſi perpetuo nõ conuenit ſemper moueri, aut nunq̃. Tertio ſic. Animalia quæ habent principium ſui motus intrinſecum, aliquando mouentur, aliquando vero quieſcunt, igit̃ ſicut eſt in minori mũdo, ſic eſt in maiori, ꝙ aliquando motus ceſſabit, vel ceſſet, & ſic non eſt perpetuus. Ad primum dicitur ꝙ aliquis eſt motus, qui fit de contrario in contrarium: & talis non eſt perpetuus ſicut argumentatum eſt, alius motus eſt de termino in terminũ, & econtra. ſicut quando aliquis percutit chordam lyræ, talis motus non eſt vere continuus nec perpetuus, quia ſuus motus quieſcit in minimo. tertio mõ eſt motus circularis: & hic eſt continuus & perpetuus. Ad ſecundum dicendum, ꝙ non eſt inconueniens motum inanimatorum deficere, quia ſuus motus non eſt primus, & ideo deficit. & propterea ſic ſumere non eſt ad propoſitum. Ad tertium dicitur, ꝙ aliquis eſt motus animalis qui nõ eſt cõtinuus, vt ille, qui eſt à principio extrinſeco, alius eſt motus aĩalis, qui eſt continuus ad ſimilitudinẽ huius motus, ſm ꝙ dicitur motus primi mobilis perpetuus & cõtinuus. Et ſciẽdũ eſt, ꝙ cauſa motus non fit ſine motore. Et motus ſit æternus, igitur motor eſt æternus. Corollarie arguit Philoſophus, ꝙ eſt vnum immobile primum, quod non mouetur ab aliquo alio, ſed à ſeipſo. i. a principio intrinſeco. & ad quod omnia mota reducunt̃. Probo. quia, ſi moueatur à principio extrinſeco, erit proceſſus in infinitũ in mobilibus & mouentibus, quod eſt impoſsibile, ſi igitur moueatur à ſeipſo, mouetur à principio intrinſeco. Secundo dicit, ꝙ omne mouens ſeipſum diuidit̃ in duas partes, quarum vna eſt mouens, & alia mota. Sed, ſi verum eſſet motorem & motum vnũ eſt idẽ penitus, indiuiſibile ferret & ſerretur ſm loci mutationem, & idẽ alterabit & alterabit̃, infirmabitur et ſanabitur ſm idẽ, quod eſt impoſsibile. Itẽ. Omne mobile inquantum tale, eſt in potentia. & oẽ mouens inquantum tale, eſt ens actu & non in potentia. Si igitur aliquod mouens ſit penitus idem motu & mobili, tũc idem ſm idem eſt in actu, & non in actu. in potentia & non in potentia, quod eſt impoſsibile. igitur aliqua pars, quæ eſt mouẽs eſt omnino immobilis. ad quem motorem immobilẽ oĩa mota reducuntur. Tertio dicit ꝙ motus circularis eſt primus & perpetuus. Et ꝙ ſit primus arguitur ſic. Motus localis eſt prior oĩbus alijs motibus: ſed circularis motus eſt prior inter omnes alios motus locales, igitur motus circularis eſt prior alijs. & hoc tam prioritate naturæ quam prioritate temporis & definitione ſm Philoſophum. Quarto dicit, ꝙ omnes alij motus reducuntur ad motum localem, & nõ econuerſo. igitur eſt prior. aſſumptũ patet inductiue in omnibus motibus, qui requirunt ipſum. Secundum oſtenditur ſic. Omnis motus localis aut ẽ rectus, aut ẽ circularis. aut mixtus ex recto & circulari. Sed motus rectus & circularis

E ſunt priores motu mixto, ſicut compoſita præcedunt compoſitum. Similiter motus circularis eſt prior motu recto ſicut perfectum prius eſt imperfecto, & incorporale corporali: & regulare irregulari. Manifeſtum eſt igitur motum localem circularem eſſe primum inter omnes motus. & ſic æternum. probo. quia eſt continuus, quia in tali motu non intercedit quies media, ſicut accidit in alijs motibus & mutationib', igitur motus localis circularis primi mobilis eſt motus æternus ſicut prius eſt oſtenſum. Ex hoc ſequitur, ꝙ motor eſt æternus, ſcilicet Deus omnino immobilis, & omnino infatigabilis, immortalis, nullam habens magnitudinem. Quod ſit immobilis. probat ſic Philoſophus, quia dato quod ſit mobilis, tũc oportet ipſum cum mouente ſimul moueri ab aliquo, quare, cum non ſit proceſſus in infinitum in mouentibus & motis (·vt prius

F oſtenſum eſt) erit neceſſe ſtare ad aliquod mouens immobile. Infatigabilis autem, quia cum moueantur iſta inferiora per ſuperiora mouentur ab aliquo primo. Talis autem motor eſt infatigabilis à ſua motione. Cauſa. n. ſatigationis nihil aliud eſt, niſi id quod mouet moueri. Sed primus motor non mouetur ab aliquo, igitur eſt infatigabilis & ingenerabilis & incorruptibilis, quia, cum oſtenſum ſit omnino eſſe immobilem, ideo non eſt generabilis nec corruptibilis. Et etiã indiuiſibilis ſiue impartibilis nullam habens penitus magnitudinẽ neq; finitam, cum moueat per tempus infinitum, igitur non habet finitam magnitudinem Nec finitam (vt oſtenſum eſt) igitur primum mouens eſt indiuiſibile, impartibile, immobile, infatigabile, nullam habens magnitudinem, cũ ſit honor & gloria per infinita ſecula ſeculorum Amen. Deo gratias.

G

S. THOMAE AQVINATIS ORDINIS PRAEDICATORVM, DE PRINCIPIIS NATVRAE LIBELLIS.

Summa totius libelli.

Quæ principia, cauſæ, & elementa, & quot ſint rerum naturalium, proprietates: item, & cauſarum nonnullæ diuiſiones afferuntur.

Caput Primum. *Ex natura generationis quæ nam principia, cauſæ, elementa ſint rerum naturalium & quid.*

H QVoniam quoddam poteſt eſſe licet non ſit, quoddam vero iam eſt, illud quod poteſt eſſe & non eſt, dicitur eſſe potentia, illud aũt, quod iam eſt dicit̃ eſſe actu, ſed duplex eſt eſſe. ſ. eſſe eſſentiale, ſiue eſſe ſubſtãtiale rei, vt hoĩem eſſe & hoc eſt eſſe ſimpliciter. eſt autem aliud eſſe accidentale, vt hominem eſſe album, & hoc eſt eſſe ſm quid. Ad vtrunq; aũt eſſe eſt aliquid in potentia. aliquid enim eſt in potentia, vt ſit homo, vt ſperma, & ſanguis menſtruus. aliquid in potentia, vt ſit albũ, vt homo. Tam autem illud, quod eſt in potentia ad eſſe accidentale, quam illud, quod eſt in potentia ad eſſentiale põt dici materia, ſicut ſperma, hominis, & homo, albedinis. Sed in hoc differunt, quia illud

Ad primum librum Phyſicorum libellus iſte ſpectat.

Materia prima quõ diſtinguatur à ſubiecto.

A illud, quod eſt in potentia ad eſſe ſubſtantiale, dicitur materia ex qua. quod aūt eſt in potentia ad eſſe accidentale, dicit materia in qua. Item proprie loquendo illud, quod eſt in potentia ad eſſe ſubſtātiale, dicit materia prima. quod aūt eſt in potentia ad eſſe accidentale, dicit ſubiectū. Subiectū.n. dat eſſe accidenti.ſ. eſſe exiſtendi, quia accidens nō habet eſſe, niſi per ſubiectum. Vnde dicit, ꝙ accidētia ſunt in ſubiecto, nō aūt dicitur, ꝙ forma ſubſtantialis ſit in ſubiecto, & ſm hoc differt materia à ſubiecto, quia ſubiectū eſt, quod non habet eſſe ex eo, ꝙ aliquid ei aduenit, ſed quod eſt p ſe, & habet eſſe cōpletum, vt homo non habet eſſe per albedinem, ſed materia dicitur, quod habet eſſe ex eo qđ ſibi aduenit, quia de ſe eſt incōpletū, immo nullū eſſe habet, vt dicit Cōmentator in ſcđo de aīa. Vñ ſimpliciter loquēdo forma dat eſſe materiæ, accñs aūt non dat
B eſſe ſubiecto, ſed ſubiectū accidēti, licet aliquando ponatur vnū pro alio.ſ. materia pro ſubiecto & econtrario. Sicut aūt omne, quod eſt in potentia pōt dici materia, ita omne, à quo habet aliquid eſſe, quodcunq; eſſe ſit illud, ſiue ſubſtātiale, ſiue accidētale, pōt dici forma, ſicut hō, cū ſit potentia albus, fit per albedinē actu albus, & ſperma, cū ſit potētia hō, fit actu homo p aīam, & quia forma facit eſſe in actu, ideo dicit ꝙ forma eſt actus. Qđ aūt facit eſſe actu ſubſtantiale dicit forma ſubſtantialis, & qđ facit actu eſſe accidentale, dicit forma accidētalis. Et quia generatio eſt motus ad formā duplici formæ reſpōdet duplex generatio. Formę ſubſtantiali reſpondet generatio ſimpliciter, formæ accidentali rñdet gñatio ſm quid, Qñ.n. introducitur forma ſubſtantialis, dicit aliquid fieri ſimpliciter. ſicut dicimus hō fit, vel homo generat, qñ aūt introducit for-
C ma accidentalis, non dicit aliquid fieri ſimpliciter, ſed fieri hoc, ſicut, quādo homo fit albus, nō dicit ſimpliciter hominē fieri, vel generari, ſed fieri vel generari album. & huic duplici generationi opponitur duplex corruptio ſcilicet ſimplex et ſecundum quid. Generatio vero & corruptio ſimpliciter non ſunt niſi in genere ſubſtantię. Generatio vero & corruptio ſm quid ſunt in oībus alijs generib⁹, & quia generatio eſt quædam mutatio de non eſſe, vel de non ente ad eſſe, vel ad ens, econtrario aūt corruptio debet eſſe de eſſe, vel ente, ad non eſſe vel non ens. Non aūt, ex quolibet non eſſe fit gñatio, ſed ex nō ente, quod eſt ens in potentia ſicut idolum ex cupro, quod eſt idolum in potētia, & non actu. Ad hoc aūt ꝙ ſit generatio tria requiruntur .ſ. in potentia, quod eſt materia, & nō eſſe actu, quod eſt priuatio, & id p quod fit actu, quod eſt forma. ſicut
D quando ex cupro fit idolum, cuprū, quod eſt in potentia ad formā idoli, eſt materia, hoc aūt, quod eſt infiguratū, ſiue incōpoſitum, eſt priuatio, figura aūt à qua dr idolū, eſt forma. nō aūt forma ſubſtantialis, quia cuprū ante aduentū figuræ, habet eſſe actu, & eius eſſe non dependet ab illa figura, ſed eſt forma accidētalis. oēs.n. formæ artificiales ſunt accidentales. ars.n. non operat niſi circa id, quod iam conſtitutū eſt in eſſe perfecto à natura. Sunt igitur tria principia naturæ.ſ. materia, forma, & priuatio, quorū.ſ. forma eſt id, pp qđ fit generatio, alia duo ſunt ex pte eius, ex quo eſt generatio. Vnde materia & priuatio ſunt idē ſubiecto, ſed differunt rōne. idē.n. eſt æs & infiguratum ante aduentum formæ, ſed ex alia rōne dicitur æs, & ex alia infiguratum. Vnde priuatio dicit principiū non per ſe, ſed per accidens. quia.ſ. coincidit cū materia, ſicut dicimus, ꝙ eſt

Generatio ſecundum quid in alijs generibus a ſubſtātia inuenitur.

A per accidēs ꝙ Medicus ædificat. Non.n. ex eo ꝙ Medicus, ſed ex eo ꝙ domificator eſt, quod coincidit Medico in eodē ſubiecto. Sed duplex eſt accidēs, ſ. neceſſarium, qđ nō ſeparat à re, ſicut riſibile homini, & nō neceſſarium, quod ſeparat, ſicut album ab hoīe. vnde licet priuatio ſit principiū p accñs, non tñ ſequit ꝙ non ſit neceſſariū ad generationē, quia materia à priuatione nunq̃ denudatur. in quantū.n. eſt ſub vna forma habet priuationē alterius & ecōtrario, ſicut in igne eſt priuatio aeris, & in aere eſt priuatio ignis. Et ſciendū, ꝙ cum gñatio ſit ex non eſſe, non dicimus ꝙ negatio ſit principium, ſed priuatio, quia negatio non determinat ſubiectum. Non videre.n. pōt dici etiā de nō entibus, vt chimera non videt, & iterū de entibus, quæ nō ſunt nata habere viſum, ſicut de lapidibus, ſed priuatio non dicit niſi de determinato ſubiecto, in quo.ſ. natus eſt
B fieri habitus, ſicut cæcitas nō dicit, niſi de his, quæ ſunt nata videre, & quia gñatio nō fit ex nō ente ſimpliciter, ſed ex non ente, qđ eſt in aliquo ſubiecto, & nō in quolibet, ſed in determinato, non.n. ex quolibet non igne fit ignis. ſed ex tali non igne, circa quem nata ſit fieri forma ignis, ideo dicit, ꝙ priuatio eſt principium & non negatio, ſed in hoc differt ab alijs, quia alia ſunt principia & in eſſe & in fieri, ad hoc.n. ꝙ fiat idolum, oportet ꝙ ſit æs, & ꝙ vlterius ſit figura idoli, & iterū, qñ eſt iam idolū, oportet hæc duo eſſe ſed priuatio eſt principium in fieri, & nō in eſſe, quia dū fit idolū oportet ꝙ nō ſit idolū. ſi.n. eſſet, non fieret, quia quicquid fit, nō eſt niſi in ſucceſſiuis, vt in tpe, & motu. Sed ex quo iam idolū eſt, nō eſt ibi priuatio idoli, quia affirmatio & negatio nō ſunt ſimul. Silr nec priuatio & habitus, item priuatio eſt principiū per accñs, vt ſupra eſt
C expoſitū. Alia vero ſunt principia p ſe. Ex dictis ergo patet, ꝙ materia p ſe differt à forma, & priuatione ſm rationē. Materia.n. eſt id, in quo intelligit forma & priuatio, ſicut in cupro intelligit forma & infiguratum. Qñq; tñ materia denominat cū priuatione, qñq; ſine priuatione, ſicut æs, cū ſit materia idoli non importat priuationē, quia ex hoc ꝙ dico æs nō intelligit incompoſitum, ſiue infiguratū. Sed farina, cū ſit materia reſpectu panis. importat in ſe priuationē formæ panis, quia ex hoc ꝙ dico farina, ſignificatur incompoſitio ſiue inordinatio oppoſita formę panis. Et quia in gñatione materia ſiue ſubiectū pmanet, priuatio vero non, nec cōpoſitum ex materia & priuatione, ideo materia quæ non importat priuationē, eſt pmanēs, quæ aūt importat, eſt tranſiens. Et eſt ſciendum ꝙ quædam materia habet compoſitionem formę, ſicut æs, cū ſit materia re-
D ſpectu idoli, ipſum tñ ęs eſt cōpoſitū ex materia & forma, & ideo æs nō dicit materia prima, quia habet formā. Illa aūt materia, quæ intelligit ſine qualibet forma & priuatione, ſed eſt ſubiecta formæ & priuationi, dicitur materia prima pp hoc, ꝙ ante ipſam non eſt materia alia. & hæc etiam dicit hyle, hoc eſt chaos, vel confuſio græce. Et, quia oīs definitio & oīs cognitio eſt per formā, iō materia prima nō pōt per ſe definiri nec cognoſci, ſed per cōparationē ad formam, vt dicat, ꝙ illud eſt materia prima, quod hoc modo ſe habet ad oēs formas & priuationes, ſicut eſt idolum & infiguratum, & hæc dicit ſimpliciter prima. Poteſt etiā aliquid dici materia prima reſpectu alicui⁹ generis, ſicut aqua reſpectu liquabilium, quæ tñ nō eſt prima ſimpliciter, quia eſt compoſitum ex materia & forma, vnde habet materiam priorem. Et ſciendum eſt ꝙ materia prima

Magis priuatio principiū eſt natura, quā negatio.

Materia prima ex ſe incognoſcibilis eſt, ſed analogice ad formam cognoſci poteſt.

& etiam forma nõ generatur, neq; corrumpitur, quia omnis generatio eſt ex aliquo ad aliquid. Id autem ex quo eſt generatio, eſt materia. id aũt, ad quod eſt generatio, eſt forma. Si ergo materia & forma generarenẽ, materiæ eſſet materia, & formę eſſet forma, et ſic in infinitum, vnde generatio non eſt niſi compoſiti propriè loquendo. Sciendum eſt etiã, ꝙ materia prima dr̃ vna numero in oĩbus, ſed vnũ numero dicĩ duobus modis. ſ. quod habet vnã formam determinatam in numero, ſicut Socr. & hoc modo materia prima non dicitur vna numero. cum in ſe non habeat aliquam formam. Dicitur etiam aliquid vnum numero, quia eſt ſine diſpoſitionibus, quæ faciunt differre ſm̃ numerum & hoc modo dicitur materia prima vnum uumero, quia intelligitur ſine oĩbus diſpoſitionibus, quæ faciũt differre numero, vel à quibus eſt differentia in numero. Sciendum etiam ꝙ licet materia prima non hẽat in ſua ratione aliquam formam vel priuationem, ſicut in ratione æris non eſt figuratum vel infiguratum, materia tñ nũquã denudatur a forma & priuatione, qñq; enim eſt ſub vna forma, qñq; ſub alia, per ſe autẽ nũquam poteſt eſſe, quia, cum in ratione ſua nõ habet aliquam formam, non põt eſſe in actu, (cum eſſe actu nõ ſit niſi à forma,) ſed eſt ſolum in potẽtia, & ideo quicquid eſt in actu nõ poteſt dici materia prima. ex dictis ergo patet, tria eſſe principia naturæ. ſ. materiam formam, & priuationem. Sed non ſunt hæc ſufficientia ad generationem, quod. n. eſt in potentia non poteſt ſe reducere ad actum, ſicut cuprum, quod eſt in potẽtia ad idolum, non facit ſe idolum, ſed indiget operante, ad hoc ꝙ forma idoli exeat de potentia in actum. Forma etiam non poteſt ſe extrahere de potentia in actum. & loquor de forma generati. quam dicimus eſſe terminũ generationis. Forma enim non eſt niſi in facto eſſe, qđ autem operatur eſt in fieri. i. dum res fit. oportet ergo præter materiam & formam aliquid principium eſſe quod agat. Et hoc dicitur cauſa efficiens, vel mouens, vel agens, vel vnde eſt principium motus, & quia vt dicit Ariſto. in Secundo Meta. omne quod agit non agit niſi intendendo aliquid, oportet eſſe aliud quartum, id ſcilicet quod intenditur ab operante, & hoc dicĩ finis.

Præter materiam, & formam, ac priuationem ſunt alia etiam rerum naturalium principia.

Et ſciendum ꝙ licet omne agens tam naturale q̃ voluntariũ intendat finem, non tñ ſequitur ꝙ oẽ agens cognoſcat finem vel deliberet de fine. Cognoſcere autem finem, eſt neceſſarium in his, quorũ actiones non ſunt determinatæ, ſed ſe habent ad oppoſita, ſicut ſunt agentia voluntaria, & ideo oportet, ꝙ cognoſcãt finẽ, per quem ſuas actiones determinent. Sed in agẽtibus naturalibus ſunt actiones determinatæ, vnde non eſt neceſſarium eligere ea, quæ ſunt ad finem. Et ponit exemplum Auic. de Cytharedo, quem non oportet de qualibet percuſſione chordarum deliberare, cũ percuſſiones ſint determinatæ apud ipſum, alioquin eſſet inter percuſſiones mora, quod eſſet abſonum. Magis autem videtur de operante voluntarie, ꝙ deliberet q̃ de agente naturali. Et ita patet per locum à maiori, ꝙ ſi agens voluntarie, de quo magis videtur, non deliberat aliquando, ergo nec agens naturale. ergo poſſibile eſt agẽs naturale ſine deliberatione intendere finem, et hoc intendere nihil aliud eſt q̃ habere naturalem inclinationem ad aliquid. Ex dictis patet ꝙ ſunt quatuor cauſæ. ſ. materialis, efficiens, formalis, & finalis. Licet autem principium & cauſa dicãtur conuertibiliter, vt dicitur. Quinto Meta. tamen Ariſt. in libro Phyſi. ponit quatuor cauſas, & tria principia. Cauſas. n. accipit tam pro extrinſecis, q̃ pro intrinſecis. materia autem & forma dicuntur intrinſecæ rei, eo ꝙ ſunt partes conſtituentes rem. efficiens autem & finalis dicuntur extrinſecæ, quia ſunt extra rẽ. Sed ꝑ principia, accipit ſolum cauſas intrinſecas. priuatio aũt non noĩatur inter cauſas, quia eſt principium per accidẽs, vt dictum eſt. Et cum dicimus quatuor eſſe cauſas intelligimus de cauſis per ſe, ad quas tñ oẽs cauſæ per accidẽs reducuntur, quia omne, quod eſt per accidẽs, reducitur ad id quod eſt, per ſe. Et licet Ariſt. ponat principia pro cauſis intrinſecis in primo Phyſic. (vnde, vt dicitur Quinto Meta. principium proprie dicĩ de cauſis extrinſecis, elementum vero de cauſis, quæ ſunt partes rei. ſ. de cauſis intrinſecis, cauſa vero de vtriſq;) tñ aliqñ ponĩ vnum pro alio. Oĩs. n. cauſa põt dici principium, & oẽ principium cauſa. ſed tñ cauſa videĩ addere ſupra principium cõiter dictum: quia id, quod eſt principium, ſiue ex eo conſequatur eſſe poſterioris, ſiue non, poteſt eſſe principium, ſicut faber dicitur principiũ cultelli, quia ex eius operatione, cultelli eſt eſſe. Sed, quando aliquid mouetur de albedine in nigredinem, dicĩ ꝙ albedo eſt principiũ illius motus, & vniuerſaliter omne, id, à quo incipit motus: dicĩ principiũ, tñ albedo non eſt id, ex cuius eſſe conſequitur eſſe poſterioris. ſ. nigredinis. ſed cauſa ſolũ dicĩ de illo principio, ex quo conſequitur eſſe poſterioris. Vnde dicĩ ꝙ cauſa eſt id, ex cuius eſſe conſequiĩ aliud, & ideo illud principiũ, à quo incipit motus, nõ põt dici per ſe cauſa, & ſi dicaĩ principium. & ꝑꝑ hoc priuatio ponĩ inter principia, & nõ inter cauſas, quia priuatio eſt id, à quo incipit generatio. ſed põt dici etiam cauſa per accidens, inquantum coincidit cum materia, ſicut ſupra dictum eſt. Elementum aũt non proprie dicĩ niſi de cauſis, ex quibus eſt compoſitio rei, quæ propriæ ſunt materiales, & iterũ non de qualibet cauſa materiali, ſed de illa, ex qua eſt prima cõpoſitio, ſicut non dicimus ꝙ membra ſint elementa hoĩs, quia mẽbra etiam componuntur ex alijs. Sed dicimus ꝙ terra & aqua ſunt elementa, quia non componuntur ex alijs corporibus, ſed ex ipſis eſt prima cõpoſitio corporũ naturalium. Vnde Ariſt. Quinto Meta. dicit ꝙ elementum eſt, ex quo componiĩ res primo, & eſt in ea, & non diuiditur ſm̃ formam. Expoſitio primę particulæ. ſ. id ex quo componiĩ res primo, patet per antedicta. Secunda particula. ſ. & eſt in ea, ponitur ad differentiam illius materiæ, quæ ex toto corrumpitur per generationẽ, ſicut panis eſt materia ſanguinis, ſed non generatur ſanguis, niſi corrumpatur panis. Vnde panis nõ remanet in ſanguine. vnde non põt dici panis elementum ſanguinis, ſed elementa oportet aliquo modo manere, cum non oĩno corrumpatur, vt dicĩ in lib. de Generatione. Tertia particula. ſ. & non diuidiĩ ſecundũ formã. i. ſpeciem, ponitur ad differentiam eorũ, quæ habẽt partes diuerſas in forma. i. in ſpecie, ſicut manus cuius parte ſunt caro & oſſa, quæ differunt ſm̃ ſpeciem, ſed elementum non diuiditur in partes diuerſas ſm̃ ſpeciem, ſicut aqua, cuius quælibet pars eſt aqua. Non. n. oportet ad eſſe elementi vt non diuidatur per quantitatem, ſed ſufficit ſi non diuidatur ſm̃ formam. Et ſi etiam nullo modo diuidatur dicitur elementum, ſicut literæ ſunt elemẽta dictionũ. Patet ergo ex dictis, ꝙ principium aliquo modo eſt plus quam cauſa, & cauſa plus q̃ elementum. Et hoc eſt quod dicit Commentator in Quinto Metaphyſi.

Cauſa quatuor ſunt & quæ principia de quibus et lege primum Phyſico.

Elementa naturalium quæ.

Caput

Caput ſecundum. Quorundam, quæ de cauſis dici ſolent redditur ratio.

VIſo autem ꝙ ſunt quatuor genera cauſarum, ſciendum eſt, ꝙ non eſt poſsibile ꝙ idem habeat plures cauſas, vt idolum, cuius cauſa eſt cuprũ, & artifex: Artifex vt efficiens, cuprum autem vt materia. Nec eſt impoſsibile, vt idem ſit cauſa contrariorum ſicut gubernator eſt cauſa ſalutis nauis, & ſubmerſionis, ſed huius per ſuam abſentiam, illius per ſuam præſentiam, vt dicit Philoſophus Secundo Phy. Sciendum eſt etiam ꝙ non eſt impoſsibile vt aliquid idem ſit cauſa & cauſatum, non quidem reſpectu eiuſdem, ſed diuerſimode. vt ambulatio eſt aliquando cauſa ſanitatis, vt efficiens, ſed ſanitas eſt cauſa de ambulationis, vt finis. deambulatio. n. eſt aliquando cauſa ſanitatis, & propter ſanitatem. & etiam corpus eſt materia animæ anima vero forma corporis. Efficiens vero dicitur cauſa reſpectu finis, cum finis non ſit in actu, niſi per operationem agentis. ſed finis dicitur cauſa efficiẽtis, cum efficiens nõ operetur, niſi per intentionem finis: vnde efficiens eſt cauſa illius, quod eſt finis. vt puta deambulatio, vt ſit ſanitas: non tamen facit finem eſſe finem. & ideo non eſt caſualitatis finis. i. non facit finẽ eſſe cauſam finalem, ſicut Medicus facit ſanitatem eſſe in actu, nõ tamen facit ꝙ ſanitas ſit finis. Finis ẽt nõ eſt cauſa illius, quod eſt efficiẽs ſed eſt cauſa vt efficiẽs ſit efficiens, Sanitas. n. non facit Medicum eſſe medicum: & dico de ſanitate, quæ fit operante Medico, ſed facit ꝙ Medicus ſit efficiẽs. Vnde finis eſt cauſa cauſalitatis efficientis. quia facit efacientẽ eſſe efficiens. Et ſimiliter facit materiam eſſe materiam, & formam eſſe formam: cum materia non ſuſcipiat formam niſi ꝑ finem, & forma non perficiat materiam niſi per finẽ. vnde dicitur, ꝙ finis eſt cauſa cauſarum, quia eſt cauſa cauſalitatis in omnibus cauſis. materia etiam dicitur cauſa formæ, inquantum forma non eſt niſi in materia & ſimiliter forma eſt cauſa materię, inquantũ materia non habet eſſe in actu, niſi per formam. Materia. n. & forma dicuntur relatiue ad inuicem, vt dicitur Secundo Phyſi. Dicuntur etiam relatiue ad compoſitũ, ſicut pars ad totum, & ſicut ſimplex ad compoſitum & ſimiliter compoſitum dicitur ad partes. Sed, quia omnis cauſa, inquantũ eſt cauſa, eſt naturaliter prior ſuo cauſato, ſciendum eſt, ꝙ prius dicitur duobus modis, vt dicit Ariſt. in Tertio de animali. per quorum diuerſitatem poteſt dici aliquid prius & poſterius reſpectu eiuſdem, & cauſa & cauſatum. Dicitur. n. aliquid prius altero generatione, & tempore & iterum ſubſtantia, & complemento. Cum. n. operatio naturæ procedat ab imperfecto ad perfectum, & ab in cõpleto ad completum, imperfectum eſt prius perfecto. ſ. generatione & tempore ſed perfectum eſt prius imperfecto ſubſtantia, ſicut poteſt dici ꝙ vir eſt ante puerum ſecundum ſubſtantiam & complementũ, ſed puer eſt ante virum generatione & tempore. Sed licet in rebus generabilibus imperfectum ſit prius perfecto, & potentia actu, conſyderando ꝙ in vno & eodem prius eſt imperfectum quàm perfectum, & potentia quàm actus: ſimpliciter tamen loquendo oportet actum & perfectum prius eſſe. quia quod reducit potentiam ad actum, actu eſt, & quod perficit imperfectum perfctũ eſt. Materia quidem eſt prior forma generatione & tempore. prius eſt. n. Id, cui aliquid aduenit, quàm id

Quõ cauſa ſemper effectu maior.

A quod aduenit. Sed forma eſt prior materia ſubſtantia & complemento, quia materia non habet eſſe complementum niſi per formam. Similiter etiam efficiens eſt prius fine generatione & tempore, cum ab efficiente fiat motus ad finem. Sed finis eſt prior efficiente, inquantum eſt efficiens ſubſtantia & complemento: cũ actio efficientis non compleatur niſi per finem. Ergo iſtæ duæ cauſæ. ſ. materialis & efficiens ſunt prius per viam generationis. ſed forma & finis ſunt prius per viã perfectionis. Et notãdum ꝙ duplex eſt neceſsitas, abſoluta, & conditionalis. Neceſsitas quidem abſoluta eſt, quæ procedit à cauſis prioribus in viam generationis, quæ ſunt materia & efficiens, ſicut neceſsitas mortis, quæ prouenit ex materia & diſpoſitione contrariorum, componentium. & hæc dicitur abſoluta quæ nõ habet impedimentum. dicitur etiam neceſsitas materiæ. B Neceſsitas autem conditionalis, procedit à cauſis poſterioribus in generatione. ſ. forma, & fine. ſicut dicimus ꝙ neceſſarium eſt eſſe conceptionem, ſi debeat generari homo. & iſta dicitur conditionalis quia hanc mulierem concipere non eſt neceſſarium ſimpliciter, ſed ſub conditione. ſ. ſi debeat generari homo, & hæc dicitur neceſsitas finis. Et notãdum ꝙ tres cauſæ poſſunt incidere in vnum. ſ. forma, finis, & efficiens. ſicut patet in generatione ignis. Ignis. n. generat ignem. ergo ignis eſt cauſa efficiens inquantum generat. & iterum ignis eſt cauſa formalis, inquantum facit eſſe actu quod prius erat in potentia, & iterum finis eſt, inquantum terminãtur ad ipſum operationes agentis. & inquantum eſt intentus ab agente. ſed duplex eſt finis. ſ. generationis & rei generatę, ſicut patet in generatione cultelli. Forma. n. cultelli ẽ finis generationis. Sed C incidere, quod eſt operatio ipſius cultelli, eſt finis generati. ſ. cultelli. Finis autem generationis coincidit cũ duabus dictis cauſis aliquando. ſ. quando fit generatio à ſimili in ſpecie: ſicut homo generat hominem, & oliua oliuam: quod non poteſt intelligi de fine rei generatæ. Sciendum tamen, ꝙ finis incidit cum forma in idem numero. quia eſt idem numero, quod eſt forma generati, & finis generationis. ſed cum efficiente non incidit in idem numero. ſed in idem ſpecie. Impoſsibile eſt. n. vt faciens & factũ ſint idem numero, ſed poſſint eſſe idem ſpecie. Vnde, quando homo generat hominem, homo generans & generatus ſunt in numero diuerſi, ſed idem ſpecie. Materia autem non coincidit cum aliis. quia materia ex eo ꝙ eſt ens in potentia habet rationem imperfecti. ſed aliæ cauſæ, cum ſint actu habent rationem perfecti. perfectum autem & imperD fectum non coincidunt in idem.

Neceſsitatis abſoluta, & conditionata natura.

Caput Tertium Cauſarum nonnullæ afferuntur diuiſiones, earum etiam proprietates quædam emanantur.

VIſo ergo ꝙ quatuor ſunt cauſæ. ſ. efficiens, formalis, materialis, & finalis, ſciendum eſt, ꝙ quęlibet ipſarum cauſarum dicitur mulns modis. Dicitur. n. aliquid cauſa per prius, aliquid cauſa per poſterius. ſicut dicimus ꝙ ars, & Medicus ſunt cauſa ſanitatis, ſed ars eſt cauſa per prius, & Medicus per poſterius, & ſimiliter in cauſa formali & in aliis cauſis. Et nota ꝙ ſemper debemus ducere quæſtionem ad cauſam primam, vt ſi quæratur, quare iſte ſanus. Reſpondendum eſt, ꝙ Medicus ſanauit eum, & iterum quare Medicus ſanauit eum, propter artem ſanandi quàm

Perfectum & imperfectũ in idẽ nequaquã coincidunt.

Propinqua ac remota cauſa quō dicatur.

habet. Sciendum eſt etiam ꝙ idem eſt dictum cauſa propinquior, quod cauſa poſterior, & cauſa remota, quod cauſa prior. Vnde iſtæ due diuiſiones cauſarum, aliqua per prius, aliqua per poſterius, & cauſarum aliqua propinqua, aliqua remota, idem ſignificant. Hoc autem obſeruandum eſt ꝙ ſemper illud quod vniuerſalius eſt. cauſa remota dicitur: quod autem ſpecialius cauſa propinqua, ſicut dicimus, ꝙ forma hominis propinqua eſt ſua definitio. ſ. animal rationale, ſed animal eſt magis remotum & iterum ſubſtantia remotior. Oĩa .n. ſuperiora ſunt formę inferiorum. & ſimiliter materia idoli propinqua eſt cuprum, ſed remota eſt metallum, & iterum remotior corpus.

Cauſa per ſe, & p accidens.

Item cauſarum, alia eſt cauſa per ſe, alia per accidens. Cauſa per ſe dicitur, quæ eſt cauſa alicuius rei inquantum huiuſmodi, ſicut ædificator eſt cauſa domus, & lignum materia ſcamni. Cauſa per accidens dicitur illa, quæ accidit cauſæ per ſe. ſicut dicimus ꝙ Grammaticus ædificat. Grammaticus .n. dicitur cauſa ædificans per accidens, non inquantum Grammaticus, ſed inquantum accidit ædificatori, ꝙ ſit Grãmaticus. & ſimiliter eſt ĩ aliis cauſis.

Cauſarũ alia ſimplex, alia compoſita.

Item cauſarum quædam eſt ſimplex, quædam compoſita. Simplex cauſa, quando ſolum cauſa dicitur illud, quod per ſe eſt cauſa. vel ſolum, id quod per accidens eſt, vt ſi dicamus ædificatorem eſſe cauſam domus, & ſimiliter ſi dicamus. Medicũ eſſe cauſam domus. Cõpoſita autem cauſa eſt, quando vtraq; dicitur cauſa. vt ſi dicamus ædificator medicus eſt cauſa domus, poteſt etiam dici cauſa ſimplex ſecundum ꝙ exponit Aui. illud, quod ſine adiunctione alterius eſt cauſa. ſicut cuprũ eſt cauſa idoli ſine adiunctione alterius materię. ex cupro .n. fit idolum, & ſicut dicitur ꝙ Medicus facit ſanitatem, vel ꝙ ignis calefacit. Compoſita autem cauſa eſt quando oportet plura aduenire ad hoc ꝙ ſit cauſa. ſicut vnus homo non eſt cauſa motus nauis, ſed multi. & ſicut vnus lapis non eſt materia domus, ſed multi.

Cauſarũ quædã actu, quædã pot. ita dicit, poſitaq; eã in actu ponitur eſſe ĩ actu.

Item cauſarum quædam eſt actu quædam potẽtia. Cauſa in actu eſt quę cauſat actu rem. vt ædificator dum ædificat. vel cuprum cum ex eo fit idolum. Cauſa in potentia eſt, quæ licet non cauſet rem in actu, poteſt tamen cauſare, ſicut ædificator non ꝙ ędificet, ſed quia poteſt ædificare, & cuprum dum non eſt idolum. Et ſciendum, ꝙ loquendo de cauſis in actu, neceſſariũ eſt cauſam & cauſatum ſimul eſſe, ita ꝙ ſi vnum ſit, & alterum. Si .n. ſit ædificator in actu, oportet ꝙ ędificet. & ſi ſit ædificatio in actu, oportet ꝙ ſit ædificator in actu ſed hoc nõ eſt neceſſarium in cauſis quę ſolũ ſunt in potentia. Sciendum eſt autem, ꝙ cauſa vniuerſalis comparatur cauſato vniuerſali, & cauſa ſingularis comparatur cauſato ſingulari. ſicut dicimus quòd ædificator eſt cauſa domus, & hic ædificator, huius domus. Sciendũ eſt etiã ꝙ loquendo de principiis intrinſecis, ſcilicet materia & forma ſecundum conuenientiam & differentiam principiatorum, & conuenientiã & differentiam principiorum, quædam ſunt idem numero, vt Socra. & hic homo demonſtrato Socra. quædam ſunt diuerſa numero, & idẽ ſpecie ſicut Socra. & Plato, qui licet differant numero, cõueniunt tamen in ſpecie humana. Quędam vero differunt in ſpecie, ſed ſunt idem genere, ſicut homo & aſinus conueniunt in genere animalis. Quędam vero non ſunt diuerſa in genere, ſed ſunt idem ſolum ſecundum Analogiam. ſicut ſubſtantia & quantitas, quæ non conueniunt in aliquo genere: ſed conueniunt ſolum ſecundum Analogiam.

E Conueniunt .n. ſolum in eo quod eſt ens. ens aũt nõ eſt genus: quia non prędicatur vniuoce ſed analogice.

Tripliciter aliqua de aliquibus prædicantur vniuoce, æquiuoce et analogice.

Et ad huius intelligentiam ſciendum eſt, ꝙ tripliciter aliquid prædicatur de pluribus. ſ. vniuoce, æquiuoce, & analogice, vniuoce quidem prędicatur aliquid ſm idẽ nomen & ſm rationem eandem. i. definitionem, ſicut animal prædicatur de homine & aſino. vtrunque .n. dicitur animal, & vterq; eſt ſubſtantia animata ſenſibilis, quod eſt definitio animalis. Aequiuoce prædicatur qđ prędicatur de aliquibus ſm idem nomen, & ſm diuerſam rationem. ſicut canis dicitur de latrabili & de ſydere cœleſti, qui conueniunt in nomine, & non in definitione neq; ſignificatione. Id enim, quod ſignificatur per nomen, eſt definitio ſicut dicitur 4. Meta. Analogice dicitur prædicari quod prædicatur de pluribus, quorum rationes & definitiones ſunt diuerſę, ſed attribuũ-

F tur vni alicui eidem. ſicut ſanum dicitur de corpore animalis, & de vrina, & potione. ſed non ex toto idem ſignificat in omnibus tribus. Dicitur .n. de vrina, vt de ſigno ſanitatis: de corpore, vt de ſubiecto: de potione, vt de cauſa. ſed tamen omnes iſtæ rationes attribuuntur vni fini. ſ. ſanitati. Aliquando .n. ea, quæ conueniũt ſm Analogiam & proportionem & comparationem, attribuuntur vni fini, ſicut patuit in prædicto exemplo ſanitatis. Aliquando vni agenti. ſicut Medicus dicitur de eo, qui operatur per artem, & de eo qui operatur ſine arte, vt vetula, & etiam de inſtrumentis, ſed per attributionẽ ad vnum genus, quod eſt medicina. Aliquando autem per attributionem ad vnum ſubiectum, vt ens dicitur de ſubſtantia, quantitate, qualitate, & aliis prædicamentis. Non .n. ex toto eſt eadem ratio, qua ſubſtãtia eſt ens, & qualitas, & omnia alia. Sed

G omnia dicuntur ens ex eo ꝙ attribuuntur ſubſtantiæ, quæ eſt aliorum ſubiectum: & ideo ens dicitur p prius de ſubſtantia, & per poſterius de aliis: & ideo ens non eſt genus ſubſtantiæ & aliorum prædicamentorum: quia nullum genus prædicatur ſm prius & poſterius de ſuis ſpeciebus, ſed ens prædicatur analogice. & hoc eſt quod dicimus, ꝙ ſubſtantiam & quãtitas differunt genere, ſed ſunt idem ſm analogiam. Eorum ergo. quæ ſunt idem numero, etiam forma & materia ſunt idem numero. ſicut Tullij, & Ciceronis. Eorum autem, quæ ſunt idem ſpecie diuerſaq; numero materia & forma non ſunt eadem numero, ſed ſpecie, ſicut Socratis, & Platonis, & ſimiliter eorum quæ ſunt idem genere, principia ſunt idẽ genere, vt anima & corpus aſini, & equi differunt ſpecie, ſed ſunt idem genere. & ſimiliter eorum quæ conueniunt ſecundum analogiam, ſiue

H proportionem tantum principia quidem ſunt eadem ſecundum analogiam tantum, ſiue proportionem. Materia enim & forma & priuatione, ſiue potentia & actus ſunt principia ſubſtantiæ, & aliorum generum. tamen materiæ ſubſtantiæ, & quantitatis, & forma, ſimiliter & priuatio differunt genere, ſed conueniunt ſecundum proportionem ſolum in hoc, ꝙ ſicut materia ſubſtantiæ ſe habet ad ſubſtantiam in ratione materiæ, ita ſe habet materia quantitatis ad quantitatem ſicut tamen ſubſtantia eſt cæterorum cauſa, ita principia ſubſtantiæ ſunt principia omnium aliorum.

Libelli de principiis rerum naturalium finis.

S. THOMAE AQVINATIS DE NATVRA MATERIAE LIBER VNVS.

Caput Primum. Quòd materia prima non poteſt, niſi per creationem in eſſe produci: & ꝙ ipſa eſt primum ſubiectum in generatione Phyſica.

POſtquam de principiis ſermo habitus eſt, remãſit plenius naturam materiæ cõſyderare. Sciẽdum eſt ergo, ꝙ ad materiã cauſalitas creaturæ non ſe extendit, quia actio creaturæ, ſuper aliud fundatur. materia autem nõ hẽt ſubiectũ aliquod, de quo ꝑ actionẽ educi poſsit: quia materię nõ eſt materia. vñ materia non eſt generabilis, nec corruptibilis. quia omne quod generatur ex materia generatur. & quod corrumpitur in materiam corrumpitur: quia materia eſt principium primum, ex quo aliquid fit, & vltimum, in quod abiit quod corrũpiſ, ſm Philoſophũ 1. Phyſi. Vñ ipſa non niſi ex nihilo ꝓducitur, & nõ niſi in nihilũ deſinere poteſt. Sicut antem ex nihilo creatura non poteſt aliud producere, ita ex ſubtractione virtutis creatæ corrumpitur aliquid in nihilum. Creatura ergo materiam cauſare non poteſt. Et qnia omne agens Phyſicum mediante inſtrumento corporeo agit, actio autem quæ per corpus exercetur motus eſt, ideo omnis actio agentis Phyſici in motu eſt. motus autem in mobili eſt, vt in ſnbiecto, ſicut dicitur. 3. Phyſi. Materia autem mobilis non eſt: quia in omni eo quod mouetur, neceſſe eſt materiã imaginari, vt dicitur. 2. Metaphyſi. Omne enim mobile habet partem & partem, materia autem non habet partem, niſi ſub quantitate: Subiectũ ergo actionis Phyſicæ erit mobile inquantũ actu exiſtens. Vnumquodq; vero mobile mouetur motu proprio per qualitatem ſibi inhærentem, quæ eſt ſibi principium paſsiuum ſui motus, cuiuſmodi ſunt grauitas & leuitas in motu locali. his. n. qualitatibus ineſt virtus generantis ad motum localem in iſtis inferioribus. Inde eſt, ꝙ quandoq; hæ qualitates dicuntur principia actiua motus, inquantum ſunt inſtrumẽta generantis: quod eſt mouens principale grauium & leuium, quandoq; vero paſsiua, inquantum ſunt effectus generantis. Effectus. n. rationẽ paſsiui habet. quia per paſsionẽ ſubiecti efficitur, de quo educitur. Quædam. n. agentia non ſolum proprios effectus cauſant, ſed etiam ſimul ſua inſtrumenta: vt generans ignem, non ſolum cauſat motum eius, ſed ad motum eius facit leue in igne. Vnde quandoq; actiuum, quandoq; paſsiuum principium motus dicitur. Hæ antem qualitates mobilium, non poſſunt eſſe qualitates primę: quia ſolum ordinãtur ad ea, quæ ſunt extranea rei, ad motum. ſ. localem, per quem non acquiritur rei aliqua forma ſubſtantialis. & ideo neceſſe eſt aliquas formas præcedere in re, quæ ſunt inſtrumenta generantis in acquiſitione formæ ſubſtantialis. Hanc enim neceſſe eſt præcedere omnem motum localem ipſius: quia motus localis requirit quantitatem in mobili, & partem & partẽ. Forma autem ſubſtantialis omnem quantitatem pręcedit, actio autem generantis in productione formę ſubſtã- A tialis eſt alteratio: cuius terminus eſt ſpoliatio materię à forma prioris, & inductio nouæ formæ. & ſic corruptio vnius eſt generatio alterius. Quoniam ergo alteratio eſt actio Phyſica: actio autem Phyſica per inſtrumentum corporeum perficitur vt dictum eſt: & omnis talis actio per motũ exercetur, ideo alteratio: cuius terminus eſt generatio, requirit ſubiectũ actu exiſtẽs vt mobile, graue, vel leue. Alteratio autem motus eſt, vt dicitur 5. Phyſi. Quia ergo in termino cuiuslibet motus quædam quies inuenitur ſecundum naturã ipſius motus, vt in motu locali eſt qui es ſecundum locum terminans ipſum motum. in motu autem dealbationis quies eſt ipſa albedo terminans ipſam dealbationem, ideo in fine dealbationis quies eſt inductio formę ſubſtantialis. Alteratio ergo per quam ſpoliatur materia priori forma, in ſe requirit ſubiectum actum exiſtens: quia ipſa motus eſt, vt dictum eſt. In ſuo autem termi- B no non requirit ſubiectum actu exiſtens. terminus autem eius eſt generatio. Vñ generatio non requirit ſubiectum: niſi in potentia tantum. Hoc autem ſolum manet in generatione: quia ſubiectum neceſſario manet cum eo, cuius eſt ſubiectum. Quoniam ergo generatio non eſt motus, ſed mutatio. vt dicitur 5. Phyſi. cũ generatio ſit terminus actionis Phyſicę. ſ. alterationis, quæ propter naturam motus requirit ſemper ſubiectũ actu exiſtens: materia quæ eſt ſubiectum generationis nunquam eſt ſine forma. ideo agens, in cuius actione non oportet pręcedere aliquem terminum actionis poteſt ex materia aliquid educere ſine alteratione aliqua ſiue ex nihilo: ſiue aliquo motu præſuppoſito. Actio nãque ſua, cùm non ſit motus, neq; terminus motus ens in potentia tantum: tranſmutare poteſt ſubito ſine vlla alteratione præcedente. quia tempus non requiri- C tur, ꝙ menſuret actionẽ rei naturalis, niſi propter motum adiunctum. Vnde non foret neceſſarium materiã vniri formæ per actionem diuinam, cui ſubiiceretur forma vnita: ſed per actionem phyſicam, quæ non attingit ens in potentia tantum: ſed in ſuo termino: vbi ceſſat motus. Ex termino ergo actionis phyſicæ ſumi poteſt via ad naturam materiæ inquirendam, ſicut facit Philoſophus in primo Phyſi.

Caput Secundum. Qualiter per mutationem formarum deuenitur in cognitionem materiæ, & ſecundum quam rationem materia eſt principium indiuiduationis.

D CONſyderandum eſt ergo, ꝙ terminus actionis Phyſicæ eſt duplex. ſ. primus & ſecũdus. Primus eſt generatio, ꝗ eſt terminus alterationis Phyſicæ. Secundus vero eſt forma, quę eſt finis generationis, licet non ſemper vi generationis inducatur forma, quę eſt finis generationis: ſicut patet de anima hnmana, quæ non introducitur. Per agens phyſicum. vnde primus terminns actionis phyſicæ in generatione humana eſt diſpoſitio ſufficiens ad introductionẽ animæ, ꝗ à Philoſopho dicitur generatio in 2. Phy. quia homo generat hominem & Sol. Proprie vero generatio eſt, qñ forma ex natura generantis generato adiũgitur; quod fit, quando principium actionis non excedit modum agẽdi in nulla ſua virtute: ſicut patet de omnibus formis materiæ immerſis. Tales enim formæ non ſecundum aliquid ſui ſunt principium agendi, quaſi aliquid

ſui ſit non immerſum materiæ, aliquid vero immer-
ſum. ſed omnino ſunt principium actionis rerũ, quarũ
ſunt forma: ideo ex vi actionis fit aliquid ſimile in ſpe
cie in genere talium rerũ. Sed anima hominis excedit
modum actionis ſuæ, & generationis: quia anima ho
minis non eſt forma materiæ penitus immerſa: Gene-
ratiua enim potentia hominis non eſt tota virtus ani-
mæ humanæ: ſed vna pars eius, quæ conditiones mate
riȩ non excedit: & ideo in generatione hominis nõ at-
tingitur ad idẽ ſpecie ex vi generationis, ſicut in aliis.
Quantũcunq; enim materia ſecundum naturam diſpo
natur ad animam humanam: Deus tamen poſſet eam
non creare. Ex generatione ergo, quæ eſt primus ter-
minus actionis phyſicæ, accipi poteſt, quæ ſit natura
materiæ. Cum enim non requiratur aliud ſubiectum
actu in actione phyſica. niſi propter motum: ſicut de al
teratione dictum eſt: & ſubiectum neceſſe ſit manere
in toto motu. ſequiť neceſſario, ꝙ quãdiu eſt aliquid de
natura alterationis & motus, ſubiectũ eſſet in actu. Cũ
vero motus alterationis deficit ſubiecti actualitas. hȩc
autem eſt in eius termino, qui eſt generatio. Vnde in
generatione neceſſario tota actualitas ſubiecti alterati
peribit. Solum ergo ens in potentia manet in genera-
tione. Ens autem in potẽtia eſt materia ſolum. & ideo
materia nuda eſt ſubiectum generationis. Cùm ergo
materia impediat cognitionem. & vnumquodq; non
cognoſcatur, niſi ſecundum quod eſt actu: vt dicitur 9.
Metaphyſi. ideo materia non eſt ſcibilis, niſi in ordine
ad formam, vt dicit Philoſophus 1. Phy. ideo formam
per prius oportet cognoſcere: & per eam requirere na
turam materiæ. Forma enim eſt terminus actionis phy
ſicæ, vt dictum eſt. Sciendum eſt ergo, ꝙ in termino
cuiuslibet motus nihil eſt in iſto, quod per motum de-
relinquitur, ſicut in termino motus localis nihil eſt de
loco à quo incipit motus localis, & in termino dealba-
tionis nihil eſt de nigro, à quo incipit dealbatio. Cùm
ergo alteratio ab actu formæ ſubſtantialis incipiat: &
ipſum compoſitum alteretur alteratione materiæ ad
denudandam ipſam ab omni actu quem prius habe-
bat, vt dictum eſt: in termino eius neceſſario denudabi
tur ab actu primo quem habebat. Primum enim in
conſtitutione eſt vltimum in reſolutione. Hoc autem
eſt actus formȩ ſubſtantialis. Quod ergo manet dere-
lictum à forma ſubſtantiali, hoc eſt materia: quia per
actionem creaturæ nõ deuenimus in nihil, vt dictum
eſt. Sic ergo per formam cognoſcibilis eſt materia.

Caput Tertium. Quòd tria ſunt genera formarum.

SCiendum autem, ꝙ tria ſunt genera formarum.
quædam enim eſt forma, quȩ eſt ipſum ſuum eſſe,
& non recipitur ab aliquo priori: nec communi-
catur alicui poſteriori: & talis forma eſt Deus. & ideo
ipſe ſolus eſt infinitus abſolute. Aliæ vero ſunt formæ,
quæ licet non ſint receptæ in materia: tamen non ſunt
ipſum ſuum eſſe: cùm in eis cadat compoſitio eſſentiæ
& eſſe. & ideo ex vna parte ſunt finitȩ: & ex alia infini-
tȩ. Finiuntur enim ſecundum ſuum eſſe ſurſum termi-
natum ab alio, ſed non deorſum cum non recipiantur
in aliquo inferiori. Et hæc eſt doctrina Commentato-
ris in lib. de Cauſis. Aliæ autem ſunt formȩ, quȩ vndiq;
ſunt finitæ: quæ & eſſe aliunde habent quod eſt com-
mune omni creaturæ, & nihilhominus recipiuntur in
aliqua materia. Inter quas tamen eſt magna differen-
E tia: quia quanto minus in materia immerguntur: tan-
to minus finiuntur. & ideo anima humana quodam-
modo eſt omnia, vt dicitur. 3. de Anima. Eo enim ꝙ
non immergitur materiȩ, ſicut aliæ formæ, remanet in
ea quædam infinitas. Vnde intellectus ad plura ſe ex-
tendit: ſenſus vero ad pauciora, nec propter hanc ma-
iorem eius extenſionem ſpargitur ad multa. ſed magis
vnitus remanet in acceptione plurium intelligibilium
quàm ſenſus in paucis ſenſibilibus. & hoc eſt propter
vnitatem maiorem medij, per quod ipſa cognoſcit, qđ
eſt magis vnum, quàm medium quo perficitur ſenſus
cognitio. Ex his ergo conſtat & manifeſtum eſt ꝙ for-
mæ in ſe acceptæ vnitæ ſunt, & non diſperſæ. Cùm ve
ro in materia recipiuntur: & ei immerguntur, patiun-
tur diuiſionem in ſui natura. & ideo cum ſpecies for-
mam ſequatur: in formis ſeparatis à materia nõ eſt diſ-
F ferentia ſuppoſitorum, vel multitudo in eadem ſpecie:
ſeu ratione formali. ſed quodlibet ſuppoſitũ vnite colli
git in ſe totam ſuam ſpeciẽ. In formis vero in materia
receptis vna ſpecies reperitur in multis ſuppoſitis, ſed
hoc non eſt à natura materiæ qualitercunq; acceptæ:
cùm materia ſit de natura ſpecierũ in rebus materiali-
bus, ſed hoc eſt per receptionem formæ in materia,
ſecũdum quod eſt ſubiectum primũ. Cùm enim ſub-
iectum in aliqua ſpecie, ſeu aliqua pars ſubiectiua ſit
Prima ſubſtantia, quæ indiuiduum dicitur: illud quod
tenet rationem primi ſubiecti eſt cauſa indiuiduatio-
nis, & diuiſionis ſpeciei in ſuppoſitis. primum autem
ſubiectum eſt, quod in alio recipi non poteſt: & ideo
formæ ſeparatæ: eo ipſo quòd in alio recipi non poſ-
ſunt habent rationẽ primi ſubiecti. & ideo ſeipſis indi-
uiduantur. Et, cùm in ipſis non ſit, niſi forma, eſt in eis
forma ſecundum rationem formæ. & ideo cùm in eis
G ſit idem ſuppoſitũ: & forma ex quo ſeipſis indiuiduã-
tur, inquantum habent rationem primi ſubiecti ad
multiplicationem ſuppoſitorum multiplicatur in eis
forma ſecundum rationem formȩ ſecundum ſe, & non
per aliud, quia non recipiuntur in alio. Omnis enim ta
lis multiplicatio multiplicat ſpeciem. & ideo in eis tot
ſunt ſpecies, quot ſunt indiuidua. In aliis vero formis,
vbi eſt multitudo formæ per receptionẽ in alio quod
habet rationem primi ſubiecti: & non ſecundũ rationẽ
formȩ manet eadẽ ſpecies in diuerſis ſuppoſitis. Hoc
autem recipiens eſt materia nõ qualitercũq; accepta,
vt dictum eſt cum ipſa ſit de intellectu phyſicȩ ſpeciei:
ſed ſecundum quod habet rationem primi ſubiecti: &
ſignatio eius eſt eſſe ſub certis dimenſionibus, quæ fa-
ciunt eſſe hoc, & nunc ad ſenſum demonſtrabile. Ad
hanc igitur diuiſionem formæ non requiritur in ma-
H teria dimenſio aliqua interminata. Materia enim eſt
principium indiuiduationis, vt eſt primum ſubiectũ,
vt dictũ eſt. & ſolum ſic. Quãdiu enim manet aliquid
vlterius receptibile, non inuenitur vltimum, quod in
nullo natum eſt recipi. ſi autem ſint diuerſiones inter-
minatæ, neceſſario erit in materia, vt in ſubiecto. Ma-
teria autem cum tribus dimenſionibus non eſt primũ
ſubiectum: ſed ſecundum ſe, & in natura ſua, per
quem modum non pertinet ad naturam ſpeciei: ſed
prout eſt in acceptione intellectus, cuius eſt determi-
nationem, ſeu intentionem ſpeciei percipere. Cũ ergo
forma recipitur in materia circũſcriptis omnibus per
intellectum dimenſionibus, fit aliquid exiſtens in ge-
nere ſubſtantiȩ, & vltimum completam habens ratio-
nem indiuidui in ſubſtantia. ſed non fit hoc, & nunc
demon-

demonſtrabile ſine dimenſionibus determinatis & certis, quas habere neceſſe eſt. eo ꝙ forma recipitur in materia: cùm impoſsibile ſit eã recipi in materia, quin conſtituatur corpus ſubſtantiæ, ſub cuius propria figura ſunt dimenſiones ipſæ. & ideo dicit ꝙ materia ſub certis dimenſionibus eſt cauſa indiuiduationis: non ꝙ dimenſiones cauſet indiuiduum: cùm accidens non cauſent ſuum ſubiectum: ſed quia per dimenſiones certas demonſtratur indiuiduum hoc, & nunc, ſicut per ſignum proprium indiuidui, & inſeparabile.

Caput Quartum. In quo ponitur opinio Commentatoris, de dimenſionibus interminatis, & reprobatur.

EX dictis ergo patet, ꝙ Auer. errauit in libro de Subſtantia orbis, ponẽdo dimenſiones interminatas præeſſe in materia. & hoc neceſſario ad productionem formarũ ſubſtantialiũ. Cuius ratio potiſsima eſt de diuiſione: quia diuerſæ formæ non poſſunt recipi in eadem parte materiæ: nec materia habet partem & partem, niſi per quantitatem, nec poteſt quãtitas terminata intelligi, niſi præceſſerit forma ſubſtantialis. Ideo dicit Philoſophum poſuiſſe dimenſiones interminatas neceſſarias ad conſtitutionem rerũ naturalium: & has præexiſtere in eſſentia materiæ, quę in aduentu formæ ſubſtantialis terminantur. Eſſentia vero materię dicit ſpoliari non poſſe his dimenſionibus: aliter non fieret de corpore corpus: & de dimenſionibus dimenſiones, quod ipſe pro conuenienti habet. Si vero eſt aliqua forma, quæ non diuiditur per materiæ receptionem, ſicut forma cœli, non eſt neceſſe ponere tales dimenſiones. & ideo dicit Auicen. erraſſe: quia non poſuit tales dimenſiones. ſed voluit primum, quod ineſt materiæ, eſſe formam ſubſtantialem. & ideo multa inconuenientia ſequunť ex dictis Auice. ſecundum Commen. quia ſic non diuideretur forma per materiam: nec reciperetur in materia, niſi forma vna tantum: & illa duraret in ea perpetuo. Hæc eſt opinio Auer. de dimenſionibus interminatis: contra quã rationes ponere neceſſe eſt. vt verus modus generationis rerum inueniatur. Poſterius vero quomodo impoſsibile, & inconueniens eſt ponere dimenſiones interminatas oſtendetur. ſic enim credimus intentionẽ noſtram poſſe impleri. Arguit itaq; ſic. Prædictæ dimẽſiones, quæ eſſentialiter quantitates ſunt, & ſi non actu ad genus quantitatis pertineant: aut ſunt eductæ de potentia materiæ ei ſubiectæ: aut non: ſi ſunt eductæ de potentia materiæ, ergo prius ibi non erant in materia, niſi in potentia materię, per modum aliquorum, quæ de potentia materię educunť. Spoliari ergo poteſt materia talibus dimenſionibus: cuius contrarium ipſe dicit. & iterum quod deducitur de potẽtia materiæ educitur per trãſmutationem materiæ. Non aũt eſt tranſmutatio in materia, niſi tranſeundo de potentia materiæ in actum formæ ſubſtãtialis. oportet igitur tales dimẽſiones ſequi inductionem alicuius formæ ſubſtantialis in materia: ſed omnes dimenſiones quæ ſequuntur formam, ſunt terminatæ ſecundum eundem. igitur non erunt dimenſiones interminatæ eductæ de potentia materiæ. Si vero non ſunt eductæ de potentia materię, non erunt tantum duo principia in conſtitutione rerũ naturalium: materia .ſ. & forma, ſed etiam tertiũ. ſ. dimenſiones prædictæ. omne enim quod manet, & non fit ex aliquo, neceſſe eſt eſſe principium, vt dicitur Primo Phy. Et iterum accidentia habent aliqua alia principia à principiis ſubſtantiæ. ſ. dimenſiones prædictas, quod ipſe Cõm. habet pro ſe dicens dimenſiones terminatas fieri ex interminatis. Præterea illæ dimenſiones interminatę, aut diſtinguunt partes materiæ abinuicem, aut non. Si diſtinguunt, cùm omnis diſtinctio ſit ab aliquo actu materia haberet diſtictas partes actu & non ab aliqua forma ſubſtantiali: quod eſt impoſsibile: cum materia nõ habeat eſſe, niſi à forma ſubſtãtiali. Si vero non diſtinguunt, niſi in potentia ad nihil, ponuntur in materia: quia in materia nuda eſt potentia ad diſtinctionem partium, quam acquirit introducta forma: quod eſt totum cõpoſitum ex diuerſis partibus. Preterea in ſubſtantiis prius eſt intelligere eſſentias rerum, quàm eſſe earum: ſicut recipiens prius eſt recepto naturaliter: ſed cum accidentia non habeant eſſe in ſuis eſſentiis: ſed per eorum receptionem in ſuis ſubiectis, in quibus habent eſſe, naturaliter prius eſt eſſe, quod habent in ſuis ſubiectis, quàm eſſentia in conſyderatione ſui generis. impoſsibile eſt ergo dimẽſionum eſſentias intelligere in materia ſine eſſe. Eſſe aũt eſt primum omnium actuum. ergo ſine actu non eſt intelligere dimenſiones in materia. Præterea, aut ſit vnũ ex dimenſionibus interminatis, & ex materia: aut nõ. Si ſit vnum, aut per ſe, aut per accidens. nõ per ſe: quia tunc ex ſubiecto, & accidente fieret vnũ per ſe, quod eſt contra Philoſophum. Si per accidens, cùm omne ꝑ accidens ad per ſe habeat reduci, ergo oportet præexiſtere aliqua, ex quibus fiat vnum per ſe. hoc autem nõ eſt niſi compoſitum ex materia & forma ſubſtantiali. neceſſario ergo præexiſtit forma ſubſtantialis quibuſcunque dimenſionibus. Si non fiat vnum ex materia, & talibus dimenſionibus: tunc eſſe accidentis cõnumerabitur illi, in quo eſt: quod eſt impoſsibile, niſi eſſent duo diſtincta abinuicem: non ergo erunt dimenſiones interminatæ in materia ante formam ſubſtantialẽ. Preterea omne quod pertinet ad genus aliquod: aut eſt contentum in illo genere: vt eſt ſpecies, vel genus: vel indiuiduum: vel eſt reducibile in illud genus: vt principium reducit ad genus principiati. & priuatio ad genus ſui habitus, & ps ad genus ſui totius. Prædictæ autem dimenſiones non ſunt in genere quantitatis, vt ſpecies, vel indiuiduum, cùm omnis ſpecies ſit denominata, ſeu determinata reſpectu ſui generis, & indiuiduum reſpectu ſpeciei: nec ſunt in genere quãtitatis, vt principium eſt in genere ſui principiati: principium enim dimenſionum non eſt dimenſio. Prima enim dimenſio eſt linea, cuius principium eſt punctus qui omni dimenſione caret: cùm partem & partẽ non habeat. Cùm ergo quædam indiuiſibilia ſint principia omnium dimenſionum terminatarum, impoſsibile eſt ponere dimenſiones interminatas in materia, vt principia dimenſionum terminatarum, nec ſunt reducibiles in genere quantitatis, vt priuationes: quia priuationes non habent eſſentias: illæ autem dimenſiones eſſentiæ quædam dicuntur. Non reducuntur etiam, ſicut partes ad totum. Totum enim in quantitate habet partes determinatas per certas dimenſiones: quãtitates autem interminatę, nõ ſunt partes alicuius quãtitatis terminatæ. Præterea quod habet eſſentiam, definiri poteſt, & ſi eſſe non habeat: quia definitio indicat eſſentiam rei. ſed in accidẽtibus impoſsibile eſt definitionem aſsignare: niſi per ſubiectum, in quo eſſe habent, quia eſſe eorum non ſequitur eorum eſſentias in proprio genere. Impoſsibile eſt ergo ponere eſſentias

accidentium ſine eſſe ſui ſubiecti:materia autem non
habet eſſe ſine forma.impoſsibile eſt ergo ponere di-
menſiones in materia ſine forma ſubſtantiali.Prӕterea
interminatum aufert certitudinem à quantitate,ſed in
qualibet re naturali eſt certitudo quantitatis poſita,
vltra quam,& citra quam non extenditur conſydera-
tio phyſica,ſecundum Philoſophum.2.de Anima (vn
de nec de materia loquitur Philoſophus, cùm accipit
aliquid citra minimam carnem.vt patet.1.Phy. ſed eſt
tantum metaphorica,ſiue intelligibilis:quia cùm de ea
loquitur Philoſophus accipit eam in ordine ad formã
phyſicam,quӕ eſt ſemper terminata) de dimenſioni-
bus ergo interminatis nihil ad naturalem ſpectat. Ipſe
tamen Commenta. dicit Philoſophum eas inueniſſe,
non conſyderans ꝙ Philoſophus extendit conſydera-
tionem ſuam vſque ad mathematicam, tanquã ad ter-
minũ non ſui generis. Vnde dimenſio interminata ex-
cluditur à conſyderatione phyſica: & non includitur
in ea.Prӕterea ſecundum Philoſophum, primo Phyſi.
ſi generatur homo,de neceſsitate generatur homo ani
mal ex non hoc animali:& non ex non animali ſimpli-
citer.Sed ſi generaretur animal ſimpliciter,de neceſsi-
tate generaretur ex non animali ſimpliciter.Et hoc eſt
ſufficiens ratio,ad oſtendẽdum res à Deo eſſe produ-
ctas ex nihilo,cũ ſit cauſa entis abſolute,quod neceſſa-
rio erit ex non ente ſimpliciter,hoc autem eſt nihil.Cũ
ergo dimenſiones ſimpliciter ſint dimenſiones termi-
natę,& perfectӕ:neceſſario erunt ex non dimenſioni-
bus ſimpliciter.Hoc autem eſt nihil ante dimenſiones.
& hoc ipſe Commenta.pro inconuenienti habet.Prę-
terea principium omnium dimenſionum eſt punctus.
vnde in definitione lineӕ, quӕ eſt prima dimenſio,
punctus ponit.Linea enim eſt,cuius extrema ſunt duo
puncta, vt dicit Euclides.Impoſsibile eſt autem pone-
re rem aliquam,& non rei principium. impoſsibile eſt
igitur linea ſine puncto poni. Punctus autem ſicut eſt
principium linee.ſic eſt eius terminus, vt patet per de-
finitionem lineӕ. impoſsibile eſt ergo dimenſionem
interminatam ponere:cum nulla poſsit eſſe ſine pun-
cto.Punctus autem interminatus non eſt, cum ipſe ſit
terminus aliarum dimenſionum. ergo interminatus
non eſt,nec eſſe poteſt. Prӕterea,cum dimenſio inter-
minata,fiat terminata per introductionẽ formӕ: ipſa
autem dimenſio interminata, aut eſt in materia, ſicut
in ſubiecto:aut in compoſito.Sed in materia non po-
teſt poni,cum nihil ſit immediatius materiӕ,quàm for
ma ſubſtantialis,nec iterum foret hӕc dimenſio men-
ſura ipſius compoſiti, ſed materiӕ tantum: quantitas
enim ſolum eſt menſura ſui ſubiecti:& hoc eſt ſalſum:
Nec erit in ipſo compoſito:quia, cum terminatum &
interminatum non varient eſſentiam dimenſionum:
idem accidens per eſſentiam mutaretur de ſubiecto in
ſubiectum.aliud enim eſt ipſum compoſitum. & aliud
materia nuda:Ex dictis ergo manifeſtum eſt,ꝙ dimen
ſiones interminatas in materia ponere, & prӕcedere
omnem formam ſubſtãtialem eſt impoſsibile: niſi in-
tellectu tantum:ſicut ponunt mathematici.Sed de po-
ſterius erit ſermo.

Caput Quintum. Qualiter res naturales generantur generatione phyſica ex materia, & de modo conſtitutionis rei.

NVnc vero reſtat modum conſtitutionis rei con-
ſyderatӕ. Vbi primo attendendum eſt, ꝙ nihil
E eſt commune penitus formӕ,& priuationi,niſi mate-
ria nuda: quia terminus actionis phyſicӕ. ſ.generatio
attingit nudam eſſentiam materiӕ: quia generatio nõ
eſt motus,vt dictum eſt. Alteratio enim non attingit
nudam eſſentiam materię: cum nullum accidens ſit
pręter ſuum ſubiectum. Subiectum autem altera-
tionis eſt ens actu habens diuerſas partes: quia altera-
tio motus eſt,qui requirit diuerſitatem partium. Nos
enim loquimur de ea,quӕ ſemper eſt abiiciens aliquid
à re alterata.talis enim alterationis terminus eſt genera
tio.Materia autem habere diuerſas partes ſecundum
ſe eſt impoſsibile:quia diuerſitas partium proprie eſt
ipſius compoſiti conſtituti ex partibus diuerſis. Vnde
materia,ſicut eſt in potentia ad formam:cuius acquiſi
tio eſt generatio compoſiti ex partibus conſtituti, ita
eſt in potẽtia ad diuerſitatem partium ipſius compo-
F ſiti ex ea generati. Ex materia enim non generatur for
ma per ſe,ſecundum Philoſophum, quia illud ex quo
generatur aliquid per ſe eſt pars eius. materia autem
non eſt pars formӕ ſed ipſius compoſiti.ideo compo-
ſitum per ſe generatur,vt dicitur.7. Meta. Compoſitũ
autem dicitur,quod habet diuerſas partes.Vnde diuer
ſitas partium non eſt materiӕ, nec formӕ,ſed compo-
ſiti.Compoſitum autem eſt nihil aliud eſſe,quàm ma-
teriam tranſmutari ad formam,ad quam erat in potẽ-
tia.Ex quo manifeſtum eſt,ꝙ non aliunde materia eſt
in potentia ad partes terminatas, & diſtinctas, quàm
per id,per quod eſt in potentia ad formam,cuius indu
ctio eſt generatio cõpoſiti ex partibus, vt dictum eſt.
Et ex hoc vlterius manifeſtum eſt,ꝙ nulla potentia po
nenda eſt à parte materiӕ,niſi illa quӕ perficit per for-
mam ſubſtantialem,cum ad idem genus ſpectent ma
G teria,& ſua forma.potentia autem,in qua prędictӕ di-
menſiones ponuntur, non informatur forma ſubſtã-
tiali:cum ad idem genus ſubſtantiӕ non pertinẽt. im-
poſsibile eſt ergo ponere aliquam aliam potentiam ex
parte materiӕ,reſpectu formӕ ſubſtantialis: & reſpe-
ctu diuerſarum partium ipſius compoſiti generati ꝑ
inductionem formӕ in materiam. Et ideo manifeſtus
eſt error Auerro. qui poſuit dimenſiones intermina-
tas in materia potentiam quandam ad dimenſiones
terminatas:aliam potentiam materiӕ,reſpectu formӕ
ſubſtantialis,& de hoc ſatis dictum eſt ſupra. Quando
ergo aliqua forma ſubſtantialis perficit materiam: ſi-
cut potentia materiӕ eſt reducta per formam ad actũ,
ita per illud idem eſſe permutatatur ad diſtinctionem,
& terminationem partium totius compoſiti.In forma
enim ſubſtantiali non ſolum eſt vis perfectiua mate-
H riӕ,ſed etiam diſtinctiua totius per partes: & huic ne-
ceſſe eſt reſpondere à parte materiӕ potentiam quӕ
reſpiciat ipſam perfectionem ſuam ꝑ formã,& ẽt par-
tium ſequentium diuerſitatem. Ad cuius euidentiam
conſyderandum eſt, ꝙ ſi tota materia actiuorum, &
paſsiuorum attẽditur,inuenitur eius potentia in qua-
dam latitudine eſſe,quӕ nihil aliud eſt,quàm amplitu-
do proportionis ſuӕ ad omnes formas, quӕ in ea ſimul
eſſe poſſunt. Si enim poſsibile eſſet ipſam totam ſpolia-
ri,& denudari ab omni forma,quam modo habet,cer
tum eſt ꝙ nihil diuerſitatis in ea reperiretur in aliqua
partium diſtantia,cum quantitas ſine forma ſubſtan-
tiali in materia eſſe non poſsit, vt dictum eſt. Sed non
propter hoc aliquid de potẽtia receptibilitatis forma-
rum,quӕ de ea educi poſſunt:ſi ſimul de ea omnes for
mӕ, quӕ modo in ſpeciali inueniuntur per agens ſuf-
ficiens

ficiens educerentur. Si vero aliqua particularis materia. puta ignis, vel aeris à ſua forma ſpoliaretur, manifeſtum eſt in ipſa non relinqui, tam amplam potentiā ad formas de ea educibiles, ſicut inuenitur in materia in ſua vniuerſalitate. Vnde uec tot formæ ſenſibiles, nec tanta quantitas de ea educerentur per quodcunq; agens ſola ſua potentia traſmutata ad actum. Patet ergo, ꝙ diuerſæ formæ ſimul in materia recipi poſſunt, vt ſunt quatuor formæ elementares, & diuerſæ formæ mixtorum ex amplitudine proportionis materiæ ad ſuas formas, & non ex aliqua diuerſitate præexiſtente in materia per aliquam quantitatem. Vnde ad ſuſceptionem diuerſarum formarum, ſi eſt neceſſe in materia pręexiſtere aliquam diuerſitatem partium: & ſubſequi neceſſe eſt. & hoc ideo: quia inductio diuerſarū formarum eſt generatio diuerſorum compoſitorum habentium partes, & formas diuerſas, vt dictum eſt. Præcedit tamen in materia, neceſſario proportio capacitatis, quam ſcire nō poſſumus, niſi ſm ꝙ videmus in ea ſimul plures formas, ſicut in tota materia: vel vnā tantum, ſicut in materia alicuius particularis. Vnde ponere qualécunque partitionem à parte materiæ, quaſi neceſſariam ad inductionem diuerſarum formarum ſimul, & hanc præexiſtere ſequitur imaginationem, quæ ponit formas dari ab extra, quæ cum in ſe diuerſitatem habeant per ſuam naturam ſequi videtur materiam diuerſitatem partium habere per naturam quātitatis ad ſuſcipiendas diuerſas formas: cum in vna parte recipi uon poſſint. Sed cum formæ non educantur ab extra, ſed educantur de potentia materiæ per eius tranſmutationem ſm Philoſophum: materia autem illud, quod eſt in potentia ad formas ſubſtantiales, quæ ſunt actus eius: impoſſibile eſt quamcūq; partitionem ante formam ſubſtantialem in ea ponere: cū inductio formæ ſit generatio compoſiti, cuius ſolum eſt habere partes per ſe: materia autem, & forma non habēt partes per ſe, ſed tantum per accidens. vnde nou diuiditur niſi per accidens ad diuiſionem. ſ. totius. Ex quo manifeſtum eſt, ꝙ priuſquam compoſitum conſtitueretur, nulla partibilitas fuit ex parte materiæ: cum hoc uon competat ſibi, niſi per accidens. Ex dictis ergo manifeſtum eſt, ꝙ ratio Cōmenta. non cogit ponere dimenſiones interminatas neceſſario præcedere, vel præeſſe in materia ad inductionem formarum ſubſtantialium diuerſarum: cum aliud poſſit eſſe ratio ſufficiēs, vt dictum eſt. Deceptus aūt fuit ex conſyderatione materiæ particularis, ad cuius ſimilitudinem locutus eſt de tota materia. Videmus enim, ꝙ in materia in re particulari habet reperiri duplex totum. ſ. totum eſſentię, & totum quantitatis, & iſtud totum non debetur materiæ, niſi per accidens. & ſimiliter eſt de forma rei particularis. Materia autem ſecundum totalitatem ſuę eſſentiæ eſt in qualibet parte rei, non autem ſecundum totalitatē quantitatis: & ſimiliter eſt de forma rei particularis. Tota enim forma ignis ſm totalitatem ſuæ eſſentiæ eſt in qualibet parte ſuę materiæ, cum tota definitio ignis, cuilibet parti eius conueniat: nou autem reſpiciendo totum quantitatis ſuæ. Quantum autem ad formas particulares, ſciendum eſt ꝙ anima humana non eſt quanta ſm ſe, nec ſecundum accidens. Per hunc ergo modum opinatus eſt Auer. ipſam materiā in ſua vniuerſalitate ſm totum eſſentiæ ſuæ in qualibet re particulari eſſe, quæ eſt pars totius ex materia generari. & ideo poſuit in ea quantitatem ſecundum ſe to-

A tam, vt per quantitatam diuerſificetur per accidens: & non eſſe toto totalitate quantitatis, in qualibet re particulari: in qua tamen eſſet tota totalitate eſſentiæ. Sed cum de materia non ſit loquendum: niſi in ordine ad formam ſuam ſm: Philoſophum: manifeſtum eſt non eſſe ſimile de materia vniuerſali: & de materia particulari, ſicut non eſt ſimile de forma in vniuerſali, & in particulari. Forma enim in vniuerſali eſt, quicquid in materia, vel de materiæ potentia poteſt educi. Manifeſta ergo differentia: quia forma particularis tota, ſm ſuam eſſentiam eſt in qualibet parte materiæ: & materia ſimiliter ſub qualibet parte formæ, vt dictum eſt. Tota autem forma in vniuerſali etiam ſecundum totalitatem eſſentiæ non eſt in qualibet parte materiæ: alioquin in materia, quę eſt ſub forma aeris eſſet eſſentia formæ ignis, & omnium aliorum, quæ de materia

B generantur. Vnde neceſſario propter proportionem materiæ ad formam tota materia in communi ſm totum eſſentiæ ſuæ, non erit ſub forma vnius eorum, quę generantur de materia. Hæc ergo totalitas materiæ eſt ipſa proportio capacitatis ſuæ eſſentiæ ad formam, & non aliqua diuerſitas introducta per vllam quantitatem. Sicut enim forma in quadam amplitudine eſſentiæ conſiſtit, in qua comprehenditur quicquid de materia educi poteſt: ita ſm propriam rationem materiæ corruptibilium inuenitur amplitudo capacitatis eius correſpondens, vt dictum eſt. Aliter enim ex materia in qualibet re particulari totum poſſet generari, quod generatur ex tota materia: quod manifeſte eſt falſum eſſe, cum ex minimo quod poteſt eſſe in genere, nulla alia forma educi poſſit.

C

Caput Sextum. Quid ſunt dimenſiones interminatæ ſecundum ueritatem.

NVnc ergo reſtat oſtendere, quomodo poſſibile ſit dimenſiones ponere. & quomodo poſſunt dici interminate. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, quòd quidam alio modo, & rationabilius eas poſuerunt q̃ Auer. Dixerunt enim ꝙ forma ſecundi generis, ſcilicet corporis adueniens materię, dat materiæ quoddam eſſe incompletum ordinabile ad eſſe actu completum: quod aduenit materię per vnam aliā formam perfectiorem. Per iſtam ergo formam incōpletam dicunt iure eſſe tres dimenſiones interminatas, quæ poſtea terminantur ad aduentum alterius formæ perfectioris. Et pro tanto rationabilius dixerunt iſti, q̃ Auer. quia non poſuernnt materiam nudā ſubiectum aliquarum dimenſionum, ſed compoſitum ex materia & forma ſubſtantiali. Sed iſti iterum erraue-

D runt, quia impoſſibile eſt ponere plures formas ſubſtantiales ordinabiles adinuicem in materia: quia materia eſt in potentia ad formas, quæ de ea educunt. Si ergo eſſent plures formæ ſubſtantiales ordinabiles adinuicem in materia, forma completior, aut educeretur de potentia nuda materiæ, aut de potentia totius compoſiti ex materia, & tali forma in completa. Sed non educitur de potentia totius compoſiti ex materia & tali forma. quia ſicut dictum eſt terminus actionis phyſicæ, ſcilicet generatio attingit nudam eſſentiam materiæ. Cum ergo forma, quæ eſt terminus actionis ſit tantū illius ſubiecti, quod attingitur per generationē ſimpliciter, impoſſibile eſt, ꝙ talis forma completa educatur de potentia talis cōpoſiti ex materia, & forma in cōpleta. Vnde neceſſe eſt, ponētes plures formas

ordinatas adinuicem deſtruere generationem ſimpliciter: & conſequenter neceſſe eſt ponere omnes formas præter vnam, ſcilicet primam eſſe accidentia. Si autem forma poſterior educitur de potentia nuda materiæ: omnis autem forma ſubſtantialis ſolum illam potentiā informat, de qua educitur. ergo forma, quam dicunt poſteriorem non erit perfectio talis compoſiti, ſed materiæ nudæ tantummodo. & ſic non erit ordo informis ſubſtantialibus in eadem materia commanentibus, & hoc idem dicitur. 7. Metaphy. Siendum eſt ergo: ꝙ omnes dimenſiones ſunt accidentia, quæ ſequuntur materiam in ordine ad formam: quam primo materia nata eſt induere. hæc autem eſt forma corporis, quia totam materiam neceſſe eſt ſub forma corporis, contineri. Quod non eſt intelligendum, quòd ſit vna creata, vel increata forma corporis, qua prima materia primo informetur: quia ſecundū Cōm. materia prima primam habilitatem habet ad formas elementares, & poſtea ad formas mixtorum. Ex quo manifeſtum eſt, quòd eadem eſt forma corporis ſimplicis cum forma elementi, & mixti corporis. ſed opportet primo, quòd per has formas conſtituatur genus corporis: deinde ſpecierum perfectarum. Materia nāque in quiditate ſua indiuiſibilis eſt penitus. ablata enim quantitate ſubſtantia manet indiuiſibilis, vt dicitur Primo Phyſi. Sed ex corporeitate, quam ſequuntur dimenſiones quantitatis in actu ſequitur diuiſio materiæ, per quam materia ponitur ſub diuerſis ſitibus. & ſecundum hoc acquiruntur in ea diuerſæ formæ. Ordo enim in ſitu corporum oſtendit nobilitatem eorum, ſicut ignis eſt ſupra aerem. Hæc autem acquiſitio formarū non oſtendit ordinem temporis, ſed naturæ. Patet ergo, ꝙ dimenſiones interminatæ non trahunt otiginem à quocūque gradu, quē facit forma ignis in igne, ſed ſolum à primo: nihilominus ignis ſecundum totum eſt ſubiectum dimenſionū, & ſecundum totum etiam menſuratur. & idem neceſſario inuenitur in formis corporum mixtorum. Sed conſyderandum eſt, ꝙ in mixtis corporibus quædam formæ trahuntur de potentia materiæ, quædam non, vt hominum animæ, quæ diuiſionem nullo modo patiuntur, cum non ſint dimenſionatæ. nec per ſe, nec per accidens. Formæ enim quæ nullo modo ſunt eductæ de potentia materiæ nullo modo diuiſionem recipiūt etiam in materia exiſtentes. Vnde animæ humanæ aliter terminant ordinem materiæ ad dimenſiones, q̃ formæ, quæ de materia educuntur. Cum enim accidentia inſeparabilia oriantur à principiis rei: in ipſa re conſtituta in actu erunt accidentia, vt in ſubiecto. Si autem forma rei ſit educta de materia ipſa, quam ſequuntur dimenſiones, ipſa forma erit (non tamen ſemper, ſed vt in pluribus) dimenſionata, & diuiſibilis per accidens, ſicut eſt in lapide, & in ligno, in quibus dimenſiones redeunt ſemper ſuper formam ipſarum rerum. Si vero forma non ſit educta de materia, non redeunt dimenſiones ſuper formam. & ideo anima hominis omnino indiuiſibilis eſt. Patet ergo, ꝙ anima hominis non terminat ordinem materiæ ad formam in acquirendo dimenſiones actu, niſi altero modo tantū ſcilicet conſtituendo eas in actu: & hoc eſt in hoc homine, in quo ſunt vt accidentia in ſubiecto. Ordo vero materiæ in acquirendo dimenſiones non redeuntes ſuper formam ſolum terminantur per formā, quæ de ea educitur. Nec propter hoc minus poteſt anima

E humana, quàm alia forma, quia hoc accidit illi formæ, inquantum educta eſt de materia, quod non eſt de ratione formæ, vt forma eſt: aliter omnis forma educeretur de materia, quod eſt falſum. quicquid enim poteſt forma imperfectior, vt forma eſt, poteſt anima humana & amplius. Quia ergo dimenſionalitas formæ potentiam ſonat, & non actum, poſsibile eſt ponere ordinem materiæ ad talem formam terminari in potentia: & dimenſiones in potentia ſequi ordinem materię ad ipſam formam. Et quia dimenſio dicit formam ꝓpinquam actui, ſiue ipſi eſſe, quod per dimenſionem acquiritur, ideo dimenſiones ſequuntur materiam in ordine ad formam, quæ eſt in maxima propinquitate ad actum qui eſt eſſe. Nec propter hoc erunt diuerſæ eſſentiæ dimenſionum in eadem re, quia vnum & idē poteſt ſimul eſſe in actu in vno ordine, & in potentia

F in alio ordine.

Caput Septimum. Quomodo dimenſiones poſſunt dici interminatæ: & quomodo eædem manent in generato, & corrupto.

EX his ergo facile eſt ſcire, quomodo dimenſiones poſſunt dici interminatæ. Sicut enim eſſentię rerum terminantur per ſua eſſe, quæ ſunt in rebus maxime formalia, ante vero q̃ eſſentiæ dicantur non conſyderantur in actu, nec terminatæ: ſic dimenſiones prędictæ ſunt interminate, antequam dicantur eſſe in actu. Et licet actu ſint in homine, vt in ſubiecto in quo habēt rationem menſurandi, quod eſt eis proprium: cum eſſe actu habent, tamen habent eſſe in potentia. & non ſunt actu in illo, ad qnod dependent ſe-

G cundum originem in ſubiecto, & vt redeuntes ſuper formas vtroq; modo, antequam ipſum actu fuerit, nec menſurant illud, quia nihil habet propriam menſurā; quod nondum habet proprium eſſe. Cum antem corrumpitur homo, ſuccedit forma dans nouum eſſe, & hoc erat forma in ordine, ad quam dimenſiones ipſo ſequebantur, vt ad materiam, vel formam redeuntes. Vnde eædem dimenſiones ſunt in viuo, & in mortuo per eſſentiam, quia idem ordo manet in materia, & ad eandem formam, ſed ſecundum eſſe actu non manent, niſi in quadam æqualitate. Et idem eſt de aliis accidentibus, quæ ſequuntur mixtionem elementorum, vt album & nigrum, quæ non remanent in mortuo, qno ad ipſum eſſe actu, niſi eórū ſimilitudo quædam. Eſſentiæ vero huiuſmodi accidentiū non aliter auferuntur, niſi deſtructa origine ipſa, cui immo-

H biliter inhærent, & contrahuntur ad eſſe actu cum materia quam ſequuntur in ordine prædicto ad formam. vnde homo eſt homo. & ideo hæc accidentia non migrant derelinquendo ſuum ſubiectum: quia quod à ſubiecto acceperunt in ſubiecti corruptione corrumpitur. Et ideo reſpectu eſſe actu poſterioris ſubiecti, à quo etiam ordinem ſeu originem habent, indeterminatæ erant dimenſiones in vno, terminantur autem, cū acquirunt eſſe actu talis ſubiecti, ad quod pendent ſm radicem. vnde ſunt propria eius menſura etiā homine mortuo. Ex dictis ergo manifeſtum eſt neceſſe eſſe ponere eſſentiam alicuius formæ in homine ſine eſſe. per cuius naturam dictæ dimenſiones manēt prædicto modo, de quo in ſequētibus agetur. Manifeſtum eſt etiam ſubiecto eodem manente, dimenſiones eaſdem manere, & ipſo corrupto redigi in materiam eandem.

dem, de qua iterum eædẽ numero educi non poſſunt per naturam. Vnde ſi per naturam eædẽ ſpecie eductę eſſent, non forent aptæ trahi ad eſſe actu eiuſdem animæ. ſi tamen per miraculum educũtur eadem numero, natæ erunt ad eundem actum animæ recipi. Ex quo patet, ꝙ idem homo numero reſurget: & non alius, cũ omnia ſua principia redeant adinuicem eadẽ numero. Anima enim humana ſimpliciter eadem numero manet poſt mortem cum plenitudine virtutnm ſuarum ad perficiendũ materiam in omni gradu eodem, quo prius eam perficit. Etiam materia manet eadem numero, cum ipſa ſit incorruptibilis. Eaſdem etiam dimenſiones, neceſſe eſt manere in materia, licet non niſi in potentia. Aliter agens phyſicum eaſdem numero produceret, quod falſum eſt. Manent ergo in potentia materiæ eædem numero reſpectu agentis diuini: quia aliter non foret idem numero indiuiduum: cum dimenſiones agant ad indiuiduationem, vt ſupra dictum eſt. Et ideo ex eadem materia, eiſdem dimenſionibus, cum anima eadem reſurget idem homo, numero, & non alius.

Caput Octauum. Quomodo in hominis ſunt plures formæ ſecundum eſſentiam, ſed una tantum ſecundum eſſe.

NVnc reſtat oſtẽdere, quomodo poſsibile ſit eſſentiam alicuius formę ponere in homine, ſic ꝙ ad eam non ſequatur aliquod eſſe ſubſtãtiale. Hoc enim ſuppoſuimus ſuperius. Ad huius ergo euidentiã conſyderandum eſt, ꝙ proprium eſt ſubſtantiæ eſſe ſimpliciter. vnde generatio quæ terminatur ad formã, ſiue eſſe ſubſtantiæ, eſt generatio ſimpliciter: propriũ vero per accidens, eſt eſſe ſecundum quid: ſicut generatio rei, quæ terminatur ad eſſe rei ſub forma accidentali eſt generatio ſecundum quid. Eſſe autem ſimpliciter, eſt eſſe abſolutum, non dependens ab eſſe alterius, ſicut ei inhærens: licet omnia dependeant à Deo, ſicut à cauſa prima. Sic autem aliquid continet perfectam rationem eſſendi, ſecundum ꝙ perfecta ratio eſſendi reperitur in eo, vt in ſubſtantia, vt dicitur. 6. Meta. Ad iſtud ergo eſſe abſolutum participandum accedũt partes ſubſtantiæ, per quod trahuntur ad genus ſui totius. Eſſe vero accidentis dependens eſt per modum inhærentis. Vnde accidentia non trahuntur in genus illius, cui inhęrent. Ex quo patet differentia inter eſſe partis alicuius totius, & eſſe accidentis. Eſſe autem alicuius totius abſolutum aliquando eſt propriũ effectus Dei. ſ. quando tota res ſecundum omnia principia ſua deducitur ex nihilo ad eſſe perfectum: ſicut fuit in prima ꝓductione rerum, in qua cauſalitas Dei extendebatur vſq; ad ipſam materiam. quandoque vero eſſe eſt effectus creaturæ. ſ. quando agens phyſicum agit ex ſuppoſitione ſubiecti non producens totum illud, quod pertinet ad eſſe rei, ſed formam tantum, trãſmutando materiam ad talem, vel talem formam: ad materiam enim actio creaturæ non ſe extendit, vt ſupra dictum eſt, In hoc enim conuenit agens diuinum cum agente phyſico, quia vtruunque ad eſſe abſolutum terminat actionem ſuam, quod eſt vltimum tranſmutationis, ſiue ſimplicis emanationis: licet in ſimplici manatione non ſit prius & poſterius, niſi ſecũdum intellectum tãtum. Cum ergo tale eſſe abſolutũ ſit terminus vtriuſq; actionis, vt dictum eſt. Materia autem non eſt eſſe vt

A ſubiecti, quod eſt eſſe abſolutum: nec etiam formæ materialis cum ipſa non ſit habens eſſe, licet ſit quo aliquid eſt, ſicut materia eſt, in quo aliquid eſt, & neutra actio terminatur ad materiam, vel formam materialẽ, ſed ad eſſe compoſiti, cuius eſt per ſe, & abſolute ſubliſtere. De intellectu enim eius eſt habere eſſe, quod nõ eſt de ratione & intellectu eſſentiæ. In tali enim compoſito neceſſario eſt compoſitio duplex, ſuppoſiti. ſ. & eſſentiæ, quæ in re materiali differunt neceſſario, cum indiuiduum in materialibus multa addat ſupra naturã ſpeciei, quæ eſſentiam tantum complectitur. & ideo alia eſt compoſitio totius rei, & ſui eſſe. In rebus vero immaterialibus, creatis tamen, altera compoſitio inuenitur, rei ſcilicet & eſſe. In ipſis ergo non eſt eſſentia habens eſſe per aliquid, quod realiter à ſe differat. cum idem ſit eſſentia, & res quæ ſignificatur, vt habens eſſe.

B Ideo eſſentia in eis eſt, non tanquam principium tantum, quo aliquid dicitur eſſe, ſed ſicut habens eſſe abſolutum non inhærens. In ſubſtantiis vero compoſitis, & materialibus, in quibus eſſentia realiter differt à ſuppoſito, eſſentia non habet eſſe, niſi per ſuppoſitum, cuius eſt eſſe ſimpliciter, & abſolutum. vnde eſſentia in eis non eſt, vt habens eſſe, ſed vt reductum ad eſſe per ſuppoſitum aliquod, & indiuiduum, cuius eſt babere eſſe abſolutum, ad quod terminatur actio producentis: Cum ergo forma materialis ſit, ad quam non ſequitur aliquod ſuppoſitum, vel indiuidnum, cuius eſt habere eſſe abſolutum, ad quod terminetur actio producentis, vt dictum eſt. poſsibile erit ponere formam aliquam ſubſtantialem ſine eſſe, ſicut poſsibile eſt ponere id, quod eſt principium ſine relatione principii, & ſine principiato. In immaterialibus vero non eſt hoc

C inuenire. cum in eis non ſit eſſentia, quæ nõn ſit ſuppoſitum. vnde poſita eſſentia in eis neceſſario ponitur eſſe, quod eſt ſuppoſitum. Ad conſtitutionem autem ſuppoſiti materialis, ſiue indiuidui quantitas terminata requiritur: quæ vbicunq; fuerit, tale indiuiduũ neceſſario erit ſuppoſitũ, cuius eſt habere eſſe cõpletũ & terminatã quantitatẽ. Vnde formæ elementares nõ poſſunt in eſſentiis ſuis ſimul eſſe in vna re, vt patet libro de gñatione, & corruptione, In mixtis aũt rebus, In quibus forma non educitur de materia quantitatis, non ſequitur materia in ordine ad talem formam: licet eſſe actu per eã in re habeat, vt dictũ eſt, cũ quantitas ſemper reſpondeat illi principio, vel redeat in principium, à quo originẽ ſumpſit. Anima aũt hominis nõ eſt quanta, nec per ſe, nec per accidens, vt dictum eſt. vñ non repugnat in tali re ponere eſſentiam formæ, à qua

D depẽdeat quantitas ſm originem, ſiue cum eſſe, quod ſe babeat ad illam formam, vt principiũ ad principiatũ. Vnde tali eſſentiæ formæ, ratio actus non conuenit, ſicut nec materiæ, cum eſſe ſit actus cõmunis & primus, non ſolum materiarum, ſed etiam formarum. Vnde ſine eſſe forma non dicitur actus. Solũ .n. naturę ſubſtantialis eſſe in ſubſtantiis, impedit duas formas ſubſtantiales ſimul eſſe in eadem materia, quia eſſe ſubſtantiæ eſt eſſe ſimpliciter. Vnde quod aduenit tali eſſe eſt accidens neceſſario. Eſſe etiam ſubſtantiæ habet ſe, ſicut vnitas rei, quia vnum & ens conuertunt. Vnde vna res non põt habere duo eſſe ſubſtãtialia, niſi amittat vnitatem ſuam. Vnde in re compoſita ex ſubſtãtia, & accidente non eſt vnitas, niſi ſecundum quid. Nihil ergo contradictionis ſuſtinebimus, ſi poſuerimus in re aliquas formas, ad quas tamen non ſequatur eſſe ſim-

pliciter. Solum enim per naturã ipſius eſſe ſimpliciter quod in ſubſtantia reperitur ſimpliciter, impeditur pluralitas formarum ſubſtantialium eiuſdem rei. Vnde certum eſt, & à Philoſophis oſtenſum, ꝙ impoſsibile eſt plura eſſe ſubſtantialia in vna re ponere, ſed ſolũ forma, ad quam eſſe ſequitur in re ipſa ponitur. aliæ vero ei non connumerantur. Quomodo autem hoc intelligi poſsit diligenter conſyderandum eſt in rerum progreſſu. Sciendum eſt igitur, ꝙ materia eſt in potentia ad omnes formas, quæ de ea educi poſſunt. Vnde quanto ad plures earum ſimul accedit, tanto plus perficitur eius potentia. & ideo in elementis materia eſt minime perfecta, quia ſolum vnica forma vnius elementi perficitur ſimul. & ſi quandoq; virtus formæ alterius elementi ſibi adſit, hoc non eſt per modum manentis, ſed per modum alterantis, ſicut patet quando calor ignis agit in aerem ad inductionem formæ ignis. In corporibus vero mixtis magis perfecta eſt materia. Ibi enim cum vna forma mixti, quæ dat eſſe ſunt omnes formæ elementorum, virtute tamen, & non in eſſentia, quia quælibet illarum requirit debitam quantitatem, & terminatam, vt dictum eſt. Vnde cum vnum ſit ſuppoſitum mixti, & eſſe vnum, vna eſt forma eius. ſuppoſita autem mixta quędã ſunt animata, et pręcipue homo, cuius forma non producitur ex materia diſpoſita per qualitatem mixti. vnde conueniens eſt vt in animatis ſint eſſentiæ aliquarum formarum ſine eſſe. Hoc enim eſt propinquiſsimum, in quo animata poſſunt tranſcendere ſimpliciter mixta .ſ. perficiendo ſuam materiam in acquiſitione plurium formarum ſimul, ſicut videmus ꝙ alio modo fit ſimplex ex miſtis & alio modo ex materia prima, in qua nihil eſt de actu formæ educendæ, antequam fiat, ſicut in ære non eſt aliquid de forma phialæ, antequam phiala fiat, & in ligno ſimiliter nihil eſt de lecto antequàm fiat. Sic enim ſe habet materia prima ad ea, quæ ex ea fiunt, ſicut ſe habet argentum ad ſtatuam, & lignum ad lectum, vt dicitur Primo Phyſicorum. in mixto verò manent formæ miſcibilium ſecundum virtutem, ſecundum Philoſophum. Virtus autem ad actum pertinet. & ideo in mixto eſt vnde agatur ad generationem alterius miſcibilium, ſecundum quod virtus vnius miſcibilium vincit proportionem, in qua ſaluatur forma mixti. vnde corrupto mixto generatur corpus ſimplex. In hac nãque tranſmutatione fit ſpoliatio omnium, quæ erãt ipſius mixti, nec aliquid manet, niſi materia prima tantum. ſed in generatione ipſius mixti non fit ſpoliatio ſimplicium, vſque ad materiam primam: aliter virtutes ſimplicium non manerent in mixto: nunc autem manent. vnde non eſt corruptio ſimpliciter, per quam fit generatio compoſiti: cum elementa non corrumpantur penitus, ſicut dicitur Primo Meteororum: quia eorum eſt mixtio, quorum eſt ſeparatio. non enim miſcentur, niſi ea quæ apta ſunt per ſe exiſtere. Idem enim eſt de materia diſpoſita per aliquam alterationem factam circa ipſam, & de mixto. tunc enim virtus formę inducenda eſt in ea petentia. Vnde potentia ſua non eſt iam adeo remota ab actu formæ, ſicut ante alterationem. Ante nãque alterationem ipſa materia erit in potentia remota ab actu. Inchoata vero alteratione incipit potentia appropinquare actui, ſicut vincente altero miſcibilium appropinquatur ad actum ſimplicis elementi. Cum vero alteratio magis, ac magis intenditur plus, & plus ad actum acceditur. vnde

E completa alteratione materia eſt in actu cõſtituta. Alia igitur eſt potentia materiæ nudæ, & nondum alteratę, à potentia mixti, in qua eſt virtus alteratiua. Vnde hæc eſt propinquior actui, quàm illa, & perfectior, quia magis procedit ad ſuum actum. Si igitur foret in mixto forma elementi ſimplicis, quod eſt impoſsibile, ſicut ſupra oſtenſum: ſtatim vnico virtutis ſuæ actu foret per ſe exiſtens. Eſſe enim eſt propinquiſsimum eſſentiæ formæ, licet abinuicem differant in materialibus. Ideo licet propinquior ſit potẽtia materiæ, in qua ſunt miſcibilia in mixto actui ſuo, quàm potentia materiæ nudæ, in qua nihil de actu eſt: alteratione tamen indiget, ad hoc, ꝙ hæc potentia actui ſuo coniungatur. Vnde miſcibilia in mixto tunc ſunt in potentia, maxime appropinquata actui, quando mixtum eſt in optima ſui proportione. Sed tunc maxime elongata ſunt

F ab actu ſuo in tali genere, non tamen tantum diſtant, ſicut potentia materiæ nudæ. Potentia autem, in qua ſunt partes organicæ ad eſſe per ſe eſt in maiori propinquitate ad eſſe ſeorſum, quàm ſit potentia ipſius mixti: quia ſicut dicitur Septimo Meta. partes animatorum ſunt in potentia propinqua actui corũ proprio per ſeparationem à toto: quod verum eſt de toto etiam in imperfectiſsimo gradu ſuo manente. Vnde quandoq; virtus alteratiua, quæ in rebus inuenitur animatis inquantum mixtæ ſunt ex quatuor primis corporibus minime agit, ſcilicet quando elemẽta maxime ducta ſunt ad medium, vt eſt in homine, in quo inter omnia mixta maxima eſt elõgatio à contrarietate, adhuc tamen partes animatorum ſunt in potentia maxime proqinqua actui, alteratione tamen maxime diſtante à ſuo termino. Ex quo concluditur, ꝙ hæc

G propinquitas non eſt per diſpoſitionem materiæ, per alterationem aliquam, cuius terminus ſit inductio nouæ formæ per eſſentiam. Eſſentia vero formæ nouiter induci non poteſt, niſi recedente alteratione, cuius terminus eſt productio formæ de nouo. Conſtat tamen ꝙ in parte à toto ſeparata ſit forma ſubſtantialis. Vnde cum impoſsibile ſit duo eſſe ſubſtantialia in eadem reponęre, vt ſupra dictum eſt: nec per aliquam alterationem præcedentem pars eſt in potentia in ſuo toto maxime propinqua actui, nec forma de nouo inducitur, niſi per alterationem. Vnde nec cœlum quod eſt agens vniuerſale reſpectu iſtorum inferiorum, nec aliquod particularium agentium aget, niſi alteret. & ideo cœlum eſt primum alterans, ſecundum Philoſophum. Neceſſario ergo ſequi videtur aliquam formã in parte rei ſine eſſe ponere: & ideo partem eſſe in po-

H tentia maxime propinqua actui. Eſſe enim eſt maxime propinquum formę, vt dictum eſt, quia non requiritur ad hoc, quòd eſſe ſubſtantiæ propriam ſequatur formam, niſi quòd res per ſe ponatur, quod vnica actione fieri poteſt.

Caput Nonum. Quomodo impoſsibile eſt duo eſſe ſubſtantialia ſimpliciter eſſe in eodem compoſito materiali.

EX dictis ergo manifeſtum eſt triplicẽ eſſe potẽtiæ differentiam, in qua aliquid dicitur eſſe, ſ. potẽtia materiæ, in qua nihil eſt de illo, quod de potẽtia educi. Secũda eſt potentia mixti, vel materiæ, quę eſt in alteratione, in qua licet nõ ſit eſſentia formæ inducẽdæ, eſt tñ virtus. Tertia eſt potentia totius, per quam

parte

partes ſunt in toto, quæ eſt maxime actui proprio pro-
pinqua ſm Philoſophū. Vnde in eis nihil eſt, ſicut agēs
ad proprium actum. Sicut eſt, qn̄ harmonia eſt perfe-
cta, neceſſario erunt eſſentię formarum prope ſua eſſe.
Hoc autem facilius ſcietur, ſi gradus, & ordo rerum
naturalium diligenter diſcutiatur. Sciendum igitur,
ꝙ communiſſimus vnitatis modus reperitur in rebus
materialibus, quæ eſt vnitas continuitatis. In omni-
bus enim rebus materialibus hæc vnitas reperitur. Pri
mum nanque accidens quod ſequitur materiam eſt
quantitas. Super hanc vnitatē reperiť in diuerſis rebus
vnitas ſuæ propriæ formæ: in quibuſdam quidem ma
gis, in quibuſdam vero minus perfectę, vt habetur
Quarto Meta. Vnitas continuitatis in re reperta, maxi-
me potentialis inuenitur, quia omne continuum eſt
vnum actu, & multiplex in potentia, ſicut partes lineæ
non ſunt aliqua duo actu, ſed vnum. ipſa vero linea eſt
duo in potentia, & facta diuiſione fit duo actu. Sola. n.
diuiſio continui facit eſſe actu. Vnde in diuiſione li-
neæ non inducitur aliquid noui in ipſis diuiſis, ſed ea-
dē eſſentia lineæ, quæ prius erat actu vna, & multiplex
in potentia, per diuiſionem facta eſt multa in actu. Eſt
tn̄ hic ſimilitudo cuiuſdam corruptionis: quia actus
prior qui erat totius, ablatus eſt. & potentia ducta eſt
ad actum poſteriorem per diuiſionem ſolam. Conſimi
le penitus reperitur in lapide, & in igne, & in omnibus
corruptibilibus, & generabilibus inanimatis. Forma
enim totius in eis, per quam habent quandam vnita-
tem ſuæ naturæ ſuper vnitatem quantitatis ſecundum
totam rationem formę, eſt in qualibet parte talium re-
rum. Vnde facta diuiſione manet eſſentia eiuſdem for
mæ in partibus abinuicē diuerſis. qualibet. n. pars ignis
eſt ignis, & qualibet pars lapidis eſt lapis. Eſt tamen in
iſtis diuiſionibus quædam ſimilitudo corruptionis, &
generationis, non ꝙ nouæ formæ per diuiſionem tanū
inducantur: ſed quia eſſe, ſiue actus prior aufertur per
diuiſionem ipſam, & potentia ducitur ad actum pro-
prium. Super hæc autem ſunt animata imperfecta vt
plantæ, & quædam animalia imperfecta, vt ſunt ani-
malia anuloſa. & in ipſis idem inuenitur: quia cū auel-
litur ramus ab arbore non aduenit noua eſſentia vege
tabilis, ſed eadem eſſentia vegetabilis, quæ vna erat in
arbore tota, etiam actu vno ſimul erat multiplex in po-
tentia, & per diuiſionem nouum eſſe perdit, & actus
alius & alius ſecutus eſt. Similiter eſt in animalib' anu
loſis. vna anima in actu, & vnum eſſe, ſed multiplex
in potentia accidentali. Vnde facta diuiſione remoto
actu priori, & vnitate actus, ſunt multa in actu. Et ſic
facile eſt videre, quomodo eſſentia alicuius formæ
eſt in potentia accidentali ad eſſe, quod tamen nondū
habet. Et hoc totum contingit propter imperfectionē
alium formarum: quia cū ſint ſub vno actu ſimul ſunt
ſub potentia ſimplici reſpectu eſſe diuerſorū, quę ac-
quirunť eis ſine aliqua corruptione ī ſuis eſſentiis, ſed
ſola diuiſione. In animalibus vero perfectis, præci-
pue in homine: forma, quæ eſt vna in actu non eſt
multiplex in potentia, vt per diuiſionem conſtitua-
tur eadem eſſentia formæ ſub diuerſis eſſe, & ſub di-
uerſis actibus, cum anima hominis non diuidatur, nec
per ſe, nec per accidens, vt dictum eſt. Vnde cum in
homine ſit vnitas cuiuſdam continuitatis, quæ mani-
feſtior eſt in carne ſua & oſſibus, quàm in aliis mem-
bris, quæ ſibi coniunguntur per naturam ipſam con-
tinuitatis, neceſſario erit alia eſſentia formę in eo, quę
A per ſolam diuiſionē à toto habeat eſſe actu. hoc enim
in omnibus continuis inuenitur. Hæc. n. eſt forma, re-
ſpectu cuius quantitas ſequitur materiam ſuper ipſam
formam rediens, vt ſupra dictum eſt. Semper nāque
forma, à qua quantitas ſm originem pendet, eſt diuiſi-
bilis per accidens. Et hoc ſatis manifeſtum eſt, quia cū
partes hominis ſint in eadem propinquitate ad per ſe
eſſe ſicut partes aliarum rerum perfectarum, ſicut di-
ctum eſt, ideo nulla noua eſſe eſſentiæ formæ introdu-
cuntur per diuiſionem, ſed eſſe nouum acquiritur. for-
ma vero hominis diuidi non poteſt, vt in ea acquiran-
tur multa noua & diuerſa eſſe. ideo neceſſario erit in eo
alia eſſentia formæ ſuæ ab eſſentia formæ, quæ per di-
uiſionem ſolam eſſe acquirit. Sed in hoc eſt differentia
inter animalia perfecta & imperfecta, quia in imperfe-
ctis non erat illa eſſentia ſine eſſe ſimpliciter, licet eſſet
B ſine eſſe acquiſito per diuiſionem. In perfectis vero
erat ſine eſſe ſimpliciter ſibi debito, quia duo eſſe ſub-
ſtantialia, impoſsibile eſt ſimul ponere in vna re, vt di-
ctū eſt. Eſt etiam alia differentia à parte diuiſionis ip-
ſius, quia cū diuidi non poſsit, niſi quod eſt actu quan-
tum: quantitas autem in homine non eſt actu per for-
mam, reſpectu cuius ſequatur materiam, vt rediens ſu
per formam, per ſolam animam, à qua eſt totus actus,
qui eſt in homine, in igne vero & lapide quantitas eſt
actu per formam, quam ipſa quantitas ſequitur in ma
teria, inde eſt ꝙ diuiſio in homine eſt in quātitate actu
per animam. Sed quod efficitur per diuiſionem in eſſe
acquiſito non eſt aliquid de eſſentia animæ ſecundum
aliquid eſſe, ſed eſt aliquid de eſſentia formæ origina-
lis ipſius quantitatis, cui datur eſſe actu per diuiſionē.
In rebus vero imperfectis diuiſio eſt in quanto actu,
C & hoc per formam ad quam ſequitur ipſa quantitas,
cui per diuiſionem aufertur vnum eſſe actu prius ha-
bitum: & acquiruntur duo, vel plura, ſub quibus eſſen
tia ipſa diuiditur, quæ prius erat vna, ſecundum quam
erat vnum eſſe in re ante diuiſionem. Licet autem eſ-
ſet vnum eſſe ante diuiſionem in rebus, nihilominus
illa eadem eſſentia formæ erat in potentia actuali ad
multa eſſe ſimul cum vno eſſe actu, quod habebat:
& eius ſubiectum erat materia vna, & eadem nume-
ro. Et tamen conſtat quòd alium reſpectum habet
materia ad eſſe actu primum: & alios reſpectus ad alia
eſſe actu per diuiſionem acquiſita, quibus tamen re-
ſpectibus materiæ reſpondebat eadem eſſentia formę
ante ipſa eſſe actu. Licet enim potentia materiæ non
differat ab eius eſſentia, ſecundum quòd potentia dicit
principium receptiuum: differt tamen ſm ꝙ dicit rela-
D tione materiæ ad formam. & iſto modo poſſunt eſſe in
materia multi reſpectus, eſſentia tamen eius manente
vna. Sicut ergo materia per vnum reſpectum tantum
habet vnum eſſe, cum aliis tamen reſpectibus multa
habet, eſſentia etiam formæ ſine eſſe per diuiſionem
acquiſito reſpondente: ita ſub forma perfecta cuiuſ-
modi eſt anima humana reperitur in materia hominis
vnum eſſe tantum, licet in eadem materia ſint eſſentiæ
aliarum formarum ſine eſſe, quod tamen eis ſola diui-
ſione acquiritur. Huius exemplū eſt reperire in linea,
& puncto. Protracta enim vna linea punctus, qui eam
terminat eſſe habet, ſecundum quòd illam lineam ter-
minat. in ipſo autem puncto ſunt multi, & diuerſi re-
ſpectus, ſecundum ꝙ poteſt eſſe terminus multarum
linearum, ſed per vnum reſpectum impoſsibile eſt, ni-
ſi vnam lineam recipi in puncto. Vnde per alias lineas,

quæ in eo recipiuntur ſimul cũ linea prima protracta, non acquiritur puncto aliquod eſſe in earum terminatione: nec illis non protractis minus haberet punctus eſſe in terminatione primæ lineæ: per quem modum de materia & eius reſpectibus imaginari poſſumus, cùm ipſa in ſui natura indiuiſibilis, & ſine partibus ſit oĩno vt punctus: licet in multis ſint diſſimilia. Secundum ergo vnum reſpectum eius eſſe, quaſi per vnam lineam, impoſſibile eſt ſibi ineſſe niſi vnam formam, quæ det ſibi eſſe. vnde cùm prædictæ ſubſtãtiæ accipiantur, quaſi in vno reſpectu: veluti cùm ex vna parte linea accipitur in puncto, impoſſibile eſt vt prædicta contenta in linea prædicamentali ſubſtantiæ per diuerſas formas prædicentur de Socrate, ſed per vnam & eãdem. Secundum alios vero reſpectus, quos habet de prope ad eſſe per ſe, ſine tamen eſſe, poterit eſſentias formarum recipere. Mirabilis.n.eſt potentia materiæ, nec ſciri poteſt, niſi cognoſcendo ea, quæ in ea eſſe habent, ſ. conferendo de formis, quæ in ea eſſe habent: vt patet Primo Phyſicorum.

S. THOMAE AQVINATIS ORDINIS PRAEDICATORVM, DE NATVRA LOCI TRACTATVS.

Summa Tractatus.

De loci Natura ac Quiditate, quidq; naturalium corporum locus ſit: Quomodo item & quibus locus conueniat, tum ex propria, tum ex aliorum ſententiis inquiritur.

Caput Primum, Locum non eſſe formam, nec materiam, nec ſpatium, ſed immobile primũ continentis: Quiſq; proprius ſit locus naturalium corporum, tam mixtorum, q̃ ſimplicium.

Quæritur locus propter motum, qui in loco.

AD ſciendum naturam loci conſyderare oportet, ꝙ non quæreretur locus, niſi eſſet aliquis motus ſm locum. Sic enim ex tranſmutatione diuerſarum formarũ circa materiam, ſcimus materiã eſſe aliud ab omnibus formis. Sic ex trãſmutatione diuerſorum corporum, circa eundem locum ſcimus locum aliquid eſſe tanquã receptaculum corporum aliud ab omnibus corporibus. Locus aũt naturalis non nominat ſolum aliquid continens, ſed continens, & conſeruans, & formans locata: propter quod vnumquodq; corpus naturaliter mouetur ad locum ſuum, tanq̃ ad cõſeruatiuum eſſe ſui. Locus vero ſm id, quod eſt, nec materia eſt, nec forma locati: quia materia & forma nõ ſeparantur à re, locus autem ſeparabilis eſt à locato. Nec etiam eſt ſpatium dimenſionatum infra terminos corporis continentis exiſtens: quia nihil eſt infra terminos corporis continentis circũſcripta magnitudine corporis contenti. Cuius ratio eſt: quia, ſi circũſcripta magnitudine corporis contenti eſſet aliquod ſpatium infra terminos corporis continentis, tale eſſet dimenſionatum longitudine, latitudine, & profunditate: di-

E menſiones autem ſunt accidentia, cum ſint quãtitates: ergo non poſſunt eſſe in ſubiecto, niſi in corpore. ſi ergo eſſet aliquod ſpatium infra terminos corporis continentis præter magnitudinem corporis contenti, ſequitur ꝙ eſſet aliquod accidens ſine ſubiecto: quod eſt impoſſibile. locus ergo neq; eſt materia, neq; forma, neq; ſpatium infra terminos corporis continẽtis contentum. Quòd nõ ſit ſpatium probatur aliter, ſic: quia, ſi locus eſſet ſpatium infra terminos corporis cõtinentis, ſequitur ꝙ infinita loca eſſent ſimul, ſicut deducit Philoſophus: quia, cùm aer & aqua, & quodlibet corpus, & quælibet partes corporis habeant proprias dimenſiones, & proprias diſtantias, idem faciunt omnes partes in toto, quod tota aqua in vaſe. quia ſm poſitionem eorum, qui tenent ſententiam de ſpatio, ꝙ ſit locus: cũ aqua eſt in vaſe præter dimenſiones aquæ, ſunt *4. Phy. te. cõ. 66.*
F ibi aliæ dimenſiones ſpatij penetrantes dimenſiones aquæ. Conſtat autem ꝙ eodem modo pars continetur in toto, ſicut aqua in vaſe: niſi ꝙ locatum eſt diuiſum à loco, pars autem non eſt actu diuiſa à toto. ſi ergo diuidatur pars à toto, pręter dimenſiones partis eſſent ibi aliæ dimenſiones totius penetrantes dimenſiones partium. manifeſtum eſt autem ꝙ diuiſio non facit de nouo eſſe ibi dimenſiões, ſed præexiſtentes diuidit. ſicut autem poſt diuiſionem ſunt ibi aliæ dimẽſiones totius penetrantes dimenſiones partium, ſic erunt ante diuiſionem. quot ergo partes conuenit accipere in aliquo toto, quarum vna continet aliam, tot erunt dimenſiones ſeinuicem penetrantes: ſed in aliquo toto cõtinuo eſt accipere infinitas partes, quarum vna continet aliã, eò ꝙ quodlibet totum continuum diuiſibile eſt in infinitum: ergo in aliquo toto continuo erunt infinitæ
G dimenſiones ſeinuicem penetrantes. ſi ergo dimenſiones ſunt locus, ſequitur ꝙ infinita loca ſunt ſimul: qđ eſt impoſſibile. Ex quo ergo locus non eſt materia, nec forma, nec ſpatium, ſequitur ꝙ ſit quartum, ſ. terminus corporis cõtinentis. locus aũt non ſolum eſt terminus corporis continentis, ſed etiam eſt immobilis. & hanc immobilitatem quidam intelligũt eſſe reſpectu locati. locus.n. licet moueatur motu continentis, quia eius vltimum eſt, non tñ mouetur motu locati. Illud eſt inſufficienter dictum, nec eſt ſm mentem Philoſophi: qui vult ꝙ ſicut vas eſt locus mobilis, ita locus eſt vas immobile. Maiorem ergo immobilitatem oportet dare loco naturali, q̃ vaſi. cùm ergo vas ſit immobile motũ eius, quod eſt in vaſe: & locus ſit magis ĩmobilis q̃ vas, ſequitur ꝙ locus non ſit immobilis motu contenti, ſed etiam continentis. Et cõfirmatur ꝙ circa aliquod con-
H tentum manens immobile, puta circa domum, vel arborem, contingit mutationem fieri continentis, puta aeris. ſi ergo locus moueretur motu continentis, ſequitur ꝙ idem manens immobile fieret in diuerſis locis, quod eſt impoſſe. Locus ergo non ſolum eſt immobilis motu locati, ſed etiam motu continentis. Propter qđ dicit Philoſophus, ꝙ, ſi nauis ſit in aqua fluuij, quæ mouetur, magis vtitur ea tanq̃ vaſe, q̃ ſicut loco continente: de natura enim loci eſt ꝙ ſit immobilis. vnde totus fluuius, qui ſm ſe totum eſt immobilis, magis debet dici locus nauis, q̃ hæc aqua, quæ fluit, & mouetur. Totus.n. fluuius non eſt locus proprius nauis, ſed cõmunis: & ideo locum proprium nauis in fluuio oportet accipere per comparationem ad totum fluuium, qui eſt immobilis. Eſt ergo accipere locum proprium in fluuio, non ſm hanc aquam, quæ fluit & mouetur,

Immobilitatẽ loci, quam intelligere oporteat, & cuius nam reſpectu. nam immobilem cõſendam eſt ipſum eſſe, nedum ex contento, ſed ex ratione continentis.

ſed

ſed ſecundum ordinem & ſitū, quem habet ad totum fluuium: qui quidē ordo & ſitus manet in aqua ſuccedente, qui erat in aqua recedēte reſpectu totius fluuij. Quamuis.n.aqua materialiter fluat, tamen, quia manet idem ordo & ſitus reſpectu totius fluuij, manet & idem locus. Et ſm hunc modum debemus intelligere, ꝙ extremitates corporum naturalium ſint locus.ſ. per comparationem, & ordinem, & ſitum, quem habent ad totum corpus ipſius cœli, quod eſt primum continens & conſeruans, & locans. Quamuis.n.moueatur ſuperficies aeris, vel aquæ, ſm ꝙ eſt vltimum huius corporis, vel illius, ſuccedit tamen aliud corpus, quod eũdem ſitum, & ordinem ſm naturam habet ad primum ordinans, ſiue locans, quod eſt cœlum: propter quod manet idem locus numero. Vnde ceſſat obiectio quã faciunt aliqui ſic. Locus eſt vltimum continentis. ſed continens mouetur: ergo locus mouetur. hæc.n.ratio bene procederet, ſi vltimum continentis, ſm ꝙ hoc continens eſt, eſſet locus. Hoc autem non eſt verum: quia nihil habet rationem loci, vel locantis, niſi per comparationem ad primum locans. Quòd, autem diuerſitas ſuperficierum non impediat vnitatem loci, patet: quia vni locato ſm numerum correſpōdet vnus locus ſm numerum ſimul & ſemel. ſed baculus vnus dimidius exiſtens in aqua, & dimidius in aere eſt aliqđ vnum locatum ſm numerum, ergo eſt in aliquo vno loco ſm numerū, ſed eſt in diuerſis ſuperficiebus aeris & aquæ: ergo diuerſitas ſuperficierum non impedit vnitatem loci. Vnitas ergo loci accipienda eſt ſm ordinem & ſitum ad primum locans. Et cauſa oīum iſtorum eſt. quia ſicut dictum eſt prius, locus non ſolum eſt continens, ſed eſt continens, & conſeruans: nihil autem habet rationem conſeruantis alium, niſi per virtutem & influentiam corporis cœleſtis: quam recipit. ſm ꝙ eſt in determinato ſitu, & in determinata diſtantia. Et hæc eſt cauſa quare aliquid habet rationem loci, ſ. per comparationem ad primum locans. Quia vero locus immobilis eſt, propter hoc medium cœli, quod eſt centrum, & vltima ſuperficies corporis circularis, quæ eſt cœlum, ſic ſe habent, ꝙ hoc dicitur ſurſum, illud vero deorſum, quæ ſunt duæ loci differentiæ. hæc.n.maxime manent immobilia. Centrum ſemper eſt immobile, cœlum autē, licet ſemper moueatur, tamen ſemper eſt in eadem diſtantia ad nos. Hoc autem quod dictum eſt de loco intelligimus de loco naturali, qui eſt conſeruatiuus corporum naturalium. Et iſte locus naturalis, primo debetur elementis per elementa. locus.n.naturalis ignis, eſt ſuperficies concaua orbis Lunæ, quæ manet ſemper in eadem diſtantia ad ignem: & ideo dicitur eſſe immobilis. locus autem aeris eſt ſuperficies concaua ignis, & ſic de aliis ſuo modo, locus autem omnium elementatorum eſt locus deorſum: quia in omni elementato dominatur terra ſm quantitatem. Contra ea quæ dicta ſunt poteſt obiici: ꝙ.ſ.locus terræ non ſit vltimum aquæ, nec locus aquæ ſit vltimum aeris: quia vnumquodq; corpus naturale mouetur ad locum ſuum: terra autem non mouetur ad ſuperficiem aquæ, ſed mouetur ad centrum: ergo ſuperficies aquę non eſt locus terrę, ſed potius centrum. Præterea ſi terra moueatur à loco ſuo, aqua deſcenderet, vt vult Philoſophus Quarto Cœli & Mundi & ſimiliter aer in locum aquæ, ſi amoueretur aqua: ergo locus aquæ non eſt ſuperficies concaua aeris, nec locus aeris eſt ſuperficies concaua ignis: quod eſt contra prius de-

Extremitates naturaliū corporum ſunt locus, extra ordinem ſitus quē ſortiūtur à cælo, quod eſt primum continēs immobile.

A terminata. Pro ſolutione horum intelligendum eſt ꝙ in loco non eſt tantum continentia locati, ſed eſt ibi virtus conſeruans, & formans locatum. Et pp hoc dicit Alpharabius, ꝙ cū, quare ex hac parte materię generatur terra & ex alia aqua, vel aer, vel ignis nō eſt, niſi locus cum virtute cœleſti. Quia.n. frigiditas tanta quanta cauſatur ex diſtantia, quæ eſt ex orbe vſque ad centrum, inuenit hanc partem materiæ in loco terræ, propter hoc inſpiſſat eam inſpiſſatione vehementi, ita ꝙ exprimit ex ea humidum, & facit elementum ſiccum, & frigidum: quod eſt terra. Frigiditas vero inſpiſſans materiam, ſic tamen ꝙ non eſt ex ea exprimens humidum, ſed faciens ad ſe fluere, generat aquam: & hæc frigiditas eſt ſolum in tanta diſtantia, quanta eſt locus aquæ ab orbe. caliditas.n.non conſumens humidum, ſed ſecum compatiens, generat aerem: quæ quidem ca-
B liditas cauſatur ab orbe in tanta diſtantia, quæ eſt eius ad locum aeris. Ignis.n.cum ſit ſumme calidus generatur in loco immediato ſphæræ Lunæ ex motu diſgregante & calefaciente materiam. Hoc ſuppoſito intelligendum eſt, ꝙ motus locati non eſt ad ipſam ſuperficiem locantis propter ſuperficiem, ſed propter virtutem conſeruanuam, & formatiuam locati. & ideo, cum virtus formatiua terræ ſit frigiditas, quæ cauſatur ex tanta diſtantia ad primum calefaciēs, quod eſt cœlum: & inchoatio huius virtutis eſt in concauo aquæ, perfectio autem eius eſt in centro, ideo terra mouetur ad centrum, & non ad ſuperficiem aquæ: & inde eſt ꝙ terra eſt ſimpliciter grauis. virtus autem formatiua ignis eſt caliditas perfecta, quæ eſt completa in concauo orbis Lunæ: propter quod ignis eſt ſimpliciter leuis. Virtus autem formatiua aeris incipit in concauo ignis, &
C deficit in conuexo aquæ: perfecta autem eſt in medio: & ſic eſt de aqua ſuo modo. & ideo motus aquæ eſt à terra, & ab aere ad medium eius: & motus aeris ſm naturam eſt ab aqua, & igne ad medium locum: propter quod aqua & aer, non ſunt ſimpliciter leues, neq; graues, ſed in reſpectu. Sic igitur patet cauſa, quare terra mouetur deorſum ſimplr, & non ad concauum aquæ, licet ſit locus eius: quia hoc facit virtus formatiua, quæ eſt in loco, propter quam vnū quodq; locatum mouet ad locum ſuū. Ad aliam rationem rńdet Alpharabius, ꝙ motus aeris ad locum terræ non eſt motus naturalis aeris, vel aquæ, ſed eſt violētus: quod patet, quia eſt corruptiuus vtriuſq;. Nam, cum aqua mouetur ad locum terrę inſpiſſatur à frigiditate ipſius loci maiori inſpiſſatione, ꝙ̃ requiratur ad formam aquæ: vnde conuertit in terram. Siſr, cum aer deſcendit ad locum aquæ, in-
D frigidatur à frigidatione loci illius, & conuertitur in aquam. Qualiter autem hoc non obſtante, aqua dicat frigida primo, & terra non, quāuis cauſetur ex maiori frigiditate, patet ex.2.de Generatione.

Reſponſio. Contra ea, quæ dicta ſunt argumenta. Alpharabii intellectus, de elementorum ex inuicem generatione.

Cur terra potius ad centrū quam ad aquæ ſuperficiem moueatur, & naturaliter grauis eſt.

Ad ſecundum.

Caput Secundum, *Quænam ſint uel non ſint in loco, Multorum etiam afferuntur ſententiæ, ac diluuntur, quo uidelicet ultimæ ſphæræ, locus debeatur. Quo modo demum ſuperficies ac locus ultimi continentis, locus cùm ſit, duæ ſint ſpecies quantitatis diuerſæ.*

EX his, quæ dicta ſunt de loco, ꝙ locus eſt vltimū continentis, concludere poſſumus, ꝙ corpus, cui ineſt aliquid extra ipſum continens, tale eſt in loco: cui aūt non eſt corpus extra continens ipſum, tale in

loco non eſt. tale autem eſt vnum ſolú, ſ. vltima ſphæra, propter quod vltima ſphæra non videtur eſſe in loco. Sed hic eſt dubitatio, cum nihil videatur moueri in loco, niſi ſit in loco, ſi vltima ſphæra non eſt in loco. motus eius non erit localis, quod eſt inconueniens.

Ioãnis Grãmatici ſententia.

Propter hanc rationem. & quaſdã alias Ioánes Grammaticus dixit locum non eſſe terminum continentis, ſed ſpacium, quod eſt infra terminos corporis continentis: vnde dixit, cœlum per ſe eſſe in loco, & per ſe moueri in loco, quia per ſe dixit ipſum eſſe in tali ſpacio.

Improbatio.

Iſtud non poteſt habere veritatem ſecundum ea, quæ determinata ſunt de loco, cum oſtenſum ſit, ꝙ locus non eſt ſpatium, ſed terminus continentis. Eſt etiam contra intentionem Philoſophi, qui dicit cœlum non eſſe in loco per ſe, ſed per accidens.

Opĩo Alexan.

Propter quod dixit Alexan. cœlum nó eſſe in loco nec per ſe, nec per accidens. nec moueri in loco, quia non eſt de rõne corporis, vt ſit in loco, cum locus non ponatur in definitione corporis. Quia tamen oportet omnem motum contineri ſub aliqua ſpecie motus, ideo Auic. ſecutus eum dixit motum cœli non eſſe in loco, ſed in ſitu vel ad ſitum.

Auicen. Improbatio. Ad quæ natura genera ſit motus.

Hoc eſt contra intentionẽ Philoſophi. Quinto Phy. vbi dicit motum tantum eſſe in tribus generibus. ſ. quantitate, qualitate, & vbi. ſed ꝙ illud ſit falſum patet, quia ad nullum genus eſt motus, cuius ſpecierũ ratio conſiſtit in indiuiſibili, propter quod dicimus, ꝙ ad ſubſtantiam non eſt motus, quia ratio ſubſtantiæ in indiuiſibili conſiſtit, nó ſic autem ratio albedinis, quia poteſt participari ſecũdum magis & minus à ſubiecto, nunc autem ita eſt, ꝙ ratio ſitus in indiuiſibili conſiſtit. ergo ad ſitum non eſt motus. Præterea ſitus nominat ordinem partium in loco, locus ergo ponitur in definitione ſitus. motus ergo qui non poteſt eſſe ad locum non poteſt eſſe ad ſitum, ſed motus cœli ſecúdum eos non eſt ad locum, ergo non eſt ad ſitum.

Auempace.

Ideo aliter dixit Auẽp. Dixit. n. ꝙ linea recta & corpus rectum vtrũque indeterminata ſunt de ſe, & ideo indigent aliquo finiente, & terminante, & cõtinente. linea aũt circularis per ſe ipſam finitur, & ſimiliter corpus circulare. & ideo non indigent aliquo finiente & continente, propter quod dixit non eſſe de neceſsitate corporis circularis, vt ſit in loco, ideo dixit, ꝙ cœlum nó eſt in loco, nec habet motum localem.

Alpharabius.

Huius. n. opinionis fuit Alpharabius, quem adducit Auẽ. pro teſtimonio ſui dicti. Sed hoc dictum videtur inconueniens, quia ſicut vult Philoſophus Octauo Phyſicorũ, motus localis eſt primus motuum, ſed ſicut dicit ibidem, motus cœli eſt primus motus, ergo eſt localis. Præterea Philoſophus Quarto Phyſicorum vult, ꝙ cœlũ ſit in loco ſaltem per accidens. propter hoc dixit aliter Themiſtius, ꝙ cœlum eſt in loco per partes. Ad cuius intellectum conſyderandum eſt, ꝙ non eſſet locus niſi eſſet aliquis motus ſecundum locum. Licet. n. de ratione corporis non ſit locus, eſt tamẽ de ratione corporis moti localiter. vnde ſecundum ꝙ diuerſa corpora ſuccedunt ſibi in eodẽ loco, ſecundũ hoc debetur locus alicui moto localiter. Aliqua. n. inueniuntur moueri motu recto, ſicut ſunt leuia & grauia, & hæc ſm ſe tota mutant locum: & ideo ſm ſe tota ſunt in loco. Quædã aũt ſunt, quæ mouentur motu circulari, & hæc ſecundum ſe tota non mutant locum, niſi ſecundum rationem: ſed ſecundum partes mutãt locum, & fiunt in alio loco ſm ſubiectum, propter quod illud, qđ mouet̃ circulariter, non de neceſsitate eſt in loco ſecundum ſe totum, ſed

E ſolum ſecundum partes. Et propter hoc vltima ſphæra cum moueatur circulariter, non eſt in loco per ſe, ſed partes ſuas.

Vltiã ſphæra non eſt in loco per ſe, ſed per partes.

Sed hoc videtur eſſe falſum, quia toti cõuenit moueri, & eſſe in actu, & non partibus, ergo & toti conuenit eſſe in loco, & non partibus, quia ſicut conuenit alicui motus, ſic & locus.

Improbatio.

Propter hoc dicendũ eſt, ꝙ partibus ſphærę vltimæ, licet non competat eſſe in loco actu, ſunt tamen in loco in potentia: quia pars, ſi diuidatur à toto, erit in toto, ſicut in loco. Sic igitur conuenit cœlo, vel ſphæræ, ꝙ ſit in loco per partes: quibus conuenit ſolum in potentia eſſe in loco. & ideo ſi volumus accipere illud veritatis, quod continet hæc opinio, poſſumus dicere, ꝙ cœlum ſimpliciter in loco non eſt, niſi per accidens, quia eſt circa locum.

Sententia Auctoris.

Ad cuius intellectum ſciendum eſt, ꝙ, ſicut vult Auerro. omne naturaliter quieſcens de neceſsitate eſt in loco, nó tamen

F omne motum de neceſsitate eſt in loco. Cuius ratio eſt. quia omne, quod quieſcit propter connaturalitatem ad ſuum continens quieſcit, & ideo omne quod quieſcit naturaliter eſt in continenti ſibi connaturali, propter quod de neceſsitate eſt in loco. Illud autem, quod mouetur, non de neceſsitate eſt in loco, quia eorum, quæ mouentur, quædam indigent motu ad ſuũ eſſe, & ad ſuam perfectionem: & talia ſunt, quæ ſunt in continente non connaturali, propter quod mouentur ad continens ſibi connaturale, & omnia talia de neceſſitate ſunt in loco. Alia ſunt, quæ non indigent motu ad ſuum eſſe, nec ad ſui conſeruationem, ſicut eſt corpus cœleſte, & tale non mouetur ad cõtinens ſibi connaturale, nec in continente ſibi connaturali, ſed mouetur ab intelligentia propter explicationem cauſalitatis cauſæ primæ, & tale non de neceſsitate eſt in loco.

Eſſe in loco nõ ſolum eſt contineri à loco, ſed & conſeruari.

Eſ-

G ſe enim in loco, non eſt ſolum contineri à loco, ſed contineri & conſeruari: & ideo quod non indiget conſeruante, cuiuſmodi eſt corpus cœleſte, & quodcunq; incorruptibile, non de neceſsitate eſt in loco. Sed ſecundum prædeterminata oritur duplex dubitatio. Prima eſt, quare orbes inferiores ſunt in loco cum non ſit de neceſsitate corporis cœleſtis eſſe in loco. Secunda eſt, propter quid motus cœli dicatur localis, cum corpus cœleſte, ſaltem prima ſphæra, non ſit in loco. Ad primum dicendum ꝙ accidit orbibus inferioribus, quod ſint in loco, nec eſt de neceſsitate eorum, cum non indigeant cõſeruante, vt dixit Auẽ. propter quod dicuntur æquiuoce orbes inferiores eſſe in loco, & elementa quia orbes inferiores ſolum dicuntur eſſe in loco, quia ſunt in aliquo exteriori continente. Elementa autẽ & elementata ſunt in loco, tanquam in cõtinente, & con

H ſeruante. Ad ſecundum patet ſolutio: quia motus non dicitur localis eo ſolum, ꝙ ſit in loco, ſed etiam dicitur motus localis, eo ꝙ eſt circa locum. Propter quod dicit Philoſophus Primo Cœ. & Mun. ꝙ motus localis eſt triplex, ſcilicet à medio, ad mediũ, et circa mediũ. Motus à medio eſt leuium: motus ad medium eſt grauium: motus circa mediũ eſt corporis cœleſtis, & hæc eſt intentio Cõmentatoris Quarto Phyſico. Sed iuxta hæc, quæ dicta ſunt, remanet vnum dubium. cum ſuperficies corporis continentis dicatur locus, quomodo locus & ſuperficies dicantur eſſe diuerſæ ſpecies quantitatis. Reſpondeo: omiſsis omnibus alijs opinionibus, quæ ſunt circa hoc, dicendum eſt, ꝙ propria ratio quantitatis, quæ competit quantitati, vt quantitas eſt, eſt ratio mẽſuræ, propter quod dicit Auerrois, ꝙ quãtitates ſunt differentię menſurarũ. Alia eſt enim

ratio

ratio menſurandi aliquid extrinſece & intrinſece. & ideo vltimum continentis, vt menſura eſt continentis intrinſeca, dicitur ſuperficies, vt autem menſura contenti & locati extrinſeca, eſt locus. Et ideo ſuperficies & locus, licet ſint vnum materialiter quantum ad id, ꝙ quolibet eſt vltimum continentis, tamen diuerſæ ſunt ſpecies conſtitutæ per diuerſas formales rationes. Et hæc de loco dicta ſufficiant.

S. THOMAE AQVINATIS DE TEMPORE.

TRACTATVS PRIMVS.

Caput primum. Tempus difficilis eſſe cognitionis oſtenditur. An item tempus ſit inquirens, obycit ad partes ipſumq; eſſe concluditur. An demum unum, & idem numero ſit in toto tempore determinatur.

Quæ difficilis cognitiõis ſint.

SIcut vult Philoſophus Secundo Metaphyſicæ, difficultas in cognoſcendo veritatem, cauſatur ex duobus, quia cauſatur quandoq; ex parte noſtra, quandoq; ex parte rerum cognoſcibiliũ. Cũ enim vnumquodq; cognoſcatur ſecundum ꝙ eſt in actu, quæ ſecundũ ſe ſunt maxime actu, ſecundum ſe ſunt maxime cognoſcibilia. Vnde ꝙ intellectus noſter ad eorum cognitionem non attingat, hoc non eſt ex parte eorum, ſed ex parte noſtra, Illa vero, quæ minimam entitatem habent ſecundum ſe, ſunt minime cognoſcibilia. vnde, ꝙ ea ignoremus, hoc non ſolum eſt ex parte noſtra, ſed etiam ex parte eorum. Talia aũt ſunt materia prima, quæ ſecundum ſe non eſt ens in actu, & omnia ſucceſsiua, quæ ſecundum ſe tota non extant, ſed ſecundum aliquid indiuiſibile ſui, de numero quorum eſt tempus. ex quo ſequitur ꝙ difficile eſt cognoſcere quid ſit tempus. Ad cognoſcendum tamen quid ſit, oportet cognoſcere an ſit, quia impoſsibile eſt cognoſcere de aliquo quid ſit, ignorato an ſit.

An tempus ſit.

Dubitatur ergo primo an tempus ſit, & videtur ꝙ nõ, quia illud quod componitur ex partibus, quæ nõ ſunt videtur non eſſe, entitas enim totius videtur conſurgere ex entitate partium, tempus autem componitur ex præterito, & futuro, quæ non ſunt, præteritum enim fuit, & non eſt, futurum autem nondum eſt, videtur ergo tempus non eſſe. Nec poteſt dici ꝙ aliqua pars temporis ſit, ſcilicet ipſum nunc, quia nunc pars temporis non eſt. omnis enim pars aliquotiens accepta menſurat totum, aut ſaltem omnis pars cadit in compoſitione totius. Nunc, autem multotiens acceptum nõ menſurat totum tempus, nec iterum ex ipſis cõponitur tempus, vt probatur Sexto Phy. eo ꝙ ex indiuiſibilibus nõ poteſt componi aliquod continuum. vnde manifeſtũ eſt, ꝙ nunc non eſt pars temporis. nihil ergo quod ſit pars temporis de tempore exiſtit.

Reſponſio.

Reſpondeo, dicendum, ꝙ neceſſarium eſt tempus eſſe. quod patet, quia omnia generabilia, & corruptibilia tempore menſurantur. accipiunt enim principium & finem ſui eſſe in tempore, vt vult Philoſophus Quarto Phyſi. Si ergo tempus non eſſet, nihil eſſet generabile, vel corrupti-

A bile, quod eſt inconueniens. tempus ergo eſt. Fuerunt tamen quidam, qui propter rationẽ ſuperius inductam dixerunt tempus non eſſe, niſi in anima. Qui ad confirmandam ſuam poſitionem adducũt duas rationes. Prima eſt, quia, cum tempus ſit numerus motus, aut erit in materia numerabili, aut in anima numerante, non primum, quia materia numerabilis temporis non eſt, niſi prius & poſterins in motu, in quibus nihil põt eſſe, cum ipſa ſint non entia. ſequitur ergo, ꝙ tempus ſolum ſit in anima numerante. Secunda eſt ratio. quia ſi tempus eſſet in re extra, tanquam numerus alicuius motus exterioris, tunc ſequitur, ꝙ qui non apprehenderet motum exteriorem, nõ apprehenderet tempus, cuius oppoſitum vult Philoſophus Quarto Phyſi. qui dicit, ꝙ, ſi ſumus in tenebris, & nihil patiamur per viſum ab exterioribus viſibilibus, nec ſentiamus aliquẽ B motum exteriorum corporum, dum tamẽ fiat aliquis motus in anima per ſucceſsionem cogitationum, vel imaginationum, ſemper ſentimus tempus. Ex quo ſequitur, ꝙ tempus ſemper ſequatur motum, qui eſt in anima, & ꝙ ſolum ſit in aĩa. Huius opinionis fuit Galenus, cui etiam intantum conſenſit Auerrois, ꝙ dixit tempus, ſecundum quid, eſſe extra animam, ſecũdum vero complementũ ſui eſſe ſolum in anima. Iſtud non poteſt habere veritatem. quia, cũ tempus ſit numerus motus, & ſit numerus numeratus, ſic eſt neceſſe eſſe tempus, ſicut & motus. conſtat autem, ꝙ motus eſt in re extra. ergo & tempus eſt in re extra. Item quantitas continua eſt vera res extra animam, tempus antem eſt vera quantitas continua, ergo impoſsibile eſt ꝙ ſit in anima. Et ideo dicendum, ꝙ tempus ſit in re extra.

Tempus non depẽdet ab aĩa ſicut nec motus, cui non atteſtant ipſum eſſe numerũ.

Ad cuius intellectum conſyderandum eſt, ꝙ, cum numerus ſit in rebus numeratis, ſicut depẽdet eſſe rerum C numeratarum ab intellectu numerante, ita & numerus eſſe autem rerum numeratarum non dependet ab intellectu noſtro, ſed ab intellectu, qui eſt cauſa rerum, ſicut eſt intellectus diuinus, ergo nec numerus rerum dependet ab intellectu noſtro. Tempus autem numerus motus eſt, & ideo ſicut motus nõ dependet ab intellectu noſtro, ita nec tempus. Sunt tamen quidam, qui dicunt etiam motum dependere ab anima, quia, cum motus ſit aliquod ſucceſsiuum, partes eius, quæ ſunt prius & poſterius, non habent eſſe in re extra, ſed ſolum in anima comparante priorem diſpoſitionem mobilis ad poſteriorem. Et ideo ſolũ habet eſſe in aĩa ſimpliciter, & quantum ad eſſe ſuum perfectum. In re autem extra habet eſſe ſolum ſecundum aliquod indiuiſibile ſui, & iſtud eſſe eſt imperfectum eſſe, & ſecundum quid. Et idem dicunt ipſi de tempore. Iſtud non D poteſt ſtare. quia illud in quo motus eſt ſecundum eſſe ſuum completum, & perfectũ, neceſſario mouetur. ſi ergo motus ſecundum eſſe ſuum completum eſſet in anima, aĩa neceſſario moueretur, quod eſt inconueniens. Et ideo intelligendum eſt, ꝙ omne eſſe ab actu. actus autem eſt diuiſibilis, vt vult Philoſophus Nono Metaphy. eſt enim actus quidam totus ſimul exiſtens, ſicut anima aut albedo. & eſt alius actus ſucceſsiuus, vt dies, & agon, infinitum, & vacuũ de numero quorum ſunt & motus, & tẽpus. Cum ergo eſſe ſequatur actu: & modus eſſendi ſequetur modum actus. Eſſe igitur, quod eſt ab actu primo, eſt eſſe ſimul, & tale eſt eſſe completum, quod debetur rei perfectæ per primum actum, Eſſe vero, quod eſt ab actu ſecundo, ſcilicet ab actu ſuceſsiuo, eſt eſſe ſuceſsiuum, & tale eſt eſſe perfe-

ctum, quod debetur tali actui, vel rei perfectæ per talem actum. Et ideo eſſe perfectũ ipſius motus, & temporis, quod debetur vtriq; ſm rationem propriæ ſpẽi, non eſt eſſe ſimul exiſtens, ſicut ipſi dicunt, ſed eſſe in ſucceſsione, quod eſt ſecundum aliquid indiuiſibile ipſorum. Ad rationes in oppoſitum patet ſolutio.

Solutio argumentorum.

Ad primum dicendum, ꝙ præteritum, & futurum nõ ſunt ſic, vt ſimul ſint, nec hoc requiritur ad eſſe temporis, cum ſit ſucceſsiuum, vt declaratum eſt, habet tamen eſſe per aliquid indiuiſibile ſui. quod continuat ea, ſcilicet per ipſum nunc. Ad alias rationes probantes tempus eſſe in anima, dicendum eſt. cum arguitur, tempus cum ſit numerus, aut habet eſſe in materia numerabili, quæ ſunt prius & poſterius, dicẽdum, ꝙ tempus habet eſſe in priori, & poſteriori motus. Et cum dicis, ꝙ hæc non ſunt, verum eſt ſub eſſe permanenti, habent tamen eſſe ſucceſsiuum, vt dictum eſt. Ad aliud dicendum, ꝙ tempus ſequitur motum exteriorẽ aliquem, ſcilicet primum motũ. nec obſtat hoc, quia apprehenſo quocunq; motu, cõprehenditur motus primus, ſaltem virtualiter, eo ꝙ ipſe eſt cauſa omnis tranſmutationis. Quia vero dictum eſt, ꝙ tempus, cum ſit ſucceſſiuum, habet eſſe ſolum per aliquod indiuiſibile ſui, qđ eſt nunc, non irrationabiliter dubitaẽ, vtrum ſit vnum & idem nunc in eodem tempore, an aliud & aliud.

Ad vnum, & idem nunc in toto tempore ſit, vel aliud & aliud.

Videtur enim ꝙ ſit vnum & idem, quia ſicut impoſsibile eſt duas partes temporis ſimul eſſe, niſi vna contineat aliam, ſicut annus menſem, menſis ſeptimanam, ſeptimana diem, ita impoſsibile eſt duo nũc in tempore ſimul eſſe, cum vnum non contineat alterum. ſi ergo primum nunc non poteſt ſimul eſſe cũ poſteriori, neceſſe eſt primum eſſe corruptum, omne autem, quod eſt corruptum, corruptum eſt in aliquo nunc. Nunc, ergo quod eſt corruptum, aut eſt corruptum in ſeipſo, aut in aliquo poſteriori, non in ſeipſo, quia tunc eſt, nec in aliquo poſteriori, quia aut hoc eſſet in nunc mediato, aut in nunc immediato, non in nunc immediato, quia vnum nunc non eſt continuũ alij nunc, ſicut nec punctus puncto, vt probatur Sexto Phyſi. nec poteſt corrumpi in nunc mediato, quia inter quælibet duo nunc eſt tempus medium, ſicut inter quælibet duo puncta eſt linea media, in quolibet autem tempore ſunt infinita nunc. ſi ergo nunc prius corrumperetur in nunc poſteriori mediato, ſequitur ꝙ haberet eſſe cum infinitis nunc medijs, quod eſt impoſsibile. impoſsibile eſt ergo duo nunc eſſe in tempore. Oppoſitum huius videtur dupliciter. Primo, quia cuiuslibet continui finiti ſunt duo termini ad minus, nunc autem terminus temporis eſt, & eſt accipere tempus finitũ. ergo ad minus ſunt duo nunc in tempore. Secundo, quia illa dicuntur ſimul eſſe, quæ ſunt in eodem nunc temporis. Si ergo non eſſent plura nunc in tempore, ſed vnum tantũ, ſequitur, ꝙ ea, quæ fient poſt milleſimum annũ, ſimul eſſent cum his, quæ ſunt hodie, hoc autem eſt impoſsibile.

Determinatio quæſiti.

Intelligendũ, ꝙ ſicut dictum eſt, eſſe ſucceſsiuorũ conſiſtit in hoc, ꝙ exiſtant ſecundum aliquid indiuiſibile ſui. qđ manifeſtari põt: quia quælibet pars cuiuſlibet ſucceſsiui diuiſibilis eſt in diuerſas partes. ſi ergo aliquod ſucceſsiuum exiſteret non ſolum ſecundũ aliquid indiuiſibile ſui, ſed ſm aliquam ſui partem, ſequiẽ ꝙ multæ partes alicuius ſucceſsiui ſimul eſſent, quod eſt contra rationem ſucceſsiuorum. Specialiter autem poſſumus hoc probare de tẽpore: quia quælibet pars temporis eſt tempus. ſi ergo aliqua pars temporis exi-E ſteret, ſequitur ꝙ tempus ſecundum ſe exiſteret, quod eſt falſum. exiſtit ergo tempus ſm aliquid ſui indiuiſibile, illud autem eſt nunc. Hoc ſuppoſito dicẽdum eſt, ꝙ vnum & idem nunc eſt in toto tempore ſm ſubſtantiam, differens ſm eſſe, & rationẽ. cuius ratio eſt, quia ipſi nunc, quod eſt in tempore, aut ſuccedit aliud nũc, aut aliqua pars temporis, non aliud nunc, quia vnum nunc non poteſt continuari alij nunc, non aliqua pars temporis, quia nulla pars temporis ſm ſe exiſtere põt, vt probatũ eſt: ergo impoſsibile eſt, ꝙ vnũ nunc ſuccedat alij nunc in tempore. Præterea, ſicut ſe habet illud, quod fertur ad motum, ita nũc ad tempus, quia ſicut per illud, quod fertur cognoſcimus motũ, & prius, & poſterius in motu, inquantum videmus illud quod mouetur aliter, & aliter ſe habere, ita per nũc determinatur prius, & poſterius in tempore. ſed quod ferẽ vnũ F eſt, & idem ſm ſubſtãtiam in toto motu, aliud & aliud ſm eſſe, inquantum eſt alibi & alibi, ergo & ipſum nũc vnum, & idem eſt in toto tempore ſecundum ſubſtantiam, aliud, & aliud, ſm eſſe, inquantum. ſ. conſideratur in alio, & alio ſucceſſu temporis.

Ad argumenta.

Nec valent rationes prius adductæ. cum enim dicię ꝙ cuiuslibet finiti ſunt duo termini ad minus, dicendum, ꝙ cuiuslibet continui finiti permanentis ſunt duo termini differentes ſm rem: continui vero finiti ſucceſsiui non oportet ꝙ ſint duo termini ſecundum ſubiectum, ſed ſolum ſm rationẽ. Et præterea falſum ſupponit ratio, in hoc, ꝙ ponit ꝙ eſt dare tempus finitum. non enim eſt accipere aliquod tempus actu finitum, & terminatum per nũc, niſi ſecundum imaginationem noſtram, vel per relationem ad aliquem motum, qui in tempore terminaẽ. totum enim tempus ſecundum ſe continuum eſt, nec eſt actualiter vna pars diuiſa ab alia. G Ad aliud dicendum, ꝙ non dicuntur eſſe ſimul ſecundum tempus quæcunq; ſunt in nunc eodem ſm ſubſtantiã, ſed quæ ſunt in eodem nunc ſecundum eſſe, & ſecũdum rationem. Illa autem, quæ fient poſt milleſimum annum, & quæ ſunt hodie, licet ſint in eodem nũc ſm ſubſtantiã, non tamen ſunt in eodem ſecundum eſſe, & ideo non oportet ꝙ dicantur eſſe ſimul.

Caput Secundum. Tempus non eſſe motum, ſed aliquid eius, ſcilicet numerum eius ſecũdum prius ac poſterius, ipſum inſuper nec uelox nec tardum dici oſtenditur.

VIſo ergo ꝙ tempus ſit, inquirendum eſt quid ſit. Eſt autem conſyderandum, ꝙ tempus nõ eſt motus, ſicut quidã opinati ſunt tp̃s eſſe motũ Cœli, H qui circulatio dr̃, quia quælibet pars tp̃is eſt tẽpus. Si ergo tp̃s eſſet circulatio, ſequereẽ ꝙ quælibet pars circulationis, eſſet circulatio, quod tñ falſum eſt.

Tempus non eſt motus, & nõ eſt ſine motu, ſed ſequitur motum.

Item, omnis motus eſt velox vel tardus, tempus autem, nec tardum eſt, nec velox, ergo tempus non eſt motus. Minor patet, quia velox & tardum determinatur tempore: tempus autem non determinatur tẽpore, nec quantum ad quantitatem ſuam, nec quantum ad qualitatẽ. Secundo conſyderandũ, ꝙ licet tempus nõ ſit motus, non tamen eſt ſine motu. Cũ enim nos non tranſmutamur ſm cognitionem noſtram per ſucceſsionem cognoſcibiliũ, tũc non apprehendimus tempus: quia nec apprehendimus motũ, ſicut accidit his, quos fabulantur dormiſſe in Sardo apud Heroes. Ibi enim reddebanẽ aliqui inſenſibiles propter quaſdam incantationes, qui excitati dicebant ſe vidiſſe quædam mirabilia.

Tales

Tales autem qui excitabantur non percipiebant tempus quod fluxerat, eò ꝙ copulabant primum nunc, in quo dormire cœperant, poſteriori nunc, in quo excitati fuerant, ac ſi non fuiſſet tempus medium. Sicut ergo ſi nihil fuiſſet medium inter illa duo nunc, non fuiſſet tempus, ita quia non percipiebant medium, non percipiebant tempus: ſic ergo non percipimus tempus, quia non percipimus motum. Cum autem percipimus motum, & determinamus prius & poſterius in ipſo, tunc percipimus tempus, relinquitur ergo ꝙ licet tempus non ſit motus, non tamen eſt ſine motu. Quia ergo ſimul cognoſcimus motum, & tẽpus, manifeſtum eſt, ꝙ tempus eſt aliquid ipſius motus. motus autem ſequitur magnitudinem, quantum ad duo. ſ. quantũ ad continuitatem, & quantum ad prius, & poſterius: & ſimiliter tempus motum. Prius autem & poſterius motus, licet ſint idem ſubiecto cum motu, differunt tamen ratione, eò ꝙ in definitione motus aſsignãtur in. 4. Phy. Et ideo reſtat inquirere ratione cuius tempus ſequiť motum. vtrum. ſ. ratione motus abſolute, aut ratione prioris & poſterioris. dicẽdum ꝙ hoc eſt ratione prioris, & poſterioris: quia ex priori & poſteriori in motu cognoſcitur tempus, ergo tempus ſequitur motum ratione prioris & poſterioris. Iuxta quod intelligendum eſt, ꝙ prius, & poſterius in motu poſſunt conſyderari dupliciter. vno modo prout ſub forma continui abſolute, & ſic cognoſcẽdo prius, & poſterius, ſimul cognoſcimus motũ: alio modo vt ſunt ſub forma diſcreta. inquantum ſcilicet anima dicit poſterius eſſe aliud à priori, & ipſa eſſe duo, & non vnum, & ſic tẽpus non eſt motus abſolutę, nec prius ac poſterius motus abſolutæ, ſed eſt prius & poſterius mot⁹, vt numerata ſunt. Ex quo poſſumus concludere definitionem temporis, ꝙ tempus eſt numerus motus, ſecundum prius, & poſterius. ꝙ autem tempus ſit numerus patet. Numero enim iudicamus aliquid plus, vel minus: tempore aũt iudicamus motum eſſe minorem & maiorem, ergo tempus eſt numerus. Numerus autem eſt duplex. eſt enim numerus abſolutę, quo numeramus, vt vnũ, duo, tria &c. & numerus numeratus, vt numerus decẽ hominum. Tempus enim non eſt numerus, quo numeramus, ſed numerus numeratus, eſt enim prius & poſterius, vt numerata ſunt in motu. Et licet numerus, quo numeramus, ſit aliquid diſcretum, tamen tempus eſt aliquid continuum, ſicut decem vlnæ pãni ſunt continuæ, licet numerus denarius ſit aliquid diſcretũ. Quia ergo tempus, & eſt aliquid diſcretum, & aliquid continuum, relinquitur ꝙ in tempore eſt dare aliquo modo numerum minimum, & aliquo modo non. In numero. n. ſimpliciter eſt dare minimum, ſicut vnitatẽ, vel minimum, quod habet rationem numeri, ſicut eſt binarius. In numero autem numerato, ſicut in multitudine linearum, eſt dare minimum ſm multitudinem, ſicut vnam lineam, aut duas: ſm magnitudinẽ autem non eſt dare minimam lineam, eò ꝙ omnis linea diuiſibilis eſt in alias lineas. ſicut etiam in tempore eſt dare minimum tempus ſm multitudinẽ, puta vnam diem, vel duos dies in genere dierum: minimum aũt tempus ſm magnitudinem non eſt dare, eo ꝙ omne tempus diuiſibile eſt in infinitum, ſicut & quodlibet continuũ. Quia autẽ tempus, & eſt numerus, & eſt continuum, inde eſt ꝙ dicitur multum & paucum, breue & longũ, non autem velox, vel tardum. Multum. n. & paucum ſunt paſsiones numeri. & ideo tempus, quia eſt nume-

Numerus duplex.

In numero ſimpliciter eſt inuenire minimum, in numerato aũt numerato eſt minimum dare ſecundum multitudinem, nõ aũt ſecundum magnitudinẽ.

A rus, dicitur multum & paucum. longum autem & breue ſunt paſsiones continui. vnde linea dicitur longa, vel breuis, & quia tempus eſt continuum, ideo dicitur longum, vel breue. Velox autem aut tardum non diciť quia, cum tempus ſit numerus motus, ſi diceretur velox aut tardum, aut hoc eſſet ratione numeri, aut motus, non ratione numeri, quia numerus, neq; velox, neq; tardus dicitur. neq; ratione motus, quia licet tempus ſit aliquid motus, non eſt tamen dicere, ꝙ tempus ſit motus. Et ideo non oportet paſsiones motus, quæ ſunt velox & tardum, dici de tempore, quia velox & tardum determinatur tempore, vt dictum eſt, tempus autem nõ determinatur tempore, & ideo tempus non dicitur velox, nec tardum. Continuitas aũt in tempore eſt ex cõtinuitate motus non cuiuſcunq;, ſed primi: & ideo quia motus primus vnus eſt, tempus eſt vnum

Continuitas tẽpis penes quid ſumenda.

B menſurans omnes motus ſimul factos, Prius autem & poſterius temporis altera ſunt, ſicut prius & poſterius motus. vnde ſicut reiteratur eadem circulatio ſm ſpeciem, & non ſm numerum, ita tempus reiteratur idẽ ſecundum ſpeciem, & nõ ſm numerum. menſuramus autem motum tempore, & tempus motu, inquantum determinamus quantitatem vnius per quantitatem alterius. motum enim menſuramus tempore, quia tẽpus ſm id quod eſt, eſt numerus motus: tempus etiã menſuramus, inquantum. ſ. per quantitatem motus nobis notam determinamus quantitatẽ temporis. Dicimus enim ꝙ tempus eſt multum, quia motus, qui factus eſt in tempore, eſt multus. & hoc rationabiliter accidit. motus enim ſequitur magnitudinem, quãtum ad continuitatem, & prius, & poſterius, & tempus ſimiliter motum. Per magnitudinem autem menſuramus mo-

C tum, & ecõuerſo. dicimus. n. ꝙ motus eſt multus, quia magnitudo, ſupra quam eſt motus, eſt multa: & ſimiliter dicimus, ꝙ magnitudo eſt multa, quia motus ſupra magnitudinem factus eſt multus. Quare et ſimiliter determinauimus quantitatem temporis per motum, & quantitatem motus per tempus.

Caput Tertium. Quæ ſunt illa, quæ menſurantur tempore, & quæ non.

Determinato de tempore ſm ſe: conſyderandum eſt de ipſo ſm relationem ad ea, quæ tempore menſurantur. Eſt autem conſyderandũ, ꝙ aliter comparatur tempus ad motum, & ad alias res. Cũ enim motus ſit continuus, & ſucceſsiuus eſſentialiter, ideo non ſolum menſuratur tempore quantũ ad ſuum eſſe, & ſuam ſucceſsionem, vel durationem, ſed etiam

D quantum ad id quod eſt, quia eius eſſentia in ſucceſsione conſiſtit. Mobilia vero quãtum ad id quod ſunt, ſicut homo, aut lapis, non menſurantur tempore, quia eſſentia eorum eſt in quolibet nunc in temporis, nec habet prius, nec poſterius, ſiue ſucceſsionẽ. vnde his reſpondet nunc temporis, & non tempus. Menſurantur autem tempore quãtum ad ſuum eſſe, & ſuam ſucceſſionem: vel durationem, quia duratio eorum non eſt tota ſimul. ſicut ergo motum eſſe in tẽpore, eſt ipſum menſurari tempore, quantum ad id, quod eſt, & quantum ad ſuam durationem, ita alias res eſſe in tempore eſt ipſas menſurari tempore, non quãtum ad id, quod ſint, ſed quantum ad ſuam durationem. & ꝙ hoc ſit verum, patet: eſſe enim in tempore, aut eſt eſſe, dum tempus eſt, aut eſt eſſe, ſicut in numero, eſſe autem in tempore non eſt eſſe, quando tempus eſt, ſicut nec eſſe in

loco eſt eſſe, quando locus eſt. Sic enim ſequeretur, ꝙ omnia eſſent in eodem loco, cum omnia ſint, quando vnus locus eſt, ſicut etiam ſequeretur, ꝙ cœlum eſſet in grano milij, quia cœlum eſt, quando granum milij eſt, ſed eſſe in tempore eſt mẽſurari, & contineri à tpe. ſicut eſſe in loco eſt menſurari, & contineri loco. Propter quod ſequitur, quod eſſe in tempore eſt eſſe, ſicut in numero. In numero autẽ aliquid eſt dupliciter, aut enim eſt aliquid ipſius numeri, ſicut vnitas, par vel impar, aut quia numerus eſt eius, ſicut rei numeratæ. Sic ergo, cùm tempus ſit numerus, aliqua dicuntur eſſe in tempore, quia ſunt aliquid ipſius tẽporis, vt nũc prius & poſterius. Aliqua autem ſunt in tempore, non quia ſunt aliquid eius, ſed quia menſurantur tẽpore, & continentur ſub tempore, ſicut ea, quæ ſunt in numero continentur ſub numero. quia ergo eſſe in tẽpore, eſt, ſicut eſſe in numero: omni autem eo quod eſt in numero eſt dare maiorem numerum: inde eſt ꝙ eſt dare tempus maius omni eo quod eſt in tempore. Hæc eſt ergo prima conditio omnium eorum, quæ tempore menſurantur. Secunda cõditio eorũ eſt, ꝙ quæcunq; ſunt in tempore patiuntur ſub tempore, ſicut conſueuimus dicere, ꝙ tempus tabefacit, & corrumpit ea, quæ ſunt in tempore, & ꝙ obliuio fit propter tẽpus. Huius autem cauſa eſt duplex. Prima eſt, quia videmus aliqua corrumpi in tempore, dato ꝙ non appareat nobis aliquod exterius corrumpens: ſicut eſt in corruptione, quæ fit ex ſenio, quam maxime attribuimus tempori. Nihil autem fit in tempore, niſi appareat aliquid exterius faciens: propter quod non dicimus, ꝙ tempus ſit cauſa generationis, ſicut corruptionis, aut ꝙ tẽpus ſit cauſa diſciplinæ, ſicut eſt cauſa obliuionis, quia ex hoc ſolo, ꝙ aliquis diu viuit non efficitur ſciens. Secunda cauſa eſt, ꝙ tempus eſt numerus motus. motus autem facit diſtare mobile à diſpoſitione, in qua prius erat, & eſt magis cauſa corruptionis & generationis, cuius ratio ſignaẽ triplex. Prima ratio eſt, quia motus facit id, quod mouetur diſtare à prima diſpoſitione ſua, vt dictum eſt. Hæc autem diſtantia attenditur reſpectu termini à quo, qui corrumpitur in motu. & ideo motus per ſe eſt cauſa corruptionis. Quòd autem per motum generetur aliquis terminus ad quem, hoc non eſt de ratione motus abſolutæ, ſed conuenit ei, vt finitus eſt. Rationem autem finiti habet ex determinata intentione mouentis, cuius eſt mouere ad aliquem determinatum terminum. Vnde generatio termini, ad quem magis eſt attribuenda formæ ipſius mouentis, ratione cuius mouens mouet, q̃ ipſi motui. Secũda ratio eſt, quia illud quod mouetur, dum mouetur, neq; eſt omnino in termino, à quo, neq; in termino ad quẽ, ſed deficit ab vtroq;. & ideo motus de ſe eſt cauſa, quare mobile ſit ſub priuatione termini à quo, & termini ad quẽ. Cum aũt mobile factum, eſt ſub termino ad quem, tũc non eſt motus. Et ideo motus magis eſt cauſa corruptionis vtriuſq; termini, dum eſt, quã generationis termini ad quem, quia cùm terminus, ad quem generatus eſt, tunc motus non eſt. Tertia ratio eſt, quia vt patet ex 3. Phy. motus trahitur ad rationem actionis, ſm̃ ꝙ conſyderatur, vt ab hoc. ad rationem aũt paſsionis trahitur, vt conſyderatur, vt in hoc. Conſtat aũt, ꝙ omne accidens veriorem habet comparationem ad ſubiectũ, q̃ ad cauſam agentẽ. ideo verior eſt conſyderatio motus ſub ratione paſsionis, q̃ ſub ratione actionis. Paſsio aũt eſt cauſa corruptionis per ſe. De ratione.n. eius eſt

E ꝙ ipſa magis facta plus, & plus abijciat à ſubſtantia. Factio autem magis attribuitur actioni. Et quia ſicut dictum eſt, verius conſyderatur motus ſub ratione paſſionis, q̃ ſub ratione actionis, inde eſt ꝙ motus magis eſt cauſa corruptionis, quam generationis. Tẽpus aũt vt dictum eſt, eſt mẽſura motus. & ideo magis eſt cauſa corruptionis, q̃ generationis, ſicut & motus: neutrius tamen eſt cauſa per ſe. Ex his duabus conditionibus, quæ apparent in rebus, quæ ſunt in tempore, poſſumus concludere, ꝙ ea, quæ ſunt ſemper, non ſunt in tempore. Primo quia, ſicut dicit prima conditio omni eo, quod eſt in tempore, eſt accipere tempus maius. Sempiternis aũt non eſt aliquid maius tempus accipere, cùm ipſa ſemper ſint. ergo ea, quæ ſemper ſunt, non ſunt in tẽpore. Præterea, ſicut dicit ſecunda conditio, ea quæ ſunt in tempore patiũtur in tẽpore, corrũpuuẽ
F in tempore. ea autem quæ ſemper ſunt, non patiuntur à tẽpore, nec corrũpuntur, neq; ſeneſcunt. quare manifeſtum eſt, ꝙ non ſunt in tẽpore. Ex his aũt, quæ dicta ſunt, poſſet aliquis credere, ꝙ ea quę quieſcunt, cũ ſemper dum quieſcunt ſimiliter ſe habeant, ſicut ſempiterna, ꝙ non menſurarentur tẽpore. Hoc aũt eſt falſum. Et ideo dicendum eſt, ꝙ ſicut tempus eſt menſura motus per ſe, ita eſt menſura quietis per accidens. Non.n. oportet, ꝙ omne, quod eſt in tẽpore actu moueatur: ſicut omne quod eſt in motu, neceſſe eſt actualiter moueri, quia tempus non eſt motus, licet ſit numerus motus. In numero aũt motus conuenit eſſe non ſolum illud quod mouetur, ſed etiã illud quod quieſcit. Quieſcens enim non dicitur quodcunq;, quod non moueẽ, ſed quod non mouetur, aptũ tamen natum moueri. & omne tale eſt mobile. Eſſe ergo rei quieſcentis eſt eſſe
G rei mobilis. eſſe aũt rei mobilis menſuratur tpe. ergo & eſſe rei quieſcentis. Menſuratur aũt id, quod quieſcit & id quod mouetur quantũ ad quantitatẽ quietis, vel motus, motus tamen per ſe. quies autem per accidens. dicimus enim ꝙ aliquid quieuit vno die, quia ceſſauit à motu vna die. Iuxta quod intelligendũ eſt, ꝙ mobile poteſt conſyderari dupliciter, vel quantum ad ſuam ſubſtantiam, ſeu eſſentiam, vel quantum ad ſuum eſſe. Si conſyderatur quantum ad ſuã ſubſtantiã ſic non menſuratur tẽpore, eò ꝙ ſubſtantia mobilis in quolibet nunc tpis eſt, nec habet ſucceſsionẽ, nec prius, nec poſterius. Si autẽ conſyderetur quantũ ad ſuũ eſſe, hoc poteſt eſſe dupliciter, quia aũt conſyderari poteſt quantum ad ſuũ eſſe ſubſtantiale, aut quantũ ad ſuũ eſſe, qđ habet in motu, qđ eſt ſuũ moueri. Si conſyderetur primo mõ ſic non menſuraẽ tpe. Secundo aũt modo men
H ſuratur tpe. Moueri.n. mobilis non eſt totũ ſimul, ſed ſucceſsiuũ. Viſo ergo, ꝙ non omnia entia ſunt in tempore, & ꝙ non oĩa non entia ſunt in tpe, & hoc breuiter comprenhendamus, dicendũ eſt, ꝙ illa non entia, quæ impoſsibile eſt eſſe, non menſuratur tpe. Et ratio huius eſt: quia ſicut dictũ eſt, omni eo, quod eſt in tpe eſt accipere maius tempus. Conſtat autem ꝙ non eſt accipere maius tempus entitate eorum, quę impoſsibile eſt eſſe. Et ideo nõ entia talia non ſunt in tpe. Ea aũt quæ poſſunt eſſe, & non eſſe ſunt in tempore, quia eſt dare tempus magis entitate eorum, & non entitate.

Caput Quartum. De differentia æternitatis æui, & temporis, & quid ſit unumquodq; eorum.

VIſo ergo de tempore ſecundum ſe, & per reſolutionem ad temporalia conſyderandum eſt de eo

per

per relationem ad alias menſuras, quæ ſunt æternitas,
& æuum. Primo ergo videndũ, an æternitas ſit & quid
ſit. Dubitãt enim aliqui, an æternitas ſit. Et probant
ipſi, ꝙ non, quia infiniti inquantum infinitum eſt non
menſura. Cauſa autem prima infinita eſt, cuius menſu
ra ponitur æternitas. ergo videtur, ꝙ æternitas nõ poſ-
ſit eſſe in genere menſuræ: ergo æternitas nihil eſt. Itẽ
omnis menſura certificat aliquam quantitatem: cauſa
autem prima nullam quantitatem habet. ergo æterni-
tas non poteſt eſſe menſura cauſæ primæ, nec per con
ſequens aliquid eſſe, cum non ponatur eſſe, niſi in ge-
nere menſuræ. Item nihil vno modo ſe habens poteſt
menſurare: æternitas autem eſt vno modo ſe habens:
ergo non poteſt habere rationem menſuræ: non poni-
tur autem eſſe æternitas, niſi vt menſura quædam: er-
go æternitas non eſt. Intelligendum ꝙ æternitas tri-
pliciter accipitur. Vno modo dicitur æternitas menſu
ra durationis rei ſemper ſimiliter ſe habentis, nihil ac-
quirentis in futuro, & nihil amittentis in præterito, &
ſic proprijſsime ſumitur æternitas. Secundo modo di-
citur æternitas menſura durationis rei habentis eſſe fi-
xum & ſtabile recipientis tamen vices in operationi-
bus ſuis: & æternitas ſic accepta propriẹ dicitur æuum.
Aeuum enim eſt menſura eorum, quorum eſſe eſt ſta-
bile, quæ tamen habent ſucceſsionem in operibus ſuis,
ſicut intelligẽtiæ. Tertio modo dicitur æternitas men
ſura durationis ſucceſsiue habentis prius & poſterius,
carentis tamen principio & fine, vel carentis fine, & ta
men hebentis principium: & vtroq; modo ponit̃ mun
dus æternus, ſed ſecundum veritatem ſit temporalis,
& iſto modo improprijſsimæ dicitur æternitas. Ratio-
ni enim æternitatis repugnat prius & poſterius. Vtro-
que autem iſtorum modorum dicta æternitas veriſsi-
mam entitatem habet. Nec valet illud quod arguitur,
ꝙ infiniti inquantum infinitum eſt non menſura, quia
licet cauſa prima infinita ſit, eò ꝙ careat principio & fi
ne, tamen finitiſsima eſt, eò ꝙ in ſe ipſa manens, nihil
ſui habet extra ſe. Ad aliud cum dicitur, ꝙ omnis men
ſura certificat aliquam quantitatem: dicẽdum, ꝙ non
eſt vniuerſaliter verum, niſi accipiatur quantitas valde
large pro quãtitate virtutis & magnitudinis. Licet au
tem prima cauſa non habeat quantitatem magnitudi-
nis, habet tamen quantitatem virtutis: & hoc ſufficit.
Ad aliud, cum dicitur illud, quod vno modo ſe babet
non menſurat, dicendum, ꝙ verum eſt, ꝙ non menſu-
rat vt numerus, ſed vt vnitas: vnde æternitas magis di-
cenda eſt vnitas rei æternæ, quam numerus. Nunc er-
go conſyderandum eſt, quid ſit æternitas. Ad qđ ſcien
dum conſyderandum eſt, ꝙ æternitas dicit intermina
bilitatem quandam. Dicitur enim æternum. quaſi ex-
tra terminos exiſtẽs. Sicut autem dicit Philoſophus. 8.
Phy. In omni motu eſt aliqua generatio, & aliqua cor
ruptio, inquãtũ mobile deſinit eſſe in termino, à quo,
& incipit eſſe in termino, ad quẽ. Ex hoc patet, ꝙ oĩs
mutabilitas repugnat æternitati. Includit ergo æterni-
tas nõ ſolum interminabilitatẽ eſſendi, ſed etiã immo-
bilitatem. Ex motu autem cauſatur prius, & poſterius
in tempore. Et ideo cum motus repugnet æternitati,
ex conſequenti repugnat ei habere prius, & poſterius:
Propter quod Boetius definit æternitatẽ dicens. Aeter
nitas eſt interminabilis vitæ tota ſimul & perfecta poſ-
ſeſsio. Quæcunq; ergo cum indeficiẽtia eſſendi habẽt
immobilitatem, & ſunt abſq; ſucceſsione tẽporali, ipſa
dicuntur eſſe æternaliter, & menſurantur æternitate.

A Vnde à quibuſdam definitur æternitas, ꝙ eſt mora, &
non mora temporis, ſed dicitur mora eſſendi. i. indefi-
cientia: Spatium vero dicitur eo ꝙ ambit totum eſſe
indeficiens. Continuum vero dicitur, nõ eo ꝙ habeat
partes: ſed quia nũquam deeſt, nũquam defuit, nũquã
deerit: non interfectum vero dicitur, quia non habet
partes, quæ exeant de potẽtia ad actum, ſicut tempus,
cuius pars prior præterijt, & pars poſterior futura eſt.
Propter quod dicit Boetius, ꝙ nunc ſtans, & non fluẽs
cauſat æternitatem. Occaſione huius dubitatur aliqui,
quomodo verba prẹteriti temporis & futuri verifican
tur de Deo. Ad quod dicẽdum eſt, ꝙ æternitas eſt men
ſura rei indeficientis, ſicut dictum eſt. Huic tamen ac-
cidit, ꝙ comparetur ad præteritũ, vel futurũ, & hanc
comparationem, vel concomitantiam ex indeficientia
eius cauſatam dicunt verba præteriti temporis. Vnde
B prima cauſa dicitur fuiſſe in præterito, quia in toto tpe
præterito nũquam defuit, & dicitur fore in futuro,
quia nunquam deerit. Ex his quæ dicta ſunt poteſt aſ-
ſignari differẽtia inter æternitatem, æuum, & tempus,
quia æternitas eſt menſura rei incommutabilis non re
cipientis vices in operatione. Aeuum aũt eſt menſura
rei, cuius eſſe eſt incommutabile, quod tamen recipit
vices in ſuis operationibus. Tempus vero eſt menſura
rei, ſecundum omnem modum mutabilis, & ſucceſsi-
ue. Conſtat autem ꝙ æternum, quod immutabiliter ſe
habet cauſa eſt æuiterni, quod incommutabiliter ſe ha
bet quantum ad eſſe, recipit tamen vices in ſuis ope-
rationibus. & ſimiliter æuiternum cauſa eſt tempora-
lis. Et ſicut eſt in his ſic, & in inſtrumentis eorum: quia
æternitas cauſa eſt exemplaris ipſius ęui. Aeuum enim
imitatur æternitatem quantum poteſt: deficit tamen
C ab æternitate. Aeuum autem eſt cauſa exemplaris ip-
ſius temporis, eò ꝙ tempus imitatur æuum quãtum po
teſt: deficit tamen ab æuo. Vnde nõ eſt dubium: quòd
ſicut tempus eſt primo mẽſura vnius ſcilicet primi mo
bilis, qui eſt velociſsimus, & æternitas primo eſt menſu
ra primi eſſe, quod eſt eſſentiæ ſimpliciſsimę, ita æuum
eſt primo menſura alicuius vnius: quod licet recipiat
vices in operationibus ſuis, eſt tamen propinquiſsi-
mum primo actui. Et ideo quicquid dicatur, ſicut eſt
vnum tempus, & vna æternitas, ita & vnum æuum. Ex
hoc confutatur error quorundam dicentium, ꝙ eſt
idem nunc æternitatis, & temporis, quod nitũtur pro-
bare, quia ſtans, & mouens ſe non videtur differre ſe-
cundum ſubſtantiam, ſed ſolum ſecundum rationem:
nunc autem æternitatis eſt ſtans, & nũc tẽporis fluẽs.
quare non videtur differre, niſi ratione ſola. Iſtud non
D poteſt habere veritatem, ſecundum ea quæ determi-
nata ſunt. Viſum eſt enim ꝙ æternitas, & tempus eſſen
tialiter differunt: quia nunc æternitatis, & nunc tem-
poris eſſentialiter differunt. Item quæcunq; ſe habent
vt cauſa & cauſatum, eſſentialiter differunt, nunc au-
tem æternitatis, cum non differat ab æternitate, niſi ſo-
la ratione, cauſa eſt temporis: & nunc ipſius vt dictum
eſt. Quare nunc temporis, & nunc æternitatis eſſentia-
liter differunt. Præterea nunc temporis, & nunc æter-
nitatis eſſentialiter differunt, quia nunc tẽporis eſt con
tinuatiuum præteriti cum futuro, vt patet. 4. Phy. nũc
autem æternitatis non eſt continuum prẹteriti cum fu
turo, quia in æternitate non eſt prius, nec poſterius,
nec præteritum, nec futurum, ſed tota æternitas eſt to
ta ſimul. Neq; valet ratio in oppoſitum cum dicitur ꝙ
ſtans. & fluens non differunt per eſſentiam. verũ eſt in

omni eo quod contingit & ſtare, & fluens eſſe: tamen ſtans quod nullo mô contingit fluere, & fluens quod nullo modo contingit ſtare differunt per eſſentiam. talia autem ſunt nunc æternitatis, & nunc temporis. Et præterea ſi nunc tẽporis, & nũc æternitatis eſſent menſura vnius, & eiuſdem rei, quam contingit ſtare & fluere, tamen adhuc differrent eſſentialiter, eo ꝙ vnum, & idem ſecundum aliam & aliam rationem mẽſurari poteſt alia, & alia menſura, quia nos videmus in oppoſito, ꝙ diuerſa menſurabilia, quæ tñ participant vnam rationem, poſſunt menſurari eadem menſura, ſicut loci mutatio & alteratio, quæ menſurantur tempore inquantum conueniunt in ratione ſucceſsiui habentes prius & poſterius. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ quorum menſurabilia differunt inquantum menſurabilia ſunt, & ipſa differunt: fluens autem & ſtans, licet poſsint eſſe vnum & idem ſecundum ſubſtantiam, quia non diſ- ferunt, niſi in eo ꝙ ſtans eſt aliud à fluente, & fluens in eo ꝙ fluens eſt aliud à ſtante, ideo menſurantur alia & alia menſura in eo quòd ſtans & fluens. Et ideo nunc æternitatis quod eſt menſura rei vt ſtans, & nunc temporis, quod eſt menſura rei, vt fluens, de neceſsitate differunt abinuicem.

S. THOMAE AQVINATIS
DE TEMPORE, ET INSTANTIBVS TRACTATVS SECVNDVS.

Caput Primum. Quid ſit tempus, & qualiter tempus in iſtis inferioribus participatur, & quæ ſit angelorum, & eorum operationum menſura

QVoniam omnem durationem concomitatur inſtans, ideo ad naturam durationis aperiendam, de natura inſtãtis oportet aliquid dicere: horum enim alterius notitia ad alterius cognitionem valet. Et quia cõpoſita ſunt nobis notiora ſimplicibus, & diuiſibilia indiuiſibilibus, ideo à temporis notitia incipiendum eſt, vt per ipſum ad inſtantis cognitionem: & itidem ad diuerſarum durationum notitiam facilius poſsit perueniri. Sciendum eſt ergo primo, ꝙ tps dicitur. 4. Phy. numerus motus. licet. n. nihil ſentiamus per aliquem ſenſum exteriorem, niſi ali- quo motu facto circa corpus, tamen ſola cogitationũ ſucceſsione poteſt anima prius, & poſterius percipere in ipſa ſucceſsione. & ita neceſſario in ſucceſsione apprehendit anima duo, vel tria, vel plura. & iſte numerus apprehenſus in ſucceſsione eſt tempus. Sed hoc dubitationem habet. Cum enim tempus ſequatur motũ primi mobilis, vt eius propria menſura, actio autẽ animæ primo mobili non ſubiaceat, cum non perficiatur organo corporali (ſola enim corpora primo corpori, & eius motui ſubiacent) videtur ſecundum actionem animæ tempus non poſſe percipi, niſi aliqua transmutatio circa corpus contingat. Ad huius ergo euidentiam conſyderandum eſt, ꝙ eſt vnus primus motus, qui eſt cauſa omnis motus ſecundi, & ideo quæcunq; transmutationes ſunt circa iſta corpora inferiora, fiũt

E ab illa prima transmutatione. In actionibus autẽ animæ, licet non ſit transmutatio ex parte ipſius animæ, tamen transmutatio ex parte phãtaſmatum: per quorum naturam in cogitationibus animæ eſt continuum & tempus, ſicut dicitur in. 3. lib. de Anima. & ideo anima in ſuis cogitationibus percipit ſucceſsionem continuam, & apprehendit prius & poſterius in ea, & in hoc conſiſtit ratio temporis. Tempus enim eſt numerus prioris & poſterioris in motu, & ab vnitate primi motus habet tempus vnitatẽ. Comparatur enim tempus ad primum motum non ſolum vt menſura ad menſuratum, ſed etiam vt accidens ad ſubiectum. Impoſsibile eſt autem in vno ſubiecto eſſe plura accidentia eiuſdem ſpeciei, ſicut in vna parte ſuperficiei non poſſunt ſimul eſſe duæ albedines. Motus autẽ primus eſt vnus & vniformis. vnde tempus oportet eſſe vnũ. Ad

F alias autem transmutationes comparatur tẽpus ſolum vt menſura. vnum enim poteſt eſſe menſura plurium, vt vna virga plurium pannorum. & ideo tempus non multiplicatur ad multiplicationem inferiorum transmutationum, ſed manet vnum ipſis multiplicatis. Ex quibus patet ꝙ in ſubſtantijs ſeparatis, quæ non intelligunt cum continuo & phantaſmate, non eſt tempus, in cuius definitione cadit motus, qui eſt ſubiectũ temporis, à quo tempus habet, quòd ſit continuum. In definitione enim temporis ponitur numerus, vt formale, & vt genus: & motus ponitur obliquæ, vt eius ſubiectum, & loco differentiæ, ſemper enim cum accidentia in abſtracto definiuntur, ponitur ſubiectum loco differentiæ, ſicut ſimitas dicitur naſi curuitas, ſecundo nãq; loco debet ſemper differentia in definitione poni. Et inde eſt, quòd tempus non eſt abſolutæ nume-

G rus, ſicut duo, vel tria, ſed eſt numerus applicatus rebus, ſicut duæ vlnæ panni, & huiuſmodi. In ſubſtantijs autem ſeparatis non eſt ſubiectum temporis ſic dicti. Vnde menſura actionis in eis non habet aliquam continuationẽ à materia, nec ab aliquo exteriori: ſed quia non poteſt ab eis apprehendi ſimul, niſi vnum, oportet, ꝙ in apprehenſione plurium cadat ſucceſsio prioris & poſterioris: ſed totum hoc eſt diſcretum, & non continuum, & tempus eſt in actionibus earum ſecundum ſimilitudinem eius, quod eſt formali in eo, non autem ſecundum eius a materiale, à quo habet eſſe continuum, ideo tẽpus quo menſurat̃ ſucceſsio in actionibus angelorum eſt ex indiuiſibilibus, ſicut numerus componitur ex vnitatibus, quæ ſunt indiuiſibilia quędam. Illa autem indiuiſibilia non pertinent ad genus quantitatis, ſicut vnitates pertinẽt. & hoc de facili co-

H gnoſcitur, ſi natura noſtri temporis conſyderet̃. Sciendum eſt ergo, ꝙ cum ratio menſuræ primo inueniatur in quantitate diſcreta, & per eius naturam in cõtinua, nihil poterit habere rationem menſuræ in quantitate continua, niſi ex adiunctione quantitatis diſcretæ. & ideo tempus quod eſt mẽſura motus à quo habet continuitatem, ſicut à ſubiecto formaliter, eſt numerus, & per hoc eſt menſura, quãuis eſſe habeat per motum, ſicut accidens à ſuo ſubiecto. Si ergo tempus noſtrum conſyderetur formaliter, eſt numerus, ſiue etiã quantitas diſcreta, ſed ratione ſui ſubiecti eſt quantitas continua. vnde tempus non eſt numerus abſolutus, ſed applicatus rebus. Quãtitas autẽ diſcreta habet originẽ à quantitate continua, vt dicit̃. 3. Phy. pp diuiſionem. n. continui eſt additio in numero. Nec forent duæ vnitates facientes numerum aliquarum rerum, niſi illæ res eſſent

eſſent diuiſæ abinuicem: in ſe tamen retinentes vnitatem. Diuiſio autem rerũ ſingularium eiuſdem ſpeciei, eſt per materiam, non per formam, cum ſpecies ſequatur formam. Species autem vna eſt. In angelis autem materia non eſt. & ideo ſubſtantiæ ſeparatæ à Philoſophis vocantur. Ex quo patet, ꝙ menſura actionum in angelis cùm inſit eis, vt in ſubiecto, non pertinet ad quantitatem diſcretam. diuiſio enim, & numeroſitas, quæ eſt in eis eſt ſolutio formalis, & nullo modo materialis, cum tot ſint in eis ſpecies quot indiuidua. & ideo multitudo, quæ eſt in eis eſt de tranſcendentibus. Certum eſt enim ꝙ vnum, & multa diuidunt ens: & patet ꝙ illud vnum, & multa non ſunt in aliquo genere determinato puta in quantitate, cum vnitas talis, & multitudo, poſſit reperiri, vbi nulla eſt quantitas, vt in angelis. Tempus aũt, ꝙ menſurat eorum actiones nõ eſt cõtinuum, nec numerus, qui eſt quãtitas diſcreta, cum iſta oriatur à continua, ſed eſt numerus qui eſt multitudo quæ eſt de tranſcendentibus. & ex talibus indiuiſibilibus cõponi habet. & ideo nõ oportet inter duas eius actiones quæ perficiuntur in diuerſis indiuiſibilibus illius temporis, aliquod medium cadere. Poſſunt enim duæ actiones immediate ſibi ſuccedere: ſicut & duæ vnitates. Solum enim inter duo indiuiſibilia temporis noſtri, quod ex talibus componi non poteſt, cũ ſit continuum: cadit medium. Sed ſi ex eis componeretur tempus noſtrum, nil caderet medium, quia partes rei immediate coirẽt: & ideo inſtantia in tempore noſtro non ſunt partes: cùm ſibiinuicem immediate ſuccedere non poſſint. Ex dictis ergo manifeſtum eſt non eſſe tranſitum cum angelus aliquid moroſe intelligit: ſicut quãdo intelligit duo ſucceſſiue. Apud nos autem ſucceſſio quædam eſt, quãdo intelligimus vnum continue, ſicut quando intelligimus plura ſucceſſiue. Et huius ratio dicta eſt: quia tempus quod menſurat actiones noſtras non eſt in eis, ſicut in ſubiecto: ſed eſt menſura earũ tñ. In motu vero primo eſt ſicut in ſubiecto, & ab illo habet tranſitũ per naturam quæ ſubiectum eius eſt cũ eſſentia motus, ſicut in quodam tranſitu. Et ideo quando intelligimus aliquod indiuiſibile, puta A. oportet ꝙ ipſum ſolum ſimiliter intelligamus cum non habeat quid prius & quid poſterius. intelligatur. Eſt enim indiuiſibile ſi moroſe intelligat & quieſcat intellectus illud intelligendo & aliud nõ tranſeundo: menſura actionis noſtræ nullũ tranſitum habebit cum ipſa ſit nota ſimul. Natura. n. menſuræ intrinſecæ eſt nihil accipere à menſurato, Tempus autem eſt menſura extrinſeca omnium præterquam ipſius tantum in quo eſt, ſicut in ſubiecto, & idem eſt motus primus. Erit ergo tranſitus, quando intelligimus aliquod indiuiſibile nõ à parte actionis noſtræ cauſatus in ipſo tempore cùm in eo nihil cauſetur, niſi à ſubiecto proprio: ſed à parte ipſius temporis applicati actionibus noſtris tãquam menſura menſurato & non tãquam accidens ſubiecto. Cum autem angelus aliquod vnum intelligit moroſe, nullus tranſitus eſt, ſed eſt vna particula ipſius temporis indiuiſibilis quo menſuratur actio eius quæcunq; mora fuerit in illud intelligendo. Nõ enim aliquid continuum vnum vniforme eſt tranſitum habens, cuius tempus illud ſit mẽſura & accidens vt apud nos. Et ideo particulæ illius temporis non habent tranſitum, nec à parte intelligibilium ſibi ſuccedentium, cum vnum aliquid indiuiſibile intelligatur, nec à parte alicuius ſubiecti cuius exiſtentia eſt in continuo motu

A & tranſitu. Hoc autem imaginationem noſtram tranſcendit, quia imaginatio noſtra non tranſcendit continuum & tempus. Vna ergo particula indiuiſibilis illius temporis manere poteſt cum multo tempore noſtro cuius tamen partes illi particulæ commanere non poſſunt: nec tamen propter hoc eſt in illa particula ſucceſſio vel continuatio aliqua: cum tempus illud non ſit accidens alicuius in ſucceſſione & continuitate exiſtentis: vt dictum eſt. Manifeſtum eſt ergo ꝙ vniuerſaliter omne tempus conſiſtit eſſentialiter in quadam moroſa ſucceſſione. Accidit autem ei ꝙ illa ſucceſſio ſit continua vel diſcreta, ratione eorum quibus applicatur. Diſcretio enim illa quæ eſt temporis in angelis non eſt eius vt numerus quo numeratur, hoc enim eſt abſolutum à tempore: ſed habet eam ab actionibus quæ ſibi ſuccedunt ſine medio

B

Caput Secundum. Qualiter in toto tempore eſt inſtans idem re differens in ratione.

NVnc vero de ipſis inſtantibus ſupereſt agere. Sciendum eſt ergo ꝙ ſicut punctus ſe habet ad lineam: ita ſe habet nũc ad tempus. Geometræ autem imaginantur punctum per motum ſuum cauſare lineam. Quorum ratio eſt, quia linea non habet niſi vnam dimenſionem. vnde indiuiſibilis eſt ſecundum latum & profundum. & ideo non eſt in linea, vnde punctum excedat in latum. Cum autem in longum linea excedat punctum, ſi imaginemur punctum quieſcere non poterimus imaginari ipſum eſſe cauſam lineæ. Si vero imaginemur ipſum moueri: licet in ipſo nulla ſit dimenſio: nec aliqua diuiſio per conſequens, per naturam tamen motus ſui relinquitur aliquid diuiſibile: C & quia punctus non habet cauſare lineam niſi ſecundum ꝙ linea caret latitudine & profunditate: non autem ſecundum quod habet longitudinem: ideo ex natura motus ſui quod relinquitur erit dimenſionale vna dimenſione, & tale neceſſario erit linea. Ille tamẽ punctus nihil eſt de ipſius lineæ eſſentia. quia nihil vnum & idem realiter omnibus modis indiuiſibile poteſt ſimul in diuerſis partibus eiuſdem continui permanentis eſſe. Neceſſario tamen ſi eſſet de eſſentia lineæ conſtitutæ per ſuum motum, foret de eſſentia cuiuſlibet partis ſuæ: quia qua ratione pertineret ad vnam partem eiuſdem, eadem ratione pertineret ad omnes, cũ æqualiter ad omnes ſe habeat. Nec poteſt eſſe terminus eius vel continuatio aliqua, cum ille punctus ſit aliquid vnum realiter. Vnde nõ poteſt eſſe plures puncti realiter. In linea tamen ſunt plures puncti & realiter D abinuicẽ diuiſi, vt duo eius termini: & ſimiliter in eius continuatione. Linea enim eſt quantitas poſitionem habens & manens, nec cum puncto moto tranſiens. Pũctus ergo mathematicæ imaginatus qui motu ſuo cauſat lineam neceſſario nihil lineæ erit, ſed erit vnum ſecundum rem & diuerſum ſecundum rationẽ. & hæc diuerſitas quæ conſiſtit in motu ſuo realiter, eſt linea: non identitas ſua ſecũdum rem. In hac ergo linea conſtituta per diuerſitatem puncti erunt puncta quædam duo actu vt eius termini, qui cadunt in eius definitione: & infinita alia in potentia ſecundum ꝙ ipſa eſt in infinitum diuiſibilis potentialiter: per quem modum de inſtanti temporis eſt agendum: niſi quòd inſtans eſt de ſubſtantia temporis. Sciendum eſt ergo quòd mobile eſt cauſa motus non efficiens ſed materialis. Motus enim eſt in mobili, vt in ſubiecto, ſicut dicitur

in.3.Phyſi. menſura autem ipſius mobilis eſt inſtans,
quia inſtans ſequitur id quod fertur, vt dicitur. 4.Phy.
& quidam referunt hoc ad inſtans æui dicentes ipſum
eſſe idem ſecundum rem cum inſtanti temporis, dif-
ferens tamen ratione, dicentes ꝙ primum mobile cu-
ius menſura eſt inſtans, quia eſſentia ſua eſt tota ſimul
& non in aliqua ſucceſsione, ſicut & eſſentia inſtantis
eſt tota ſim[illegible] ideo eſt vnum & idẽ realiter in toto mo-
tu ſuo, ſed diuerſum & diuerſum ratione: & hæc eius
diuerſitas eſt totus motus eius, cuius ipſum mobile ſm
eſſentiã nihil eſt, ſed eſt penitus extra genus eius, cum
ipſum ſit ſubſtantia, motus vero accidens. eodem mo-
do vero inſtans quod eſt menſura ipſius mobilis ſe-
quens ipſum vnum ſecundum rem: cum nihil perdat
de ſubſtantia ipſius mobilis cuius inſtans eſt menſura
inſeparabilis: ſed diuerſum & diuerſum ſm rationẽ: &
hæc eius diuerſitas eſt tẽpus eſſentialiter, cuius ipſum
inſtans quod eſt menſura primi mobilis nihil eſt ſecun
dum eos, & ideo aliud in eſſentia ſua eſt inſtãs quod eſt
vnum in toto tempore, à quolibet inſtanti quod eſt in
toto tempore vel vt continuas vel vt terminus. Illud
enim inſtans eſt menſura eſſentiæ primi mobilis ſm
quod eſt permanens: nullum autem iſtorũ inſtantium
eſt menſura alicuius: quia ipſum tempus in quo repe-
riuntur prædicta inſtantia eſt menſura omnium infe-
riorum non ſolum ſm ſuos motus, ſed etiam ſecũdum
ſua eſſe, quia inferiora ſunt tranſmutabilia non ſolum
ſm locum, ſed etiam ſecũdum ſuum eſſe, cum ſint cor
ruptibilia. vnde dicunt ꝙ mult[illegible]s decipit æquiuocatio
inſtantis quæ multipliciter latet in genere ſm Philoſo-
phum. Non.n. eſt aliquod inſtans quod menſuret ali-
quam rem inferius, quod idem ſit in toto tẽpore ipſius
motus: cum nullum tempus ſit accidens motus rei in-
ferioris, ſed primi mobilis tantum. vnde cum res infe-
rior mouetur, motus eius eſt accidẽs eius, ſed tempus
eius non eſt accidens huius motus, ſed menſura tantũ.
Menſura enim eſt accidens primi menſurati tantum in
iſto genere: aliorum autem menſura tantum, non aũt
accidens, & ideo tempus non eſt in aliquo motu ali-
cuius rei corruptibilis, vt in ſubiecto, ſed in motu pri-
mi mobilis tantum. Poteſt tamen ratio de iſto tempo-
re cuilibet motui particulari aliquid attribuere, & aſsi-
gnare in eo principium & finem per comparationem
ad principium. & ad terminum alicuius motus par-
ticularis: ſicut facit in die cum accipit ortum & occa-
ſum, ſolis tãquam principium & finem temporis.

Caput Tertium. Cuius ſit menſura inſtans temporis & æuum.

His autem eſt aduerſum quod dicit Philoſophus. 4.
Phy. dicens ipſum inſtans ſequi rem motam: ſicut
tempus ſequitur motum: per hoc ꝙ nos deueni-
mus in notitiam prioris & poſterioris in motu per ip-
ſum mobile: quia cum ipſum inuenimus in aliqua par
te magnitudinis per quã mouetur, ſtatim dicimus mo
tum per quem illuc aduenit præteriſſe & motum per
quem inde ad aliam partem magnitudinis tranſibit fu
turum eſſe: & ſic per mobile alteratum apprehẽdimus
numerum motus. Similiter eſt in tẽpore, quia id quod
diſtinguit partes temporis abinuicem, eſt nunc quod
eſt principium temporis vnius & finis alterius, ergo à
cõmutata proportione: ſicut ſe habet tempus ad mo-
tum: ita ſe habet nunc temporis ad mobile: vnde videt
Philoſophus velle nunc temporis ſequi ipſum mobile,
E ita ꝙ idem nunc ſit menſura mobilis & cõtinuans par
tes temporis adiuncti. Idem etiam nũc dicitur primo
menſurare tempus ipſum. quia vnumquoq; menſura-
tur per id quod eſt notius in ſuo genere, vnde illud de
genere temporis eſt. De eodem etiam nunc ſubiungi-
tur ꝙ nihil temporis eſt niſi ipſum ſcilicet nũc, ex qui-
bus patet ꝙ inſtans quod ſequitur mobile ſit de ſub-
ſtantia temporis: cuius oppoſitum dicebatur. Ad hu-
ius ergo difficultatis ſolutionem notandum eſt ꝙ in-
ſtans æuui non eſt accidens primi mobilis, ſed menſura
ſm illud eius quod eſt inalterabile. i. ſecundum eſſen-
tiam. accidẽs vero eſt primi æuuiterni: & ſequitur illud
ſicut accidens ſubiectum ſuum, alia autem non. vnde
manifeſtum eſt ꝙ non eſt idem nunc æuui & nõ tem-
poris quod ſequitur mobile. Hoc enim eſt menſura mo
bilis ſecundum ꝙ eſt idem in toto motu & accidens
F eius. vnde Philoſophus quærens naturam inſtantis in
4.Phyſi. docet ꝙ nihil temporis eſt niſi inſtans, & ad
hoc accepit rationem ex habitudine motus ad mobi-
le, dicens ꝙ ſicut loci mutatio & ipſum mobile ſunt ſi-
mul, ſic numerus mobilis ſimul eſt cum numero mo-
tus localis: ſed tempus eſt numerus loci mutationis, er
go numerus ipſius mobilis ſemper erit cum tempore.
hoc autem nihil aliud eſt quam nunc. ergo nũc & tem
pus ſunt ſimul. Addit autem ꝙ ipſum comparatur ad
id quod fertur: non ſicut numerus: ſed ſicut vnitas cum
nunc ſit indiuiſibile. Ex quibus manifeſtum eſt aliam
eſſe naturam inſtantis quod menſurat mobile ſecun-
dum illud quod eſt & ſm id quod eſt idem in toto mo
tu: aliud autem eſt quod cõtinuat tempus: patet enim
ex parte motus & mobilis mobile eſſe idẽ in toto mo-
tu realiter: ſed alterum & alterum ratione. ſed hæc eius
G alteritas conſiſtit in quibuſdam indiuiſibilibus motus
quæ dicuntur mutata eſſe: ſine tamen interpolatione:
& huiuſmodi continuantur motum, quando quies in
aliquo illorum non accidit. Mobile autem nihil eſt ho
rum: cum quodlibet horum accidat ſibi: ſimul tamen
ſunt hæc mutata eſſe cũ mobili, quia eius ſunt vt ſub-
iecti: ſicut autem à parte mobilis: ita & à parte inſtantis
quod ſequitur mobile eſt accipere diuerſa & diuerſa
eſſe. Et hoc eius diuerſitas conſiſtit in ipſis indiuiſibili-
bus temporis: quæ & dicuntur menſurata eſſe, & iſta
menſurata eſſe ſine interpolatione ſunt inſtantia quæ
continuant tempus, & hoc nihil aliud ſunt niſi diuerſa
& diuerſa ratio eiuſdem Inſtantis: quod idem eſt reali-
ter in toto tẽpore ſequens mobile inquantũ eſt idem
re in toto motu. Huic autem adiungitur inſtans æui
quod menſurat mobile ſecundum ſe: ſicut aliud nunc
H eſt menſura eius inquantum eſſentia eius cõiuncta eſt
motui. vnde ſicut bene arguitur ꝙ nihil motus eſt niſi
mobile ſit, & tamen mobile non eſt aliquid de ſubſtan
tia ſeu de eſſentia motus. niſi forte ſicut ſubiectum di
citur pertinere ad accidens ſuum cum cadat in eius de
finitione, ſed hoc eſt quia accidentia definiuntur per
ſuppletionem ſubiectorum quæ penitus ſunt extra eſ-
ſentias eorum: ita bene arguitur ꝙ nihil temporis ſit
niſi inſtans ſit: nec tamẽ ideo ſequitur ꝙ illud inſtans
ſit aliquid temporis, & ideo Philoſophus ſubtiliſsime
cum vellet oſtendere nihil temporis eſſe niſi nũc, non
hoc directe concluſit qđ intẽdere videbat, ſed directe
concluſit nũc & tps eſſe ſil', ſicut mobile & motus ſunt
ſimul, & cõſtat ꝙ motũ eſſe ipſius mobilis eẽ cõtinua-
tio ipſius motus, nõ aũt ipſum mobile, ſed ſicut mobi
le nõ ſeparat à moto eſſe nec à motu, ſed ſemp ſunt ſil':
ita

ita etiam de ipſo nũc, ꝙ ipſa diuerſa eſſe ſunt eſſentiæ eius coniuncta, nõ dico diuerſa eſſe eius, quia diuerſitas non attingit eſſentiam æui: licet ei cõiungatur, ſed attingit nunc temporis. vnde hic diuerſa eſſe ei adiuncta erunt aliquid temporis & non ipſum nunc, præter quod tamen nihil temporis eſt. Ipſum vero inſtans qđ in ſe alteratur diuerſa & diuerſa ratione quo ad ſua eſſe eſt aliquid temporis, ſed non tempus. Vñ Philoſophus ibidem cum prius vocaſſet ipſum nunc numerum mobilis (ſuper hoc enim ſtabat argumentum eius) ſubiungit nunc non comparari ad mobile ſicut numerũ, ſed ſicut vnitatem numeri quam conſtat non eſſe numerum. ſed eius replicatio quæ eſt ſibi alterum & alterũ eſſe eſt numerus: ipſa autem replicatio vnitaris non eſt ipſa vnitas, ſed accidens eius, licet ipſa quoq; ſit accidens. Inſtãs ergo quod eſt quaſi vnitas ipſius primi mobilis ſm Philoſophũ non eſt inſtans æui, quia inſtans æui eſt aliud per eſſentiam ab inſtantibus continuãtibus tempus. Ab illo tamen iſta deriuantur & oriuntur, ſed ipſum eſt idem in eſſentia ſua, in qua nulla cadit alteratio ſicut in eſſentia primi mobilis. Nec alterabitur etiam conſequenter ad alterationem primi mobilis, quod alteratur ſm vbi, hoc eſt inſtans quod nos vocamus æuum quod eſt principium temporis, vnde Boetius. 3. de Conſo. Qui tempus ab æuo ire iubes, quia ab iſto inſtanti procedit tempus, ſicut motus à mobili, nõ tãquam ab aliquo ſui generis ſed exemplariter: ſicut dicimus inferiore procedere à ſuperioribus. Ideo ſubtiliter diſcernẽdum eſt inter iſta duo nunc. quia primum nunc eſt menſura tñ, ſm vero etiã eſt accidẽs & ad genus tpis pertinens, ideo dicitur menſurare tempus. vñ Philoſophus. 4. Phy. per cõparationẽ mobilis ad motum docet qũo iſtud inſtans menſuratur tpe, quia. ſ. vnumquodq; menſuratur per id quod eſt notius ſui generis. Inter ea aũt quæ ad tempus pertinent notius eſt inſtans, ſicut & ipſum mobile notius eſt in motu: & per ipſum cognoſcit̃ ipſe motus. Vbi conſyderandum eſt ꝙ duobus modis aliquid poteſt eſſe menſura alterius. vno modo quando ipſa menſura ſemel vel pluries accepta equiparatur menſurato ſicut trinarius alium trinarium menſurat vel nouenarium. Alio modo quando vnũ eſt ratio cognoſcendi aliud. vnde de iſto cognitio non habetur niſi ſm ꝙ aliud ducit intellectum in cognitionem ipſius. & ideo illud non erit abſolute menſura alterius: ſed mediante ſciẽtia, & ideo Philoſophus dicit. 10. Meta. ꝙ ſcĩa ẽ mẽſura ſcibilis: hoc aũt erit per modum illius per quod intellectus ducitur in cognitionem talis rei. Iſto modo mobile poteſt dici menſura motus, quia per eius notitiam deuenitur in notitiã motus vt ibidem dicit̃, & quia mobile eſt permanens: motus vero tranſiens, ideo mobile notius eſt ipſo motu, ſimiliter inſtans tale notius eſt tẽpore ſimpliciter, quia permanens eſt & idem re: tempus vero tranſiens: licet quandoq; tp̃s ſit nobis notius, quia eſt aliquo mõ ſubiectum ſenſui quia eſt ſenſibile commune cum ſit numerus motus. Cum autem dicitur ꝙ nihil eſt præſens de tempore niſi nunc: nõ ſignificatur aliquod inſtans quod eſt continuans partes temporis adinuicẽ quod cum tempore labitur nec permanet vt iterum ſignari poſſit, ſicut poteſt pũctus in linea vnus & idem exiſtẽs bis ſumi inquantum ſcilicet eſt principium & finis reſpectu diuerſarum partium lineæ, nihilominus idem nunc eſt principiũ vnius partis & finis alterius in tempore, ſicut in linea punctus. ſed hoc dicitur de nunc qđ

A ſequitur id quod fertur. Id enim manet idẽ ſecundum eſſentiam in toto tempore variatum tamen per rationem, & in iſta diuerſitate eius inueniuntur multa inſtantia, ſemper tamen labentia cum tempore. Conſtat autem nullum talium inſtantium labentium eſſe cauſam temporis, cũ nullum ipſorum maneat in toto tpe, ſed tranſeat cum qualibet parte temporis. Ipſa enim ſunt diuerſæ rationes ipſius inſtantis, quod eſt idem in toto tempore, & ideo vocantur inſtãtia. Quòd autem inſtans permanens patitur aliquam alterationem ſibi adiungi: quia dictum eſt ipſum nunc habere diuerſum & diuerſum eſſe: hoc accidit quia vnum & idem natũ eſt habere diuerſas mẽſuras: ſicut patet de corpore cœleſti, quod ſecundum ſuum eſſe quod eſt intranſmutabile menſuratur æuo quod eſt inſtans permanens. ſed quia idem corpus habet tranſmutationẽ adiunctam B motui (mouetur enim ſecundum locum) tempus autẽ eſt menſura motus, vt dictum eſt, ideo hoc inſtans, licet ſit intranſmutabile, eſt tamen mutationi adiunctũ ratione ſui ſubiecti quod mouetur ſm locum, vt dictum eſt. & ſic accidentaliter habet mutationẽ adiunctam ſiue alterationem. ſimiliter in ſubſtantijs ſeparatis reperitur quidam motus affectionũ & intellectionum. non autem ſecũdum ſuum eſſe. Vnde vbicunq; reperitur natura iſtius nũc, ſemper eſt reperire motum aliquem adiunctum. Ex quo manifeſtum eſt ꝙ æuum non eſt vt in ſubiecto in primo mobili: ſed eſt menſura eius tantum, vt in ſubiecto autem eſt in primo æuiterno; ſicut enim tempus reſpectu primi mobilis eſt accidens & menſura, reſpectu autem motuũ aliorum inferiorũ menſura tantũ, ita æuũ reſpectu primi in genere eorum quæ æuo menſurantur eſt accidens & menſu C ra: reſpectu autem aliorum eſt menſura tantũ. & quia primum in quolibet genere eſt vnũ tantum, in vno autem ſubiecto impoſſibile eſt plura eſſe accidẽtia vnius naturæ ab illius vnitate, erit tantũ vnum æuum oĩum quæ æuo menſurantur: ſicut tempus eſt vnum oĩum: quia motus primi mobilis eſt vnus.

Caput Quartum. Quid menſurat operationes angelorum.

CONſyderandum eſt autem ꝙ nulla actio ſubſtantiæ ſeparatæ menſuratur iſto nunc: cũ nulla actio ſua ſit ſua ſubſtãtia, ſolius. n. Dei actio eſt eius ſubſtantia: & ideo ſubſtantia & actio eius eſt æterna. cum autem angelus agit aliquid extra, ſicut quãdo aliquid agit circa iſta corpora inferiora illa tranſmutando ſicut factum eſt in angelo Thobiæ: tunc actio ſua men D ſuratur tempore noſtro. ſi autem actio ſua nõ fuerit ad extra cuiuſmodi eſt intelligere, tunc ſi intelligit in verbo, actio ſua menſuratur æternitate participatiue. Sic enim actio ſua naturam ſuam tranſcendit, quia per naturam ſuam non videret res in verbo. Si vero intelligat per ſpecies ſuas: tunc actio ſua cum ſit ſucceſſiua menſurabitur tempore quod non eſt cum noſtro, nec etiam cum eo quod formale eſt in ipſo. Et huius temporis vna particula cum multo tpe noſtro eſſe põt nullo medio intercidente, quamuis in tẽpore noſtro multa media cadant propter eius continuitatẽ. Cum vero intelligibilia ſibi ſuccedunt, erit ibi tẽpus perfectũ ex multis particulis indiuiſibilibus in ſeipſis. & hæ particulæ nõ ſunt inſtantia: quia nulla iſtarum eſt eadẽ in toto tali tempore, ſicut eſt inſtans tpis in tempore. Nec aliqua iſtarum eſt continuatio temporis, ſed quælibet eſt

pars ſicut vnitas numeri. Ex his manifeſtũ eſt ꝙ tempus noſtrum non cauſatur ab illo tẽpore ſed ab æuo, quod eſt idem in toto tempore. Aeuo autẽ nulla actio menſuratur, ſed eſſe ipſorum æuiternorũ, & ita æuiterna. Aeuũ autem non ſe habet ad tempus ſicut aliquid eiuſdem ſpeciei, ſed tanquam cauſa analoga: per prius enim inuenit ratio menſuræ in æuo q̃ in tẽpore. Vnde à parte æui quod toti tempori noſtro coexiſtit & cuilibet eius inſtanti inferri poteſt primum angelum toti tempori noſtro coexiſtere, ſed non ꝙ menſuret æuo. Tempus enim noſtrum concomitanter ſe habet ad angelum ratione æui cui tempus noſtrum eſt adiunctũ. Vnde ſi aliquo modo diceretur angelus cõmetiri, ſeu menſurari tempori, quod eſt menſura motus, neceſſario hoc foret per concomitantiam, & hoc conuenienter poſſet dici ſi tempus non haberet finem ſicut eſt Philoſophi opinio. Tunc enim tempus indeficiẽter ſequeretur æuum. Sed quia tempus nõ ſemper durabit: ceſſabit nãq; motus: non eſt concordia ſeu concomitantia temporis & æui niſi vt nunc. Tẽpus vero quod menſurat actiones angelorum concomitatur ſimpliciter ipſum æuum. Semper enim angeli intelligent per ſpecies rerum proprias quas apud ſe habent. Quia ergo hoc tempus abſolutæ æuum concomitatur tempori: tempori autem noſtro in nullo proportionatur niſi forte accidentaliter (poteſt enim vna particula indiuiſibilis illius temporis toti tempori noſtro cõmanere, & vltra hoc ſm moram quam faceret angelus ſuper idem intelligibile) ideo per naturam illius temporis nõ poteſt inferri ꝙ intelligere angeli menſuretur tempore noſtro, nec etiam ꝙ tempus noſtrum commetiatur vnicam eius intellectionem vt oſtenſum eſt, niſi ex ſuppoſitione: vt ſi ponatur vna particula illius temporis in qua intelligit vnũ intelligibile coexiſtere alicui particulari tempori apud nos. Tũc.n. ex hypotheſi ſequeretur tempus noſtrum commetiri ipſi intelligere angeli, non tanquã propria menſura eius, ſed tãquam quid eam concomitans, & adhuc tempus quam æuũ, aia tempus noſtrum non comparatur illi tempori ſiue illi intelligere niſi per æuum à quo effluit vtrũq; tempus.

Caput Quintum. Quid ſit ſubiectum æui.

NVnc vero reſtat oſtendere cuius ſit æuũ vt ſubiecti. Ad cuius euidentiam conſyderandum eſt ꝙ ſicut dicitur. 10. Meta. Vnumquodq; menſuratur per ſimplicius ſui generis. Eſt autẽ accipere ſimpliciter ſimpliciſsimum ſecundum multitudinem, ſed non ſecundum magnitudinem. Et hoc vel ſimpliciter ſicut vnitas eſt menſura omnis numeri vel in ipſo genere habens ratione generis, ſicut binarius eſt numerus ſimpliciſsimus minimam habens compoſitionem, ſed non menſuratur ſimpliciter ſed tantum numerorum parium. Simpliciſsimum autem in motibus ſecundum multitudinem eſt primus motus quo menſurant alij motus. Secundum vero magnitudinem non eſt accipere ſimpliciſsimum, quia magnitudo eſt diuiſibilis in infinitum. Ex ſtatuto tamẽ ſignificatur minimum ſm magnitudinem ad quod oĩa menſurantur, vt pedale vel huiuſmodi. Et in aliquo illorum ſemper erit iſta menſura vt in ſubiecto. Ad alia autem comparatur vt menſura tantum, ideo tempus eſt in primo motu vt in ſubiecto. Quia vero in rebus ordinatis inter ſe ſupremum infiniti attingit infimum ſupremi, ideo tẽpus in ſupremo ſui, vbi eſt ſicut in ſubiecto, coniungitur

E æuo quaſi infimo ſui, quia æuum non pertinet ad cœlum niſi ſicut menſura tantum. Oportet ergo æuum eſſe vt in ſubiecto in re tali cui coniungitur æternitas in ratione menſuræ. Nulla autem creatura ſecũdum eſſe ſuum eſt æterna. Poteſt tñ ſm actionem ſuam participare æternitatem, ſicut angelus qui intuetur res in ſpeculo æternitatis. Hęc enim eſt perfectio eſſentiæ naturæ angelicæ ſcilicet viſio glorię. Aeuum ergo vt in ſubiecto erit in illo qui magis participat tali viſione. Illius enim eſſentia eſt magis perfecta & natura ſublimata. Et ideo ſuppoſito ꝙ Lucifer fuiſſet maximus angelorum ſi ſtetiſſet in eo foret æuũ vt in ſubiecto. Sed quia eius natura non eſt perfecta perfectione gloriæ æternæ, non eſt in eo aliquid quod ſit in alijs menſura, ſed in eo qui magis inter omnes eſt gloriæ particeps. Manifeſtũ eſt.n. ꝙ in corpore perfectiſsimo quod eſt

F maxime à corruptione remotum, vtputa cœleſti, eſt vnde alia menſuratur. Eius autem perfectio ſequitur naturã ſuam, quia non eſt aliquis nixus ad oppoſitum ſuæ perfectionis in eo. In angelis autem non eſt tota perfectio à natura, quia poteſt in eis eſſe motus ad oppoſitum: ſicut patet de illis qui peccauerunt in quibus aliqui perfectiorem naturam habebant multis qui ſteterunt, quorum natura perfecta eſt per gloriam. Et ille qui perfectiorem naturam habet in gloria, habet in ſe vnde alij menſurẽtur. Et ideo ſm Cõmentatorem. 10. Meta. dicitur. Deus qui eſt ſimpliciſsimus eſt menſura omnium ſimpliciter, non tãquam eiuſdem generis, ſed quia vnumquodq; tantum habet de eſſe & bonitate quantum ad illum plus appropinquat qui eſt ipſa bonitas & ipſum eſſe à quo omnia bona ſunt qui ẽ Deus benedictus in ſecula. Amen.

G

S. THOMAE AQVINATIS DE AETERNITATE MVNDI LIBER VNVS.

SVppoſito ſm fidem catholicam mundũ ab ęterno non fuiſſe: ſicut quidam Philoſophi errantes poſuerũt: ſed ꝙ mundus durationis initium habuerit ſicut ſcriptura ſacra quæ falli nõ poteſt teſtatur: dubitatio mota eſt vtrẽ potuerit ſemper fuiſſe. Cuius dubitationis vt veritas explicet primo diſtinguendum eſt quid eſt in quo cum dicentibus contrarium

H conuenimus, & quid eſt illud in quo ab eis differimus. Si enim intelligatur ꝙ aliquid præter Deum potuerit ſemper fuiſſe, quaſi poſsit eſſe aliquid æternum præter eum ab eo non factum, error abhominabilis eſt, non ſolum in fide, ſed etiam apud Philoſophos, qui confitentur & probant ꝙ omne quod eſt quoquo modo eſſe non poſsit, niſi cauſatum ab eo qui maxime & veriſſime habet eſſe. Si autem intelligatur aliquid ſemper fuiſſe & tñ cauſatum à Deo ſm totũ quod in eo eſt, videndum eſt vtrũ hoc poſsit ſtare. Si autẽ dicat hoc eſſe impoſsibile, vel hoc dicetur, quia Deus non potuit facere aliquid quod ſemper fuerit, aut quia non potuit fieri: etiam ſi Deus poſſet facere. In prima autẽ parte oẽs cõſentiunt. ſ. in hoc ꝙ Deus potuit facere aliquid quod ſemper fuerit conſyderando potẽtiam ipſius infinitam.

ſinitam. Reſtat igitur videre vtrum poſsibile ſit ali-
quid fieri quod ſemper fuerit. Si aũt dicaŕ ꝙ hoc non
poteſt fieri:hoc nõ poteſt intelligi niſi duobus modis,
vel duas cauſas veritatis hẽre.ſ.vel propter remotionẽ
potentiæ paſsiue vel ꝑꝑ repugnantiã intellectuum. Pri
mo modo poſſet dici ꝙ anteꝗ̃ angelus ſit factus: non
poterat angelus fieri:quia non præceſsit ad eius eſſe ali
qua potentia paſsiua cũ non ſit factus ex materia prę-
iacenti:tamen deus poterat facere angelum,& poterat
facere vt angelus fieret:quia fecit & factus eſt. Sic er-
go intelligendo ſimpl̃r concedendũ eſt ſ̃m fidẽ ꝙ non
põt cauſatum à Deo ſemper eſſe:quia hoc ponere eſſet
ponere potentiam paſsiuam ſemper fuiſſe, quod here-
ticũ eſt. Tñ ex hoc non ſequiŕ. ꝙ deus non poſsit faceŕ
vt fiat ſemper aliquod ens. Secundo modo diciŕ per re
pugnantiã intellectuũ aliquid non poſſe fieri:ſicut nõ
põt fieri affirmatio & negatio ſint ſimul:vera quãuis
deus hoc poſsit facere vt quidam dicunt. Quidã vero
dicũt ꝙ nec deus põt huiuſmodi facere, quia hoc nihil
eſt. Tñ manifeſtũ ꝙ non põt facere:vt hoc fiat poſitio
qua ponitur eſſe deſtruit ſeipſam. Si tñ ponatur ꝙ deus
huiuſmodi põt facere vt fiat:poſitio non eſt hæretica:
quãuis vt credo ſit falſa:ſicut ꝙ præteritum non fuerit
includit in ſe contradictionẽ. Vnde Aug. in lib. contra
Fauſtum. Quiſquis ita dicit ſi omnipotens eſt deus, fa
ciat vt quæ facta ſunt facta non fuerit: non videt hoc
ſe dicere, ſi omnipotẽs eſt faciat. vt ea quę vera ſunt, eo
ipſo ꝙ vera ſunt, falſa ſint. Et tñ quidã magni pie dixe-
runt deum poſſe facere de præterito ꝙ non fuerit prę-
teritum, nec fuit reputatũ hæreticũ. Videndũ eſt ergo
vtrum in his duobus ſit repugnantia intellectuum: qđ
aliquid cauſatũ à Deo, & tñ ſemper fuerit. Et quicquid
de hoc verũ ſit non erit hæreticũ dicere: quia hoc põt
fieri à deo vt aliquid cauſatum à deo ſemper fuerit. Tñ
credo ꝙ ſi eſſet repugnantia intellectuũ, eſſet falſum. Si
aũt nõ eſt repugnãtia intellectuũ, non ſolũ eſt falſum,
ſed ẽt eſt impoſsibile aliter eſſe & erroneũ ſi aliter di-
caŕ. Cum.n.ad omnipotentiam dei pertineat & omnẽ
intellectũ & virtutẽ excedat, expreſſe oĩpotẽtiæ dero-
gat qui dicit aliq̃d poſſe intelligi in creaturis, qđ à deo,
fieri non poſsit. Nec eſt inſtantia de peccatis, quæ in-
quantũ huiuſmodi nihil ſunt. In hoc ergo tota conſi-
ſtit quæſtio: vtrum eſſe creatum à deo ſ̃m totam ſub-
ſtantiam & non habere durationis principium repu-
gnent adinuicem vel non. Quod aũt non repugnẽt, ſic
oſtenditur. Si.n.repugnant, hoc non eſt niſi propter al
terum duorum, vel propter vtrunq;. Aut quia opor-
tet vt cauſa agens præcedat duratione, aut quia opor-
tet ꝙ nõ eſſe præcedat eſſe duratione: propter hoc di-
citur creatum à deo ex nihilo fieri. Primo ergo oſten-
dam ꝙ non eſt neceſſe, vt cauſa agens.ſ.deus præcedat
duratione ſuum cauſatum ſi ipſe voluiſſet. Primo ſic.
Nulla cã producẽs effectũ ſuum ſubito, neceſſario prę-
cedit effectũ ſuum duratione: ſed deus eſt cauſa pro-
ducens effectum ſuum non per motum ſed ſubito: er
go non eſt neceſſarium ꝙ duratione præcedat effectũ
ſuum. Primũ patet per inductionem in omnibus mu-
tationibus ſubitis, ſicut eſt illuminatio & huiuſmodi.
Nihilominus põt probari per rationem ſic. In quo-
cunq; inſtanti ponitur res eſſe, põt poni principium
actionis eius: vt patet in omnibus generabilibus: quia
in illo inſtãti in quo incipit ignis eſſe ignis, incipit eſſe
calefactio: Sed in operatione ſubita ſimilitudo idẽ eſt
principium & finis eius ſicut in omnibus indiuiſibili-

A bus: ergo in quocunq; inſtanti ponitur agens produ-
cens effectum ſuum ſubito, põt poni terminus actio-
nis ſuæ: ſed terminus actionis eſt ſimul cum ipſo facto,
ergo non repugnat intellectui ſi ponatur cauſa produ-
cens effectum ſuum ſubito non præcedere duratione
cauſatum ſuum: repugnaret aũt in cauſis producenti-
bus effectus ſuos per motum: quia oportet ꝙ princi-
piũ motus præcedat finem eius. Et quia homines con-
ſueti ſunt conſyderare huiuſmodi factiones quæ ſunt
per motum, ideo non facile capiunt ꝙ cauſa agens, du
ratione effectum ſuum non præcedat. Et inde eſt ꝙ
multorum inexperti ad pauca reſpicientes enunciant
facile. Nec põt huic rationi obuiari: quia deus eſt cau-
ſa agens per voluntatem: quia voluntas non eſt neceſ-
ſarium ꝙ præcedat duratione effectum ſuum: nec agẽs
per voluntatem, niſi per hoc ꝙ agit ex deliberatione:
B quod abſit vt in deo ponamus. Præterea cauſa produ-
cens totam rei ſubſtantiam non minus põt in produ-
cendo totam ſubſtantiam ꝗ̃ cauſa producens formam
in productione formæ, immo multo magis: quia non
producit educendo de potentia materiæ ſicut eſt in eo
qui producit formam. Sed aliquod agens quod produ
cit ſolum formam poteſt in hoc vt forma ab eo produ
cta ſit qñcunq; ipſum eſt, vt patet in ſole illuminante:
ergo multo fortius deus qui producit totam rei ſubſtã
tiam põt facere vt cauſatum ſuum ſit qñcunq; ipſe eſt.
Præterea ſi aliqua ſit cauſa qua poſita in aliquo inſtãti
nõ poſsit poni effectus eius ab ea ꝑcedẽs in eodẽ inſtã
ti, hoc nõ eſt niſi quia illi cauſæ deeſt aliquid de com-
plemento. Cauſa.n.completa & cauſatum ſunt ſimul.
Sed deo nunquam defuit aliquid de complemẽto: er-
go cauſatum eius ſemper põt poni eo poſito: Et ita nõ
C eſt neceſſarium ꝙ duratione præcedat. Præterea volũ-
tas volentis nihil minuit de virtute eius: & præcipue in
deo. Sed omnes ſoluentes ad rationes Ariſtot. quibus
probatur res ſemper fuiſſe à deo per hoc ꝙ idem ſem-
per facit idem, dicunt ꝙ hoc ſequereŕ ſi non eſſet agẽs
per voluntatem: ergo & ſi ponatur agens per volunta-
tem, nihilominus ſequitur ꝙ põt facere vt cauſatũ ab
eo nunquam non ſit. Et ita patet ꝙ non repugnat in-
tellectui quod dicitur, cauſa agens non præcedere ef-
fectum ſuum duratione: quia in illis quæ repugnãt in-
tellectui, deus nõ põt faceŕ vt illud ſit. Nũc reſtat vide
re an repugnet intellectui aliqđ factũ nunꝗ̃ non fuiſſe,
ꝑꝑ hoc ꝙ neceſſariũ ſit nõ eſſe eius eſſe duratione ꝑ̃ce
dere, propter hoc quod dicitur ex nihilo factum eſſe.
Sed ꝙ hoc in nullo repugnet, oſtenditur per dictũ An-
ſelmi in monologion, capitulo octauo, exponẽtis qũo
D creatura dicatur facta ex nihilo. Tertia inquit interpre
tatio qua dicitur aliquid eſſe factum ex nihilo, eſt cum
intelligimus eſſe quidem factum: ſed non eſſe aliquid
vnde ſit factum. Per ſimilem ſignificationem dici vi-
detur cum homo contriſtatur ſine cauſa, dicitur con-
triſtatus de nihilo. Secundum igitur hunc ſenſum ſi in-
telligatur quod ſupra concluſum eſt quia præter ſum-
mam eſſentiam, cuncta quæ ſunt ab eodem, ex nihilo
facta ſunt.i.non ex aliquo, nihil inconueniens ſeque-
tur. Vnde patet ꝙ ſ̃m hanc expoſitionem non ponitur
aliquis ordo eius quod factum eſt ad nihil quaſi opor-
tuerit prius, quod factum eſt, nihil fuiſſe, & poſtmodũ
aliquid eſſe. Præterea ſupponatur ꝙ ordo ad nihil in
propoſitione importatus, remaneat affirmatus: vt ſit
ſenſus creatura facta eſt ex nihilo .i. facta eſt poſt ni-
hil: hęc dictio, poſt, ordinẽ importat abſolute. Sed or-

do multiplex eſt.ſ.durationis & naturæ. Si igitur ex cō
muni & vniuerſali nou ſequitur. proprium & particu-
lare, non erit ueceſſarium vt propter hoc ꝙ creatura
eſſe poſt nihil dicitur, prius duratione ſuerit nihil, &
poſtea ſuerit aliquid: ſed ſufficit ſi prius natura ſit nihil,
q̃ ens. Prius.n.ineſt vnicuiq; naturaliter quod conue-
nit ſibi in ſe, q̃ quod ſolum ex alio habet. Eſſe aūt non
habet creatura niſi ab alio: ſibi aūt relicta in ſe conſy-
derata, nihil eſt. Vnde prius naturaliter ineſt ſibi nihil,
q̃ eſſe. Nec oportet ꝙ propter hoc ſit ſimul nihil, & ens
quia duratione non præceſsit. Non.n. ponitur ſi crea-
tura ſemper ſuit vt in aliquo tempore nihil ſit: ſed ponit
ꝙ natura eius eſt talis ꝙ eſſet nihil ſi ſibi relinqueretur.
Vt ſi dicamus aerem ſemper fuiſſe illuminatum à ſole,
oportebit dicere ꝙ aer eſt factus lucidus à ſole: & quia
omue quod fit ex cōtingenti fit.i.ex eo qđ non cōtingit
ſimul eſſe cum eo quod dicitur fieri: oportebit dicere
ꝙ ſit factus lucidus ex non lucido vel tenebroſo, nō ita
ꝙ vnquam ſuerit non lucidus vel tenebroſus ſed quia
eſſet talis ſi ſibi ſoli relinqueretur: Et hoc expreſsius
patet in ſtellis & orbibus qui ſemper illuminantur à
ſole. Sic ergo patet ꝙ in hoc quod dicitur aliquid ſa-
ctum eſſe à Deo & nuuquam non ſuiſſe, nō eſt intelle-
ctus aliqua repugnantia. Si enim eſſet aliqua repugnan
tia, mirum eſt qūo Aug. eam non vidit: quia hoc effica
ciſsima via eſſet ad improbandum æternitatem mun-
di, cum tamen ipſe multis rationibus impugnet æter-
nitatem mundi in 11. & 12. de Ciui. Dei. Hanc aūt vnde
omnino prætermittit, Quinimmo inuenire videtur, ꝙ
non ſit ibi repugnantia intellectuum. Vnde dicit De-
cimo de Ciui.dei.31.cap.de Platonicis loquēs. Id qūō
intelligant viderint, non eſſe hoc videlicet temporis,
ſed ſubſtitutionis initium. Sicut.n.inquiunt ſi pes ſem-
per ex æternitate ſuiſſet in puluere, ſemper eius ſubeſ-
ſet veſtigium, quod tamen veſtigium ex calcante ſactū
nemo dubitaret: nec alterum altero prius eſſet, quam-
uis alterum ab altero ſactum eſſet. Sic inquiunt, & mū-
dus & dii in illo creati ſemper fuerunt, ſemper exiſten-
te eo qui fecit: & tamen facti ſunt. Nec vnquam dicit
hoc non poſſe intelligi: ſed alio modo procedit contra
eos. Item dicit.n.libro.4.ca. Qui aūt à Deo quidem ſa-
ctum mundum fatentur, non tñ eum temporis volunt
habere, ſed ſuæ creationis initium, vt modo quodam
vix intelligibili ſemper ſit factus, dicūt quidem aliquid,
vnde ſibi deum videtur velut à ſortuita temeritate de-
ſendere. Cauſa aūt quare vix eſt intelligibilis, tacta eſt
prima ratione. Mirum eſt etiam qūo nobiliſsimi Philo
ſophorum hanc repugnantiam nou viderunt. Dicit.n.
Augu. in eodem lib.cap.5.contra illos loquens, de qui- H
bus in præcedenti auctoritate facta eſt mentio. Cū his
.n.agimus qui ēt deum corporum & oīum naturarū,
quæ non ſunt, quod ipſe, creatorem nobiſcum ſentiūt.
De quibus poſtea ſubdit. Iſti Philoſophi cæteros nobi-
litate atq; auctoritate vicerunt. Et hoc etiam patet di-
ligenter conſyderanti dictum eorum qui poſuerunt
mundum ſemper fuiſſe: quia nihilominus ponunt eū à
Deo factum: nihil de hac repugnantia intellectum ſen-
tientes. ergo illi qui tam ſubtiliter eam percipiunt ſoli
ſunt homines, & cū eis oritur ſapientia. Sed quia quę-
dam auctoritates videntur pro eis ſacere, ideo oſten-
dendum eſt ꝙ præſtant eis debile ſundamentum. Di-
cit.n. Damaſcenus in libro.1.cap.8. Non aptum natū
eſt quod ex non ente ad eſſe deducitur coęternum eſſe
ei quod ſine principio eſt & ſemp eſt. Itē Hugo de S.

E Victore in principio libri ſui de ſacramentis dicit. In-
effabilis omnipotentię virtus non potuit aliquod prę-
ter ſe habere coęternum, quo in faciendo iuuaretur.
Sed harum auctoritatum & ſimilium intellectus, per
hoc patet quod Boetius dicit vltimo de conſolatione:
Non recte quidam cum audiunt viſum Platoni mun-
dum hunc nec habuiſſe initium temporis nec habitu-
rum eſſe defectum, hoc modo conditori conditū mū-
dum fieri coæternum putant. Aliud.n.eſt per intermi-
nabilem duci vitam quod mundo Plato tribuit: aliud
interminabilis vitæ totā pariter complexum eſſe præ-
ſentiam: quod diuinæ mentis proprium eſſe manifeſtū
eſt. Vnde patet ꝙ etiam non ſequitur quod quidam
obiiciunt.ſ. ꝙ creatura æquaretur deo in duratione:
Et ꝙ per hunc modum dicatur ꝙ nullo modo poteſt
eſſe aliquid coęternum deo. Quia nihil.ſ.pōt eſſe immu
F tabile niſi ſolus deus: quod patet ꝑ hoc qđ dicit Aug.
12.de Ciui.dei cap.15. Tempus quoniam mutabiliter
tranſcurrit, ęternitati immutabili non pōt eſſe coęter-
num. Ac per hoc etiam ſi immortalitas angelorum nō
tranſit in tempore, nec præterita eſt, quaſi iam non ſit
nec ſutura: quaſi nondum ſit tñ eorum motus quibus
tempora peraguntur in futuro, in prǽteritū tranſeunt.
Et ideo creatori in cuius motu dicendum non eſt vel
fuiſſe quod iam non ſit, vel futurum eſſe quod nondū
ſit, coæterni eſſe non poſſunt. Similiter etiam dicit. 8.
ſuper gene. Quia oīno immutabilis eſt illa natura trini
tatis, ob hoc ita æterna eſt, vt ei aliquid coæternū eſſe
non poſsit: & ſimilia verba dicit. in 11. lib. Confeſsionū.
Adducunt ēt pro ſe rationes quas ēt Philoſophi tetige-
runt & eas ſoluerunt. Inter quas illa eſt difficilior quæ
eſt de infinitate animarum: quia ſi mundus ſemper fuit
G neceſſe eſt modo infinitas animas eſſe: ſed hæc ratio
non eſt ad propoſitum, quia deus mundum facere po-
tuit ſine hominibus & animabꝰ: vel tunc etiam potuit
hominem ſacere quando ſecit, ſi etiam totum alium
mundum feciſſet ab ęterno, & ſic non remanerēt poſt
corpora animæ infinitæ. & præterea adhuc non eſt de-
monſtratum ꝙ deus non poſsit ſacere, vt ſint infinita
actu. Aliæ etiam rationes ſunt à quarum reſponſione
ſuperſedeo ad præſens, tum quia eis alibi reſponſum
eſt: tum quia quædam earū ſunt ita debiles ꝙ ſua debi
litate cōtrariæ parti videntur probalitatem aſſerre.

THOMAE DE VIO CAIETANI CARDINĀ. SANCTI SIXTI. DE SVBIECTO NATVRALIS PHILOSOPHIAE QVAESITVM.

QVęritur an ens mobile ſit ſu-
biectum in philoſophia na-
turali. Et videtur ꝙ non pri-
mo. Quia aut ens mobile ſi-
gnificat ſubſtantiam mobi-
lē, aut accidēs mobile, aut ter
tium commune vtriq;. Si pri
mum, cum ſubſtantia mobi
lis & corpus mobile ſint idē
conuertibiliter, ſequitur ꝙ poneretur ſm rem corpus
mobile ſubiectum philoſophiæ: quod eſt contra tenē-
tes ens mobile. Si ſecundum, hoc eſt manifeſte contra
omnes, & veritatem. Si tertium, tūc ſequeretur, ꝙ ens
diceret tertium conceptum abſtrahibilem à ſubſtantia
& accidente, quod eſt contra Thomiſtas. Secundo ſic.
Subiectū

Subiectũ ſcientiæ debet eſſe vnius rationis formalis, alioquin non haberet quod quid eſt. & conſequenter nec eſſet principium ſcientiæ: quia vt dicitur in .1. de Anima in textu. 11. principium omnis demonſtrationis eſt quod quid eſt. Nec haberet aliquam per ſe primo paſsionem, quia ei quod non eſt in ſe natura vna, quicquid per ſe vnum conuenit, conuenit ratione partium, & conſequenter nulla paſsio conuenit ei primo; ens aũt mobile dicit aggregatum ex duabus rationibus formalibus: ergo non eſt ſubiectum. Si dicatur, ꝙ illa duo ponuntur ad circumloquendum vnam rationem formalem, quemadmodum moris eſt ponere paſsiones loco differentiarum, contra. Ratio ſubiecti in ſcientia debet eſſe primo & maxime nota in ſcientia, eo ꝙ tota ſcientifica cognitio ex illa dependet: ſed ſi circumlocutione eget, non eſſet huiuſmodi: implicatio ſiquidem eſt in adiecto, dicere ꝙ eſt ratio formalis in ſcientia, & ꝙ circũloquimur illã paſsionis nomine, vtpote occultam. ergo &c. Tertio. Si ens mobile eſſet ſubiectum philoſophiæ Naturalis: aut philoſophia Naturalis eſſet pars Metaphyſicæ, aut eſſet ſubalternata illi: Vtrunq; eſt falſum: ergo. Tenet conſequentia, quia aut ens mobile addit ſupra ens conditionem per ſe diuidentem ens, aut accidentalem enti. ſi primo modo; ſequitur ꝙ ens mobile à Metaphyſico conſyderandũ

T. ſ. 42. eſt, quia in primo Poſte. cap. 22. dicitur ꝙ eiuſdẽ ſcientiæ eſt conſyderare ſubiectum aliquod & partes ſubiectiuas per ſe: & conſequenter eſſet philoſophia Naturalis, cui aſcribitur ens mobile, pars Metaphyſicæ. Si ſecundo modo, ſequitur ꝙ Philoſophia Naturalis Metaphyſicæ ſubalternaretur, eo ꝙ vt dicitur in. 1. Poſte. cap. 8. deſcendere de genere in genus ſm quid. i. ſm cõditionem accidentalem (vt communiter exponitur) eſt ſolius ſcientiæ ſubalternatæ conditio ab Ariſto. tradita, Quarto ſic. Subiectum in ſciẽtia debet eſſe illud, ad cuius rationem formalem omnes reſoluuntur paſſiones & concluſiones illius ſciẽ, vt de ſe patet: ſed paſſiones & conſequenter concluſiones phyſicæ reſoluũtur vltimo in philoſophia naturali, ad quod quid eſt ſubſtantiæ, ſeu corporis naturalis, eo ꝙ oĩa accidentia phyſica cauſantur ex ſubſtantia naturali. ergo ſubſtãtia naturalis, ſeu corpus naturale ponẽdũ eſt ſubiectũ.

In hac dubitatione primo diſtinguam opiniones. Secundo declarabitur opinio San. Tho. Tertio ſimul ipſa confirmabitur, & contra alias opponetur. Quarto reſpondebitur argumentis in oppoſitum.

Qvo ad primum ſciendum eſt de ſubiecto adæquato Philoſophię Naturalis (de quo hic eſt ſermo) quoſdam loqui in re hac naturaliter, quoſdam vero innaturaliter: propter quod hi à noſtra reſecandi ſunt diſputatione, quam inter Philoſophos agimus. Supponunt. n. intelligentias mobiles eſſe, & Philoſophiam Naturalem infra ſenſibilia non arctantes, commune aliquid ſenſibilibus & ſeparatis à materia, quatenus mobilia ſunt, ſubiectum Philoſophiæ dicunt, operiuntq; errorem ſuum theologicę pietatis nomine.

Contra hos. n. non oportet naturalẽ diſputare, apud quem indubitatum principium eſt ſubſtantias abſtractas immobiles eſſe, & terminũ conſyderationis Phyloſophicæ eſſe animam humanam, partim abſtractam partim non vt dicitur. Secundo Phyſi. tex. 26. & vltimum quod põt Naturalis de intelligentiis attingere, eſt declarare quia ſunt, vt Auer. dicit. 1. Phyſi. cõm. vlti. Quanta tñ ſit quorundam horum temeritas, ſilentio

A inuolendum non eſt, cum præſumant propriam opinionem, theologiæ ſententiam aſſerere, ſicq́; theologicæ facultatis expertibus, in Philoſophia tñ nutritis, deridendi theologiam occaſionem præbent. Non eſt. n. ex Sacra Scriptura, nec ex Theologis Sanctis ab Eccleſia approbatis traditum, ꝙ Angeli ſic mouentur, vt motus cõtinui ſubiectum ſint: ſed potius oppoſitum, vt in theologia diſcuſſum à ſanctis eſt. Vnde, ſi peripateticos arguẽdos cenſent, glorientur ex Scotica officina hos ſe errores depræhendere, non ex Theologia. His ergo omiſsis, ad naturales tranſeamus. Quorum opinio non eſt vna: dum alij mobile, alij ens, alij vtrũq; ex ſubiecto Phyſicæ reſecandum putant. Et illi quidẽ qui neutrius nomẽ recipiunt, ſecunda & quarta ratione ad oppoſitum facta mouẽtur: & ſenſibilem ſeu naturalem ſubſtantiam ſubiectum fore cenſent. Qui ve-

Auerroiſtæ aliqui.

B ro ens tantum abiiciunt, corpus mobile ſubiectũ Philoſophiæ ponunt. Et hi adhuc diuiſi ſunt dum quidam ly mobile paſsionem ſignificare concedunt, quidam autem rationem formalem corporis Phyſici ſupponere contendunt. Mobile autem tantum abiicientes, ſunt qui ens naturale ſubiectum dicunt. Sunt ergo quinque opiniones naturaliter loquentium. ſ. Thomiſtarum, tenentium ens mobile: & Albertiſtarum, dicẽtium corpus mobile: & Modernorum multorum, dicentium ſubſtantiam naturalem ſeu ſenſibilẽ: & quorundam etiam Modernorom aſſerentium corpus Phyſicum ſeu naturale: & eorum, qui ens naturale ſubiectum credunt.

Alberti et Egidii ſequaces.

Quinque opiniones naturales de ſubiecto Philoſophia Naturalis adaquato.

Qvo ad ſecundum, cum ens mobile complexionem quandam nominum contineat, ſingula diſtinguenda ſunt. Et primo quidem circa ly mobile triplici opus eſt diſtinctione. Primum eſt

C ꝙ cum mobile motum reſpiciat, ſicut motus ſumitur dupliciter. ſ. proprie, vt diſtinguitur contra mutationẽ in 5. Phyſico. & qui ad tria tantum genera eſſe dicitur & communiter, vt continet in ſe & motũ proprie dictum, & mutationem. ſ. generationem & corruptionẽ ita mobile dupliciter ſumi põt: in quæſtione tñ iſta ſumitur cõmuniter, prout idem eſt, quod mutabile Phyſica mutatione. Secunda eſt, ꝙ aliquid põt dici mobile dupliciter. ſ. ſubiectiue, quod. ſ. eſt ſubiectũ motus: & terminatiue, quod. ſ. eſt terminus alicuius mutationis. Et quamuis prima facie mobile ſonet ſubiectum motus, ſi tñ reſtringendum eſt in propoſito, magis tenendum eſt terminatiue ꝙ ſubiectiue, vt ex dicendis apparet. Iudicio tñ meo indiſtincte tenendum eſt, non ea ratione vt ſit commune ad omnia quomodocunq; mobilia, contineatq; vt partes ſubiectiuas mate

D riam, & formam &c. (quia hoc eſt contra San. Tho. in 1. Phyſi. ſuper tex. com. 6. vbi in diuiſione literę expreſſe dicit, ꝙ in 1. lib. Phyſi. agitur de principiis intrinſecis entis mobilis. ſ. de materia & forma: ex hoc aperte inſinuans ens mobile quod eſt ſubiectum philoſophiæ, non eſſe totum vniuerſale reſpectu materiæ & formæ: ſed totum integrale ſeu eſſentiale) ſed ea potius ratione, vt. ſ. illa notiſsima ſui acceptio ſupponatur, quam ex ſenſu ſupponere oportet: perhibent. n. nobis ſenſus mobilia eſſe, an aũt ſubiectiue an terminatiue mutẽt ea, quæ moueri videmus, ratione magis diſcernitur ꝙ ex ſenſu habeatur. Tertia eſt, ꝙ mobile æquiuocum eſt nomen ad aptitudinem ad motum & ad fundamentũ illius aptitudinis, ſicut ſi riſibile ſignificaret aptitudinẽ ad ridendum, & rationalitatem, quæ eſt eius fundamẽ-

tum. Quid aût mobile in propoſito ſignificet, difficile eſt hac ſola quæſtione elucidare. Quamuis.n.impoſsibile ſit ſubiectum & paſsionē ſimul accipi pro ſubiecto in aliqua ſcientia, ſic ꝙ totum aggregatum ſubiectum ſit (quia oportet ſubiecti vnam eſſe rationē formalem, & ex quod quid eſt ſubiecti, & quid eſt paſsionis vna ratio formalis conſtitui nequit) nihil tamen prohibet aggregatum ex ſubiecto & paſsione, ſubiectum ſic conſtitui, vt paſsionis quod quid eſt, ſit ratio formalis ſubiecti in illa ſcientia. Et hoc modo intelligi poteſt mobile paſsionem ſignificare in propoſito, ita ꝙ mobilitas, quę ē paſsio, ſit ratio formalis enti vel corpori ꝙ ſit ſubiectum Philoſophiæ naturalis. vñ ſolet fieri reduplicatio ſupra ly mobile, dicendo ens aut corpus mobile, inquantum mobile eſt ſubiectũ Phyſicæ. Suadeť aût in propoſito ſic ſumi mobile ex ſubiecto. Mathematicæ: ſicut.n. Phyſica eſt entibus in eo ꝙ mobilia, ita Mathematica eſt de entibus in eo ꝙ quãta. Cõſtat aût Mathematicæ ſic eſſe ſubiectum ens quantũ, vt quantitas ipſa quæ ſubſtantiæ materialis paſsio ſeu proprium accidens eſt, ratio formalis ſubiecti Mathematicæ ſit. Erit ergo Phyſicæ ſubiectum ens aptũ moueri, ſic ꝙ aptitudo ad motum, ratio formalis ſubiecti ſit. Et confirmatur hoc magni Alberti authoritate, qui in.1.Phyſi. diſtinguens corpus in Metaphyſicum, Mathematicum, & Phyſicum: mobilitâtem, quam rationem formalem ſubiecti dicit, poſteriorē corpore quanto naturaliter dicit. Nec obſtat ꝙ eiuſdem ſcientiæ eſt coſyderare de paſsione & ſubiecto eius: quoniam hoc intelligitur, qñ tractatur de paſsione vt paſsio eſt, non aût qñ paſsio primum ſubiecti locum tenet: vt patet de quantitate in Mathematica, quæ de ſubſtantialibus principiis ſubiecti eius à quo fluit, non ſe impedit. Similiter non obſtat, ꝙ perfecta cognitio de re non habetur abſq; quod quid eſt ſubiecti: hoc .n. non eſt ſic accipiendum, vt omnis cognitio citra illam ſit imperfecta, ita ꝙ non ſit euidens, & ſcientifica: ſed vt abſq; quod quid eſt ſubiecti, conſummata, omnimodaq; notitia de re haberi non poſsit. Quod phyſicæ accidere non inconuenit: quoniam Mathematicæ hoc conuenire certum eſt. Mathematicus.n. ignorat, an quantũ ſit ſubſtantia vel accidens, & quantitatis ſubiectũ &c. & tñ certiſsimus eſt omnium, vt dicitur in.2.Meta.tex. & cõ.vlti. Sed contra hanc viam eſt ꝙ ſm eam ad Philoſophum naturalem non pertineret conſyderare aliquod prædicatum quiditatiuum cuiuſcumq; ſubſtantiæ: niſi forte aliqua ſubſtantia ſit de qua quiditatiue prædicaretur aptitudo ad motum: & conſequenter Philoſophia naturalis non eſſe de ſubſtantia, ſed eſſet de accidente, quemadmodum Mathematica. Si.n.mobilitas.i.aptitudo ad motum, quæ paſsio ponitur entiũ naturalium, ratio formalis ſubiecti phyſicæ acceptatur non licebit phyſico de ratione adæquati ſubiecti eius diſſerere: quia illa prior eſt, ac per hoc deſcendendo à mobilitate in communi ad talem vel talem mobilitatem in ſpecialibus partibus Philoſophiæ naturalis, non licebit ad quod quid eſt talis vel talis ſubiecti deſcendere, ſed quemadmodum adæquati ſubiecti mobilitatis quod quid eſt omiſſum fuerat, pari ratione ſpecialia quod quid erat eſſe, ſubiectum talium mobilitatum omittenda ſunt: quoniam nulla pars alicuius ſcientiæ tractat de aliquo priori propria ratione formali. Nec video quomodo poſsit huic rationi ſatisfieri, niſi tenēdo ꝙ Metaphyſicæ eſt conſyderare quod quid eſt in

E particulari. Quod quia non credo verum, idcirco puto melius tenere, ꝙ mobile in propoſito non ſignificat ipſam aptitudinem ad motum, ſi eſt paſsio: ſed eius fundamentum. Cum.n. iſta aptitudo, quã mobilitatis nomen ſonat, quibuſdam entibus repugnet. ſ. ſeparatis à materia, & quibuſdam non. ſ. materialibus, & de entibus materialibus (puta homine & boue) non reputetur prædicari ſubſtantialiter, cõſequens eſt, ꝙ aliquid præcedat in eis; ex quo ipſa aptitudinem hanc ſortiantur: & hoc fundamentum mobilitatis eſt. Notãter aût dixi non reputetur: quia communi voci ſatisfacere volens, diſtinctionē hanc mobilitatis pertractaui. In. 10. ſiquidem Meta.tex.vlti. ſub dubio relinquitur, an corruptibile ſit ſubſtantia, an in ſubſtantia. i. ſit de ſubſtantia rei, aut eam ſequatur, vt exponit Auerrois. Corruptibilitas aût quædam mobilitatis ſpecies eſt, vel mobi F litas ipſa, ſm illud.8. Phy. tex. cõm.25. in omni motu corruptio eſt. Sanctus Tho. etiam ibidem inter ſubſtãtialia prædicata corruptibile ponere videtur. Ariſtoteles quoq; in.1.Phy.tex.8. idem ſentire videtur, dum dicit, ꝙ ad naturalem non ſpectat probare mobilitatem. hoc.n.non eſſet verum, ſi mobilitas eſſet paſsio præuenta à formali ratione ſubiecti Philoſophiæ naturalis: poſſet.n. per illam rationem naturali Philoſopho probari. Niſi forte quis dicat dictum Ariſto. non eſſe verum per ſe, ſed per accidens: quia. ſ. eſt paſsio notiſſima. Sed hoc non eſt tutum. tum quia non eſt ſermo per accidens conſuetus Ariſto. tum quia ſaltem defendere mobilitatem pertineret ad Philoſophum naturalem, & non ad Metaphyſicum, ſicut & quamlibet paſsionem ſubiecti proprij quilibet artifex defendere debet. Nec obſtat, ꝙ ſit paſsio per ſe nota de adæquato G ſubiecto, quoniam per ſe notum & non per ſe notum, faciunt quidem differentiam quo ad probari vel non probari poſſe aliquid, vt patet in.2.Phyſico.tex. cõ.6. non tñ faciunt differentiam quo ad defendere vel non defendere: quoniam ſi occulta tuenda ſunt, manifeſta magis ſunt tuẽda: modo non ſint principia, ſed ex principiis: qualis eſt mobilitas: ſi paſsio ponitur. Quicquid autem de hoc ſit, mobilitas, quæ eſt ratio formalis ſubiecti Phyſicæ, non paſsio, ſed quod quid erat eſſe eſt entium naturalium: & præuenit naturalitatem & mobilitatem paſsionem eorum ſi concedatur: illam quidem, quia relatiua proprietas eſt: iſtam vero: quia paſsio dicitur.

Circa vero ly ens, hoc tantum diſtinguere oportet, ꝙ dupliciter entis nomine vti cõſueuimus. Primo pro omni eo quod habet eſſe quocunq; modo. & ſic hic non capitur. Secũdo pro eo quod proprie eſſe dicitur. H hoc aût in his, quæ fiunt, eſt, id quod proprie fit: eius ſiquidē eſt eſſe proprie, cuius eſt fieri. Id aût quod proprie fit (vt.7.Meta.tex.com.28. patet) eſt compoſitũ: ſiue ſubſtantiali, vt homo: ſiue accidẽtale, vt homo muſicus: & ſic ſumi in propoſito. Vnde colligendo dicta, ad hoc ꝙ aliquid ſit pars ſubiectiua entis mobilis, qđ ſubiectum Phyſicæ dicimus, exigitur, & ꝙ ſit proprie ens, & ꝙ ſit mutabile Phyſica mutatione. Et propterea, nec materia prima, nec forma ſubſtantialis, aut accidentalis ens mobile eſt: ſed entis mobilis principia hæc omnia ſunt. Eſt ergo ens mobile communius ꝗ̃ ſit corpus mobile, & ꝗ̃ ſubſtantia naturalis ſiue ſenſibilis: quia continet ſub ſe omnia materialia compoſita, quę ſola mutabilia ſunt: ſiue ſint ſubſtantialia, ſiue accidẽtalia, ſiue ſm formam abſolutam, ſiue ſm vbi. Eſt &

ens

ens mobile abſtractius, quid quocunq; prædictorum,
quanto ens aliquem gradum concomitans prius eſt
illo, dato etiam ꝙ ad cõpoſita accidentalia ſe nõ ex-
tenderet. Nec obſtat contractio per ly mobile: qm̃
ſicut ſubſtantia rationalis abſtractius quid eſt q̈ animal
rationale, ſic ens mobile, abſtractius & prius quid eſt
q̈ ſubſtantia mobilis: quamuis .n. ex parte ly mobile,
æqua ſit abſtractio, ex parte tñ ly ens, & ly ſubſtantia
abſtractius eſt ens mobile. Vnde quemadmodum cõ-
cedens ſubſtantiam rationalem, adhuc diſputandi lo-
cum haberet, an illa rationalis ſubſtantia eſſet corpus,
an animal &c. & cõtinue ab abſtractiori ad minus ab-
ſtractum quæſtio deſcenderet, dum à ſubſtantia ratio-
nali ad corpus rationale, & à corpore ad corpus ani-
matum &c. veniretur. ſic ſub ente mobili quæſtio re-
manet, an illud ſit ſubſtantia, an corpus &c. Cum igi-
tur in re mutabili cõſyderari poſsit & ꝙ ſit corpus mu
tabile, & ꝙ ſit ſubſtantia mutabilis, & ꝙ ſit ens muta-
bile, Diui Thomæ ſententia eſt, naturalia rationẽ ſub-
iecti Philoſophiæ Naturalis induere primo, non qua-
tenus ſunt corpora mutabilia, aut ſubſtantiæ mutabi-
les, ſed quatenus ſunt entia mutabilia: ita ꝙ ens mobi-
le licet, complexionem nominum contineat, incom-
plexum tñ & per ſe vnum quod quid eſt ſignificat, ſi-
cut ens per ſe. Quemadmodum .n. diuiſo ente in per ſe
& in alio, ſi ſimplicibus vocabulis careremus, ſubſtan-
tiam ens per ſe nominaremus, & accidens ens in alio,
& tñ vnam formalem rationem ſignificaremus, non
aggregatam ex pluribus: ita diuiſo ente in tranſmuta-
bile, & intranſmutabile carentes ſimplici vocabulo,
ens tranſmutabile ſeu mobile vocamus alterum mem
brum, quod vnius eſt quiditatis. & illud Philoſo-
phię naturalis ſubiectum eſſe adæquatum dicimus.
Hæc de ſecundo.

QVo ad tertium, cum ens mobile duo nomina
complectatur, & vnũ ſignificet: primo oſten-
dendũ eſt, ꝙ eius ſignificatum eſt adęquatum
Philoſophiæ ſubiectum: deinde, ꝙ his nominibus cõ-
uenientiſsime ſignificatur. Primum probatur tripli-
citer. Primo ſic. Adæquatum ſubiectum primarũ paſ-
ſionum naturalium eſt adæquatum ſubiectum Philo-
ſophiæ Naturalis: ſed ens mobile, & non ſubſtantia,
aut corpus naturale, ſeu mobile, eſt adæquatum ſub-
iectum primarum paſsionum naturalium: ergo &c.
Maior eſt per ſe nota. Minor vero probatur, accipien-
do tranſmutabilitatem, ſeu, quod idem eſt, mutabilita-
tem pro prima paſsione phyſica, vel ſaltem vna de pri-
mis, aut eis æquiualente, vt ab oĩbus ſupponit̃. Tũc ſic.
Adæquatũ ſubiectũ trãſmutabilitatis, hẽt materiã, for-
mã et priuationẽ pro adæquatis principiis: ſed tãtũ ens
mobile habet hæc pro adæquatis principiis: ergo nihil
aliud ab ente mobili eſt ſubiectum adæquatum tranſ-
mutabilitatis, & conſequenter primarum paſsionum
naturalium, quod erat probandum. Maior huius pro-
ſyllogiſmi eſt ex eo euidens, ꝙ oportet iſta tria in om-
ni materia eſſe adæquata ſibi inuicem .ſ. paſsionem, &
ſubiectum, & propria paſsionis principia, vt patet de
riſibilitate, & homine, & animali rationali: conſtat
aũt ex. 1. Phyſico. per longum proceſſum, traſmutabi-
litatis principia prima, eſſe materiam, formam & pri-
uationem: oportet igit̃ eius, ad quod tanq̃ ad adæqua-
tum ſubiectum primo ſequitur tranſmutabilitas, eſſe
adæquata principia, materiam, formam & priuationẽ.
Minor patet ex his, quæ in 12. Meta. à tex. 19. vſq; ad

A tex. 29. dicuntur .ſ. ꝙ materia, forma & priuatio ad ge-
nus ſubſtantię non arctantur: ſed materia, forma & pri
natio generis ſubſtantiæ, ſunt principia propria ſub-
ſtantię mutabilis: & materia, forma & priuatio in gene
re quantitatis, ſunt propria principia quanti mutabilis:
& materia, forma & priuatio in genere qualitatis ſunt
principia proprinqualis mutabilis. Si dicatur ꝙ quẽ-
admodum principia propria ſubſtantiæ continent ꝓ-
pria principia cæterorum generum, quia ſunt cauſæ
eorum (vt ibidem docet Ariſto.) ſic ſubſtantia muta-
bilis continet omne quantũ & quale mobile: & tranſ-
mutabilitas ſubſtantiæ omnem aliam, & propterea li-
cet materia, forma & priuatio excedant ſubſtantiam
mobilẽ formaliter, nõ tñ virtualiter. Hoc licet ſit ſub-
tiliter dictum, vim tñ rationis non excludit, propter
duo. Primo: quia falſum eſt, ꝙ principia propria ſub-
B ſtantiæ mutabilis ſint principia principiorum cætero-
rum generum mutabilium. Quamuis .n. ſit verum &
expreſſum in. 11. Meta. cap. ſupradicto, ꝙ per ſe princi-
pia eſſendi in genere ſubſtantię ſunt principia princi-
piorum eſſendi in cæteris generibus .i. ꝙ materia & for
ma ſubſtantiæ, ſunt cauſæ materiæ & formæ in quan-
titate & qualitate &c. veritati tñ aduerſatur, ꝙ per ſe
principia tranſmutabilitatis ſubſtantialis ſint principia
principiorum tranſmutabilitatis aliorum generum.
Priuatio .n. in genere ſubſtantiæ, quæ eſt per ſe princi-
pium non ſubſtantiæ, ſed traſmutationis ſubſtantialis,
non eſt vniuerſaliter, & conſequenter nec per ſe prin-
cipium priuationis, quæ eſt principium tranſmutatio-
nis accidẽtalis: vt in corpore cœleſti patet, vbi ens mo-
bile ſm̃ locum, habet omnia propria principia .ſ. ma-
teriam, formam, & priuationem. cœlum aũt ſubſtan-
C tialiter non habet niſi duo principia, quæ ſunt eſſendi
per ſe principia: ſiue ibi ſit materia, quæ eſt pura po-
tentia, ſiue ſimplex corporeitas pro materia, & intel-
ligentia pro forma: nullo .n. modo eſt ens mobile ſub-
ſtantialiter. Secundo: quia dato ꝙ eſſet talis incluſio
virtualis, adæquatum tñ ſubiectum tranſmutabilitatis,
& ſimiliter adæquatum principiatum ex materia, for-
ma & priuatione, eſſet non ſubſtantia mobilis, ſed ens
mobile: quoniam, qñ aliqua proprietas vniuerſalis ſm̃
prædicationem habet ſubiectum adæquatum ſm̃ prę-
dicationem, in quo reperitur cauſa, ſm̃ quã ineſt qui-
buſcunq; proprietas illa, illud tale eſt eius ſubiectum
ſm̃ ꝙ ipſum. Nec eſt requirendum pro primo ſubiecto
illius illud, ad quod per viam reſolutionis proprietas
illa & eius principia reducuntur: alioquin periret do-
ctrina tradita in lib. Poſte. cap. de vniuerſali. Docemur
D .n. ibi ſiſtere, qñ adæquatum ſubiectum ſm̃ prædica-
tionem inuenimus, & cauſam in eo, per quam ſibi cæ-
teriſq; illa paſsio ineſt. nulla etiam poſſet poni pro-
prietas communis alicui analogo ad ſubſtantias & ac-
cidentia: cum accidentia & eorum proprietates & prin
cipia in ſubſtantiis virtualiter includantur. Niſi ergo
velimus abuti vocabulis & rationibus eorum, quod in
ſe eſt ſubiectum adæquatum tranſmutabilitatis, in
ſeipſo adæquate claudit propria principia traſmutabi-
litatis: ſed nec ſubſtantia mobilis, nec corpus mobile
claudit in ſe illa: quoniam propria principia tranſmu-
tabilitatis vniuerſalis, ſeu in cõmuni, ſunt materia for-
ma, & priuatio in communi, quæ genus ſubſtantiæ
tranſcendunt: enti aũt mobili adæquantur: quicquid
.n. ex materia, forma, & priuatione conſtat, ens muta-
bile eſt, & ecõuerſo, eo ꝙ priuatio machinatur ad ma-

lum: Ens igitur mobile eſt proprium & primum mobilitatis ſubiectum.

Secundo probatur propoſitum, & directè arguitur contra ponentes corpus mobile, ſic. Coniunctio omnis mobilis cum ratione corporeitatis, non ſupponitur in naturali Philoſophia: ſed in 6. Phyſi. probatur, ergo non corpus mobile, ſed ens mobile eſt ſubiectum Philoſophiæ naturalis. Antecedens patet in tex. 32. ſexti Phy. vbi probatur, ꝙ omne mobile eſt corpus. Conſequentia vero patet tum ex eo, ꝙ ſi corpus mobile ponitur adæquatum ſubiectum, oportet ſupponi mobilitatem coniunctam eſſe corpori, aut vt rationem formalem, aut, vt paſsionem: tum ex eo, ꝙ oportet ſupponi corpus coextendi ipſi mobili: alioquin non ſupponeretur ſubiectum adæquatum ſciētiæ. Vtrunque autem horum impoſsibile eſt ſupponi, ignorāta vniuerſali coniunctione ipſius mobilis cum corpore, vt de ſe patet: ergo. Et hæc eſt ratio S. Tho. in. 1. Phyſico. nūquam. n. dixit ipſe, ꝙ Philoſophus naturalis probet corpus mobile eſſe: vt communiter ſibi imponitur, quia non intelligitur (corpus. n. mobile eſſe qui dubitant, nō egent medio, ſed ſenſu quo vel ſeipſos moueri participiant) ſed dixit, ꝙ probat omne mobile eſſe corpus. Et vt plenius huius rationis vis percipiatur, aduertendū eſt primo, ꝙ ſubiectum adæquatum ſcientiæ reſoluentis ſuas concluſiones in principia per ſe nota (qualis eſt philoſophia naturalis) oportet & ꝙ ſit ſubiectum primarum paſsionum, ac per hoc ꝙ ſit principium eſſendi, & conſequenter cognoſcendi ſm naturam cęterorum: & ꝙ ſit principium cognitionis in nobis, ſiue ad latētes proprietates & occulta principia à poſteriori, ſiue à priori procedatur: quoniam ſubiecti cognitionibus præſupponitur. & vt dicit Auerr. in. 2. Phyſi. cō. 26. nec à priori nec à poſteriori probari poteſt in ſcientia: & innatum eſt nobis, ꝙ oportet ſemper à notioribus nobis procedere: vt in primo Phyſi. com. 4. dicitur. Sicut ergo prima ratio ſuperius facta procedit ex ordine naturæ, ſic iſta procedit ex noſtro ordine cognoſcendi. Et propterea S. Tho. dixit, ꝙ ad audientes probatur omne mobile eſſe corpus: inſinuans per hoc, cognitionis magis, quàm rei ordinem. Aduertendū eſt ſecundo, ꝙ quamuis aliud ſit omnem mobilitatem eſſe coniunctā corpori & aliud cognoſci oēm mobilitatē eſſe coniunctam corpori, ad hoc tñ ꝙ corpus mobile ponatur ſubiectum adęquatum, nihil refert quid horum deficiat: quoniam ſicut deficiente coniunctione illa ſecundum rem, corpus mobile prohiberetur ex parte rei eſſe ſubiectum, ita deficiente coniunctione illa in eſſe cognito, ex parte cognitionis quę præhaberi debet impeditur. Non ſufficit autem præſupponi aliquod mobile eſſe corpus (quod ad ſenſum patet) ſed oportet ſupponere omne mobile eſſe corpus: Tū quia ad hoc ꝙ complexum aliquod vel complexe ſignificatum induat rationem ſubiecti adæquati in ſcientia. oportet id quod eſt vt formale, & ſit & ſupponatur ꝑ ſe coniunctum alteri vt paſsio vel ratio formalis: alioquin fruſtra de materiali parte complexi illius quæſtio fieret: cum ea quæ ſunt per accidens, variabilia & extra quæſtiones ſcibiles ſint: hoc autem ſicut impoſsibile eſt eſſe, niſi omne tale illi inſit, ita eſt impoſsibile ſupponi, niſi omne tale ineſſe illi ſupponatur: quoniam omnia hæc ſicut in naturæ ordine præexigunt de omni, ita & in cognitionis ordine: vnde ſi naturalis ſcientiæ ſubiectum eſt corpus mobile, oportet in hac ſcien-

E tia quæ de mobili in eo ꝙ mobile tractat, ſupponere mobile, quod vt formale ſe habet, coniunctā eſſe corpori per ſe, vel vt paſsionem, vel vt rationem formalē: neutrum autem horum fieri pōt, niſi ſupponatur omne mobile corpori connexum eſſe, imaginari. n. nō poteſt vt propria paſsio aut ratio formalis credatur eſſe alicuius id quod communis illo dubitatur: Tum quia ad hoc, vt aliquod complexum vel complexe ſignificatū, habeat rationem adæquati ſubiecti alicuius ſcię, non minus oportet id qđ vt formale ponitur adæquari ſciētiæ, ꝙ̄ id quod vt materiale ſumitur coextendi illi formali: alioquin ſi materiale rationem formalis contraheret, ſcia quę adequate rōnem formalē reſpicit, ſubiectum ſuum excederet. nihil aūt refert (vt dictum eſt) coextenſionem talem non eſſe aut non ſupponi. Si igitur corpus mobile in eo ꝙ mobile, adęquatum ſubie-

F ctum ponatur philoſophiæ naturalis, oportet Philoſophiam quæ de mobili in eo ꝙ mobile eſt, ſupponere corpus euacuare mobile: alioquin adęquatū ſibi ſubiectum quamuis haberet, non tñ ſupponeret: & conſequenter ſubiecti rationem non haberet. Hoc aūt impoſsibile eſt ſupponi quandiu neſcitur an omne mobile ſit corpus, vt de ſe patet. Potes aūt rationem hanc iuxta Sanctum Thomam, ſic colligendo formare. Nulla ſcientia habens ſubiectum complexum aut complexe ſignificatum, probat eam coniunctionem partium ſubiecti, ſine qua complexum illud ſubiecti rationem inducere non pōt: alioquin ſcientia cōſtrueret ſibi ipſi ſubiectum: quod de nulla ſcientia ſpeciali dicere licet. Hęc. n. maior æquiualet maiori S. Tho. breuius aſſumentis: nulla ſcientia probat. i. conſtruit vel componit ſibi ipſi ſubiectum, loquendo. n. de ſubiecto cō-

G plexo, æquiualet dicere, Nulla ſcientia componit aliquid vt ſit ſuum ſubiectum, & dicere, nulla ſcientia ꝓbat ſuum ſubiectum, apud formaliter terminos ſpeculantes. Sed Philoſophia naturalis, ſi corpus mobile ponitur ſubiectum, conſtruet ſubiectum ſuum, ergo &c. Patet minor ex dictis: quia probat vniuerſalem coniunctionem mobilitatis cum corpore, ſine qua corpus mobile ſubiecti rationem habere non poteſt. Omiſſa aūt verborum ſolicitudine, directe ſyllogizandum eſt ſic. Nullum coniunctum cuius de omni coniunctio probatur in aliqua ſcientia, eſt ſubiectum adæquatum illius: Corpus mobile eſt coniunctum, cuius de omni coniunctio probatur in philoſophia naturali: ergo corpus mobile non eſt ſubiectum in Philoſophia naturali. Maior iam patet, ex eo ꝙ omne coniunctum quod ponitur adæquatum ſubiectum, ſupponitur & per ſe cō-

H iunctum ſaltem ex parte formalis: & coextēſum rationi formali adequanti ſcientiam: Sed cuius coniunctio dubitatur de omni, non ſupponitur coniunctum per ſe, nec coextenſum rationi formali: ergo. Minor ex. 6. Phyſi. patet, tex. cō. 32. vbi probatur vniuerſalis coniunctio mobilis cum corpore, & proceſſu philoſophię naturalis: maxime in ſecundo Phy. & ſecundo tractatu primi de cœlo: vnde habetur vniuerſalis coniunctio corporis cum mobili.

Sed remanent duæ contra rationem hanc obiectiones excludendæ. prima eſt quia non uidetur verum ꝙ in ſexto Phyſi. probetur omne mobile eſſe corpus, eo ꝙ in tex. 32. probatur tantum omne mobile eſſe diuiſibile. Conſtat aūt ꝙ, ſi probatur paſsio alicuius de mobili, non propterea probatur ratio formalis ſubiecti illius paſsionis. Sic aūt ſe habent diuiſibilitas & corporeitas,

An oē Mobile corpus eſſe probauerit Ariſt. 6. Phyſi.

reitas, vt patet. Secunda eſt, quia videtur hæc ſecunda ratio aduerſari primæ. in hac ſiquidem dicitur, omne mobile eſſe corpus: in illa vero dicitur, ens mobile communius eſſe, & corpore & ſubſtãtia mobili. Ad primum horum dicitur, quòd, quia non cadit in intellectu humano, quòd aliquid ſupponatur eſſe corpus de quo dubitetur eſſe diuiſibile, niſi apud antiquis attributos errores, ponẽtes corpora indiuiſibilia (quia diuiſibilitas ipſa ſic comes eſt corporeitatis & in eſſe & in cognoſci, vt prius abſque poſteriori nunquam cognoſcatur: experimur enim non aliter nos cognoſcere aut ſupponere corpus, niſi vt quantum quoddam quantitate molis) ideo, ſi in philoſophia non ſupponatur omne mobile eſſe diuiſibile, à fortiori ſupponi non poteſt eſſe corpus: quia coniunctio mobilis cum corporeitate dum dubitatur, cum diuiſibilitate non poteſt cognoſci, niſi ratione aut ſenſu: Ex ſenſu autem conſtat, quòd non habetur: Ratio autem ad illam nulla inuenitur. Et ſi ex demonſtratione illa ſexto Phyſi. non acceptatur probatum ſaltem tanquam neceſſario conſequens concluſionem formaliter concluſam, relinquitur maius inconueniens, quòd ſcilicet omne mobile eſſe corpus, longe remotius eſt à Philoſophiæ principio: vtpote .3. Cœli. & primo de Generatione. Peripatetici tamen ibidem vtranque concludi propoſitionem indiſtincte intelligũt. vnde Auer. in primo Cœli com. 5. dicit. Probatum eſt in .6. Phyſi. quòd omne mobile eſt corpus &c. Ad ſecundum vero dicitur, quòd licet ens mobile ſit communius corpore (quia de multis prædicatur quiditatiue de quibus corpus non prædicatur quiditatiue) non tamen eſt ſic communius, quòd alicui inſit cui corporeitas coniuncta non ſit. omne enim ens mobile eſt corpus, vel claudit in ſe corpus. Poteſt & ſecundo dici (licet in idem redeat) quòd in ſexto Phyſi. probatur omne mobile eſſe corpus, id eſt, corporeum aliquid. Probando enim mobile eſſe diuiſibile, nihil aliud probatur quàm mobile eſſe ens corporeum: ſiue illud ſit corpus, ſiue corporeum aliquid. Corporeum autem conuertitur cum ente mobili dato ꝙ corpus cum eo non conuertatur. Et eodem modo poteſt argui contra ponentes ſubſtantiam naturalem aut mobilem. Omne enim naturale aut mobile eſſe ſubſtantiam cum oporteat ſupponi, aut haberetur ex ſenſibus, aut ex naturali philoſophia, aut ex Metaphyſica: Ex ſenſu quidem non habetur: Ex naturali autem Philoſophia ſi haberetur concluderet hoc non poſſe ſupponi in ipſa: Si autem à Metaphyſico tractatur (vt Auer. dicit. 2. Phyſi. com. 4.) hoc etiam concludit illud non poſſe eſſe ſubiectum in Philoſophia naturali: quæ ſcientia ex ſe eſt euidens abſq; Metaphyſica: habet enim ſubiectum & principia propria enſibus per ſe nota, & non accipit ea poſitione, quamuis à Metaphyſico defendi debeat ſi impugnentur, vt in .3. Phy. tex. com. 12. dicitur.

Ratio ad Philoſophiæ ſubiectum.

Tertio probatur idem authoritate. & primo Ari. in tertio Phyſi. vbi in definitione motus non poſuit corpus aut ſubſtantiam, ſed ens in potentia. &c. Ex quo arguitur ſic. Id eſt ſubiectum Philoſophiæ, quod ponitur in definitione primorum accidentium naturalium: quia tale eſt proprium ſubiectum eorum vt patet in .7. Meta. tex. 15. Sed non corpus nec ſubſtantia, ſed ens in potentia ſm quòd in potentia (quod idem eſt quod ens mobile, vt patet in tertio Phyſico.

A tex. 6. & .9.) ponitur in definitione primorum accidentium naturalium, ſcilicet motus &c. ergo ens mobile eſt ſubiectum Philoſophiæ naturalis. Et confirmatur hoc idem ex primo Phyſi. tex. 11. vbi ſupponendum dicitur in Philoſophia omnia aut quædã moueri: & non omnia aut quædam corpora &c. Secundo auctoritate Auer. qui licet non ſollicitus de vocabulis in tertio Meta. com. 1. ens mobile: & in .12. eiuſdem com. 5. corpus mobile: & in proemio Phyſi. res ſenſibiles ſubiectum Philoſophiæ nominauerit, & propterea non verba ſua in hac re, ſed ſenſum ponderari voluerit: in ſecundo tamen Phyſi. expreſſe docet aliquid prius corpore ſubiectum eſſe Philoſophiæ naturalis, dum dicit com. tertio. Et ſciendum eſt, ꝙ ſubiectum iſtius libri eſt natura & principia naturalia, cum ſint communia omnibus rebus naturalibus. & ideo
B in hoc libro non definiuit corpus, neq; alia de quibus conſyderat naturalis, ſicut fecit in primo cœli & mundi. Ex quo habetur, ꝙ apud ipſum conſyderatio de corpore mobili differtur vſque ad librum de cœlo & mundo: vbi ab eius definitione incohatur, vt patet in tex. com. 2. Et rurſus habetur ſubiectum Phyſicæ eſſe commune corpori & aliis de quibus conſyderat Naturalis, vt in prima ratione aſſumpſimus: non ergo corpus mobile, ſed aliquid prius eo commune naturalibus omnibus eſt ſubiectum Philoſophiæ: quod ens mobile eſſe ex prima ratione liquet. Eſt ergo ſignificata ratio per ens mobile ſubiectum Philoſophiæ naturalis: non autem ſignificata per ſubſtantiam: aut corpus naturale, vel mobile, vel ſenſibile.

Quod autem illis vocabulis conuenientiſsime ſignificetur, ſic patet. Mobilis vocabulum in primis con-
C uenienties ſumitur, quàm ſenſibilis: quoniam admiſſo ente ſenſibili, adhuc non eſt Naturalis Philoſophus liber à Parmenidis & Meliſsi inuectione (concedentes enim ens ſenſibile, negabant mobile) ſuppoſito autem ente mobili, Philoſophiæ principia inconcuſſa manent. Similiter conuenientius eſt quàm naturalis nomẽ: Tũ quia redit idẽ inconueniens (nam ſuppoſito ente naturali, adhuc Philoſophus naturalis liber non incedit, niſi mobile addat: vt ipſe Ariſt. teſtatur in primo phyſi. tex. 11. contra Parmen. & Meliſſ. concedentes ens naturale: ſubdens. Nobis autem ſubiiciatur omnia aut quædam naturalia moueri) Tum quia ſubiectum notiſsime debet ſupponi, & conſtat definientia notiora eſſe definito. vnde, cum motus naturam definiat, quod clare ſignificatur per ens mobile, obſcure importatur per ens naturale: hoc enim ſi decla-
D randum eſt, ad motum oportet venire. Tum quia nominibus vtendum eſt vt plures. 2. Topic. vſitatiſsimũ autem eſt & naturæ nomen ad cuiuſcunque rei quod quid eſt. & naturale ad omne non artificiale, ſiue de genere mobilium ſint, ſiue non. Et propterea, ſi ens naturale ſupponeretur, ens non artificiale intelligeretur ſubiectum in Philoſophia naturali: quod eſt falſum: & ſic inficiationi locum daret vocabuli æquiuocatio, quod ſi diſtinguendum eſſet, & ens naturale, id eſt habens in ſe principium motus ſupponendum, cur non potius abſque gloſa & diſtinctione ens mobile à principio dixit, clarius exprimendo: Præſertim ꝙ ſecundi Phyſico. principium anticipandum eſſet, vt gloſa illa intelligeretur: Entis autem nomen clarius propoſitis, ex dictis patet. Hæc de tertio.

Nunc quarto ſupereſt argumentis in oppoſitum ſa-

Ad argumẽ- ta in oppoſi- tum Reſpon- ſiones.

tisfacere. Et ad primum quidem dicitur, ꝙ ens ſignificare tertium quid commune ſecundum analogiam, ſubſtantiæ & accidenti, non eſt contra Sanctum Tho. niſi ſecundum analogiæ naturam ignorantes. Vnde nullum inconueniens eſt, ens mobile commune eſſe ſecundum rationem formalem, non vnam ſimpliciter ſed vnam analogice entibus mobilibus omnibus, ſcilicet ſubſtantiis, quantis, & qualibus & cæteris: Quãuis etiam ratio ad oppoſitum non concludat contra tenentes ens mobile extra ſubſtantiam non inueniri: quia homo ipſe inquantum eſt ens mobile, aliud eſt à ſeipſo inquantum eſt ſubſtantia mobilis: & propterea non ſequeretur, ergo ponendo ens mobile ſubiectum ponitur ſubſtantia, aut corpus mobile: quoniã differunt formali ratione. Ad ſecundum dicitur dupliciter. Primo, ꝙ mobilitas communiter ſumpta (vt de ea in hac loquimur quæſtione) non eſt paſsio ſed ſubſtantiale prædicatum: ſicut & materiale & poſsibile, iuxta ea quæ ſupra adducta ſunt: Quæ poſſunt etiã ratione confirmari, ex eo ꝙ poſsibile ſubſtantiale prę dicatum eſt entium à materia ſumptum. non enim homo eſt ens poſsibile per aliquam proprietatem ipſum conſequentem, ſed per intrinſeca ſuam. Mobilitas autem apud Naturalem idem ſonat quod poſsibilitas apud Metaphyſicum, vt exercitatis in iſtis ſcientiis, nõ authoritatibus notum eſt. Sed quia hoc non eſt à prædeceſſoribus diſcuſſum: & vt nouũ nõ facile acceptabitur ſic debiliter firmatum, Ideo ſecundo dicitur, ꝙ, ſi mobilitas ſit paſsio, adhuc ſubiectum Philoſophiæ cõceditur eſſe vnius rationis formalis circũlocutæ, per ly ens mobile. Et ad inſtantiam contra hanc reſponſionem reſpondetur tripliciter. Primo, ꝙ quamuis in ſcientiis à priori procedentibus ſubiectum debeat eſſe primo & maxime notum quo ad quid rei, non tamen hoc oportet in ſcientiis à poſteriori doctrinam facientibus, qualis eſt Naturalis Philoſophia: vt Commentator dicit in proemio, & in com. primi Phy. com. 2. ſufficit enim ꝙ ſit primo & maxime notum quo ad an eſt & quid nominis, vt ex primo Poſte. patet. Huic autem nihil obſtat talis circumlocutio. Secundo dicitur, ꝙ notitiam ſubiecti debere eſſe maximam, poteſt dupliciter intelligi. Vno modo reſpectu cognitionum poſſibilium haberi de illo (poteſt enim idem cognoſci probabiliter & demonſtratiue, per communia & propria &c. & hoc modo de ſubiecto non oportet ſupponi à nobis maximam cognitionem, vt patet inductiue etiam in Mathematicis) Alio modo reſpectu aliarum cognitionum, quæ in illa ſcientia acquiruntur: Et hoc modo eſt verum, & conceditur, ꝙ, cognitio iſta quam habemus de illa ratione formali in iſto circumlocuto, eſt maior omni cognitione quam acquirimus ĩ Philoſophia naturali. Et ſi contra hoc inſtetur: quia multorum notitiam acquirimus in Philoſophia naturali, quæ per intima eorum cognoſcimus & nominamus, perfectior autem eſt cognitio per intima ꝙ̈ per paſsionem, ſicut ratio illa cognoſcitur: Reſpondetur, ꝙ perfectio cognitionis de qua eſt ſermo in primo Poſt. Vnde ſumitur ꝙ ſubiecti cognitio debet eſſe maxima, non attenditur penes aliud quàm euidentiam. Vnde maius & minus in cognitione in propoſito, penes euidentiæ latitudinem attendere oportet: & propterea aliud eſt cognoſci intimius, & aliud euidentius. Cum enim omnis cognitio acquiſita in ſcientia, ſiue pertingat ad intima alicuius quæſiti, ſiue non, habeat

Subiectũ in ſcientia per ſe notum eſſe quõ intelligatur aduerte.

Aliud eſt ſubiectum intimius & euidentius cognoſci.

E euidentiam ex cognitione ſubiecti, ſicut ex principio neceſſe eſt cognitionem ſubiecti eſſe euidentiorem, & conſequenter maiorem cæteris. Et vere ſic eſt in propoſito: quia cognitio entis mobilis, quam circumloquendo ſupponimus, eſt ex ſenſibus euidens: quæcunque autem alia acquiſita eſt diſcurſu ſyllogiſtico ex iſtius euidentia certa: propterquod autem vnumquodque, illud magis eſt: vt dicitur in primo Poſte. Tertio dicitur, ꝙ ſi Philoſophia haberetur à nobis ſub perfecta ratione ſcientiæ qua eſt in ſe, proculdubio ſubiectum oporteret omnino eſſe primo & maxime notum, vt arguendo dicitur. Quia autem non ſic eſt, & tantum imperfectionis ſcientiæ noſtræ admiſcetur, quantum ſubiecti cognitio compatitur: ex hac enim incompleta cognitione ſubiecti, minus plena eſt cognitio ſubſequentium, difficultasq́; in ſoluendis quæ-

F ſtionibus non parua. Ad tertium dicitur negando conſequentiam quæcunque via teneatur. Non enim eiuſdem ſcientiæ eſt conſyderare aliquod ſubiectum, & per ſe partes eius ſubiectiuas, aut per ſe modos quoſcunque: ſed eos, tantum, qui genus ſcibile illius ſubiecti nõ egrediunẽ. Mobile aũt extra genus ſcibile Metaphyſicæ: eſt quoniam à materia ſenſibili non abſtrahit. Accidentalem autem conditionem entis, mobilitatem eſſe, vt ſubalternatio requirit, nullo modo eſt poſsibile: vt ex his quæ ſcripſimus ſuper cap. 13. primi Poſte. patet: quia accidentalitas illa perſeitatem & extraneitatem ſimul reſpectu illius ſubiecti exigit, quod reſpectu entis non eſt poſsibile: cum nihil extraneũ ſit ab ente: vt dicitur. 3. Meta. tex. 11. Nec mihi obiiciatur, ꝙ S. Tho. in tractatu de Natura generis dicit, Philoſophiam naturalem propter accidentalitatem huiuſmo-

G di ſubalternari Metaphyſicę: quia tractatum illum forte nunquam vidit. S. Tho. Stilus enim eius non eſt: & multa ibi ſunt, quæ doctrinæ eius non conſonant. Ad quartum, dicitur, ꝙ plus requiritur ad hoc ꝙ aliquid ſit ſubiectum, quàm ꝙ ad ipſum fiat reſolutio, alioquin principia ſubiecti ad quæ vltimo fit reſolutio eſſent ſubiectũ. Oportet ergo ꝙ ad eius rationẽ formalem fiat reſolutio, tanquam adæquatum primarum paſsionum ſubiectum. ad ſubſtantiam autem mobilem non fit mobilium reſolutio ſicut ad adæquatum mobilitatis ſubiectum, ſed ſicut ad primum clauſum in adæquato mobilitatis ſubiecto, quod eſt ens mobile: poſt reſolutionem ſiquidem paſsionum communium in analogum ſubiectum, poteſt ſubiectum analogum ipſum in ſe reſolui, poſterius in prius reducendo: vt in tractatu de Nominum Analogia diffuſe di-

H ximus.

Eiuſdem ſciã eſt conſyderare ſubiectum et partes, nõ quaſcunque, ſed eas quæ genus ſcibile nõ egrediuntur.

An ſola reſolutio conſyderatoris ſcia ad aliquid, ſubiectũ ſcientia cõſtituat.

Et hic ſit finis huius quæſtionis in conuentu Sanctę Mariæ Gratiarum in Mediolani ſuburbio. Anno ſalutis. 1499. die. 6. Nouembris. Sume igitur amantiſsime mi frater Vincenti ſolicitudinis hoſpitalitatisq́; tuę fructum, & quo præſtas ingenij acumine diſcute, dans veniam minus conſentaneis, memor quòd nihil in vllo vnquam genere cultum repentinumq́; ſit.

Vale.

THO-

THOMAE DE VIO CAIETANI CARDINA. SANCTI SIXTI.

SVBTILISSIMA DE DEI GLORIOSI INFINITATE INTENSIVA QVAESTIO.

Vtrum Deum glorioſus infinitæ uirtutis, Quæſtio unica.

Primum argumentum. QVæritur vtrũ Deus glorioſus ſit infinitę virtutis. Et arguitur ꝙ non. Primo quia aut Deus mouet cœlum effectiue & immediate: aut nõ effectiue, ſed vt finis tantũ: vel effectiue & mediate. Si primo modo, & eſt infinitæ virtutis: ergo motus cœli eſſet in non tẽpore. quod eſt contra ſenſum. Conſequentia patet ex. 8. Phy. tex. 79. & primo Cœli. tex. 52. & ſecundo cœli. cõ. 58. & alibi &c. Si ſecundo modo aut tertio, & eſt infinitæ virtutis: ergo habetur in rerum natura vna virtus, quæ ſi moueret effectiue & immediate, motus fieret in non tempore. Tunc vltra. Sed poſsibile eſt virtutem illam infinitam mouere effectiue & immediate: ergo poſsibile eſt ex ea ſequi motũ in non tempore: quod eſt impoſsibile ſimplr. Prima conſequentia ex antedictis eſt euidens. Affirmatio vero vltimi antecedentis patet, ex eo ꝙ virtus infinita nec eſt alligata cauſalitati finali motus, nec mediate cauſalitati effectiue eiuſdẽ, quin poſsibile ſit ipſam ab his abſolui: alioquin infinita virtus non eſſet. Si dicatur ꝙ hæc ratio ſupponit Deum agere naturaliter .i. non quantum vult, ſed quantum poteſt: & ꝙ hoc non eſt neceſſarium: quia Deus eſt natura intellectualis, cuius proprium eſt agere ſm intellectus ſui definnitionem, vt artifices facere videmus: & conſequenter Deus tanta velocitate mouet, non quin plus poſsit, ſed quia ſic explicandæ ſuæ arti expedire videt: Contra hoc primo. Quia ſaltem habetur intentum ſm Ariſt. & Auer. cæteroſq; Philoſophos, tenentes Deum, licet intellectualem, naturali tñ neceſsitate agere: Demõſtratio ſiquidem poſita in primo cœli tex. 90. ad oſtendendam vnitatẽ mundi, manifeſte ſupponit hoc, vt patet ex dubio ibidem moto ab Alexã. & Auer. & S. Tho. & cæteris: venatio etiam numeri intelligentiarum iuxta numerum motuum cœleſtium in. 12. Meta. tex. 43. hoc idem põnit. Numerus .n. motorum non adæquatorum, nõ poteſt ex motuũ numero efficaciter concludi, cum poſſe facile quiſpiã dicere, plures motus ab eodem excedente motore fieri, Inconueniens quoque reputatur ab Ariſto. 8. Phyſi. tex. 79. ꝙ virtus finita & infinita poſsint æquali tempore mouere: quod tamen ex hac reſponſione ſequeretur. Auer. quoque. 8. Phyſi. com. 15. & primo cœli com. 21. & Auicẽ. 6. Meta. hoc idem ſentire videntur.

Secundo. Secundo. Quia vt dicitur Primo Priorum, & primo Cœli. tex. 119. id, ad quod ſequitur falſum impoſsibile, eſt ſimpliciter impoſsibile: ſed ad virtutem infinitam poſitam in rerum natura, licet agentem libere, ſequitur falſum impoſsibile, ſcilicet poſſe fieri ab ea motum in non tempore: ergo ipſam eſſe in rerum natura eſt ſimpliciter impoſsibile. Probatur minor: Tum, quia non eſt impoſsibile Deum velle vti tota virtute A ſua: vt inductiue patet In omnibus agentibus (& vt dicitur in primo Cœli. tex. 102. ab vniuerſali maniſeſtata per inductionem in omnibus ſenſibilibus, non eſt reſiliendum) Tum quia conſyderata tantum virtute diuina infinita, & non conſyderato modo agendi (qui eſt poſterior, ſcilicet agere per libertatem) ſequitur motum fieri in non tempore: quamuis non de facto, tamen quantum eſt ex ratione potentiæ motiuæ. Conſtat autem non ſolum eſſe impoſsibile illud, ad quod ſequitur de facto poni aliquod impoſsibile in rerum natura, ſed etiam illud, ad quod ſequitur aliquod impoſsibile ſimpliciter. vnde hoc poſſet exemplificari ſic. Quemadmodum poſitio tua duo dicit, ſcilicet ꝙ eſt virtus infinita, & ꝙ agit libere, ſic conſequenter ego deduco duo. Ex primo quidem, ꝙ fieret motus in non tempore: ex ſecundo autem ꝙ de fa- B cto hoc falſum eſt. Ex quibus ſimul infertur ꝙ ad infinitam virtutem, licet agentem libere, ſequitur aliquod falſum impoſsibile, & conſequenter ipſam inueniri eſt impoſsibile.

Secundo arguitur ſic. Omni potentiæ actiuæ, in natura reſpondet aliquod poſsibile ex potentia paſsiua, & econuerſo (vt dicitur in primo cœli. com. 124.) vel ſaltem reſpondet aliquod poſsibile manifeſtatiuũ totius illius virtutis actiuæ vt ſic: aliter fruſtra eſſet, cum potentia ſit propter opus ſecundo Cœli tex. 17. ſed virtus diuina motiua eſt infinita per te: ergo ſibi reſpondet ſaltem poſsibiliter aliquis motus manifeſtatiuus infinitatis illius: hoc autem eſt impoſsibile: Quia aut ille motus eſſet corporis infiniti, quod impoſsibile eſt inueniri: aut corporis finiti in non tempore, quod eſt impoſsibilius: aut eſſet corporis fini- C ti in tempore æterno, vt eſt motus cœli, & hic non concludit infinitam virtutem motoris, ſed immutabilem & immaterialem; alioquin omnes motores cœlorum eſſent infinitæ virtutis. Et confirmatur. Quia quãtitas virtutis actiuę ex effectus quantitate cognoſcitur, vt dicitur in Primo Cœli tex. 116. Vnde cũ Deus non poſsit producere effectum infinitum, vt communiter tenetur, & à Philoſophis, & à Theologis, conſequens eſt ꝙ virtus diuina infinita non ſit. Et confirmatur ſecundo ex. 4. Phyſi. tex. 131. ſic. Si impoſsibile eſt eſſe mobile, impoſsibile eſt eſſe motiuum, & è conuerſo: & ſimiliter, ſi impoſsibile eſt eſſe mobile velocitate infinita, impoſsibile eſt eſſe motiuum velocitate infinita: ſed impoſsibile eſt tale mobile inueniri: ergo & motiuum infinitæ virtutis. *Secundũ argumentum principale.*

Tertium argumentum. Tertio arguitur à credẽtibus ſe arguere ex cõ. 38. Se- D cundi de Cœlo. vbi Auer. dicit, ꝙ, ſi motor non haberet potentiam terminatam, ergo neq; naturam terminatam: & ſic intelligerentur ex ſua natura motores infiniti, & nõ intelligerenſ ex ſuo eſſe res propriæ ei &c. Ex illo enim commento arguunt, ꝙ infinita virtus, eſt ens impoſsibile inueniri in rerũ ordine: quia, ſi ponaſ, ſequeretur, inquiunt quidam, ꝙ totum non eſſet maius ſua parte. Accepta .n. virtute illa infinita, & diuiſa ſm intellectum in duas quaſi partes: ex quo quanta eſt virtualiter, cum quęlibet pars infiniti ſit infinita, & vnũ infinitum non ſit maius alio, conſequens eſt, ꝙ tota virtus infinita eſt æqualis cuilibet ſuarum partium: quod eſt impoſsibile. Et ad hoc deducit ibi Auerr. cum dicit, ꝙ ſi eſſet motor infinitus, intelligerentur ex ſua natura motores infiniti. Alij vero eandem inde volentes deducere concluſionem, dicunt, Ideo eſſe

impoſsibile ens habés virtutem infinitam:quia in finiti proprium eſt occupare totum . & ideo , ſi daretur infinitum ſecundum virtutem, occuparet omnem virtutem, nec compateretur ſecum aliquam aliam virtutem . & ſic periret ordo vniuerſi. Et, quia infinita natura contineret, & occuparet infinitas naturas : natura autem eſt primum principium motus:ideo dixit , ꝙ intelligerentur ex ſua natura infiniti motores . Poteſt tamen difficilius,& ad mentem Auer.ibidem argui ſic. Cauſa finitatis intenſiuæ eſt diſtinctio formarum : & hęc eſt communis formis materialibus,& immaterialibus.ergo finitas illa eſt communis omnibus formis. Antecedens probatur. Tum, quia diſtinctio formarũ mouentium eſt cauſa finitarum proportionum ad mobilia (niſi enim eſſet diuerſa natura mouentis Solem , à natura mouentis Saturnum, non poſſet reddi ratio ſuarum commenſurationum ad mobilia propria) Tũ, quia conſtitutiua formarum, ex quibus oritur earum diſtinctio ſic ſe habere neceſſe eſt, ꝙ vnum aliquid claudit poſitiuum, quod reliquum non claudit , & econuerſo: Ab infinito autem nullum poſitiuum excluditur : ac per boc periret multitudo & differentia motorum.

Quartum argumentum. Quarto arguitur ſic. Si Deus eſſet infinitæ eſſentiæ, ſequeretur, ꝙ nullum ens eſſet perfectius alio : hoc eſt falſum: ergo . Conſequentia probatur ſupponendo, ꝙ perfectio attendatur penes acceſſum ad ſumum.qđ etiam habetur in propoſito ex.10.Meta.com.7.vbi dicitur,ꝙ primus motor eſt menſura omnium ſubſtantiarum.Hoc.n. ſtante deducitur conſequentia ſic.Eorum,quorum nullum eſt alio propinquius ſummo,nullum eſt alio perfectius:ſed,ſi deus eſt infinitus,nullum aliorum entium eſt ſibi propinquius alio: quia à quolibet diſtat in infinitum:ergo inter entia alia à deo non datur perfectius & minus perfectum.

Quintum argumentum. Quinto arguitur auctoritatibus. Et primo Auer.8. Phyſi.cõ.79.vbi negat primum motorem eſſe infinitum. Secundo in ſecundo Cœli.cõ.allegato.38,&.39. vbi ſubdit,ꝙ infinitas intenſionis impoſsibile eſt ꝙ inueniatur in formis in quantum ſunt formæ. Et confirmat hoc idé in cõ.71.& in de ſubſtãtia orbis cap.3.&c. Ariſt.quoque in ſecũdo cœli tex.71.teſtimonium huic parti perhibet,dum dicit,ꝙ,ſi adderetur ſtella orbi erratico,vltimus orbis eſſet in labore. Conſtat. n.vt ibidem.& in com . 58. declarat Auer. ꝙ vltimum orbem reuoluere alios,eſt motorem eius hoc facere, quẽ omnia deſyderant: quem conſtat eſſe Deũ.& conſeqnenter nihil aliud eſt dicere, vltimus orbis eſſet in labore , ꝙ Deus eſſet in labore.Hoc autem non ſeqneretur , ſi deus eſſet infiniti vigoris: ergo.

In oppoſitum eſt auctoritas Ariſt.8.Phy.tex. com. vlti.vtentis infinitate pro medio termino ad concludendum Deum eſſe incorporeum.

In bac quæſtion e tria ſunt agenda . Primo declarabitur titulus , Secundo probabitur pars affirmatiua . Tertio reſpondebitur rationibus ad oppoſitum.

QVo ad primum. Cum finiti & infiniti ratio quantitati congruat, vt dicitur.1.Phyſi.tex.15.&.quãtitas diuidatur in ſucceſsiuam & permanentem:& hęc in quantitatem molis & perfectionis: ſupponamusq; Deum eſſe incorporeum & immortalem &c . conſequens eſt, ꝙ nec de quantitate durationis , nec molis qnæſtio præſens ſit, ſed de quantitate perfectionis , an infinita ſit.Quia vero infinitum negationem claudit ,
E non eſt putandum priuatiue teneri , ſed vt communiter & vere dicitur,negatiue:quia non quæritur, vtrum Deus non habeat perfectionis terminos, quos ſua vel alicuius alterius natura nata eſt habere, ſed ſimpliciter quæritur vtrum nullos habeat perfectionis terminos. Et licet mutuo ſe conſequantur infinitas virtutis & infinitas eſſentiæ:diuerſa tñ quæſita formaliter ſunt , & diuerſa habent propria media . Propter qnod Diuus Tho.in 7.q.primæ partis tractat infinitatem eſſentiæ Dei:& in q.25.infinitatem ſuæ potentiæ. Vnde quęſtio noſtra de infinitate virtutis,inquirens ſi infinitatem eſſentiæ quaſi pertranſibit, arguenda inſufficientiæ non eſt.Vertitur ergo hoc in loco in dubium : an virtus ſeu potentia Dei glorioſi ſit tantæ perfectionis, ꝙ nullis perfectionis limitibus anguſtetur,an non: Verbi gratia, applicando quæſtionem ad virtutem motiuam:an virtus
F motiua Dei glorioſi ſit tantæ perfectionis , ꝙ quantũ eſt ex ſe, nullo limite claudatur , ſed quacunque velocitate data poſsit facere maiorem : an concludatur aliquo termino, puta ꝙ vltra velocitatem. 24. horarum non poſsit facere maiorem. Et hæc de primo.

QVo ad ſecundum. Quia non eſt intenſionis pręſentis diſcutere difficultatem hanc , niſi inter Peripateticos:& horum duos tantum, Principé .ſ.eorum & Auer. à quibus Metaphyſicalia media ꝓpria ad infinitatem ſubſtantiæ diuinæ,aut non habemus,aut ſic, vt neſas videatur mordaci multorum imperitiæ exponere : ideo duabus tantum viis propoſitum oſtendetur : Vnum tamen de ipſa diuina eſſentia præmittendo , ſcilicet ꝙ eſt ipſum eſſe per eſſentiam , & totam eſſendi virtutem præhabens, ſuperexcedéſq; nobilitates omnium rerum quæ fuerunt, & qnæ ſunt,
G & quæ poſſunt eſſe, etiam ſimul ſumptarum. Quòd.n. ſit ipſum eſſe per eſſentiam Ariſt.2.Metaphy. tex.4. & Auer.12.Meta.com.51.teſtantur. Quòd vero ipſum eſſe per eſſentiam , totam eſſendi virtutem præhabeat , apud Sapientes penetrantes terminos, in dubium verti non poteſt, ſed vt communis animi conceptio eſt , quemadmodum incorporalia non eſſe in loco. Exprimitur quoque ab Auer.in com.21. 5. Metaphy. vbi dicitur, in Deo contineri nobilitates omnium generum: cuiuſq; ſiquidem rei nobilitas ſecundum aliquam eſſendi, rationem eſt. Confirmaturq; ab eodem in. 12. Meta.com.18.&.36.vbi dicit, in primo motore omnia contineri actu.& in com.51. Quòd antem omnium nobilitates ſimul ſumptæ, deficiant à nobilitate prima, ex eo patet, ꝙ, cum ipſe ita ſit ſummum ens ꝙ cæterorũ nobilitates claudat in ſe nobiliſsimo modo, tanto om-
H nibus præſtat, quanto eorum in ſe naturas nobiliori habet modo. Habet enim omnia in ſe per modum ſui, qui eſt purus actus omnino. Vnde ridiculum eſt, quod quidam non ſunt veriti ſcribere .ſ. ꝙ cum dupliciter poſsit intelligi Deum habere in ſe perfectiones omniũ: vno modo ſic, vt habeat in ſe vnã ſimplicem eſſentiam prehabentem omnia, vt pura actualitas: alio modo, ſic, vt habet in ſe gradus ꝑfectionales correſpõdentes ſingulis perfectionibus contentis . Si ſecundo modo verificaretur , tunc Deus eſſet perfectior cæteris ſimul ſumptis. ſi vero primo modo, non concluditur Deum eſſe perfectiorem omnibus ſimul , ſed ſingulis. Et quia primo modo verificatur, ideo ex his non habetur Deũ eſſe perfectiorem omnibus ſimul ſumptis. Ridiculum inquam eſt, quia puerile eſt in Philoſophia, æquare ꝑfectiones particulares perfectionibus vniuerſalibus.

Non

Non enim eſt poſsibile ſm rem, neq; ſm intellectum
(etiam data fingendi licentia) vt aliquid ſit melius ipſa
bonitate per eſſentiam: aut magis ens ipſo eſſe per eſ-
ſentiam aut magis viuens: aut intelligens &c. q̃ ipſa vi-
ta, & ipſe intellectus ꝑ eſſentiá. Si ergo Deus ſm verita
té eſt huiuſmodi, quô pôt aliquid eo perfectius fingi?
vnde Ariſt. 12. Meta. tex. 39. notanter concludit Deum
eſſe viuum, & ſapienté &c. vt Platoni attributum dog-
ma confutaret, quod nobilitates entium diuiſit, ponés
aliud eſſe per ſe vnum, & aliud per ſe ens, & aliud per ſe
vitam &c. Vnde ſicut leo platonicus eſſet perfectior nó
ſolum ſingulis, ſed omnibus leonibus ſimul, quatenus
leones ſunt: & ſi infinities infiniti leones particulares
eſſent; omnes à per ſe leonis nobilitate deficerent: ſic
omnia entia per participationem à primo ꝑ eſſentiam
ente neceſſe eſt deficere. Quod etiam ex cauſalitate
æquiuoca primi ſuper omnia, manifeſte patet. Hac
igitur primi entis nobilitate præhabita, oſtendendum
eſt, an virtus eius ſit infinita intenſiue.

Prima ergo via ex fine. 8. Phyſi. ſumitur ſic. Ariſt. (vt
Auer. có. vlt. inquit) concludit in ſecunda figura Deū
non eſſe virtutem in corpore, ſic. Nullum corpus aut
virtus in corpore, eſt infinitum: primus motor eſt infi-
nitus: ergo primus motor non eſt corpus, nec virtus in
corpore. Probaṫ maior. quia virtus infinita aut eſſet in
corpore infinito, & hoc non datur: aut in corpore fini-
to, & hoc oſtenſum eſt eſſe impoſsibile. Minor vero,
quia mouens tempore infinito eſt virtutis infinitę: pri
mus motor eſt huiuſmodi: ergo. Iſte eſt proceſſus Ari.
in quo manifeſte vtitur infititate virtutis pro medio
termino. Nec refert ſiue ſic, ſiue aliter formetur pro-
ceſſus Ariſt. quoniam quocunq; modo formetur, in
idé redit, vt patet. in tex. Quidā aūt peruertétes textum
dicunt, ꝙ Ariſt. ſumit. quidé pro medio infinitá virtu-
tem, ſed virtus infinita pôt eſſe dupliciter Vno modo
intenſiue, & ſic non accepit Ariſt. Alio modo ſm dura
tionem, & ſic intellexit: ita ꝙ maior eſt: Nulla virtus in
corpore eſt infinita ſm tempus &c. Sed contra hos ex
hoc proceſſu arguitur ſic. Præmiſſæ alicuius ſyllogiſmi
probatæ anterioribus ſyllogiſmis, in eo ſenſu ſunt ſumé
dæ, in quo fuerunt concluſæ in præcedentibus rationi-
bus: iſta patet de ſe. Sed præmiſſæ ſyllogiſmi facti in
tex. vlti. fuerunt probatæ per alias rationes factas, vt
ibidé fatetur etiá Ariſt. ergo accipiendæ ſunt in ſenſu,
in quo probatæ ſunt. Conſtat aūt ꝙ præmiſſæ illæ pro-
batæ ſunt loquendo de infinitate intenſiua: ergo acci-
piendæ ſunt vt loquuntur de infinitate intenſiua. Di-
ſcurſus bonus: & vltima tantum propoſitio reſtat de-
claranda. quæ ſic declaratur. Maior huius ſyllogiſmi
fuit concluſio probata in tex. 79. quo ad hoc, ꝙ virtus
infinita non poteſt eſſe in magnitudine finita. & fuit
concluſio probata in tertio Phy. lógo proceſſu quo ad
hoc, ꝙ magnitudo infinita non datur. Sed in tex. 79. nō
poteſt inficiari, quin loquatur de virtute infinita inten-
ſiue: ergo prima præmiſſa loquitur de virtute infinita
intenſiue. Minor vero eſt concluſio probata ab Ariſt.
in hoc textu ex concluſione tex. 78. Probat .n. hic pri-
mum motorem eſſe virtutis infinitæ, quia mouens té-
pore infinito eſt virtutis, infinitæ, vt ibi probatum fuit.
Ad illum. n. textum expreſſe in hoc loco ſe remittit.
Ariſt. dicens, ꝙ impoſsibile eſt à finito moueri aliquid
ſm tempus infinitum, vt monſtratum eſt nunc. con-
ſtat enim ꝙ nullibi probatum eſt niſi in tex. 78. Aper-
tiſsime autem liquet etiam cæcis, ꝙ in tex. 78. non eſt
A ſermo niſi de finita & infinita virtute intenſiue: ergo
altera etiam præmiſſa loquitur de infinitate intenſiua
Superfluum autem eſſe duxi adducere demonſtratio-
nes Ariſt. in tex. 78. &. 79. vt oſtendam ibi ſermoné ha-
beri de finitate & infinitate intéſiua: Rationes. n. adeo
apertæ ſunt, vt oſtenſione hac non egeant. exigitur tñ
ad hoc vt videantur: & ne ſuſpenſum quempiam red-
damus, donec librum Phyſi. viderit, fideliter ipſas de-
monſtrationes adduximus. Demonſtratio ergo habi-
ta in tex. 78. ad oſtendendum ꝙ motus in tempore in-
finito non poteſt fieri à virtute finita, eſt ducens ad im
poſsibile. Et accipit primo ab aduerſario eius poſitio-
né. ſ. ꝙ ſit ita ꝙ. A. virtus vt centum, moueat. B. mobile
centú cubitorum in. C. tempore infinito. Deinde ad-
iungit huic propoſitionem poſsibilem. ſ. ꝙ. D. virtus
vt decem, quæ eſt decima pars virtutis vt centum, mo-
B ueat. E. mobile decem cubitorum, quod eſt etiam de-
cima pars primi mobilis, in tempore. Z. Et tunc arguit
ſic. Hoc tempus, in quo mobile decem cubitorū mo-
uetur à virtute vt decem, non eſt æquale tempori illi,
in quo mobile centum cubitorum mouetur à virtute
vt centum, ſed minus eo: quia demonſtratum eſt in. 6.
ꝙ cæteris paribus totum mobile, ſeu mobile maius,
maiori tempore eget ad pertranſeundum aliquod cer
tum ſignum, q̃ pars eius, ſeu mobile minus: & ad ſen-
ſum patet: Vel ſecundum Auer. (& in idem redit) quia
maior potentia mouet maiori tempore . ſ. maius mo-
bile reſpectu alicuius ſigni pertranſeundi: ſeu quod
idem eſt, condiuidendo tempus mobili. aliter non eſ-
ſet verum: quia. vt dicitur in ſeptimo Phyſico. tex. 36.
media potentia mouet medium mobile in æquali tem
pore per æquale ſpatium. Cum ergo illud tempus ſit
C infinitum, reſtat ꝙ hoc ſit finitum. Sit ergo tempus. Z.
decem horarum: & tunc arguit ſic. Si augeatur virtus
vt decem, donec conſumat, aut adæquet virtutem vt
centum: & ſimiliter augeatur mobile decem cubito-
rum donec conſumat vel æquet mobile centum cubi-
torum, neceſſe eſt proportionaliter augeri tempus, Z.
decem horarum donec conſumat, aut adæquet tem-
pus, in quo virtus vt centum, mouet mobile centum
cubitorum: quia neceſſe eſt æquales virtutes mouere
æqualia mobilia tempore æquali. Sed infinitum non
poteſt conſumi, nec aliqui poteſt ei multiplicatum
æquari: ergo tempus, quo virtus vt centum, mouet,
impoſsibile eſt eſſe infinitum: quod erat probandum.
Demonſtratio autem poſita in textu. 79. probans,
quòd in magnitudine finita non poteſt eſſe virtus in-
finita, eſt etiá ad impoſsibile. Et primo ſupponit tria.
D primum eſt, quòd maior virtus motrix facit æqualem
motum in minori tempore. Secundum, quod ex pri-
mo ſequitur, eſt, ꝙ infinita virtus facit plus in æquali
tempore, q̃ finita. Tertium eſt, quòd omnis motus
eſt in tempore: quibus ſtantibus arguit ſic. Si in ma-
gnitudine finita eſſet virtus motiua infinita, ſequere-
tur quòd in æquali tempore æqualiter mouerent vir-
tus finita, & virtus infinita: hoc autem eſt impoſsibi-
le: ergo. Conſequentia declaratur ibidem ſic. Sit. A.
tempus vnius horæ, in quo virtus infinita mouet: &
ſit B. tempus mille horarum, in quo virtus finita, puta
vt centum, mouet: Tunc, cum quanto virtus motiua
ſit maior, tanto tempus in quo mouet fiat minus per
ſuppoſitiones, augeatur virtus motiua vt centum, in
tanta proportione in quanta tempus vnius horæ ex-
ceditur à tempore mille horarum: & tunc manifeſte

patet, ꝙ in ęquali tẽpore ęqualiter mouebit virtus illa finita in millecupla proportione ad virtutem, vt centum, & virtus infinita: quod erat impoſsibile deducẽdum. Ex his iam manifeſte patet, ꝙ nunquam fit ſermo de infinitate durationis, ſed ſemper de infinitate & finitate intenſiua: vt qui his oblatis hoc non videt, non egeat medio, ſed ſenſu intellectuali.

Et confirmatur. Pręmiſſę iſtius vltimi ſyllogiſmi intellectæ, vt dicũt, de infinitate durationis, aut aſſumuntur ab Ariſt. vt per ſe notę, aut probatæ, non vt per ſe notę: quoniam ſunt aut falſæ, aut maxime dubitabiles: tum quia Sol habet virtutem motiuam tempore infinito motu alterationis: tum quia totum corpus cœleſte mouet actiue motu locali ſphæram ignis, & ſupremum aeris tempore infinito: & tñ conſtat ꝙ hæc ſunt corpora: nec ſm veritatem apparet aliquid cogens, niſi loquentes ad dicendum, & virtus corporea actiua eſt neceſſario finita ſm durationem. Vnde Ariſto. aſſumens vt per ſe nota ea, quæ ſenſus perhibent eſſe falſa, plurimum peccaſſet. Nec vt probatæ: quia nullibi inueniuntur in hoc ſenſu probatæ: ergo. Et, quoniam quæſtionem hanc non aggredimur ea ratione, vt ſciamus quid ſenſerit Ariſto. quoniam hoc à Philoſophia extraneum eſt: ſed vt ſciamus, qua ratione hoc concluſum ſit, & in proceſſu prædicto ambiguitas magna eſt circa probationem minoris, quæ eſt quæſtionis huius obiectum, ideo videndum hic eſt q̃ efficaciter minor illa probetur. Eſt autem ratio dubitandi, quia Comm. tex. 78. (ſcilicet mouens tempore infinito eſt infinitum, ex qua probatur minor, tex. vlti. ſcilicet primus motor eſt infinitus) loquitur de mouente tempore infinito ex parte mobilis, vt patet ex ratione probante ipſam: condiuidit. n. tempus mobili, minor autem iſta loquitur de mouente tempore infinito ex parte magnitudinis, ſeu ſpatii, ſuper quod fit motus, vt patet in motu cœli. Primum. n. motor non aliter mouet tempore infinito, niſi quia mouet cœlum tempore infinito. Conſtat autem ꝙ nec tempus, nec motus cœli habet infinitatem ex parte mobilis, ſed ex parte ſpatij infinities pertranſeundi. Conſtat autem ꝙ ad mouendũ tempore infinito primo modo, requiritur virtus infinita, vt patet ex demonſtratione Ariſto. tex. 78. & hoc ſiue virtus illa ſit corporea, ſiue incorporea, permanet verum. & ꝙ ad mouendum tempore infinito ſecundo modo, non requiritur virtus infinita, vt patet de motore orbis lunæ, qui eſt virtutis finitæ, & ſufficiens eſt mouere motu æterno. Eodem ſiquidem vigore, quo ſemel poteſt mouere ſuum orbem, pŏt infinities iterare motũ illũ: quia eſt inalterabilis & immutabilis virtutis: & vt dicitur in. 8. Phy. tex. 85. ꝙ ſemper ſimiliter ſe habens in ſe & ad mobile, ſemper idem faciet.

Et vt clarius percipiatur nodus quæſtionis, ſciendũ eſt, ex. 6. Phyſi. longo proceſſu, ꝙ tempus motus condiuiditur mobili, & condiuiditur magnitudini, ſuper quam eſt motus. Et ſimiliter tempus dupliciter infinitum eſſe cõtingit. Vno modo ex parte quantitatis mobilis. Alio modo ex parte quãtitatis ſpatij. Mobili quidem condiuiditur tempus, & ex eo infinitatur: quia, ſi aliquod certum ſignum in aliquo ſpatio deſignatũ, ſit pertranſeundum, prius pertranſitur ab vna parte mobilis q̃ ab alia. & ſi pertranſeundum eſt à pluribus mobilibus inæqualibus, vno decem cubitorum, & altero viginti &c. & cæteris paribus quæratur quantum erit tempus menſurans tranſitus iſtos, manifeſte patet

E ꝙ ſi mobile decem cubitorum tranſit illud ſignum in vna hora, ꝙ mobile viginti cubitorum pertranſit illud in duabus. ſicut etiam illudmet ſignum prius tranſit medietas mobilis q̃ totum. Oportet enim ſeruata ęqualitate motus, quanto mobile eſt maius tardius pertranſire ſignum illud. verbi gratia. Si primus orbis & orbis Lunæ æqualiter mouerentur, ſignatum punctum orientis orbis Lunæ tanto citius pertranſiret, quanto minor eſt primo orbe. Ita ꝙ, quando orbis Lunæ peregiſſet ſuum tranſitum, forte adhuc nec milleſima pars primi orbis punctum illum orientis trãſiſſet. & idem eſt in motu recto. Vnde ſi infinitum eſt mobile, infinitum neceſſe eſt eſſe tempus, in quo datum ſignum pertranſeundum eſt. Magnitudini vero condiuiditur tempus, & ex ea ſimiliter infinitatur: quia finitum mobile prius tranſit vnam partem magnitudinis

F q̃ aliam. & ſic cæteris paribus, quanto maior fuerit magnitudo pertranſeunda, tanto magis erit tempus mẽſurans motum. &, ſi infinita, infinitum, vt in motibus proceſsiuis manifeſtum eſt. Nec refert in propoſito, an magnitudo ſeu ſpatium coincidat ratione materiæ in idem realiter cum quantitate mobilis, vt in motu cœli contingit. Non enim eſt aliud ſpatium pertranſeundum à primo corpore q̃ quantitas ipſius, vt Auer. dicit in. 2. cœli. Com. 46. Patet enim cœlum prius pertranſire partem ſpatij, quæ eſt ab oriente ad meridiem q̃ illam quæ eſt à meridie ad occidens, nihil minus q̃ ſi ibi eſſet realis diſtinctio quantitatis ſpatij & quantitatis mobilis. Similiter non refert in propoſito; an quantitas ſpatij quantitatem tẽporis augeat ex quantitate ſuarum partium nunquam ab illo mobili pertranſitarum, vt contingit in motu recto, & prima re-

G uolutione circulari: an ex quantitate earundem partium, quæ pluries pertranſeundæ ſunt, vt contingit in reflexione motus recti, & in ſecunda reuolutione circulari, & deinceps. Spatium enim idem ſecundo pertranſeundum alterius ſpatij æqualis primo rationem habet, & perinde quantificat & extendit tempus ac ſi alterum æquale primo eſſet, ſeu vt melius loquamur, ac ſi eſſet altera pars totalis ſpatij æqualis primæ parti. & ſimiliter eſt de omnibus reuolutionibus circularibus. Ex his igitur patere poſſunt tria. Primum, ꝙ tempus, quo mouetur cœlum perpetuo, eſt infinitum non ex parte mobilis, ſed magnitudinis ſeu ſpatij: quia cœlum corpus finitum eſt. & ideo tempore infinito mouetur, quia ſpatium ab oriente in occidens infinities peragit. Secundum, ꝙ tempus, quo probauit Ariſto. in tex. 78. non poſſe fieri motum à virtu-

H te finita, eſt infinitum ex parte mobilis: quoniam manifeſte ibi fit diuiſio temporis ſecundum diuiſionem mobilis, dum augendum proportionaliter dicitur ſecundum augmentationem mobilis & motoris: vt contra proteruos ſyllogizetur ſic. Quantitas temporis aucta & diminuta proportionaliter ſecũdum augmentationem & diminutionem potentiæ motoris & quantitatem ipſius mobilis, eſt quantitas ſe tenens ex parte mobilis. patet iſta ex terminis, & ex 7. Phyſi. tex. 36. ſed quantitas hæc temporis, de qua loquitur Ariſto. eſt huiuſmodi, vt patet de ſe, & Auer. in com. expreſſe aſſerit cum cæteris expoſitoribus: ergo. Ex his autem liquet tertium principaliter intentum, ꝙ .ſ. proceſſus Ariſto. non ſufficienter videtur probaſſe minorem. ſ. primus motor eſt virtutis infinitæ: ſed æquiuocationem videtur commiſiſſe in medio termino,

qui eſt

qui eſt mouens tempore infinito. dum in maiore propoſitione ſyllogiſmi, quæ fuit concluſio tex. 78. ſumitur pro tempore infinito infinite ſe tenente ex parte mobilis, cum dicitur. omne mouēs tempore infinito eſt virtutis infinitæ: & in minore ſumit̃ pro tempore infinito, infinitate ſe tenente ex pte ſpatii, cū dicit̃. ſed primus motor mouet tempore infinito. reſtat igitur ambiguitas non parua in hoc proceſſu. Omiſsis autē opinionibus pluribus, quæ à diuerſis de vi huius demonſtrationis dicta ſunt. Sco. enim in quolibet. q. 7. ad primum, credens ſecundum Ariſt. primum motorē infiniti vigoris intenſiue, dixit, hoc concludi ex eo ꝙ mouet à ſe, quia quod mouet à ſe, eſt à ſe, & cōſequenter habet plenitudinem actiuitatis & entitatis, quæ abſq; infinitate intenſiua non eſt. Egidius vero in. 8. phy. credēs idem, dixit hoc concludi ex eo ꝙ totus motus infinitus eſt proprius effectus Dei: quia quod poteſt in infinitum motū quo ad ſuam totalitatem, poteſt nihil minus in ipſum, tam ſi ſit vnius mobilis abſolute, q̃ ſi ſit vnius mobilis infinities iterati. & conſequenter eſt virtutis infinitæ: quia à propria cauſa effectus recipit menſuram & ſpeciē. His inquā, omiſsis, quia abſq; probatione dicta ſunt, quod mihi videtur ſcribendū eſt. Mirum enim & (vt melius dicamus) extraneum valde eſt, ꝙ Ariſt. medium terminum tacuerit, & tantum ſtudium appoſuerit circa id, ſine quo ſua ratio ex tacito medio tenet vt Sco. dicit. Non enim in. 8. phy. aliud medium aſſumitur, niſi mouere tēpore infinito. & de hoc magna ſolicitudo fuit, ꝙ exigat virtutem infinitam. Cōſtat autem ꝙ hoc abſtrahit à mouere à ſe, vel non à ſe, & ꝙ motioni à ſe accidit, ꝙ ſit in infinito tempore: nihil enim minus concluderetur, ſi eſſet in tempore finito, vt ipſemet fatetur. Nec valet ratio dicēs, ꝙ infinitas non depēdens, ſed prima eſt proprium medium ad virtutem infinitā: quia ſm hoc primitus motus eſſet propriū medium, ſiue ille motus ſit finitus, ſiue infinitus, & ſic idē quod prius. Vnde finitas & infinitas motus vndiq; per accidens concurrunt. & ſic Ariſt. ſciarum artifex tacuiſſet ea, quæ ſunt per ſe in medio termino, ſcilicet primitatem motus, & ſollicitus fuiſſet circa ea quæ ſunt in eo per accidens, ſcilicet infinitatem temporis: cuius oppoſitum vbiq; docuit faciendum. Egidij vero deductio, quāuis veritatem à lōge tangere videatur, vt in ſequentibus patebit, veritatem tamē aſſecuta non eſt. quia ex eo, ꝙ totus motus cœli ponitur effectus alicuius cauſæ per ſe, non eſt ab eo, nec ſequacibus deducta infinitas intēſiua illius cauſæ, ſed aſſumptæ ſunt proportiones voluntariæ, vel remotę, vtpote ꝙ proprius effectus à per ſe cauſa recipit ſpeciem, & menſuram. Ex hac. n. non habetur ꝙ totalitas infinitatis extenſiuæ neceſſario fiat per ſe ab infinitate intēſiua, ſicut nec ex hac, effectus infinitus fit à cauſa infinita, cum non appareat quare ipſa totalitas & vnitas infiniti motus non poſsit per ſe intendi, & fieri à virtute finita immobili ad continuandam, & conſeruandam perpetuo inferiorū ſucceſsionem, &c. vt dicitur in. 2. de Generatione, tex. 56. & . 12. Meta. cōmen. 306. Latius igitur quod mihi in re hac apparet, proſequēdum eſt: eo ꝙ difficultatem modo tam directe diſcutit, & ad principale propoſitum propriam viam docet, & Ariſtotelis tam menti, q̃ verbis conſona videtur. Præmittendum eſt ergo primo, quod perpetuitas motus, ſicut & alia quātitas, dupliciter imaginari poteſt, ꝙ fiat ab aliqua virtute. Vno mō per ſe primo. Secundo modo nō per ſe primo. Et ne in æqui-

Sententia Scoti de primi motoris infinitate apud Ariſt. Egidii.

Modus proprius diſcutiēdi rōnē Ariſt. ſenſū, ac vim.

A uoco laboremus, illud dicitur fieri per ſe primo ab aliqua virtute, in quod pōt virtus illa ex propria ratione. In illud autem dicitur poſſe aliqua virtus ex propria ratione, in quod pōt ex perfectione clauſa infra latitudinem propriam illius virtutis. Et per oppoſitum, illud dicitur fieri non per ſe primo ab aliqua virtute, quod quidem fit ab illa virtute ex aliqua conditione annexa illi virtuti, quæ eſt extra latitudinē illius virtutis formaliter ſumptæ, v.g. & eſt exemplum deſeruiens propoſito, virtus calefactiua vt octo B, ignis durantis centum annis. poteſt in duos effectus. ſcilicet & calefacere, vt octo, & centū annis continuare hunc calefactionis motum. ſed primum poteſt ex ratione propria, inquantum eſt virtus calefactiua tantæ perfectionis. ſ. vt octo (hæc. n. perfectio infra latitudinem virtutis calefactiuæ clauditur) ſm vero non poteſt ex propria rōne:
B alioquin omnis virtus calefactiua, vt octo hoc poſſet, quod patet falſum in dicto igne durante per diem tm̄. ſed poteſt ex annexa ſibi duratione centum annorum: q̃ patet eſſe extra rationem virtutis calefactiuæ, & cuiuſcunq; alterius virtutis motiuæ formaliter ſumptæ. Ideo. n. B, ignis poteſt continuare calefactionē per centum annos, quia virtus eius durat centum annis, vt de ſe patet. Tunc ergo perpetuitas motus dicitur fieri per ſe primo ab aliquo, quando ex perfectione infra latitudinem potentiæ agentis clauſa cauſat̃. tunc autem non per ſe primo, quando non ex ratione propriæ potentiæ agentis, ſed ex conditione illius fit. Ex hac autem diſtinctione ex parte effectus, manifeſte patere poteſt alia diſtinctio ex parte cauſæ. Pōt ſiquidem dupliciter imaginari aliquam virtutē eſſe cōtinuatiuam motus tpe infinito. Vno mō per ſe primo, ideſt ex ratione propria,
C vt expoſuimus. & alio modo non per ſe primo, ſed ex annexa eius conditione, vt etiam expoſuimus. Differūt aūt vis perpetuatiua motus per ſe primo, & vis perpetuatiua non per ſe primo ex aſsignatis rōnibus adhuc dupliciter. Primo in hoc, ꝙ vis perpetuatiua per ſe primo, reſpicit infinitatem durationis, vt per ſe primo effectum, & per ſe primo terminum, quia ex propria latitudine in illam pōt, ſicut vis calefactiua reſpicit calefactionem, ſeu calorem, vt per ſe primo effectū, & terminum. vis autem perpetuatiua non per ſe primo, reſpicit infinitatem durationis: non vt per ſe primo effectum, ſed vt conditionem proprij effectus. Secūdo in hoc, ꝙ illa reſpicit quantitatē durationis, vt per ſe proprium effectū, quia infinitas durationis quædā quantitas durationis eſſentialiter eſt, omnē quantitatis durationem in ſe claudens. Iſta aūt non, niſi per accidēs,
D quantitatem durationis reſpicit. ſ. vt conditionem neceſſario comitem ſui proprij effectus, quia nō ex propria ratione, ſed ex annexa conditione hoc facere ſupponit̃. His vero ꝓlibatis, oportet ſecūdo tres cōditionales ſtabilire, ex quarū veritate propoſiti ratio habebit̃.

Prima conditionalis eſt. Si A per ſe primo mouet tempore infinito, A eſt virtutis infinitæ intēſiuæ. Declaratur iſta. quia ſtando infra latitudinem virtutis, per ſe reſpicientis quantitatem durationis, vt proprium effectum (quæ pōt vocari virtus quantificatiua motus, intelligendo de quantitate durationis) valet ad argumentum. Ad continuandum aliquanto tpe, requiritur aliquanta virtus, ergo ad maius tempus, maior virtus, ergo ad infinitū, infinita. Et fundatur hæc conſequentia ſuper illam regulam. Sicut ſimpliciter ad ſimpliciter, ita magis ad magis, & maximum ad maximū, quæ

Sicut ſimpliciter ad ſim-

...pliciter, et magis ad magis &c. in quibus teneat maxime.

abſque dubio vniuerſaliter & neceſſario tenet in his, quæ ſe reſpicit per ſe primo, vt ſan. Thom. in. 3. contra Gen. cap. 139. dicit. Fundatur etiam ſuper illud principium Metaphyſicũ. Cuiuſq; potentiæ actiuæ propria latitudo proportionaliter reſpondet propriæ latitudini ſui per ſe primo effectus. quod patet inductiue in omnibus: ergo virturis quantificatiuæ motus, ſi eſſet propria latitudo, reſpondet propriæ latitudini quantitatis durationis. ſed propria latitudo quantitatis durationis attenditur penes extenſionem durationis: quia duratio non augetur per intenſionem, vt qualitas, ſed extẽſionem, vt quantitas: ergo virtus quantificatiua quanto maiorem poſſet quantitatem durationis producere, tanto maior eſſet, ergo ſi infinitã, infinita. Vnde proportio virtutis quantificatiuæ, ſeu continuatiuæ motus, ad quantitatem per ſe durationis, eſt ſicut proportio virtutis calefactiuæ ad quantitatem per ſe caloris. & nulla eſt differentia proportionum, quamuis ſit differentia rerum ſubſtratarũ proportionibus. quia quantitas per ſe caloris eſt quantitas intenſiua, quantitas vero durationis eſt extenſiua. Quod tamẽ vt ex dictis patet, proportionem non variat: eò ꝙ hoc eſt materiale, & per accidens. Formale. n. eſt vniuerſaliter loquendo, ꝙ latitudo cuiuſq; potentiæ actiuæ reſpondeat latitudini propriæ ſui per ſe primo effectus. An vero latitudo propria effectus attendatur ſm extenſionem: vel intenſionem, accidẽs eſſe, cognoſcitur ab exercitatis in Metaphy. & ideo eadẽ rõne proportionis tenet cõſequentia ſupradicta, quia tenet iſta. Ad producendum aliquantum calorem requiritur aliquanta virtus calefactiua, ergo ad maiorem maior, ergo ad infinitum infinita. Si quis autem dixerunt ſupradicta principia non habere locum, niſi quando quantitas per ſe effectus, eſt quantitas intenſiua: cum philoſophia abhorreat voluntarium, oportet huius reſtrictionis rationem reddere. Nulla autem ratione fulta apparet hæc reſponſio, niſi forte dicatur, ꝙ, quia magnitudo virtutis non eſt, niſi ſm quantitatem perfectionalem, ideo non reſpondet, niſi quantitati perfectionali effectus: quantitas autem perfectionalis non eſt quantitas durationis. Non. n. quanto maior duratio, tãto perfectior effectus fit, ſed æqualis perfectionis eſt ignis durans per horam, & per duas horas, & per tempus infinitum, vt dicitur. 1. Ethi. c. v. Sed hæc ratio in hoc deficit, & quaſi æquiuocat: qm̃ dupliciter contingit loqui de quantitate durationis. Vno modo ſm ſe. Alio modo, vt eſt cõditio aliarũ rerum. Si conſyderetur, vt eſt conditio rerum, puta hominis, aut albedinis, ſic, cum ſit extra rationes formales rerum: non auget propriam perfectionem alicuius rei, non. n. eſt perfectior calor durans centum annis, q̃ durans vno die, Et hoc modo eſt ſermo de quantitate durationis in. 1. Ethi. vt patet ibi ex com. Auer. & San. Tho. & conſequenter hoc modo verificatur, ꝙ quantitas durationis nõ eſt quantitas perfectionalis: nec ſibi proportionatur virtus actiua alterius effectus. Si vero conſyderetur primo modo. ſ. ſm ſe, ſic cum bonum diuidatur in decem prædicamenta. ſicut ens (vt in primo Ethicorum ibidem dicitur) & quãtitas durationis ſit quædam entis ſpecies, quandam etiam bonitatem ſm ſe neceſſe eſt ponat. Ac per hoc manifeſte patet, ꝙ ſi duratio aliquam perfectionem ſm ſe ponet, maior maiorem ponet, & infinita infinitam: ſicut etiam quantitas molis aliquam perfectionem dicit, alioquin inter entis ſpecies non eſſet. Et maior maiorem, & infinita

E infinitam non minus in ſuo ordine, q̃ calor infinitus, & tamen quantitas molis maior & infinita dicitur ſm extenſionem. Quod ergo quãtitas durationis ſit quantitas perfectionalis, poteſt dupliciter intelligi. ſ. vt conditio aliorum: & ſic eſt falſum: quia eſt extra latitudinẽ rõnis formalis cuiuſq; alterius rei. Alio modo ſm ſe: & ſic ipſa quantitas durationis eſt quædã perfectio vendicans ſibi quantitatem perfectionalẽ ſm ſuam extenſionem, quemadmodum calor vendicat ſibi eam ſm ſuam intenſionem. Vnde ad rationem in oppoſitũ dicenda ſunt duo. Primo, ꝙ non oportet quantitatẽ durationis eſſe quantitatẽ perfectionis: ſed habere illam infra ſuam latitudinem, ſicut nec calor eſt quantitas perfectionis, ſed habet illam. Secundo ꝙ falſum eſt, ꝙ quantitas durationis ſecundum ſe non ponat quanto maior perfectionem, quãuis non ponat maiorem per-

F fectionem huius, puta caloris, vel hominis. Et, quia ſermo in prædicta conditionali habitus, non eſt niſi de quantitate durationis ſm ſe, conſequens eſt, ꝙ firma ſtet veritas illorum principiorum etiam in his effectibus, quorum propria quantitas eſt quantitas extenſiua. Talia. n. maiorem ſemper ponunt ex augmentata extenſione perfectionem ſuæ ſpeciei. Manifeſte autem patere poſſunt omnia, quæ de perfectione quantitatis durationis diximus in hac ſolutione, ex quãtitate molis, applicando diſtinctiones factas & cætera dicta ad ipſam: vt facile eſt cuiq; exercitato deducere. Vnde poteſt formari ad principale propoſitum ratio talis. Magnitudo virtutis reſpondet proportionaliter magnitudini per ſe effectus: ſic, ꝙ aliquanta virtus, ad effectum aliquantæ perfectionis requirit: & maior, ad effectum maioris perfectionis, & infinita, ad infinitæ perfectio-

G nis effectum: ſed duratio eſt effectus aliquantæ perfectionis: ergo ad faciendum per ſe primo aliquantã durationem, requiritur aliquanta virtus, & ad maiorem maior, & ad infinitam infinita, cum maior duratio maiorem dicat perfectionem, & infinita infinitã. Rogoq; oẽs iterũ atq; iterũ, ne auertendo mentis intuitum ab eo quod eſt per ſe ad id quod eſt per accidens, fallantur, innitentes ſupra adductæ gloſæ abſq; ratione, dicendo ꝙ, ſi ad effectum aliquantæ perfectionis requiritur aliquanta virtus, ad effectũ maioris perfectionis intenſiue requiritur maior virtus: non aũt ad effectum maioris perfectionis extenſiue: qualis eſt maior & minor duratio. Hæc. n. gloſa, vt ex dictis patet, optima eſt, loquendo de cauſa per ſe primo illius effectus, cui vtraq; quantitas conuenit: intenſiua infra propriam latitudinem, & extenſiua extra: ſicut eſt calor &c. Vniuer-

H ſaliter autem loquendo de quantitate cauſæ in ordine ad proprium effectum, & eius quantitate infra latitudinis ſuæ limites clauſa, nulla opus ẽ diſtinctione, eo ꝙ eadem ratio ſaluatur in proportione cauſæ & effectus: ſiue ſm propriam rõnẽ augeatur intenſiuæ, ſiue extenſiue, ratio. ſ. maioris perfectionis ſm propriã rationem ſuæ ſpeciei. Non. n. tenet illa regula in effectibus quantitatis intenſiue alia ratione, niſi quia quanto effectus per ſe primo alicuius eſt perfectior infra latitudinem propriam, tanto perfectiorem cauſam exigit. Propter hoc. n. ex maiore quantitate extenſiua caloris producti, non concluditur maior virtus calefactiua, ſed intenſiua tantum. illa. n. auget perfectionem caloris extra propriam latitudinem caloris, iſta autẽ intra. Hæc aũt met ratio ſaluatur in effectibus quantitatis præciſe quantitate extenſiua: qm̃ eorum propria perfectio augetur

infra

inſra propriam latitudinem,ſm extenſiuam augmen-
tationem. Vnde vniuerſaliter loquendo effectum eſſe
perfectiorem intenſiue, vel extenſiue, accidit effectui
perfectiori ſm propriam latitudinem ſuæ rationis ſor
malis, quod per ſe conſyderatur in hac ratione. & eſt
ratio vtriuſq; eorum,ꝙ perfectiorem cauſam exigat,
& concludat:ſicut eſſe album,vel nigrum accidit colo
rato,& eſt ratio eorū ꝙ ſint viſibilia. Falli aūt multos
contingit in re hac ex eo, ꝙ in cæteris entibus à quan
titate, maniſeſte videmus, quod ſola augmenta-
tio intenſiūa effectus per ſe, concludit maioritatē vir-
tutis per ſe primo actiuam illius: & nullam perhibent
ſenſus virtutem actiuam per ſe primo quantitatis: pp
quod nūquam intellectui oblata apparet augmentatio
virtutis ex extenſiuo cremento effectus. Quicquid.n.
ſit de virtute actiua per ſe primo quātitatis, ſiue perma
nentis,ſiue ſucceſsiuæ, diſcernendū eſt intellectus acu
mine,vt dictum eſt,inter entia, quorum propria perfe
ctio conſiſtit in intenſione, & quorum propria perfe-
ctio conſiſtit in extenſione: qm̄ in illis extēdi eſt extra
limites rationum formalium ſuarū. & propterea non
concludit maiorem perfectionem virtutū actiuarum
illorum entium.In iſtis aūt extendi, eſt infra rationes
formales eorum,& eſt ipſum eorum intendi,& iō idem
exigit & concludit in virtute eorum actiua per ſe pri-
mo,quod in illis infert intendi, ſi inuenitur virtus per
ſe primo actiua quantitatis.Vnde non obſtat propoſi-
to,ſiquis dicat non dari in rerum natura huiuſmodi vir
tutem quantificatiuam motus:nobis enim ſat eſt veri-
tas conditionalis,quę permanet etiam antecedente,&
conſequēte impoſsibili.Similiter puerile eſt, ſiquis pu
tet dictum proceſſum, ideo non tenere in effectibus
quantitatis extenſiuæ,ſed intenſiuę, quia in extenſo id
quod additur,licet perfectio quædam ſit, non includit
in ſe minus extenſum, & aliquid vltra:intenſius aūt in-
cludit in ſe remiſſum, & aliquid vltra perfectionis ad-
dit:& ideo hoc requirit maiorem virtutem, illud vero
æqualem:puerile inquam dixi: quia ſic ſe habet maius
ſm extenſionem ad minus (puta ſpatium duarū hora-
rum,ad ſpatium vnius,aut bicubitum ad cubitū) ſicut
maius intenſiue ad minus,puta calor vt quatuor,ad ca
lorem vt duo. Vtrobiq; ſiquidem maius claudit minus,
& aliquid perfectionis propriæ rationis formalis addit,
Conſtat autem ex dictis, ꝙ in prædicto proceſſu nulla
eſt ratio exigens, aut ſupponens aliam ſimilitudinem
proportionum inter intenſum & extēſum,niſi maioris
ad minus.argutum.n.ſemper eſt hoc modo. Potēs per
ſę primo in aliquantum,eſt aliquantæ virtutis:ergo po
tens in maius,eſt maioris.ergo in infinitum eſt infini-
tæ.Nihilominus diligenter aduertenti apparebit,quòd
quemadmodum in extenſo pars addita priori non in-
cludit priorem, & ideo ſeorſum non infert maiorem
virtutem,ita in intenſo,gradus.v.g.additus, non inclu
dit priores:nec eſt maioris pfectionis gradus quartus
albedinis,quam ſit primus, nec ex perfectione maiore
quarti gradus ſeorſum,infertur maior vis calefactiua:
ſed ex eo ꝙ totum calidum,puta babens quatuor gra-
dus caloris,eſt perfectius quā calidum vt duo: quem-
admodum etiam arguitur ex eo ꝙ totum extēſum eſt
perfectius. Friuolum quoq; omnino eſt, ſiquis admit-
tat prædictū proceſſum tenere,quo ad effectus quan-
tos,quantitate pmanente,non aūt ſucceſsiua.Oporte
ret.n.abradere principia tradita in.6.&.7.&.8. Phyſi.
de virtutibus motiuis & earum proportione:cum mo

A tus & tempus,de quibus ibi eſt ſermo, ſucceſsiua entia
ſint.Stat ergo veritas primæ conditiōnalis

Secunda autem cōditionalis eſt iſta.Si.A.mouet tpe
infinito vnum motum continuum &c. A. eſt mouens
immobile.& accipimus,mouet, propriæ,vt diſtinguit
contra mutare.Et rurſus accipimus,mouet, vt motor,
non vt inſtrumentum motoris: primum pp illumina-
tionem:ſm propter corpus cœleſte trahens ſecū ignē:
quem nihil minus traheret, ſi idem ignis numero per-
petuo conſeruaretur ſm totum & partes:& etiam pp pri
mum orbem trahentem ſecum alios, vt multis placuit:
quāuis non ſufficienter. Probatur iſta conſequentia.8.
Phyſic.tex.85.ex propoſito, &.12.Metaphy.tex.43. ex
hoc ꝙ motor motus non ſemper eodem modo ſe ha-
bet,aut in ſe, aut in ordine ad mobile: id autem à quo
ſemper prouenit idem, eodem modo ſe habere neceſ-
B ſe eſt vtroq; mō,vt patet.ergo. Ex his autem duabus
conditionalibus verificatis,antequā veniamus ad ter-
tiam,iam patere pōt diſtinctio ſuperius præmiſſa cum
ſuis mēbris in ſpeciali.Liquet.n.iam,ꝙ perpetuitas mo
tus duabus atteſtatur cauſis.ſ.infinitati virtutis per ſe
primo cauſantis ipſam: aut immobilitati motoris. &
conſequenter,ꝙ diuerſimode ab illis depēdet, & illas
infert,qm̄ infinitatem non infert, niſi in virtute per ſe
primo(ſeu ex propriæ latitudinis perfectione) illā cau-
ſante.Immobilitatem vero virtutis infert in omni vir-
tute cauſante ipſam. Et merito, quia immobilitas eſt
extra latitudinem perfectionis virtutis,tam motiuæ, q̈
quantificatiuæ motus. Infinitas aūt rationis formalis
cuiuſq; infra ipſius latitudinem clauditur.Gradualitas
enim alicuius ſpecie(puta caloris)etiam,ſi in infinitum
creſcat,caloris naturam nō exit.Immobilitas vero con
C ditio eſt extra totam latitudinem caloris. Siue.n.intelli
gatur calor,vt quatuor,ſiue vt mille, ſiue vt infinitus,
nūquam peruenietur ad hoc,ꝙ ſit īmobilis,infra limi-
tes caloris ſtādo.Et quod de calore exemplificauimus,
de cæteris virtutibus actiuis formaliter ſumptis, ſiue
ſm rē ſint in materia,ſiue non,intelligi volumus, opor
tet.n.Philoſophum formaliter loqui. Vnde diſtinctio
iam probata in terminis ſpecialibus repeti pōt ſic.Per-
petuitas motus dupliciter poteſt imaginari quòd fiat.
Vno modo à virtute per ſe primo ipſam cauſante, &
ſic oportet,ꝙ fiat à virtute infinita intenſiue, vt patet
ex prima conditionali. Alio mō à virtute non per ſe pri
mo ipſam cauſante, ſed per ſe primo cauſante talē mo-
tum,& ſecundario cauſante eius perpetuitatē, vt illius
conditionē. Et ſic oportet ꝙ fiat à virtute motiua im-
mobili,quæ ex perfectione ſuæ virtutis cauſet talē mo
D tum, puta Saturni, & ex immobilitate eiuſdem ſemper
perſeueret idem faciens:vt ſic conditio virtutis ſit cau
ſa conditionis effectus, ſicut in primo modo propria
perfectio ipſius virtutis eſt cauſa propriæ perfectionis
effectus. Et pp hoc Ariſto.8.Phyſic.in tex.78. infinita
tem temporis motus aſcripſit infinitati virtutis, & in
tex.85.aſcripſit immobilitati motoris: vt iaceret fun-
damenta,& ad primum motorem, & alias intelligen-
tias inueſtigandum, vt ibidem diuus Tho.notauit. ex
primo.n.primū motorem.8. Phy.tex.vlti.&.12. Meta.
tex. 41.concluſit:ex ſecundo vero numerū intelligen-
tiarum tex.43.&.44.Non.n.ibi inueſtigatur numerus
infiniti motoris (vt quidam rudes & cæci dicunt) ſed
numerus motoris inalterabilis & immobilis, vt patet
ex fine tex.41.& ex ipſo textu.43.vbi ſemper eſt ſermo
de immobilitate motoris tempore æterno &c.

Tertia igitur conditionalis, cuius antecedens ſup-
ponit Ariſt.cum ſuis ſequacibus eſt iſta. Si cœlum mo-
uetur tpe infinito, primũ mouẽs ipſum eſt infinitæ vir-
tutis intenſiue. Et aduerte difformitatem inter hanc
conſequentiam, & priores, in prioribus.n.inferebatur.
A.mouet &c.ergo.A.eſt infinitæ virtutis, vt in prima,
vel, ergo.A.eſt virtutis immobilis, vt in ſecũda. In hac
vero non inferimus, ergo mouens cœlum: nec, ergo
quilibet motor cœleſtis: ſed, ergo primum mouens eſt
virtutis infinitæ intenſiuæ. Probatur iſta ſic. Cœlũ mo-
uetur tempore perpetuo: ergo ab aliqua virtute per ſe
primo, & directe potente in ſempiternitatem motus.
Talis eſt infinita intenſiue, (vt patet ex veritate primæ
conditionalis probatæ) ergo inuenif aliqua virtus infi-
nita intenſiuæ. Aut igitur iſta virtus eſt in quolibet mo
tore cœleſti, aut in primo tantum. nõ in quolibet: tum
quia non oportet, tum quia neuter ab altero depende-
ret in ſempiterne mouere. Fatuum.n.eſt ponere infini
tum, vt ſic dependere: tum quia aliquid cõueniret plu-
ribus primo.ſ.mouere ſempiterne, quod eſt impoſsibi
le, vt monſtratur.1. Poſte. ergo in primo motore tan-
tum. Totus proceſſus clarus ẽ, & firmus, ſi prima con
ſequentia probabitur. Cuius vis conſiſtit in iſta cate-
gorica, Sempiternitas motus cauſatur ab aliqua virtu
te, per ſe primo intendente, & potẽtę in ipſam. Hac igi
tur propoſitione probata, nihil remanebit huius rõnis
probandum. Probatur ergo primo ꝙ hoc ſit poſsibile:
deinde ꝙ ſit de facto. Primum probatur, quia, ſi eſſet
incõueniens, aut impoſsibile, ſempiternitatem motus
cauſari ab aliqua virtute actiua per ſe primo, hoc nõ eſ
ſet, niſi vel quia duratio motus, cuius ſpẽs eſt ſempiter
nitas, non eſt res ſeparabilis a motu, ſed ſimul eſt & non
eſt, & fit, & non fit cum motu, ac per hoc ſufficienter
fit à quolibet mouente, ſicut & motus. Vel quia dura-
tio motus paſsio motus eſt, eo ꝙ tempus, vt dicitur in
4.Phy.tex.130.&.12. Meta.tex.29. aut eſt idem motui;
aut eius paſsio. Paſsioni autem nõ debetur aliud agẽs,
quam productiuũ ſubiecti, vt patet inductiue. Vel quia
vt ſuperius tactum eſt, duratio motus nõ eſt, niſi con-
ditio eius: conditionibus autem rerum nõ debef pro-
pria virtus actiua, ſed ſat eſt conditiones actiui ſequi.
Præter.n.hæc tria non apparet ratio, quare impoſsibi-
le, aut inconueniens ſit ſempiternitatem vendicare ſi-
bi virtutem per ſe primo eius actiuã: ſed nihil horum
impedit. Inſeparabilitas ſiquidem duarum rationũ for
malium, etſi concludat, ꝙ producens vnam in rerũ na
tura producat alteram, non tamen concludit, ꝙ à quo-
cunq; producitur per ſe primo vna, ab eodem produ-
catur per ſe primo, & altera. Quãuis.n.eſſe ens, ſit inſe-
parabile ab eſſe tale, vel tale ens, & per hoc habeatur ꝙ
cauſans tale ens cauſet etiam ens: non tamen ſequitur:
ergo, ſi eſt cauſa per ſe talis entis inquantum tale, ergo
& inquantum ens. vnde Ariſt.in.6. Metaphy. in prin-
cipio venatur principia, & cauſas entium, inquantum
entia. Durationem autem, paſsionem eſſe motus, etſi
verum ſit quo ad aliquid, puta, quia ſub ratione tpis
definitur per motum, & inſeparabiliter concomitatur
ipſum tanquam poſterius ſuum prius: non tamẽ eſt ve-
rum ſimpliciter: quia conſtat ꝙ vere & ſimpliciter paſ-
ſio alicuius ſic producitur conſecutiue ad productio-
nem ſubiecti, vt à virtute p ſe primo productiua ſubie
cti, ſecluſo quocunq; extrinſeco, ſufficienter emanet.
Duratio autem ſiue ſempiternitas motus non emanat
à virtute motiua, vt ſit ratione ipſius virtutis: ſed conſe-
E quitur conditionem extrinſecam ipſius virtutis.ſ. du-
rationem eius, vt patet inductiue. Non eſt igitur paſsio
proprie loquendo, ſed potius conditio inſeparabilis.
Nec ex hoc, ꝙ talis cõditio poteſt poni in eſſe ex condi
tione virtutis motiuæ, concludi poteſt, ergo, ſupflue
quæritur alia cauſa: qm̃ non quæritur cauſa ad hoc, vt
fiat abſolute, ſed ad hoc, vt per ſe primo fiat. Non.n.ſu
perflue quærif à quo per ſe primo fiat animal, quãuis
ſciamus ipſum fieri à generante hoiem & bouẽ. Nec
inconueniens aliquod ſequitur, ſi tam nobilis condi-
tionis motus, qualis eſt ſempiternitas, ſpecialis cã quæ-
ratur, & non ſat ſit credere, ꝙ fiat vt conditio præciſe:
nihil enim cõtra principia naturalia, aut metaphyſica,
aut quæcũq; alia apparet ſequi: immo inueſtigatio hęc
conſequens eſt proceſsibus Ariſt.in.6.&.7.&.8. Phy.
vbi cauſas motus aptauit ſm diuerſas proportiones ad
F eius durationem. Non eſt igitur impoſsibile aut incon
ueniens, ſempiternitatem motus talem eſſe effectũ, ꝙ
poſsit produci ab aliqua virtute per ſe primo. Quòd
autẽ hoc ſit de facto, probatur primo, quia vt dicitur
2.Phy.tex.26.&.8.tex.39. ſemper ponendũ eſt id, quod
eſt, aut cauſat p ſe, ante id, quod eſt, aut cauſat p aliud.
Conſtat autem, ꝙ cauſans ſempiternitatẽ motus, quia
immobile, cauſat eam per accidens, ſeu per aliud à vir-
tute ſua actiua. ergo debet præcedi ab eo, qđ ex pro-
pria perfectione ſuæ virtutis actiuæ ſempiternitatẽ fa-
cit. hoc.n.tm̃ eſt, quod per ſe primo illam cauſare põt.
Secundo, quia ſempiternitas motus cœleſtis eſt effe-
ctus dignisſimus, vt eius effectus oſtẽdit.ſ. perpetuitas
oĩum generabilium: & corruptibilium, ad quam tota
ſphæra actiuorum & paſsiuorum, & ſingula in ea con
tenta ſm vires conanf, & pro ea agunt, quicquid agũt,
G vt Auer.dicit.2.Cœli Cõm.17. & Albertus magn⁹ ibi-
dem confirmat. Irrationabile eſt autẽ effectum adeo
nobilem, in rerũ natura abſq; per ſe primo cauſa acti-
ua fateri. Et confirmatur. Quia, cum in motu cœleſti
ſint duæ conditiones.ſ. ſempiternitas, & determinata
velocitas, quę in ſui ratione claudit tempus, vt patet in
4.Phy.tex.96. & ſempiternitas eius ſit nobilior deter-
minata velocitate (vt ex affectibus & de ſe patet. &.12.
Meta.Cõm.41. habetur: vbi certa velocitas finitati vir
tutis: ſempiternitas vero infinitati attribuitur motoris
abſq; potentia omnino: ſecundo quoq; cœli tex.17. di
citur, ꝙ ſempiternitas eſt propriũ diuinitatis opus, &
Platonicis cõfirmantibus: ibidem à San. Tho. cogno-
uimus entia tm̃ ſempiternatis quantum diuinitatis ſa-
pere.) & determinata velocitas abſque dubio habeat
cauſam per ſe primo ipſam cauſantem apud oẽs Philo-
ſophos, quæ dementia eſſet ſempiternitatem cœleſtis
H motus cauſa per ſe primo priuare? Relinquitur igitur
ratio tota, & ſtabilis, & efficax: cum etiam fugiẽdi via
conceſſa non ſit. Duobus.n.modis poterat quis tantũ
laborem fine priuare. Vel dicẽdo, ꝙ ſempiternitas mo
tus nõ habet cauſam per ſe primo actiuam: quod eſſe
nefas oſtenſum eſt. Vel dicendo, ꝙ habet quidem, ſed
illa eſt virtus finita: immobilis. Et hoc oſtenſum eſt eſ-
ſe ignorantiam propriæ vocis: quia nulla virtus per ſe
primo actiua alicuius, eſt actiua illius ex aliquo extra
eius propriam rationem formalem: alioquin eſſet acti
ua illius circũſcripto omni alio, & non circũſcripto oĩ
alio: quod implicat. Impaſsibilitas autem & vniuerſa-
liter immobilitas (vt de ſe patet, & ſuperius declaratũ
eſt) extra latitudinem eſt cuiuſq; rationis formalis vir
tutis actiuæ formaliter ſumptæ. vnde dicere, ꝙ virtus
A. ſit

A.ſit per ſe primo actiua ſempiternitatis: & dicere, ꝙ ideo eſt actiua ſempiternitatis, quia eſt immobilis, & ſemper manet, eodē mō eſt ignorare propriā vocē.

His ergo præmiſsis ad motum dubium, cōtra proceſſum Ariſt. redeundo, dicimus ꝙ, quia ſempiternitas motus exigit in per ſe primo motore, ſeu in eius propria potentia actiua infinitatē intenſiuam: & hoc nō habet ex eo ꝙ ponit in motu infinito ex parte mobilis, nec ex eo ꝙ ponitur in motu infinito ex parte ſpatij infinities iterati, ſed inquantum eſt ſm ſe effectus quidam, cui accidit ꝙ hoc, vel illo modo ſaluetur: ideo ex propria ratione ſempiternitatis motus, ſiue ſaluetur in motu infinito per ſe, ſiue infinito per accidens, concludi optime pōt abſq; æquiuocatione infinitas intenſiua primi motoris potentis per ſe primo in ſempiternitatem. Vnde attenta ſempiternitate motus formaliter, & relata ad virtutem actiuā per ſe primo illam reſpicientem, quāuis eque bene cōcludatur infinitas intenſiua illius virtutis, ſiue hoc, ſiue illo modo ponatur: Ariſtoteles tamen à notioribus doctrinam ſubtiliſsimam tradens, deduxit in tex. 78. ex ſempiternitate motus poſita in motu infinito ex parte mobilis, infinitatem intenſiuam potentiæ: & in tex. vltimo ex eadem ſempiternitate motus poſita in motu infinito ex parte ſpatij, concluſit infinitatem primi motoris: Inſinuans nihil obſtare rationi ſumptæ ex ſempiternitate formaliter accepta, in quouis motu ſaluari ponatur. Propter quod in tex. 78. non poſuit mobile infinitum, ſed tempus tm̄, vt doceret ꝙ non concludebat ibi infinitatem potentiæ ex infinitate mobilis, ſed ex propria ratione infinitatis temporis. & in tex. vltimo, ſm vtrāq; tranſlationem non ſat fuit Ariſt. ſubſumere, ꝙ primum mouens mouet motum perpetuū, aut tempore infinito; ſed ſubſumpſit vtrūq; ſimul, vt oſtenderet, ꝙ non arguit abſolute ex hoc ꝙ mouet perpetuo (cum hoc ſit cōmune omnibus motoribus cœli) ſed ex eo, ꝙ ſic mouet tpe perpetuo, vt ipſam infinitatem temporis per ſe primo cauſet: alioquin nugatio commiſſa eſſet in illa minore: quam nefas eſt Ariſtoteli imponere.

Formaliter ergo dubium ſoluendo dicimus, ꝙ medium ad probandum illam minorem. ſ. Primus motor eſt virtutis infinitæ, eſt hoc. Mouens per ſe primo tpe infinito: ita ꝙ maior ſyllogiſmi ſumpta ex tex. 78. eſt iſta. Mouens per ſe primo tpe infinito, eſt virtutis infinitæ. Minor vero ſubſumpta in tex. vltimo eſt iſta: Primus motor mouet per ſe primo tpe infinito. ergo primus motor eſt virtutis infinitæ: vbi nulla æquiuocatio interuenit: & maioris probatio ex infinitate tpis ſalua ti in motu infinito ex parte mobilis, nō obſtat, ſed magis atteſtatur proceſsui: quia proportio virtutis per ſe primo reſpicientis durationem motus, ad finitatem & infinitatem tpis abſolutæ declarata, & cōcluſa, eſt ibi in materia clarius eam repræſentante. ſ. in motu infinito per ſe, vt ex notioribus fieret doctrina. Differt autē deductio hæc à ſubtiliſsima deductione, quam Diuus Tho. 8. Phyſico. docuit in duobus: Primo in medio termino. Cum. n. medium Ariſt. ſit mouēs tpe infinito, ille appoſuit ly per ſe, ſupra ly infinito: nos vero ſupra ly mouens: Secundo in minore, quia apud nos, minor eſt vera de facto, quo ad operationem primi motoris: apud illum vero minor eſt vera quo ad virtutem primi motoris. Non. n. de facto primus motor mouet tēpore infinito per ſe, ſed oportet eum eſſe tātæ virtutis, ꝙ quantum eſt ex parte virtutis ſuæ, poſſet mouere tempore infinito per ſe, quia cauſæ per ſe oportet reſpōdere effectum per ſe. Primus aūt motor eſt cauſa per ſe infinitatis motus. ergo ſiue ſit poſt tps infinitum per ſe inueniri, ſiue non, oportet primū motorē tātæ virtutis eſſe, ſi eſt per ſe cauſa infinitatis motus. Cōueniunt tñ hæ deductiones, & in concluſione (quia vtrobiq; concluditur infinitas intenſiua primi motoris) & in radice: quia vterq; proceſſus ponit primum motorem eſſe per ſe cauſam durationis infinitæ ipſius mot⁹. Sed ille proceſsit ex eo, ꝙ cauſæ per ſe oportet eſſe tantam virtutem, vt poſsit in effectum per ſe: quod fundatur ſuper 2. Phyſi. tex. 36. Iſte vero ex eo, ꝙ cauſam per ſe primo alicuius, oportet proportionaliter augeri ſecundum augmentum proprium effectus ſui: cuius fundamenta ſuperius dicta ſunt.

Et vt multis philoſophantibus complaceamus, qui volunt potius cum Auer. errare, quā cum alijs verum ſequi, oſtendendum ſupereſt hoc idem Auerroim docuiſſe. In. 12. ſiquidem Meta. Cōmē. 41. poſtquā concluſit iuxta demōſtrationē. 8. Phy. ꝙ virtus infinita requiſita ad mouendum tpe infinito corpus cœleſte, nō eſt in magnitudine, quia moueret in nō tpe: mouet ſtatim dubium cōmuniter tactum à Doctoribus. 8. Phy. ſ. cur ſi ponitur virtus infinita in magnitudine, ſequiſ motus in non tpe, & ſi ponaſ extra magnitudinem, nō ſequitur motus in non tpe: quæ eſt ratio difformitatis? Et ſtatim reſpondet, ꝙ hoc ideo eſt, quia motus cœli fit à duobus motoribus: quorum alter eſt finitæ motionis, & eſt aīa cœli: & alter infinitæ, & eſt potentia oīno ſine materia: & ꝙ motus cœli à motore finito habet, ꝙ ſit in non tpe, & à motore infinito, ꝙ ſit tpe perpetuo. Vbi à plano ſenſu literæ non diuertendo, manifeſte patet, ꝙ ipſe eſt opinatus primū motorē eſſe infinitæ virtutis intenſiuæ. & propter iſtam infinitatem cauſare p ſe primo ſempiternitatē motus cœli: & in hoc differre à cæteris intelligentijs: quæ cū ſint immobiles, poſſunt virtute propria cauſare perpetuitatem motus, p accñs tamē: vt ex dictis patet. Et, quia prædicta verba Auer. alijs locis eiuſdem contradicere videntur (vt adduximus arguēdo ad oppoſitū) ideo à diuerſis diuerſimode expoſita, vel potius extorta ſunt: prout quilibet voluit nō ſe Auerroiſtam, ſed Auerroim ſuū facere. vnde oportet expōnes eorū afferre, vt firmeſ veritas. Quidā igitur dixerunt, ꝙ Auerrois intendit ꝙ ſit finitus intenſiuæ primus motor, infinitus aūt in duratione: nō tantum formaliter, ſicut alij motores, ſed etiam cauſaliter quia ſempiternitas motus aſcribiſ fini ipſius motus, qui eſt purus actus oīno. & per hoc differt à cæteris motoribus. Et hi diuiſi ſunt in duas vias. Nam quidā eorū dicūt, ꝙ illa diſtinctio motoris in finitū & infinitū eſt diſtinctio realis: Quidam vero ꝙ eſt diſtinctio rōnis in primū motorem, ſm ꝙ eſt finis: & ipſummet, ſm ꝙ eſt agens: & ſm ꝙ agens mouet in tpe, quia eſt vigoris finiti intēſiue: ſm vero ꝙ finis perpetuat motū: & ideo diciſ infinitus in duratione cauſaliter. Alij vero dixerunt, ꝙ primus motor non eſt virtutis finitæ, nec infinitæ intēſiue, quia non eſt virtutis actiuæ, ſed diciſ infinitus cauſaliter finali, vt dictum eſt. Alij autē dixerunt ꝙ illa verba Auerrois examināda & gloſanda ſunt ſm determinationes factas in de Subſtantia orbis, &c. vbi magis ex propoſito tractauit rem hanc: vbi manifeſte negauit infinitatem intenſiuam: Sed ꝙ oēs huiuſmodi reſponſiones errēt manifeſtatur. Et primo ꝙ loquatur de infinitate intenſiua, probatur primo ſic. Qñcunq;

Huius ſententia Auerroem fuiſſe motorem primum. ſ. eſſe virtutis infinita intenſiue, qua ſempiternus cœli motus cāſat̄ p ſe primo.

ſit aliqua diſtinctio per oppoſita habentia plures ſignificationes, & alterum oppoſitorum declaratur ab ipſo diſtinguente, quo ad quid nominis: ſm quam intẽtionem ſumitur, reliquum debet ſumi ſm oppoſitã intentionem: Patet iſta, alioquin periret oĩs certitudo diuiſionum, & ſyllogiſmi diuiſiui &c. ſed Auer. diuiſit motorem cœli in motorẽ finitæ motionis. & infinitæ motionis, & deſcripſit alterum membrum. ſ. motorem finitæ motionis per finitatẽ intenſiuæ (vt patet) qua ibi expreſſe ſubdit. Dicere finitatẽ, eſt dicere proportionẽ motoris ad motam rem: ergo reliquum membrum. ſ. motor infinitæ motionis, eſt deſcribendum ſm intentionem oppoſitam. ſ. ꝙ dicere infinitatem, eſt dicere improportionem, & ſic erit motor infinitus intenſiuæ. Secundo ſic. Termini quæſtionis, & reſponſionis ſm artem demonſtratiuã non differunt: ſicut nec quæſtio differt à concluſione in terminis, ſed in modo. Conſtat autem ꝙ motor infinitus, de quo eſt ſermo in quęſtione, eſt infinitus intenſiue: qm̃ eſt ille, de quo dicit̃ in. 8. Phy. tex. 79. ꝙ mouet in non tpe. ergo finitas, & infinitas, de qua eſt ſermo in reſponſione, eſt etiam intẽſiua. Tertio ſic. Quælibet reſponſio à ſapiente data, debet ſumi in ſenſu, in quo quæſtioni motæ reſpõdet: ſed iſta non reſpondet quæſtioni motæ, niſi intelligatur de infinitate intenſiua. ergo &c. Declaratur Minor. quæſtio eſt, cur virtus infinita requiſita ad mouendum tpe infinito, poſita in magnitudine infert motum in nõ tpe. & poſita extra magnitudinem, non. Huic aũt quæſito nõ ſatisfit dicendo, ꝙ hoc ideo eſt, quia ibi ſunt duo motores ſeparati, & ambo finiti, ſed alter actiuæ, & alter vt finis: & ex motore vt finis eſt ſempiternitas: ex motore vero vt agens, eſt ꝙ motus ſit in tempore. Hoc. n. ſiue verum, ſiue falſum ſit, eſt impertinens quæſito, & ſolicitudo ſuperflua. tota. n. quæſtio eſt, quare à virtute ſeparata nõ ſequitur motus in non tpe, ſicut à virtute poſita in magnitudine: & conſtat ꝙ eſt ſermo de virtute actiua. Hæc autem quæſtio, vt & nouitij poſſint percipere (ſicut & quælibet alia) ſupponit aliquid certum. ſ. infinitatem virtutis, ſiue in magnitudine, ſiue extra. & quærit dubium. quare, ſi illa infinita virtus ponit̃ in magnitudine, mouet in non tempore: & extra magnitudinem, nõ. Quærat̃ ergo ab iſtis primo, Qualis eſt illa infinitas virtutis, quæ ſupponit̃, intenſiua: an durationis? ſi intenſiua, habet̃ intentũ, ſi durationis, quæſtio & nulla, & ridiculoſa eſt. Nulla quidem: quia à virtute actiua infinita in duratione poſita in magnitudine, nõ ſequit̃ motus in non tempore: vt patet de virtute alteratiua Solis, à qua res aliqua alterat̃, & tñ in tpe. Nec põt dici ꝙ illud eſt verum tantum de virtute motiua vnico motu locali tm̃: qm̃ expreſſe Ariſt. in. 8. Phy. tex. 79. vñ hoc ſumptũ eſt, dicit hoc verificari in oĩbus virtutibus motiuis quocunq; motu. Ridiculoſa aũt, quia puerile eſt quærere, quare à virtute finita in vigore, infinita aũt duratione ſeparata à materia, prouenit motus in tempore, & non in non tpe. Quis. n. eſt adeo rudis, vt ignoraret finitatem, & infinitatem intenſiuã virtutis ſequi velocitatem certam, vel incertam motus, & nõ finitatẽ, & infinitatem durationis? Vltimum igitur refugiũ horum eſt, ꝙ quæſtio illa neutram infinitatem determinate ſupponit. ſed infinitatem in cõi. Qm̃ ex motu perpetuo neutra infinitas determinate concludit̃, ſed in cõi concluditur, ꝙ oportet virtutẽ motiuam tpe perpetuo eſſe infinitam. Vnde dicũt, ꝙ quæſtio Auer. eſt, cũ ſit ꝙ virtus motiua tpe infinito ſit infinita, abſtrahendo ab

E hac, & illa infinitate: quare poſita in magnitudine infert motum in non tempore, & extra magnitudinem non? & reſponſio eſt ſupponendo, ꝙ, ſi aliqua virtus poſita in magnitudine debet mouere tpe ꝑpetuo, oportet ꝙ ſit infinita intenſiue ex. 8. Phy. tex. 78. & conſequenter moueret in non tpe ex tex. 79. & addendo, ꝙ ſi aliqua virtus motiua tpe ꝑpetuo ponat̃ extra magnitudinem, & illa eſt neceſſario infinita ſm durationem: & diſtinguit̃ in motorẽ vt agens (& ſic eſt finitæ motionis, id eſt mouet in tpe) & motorẽ vt finis, & ſic eſt infinitæ motionis, id eſt mouet infinito tpe: qđ virtuti poſitæ in magnitudine conuenire nõ põt. Non. n. põt diſtingui in motorẽ vt agens, & vt finis: & iõ oportet, ꝙ virtus motiua tpe infinito, ſi eſt in magnitudine, moueat in nõ tpe: extra magnitudinẽ, nõ. Sed vere iſti innitunt̃ telis aranearũ: deficiũt. n. dupliciter. ſ. in re ipſa,
F & in expõne Auer. In re ipſa quidem: quia falſum eſt, ꝙ virtus motiua tpe infinito, ſi ponit̃ in magnitudine, eſt infinita intenſiue: ſi extra magnitudinẽ, nõ. quærat̃ enim ab ipſis (ne in æquiuoco laborem⁹) de quali infinitate tpis eſt ſmo. Diſtincta eſt. n. ſupius ex. 6. Phyſi. quia ex duplex, ex parte mobilis, & ex parte ſpatij: Seu per ſe, & per accidẽs. Si eſt ſmo de virtute motiua tpe infinito ex parte mobilis, nulli dubium eſt, ꝙ illã oportet eſſe infinitã intẽſiue: in textu. n. 78. nõ eſt ſermo de tali virtute, ſed de prima, vt ex dictis patet. Amplius. Cum Philoſophus obedire debeat rationi, oportet reddere cauſam, quare cum ad mouendum. B. mobile certa velocitate: puta motũ vnius horæ, requiratur tanta virtus intenſiue, puta vt centum: & ad continuandum illum motum tpe ꝑpetuo ſufficiat ex parte virtutis motiuæ, ꝙ ſemꝑ ꝑſeueret in eodẽ vigore: quare inquam
G eſt, ꝙ virtus talis, ſi ponatur in magnitudine, ſequit̃ ꝙ ſit infinita intenſiuæ? Hoc. n. neq; ex parte perfectionis virtutis, nec ex natura magnitudinis oritur: & tñ hoc eſt ſuꝑ qđ iſti fundant̃. Qđ ſi dicat̃, ꝙ hoc orit̃ ex hoc, ꝙ illa virtus actiua ſemꝑ remanere debet in eodẽ vigore, hoc puerile eſt, quia ex hoc nihil aliud ſequit̃, niſi ꝙ illa virtus oportet, ꝙ ponat̃ in magnitudine inalterabili, & incorruptibili. Ex hoc aũt ꝙ virtus actiua ponitur inalterabilis, & incorruptibilis, infinitaq; durationis, ſiue intũo, ſiue extra, nõ hr̃ maior ꝑfectio intẽſiua, vt de ſe patet: & in. 1. Ethi. ca. 7. ab Ari. & Auer. dicitur. (Et datur exemplũ de albo) ꝙ ex hoc, ꝙ ponit̃ perpetuũ, non ſequit̃, ergo eſt albius: quia dr̃ia maioris, & minoris rõnis non infert differentiam ſm magis, & minus. vñ ridiculum eſt, qđ quidam inter Philoſophos ſe locantes dicunt, ꝙ ideo non poteſt eſſe virtus moti-
H ua actiuæ tpe perpetuo in magnitudine, quia oportet ipſam eſſe durationis infinitæ, & per hoc infinitã intenſiue. Deberet. n. inferre, ac per hoc inalterabilẽ & incorruptibilem: ad quod ſequit̃ infinitas intenſiua. Pudet autem adducere, quorundam fatuitatem dicentiũ, ꝙ proceſſus non ſit ab Auer. & Ariſt. ad concludendũ primum motorem eſſe incorporeum abſolute, ſed ad concludendum ipſum eſſe incorporeum, id eſt nõ immerſum materiæ ad eſſe: quæ eſt tantũ apud eos in generabilibus, & corruptibilib⁹. Rationis ſiquidẽ Ariſt. (à tex. 78. vbi inchoat, teſte ipſo Ariſt. ibi cũ Auer. tractatus intendentis oſtendere impartibilitatẽ primi motoris) vis eſt ex natura quanti, & extenſi, ſiue corruptibilis, ſiue non, vt patet. & in tex. vlti. rõnem formans ex efficacia probatorum, & non aliter, cõcludit primum motorem impartibilẽ. vñ hoc eſt ſimpliciter error ni-

nis

mis fatuus. Amplius. Hoc dictum.ſ.ꝙ virtus motiua
actiue tempore perpetuo, ſi eſt in magnitudine,eſt infi
nita intenſiue:ſi extra, nõ oportet vel ex rationibus for
malibus terminorum intelligibiliter deducere, vel ex
ſenſibilibus aſſumere. Sed iam oſtẽſum eſt ex rationi-
bus terminorum hoc non deduci, ſed oppoſitũ quo ad
primam partem:& ſenſibilia idem teſtantur, ergo hoc
eſt voluntarie dictũ: Ex ſenſibilibus enim habemus, ꝙ
virtus alteratiua Solis eſt motiua actiue, & eſt in magni
tudine,& tamen nõ eſt infinita intenſiue, nec alterat in
non tpe. Nec põt dici,ꝙ, quia ſermo eſt de virtute acti
ua motus localis,ideo inſtantie non militat:Tum, quia
eadem eſt ratio quò ad mouere in nõ tpe, & infinitatẽ
intenſiuam,de virtute alteratiua,& motiua ſm locum,
& vniuerſaliter motiua,ſi ponanſ in magnitudine, vt di
citur.8.Phy.tex.79.vt iam adductum iterum eſt: Tum
quia,ſi idem alterabile ſemper ſupponeretur alteratio-
ni Solis, tunc Sol vnum numero motũ perpetuũ poſ-
ſet continuare, nulla facta augmentatione ſuæ virtutis
quicquid ſit de antecedente huius cõditionalis:& ſic vir
tus finita intenſiue, infinita duratione moueret in tpe
infinito vnum motum continuum, & non in non tpe.
vnde,ꝙ de facto non ſit hoc,eſt per accidens quantum
eſt ex efficacia virtutis.accidit enim tãtæ virtuti,ꝙ vnũ
vel plura ſubijciantur.&c.& nihil minus poſſet in vnum
ſemper,ꝗ plura. In expoſitione autem verborũ Auer.
errant:quia ex huiuſmodi ſenſu non habetur reſponſio
ad quæſitum.eſſet enim reſponſio,ꝙ ideo virtus moti-
ua tpe infinito poſita in magnitudine moueret in non
tempore,& poſita extra magnitudinem non: quia vir-
tus extra magnitudinem diſtinguiſ in motorẽ, vt agẽs
& motorem vt finis: in magnitudine autẽ,non. Ex hoc
autem,quomodo haberi poſsit quæſita differentia, cen
tum iuga boum non deducerent.

Qua rõne virtus in magnitudine poſita moueret in non tpe: extra autem non, ex Auer ruſtes.

Quarto principaliter probatur, ꝙ de infinitate inten
ſiua ſit ſermo Auer.ibidem,ex eo,ꝙ ibi dicit, ꝙ motus
cœli inquantum eſt ab anima cœli ſortitur determinatã
velocitatem:inquãtum vero eſt à primo motore ſortiſ
ſempiternitatem.ex hoc.n.arguitur ſic. Aut intendit,ꝙ
motus cœli habeat ſempiternitatem à primo motore
effectiue,aut finaliter.ſi effectiue,cum in hoc ponat dif
ferentiam inter primum motorem,& aĩam cœli, tripli-
citer põt hoc imaginari.Primo,ꝙ aĩa cœli, aut non effi
ciat:aut non ſufficienter poſsit efficere ſempiternitatẽ
motus, & ideo attribuatur primo motori tãquam cau-
ſæ ſufficiẽti. Et hoc conuincitur demonſtratiue eſſe fal-
ſum, ſupponendo animam cœli eſſe virtutẽ motiuam
immobilem, vt patet ex.8.Phyſi.tex.85.& ex ſupradi-
ctis.Secundo,ꝙ aĩa cœli dependenter illam faciat, pri-
mus aũt motor indepẽdenter,& ideo attribuitur primo
motori,vt eius cauſæ actiuæ indepẽdenter. Et hoc con
uincitur eſſe cõtra Auer.ibi:quia aut loquimur de com
muni dependentia,qua oĩa entia alia à primo,& actio-
nes eorum dependent à primo(& ſic non ſaluatur com
mentum,ponens differentiam inter ſempiternitatẽ, &
determinatam velocitatẽ motus cœli in hoc, ꝙ illa eſt à
primo motore: hæc ab anima cœli. tali.n.dependentia
cõmuni,tam ſempiternitas:ꝗ determinata velocitas eſt
à primo motore mediãte anima cœli) aut loquimur de
ſingulari dependentia,qua in faciendo talem effectum.
.ſ.ſempiternitatem motus,anima cœli depẽdet à primo
motore. Et hoc cõuincitur eſſe impoſsibile tenẽdo pri-
mum motorẽ finitũ intẽſiue:ꝙ deduciſ ſic. Motore ſuf
ficiente ex his quæ in ſe intrinſecæ ſunt, applicato mo-
bili diſpoſito, circũſcripto quocunq; alio, excepta cõi

A depẽdentia ad primũ,neceſſario prouenit effectus pro-
prius illius motoris:Patet iſta ex terminis: alioquin nul
la eſſet via ad probandum conſecutionem cauſæ ad ef-
fectum,& è conuerſo.ſed anima cœli eſt actiuum ſuf-
ficiens ex ſuis intrinſecis reſpectu motus æterni: ergo
circũſcripto quocũq; alio,excepto cõmuni influxu pri
mi,põt in motũ æternũ. ergo nulla eſt opus ſpeciali de-
pendentia.Probatur Minor,ex eo, ꝙ anima cœli habet
ex ſuis intrinſecis duo requiſita ad faciendum ſempiter
nitatem motus, ſcilicet tantam virtutem intenſiue(pu-
ta vt mille)& immobilitatem:quilibet.n. motor habẽs
hæc duo,poteſt ſempiternum facere motum,quãuis nõ
per ſe,vt dictum pluries eſt. Tertio, ꝙ anima cœli licet
ſufficienter, tamen per accñs facit ſempiternitatem mo
tus:primus aũt motor facit eam per ſe: & ideo attribui-
tur primo motori,vt eius cauſæ actiuæ per ſe primo in-
B tendenti illam. Et ſic habetur intentum: quia vt ex pri-
ma conditionali probata patet,ex hoc ſequiſ, ergo pri-
mus motor eſt virtutis infinitæ intenſiuæ. Et in rei veri-
tate iſta videſ mens Auer.in illo loco. Loquiſ.n.de acti
ua cauſalitate, vt quæſtio mota oñdit: & non intendit
ſubtrahere ab anima cœli cauſalitatẽ actiuã ſempiterni
tatis,ſed perſeitatem cauſalitatis: cuius nulla virtus fini
ta eſt capax,vt patet ex dictis. Vnde cauſam actiuam ꝑ
ſe determinatæ velocitatis poſuit animam:ſempiterni-
tatis vero primum motorem. Si finaliter,hoc põt dupl'r
imaginari,Primo,vt ſit ſermo de dependentia cõi: quia
omnia cauſanſ in genere cauſę finalis à primo:et hoc eſt
contra Auer.ibidẽ:qm̃ hoc mõ non ſaluaſ ſua differen-
tia inter determinatam velocitatem motus, & eius ſem
piternitatem:hoc etenim modo vterque effectus depen
det finaliter à primo motore: Secundo, vt ſit ſermo de
C aliquo ſpeciali modo dependendi,in genere tamen cau
ſæ finalis. Et quantum verba eorum ſonant,videntur di
cere,ꝙ quodam ſingulari mõ ſempiternitas eſt à primo
fine,quo non eſt determinata velocitas,ſic,ꝙ, ſempiter
nitas motus in hoc differt ab eius velocitate, ꝙ iſta ſuf-
ficienter fiat ab agente: illa autem non niſi adiũcta cau
ſalitate finali primi motoris. Sed, quia facile eſt dicere
diſtinctionem in qualibet re quamuis ardua: & inexerci
tati eſt admittere illam in aere, ideo quæramus ab iſtis,
quomodo ſit iſta differentia. hoc enim non poteſt niſi
tripliciter imaginari, ſcilicet Aut ſic, quòd ſempiterni-
tas careat cauſa actiua,& finali tantum attribuatur:&
hoc eſt ridiculum,quoniam non eſt intelligibile, ꝙ ali-
quid effectiue producat motum,& non producat eius
durationem:maxime cum tempus,quod eſt duratio il-
la(vt.12.Meta.tex.29.diciſ) aut eſt ipſe motus, aut eius
D paſsio:conſtat autem ꝙ hæc ab eodem fiunt actiuæ ſm
rem,quãuis non eodem modo:poteſt enim eorũ, quæ
ſunt idem realiter, vnum per accidens produci ab agen
te inferiori,& alterum per ſe:vt patet cum Sortes gene-
rat Platonem: tunc.n.licet fiat Plato per ſe:ſit tamẽ cor
pus vel mixtum per accidens, vt dicitur in primo Phyſi.
tex.76.Aut ſic,ꝙ ad determinatam velocitatem cauſa
actiua ſufficit abſque finali:ad ſempiternitatem autem
non:& hoc etiam eſt ridiculum: quia finis eſt cauſa cæ-
terarum cauſarum.nulluſq; eſt effectus naturæ aut artis
abſq; fine:Aut ſic,ꝙ ad determinatam velocitatem cau
ſa actiua cum fine communi ſufficit: ad ſempiternita-
tem autem,non,ſed requiritur ſpecialis ratio dependen
tiæ ad primum motorem vt finem: & hoc eſt iterum lo
qui in aere, niſi huiuſmodi ratio aſsignetur. Nec appa
ret alia ratio:ꝗ illa,quæ in eodem com.41.ex intentione
Themiſtij ſubditur.ſ.ꝙ motor, qui mouet ad conſe-

quendum aliquid, vel conſeruandũ aliquid trãſmutabile, neceſſe eſt ꝙ quandoq; ceſſet: motor aũt, qui mouet propter aliquid ſemper in actu & immutabile, qua ratione mouet vno tempore, mouet ſemper: & ſic habet̃ ſpecialis ratio dependentiæ ſempiternitatis ex fine, quæ non habetur in velocitate motus. Sed adducere hoc ad propoſitum, nouitiorum eſt. Cum enim omnes animæ cœleſtes prima intentione operentur propter ſe (vt dicitur. 12. Meta. com. 36. & .2. Cœli. com. 17, & .21. & ipſarum natura ſit immutabilis & in actu: & earũ opera ſint ſicut opera artium, vt dicitur, 12, Meta. com. 44. & finis ſit principium in operabilibus, vt dicitur in .2. Phy. tex. 88. quemadmodum ex actualitate immutabili finis ſumunt animæ illæ rationem ſempiternitatis in ſuis operibus, ita ex alijs conditionibus nobis ignotis ſumunt rationem tantæ velocitatis: & quare magis ab oriẽte moueat verſus hemiſphærium ſuperius: & alia huiuſmodi. hæc enim omnia fiunt propter melius, vt ex. 2. Cœli. tex. & cõm. 34. habetur. Et ex fine neceſſe eſt bonitatẽ eorũ fieri cum naturalia agantur propter finem: vt dicitur ſecundo Phyſi. tex. 80. Vnde ex hoc non magis habetur, ꝙ ſempiternitas ſpecialiter dependeat à primo, q̃ certa velocitas: vtrunq; enim eorum habet hoc modo ſpecialem rationem dependentiæ ex fine. Amplius, Cum ratio ſempiternitatis motus ſufficienter ſumatur ex his finis conditionibus. ſ. ꝙ ſit in ſe actu & habitus à mouente, & immutabilis: & hæc ſint communia oĩbus motoribus cœlorum reſpectu propriarum eſſentiarum: nihil proprium primo motori dixiſſet Auer. ſed totum quod dixit, conuenit oĩbus animabus cœlorum in ratione finis. Nec poteſt dici, ꝙ dictum Auer. cõmune quidẽ eſt omni motori ſeparato in ratione finis, ſed appropriatur primo propter dependentiam aliorum à primo & in ratioue finis: quoniam ſic non ſaluatur differẽtia inter ſempiternitatem & velocitatem: vtraq; enim propter independentiam primo eſt attribuenda fini. Quòd ſi tãq̃ ad vltimum refugium recurrendo dicatur, ꝙ ſempiternitas motus dependet à primo fine, quodam ſingulari modo ignoto nobis: & hoc cognoſci ex hoc ꝙ oẽs motores cœleſtes conueniunt in ſempiterne mouere, non autem in velocitate motus. (hoc n. ideo eſſe credẽdum eſt, quia rationem ſempiternitatis habent, reſpiciendo primum: velocitatem vero reſpiciendo propria) hoc eſt cõtra Auer. qui expreſſe dicit in. 2. Cœli. cõm. 58. ꝙ motores inferiores ſumunt rationes ſuarum velocitatum, ſecundum ꝙ magis deſiderant aſsimilari primo. Et loquitur non ſolum de motu diurno, ſed etiam in circulo obliquo. Deinde hoc non eſt ſufficiente ratione firmatum. Quòd enim conueniãt omnes in ſempiternitate motus, vt dicit Auer, in. 2. Cœli. com. 38. & .71. & alibi, eſt quia conueniunt omnes in hoc, ꝙ ſunt motores immateriales. Et ideo hoc non oportet conijcere, ꝙ ſit ex ſingulari modo dependendi à fine: cum clare pateat, ꝙ finis communis cum immaterialitate motoris ſufficiat: nec locus eſt coniecturis in manifeſtis. Amplius. Velocitas, de qua ibi loquit̃ Auer. vt patet in com. nihil aliud eſt q̃ temporalitas, in qua omnes motores cœli conueniunt, ſicut & in ſempiternitate: nullus enim mouet in non tẽpore. Reſtat ergo ꝙ de infinitate intenſiua ſermo Auer. ibidem ſit. Et licet euidentiores ſint prædictæ rationes, ſi duo motores ſm̃ rem in primo orbe ponant̃: efficaces tamen ſunt, etiam ſi duo ſm̃ rationem, vnus autem ſm̃ rem ponitur, vt patere poteſt cuilibet eas applicari ſcienti. vnde omnes expoſitiones commenti prędicti falſę apparent. Vltima aũt ordinem Librorũ Auer.

E non penſauit. Cum. n. conſtet ex. 2. Cœli com. 3. ꝙ tunc jam fecerat libellum de Subſtantia orbis: & ex pluribus commentis, ꝙ tunc etiam fecerat ſuper libros Phyſico. & ex. 12. Meta, com. 65. ꝙ iuuenis erat quando fecit ſuper libr. de Cœlo, & ſperabat in com. 352. ſe perfecturũ Aſtrologiam: & ꝙ ſenex ſcripſit ſuper Meta. manifeſte liquet, ꝙ omnia dicta Auer. ſunt examinanda ad. 12. Metaphyſicæ eius, & non è conuerſo: quoniam opus illud teſtamentum eius eſt.

Secunda autem via ad oſtendendam infinitatẽ virtutis Dei glorioſi ſumpta ex. S, Tho. breuior eſt, & ſupponit Deum eſſe cauſam actiuam alicuius ſubſtantiæ, ſiue mundi, ſiue primæ intelligentiæ, ſiue omniũ incorruptibilium, ſiue ab æterno, ſiue in tempore: nihil enim horum refert, dummodo cõcedatur per ſimplicem emanationem (quam nos creationem dicimus) Deum ali-
F quid produxiſſe. Hoc autem nunc ſupponat̃, tum quia communiter Excellentes viri hoc concedunt etiam de mente Ariſt. & Auer. Tum quia expreſſe contra Algazelem pluries Auer. hoc dicit: Tum quia hoc exigeret ſpecialem quæſtionem, quam alibi tetigimus. Acquieſcentibus ergo huic ſuppoſito, hæc via paratur: iuxta q̃ arguitur prælibando rationes terminorũ, ſcilicet ꝙ virtus creatiua eſt virtus actiua effectus ex nulla potentia paſsiua, ſiue ſit creatiua ab æterno vt Plato, & Ari. cum ſequacibus poſuerunt: ſiue in tempore, vt fides chriſtiana determinat. Cęteræ autem virtutes actiuæ ſunt effectuum ex aliqua potentia paſsiua præſuppoſita, vt patet in naturalibus & artificialibus.

Arguitur ergo ſic, loquẽdo ſemper de quantitate virtutis ſeu perfectionis. Omne quantum, excedens aliud quantum (ſic, ꝙ quãtuncunq; exceſſum creſcat, nunq̃
G inter ipſa eſt aliqua proportio) eſt neceſſario infinitum intenſiue: iſta patet ex terminis: quoniam vt dicit̃ in. 8. Phy. tex. 79. ſi excedens eſt finitum, addendo ſemper quantum ad exceſſum, quandoq; æquabitur & excedetur. Sed virtus creatiua eſt aliquãtæ perfectionis, & ſic excedit virtutem factiuam rerum ex potentia ſubiecti, quod quantũcunq; augeatur, non eſt inter eas proportio. ergo virtus creatiua eſt infinita intenſiue. Probatur minor quò ad vltimã partem (quæ ſola eget probatione) ducendo ad impoſsibile: quia ſequeretur ꝙ virtus tantũ actiua ex aliqua potentia, & virtus actiua ex nulla potentia poſſent eſſe æquales: quod eſt manifeſte impoſsibile: Tenet conſequẽtia, ſupponẽdo vnum, quod probatione non eget, ſcilicet ꝙ quanto aliquod actiuũ poteſt educere rem de motiori potentia ad actum, tanto eſt virtuoſius. ad ſenſum enim patet, quòd ad edu-
H cendum calorem de potentia aquæ, maior virtus requiritur, quam ad educendum ipſum de potẽtia aeris. hoc igitur ſuppoſito arguitur more Ariſtotelico ſic. Sumatur virtus productiuã alicuius (puta bouis) ex nulla potentia, & ſit. A. Sumatur quoque virtus productiua bouis ex aliqua potentia, puta. C. & ſit virtus illa. B. Tunc ſic. Iſtæ duæ virtutes, ſcilicet A. & .B. per te habent aliquam proportionem: ſit ergo proportio centupla, ita quòd A. excedat. B. non plus, quam in centuplo: & tunc ſumat̃ potentia paſsiua in centuplo magis elongata ab actu, quam ſit. C. & ſit illa, D. cũ ergo oporteat tanto virtuoſius eſſe agens, quanto elõgatior eſt potẽtia ab actu, neceſſe erit virtutem actiuã bouis de potẽtia. D. eſſe in proportione centupla ad. B. ac per hoc eſſe æqualẽ ipſi. A. Et ſic virtus productiua ex aliqua põa, & virtus productiua ex nulla, erũt æquales: quod eſt impoſsibile. Immo etiã eodem proceſſu põt deduci, quòd illa ſit etiam maior:

maior: quod eſt impoſsibilius. Nec poteſt inficiari quiſpiam hunc proceſſum ex eo, ꝙ non poteſt ſumi in rerũ natura potentia remotior ab actu quacunq; potentia data: oportet.n.ſic dicentes negare proceſſum Ariſto. 4.Phy.tex.72. vbi aſſumit plenum ſubtilius quocunq; pleno.&.6.Phyſi.tex.15. vbi aſſumit motum velociorẽ quocunq; motu: & breuiter deſtruere doctrinam traditam in lib. Phyſico. Saluatur enim efficacia horum, & ſimilium proceſſum ex rationibus formalibus terminorum, & ex veritate conditionalium: quicquid enim repugnat veritati conditionalis, eſt falſum, & impoſsibile, vt Auer. dicit in.8. Phyſi.tex.78. Vnde propoſito ſufficit veritas conditionalium: puta, ſi virtus aliqua produceret ex potentia in centuplo remotiori, eſſet in centupla proportione &c. Stat ergo rõ firma, quãuis quidam neſcientes, aut non volentes eam formare, ſoluiſſe ſe arbitrati ſunt, vt de Scoto patet prima diſtin. quarti. Qui ideo credidit ſe ſoluiſſe, quia San. Thom. non ſollicitus circa terminos, quia in autẽticis rõnibus ſolẽt ſubintelligi, fecerat maiorem huiuſmodi. Eorum, inter quæ nulla eſt proportio, alterum eſt infinitum: Soluit Scotus, ꝙ hæc non eſt vera: vt patet de puncto, & linea: & tamen punctum non eſt infinitum. Propter quod notãter nos poſuimus in maiore vtrunq; eſſe quantum: vt has pueriles cauilationes effugaremus. Et hæc de ſecundo.

Solutiones argumentorũ.

Reſtat igitur argumentis in oppoſitũ reſpõdere. Ad primum ergo (quod tres difficultates tangit, vnam principaliter, & duas ex cõſequenti) tali eſt ordine dicendũ, ꝙ duas annexas difficultates, ſcilicet an Deus moueat vt finis tantum, vel vt finis & agens: & ſi vt agẽs, an mediate, vel immediate, pertranſibimus dicendo, quia eſt. Tertiã vero principalem, ſcilicet an ex poſitione virtutis infinitæ intenſiue in rerum natura, neceſſario ſequaẽ motus in non tempore, pertractabimus dupliciter ſcilicet ſecundum Auer. & Simplicium. Quãuis igitur multi ex.2. Cœli.tex.64. vbi in ſummo gradu perfectionis vniuerſi locatur id, quod ſine actione optimum poſsidet: & ex.12. Metaphy.tex.30. vbi dicitur, ꝙ Deus mouet, ſicut amatum, & deſyderatum, credunt Deum, nõ eſſe cauſam agentem, ſed finalẽ: verius tamẽ dicunt ſentientes: vtroq; modo Deum eſſe cauſam: vt Simplicius arguit ex primo Cœli tex.30. vbi Ariſtote. dicit Deum nihil agere fruſtra. ſi enim ad hoc inconueniens ſolicitus fuit Ariſto. deducere, ꝙ Deus nihil agit fruſtra: ergo ſupponebat Deum agere propter finem: ridiculum enim eſſet deducere ad hoc inconueniens de cauſa non actiua. Auerrois quoq; in de Subſtantia orbis, manifeſte reprehendit dicentes oppoſitum eſſe de intentione Ariſtotelis. & in.10. Metaphyſicæ, cõmento.7. expreſſe dicit, ꝙ Deus mouet non tantum vt finis, ſed vt motor: Quod etiam firmatur in.12. cõmento.6. & in cõmento.44. vbi etiam poſtmodum Auicennam ponentem Deum eſſe tantum finem arguit: quod oportet primi principij eſſe actionem: quæ cum hoc ꝙ ſit ſibi propria, ſit communis cæteris: qualis eſt motus diurnus. Et in Secũdo Cœli commento.17. dicit, quòd omne habens actionem in ſe, habet actionem in alio: & in commento.21. dicit, quòd omne, quod inuenitur propter ſe prima intentione, inuenitur propter aliud ſecunda intentione: niſi illic eſſet natura non innata ad largiendum. Et breuiter totus Auerro. plenus eſt hac ſententia, vel formaliter, vel radicaliter: vtputa quòd in ſeparatis à materia cauſalitas finalis, & efficiens eidem conueniunt, vt dicitur in.12. commento.&.35.&.38.&.55. Nec obſtat, ꝙ Ariſtoteles dixit Deum mouere, vt amatum. non enim

An Deus moueat vt finis tantũ, vel & effectiue.

A dixit hoc cum dictione excluſiua: immo ex hoc magi habetur propoſitũ, ſuppoſita illa vniuerſali Auer. quam modo diximus. Id vero, quod ex.2. cœli adducitur, admiratione dignum eſt, quia fronte ab Auerroiſtis adducatur: cum Auerrois ipſe ibidem in commento. 66. expreſſe dicat, ꝙ in illo ſummo gradu habente optimũ ſine actione, datur latitudo includens omnes intelligentias: ita ꝙ apud ipſum omnes intelligentiæ ſunt in illo primo gradu, & non tantum Deus: & tamen conſtat apud eos etiam, ꝙ cæteræ intelligentiæ agunt ad extra. Intendit enim ibi Ariſtotelis apud Auerroem, Intelligentias quatenus intelligentiæ ſunt, habere optimum (quod eſt felicitas ſpeculatiua) ſine omni dependentia ab exteriori actione: non ſicut in nobis (iuxta illud.12. Metaphy. textu.39. deductio autem qualis optima &c. & eſſe in primo gradu.) Quatenus vero animæ ſunt, optimum aſſequi per motum, & in ſecundo locari ordine ſimul cum corporibus, quorum ſunt animæ: vnde

B Deum mouere nõ ſolum finaliter, ſed actiue dicimus. Et quamuis ex multis commentis videatur haberi, ꝙ Deus mouet immediate (quia in commento.44. Duodecimi Metaphy. reprehenduntur ponentes Deum eſſe priorem motore primi orbis: & in cõmento.38. expreſſe dicitur, ꝙ primus motor mouet ſine medio: & in commento.48. numerantur ſubſtantiæ immateriales ſm numerum motuum cœleſtium. expreſſe ſupponendo nullam eſſe, quæ non mouet:) vt tamen ex dictis ſuperius patere poteſt, in commento.41.12. expreſſe dicit motũ cœli componi ex duobus motoribus. Et ideo ſciendum eſt, quòd iſta ſibijnuicem non contradicunt: quoniam cum ſint in hac re opiniones extremæ: vna Auicennæ dicentis Deum nihil agere ad motum cœli, niſi ſecundũ ꝙ prima cauſa operatur per ſecundas, ſed primum mo-

C torem eſſe primam intelligentiam productam à Deo, quæ cum aĩa cœli mouet: Alia eorum, qui dicũt Deum ſolum mouere primum cœlũ, Auerrois via inceſsit media, vtrunq; declinãs extremum. & ideo nunc hoc, nũc illud excludit extremum, quamuis pluries Anicennam impugnauerit. Eſt igiẽ apud eum primus motor Deus glorioſus: non tamen mouet ſolus. Sed, quia in motu primi cœli ſunt duo (ſempiternitas motus, & certa velocitas, puta.24. horarum) poſuit vtrunq; horum habere per ſe primo cauſam actiuam & propriam. & ſempiternitatis quidem Deum, certe vèro velocitatis animam cœli. Et hic ſenſus reſpõdet plane expoſitioni illius commenti abſq; extorſione. Et ſic Deus non eſt prior motore totius: immo facit per ſe motum totius, quo ad nobiliſsimam eius rationẽ, quæ eſt ſempiternitas. & hoc modo Deus non eſt anima alicuius orbis. Et ideo dixit ibi

D Auerro. quòd eſt potentia, non in materia. & per hoc volebat quòd differret ab anima cœli. Et hoc modo ſaluatur, quod commento.44. dicitur, ꝙ illud, quod intelligiẽ motor corporis cœli de primo motore, eſt aliud ab eo, quod intelligit motor orbis Saturni. Et ſic numerus immaterialium ſubſtantiarum ſecũdum numerum motuum ſaluatur: quia ex motuum numero, inuentus eſt numerus motorum aliorum à primo: qui iam ex infinitate motus ſtabilitus erat. Nullam enim ſubſtantiam immaterialem ponimus, niſi ex motu concluſam: ſed primam ex infinitate motus, cæteras ex numero motuum regularium, & perpetuorum, exigentiũ motores immobiles. Et hoc conſonat textui Ariſtotelis expreſſe quærenti numerum motorum immobilium, non numerum motorum infinitorũ: vt per hoc inſinuaret, quod de alijs à primo loquebaẽ: quamuis primus quoque ſit

immobilis.Eſt ſiquidem ſermo Ariſtotelis,& Auerrois,
ibidem contra ponentes ſubſtantias immateriales abſq;
aliqua propria motione alicuius corporis, vt patet ibi-
dem:quod nos nõ diximus. Et breuiter hoc modo om
nia dicta Auerrois inueniũtur conſona:& merito, quia
vero omnia conſonat. Vnde Hælie hæbrei labor,quàm
vanus fuerit,patet.Putauit.n.ꝙ ex hoc, ꝙ Deus dicitur
motor effectiue primi cœli, ſequeret̃,Ergo mouet ſolus
primum cœlum. Iam enim liquet Deum proprium mo
torem primi,quò ad ſempiternitatem ſui motus actiuæ
cauſandam. Mouet ergo Deus cœlum effectiue vt mo
tor proprius:& mediante anima cęli:ſic vt vtriuſq; pro-
prius effectus motus cœli ſit diuerſimode, & ſic quo ad
duo prima patet quidd tenẽdum ſit.

De tertio autẽ (in quo tota ſtat difficultas præſens)
ambiguitas magna videt̃.diuiſi ſiquidem ſunt Peripate
tici circa id. Quibuſdam.n. apparet, ꝙ ex hoc añte,
Datur virtus infinita in natura,ſequitur neceſſario, Er-
go motus in non tempore. Quibuſdam vero videtur
ꝙ diſtinctione opus ſit in re hac, & hi in tres diſtincti
ſunt vias, Alij putant,ꝙ diſtinctione modi agendi.ſ.li-
bere,vel neceſſario opus ſit. Alij vero,ꝙ diſtinctio mo
di eſſendi illius virtutis infinitæ.ſ.an habeat eſſe mate-
riale,an immateriale, ad hoc ſufficiat. Alij autem duas
diſtinctiones neceſſarias credunt ad ſaluandũ infinitã
virtutẽ in rerũ natura.ſ.modi eſſendi (quæ modo dicta
eſt) & modi agendi.ſ.mediationẽ, vel immediationẽ;
ita ꝙ oẽs hmõi opiniones ſunt quatuor.Et primã quidẽ
poſtponentes (quia ex diſcuſsione aliarũ quid veritatis
hẽat patebit:& eius fundamenta ſunt,q̃ arguẽdo addu-
ximus)ad ſcd̃am nos transferamus opinionẽ, q̃ tria di-
cit.Primo ꝙ ex hoc añte, virtus infinita eſt in magnitu-
dine,neceſſario ſequitur.Ergo mouet in non tpe:quod
implicat contradictionem. Et in hoc conueniunt cum
Ariſt.8. Phyſi. tex.79. oẽs Peripatetici:licet differant in
mõ deducẽdi cõſequentiã. Scotus.n.in primo Sen ten.
diſtin.2.qõ.2.ad vlt.dicit, ꝙ ex eo qđ in añte aſſumitur,
Virtus infinita,ſub intelligẽdo agat,neceſſario ſequitur,
Ergo actio ſua eſt in non tempore: alioquin in æquali
tempore agere cõtingeret virtutẽ infinitã & finitam, iu-
xta deductionẽ Ariſt.ibi. Ex eo vero, ꝙ in antecedente
additur ly in magnitudine (ideſt extenſa) ſequitur ꝙ ſi
agit,agat circa corpus: & conſequẽter ꝙ ſit ibi aliqua re
ſiſtentia, & ſit etiam diuerſa approximatio partiũ paſ-
ſi ad agens, ac ꝑ hoc ſequitur, Ergo actio illius virtutis
eſt mouere: quoniam hæ duæ cauſe ſcilicet diuerſa ap-
proximatio partium,& reſiſtentia, faciunt ſucceſsionẽ
eſſe in motu. & ſic ex toto antecedente ſimul.ſ. Virtus
infinita in magnitudine,ſequit̃ Motus in non tempore.
Sed hęc deductio manifeſte peccat: quia ex hoc ꝙ ali-
qua virtus eſt extenſa, & agit in corpus, non ſequuntur
illæ duæ cauſæ ſucceſsionis, ſed vna tantum, ſcilicet di-
uerſa approximatio partium paſsi ad agens:ſed ex om-
nibus his abſq; reſiſtentia,nõ ſequitur, Ergo illa actio
eſt motus, Et hæc omnia non egent probatione: quia
manifeſte patent de virtute illuminatiua. hæc enim eſt
extenſa,& agit in corpus &cæ.& tamen non eſt motus
proprie (de quo loquimur) vt diſtinguitur contra muta
tionem S. Tho.autem,quia Ariſto.non fuit ſolicitus ibi
de vtraq; parte conſequentis deducenda, ſupponit cũ
Auerrois,& cęteris expoſitoribus (quantũ vidiſſe me re
colo) ꝙ ſubiectũ illius añtis.ſ.ly virtus,ſeu potẽtia, ſup-
ponit pro virtute motiua, propria ſumendo,motũ: ita
ꝙ añs illius conſequentiæ ſm veritatẽ,eſt hoc, Virtus
motiua infinita eſt in magnitudine, ergo. Et ꝙ hæc ſit

E mens Ariſt.patet ibi, ex eo ꝙ probãdo ſuppõnem vnã,
.ſ.ꝙ maior virtus facit ęquale in minori tpe,dicit: vt ca-
lefaciens, aut dulce faciens,aut proijciens,& oĩno mo-
uens.vbi manifeſte patet,ꝙ de virtute motiua loquitur.
Patet ẽt ex fine intento:ad nihil.n.aliud inducebat de-
monſtrationẽ illam,niſi ad inueſtigandã impartibilitatẽ
primi motoris, quẽ conſtat mouere proprie,vnde im-
pertinens erat propoſito tractare de omni virtute ex-
tenſa. Quamuis ex iſta negatiua, non poteſt dari virtus
motiua infinita in magnitudine, hẽatur ex conſequẽti,
quod nulla virtus in magnitudine eſt infinita:quia, cũ
ſit virtus,aut ſubſtantialis, aut accidẽtalis:& accidẽta-
lis infinitas inferat infinitatẽ ſubſtantialis: & oĩs virtus
ſubſtãtialis in magnitudine,ſi eſt, ſimplex ſit principiũ
alicui' mot' naturalis (vt patet in.1. cœli,tex.7.)& ſim-
plicibus exiſtentibus finitis, impoſsibile ſit mixtũ fieri
F infinitũ,manifeſte deduci põt ex negatione infinitatis
virtutis motiuæ in magnitudine,negatio infinitatis oĩs
virtutis extenſe. Facit tamen vim. S.Tho,in ly magni-
tudine,ex hoc,ꝙ virtus extenſa non eſt intelligens, vir-
tus autem extra magnitudinem eſt intelligens,vt patet
3.de Anima,commento.5.virtus autem motiua nõ in-
telligens mouet tantum quantum poteſt. Ac per hoc
tenet conſequentia Ariſtote. Quia, ſi eſt virtus motiua
infinita,& cum hoc mouet tantum,quãtum poteſt, ſe-
quitur,Ergo mouet in non tempore, vt patet ex dedu-
ctione Ariſtotelis, ibidem.

Secũdo dicit,ꝙ ex hoc añte,virtus infinita eſt (etiam
loquẽdo de motiua) nõ ſequitur neceſſario, Ergo mo-
uet in nõ tpe:quia põt illa virtus eſſe agẽtis liberi,in cu-
ius ptãte eſt,& actio,& modus agendi.Et cũ hoc argui-
tur eſſe cõtra Ariſt.& Auer. & oẽs Philoſophos, Scotus
G cum ſequacibus non reputat hoc inconueniens. immò
dicit in 2.ſententiarum diſtinctione prima, qõne.3. eos
ſibijpſis cõtradicere, ponendo Deũ agere neceſſario.

Mihi aũt vr̃ hoc nõ eſſe cõtra Ariſt.eo ꝙ nulli impo-
nẽdũ eſt,quod nec dixit,nec neceſſario ſequit̃ ex dictis
eius.Deũ aũt nõ eſſe agens liberũ nullibi dixit Ariſt.nec
ex dictis eius ſequitur neceſſario. Demõſtratio ſiquidẽ
poſita in.1.cœli,tex.90.ſufficiẽter ſaluatur, ſupponẽdo
oẽs intelligẽtias differre ſpẽ,& mouere quantũ poſſunt,
vt aſsimilẽtur Deo glorioſo, cuius proprius effectus eſt
ſempiternitas,ſiue libere,ſiue neceſſario illã cauſet. Nu-
merus quoq; intelligẽtiarũ eiuſdẽ ſuppõnibus ſtãtibus
optime inueſtigatur ex numero motuũ: ſunt.n.oẽs mo
tores adæquati,Inconueniẽs ẽt,qđ dr̃ in tex.79.ſ.virtu-
tẽ finitã, & infinitã mouere æqualiter, manifeſte ibidẽ
aſcribitur virtutibus mouẽtibus naturaliter.& breuiter
quæcũq; alia ad hoc adduci poſſunt facile ſaluari viden
tur abſq; hoc.nolo tñ ꝓpterea Ariſt.attribuere, ꝙ po-
H ſuerit Deũ agere libere:ſed opinionẽ ſuã ad nos nõ per
ueniſſe tantum,contra Auer. tamen illam reſpõſionem
eſſe nõ dubito, vt ex cõm.4.12.Metaph.deducere facile
eſſet.& cõm.21.Secundi de cœlo manifeſte habetur.

Sed,quoniam ex principijs Philoſophiæ non neceſſa
rio ſequitur Deum agere neceſſario: idcirco cũ ſoli ra-
tioni obediendum ſit: quod ſecundo loco contra hoc
obijcitur ſoluẽdum eſt.Cum ergo dicitur, Id ad quod
ſequitur falſum impoſſe, eſt ſimpliciter impoſsibile &c.
Negatur minor. Et ad primam probationem dicitur,
quod quãuis non ſit impoſsibile Deum velle vti tota
virtute ſua: eſt tamen impoſsibile Deum velle vti tota
virtute ſua in hoc effectu, qui eſt velocitas motus. Nec
hoc eſt ex defectu virtutis, aut voluntatis, ſed,quia hoc
non eſt factibile, vnde Deus vtitur tota virtute ſua per
ſe

ſe cauſando ſempiternitatem motus,& creaudo &c.

Ad ſecundam vero dicit̃ præmittẽdo quatuor. Notandum eſt.n.primo, qđ aliud eſt arguere ex potentia motiua infinita,& aliud eſt arguere ex potentia motiua infinita habente talẽ modum eſſendi.ſ.in magnitudine, vel extra, vel modum operandi, ſcilicet neceſſario, vel libere. Primum ſiquidem antecedẽs abſtrahit ab omni modó eſſendi, & operandi : Secundũ vero,modum eſſendi,vel operãdi coaſſumit. Cõſtat aũt ꝙ multa pñt deduci ex aliqua rõne formali,& modo eſſendi,vel operandi ſit̃,quę nõ poſſent deduci ex illa rõne formali abſolute. Notandum eſt ſecundo, ꝙ ex aliqua rõne * abſtracte,ſeu abſolutæ ſumpta,dupl̃r aliquid deducer̃ conſueuerunt Philoſophi. Vno mõ, neceſſario: ſicut ex rõne motus deducit̃,ꝙ oportet eſſe in tpe. Alio mõ nõ repugnanter:ſicut ex rõne motus deducit̃,ꝙ quocunq; motu dato,põt dari velocior &c. Et inter hæc tm̃ refert,ꝙ cõſequẽs aliquid neceſſario comitat̃ ipſum in quocũq; ponat̃ ſm oẽm modum eſſendi illius: cõſequẽs vero aliquid nõ repugnanter , nõ oportet comitari illud in aliquo:immo ſtat ꝙ repugnet ei in quocũq; mõ eſſendi: vt patet in exẽplis adductis. Notandũ eſt tertio, ꝙ tripliciter põt imaginari ꝙ potentia motiua infinita exeat in actum ſecundũ.Vel ꝙ moueat.A. mobile certa velocitate,ita ꝙ nõ poſsit velocius illud mouere , ſed illud mouere ſit ſibi adæquatũ. Vel ꝙ moueat infinita velocitate,id eſt in non tpe:nõ eſt.n.intelligibile, ꝙ aliquid actualiter moueat infinita velociter , & tñ in tpe: quia ex quo actualiter mouet,tp̃s illius motus certũ eſt ſm ſe ſignet̃ ergo, & tunc procedat̃ iuxta textũ.79.8. Phy. & venietur ad hoc, ꝙ motus infinitæ velocitatis erit in æquali tpe cũ motu finitæ velocitatis (vtpote à virtute finita facto)qđ eſt impoſsibile. Idẽ ẽ ergo mouere actu infinitæ velociter,& mouere in nõ tpe, vel medio mõ: .ſ.ꝙ nunq̃ mouet tanta velocitate.A.mobile,quin poſſit illud velocius mouere. Hæc aũt tria aliter ſe hñt ad potentiã motiuã infinitã abſolutæ,& aliter ad eã in magnitudine.Ad potentiam ſiquidem motiuam infinitam in magnitudine,duo extrema cõparant̃ immediate: ita qđ reſpectu talis virtutis nõ dat̃ mediũ inter mouere in nõ tpe,& mouer̃ certa velocitate adæquate. Ad potentiam vero motiuã infinitã abſolutæ , extrema hæc ſunt mediata:ita ꝙ ſtat ꝙ moueat ſic velociter,ꝙ tũ ſemper velocius mouere poſsit. Et rõ difformitatis eſt: quia virtutis extenſæ quantum eſt poſſe , tm̃ neceſſario eſt facere,vt patet inductiue . & cõſequẽter,ſi eſt infiniti poſſe, ergo habet adæquatũ facere. aut ergo hoc eſt certa velocitate mouer̃,aut in nõ tpe:mouere.n.ſic,ꝙ velocius poſsit,nõ eſſe adæquatũ virtuti,patet. Virtus vero motiuæ infinitæ abſolutæ, non oportet quantũ eſt poſſe , tm̃ eſſe facere:quia abſtrahit ab oĩ mõ operãdi , & eſſendi: & cõſequẽter abſtrahit ab hoc , ꝙ faciat ſm totũ poſſe, aut partem,& tm̃,vel tm̃.& iõ nõ neceſſario ſequit̃,ꝙ ſi exeat in actum, ꝙ exeat in opus adæquatũ. Notãdũ eſt quarto,ꝙ aliter arguẽdum eſt ex finita velocitate ad infinitatem potentiæ motiuæ abſolutæ, & aliter ẽ conuerſo:Ex infinita ſiquidẽ velocitate,determinate inſert̃, ergo potẽtia motiva eſt actu infinita: quia impoſsibile eſt aliter talem effectũ ſaluare.Ex infinita vero põa motiua nihil aliud põt inferri,niſi, Ergo põt infinita velocitate mouere,quia ſi aliquãta virtus motiua põt mouere aliquanta velocitate.maior põt maiore,& infinita infinita. Sed,quia poſſe mouere infinita velocitate, contingit dupl̃r.vno mõ ſic,ꝙ poſsit facere motũ infinitæ velocitatis in actu: Alio mõ ſic, ꝙ poſsit ſp facere maiorẽ

** Aliter abſtrahente.*

Conſequens aliquid neceſſario comitatur illud in quocunq; ponatur ſecũdũ oẽm modum eſſendi. Cõſequẽs vero nõ repugnãter, nõ.imo quandoq; ei repugnat in quocũque modo eſſendi.

Virtutis finita extenſa, quantum eſt poſſe,tãtũ eſt facere: virtus vero abſolute , nõ tãtũ ẽ facere,quãtum eſt poſſe.

A velocitatẽ quacũq; facta velocitate,iõ nõ põt ex infinitate potẽtiæ motiuæ abſolutæ inferri determinate, Ergo eſt actu infinita velocitas,ſicut ẽ conuerſo. His autẽ præmiſsis,dico quatuor. Primo ꝙ ex hoc antecedente. A.eſt virtus motiua infinita in magnitudine , optime ſequit̃ , Ergo mouet in nõ tpe:quia ſi non , ergo mouet adæquatæ certo tpe, ex tertio notando : & tunc ſequit̃ iuxta deductionem Ariſt.Ergo virtus finita, & infinita ſm totum poſſe mouent æqualiter . Secũdo dico,ꝙ ex hoc antecedente. A. eſt virtus motiua infinita , non ſequit̃ neceſſario.Ergo.A.mouet in non tpe. Dicentibus enim ꝙ nõ,ſubinſerri nõ põt,Ergo mouet adæquate in certo tpe:dat̃ ſiquidẽ mediũ.ſ.ꝙ permittit̃ mouere.A. mobile tanta velocitate(puta decẽ horarum,non tamẽ adæquate,ſed põt ſemper velocius,vt patet ex tertio notando:Quod nõ põt dici,ſi virtus illa eſt in magnitudi-
B ne.& ideo Ariſt.fundãs demonſtrationẽ ſuã ſup illa diſtinctione, Aut mouet in nõ tpe,aut certo tpe,loquendo de adæquata operatione, aſſumit ab aduerſario virtutẽ motiuã eſſe in magnitudine: quia de tali cõſtat : ꝙ oportet ſupponere aliquã velocitatẽ eſſe illi adæquatã: qđ non oportet verificari de virtute motiua abſolute, quia abſtrahit ab his. Tertio dico,ꝙ ex hoc antecedente. A.eſt potentia motiua infinita, non ſequitur non repugnanter,Ergo motus in nõ tpe. Probatur hoc ex illo principio:impoſſe in ſe ex rõnibus terminorũ , ex nullo deducit̃ poſsibiliter , ex quo nõ ſequat̃ neceſſario . Hæc enim eſt dñia inter conſequẽs poſſe. & impoſſe ex terminis:ꝙ poſſe ex aliquo añcedente orit̃ poſsibiliter, ex quo nõ orit̃ neceſſario:vt patet de velocitabilitate motus reſpectu motus,& mobilis. Impoſſe vero, niſi habeat connexionem neceſſariam cũ antecedente,ex illo oriri non
C põt.& hoc iõ eſt,quia impoſſe ex terminis, eſt impoſsibile ſimpliciter,& omnino : tale autem ex nullo oriri põt, niſi ex alio impoſsibili, ad quod conditionaliter ſequat̃ quod ſine neceſſaria connexione fieri nequit . Conſtat aũt,ꝙ mot' ĩ nõ tpe claudit cõtradictionẽ ex terminis. ſi ẽ.n.motus,ergo in tpe,et ſi in nõ tpe,ergo nõ ẽ mot': & ex añdictis patet,qđ hoc impoſſe nõ ſequit̃ neceſſario ex infinita potẽtia motiua:ergo nec ſequit̃ poſsibiliter.

Cõe pricipiũ Impoſsibile ſimpliciter , ex nullo deducitur poſsibiliter ex quo nõ oritur neceſſario.

Sed accidit bic dubiũ ex triplici capite. Primo,quia id quod ſequitur neceſſario ad aliquid cũ aliquo ſpeciali mõ eſſendi,ſequit̃ pmiſsiue, & poſsibiliter ad illud abſolute.v.g.qđ ſequit̃ neceſſario ad animal rõnale, ſequit̃ poſsibiliter ad aĩal.ſed motus in nõ tpe ſequit̃ neceſſario ad virtutẽ motiuam infinitã habentẽ eſſe in magnitudine,vt patet:ergo ſequit̃ poſsibiliter ad virtutem motiuam abſolutæ. Secundo,quia cum hoc argumen-
D tum valeat. Si aliquãta virtus motiua põt mouere aliquãta velocitate,ergo maior põt maiore, & infinita infinita,& vlterius valeat aliquanta virtus motiua põt mouere tanta velocitate,ergo põt facere tantã velocitatem actualiter, & maior ſimiliter maiorem : quare nõ valet, Ergo ſi eſt infinita,põt infinitam facere actualiter. Nulla.n.ratio apparet difformitatis. & tñ oportet ſi tenẽda ſunt prædicta,negare illam vltimã conſequẽtiam:quia vt patet ex dictis, poſſe facere velocitatẽ infinitã actualiter,eſt idem qđ poſſe mouere in non tpe. Tertio,quia etſi aſsignata ſit rõ, quare infinitæ potentiæ abſolutæ, non oportet aſsignare adæquatũ facere(quia.ſ.abſtrahit à modis operandi)non tamen habet̃, quare infinitæ potentiæ motiuæ abſolutæ repugnet mouere ſecũdum totum ſuum poſſe.ſi.n.non repugnat:dato ꝙ ex ea non ſequatur neceſſario,nec poſsibiliter habetur intentum, quia ſi hoc ſibi non repugnat , ergo eſt ſibi poſsibile,

poſsibili aũt poſito, nullũ ſequiſ impoſsibile: ex hoc autẽ ſequeretur, ꝙ moueret in nõ tempore, vt patet: ergo.

Ad primum horũ diciſ, ꝙ maior eſt ſic modificãda. Illud quod ſequitur neceſſario ad aliquid cũ aliquo ſpeciali modo eſſendi compoſsibili illi primo, ſequiſ permiſsiuæ ad illud abſolutæ: ſic enim eſt vera, & nõ aliter. Si.n. aliquid iungaſ cũ aliquo ſibi incõpoſsibili ex terminis, id qđ ſequiſ ad cõiunctũ, vtriq; partiũ repugnat. v.g. Ad hoĩem aereũ ſequiſ habere pſectiſsimũ ſenſum tactus, nõ mediũ inter cõtraria: qđ vt patet, non ſequiſ ex rõne hoĩs abſolutæ, nec aeris. Sic aũt ẽ in propoſito quia virtutẽ motiuã infinitã eſſe in magnitudine, implicat contradictionem, parteſq; cõiuncti nõ ſunt cõpoſſibiles, vt ex iã dictis patet, & effectus neceſſario ſequẽs mõſtrat.ſ. motus in nõ tpe. Ad ſcđm dř, ꝙ rõ difformitatis inter vltimã conſequẽtiã, & priores. eſt, quia in oĩb⁹ prioribus proportionaliter adaptaſ propria cã, proprio effectui: in vltima aũt, non ſm veritatẽ, ſed ſolam apparentiã. non.n. proprius effectus virtutis potentis infinita velocitate mouere, eſt actualiter mouere infinita velocitate: ſed nulli certe velocitati obligatũ eſſe ſuũ mouere, quantũ eſt ex parte motiue põæ. Hoc aũt ſaluatur ſi ſic poſsit mouere actualiter, vt ſemp poſsit velocius mouere, vt patet. Et ſi quæraſ, cũ virtuti potẽti mouere velocitate vnius horæ, proprio effectu aſsigneſ mouere actualiter in vna hora, & duplæ põæ potẽti mouere in medietate boræ, ꝓpri⁹ effectus dicaſ mouere actualiter in medietate horæ: quare virtuti potenti mouere infinita velocitate, proprius effectus nõ aſsigneſ mouere actualiter infinita velocitate? Rñdetur, ꝙ hoc iõ eſt: quia qñcunq; quãtitati virtutis põt dupliciter artribui quantitas operis, & altero mõ eſt impoſsibile ꝑꝑ implicationẽ contradictionis in ipſo ope, altero vero eſt poſſibile, Dicendũ eſt, ꝙ effectus proprius illius, eſt ille, in quo ſaluaſ modus poſsibilis. V.g. (& eſt exemplũ theologicũ) dicimus ꝙ virtus creatiua Dei eſt infinita nõ ſolum ex parte modi agendi, ſed ex parte creabiliũ: nõ tã ſaluaſ infinitas in creabilibus, ſic ꝙ Deus poſsit creare aliqđ infinitũ ens, ſed ſic, quia quacunq; creatura facta põt facere perfectiorem. cũ ergo in propoſito inter virtutem motiuã quãcunq; finitam, & infinitã reſpectu velocitatis motus, hæc ſit dñia, qđ finitæ virtutis quãtitati vno modo, & illo poſsibili, rñdet quãtitas velocitatis in effectu.ſ. faciendo illã actu: infinitæ vero virtutis quantitati, duobus modis quantitas velocitatis reſpõdere videtur.ſ. faciendo ad infinitam in actu, vel mouẽdo abſq; obligatione ad certã velocitatẽ, & primo mõ infinita velocitas effectus rõnem habere non põt (cum ſit de gñe impoſsibiliũ ex terminis) ſecundo mõ infinitæ põæ proprius effectus eſt. Ad tertiũ diciſ, ꝙ infinitæ põæ motiuæ abſolutæ, repugnat mouere actualiter ſm totũ ſuum poſſe, quò ad velocitatẽ motus, non aũt quò ad durationem eius: quia opatio talis eſt de gñe operationum impoſsibiliũ ex terminis. Et id, quod multos in materia iſta decipit, eſt, quia aſſumiſ talis motio, vt opatio quędam: & quare infinitæ põæ motiuæ repugnet quærunt: cum tamen (vt ex dictis patet) non ſit de genere operationũ, ſicut nec alteraſ cœlũ. Nec ex his imponas mihi, ꝙ dicam infinito poſſe, nõ poſſe attribui adæquatũ operari actualiter, hoc.n. ex dictis nřis diligenter inſpectis non habeſ: ſed tñ: ꝙ infinito poſſe motiuo non põt reſpõdere adequatũ operari actualiter, quò ad velocitatẽ motus. Ex hoc.n. nõ ſequiſ vniuerſalis negatiua, Ergo nõ põt rñdere adęquatũ operari: ſtat nãq; ꝙ rñdeat infinitũ operari, quò ad durationẽ motus, & quò ad ope-

E rationes immanentes.ſ. intelligere, & amare &c. Vñ ad quæſitum cũ diſtinctione dicendũ eſt, ꝙ infinita põa motiua põt referri ad motus velocitatem, & ad eius durationẽ. Et primo mõ repugnat ſibi mouere ſm totum ſuum poſſe, quia iſta nõ eſt operatio, ſed quiddam plus, quam chymericum: Secundo modo, non repugnat, immo de facto conuenit, vt ex dictis patet.

Quarto dico, ꝙ ex hoc antecedente. A. eſt virtus motiua infinita agentis liberi, nõ põt inferri, Ergo mouet, aut põt mouere in nõ tpe. dicam.n. in nullo tpe mouere põt, tanquã adæquato effectu, ſed mouet ſemp certo tpe, ſicut elegit: nõ tñ ſic, quin quantũ eſt ex rõne virtutis poſſet velocius mouere. cũ.n. ex rõne põæ motiuæ infinitæ abſolute, nihil aliud ſequaſ, niſi ꝙ, quia tãta potentia põt mouere tãta velocitate, & maior maiore, infinita põt infinita velocitate mouere: & hoc contingat F dupliciter.ſ. aut ꝙ poſsit exire in actum ſm faciẽdo infinitam velocitatẽ: aut ꝙ ſic ſemper poſsit, vt nũquam exeat in actum ſm faciendo aliq̃ velocitatẽ, quin poſsit adhuc facere maiorẽ: & ex rõne põæ motiuæ infinitæ abſolute nõ neceſſario ſequaſ, ꝙ poſsit exire in actũ primo mõ: & ex hoc ꝙ eſt agẽtis liberi, neceſſario ſequaſ ꝙ exeat in actum ſecũdo mõ, ſi debet exire in actũ: conſequẽs eſt, ꝙ non ex infinita põa motiua agentis liberi abſolute cõſyderata, nec ex ipſa ſumpta cum tali modo agẽdi, deducatur neceſſario. Ergo motus in nõ tpe. Et cõſequẽter cũ oĩs conditionalis vera ſit neceſſaria, iſta cõditionalis non eſt vera. Si daſ virtus motiua infinita agentis liberi, poſſet dari motus in non tpe. Et ſic patet ad ſecundam probationẽ illius minoris quid dicẽdum ſit.ſ. ꝙ ſalſum eſt, ꝙ ex ratione infinitæ põæ motiuæ, abſolutæ ſequaſ, Ergo motus in nõ tpe. Tertium ꝙ hẽt hæc ſcđa opinio, eſt, ꝙ nõ põt aliter ſaluari infinita po- G tentia in rerũ narura, niſi ponẽdo ipſam agere libere, eo ꝙ aliter ſequereſ motus in non tpe. Sed hoc non eſt dictum commune: vñ non videtur tutũ ſequi illud: prę ſertim, quia (vt ex dictis & dicendis apparet) à multis illuſtribus viris ſaluatur, etiam ſi Deus nõ ageret libere.

Tertia vero opinio, quã ſupra Tho. 8. Phy. protulit in lucem, dicit, ꝙ ſola diſtinctio modi eſſendi.ſ. in magnitudine, vel extra, ſufficit ad ſaluandã virtutẽ motiuam infinitam abſq; motu in non tpe, quicquid ſit de modo operandi: Ita ꝙ ſm eã, quãuis iſta cõditionalis ſit vera. Si virtus motiua infinita eſt in magnitudine, dareſ motus in non tpe iſta tñ eſt vera. Si motiua virtus infinita eſt extra magnitudinem, dareſ motus in nõ tpe. Et fundamentum huius eſt, quia veritas primæ conditionalis fundaſ ſup trib⁹. Primo ſup infinitate motiuæ põæ, ex qua habeſ ꝙ poſsit mouere infinita velocitate: Scđo, ſuper mõ eſſendi eius in magnitudine, ex quo habetur, ꝙ H quantũ eſt poſſe tm̃ eſt operari: Tertio, ſup hoc ꝙ effectus nõ eſt dignior ſua cã: ex quo habeſ, ſi aliqua virtus eſt in magnitudine eius adæquatum opus põt recipi in magnitudine. Ex his.n. tribus cõſurgere veritatem illius conditionalis, patet ex eo, ꝙ quodcũq; horũ triũ deſit, cõditionalis nõ eſt vera. Si.n. deeſt infinitas potẽtiæ motiuæ, nunq̃ deduceſ motus in nõ tpe. ſilr ſi nõ poniſ in magnitudine, ſeu opari tm̃, q̃tũ põt, nunq̃ deduceſ motus in nõ tpe. & nihil minus, ſi nõ poniſ, ꝙ opereſ in paſſio capaci adequatæ opationis illius potentiæ, nunq̃ ſequetur motus in non tpe: quem conſtat non ſequi niſi ex motione adæquata potẽtiæ motiuæ infinitæ. In operationibus ſiquidẽ tranſeuntibus, nõ ſolũ impediſ operatio, & eius q̃titas ex ꝑte potẽtiæ actiuæ, ſed ex parte paſsi. Conſtat autem, ꝙ proprium paſsiuum motiuæ

virtutis eſt mobile in actu:qđ oportet eſſe actu: quātū, & corpus &c.vt patet.6.Phy.tex.32.& ideo niſi ponaꝰ, ꝙ adæquata motio virtutis motiuę infinitæ aſſumptæ in antecedēte poſsit recipi in corpore,in actu,ſeu in magnitudine(idē.n.ſunt in ꝓpoſito) nō pōt deduci, Ergo mouet in nō tpe.&,quia hoc nō poni pōt abſolute,quia eſt impoſſe:ideo oportet poni,vt ſequens ex añte aduerſarij.habetur aūt vt iā diximus ex illo, quia cā nō eſt indignior effectu.Ex his aūt patet,quare ſecunda conditionalis.ſ. ſi virtus motiua infinita eſſet extra magnitudinē,dareꝰ motus in nō tpe,nō eſt vera: qm̄ deficit ſibi tertia cōditio.nō.n.oportet virtutis exiſtentis extra magnitudinē dari adęquatū opus in magnitudine.& rō eſt quia virtus immaterialis cōparaꝰ ad oīa quanta, vt vniuerſale ad particulare:non in prędicando,ſed potius in eſſendo,& cauſando:nec eſt rōnabile vt materiale poſſit totā immaterialium virtutem adæquare. Vñ ad maiorem horum euidentiam conſiderandum eſt,ꝙ motus relatus ad infinitam pōam motiuam in magnitudine, & extra,diuerſimode comparaꝰ.Illi quidem vt effectus ꝓprius cauſę particulari,& ꝓpriæ:huic vero vt effectus particularis cauſę vniuerſali(quemadmodū liqueſactio ceræ virtuti Solari)quia motus eſt effectus in corpore, & conſequēter fit à virtute corporea,ſicut ab vniuoco, à virtute vero immateriali,ſicut ab æquiuoco,& vniuerſali.& ideo ſicut ridiculū eſſet ex quantitate virtutis Solaris inferre quantitatem huius particularis effectus,vt adæquantē virtutē Solis,ita irrationabile eſt ex quantitate virtutis immaterialis inferre quantitatē huius effectus particularis,qui eſt velocitas motus tanq̄ effectum adæquatū.Conſyderandū rurſus eſt,ꝙ inter pōam motiuā infinitā in magnitudine,ſeu abſolute:& pōam motiuam infinitam incorpoream,hoc intereſt:ꝙ illa ant nihil aliud ꝑ ſe dicit,niſi pricipiū motus(vt patet ſi ſumaꝰ abſolute) aut ſi aliquid aliud addit, nihil addit eleuans ipſam ſupra rōnem ꝓprij principij motus: vt patet ſi ſumatur in magnitudine.Iſta aūt ex hoc,ꝙ immaterialis ordinis poniꝰ,ſupra rōnem ꝓprij principij motus eleuaꝰ,ſicut & ſupra corporalia.Propter qđ ex hoc ipſo,ꝙ poniꝰ extra magnitudinem,ſequiꝰ ꝙ nō ꝑ ſe primo reſpiciat motus velocitatē,q̄ eſt corporeꝰ effectus,quēadmodū faciūt virtutes corpales: ſed altius qđ ꝑ ſe primo aſpiciat,& ſecūdario,& quaſi per accñs motum.Vñ fit, vt infinitas virtutis motiuæ, ſi eſſet in magnitudine, motus velocitate neceſſario manifeſtareꝰ. Infinitas aūt virtutis motiuę exiſtentis extra magnitudinē,non:quia.ſ.infinitas pōæ in magnitudine eſt ꝑ ſe primo particularis principij motiui:infinitas vero pōæ extra, eſt ꝑ ſe primo rei eleuatę ſupra ordinem principiorū motiuorū particularium,ac ꝑ hoc altius quid reſpicit vt adæquatū *motum,q̄ velocitatē motus.Imaginandū eſt.n.ꝙ res illa infinita extra magnitudinem quāuis hēat in ſe vnde poſsit mouere : hoc tñ opus non ꝑ ſe primo reſpiciꝰ ab illa,ſed aliquid altius:quia vt pluries dictū eſt , motus ꝑ ſe primo eſt actus corporis:virtus aūt illa eleuata eſt,ſicut ſupra corpora,ita ſuper oīa corporalia ꝑ ſe primo qđ dico ꝑ pens,& bonum,& alia huiuſmodi:quæ &, ſi ſint corporalia,nō tñ per ſe prima.& ideo non oportet, ſi virtus illa eſt infinita, velocitatē infinitam poſſe ab ea prouenire.Ex duobus ergo falſificatur ſm S.Tho.conditionalis iſta.Primo,ex eo ꝙ virtutem extra magnitudinē non oportet habere adæquatū facere ſuæ virtuti, cū agat ꝑ intellectū,vt dictum eſt in ſecunda opinione Secundo,ex eo ꝙ conſiderata virtute infinita extra magnitudinē,nō conſiderato mō opandi, ſequereꝰ, Ergo

Nullum materiale,materialiũ virtuti adæquari pōt

** Alias motus.*

A dareꝰ motus in non tpe:quia non poſſet fieri motio, ꝙ ad velocitatem adæquata virtuti motiua,quia moueret corpus in actu, puta cœlū:qđ nō eſſet capax motionis adæquatæ illi virtuti:nec abſolute,quia hoc implicat nec ex hypotheſi data quia infinita pōa non eſt conceſſa in magnitudine,ſed extra.Cōtra hāc aūt opinionē dupliciter obiiciꝰ.Primo,quia,ſi ex ſola incorporeitate virtutis motiuę infinitę hētur ſufficiens rō falſitatis ſecundę conditionalis,manifeſte ſequiꝰ ꝙ non refert,ſi ponatur virtutē illā eſſe motiuā neceſſario,dūmodo ponaꝰ incorporea:ſtant.n. iſta duo ſimul.Non.n.eſt impoſſe virtutē immaterialē eſſe neceſſario motiua,aut Ariſt.& Philoſophi tenent de aīabus orbiū.Ex hoc aūt quęratur in quā to tpe moueret virtus infinita extra magnitudinē mouens ſm totum poſſe:& ſignetur illud tps,& tunc procedatur iuxta tex.79.Octaui Phy.deducēdo ad impoſſibile,ꝙ æqualiter moueant virtus finita , & infinita.

B Secundo,quia hoc eſt expreſſe cōtra Auer.in.2. cœli cō.38.& 71.Ad primū horū dicitur,ꝙ iſtæ duæ cōditionales diſtanꝰ,ſicut cœlū,& terra,Si infinita pōa motiua eſſet extra magnitudinē,moueret in non tpe.&, ſi infinita pōa motiua exiſtens extra magnitudinē moueret ſm totum ſuum poſſe,moueret in non tpe.Secunda.n. eſt vera:quia in añte eius iam ponitur ipſam ſm totum poſſe actualiter mouere:& conſequenter habere mobile talis motionis ſubiectum , cū motus ſit actus mobilis:Ac ꝑ hoc in hac conditionali ſaluanꝰ tres antedictæ conditiones.In alia vero non hētur ex hypotheſi añtis, mobile capax totius poſſe:& iō eſt falſa ex defectu tertiæ conditionis.De illa aūt conditionali, ſuper quā firmatur argumentum.ſ.ſi eſſet extra magnitudinē infinita virtus motiua,neceſſario daretur motus in non tpe, dicenda ſunt duo.Primo , ꝙ eſt impertinēs propoſito:

C quia non hētur ex dictis S.Tho.multum.n. refert. poſita virtute infinita incorporea , loqui de ipſa, & conſequentibus ad ipſam vt ſic,abſtrahendo à quibuſcunque alijs,quæ non neceſſario ipſam infinitam,& incorporeā comitanꝰ : & loqui de ipſa addendo ſibi ſpecialē modū agendi.ſ.neceſſario.Primo.n.mō eſt ſermo S.Th. & nō ſecundo.& primus nihilominus modus nihil ponit incompoſsibile:ſecundus vero forte adunat incōpoſsibilia.q̄a q̄uis virtuti incorporeæ nō repugnet eſſe neceſſario motiuā,& velocitatiuā motus, repugnat tñ forte virtuti incorporeæ infinitę.vñ non oportet de illa conditionali ſolicitum hic eſſe.Si tñ de veritate eius quæraꝰ, dicendū ſecundo videꝰ,ꝙ eſt falſa eadē ratione, quia.ſ. ex hypotheſi añtis habeꝰ,ꝙ in mobili poſſet recipi adæquatus effectus illi virtuti. Vt.n. iam infinities tactū eſt, motus in non tpe,eſt quoddā impoſſe ex terminis.& nō

D ſequiꝰ,niſi ex aliqua hypotheſi impoſsibili:quā requirere illa tria mōſtratū eſt.Et cū contra arguebatur, Ergo moueret in aliquo certo tpe:ſignetur illud &c.Rñdetur ꝙ,quia ex parte motoris nulla poſſet certitudo velocitatis determinari:quia nec ex libertate,nec ex infinitate pōę,& in non tpe mouere non ſequitur ex hypotheſi: oportet dicere, ꝙ ſi moueret, moueret ea velocitate, cuius mobile eſſet capax:puta ſi eſſet mobile non violentabile & capax motus.24.horarū, tāto tpe moueret illud & non minore.Et ſi contra hoc dicaꝰ,ſignetur tps illud:intrepide aſsigneꝰ:puta vna hora vel decē: hoc.n. non refert.Et ſi procedatur deinde ad hoc, ꝙ eodē tpe mouebit idem mobile virtus finita & infinita , dicetur hoc nō eſſe incōueniens, q̄n aliunde prouenit q̄ ex virtute motiua.Inconueniens ſiquidem eſt,ꝙ virtus finita & infinita ex proprijs meritis conſyderatæ moueantur

ęqualiter:ſed qñ aliunde hoc prouenit, puta ex libertate agẽtis (vt ſcd'a opinio dicit) vel ex parte mobilis, vt mõ dicif, vel ex mediatione alterius motoris, vt vltima opinio. Auer. dicet, nullũ inconueniens eſt. Sed ſunt in hac reſponſione adhuc duo dubia. Primũ eſt, quia ex eo ꝙ in añte ponif virtus infinita motiua, ponif* conſequenter mobile adæquatum. Motiuũ.n. ad mobile refertur, vt dicif.5. Meta. cap. de ad aliquid ſic tertia cõditionalis eſt vera. Secundum eſt, quia licet tale vel tale mobile certam velocitatem ſibi determinet: non tñ mobile in communi. & ideo comparando illam virtutem infinitã ſeparatam neceſſario agentem ad mobile in communi, reſtat dubium, an moueret in non tẽpore, an certo tpe.

*Alias conſequens.

Ad primũ horũ dř, ꝙ rõ illa tenet, qñ vis motiua eſt eiuſdem ordinis cũ mobile, tunc.n. ex ſuppoſitione tãti actiui, neceſſario ſupponitur adæquatũ proportionalř paſsiuũ. Qñ aũt ſopponif tm̃ actiuũ altioris ordinis, nõ oportet tm̃ paſsiuum ſupponere: quia cũ paſsiuũ non reſpiciat niſi mediãte actione tranſeunte (quã facit, vel facere põt in eo) & virtus altioris ordinis.ſ. vniuerſalis immaterialis nõ oportet ꝙ hẽat, aut hẽre poſsit aliq̃ actionem in paſſo corporeo ſibi adęquatã: conſequens eſt, ꝙ non neceſſario ſuppoſita tanta virtute motiua immateriali ſupponaf mobile adæquatum ꝑportionaliter. Vñ licet motiuũ dicatur ad mobile vřr: tm̃ tñ motiuum nõ dř ad tm̃ mobile vřr, ſed qñ motiuũ eſt eiuſdem ordinis cum mobili. Ad ſecundum dř, ꝙ quãuis docuerit Ari. in Phyſicis motorem in cõi mobili in cõi comparare, & quicquid contradicit talibus ꝑportionibus eſſe impoře: non tñ didicimus comparare mobili in cõi motorem contractum, qualis eſt iſte, de quo loquimur. motor.n. eſt ſeparatus à materia. Vñ tali motori attribuẽdum eſt tale mobile, puta cœlum, & non mobile in cõi. Conſtat aũt ꝙ tale mobile aliquam ſibi certam velocitatem determinat, vt dř ſecundo cœli, tex.39. Et, ſi curioſe quæratur quid dicendũ ſit ad illud quæſitum: Dicendũ eſt, ꝙ, ſi ille motor applicaretur corpori mobili abſolute, ꝙ moueret nulla certa velocitate. Et ſi dicatur hoc eſt impoře: concedatur, quia etiã añs eſt impoře, nec eſt à nobis vnquam conceſſum. Ad alteram obiectionẽ, qua dicebatur hanc tertiam opinionem eſſe contra Auer. dicitur duplř. Primo, ꝙ nõ eſt verum niſi per accñs. Auerroys.n. ideo dixit ꝙ, ſi anima cœli eſſet infinitę virtutis, moueret in non tpe: quia ſupponebat ipſam neceſſario mouere. vñ ex mõ agendi ſuppoſito tenet apud ipſum conſequentia. S. Tho. aũt loquitur de virtute infinita incorporea, abſtrahendo à mõ operãdi: ideo in hac opinione non ſunt contrarij per ſe. Et ſi dicatur, Saltem habetur, ꝙ ſm Auerroym illa tertia cõditionalis eſt vera: dř ſecundo ꝙ hoc eſt verum: non tñ propterea eſt relinquenda: qm̃ maior eſt autoritas rationis q̃ ſit Auer. & oĩum Philoſophorum ſimul: Et puerorum non Philoſophorum eſt ſequi dicta alicuius, credendo ꝙ nõ dixit hoc abſque magna & ſufficienti ratione: & relinquere argumenta ad oppoſitum neceſſaria aut prope.

Quarta opinio ab Auerroy. 12. Metaphi. cõ. 41. explanata, duabus diſtinctionibus cenſet egere poſitionem dicentem, Virtutem motiuam infinitam abſque motu in non tpe. Prima eſt modi eſſendi. vt.ſ. ponatur immaterialis & non in magnitudine: ſecunda eſt modi operandi vt.ſ. moueat mediate & non immediate: Supponit.n. omnia immaterialia agere naturali neceſsitate. & ſic dicit ꝙ ideo non ſequitur motus in non tpe, ſi ponif primus motor virtutis infinitę: quia ille mouet mediante aĩa cœli, modificante in effectu velocitate.ſ. motus,

E infinitatem primi. Sed hæc opinio à S. Tho. & Egidio. 8. Phyſi. arguitur inſufficientiæ. à Scoto aũt in primo ſen. di.8. q. vlti. rõne vlti. arguitur ſalſitatis. Inſufficiens quidem dř à S. Tho. quia cum Ariſto. 8. Phy. duos effectus attribuerit infinitati virtutis.ſ. mouere tpe infinito in tex.78. & mouere in non tpe in tex.79. & Auer. ponendo infinitam virtutem, ex mediatione motoris finiti dicat impediri motum in non tpe, & non impediri motũ in infinito tpe (immo dicit ꝙ, quia ille primus motor eſt infinitæ motionis, ideo mouet tpe infinito. &, quia ibi eſt alius motor finitus, ideo mouet in certa velocitate) reſtat aſsignanda rõ quare mediate mouere non impedit infinitatem tpis, ſicut impedit infinitatem velocitatis, quod Auer. non fecit. Ab Egidio vero: quia ſi deus moueret immediate, non propterea moueret in nõ tpe: quia motus in non tpe eſt de gñe impoſsibilium. Falſa

F aũt dř, quia virtus infinita hẽt oẽm perfectionem cauſę efficientis, quam hẽt ipſa cum cã ſecunda proxima, & ideo ſequitur ꝙ immediate põt cauſare oẽm illum effectum in cœlo ꝑ ſe, quẽ põt, cum aĩa: ergo & cauſat, ſi neceſſario agit quicquid põt, vt ſupponitur. & vltra, ſi cauſat illud immediate, ergo in nõ tpe: quia virtus infinita agens ſm vltimum virtutis ſuæ & immediate, non poteſt agere in tpe. Ad horum aũt primum dici poteſt, ꝙ quãuis difficile ſit reddere illius quæſiti rõnem, non tñ eſt impoře. Difficile quidem, quia rõ eius non põt ſumi ex eo ꝙ infinitas temporis ſit effectus poſsibilis, infinitas vero velocitatis impoſſis. Ex hoc.n. non habef, quare mediatio impediat ſequelam huius & non illius: licet hẽatur, quare illud poſsit fieri & non hoc. Nec põt ſumi ex eo ꝙ aliter attribuif infinitæ põę infinitas tpis, & aliter infinitas velocitatis.ſ. ꝙ illa attribuif infinitæ põę ſi-

G ue in magnitudine, ſiue extra: hæc aũt in magnitudine tm̃, qm̃ dato ꝙ hoc ſit verũ, apud Auerroim, reputatur falſum, vt patet ex dictis. & ideo ſolicitus fuit de virtute immateriali infinita, quare non mouet in nõ tpe, & poſuit mediationem motoris. Nec põt ſumi ex eo ꝙ virtus velocitatiua in infinitum non eſt communicabilis: virtus aũt continuatiua in infinitum eſt cõicabilis: qm̃ hoc eſt ſalſum: loquendo de virtute per ſe continuatiua in infinitum, qualis eſt virtus primi motoris. Impoře aũt non eſt: quia põt ſumi rõ ex eo. ꝙ ad hoc vt infinitas tẽporis proueniat ab infinita virtute, ſufficit ꝑ ſe primo reſpici ab illa: quod mediatio motoris non aufert: mediatio.n. cauſarum non aufert perſeitatẽ cauſalitatũ. Non.n. ex hoc ꝙ Sol & homo generant hoĩem, tollitur perſeitas cauſalitatis Solis reſpectu proprij effectus, quem habet in hoĩe. Ad hoc aũt ꝙ infinitas velocitatis proue-

H niat à virtute infinita, exigif ꝙ virtus illa abſq; vlla modificatione attĩgat motum. Hoc aũt motoris mediatio tollit: quia virtus primi motoris modificata in ſecundo, & non in ſua illimitatione attingit, motum. Et ſic ex vi mediationis ſatisfieri videtur quæſito, & ſufficiens reddi reſponſio data. Ad Egidium vero dicitur, ꝙ illa ratio non excludit quin illa conditionalis ſit vera, Si Deus virtutis infinitæ mouerit immediate, moueret in non tpe, ſuppoſito eo quod ſupponit Auerrois.ſ. ꝙ agat ſm totum ſuum poſſe (vnde impoſſitas conſequẽtis nihil aliud concludit, niſi ꝙ añs eſt impoře: cuius oppoſitum probandum erat ab Egidio) Si ex impoſsibilitate conſequentis, reprehenſione dignus cenſebatur Auerrois. Ad ſecundum aũt dř, ꝙ aliud eſt loqui de perfectione cauſę, aliud de mõ cauſandi: nec licet ex ꝑfectione cauſę ad modum cauſandi inferendo digredi: ſed cõmittif ſophiſma figuræ dictionis. Vñ ex hoc, ꝙ primus motor eſt

tor eſt non minus perfectæ virtutis q̃ ipſe cum aĩa cœli
ſimul,non licet inſerre,Ergo eodẽ modo poteſt ſolus fa-
cere qđ facit cũ aĩa cœli:quia aliud eſt poſſe,aliud poſſe
tali mõ.Et ſimilr̃ non licet inſerre,Ergo põt immediate
facere quicquid põt facere cũ medio : quia immediate
agere ad modũ agendi ꝑtinet . Et ſi quæratur vt arguẽ-
do dicebaẽ : vnde põt reddi rõ ꝙ virtus infinita ſit alli-
gata tali mõ mouẽdi.ſ.mediate? Dicere Auer.ꝙ hoc nõ
eſt ex defectu põę,ſed ex eſſentiali ordine cõnexioneq́;
cãrum & effectuũ vniuerſi,vt in eo ſaluetur vtrũq;.ſ.&
perſeitas cãlitatis primi, dependentiaq́; aliorũ ab eo, &
diſtinctio cãrum effectuũq́; cũ illarũ efficacia,& iſtorũ
depẽdentia ab illis . Nihil.n.horũ neceſſario ſaluareẽ in
vniuerſo:ordoq́; vniuerſi neceſsitate careret, ſi primus
motor infinitæ virtutis non eſſet neceſſaria cõnexione
cõiunctus medijs cauſis in cãndo.Et ſi cõtra hoc inſteẽ :
quia vt dr̃ in prima propõne libri de cãſis,cã prima plus
influit & prius in effectũ q̃ ſcđa,ergo,ſi eſt infinita,& a-
git nãliter:ĩ primo ſigno totũ effectũ totaliter cãt,& ſic
nõ remanet ad qd actio cãę ſcđę termineẽ.Rñderi põt,
ꝙ ex hoc ꝙ cã prima plus & prius natura influit q̃ ſcđa,
non hẽtur, Ergo totaliter cauſat ipm̃, q̃tuncũq; ponaẽ
infinita & nãliter agens:accipiendo ly totaliter ex parte
cãlitatis:Tũ quia non cauſat ipm̃ omni modo,quẽ effe-
ctus exigit ad ſui ſactionẽ nãlem(Nec ex eo ꝙ totus ef-
fectus cãtur ab vna cã,habetur,Ergo alię cauſæ nihil fa-
ciũt:qa faciũt idẽ realiter alio modo. Nõ.n.ideo dantur
plures cauſæ eſſentialiter ordinatæ eidẽ,quia aliqd eius
fiat ab vna & aliqd ab alia: ſed vt totus effectus ſm̃ q̃li-
bet ſui rõnem habeat propriã & ꝑ ſe primo cãm : q̃uis
totus à qualibet fiat ſm̃ rẽ,vt ſuperius dictũ eſt)Tũ.quia
infinitas cãæ primæ nõ largiẽ neceſſario niſi efficaciam
cãlitatis eius in ſuo ordine: v.g.Quantũcunq; ponatur
Solis virtus infinita,ex hoc non habeẽ,ꝙ ipſe abſq; hoĩe
poſſet producere hoĩem: ſed ꝙ effectũ propriũ in hoĩe
efficaciſsime ſortireẽ: ita q̃tuncũq; ponaẽ diuina virtus
infinita & neceſſario agẽs,ex hoc nõ ſubtrahunẽ actio-
nes ſcđorũ agentiũ,ſed poniẽ ipſam oĩbus coagere , ad
oĩa q̃ illa agunt alio modo:& ſaluaẽ aliquẽ effectũ(puta
ſempiternitatẽ)habere ꝑ ſe cãm,& propriũ effectũ pri-
mi eſſe,intimũ & primũ in quolibet effectu.Illud aũt,qđ
ibi diciẽ, ꝙ in primo ſigno,effectus totaliter eſt à prima
cã &c. imaginarium magis q̃ Philoſophicũ quid ſonat.
non.n.alia rõne Phi (ſm̃ quorũ intentionẽ loquimur)
dicunt primã cãm plus & prius influere in effectũ cauſæ
ſcđæ , q̃ ſcđam : niſi quia per ſe primo effectus primæ
cãæ,cõioris & intimioris ac prioris rõnem habet in effe
ctu : vt patet in propõne adducta & eius cõmento : ſi-
cut.v.g.cãns per ſe vitã in hoĩe,magis & prius diciẽ in-
fluere in hoĩem,q̃ cãns per ſe aĩalitatem in eodẽ:quia il-
lud eſt intimius,prius, & cõius. Ex hoc aũt non habeẽ,
ꝙ in illo priori totus effectus ſm̃ oẽm rõnem habet ſuf-
ficientẽ cãm per ſe,& ꝙ alię ſuperfluant:ẽt ſi dans vitã,
eſſet virtutis infinitæ:dato ẽt , ꝙ ſpeciali cãlitatis attin-
geret hoĩem : quod tñ eſt erroneum in Philoſophia : qa
cauſa prima nõ attingit effectũ cauſæ ſcđæ , niſi media
actione cãæ ſcđæ:q̃uis magis & prius , ꝑꝑ rõnem dictã.

Cauſa prima non attingit effectum cauſa ſecunda, niſi media actione cãa ſecunda, q̃-uis magis & prius.

Colligendo ergo rñſionem ad primũ argumentũ prin-
cipale,dicimus tripl̃r rñderi poſſe.vel tenẽdo primũ mo
torem mouere libere : vel non conſyderando hoc: te-
nendo ipſum eſſe immaterialẽ,vel tenendo ipm̃ mouere
mediate:& ꝙ nulla harũ Ariſt. repugnat . Auer . autem
ſola prima,q̃uis tertia ab ipſo habeaẽ. Ad ſcđm argumẽ-
tum principale dicitur, ꝙ tenendo viã Auer.de neceſſa
ria conne xione virtutũ agentiũ &c.manifeſte patet, ꝙ

A non ponitur in rerũ natura aliquid poſ̃e ſm̃ põam acti-
uam,quin ponatur ſm̃ põam paſsiuam: & ꝙ infinitati
põæ diuinæ rñdet põa paſsiua cœli ad ſempiternitatem
motus:nec eſt alius effectus in motu poſsibilis ex illa vir
tute accepta,ſm̃ oẽs conditiones neceſſario ipſam co-
mitantes in rerum natura. Tenendo aũt alias rñſiones,
iam patet rñſio dupl̃r. Primo admittendo ꝙ oĩpotẽtiæ
actiuæ rñdet paſsiua:ſed non quo ad oẽ quod eſſet ab-
ſolute poſsibile ex illa virtute fieri.& ſic põę infinitę mo
tiuæ rñdet põa cœli quo ad ſempiternitatem motus:nõ
aũt quo ad oẽm gradũ velocitatis, qui poſſet fieri ex illa
virtute abſolute.Et huius rõ ex dictis haberi põt : quia
põæ actiuæ vñ altioris ordinis,non oportet rñdere paſ-
ſum corporeũ capax totius eius virtutis quo ad omnia
quia non ꝑ ſe primo reſpicit effectum particularem , vt
dictum eſt,& eſt Philoſophię principiis ſatis conſonum.

B Secundo põt dici, ꝙ licet omni põæ actiuæ rñdeat
poſ̃e,non tñ põa paſsiua:vt patet de productione intel-
ligentiarum à Deo:ſiue ab æterno,ſiue in tp̃e:& hoc ꝑꝑ
rõnem dictam.Nec tñ oportet rñdere, Aliquod vnum
poſ̃e adæquatum:ſed vt ex dictis patet, virtuti infinitæ
rñdet infinitum poſ̃e:non ſic ꝙ poſsit produci aliquod
infinitum niſi duratio: ſed ſic ꝙ nullis finibus poſ̃ium
producibile ab ipſa arctatur : ſed quocunq; producto
poteſt perfectius producere , quantum eſt ex ratione
virtutis actiuæ. Et hoc modo quantitas virtutis in effe-
ctu manifeſtatur,& non primo modo tantum . Quod
vero in vltima confirmatione dr̃, Proportionaliter in-
tellectum propoſitum magis confirmat q̃ impugnet :
quia quemadmodum mobile infinita velocitate poteſt
dupl̃r intelligi: vno modo ꝙ poſsit actualiter infinita
velocitate moueri:alio modo ſic, ꝙ quacunq; velocita
C te motum põt velocius moueri:& primo modo impoſ̃e
eſt ponere mobile,ſecundo vero eſt poſ̃e:ita eſt de mo-
tiuo ꝙ.ſ.impoſ̃e eſt dare motiuum infinita velocitate
primo modo:ſed ſecundo tm̃,quod ẽt oportet eſſe infi-
nitæ virtutis . Et aduerte , ꝙ de facto ſm̃ Philoſophos
huic argumento dicendum eſt, ꝙ põæ infinitæ rñdet in
rerum natura effectus infinitus.ſ.tp̃s infinitũ motus cœ
li ꝑ ſe ꝓductũ,& põa paſsiua cœli ad hoc : & ꝙ hoc eſt
ſufficiens manifeſtatiuũ infinitatis virtutis , vt patet ex
dictis.cętera aũt ꝓ vere Philoſophantiũ qete dicta ſint.

Ad tertium principale dr̃, ꝙ licet ſolo tertio modo
arguatur ibi ſm̃ mentem Auer. & nec etiam illo modo
habeaẽ intentum , attamen ſingulis ordinate rñdendũ
eſt,præmiſſa prius intentione illorum verborum ſm̃ ve
ritatem.Intendit igitur ibi Auer. loquens de proximis
motoribus orbium,non excludere infinitatem vigoris
D à deo,qui nullius orbis eſt aĩa:ſed concludere infinitatẽ
vigoris non ſequi ad motorem tp̃e infinito , ex hoc ꝙ
motor infiniti vigoris hẽt neceſſario infinitam põam,
& conſequenter infinitam naturam. Ex hoc.n.ſequitur
ꝙ, ſi motor tp̃e infinito neceſſario eſſet infiniti vigo-
ris, ꝙ haberet & põam & naturam infinitam . Et cum
plures ſint motores tempore infinito, ſequeretur, vlte-
rius, ꝙ ex poſitione plurium motorum cœleſtium tp̃e
infinito,non haberentur propria naturis motorum:ſed
hoc tm̃, ꝙ ſunt motores infiniti. Et ſic vlterius ſequere
tur, ꝙ non eſſet ibi multitudo motorum,nec diuerſitas
proportionum motorum ad mobilia , ſed motus in nõ
tp̃e &c.Et tenent conſequentiæ vt ibi·quia tunc illi mo
tores conuenirent in natura & põa infinita intenſiue,
quemadmodum modo de facto conueniunt in immo-
bilitate:ex qua habent ꝙ poſsint continuare motum
tp̃e infinito:& ſic non eſſet vnde different ab inuicem.

Hæc eſt ſnīa Auer.ibidem,vt pateret pōt cuilibet exercitato,ex qua non habetur primum motorem eſſe vigoris finiti. Ad primum ergo modum arguendi ibi tactū, dr̄ ꝙ ſunt in eo tot verba, quot errores. conſequentia primo nihil valet.Propoſitio deinde dicens.ꝙ quælibet pars infiniti eſt infinita,licet ſit vera de parte aliquota: non tñ iuuat cum alia coaſſumpta.ſ.Infinitum non eſt maius alio infinito.Patet.n.in quantitate permanente, ꝙ ſi ponatur linea infinita vtrinque, verſus oriens, & occidens:ſeceturin directo puncti meridiei, ꝙ vtraq; pars eſt infinita,& tota eſt maior vtraq; parte. Et ſimilr̄ in quantitate ſucceſsiua, ſi ſecetur in termino decimæ horæ huius diei totum tp̄s æternum,vtraq; pars eſt infinita:& tñ totum tp̄s eſt maius qualibet earum. Falſum eſt ergo comparādo infinitum ſimplr̄ infinito ſm̄ quid (quale eſt pars aliquota infiniti) ꝙ vnum non ſit maius alio.& quia talis eſt comparatio in propoſito noſtro,patet nihil concludi.Et vt oñdatur quantus error in hoc ſophiſmate latet,adhuc declaratur, ꝙ etiam comparando infinitum ſimplr̄ infinito ſimplr̄,ſtat vnum eſſe maius alio. Numerus.n. reuolutionum lunæ eſt maior numero reuolutionū Saturni (& loquimur de motu proprio) & tñ vterq; eſt infinitus ſm̄ ponentes motum ęternum. Añs patet:quia ſingulis reuolutionibus Saturni rñdent amplius trecentæ ſexaginta reuolutiones lunares:qm̄ ille ſingulis triginta annis vnam complet: illa vero vigeſimo octauo quoq; die vel circa, ſuam peragit. Vñ diuus Tho.Pręclare docet in tertia Parte.q.x. arg.3. ad tertium, ꝙ non eſt proprietas infiniti nō excedi ſimpliciter,ſed nō excedi in illo ordine,in quo ponitur. Et fundat hoc ſuper text.38.& 37.3.Phy. vbi dr̄, ꝙ infinitū nō eſt vt ſubſtantia ſed vt accn̄s quęrendū:accn̄tis aūt propriū eſt qualificare id cuius eſt accn̄s. Et propterea quemadmodum infinitas adueniēs alicui,puta diebus, non infinitas niſi numerum dierū:ita impoſsibilitas infinitatē conſequens,non ponitur niſi in ordine dierum. & propterea infinitis diebus ſimplr̄, non poſſunt dari plures dies:ſunt tñ multo plures horæ illorum dierum q̄ ipſis dies.Et ſilr̄ infinitis horis nō dantur plures horę: ſunt tñ multo plura minuta illarum horarū,q̄ horæ ipſę. Nefas quoq; eſſe videtur,conditiones totius & partis in impartibili & ſumme perfecto, ac per hoc vocato quanto virtualiter,requirere:cum non maius quid ſit totum hoc Deus bonus, ſapiens, viuus, q̄ hoc ſolum ſcilicet Deus, aut è conuerſo. ſiue ponatur finitæ virtutis ſiue infinitæ:quia non æqualis, ſed eadem eſt perfectior rei illius & omnium quæ eius ſunt.

Quo unũ infinitum, maius alio infinito eſſe contingat.

Ad ſecundum vero modum arguendi dicitur, ꝙ ſicut tactus quantitatiuus,quia ſm̄ extrema eſt,expellit id in quod fertur,tactus aūt virtualis,quia interiora penetrat,magis cōſeruat & firmat ſi contrarius non eſt tacto:ita infiniti corporei proprium eſt,ſic omnia occupare,vt omnia excludat,nihil ſecum compatiens: infiniti vero virtualiter,& proprium eſt ſic omnia implere, vt ea faciat virtuoſa & cooperantia,& modificantia illimitationem ſuam in effectibus. Vnde ex infinitate virtutis non excluduntur alia actiua,ſed magis ponuntur: vt ſuperius quoque dictum fuit. Ad vltimū aūt dicitur, ꝙ duplr̄.pōt poni diſtinctio formalis. vno modo ſicut aliqua participantia aliquid, propriis conſtitutiuis diuerſificantur ſicut homo differt ab equo, & albedo à nigredine. Alio modo ſicut aliquid per eſſentiam diſtinguitur ab aliis,quæ ſunt talia per participationem: ſicut homo ſeparatus diſtingueretur à ſingulis hoībus. Diſtinctio primo modo eſt cauſa finitatis vtriuſq; extre-

Formalis diſtinctionis duplex modus ſcitu dignus.

E mi,& de hac eſt ſermo Auer.ibidem:Secūdo modo nō infert finitatem niſi vnius extremi.ſ.participantis tm̄. Illud aūt,quod eſt per eſſentiam,ex hoc ipſo ꝙ purū eſt, ab aliis diſtinguitur abſq; aliquo finitante,& contrahente.Et licet ab infinito nullum poſitiuum excludatur virtualiter:multa tñ excludunt̄ formaliter:quibus participantia ipſum ab ipſo diſtinguuntur,excellentiori modo omnia præhabente.

Ad quartum principale dicitur, ꝙ conſequentia nihil valet.Et ad probationem,conceſſa ſuppoſitione,negatur minor.ſ.ꝙ diſtantium ab aliquo in infinitum, alterum non ſit altero propinquius illi. vt patet manifeſte & in quantitate permanente & ſucceſsiua.In permanente quidem,ſi ponatur linea infinita ex parte ſeptentrionis,conſtat ꝙ tam pars intercepta ſub Tropico Cancri, & circulo æquinoctiali, q̄ pars intercepta inter circulū F æquinoctialem & Tropicum Capricorni, in infinitum diſtat à quantitate lineæ infinitæ verſus ſeptentrionem: & tñ dubiū non eſt,qñ pars ſub Tropico Cancri eſſet illi propinquior: quia minorem viam actura eſſet, ſi ad infinitam attingendam moueretur.In ſucceſsiua vero, cum tam dies heſternus q̄ hodiernus in infinitum diſtet ab ęterno tempore prętерito,conſtat tñ ꝙ propinquior heſternus fuit, q̄ hodiernus & hodiernus: q̄ craſtinus: alioquin mundus quotidie non eſſet maioris durationis,nec aliquid antiquius altero ſimplr̄, quæ ſunt contra ſenſum. Eſt aūt ratio quare,ſtat,inter aliqua eſſe diſtantiam infinitam,& tñ vnū altero magis diſtare: quia diſtantia illa nō eſt infinita vtrinq; ſed ex vna parte tm̄: ſicut contingit in propoſito, & in inſtantiis adductis. tunc.n.& ex parte infiniti habetur ratio infinitæ diſtantiæ cæterorum ab illo, & ex parte finitorum habetur ra G tio maioris & maioris appropinquationis ad primum: vt patet in exemplis adductis.quia.n.tp̄s pręteritum eſt infinitum,ideo infinita diſtantia eſt à parte ante inter ſingulos dies & ipſum:quia vero hodiernus dies finit hinc tp̄s elapſum,ideo eſt finita diſtantia à parte poſt.Et conſequēter ex iſta parte pōt accipi ratio,quare eſt propinquior ęterno elapſo q̄ dies craſtinus. Et ſilr̄ eſt de diſtantia inter Deū & creaturas:ex parte ſiquidem dei infinitę diſtantiæ ratio habetur:ex parte vero creaturę diſtantia finitur. Et ideo hinc ſumitur, ꝙ vna eſt propinquior altera primo enti infinito. Vñ poſſet cum diſtinctione dici ad minorem, ꝙ diſtantia infinita eſt duplex.ſ.infinita vtriq; ſeu ſimpliciter: & infinita ſm̄ quid ſeu ex altera parte tantum. & ꝙ quamuis primo modo ſit vera: ſecundo tamen eſt falſa.& ſicut eſt ad propoſitum.

Diſtantiũ ab aliquo ĩ infinitũ, alterũ, altero illi propinquius quãdoq; eſt.

Ad quintum principale dicitur breuiter, ꝙ omnes H authoritates Auer.in hac re,excepta illa.8.Phy.qua dicitur non eſſe virtutis finitæ nec infinitæ loquunt̄ de motoribus proximis.i.animabus cœlorū:vt ipſemet Auer. in com.41.duodecimi dicit: cum poſt diſtinctionem motoris infiniti à finito, ſubdit ꝙ proportio inter motorem & mobilem in cœleſtibus, eſt propter motorem finitum:& quod propter ipſum dixit Ariſt.in.2. cœli, ꝙ primus orbis eſſet in labore &c. Vel & clarius (licet in idem redeat) dicendum, ꝙ ideo ſæpe Auer. negat dari motorem infiniti vigoris,ſic ꝙ poſsit ſemper velocius moueremon ex defectu potentiæ primi motoris, ſed ex ordine eſſentiali cauſarum & effectuū, & finitate motorum proximorum. Ex his.n.fit, vt quemadmodum negatur.9.Metaphy.cō.7.Deum poſſe producere muſcam,non ex defectu potentiæ,ſed ex ordine eſſentiali cauſarum & effectuum exigente talem effectuum fieri mediante corpore cœleſti mobili:ita nihil minus negari ſum-